HIERONIMI
EPISTOLÆ

N. 4850

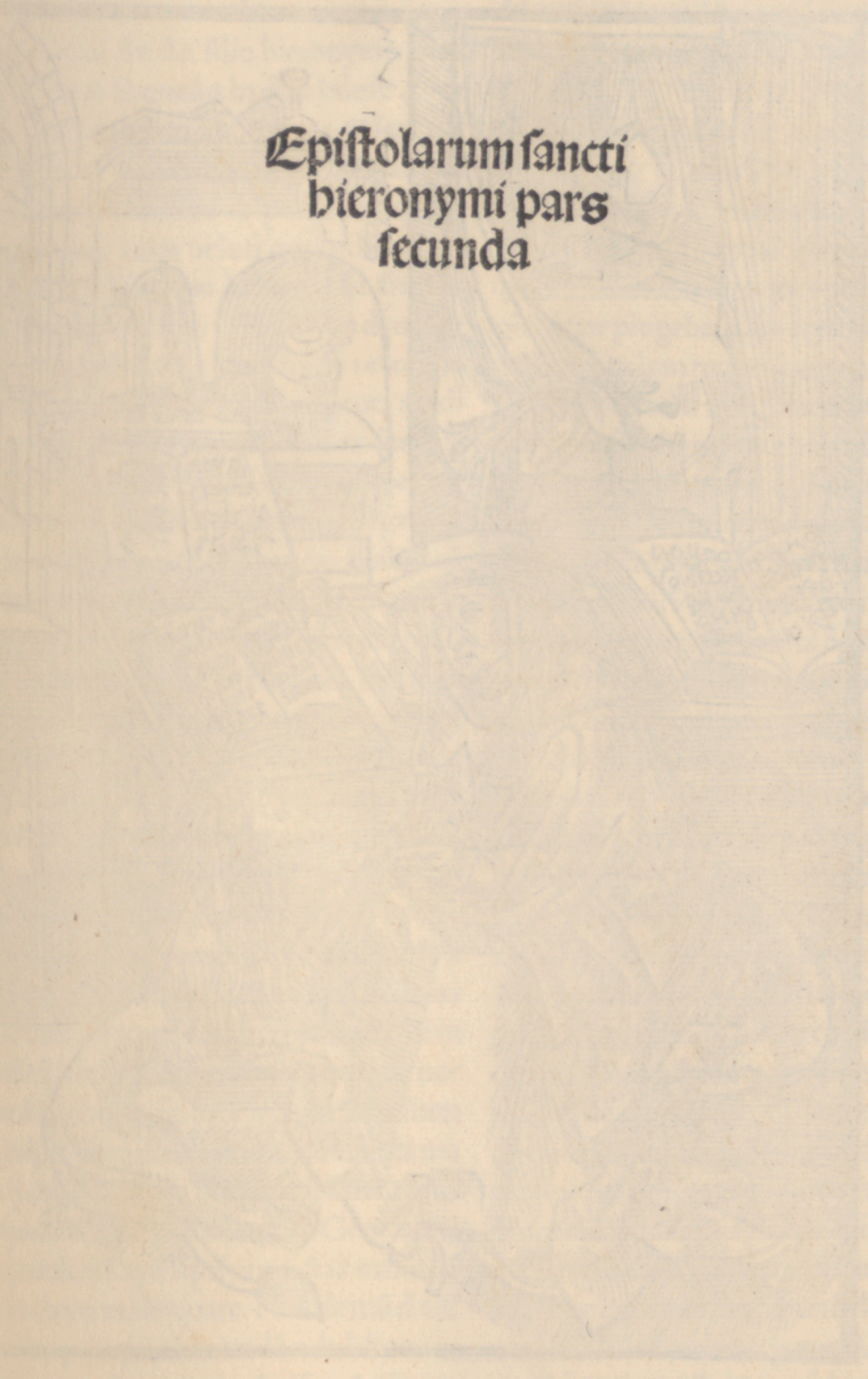

Epistolarum sancti hieronymi pars secunda

¶ Secunda pars principalis: tractans de questiõibus ueteris ac noui testamenti.

Epistola beati Damasi urbis romanæ episcopi ad btm̃ Hierouymũ de quíq; quæstionibus ꝓpositis ad scribẽdum excitãtis: monẽtis fructũ studioꝝ in scribẽdo cõsistere. Quaꝝ quæstionum tituli in æpistola inserunt.

Epistola. I

A Ollecto í christo filio hieronymo præsbytero Damasus in dño salutẽ. Dormiẽtem te longo iam tpe: & legentẽ potius ꝙ̃ scribentem quæstiũculis ad te missis excitare dispoſui non quo& legere non debeas: hæc enim ueluti quotidiano cibo alitur & pingueſcit rõ sed quo lectionis ſit fructus iſte ſi ſcribas. Itaq; quoniã & heri tabellario ad me remiſſo nullas iam te æpiſtolas habere dixiſti: exceptis his quas aliqñ in heremo dictaueras quaſq; tota auiditate legi atq; deſcripſi: & ultro te pollicitus es furtiuis noctium opibus aliqua ſi uellẽ poſſe dictare. libenter accipio ab offerente qd̃ rogare uolueram ſi negaſſes. Neq; uero ullam puto digniorẽ diſputatõis noſtræ cõfabulationẽ fore: q̃ ſi de ſcripturis ſermocinemur inter nos. i. ut ego interrogẽ: tu reſpondeas. qua uita nihil puto i hac luce iucũdius: quo aíæ pabulo oía mella ſuperant. Quã dulcia (íquit ꝓpheta) gutturi meo eloqa tua ſup mel ori meo. Nã cũ iccirco (ut ait p̃cipuus orator) hoíes a beſtiis differamus ꝙ loqui poſſumus: qua laude dignus ẽ qui in ea re cæteros ſuperat: in qua homines beſtias antecellũt? Accingere igit̃ & mihi q̃ ſub iecta ſunt diſſere: ſeruans utrũq; moderamẽ: ut nec ꝓpoſita ſolutionẽ deſiderẽt: nec æpiſtola breuitatẽ. Fateor qppe tibi eos quos mihi iãpridẽ Lactãtii dederas libros ideo nõ libẽter lego: qa & plurimæ æpiſtolæ in eis uſq; ad mille ſpatia uerſuũ tendunt̃: & raro de noſtro dogmate diſputãt: quo fit: ut & legenti faſtidium generet lõgitudo & ſiqua breuia ſunt ſcholaſticis magis ſint apta q̃ nobis de metris & regionũ ſitu & philoſophis diſputantia Quid ſibi uult qd̃ in Geneſi ſcriptũ eſt: Oís q occiderit Cayn ſeptẽ uindictas exoluet. Gen. 4. Si oía deus fecit bona ualde: quare Noe de mũdis & immũdis aíalibus præcepit: cũ imundũ nihil bonum eſſe poſſit? Et in nouo teſtamento poſt uiſionẽ q̃ Petro fuerat oſtẽſa dicẽti: Abſit dñe a me. qm̃ comune & immũdum nunq̃ introiuit in os meũ uox de cœlo reſpõdit: Quod deus mundauit: tu ne cõmune dixeris? Cur deꝰ loqtur ad Abraã ꝙ quarta ꝓgenie filii iſrael eẽnt de ægypto reuerſuri: & poſtea Moyſes ſcribit. Quinta autem ꝓgenie filii iſrael exierũt de terra ægypti. quod utiq; niſi exponatur uidet̃ eſſe contrarium.

Act. 10. Gen. 6. Gen. 15.

Cur abraã fidei ſuæ ſignũ in circũciſione ſuſcepit? Cur Iſaac uir iuſtus & deo charus nõ illi cui uoluit: ſed cui noluit deceptus errore benedixit? Gen. 17. Gen. 27

¶ Beati Hieronymi reſpõſiua æpiſtola: tres tm̃ ex qnq; quæſtionibus ꝓpoſitis diſſerẽs: & de circũciſione ac diſcretione mundoꝝ atq; imundoꝝ animaliũ ad Tertulianũ Nouatianũ: Origenemq; remittes.

Epistola. II

B Eatiſſimo papæ Damaſo Hieronymus Poſtq̃ æpl̃az tuæ ſctitatis accepi confeſtiz accito notario ut exciperet impaui. quo ad officiuz ꝑparato: qd̃ eram uoce prompturus ante mihi cogitatione pingebam. Interim tamen & ego linguam: & ille articulum mouebamus cum ſubito hebræus interuenit deferens non pauca uolumina: quæ de ſynagoga quaſi lecturus acceperat: Et illico: habes inquit quod poſtulaueras: meq; dubium & quid facerem ne ſcientem tita feſtinus exterruit: ut omnibus prætermiſſis ad ſcribendum tranſuolarem: quod quidẽ uſq; ad præſens facio. Verum quia heri a dyacono ad me miſſo: ut tu putas æpiſtolam: ut ego ſentio: cõmentarium te expectare dixiſti: breuem reſponſionem ad ea deſiderans quæ ſingula magnorum uoluminum prolixitate indigent Ταν Ταςοιες Χελιας α tibi cõfeſtim diſcuſſi: duabus tm̃ quæſtiũculis prætermiſſis non quo non potuerim & ad illas aliquid reſpondere: ſed ꝙ ab eloquentiſſimis uiris Tertuliano noſtro. ſ. & nouatiano latino ſermone ſint ædite: & ſi noua uoluerimus afferre ſit latius diſputandum. Certe expecto quid placeat Vtrum ne æpiſtolari breuitate ſententias tibi uelis digeri: an ſingulorum libros confici. Nam Origenes in quarta Pauli ad Romanos homo de circunciſione magnifice diſputauit: & de mundis atq; immundis animalibus in leuitico plura diſſeruit ut ſi ipſe inuenire nihil poſſem: de eius tamen fontibus mutuarer. Et ut certius loquar Didymi de ſpirituſancto librum in manibus habeo: quem tranſlatum tibi cupio dedicare: ne me exiſtimes tantummõ dormitare: qui lectionem ſine ſtilo ſomnum putas. Antelatis itaq; problematibus quæ æpiſtolæ tuæ ſubieceras: quid mihi uideretur annexi ueniam poſtulans: & feſtinationis pariter & morarum. Feſtinationis: quia ad unam lucubratiunculam dictare cum uoluerim multorum opus dierum. Tarditatis: quia alio opere detentus non ſtatim ad interrogata reſcripſi.

C

D

Prima queſtio.

Geñ. 4. QVid ſibi uult qđ ī Geneſi ſcriptū eſt: Oīs q occiderit Cayn: ſeptem uindictas exoluet Anteq̄ de quæſtione aliqd dicam⁹: rectū uideā: ut editiões īterptum ſingulorū cuz ipo hebrayco cōferētes ſermone digeramus quo facili⁹ ſcripturæ ſenſus poſſit itelligi Vagomerlo adonai
Aquila. lachē chol ohorg cain ciuahadaim iuchā. Aquila: & dixit ei dñs. Propterea oīs qui occiderit Cayn: ſeptēpli
Symach citer ulciſcet Symmachus: & dixit ei dñs. Non ſic: ſed oīs q occiderit Cayn: hebdomada ſiue ſeptimus uindi
Septua. cabit. Septuagīta & Theodotion: & dixit ei dñs: non
Theodo ſic: ſed oīs q occiderit Cayn: ſeptem uīdictas exoluet. Poſtq̄ Cayn occiderat fratrē īterrogat⁹ a dño: ubi eſt
Geñ. 4. Abel frat tuus? cōtumelioſe rñdit neſcio: nūqd cuſtos fratris mei ſū? Quā obrē maledictiõe dānat⁹ ut gemēs & tremēs uiueret ſup terrā: noluit ueniā de p̄cari: ſed pctís pctā cōgeminās tm̄ putauit nephas cui a dño nō poſſet ignoſci. Deniq̄ rñdit dño. Maior ē iniqtas mea q̄ nt dimittar: id ē. plus peccaui: q̄ ut merear abſolui
E Ecce eiicis me hodie a facie terræ & a facie tua abſcondar: & ero gemēs & tremēs ſup terrā & erit oīs q īuenerit me occidet me. Eiicior inqt a cōſpectu tuo: & cōſciētia ſceleris tremebūdus lucē ip̄az ferre nō ſuſtinēs abſcōdar ut latitē. Eritq̄ oīs qui īuenerit me occidet me. Dū ex tremore corpis & furiatæ mētis agitatu eū cē itelligit: q mereat īterfici uerū de⁹ nolēs eū cōpēdio mortis finire cruciatus: nec tradēs pœnæ qua ſeip̄e dānarat ait: nō ſic id ē. nō ut exiſtimas morieris: & mortē p̄ remedio accipies: uez uiues uſq̄ ad ſeptimā gñationē & cōſciētiæ tuæ igne torq̄beris ita ut q̄cūq̄ te occiderit ſcd'm duplicē itelligētiā aut ī ſeptima generatiõe: aut ſeptimo te liberet cruciatu. Nō q̄ ip̄e q occiderit Cayn ſeptē ultionibus ſubiiciēdus ſit: ſed q̄ ſeptē uīdictas q̄ in Cayn tāto tpe cucurrerūt ſoluat ī īterfecto occidēs eum q uitæ fuerat derelictus ad pœnā: Vt aūt qđ dicimus manifeſtius fiat quotidianæ cōſuetudīs ponam⁹ exēplū. Loquat īter uerbera ſeruus ad dñm q̄a incēdi domū tuā & uniuerſam ſubſtātiā tuā diſſipaui: īterfice
F me. Dñſq̄ rñdeat. Nō ut uis morieris: & finies morte ſupplicia: uerū longo tpe cuſtodieris ad uitā: & tā īfœliciter ī hac luce uerſaberis: ut q̄cūq̄ te occiderit: bñficiū p̄ſtet occiſo: dū te de tā multis liberet cruciatibus: & ſcd'm Septuagīta qdē editionē hic ſenſus nobis uidet. De eo āt q̄ Aq̄la poſuit ſeptēpliciter: & Sīmach⁹ hebdomada ſiue ſeptim⁹ ulciſcet maioz noſtroz iſta ſnía ē q̄ putāt ī ſeptīa gñatõe a lamech īterfectū Cayn Adaz q̄ppe genuit Cayn. Cayn genuit Enoch Enoch genuit Cainam Cainā genuit Malalehel Malalehel genuit Mathuſalē Mathuſalē genuit Lamech: q ſeptimus ab Adā nō ſp̄te ut in quodā hebræo uolumine ſcribit īterfecit Cayn: ut ip̄e poſtea cōfitet: qa uiz occidi ī uulnere meo: & iuuenē in liuore meo. Quoniā ſeGē
ptíes uīdicabit de Cayn. De Lamech āt ſeptuagies ſeptíes. Hoc qdē de Cayn: q̄ ī ſeptima generatiõe a Lamech īterfectus ſit: & iuxta aliā editionē pœnā ſuis ſceleribus dederit: q̄ tot generatiõibus gemēs & tremēs G
uiueret ſup terrā nihil obſcuri arbitror remāſiſſe. Nūc illd' qđ nō ītetrogaueras: dū alid' agim⁹ irrepſit q̄ ſint lxxvii. uīdictæ: quæ ī Lamech exoluēdæ ſunt. Aiūt ab Ada uſq̄ ad xp̄m generatiões. lxxvii. Lege Lucā euāgeliſtā: & īueniesita eſſe ut dicimus. Sicut ergo ſeptīa generatiõe Cain p̄tīm eſt diſſolutū: nō em̄ uindicabit deus bis in idip̄m & q ſemel recepit mala ī uita ſua nō eoſdē cruciatus patiet in morte: quos ē paſſus ī uita: ita & Lamech peccatū id eſt. totius mūdi atq̄ ſanguis qui effuſus ē: chriſti ſoluet aduētu: qui tollit mūdi peccata: qui lauit amictū ſuū in ſanguine uuæ & torcular calcauit ſolus: qui de eodē ad cœlū rubicūdus aſcendens & clamātibus angelis miraculū p̄buit. Eleuate portas principes ueſtras: & ītroibit rex gloriæ &c. Referebat mihi quidā hebræus ī apocryphis eoz libris. lxxvii. aīas ex Lamech p̄genie repiri: quæ diluuio deletæ ſint & in hoc numero de Lamech factā eſſe uīdictam: q̄ genus ipſius uſq̄ ad cathaclyſmū p̄ſeueraverit. Alii de ſeptē uīdictis Cain uaria ſuſpicant. Primū
eius aſſerūt fuiſſe peccatū: qđ nō recte diuiſerit. Scd'm Geñ.
q̄ iuiderit fratri ſuo. Tertiū q̄ doloſe egerit dicēs trāſeamus in campū. Quartū q̄ īterfecerit. Quintū q̄ p̄caciter negauerit: neſcio. nunquid cuſtos fratris mei Exo.
ſum? Sextū q̄ ſeip̄m dānauerit dicēs maior culpa mea eſt q̄ ut dimittar: Septimū qa nec dānatus egerit pœGeñ.
nitētiā ſcd'm Niniuitas: & Ezechiā regē Iuda: qui īmiIſa
nēte morte ueniā lachrymis meruerunt ut qui dānati
fuerāt nō perirent ſed agētes pœnitentiā impetrarēt 3.Reg.
miſericordiā dei. Nam tradūt illū a clemētiſſimo deo ideo uſq̄ ad ſeptē generatōnes fuiſſe datū ut ſaltē malis ipſis & lōgæ uitæ mœrore cōpulſus pœnitētiā ageret ut mereret abſolui. Nōnulli ſeptenariū numerum plenū & perfectū interp̄tant de multis ſcripturaz locis teſtimonia cōtrahētes & hūc eē ſenſuz quē ſupra p
ſtrinximus. qđ qui īterfecerit Cain ab ingenti eū afflictiõe: & oīa ſupplicia trāſeūte liberarit pœna. Sūt aūt H
q & de euāgelio īterrogationē Petri replicēt Dñe quotiens peccabit in me frater meus: & dimittam ei uſq̄ ſeptie? Dicit ei Ieſus. Non dico tibi ſepties: ſed uſq̄ Mat.
ſeptuagies ſepties. Et putāt mortez atq̄ peccatū in ſe-

ptima ꝓgenie sabbatizasse qñ Enoch raptus ē: & non inueniebat' qa trāstulit illū deus. De septuaginta aūt & septē illā expositionē sequunt' in aduētu xp̄i: mortis atq; peccati aculeū esse cōfractū. Ponā & aliā opinionē: ne qd uidear p̄tergressus. Quidā septimū annū remissionis & quinquagesimū Iubilæi: & quadrigēteſimūnonagesimū: qd' uolūt itelligi septuagies septies: multis modis it̄erp̄tant' asserētes ob hāc causam quinquagesimi & quingēteſimi numeri sacrate in euāgelio positū debitorē & quinquagesimū psalmū pœnitētiæ qui septē cōficit' septimanis: & in principiū ogdoadis erūpit. Verū ne lōgius sermo ꝓcedat hucusq; sup hoc locutū esse sufficiat. qa & ex his q̄ reſperſim9 ingentē tibi disputationis siluā poteris ipe cōficere. Sciēs Origenē. xii. & xiii. in Genesim libros de hac tm̄ q̄stione dictasse. Secunda questio.

I QVr deus loquit' ad Abraā: q; quarta ꝓgenie filii israel eēnt de ægypto reuersuri: & postea Moyses scribit. Quinta aūt ꝓgenie ascēderūt filii israel de terra ægypti. Quod utiq; nisi exponat' uidet' esse cōtrariū. Hoc uero ꝓbleuma cū legissem cœpi mecū tacitus æstuare & e uestigio Genesim Exodūq; pcurrēs reppi loca i quibus scripta sunt quæ uident' facere quæstionē. Ac primo existimabam spiritalibus spiritalia cōpando indissolubilia esse sicuti & multa sunt alia. Nā & Mathusalē. xiiii. annis post diluuiū uixisse scribit': nec tm̄ ingressus ē archā cum Gen.15. Noe. Et cū ipe deus locutus sit ad Abraā. Sciādo scies qa pegrinū erit semē tuū in terra nō sua: & in seruitutē redigent eos & affligēt: & humiliabit eos ānis quadri Exo.12. gentis Postea Moyses scribit i Exodo: Et factū est post quadringētos & triginta annos exiuit ois potētia dñi Gen.21. de terra ægypti. Agar quoq; Ismaelē quasi lactētē & terū portat in humeris cum. xviii. ferme & ampli9 reperiat' annoꝝ & ridiculū sic tā grādem iuuenē matris 3.8.12. sediſſe ceruicidus: Roboā uero filius Salomonis. xli. ætatis suæ anno regni sumpsit exordiū: & regnauit in Hierusalē annis. xvi. cū utiq; pater eius duodecimo anno regnare incipiēs. annis. xl. regnauerit: &. xi. filiuꝝ K generare: nequiuerit. Dū hæc & multa istiusmodi mecum sollicitus uoluerē: apuit mihi ostiū qui habet clauē Dauid: & introducit me i cubiculū suū: posuitq; me in foramie Petræ: ut post spiritū seuientem: post terræ meæ motū: post icendiū ignorātiæ quo urebar: uox ad me auræ lenioris accederet: dicerēq;: inueni quē quesiuit aia mea tenebo eū & nō dimittā. Etem̄ cū uideatur scriptura iter se esse cōtraria: utrūq; uerū est cū diuersū sit. Egressi sunt quarta generatione filii israel de terra ægypti. replica genealogiaꝝ Leui: Leui genuit Caath Caath genuit Amrā Amrā genuit Aaron: Aaron genuit Eleazar: Eleazar genuit Finees: Caath cum patre suo Leui igressus ē ægyptū. Rursum Eleazar cū patre Aaron egressus ē de ægypto. A Caath usq; ad Eleazar cōputātur generationes quattuor licet quidam uelint ab Amrā usq; ad Finees ut nos in Eleazarū fecim9 p̄uenire. Si uero uolueris disparē numerū ostēdere qūo secundum Exodū quinta generatōne egressi sunt filii israel de terra ægypti. trib9 ꝓtibi iudæ & ordo numeret' iuda genuit Phares: Phares Esrom: Esroꝝ genuit Arā Aram genuit Aminadab: Aminadab genuit Naason Naason genuit Salomon: Phares cū patre suo iuda ingressus est ægyptū. Naason priceps tribus iuda in deserto describit': cuius filius Salomon terrā repromissionis intrauit. cōputa a Phares usq; ad Naason & iue L nies generationes quinq;. Tametsi nonnulli (ut in tribu Leui ostendimus) in Esrom initiū faciāt: & ad Salmon usq; pueniāt. Puto probleuma dissolutū Quod si displicet ad cōpendium ueniā: & dicam in hebræo non esse diuersum. Aquila nāq; qui nō contentiosius ut quidam putant: sed studiosius uerbum interpræta/tus ad uerbum: in eo loco ubi septuaginta posuerunt: quita aūt generatione ascenderunt filii israel de terra ægipti: ita trāstulit: καιεροπλις σαμενσι ανεζη ςαρνιο σραηλαλοσ τιγης αιηνπτου id est. & armati ascēderunt filii israel de terre ægipti: licet ꝓ eo q; nos armati dixi mus: secundum græci sermonis ambiguitatē instructi siue muniti ꝓpter suppellectilem qua ægyptios spolia uerūt possit intelligi. existimati curiositatē esse finitaꝝ maior quærēdi ardor exorit': & ad similitudinē Hieremie dissoluor undiq; & ferre nō possuꝝ. Quare septuagesimā quintā generationem: & Aquila transtulit armatos uolumē hebræū replico: qd' Paulus penolē iuxta quosdā uocat: & ipsos characteres sollicitius attendens: scriptū reperio: Vahamucim: Ahlu: bene. Israel Meeres: Mizraim. In reliqua pte interprætationes nō discordant ois pugna de uerbo est Vahamucim quod eisdem litteris scribit'. Heth Mem Sin Iod Mem: utrū nam quinq;: an munitos sonet? Et quideꝝ quinq; hoc sermone dici plurali numero negare non possumus. Verum quinq; plurali numero: non quinta ut illi iter prætati sunt: singulari. Sed nec generatio iuenit' adiūcta: q̄ lingua hebræa Dor dicit': ut si eēt quinta generatione: sermone legeret' illoꝝ Amesa dor. Nūc autem Amesin id est quinq;: immo quinti tm̄ scripti sunt: & fit quasi sensus. quinti autem ascenderūt filii israel de terra ægypti: quod quia minus uidebatur intelligi: ad

iuncta generatio est. Agla uero & in cæteris: & in hoc maxime loco ꝓprie trāstuliſſe: oīs Iudæa & ſynagoga run cōclamāt uniuerſa ſubſellia ꝙ uidelicet idē ſermo & eiſdē litteris ſcriptis diuerſas apud eos uoces & ītel/ligētias habeat. Ex ꝙbus exēpli cauſa unū ponimus ut qđ dicimus ꝓſpicuū fiat: paſtores & amatores eiſdem litteris ſcribunt Res Ain Iod Mem. Sꝫ paſtores Roiꝫ amatores leguntur Reim. Vnde euenit ut ubi Hieruſa lem in ꝓphetis cū amatoribus ſuis fornicationis ſcele re arguit: ibi in noſtris codibus ꝓ amatoribus paſtoꝝ nomē ſit īmutatū. Scio hæc moleſta eſſe lectori: ſed de hebræis diſputantē nō decet Ariſtotelis argumēta cō/quirere: nec ex flumine Tulliano eloquētiæ ducēdus eſt riuulus: nec aures Quintiliani floſculis: & ſcolari declamatōe mulcēdæ pedeſtris: & quotidianæ ſimilis & nulla lucubratione redolēs oratio neceſſaria ē quæ rem explicet: ſenſum ediſſerat: obſcura manifeſtet: nō quæ uerborū cōpoſitiōe frōdeſcat. Sint alii diſerti: lau dent: ut uolūt & inflatis buccis ſpumantia uerba truti nent: mihi ſufficit ſic loq: ut intelligar & ut de ſcriptu/ris loquēs & diſputans ſcripturū imiter ſimplicitatē.

Tertia queſtio.

NVr Iſaac uir iuſtus & deo charus nō illi cui uoluit: ſed cui noluit: decœptus errore be nedixit? Differo pauliſp typos: & ea quæ a maioribus noſtris ſup hoc loco ſunt in/terprætata ꝓtereo nō quo opinioni eoꝝ nō acquieſcā ſed quo tu hoc tm̄ quæras: Quare uir iuſtus aliud gno rauerit: & cōtra ſuā fecerit uoluntatē: ad qđ diſtricta reſponſio eſt: nullū hominē excepto eo qui ob noſtrā ſalutē carnē eſt dignatus īduere: plenā habuiſſe ſciam
1.Cor.13. & certiſſimā ueritatē. Deniq; Paulus ex ꝑte cognoſcit: & ex ꝑte ꝓphetat: & nūc ꝓ ſpeculū uidet ī inigmate &
Ro.8. ſecundum ꝙ oportet orare neſcire nos dicit: Quia cuꝫ uenerit qđ perfectū eſt: tūc quod ex ꝑte eſt deſtruetur Samuel ꝓpheta cōnumeratus Moyſi in ſacerdotibus dei: ad ungendū regē miſſus: cuꝫ maximū filioꝝ Ieſſe
1.Reg.16. uidiſſet Heliab: aīt: Ecce corā dño chriſtus ei⁹: Et dixit dñs ad Samuel noli reſpicere faciē eius neq; ſtaturam qm̄ reprobaui eū quia nō qūo uidet deus hō uidet: Ho mo em̄ uidet in facie: deus autem inſpicit cor: & ꝓ ſin/gulos filios ſeptē ignorans uſq; ad Dauid neſciſſe de/
4.Reg.4. ſcribit: Heliſæus quoq; qui duplici glorificatus ē ſpiri tu cuius oſſa uitā exanimo cadaueri reddiderūt: cū Su namitis ad eū ueniſſet in mōtem & ad pedes eius flebi liter corruiſſet: Giezi ꝓhibēte ne faceret ait: dimitte eā quia aīa eius in amaritudine eſt & domin⁹ abſcondit a me: & non nunciauit mihi: Plura ſunt ꝙ ut exēplis debeamus docere ſanctos uiros & deo charos ea tātū modo ſciſſe: quæ eis a domino reuelata ſunt: ignora/ta uero quæ eis reuelata non fuerint: & ad ſingulas ui ſiones Zachariā atq; Danielē interrogare angelū: & O
ſuppliciter deꝑcari ut exponat ſibi quæ ſint illa quæ ui deant: Vnde non mirū eſt & Iſaac in ſuā maxime utili tatem neſciſſe quid faceret cum magis eo tempore et/raret quo filium ſanguinariæ deditum uoluptati & eū qui poſtea fratrem ſi poſſet occideret prætermiſſo illo qui innocēter habitaret domi: uellet afferre: & ſuā ma gis uolūtatem facere ꝙ dei: Ego puto diuinæ diſpen/ſationis fuiſſe ut oculis cæcaret & cuꝫ ipe diceret: Vox Gē
quidē uox iacob ē manus autem manus eſau tñ nō in/telligeret minorem eſſe filiū qui ad benedictionē fra/tris præceptor aſtiterat. Quoniam aūt polliciti ſumus & de eo in figura quid ſignificaret adiungere. Hippo/lyti martyris uerba ponamus a quo & Victorinus no/ſter non plurimū diſcrepat non ꝙ oīa plenius execu tus ſit ſed quo poſſit occaſionem ꝑbere lectori ad ītel/ligentiam latiorē. Iſaac portat imaginem dei patris. Rebecca ſpūſancti. Eſau populi prioris & dyboli. Ia/cob eccleſiæ ſiue Chriſti. Senuiſſe iſaac: cōſūmatione; orbis oſtēdit. oculis caligaſſe: fidē periſſe de mūdo: & religionis lumē ante eū neglectū eē ſignificat. Quod Ro.11.
filius maior uocat: acceptio legis eſt iudæorū. Quod eſcas eius atq; captură diligit pater: homines ſunt ab errore ſaluati: quos per doctrinā iuſtus quiſq; uenat. Sermo dei benedictionis eſt repromiſſio. & ſpes regni futuri: in quo cū Chriſto ſancti ſunt regnaturi & uerū ſabbatū celebraturi. Rebeccha plena ſpūſācto & ſciēs quid audiſſet: ante ꝙ pareret quia maior ſeruiet mino ri. magis autē forma ſpūſancti: quæ futura nouerat in R
Chriſto: in Iacob ante meditat: loquit ad filiū mino/rem. Vade ad gregē: & accipe mihi inde duos hædos: Eſa.6.
præfigurat carneū Saluatoris aduentum: in quo eos uel maxime liberaret qui peccatis tenebant obnoxii: ſiquidem in omnibus ſcripturis hædi ꝓ peccatoribus accipiuntur Quod duos iubet afferre: duoꝝ populoꝝ ſignificat aſſumptio. ꝙ teneros & bonos dociles & in nocentes animæ. ſtola uel ueſtimentū Eſau: fides he/bræorum & ſcripturæ quibus gētiliū indutus eſt popu lus pelles quæ eius brachiis circundatæ ſunt peccata utriuſq; ſunt plæbis quæ Chriſtus in extēſione manuū cruci ſecū pariter affixit. Quod Iſaac quærit ab iacob cur tā cito uenerit admirat celerē credentium fidem. Quod cibi delectabiles offerunt hoſtia placēs deo ſa lus eſt peccatorū. Poſt eſum ſequit benedictio & eius odore ꝓfruit uirtutē reſurrectionis & regni aperta uo/

ce ꝓnunciat:qũo etiam adorẽt eũ fratres ſui & ſeruiãt ei credentes ex iſrael. Quia igitur iniquitas eſt inimica iuſticiæ Eſau in diſcordiã cõcitaꝫ: & necẽ fraudulẽter excogitat dicẽs in corde ſuo. Appropinquat dies paſſionis patris mei ut interficiã iacob fratrẽ meũ. Diabo
Q. lus fratricidas iudæos in Cayn ante p̃meditãs: í Eſau manifeſtiſſime confiteꝫ: tempus quoq; interfectionis oſtendens. Appropinquẽt inqt dies paſſionis patris mei ut interficiã iacob fratrẽ meum. Quapropter Rebecca: id eſt patiẽtia: nunciauit uiro fratris inſidias: q uocato iacob p̃cepit ei ut Meſopotamiaꝫ pgeret: & inde accipet uxorẽ de gñe Labã Syri fratris matris ſuæ. Quõ itaq; fratris dolos fugiẽs Meſopotamiã tẽdit iacob. Ita & xp̃s iudæoꝝ incredulitate cõpulſus ꝓficiſcitur in Galilæã: inde ſibi ex gẽtibus ſpõſam ſumpturus eccleſiam. Hæc ſupradictus uir. Nos autẽ dicimus nõ ueniſſe dñm niſi ad oues pditas domus iſrael: nec uoluiſſe accipere panẽ filiorũ & dare canibus: & benedictionẽ primã iudeoꝝ populo detuliſſe: quibꝰ ſunt credita eloquia dei & repromiſſio & legiſlatio & cõfectio teſtamenti. Verũ quia illi credere noluerũt: ad iacob minorẽ populũ benedictionem eſſe tranſlatã. Neq; tamen maiorem filiũ penitus fuiſſe deſpectum. quia cũ
Ro.11. ſubintrauerit plenitudo gẽtiũ: tũc oís iſrael ſaluꝰ fiet:

¶ Beati Hieronymi præſbyteri ad Damaſum papam ubi explanat uiſionem Eſaiæ: qui uidit dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum: eandem non ut uetères de deo patre ſed de filii unigeniti gloria interpræ/tantis.

Epiſtola. III.

R ET ſanctuꝫ eſt anno quo mortuus ẽ Ozias rex: uidi dominum ſedẽtem ſuper thronũ excelſum & eleuatum &c. Anteq̃ de uiſio
Eſa.6. ne dicamus petractandũ uidetur quis ſit Ozias: quot annis regnauerit: qui ei in cæteris gentibus ſunt coeui. Et de perſona quidem ſicut in regnoꝝ & præteritorum libris legimus: fuit uir iuſtus. & fecit rectum in conſpectu domini: ædificans templũ: & aq̃ductum fabricãs offerens uaſa: & ꝓ hoc merito aduerſarios ſuperans: quodq; maximuꝫ pietatis indicium ẽ habẽs multos in ſuo imperio prophetas. Hic q̃diu uixit Zacharias ſacerdos: cognomento intelligens placuit deo: & cum omni ueneratione delubrum eius ingreſſus eſt. Poſtq̃ uero Zacharias obiit: uolens per ſe offerre donaria: ſacerdotalem ordinem nõ tam pie q̃ audaciter inuaſit: & reclamentibus leuitis & ſacerdotibus cæteris: nõne tu es Ozias rex & non ſacerdos? audire noluit: ſtatimq; lepra perfuſus in fronte eſt. iuxta prophetæ uocẽm dicentis. Imple domine facies eorũ ignominia. Quã corporis partem ſacerdos auri lamina protegebat quam in Ezechiel dominꝰ iubet Thau litteræ impreſſione ſignari: de qua Dauid exultauit dicens. Signatum eſt ſuper nos lumen uultus tui domine. In qua Allophylus procax fundæ lapidis ictu interiit. Regnauit autẽ Ozias annis quinquaginta duobus: quo tempore apud latinos Amulius: apud Athenienſes Agameſtor undecimus imperabant. Poſt cuius mortem Eſaias propheta hãc uiſionem (quam explanare nitimur) uidit. id eſt eo anno quo Romulus Romani imperii conditor natus eſt: ſicut manifeſtuꝫ eſſe poterit his qui uoluerint legere temporum librũ: quem nos in latinam linguam ex græco ſermone trãſtulimus: Sequitur. Et factum eſt in anno quo mortuus eſt Ozias rex. Vidi dominum ſedentem ſup thronum excelſum & eleuatum. Præmiſſa hiſtoria: ſpiritalis ſequitur intellectus cuius cauſa hiſtoria ipſa repli/cata eſt. Viuente leproſo rege (& q̃tum datur intelli/ S
gi: q̃tum in ſe eſt ſacerdotium diſſipante) Eſaias uiſionem uidere non potuit q̃diu ille regnum tenuit in iudæa: propheta oculos non leuauit ad cœlum. Non ei ſunt reſerata cœleſtia: nõ apparuit dominꝰ Sabaoth nec in myſterio fidei ter ſanctum nomeꝫ auditum eſt Quando uero ille mortuus ẽ uniuerſa quæ ſubſequẽs ſermo monſtrauit aperto ſeſe lumine prodiderũt. Tale quiddã & in Exodo ſcriptum eſt dum Pharao uixit Exo.1.
populus iſrael exluti & lateris palearũq; opere præſſus non ſuſpirauit ad dominum: dum ille regnauit: nemo quæſiuit deum patrem Abraam iſaac & iacob. Quando uero ille mortuus ẽ. ſuſpirauerunt filii iſrael & ut ſcriptura dicit: & aſcendit clamor eorum ad dominum: cum utiq; iuxta hiſtoriam: tunc magis gaudere debuerunt: & ante ſurpirare dum uiueret Pharao. Ezechiel quoq; prophetante Phaltias filius Bannaiæ Eze.11.
occubuit. & poſt peſſimi ducis interitum cæcidi: íquit ſuper faciem meam: & clamani uoce magna & dixi. Heu mihi: heu mihi Adonai domine: in conſũmatione tu facis reliquias iſrael? Si ergo ítelligas in Ozia & Pharaone & phaltia & cæteris iſtiuſmodi contrarias fortitudines: uidebis quomodo illis uiuentibus nullus noſtrum uideat aut ſuſpiret: & in pœnitentiaꝫ corruat. Non regnet (ait apoſtolus) peccatum in mor Ro.6.
tali ueſtro corpore. Regnante peccato ægyptiis extruimus ciuitates: in cinere uerſamur & ſordibus: pro frumento paleas: pro ſolida petra luti opera ſectamur. Sequitur uidi dominum ſedentem ſuper thronum excelſum & eleuatum. Vidit & daniel ſedentem domi/

nũ ſed nõ ſuper thronum excelſum & eleuatum. Pol
Ioel.3. licetur & alibi uox diuina dicẽs. Veniã & ſedebo & iu
dicabo populũ in ualle ioſaphat qđ interp̃tat dñi iu
T diciũ. Qui peccator ẽ & mei ſimilis uidet dñm ſedẽtẽ
in ualle ioſaphat nõ in colle nõ in mõte ſed ualle & in
ualle iudicii. Qui uero iuſtus & eſaiæ ſimilis uidet illũ
ſedentẽ ſup thronũ excelſuz & eleuatũ. Vt aũt & aliud
inferã qñ eũ mẽte p̃tracto regnare thronis dñatiõib9
angelis cæteriſq; uirtutibus uideo excelſum thronum
eius qñ aũt cõſidero qũo genus diſpenſet humanũ &
p̃ noſtra ſalute ſæpe deſcẽdere dicat ad terras uideo
humilẽ & p̃ximũ terræ thronũ eius. Sequit: Vidi dñm
ſedentẽ ſup thronũ excelſum & eleuatũ: & plena erat
domus a maieſtate eius & ſeraphĩ ſtabãt ĩ circũitu ei9
Quidã ante me tã græci q̃ latini hũc locũ exponẽtes
dñm ſup thronũ ſedentẽ deũ patrẽ & duo Seraphin q̃
ex eadẽ ſubſtãtia p̃dicant dñm noſtrũ ieſuz xp̃m & ſpi
ritũ ſãctũ interp̃tati ſunt. Quorũ ego auctoritati q̃uis
ſint eruditiſſimi nõ aſſentio. Multi ſiquidẽ melius eſt
uera ruſtice q̃ falſa diſerte p̃ferre maxime cũ iohãnes
euãgeliſta ĩ hac eadẽ uiſiõe nõ deũ patrẽ ſed xp̃m ſcri/
bat eſſe cõſpectũ. Nã cũ de ĩcredulitate diceret iudæo/
Io.12. rũ ſtatim cauſas incredulitatis expoſuit dicẽs. Et ideo
non poterãt credere ĩ eũ quia dixit Eſaias. Aure audie
tis & nõ ĩtelligetis & cernẽtes aſpicietis & nõ uidebitis
Hoc autẽ dixit qñ uidit gloriã unigeniti & teſtificatus
eſt de eo. in præſenti uolumine Eſaiæ ab eo q ſedet in
throno iubet ut dicat. Aure audietis & nõ intelligetis
Qui aũt hæc iubet (ut euangeliſta ĩtelligit) Chriſtus ẽt
unde nũc colligit nõ poſſe Seraphin xp̃m intelligi cũ
Chriſtus ſit ipſe q ſedeat & licet in actibus apoſtolorũ
aduerſus iudeos inter ſe diſſidentes Paulus dicat Bñ
ſpũs ſanctus locutus eſt p Eſaiã p̃phetã ad patres no
Act.24. ſtros dicẽs. Vade ad populũ iſtũ & dic. Aure audietis:
V & nõ intelligetis & uidẽtes uidebitis & nõ p̃ſpicietis.
Incraſſatũ eſt em̃ cor populi huius & auribus ſuis gra/
uiter audierunt: & oculos ſuos clauſerũt: ne qñ uideãt
oculis & auribus audiãt & corde intelligant & cõuer
tant ad me & ſanẽ illos: mihi tñ p̃ſonæ diuerſitas nõ
facit quæſtionẽ cũ ſciã & xp̃m & ſpiritũ ſanctũ uni9 eẽ
ſubſtantiæ: nec alia ſpũs uerba eſſe q̃ filii nec aliud fi
lium iuſſiſſe q̃ ſpiritũ ſanctũ. Sequit. Et plena erat do/
mus a maieſtate eius. Domus dei quæ ſurſum ẽ gloria
plena cõſpicitur hæc uero quæ deorſum eſt neſcio an
plena ſit gloria niſi forte ſcd̃m ſenſum pſalmiſtæ di/
p̃s.23. centis. Dñi eſt terra & plenitudo eius: nos quoq; dica
mus eos eſſe in terra plenos gloria qui poſſint diſſere
Io.1. nos omnes ex plenitudine eius accepimus. Iſtam do/

mum ſapientes mulieres ædificant & inſipientes diſſi
pant manibus. De iſta & Eſaias loquitur. Et erit ĩ no/ Eſa.2.
uiſſimis diebus præpatus mons dom9 dñi in ſummis
montibus & eleuabit ſuper colles: Hæc eſt domus de
qua & alibi ſupradictus Paulus ſacrata uoce teſtatur:
& Moyſes quidẽ fidelis in tota domo eius quaſi famu
lus in teſtimonium eorũ quæ dicẽda erãt. Chriſtus au
tem ut filius ſuper domũ eius cui9 domus ſumus nos
ſi tamen principiuz ſubſtantiæ eius uſq; ad finẽ firmi
ter teneamus. De hac & ad Timotheũ loquit. Hæc au 1.Ti. Victori.
tem ſcribo ut ſcias quẽadmodũ oporteat te cõuerſari
in domo dei q̃ eſt eccleſia. Sequit. Et Seraphin ſtabãt X
ĩ circũitu ei9 ſex alæ uni & ſex alæ alteri & duab9 qdẽ
uelabant faciẽ: & duabus uelabant pedes & duab9uo Eze.18.
labant & clamabant alter ad alterũ & dicebant. San/ Apo.21.
ctus ſanctus ſanctus dñs deus ſabaoth plena ẽ uniuer
ſa terra gloria eius. Volumus ſcire quæ ſint ſeraphin
ſtantia in circũitu dei quæ ſex alæ unius & ſimul adiũ/
ctæ. xii. qũo duabus uelent faciem & duabus pedes: &
duabus uolent: cum ſuperius in circũitu dei ſtare dicã
tur aut quomodo ſtẽt in circũitu cum duo ſint & alibi
uolent quid ſit illud quod alter ad alteruz clamitent
& ter ſancti nomẽ ingeminent: uel qũo ſuperius do/
mus plena gloria & nunc terra eſſe dicat quæ cũ non
minimum puluerem moueant & prima ſtatim fronte
difficultatem ĩterprætationis obiiciant in cõmune do
minuz depræcemur: ut mihi quoq; de altari carbo mit
tatur ut omni p̃ccatorum ſorde deterſa. Primũ poſ/
ſim dei ſacramenta conſpicere de hinc enarrare quæ
uidero. Seraphin ſicut in interprætatione nominũ he Y
bræorum inueuimus ardor aut incendium aut princi/ Z
pium oris eorum interprætantur. Quærimus quid ſit
hoc incendium? Saluator ait. ignem ueni mittere in Luc.
terram & quem uolo ut ardeat: duobus diſcipulis qui
bus in itinere dominus ſcripturas aperuerat & a Moy
ſe & omnibus prophetis incipiens poſtq̃ reſerati ſunt
oculi eorum cognoſcentes eum dixerunt ad alterutrũ
Nonne cor noſtrum ardens erat in nobis dum loque Luc.
retur in uia: & aperiret nobis ſcripturas? Et in Deute/
ronomio deus ipſe ignis ſcribitur eſſe conſumens: Et Deu.
in Ezechiele quoq; a renibus uſq; ad pedes uidet eſſe Eze.
igneus: & eloquia domini eloquia caſta argentũ igne
examinatum: probatum terræ: purgatum ſeptuplum. p̃s.11.
Et multa alia: quæ ſi de omnib9 ſcriptis uoluero repli
care perlongum eſt. ergo quærimus ubi ſit hoc incen/
dium ſalutare: nulli dubium: quin in ſacris uolumini Aqula.
bus: exquorum lectione uniuerſa hoĩm uitia purgãtur
De eo uero quod ſequitur: principium oris eorũ: qũo A

possit ad scripturas referri: uereor ne si dicere cœperi/
mus: nō tā interptari q̄ uim scripturis iferre uideamur
initiū oris & cōis eloquii & hoc oñe uerbū qđ loqui/
mur hebræā linguā ex q̄ uetus testamētū scriptū ē: uni
uersa antiquitas tradidit. Postq̄ uero i fabricatiōe tur
ris possessam dei linguarū diuersitas uel uarietas at/
tributa ē tūc sermonis uarietas i oēs dispsa est natiōes
lgit & incēdiū & initiū oris i duobus aiaduertit testa/
mētis: quæ circa deū stare nō mirū est cū p ea dñs ipse
Victori. discat. Sex alæ uni: & sex alæ altari Victorinus noster
in. xii. apl̄os iterprætatus ē Nos possumus &. xii. lapi/
des altaris quos ferrū nō tetigit: &. xii. gēmas ex qbus
sacerdotis insigne diadema cōstructū est accipe: quos
Ezech. & Ezechiel memorat: & Apocalypsis nō tacet quorū
Apo. 21. quid uerū sit: deus uiderit: qđ ueri simile i sequētib9 ex
ponemus. Sequit. Et duabus q̄dē uelabāt faciē & dua
bus uelabāt pedes & duabus uolabāt. Velabēt faciem
nō suā: sed dei. Quis em̄ ei9 pōt scire principiū: q̄ añq̄p
istū cōderet mūdū: in rerū fuerit æternitate? Quando
thronos. dñationes ptātes: āgelos totūq̄ mysteriū cæ
leste cōdiderat? Seq̄t. Et duab9 uelabāt pedes nō suos
sed dei. extremū qppe eius scire qs pōt? quid post cōsū
mationē sæculi sit futurū: qđ postq̄ genus hominū fue
rit iudicatū q̄ sequat uita? An rursū alia sit futura ter
ra: & post trāsitionē alia rursum elemēta: uel ali9 mū
dus solq̄ cōdēdus sit? Priora ānūciate mihi: & i nouis/
simo q̄ futura sunt: & dicā: qa dii estis. ut ait esaias: si/
gnificās neminē posse qđ ante mūdū fuerit & qđ post
mundū futurū sit enarrare. Et duabus uolabāt: Media
tm̄ cognoscimus q̄ ex scripturarū nobis lectiōe pādun
Z tur. Quādo mūdus factus sit: qñ psalmatus hō: qñ di/
luuiū qñ lex data sit: ut ex uno hoie uniuersa terrarum
spacia cōpleta sint: & in extremo tpe dei fili9 p nostra
salute sumpserit carnē. Cætera uero q̄ dixim9 ista duo
seraphin i facie pedibusq̄ texerūt. Et clamabant alter
ad alterū. Pulchre positū ē alter ad alterū. quicqđ em̄
in ueteri legimus testamēto: hoc idē in euāgelio repi/
mus: & qđ in euāgelio fuerit lectitatū: hoc ex ueteris
testamēti auctoritate deducit nihil i eis dissonū: nihil
diuersum ē. Et dicebāt: sctūs: sanctus sanctus dñs deus
sabaoth: i ambobus testamētis trinitas p̄dicat. Quod
aūt sabaoth & Saluator noster esse dicat accipe exem
plū in uigesimotertio psalmo. Virtutes q̄ dño mīstra
bāt ad cœlestes alias fortitudines clamabāt ut pādāt
ianuā dño reuertēti. Tollite portas prīcipes uestras. Si
Aquila. ue ut aqla interptat. Attolite portæ capita uestra: & in
troibit rex gloriæ. Rursuū ille quē indutū carne cōspi/
A spiciūt nouo mysterio stupefactæ interrogāt. Quis ē iste
rex gloriæ? accipiūtq̄ respōsū. dñs uirtutū ipe ē rex glo
riæ. Quod i hebræo scribit. Dñs sabaoth. Sciēdūq̄ qa
ubicūq̄ Septuaginta interptes dñm uirtutū & dñm oipo
tentē exp̄sserint i hebræo sit positū dñs sabaoth qđ in
terptat Aqla dñs militiarū dñs quoq̄ ipe hic q̄ttuor lit
terarū ē qđ ꝓprie i deo ponit. Iod He iod He: id ē. dua
bus & duabus. ia. q̄ duplicata ineffabile illud & glo/
riosuz dei nomē efficiūt plena ē uniuersa terra gloria
eius. Hoc adhuc seraphin dicit de aduētu dñi saluato
ris qūo i oēm terrā p̄dicatio illius porrigat: & apl̄orū
sonus mūdi limites penetret. Sequit. Et eleuatū ē sup
limiare a uoce q̄ clamabāt. Legimus i ueteri testamen
to q̄ semp dñs Moysi & Aarō ad ostiū tabernaculi sit
locutus. quasi ante euāgeliū necdū eos i sanctasctōrū
introduxerit: sicut dei eccl'ia postea introducta ē dicēs
Introduxit me rex i cubiculū suū. Quādo ergo dñs no Can. 3.
ster descēdit ad terras, supliminare illud (id ē q̄si quod
dā obstaculū p quod itrare cupiētibus gētibus nō per/
mittebat) sublatū ē & uniuersus hic mūdus fumo im/
pletus ē: id est gloria dei. Vbi aūt in latino eleuatū le
gim9 i græco sublatū ponit. Sed qa uerbi ambiguitas
utroq̄mō interp̄tari pōt nostri eleuatū est interptati sunt
pro ablato & domus ipleta ē fumo. deus ut supra dixi
mus ignis ē & hic cū i Syna mōte descēdisset ad Moy/ Exo. 20.
sen: ad aduentū eius uidebant lāpades discurrētes &
plenus oīs mons fumo unde in psalmis dicit. Qui tā/ ps. 104.
git mōtes & fumigāt. Ex igne ergo q̄m totā substantiā
capere nō possumus leuior quedā in uniuersum mun
dum & ut ita dicā rarior fumi natura dispergit: q̄ nos
capiētes dicamus ex pte cognoscimus & ex pte ꝓphe/
tamus: & nūc uidemus p speculū in enigmate. & Sera
phin stabāt i circūitu eius sex alæ uni & sex alæ alteri.
Quidā grecoz i scripturis apprime erudit9: Seraphin B
uirtutes qualdā in cœlis esse exposuit quæ ante tribu/
nal dei exñtes laudēt eū & in diuersa ministeria mittā
tur maximeq̄ ad eos q̄ purgatione indigent & ob pri
stina peccata aliqua ex parte suppliciis purgari merē/
tur. Quod autem sublatum est inquit superliminare:
& domus impleta est fumo signum est templi iudaici
destruendi & incendendæ uniuersæ hierusalem: quā
uidemus nunc destructam. Nonnulli uero in superio
ribus consentientes: in extrema pte dissentiunt. Nam
superliminare sublatum illo tēpore prædicāt: qñ uelū
templi scissum ē: & uniuersa domus israel erroris nu
be confusa quando iosephus refert sacerdotes ex ab/
ditis templi uirtutum cœlestium audisse uocem. Trās
eamus ex his sedibus. Est uir quidam a quo ego plu/
ra didicisse me gaudeo & qui hebræū sermonez ita eli

mauerit ut inter ſcribas eoꝝ Chaldeus eſtimet is lõge alia uia ingreſſus ẽ. ait em̃ nullũ ꝓphetarũ extra Eſayã uinxiſſe ſeraphin circa deũ ſtãtia & ipa nec quidẽ Seraphin alibi lectitari. De hinc cõſũmationis & captiuitatis hieruſalẽ quæ ſub Nabuchodonoſor facta ẽ ſignũ præmiſſum. Ab Ozia qppe ſub quo orſus eſt ꝓpheta/re uſq; ad Sedechiam qui extremꝰ regnauit: & q cæcus in babylonẽ ductus ẽ: fuiſſe reges. xi. & xii. Godoliam quẽ cõſtituerat rex babylonis ſup terrã: quẽ interfecit Iſmael filiꝰ Nathanael iter medias æpulas reliquiaꝝ patriæ parricida & has eſſe. xii. alas: e quibus quatuor faciẽ ſuã uelẽt ſicut in nõnullis exẽplaribus inuenitur quattuor uolẽt: quattuor pedes cõtegant. Ex his quippe. xii. regibus tm̃ quattuor iuſtos fuiſſe. Oziã. Ioatã: Ezechiã & Ioſiã: qui ſublimes p ſingulas captiuitates audeãt glorificare deũ dicẽtes. Sanctus: ſctũs ſanctus dñs deꝰ ſabaoth. Reliquos uero ꝓpter pcã ſua uelare faciẽ & alios q in captiuitate ducti ſunt pedũ uelare ueſtigia. Supliminare uero ſublatũ & domũ impletã fumo: ſicut ſupra diximus euerſionẽ hieruſalẽ & incẽ
C diũ tẽpli expoſuit. Et qa ſemel eius cepi referre ſniam etiam ea q̃ necdũ a me ſunt tacta cõtingam. Forcipẽ de qua altaris carbo cõpræhẽſus eſt & labia purgata: propriã Eſayæ aſſeruit paſſionẽ q ſub Manaſſe interfectus ẽ rege: & tunc uere purgatis labiis dixit ad dñm. Ecce ego mitte me. & dixit: Omiſer ego: cõpũctus qm̃ ſum donec Ozias uiuit. Nõ ítelligis o Eſaia te eſſe miſerũ: nõ cõpugeris: nõ moueris: ſed qñ ille mortuus ẽ tunc aíaduertis nõ mũda habere te labia: tũc indignũ cognoſcis te eſſe uiſiõe dei. Vtinã aũt & ego cõpũgar: & poſt cõpunctionẽ dei ꝑdicatione dignus efficiar qa cum ſim homo & non munda labia habeam: & in medio quoq; populi ímunda labia habẽtis habitẽ Eſaias ut iuſtus tm̃ in ſermõe peccauerat: ideo ſola labia habebat ímunda nõ cõſciẽtiam. Ego uero qa & oculis uideo ad cõcupiſcendũ: & manu ſcãdalizor & pede: & oím mẽbroꝝ pte delinquo: habeo oía ímunda: & qa ſemel ſpũ baptizatus rurſum tunicã polluí: ſcd'i baptiſmatis chriſti purgatiõe. i. ignis indigeo nõ ſunt ut q/dam putãt in ſcripturis uerba ſimplicia: plurimũ í his abſcõditũ ẽ. Aliud littera: aliud myſticus ſermo ſigni
D ficat. Ecce dñs in euãgelio cingit lintheo: peluẽ ad la
Ioh. 13. uandũ diſcipuloꝝ pedes ꝑparat ſerui fungit miniſterio ſtet ut doceat humilitatẽ ut nobis inuicẽ míſtremꝰ non abnuo nõ recuſo. Quid eſt qd' Petro recuſanti di
Ibidem cit: Niſi lauero pedes tuos nõ habebis partẽ mecũ? Et ille rñdit. Dñe nõ ſolũ pedes ſ3 & manꝰ & caput? Aſcẽſurus ergo dñs ad cœlũ (qa apli ut homíes terræ íſiſtẽ tes adhuc habebãt pctõru3 ſordibus pedes pollutos) uult eos a delictis penitꝰ liberare ut eis poſſit ꝓpheta lis ſermo cõgruere: Quã ſpecioſi pedes euãgelizãtiũ Eſa: pacem. Et imitare ualeant eccleſiæ uerba dicẽtis. Laui pedes meos quõ íquinabo illos? Vt etiã ſi quis poſt Ca reſurrectionem dñi poſtea his adheſerit puluis: in impiã eum excuſſerint ciuitate3: in teſtimoniũ laboris q eouſq; ꝓ oím ſalute contẽderint facti iudæis & iudæi: gentibus ut gentiles: ut etiam ꝓpria ueſtigia aliqua ex parte polluerint. Igitur ut ad ꝓpoſitũ reuertamur. Sicut apli purgatione indigebant pedũ: ſic quia Eſayas tm̃ in ſermone peccauerat labia habebat immunda & quantum ego arbitror qa Oziam in templu3 irruentẽ non corripuerat: nec iuxta Heliæ exẽplum libera uoce impium deſignarat: labia habebat immunda. In medio quoq; ppli ímunda labia habẽtis habitẽ. Eſayas q compunctus eſt: & ſe miſerum conteſtatur: purgatiõe dignus efficitur. Populus uero non ſolum non agens pœnitentiam: ſed neſciens quidẽ quia labia habebat immunda: purgationis remedium non meretur. Proꝰ uidendum igitur ſub hoc exemplo: non ſolum ut ipi ſimus iuſti: ſed nec cum peccatoribus moremur: quia hoc in peccati ac miſeriæ parte ducit propheta. ſequit Et regem dñm ſabaoth ego uidi. Aiũt iudæi Eſayam a maioribus ſuis iccirco interẽptum: quia cum moyſes poſteriora dei uiderit: hic dominũ ſabaoth oculis carnalibus uidiſſe ſe ſcribat: ſuper hoc deo dicẽte: Nemo E faciem meam uidebit & uiuet. Quos íterrogemus quo modo ſe deus in lege aliis ꝓphetis in uiſione & ſomno dicat oſtendi: Moyſi uero facie ad faciẽ colloqui. Et quomodo ſtet illa ſnia: nemo faciem mea3 uidebit & uiuet: cum facie ad faciem ſe ad Moyſen locutũ eſſe fateatur. Reſpondebunt utiq; iuxta poſſibilitatem humanam deum uiſum: non ut eſt: ſed ut uoluit ſe uideri quibus & nos diximus eodem modo ab Eſaya eſſe uiſum teſtante ſumma: ut Moyſes deum aut uiderit aut non uiderit. ſi uidit: uidit ergo & Eſayas: qui uidiſſe ſe dicens impie eſt interfectus a uobis: quia deus uideri poteſt. Si non uidit: interficite & moyſen cum Eſaya quia eiuſdem mendacii reus eſt: dicens ſe uidiſſe eum qui uideri non poteſt. Quæcũq; in expoſitione eius loci ſup Moyſen habuerint intellectũ: etiã nos ad Eſaiæ tempa bimus uiſionẽ. ſequit. Et miſſum eſt ad me unũ de ſeraphin & manu ſua habebat carbonẽ quẽ forcipe ſumpſerat de altari: & tetigit os meum & dixit: Ecce tetigit hic labia tua & abſtulit iniquitates tuas: & peccata tua purgauit. Secundum omnes editiones quas ſupra expoſuimus ſiue duo teſtamẽta intelligere

Exo. 3.

Mat. 7.

uolueris ſiue aliquas apparitrices in cœleſtibus uirtutes ſiue inſignũ captiuitatis futuræ umbram quandã ueritatis futuræ ꝓfiguratã nunc accipe Seraphin. Nos quia primã ſniam ſequimur euangelicũ teſtamentum miſſum aſſerim9 ad ꝓphetã q̃ habens in ſe utraq; mãdata. idẽ. & ſua & ueteris teſtamẽti ignitũ ſermonem dei duplici ꝑceptoꝝ acie cõpræhẽdit & tactis labiis qc quid fuerit ignorantiæ hoc ſiquidẽ nos labia interꝑtamur ímunda purgatiõis ſuæ pepulit ueritate. Hãc for/
F cipẽ Iacobí ſcala cõſpicit hic ẽ gladius bis acutus hæc Gẽ. 28. duo minuta quæ mulier mittit in dona dei hic ſtater duos denarios habens qui in ore piſcis repert9 ꝙ dño Mat. 17. & petro redditur. hac q duplici unionis retinet uirtute carbo cõpræhẽſus mittit ad ꝓphetã quẽ & í. cxix. pſalmo (cũ ꝓpheta deũ rogaret dicẽs. Dñe libera animã meam a labiis iniquis & a lingua doloſa & poſt íterrogationẽ ſpũſſancti qd detur tibi aut qd apponatur tibi ad linguã doloſam? dictũ eſt. Sagittæ potentis acutæ cũ carbonibus deſolatoriis) ſcimus prophetæ eſſe cõceſſum. Vere qppe deſolatorius carbo qui linguã puram faciat a peccato ſermo diuinus ẽ de quo & í Eſaia dicit. Habes carbones ignis ſedebis ſup eos. hi erunt tibi in adiutoriũ. Sequit. Et audiui uocẽ domini dicẽtis quẽ mittã & qs ibit ad populũ iſtũ? Et dixi. Ecce ego mitte me. Et ait uade & dic populo huic. Aure audietis & nõ intelligetis. Interrogantis ſunt uerba dñi nõ iubentis quem debeat mittere & qs iturus ſit ad populũ cui facilis ꝓpheta reſpõdit: ecce ego: mitte me: & poſt pollicitationẽ iubet ut dicat. Vade & dic populo huic aure audietis & nõ intelligetis: & cernentes aſpicietis & nõ uidebitis: & cætera quæ ipſius prophetiæ ſermo
G contexit. Audiui ego in hoc loco nõ puaꝝ hebræi mei diſputationẽ: cuius pauca ponam ut ſenſum hominis aduertas. Aiebat de Moyſe & Eſaia: quis melius fecerit requiramus. Vtrũ ne Moyſes qui cũ a deo mitteret Exo. 3. ad populũ ait: Præcor domine nõ ſum dignus: & rurſum prouide aliũ quẽ mittas. An Eſaias: qui cum non fuiſſet electus ultro ſe obtulit dicens. Ecce ego: mitte me: nec ignoro: dicebat periculoſum eſſe de ſanctoꝝ meritis diſputare: & aliquid uel minus uel plus diſſerere uelle de eo quẽ dominus coronauit: ſed quia ipſe Mat. 7. dixit quærite & inuenietis: pulſate & aperiet nobis etiã nos nõ ut de aliquo detrahamus: ſed ut ſcripturæ ſenſum ſcientes: ad eius nos dirigam9 exempla: debem9 inquirere qd poteſt facere quæſtionẽ. Qui moyſi inqt aſſertor eſt humilitatẽ eius prædicat ac manſuetudinẽ q̃ ſe indignũ iudicans miniſterio dei maior effect9 ſit Eſaias uero quia ultro ſe btoulit: incipiens ꝓphetare a maledictis cœpit aure audietis: & nõ ítelligetis. &c. Ob qd inde multa mala perpeſſus & ab omni populo pro inſano habitus cum iterũ ei uox diuina dixiſſet clama ſciens quid ſuperiori facilitate ſeipſum offerẽs pertuliſſet non ait Ecce ego mitte me ſed interrogauit Eſa. 40. quid illud eſſet quod clamare deberet. Et dixi. Quid clamabo? Cui ſimile eſt illud in Hieremia. Accipe cali Hier. 25. cem uini meri huius de manu mea: & potionabis oẽs gentes ad quas ego te mittã & bibent & uoment & inſanient & cadent a facie gladii: quã mittam in medio eorũ. Quod cum audiſſet propheta: nõ tenuit nõ ſecũdum exemplum Moyſi dixit: præcor domine nõ ſum dignus & ꝓuide aliũ quem mittas ſed amator populi ſui & putans quia ex potu calicis inimicæ gentis interficerentur & ruerent: calicẽ meri libenter accæpit: nõ intelligẽs in omnibus gentibus etiam Hieruſalẽ compræhendi. Deniq; inter cæteras nationes & accæpi ait calicem de manu domini & potionaui omnes gentes ad quas miſit me dominus: & Hieruſalem & ciuitates Iuda: & reges eius & principes eius ad ponẽdas eas in deſolationẽ: & in inuim & ſibilationẽ. pro qua ꝓphetia licet in plæriſq; codicibus ordo ſit peruerſus: quid in alio loco dicat auſculta. Seduxiſti me domine & ſeHier. 20. ductus ſum tenuiſti me & poſuiſti: factus ſum in deriſum tota die exiui in ſubſannationẽ Et ecõtrario qui aſſertor eſt Eſaiæ dicebat: illa profert: prophetã non tam ſuo merito q̃ miſericordia dei cõfiſuꝝ poſt q̃ a Seraphin audierit ecce tetigit hic labia tua & abſtulit iniquitates tuas & peccata tua purgauit ocio noluiſſe torpere & ultro in miniſterium dei quaſi a peccatis libe/rum: zelo ſe obtuliſſe fidei: Moyſes uero quia ſæcularibus eruditus fuerat diſciplinis: & íterfecto ægyptio conſcientia eius aliqua ex pte ſorduerat: unde & uox ad eum de rubo facta ſit dicens: Ne acceſſeris huc: ſolue calciamenta de pedibus tuis locus eñ in quo ſtas Exo. 3. terra ſancta eſt & ſcierit ſibi aduerſus magos aduerſus Pharaonem peſſimum regem futurum eſſe certamen: ſe excuſaſſe dicentem: Præcor domine non ſum
H dignus: pro quo in hebræo legitur non habeo labia circũciſa ſeptuaginta interprætibus potiꝰ qd dixi uerbum de uerbo exprimẽtibus. Ex quo manifeſte poſſit intelligi Eſaiã recte poſt circũciſa labia in dei ſe obtuliſſe miniſteriũ & Moyſen adhuc in circũciſis labiis tã grande miniſteriũ recuſaſſe. Aure audietis & nõ intelligetis & cernentes aſpicitis & nõ uidebitis. totus hic locus ſicut Saluator dicit in euangelio ad id ptinet tẽpus: quo ipſe eſt dignatus deſcendere ad terras: & ſigna iudæis non intelligentibus perpetrauit. Et quo/

niam usq; ad finez capituli explanatio multiplex sequ tur:& excipiētis iā explicuimus cæras:hucusq; dictasse sufficiat:qa & oratio q̄ nō ꝓprie manus stilo expolit: cuz per se inculta est:tum multo molestior fit si tædiū sui ꝓlixitate cōgeminet:ut oculorū dolore cruciati auribus tm̄ studeamus & lingua.

¶ Eiusdē ad eundē Damasum papam de Seraphin& calculo:ubi exponit qd̄ sequit̄ i eodē diuersos interp̄tes Esaiæ.vi.c.Et missum est ad me unū de seraphin & in manu eius calculus:& tetigit os meū:& reliqua de eodem. Epistola. IIII.

I Eptuaginta:Et missum est ad me unū de seraphin.Aquila &Theodotion:& uolauit ad me unū de seraphin . Quotidie ad nos mittit̄ seraphin:quotidie ingemiscē/tium atq; dicētium.O miser ego qm̄ cōpunctus sum: ora purgant̄:& cū a peccatis fuerint liberati præpant se ministerio dei.Quod aūt cæteri interp̄tes qd̄ ꝓmissum esse uolare dixerint intellige uelocē diuini sermonis aduētum sup eos q digni societate illius iudicant̄ In genere quoq; diuersitas est. Septuaginta Aquila & Theodotion seraphin ꝓneutro gn̄e trāstulerūt . Symmachus masculino:Nec putandū sexum esse in uirtutibus dei cum etiā ip̄e sp̄ūssanctus scd̄m ꝓprietates linguæ hebrææ fœminino genere ꝓferat̄ Ruha : græcæ neutro τοπνευμα latie masculino genere sp̄ūs.Ex quo intelligendū est qn̄ de supioribus disputat̄:& masculinū aliquid seu fœminū ponitur:nō tam sexum significari:q̄ ydeoma sonare linguæ.Siquidē ipse deꝰ iuisibilis & incorruptibilis omnibus pene linguis proferet̄ genere masculino:cū in eū non cadat sexus . Illorum quoq; pius licet attn̄ coarguēdus error ē q̄ i oratiōibus & oblatōibꝰ suis audēt dicere:Qui sedes sup cherubin & seraphin.Nam & sup cherubin sedere deū scriptuz est:ut ibi:qui sedes sup cherubin ostendere. Sup seraphin uero sedere deū nulla scriptura cōmemorat : & nec ipsa quidā seraphin circa deū stātia excepto p̄senti loco in scripturis sanctis omnibus inuenimus . Septuaginta:Et in manu habebat carbonē: quē forcipe acceperat de altari:& tetigit os meū. Theodotion: Et in manu eius calculus in forcipe quē tulerat de altari: & tetigit os meū.Symmachus:Et in manu eius calculus in forcipibus:quē tulerat de altari:& detulit ad os meū quantū ad historiā pertinet uidetur :deus sedere in templo Hierusalez & ante eū de altari scd̄m septuaginta ad Esaiā carbo deferri:de altari uero siue incensi siue holocaustorum: Quantum autem ad mysticos intellectus ille ei ignis mittitur:quem Hieremias ferre non poterat.qui cum animæ nostræ archana penetrarit:itanos dissoluit ita a ueteri homine in nouū exoquit:ut in illam uocem possumus erumpe : Viuo autē iam nō ego sed gratia dei q̄ in me est . Forcipes quoq; scd̄m interprætes cæteros:licet in sacerdotali semper suppellectile fuerint diuersas gratias debemus accipe quibus multifarie & multis modis olim deus patribꝰ nostris locutus est in ꝓphetis:quia in hebræo pro carbone calculus legit̄:cæteris quoq; super hoc consonātibus uidetur mihi sermo diuinus calculi appellatiōe signari.Sicut enim calculus genus est lapidis durissimi & rotundi & omni puritate leuissimi:ita sermo dei qui neq; hæreticorū neq; omniū aduersariorū potest contradictionibus cedere calculꝰ dicitur. De hoc calculo Sephora suū filium circūcidit.& Iesus populum purgat a uitiis& in Apocalipsi dn̄s pollicetur uincentibus:ut accipiāt calculum & scribatur super eū nomē nouum. Videntur autē mihi & septuaginta in eo q̄ antea trāstulerūt:idē sensisse qd̄ cæteri ανοραζ qppe quē nos carbunculū interprætamur genus lapidis fulgidi atq; nitētis:quē etiam in.xii.lapidibus inuenimus.Sive igitur calculū siue carbunculū lapidem accipimus in calculo diuini sermonis ueritas & rigor:in carbunculo lucēs doctrina & manifesta monstrat̄ . Eloquia enim domini eloquia casta:argentū igne probatū terræ.purgatū septuplū.Et alibi:Mandatū domini lucidum illuminās oculus.Quod autē ait in manu habebat carbonē:manuū itelligamus operationē:ut ibi in manu linguæ mors & uita:& i psalmo:Cadēt i manu gladii.Aut certe uere manus apparuit:ut p similitudinem humanæ formæ dum manus cernitur porrigentis:propheta non timeat:iuxta quod & ipsum deuz & angelos se in humanas uidimus mutasse formas:ut metus uidentibus demeretur.Septuaginta:Et dixit ecce tetigit hic labia tua:& enfert iniquitates tuas & peccata tua purgat.Aquila:Ecce tetigit hic labia tua:& recedet iniquitas tua:& peccatum tuum propitiabitur. Cæteri interprætes in Aquilæ uerba consentiunt. Primum necesse est ut labia nostra tangantur: deinde cū tacta fuerint:fugetur iniquitas:& cum iniquitas fuerit effugata propicietur dominus:quia apud ipsum est ꝓpiciatio & scd̄m apostolū.Ipse est propiciatio pro peccatis nostris.Purgatis autē pctis nostris audiemus uocez dn̄i dicētis:quē mittā? Et rn̄debimus.Ecce ego mitte me.Septuaginta:Et audiui uocem domini dicentis quem mittam: & quis ibit ad populum istum? Aquila Theodotion & Symmachus:& audiui uocem dicentis:quem mittam? Et quis ibit nobis? De compatione

Septua.

Theodo

Symach

Gal.2. K

Gene.3

Can.2.

Apo.

M

fua.

fua.

Ezo.4.

Mar.2.

Io.11.

Sept.

Aqui.

L

Iohel.

Esaiæ & Moysi quomõ alius ministeriũ recusarit: alio ultro se offerẽs dura perpessus sit ĩ alio loco disputauimus: sed ne uideremur aliqd ꝑteriſſe eoꝝ. quasi iudæi Deutron uocant uel Deutrosis: & in qbus uniuersam scientiã ponunt nũc breuiter illud attĩgamꝰ quare in hebræo sit positũ: & quis ibit nobis? Sicut eñ in Gene
Gen.3. si dicit: Faciamus hominẽ ad imaginem & similitudinem nostrã: ita & hoc puto dictuꝫ: & quis ibit nobis? Nobis aũt quibus aliis existimandũ est: nisi patri & filio & spiritui sancto? quibus uadit quicũqꝫ eorũ obsequtur uoluntati. Et in eo quidẽ ꝙ unius loquẽtis ꝑsona proponit: diuinitatis ẽ unitas. In eo uero ꝙ dicit no/bis personarũ diuersitas indicat. Legimus in cãticis
Can.2. canticoꝝ uocẽ spõsi dicẽtis ad spõsam. Surge ueni ꝑxima mea. sponsa mea: colũba mea: quia ecce hyems transiit: pluuia abiit sibi. Quãdo eñ anima in cogitatione tranquillitatẽ sentit qñ supra petrã fundata est & fides eius alta radice fixa est: uniuersi tẽptationum fluctus sibi pertranseũt: & ei nõ pertranseũt: qui tẽtat.
M Notãdũ aũt quõ ad id qd̃ dñs dixerat quẽ mittã: & qs ibit nobis? Propheta expte respõderit. Ecce ego mitte me: & de sequenti tacuerit: Intelligens nullũ hominẽ dignũ esse qui deo pergeret: & omne iter suũ eius facere esse qui mitteret: quã humilitatẽ dñs aduertẽs: ꝙ se sequẽdi putaret indignũ impauit sequẽtia dicens. Va
Ps.11. de. Septuaginta: Et dixit ego sum: mitte me. Aquila &
Ps.12. Theodotion: Ecce adsum: mitte me. Symmachus: Ec
Pro.8. Exo.4. ce mitte me: deus qui uocat ea q̃ nõ sunt quasi sint: &
Ps.61. Mat.2. qui dixit: Ego sum q sum. Et alibi: Qui ẽ misit me quos cunqꝫ uocauerit: statim facit subsistere: qd̃ satis claret
Io.11. exẽplis in uiuẽte Matheo euãgelista: & ĩ Lazaro qua/dri duano iam mortuo: q statim ut sunt uocati a dñõ: & ille sepulchrũ auaritiæ reliquit: & ille suæ mortis. Quoniã oía quæ absqꝫ eo sunt: non sunt. Vnde ꝓphe
Sepia ta purgatus a uitiis ausus est dicere: Ecce ego sum licet
Aquã in latinis codicibus ꝓpter ĩterprætũ uarietatẽ sum nõ
L sit appositũ. Quidã obseruandũ putant: ad quos prophetas mittẽtis aut missi sermo dicatur: qd̃ est græcæ
.I.Io. apostolus. Et hanc esse differentiã uolunt: ut quicũqꝫ mittant: & ꝓphetæ sint pariter & apostoli: ad quos uero mittentis sermo nõ ponit: tm̃ ꝓphetæ sint quod ego superfluũ puto. Et qa semel ad tractatũ istius uocabuli uenimus Sciendũ: Syleam collegam Pauli lingua hebræa apostolũ dici: q cum eo nõnullas æpistolas scribit. Et uitiose Siluanus legitur pro Sylea: cum Siluanũ in apostolorũ actibus nõ legamus.

¶ Hieronymus ad Euagrium ꝑsbyterũ de Melchisedech: repræhendens eos q puta bant illum uel angelum fuisse uel spiritũ: scilicet docẽs illũ scd̃m ueteres interprætes hominẽ & regẽ fuisse: qui typum sacerdotii gesserit saluatoris: & scd̃m hebræos Sem fuisse primogenitus Noæ: exponẽs etiã qd̃ eo scribit Genesis. xvi. apud apostolum ad Hebræos. vii. c.

Epistola. V

NIsisti uolumẽ mihi ανωγνωμοναζεοπο τον id ẽ. sine titulo: & nescio utrũ tu de titulo nomẽ subtraxeris an ille q scripsit ut periculũ fugeret disputandi: auctorem noluerit confiteri: quod cũ legissem: intellexi famosissimaꝫ quæstionẽ sup pontifice Melchisedech illuc plurimis argumẽtis esse perductã: ut docere conatꝰ sit eum qui benedixerit tãto patriarchæ diuinioris naturæ fuisse: nec de hominibus æstimandũ. Et ad extremum ausus est dicere spiritumsanctũ occurrisse Abraæ & ipm̃ esse qui sub hominis figura uisus sit. Quõ autẽ spiritussanctus panez uinũqꝫ protulerit: & decimas prædæ quas Abraã uictis quattuor regibus reportaret accepit: omnino tãgere noluit: petisqꝫ ut quid mihi uel de scriptore uel de quæstione uideat respondeã. Fateor uolui dissimulare sententiã: nec me periculoso miscere tractatui: in quo qd̃cũqꝫ dixissem: repræhensores habiturus forẽ: Sed rursum cũ æpistolã legerẽ & inuenissem extrema pagella miris me obtestationibus adiuratuꝫ ne spernerẽ peccatorẽ: reuolui ueterũ libros: ut uiderẽ quid singuli dicerẽt: & tibi quasi de multoꝝ consilio responderẽ statimqꝫ in fronte Geneseos primã homeliarum Origenis repperi scriptã de Melchisedech: in qua multiplici sermone disputans illuc deuolutus ẽ ut eum angelum diceret. Iisdemqꝫ pene argumentis q bus scriptor tuus de spiritusancto: ille de supernis uirtutibus est locutus. Transiui ad Didymuꝫ sectatorem eius: & uidi hominem pedibus in magistri iisse sententiam: uerti me ad Hippolitum Herenæũ Eusebium cæsarieñ. & Emiscenũ Apollinarem quoqꝫ & nostrũ Eustachium qui primus Antiochenæ ecclesiæ episcopus cõntra Arrium clarissima tuba bellicũ canticũ cecinit & depræhendi horũ omnium opiniones diuersis argumentationibus ac diuerticulis ad unũ compitũ perueniſſe: ut dicerent Melchisedech hominem fuisse ac chananeũ regem urbis Hierosolymæ quæ primũ Salem postea Hieb9 ad extremũ Hierusalẽ appellata sit nec mirũ esse si sacerdos dei altissimi describat absqꝫ circuncisione & legalibus cerimoniis & genere Aarõ cum Abel quoqꝫ & Enoch & Noe placuerint deo: & uictimas obtulerint: & in Iob uolumine legimus: ꝙ ipse & oblator munerum fuerit: & sacerdos: & Iob.1.

quotidie ꝑ filiis ſuis hoſtias immolarit: & aiũt ipſum
O quoq; Iob nõ fuiſſe de genere Leui: ſed de ſtirpe Eſau licet aliud hebræi autumẽt. Quomõ aũt Noe inebriatus in domo ſua & nudatus atq; deriſus a mediano filio Typum ſaluatoris ꝑbuit & Chan populi iudæorũ Sãpſon quoq; amator meretricis & pauperis Dalidæ multoplures hoſtiũ mortuos q̃ uiuus occiderit: ut xp̃i exprimeret paſſionẽ oẽſq; pene ſancti & patriarchæ & prophetæ in aliqua re figurã expræſſerint ſaluatoris. Sic & Melchiſedech eo q; chananeus fuerit: & non de genere iudeox in typũ ꝑceſſiſſe ſacerdotis filii dei: de quo dicit̃ i cẽteſimonono pſalmo. Tu es ſacerdos in æternũ ſcd'm ordinẽ Melchiſedech. Ordinẽ aũt eius multis modis iterꝑtant̃: q; ſolus & rex fuerit & ſacerdos & ante circũciſionẽ functus ſacedotio: ut nõ gentes ex iudæis ſed iudæi a gẽtibus ſacerdotiũ acceperint neq; unctus oleo ſacerdotali ut Moyſi ꝑcepta conſtituũt ſed oleo exultationis & fidei puritate neq; carnis & ſanguinis uictimas ímolauerit: & brutorũ aíaliũ exta: id eſt: quicqd ſup eſcã eſt ſuſcepit: ſed pane & uino ſimplici puroq; ſacrificio xp̃i dedicauerit ſacramẽtum & multa alia quæ æpiſtolæ breuitas nõ recipit. Præte-
Heb. 5. rea plenius eſſe tractatũ in æpiſtola ad hebræos: quã oẽs græci recipiũt: & nõnulli latinorũ q; iſte Melchiſedech: id eſt. rex iuſtus rex fuerit Salem: id eſt. rex pacis ſine patre: ſine matre. Et qũo hoc intelligendũ ſit uno ſtatim uerbo explicare poſſumꝰ agenealogicos: id ẽ. ſine genealogia nõ q; abſq; patre & matre fuerit cum xp̃us quoq; ſcd'm utrãq; naturã patrẽ habuerit & matrẽ ſ; q; ſubito ítroducat̃ í Geneſi occurriſſe Abraã a cæde hoſtiũ reuertẽti: & nec ante nec poſtea eius nomen ferat̃ aſcriptũ. Affirmat aũt apl's q; Aaron ſacer-
P dotiũ: id ẽ. ppl'i iudæorũ: & principiũ habuerit & finẽ Melchiſedech autẽ: id ẽ. xp̃i & eccleſiæ & in ꝑteritũ & in futurũ æternũ ſit nullũq; habuerit auctorẽ & q; trãſlato ſacerdotio legis quoq; mutatio fiat: & nequa q̃ de Agar ancilla & mõte Syna ſed de Sara libera & arce ſyon egrediat̃ uerbũ dñi: & lex dei de Hieruſalez: &
ubi ſupra difficultatẽ rei ꝑmio exaggerat dicens: Sup quo multus nobis ſermo eſt & iterprætabilis nõ qa apl'us id nõ potuerit interꝑtari: ſed qa illius tẽporis nõ fuerit: Hæbreis em̃ id eſt iudæis pſuadebat nõ iã fidelibus qbus paſſim proderet ſacramentũ. Verũtamẽ ſi uas electionis ſtupet ad myſteriũ & de quo diſputat ineffabile cõfiteat̃ q̃to magis nos uermiculi & pulices ſolã debemꝰ ſcientiã inſciẽtiæ cõfiteri & ampliſſimã domũ puo q̃ſi foramine oſtẽdere: ut dicamus duo ſacerdotia inter ſe ab apoſtolo compata prioris ppl'i & poſterioris. Et hoc agit tota diſputatiõe: ut ante Leui & Aaron ſacerdos fuerit Melchiſedech ex gẽtibꝰ: cuiꝰ tm̃ ꝑcedat meritũ: ut futuris ſacerdotibus iudæox in lũbis bñdixerit Abraã totũq; qd' ſequit̃ í laude. Melchiſedech ad xp̃i typum referri: cuius ꝑfectus eccleſiæ ſacramẽra ſunt. Hæc legi in græcorũ uoluminibus & q̃ſi latiſſimos terrarũ ſitus: in breui tabella uolui demõſtrare nõ extendens ſpatia ſenſuũ: atq; tractatuũ: ſed qbuſdã punctis atq; compẽdiis infinita ſignificãs: ut in parua æpiſtola multorũ ſimul diſceres uolũtates. Verũ qa amantẽ interrogas: & uniuerſa q̃ didici fidis auribus inſtillanda ſunt: ponã & hebræorũ opinionẽ: & nequid deſit curioſitati iꝑa hebraica uerba ſubnectã. Vmalchi Zedech Melech Salẽ Ozhi Leehm Vaiaí Veuh Coehn Leel Ehlion Vaiuarecheuh Vaiomabaruch Abraam Gẽñ. 12.
Leel Ehliõ Chone Samain Vaarzubaruch El Ehliou Acer Migẽ Zarecha Beiadecha Vaiten Lo Maahſer Michol. Quod interꝑtat̃ in latinũ hoc mõ. Et Melchiſedech rex Salẽ ꝓtulit panẽ & uinũ: erat aũt ſacerdos dei excelſi: bñdixitq; illi & ait. Benedictus Abraã deo excelſo: q creauit cœlũ & terrã: & benedictus deus altiſſimus q tradidit inimicos tuos in manu tua & dedit Ioã. 3.
ei decimas ex oíbꝰ. Tradũtq; hũc eſſe Sem primũ filiũ Noæ: & eo tpe quo ortus eſt Abraã habuiſſe ætatis annos trecẽtoſnonagíta: q ita ſupputent̃. Sem poſt diluuiũ anno ſcd'o: cũ centũ eſſet annorũ genuit Arphaxat: poſt huius ortũ uixit ãnos quingẽtos: hoc ẽ ſimul ſexcẽtos. Arphaxat annos natus triginta & quinq; genuit Salẽ: qui & ipſe tricenarius ꝓcreauit Heber: quẽ xxxiiii: annox legimus genuiſſe Phaleg. Rurſum Phaleg expletis annis. xxx. genuit Reu Qui & iꝑe poſt triceſimũ & ſcd'm natiuitatis ſuæ annũ edidit Serueg. de quo cum ad. xxx. pueniſſet annos ortus eſt Nachor: q xxx. annox genuit Thare: quẽ legimus q; ſeptuagenarius genuerit Abraã & Nachor & Arã. Supputa q̃ ſingulas ætates annox numerũ & inuenies ab ortu Sem uſq; ad generationẽ Abraã trecẽtos nonaginta ãnos Mortuus eſt autẽ Abraã ceteſimo ſeptuageſimo ætatis ſuæ anno. Ratione deducta inueniẽt̃ Sem ab nepoti ſuo decimi gradus Abraã ſupuixiſſe annos. xxxv. Simulq; & hoc tradunt q; uſq; ad ſacerdotiũ Aaron oẽs primogeniti exſtirpe Noæ cuius ſeries & ordo deſcribiẽt̃ fuerint ſacerdotes & deo uictimas immolarint: & hæc eſſe primogenita quæ Eſau fratri ſuo uendiderit Iacob. Nec eſſe mirum ſi Melchiſedech uictori Abraã obuiam proceſſerit: & in refectione tam ipſius q̃ pugnatorum eius panes uinumq; protulerit: & benedixerit ei: cum ab nepoti ſuo hoc facere iure debuerit:

& decimas prædæ atq; uictoriæ accepit ab eo. Siue q̄ habeat ābiguū ip̄e dederit ei substātiæ suæ decimas: & abaui largitatē ostēderit in nepotē. Vtrūq; em̄ itel ligi potest: & iuxta hebraicū & iuxta septuaginta iter prætes q̄ & ip̄e accepit decimas spoliorū: & Abraæ dederit decimas substātiæ suæ: q̄q̄ apostolus in epi/ stola sua ad hebræos aptissime definiat nō Abraā su scepisse a Melchisedech decimas diuitiarū eius: ſ3 de spoliis hostiū ptem accepisse pontificē. Salē autē nō
R ut Iosephus & nostri oēs arbitrant esse Hierusalē no men ex græco hebraicoq; compositū qd̄ absurdū eē peregrinæ linguæ mixtura demōstrat: ſ3 oppidū iux ta Scytopolin qd̄ usq; hodie appellat Salē: & osten dit ibi palatiū Melchisedech ex magnitudine ruina/ rum ueteris operis: ostēdens magnificētiā: de quo in
Gen.13. posteriore quoq; pte Geneseos scriptū ē. Venit Iacob in locod: id est. in tabernacula: & ficit sibi ibi domos atq; tētoria: & trāsiuit in Salē ciuitatē regionis Sichē
Q. q̄ est in terra Chanaā. Cōsiderandū quoq; ē q; Abraæ a cæde hostium reuertēti: quos p̄secutus ē usq; Dan: q̄ hodie paneas appellat nō de uia Hierusalē: ſ3 de op pido metropoleos Sichē in itinere fuerit: de quo in
Ioa.3. euāgelio quoq; legimus. Erat autē Iohānes baptizās in Ennon iuxta Salim qa aquæ erāt multæ ibi: nec re fert utrū Salē an Salim nominet: cū uocalibus ī me dio litteris praro utant hebræi: & p̄ uolūtate lectoꝝ atq; uarietate regionū eadē uerba diuersis sonis atq; accētibus p̄ferant. Hæc ab eruditissimis gētis illi9 di dicimus: q; in tm̄ nō accipiūt spiritūsanctum uel āge/ lū fuisse Melchisedech: ut etiā certissimū nomē ascri/ bāt. Et reuera stultū ē id qd̄ in typo dicit: eo q; xp̄i sa cerdotiū finē nō habeat: & ip̄e rex & sacerdos nobis utrūq; donauerit: ut simus genus regale & sacerdota le: & q̄si angularis lapis parietē utrūq; cōiunxerit: ut de duobus gregibus bonus pasto unū afficeret gregē scio quosdā referre ad ἀραγοτην: ut historiæ auferant ueritatē: & dicāt nō fuisse regē: sed in imagine homis
S angelū demōstratū: cū in tm̄ nitant hebræi Melchi/ sedech regē Salē filiū Noæ Sem ostendere ut āte hoc scriptū sic referāt. Egressus est aūt rex Sodomoꝝ ī oc cursum ei: haud dubiū quin Abraā post q̄ reuersus ē a cæde Chodorlaomor: & regū q cuꝫ eo erant ī ualle Salē: hoc est uallis regis de qua statim sequit: & Mel chisedech rex Salē p̄tulit panē & uinū & reliqua. Si ergo hæc ciuitas regis ē & uallis regis: siue ut Septua ginta trāstulerūt cāpus: quē hodie Aulonē palestini uocāt manifestū ē hominē fuisse q terrena & ualle & urbe regnauit. Habes quæ audierim & q̄ legerim de Melchisedech: meū fuit recitare testes: tuū sit de fidē testiū iudicare. Quod si oēs repuleris tuū certe spirita lem illū interp̄tem nō recipies: q; imperitus sermone & sciētia tanto supcilio & auctoritate Melchisedech spiritūsanctū p̄nunciauit: & illud uerissimū compro barit: qd̄ apud græcos ponit imperitia cōfidētiā eru ditio & timorē creat: Ego post longā ægrotationem uix in quadragesimæ dieb9 hæc fabricare potui: & cū alteri mei operi præparem: paucos dies qui superāt in Mathei expositione cōsumpsi: tātaq; auiditate stu/ dia omissa repetiui: ut qd̄ exercitatione linguæ p̄fuit nocuerit corpis ualitudini. Argumentum.

CArnalē circūcisionē ad spiritualē intelli gentiā referens. Primū edocet in abdita corporis pte esse p̄cepta ad significandū spiritualē circūcisionē uitiorum & bonā opationē hominibus exēplo Saluatoris eē cælāda: q & cūctis actibus gloriā refugit & humanā carnē obū brata maiestate susc̄epit quā ipie Manicheus Arriusq; blasphemāt. Deinde ostēdit mystice institutā ī carne præputii: & qd̄ p̄cessit in signo seu figura eius qd̄ ge/ rendū erat in mēte nō illa fuisse salute: q; exēplū Iob incircūcisi demōstrat: p̄currens p̄ ueteris ac noui testa mēti ptes: qui nō tam carnē q̄ carnis te uitiorū cōcu/ piscentias circunciderint.

CBeati Hieronymi p̄sbyteri ad Tarentiā de uera cir cunciſione. Epistola. VII.

T SVperiore æpistola quā ex me consultatio uestra deprompsit: q̄ q̄ ad tuum & soro/ ris tuæ nomē misi: rationē circūcisiōis ra pide trāscurri q̄m̄ p̄cinctus itineris mei in quo cōfecta est: nō solū ei limā nitoris: uerūetiā p̄fe/ ctionē opis p̄uidit: licet me & illa terreant quæ limant Quod si nō placēt ī polita: formidat animus cogitare qd iudicii mereant iformia. q̄q̄ ego illā nō ad iudicū subsellia sed ad fauētiū mihi coronā trāsmisi. Deniq; mea snia nō p̄desset: nisi fuisset p̄ uos de secreto uere/ cundiæ uelut manu quadā charitatis educta: sed quo niā iam illā meliorē facere nō possum: placuit mihi: ut semel emissum repetēs apud te uerbū retractarem: cuius cōuersatio circūcisionis est interprætatio: & uita totius legis enarratio. Ex eo siquidē lex uidet obscura q̄m̄ raro in quo cōspiciat existat: dei em̄ uerbū uita est & nos aliud uiuēdo q̄ uita est uerbū dei facimus ob/ scurū. Quod si ea uita q̄ solū uita est uiueremus: narra tione legis eius opus nō erat: quia facilius erat uidere q̄ loquí q̄nquidē non in sermone est regnum dei sed in uirtute. Nobis ergo ex abundanti licet apud te dis/

ferctare:qđ didicimus in te tibi ꝑdere: qđ nobis uita tua præstitit ne esset obscurũ. Sed qd nouum loqmur si aut tu qđ locuturi sum9: hoc uiuis aut si apud te qđ in te didicimus hoc loqmur? cũ & memor eorũ q̃ me/minit: monita nõ quærat: & doctus nõ ea quæ iã cal/let inquirat. Tu quidẽ filia dilectissima circũcisiõe ui/uis: mihi tamẽ ꝓpositũ est illud tecũ loqui: quare nõ in digito: nõ in aure: aliaue ꝯpis pte fiat circũcisio iudæorũ: quæ utiq; sine ratione esse diceret: si a deo in uẽta nõ esset. Nihil em̃ sine rõne fit ꝑ deũ: nihil casi/bus ut gentes loquunt fortuitis: nihil deniq; fortunæ in illo temeritati licet: ſpi em̃ cæci sunt q illã putãt ha bere aliquid ptãtis. Deus aũt qui ipse ratio est ut nihil nõ plena ratiõe formauit: ita nihil ab hoie fieri sine ra tione mãdauit. Rõne digessit ut terra hæc eẽt sup quã reliq̃ mouerent imobilis ut aq̃rũ uenæ altioribꝰ mõti bus cõderent: a qbus orta flumina dũ ꝑ multa spatia decurrũt latæ potãdi usu; ꝑ omnẽ tractum cursus sui aiantibus exhiberẽt: ut ipm mare aqs influẽtibꝰ nõ ex crescat: s; ut uelut uẽter qdã laticũ aquas sitire uideat ne uel fontibus in æternũ manãtibus: uel fluminibus sine fine currẽtibus: uel pluuiis assidue ruẽtibus: ppe/tuo terra diluuio tegeret: ut cœlũ ꝑter plenitudinẽ il/lam lucis in sole nocturnis etiã syderibus radiaret: ne qđ corpus igneum luminibus haberemus. Si ergo hæ
Mat. 24. trãsitoria ut ipse ait Cœlũ & terra trãsibũt: sic sapien/tia descripsit ut aliter ea nõ potuisse esse credamus qd hoies ipos ꝑ qbus hæc nũc ita excogitauit: ordinauit i stituit: sine rõne forte uiuere pmisit? quorũ adoptio ẽ filioꝝ & gloria & testamẽtũ: & legislatio & obsequiũ & ꝓmissa? Ex qbus etiã ẽ Xps scd̃m carnem: q est bñdi
V ctus i sæcula: Amẽ. Absit ergo ut a qbꝰ etiã filiũ scd̃m hominẽ uoluit oriri: eis nõ plena rõne cõderet testa/mentũ. Sed qm̃ tã euidẽter cõstat oia ordinata ꝑ deũ plena esse rõnis ut assertore nõ egeãt uideamus unde digressi sumus: q̃ causa ẽ ut eã ptem corpis q̃ secretior & occultior ẽ aut eã q̃ a græcis φυσις a nobis dicit na/tura ad circũcidẽdũ dñs elegerit: q utiq; ob signũ quo uolebat famulos suos in Abraæ semine censeri: id po tuisset eligere qđ in ꝓpatulo positũ ab oibus cerneret & alio noie uocaret: ubi nec in signo obscuritas: nec cõfusio esset in noie sed utraq; hæc imago rationẽ ha/buit gemiæ ueritatis: quã dũ loquar ipende patiẽtiã ut quæ circũcisionẽ illã in uita tua nõ esse credebas nunc uitã tuã in illa circũcisiõe cõspicias. Ac primũ de secre tiori pte corporis qd figurabat aduerte. Illud sine du/
Mat. 5. bio qđ postmodũ dñs mõstrauit: ne iustíciã nostrã co ram hoibus faceremus sed in occulto corã eo solo cui soli nihil occultũ est: & quẽ solũ remuneratorẽ bono rũ nouimus esse factoꝝ. Nã hic nostra circũcisio non uidet q̃m stultitiæ uelamine uelut ueste tegit mũdia/li. Nec sane a nobis magnope desiderãdũ est: ut cõtẽ/plationi oim circũcisio apte subiaceat: ne merces ope ris penes eos sit: quos uolumus hãc uidere dicẽte dño Amẽ dico uobis: recœperũt mercedẽ suã s; ita mode/ste: ita uerecũde habẽda ẽ: & uelãda iuxta eã imaginẽ quã abũdãtiori honore uestimus: ut nõ uidẽtes eã ui/deãt: sed q̃rẽtes rimentesq; intus nos iuxta ap̃l; quos seductores putãt: ueraces esse fateant: quos nihil ha/bere credebãt: oia possidere cognoscãt: quos mori iu dicabãt: uiuere in æternũ testent. Hæc est gloria circũ cisionis occultæ: hæc partis uerecũdæ illis ad uiuẽdũ: nobis in nostro corpore nõ uerẽdæ: hoc testimonium glorioſum cũ cõuersi amari cupiũt: quos odisse gau/debãt. Vnde nõ in carne palã: s; in occulto cordis iu dæi eẽ debem9 nõ littera sed spũ: ppr̃ius ex deo nõ ex hoibus acqri: ut mereamur audire a dño. Populus hic labiis me honorat: cor aũt eoꝝ lõge est a me: iuxta il/lum q qđ pertinebat ad labia magistrum bonum de bono quæsiturus appellat: cui uetus lex: id est carna/lis circũcisio uelut posita recitat: quã se cõplesse testa tus ubi qđ ad circũcisionem cordis ptinebat audiuit: Vẽde oia: & seq̃re me: tristis abscessit miser prorsus: q seq̃ noluit quem bonũ ignorare nõ potuit. interius er go illud est signaculũ ꝑfiguratũ. qđ in inuisibili men te nostra ab illo inuisibili nostro deo uidet ut nõ eũ a quo inuocet audiret: sed eũ a quo crederet attende ret. Oculi em̃ dñi sup iustos: si ad iusticiã corde creda/tur. Verũ aũt nos credere toto corde mentimur: si ab hoibus accipimus honorem. Accipimus em̃ ab hoibꝰ si elemosynas nostras tuba populo ꝓdicatura ꝓcedat quas nec per officium ministrãdi dexterã cum sinistra cõicare cõcessum est. Accipimus ab hoibus honorem si ieiunia nostra & abstinẽtiã ciborum ppr̃i oculis fra/ctior mentitæ infirmitatis cõmendet incessus & fauo/rẽ uulgi tristi uultu aduocatus pallor acqrat: si nõ ca/put ad imaginẽ festiuitatis inungit. Sed si soli deo ie/iunia cõmẽdãtes possumus dicere. Voluntarie sacrifi camus tibi dñe. Vides filia nẽpe q uiuis & cõuersatio/nẽ tuã secretæ illius circũcisiõis agnoscis ppr̃i oculis iudicãda in cõuiuio uocatoꝝ: sensu aũt euãgelistæ lo/ciãda Matheo. Sed ad uerã ipam uitã aliq̃ ueniam9 id est ad dñm nostrum iesum xp̃m uideamus an tale aliqd docuit & fecit: qm̃ qđ factũ est in illo uita erat si & ipe circũcisionẽ ueluti in occulta pte corporis opa/tus: noluit ab hominibus & ea quæ faciebat & ipse q̃s

esset agnosci. Ac primū post cœlestem illā doctrinaz de mōte descēdēs populoꝝ se admirātiū stipatꝰ agmi
Mat.8. nibus leprosi hois sordes emaculās ꝓ salutis tātæ bñ/ficio nō laudē nō celebritatē cōi hoím ore desiderat: sed sibi soli qđ est esse cōscius: q maiore nō indigette stimonio. Iubet illū nemini narrare suā uirtut: secre/tū quoq; diuinæ maiestatis qđ mysteriū incarnatiōis occubuit: ab eo q sanatus fuerat uult sileri: ne gloriaz quasi homo quærere uideret: quā alio more & mysti/
Y ca rōne suscepit. Nā ut se ostēdat sacerdoti & munus deo offerat ꝑ uauit: & hoc munus qđ ꝑcepit Moyses in testimonium illis: ut dum tacet qđ quasi filius ho/minis ꝑ uauit legis potius mādata: quā Moysi deus ipe dedit efficiat & dū hoíem quē in carne uiderat lau dare ꝓhibet deū se uerū uidet inuere: dū nō quasi hō ꝑdicādus est: cui ut deo sunt curatiōnū uota soluēda nec in plateaꝝ uilibus carnal'r celebrādus q speciali/ter sit adorādus in tēplo: ac si dū scđm hoíem nil req rit scđm deū addit huic similia: ut ueritas locupletio/ri testimonio fulciret. Quærit a discipulis suis qs ha/beat in populo egregius: illi nomināt ꝓphetas. Quid
Mat.16. ipsi sentiāt sollicitus excutit. Cui btūs petrus. Tu es í/quit xps filius dei uiui: exclamat dñs btm̄ cui nō caro istud reuelasset & sanguis: sed pater eius q esset in cœ lis. Tūc & Petrus uocat a petra: postq̄ angularē illaz petrā primus agnouit. Iubet tm̄ post multas donatas Petro bñdictiones potētiasq; uirtutis: ne qs discipulo rū diceret q ipe esset xps. Mira ratio: nō uult ꝑdicari: qđ gaudet ítelligi agnosci amat & odit ostēdi: sic my steriū obtectæ circūcisiōis exercēs. Nā mauult se inuē/tū esse q ꝓditū: ut uirtus sua illū nō fauor manifesta/ret alienus: q̄q̄ in hoc ꝑcepto & aliud ítelligentiæ ge/nus occurrat. Vetat dñs hoc unde Petrū laudauerat ꝑ dicare offendēdus utiq; si cōtra uolūtatē eius qđ Pe/trus senserat faterent: qm̄ si facultatē loquendi se tri/buere uoluisset excusatio ꝓditori ꝑdestinata uidebat. Poteratq; dicere ꝓmisisti nobis discipulis tuis: ut te oí bus páderemus: nec íputādū mihi est: si alio ad te ali/
Z qs aío uenit: q̄ ego te tuus laudator ostendi. Sed qm̄ qcq̄d phibet illicitum est: a nullo se uoluit digne cele brari dū a iuda ꝓderet ídigne. Iubet ergo discipl'is ne cui dicāt q ipe est xps. Tēdit snia íterdictalis í iudā & ꝑuisum iugulat ꝓditorē ipo uerbo ꝑcepti maiestatem signās quæ erat designāda ꝑcepto. Refert euāgelista
ubi supra his uerbis. Tūc íperauit discipul' suis: ut nemí dicerēt q ipe esset xps. Et Iudas ꝓditor his q cum ipo uenerāt
Mat.26. ait. Ipe est tenete eū. In uerbū ꝓhibitōis declinatio ob secūdatōis ícurrit: & ne obtētu ad excusatōez esse pos/set obliuio: íf œlix memoria in sacrilegum uoluenda suggessit: dū ipe ꝓdit de sermone quo cauet: sic utriq; ratio nō æquāda subsistit. Nā & dñs ostēdit sic se ꝓdē dum esse: dū ꝓdit: sed ignosce q in aliū tramitē dispu tatōis cēsus dei uerbo copiosior excessit lz te amplius cōsisterēt suppōsa q̄ ꝓdita: & magis de his rebus silere tibi q̄ dici copiosius iraſceris q dñi iudicia ꝓ auro & ꝑ ciosis lapidibus cōcupiscis: í qbus mel tibi fauūq; cō/pēsas: & desideriozꝝ nō cares etiā plenitudiue: & si sa tureris. Ac ꝓinde factum adhuc exēplū ab ipo dño re petamus: ut iuxta legem in ore duoꝝ uel triū testiū oē Deute.17 uerbū cōsistat: & quem ꝓdi se diximꝰ noluisse: etiā se uideri uoluisse doceamꝰ: ut nō ab aliis se mō honora ri pateret: uerūetiā ipe sibi inquātū fieri poterat debi tā detraheret dignitatē Lazari amici sui mortē nō au
A dit & nūciat faciebat hoc de deitate qđ miruz. Vt cuz Ioh.11 localiter ꝑspiceret in hoíe ex diuinitate nusq̄ abesse crederet. Festinat í Bethania: submissitātibus pene di scipulis pietas factura miraculū defuncti sorores oc/currerunt fetro habitu ore lachrymoso crine cōscisso: quas bono aío iubet esse: si credāt. Lazaꝝ uiuere si il/læ nō sunt dubitaturæ cōfirmat: uidet etiā multitudi/nem Marthæ & mariæ: quæ ad solatium comes cōue/ ubi supra nerat. Infremuit inqt euāgelista spū: & turbatus est & ait. Vbi em̄ eū posuistis: qđ est hoc: quæ cōfusionis cā quæ formidinis? Quid aut erubescit: cum & uirtus sit habitura miraculum: & deitas non sit subiecta terro/ri. Quæ sepulchri tā inconsulta reqsitio? Vt oíno cre/das de turbato cōfusoq; ꝓfectā. Ille deus noster q disci pulis constāter dixerat de absente. Lazarus mortuus est q sororibus eius confidenter ꝓmiserat de morte re surrecturus est: sub noua nescio qua cōfusione sepul/chrum quærit: quasi hoc solum q oía & nosset: & ꝑsta re poterat ignoraret: non planum hoc est: nā alius in tellectu occulit í dictis ꝓmissisq; superioribꝰ satis dei diuinitas publicarat. Aderat turba iudæorum: tantis semper non amica miraculis. In planum deus: si non aliqđ secūdum hoíez uideret ignorare ꝓcesserat. Tur batus est inqt: id est fertulēta carnis diuinitas iudæo/rum oculis nō ꝓdenda miscet: & ad ignorātiā huma/nā deitas uelāda reuocat. Sic turbat: & fons cum ex/ B citatus quasi a liquore limus: puritatem liqdi densat elementi: & duarum rerum una cōfusio discrimine ꝓ/prietatum dum separat excludit. Ait nāq; ubi euz po suistis? Et hic turbatus iudæis deitatem cælat in homi/ne & splendori diuinitatis in tātæ operationis choru scatione ignorantiam mortalitatis obducit: ut cū pos/sit in suscitādo Lazaro: deus adorari: homo in sepul Mat. 20.

Mat.3. chri eius ignoratõe uilescat. Sic dũ a cæcis uidet: & a uidẽtibus nõ uidet: sic dũ de lapidibus suscitat filios Abraæ: filios ꝓditõis in lapidẽ offensiõis ꝓpingit illd mysterio occulto opatõis exeqtur: ut eũ ifirmi ac debiles ad poscẽdã opẽ salutis nullo mõstrãte cognoscãt & persecutores uel ĩimici quẽ tenere debeãt: nisi ꝓdatur ignorẽt. Hic est ille liber intus & foris scriptus: hic secretus & publicus hic aptus & operto hic paginis superioribus uidẽdus iterioribus nõ uidẽdus: qa icõpræ

Apo.5. hẽsibilis. Intus siqdem scriptus est cũ ꝓpheta dicat ge

Esa.53. nerationẽ eius qs enarrabit? Foris scriptus est cũ euan

Mat.1. gelista ait: Liber gñatõis Iesu xp̃i filii dauid: filii abra

ps.44. am. Intus scribit cũ deus dicit. Eructauit cor meũ uer/

Esa.7. bũ bonũ. Foris scribit cũ uaticinat. Ecce uirgo conci/piet & pariet filiũ: & uocabis nomẽ eius Emanuel. In

Ioh.1. tus scribit ꝑ Iohãnẽ. In principio erat uerbũ & uer/bũ erat apud deũ: & deus erat uerbũ. Foris scribit ꝑ

Mat.4. Mathæũ. Xp̃i aũt generatio sic erat. Cũ esset desponsata mater eius Maria ioseph. Intus scribit inuẽta est ĩ ute/

Vbi supra ro habẽs de spũsancto. Quid utiq; habẽs uerbum dñi: uerbũ carnẽ factũ sub lege. Foris scribit cũ apli inter/

Mat.16. rogati qs esse dñs: alii dicerẽt Heliã: alii Hieremiam: alii aũt unũ exꝓphetis respõderũt. Intus scribit cũ pe

ubi supra trus exclamat. Tu es xps filius dei uiui. Vnde & ipse dominus nõ reuelauit tibi petre inqt istud caro & sãguis sed pater meus q in cœlis est. Cuius caro & sanguis? Nunqd nã petri ipius caro & sanguis obstabant qn filius dei nosceret? Nõ inquã: sed ipsius dñi caro & sanguis in qbus dũ cernit qd erat dei filius nõ credebat esse qd erat. Impossibile em̃ hoib9 uidebat deũ credere cũ hoiem uiderẽt: & tãtã illã maiestatẽ ĩqua ihabitat ois plenitudo diuinitatis quã ipe nõ capit mũdus: in corpusculo despectæ etiã imagis iclusam. Ait ergo nõ hæc caro mea tibi & sanguis me esse dei filiũ ꝓdiderũt. Nã ista nõ patiunt me hoc credi. Deniq; & ꝓphe/ta dixerat. Et hõ est: & qs cognoscet eũ. Euidẽter ergo illi scd̃m oculũ iudicãtes me aut Heliã ꝓphetã aut aliquẽ unũ exꝓphetis loquunt: qm̃ hoiez eẽ habitu car/nis agnoscũt sed tibi reuelauit pater meus q in cœlis est. Quãdo reuelauit? Quo tpe deus cũ petro locut9 ẽ

Mat.4. Reuelauit inqt pater meus q in cœlis est: hoc est dicere opibus credidisti q̃ loquunt filiũ dei. Sed em̃ foris

C scriptus ẽ liber iste cũ dñs esuriit. Int9 scribit cũ qnq; panib9 multa hoiz milia saturauit. Foris scribit cũ af

Lat.14. figit cruci. Int9 scribit cũ paradysuz latroni ꝓmittit ĩ

Luc.24. cruce. Foris scribit cũ spm̃ moriẽs scd̃z rõnẽ humanæ

Ioh.19. carnis emittit. Intus scribit cum in passione sol fugit: dies abscõdit terra cõcutit. Foris scribit cum sepelit, Intus scribit cũ tertia die sepulchri liminibus emotis erumpit; in lucẽ. Foris scribit cũ aplis clauoz & lãceæ ulneribus ostẽsis escã etiã postulat. Intus scribit ut in ter eosdẽ aplos clausis ostiis q intrare uisus nõ fuisset apparet. Sz miro mõ cũ interior scriptura libri magis obscura sit: amplius hoim mẽtes turbat exterior & uidẽtes illa quæ per hoiem uideri non possunt. ista quæ possunt per hominem uideri noua rõne non cernunt Nã manichæi qd uideri nõ põt credẽtes id qd põt uideri nõ credũt. Cũ beatus Iohãnes iuisibilẽ & uisibilẽ deũ & hoiez breui quasi charactere signauerit. Sic em̃ ait. Quod fuit ab initio fratres qd audiuimus: Ecce libri illius iteriorẽ partẽ. Quod seqtur & uidimus oculis nostris: & manus nostræ palpauerũt de uerbo uitæ D Ecce libri ps exterior quæ oculis ac manibus subiecta hoiz: & uideri & tractari põt. Hãc ptẽ libri Manichæo ignorat uidẽs opera q̃ fiũt & uidẽs facientẽ. Põt qdez dicere iste tu es filius uiui: sed nõ põt dicere: dñs ẽ sabbati filius hois & mira peruersitate qd uidẽt: negãtes qd nõ uidẽt cõfitent. inuisibilẽ in uirtutibus recognoscũt uisibilẽ in hoie qd facillimũ esse debuit nõ agnoscũt. O cæcitas O ignorãtia ueritatis: & oi rõne dãnãda ꝓsumptio. isti sunt q deo ipsi se ꝓferũt sic credẽdo in carne cõstituti spiritaliꝛ se uiuere ꝓfitent qd deũ nõ credũt potuisse? Minor em̃ sine dubio abistis deus est si qd isti possunt ille nõ potuit? Nã isti possunt in carne cõstituti alienã capere naturã? Cur ille in carne positus suã seruare nõ possit? Videz ut semp deus sit: ne corruptelæ admixtus incipiat esse corruptus? Mira disputatio deum destruit cũ honorat? Maioris em̃ uirtutis est obtinere in terrena substãtia deitatem q̃ deum spiritaliter ĩ deitate durare? Quid ergo mirabor ideo nisi q̃ cum hõ esse dignatus sit in hoie q̃ deus essz aperuit? Nõ qd ipe destitit esse qd fuerat sed q̃ carnẽ fecit esse qd deus est q̃ in excusatõem materiæ uitiosæ: aia sit ipse sine excusatõe q̃ dũ ꝓ nobis pctm̃ factum esset: pctõr esse nõ potuit? Sed hic Manichæus Arrianus iterũ superiorẽ partẽ libri utraq; circũplexus manu illaz interiorem paginã sic reserare formidat quasi sacrilegium facturus sit si deus in carne ueniens non amiserit deitatem? Videnscq; dñm in nauicula dormientem: non uidet uentis & fluctibus iperantem cui deitatẽ se tribuere sine similitudine paterna mẽtit. Deus em̃ eẽ nisi patri: id est deo similis sit non potest similem autem esse nec illum q foris scriptus est de iterioribus alicd perdidisse? illos quotidianus sermo istruere debuisset quo filius patribus suis siles ita cupimus approbare ut dicamus de ore eius exiit ergo ois filius quãlibet

Luc. Ioh. Phi.2.

secundum carnalem generatõem alter generetur:ta/
men si forte patri per oia sĩlis sit:dicet ab ore eius ꝓfe
E ctus.Quis inuidet dñi uerbum de corde patris eructa/
tum:nec aliũde in spũ q̃ ore,platũ etiã iuxta cõez om
nium sensuum patri similẽ iudicare?Quod ubi fideli/
ter senserimus te:& ea quæ foris scripta sunt & ea q̃ in
tus diuinitus annotãtur credere unũ librũ dicere pote
rimus in quo legem totã scriptã uidẽtes:non philoso
phorũ argumẽta sectemur:ut ueritatez opinatõis col
ligamus:sed formã uitæ ante oculos cõstituamus : &
eã ipam tractabilem miremur:in qua qcqd obscurez
esse poterit effundet.Quã manichæi nõ uidẽtes í car/
ne:Arriani nõ intelligẽtes in spũ unius libri pagina/
rum cõfœderatã dissecuere iũcturã & mediatorẽ duo
rũ cõfertis manibus hæreticoꝝ furore ruperũt. Sz qd
mirũ:si hos nimiũ sibi in singulis paginis sapiẽtes: ac
de mũdiali philosophia ueniẽtes:tãta operi aptiq; li/
bri cõcathenatõis subtilitas ꝓteriuit?Cũ euz nec iudæi
q̃ ipsius erãt:cũ in sua uenisset agnouerunt?Qui dũ de
cœlo signum postulãt quasi cœlestia nõ eẽnt quæ in
salute uel debilium uel mortuoꝝ cœlesti uirtute facie
bat obcæcati ifidelitate sua uidẽda etiã nõ uidere me/
ruerũt.Iratusq; est dñs:cur in ipo deitatis cõtẽneretur
operatio.Illud de iudiciis sapientiæ suæ,pcurauit:ut&
forma serui duplicabilis haberet:& qbus nõ per uir/
tutem suã diuinitas radiasset:his oímodis positus con
temptui irruenda in ipo iuxta sæculũ uideret huma/
nitas:& cũ dñm suũ in spũ israel nõ receperit: cur uel
fratrẽ suũ in carne iuda reciperet & cognosceret?Neq;
eñ æquũ erat:ut q maiora subruerent:& q sacrilegiuz
ut uolebã æstimari cõmitterẽt ignorãtes non homici/
diũ facerẽt scientes.Deniq; & ionæ signũ ꝓmittit infi
dis:& miser qdẽ ppʰs in uno eodẽq; hoie dei contem
ptor sui occideret:& quẽ iuxta legem suã nõ agnouis/
set ut deũ hũc extra legem suã gẽtiliter dãnaret ut reũ
Hæc itaq; ignobilia passiõis uelut uelata sicut loquebã
tur passiõe,pmeruit.cũ deitatis naturã mortalitatis ue
ste circũdat.Dũ apud erubescẽtes agnitõe eius ipe cõ/
fundit:dum q; hõ de deo sit nõ credũt:dum ipmq; de
niq; in se hoiem indespicabiliorẽ cæteris formã ut pa
tiat inclinat:dum apud discipulos dei uerbum nõ ha
Phi.2. bens inuenit.Vnde sicut dñs cœli & terræ: cuius no/
men super omne nomen est:formã serui accipiẽs: nõ
rapinã se dei arbitratus æqualẽ in hoiem se despectuz
uelata studiose diuinitate,piecit neq; uideri í se uoluit:
qd nõ poterat nõ agnosci qd hoies obseruare sub spe
cie secretæ circũcisionis expediet quos ꝓter naturã exẽ
plo humiliauit & ꝓcepto dicens.Cõsultius utiq; faciẽt
si etiã cum oía fecerint dicãt.Serui inutiles facti sum9
quod imperatum est fecimus:qm̃ fiducia ꝓsumptiõis
elatis:ut unus a dextris:& a sinistris alius í regno ei9
sedeant postulãtibus ipe dñs illis responderit q illos
amare amplius credebant:nescitis qd petatis qbus & Mat. 20.
statim formido passionis ab eo opponit q iuxta car/
F nez humiliat ẽlatos.Quã ubi in trepide popposcerunt
recte qdem dicit illis sedere ad dexteram aut ad sini/
strã non est meum dare uobis.Nunqd nam hic se po/
tentiæ indignum esse ,pfessus est?Aut aliqd sibi licere
non testat q ait pater neminem iudicat: sed omne iu/
dicium dedit filio?Non est ait meuz dare uobis: id est
sic petentibus superbe insolẽter elate de carnis tumo
re non spũs lenitate.Nam ego q resisto nũc uobis hu Ioh. 5.
milibus dare gratiam consueui.Ita dñs duz humilita
tem & uerbo & actu uere audientes docet:cur in secre
ta parte corporis ꝓfigurationem ueræ circuncisionis
habere uoluerit ostendit.Dixi de occulto circuncisio
nis quæ putaui esse dicenda.Supereſt ut de ipa circun
cisione tractemus:quæ figura sit.Cur non oculo circũ Mat. 5.
cidamur & manu dicente dño.Nã si oculus tuus scan
dalizat te:erue eum:& si manus tua scandalizat te:ab
scinde eam ait:quæ tanta ibi præfiguratio est: ubi per
unam partem corporis totus omnino homo circunci
sus esse credatur?& cum hoc nos post xp̃m circuncida
mur in corde?Veniamus ad regenerationis nostræ sa
cramenta cœlestia ut circuncisionez spiritalem in spi
ritali natiuitate quæramus:& in ipsis fidei nostræ cu/
nabulis quo tempore circuncisio celebrat primos ua
gitus sacratæ repetamus infantiæ:& abrenunciationẽ
illam qua ꝓputiis denudamur ante oculos colloce/
mus:quoniã sicut qui carnaliter nascebãtur in mũdo
carnaliter circuncidebãtur in lege.ita qui nũc ad cœ
lorum regna generãtur ex uerbo per uerbum circunci
dunt a mũdo.Sic nãq; dicimus abrenũciare nos mũ 1.Ioh.2.
do & põpis eius:qm̃ qcqd ẽ í mũdo cõcupiscentia car
nis ẽ:& cõcupiscẽtia oculoꝝ ẽ:& abundatio scĩ q̃ nõ
est a patre:illa ergo,pmissio & circuncisio est: quã nõ
patimur ut serui sed exhibem9 ut liberi.Nec post q̃ na
ti fuerimus celebramus:sed ut renascantur offerimus
omniq; in præcinctu baptismatis indumento nudati:
sola sanctorum oculis cõtritione uestimur nec ad spe
ciem naturam nostram arsuta filiorum uestę uelam9
quia in euangelio arbor foliis exuberans: cum in ea Mat. 21.
fructus non esset repertus exaruit,sed cuncta carnis re
pudiata natura sexus immemores nil ueremur nec cũ
primo illo terreno homine.Adam ubi es deum fugiẽ Geñ. 3.
tes audimus.Præputia itaq; Adam transgressoris acq

rere:per ſubiectionem cœleſtis obedientiæ reſpuẽtes naturã circũcidimus uitioꝝ:& per unã corporalis mẽbri formã oẽs exercẽtes in ꝓputium ſenſus perſeqmur ac trũcamus:nõ em̃ naturã:ſed naturæ ſuperflua reſecamus ſciẽtes qm̃ qcqd amplius eſt:a malo eſt:ſic dñi dignatõe cõſeqmur:ut nos q ſcd'm carnẽ ꝓputium dicimur: id eſt uelut ignorãtia quadã naturaliꝫ obtecti: tñ reuelata facie gloriã dñi ſpeculemur cũ illi q ſcd'm carnẽ circũciſio dicunt' tñ ne in legẽ itroſpiciãt:obtẽtis præ facie obcæcent' aulæis. Euacuata eſt itaq; circũciſiõis figura corporeæ:& in uim noſis eius rota trãſcẽdit qñ etiã ſic ꝓputiũ circũciſio reputat':qd' tũc euenit ſi aut poſt uerbum dñi naturæ huius corruptæ acqeſcimus blãdimẽtis & denuo ícentiua ſeqmur uitioꝝ. Aut etiã nõ incircũciſi in carne eã ipam naturã cum ſuis p
G ſequẽtes uerbũ dñi dũ nõ cuſtodimus obtinimus. Porro hæc an ita ſe habeãt:& fidei patrẽ:& circũciſiõis interrogemus auctorẽ qm̃ ab ipo utraq; hæc:& q̃ ad mẽtẽ:& quæ ad corpus pertinẽt;pceſſerũt ipe nobis rñdebit ex geſtis:utrũ ne illũ de iudaica circũciſione:an uero de noſtra hac quã dicimus cõmẽdarint:ac primuꝫ
Geñ.12. audit a dño? Exi de terra tua & de cognatiõe tua :ſub hoc uerbo iuxta carnẽ in ꝓputio cõſtitutus a parẽtibꝰ ſe circũcidit:& patriã naturáq; oẽm qua per affectũ tenebat' abrũpẽs:uerbũ dñi ſeqtur peregrinus? hinc deinde ex cõiuge ſterili & annoſa id eſt & cõtra uitiũ naturæ:& cõtra cõditionẽ deficiẽtis ætatis poſteritatis ꝓmittit' multitudo nõ cõſiderat corpus ſuũ emortuũ cũ iã fere cẽtũ eſſet annoꝝ:& mortuã uuluã Saræ coniugis cui deſinẽs iuſtificatõeꝫ credẽdo ꝓmeret'. Prius ergo q̃ in carne circũcidat':eligit'. Prius em̃ ſcriptũ eſt.
Geñ.15. Credidit Abraã deo:& reputatũ eſt illi ad iuſticiã? Iubet igit' deus? Circũcidet' oẽ maſculinũ ueſtrũ & circũcidemini carne ꝓputii ueſtri. Addidit & ſignificãtiam huius rei ne eſſet obſcura? Ait em̃. Et erit in ſignum teſtamẽti ĩter me & uos:ſignum ad oculos ptinet:uidelicet ut eoꝝ eſſet agnitio:q nõ putarẽt eũ mũdialem naturã p uerbũ dñi reſpuiſſe:ac ſiq eſſent illi:q Abraæ fidẽ uirtutẽ opatõis ignorarẽt:p ſignũ uelut p imaginẽ aliqua cõparatõe depictã qd ueꝝ eſſet agnoſcerẽt. Deinde & ꝓpheta infideli populo q deum ex eo q̃ uideri nõ põt nollet credere:ſignũ uiſibile ꝓmittit dicendo.
Eſa.7. Dabit uobis deus ueſter ipe ſignũ:Ecce uirgo in utero cõcipiet & pariet filiũ:& uocabit' nomẽ eiꝰ Emanuel Et ipſi iudæi cũ dñm iã in carne cõſpicerẽt:& fidẽ eiꝰ uirtutibus denegarẽt ſignũ poſtulãt de cœlo nẽpe ut crederẽt:ſi uiderẽt. Deus ergo ꝓ tẽpore cũ abraæ poſteritas paribus ſi poſſet ueſtigiis ingredii fidẽ electionis ſuæ notã in ſigno hoc uoluit eſſe nõ iuſticiã ut q mundialem naturã aíæ reſpuiſſet ei circũciſio carnalis appareret í corpore ac uelut p hoc qd' uideꝫ poſſet ítelligi. Sic multa q̃ a ꝓphetis populo denũciabant' abipſis prius a qbus ꝓconabãtur effecta ſunt. Nudos in captiuitatẽ filios iſrael eſſe ducẽdos:p ꝓphetã irat9 dñs minabat' certe dictũ iã ad partiũ oĩm ítelligẽtiã potẽrat ítrare. Vadit tñ nudus ipe ꝓpheta per ppꝰos:& íſe qd' aliis uaticinabat' oſtẽdit. Videt uulgus non audit & in Eſaiæ corpore quæ ſibi erãt uẽtura cognoſcũt? Fit ſignum de uate & in libero adhuc populo amaritudinem ſentit ꝓpheta captiui. Sic Abraã deſignat ĩ carne qd' exercebat í mente:& p nomẽ membri uelut uirtutẽ circũciſiõis ítelligit nõ per hoc ſignuꝫ exprimens carnis ſed ſignum fidei:deniq; poſt illã carnis circunciſionem ſuæ:ſi erat plenitudo iuſticiæ:quare maiora adhuc in Abraã fidei experimẽta quærebat? Cur in patrio poſtmodũ tentat' affectu:ſi iã in illa circũciſione bñdictiõis ſumma tenebat'? Sed qm̃ nõ illa uirtus:ſed ſignum iubebatur eſſe uirtutis quæriť a ſingulari uiro Vtrũ ne q iã & patriæ & cognatioꝰi renũciaſſet:& circũcidi ſe paſſus eſſet:nõ parceret & filio? Quẽ ubi ad uictimã non triſtis exhibuit ꝓ digna pignoris ípietate ſit carnali pietate ſublimior? Lucrat' orbitatẽ dũ parricidiũ meditat':& cum unico nõ peĩt í terris ſtellas ꝓfiliis annumerare iubeť in cœlis carnaliſq; deſpector naturæ í natura ſydeꝝ collocat' & humani contẽptor ſeminis pater uocat' aſtroꝝ? Sic fidelis nõ filio ſed ꝓcepto dũ mãdatũ dñi religionẽ ducit eſſe nõ crimẽ dũ offerre filiũ deo ſacrificiũ iudicat eſſe nõ parricidium pene meruit ꝓuidere:q̃ deus ad tẽtatõeꝫ ꝓbãdæ mentis parricidiũ uoluit offerri:ſed noluit íplere? Ab hac ueritate forma iudaicæ circũciſiõis amiſſa eſt hæc noſis erat figura nõ mẽbri ſic naturã noſtrã deus uoluit denudari:ut nõ in nobis aut cupiditas arderet aut ambitio ſudaret aut affectus carneus ꝓmineret ſed aboĩbꝰ ꝓputiis dei amor & ꝓſentiũ cõtẽptꝰ exueret. Dixit quidã Satyrus gentium poeta? Probitas laudat' & alget: Teſtimoniũ hoc ueꝝ eſt:nullus eã ſtipat ppꝰus nulla multitudo ambit:hõ nullus amplectit' & í mũdo iſto uelut í nouercali domo horret etiã neceſſariis deoperta q̃diu nõ ueſtẽ ſuæ habuit dignitatis? Age ſi uideꝫ: totũ tramitem ueritatis per patriarchaꝝ geſta uelut per uiua ueſtigia decurramus ut circũciſionẽ quæ ſanctificat demonſtremus. Tranſeo iſaac peregrinãtem quod ipſum incircunciſionis forma conſiſtit. Rebeccãq; ꝓpter philiſtinorum inſidias ſororem de uxore dicentem. Quod æq; q̃ magni ſacramenti ſit tibi exiſti

mādū relinquo. Taceo iacob p duas annoꝝ ebdomadas matres. xii. tribuū seruitute mercātē. Omitto eius filios quos per patriā benedictionē & sanctitatē naturalis quædā necessitas cōtinebat. Ad iob ueniā: ī aliaꝫ generatōis lineā de isaac germina iā ꝓlapsum: nec inter. xii. iacob filios hæreditatū: per Esau genitū primitiuæ bñdictiōis extorrē primogeniti dignitatib9 expoliatū: inter Edō principes q deo placerēt inuentū. Hic tñ ante circūcisionē naturalē æquanimiter posſit ferre tētat? Fit pauper ex diuite: sed hoc etiā sæculi hoies cōtenere nouerūt. Tot orbitatibus uulnerat: quot successionibus gloriabat. Exclamet forti uoce. nudus cē sum: nudus & filiis: nudū se exisse de utero matris suæ: nudū etiā ituꝝ sub terras dñm dedisse dñm abstulisse Iob. 1. O uirū naturā sæculi respuētē nō se lachrymis non se gemitibus nō se etiā tenebris tradidisse: sed potius detrimēto meritoꝝ dolor uictor: & si gen9 affectu fit fortior cū infirmat: & in ualle lachrymaꝝ turrim occupat gloriaꝝ. Vbi es insolēs nimiū carnis iudæa. Cōfer cū hoc uiro pedē cōtēde: & gloria attollere maioꝝ superba uirtutibus. Latusq; tuū benedictis nobilium patriarchaꝝ circūcinge noibus: ut te iustificationū uæ9 illa uirtus & auoꝝ splendor appareat. Iob te aduersū ꝓcedit ī mediū: sanguinis auctor es nō erubescēs: nec per Esau in cōcessam bñdictiōis sortem translusione mētitus nā illa: nec ꝓdesse nouimus nec obesse dicente dño. Aía patris & aía filii mea est. Aía quæ peccauerit ipa morie. Ac ꝓinde ei spes est: q; in his uicat te oibus: & ꝓcedit plus sibi de uirtute uendicās ꝓpria: quo minus ex gloria ꝓmittit aliena. Deniq; expoliatus bonis oibus nil reqrit. Tu ægyptū in hæremo post māna delitiosa suspiras. Illū ab spe in deo posita tot malorū tētamēta nō auocāt te ad eā spē bonoꝝ oīm blādiméta nō ꝓuocāt. Ille manū dñi sentiēs bñdicit in uulnere. tu uirtutibus de pharaonis iugo exuta non subiaces. Huic illi & ꝓ circūcisis ueniā postulare concedi/ K tur tibi uelut incircūcisæ Amorræus pater & mater ingerit esse ethea: ut manifeste liqueat: & illū per uirtutes opeꝝ nō per obseruātiā circūcisiōis bñdictionē si/ bi restauralse quā ꝓauus amisit: & te per iactātiā circūcisiōis uirtutes negligētē eā bñdictionē quā iacob sola subtilitate acqsierat perdidisse. Quid em̄ sibi iudæorū arrogātia nō usurpet. Iob ista q deo placuit quō gētis nō est meæ. Et circūcisus forte qm̄ de Esau circuncisio hucusq; generat? Nec manus leues in hoc nō circuncisio fuerat ꝑdicata: sed uirtus nec an sine ꝑputio uixerit sit quærēdū sꝫ q; nihil labiis suis peccauerit sit tenē dū. Ad aliēigenas ad quos ꝓuocāt ueniam 9: qm̄ nullā nobis arborē exēploꝝ ager diuinoꝝ oī ligno ferāciū plātarioꝝ nec in eo germina de uimine: sꝫ de fruge censent. Ostēdamus in israel gloriā peregrinā: & L bñdictiōis germē in ligno fluxisse nō suo dicimus ruth quo magis cōfundant in fœmina. Promittit per ꝓphetas de radice iesse uirgā ꝓ nostra salute ꝓditura nū ꝙ flos condescēderet: q uel solus utiq; pleni agri odore flagraret præ cōsortibus nisi eū odore unguentoruꝫ super oía aromata leticiæ oleo pater unxisſꝫ. Hic tñ iesse auiā nō israeliticā habuit: sed Moabitā. Cui tm̄ peregrinæ cōcedit quātū nulla de patriarchaꝝ germine ꝓ meret: ut suo utero destinatæ bñdictōis semē accipiat & israeli nō israelita parturiat dignitatē cornuq; populi sui: in alterius populi bñdictiōibus aliena sustollat. Vnde istud oro ꝓmeruit? Credo qa dicit socrui suæ Esa. 11. Populus tuus ppl's meus est: & deus tuus deus me9 est O uirtutē uiris etiā ꝑferendā. Abraæ fidē incircuncisæ gētis mulier imitat: quā uirilis circuncisio dereliqt: & per aliena uestigia meritū iustificatōis ingredit: a quibus maior cæca hæreditas deuiauit. Dños suos Moabita cōtēnit cū israel cōtēnis alienos. Illā in unū deū suoꝝ iā oblita cōiurat: & tu post multitudinē fornicaris idolorū hinc eligit a dño hinc fit israelita mēte nō genere fide nō sanguine uirtute nō tribu hinc usq; ad eo bñdicit ut ꝓphetaꝝ tuoꝝ mater uocet & regū: licet ꝓrsus dicere clarius regnū cœloꝝ uim pati & a uim facientibus inuadi diripi posſideri: Nec iustificationem gentis esse: sed uitæ qm̄ nō circūcisi per frugē ꝓbitatis aulā sanctificatōis introeūt: & circūcisi in eadem aula M geniti per pudēda gestoꝝ sceptrū sanctificatōis amittunt. Sed rursum ad bñdictū uelut ꝓ. xii. tribuū sanguinē redeamus ut in eo iā tūc ꝓcedens ecclesiastici mysterii ueritatis umbra ꝓbet. Lōgū ē singuloꝝ formas enumerare sanctoꝝ eorūq; gesta tuis filia dilectissima enarrare uirtutibus qd sit q; ioseph de domo ægyptii Gen. 19. regis uestē ꝓiecta nudus aufugerit. Quid sit q; hic ppl's mare trāsierit & pharaonis nō trāsiit exercitus & sp̄es labētis naturæ sub hoim persona mutat. Quid est: q; ip̄m mare euadētibus ægyptū iacob filiis occurrat. Ti Eso. 14. bi hæc cuncta examināda & iuxta tuaꝫ uitā & iuxta ecclesiæ mysteria derelinquo: ut in his ueritate circuncisiōis archana quā in aarō aspicies uacuatam formā signi iudaico nō mireris. Igit qm̄ strictiꝫ uniuersa dicēda sunt ne in lōgū sermo ꝓcedat seges mihi oīs israelitæ gentis est inuadēda: & in ea ip̄ius circuncisiōis uētiládus effectus. Iesus naue populos hereditaturus in terris prius illa oía uelut diuinæ plæbis circūcidere iubetur ex anima quasi uero nō tota heremus p uarias

peccaminū plagas circūcisæ gentis ossibus albicaret. Quid ergo iubebat hoc fieri: qđ peccati meritū nō sanabat. Dicit dñs: fac tibi cultellos petrinos nimis acutos. Quid est: q̄ tātopere cauet: ne habeant obtusi? Nimis ait acutos: ut uidelicet nō q̄ particulā aliquā corpusculi sui sensu doloris abscindāt ʒ multa lima atq; usu cotis assiduo tenui acie mortiferos: sensus mentis subtiliter discriminēt. Circūcidit ergo ni fallor in illis ægypti desideriū: murmurationē: cōtumaciā: ydolorū fornicationē: cōsuetudinē peccādi: p q̄b9 irā dñi eorū sensere maiores. Et illis etiā sine dubio circūcidit: metū positorū ante faciē p̄liorū. Nā iā ante q̄ terras p̄missas sibi: Iesu illas speculāte uidissent gigātes ibi eē fortissimos q̄rebant cū q̄bus manus cōserere formidarēt Circūcidit & oculos: ne alienigenarū cōiugia cōtra licitū cōcupiscāt aliudq; in illis regionibus uelint possi
N dere q̄ terras. Nō em̄ si nō circūcidant: sed si hæc negligāt: p irā dñi moriunt: qm̄ illud signū est bñdicti: nō meritū bñdicēdi. sed pleni sunt oēs libri: plena exēplorū uetustas q̄ nō præsectione nescio cuius mēbri: sed naturæ nostræ circūcisione dñs delectatur: in qua secū etiā ille maior oīm p̄phetarū iohānes circūcidat nō uestit mollibus nō exquisitis ad gulā dapibus saginat: sed in hoc mūdo pene sine mūdo est: cūcta desiderio rū deserens curā mūdialē: fetosa durū uirū horridāt tegmina non decorāt: humifero esu: melleo te/
nuiter sudore saturat: que alia circūcisio præstantior
Ezo.12. debebit inquiri? Deniq; hic nō agnū illū quē i umbra ueritatis soliti erant iudæi habere p̄ pascha: per quem mūdi peccata nō poterāt aboleri: sed illū uerū agnū cuius oīs esset mortalitas cruore saluāda: relictis no/
naginta & nouē ouibus gestari pastoris ueri humeris
Io.1. primus agnouit: dicēdo: Ecce agnus dei: ecce q̄ tollit peccata mūdi. Illud etiā in eo mirādū est: heremū eligit: dñi prædicaturus aduētum nō in tēplis nō loquit in plateis multitudinē p̄fecturus horrescit: & cur uox est clamātis: si declinat auditor. Opus est utiq; multitudo doctori. Et quæ in heremo multitudo. Sine dubio nulla. Et quid faciet p̄pheta: q uox ē & uox clamātis. Elegit ni fallor locū: ubi eū nullus audiat: sed ad quē populos de naturæ corruptæ cōuersatione reducat: ut in p̄pheta nouā uitā uidētes diuinā mirari discant: seq; omnibus uitiis circūcisos esse patiant. Locus ergo ipse forma doctrinæ est: & ip̄a p̄dicatio solitudo est uirtutū. Opatur habitatio dū urbiū frequētia sollicitus relinqt auditor: & heremū a cōtagiōe mūdi uelut a theatro hoc uoluptatū auulsus īgredit. Prohibet deniq; ne Abraā patre glorient uidelicet q̄ ei9 uestigia nō sequant. Certe si ad circūcisionem illā iudai O cā ueniamus circūcidamur ut Abraā fuit circuncisus. Si ad sanguinē cur filii abraæ nō dicant esse q̄ filii sūt sed fidei pater nō p̄t esse nisi credentium & filii non de signo circūcisionis: sed de operis similitudine recognoscant. His ergo cū inhibebant: ne se Abraā parēte iactitarent illud ostēdebat nō quia signū fidei illi9 ʒ qa signū patriū nō haberēt. Tūc aūt rite filii abraæ sunt dicēdi: si ad formā parentis nō facie: sed uita mūdeāt. Si ad uerbū dñi nec patria diligat: & fili9 possit occidi cū ip̄e etiā totus hō illa q̄ nobis mortuus est: pari iubeat charitate cōmori. Si Symeon senex. Nunc Luc
dimittis ait dñe seruū tuū in pace. Quia uiderūt oculi mei salutare tuū. Forma est utiq; q̄ q xp̄m: uidet iā sit sæculo moriturus: & hæc est circūcisio non adhuc sub tabernaculo significatōis adumbrata: sed p̄figuratōe ueritatis occultata: etiā in lucē facis imagine expolia
ta p̄cedens: quā Abraā prior mysterioꝝ oīm iniitiator Gē
ostēderat cū post uerbum dñi locum sibi a filiis Heth
nō ubi uiueret ʒ ubi moreret acqrit. Magi quoq; ado Mat
rato dño: ne cui genti ut docuimus: p̄putiū corporale fraudi esset ad gloriā: suis se affectibus circūcidere cuz thesauris suis: id est secretis mentiū patefactis animorū motus mactauere p̄ munere: eosq; morbos p quos aliqd aut cupimus aut metuimus aut dolemus: uelut ante pietatis arā & mīæ altare foderūt: ut uel in auro auaritia uel in thure ydolatria: uel i myrrha fieret domino subiecta mortalitas a quo ei9 utiq; erat captiua ducēda captiuitas: & in hāc petrā & sacræ pecuniæ cupiditas: & p̄fana errorū superstitio: & amara mortalitatis conditio: uelut illisæ morerent lāpridē Babyloni psalmista p̄cinēte: Beatus q̄ tenebit & allidet puulos p̄s
suos ad petrā. Sub his ergo magorum & nomibus & oblatiōibus oīmode ille diuinoꝝ interpollator exuit Quoniā deus erat in xp̄o mūdū recōcilians sibi. Quis: Co
em̄ iā aut aurū sibi audeat possidere: si dñi est? aut ydolis thura cōcremare: si xp̄i sint? aut mortuum nisi mort
tuus sepelire si myrrha iā uiui est? Deniq; & a diabolo uelut trium alea tesserarum dñs ip̄e tentat. Nā & continentia in fame & religio in adorādo: & uita in p̄cipitio periclitat. Sed facile cuncta superauit: qa pater & rex bonorum oīm thesaurorum: & sacerdos repositorum ante sæcula mysteriorum: & resurrectio destinatus fuit mortuorū. Magi tñ ex illo uetera uitæ relique/
re uestigia nouum iter ingressi uacui sarcinis non ua/
cui benedictione cātauerūt. Reuertere aīa mea in re/ ps.11
quiem tuam: quia dñs benefecit tibi: nec ille ad quem dñs ingressus est: non omni dicit p̄putio circūcisus ui

tiorum:nã & dimidium ex substãtia sua dat egenis:& si cui qd fraudauit:reddit in quadruplum. Ille utiq; q dñz nõ poterat uidere dũ diues esset:nisi postq; de terra in qua cor ipsius uidebat esse cũ thesauro sycomorum qua dñs esset trãsiturus ascendit. Tũc uelut de cognata necessitate a crucifigendo cõspectus in arbore
Q cognoscit:& filius dicit Abraæ. Cur dicit? Si erat testimonio nõ egebat. Sed qm̃ nõ oẽs erãt filii Abraæ:q esse credebãtur:hic de opere agnoscit filius nõ de gẽte:& uirtute nõ de sanguine. Hæ circũcisiões sunt notæ de circũcisiõis effectu. Iã ne uides filia:iã ne conspiderastotã circũcisionẽ per operũ formã:uelut p quãdã membroz liniamẽta deductã & per actuũ diuersitatem quasi colorũ uarietate depictã:in qua unum tamen iustificatõis apicẽ uirtutũ gradibus impletã? Cernis aliũ patriã relinquẽtem:nec de parricidio dubitãtem aliũ tãti census naufragiũ nõ curãtẽ: nec in orbitatibus lachrymãtez:imo q in putredine corporis sui de pctõ potius cõiugis q̃ suo uulnere suspirãtẽ. Illam populos suos deosq; deserentẽ nec in alienã gentẽ in opem uitilis auxilii metuẽtẽ. Hũc repromissiõis ígressum terras cultellosq; aiorũ nõ in ense ponẽtẽ: sed decaute facientẽ:ut ex se habeat petrinus qd' ferreus acq rit aliũde. Aliũ in solitudine uiã dñi pparãtẽ & rectas semitas in heremo faciẽtẽ. Alium porro dimitti de sæculo depcãtem:& pacẽ dñi malle q̃ mundi. Hos uero suis affectibus spoliatos in auro thure & myrrha conuersationum itinere mutato q per Herodem uenerãt: per Angelum redeũtes. Istum etiã nunc aceruos fraudum curã fœnoris remouẽtẽ:& Abraæ filium nõ naturæ beneficio:sed gestorũ suffragio nũcupatũ: ut eui dẽter appareret oẽm mũdi naturã per singulorũ operationes fuisse dimissam. Sed qm̃ nuptialis conuiuii sine pene uinũ qd' per patriarchas ministrabat expẽdimus:& nouũ cœpimq aquarũ cõuersiõe libare de nouis quoq; utribus aliqua pferamus:ut quale sit qd' receperunt de eo qd' ipsi redolẽt æstimemus. Feruet qui dẽ uniformiter per oím apl'orũ mẽtes plenis musto pectoribus:& mẽsurã corporeã inundatio spiritalis ex/
R cedés æbrietatẽ nõ cælat gloriosam. Nobis tñ ab illo est incipiẽdũ a quo hauriẽdi sitis est inchoata ut ex desiderii magnitudine sacræ infusiõis plenitudinem doceamus ex uino sitim parilẽ sociorũ nõ auara diuinæ sobrietatis ppinatõe ppinatã. Ecce inclinatã sodalitatẽ. Augustũ caput Petrus extulit noui signifer testamẽti & in creatõe primitiuus. Alius qd' sine dubitatõe loquor. Abraã nescio an maior:Certe qd' sentio nõ secũdus. Illi generatio larga pmittit:huic generatio pascẽda committit. Ab illo iustificãda pcedunt: in hoc iu/
stificata fundant:ita quod ille sperat hic accipit. Illi dicit:Faciã te in gentem magnã huic dicit:Faciam te Geñ.12.
piscatorem hoim. Illi dicit in semine tuo benedicent Mat.4.
patriæ gentium huic dicit iudicabis duodecim tribus israel. Illi dicit in stellis erit nomen tuum huic dicit:
tibi dabo claues regni cœlorum. Ac per hoc:ille fœ/ Geñ.12.
cunditate seminis benedicti implet:hic ante semẽ ip/
sum euãgelizaturus assistit. Abraæ p filiis claritas mõ Mat.19.
strat astrorum:sed Petro tradunt regna cœlorum ui
delicet ut in eo sine Petro nec filii Abraæ possint ítrare. Hic ergo non quo circuncisus sit iuxta gentem suã apud dñm gloriat:sed dicit. Ecce nos reliquimus omnia:& secuti sumus te qd erit nobis? Quæ sunt ista om Mar.19.
nia apud eum:q pter instrumentum artis piscatoriæ nihil habebat? Omnia inqt utiq; quæ ad concupiscen S
tias mũdus ingerit qua pputia pñt dici si cõgregantur ad lenocinia peccati quæ uehementius pcidenda succrescũt si quo cũ puentu mentitæ fœlicitatis adulant interioremq; illã mẽtis nostræ naturã circunuestire nitunt:ut maioribꝰ tenebris ipm etiã qd' nobis p lumine datũ est:tenebrescat. Oía inqt apl's reliqmus:& secuti sumus te. in fidem ueteris exempli nepotum uirtus tã sera q̃ mira per discipulũ primogenitũ nouæ iustificatõis aspirat:& obsolescentibus iã pene imaginibus ueritatis Abraã reformat in petro oía reliqsse testat nõ in alto fluctuat artis cura nõ gerit: nec socrus ægra sine dño uisitat. Oís singularis uiri affectꝰ í xpo est:hunc sequit substãtiæ contemptor studii negligẽs affinitatis oblitus:& id qd' Abraæ ut faceret imperatũ est hic iã fecisse nõ cælat:uidelz ut sit circũcisiõe sicut uirtutis hæres ẽ:fiat hæres & gloriæ:Oía inqt reliquimus:& secuti sumus te:quid erit nobis:Hoc est dicere totis uitæ prioris uitiis desecatis in forma utris in pruina iacentis:dum te sequor exarui:nihilq; in hoc mundo pter te:quo impleri cuperem elegi cuius nõ frustra hmõi siccitas sancti spũs ubertate pẽsat per quã æbrietatem nouæ gratiæ in se apostolus ipe:dum linguis ífidelium infamat agnouit:Sed & cæteri apostoli eiusdem musti spumauere feruore:& unius botrionis supfluenti maduere'uindemia:qui tñ in odorem eius nectaris ad beati petri similitudinem cucurrerunt: Aspice illos geminum lydus í terris nec incassum tonitrui filios nuncupatos cymbam linum patrẽq; deserentes nec uictus sollicitudine dubitantes:nec officii usibus inhærentes:nec potestatem paternam reuerẽtes sumptu negocio affectione castratos. Quid aliud utiq; q̃ natura sæculi circuncisos uestre: fluctu arida: manu

ære ſicca corde pietate nō molli: nudo etiā de nauali
Exo.3. parata ueſtigio. Credo ad eā formā: iā tūc & Moyſi ut
Ro.10. pedū ſolueret uincula p̄ceptū eſt. Quā ſpecioſi pedes
euāgelizātium pacē. Et ideo nō ſunt uelāda quæ pul/
chra ſunt in cōſpectu dñi: nec mortuis ueſtiēda quæ ui
ta diligit. Hunc rurſus reſpicit de Thelonæo publica/
Mar.2. nū quæſtū dānātem cōſuetudinē reſpuētē: & nomen
actus fidei noīe: ut ab oībus oīno nō pars corporis. ſz
natura prorſus iniquæ cōſuetudinis circūciſa mōſtre
tur. Totū dicerē nouæ uocatōis examē: niſi in ſimili/
bus conuenirent: & eandem uirtutem haberet diuerſi
tas ꝓſonaꝝ naturāq; mūdialē multitudo licet hoīm:
uno tñ cōtemptu rerū uelut falce ſuccideret. Et qm̄ ſa
tis abūdeq; exempla & ueterū ꝓtulimus & nouoꝝ mē
tiſq; curſum ne uelut cæca nocte ad ignorātiæ ſcopu/
los deueniret ſanctoꝝ imaginibus quaſi per ſermonē
cœli notādis ſyderibus inſtruximus nunc ex obſcuro
noctis egreſſi: nō ſolū diē & ſolē: ſed ipſius ſolis & lu
minis lumē: ſub quo errari nō p̄ōt cōtēplemur. Illorū
em̄ quærit ip̄a multitudo iudiciū: & in copia formarū
neceſſe eſt ut eueniat ſubinde ſimilitudo flāmaꝝ & ſæ
pe nautis confuſæ attonitis ꝓ pauorē: ut lucifer ueſpe
rū: & ueſper lucifeꝝ mentiat᷑ ſolis ſine ſocietate pari/
li ſola eſt claritudo mirāda cū dubia etiā ſub nubilo
a ſimilitudine ſit uēdicata ſi paruit. Ac ꝓ hoc etiā nō
dñs qm̄ carnem ſumpſit: & hō eſſe dignatus eſt: aliq̄d
tale fecerit req̄ramus: ut uelut ſolē ſub nubilo ita ſub
ſpecie corporali etiā id q̄d radiauerit admiremur aliū
q; potius opponamus q̄ ip̄m aliūde ſumpſiſſe creda/
mus. Quē aūt aliū ꝓ fide humana diuinaq; in hoc ſæ/
culi pelago nūq̄ ſine metu naufragii nauigātes ad di
rigēdū ueritatis ſequemur: q̄ illū q diſcluſa penitus
parilitate ſui ſolus etiā cū ꝓ nobis in noſtra carne ob
ſcurat᷑ īmēſus eſt. Qui nec in hoīe p̄ōt cælari: dū mor
talitatis naturā ſubſtātia diuinitatis exuperat q nō ele
mētū: ſed uirtus elemētoꝝ eſt: in quo tenemus initiuꝫ
& cōſummationē & medietatē oīm ꝓ quē ſolū ſolis &
V anni curſus ſunt: & ſtellaꝝ diſpoſitiōes mēſiū quoq;
mutatōes: qm̄ in ip̄o uetera trāſierūt: & facta ſunt oīa
noua. Et cū magoꝝ iter eius ſtella duxerit: q̄d mirum
erit: ſi nos quoq; geſtorū ei9 claritas uelut ip̄o theſau
ro uniuerſo fulgoris inſtruxerit? Atq; utinā ad certam
dationē tāti ſplēdoris & luminis noſtroꝝ oculorum
auertat᷑ infirmitas: ut ille ſe ſubtraheret & negaret in
quis nō: ſed palā oībus cœleſtis ſplendor appareret.
Modo ad eū ſequax mēs amica uolūtate cōuertat᷑: in
ſolo inueniet plenitudinē quā guttatim per ſingulos
colligebat. Octauo die circūcidit᷑: & ioſeph hæredita
te: & matre utiq; quaſi hō q ꝓmiſſus fuerat ipſi Abrae
cū de circūciſione doceret᷑: dicēte dño. Et erit teſtamē Gen.
tum meū in carne ueſtra in teſtamēto æterno. Dei te/
ſtamētum in noſtra carne eſſe: dño in noſtra carne di
gnāte q̄s dubitat? Illud q; teſtm̄ æternū uideri q̄d citha
ris & ꝓſalteriis ꝓſalleret᷑: cui9 rei q̄ ꝓlixa ē diſputatio
uideat᷑ eē trāſcurſio ne p ramoꝝ copiā robur ip̄i; ꝓpoſi
tæ materiæ derelíquēs ícaſtigata erret effuſio p̄ſertiū Exo.32.
mihi difficilius ſit naturā eius implere q̄ quærere: &
ſatis ſupfluū incurrētibus bracheis laborare q̄ q̄ ip̄a; Mat.10.
materiā gracile nō ſuſtentet ingeniū: & neceſſariū pe
ne ſit: ut & diſputatōibus aliq̄bus circūcidamur dū de
circūciſione tractamus qñ nobis ad excuſandā etiam
imperitiā noſtrā opportunitate; materiæ ipſius p̄ſtet 1.Cor.7
auctoritas. Igit᷑ ad ꝓpoſitū redeūtes interrogemus ip
ſum hoīem ſuum: nā de dño loquebamur. Ip̄e q erati
hoīe circūciſio: cum iā ſecd'm legē circūciſus haberet᷑: Mat.
clamat ut euāgeliſta teſtat᷑. Vulpes foueas habent &
uolucres cœli nidos ubi requieſcāt: filius aūt homis
nō habet ubi caput ſuū reclinet. Rogo hic ubi ſub Cy
rino cēſus inueſtigatio? ubi edictū Cæſaris? ubi neceſſi
tas p̄ſitendi? ubi ioſeph ip̄a p̄feſſio? Noua ratio illic ha
bet nihil q̄d deſcriptor íueniat: & uere. Nulla em̄ dñi;
ſcīo mācipata delectāt: nec ſibi uſurpat q̄q̄d uel Cæ/
ſari uel mūdo uoluit eſſe captiuum docēs nullū duo/
bus dñis poſſe ſeruire. Circuncidit᷑ ergo hæreditate io
ſeph & Maria: nihilq; ſibi de mūdiali ꝓuſus uēdicat ſub
tributo: q utiq; eis dixerat. Neſcitis q̄a oportet me in Mat.
paternis meis eſſe: ſcz in templo non in ſæculo: in ſa
crificioꝝ myſterio non in malignātium cōcilio: in pa ꝑs.26.
ternis utiq; ſpiritalibus nā patrem in carnalibus non
habebat. Deniq; de eo tēplo & oues abegit & boues: Mat.
& menſas nūmulārioꝝ euertit. Sic templū etiam ip̄m Ioh.3.
q̄d figura eſt corporis ſui: carnali concupiſcentia cir 2.Cor.5.
cuncidit: ut intelligeret hō hæc ſibi in ſua mēte eſſe fa
cienda nec ſane ſuis parcit effectibus. naz eum gladiū
quo alios circuncidebat docēdo (Si q̄s amauerit pa/ Mat.
trem & matrem ſupra me non eſt me dignus (ſua cō/
uertit in uiſcera: & ſibi ipſi facit q̄ credētibus eſt factu Z
rus cū dicit. Que eſt mater mea & qui ſunt fratres mei Mat.
O myſterium matrem Mariam ſibi dñs abiurat: cum
extra uerbi eſſet audientiam conſtituta eo potiſſimum
tempore quo uerbum p̄dicaret᷑ a uerbo: & ip̄m ſe mi
niſtrādum diſcipulis miniſtraret quod apertius poſt
modum in illa unguenti effuſione patefecit dicendo
Me autem non ſemper habebitis. iraſcitur ergo cū eū
magiſtrum uitæ docenda non eligat qui eam matrē
per uirginem parturiendi elegit: & cur ad eum quem

extranei etiã tã facile interpellare poſſent: mater nol
let intrare? Nam fratres necdum credebant in ipſo.
Quis hic erit rogo: q excuſationem p̃ferat aut gratiæ
aut amori? ſi & Mariã merito nulla uincit: & xp̃m do/
Y minum noſtrum nemo ſuperat pietate. Illa em̃ mater
negaſ a filio: ut uera illa circunciſio doceaſ. quoniaꝫ
magiſter & parens uitæ debuit uiuere: quod docebat
Exo.32. eſſe uiuendum. Hic eſt ille gladius fœmoralis: quo le
uitæ ſuos ꝓpinquos & ꝓximos occiderũt quo etiã do
Mat.10. minus ipe a patre iubeſ accingi: quem omnes capiũt
qui ſeipos caſtrauerunt ꝓpter regnũ cœlorum: quem
gladium dñs mittit in terras: ut filium ſepararet a pa/
tre: filium a matre ſua: nurum a ſocru ſua. Hoc gladio
1.Cor.7. etiã beatus Paulus eccleſias circũcidit dicẽs. Reliquũ
eſt ut qui habent uxores tanq̃ non habẽtes ſint: & qui
emũt: tãq̃ non poſſidentes ſint: & qui utunſ hoc mũ
do: tanq̃ nõ utãtur hic totius iuſticiæ uirtus: hic ratio
eſt circũciſa omni carne: id eſt parentum fratrum co/
gnationum affinitatum nulluꝫ amplius amare q̃ do
minum: ut ad crucis imaginem dei uerbo non ad ali/
quos mundi actus moueamur affixi matrem commẽ/
dare diſcipulo. Res loquiſ ipa: cur pars corporis per
quã iudæus ſe autumat iuſtificari defectioni adiudica
ta uideaſ: adeo ut difficilius fuerit modum adhibuiſſe
ſermoni q̃ argumenta requiſiſſe: & hanc uerã eſſe cir/
cunciſionem: ſi abrenunciãtes mũdo ex quo iuxta car
nem noſtra in natura eſt: & parentibus: & quæ fidei
ſcãdalum faciũt circunciſis oculo etiã & manu nudi
& ſoli debiles etiã ſi fieri poteſt dñm ſectemur. Cantã
ps.26. tes uere: qm̃ pater me9 & mater mea dereliquerũt me
ut a dño mereamur aſſumi: & corporea denudari na/
tura ſpiritalium indumentis actuum glorioſius ueſtia
Ioh.3. mur ſcientes Q_m̃ quod de carne naſciſ caro ẽ & qd̃
2.Cor.5. de ſpũ ſpũs eſt dicente apl̃o. Et ſi cognouimus xp̃m ſe
cundum carnem uerum iã non nouimus: in quo no/
bis mũdus crucifixus eſt: & nos mũdo: ut p̃putiis quæ
ſunt in ſuperficie cõuerſatõis abſciſis nudum illud &
ſolum noſtræ generatiõis ſecretum. quod ſupfluis te/
Z gebatur appareat. Si em̃ fœnũ quod hodie eſt & cras
in clibanum mittiſ: deus ſic ueſtit: quãtomagis nos:
ſi fide modicos non eſſe p̃uiderit? Cultello itaq; petri
no corporis noſtri circũcidẽda eſt natura. Petra autẽ
xp̃s eſt: cuius cultellus amor eſt: quo creſcẽte in nobis
ſæculi deſideria decreſcent. Quem qui amauerit: dicit
patri nõ noui te: naturãq; circũcidẽs ſuam: nec ut pa/
trem ſepeliat mortuum ſeparabiſ a xp̃o expoliat9 ue
terem hoiem cũ actibus ſuis qd̃ p̃putiũ eſt: alius natu/
rã ſuã uidebit eſſe ſubſtãtiæ .i. ut ſicut primus hõ terre/
nus a terra ita ſecũdus cœleſtis incipiat eſſe ex cœlo.
nec dicet iã cuius circũciſa eſt natura patrem p̃ter eũ
q in cœlis eſt ſe habere: ſed p̃cepto dñi lucido illumi/
natis oculis ſedere ad dextrã uirtutis filiũ hoís agno/
ſcat. Obterendæ ſunt oẽs aiæ uoluptates: relinquẽda
ſtudia delectationũ. qm̃ hic circũciſiõis eſt ueritas nõ
figura. Nitendũ in ſumma ut cũctis naturalibus am/
putatis cõuerſatio noſtra tẽdat ad cœlum: ubi xp̃s eſt
ad dextrã dei. Quod ita uerum erit ſi ludi ſi iocus ſi cõ
uiuium ſi ſermo pene familiariũ deſeraſ: & tñ q circũ
cidunſ areſcũt ut nõ nos mundo q uitæ imagines ſu/
mus ſed mũdus nobis mortuus eſſe credaſ nec gluti/
nari eoꝝ aliqua quæ circũciſa ſunt inimici arte ſinan
tur ſed clamem9 ſedit ſanguis circũciſiõis ut cũ in no
bis uitæ calculus cœperit operari in quo noie nouum
ſolus nouit ille q accepit nõ timeamus in loco reuela
tiõis occidi qnimmo & iputãtes aliqua oratio dño p
amorẽ. Nã & oparius ibi benignus admittiſ ut ſupi9
in beato Petro nouæ gratiæ ſuſceptore didicimus tota
credulitatis noſtræ harmonia in tortis uehementi9 p
artẽ fidib9 reſultemus. Propter uerba labioꝝ tuorum ps.16.
dñe ego cuſtodiui uias tuas. An ne eſt aliqd tã duruꝫ A
tã ferreũ q̃ repugnare naturæ? Et cũ oĩa i mũdo p deũ
nobis ſint facta ipos nos uelut nõ noſtra circũſtẽt re/
pellere nõ uidere mũdũq; ip̃m nobis ſe cũ oĩbus diui/
tiis & pulchritudinibus ſuis ingerẽtẽ manu quadã re
pudiare uirtutis? Obſeratiſq; oĩbus ſenſibus q̃bus ad
aĩam ſubſtãtia uitalis accedit pene ad imaginẽ obrige
ſcere mortuoꝝ? Nõ uiſu nõ auditu nõ odore nõ tactu
nõ ſapore capi. Et in natura corpis naturã corporeaꝫ
nõ habere. Hoiemq; ſe q; hõ ſit obliuiſci. Eũ tñ hocip/
ſo q; ambiat nõ teneri qa uere q; hõ ſit teneat & eo ma
gis agnouerit. Tum q̃ durum eſt p̃ſentia ſibi abdica/
re dum uiuit? Et futura ſperare poſt uitam? Et natura
corporis hoc ut diximus niſi circunciſa non patiſ fa/
cileq; ſe geſtit iactare in ſuis ſibi cernens terras ſibi ma
ria ſibi uidens ſolem & uniuerſa aſtra ſeruire. & qñ ſe
fraudari a terreſtribus patiſ cum dominſ de cœlo.
Tãtorum ergo elemẽtorum tã importuno circũuenta
famulatu uſq; ad obliuionem ſuæ cõditionis inducit
& in deſpectu toti9 ſublimata mũdi uincere ip̃a ex eo
q; ſibi obſequunſ p̃ſumit elemẽta hinc montes ſcro/
bibus fodiẽdo hinc ualles ſubſtructionibus opplen/
do hinc maria mollibus arundo nunc arida irriguis
fœcundando. nunc ſtagna paludeſq; ſiccando. uel
campos conſitis nemoribus ueſtiendo ac ſiluoſorum
montium iuga uetuſtis nemoribus denudando ut pe
ne dñam ſe naturæ eẽ nõ credat ſi fecerit alr. Cui9 na

tura nostra his cõditiõibus agitata ducit' habet uias dñi custodire in qbus nõ experimẽtis sed detrimentis potẽtiæ desudaſ: nec quærit' ut supra nos careat uniuersa mortalitas: sed ut scd'm nos uita ducaſ: ne amplius nos estimãdo q̃ sumus incipiamus nec id obtinere qd' sumus cum per hoc ipm si uelimus despicere qd' sumus mereamur in melius esse q̃ sum9 dicẽte domino: & nostræ iputationi quã p̃sumimus subscriben
Mat.19 te. Amen dico uobis: nemo est q relinquat domũ aut parentes aut fratres aut uxorẽ aut filios, ppter regnu3 dei q nõ recipiat centuplũ in tpe hoc: & in sæculo uenturo uitã æternã hæreditabit. Et talibus, pmissionibus uiæ illæ duæ quas ob uerbũ dñi necesse est molliunt'. In quaꝝ custodia utiq3 multa retributio est. His mercedibus inuitamur quos & cogit dũ uelle nos ambit qd'
Io.6. poterat & iubere. Deniq3 cũ uerbũ uitæ durũ dicerent esse sermonẽ: & ob hoc turbatões q eum sequebantur abscederẽt: respiciẽs discipulos suos nunqd nã & ipsi abire uellent inqrit iratus adeo eligit potius se nobis
1.Cor.9. bona oia debere si uolumus: q̃ iputare si cogimur dicẽte apl'o: Si eñ uolẽs hoc ago: mercedẽ accipio: si aũt
B inuitus dispẽsatio mihi credita ẽ. Hæc uolũtas fœmoralis illius. Vagina cultelli est: quæ ubi in se amorem dei quẽ cultellũ esse diximus receperit: merebit' intel-
Mat.11. ligere dñm uera p̃dicasse. Iugũ eñ meũ suaue ẽ: & sarcina mea leuis est: quoniam superfluis omnib9 amputatis & cunctis oneribus circuncisis beluæ quadam sarcinalis imagine tenuata. Vere etiam nos cum psalmista dicimus q uel per glaciẽ uel per liqdã etiã mollẽq3 substãtiã angustũ illud acus foramẽ trãsire possumus qd' intrare q in eqs sperãt & curribus nõ ualebũt qñ tales etiã uia illa quæ lata est & spatiosa uix capiet
Laborũ itaq3 arduos mõtes & difficultatũ, ppe modũ muros qbus cœlestia ab humanis uelut, puinciæ cuiusdã limitibus separant': diuina dimicatrix munificen-
Ios.6. tia liberalitasq3 deplanat. Et sicut turbis sacerdotalibus muros illius Hierico ita, pphetaꝝ uocibus turrim nostri interitus elidit si modo cõtra spẽ in spe credentes & quodã cõcitatoꝝ luminum uidẽdi saliẽti trãspectu in fraudẽ p̃sentiũ caducoꝝ, pmissa tã q̃ manib9 iã app̃hensa miramur: & hac circũcisi natura in aliamq3 naturã trãspositi mente illa & aio teneamus quæ nec oculus uidit nec auris audiuit nec in cor hois ascenderũt: quæ p̃parauit dñs his q diligũt eũ: de quoꝝ numero nõ est nisi q per demõstratã superius circũcisionẽ uelut cũ dño cõfixus in cruce semp peccatis suis passiõe est dign9. Illũ uero dñm nostrũ dignũ tali passione nõ credẽs dixerit: Dñe memot esto mei cũ ueneris in regnũ tuũ. Quẽ dũ adhuc loqtur ipe dñs prompt9 interpellãtis auditor cõsolari (ut cõsueuit), p suapieta
Luc.7. te dignabit' dicendo: Forti aio esto. Amẽ dico tibi hodie mecum eris in paradiso.

¶ Beati Hiero. ad Rufinum p̃sbyterum Romæ de iudicio Salomonis in sectiõe paruuli scd'm tropologiã per duas meretrices ecclesiã & synagogã exponentis quaꝝ synagoga filiũ per cerimonias legis extinxerit.

Epi. VIII

Vltũ in utrãq3 partẽ crebro fama mẽtit' & tã de bonis mala q̃ de malis bona falsoꝝ ora cõcelebrãt. Vñ & ego gaudeo qdẽ sup testimonio erga me sanctitatis tuæ & amore sancti p̃sbyteri eusebii. Nec dubito qn me pudice p̃dicetis sed tacitũ uestræ prudẽtiæ iudiciũ pertimesco. Itaq3 obsecro
3.reg.3. ut magis memineritis mei: & dignũ uestra laude facietis. Quod primus ad officiũ, puocasti: & tibi secundæ in rescribẽdo partes datæ sunt nõ uenit de incuria ad amicos: sed de ignorãtia. Si eñ scissem p̃occupassem sermonẽ tuũ: Interp̃tatio iudicii Salomonis superiu
Cañ.3. gio duaꝝ mulierũ meretricũ quãtũ ad simplicẽ historiã pertinet perspicua est: q̃ puer annoꝝ. xii. cõtra ætatis suæ mensurã de intimo humanæ naturæ iudicarit affectu. Vnde & admiratus est & pertimuit illum oís israel q̃ scilicet eũ manifesta nõ fugerent q tã pruden
Mat.27. ter abscõdita deph̃endisset: Quãtũ ad typicos pertinet intellectus dicente apl'o: Hæc oia in figura cõtingebãt illis (scripta sunt aũt de nobis in quos fines sæculorũ
Mar.15. decurrerũt: qdã græcoꝝ autumãt sup synagoga & ecclesia sentiendũ & ad illud tempus cuncta referenda qñ post crucẽ & resurrectionẽ tã in israel q̃ in gentiũ
Ioh.12. populo uerus Salomon id est pacificus regnare coperit: Quod aũt adulteræ & meretrices synagoga & ecclesia dicant' i scripturis nulla dubitatio est & hoc pri
Luc.24. ma frõte uidet' esse blasphemũ: Cæteꝝ si recurramus ad, pphetas Oseæ scilicet q accepit uxorẽ fornicariam Os.
Actu.4. & generat filios fornicationis & deinde adulterã. Et Ezechiel q Hierl'3 q̃si meretricẽ arguit q̃ secuta sit amatores suos & diuaricauerit omni transeunti pedes lu-
Ezech. panarq3 in loco celebri extruxerit: animaduertemus
Cañ.5. christum iccirco uenisse: ut meretrices donaret matrimonio: & de duobus gregibus unum ouile faceret: medioq3 pariete destructo in easdem caulas o-
E ues prius morbidas congregaret: Hæ sunt duæ uitgæ: quæ iunguntur in Ezechiel: & de quibus per za
Zac.4. chariam dominus refert. Et assumpsi mihi duas

uirgas unã uocaui decorẽ & alterã uocaui funiculos:
Luc.7. & paui gregẽ: Mulier quoq; illa meretrix in euãgelio quæ pedes iesu lachrymis lauat: crine detergit: & cui pcta oía dimittunt manifeste pingit ecclesiã de gentibus cõgregatã. Hoc iccirco in prima fronte replicauit ne cui uideat incõgruũ si meretrices dicant quarum una Salomonis iudicio filii possessiõe donata est: prudens quærit auditor quõ meretrix sit ecclesia: quæ nõ
D habet maculã neq; rugã? Nõ dicimus ecclesiã permansisse meretricẽ sed fuisse. Nã & in Simonis leprosi domo saluatoris scribit inesse cõuiuiũ utiq; nõ qa leprosus erat eo tpe quo hahebat hospitẽ saluatorẽ sz qa leprosus añ fuerat. Matthæ9 quoq; in cathalogo apl̃oz̃ publicanus dicit: nõ quo pmã serit publicanus post apostolicã dignitatẽ: sed qa prius fuerit publicanus: ut ubi supabũdauit pctm̃ supabũdaret & gratia. Simulq;
3.reg.3. cõsidera qd dicat ecclesia cõtra synagogã calũniatricem. Ego & mulier hæc habitamus i domo una. Post resurrectionẽ em̃ dñi saluatoris una de utroq; populo ecclesia cõgregata est: & q̃ elegãter peperi inqt apud eã in cubiculo. Ecclesia em̃ de gẽtibus quæ nõ habebat prius legẽ: & pphetas peperit in domo synagogæ nec
Can.3. egressa est de cubiculo: sed ingressa. Vnde dicit in cãtico cãticoz̃. Introduxit me rex in cubiculũ suũ: & iterũ. Et qdẽ nõ spernã te. Assumẽs introducam te in domũ matris meæ & in cubiculũ eius quæ concœpit me
Mat.27. Tertia ait die post q̃ ego peperi: peperit & hæc. Si cõsideres Pilatũ lauãtẽ manus atq; dicentẽ. Mundus ego
Mat.15. sum a sanguine iusti huius. Si Cẽturionẽ ante patibulum cõfitentẽ. Vere hic erat filius dei: si eos q añ passionem p Philippũ dñm uidere desiderãt: haud ambiges primã peperisse ecclesiã: & postea natum ppl̃m iu
oh.12. dæoz̃ p quo dñs p̃cabat: Pater ignosce eis qd em̃ faciũt nesciũt. Vnaq; die credidere tria milia: & alia die
Luc.24. quinq; milia. Quia eramus simul (multitudinis em̃ credẽtiũ erat cor unũ & aía una) nullusq; alius in domo nobiscũ exceptis nobis duobus nõ blasphemantiũ iudæoz̃ nõ gentiliũ idolis seruiẽtiũ. Mortuus est aũt filius mulieris huius nocte. Dum em̃ legis sequit obser
Actu.4. uãtiã: & gratiæ euãgelii iugum mosaicæ doctrinæ copulat tenebraz̃ errore cooperta est. Oppressitq; eum mater sua dormiens quæ non poterat dicere ego dor
Can.5. mio: & cor meum uigilat. Media nocte surgẽs tulit fi-
E lium de latere ecclesiæ dormiẽtis: & in suũ collocauit sinum: Relege totã ad galathas apl̃i æpl̃am & aiaduertes quomõ filios ecclesiæ suos facere synagoga festinet. Et dicat apl̃s: Filioli mei quos iterum parturio
Gal.4. donec xp̃s formet in uobis: uiuum tulit non ut possideret: sed ut occideret. Non em̃ amore fecit hoc filii: sed æmulæ odio: & suum mortuum per legis cerimonias in sinum ecclesiæ suppposuit. Longum est si uelz singula percurrere quõ per apl̃m paulz & ecclesiasticos uiros intellexit ecclesia nõ esse suum filium qui tenebat in lege: & in luce cognouerit quem in tenebris nõ uidebat. Inde iurgium ortum est p̃sente rege altera dicente: filius tuus mortuus est: meus aũt uiuit: altera respondente mentiris filius q̃ppe meus uiuit: & filius tuus mortuus est: atq; in hunc modum contendebant corã rege. Tunc rex Salomõ (qui manifeste saluator E
accipit scd̃m p̃salmuz .lxxi. q titulo Salomonis iscribit: Vbi nulla dubitatio est: qn cũcta quæ dicant nõ
Salomoni mortuo: sed xp̃i cõueniant maiestati) simu Iohã.11.
lat ignorãtiã & humanos p dispẽsatione carnis mentis affectus sicut in alio loco ubi posuistis Lazarum? Mat.9.
Et ad mulierẽ fluentem sanguinẽ quis me tetigit? Gla Mat.10.
dium postulat de quo dixerat. Nolite putare q̃ uenerim pacẽ mittere super terrã non ueni pacẽ mittere sz gladiũ. Veni em̃ diuidere hoiem cõtra patrẽ suũ & filiã cõtra matrẽ suã & nurũ cõtra socrũ suuz & inimici hois domestici eius & tẽtat natura naturæ dñs uultq; scd̃m utriusq; uoluntatẽ uiuentẽ filiũ in legẽ gratiãq; diuidere nõ q̃ hoc p̃bet sed q̃ ad arguẽdũ calũniã synagogæ hoc uelle se dicat Illa quæ nolebat ecclesiæ in gratia uiuere nec p baptismũ liberari libẽter habet diuidi puez̃ nõ ut possideat sed ut interficiat. Ecclesia quẽ scit suũ esse libenter cõcedit æmulæ dũ uiuat saltẽ apud aduersariã ne inter legẽ diuisus & gratiã saluatoris mucrone feriat. Vnde dicit apl̃us. Ecce ego Paulus dico uobis q̃ si legem obseruatis xp̃us uobis nihil prodest. Hæc sub allegoriæ nubilo dicta sunt. Cæterũ optime nouit prudentia tua non easdem esse regulas in tropologiæ umbris quæ in historiæ ueritate. Quod sicubi pedem offendimus & sapienti lectori friuolum uideat esse quod scripsimus culpam auctori referat.
Nos em̃ & hæciþa in lectulo decumbentes lõgaq; ægrotatione confecti uix notario celeriter scribenda dictauimus non ut impleremus materiam sed ne tibi in principio amicitiarum aliquid imperanti uideamur negare. Ora nobis a dño sospitatem ut post.xii. mensis quibus iugi languore confectus sum possim aliqd dignum uestræ scribere uoluntati & ignosce si scatens oratio cursu non solito fluat. Non enim eodem lepore dictamus quo scribimus quia in altero sæpe stilum uertimus. iterum quæ legi digna sint scripturi. In altero quicquid in buccam uenerit celeri sermone conuoluimus. Caninum libenter uidi qui nar-

rare poterit q̃ difficile & periculosum manus dexteræ usq; in p̃sentẽ diẽ quo ista dictaui uulnus sustinueriz.

¶ Beati Hiero. p̃sbyteri ad Vitalẽ p̃sbyterꝝ de salomone & Achaz ex dinumeratõe temporum docentis eos adhuc impuberes genuisse. Epi. IX

SEnõ nauclerus per quẽ mihi dicis tuæ sanctitatis litteras esse trãsmissas: unam tm̃ & breuem æp̃lam beati papæ Damasi amabilis reddidit solita munuscula cõtinẽtez Satisq; miror qd causæ fuerit: ut cũ in bñdictiõibus & tuis & illius p̃ferẽdis fidelis extiterit: in retenta æp̃la negligens reprobet̃. Neq; em̃ te falli arbitror discipulũ ueritatis nisi forte græco homi latinus sermo inter chartulas oberrauerit. Itaq; ad secũdã rescribo æp̃laz quã mihi sanctus filius meus heraclius dyaconꝰ reddidit: in qua iter cætera dep̃caris: ut exponam tibi causas quare Salomon & Achaz. xi. annoꝝ filios genuisse dicant̃? Si em̃ .xii. anno Salomõ sup israel accepit i periũ: &. xl. annis regnauit in Hier̃lm: Filiusq; eius roboã cũ quadragesimum annũ ageret ætatis: patri successit in regnũ p̃spicuũ est. xi. annoꝝ fuisse Salomonem siue. x. quia. x. menses a cõceptu usq; ad partum sibi mater uendicat. Rursum achaz filius ioathã cum xx. esset annoꝝ rex cõstitutus est super duas tribus: id est Iudã & beniamin regnauitq; annis. xvi. quo mortuo Ezechias cũ uicesimũ & quintũ annũ ageret ætatis patri successit in regnũ: Ex quo itelligit̃ achaz quoq; .xi. siue. xii. anno ezechiã filiũ ꝓcreasse. Et siqdẽ i hi storiis aliter haberent septuaginta interp̃tes aliter hebraica ueritas cõfugere poteramus ad solita p̃sidia: & arcem linguæ tenere uernaculæ nũc uero cum & ip̃m autenticũ & cæteri interp̃tes pari auctoritate consentiãt nõ in scriptura sed in sensu est difficultas: Quis ei crederet mortaliũ: ut. xi. annoꝝ puer generaret filiũ? Multa & alia dicunt̃ in scripturis quæ uident̃ incredibilia & tñ uera sunt. Neq; em̃ ualet natura cõtra naturæ dñm aut põtuas figulo dicere quare me ita feciſti?

G Aut non ei licet quod ꝑ miraculi signo atq; portento fit: ut lege naturæ facere nõ posse quõ iuxta legẽ fieri naturæ nõ possit? Num qa nostra ætate duplex lyddæ natus est hõ duorum capitũ quattuor manuũ uno uẽtre & duobus pedibus oẽs homies ita nasci necesse est Legamus ueteres historias & maxime græcas & latinas & iueniemus lustralibus hostiis scd'm errorẽ portentosas soboles tã in hoibus q̃ in armentis ac pecudibus expiatas. Audiui (dño teste non mentior) quædã muliercula cũ expositũ nutriret infantẽ & stillaret cibos & nutricis officio fungeret̃ cubaretq; cũ ea puulꝰ qui usq; ad decimum iam peruenerat annum: accidit ut plus q̃ pudicitia patit̃: se mero ingurgitaret accensaq; libidine obscœnis motibus ad coitum duceret infantem prima ebrietas alterius noctis & cæterarũ deinceps fecit consuetudinem: Nec dum duo mẽses fuerant euoluti: & ecce fœminæ uterus intumuit. Quid plura dispensatione dei factum est: ut quæ contra naturam simplicitate paruuli in contemptum dei abutebat̃ a naturæ dño ꝑderet̃: Impleto sermõe quo dicit̃ Nihil occultum quod non reueleꝝ: Simulq; consideremus q; occulte scriptura & Salomonez & Achaz uoluptatis & impietatis accuset. Vterq; em̃ cum esset de stirpe Dauid recessit a domino: & alter ĩtãtũ secutꝰ est libidinem: ut. lxx. habuerit uxores & trecentas concubinas & adolescentulas: & scorta passim quorum nõ erat numerus neglectoq; deo patrum extruxerit idola gentium plurimarum & fuerit non ut prius idida: id est amabilis dñi: sed amator mulierum: Altermisserit ad regem assyriorum auxilium postulans: & in tẽpore angustiæ suæ auxerit contemptum in dñm: imo laueritq; diis Damasci uictimas percussoribus suis: & in omnibus urbibus iuda extruxerit aras ad cremandum thus atq; ad iracundiam ꝑuocauerit dñm deum patrum suorum: intm̃ ut direptis uasis dei atq; confractis clauserit ianuas templi & fecerit sibi altaria i uniuersis angulis Hierusalem: ambulaueritq; in uiis regũ israel: & statuas fuderit baalim: & adoleuerit incensum in ualle filiorum Ennon & lustrauerit filios suos in igne iuxta ritum gentium: quas interfecit dominus in aduentum filiorum israel: Ex quo p̃spicuum est homines a parua ætate libidini deditos i immatura eorum sobole demonstrari q; etiam eo tempore peccare cœperint: quo natura non patitur: Ad summam illud dici potest quod in regno Dauid Salomon cum xii. esset annorum solium patris obtinuerit: & postea quia scriptura reliquit incertum utrum uixerit: Dauid regnante iam filio aliquot annos qui sibi & non Salomon imputentur: mortuo autem patre post filius regnauit annis. xl. quos sine parente regnauit: atq; ita & initium regni Salomonis & tempus quo solus ipse regnauit ab historia demonstratum: Nec tamen omnes annos uitæ illius quinquaginta tm̃ & duorum annorum circulus contineri: Sinautem dubitas q; regnãtibus filiis patribusq; uiuentibus non filiis tempus regni eorum sed parentibus imputetur lege ip̃m regnorum uolumen & inuenies q; Ozias rex iuda postq̃ lepra percussus est: habitauit in domo separata: & filius eius ioathan imperium rexerit iudicaueritq; po/

Esa. 14.

Mat.

2. Cor. 3.

Mat. 5.

pulū terræ usq; ad diē mortis patris sui. Et tamen post mortē illius cū uiginti & qnq; esset annoꝝ: sedeci annis regnasse dicat: quos solus ipe regnauerit. Quod de Salomone itelleximus & de Achaz: sil'r itelligēdū est q Ioathæ filius Ezechiæ pater fuerit. Audiui quēdā hebræū huiuscemodi narrare fabulā iuxta pphetiam Esaiæ quā iter decem uisiones nuper iterptatus sum: Esa.14. q mortuo Achaz Philistea lætata sit: & scriptura post ea cōminet' ac dicat: ne læteris Philistea ois tu: qm cō/minuta est uirga pcussoris sui. De radice em colubri egredie' regulus & semē eius absorbēs uolucrē. Hoc est de Achaz cōstituet' rex Ezechias: Ex quo nō itelligi uoluit statim post mortē patris filiū iperio subrogatū: ʒ uel seditōibus populi: uel qbusdā iter regnis: aut certe pmētibus malis & hincinde cōsurgētibus bellis regnū eius fuisse dilatum. In rebus obscuris diuersas ponimus opiniones: ut nō tā scribere q̄p loq tibi corā uidear. Cæterum apostolus intermiabiles genealogias & iudaicas fabulas, phibēs de istiusmodi mihi uidetur interdicere quæstionibus: Quid em, pdest hærere i littera: & uel scriptoris errorē uel annoꝝ seriem calūnia 1.Cor.3. ri cum manifestissime scribat': Littera em occidit spūs aūt uiuificat. Relege oēs & ueteris & noui testamenti libros: & tātā annoꝝ reperies dissonātiā: & numeruʒ iter Iudā & israel: id est iter regnū utrūq; cōfusum: ut huiuscemodi hærere q̄stiōibus nō tā studiosi q̄ odiosi hois uidet'. Munuscula tn a te missa libēter suscepi & i pēdio pcor ut i amore quo nos appetere cœpisti ad finē usq; pdures: nō em cœpisse sed permānsisse uirtutis est. Nostra uicissim per desideriū missa suscepisse.

¶ Beati Hiero. ad Dardanū exponētis terram repromissionis scd'm anagogem sensum superiorē sensum terrā esse uiuentiū: & terræ illius quā iudæi scd'm occidentē litterā intelligunt angustias describentis.

Epi. X

OVæris Dardanæ xp̄ianoꝝ nobilissime: & nobilium xp̄ianissime quæ sit terra repromissionis quā iudæi redeuntes ex ægypto possederūt cum a maioribus eoꝝ iā fuerit ante possessa ac, pinde nō sit, pmissa sed reddita. His ei uerbis uteris in calce æpl'æ tuæ q̄ iterrogans uideris illud sentire qd' plurimis nostroꝝ placeat aliam repromissiōis terrā esse quærendā de qua & Dauid loqtur i ps.26. psalmo: Credo uidere bona dn̄i in terra uiuentiuʒ. Et Mat.5. dn̄s in euāgelio: Beati mites: qm ipsi possidebūt terrā Vtiq; Dauid qñ hoc cātabat in spū: in terra repromissionis erat: & non solū in Iudeæ finibus morabat': sed multaꝝ in circūitu nationū uictor extiterat quæ a torrente ægypti q est Rhinicorus usq; ad euphratē fluuiū tendebātur dicēs in alio loco: In idumæā extendā calciamentū meum: mihi alienigenæ seruirēt. Quō ergo credebat accipere qd' iā uictoria possidebat? Et ne fortā legentibus iudæis ambiguum derelinquat quæ sit illa terra quā uidere cupiebat: ip̄o sermone demōstratur dicens: Credo uidere bona dn̄i in terra uiuentium K
ergo terra iudeæ quæ illius ditiōis erat nō est terra ui/ ps.59.
uentiū: id est. Abraā Isaac & Iacob de qbus dn̄s in resurrectiōis quæstione dicit: Nō est deus mortuoꝝ: sed uiuentium. Veꝝ terra & regio mortuoꝝ de qbus loq/ Mat.22.
tur Ezechiel: Anima quæ peccauerit ip̄a morie't: & nō Eze.18.
mortui laudabūt te dn̄e: sed nos q uiuimus bn̄dicim9 ps.113
dn̄o q in resurrectione occursuri sumus dn̄o saluatori dicēte ap'lo: Hoc em dico uobis in sermōe dn̄i, quoniā nos qui uiuimus qui relinquimur in aduētu dn̄i nō p̄/ 1.thes.4.
ueniemus eos qui dormierūt de qbus & hieremias loquit': Derelinquentes te sup terram scribant'. Quodq; Hier.17.
Dauid, pmittit: Credo uidere bona dn̄i ad spiritalem nos perspicue trahit intelligentiā. Quæ em bona res alia reqrebat aut quo indigebat qui tantæ potentiæ fuit: ut partis per illū opibus Salomō filius eius (quo L
nullus in orbe terrarum ditior fuit) cōceptus esset? Sʒ in terra uiuentium bona illa quærebat: quæ nec oculus uidit nec auris audiuit nec in cor hois ascēderūt, q̄ p̄parauit dn̄s diligentibus se. Quod autem in euangelio dicit': Beati mites quoniam ipsi possidebunt terrā Mat.5.
iuxta litteram sibi uidet' esse contrarium. Non em terræ possessio mānsuetorum est & mitium: qui sæpe etiaʒ a parentibus derelicta perdunt, ppter mansuetudineʒ sed uiuorum fortium & uiolentorum qui sunt ad bella promptissimi. Deniq; & i psalmo. xliiii. qui sub nomine Salomonis ad xp̄i ecclesiæq; eius sacramentum refert' scribit'. Accingere gladio tuo super fœmur tuū potentissime. Specie tua & pulchritudine tua intende prosperare & regna: Propter mansuetudinem & iusticiam & ueritatē: & deducet te mirabiliter dextera tua
hic est qui & in alio psalmo loquebatur: Memēto do/ ps.131.
mine Dauid: & omnis mansuetudinis eius: Et iterum M
Assumens mansuetos dominus? Et apertius in euan/ ps.346.
gelio: Discite a me quia humilis sum & mānsuetus cor/ Mat.9.
de. In cuius typum & Moyses omnium hominum qui erant super terram mānsuetissimis scribitur. Hæc est ut diximus terra uiuentium: in qua sanctis uiris atq; mānsuetis bona dn̄i p̄parant' q̄ ante aduentū in carne dn̄i saluatoris nec Abraā nec isaac nec iacob nec, pphetæ & alii iusti uiri cōseq potuerūt. Deniq; & abraam (lʒ diuersis locis) cū lazaro uidet' apd' iferos & iacob uir

Geñ. 37. iustus dicit: Lugens & gemens descēdā ad infernum
Sanguis xp̄i clauis paradysi est: dicentis ad latronem
Luce. 23. Hodie mecū eris in paradyso. Ista est (ut diximus) ter/
ra uiuētiū ueritatē diuitiaꝝ & bonoꝝ dei: quā primus
Adā perdidit scd'us Adam inuenit: immo ab illo per
Ro. 5. ditam iste restituit: dicente apostolo: Regnauit mors
ab Adā usq; ad Moysen: sub cuius persona lex intelli
gitur in similitudinem p̄uaricationis Adam: q est for
ma futuri. Volum9 scire quæ sit hæc terra manifesti9
Mal'. 3. Legamus Malachiā: Beatos uos dicent oēs dicit dñs
qm̄ eritis uos in terra uoluptaria: quæ significantius
græcæ appellat' τερπνη: quā uel sancti desiderant: uel
quæ deo placeat: Esaias quoq; in hæc uerba consen/
tit dicens: Et erit uir abscondens sermones suos: & ap
parebit in terra syon sicut fluuius glorios⁹ in terra si
tienti? Quæ est terra syō in qua apparebit fluuius glo/
rios⁹? Illa uidelicet de qua idem Dauid in alio psal/
p̄s. 86. mo canit: Glorios⁹ de te dicta sunt ciuitas dei. Et itez
Ibidem Diligit dñs portas syon super oia tabernacula iacob.
Istas portas diligit deus quas uidemus in cineres & fa
uillas esse conuersas? Non dico prudentibus: sed ne
stultis qdem hoc persuaderi potest. Ego arbitror & il
lud quod in lxiiii. psalmo legimus (Visitasti terrā & &
inebriasti eā: multiplicasti locupletare eā. Fluuius dei
repletus est aqs parasti cibum illorum qm̄ sic est præ/
paratio eius: sulcos eius inebría: multiplica genimi/
na illius in stillicidiis eius lætabit' germinās) huic sen
sui conuenire. Illa em̄ terra quotidie uisitat' a deo & in
ebriat': cūctisq; plena est diuitiis. De hac fluuius egre/
p̄s. 45. dient' dei: de quo scriptū est. Fluminis ip̄etus lætificat
Eze. 47. ciuitatem dei: q & in descriptione templi ezechiel my
stico sermone narrat: in cuius ripis arbores sunt ex
utraq; p̄te per singulos menses frugibus abundantes
De qua terra & in p̄uerbiis uir scripsit sapientissimus.
Eccle. 20 Qui operat' terrā suā: iplebit' panib9? Quod si de hac
terra quā cernimus: & quæ magis a p̄cōribus possidē
Geñ. 3. tur: de qua scriptu3 est? Maledicta terra in opibus tuis
aliqs intelligendum putat: quō hæc posset stare sentē
N tia q operat' terram suam ip̄lebit' panibus. Quāti em̄
operant' terrā exercēt uomere: & tm̄ multis ip̄ediētib9
causis ægestate cōficiunt' & penuria? Sed cōsiderā du3
est scriptura qd dicat? Qui operat' terrā suā quæ p̄priæ
iuris sui est: de qua nūq; eiici pōt scd'm quē sensum &
Pro. 13. illud scriptū ē. Redēptio aiæ uiri p̄priæ diuitiæ & hoc
scd'm litterā sentiri nō pōt? Quāti em̄ alienis amicoꝝ
q; redimunt' pecuniis? Huius terræ cultores: & agrico
Mat. 5. læ ap̄li sunt q̄bus dicit': Vos estis sal terræ? Et i alio lo
Luc. 21. co: In p̄atiētia uestra possidebitis aias uestras quorum

unus uas electionis cōfidentissime loquebat': Dei em̄ 1. Co.
coopatores sumus dei agricultura dei ædificatio estis
& multa alia q̄ iccirco nō replico ne sensum legentis
uidear obtundere: & memoriæ illius diffidere? Illud
quoq; sollicita mēte tractemus & scripturaꝝ nos do/
ceat' auctoritas sanctos huius terræ quā iudæi terram
repromissiōis autumāt nō habitatores esse: sed acco/
las atq; peregrinos? Ex iusti uiri legimus persona? Ad p̄s.
uena sum ego & peregrinus sicut oēs patres mei? Qui
cū diu in terræ huius tenebris uersaret' flebiliter inge/
miscit & dicit: Heu me qa peregrinatio mea p̄longata
est habitaui cū habitātibus cedar multum incola fuit
aia mea. Vbicūq; aūt habitator terræ legit' & priora: O
& media & extrema tractemus & liqdo scripturarum
poterit regula cōprobari semp habitatores terræ pec
catores appellari de q̄bus in Apocalypsi Iohannis il/
lud exemplū est: Vhe habitatoribus terræ: Abraā ad Ge
quē primū facta est repromissio dicente dño. Tibi da Ab
bo terrā hāc & semini tuo: iuxta Stephani i xp̄o primi
martyris contionē nec uestigium qdē pedis huius ter/
ræ dicit' accepisse. Ita em̄ scriptū est. Tunc egressus de
terra chaldæoꝝ habitauit in Carrā & inde post̄q̄ mor
tuus est pater eius: migrauit in terrā in qua uos nunc
habitatis: & non dedit ei possessionem nec uestigium
qdem pedis quā repromisit dare ei in possessionem &
semini ei9 post eum. Acne forsitā lectoris tacita cogi/
tatio trahat eū ad illā intelligētiā: ut qd' nō est datum
parenti: reddat' posteris. Vas electionis loqtur ad he
bræos: Fide q uocat' Abraam obediuit egredi in locū He
quē accepturus erat in possessionem: & egressus est ne
sciens quo iret. Fide pegrinatus est in terra p̄missionis
quasi in aliena: in tabernaculis habitās cū Isaac: & ia
cob: & cohæredibus eiusdē p̄missionis: expectauit em̄ Vir. æne.
fundamentū habētē ciuitatez: cuius artifex & creator lib. 8.
deus est. Et itez cū de Abel & Enoch Noe Saraq; dimi
sset intulit: Iuxta fidē mortui sunt hi oēs nō acceptis re
promissiōibus. sed p̄cul eas uidētes & salutātes & con
fitentes: qa pegrini & aduenæ erāt sup terraz. Qui em̄
hoc loquunt': ostendūt q; quærāt patriā. Et siqdem il
lius recordabātur: de qua egressi erāt habebāt tempus
ut reuerterent': nūc uero meliorē desiderāt: id est cœ/
lestem. Multisq; in medio sanctis cōmemoratis ad ex
tremū tulit: Et hi oēs testimoniū habētes in fide: non
acceperunt repromissionem deo de nobis melius qd
p̄uidente: ne sine nobis p̄fecti fierent. Accessimus em̄
ad montem Syon & ciuitatem dei uiuentis Hierusalez
cœlestez: & multoꝝ angeloꝝ frequētiā & ecclesiā pri
mitiuoꝝ q scripti sunt in cœlis. Nec me fugit q; iuidia P

iudæorum hæc testimonia nō suscipiat q̄ ueteris testamenti auctoritate firmata sunt. Illud nostris dicendū est: hác ꝑfam quæ inscribit ad Hebræos nō solū ab ecclesiis oriētis: sed ab oībus retro ecclīæ græci sermonis scriptoribꝰ q̄si pauli apli suscipi: licet plærique eā uel Barnabæ uel Clæmētis arbitrent: & nihil interesse cuius sit: cū ecclīastici uiri sit: & quotidie ecclesiarū lectiōe celebret. Quod si eā latinorū cōsuetudo nō recipit inter scripturas canonicas: nec græcorū qdem ecclesiæ Apocalypsim Iohānis eadē libertate suscipiūt & tñ nos utrāq; suscepimus: nequaq̄ huius tpis cōsuetudinē sed ueterū scriptorū auctoritatē sequētes: q plærūq; utriusq; utunt testimoniis nō ut interdū de apocryphis facere solēt. Quippe q & gētiliū litterarū raro utātur exēplis: sed q̄si canonicis: & ecclesiasticis. Rñdeāt mihi q hāc terrā (q̄ nūc nobis xp̄i passiōe & resurrectiōe terra repromissiōis effecta ē) Possessam putant a ꝑfo iudæorū postq̄ reuersus est ex ægypto q̄tū possederit: utiq; a Dā usq; Bersabee: q̄ uix. clx. miliū in lōgū spatio tēdit. Neq; em̄ Dauid & Salomō potentissimos reges exceptis his quos post uictoriā i amicitiā receperūt plus tenuisse scriptura testat. Et hoc dico: ut taceā qnq; palestiæ ciuitates gazā aschalonē geth & accarō & azotū. Idumæos quoq; a meridiana plaga uix uigintiqnq;. Ab Hierosolyma milibꝰ sepatos: Arabas & agarenos quos nūc sarracenos uocāt: in uicinia urbis Hierlm pudet dicere latitudinē terræ repromissionis ne æthnicis occasionē blasphemādi dedisse uideamur. Ab ioppe usq; ad uiculū nostrū bethleē: quadraginta sex milia sūt: cui succedit uastissima solitudo plena ferociū barbarorū de qbus dicit. Contra faciē oīm fratrū tuorū habitabis: & quorū facit poeta eloquētissimus mētionē. Latæq; uagātes barcæi. A barca oppido: qd̄ i solitudie sitū ē: quos nunc corrupto sermone afri baricianos uocāt. Hi sūt q̄ ꝑ locorū q̄litatibꝰ diuersis noībus appellant: & a mauritania ꝑ africā & ægyptū palæstināq; & phœnicē celesyriā & osrhohenem mesopotamiā atq; ꝑsidē tēdūt ad indiā. Hæc est iudeæ tuæ lōgitudo & latitudo terræ in his gloriaris: sup his te ꝑ diuersas ꝓuincias ignorātibus iactitas ad popūlū phaleras. Ego te intus & in cute noui. Quod si obieceris terrā repromissionis dici: q̄ in numerorū uolumine cōtinet a meridie maris salinarū ꝑ syna & Cadesbarne usq; ad torrētē ægypti: q iuxta rhinicoruram mari magno īfluit: & ab occidēte iꝑm mare palestinæ phœnicis Syriæceles Ciliciæq; ptendit ab aglone taurū mōtē & zephyrū usq; emath q̄ appellat epiphania Syriæ ad oriētē uero ꝑ Antiochiā & lacum cenereth: q̄ nūc tyberias appellat & iordanē q mari influit salinarū qd̄ nūc mortuum dicit. Trās iordanē aūt duarū semis tribuū possessio est rubē & gad: & dimidiæ tribus manasse. Ego fatebor hæc tibi repromissa nō tradita: si obseruasses mādata dei: & in ꝓceptis illius ambulasses si nō ꝑ oīpotēte deo coluisses beelphegor & baal beelzebub & chamos quos qa ꝑtulisti deo: oīa quæ tibi ꝑmissa fuerāt ꝑdidisti. Et mihi in euāgelio ꝑmittuntur regna cœlorū: q̄ instrumētū uetus oīno nō noīat: Mat. 19.
sed si nō fecero quæ ꝓcepta sunt nequaq̄ erit culpa in ꝑmittēte: sed in me q ꝑmissum accipe non merui. Vbi Q.
em̄ optio ꝑponit ad eligēdū q operari renuis frustra cupias qd̄ ꝑmissum est. Lege librū iosue & iudiciū: & quātis possessionū angustiis sis coartatus intelliges. Quid diuersarū urbiū alienigenas commemorē quos ppls iudæorū nō quit expellere de urbibus & sedibus suis cū ipa Metropolis tua prius iebus postea Salem. Tertio Hierosolyma & nūc Helia iebusæos expellere nō ualuerit: sed māserit cū eis in scādalū exēplūq; uicinorū intātū: ut ubi tēplū tuū cōditū est: areæ orne fuerint iebusæi: & iꝑm tēplū Septuaginta miliū latomorū & octuagīta miliū uectorū hoc est. cl. miliū exceptis ꝓpositis operū pre multitudine habitātiū tecū īcircucisorū: ab Ethnicis extructū sit. Nec hoc dico in suggillationem terræ iudeæ ut hæreticus Sycophāta mētit: aut quo auferā historiæ ueritatē quæ fundamētū ē intelligētiæ spiritalis: sed ut decutiā supciliū iudæorū: q synagogæ angustias ecclīæ latitudini ꝑferūt. Si em̄ occidētē tm̄ sequunt litterā & nō spm̄ uiuificātē ostēdāt terrā repromissiōis lacte & melle manātem. Sinaūt ꝑ tropologiā dictū putāt ꝑ rerum oīm abūdātia: & nos terrā cōfessionis terrāq; uiuentiū terræ ueprium ꝑferemus dicente dño ad Moysen de abiectione israelis: & assumptione gentium. Dimitte me ut deleā populum Exo. 32.
istum: & faciā te in gentem magnā. Et eodem patrem ad filium postula a me & dabo tibi gentes hæreditatē ps. 2.
tuā & possessionē tuā termios terræ. Et aperti ꝑ Esaiā Parum tibi est: ut sis puer meus ad suscitādas tribus ia Esa. 49.
cob: & feces uel reliquas israel congregādas. Dedi te R
in lucem cunctis gentibus ut sis saluator uniuersæ terræ. Ex quo perspicue demonstrat oīa illius populi in umbra & Typo & imagine præcessisse scripta autē esse ꝑ nobis in quos fines sæculi decurrerūt? Multa iudeæ scelera commisisti: cunctis circa te seruisti nationibus Ob quod factum? Vtiq; ꝓpter idolatriā. Cūq; seruires crebro misertus tui ē deꝰ. Misit iudices & saluatores q te de famulatu moabitarū & āmanitarū philistiiq; quoq; & diuersarū gētiū liberarūt. Nouissime sub regibus

Vir. æne. lib. 8.

offendisti deū: & oīs tua puīcia babylonia uastāte de/
leta est: p Septuaginta annos tēpli solitudo pmānsit: a
cyro rege persarū ē laxata captiuitas. Esdras quoq; hoc
& Neemias plenissime referūt. Extructū ē tēplū sub da
rio rege psarū atq; medoꝝ & zorobabel filio salathiel
& Iesu filio Iosedech sacerdote magno. Quæ passi si/
tis a medis: ægyptiis macedonibus nō enumero. Nec
tibi adducā in memoriā Antiochū epiphanē crudelis
simū oīm tyrānoꝝ nec pōpeiū gabinū scaurū uarrum
Cassiū: sosiūq; replicabo: q tuis urbibus & p̄cipue īsul
tauere hierosolymæ. Ad extremum sub Vespasiano &
Tito urbs capta tēplūq; subuersum est. Deinde ciuita
tis usq; ad Adrianū p̄cipez p q̄nquaginta annos mā
sere reliquæ. Post euersionē tēpli paulominus p q̄drin
gētos annos & urbis & tēpli ruinæ pmanēt. Ob quod
tm̄ facinus? Certe nō colis idola: sed etiā seruiens psis
atq; Romanis a captiuitatis pressus iugo ignoras alie
nos deos. Quō clæmētissimus quondā deus q nūq̄ tui
oblitꝰ est: nūc per tāta spatia temporꝝ miseriis tuis nō
adducit ut soluat captiuitatē sed ut uerius dicā expe/
ctatū tibi mittat antixp̄m. Ob qd̄ inq̄ facinus: & tam
execrabile scelus auertit a te oculos suos. Ignoras? Me
Mat. 27. mēto uocis parētū tuorꝝ: Sāguis eius super nos: & sup
filios nostros: & uenite occidamus eum & nostra erit
Ioh. 19. reditas: & nō habemus regem nisi Cæsarē. Habes qd̄
eligisti usq; ad finē mundi seruiturus es Cæsari donec
gētiū introeat plenitudo: & sic oīs israel saluus fiet ut
q quondā erat in capite: uertat in caudā. Hæc tibi uir
eloquētissime in duplicis p̄fecturæ honore transacto
nūc in xp̄o honoratior tumultuaria & breui lucubra/
tione dictaui ne uiderer oīno reticere. Eodem em̄ tpe:
imo eodē mihi die: & litteræ tuæ redditæ sunt: & meæ
expetitæ ut aut tacendū fuerit aut in compto eloqo re
spondendum: quorum alterum pudoris: alterū cha/
ritatis est.

Argumentum

DE uestibus sacerdotalibus tractaturus. Pri
mo de cibis & primitiis sacerdotum: & de
obseruatōe pōtificis ac de tabernaculo &
uasis sacrificii p̄ferat. Deinde de uestimē
tis sacerdotū atq; pōtificū ueteris testamēti tractat illa
historice mysticeq; describens.

¶ Bti Hier. ad Fabiolā de ueste sacerdotali. Epi. XI

USq; hodie in lectiōe ueteris testamēti
sup faciē moysi uelamē positū ē: loq
tur glorificato uultu & ppls loquen
tis gloriā ferre nō sustinet. Cū aūt cō
uersi fuerimus ad dñm aufert uelamē
occidēs littera morit uiuificās spūs suscitat. Dñs em̄
spūs est: & lex spiritalis. Vñ Dauid orabat in psalmo.
Reuela oculos meos: & cōsiderabo mirabilia de lege ps. 118
tua. Nunqd de bob cura est deo? Vtiq; nō multo ma
gis de iecore bonis arietis & hircoꝝ & armo dextro pe
ctore & uentre quo stercora digerunt: quorum duoī
esum accipiūt sacerdotes. Tertiū phinees meret in p/
miū: de uictimis salutaribus adeps quo pectus obuol
uit: & pēnula iecoris offerunt sup altari: ip̄m uero pe
ctus & brachiū dextrū dātur aaron & filiis eius legiti
mū sempiternū a filiis israel: sensus in corde est habi
taculū cordis in pectore. Quærit ubi sit aīæ p̄cipale S
plato in cerebro. Xp̄s monstrat in corde. Bti mundo Ma
corde q̄m ipsi deū uidebūt: & de corde pcedūt cogita
tiones male. Et qd cogitatis nequā ī cordibus uestris? Ma
Voluptas & cōcupiscētia iuxta eos q de phisicis dispu
tāt cōsistit ī iecore hui pēnulā ī diuersa uolitātē: & p
oculotum fenestra erumpentem foras offerunt sacer/
dotes deo ut postq̄ opere dixerint deo holocaustum
tuum pingue fiat & concupiscentiaz libidinis semina
riū igne spūssancti cōcremauerit mereant accipe præ
miū pectus & brachiū. In pectore mūdas cogitatōes:
legis noticiā dogmatū ueritatē. In brachio bona opa
& pugnā cōtra diabolū & armatā manū: ut qd̄ mente
cōceperit: exēplo pbēt. Iesus em̄ cœpit facere & doce/
re ip̄z quoq; pectusculū appellat: ΣΤΗΘΟΣΜΑ: id est addi
tamētū siue p̄cipiū: & egregiū tenusa qppe hoc ma/ Mal.
gis sonat: ex quo itelligimus iuxta illud Malachiæ la
bia sacerdotis custodiūt sciaz & legē requrūt ex ore eiꝰ
Ex quo itelligimus p̄cipuā debere esse in sacerdotibus
legis doctrinæq; noticiā: & additamēto gratiæ spiritu
lis talē uirū institui q possit cōtradicētibus resistere: &
nihil in se sinistri habere opis qd̄ ducat ad tartaꝝ: sed
dextrū brachiū esse separatū: ut opera sacerdotis com
paratiōe uirtutū eius a cūctis hoibꝰ separata sint. Hæc
de uictimis & his q̄ offerunt ī altari: & q̄ sacerdotibꝰ T
dant a dño. Cæterū & alia tria exceptis primitiis ho/
stiaꝝ & de priuato & de macello publico: ubi nō reli
gio sz uictꝰ necessitas ē sacerdotibꝰ mēbra tribuūt bra
chiū maxilla & ueter de brachioiā diximꝰ maxilla elo
quētē eruditūq; significat ut qd̄ pectore cōcipimꝰ ore
pmamꝰ uēter receptaculū ciboꝝ ī scorto madiānitide
sacerdotali pugiōe cōfixꝰ uniuersos hoim labores: &
momētanea blādimēta gulæ stercoris fine cōdēnat &
ostēdit mētibꝰ cōsecratis deo totū qd̄ curamꝰ qd̄ uo/ 1. Co.
ramꝰ seceſſuz, piici. Vñ apls æsca iqt uētri & uēter escis 12. 18.
deus autem & hunc & illas destruet & econtrario de
luxuriosis quorum deus uenter est: & gloria in con/
fusione eorum uituli puluerem: quem adorauerat

israel: in cōtēptu supstitōis in potū accepit ppls: ut discat cōtēnere qd' in secessum piici uideat. Præcipit' sa/
Leui.10. cerdotibus ne ministraturi i tēplo uinū & sicerā bibāt ne æbrietate & crapula & curis huiꝰ uitæ ꝓgrauentur corda eoꝝ: nec ptē habeāt i terra nisi solū deū ut nulla debilitate insignes sint: nec trūcis auribus læso oculosimis naribus claudo pede cutis colore mutato: q̄ oia referunt' ad aie uitia. Volūtas em̄ in hoie nō natura dānat'. Si qs e sacerdotibus semine fluxerit ad sacerdotalē mēsam, phibet' accedere: & ecōtrario uidua cuius cū Sara defecerint muliebria, ꝓpter cōtinētiā & castitatē recipit' in domū patris: & de tēpli ærario alit' si filios habuerit reddit' soboli suæ ut iuxta apl'm his ministret': quæ uere uiduæ sunt & q̄ de sacerdotalibus sustētant' cibis nullius alteriꝰ amore teneant' uicinus & mercēnarius excludunt' a cōuiuio sacerdotū seruis ciborū reliqæ cōcedunt' iā tūc, piicebāt' phigelloꝰ & hermogenes & recipiebat' onesimus. Primitiæ ciboruꝫ & oim frugū atq; pomoꝝ offerunt' antistiti: ut habēs uictū atq; uestitū absq; ullo ipedimēto securoꝰ & liberi seruiat dño. Primogenita mūdoꝝ aialiū accipiūt sacerdotes: & imūdoꝝ ꝑcia hoim quoq; primi partus redimunt': & qa cōditio humana nascēdi est cōis ꝑciū æq̄liter offert' sic moderatū & leue: ut nec diuites ītumescat nec tenuis ꝓgrauet'. Editui & ianitores accipiunt decimas & rursum decimas decimaꝝ offerūt sacerdotibus tāto illis minores quāto ipi maiores ppl'o. Quadragintaocto ciuitates ad habitādū leuitis & sacerdotibus sepant'. Sex urbes fugitiuaꝝ trās iordanē & ītra iordanē eligunt': & finis exilii & mors pōtificis & uniuersa q̄ festinus sermo pstrinxit: & quoruꝫ pulsaui tm̄
V nec apui: sacramēta ad cūctos ptinēt sacerdotes. Pōtifex aūt quātis polleat priuilegiis dicā breuiter. Caput ingt suū nō discoopiet. Habet cidarī & nomē dei portat in frōte. Diademate ornatoꝰ est regio ad pfectā xp̄i uenit ætatē semp eius gloria, ꝓtegēdus est: & uestimenta sua nō scindet qa cādida sunt: qa ipolluta qa agnū
2.reg.13. sequētia: & de atōsæ ouis cōfecta uellеribus. Thamar amissa pudicitia scidit tunicā. Cayphas pdito sacerdotio rupit publice uestimēta. Sup oēm aīam q̄ mortua
Mat.26. est nō ingredit'. Vbicūq; pctm̄ est: & i pctm̄ mors illuc pōtifex nō accedet. Aīa quæ peccauerit: ipa morietur.
Exe.18. Quāuis ille sit diues ille potēs & multitudinē offerat uictimaꝝ si mortuus est nō tāgit' a pōtifice nō uidetur Quod si resurgit & ad uocem saluatoris egredit' de sepulchro & fasciis pctōꝝ solutus incedit intrabit ad eū pōtifex: & ibi faciet māsionē: & cū resurgēte prādebit sup patre suo & matre sua nō ingnabit'. Multa nos facere cogit affectus: & cū ꝓpinqtatē respiciamus corporū & corpis & aīæ offendimus creatorē. Qui amat patrē sup xp̄m nō est deo dignus. Discipulus ad sepultu Mat.10.
rā patris ire desiderās. Saluatoris, phibet' iperio quanti monachoꝝ dū patris matrisq; miserent' suas aīas p Mat.8.
diderūt? Sup patre & matre pollui uobis nō licet quāto magis sup fratre sororibꝰ cōsobrinis familia seruuli? Genus regale & sacerdotale nos sumus. Illū attendamus patrē q nūq̄ morit' aut q̄ p nobis morit' & qui ideo uiuēs est mortuus. ut nos mortuos uiuificaret. Si qd habemus de ægypto q̄ princeps mūdi suum possit agnoscere tenēti ægyptiæ cū pallio relinq̄mꝰ. Sidone Mar.14.
optus adolescens uinctū dīm sequebat' incurrisset laqueos nisi expeditus & nudus psequētiū declinasset i/petū. Reddamus parētibus quæ parētū sūt: si tñ uiuūt Seruiētes dño filios suos ꝓferri sibi gloriāt'. Et de sanctis nō egredient': & nō polluet sanctificationē dei sui: ꝓ ocioso quoq; uerbo rōnē reddituri sumus: & oē qd' nō ædificat audiētes in piculū uertit' loquētiū. Ego si fecero si dixero qppiā qd' reꝓhēsione dignū ē: de sanctis egredior: & polluo uocabulū xp̄i in quo mihi blādior. Quāto magis pōtifex & eps quē opꝫ esse sine crimine tātarūq; uirtutū ut semp moret' in sanctis: & paratus sit uictimas offerre, ꝓ ppl'o sequæster hoim & dei carnes agni sacro ore cōficiēs qa sanctū oleū xp̄i dei sui sup eū ē. Nō egredient' de sancto ne uestimētū qd' indutus est polluat. Quotquot em̄ i xp̄o baptizati sumuꝰ Gal.3.
Xp̄m induimus seruemus tunicā quā accipimus sanctā custodiamus in sctō. Ille mōtanus habitator q de Luce.10.
Hierl'm descēdebat in hiericho nō prius uulneratus est q̄ nudatoꝰ infundit' ei oleū medicamētū lene & mīa tēperatum & qa debuit negligentia sentire cruciatū uini austeritate mordet' ut p oleū ad pniam, puocet' pui nū sentiat seueritatē iudicātis. Vxorē uirginē accipiet uiduā aūt & eiectā & meretricē nō accipiet sed uirginē de genere suo: & nō cōtinuabit semē suū in ppl'o. Ego dñs q̄ sctifico eū. Scio pōtificē cui ꝓcepta nūc dant': a plærisq; xp̄m itelligi. Et id qd' dictū ē sup patrē & matrē nō inqnabit' de uirgiali Mariæ partu itelligi. Multoq; facilior & sup dño interptatio quæ audit in psal. Tu es sacerdos i æternū scd'm ordinē Melchisedech & i ps.109.
Zacharia. Audi iesu sacerdos maxime & cui sordida Zach.3.
pctōꝝ nostroꝝ uestimēta tollunt' ut recipiat gloriam quā habuit apud patrē priusq; mūdus esset. Sꝫ ne qs me uim facere scripturæ putet & sic amare xp̄m ut historiæ auferā ueritatē interp: abor i mēbris qd' referat' ad caput itelligā de seruis qd' ipleat' i dño. Quāq̄ gloria dñi gloria famuloꝝ sit. Et ubicūq; oportunitas se

loci tulerit sic de uero lumine disputabo: ut diriuetur
Y ad eos q̄bus xp̄s donauit ut lumē sint. Pōtifex iste quē
Mosaicus sermo describit: uiduā eiectā & meretricem
nō ducit uxorē. Vidua est cuius marit9 est mortu9. Eiecta quæ a marito uiuēte ꝓiicit. meretrix quæ multorū
libidini p3. S3 accipiet uirginē & de genere suo. Non
alienigenā ne in mala terra nobiliū seminū frumēta
degenerēt nō meretricē quæ multis exposita est amatoribus. Nō eiectā quæ etiā priori cōiugio īdigna fuit.
Nō uiduā ne pristinæ meminerit uoluptatū sed aiā3
illā quæ nō h3 maculā neq; rugā quæ cū xp̄o renoua
2. Cor. 11 tur de die in diē de q̄ ap̄ls loq̄t. Despondi em̄ uos uni
uiro uirginē castā exhibere xp̄o. Nolo discipulā cōiugē pōtificis qcq̄ habere de uetere hoīe. Si cōsurrexim9
cū xp̄o ea q̄ rursu3 sūt sapiamus p̄teritor obliti futuror auidi. Infœlix Simō qa post baptismū de ātiquo
matrimonio cogitabat nec ad uirginalē uenerat puritatē. Petri cōsortio indignus fuit. Cōpulisti me fabiola litteris tuis: ut de Aarō tibi scriberē uestimētis. Ego
plus obtuli ut de cibis & primitiis sacerdotū & de obseruatōe pōtificis p̄fatiūculā struerē. Egressa de Sodomis & ad mōtana festinās nō uis habitare ī pua urbe
Segor. Trāscēdēs ꝓselitos p̄teris israelitas dimittēs leuiticū gradū & p̄pete pēna trāsuolās sacerdotes ad pōtificē uenis. S3 dū uestes ei9 & rōnē diligēter īqris nostra tibi displicuere cōsortia. Et tu qde3 optato fueris
ocio: & iuxta babylonē bethleemitica forsitā rura suspiras. Nos ieffrenata tādē pace reddita uagiētē de p̄sepi auditus infantē: & q̄rimonias eius ac uoculā ad
tuas aures cupimus puenire. Leginus in exodo tabernaculū mēsam cādelabrū altare colūnas tētoria coccū byssum hyacinthū purpurā ex auro argento ære uasa diuersa tabernaculū diuisum in atria. xii. panes per
singulas ebdomadas mēse īpositos ī cādelabro septē
lucernas altare hostiis holocaustisq; expositum cathedras scyphos thuribula phyalas mortariola paxillos
pelles rubras pilos capraꝝ & ligna īputribilia. Tanta & talia offerunt ī tabernaculo dei: ut nullus despe
ret salutē. Alius auꝝ sensum ali9 argētū eloquiū ali9
uocē æris exhibeat. totus mūdus ī tabernaculi descri-
Z bit sacramento. Primū & scd̄m uestibulū oībus pt3.
Aq̄ em̄ & terra cūctis mortalibus data sunt. In sctis uero sanctoꝝ q̄si ad æthera: & ī cœlū. & paucoꝝ ītroit9
& uolatus est. Duodecī panes. xii. mēsiū significat circulū. Septē lucernæ septē errātia astra demōstrāt. Et
ne lōgū faciā (neq; em̄ ꝓpositū mihi nūc est de tabernaculo scribere) ueniā ad sacerdotalia uestimenta. Et
anteq̄ mysticā scruter intelligentiā more iudaico quæ
scripta sūt simp̄r exponā: ut postq̄ uestitū uideris sacerdotem: & oculis tuis oē eius patuerit ornamentu3
tūc singuloꝝ causas pariter reqramus. Discamus primū cōmunes sacerdotū uestes atq; pōtificū lineis fœminalibus quæ usq; ad genua & poplites ueniūt uere
cūda cælant. & supior ps sub umbilico uehementer
astrigit ut si qñ expediti mactāt uictimas tauros & arietes trahūt portātq; onera: & in officio ministrādi sūt:
etiam si lapsi fuerint: & fœmora reuelauerint nō pateat qd̄ opertum est. Inde & gradus altaris ꝓhibentur
fieri: ne inferior pp̄lus ascendentium uerecunda conspiciat uocaturq; lingua hebræa hoc genus uestimenti maschinasse græcæ ΠΕΚΗΣΚΕΛΗ: a nostris fœminalia
uel bracæ usq; ad genua ptingentes. Refert em̄ Iosephus (nā ætate eius adhuc tēplum stabat: & necdum
uespasianus & titus hierosolymā subuerterant & erat
ip̄e de genere sacerdotali multoq; plus intelligit qd̄
oculis uidet q̄ qd̄ aure pcipit) hæc fœminalia de byssо retorta ob fortitudinem solere cōtexi & postq̄ inci-
sa fuerint acu cōsui. Nō em̄ possent in tela huiusce modi fieri. Scd̄a ex lino tunica ē poderis. i. talaris duplici sindone quā & ip̄am iosephus byssinā uocat appellatq; Cotonaph. i. Χιτων qd̄ hebræo sermōe in lineā
uertit hæc adhæret corpi: & ītā arcta est & strictis manicis ut nulla oino ī uestæ sit ruga: & usq; ad crura de-
scendat uolop legentis facilitate abuti sermone uulgato solent militātes habere lineas quas camisias uocāt sic aptas membris & astrictas corpibus ut expediti 1. reg. 2.
sint uel ad cursum uel p̄lia dirigēdo iacula: tenendo
clypeū ensem librādo & quocūq; necessitas traxerit.
Ergo & sacerdotes parati in ministeriū dei utunt hac 2. reg. 6.
tunica ut habētes pulchritudinē uestimētoꝝ nudorū
celeritate discurrāt. Tertiū genus est uestimenti qd̄ illi appellāt Abanech nos cingulū & baltheū zonam A
possumus dicere. Babylonii nouo uocabulo heunam
uocāt. Diuersa uocabula ponimus ne qs erret in noīe
hoc cingulum in sīlitudine pellis colubri q̄ exuit senectutem: sic in rotundum textum est: ut Marsupium
longius putes. Textum est autem sub tegmine coccі purpure hyacinthi: & stamine byssino ob decorem & fortitudinē3 atq; ita polymita arte distinctum
ut diuersos flores ac gemmas artificis manu non textas sed additas arbitreris. Lineā tunicā de qua supra
dixim9 inter umbilicū & pectus hoc stringūt baltheo
q quattuor digitoꝝ habens latitudinem & ex una pte
ad crura dependens cū ad sacrificia cursu & expeditione opus est in læuum humerum retorquet. Quartu3
genus est uestimenti rotundum pilleolum quale pi-

ctuz in ulyxeo conspicimus quasi sphæra mẽdia sit diuisa & pars una ponatur in capite hoc græci & nostri Thiarã nõnulli galeã uocãt nõ hz acumẽ i sũmo: nec totũ usq; ad comas caput tetigit: sed tertiã ptẽ a frõte inopertã relinqt atq; ita i occipitio uitta cõstrict9 ẽ: ut nõ facile labaf ex capite. Est aũt byssinum & sic fabre opatũ lintheolo ut nulla acus uestigia forinsec9 pare
B ant. His q̃ttuor uestimẽtis. i. fœmidalib9 tunica linea cingulo qd purpura cocco byssо hyacinthoq; cõtexit & pileo: de quo nũc dixim9 tã sacerdotes q̃ põtifices utunt. Reliq̃ aũt q̃ttuor ꝓprie põtificũ sunt quoz primũ ẽ mail. i. tunica talaris tota hyacinthina ex lateribus eiusdẽ coloris assutas habẽs manicas & i supiori pte qua collo iduit apta qd uulgo capitiũ uocãt oris firmissimis ex se textis ne facile rũpãtur. in extrema uero pte. i. ad pedes. lxxii. sũt tintinnabula: & totidẽ mala punica eisdẽ cõtexta coloribus sup cingula iter duo tintinnabula unũ malũ ẽ: iter duo mala unũ tintinnabulũ: ut alterutrũ sibi media sint causaq; reddit. Iccirco tintinnabula uesti apposita sunt ut cũ ingredit põtifex in sctã sctõz totus uocalis incedat moritur9 stati si hoc nõ fecerit. Sextũ ẽ uestimẽtũ qd hebraica lĩgua dicit ephod. lxx. επωμια. i. suphũerale appellãt. Aq/la ερμια. i. supuestimẽtũ nos ephod suo ponim9 nomine. Et ubicũq; i exodo siue i Leuitico suphũerale legit sciamus apud hebræos ephod appellari. Hoc aũt esse põtificis uestimẽtũ & i q̃dã æpla scripsisse me memini & ois scriptura testat sacrũ qd esse & solis conue
1.reg.2. niẽs põtificib9. Nec stati illud occurrat q̃ samuel q le uita fuit: scribit i regnoz libro habuisse ætatis adhuc puulæ ephodbad. i. suphũerale lineũ cũ dauid quoq;
2.reg.6. añ archã dñi idẽ portasse referat. Aliud ẽ ei ex q̃ttuor supradictis coloribus. i. hyacintho bisso cocco purpura & ex auro habere cõtextũ aliud in similitudinem sacerdotũ simplex & lineũ. Auri laminæ. i. bracteæ mira tenuitate tũdunt ex qb9 facta fila torquent cũ sub tegmine triũ colorũ hiacinthi cocci purpuræ & cũ stamine bissino & efficit palliolum miræ pulchritudis p stringẽs fulgore oculos i modũ caracallaz: sz absq; cucullis cõtra pectus nihil cõtextũ ẽ: & loc9 futuro rõnali derelictus. Sz i utroq; hũero hz singulos lapides clausos & astrictos auro q̃ hebraice dicunt Soom ab Aqla & symmacho & theodotõe onichini a septuagi ta smaragdi trãstulerunt. Ioseph9 sardonicas uocat cũ hebræo Aqlaq; cõsentiẽs ut uel colorẽ lapidũ uel patriã de patria demõstraret. Et in singulis lapidib9 bissena patriarchaz noia sũt qb9 israelitic9 ppls diuidit in dextro hũero maiores filii iacob in læuo minores scripti sũt: ut põtifex igrediẽs sancta sctõz noia ppli ꝓ quo rogatur9 ẽ dñm portet i hũeris. Septimũ uestimẽ C tũ ẽ mẽsura puũ sz cũctis supradictis sacrati9 intẽde q̃ so aio: ut quæ dicunt i telligas hebraice uocat Osnin græcæ aũt λογιον nos rõnale possumus appellare ut i ipo stati noie scias mysticũ eẽ qd dicit. Pãnus ẽ breuis ex auro & quattuor text9 coloribus hoc ẽ iisdẽ qb9 & suphumerale habẽs magnitudinẽ palmi p quadrũ & duplex ne facile rũpat. intexti sũt ei ei. xii. lapides miræ magnitudis atq; ꝑcii p quattuor ordies: ita ut i singul uersiculis terni lapides collocent. In prio ordine sardius topacius smaragdus ponit symmachus dissentit Symac. in smaragdo cerauniũ ꝓ eo trãsferẽs. in scd o Carbũculus saphirus iaspis. In tertio Ligurius achates Ametistus. In quarto chrisolit9 onichinus berillus. Satisq; miror cur hiacinthus ꝑciosissimus in hoz nũero non ponat nisi forte ipe alio noie ligurius appellet scru/tãs eos q de lapidũ scripsere naturis atq; gemmaz. Liguriũ iuenire nõ potui. In singulis lapidib9 scd z ætates. xii. tribuũ sculpta sũt noia hos lapides i diademate pricipis Tiri: & i Apoca. Iohãnis legimus de qbus Apo. 21. extruit cœlestis Hierlm & sup hoz noib9 & specie uirtutũ uel ordo uel diuersitas indicat. Per quattuor rõnalis angulos quattuor ãnuli sũt aurei hõtes cõtra se i suphũerale alios q̃ttuor ut cũ appositũ fuerit λογιον in loco quẽ in ephod diximus derelictũ annul9 ueiat cõtra ãnulũ & mutuo sibi uitiis copulent hiacithinis porro ne magnitudo & põdus lapidũ cõtexta stamia rũperẽt auro ligati sũt atq; cõclusi nec sufficit hoc ad firmitatẽ nisi & cathenæ ex auro fierẽt q̃ ob pulchritudinẽ fistulis aureis tegerent haberentq; & i rõnali supra duos maiores annulos q uicinis suphũeralis aureis necterent & deorsuz alios duos. Nã post tergũ i suphumerali cõtra pectus & stomachũ ex utroq; latere erãt ãnuli aurei q cathenis cũ rõnalis iferioribus annulis iũgebant: atq; ita fiebat ut astringeret & rõnale suphumerali: & suphumerale rõnali ut una textura cõtra uidẽtib9 putaret. Octaua ẽ lamina aurea. i. sis/ D zaaba: i qua scriptũ ẽ nomẽ dñi hebraicis quattuor literis ioth He Vau Teth qd apud illos ieffabile nũcupat hoc sup pilleolũ lineũ & cõe oim sacerdotũ i põtifice plus addit ut i frõte uitta hiacinthina cõstrigat totãq; põtificis pulchritudinẽ dei uocabulũ coronet: & ꝓtegat. Diximus q̃ uel cõia cuz sacerdotib9 uel quæ specialia põtificis uestimenta sint & si tãta difficultas fuit in uasis fictilibus quãta maiestas erit i thesauro q intrinsecus latet? Dicamus igit pri9 qd ab hebræis accepimus: & iuxta morẽ nostz spiritalis postea itelligẽ

tiæ uela pãdamus quattuor colores ad quattuor ele/
mẽta referunt: ex qbus uniuersa subsistũt. Byssus ter/
ræ deputat qa ex terra gignit. Purpura mari qa ex ei9
cocleolis tingit. Hiacinthus aeri ꝓpter coloris similitudi
nẽ. Coccus igni & ætheri q hebraice Sã appellat: qd'
Aquila. Aqla λιαφανον Symmachus λιαβανον interptatus est
Symac. ꝓ cocco iuxta latinũ eloquiũ apud hebræos Tolach.
id est uermiculus scribit & iustũ esse cõmemorãt ut põ
tifex creatoris nõ solũ ꝓ israel: sed & ꝓ uniuerso mũdo
roget: si qdẽ ex terra & aq̃ & aere & igne mundus iste
cõsistit: & hæc elemẽta sunt oĩa. Vñ primũ uestimen
tũ lineũ terrã significat scd'm hyacinthinũ aerẽ i colo
re demõstrãs qa de terrenis paulati ad excelsa sustol/
limur: & ipa uestis hiacinthina a capite usq; ad talos
ueniẽs indicat aerẽ de cœlis usq; ad terrã fusum. Ma/
la aũt punica & tintinabula in inferioribꝰ posita: ful
gura tonitruaq; demõstrãt siue terrã & aquã & oĩ3 ele
mẽtoꝝ iter se cõsonãtiã: & sic sibi uniuersa pplexa ut i
singulis oĩa repiant. Q_d' aũt supradicti colores au/
ro intexti sunt: id significari uolũt qd' uitalis color &
diuini sensus ꝓ uidẽtia uniuersa penetret. Suphumera
le & duos lapides uel smaragdinos uel onychinos: q
E desup sunt: & utrũq; humeꝝ tegũt duo hemisperia in
terptant quoꝝ aliud sup terrã aliud sub terra sit: siue
solẽ & lunã q̃ desup rutilãt zonã illã qua sacerdotis
pectus arctat & linea tenia. i. terra cõstringit interp/
tant oceanũ rõnale i medio positũ terrã edidisse runt: q̃
instar pũcti l3 oĩa in se habeat: tñ a cunctis uallat ele
mẽtis. xii. lapides uel zodiacũ interptant circulũ: uel
xii. mẽses: & singulis uersiculis singula assignãt tpa &
his ternos deputãt mẽses nec alicui gẽtilis uideat ex/
positio nõ em̃ si cœlestia & dei dispositõe3 idolorum
noĩbus ifamarũt: iccirco dei est negãda ꝓuidẽtia quæ
certa lege currit: & fert & regit oĩa. Et arctuꝝ & orien
tẽ & mazuroth hoc est zodiacũ circulũ &c. astrorum
noĩa legimus non quo eadẽ apud hebræos uocabula
sint s3 quo nos nõ possumus quæ dicunt nisi consue/
tis uocibus intelligere. Pulchre aũt hociꝰm qd' i me/
dio est appellat rõnale. Rõne em̃ cũcta sunt plena &
terrena hærẽt cœlestibus: imo rõ terrenoꝝ & tẽporu3
coloris & frigoris & duplex iter utraq; tẽperies de cœ
li cursu & rõne descẽdit. Vñ & rõnale cũ ephod forti9
F stringitur: porro qd' dicit in ipo rõnali λιλοσις esse &
αληθεια i. mãifestatio atq; doctrĩa uel ueritas hociꝰm
significat qd' nũq̃ i dei rõe mẽdaciũ sit: s3 & ipa ueri
tas multis signis & argumẽtis mõstret hoib9 & usq; ad
mortales ueniat. vñ factũ est: ut rõnẽ solis & lunæ &
anni & mensiũ & tẽpoꝝ & horaꝝ: tempestatũ quoq;
serenitatis atq; uentoꝝ & reꝝ oĩm noscerem9 accipiẽ
tes insitã a deo sapiam: & ipo habitatore atq; doctore
domicilii sui nobis & fabricæ sciam demõstrãte. Sup
oĩa cidaris & uitra hiacinthina cœlũ mõstrat & auri
lamina cui i frõte põtificis iscriptũ est nomẽ dei: uni/
uersa quæ subt9 sunt dei arbitrio gubernari. idiꝰ3 ego
puto sub aliis noĩbus & in cherubin & quattuor aĩali
bus figuratũ: quæ ita sibi pmixta sunt: & hærent ut in
uno inueniant & reliqua: & q̃ instanter & ante seua
dãt & nõ reuertant. Labunt em̃ tpa & ꝑterita relin/
quentia ad futura festinãt. Q_d' aũt semp in motu sũt
id significãt qd' & philosophi suspicant currere mun
dũ suo ordine & incessabiliꝝ uelut rotã in suo axe tor/
queri: unde & rota in rota. i. tps in tpe: & annus in se/
metiꝰm reuoluit: & ipe rotæ eleuant ad cœlũ: & sup
Cristallũ thronus ex saphyro est: et sup thronũ sidu/
do sedẽtis cuius inferiora ignea sunt supiora electri/
na: ut demõstret quæ inferiora sunt igne et purgatõe
indigere quæ sursum in cõditõis suæ puritate plistere
Et quõ hic in habitu sacerdotis auri lamina est desup C
ita in Ezechiel electrũ in pectore et in uertice colloca Ez
tur. Iustũ ergo erat (sicut supra ex pte diximus) ut pon
tifex dei creaturaꝝ oĩm typũ portãs in uestibus suis in
dicaret cũcta indigere mia dei: et cũ sacrificaret ei ex/
piaret uniuersalis cõditio ut nõ ꝓ liberis ac parenti/
bus et ꝓpinqs sed ꝓ cũcta creatura et uoce et habitu ꝓ
caret. Tetigimus expositionẽ hebraicã et infinitã sen
suũ siluã alteri tẽpori reseruãtes quædã futuræ dom9
strauimus fundamẽta. De fœminalibus lineis hoc so
lẽt dicere rõ seminũ et generationũ ad carnẽ ptinens
terræ ꝓ eã deputat. Vñ et ad Adã loqtur deus. Terra G
es et in terrã ibis. Causasq; huius rei: qũo de puulo se/
mine et fœdissimis initiis tanta uel hoĩm uel diuersa/
rũ reꝝ pulchritudo nascat eẽ obuolutas et humanis
oculis non patere. Legim9 in Leuitico iuxta ꝑceptũ
dei Moysen lauisse Aaron et filios ei9 tã tũc purgatio
ne mũdi et reꝝ oĩm sanctitatẽ baptismi sacramenta si
gnabãt non accipiunt uestes nisi lotis prius sordibus
nec ornant ad sacra nisi in xp̃o noui hoies renascan
tur uinum em̃ nouũ in nouis utribus mittit. Quod au
tem moyses lauat legis indiciũ est habẽt moysen et ꝓ
phetas ipos audiant: Et ab Adã usq; ad moysen om/ Ps.118.
nes peccauerunt. Præceptis dei lauãdi sumus et com
parati ad indumentum xp̃i tunicas pelliceas deposuꝰ Le
rimus tunc induemur uestæ linea nihil i se mortis ha/ Oseæ.10.
bente. sed tota candida: ut de bapti mo consurgentes
cingamus lumbos in ueritate et tota pristinoꝝ pctõꝝ
turpitudo celet. Vnde et Dauid. Beati quorum remiss

se sũt iniqtates & quoꝝ tecta sunt pcã. Post fœmina
lia & lineã tunicã induimur hiacithino uestimẽto & i
cipimus de terrenis ad alta cõscẽdere. Hæc ipa hiacin
thina tunica septuagĩta ὑποτιχος. i. subuncula noiat
& ꝓprie põtificis est. significatq; rõnẽ sublimiũ nõ pa
tere oĩb9 sz maiorib9 atq; pfectis. Hãc habuerũt moy
Eſa.40. ses & Aarõ & ꝓphetæ oẽs qb9 dicit. In mõtẽ excelsuz
ascẽde tu q euãgelizas syõ. Nec sufficit nobis prioruz
ablutio pcõꝝ (baptísmi gratia doctrina secretior) ni/
si habuerim9 & opa. vñ iũgit & ephod. i. suphumera
le q; rõnali copulat: ut nõ sit laxũ neq; dissolutũ: sz
H hæreãt sibi inuicẽ & in auxilio sint. Ratio etiã opib9
& opa rõne idigẽt: ut qd mẽte pcipimus ope ꝓpetre/
mus. Duoq; lapides in suphumerali uel xp̃m signifi/
cit & eccliaz. xii. apl̃oꝝ q ad p̃dicationẽ missi sũt noia
cõtinẽtes: uel litterã & spm̃ in qb9 cõtinent legis uni
uersa misteria. in dextra spũs in leua littera est. Per lit
teras ad uerba descẽdimus p uerba uenim9 ad sensuz
Quãpulcher ordo: & ex ipo habitu sacramẽta demõ/
strãs. In humeris opa sunt: in pectore ratio. Vñ & pe/
ctusculũ comedũt sacerdotes. Hoc aũt rõnale duplex
est: aptũ & abscõditũ simplex & misticũ. xii. in se lapi
des habẽs: & quattuor ordines: quos quattuor puto
esse uirtutes prudẽtiã et fortitudinẽ iusticiã et tẽperan
tiã quæ sibi hærẽt inuicẽ: & dũ mutuo miscent duode
Apo.4. narũ efficiũt numeꝝ uel quattuor aialia quæ in Apo
calypsi describunt plena oculis & prima luce radian
tia mũdũ illuminãt. i uno quattuor & in quattuor sin
gula. Vñ et διλωσις & αληθεια. i. manifestatio uel do/
ctrina et ueritas in pectore sacerdotis est. Cũ em̃ indu
tus qs fuerit ueste multiplici cõsequẽs est ueritatẽ quã
corde retinet sermõe ꝓferre: et ob id i rõnali ueritas ẽ
idẽ scia: ut nouerit quæ docenda sint. et manifestatio
atq; doctrina ut possit instruere alios qd mẽte conce/
pit. Vbi sunt q innocẽtiã sacerdoti dicũt posse suffice
re? Vetus lex nouæ cõgruit idip̃m moyses qd et apl̃s.
Ille sacerdotis sciam ornati uestib9. istæ Thimothæũ
et Titũ instruit in disciplinis. Sz et ipe uestimentoruz
ordo p̃cipuus. Legamus Leuiticũ: nõ prius rõnale &
sic suphumerale: sed añ suphumerale & sic rõnale. A
ꝑs.118. mãdatis tuis inqt intellexi: prius faciam9: & sic docea
mus ne doctrinæ auctoritas cassis opibus destruatur.
Oſee.10. hoc est qd in ꝓpheta legimus. Semiate uobis in iusti/
cia: & metite uobis fructus uitæ: illuminate uobis lu/
mẽ scię. Primũ seminate in iusticia & fructũ uitæ æter
Inæ metite. postea uobis sciam iudicate. Nec statiz ab
soluta pfectio est: si qs suphumerale & rõnale habeat
nisi hæc ipa inter se forti cõpagine sollident: & sibi in
uicẽ nexa sint: ut & opatio rationi: & ratio opibus hæ
reat: & his p̃cedẽtib9 doctrina sequat & ueritas. Quat
tuor elemẽta de qbus supra diximus & duos lapides
uel onychinos uel smaragdinos: & gemmas. xii. quæ
ponunt in rõnali: si esset tps: ut discuterẽ singuloruz
naturas & causas tibi exponerẽ: & ad qd unusq; qꝫ ua/
leat: & quõ uirtutibus singulis cõpareat. plenius quæ/
sita memorasse sufficiat. qd & sanct9 papa epiphani9
egregiũ sup hoc uolumẽ edidit qd si legere uolueris:
plenissimã sciam cõsequeris. Ego iã mẽsurã æpl̃æ ex/
cedere me intelligo. & excipiẽtis cæras uideo esse cõ/
pletas. Vñ & reliqua trãseo: ut tãdẽ finiat oratio. La
mina aurea rutilat in frõte: nihil em̃ nobis ꝑdest oĩm
reꝝ eruditio nisi dei scia coronemur lineis induimur
ornamur hyacinthinis sacrato baltheo cingimur dã
tur nobis opa rõnale in pectore ponit: accipimus ue/
ritatẽ ꝓfert sermo doctrinã. imꝑfecta sunt uniuersa: si
nõ tã decoro currui dign9 quærat auriga: & sup crea
turas creator insistẽs: regat ipe quæ cõdidit. Q d oli
in lamina mõstrabat nũc in signo ostẽdit crucis. au/
ro legis sanguis euãgelii p̃cios̃ior est. Tũc signũ iuxta
Ezechielis uocẽ gemẽtibus figebat in frõte nũc portã Eze.9.
tes crucẽ dicimus. Signatũ est sup nos lumẽ uult9 tui ꝑs.4.
dñe. Bis in exodo legimus p̃cipiẽte dño & moyse iussa Exo.29.
faciẽte. octo uestigũ genera pontificis. In Leuitico de Leui.8.
septẽ tm̃ descriptũ est: & refert quõ moyses fratrẽ suũ K
Aarõ illis induerit: & de fœminalib9 nihil dicit: hac
ut arbitror cã: q; ad genitalia nostra & uerecunda lex
nõ mittit manũ: sed ipa secretiora nostra & cõfusiõe
digna tegere & uelare debemus: & conscĩam puritatis
ac seminum deo iudici reseruare. de cæteris uirtutibus
(uerbi gratia) sapientia fortitudine humilitate mã sue
tudine libertate pñt & alii iudicare pudicitiã solã no/
uit cõscia. & humani oculi hui9 rei certi iudices eẽ nõ
pñt: absq; his q passim in morẽ brutoꝝ aialiũ libidini
exposĩti sunt. Vñ & apl̃s de uirginibus inqt p̃ceptũ do 1. Cor.7.
mini nõ habeo quasi Moyses loquat. Fœminalibus
ego uestio nec ĩpono alicui necessitatẽ. Qui uult sacer
dos esse: ĩpe se uestiat. O q̃tæ uirgines. & quãtoꝝ spe/
rata pudicitia in die iudicii dehonestabit. quãtoꝝ in/
famata pudicitia a deo iudice coronabit. Ipsi igit as/
sumamus fœminalia ipsi nostra uerecũda operiam9
nõ quæramus alienos oculos ita tegant genitalia: ut
nullo oculis pateãt: ne qñ intramus sancta sanctoꝝ
siqua apparuerit turpitudo morte moriamur. iam ser
mo finitur: & ad supiora trahor. Tãta debet eẽ scia &
eruditio põtificis dei: ut gressus eius & motus & uni/
uersa uocalia sint ueritatẽ mente cõcipiat: et toto eaz

habitu resonet & ornatu & qcqd agit qcqd loquit sit doctrina populoꝝ absq; tintinnabulis em̃ & diuersis coloribus & gẽmis pluribusq; ornamẽtis uirtutũ: nec sancta ingredi põt: nec nomẽ antistitis possidere. Hæc ad unã lucubratiũculã cũ iã funis solueret a littore & nautæ crebrius inclamarent ꝓpero sermone dictaui quæ memorie tenere poterã: & quæ diuturna rõnali pectoris mei lectione cõcesserã satis intelligens ma/gis me loquedi ipetu q̃ iudicio scribẽtis fluere. & mo/re tormẽtis turbidũ ꝓferre sermonẽ. Ferũt in indice se/ptimus Tertulliani liber de Aarõ uestib9 q interi usq; ad hãc diẽ a me nõ est reptus. Si a uobis ꝓpter celebri tatẽ urbis fuerit inuẽtus quæso ne me stillaꝫ illius flu mini cõparetis: non em̃ magnoꝝ uiroꝝ ingeniis: sed meis sum uiribus æstimandus.

¶ Beati Hier. ad Marcellã de interp̃tatõe ephod qua docet in scripturis ephod dupliciter poni ꝓ suphume rali põtificis multiplici uarietate distincto & lapidib9 ornato & ꝓ lineo simplici & candido qđ erat oĩb9 cõ mune sacerdotibus. Epi. XII

MEPistolare officiũ ẽ re familiari aut de quo/tidiana cõuersatiõe aliqd scribere: & quo dãmodo absentes iter se p̃sentes fieri dũ mutuo qd aut uelint aut gestũ sit nũciant licet interdũ cõfabulationis tale cõuiuium doctrinæ quoq; sale cõdiat. Veꝝ tu dũ tota in tractatibus occu paris: nihil mihi scribis nisi qđ me torqueat & scriptu ras legere cõpellis. Deniq; heri famosissima quæstiõe ꝓposita postulasti: ut qd sentirẽ statiꝫ rescriberẽ. Qua si uero pharisæoꝝ teneã cathedrã ut quotiẽscũq; de uerbis hebraicis iurgiũ est ego arbiter & litis sequester exposcar. Nõ sunt suaues æp̃læ quæ nõ placeutã redo lent: quas nõ cõdit Apius: in qbus nihil de magistro rũ huius tp̃is iure suffumat. Sed qa uector & internun cius sermonis nostri redire festinat rẽ grandẽ celerius dicto q̃ debeo: lꝫ de scripturis sanctis disputãti nõ tã necessaria sint uerba q̃ sensus q; si eloquẽtiã quærim9 Demosthen9 eligẽdus aut Tullius est: si sacramenta diuina nostri codices q de hebræo in latinũ nõ bñ re/
1.Reg.2. sonãt ꝓ uidẽdi: in frõte æp̃læ tuæ posueras qd sibi uelit qđ in regnoꝝ lib. i. scriptum est. Et Samuel semp ser/uiebat ante conspectum domini cinctus ephodbad: & diploidem habebat pusillam quam fecerat ei ma/ter sua: & afferebat ei de diebus in dies cum ascende/ret cũ uiro suo sacrificare sacrificiũ dierũ. itaq; quæris qd sit ephodbad quo futurus ꝓpheta p̃cingit. Vtrum ne zona: an ut qdã putant turibuluꝫ uel genus aliqđ uestimenti sit. Et si uestis: quõ ea cingit: & post ipsum ephod quare adiungit ei bad. in sequẽtibus quoq; le/gisse te scribis: ubi uenit hõ dei ad Heli: & dicit ei. Hæc dicit dñs. Manifeste ostendi me ad domũ patris tui ex 1.reg.2
oĩbus tribubus israel cũ essent in terra ægipti seruiẽtes in domo pharaonis: & elegi domũ patris tui ex oĩb9 tribubus israel mihi in sacerdotiũ: ut ascenderent ad altare meũ: & incẽderent incẽsum: & portarẽt ephod Totũq; libri ordinem ꝓsecuta etiã de illo loco exem/plar sumpsisti: in quo Doech idumeus iussu regis iter/fecit sacerdotes. Et cõuersus inqt scriptura Doech sy/ 1.reg.
rus mortificauit ipe sacerdotes dñi: & occidit i illa die trecentos qnq; uiros. siue ut in hebræo legit. lxxv. om nes qui portabãt ephod & nobath ciuitatem sacerdo/tũ occidit i ore gladii a uiro usq; ad mulierẽ ab infan/teusq; ad nutrientem & uitulũ et asinũ & ouem in ore gladii: & saluatus est unus filius abimelech filii achi/tob: & nomen ei Abiathar: & fugit post Dauid. Non me teneo quin ꝓblematis ordinem rõsione p̃ueniam: Vbi nũc legimus: & oẽs portãtes ephodbad. Hoc qua Exo.28
re ita dixerim in sequentibus disces. illud quoq; quod sequit addidisti. Et factũ est cũ fugeret Abiathar filiꝰ Abimelech ad Dauid: & ipe cũ Dauid descendit in si celech: habens ephod in manu sua: & renunciatũ est Saul: quia uenit Dauid in Sicelech: ubi cũ regis aduẽ tus & ciuitatis timeret obsidio: dixit Dauid ad Abia/thar. Defer ephod dñi. Hæc sunt quæ de regnorum li N
bro excerpta ꝓponens uolumen iudicũ transcendisti in/ in quo Micha de monte Effraim scribit mille centum argenti siclos matri quos illa uouerat reddidisse itaq; sculptile inde fecisse & cõflatile. Addidit hæc postmo dũ ephod & theraphim cũ utiq; si zona sit: aut uestimẽ ti genus sculptile atq; conflatile uestimenti genus esse non possit. Agnosco errorem pene oĩm latinoꝝ pu/ Leui.8.
tãtiũ ephod & theraphim quæ postea noiant de hoc argento qđ micha matri dederat fuisse cõflatũ cũ scri ptura sic referat. Et accepit mater eius haud dubium quin fuit uir micha & domus eius dei & fecit ephod & theraphim & ipleuit manum unius de filiis suis: & fa ctus est ei in sacerdotẽ. Si aũt putas ea quæ supius ap/pellata sunt sculptile atq; conflatile ephod & thera/phim deinceps noiari disce esse nõ eadem. Siqdẽ post matris idolum qđ dicit sculptile atq; cõflatile fecit mi cha ephod et theraphim sicut ex cõsequẽtibus appro bat et rñderunt qnq; uiri q abierãt cõsiderare terrã: et dixerunt ad fratres suos. Ecce nostis qdem in domi/bus istis ephod et theraphim et sculptile atq; confla/tile. Et post multa quæ in medio p̃termisisti: et ascen/derũt inquit qnq; uiri: et illuc irruerunt et sumpserunt

sculptile atq; cōflatile ephod & theraphi. Et sexcēti uiriq; cicti erāt uasis bellicis ingressi sūt domū Micha: & sūpserūt sculptile atq; cōflatile ephod & theraphi. Coarguunt eoꝝ opiones q ut idissolubilē facerēt qōnez ephod argētū putauerūt. illud breuiter attēde q; nūq; O nisi in sacerdotio noiet. Nā & samuel q illo cinctus refert leuites fuit & sacerdotes nobat. i. dignitatis suæ i/ 1.reg.ii. signe portabāt. Et qd in latinis codicib9 nō habet qñ Dauid fugit a saul uenit ad abimelech & gladiū postulauit dicēs. Vide si ē ad manū tuā lācea & gladi9: qm gladiū meū & uasa mea nō sustulii manu mea. Rndet q; sacerdos dixit. Ecce gladi9 goliath alienigenæ quē pcussisti i ualle terebithi & hic iuolut9 ē uestimēto post ephod i sacrario utiq; ephod cōditū seruabat hoc quo q; qd nūc posuim9 ubi sculptile & conflatile legit: lz idolū sit: tñ qa p errorē religio putabat ad ueneratiōnē ei9 sicut ad dei misteriū ephod & theraphi i signe cōficit. Theraphi qd sit si spaciū dictādi fuerit ꝑsequmur Nūc iteri de ephod ut cœpim9 explicādū ē. in exodo Exo.28. ubi Moysi ꝑcipit ut scerdotalia iubeat fieri uestimēta Post cætera legit: & hæ stolæ q̄s faciāt pectorale suphūerale & tunicas κοσμιτας et cidari & victoriū. Vbi āt nos posuim9 suphūerale i græco habet επωμιν & septua agita iterptes trāstulerūt qd. s. sup hūeros istiusmōi uestimētū. Deinde iūgit & hi accipiēt auꝝ & hyacithū & coccinū & purpurā & bissuz & faciēt suphūerale de byssо opus textile uariū. Quid plura. Totus exodi liber ac uestiū plen9 ē specie. Nā & i fine eiusdē uolumis scribit. Et fecit oi9 sapiēs i opibus stolas sctōrū q̄ sunt Aarō sacerdotis sicut dñs ꝑcepit moysi. Et fecerūt suphūerale de auro & hiacitho purpura & coccino et bisso retorta. Sz qa i exodo hoc genus uestimēti ꝑcipit tm ut fiat et postea actū refert nō tñ eo aarō uestit Leui.8. In leuitico quō sacerdotalibus uestimētis idutus fuerit explicat & applicuit moyses aarō & filios eius & lauit eos aqua & uestiuit eum tunica: & cinxit eum zona & uestiuit eum υπελνθην quod nos subtunicalem siue tunicam quā subtus uestitus ē possumus iterptari & i/ posuit suphūerale iqt & cixit eū scd'm facturā suphūeralis & cōstrixit eā i ipo. Vides itaq; hūc suphūerali ci/gi quō samuel ephodbad illo nescio quo cigebat. Sz P ne te lōgius trahā hāc habe sniaz. Vbicūq; i. lxx. iterptibus hoc ē i codicibus nostris επωμις. i. suphūerale legit i hebræo scriptū ē ephod. Q d' q̄re alibi iterptari uoluerit. & alibi i iterptatū reliqrit nō ē mei iudicii cū hoc ipz i pluribꝰ fecerit utiq; alibi a'r atq; a'r exꝑsserit nouissimæ trāslatōis uarietate lassati ipa hebræa uerba posuerit. Aqla āt id qd illi μαφιον dixerūt & εναμια i. uestimētū & sup uestimentū dixit qd'. s. tunica & qd' hebræo sermone uocat mayl supiorē tunicā εναμια: uero. i. μαφιον qd' hebraice dicit ephod cū supius palliū significet: quo tota sacerdotalis ꝓtegat ambitio. Quæris forsan si ephod sacerdotale sit palliū: q̄re i q/busdā locis addat bar. Audiēs bar: risum tenē nō possum. Nā cū apud hebræos dicat bad ipos quoq; septuaginta interptes sic transtulisse manifestū sit: ꝓbat ut bar scribat error obtinuit: bad autē hebraica lígua linū dicit: lz linū efferti significanti9 exprimat deniq; ubi nos legimus & facies fœmorale lineū: ut opiant carnis turpitudies a lūbis usq; ad crura eoꝝ. i hebræo ꝑ lineo bad pōit. Qua specie uir quoq; ille q Danieli Dañ.10. mōstrat indutus est. Et extuli oculos meos & uidi: & ecce uir unus uestitus est bardin: quo plurali numero uestes lineæ nūcupant ꝓpterea aūt samuel & .lxxv. Q. uiri sacerdotes ephod lineū portasse referunt: qm sacerdos magnus solus hēbat licētiā ephod non lineo uestiēdi. uerū ut scriptura cōmemorat auro hyacitho purpura coccino byssoq; contexto. Cæteri habebant ephod nō illa uarietate distinctū: & ex. xii. lapidibus ornatū q in humero utroq; residebāt: sz lineū & simplex & toto cādore purissimū. Vez qa supra ꝓmiserā me si spaciū dictādi fuisset: de theraphym quoq; breuiter disertuꝝ: nec q s̄q; iteri iterpellator aduenit scito theraphym ab Aqla morphomata interptari q̄s non figuras siue figuratōes possumus dicere. Nā i eodē loco qñ Saul misit nūcios ut acciperēt dauid: & rndерūt 1.reg.19. uexari illū grauiter: & misit rursum dicēs. Afferte illū in lecto ad me: ut occidā illū. ut uenerūt nūcii: & ecce cenotaphia i lecto ꝓ cenotaphiis: i hebræo theraphiz id ē morphomata posita sūt & nō decor capraꝝ ut nostri codices hnt: sz puluillus de capraꝝ pelle cōsutus q in tōsis pilis caput iuoluti in lectulo hois mētiret ut aūt utriusq; sermonis ueritatē piter explicē: i Oseæ cō/ Oseæ.3. minat deus a se ꝑsо fornicāte oēm gratiā ablaturuz dicēs. Quod diebus multis sedebūt filii israel sine rege & pricipe sine sacrificio sine altari: & sine sacerdotio & manifestatōibꝰ. Pro sacerdotio & manifestationibus in hebræo ē sine ephod iuxta septuagita quoq; q sensum magis q̄ uerba interptati sunt: sacerdotium interptari theraphi. Theraphim uero. i. figuratōibus R uel figuris uaria opa quæ theraphi uocant intellige. Nā & i exodo cæterisq; locis ubi describūt uestes plumaria arte cōtextæ op9 cherubin. i. uariū atq; depictū esse factū describit: ita tñ ut uau litterā cherubi nō habeat: qa ubicūq; cū hac littera scribunt aialia magis q̄ opa significāt. luxta igit hūc sensum & micha cum ueste sacerdotali cætera quoq; quæ ad sacerdotale ꝑtinēt ornamētū ꝑ theraphi feciſſe mōstrat. quā uellē

nūc tibi oēz ueſtē ſacerdotalē exponere. & p ſingulas ueſtiū ſpecies diuina oſtēdere ſacramenta. Veꝝ qa in hoc ipō breuitatē æplæ exceſſimus & ioſephus ac philo uiri doctiſſimi iudæoꝝ multiq; de noſtris id latiſſime ſecuti ſunt quoꝝ ut aiūt uoce audies me: q̄ de cætero uelis pñs p̄cūctato pñtē: ut ſi qd forte neſcimꝰ: ſine teſte: ſine iudice īfida aure moliamur. Nos (ut ſcis) hebræoꝝ lectiōe detēti i latina lingua rubiginē obduximus intātū ut loquētibus quoq; nobis ſtridor qdaz nō latinus īterſtrepat. Vñ ignoſce ariditati: & ſi īperi-
2. Cor. 11 tus ſum inqt ſermone apl̄s: ſz nō ſcia. Illi utrūq; non deerat & unū humil̄r renuebat. Nobis utrūq; deeſt: qa & qd pueri plauſibile habueramꝰ amiſimꝰ: nec ſciaz quā uolebamus cōſecuti ſumus. iuxta eſopianā fabulā dū magna ſectamur: etiā minora pdentes.

¶ Beati Hiero. p̄sbyteri ad Fabiolā de. xlii. māſiōibꝰ filioꝝ iſrael p heremū: illas hiſtorice myſticeq; deſcribens. Epi. XIII

IN ſeptuageſimoſeptimo pſalmo quē iuxta euāgeliſtā Matthæū ex pſona dñi dictū credimus decē plagaꝝ in ægypto & egreſſiōis iſrl̄ī ſolitudinē narrat̄ hiſtoria. Cūq; nulli dubiū ſit facta eē q̄ ſcripta ſūt: q̄ſi alid littera ſonet aliud clauſum ſpūs teneat. Apiā inqt ī pabola os meū loq̄r, ppōnes ab ītio. Quāta audiuimꝰ & uidimꝰ & patres noſtri narrauerūt nobis. Vñ & apl̄s iiſdē uer-
1. Cor. 10 bis qa & eodē ſpū. Hæc āt ait: oia ī figura cōtingebant illis: ſcripta ſūt āt ad cōmonitōez noſtrā: ī quos fines
ibi ſupra ſcl̄oꝝ deuenerūt. Et nolo uos ignorare frēs qm̄ patres noſtri oēs ſub nube fuerūt: & oēs p mare trāſierunt: & oēs p moyſen baptizati ſūt ī nube & ī mari & oēs eādē eſcā ſpiritalē māducauerūt: & oēs eūdē potū ſpiritalē petra biberūt: bibebāt āt de ſpiritali cōſequēte eos petra aūt erat xp̄s. Si ergo ps hiſtoriæ itineris ex ægipto ſpiritaliter accipiē: & cætera quæ ab apl̄o p anguſtia tpis p̄termiſſa ſūt eiuſdē eē itelligētiæ cōuincent. Nā idē p-
p̄s. 116. pheta q ī alio loco dixerat. Habitaui cū habitātibꝰ cedar: multū īcola fuit aīa mea: abn̄tiā terræ nō ferre ſu-
p̄s. 41. ſtinēs: lachrymabiliter ſ̄ igemiſcit & dicit. Hæc recordatꝰ ſum: & effudi in me aīam meā: donec trāſeā in locum tabernaculi admirabilis uſq; ad domū dei: ī uoce exultatōis & cōfeſſiōis ſonus æpulātis. Et in alio pſalmo.
p̄s. 116. Reuela oculos meos & cōſiderabo mirabilia de lege
Io. 5. tua. Paulus quoq; lex ſpiritalis eſt. Et ipe dñs ſi crederetis moyſi: & mihi crederetis: de me em̄ ille ſcripſit.
Luc. 24. Et in euāgeliū ſcd̄m Lucā: tūc īcipiēs a moyſe et oibꝰ pphetis iterp̄tabat̄ illis ī cūctis ſcripturis quæ de ipſo dicta erāt. Igit̄ iudæi puuli & q ſolidū cibū glutire neqūt ſz adhuc lacte nutriunt̄ īfantiæ: legāt pharao nē carneū & mare rubrum p qd̄ ad indiā nauigaſ: & māna coriādro ſil̄e: & oia quæ ſcripta ſunt audiāt corporal̄r. Leprā domoꝝ & leprā pellis et ſtamis tauruz homicidā et iumētū adulterii reū et hebræi, ppter uxorē ac liberos ſeruire cupiētes aure ſibilēt p̄forata. Nos āt derelinquētes Capharnaū agrum quōdā pulcherrimū & cū ieſu egrediētes ī deſertuz paſcamur panibus eius. Si īcipiētes ſumus et iumētoꝝ ſil̄es ordeaceis ſirationale aīal triticeis et ex grano frumēti cōmolitis qd̄ in terrā cadēs & mortuum multos fructus attulit. No-
p̄s. 66. uē plagis pcuſſa ē ægiptus fractus pharao ut dimitteret pp̄lm dei. Ad extremuz primogenita p̄didit ut primogenita iſraelis dño ſacrarent̄. q prius tenere cupiebāt inſtāter expellunt. Exterminator trāſit & terrā geſſen paſtoralē et pluuiis irrigata non audet attingere erāt em̄ poſtes eoꝝ agni cruore ſignati & ope loquebant̄. Signatum eſt ſup nos lumē uultus tui dñe. Vñ & appellat̄ ipſa ſolēnitas phaſe: quā nos trāſituz appellare poſſumꝰ eo q̄ de peioribꝰ ad meliora pgētes: tenebroſam ægiptum relinq̄mus. Sz iā tp̄s ē ut pmiſſa cōplētes māſionum iſrl̄ ordinē p̄ſeq̄mur. Scriptum eſt ī ultima pte uoluminis numeroꝝ (qd̄ apd̄ hebræos appellat̄ naidabar) Hæc ſunt caſtra filioꝝ iſrl̄ q egreſſi ſunt de terra ægipti p turmas ſuas ī manu moyſi & Aarō: quas græci apreis uocāt nos, ppter līguæ ppriētatē ſignificātius māſiōes ſiue qa de exercitu dicit̄ caſtra trāſtulimꝰ. Fit āt catalogꝰ māſionum a prima uſq; ad ultimā: & numerant̄ ſil̄. xlii. de qbꝰ Matthæus ille loquit̄ ab Abraā uſq; ad Dauid gñatōes. xiiii. & a Dauid uſq; ad trāſmigrationē babylonis gñatōes. xiiii. & a trāſmigratōe babylonis uſq; ad xp̄z gñatōes. xiiii. i. ſil̄ gñatōes. xlii. p has currit uerus hebræus: q de terra trāſire feſtinat ad cœlū & ægipto ſcl̄i derelicta terraz repromiſſionis ingredit̄. Nec miꝝ ſi in illo numeri ſacramēto pueniamus ad regna cœloꝝ: ſub quo dñs atq; ſaluator a primo patriarcha puenit ad uiginē quaſi ad iordanē quæ plena gurgite fluēs ſpūſſancti gratiis redundabat. Quod aūt in manu moyſi & Aaron ingreſſus ſcribit̄: intellige legē & ſacerdotium: opa & cultum dei: quoꝝ alteꝝ altero īdiget. Nihil em̄ pdeſt exercere uirtutes: niſi noueris creatorē: nec dei uenerationē pficit ad ſalutē niſi p̄cepta cōditoris impleueris. His duabus manibus quaſi duobus ſeraphī in cōfeſſionē ſanctæ trinitatis erūpimus dicentes. Sactus ſanctꝰ ſanctus dñs deus ſabaoth. l Man.

Ouerunt itaq; caſtra de rāeſſe mēſe i. xv. die
m mēſis. i. Altera die poſt paſca egreſſi ſunt filii iſrl̄ in manu excelſa in cōſpectu oim ægiptiorū: & ægiptii ſepeliebāt quos pcuſſerat dñs ex eis oēm

primogenitū in terra ægipti:& in diis eorꝫ fecit dñs iudicia. Rāesse a qbusdā interptat cōmotio turbulenta aut amaritudo cōmotioq; tineæ:nos āt uerius æstimamus exprimi tonitruū gaudii.ad hāc urbē q̄i extremis ægipti finibus erat:ppls cōgregatꝫē q i desertu3 exire cupiebat eo ꝙ tumultū scli dereliquens mouebat a uitiis pristinis:& a comedēte prius tinea pctōrꝫ & omnē amaritudinē uertēs i dulcedinē:ut dei uocē i syna mō
X te desup tonātis audiret. Q_d āt uerba diuina & elo/quia scripturarꝫ i ipi9 scli & mūdi rota tonitru9 appel
ps.76. lent.psal.declarat dicēs. Vox tonitrui tui de9 i rota: & dei patris uocē in baptismo saluatoris audiētes to/nitruū putauerūt. Cūq; cōmoti fuerim9 ad euāgelicā tubā & excitati tonitrui gaudio eximus in mense.i.qñ hyēs ptriit & abiit sibi qñ ueris exordiū ē qñ terra parturit qñ cūcta renouant & exim9.xv.die mēsis.i.i crastinū pascæ pleno mēsis lumie post esu3 agni imaculati:& calciatos pedes hñtes de aplo:& accinctos pudicitia lūbos & baculos in manib9 ppatos q̄is em̄ in ægipto.xiiii.mēsis pascha faciētes comederim9 agnum tūc nobis lux plena cōplet qñ in manu excelsa Rameſſez dimittim9 quæ excelsa dicit uel ꝙ ægiptū percusserit uel ꝙ ptexerit isrl uidētib9 ægiptiis q admirantur nos exire de scło & torquent iuidia:& postea nos tenere cupiētes i psecutōib9 suffocant:qñ & ægiptii sepeliūt priogenitos suos:& patres mortui terrenis opi
Y bus opprimūt mortuos filios suos. Mihi uidet ægiptiorū priogenita dogmata eē philosophorꝫ qbus decep/tos hoies atq; irretitos tenebāt. Quæ cū isrl uiuus esfugerit circūdāt mortuis suis. ne exeūtiū imitent exēplū porro qd̄ seqtur. i diis eorꝫ fecit iudicia siue ut.lxx trāstulerūt ultōes:illud hebræi autumāt ꝙ nocte qua egressus est ppls oīa in ægipto tēpla destructa sint siue motu terræ siue ictu fulminū. Spiritaliter dicim9: ꝙ egredientibus nobis de ægipto errorꝫ idola corruant & oīs puersarꝫ doctrinarꝫ cultura quatiat. II Man.

e Tpficiscētes filii israel de rameſſe castrametati sūt in sococh.ii.mā.in hac coquūt panes azimos:& primū tēdūt tabernacula:yñ & ex re locus nomē accepit. Sococh qppe iterptat in lingua nostra tabernacula siue tētoria. Et ob hoc.vii.mense. xv.die solēnitas tabernaculorꝫ est. Cū ergo exierim9 ex ægipto primū tabernacula figimus:scientes nobis ad ulteriora pgēdū tūc nō cōedamus de fermēto malitiæ & neqtiæ:sz uescamur azimis sinceritatis & ueritatis:dñi pcepta ope cōsūmātes cauete a fermēto phatisæorꝫ.in hac nobis pcipit māsiōe ut sp egressiōis ex ægipto memores simus:ut celebrem9 trāsitū.i. phase dñi ut primogenita nostri uteri cūctarꝫ uirtutū,p priogenitis quæ pcussa sunt dño cōsecremus.

III Mansio.

e Tpfecti de Sococh castrametati sunt in ethā quæ est i extremo solitudis.iii.mā.offert post tabernacula in q̄ primū uidet dñs nocte: i colūna nubis & p diē in colūna ignis:ut p̄cedat ppl3 & dux itineris fiat. Ethā nobiscū sonat fortitudo atq; pfectio de q̄ & Dauid canit. Tu dirupisti flumia ethā.i. fortes. Grādis est fortitudo ægiptū dimittere:& in ex/ ps.73.
trema solitudine cōmorari. Ex quo intelligimus locū Sococh adhuc iuxta ægipti fuisse regiōes. in eo qd̄ di/ Z
cit quæ est in extremis finibus solitudinis oñdit cōfinia esse heremi & ægipti. Præpemus nobis fortitudinē assumamus pfectū robur:ut inter errorꝫ tenebras & cōfusionē noctis sciæ xpi lumē appareat. Dies quoq; noster habeat ptegētē:ut his ducibus ad sanctam terram peruenire ualeamus.

IIII Man.

p Rofectiq; de Ethā ad phiahiroth qd̄ ē cōtra beelsephō & castrametati sunt e regione magdal. Quarta mā.est phiahiroth quæ interp/tat os nobiliū scribit p litterā heth. Quidam male hiroth uillas putant errorq; manifestus ꝙ p supradicto elemento ain litterā legāt. Beelsephō in linguam nostrā uertit dñs aglonis aut ascēsus speculæ aut habēs archana porro magdal magnitudo uel turris. Assumpta igit fortitudine nobilitamur in dño:& beelsephō idoli archana cōtēnim9 illiusq; magnificētiā & turritā superbiā declinamus. Non em̄ est ab austro yñ dñs uenit & a meridie in qua sponsus recumbit in florib9 sed possessor aquilonis uenti frigidissimi ex qua exardescunt mala super terram:qui cum sit frigidissimus: nomine dexter uocatur falsum sibi assumens uocabulum uirtutis ac dextræ cum totus sit in sinistra.

V Mansio.

T pfecti de Phiahiroth transierunt pmedium mare in deserto: & ambulauerunt uiam trium dierum in solitudine Ephan castrametati sunt in Marath. V. Man. est in Marath quæ interprætatur amaritudo. Non poterant ad rubri maris gurgites peruenire:& Pharaonez cum suo exercitu uidere pereuntem:nisi post q̄p habuerunt in ore nobilitates. id est in domini confessione uirtutes quando crediderūt deo & Moysi famulo ei9 & audierunt ab eo:dominus pugnabit p nobis & uos tacebitis & uictores Maria præcinente in tympanis & choris resonare ceperunt carmina triūphātiū. Cāte/mus dño gliose em̄ honorificat9 ē equū & ascēsorē p/iecit i mare. Post p̄dicatōem euāgelii post tabernacla

trāſmigrātiū poſt aſſūptā fortitudinē poſt cōfeſſionis
A nobilitatē. Aegiptii & pharao rurſus occurrūt: vñ diſ/
cimus cauēdas ſpīſidias: & īuocādā mīaz dei: ut in ſe
quētē pharaonē poſſim9 effugere: & nobis in ſpirita li
baptiſmo ſuffoceť. Egreſſis de mari rubro occurrit he
remus ſyn quæ ē ſolitudo: & han diciť ī q̄ trib9 dieb9
īgrediētes nō hūerūt aquā: & puenerūt ad mara q̄ ex
amaritudie nomē accepit hēbat fons aquā & dulcedi
nē nō hēbat murmurat ppl's uidēs aq̄s & potare nō ſu
ſtinēs. Maras intellige aq̄s occidētis litteræ: qb9 ſi im
mittať cōfeſſio crucis & paſſiōis dn̄icæ ſacramēta iun
ganť: oē qđ ī potabile & triſte uidebať ac rigidū uer/
Exo.16. tiť ī dulcedinē. Vñ & ſcriptū ē. Cōſtituit de9 ppl'o legē
& iudicia: & tētauit eū. Vbi enī magnitudo gratiæ ibi
magnitudo diſcrimīs. Nec terrearis: ſi poſt uictoriam
uenias ad amaritudinē: qa uer̄ paſca facientes azima
cū amaritudīb9 comedāt & tētatio ꝓbatōez ꝓbatio ſpē
ſpes parit ſalutē: Apud medicos quoq; quædā ātido/
ta noxios hūores tēperātia ex amaritudie terminanť
dicēte ſcriptura. Quæ ad tp̄s pīguefacit fauceſ tuas no
prouer.5 uiſſime uero amarius felle īuenies. VI Manſio
Tꝓfecti de marath uenerūt ī helym ubi erant
B e xii. fōtes aq̄rū: &. lxx. palme ibiq; caſtrameta
ti ſūt. vi. mā. ī arietes fōteſq; uertiť q̄ pulcer or
do uirtutū poſt uictoriā tētatio poſt tētationē refectio
De amaritudie uenim9 ad arietes & robuſtos prīcipes
Eze.34. gregis q̄ apud ezechielē dn̄s iudicaturū eſſe ſe dicit: q̄
alii eor̄ cōculcauerit aq̄s & cōpreſſerit oues: alii lenes
& placabiles fuerīt. De his &. xxviii. pſal. loqť. Affer/
te dn̄o filii dei: afferte dn̄o filios arietū. Sexte māſiōis
tenemus hoſpitiū nūq̄ prius occurrerūt fōtes clariſſi/
mi & puriſſimi: niſi ubi magiſtror̄ doctrina ꝓrumpit.
Nec dubiū q̄n de. xii. apl'is ſermo ſit: de quor̄ fontib9
deriuatæ aque tot i9 mūdi ſ ccitatē rigār. Iuxta has aq̄s
lxx. creuerūt palmæ quos & ip̄os ſcd'i ordis ītelligim9
Luce.10. p̄ceptores. Luca euāgeliſta teſtāte. xii. feciſſe apl'os &
lxx. diſcipulos mīoris grad9: quos & binos añ ſe dn̄s
p̄mittebat. De qb9 & paul9 refert q̄ appuerit dn̄s pri/
mū. xii. deinde apl'is oīb9 alios uolēs ītelligi p'ios &
alios ſcd'os xp̄i diſcipulos. Bibamus de hmōi fōtib9
& dulces fructus uictoriæ deuorātes ad māſiones reli
quas p̄paremur. VII Manſio.
C p Rofectiq; de helym caſtrametati ſūt ad mare
rubrū qđ hebraicæ diciť iāſuph. vii. mā. ē. Et
queriť quō poſt trāſitōez maris rubri & fōtis mare: &
helym rurſum ad mare rubrū uenerīt niſi forte ī itine/
re pgētib9 ſinus q̄dā maris occurrerit iuxta quē caſtra
metati ſūt: aliud ē ei trāſire mare oliud ī p̄xio figere ta
bernacula. Ex qbus monemur etiā poſt euāgelicā do

ctrinā & cibos dulciſſimos triūphoz̄ appere nob ĩter/
dū mare: & p̄terita diſcrimīa poni añ oculos q̄q̄ mūl
tæ differētiæ ſit trāſire mare: & mare ꝓcul aſpicē. Ver/
bū iāſuph apd' hebræos ex mari et rubro cōpoſitū eſt.
Suph aūt et rubrū et ſcirpus uocať. Vñ poſſum9 ſuſpi
cari q̄ uenerīt ad paludē q̄dā et lacū q et carecto et ſū
cis plen9 fuerit. Q d' āt oēs cōgregatōes aq̄r̄ ſcriptu/
ra ſcta mare uocet: nulla dubitatio ē. Hæc māſio i exo
do nō habeť: ſz ſcriptum ē p ea q̄ de mari rubro uene
rūt ad deſertū ſyn quæ eſt inter helym & ſynai. xv. die
mēſis ſcd'i egreſſiōis eius ex ægipto. i. xxxi. poſtq̄ egreſ
ſi ſunt de Rameſſe. VIII Manſio
e Tꝓfecti de mari rubro caſtrametati ſūt ī ſoli/ D
tudie ſyn. viii. mā. lz iuxta ordinē Exodi ſepti
ma ſit. Sz ſciēdū q̄ oīs uſq; ad mōtē ſynai herem9 ſyn
uocet & ex tota ꝓuīcia ēt loc9 nomē uni9 māſiōis acce
pit' ſicut et moab tā urbs q̄ ꝓuīciæ nomē ē. in hac ſolitu
dine. v. māſiōes ſūt. iāſuph de q̄ ſupra dixim9 et here/
mus ſyn et daphca et halus et raphidī de qb9 loq̄mur
ī cōſequētibus. Syn āt ĩterp̄tať rubus uel odiū quoruz
utrūq; facit ad ruſticos ītellectus q̄ poſtq̄ uenerimus
ad eū locū: de quo ſit nob dn̄s locuturus grā de odiuz
mereamur ĩimici cā: loquēte ī illa dn̄o nō pire. Et no/
ta q̄ ī octaua māſiōe ī qua torcularia noſtra ſūt (Vñ et
octau9 pſal. hoc titulo p̄notať) deſertū capim9 rubri
ca plures filii deſerte magis q̄ ei9 q̄ h3 uiz̄. IX Mā.
Tꝓfecti de deſerto ſyn caſtrametati ſūt in De E
e phca. ix. mā. Hoc nomē apud hebreos criſma
ī. pulſatio diciť. iuxta qđ et dn̄s ait. Pulſate et Lu
apiet uobis. in lib. āt hebraicor̄ noīm adheſionē re/
miſſionēq; trāſtulimus qđ lectorē turbare nō d3: nec
putet nos diſſonātia ſcribere. Ibi ei iuxta hoc qđ uul/
go habeť edidimus ſi mediū uerbū ſcribať p teth litte
rā hic āt ī hebraico uolumīe ſcriptū repi phē qđ elemē
tū magis pulſatōem q̄ glutinū ſonat ſēſuſq; ē manif
ſtus poſt rn̄ſa dn̄i poſt octauū nūer̄ reſurrectōis xp̄ī/
cipimus ſacramn̄ta pulſare. Prudētē ſtudioſūq; lectorē
rogatū uelī ut ſciatme uertē noīa iuxta hebraicā ueritā
tē. Alioqn ī græcis et latinis codicibus p̄ter pauca oīa
corrupta repimus & miror quoſdā eruditos et eccleſiaſti
cos uiros eos coluiſſe trāſferre q̄ ī hebraico nō hn̄tur:
et de male ĩterp̄tatis fictas explanatōes q̄rere utī p̄ūt
Dephca legāt p rephcā litterā ponētes p littera eo q̄
res et delach puo apice diſtīguāť et ĩterp̄tāť curatōrm
atq; exinde tropologiā ſimilē pſequunť. X Man.
Rofecti de Dephca caſtrametati ſunt in
halus. x. Mā. in exodo nō habeť crediť q̄
ī ſyn heremo cōtineri eodē narrāte libro
p̄fecta eſt oīs multitudo filioz̄ iſr̄l de he/

Exo.24.
Exo.17.
Zach.3.
Exo.19.

remo syn pmāsiões suas iuxta os dñi:& uenerūt Raphidiz:ex quo pspicuū ē plures māsiões eiusdē regionis uocabulo demostrari.interptatq; hal9 fermētum qd tollēs mulier miscuit farīæ satis trib9 donec fermētaret totū.in hac solitudīe murmurat ppls pp famē & cōuersus respicit,pcul i nube gla3 dei accipitq; uespere coturnicē:& mane alteri9 diei māna.Et nota i māsione decima fermētū poni & post esum carniū māna tribui implæriq; scripturā panē āgeloꝝ māducauit homo. XI. Mansio.

ps.77. p Rofecti de halus castrametati sūt i raphidim & nō erat ibi aq̄ pplo.xi.mā.ē quā uiolēter interptatā i lib.hebraicoꝝ noiz reppi: uidit os sufficiēs eis aut certe uisio oris fortiū siue iuxta,pprietatē līguæ syræ remissio manuū.Hæc& i exodo legit post,pfectō nē de heremo syn q̄rit i ea ppls ob ardorē sitis :fōs de petra oreb erūpit&,pfluit:& qa ētauerūt deū loc9 Raphidi tētatōis quoq;.i.messe sortit9ē nomen.Moyses ascēdit i mōtē.iesus cōtra amalech militat ad crucis signū supat iimic9 remissis orātis māib9 hostis uictor i seqt.Sedet moyses sup lapidē dictum a zacharia q se ptē habebat oculos& i samuelis uolumīe appellat ab eneser.i.lapis adiutorii:& utrāq; manū ei9 aarō & yr id mōtan9 luciduscq; sustētat.Deuicto aduersario sup uenit ietro:adducit sephorā et utrūq; filiū dat cōsiliū lxx.senioꝝ et i typū eccle de gētib9 cōgregate legis imminutio euāgelio suggerēte cōplet.Pulchre āt dissolutio ac sanitas fortiū raphidi dicit uel pp dissipatuz amalech uel pp sanatū isrl.Sinaūt remissionē manuū iuxta syros raphidi sonat dicem9 pp offensaz ppli qa cōtra dñz murmurarent istud loco nomē ipositū . Hæc tāgim9 potiꝰ q̄ expōim9 breuiter idicasse cōtēti q; post fermētū hal9 & massaz eccle soleāt multiplicia demonū aduersum nos tētamēta cōsurgere. XII. Man.

Exo.17. Exo.24. Zach.3. Exo.19. Mat.4. H

T pfecti de raphidi castra posuerūt i solitudīe e synai.xii.mā.ē.Stati tibi ueniat i mētē apl'orū nūer9:una de plurib9:sz maior oib9 nō sepatur i ordīe:et pcellit i merito.Ad hūc locū.xlvii.die p ueniūt scriptura dicēte.Mēse tertio egressiōis filioꝝ israel de ægipto i die hac trāsierūt i solitudinē synai,pfectiq; de raphidi uenerūt i desertū synai: & castrametati sūt in heremo seditq; ibi isrl'e regiōe mōtis& moyses ascēdit ad deū uocauitq; eū dñs dicēs et reliq̄.Et rursū uade inqt ad ppl'z et sctifica eos hodie et cras:& lauēt uestimēta sua sintq; pati i diē tertiū :qa tertia die d'scēdit dñs i mōte quo fumāte & fulgore & tonitruo cali/gine uoce tuba mortaliū corda terrētib9.Moyses loq̄ G bat & dñs nōdebat ei supputem9 nūeꝝ& iueniem9.i. die egressiōis isrl'ex ægipto i uertice mōtis synai legez datā:vñ& pēthecostes celebrat solennitas: & postea euāgelii sacramēta i spūssti descēsiōe cōplent ut sicut priori pplo.i.die uero iubileo& uero āno remissiōis& ueris.i.et qngētis denariis:q debitor ib9 dimittūt lex data ē.i aplos quoq; et q cū eis erāt i.cxx.mosaice etatis nūero cōstitutis descēderit spūsscūs et diuisis liguis credētiū tot9 euāgelica pdicatōe mūd9 explet9 sit. L ō gū ē si replicare uelī qd i lege pceptū ē.interptat aūt synai rubri nō unus ut supra i solitudīe syn:sz plēs:ut ibi prīcipiū sit hic pfectio ibi solitari9 nūer9 hic multiplex alid ē ei unā aliud oēs gratias possidē. XIII. Mā.

T pfecti de solitudīe synai castrametati sūt in e sepulchris cōcupiæ.xiii.ma.cui9 nomē exiterptatōe editū ē apd hebr. appellat cabaroth ataua.Est aūt sensus ille de euāg.q; iesus baptizat9 sta ti a spū duct9 ē i desertū et tētabat a diabolo itaq; & is rael post familiarē cū dño sermonē postq̄ mōtē synai cōmorat9 ē anno uno et dieb9 q̄ttuor mira dispēsatōe castroꝝ egressus ē i solitudinē phaarā.q̄ interptat ona/ger aut feritas ibiq; succūbit malæ bestiæ fastidiēs cele stē panē& ægiptioꝝ carnes d'sideras qñ multos subitū uorauit icēdiū:& itercedēte moyse humū uorax flāma cōsūpsit. Tūc accipiūt coturnices:& usq; ad nauseam ac uomitū deuorāt eligūt.lxx.p̄sbyteri uadūt adostiū tabernacl'.Duo remanēt heldad& medad nō ipii negligētes sz hūilitate submissi dū se honore arbitrāt in dignos:vñ& abñtes,pphetant.Saturatoq; pplo dū ad huc escæ eēnti ore eoꝝ ira dei ascēdit sup eos& occidit pigues eoꝝ& electos isrl'p̄pediuit:ne ad malū ueloci ter currerēt :vñ& appellat9 ē loc9 sepulchra cōcupiæ: siue ut i.lxx.legim9 mēoria desiderii.Ex q̄ nos oēs docemur q sapiaz dimisim9 scl'arē & ægiptias ollas cōtē psim9 nō debere murmurare cōtra celestē scripturaꝝ panē nec uirulētias ægiptioꝝ quærere quæ sūt poetaꝝ carmia:sed simplicē māne cibū quærere alioqn si rursus eas uoluerim9 appetere uorabim9 usq; ad nauseā: & statiz dñi igne torquebimur desideriūq; nostrū uertet in tumulos:ut sim9 sepulchra dealbata quæ foris apparēt hoibus speciosa intus aūt plena sunt ossibus mortuorum & omni spurcitia. XIIII Mansio

T pfecti de sepulchris cōcupiæ: castrametati sūt in Asseroth.xiiii.mā.ē i solitudīe pharā quæ in atria uertit.in hac aarō & Maria pp æthiopissaz cōtra moysen murmurāt:& in typū zeli aduersus ecclesiā de gētib9 congregatā ppls iudæoꝝ lepræ sordē pfundit : nec redit ad tabernaculū & pristinā recipit sanitatē donec sta/

tutū plenitudis gē tiū tp̄us ip̄leat. Et hic prudēs lector attēde q̄ post cōsummatā i duodecio nūero uirtutem isr̄l q superbiuit & i sepulchris cōcupiæ carnes ægypti/as desiderauit. Rursuz iacit aliud fundamētū & atria id est uestibulū uirtutū igredit oſtēdēs nobis & eos q̄ stāt posse cadere: & q̄ ceciderūt posse resurgere posit9 est em̄ iesus in ruinā & resurrectionem mortuoz mul torum. XV. Mansio.

GTpfecti de Aseroth: castrametati sunt in rethia p̄ q̄ supra i hoc eodē li. legim9. post q̄ pfectus est pp̄s de asseroth castrametati sūt i solitudie pharā. Hoc ē aūt. xv. mā. Et notādū q̄ reliquæ māsiōes. xviii. q̄rū nūc breuiter ca/
I talogus describit a rethia usq; ad siongaber. i. usq; ad xxxii. mā. sub pharā solitudis noie cōtineant in qb9 uniuersa quæ scripta sunt diuersis tpibus gesta senti/mus quæ q̄a nō sūt p māsiōes singl̄as distributa a nobis quoq; in cōe dicent ut postea ueniamus ad reliq̄. Rethia trāsfert sonit9 aut iuniper9 q̄q̄ plæriq; archē/tō apud græcos alid gen9 arboris significare cōtēdāt iuniperū aūt & prim9 graduū psal. iuxta ueritatem he
ps.114. braicā sonat: ubi scriptū ē. Quid det tibi aut qd appo nat tibi ad linguā dolosaz. Et p̄phā rñdet sagittæ potētis acutæ cum carbonib9 desolatoriis. Ferūt aūt li/gnū hoc ignē multo tpe conseruare: ita ut si prunæ ex eius cinere fuerint optæ usq; ad ad annū pueniāt. Ab hac itaq; māsiōe usq; ad. xxxii. istiusmodi cōtinent hi storiæ. xii. exploratores mittunt ad terrā sctāz Botr9 refert i ligno: & xp̄i breuiter passio demōstrat. Murmurat pp̄s iudæoz gigātū ipetū reformidās. Pugnat cōtra amalech cananeū uolente deo: & uictus intelligit quæ debebat i terra sctā exercere sacrificia. Dathā & abirō & filii Chore cōsurgūt cōtra moysen & aarō: & terræ uoragine glutiunt. Inter mortuos & uiuentes pōtifex medius turibulo armat9 ingredit & currēs ira dei sacerdotis uoce ꝓhibet. Virga aarō & florē ꝓfert & folia: & in æternā memoriā uirēs siccitas cōsecratur. Nec dū tēplū seruabāt editui nec dū sacerdotes & le/uitæ obtulere sacrificia & ptes eoz mysticus sermo describit. Vitula ruffa in holocausto concremat & cinis eius piacularis aspsio est: quoz oim figuræ ꝓprios li/bros flagitāt: & meli9 reor tacere q̄ pauca dicere.

XVI. Mansio.

e Tpfecti de rethia castrametati sūt i rēmopha res. xvi. mā. est quæ interp̄tat græco sermone ροηαθ αβοκοβε latine malipunici diuisio q̄ alii maluz
K granatū uocāt cui9 arboris fruct9 i scripturis dupl̄ accipit aut in eccl̄æ gremio: quæ oēz turbā credētiū suo cortice tegit: aut i uarietate & cōsonātia uirtutū iuxta illud qd̄ scriptū est. Multitudis aūt credētiuz cor erat Act. unū & aīa una: sicq; diuisi sunt singuli gradus ut oēs eadem compage teneant. XVII Mansio

Tpfecti de rēmophares castrametati sunt in
e lebna. xvii. mā. ē quā in laterē possum9 uere re lz qdā lebbona trāsferētes male cādorē in terp̄tati sūt. Legimus ægyptios lateres i Exodo quos Exo. pp̄s faciēs ingemuit. Legimus in malachia latere q̄ Mal. bus idumea destrictis politos lapides reponere nitit. Et laterē in Ezechiel: i quo obsesse hierl̄m pictura de/scribit. Ex qbus diximus in itinere isti9 uitæ: & de alio i aliud trāsitu nūc nos crescere: nūc decrescere: & post ordinē eccl̄iasticū sepe ad laterum opa trāsmigrare. ps.132. N

XVIII Mansio

e Tpfecti de lebna castrametati sūt i ressa. xviii māsio in frenos uertit: si em̄ post pfectuz rur sum ad luti opa descēdimus i frenādi sum9: & rursus uagi atq; p̄cipites scripturaz retinacul dirigēdi. Hoc I. uerbū q̄tū mēoria suggerit nusq̄ alibi i scripturis sanctis apud hebræos inuenisse me noui absq; lib. apocry/pho q̄a græcis μιΧρογερισις. i. pua genesis appellatur ibi i ædificatōe turris p̄ stadio ponit i quo exercēt pu ps.121 giles & athletæ & cursoz uelocitas reprobat. Dicit & psal. In freno & chamo maxillas eoz cōstringe q̄ nō p̄ approximāt ad te. Et apl̄s. Nescitis q̄ i stadio currūt: oēs qdē currūt: sed unus accipit palmam sic curritis ut comprehendatis. XIX Mansio.

Tpfecti de ressa castrametati sūt i caaltha. xix
e mā. iterp̄tat eccl̄a uagi currētiū gressus frenis ad eccl̄esiam retrahunt & fores quas añ reliquerāt sursum intrare festinant. XX Mā.

e Tpfecti de caaltha castrametati sūt i mōte sa pher. xx. mā. iterp̄tat pulchritudo & i monte decoris ē cōstituta de q̄ & q̄rtidecimi psalmi pricipiū sonat. Dñe q̄s hītabit in tabernaculo tuo: aut q̄s requiescet i mōte sctō tuo. Vide qd p̄sint frena a uitiis retra/hūt introducūt ad uirtutū choros & i xp̄o monte pulcherrimo hītare faciūt. iste iuxta Danie. lapis excisus de mōte creuit i mōtē magnū & ipleuit oēz terrā. Iste iuxta ezechielē uulnerauit p̄ncipē Tyri. Adistū i Esa. & michea pp̄li cōfluūt dicētes. Venite ascēdam9 i mōtē dñi: & ad domū dei iacob: & docebit nos uias suas & ambulabim9 in semitis eius. XXI Mansio

Tpfecti de mōte saph̄r castrametati sunt in
e harada. xxi. Man. uertit in miraculū. Quam pulcher ordo profectuum q̄ egregia textura credentium. Post opus lateris infrenamur post fre

nos in ecclesiā introducimur: post habitationē eccle
siæ ad xp̄m mōtē ascēdimus: in quo positi stupemus
atq; miramur. ut noster in laudibus eius sermo supet
inuenientiū in eo: quæ nec oculus uidit nec auris au
diuit: nec in cor hois ascēderūt.

XXII Mansio.

EXpfecti de haradа castrametati sūt i Ma
celoth. xxii Mā. in cæt9 uertit. in hac ei cō
sistit multitudo credētiū. Eccl esia primi/
tiuoꝝ uirtutū oim cōsonātia. Tunc uere
ps.132. possum9 dicere. Ecce q̄ bonū & q̄ iocundū hītare fra/
tres in unū. Et dns hītare facit uni9 moris in domo.

XXIII Mansio.

NEXpfecti de maceloth castrametati sūt in
thaad. xxiii. Mā. Pōt & subter itelligi: sed
melius pauorē interptabimur uenisti ad ec
clesiā ascēdisti ad mōtē pulcherrimū stupore & mira
culo xp̄i magnitudinē cōfiteris. Vides ibi multos uir/
tutis tuæ socios. Noli altū sape: sz time. Dns em̄ super
bis resistit hūilib9 aūt dat gratiā. Et q se exaltat uideat
ne cadat. Potētes potēter tormēta patient. Timor uir
tutū custos est: securitas ad lapsum facilis. Vñ & i quo
ps.22 dā psalmo post q̄ saluatus dixerat dns regit me & ni/
hil mihi deerit: in loco pascuæ ibi me collocauit. iun/
git timorē q custos est beatitudis: & ifert. Virga tua &
baculꝰ tuꝰ ipa me cōsolata sūt: & est sensus dū tormē
ta formido: seruaui gratiā quā acceperā.

XXIIII. Mansio:

EXpfecti de thaad castrametati sūt in tha/
re. xxiiii. Mā. quā nōnulli uertūt in mali/
ā uel pasturā nec errarēt si p Ain litterā
scriberet. Nūc uero cū aspiratio duplex i
extrema sit syllaba erroris cā manifesta est hoc eodē
uocabło & eisdem litteris scriptū iuenio patrē abraā
q in supradicto apocripho geneseos uolumie abactis
coruis q hoim frumēta uastabāt abactoris uel depul/
soris sortitus est nomē. ita & nos imitemur Thare: &
uolucres cœli q̄ iuxta uiā satū triticum deuorare festi/
nāt solliciti phibeamus. Nā & Abraā patriarcha in ty
po israelis & hostiaꝝ diuisa mēbra sacrificii a uolucri
bus nō sinit deuorari & cōtēpto oculū effodiūt corui
de cōuallib9 ueruscq; moyses & helias ducit æthiopis/
sam & a coruis pascit. Si habueris pauorem sollicit9
eris: si sollicitus fueris: leo in caulas ouiū tuaꝝ introi
re nō poterit qd uel ad p̄positos eccliaꝝ uel ad custo
diā refert aiæ tuæ ad quā leo diabolus p diuersa uitio
rū foramina ingredi nitit.

XXV. Man.

EXpfecti de thare castrametati sunt in methca.
xxv. Mā. uertit in dulcedinē. Ascendisti i excel
sum ad miratus es uirtutū choros timuisti ruinā: abe/
gisti insidiatores. Dulcis te ptinus fructus laboris ise/
quit & in morē litteraꝝ radicū amaritudinē pomorū
suauitas cōpēsabit & dices q̄ dulcia faucib9 meis elo ps.118.
quia tua sup mel ori meo. Spōsumq; tibi audias cōcin
nentē mel distillāt labia tua soror mea spōsa. Quid ei Cañ.4.
suauius disciplina. Quid eruditōe melius? Gustare & ludi.13.
uidete: qm̄ suauis est dns. Vñ & Sāpson q ab egerat a
fructibus suis aues: & uulpes quæ exterminat uineas
colligauerat leonēq; interfecerat rugientē fauū inue/
nit in ore mortui. XXVI. Mansio.

EXpfecti de methca. castrametati sūt in asi
nona. xxvi. Mā. in līgua nostra festinatio/
ne3 sonat. iuxta illud qd in psalmo scribi
tur. Venient legati ex ægypto. Pro legatis in hebræo ps.67.
festinātes legim9 ut post q̄ dulces fruct9 laboris mei
fuerimus: nō simus qetæ cōtenti & ocio: sz rursum ad
ulteriora pperātes obliuiscamur p̄teritoꝝ & in futura
nos extendamus. XXVII Mansio.

EXpfecti de Asinona castrametati sunt in
Maseroth. xxvii. Mā. uincula siue discipli
nas sonat ut festino gradu pgam9 ad ma
gistros & eoꝝ teram9 limina & p̄cepta uir
tutū ac mysteria scripturaꝝ uincula putemus æterna.
iuxta illud qd in Esaia dicit: & sabayn uiri sublimes Esa. 45?
ad te trāsibūt: & tui erūt. Post te ambulabūt uincti ma
nicis. Et Paulus uinctus iesu xp̄i duplicia sūt i scriptu Ephe. 3.
ris uincula quæ q̄diu rupit Sāpson uicit inimicos. Et
de meretrice legimus uinculū in manib9 eius. Et ex p iud. 16.
sona dñi dicentis. Dirumpamus uincula eoꝝ & p̄icia ps.2.
m9 a nobis iugū ipoꝝ & alibi: laqueꝰ cōtrit9 ē & nos ps.123.
liberati sumus. Xp̄i aūt uincula uolūtaria sūt & uertū
tur in amplexus. Quicq; his fuerit colligatus dicet sini
stra eius sub capite meo: & dextera eius cōplectet me. Cañ.2.

XXVIII. Mansio.

EXpfecti de maseroth castrametati sunt i
boneicam. xxviii. Mansio transfert in fi/
lios necessitatis seu stridoris si ab uno in/
cipias numero & paulatim addens ad septimū usq;
peruenias. Vicesimus octauus efficit numerus qui sint
isti filii necessitatis psalmus ipse nos doceat. Afferte ps.28.
dño filii dei afferte dño filios arietū. Quæ ē tāta neces
sitas quæ nolētibus iponat. Cū diuinis scripturis fue
ris eruditus: & leges earum ac testimonia uincula
scieris ueritatis contendens cum aduersariis: liga/
bis eos: & uinctos duces in captiuitatem & de ho/

ſtibus quondam atq; captiuis liberos dei facies: ut repente dicas cũ Syon. Ego ſterilis & non pariens tranſmigrata: & captiua: & iſtos quis enutriuit? Ego deſtituta & ſola: & iſti ubi erant? miraris Eſaiã. Eiuſdem
Eſa. 49. pſalmi ſacramenta cognoſce. Vox domini ī uirtute:
ps. 28. uox dñi in magnificẽtia: & uox dñi cõfrigẽtis cædros ut poſtq̃ aduerſarios fregerit & cõcuſſerit deſertos prius gẽtiũ ppl̃os p̃parent cerui in mõtibus: & ſit dilect9 ſicut filius unicorniũ ī tẽploq; eius oẽs dicẽt gl̃a3. Porro q; uertimus filios ſtridoris ad illũ ſenſum refert: q; timore ſupplicii & ei9 loci ubi eſt fletus & ſtridor dentiũ deſerẽtes diaboli uincula xp̃o dño credentiũ turba colla ſubmittat. XXIX Manſio.

Et p̃fecti de Boneicã caſtrametati ſũt ī mõte gadgad. Viceſimanona mãſio īterp̃tat nũcius ſiue expeditio: & accinctio: uel certe q̃d nos melius arbitramur catacope. i. cõciſio. Haud al̃r poſſumus magiſtri diſcipulo3 atq; credentiũ eos facere filios neceſſitatis niſi p̃ceptores eo3 īterfecerimus. Crudeles ſumus in occiſiõe eorum nõ parcat manus noſtra armũ aut extremũ auriculæ
ps. 100. de ore leonis extrahere. Maledictus q facit opus dñi negligẽter & q; phibet gladiũ ſuũ a ſanguine. Vnde & Dauid in matutino inq̃t interficiebã oẽs p̃cãtores terræ. De nũcio aũt & accinctiõe hæc breuiter poſſumus dicere. Quod filiis neceſſitatis grãdes ad uirtutes ſtimulos ſuggeramus cũ eis nũciauerimus p̃mia futuro rũ: & accinctos inire bella nulla docuerimus. Horum triũ q; cq̃d magiſter fecerit ī mõte cõſiſtit. XXX Mã.

Et p̃fecti de monte gadgad caſtrametati ſũt ī ethabatha. Triceſima mãſio bonitaſ īterp̃tat: ut cũ puenerim9 ad pfectũ ui3 ī ſacerdotalẽ gradũ & ī ætatẽ plenitudinis xp̃i: ī qua & Ezechiel erat iuxta fluuiũ Cobar poſſim9 cũ Dauid in. xxx. pſalmo canere. In te dñe ſpaui: non
Ioh. 10. cõfundar in æternũ. Paſtor em̃ bon9 ponit aiam pro ouibus ſuis. XXXI. Manſio.

Et p̃fecti de iethabatha caſtrametati ſũt in hebrona. Triceſimapria mãſio īterp̃tat παραλενσις. i. trãſitus ſiue trãſitio ad hanc uenit uerus
Exo. 1. hebræ9. i. nepateta ſiue trãſitor q dicẽ p̃t. trãſiẽs uide-
ps. 128. bo uiſionẽ hãc magnã. de q̃ & pſalmiſta canit & nõ dixerũt q; p̃teribãt bñdictio dñi ſup uos. p̃terit em̃ figura hui9 mũdi & ppterea ſcti cupiũt ad meliora trãſire nec
ps. 41. p̃ſenti ſtatu cõtẽti ĝemiſcũt quotidie. Hæc recordat9 ſum: & effudi ī me aia3 meã q̃m trãſibo in locũ tabernaculi admirabilis uſq; in domu3 dei. Multũ eſt: ſi de oĩb9 ſcripturis ſup uerbo tranſitõis uelim exempla cõiungere. XXXII Manſio.

Et p̃fecti de hebrona caſtrametati ſunt in Aſiõgaber. Triceſimaſcd̃a mãſio trãſlatur ī lingua uiri ſiue deſolatões hois q̃d ſignificãti9 græce dicit̃ σιλλακις μαια ροιος ſcribit̃ q; p ai in litterã nõ ut græci & latini errãt p Gimel: vñ in ſolitudíe multitudo lignoꝝ niſi q; ſeduli & diligẽdis magiſtri diſciplina mõſtrat̃ cedẽtis lignaĩ formia: & dolẽtis faciẽtiſq; uaſa diuerſa: quæ ī domo magna neceſſaria ſunt. Poſſunt lignatões uiri ſaltuũ & oĩm arboꝝ gña ac p hoc credentiũ multitudinem figurare: dicẽte Dauid. Inuenim9 eã in campis ſiluæ. ps. Hucuſq; ſolitudo phará decẽ & octo cõtinet mãſiões quæ deſcriptæ in catalogo in ſupiori itinere non ponuntur. XXXIII. Manſio.

Et p̃fecti de Aſiõgaber caſtrametati ſũt in deſerto Syn: hoc ẽ cades. Queri9 cur octaua mãſio nũc Triceſimatertia eſſe dicatur Sed ſciẽdũ q; prior p Sameth litterã ſcribi9 interp̃tat̃ q; rubus ſiue odium: hæc aũt p Sade: & uerti9 in mãdatum. Illudq; q̃d iungi9 Cades: non ut plæriq; exiſtimãt ſancta dicit̃: ſed mutata ſiue tranſlata. Legimus in Geneſi iuxta hebraicã ueritatem: ubi Iudas meretricẽ putãs Thamar dona trãſmiſit: & ſequeſter numerum interrogabat: ubi eſt Cades: hoc ẽ ſcortũ cuius habitus a cæteris fœminis ímutatus eſt. In multis quoq; locis hoc idẽ repímus. Sinaũt ſancta interp̃tat̃: & κατ αντιφρασιν eſt intelligẽdũ quõ parcæ dicunt̃ ab eo q; minime parcãt: & bellũq; q; neq̃q̃ bellũ ſit: & Lucus q; minime lucet. in hac mãſiõe moriẽ Maria & ſepeli9: & ppter aquas cõtradictiõis moyſes & Aaron offendũt dñm: & phibent̃ trãſire iordanẽ miſſiſq; nũciis ad edõ trãſitus petit̃ nec impetratur. Quis timeret poſt tãtos p̃fectus murmur ppli: & offenſam magiſtroꝝ: & uiæ trãſitus denegatos? Videt̃ mihi in Maria, pphetia mortua: in Moyſe & Aarõ legi & ſacerdotio iudæorũ finis impoſitus q; nec ipſi ad terrã repromiſſionis trãſcendere ualeãt. nec credentem populum ad ſolitudinem huius mũdi educere. Et nota q; poſt mortem pphetiæ & aquas contradictionis idumæum carneum atq; terrenum tranſire nõ poſſint & cum multis p̃cibus & conatu uiam non impetrent ſed egrediat̃ Edõ aduerſus eos in populo multo & in manu forti. īterp̃tatio quoq; nominis morti & offenſæ & negato tranſitui conuenit. Vbi em̃ mandatum: ibi & pct̃m ubi pct̃m ibi offenſa: ubi offenſa ibi mors. Hæc eſt mãſio de qua pſalmiſta canit. Commouebit ps. dñs deſertum Cades. XXXIIII Manſio.

ET pfecti de Cades castrametati sunt ī mõte in extremo terræ edõ. Ascẽditq; aarõ sacerdos ī mõtẽ or iuxta p̃ceptũ dñi & mortuus est ibi ãno.xl.egressiõis israel de terra ægypti mẽse qnto prima die mẽsis. Eratq; ibi aarõ cẽtũuiginti annoꝝ qñ mortuus est in mõte or. Et audiuit Cananæus rex Arad q habitabat ad austrũ ī terra Canaã q; uenissent filii israel. Tricesimaq̃rta mansio est quã plæriq; interp̃tãtur lumẽ nec errarẽt si per Aleph litterã scriberẽt. Alii pellẽ & ipsi ueꝝ dicerent si esset ain positũ nõnulli foramẽ qd̃ posset accipi: si Eth haberet elemẽtũ. Cũ aũt legat̃ p He: magis mõs ītelligit̃: & legi põt ascẽdit aarõ in mõtis mõtẽ .i. uerticẽ eius. Ex quo aĩaduertemus nõ in mõte simplr sed in mõte mõtis põtificẽ mortuũ: ut dignus locus meritis illi⁹ mõstraret̃. Moritur aũt eo anno quo nouus populus repromissiõis terrã intratur⁹ erat in extremis finibus terræ idumæoꝝ. Et q̃q̃ in monte sacerdotium Eleazaro filio derelinq̃rit lexq; eos q eã ipleuerint producat ad sũmũ: tñ ipa sublimitas nõ ẽ trãs fluẽta iordanis: sz ī extremis terrenoꝝ opeꝝ finib⁹ & plãgit eũ ppls.xxx.diebus. Aarõ plãgit̃ iesus nõ plãgit̃. ī lege descẽsus ad iferos ī euãgelio ad padisũ trãsmigratio Audit quoq; Cananæ⁹ q; uenisset isral & ī loco exploratorũ (ubi quondã offendisse ppl'm nouerãt) ineũt p̃liũ: & captiuũ ducũt isral: Rursumq; in eodẽ loco pugnat̃: & tũc uictor uincit̃ uicti superãt appellat̃q; nomẽ homa. i. anathema. Eadẽ dicere mihi nõ ẽ pigrũ legẽtibus necessariũ q; semp humanus status ī hui⁹ scli uiã fluctuet: & alius in ualle alius in cãpis ali⁹ moriat̃ in mõte: nec in mõte simplr sz in mõtis mõte. i. ī excelso uertice. Cũq; nos dei auxilio destitutos hostis inuaserit duxeritq; captiuos: nõ desperemus salutem sz itez armemur ad p̃liũ põt fieri: ut uincamus ubi uicti fuimus: & in eodẽ loco triũphemus: ubi fuim⁹ante captiui. XXXV. Mansio. & XXXVI

ET pfecti de mõte or: castrametati sunt in selmona pfectiq; de selmona uenerũt in Phinõ. Hæ duæ mãsiões tricesimaqnta & tricesimasexta ī ordie historiæ nõ iueniũtur: sz scriptũ est p eis egressi sunt de mõte or: p uiam maris rubri: & circũierũt terrã edõ. Ex quo ostẽdit̃ in finibus atq; circũitu terræ edõ eas positas: nec scd'm morẽ legit̃. Et pfecti de monte or: castrametati sũt in selmona siue in Phinon sed post ambitum terræ idumæoꝝ uenit ad extremũ & ait pfecti filii israel castrametati sunt in Oboth. Nec dixit pfecti sunt de illo & illo loco q; duas mansiones silentio p̃termiserat q̃s cum in supputatione tacuerit: rẽddit in summa. Prima mansio selmona interp̃tat̃ imaguncula. Secũda Phinon diminutiue os ab ore ergo non ab osse ītelligе. in his Aaron mortuo: & murmurant contra deuz & Moysen mãna fastidiunt a serpentibus uulnerant̃ & in Typum saluatoris qui ueꝝ antiquumq; serpentem in patibulo triũphauit diaboli uenena superantur: unde & imagũcula ueræ expressæq; imaginis filii dei passionem eius intuẽs conseruat̃: & qd̃ corde credit ore pnũciat legens illud apli. Corde credit̃ ad iustitiã ore aũt confessio fit ad salutez. Simulq; nota q; utraq; mansio hyporopiticos appellat̃: q; ex pte uidemus & ex pte pphetamus: & nunc p speculum uidemus in ænygmate. Ro.10. 1.Cor.13.

XXXVII Mansio.

ET pfecti de Phinõ castrametati sũt ī eboth. xxxvii. mãsio uertit̃ ī magos siue phytões uel scd'm uerba Helui lagenas grãdes q̃ cũ musto plenæ fuerit: absq; spiramine ilico dirumpunt̃. Pugnauerũt magi contra Moysen & Aaron: & a muliere quæ erat in endor & habebat iuxta Septuaginta interp̃tes spm̃ phitonẽ iuxta hebræos Magũ regis israelis illudit̃. Multæ sunt p̃stigiæ & innumerabiles laquei q; bus aĩæ capiunt̃ humanæ: sed nos dicamus in dño confidẽtes. Laqueus contritus est: & nos liberati sumus: & si ambulauero in medio umbræ mortis non timebo mala qm̃ tu mecũ es. Cadẽt a latere nostro mille: & decem milia a dextris nostris non timebimus ab incursu & dæmonio meridiano: sz obturabimus aures nostras ne audiamus uoces incantantiũ: & sirenaꝝ carmina negligamus. Post imaginẽ dei quæ in cordis ratione monstrat̃: & confessionẽ fidei quæ ore pferẽt̃ consurgũt serpẽtes & artes maleficæ ad bella nos puocant. Sz nos q habemus p̃ciosissimũ thesauꝝ in uasis fictilibus quæ frangi p̃t: ita ut quædã uix testa remãserit: in qua hauriri possit aquæ pusillũ oí custodia circundemus cor nostrum. XXXVIII Mansio.

ET pfecti de eboth castrametati sunt in iebarim ī finibus moab. xxxviii. mãsio aceruos lapidũ transeuntiũ sonat. Sonat sancti lapides q uoluunt̃ sup terrã leues politi: & rotũditate sua rotaꝝ cursibus sibiles. Sũt & alii quos ppheta iubet tolli de uia ne ãbulãtiũ ī ea offẽdãt pedes. Qui sũt isti ãbulãtes utiq; uiatores & p̃tereũtes q p istd̃ scz ad alias mãsiões trãsire festinãt. Q d̃ aũt d'r ī finib⁹ moab & supra scriptũ ẽ ī solitudie q̃ respicit moab cõtra solis ortũ oñdit iuxta litterã q; hucusq; ī finib⁹ terræ idumæoꝝ fuerit & nũc ueniãt ad terminos moab de alia pucia ad aliã trãseũtes. Nõ ei sp uni uirtuti dã

ps.83. da est opera: sed sicut scriptū est. Ibūt de uirtute in uirtutē de alia trāseundū est ad aliā: qa hærent sibi & inter se nexæ sunt: ut qui una caruerit oībus careat: & tñ trāsire de alia ad aliā: eorum est ꝓprie qui solis iusticiæ ortum consid erant. XXXIX Mansio.

ET ꝓfecti de ieabarim siue ut in secūdo loco apud hebræos habes hybim castrametati sunt in dibōgad. Tricesimanona māsio interꝑtat fortiter intellecta tētatio. Pro hac in ordine historiæ aliter scriptū repperi. Postq̄ ei castrametati sunt in iebarim in finibus Moab cōtra ortū solis legit inde ꝓfecti sunt & diuerterūt ad torrentē zared. Et de hoc loco ꝓficiscētes castrametati sūt trās Arnō: quæ est in solitudine finiū Amorrei eo q̄ Arnō in terminis moabitarū & amorreorū: & post hæc uenerūt ad puteū: ubi cecinit israel carmē hoc. Ascēde puttee quē foderūt principes & apuerūt duces ꝑplorū in datore legū & in baculo eio: & de solitudine in Marthana: & de marthana ad torrētes dei: & de torrētibo dei ad excelsa: & de excelsis ad uallē quæ est in regiōe moab i uertice phasga q̄ ꝓspicit cōtra desertū. Hæc loca in finibus amorreorū qdā interꝑtātes putāt nō māsiones esse s̄ transitus nec ꝑiudicari debere catalogo māsionū extraordinaria expositōne. Alii aūt spiritalibus spiritalia cōparātes nolūt regiōes significare: sed ꝓ locorū noīa uirtutū ꝓfectus esse q̄ post magos & cōgregationē lapidū frequēter ueniamus ad torrētē zared qd' interꝑtat aliena descensio & in descēsiōe positi trāseamus ad Arnō q̄ maledictionē s̄ sonat quæ est postea in finibus Amorreorū q̄ uel amari hostes sunt. uel multa loquunt inflati. Sinaūt trāsierimus terminos moab q̄ de incestu generatus est & recessit a uero patre statim nobis occurrit puteus quē nemo de plæbe fodit nullus ignobilis sed principes & duces q̄ uura dāt pplis & canentes carmē in aqua putei & in dei muneribus gratulātes ꝓphetāt q̄ trāsituri sint. & ad q̄ puēturi loca q̄ sc̄ de deserto ueniāt in marthana qd' interꝑtat donū & de Marthana ad Nahaniel qd' dicit ad torrentes dei & de Nahaniel ad Bamoth quæ interꝑtat excelsa siue aduenientes mors qñ cōformes essi cimur mortis xp̄i & de Bamoth occurrit nobis uallis humilitatis quæ tñ posita est in uertice mōtis phasga q̄ interꝑtat dolatus q̄ nihil habeat informe & rude s̄ artificis sit politus manu q̄ mōs respiciat solitudinem quæ hebraicæ dicit isinū. Q̄ñ em̄ fuerimꝰ in uirtutū culmine costituti. tūc totius mūdi ruinas & oīm pctōrū respicimus uastitatē. Pene obliti sumus currēte oratiōe dicere q̄re Dibōgad interꝑtet fortiter intellecta tētatio. Post Dibōgad gerit bellū cōtra Seō regē Amorreorū & Og regem Basan. & discimus q̄ cū uenerimꝰ ad summū. & de fonte principū regūq̄ biberimꝰ alcēdentes ad mōtē phasga nō debeamꝰ eleuari in superbiā. sed ꝓpositā nobis ecōtrario solitudinem noueri/mus. Ante cōtritionem em̄ eleuat cor uiri & ante gloriam humiliatur. XL Mansio.

ET ꝓfecti de Dibōgad castrametati sunt in Almō de Blathami. Quadragesima mansio uertit i cōtemptū plagarū siue opprobriū. Et p hanc discimus oīa dulcia & illecebras uoluptatū in sæculo cōtemnendas nec inebriari nos debere uino mūdi: in quo est luxuria. Mel non offert in sacrificiis dei: & cæra quæ dulcia cōtinet nō lucet in tabernaculo: sed oleū purissimū qd' de oliua ꝓfert amaritudine. Mel em̄ distillat de labiis mulieris meretricis de quo puto iuxta mysticos intellectus gustasse ionathā: & forte deꝑhēsum uix ppli p̄cibus liberatū qd' aūt opprobria contēnenda sint. & si falsa obiiciant beatitudinem pariunt. Saluator plenissime docet. XLI Mansio.

ET ꝓfecti de Almō: castrametati sunt in mōtibus Abarim cōtra faciē Nabo Quadragesimaprima māsio uertit i mōtes trāseuntiū: & est cōtra faciem mōtis nabo ubi moritꝰ & sepelit moyses terra repromissionis ante cōspecta. Nabo interꝑtatur cōclusio in qua finit lex: & nō inuenit eius memoria. Porro gratia euāgelii absq̄ ullo fine tēdit. In omnē terrā exiuit sonus eius: & in fines orbis terræ uerba ipsius. Simul q̄ cōsidera q̄ habitatio transeuntiū i mōtibus sita sit: & adhuc ꝓfectu indigeat. Post mōtes em̄ plurimos ad campestria Moab & iordanis fluenta descendimus qui interꝑtatur descensio. Nihil em̄ ut cerbro diximus tam periculosum est q̄ gloriæ cupiditas & iactantia: & animus cōscientia uirtutum tumens.

XLII Mansio.

ET ꝓfecti de mōtibus Abarim castrametati sunt in cāpestribus moab sup iordanē iuxta iericho ibiq̄ fixerūt tentoria ab humo solitudis usq̄ ad belsatī i planicie moab. In q̄dragesimasecda māsione quæ & extrema mansio est: cursim quæ sint gesta narremꝰ. Residens in ea pplis a diuino Balaā quē mercede cōduxerat balach filius Sephor dei iussiōe benedicitur: & maledictio mutatur i laudes: audit uocem domini ex prophano ore cōsonantem. Orietur stella ex iacob: & cōsurget hō ex de israel: & ꝓcutiet ꝓcipes moab: & uastabit cūctos

filios Seth:& erit Edom hæreditas eius fornicat' cum filiabus Madian:& Finees filius Eleazar zelatus ē zelum dñi & scortū madianitidē pugione transfigit: unde & accepit p̄mium i æternā memoriā armū uictimæ Numerat' rursum ppl'us: ut interfectis pessimis nouus populus dei censeat'. Interpellāt quiq; filiæ Sephaad & ex iudicio dñi hæreditatē accipiūt inter fratres suos nec fœmineus a possessione dei sexus excludit'. Iesus Moysi in montē succedit:& adiscit a lege quæ spiritaliter ferre debeat i ecclesia. Primū quid p singulos dies deinde quid sabbato quid kaleñ. quid in pascha quid in pēthecoste: qd i neomenia mēsis. vii. qd in ieiunio eiusdē mensis die. x. quid in scenophegya qñ figunt' tabernacula. xv. die supradicti mensis. Vxorū & filiarum uota absq; auctoritate patrū & uiroꝝ cassa memorant'. Bellū cōtra madianitas:& mors diuini Balaā & prædæ diuisio & oblatio ex ea in tabernaculo dei. Primus Ruben & Gad & dimidia tribus Manassæ ultra iordanē in heremo possessionē accipiūt. plurima enim habebant iumenta & necdū ad id uenarāt ut possent
A habitare cum tēplo. Docet' populus ut in terra sancta idola destruat:& nullus de priori hābitatore seruet'. Describit' olim cupita prouincia: & duarū semis tribuū hæreditas separat'. Numerant' tribuū principes q terrā cunctā debeant introire. Quadragintaduas urbes cum suburbanis suis usq; ad mille passus p circūitum leuite accipiūt. tot numero quot & istæ sunt mansiones. Et addūtur fugitiuorū sex aliæ ciuitates. tres in tra iordanē ut sint simul. xlviii. Qui fugitiuorū suscipi qui interfici debeāt & usq; ad mortē pōtificis maximi reseruari: succedit Deuteronomii secūda lex: meditatorum euangelii. ibiq; breuiter dicimus quæ inter Pharam & Tophel & Labā & Aseroth:& loca aurea abiecto iuda infœliciss'imo. xi. diebus uia decoreb: p uiam montis Seon usq; ad cades Barne Moyses populo sit locutus:& extremū canat canticū. in quo apertissime synagoga proiicit': & eccl'ia dño copulat'. Impingua/tus est & incrassatus ac dilatatus & recalcitrauit dilectus & oblitus est dei saluatoris sui. Et iterū generatio pessima. filii ineruditi: ipsi ad æmulationē me ꝓuocauerunt in eo qui nō erat deus. Irritauerunt me in sculptilibus suis:& ego zelare eos faciā nationes & cōtra gentem stultam irritabo eos. Benedicunt' filii israel. Et rursus in Symeone iudas miserādus excludit'. Ascēdit Moyses ad mōtē Nabo in uertice Phasga q est contra Hiericho:& ostēdit dñs omnē terram Galaad usq; Dan & Neptalim & Effraim & manassen &: uniuersā terram iudæ usq; ad mare magnū contra austrū & regionē campestrē ierichontis ciuitatis palmaꝝ usq; Segor. Quis potest tanta nosse mysteria? Quis i extremis B
legis & huius uitæ finibus constitutus intelligit semp sibi esse pugnandū? Et tunc plenā uictoriā dari si fuerit in campestribus si in Abelsaltym qd' interp̄tat' luctus spinarū fleuerit ātiqua peccata:& spinas quæ suffocauerunt sementa uerbi dei. Et de quibus ꝓpheta dicit. Versatus sum in miseria dum mihi configit' spina ps. 31.
Et tunc p̄parat's deficiente māna sub duce iesu iordanem transeat. & circūcisus cultro euangelii: primū comedat de cœlesti pane: & occurant ei principes exercitus dei: ut uerum pascha nequaq̄ in ægypto: sed in finibus terræ sanctæ comedat. O ꝓfundū diuitiarū sapientiæ & scientiæ dei: q̄ inscrutabilia sunt iudicia eiꝰ & inuestigabiles uiæ illius. Quis sapiens & intelligit hæc? Intelligens & cognoscat ea? Quia rectæ uiæ dñi: et iusti ambulabunt in eis. Præuaricatores autem corruent in illis.

¶ Beati Hieronymi præsbyteri de diuersis generibus leprarū ostendens illarū subtilem descriptionem ad peccatum magis animæ q̄ morbū corporis pertinere

Fpistola. VIIII

ADmirabile diuinæ dispositionis examen. C
Quæ exhiberi sibi deus ac deferri uoluit magno consilio & sollerti scientia ac ratione mandauit. Diuersa em̄ hominū moribus genera naturarū: diuersis statuit p̄ceptoꝝ sentētiis gubernari. Alius enim imaginariū legis opus quasi sub ueritatis colore depinxit. Alius corpus ipsius ueritatis declarauit. Quos em̄ obuolutos adhuc mundi caligine: ad comp̄hendenda ea quæ germana erāt: ac solida ppendit: eis obseruantiæ ordinē suspenso subtili quodāmodo examine susurrauit. quos aūt deprahēdere posset absolutū prædicationis carmē agnouit eis deus pfectā harmoniā solidæ uocis intonuit. Inde est quod figuris & ænigmatibus lex prisca depingit'. qm̄ dum infirma iudæoꝝ acies hebetat': & candidū scientiæ claritatis uigorē inspiciendæ lumen non habēt necesse est ut in uariis figuris figurarū color adhibeatur. Nam illis ad uirtutū præmia suppositā specie ꝓmittūtur: & peccatorū notæ inurunt' in corpore. is em̄ confirmant' alii: quibus alii transferunt' in corpore Præsens lectio exigit huiusmodi ferre sermonē: quæ diuersa lepraꝝ genera deprahendēda in diuersis materiis designauit. Alia em̄ lepra i parietib9 demōstrat' Alia humano notat' in corpore. alia in uasculis. alia in ueste: alia designatur in stamine. Deinde q̄ in huiusmodi uulneris loco crebra ac uaria pellicula deputantur

ff

quid em̃ dicã? Tot ſunt genera quot colores. Alia pallida: alia tetra: alia rubicunda. Deinde ſi hoies lepra (qđ eſt inſitũ naturæ) uitio polluant: qd hi faciunt: q grauioribus morbis corpoꝝ prægrauant? Sed age iaꝫ uideamus genera lepraꝝ ut medelaꝝ cauſas agnoſcere atq; ꝓbare poſſumus. Si fuerit inquit lepra alba uel rubicũda. ſiue tetra uel pallida: uel ſi florens ait hoc ẽ toto corpore decurrens. Nam eſt deteſtabilis lepra: q̃ omnino mũdari nõ poſſit eſt & q̃ facilẽ habeat mũdationẽ. Alia quoq; aduenticia: alia innata deꝑhendit:
D Quæ omnia niſi ſpiritaler ſentiant: rationẽ intelligẽtiæ ſimplicis nõ admittũt. Nam diuina ſapiẽtia legis ſuæ ꝓfundũ in huius extrema ſæculi regione quaſi tẽplum ſuo noĩe conſecratũ: intra ciuitatis alteri9 mœnia collocauit. Cui9 cõſtructio atq; opus q̃uis magnificũ uideat. interioris tamẽ hoĩs aditus admirant or/namenta uitiorũ: ſed interioris ſcientiæ aditus reſerare non poſſunt. Quare oranda eſt diuina dignatio: ut pulſantibus nobis intelligentiæ pateſcat ingreſſus. Iubet igit diuerſa lepraꝝ genera ſacerdos tẽpli diligẽter inſpicere atq; earũ habitus uel colores pleniori cõſideratione depræhẽdere. A coloribus em̃ lepra refertur poſſe agnoſci: quos tamẽ ad peccatũ magis aĩæ q̃ ad morbũ corporis manifeſtũ ẽ ꝓtinere. Diuerſi etem̃ colores diuerſas animi indicant maculas. Cum igitur pallida lepra cõſpicit languens & ægra fides aĩæ denotatur. Cum aũt rubicunda depræhẽditur. mens furore atq; iracundia inflãmata & homicidii cruore reſperſa cognoſcit. Cũ uero alba: tunc hæreticoꝝ fuſcata & male mũda conſciẽtia condẽnat. Sed alia lepra in capite: alia oriri phibetur in barba. Sunt em̃ hæretici q deum patrẽ uident tantũmodo blaſphemare: ut Manichæus qui non ſolum eum factorẽ denegat mũdi: uerum maloꝝ ꝓfiteť eſſe auctorem. Hi ſunt qui lepram in capite portare uident. Caput em̃ inquit apoſtolus uiri chriſtus eſt. Quæ uero lepra in barba portatur: hi ſunt qui blaſphemare uidentur in filium. Chriſtum em̃ ꝓfectũ in aduentu priſtino ꝓfecti uiri æuum agentem quaſi tricenariæ ætatis utilitas decorauit. Sꝫ & ſi tetra inquit & liuida fuerit quid eſt aliud q̃ liuoris maculis execrãda? Si aũt ait nigra fuit lepra. fumo utiq; idolatriæ & ſacrificioꝝ nidoribus notata. Si aũt inquit florens lepra fuerit: & cooperuit omnẽ florem maculatõis a capite uſq; ad pedes. uiſu ſacerdotis diiudicabit. Videbit em̃ ſacerdos: & ecce lepra cooperuit oẽm partẽ corporis: & mũdabit illum ſacerdos a maculatione: quoniã album mutabit. In hac lepra quaꝫ quaſi albam & florentẽ deſignat: diuerſa crimina uarie depræhendit. quia cum mũdialis uitæ uoluptas q̃ſi candida & florens exiſtimatur: tum graue uitiorũ cõtagiũ graſſat in corpore. Nam aut auariciæ aut alibidinis maculæ perpateſcunt. Sed hanc lepram cito dicit poſſe mundari. Auariciæ em̃ crimine facile carere ẽ poteſt: qui cõuerſus ad dñm ea quæ poſſederit indigẽtium alimoniæ miniſtrauerit ita ut dñs in euãgelio ait Verum date ælemoſynã & ecce oĩa uobis munda ſunt Luc.
Libidinẽ quoq; celeriter mũdare poterit ſi ieiuniis frequentiſſimis & abſtinẽtia corpus retinuerit. ſed his oĩbus medelã ꝓ ſacerdotẽ præcœpit dñs adhiberi. Dicit em̃ eſſe leprã quæ ſacrificiorũ oblationibus emundet Aliam uero quã aquæ facilius abluant necnon & quæ extra caſtra poſita mundet. Eſſe quoq; leprã aſſerit: q̃ mundari oĩno nõ poſſit. Hoꝝ igit ſcd'm figurã grauiorum peccatorum crimina congregant. Alia ſunt quæ ante baptiſmũ uident eſſe cõmiſſa: quæ tñ ꝓ gratiam baptiſmi diluũt. Alia uero q̃ poſt lauatõnẽ baptiſmatis ꝓpetrant: q̃ ſiue grauior ſiue minora peccata ſint: uiſus tñ ſacerdotis emundat. Quodcũq; em̃ modicum delicti fuerit poteſt a ſacerdote oĩno relaxari. Quæ autem grauiora ſunt diſciplina debẽt eccleſiaſticæ regulæ & oratiõe purgari. Quæ uero inſanabilia ſunt deo iudici reſeruant. Et inde eſt qđ in hoc loco ait: Vnum quẽq; ſcd'm q̃ habet propter curationẽ ſacrificiũ offerre debere. id ẽ. unuſquiſq; ſcd'm q̃ ſe dequiliſſe cognoſcit ſiue ꝓ carnalẽ concupiam ſeu ꝓ idolatriaꝫ ſeu piurio: ſeu mendacio: quaſi lepræ ſe uitiis intelligit maculatum: ꝓ ut potuerit deo ſacrificare nõ deſiſtat. ſed dicit genus eſſe lepræ qđ oĩno mũdari nõ poſſit: & ideo huiuſmodi hõ extra caſtra iubet expelli. Hoc ẽ ſane crimẽ qđ admittit in ſpiritum ſanctũ blaſphemiæ ſcilicꝫ ſicut ipſe dñs in euangelio ait. Qui peccauerit in ſpũ ſancto nõ remittet ei neq; hic: neq; in futuro. Adiecit em̃ ſcriptura diuina leprã eſſe in uaſculis: leprã in parietibus: leprã in ueſtibus: leprã ĩ ſtamĩe. ſed quõĩ his rebus lepra eſſe poſſit penitus ignoro. quæ qa uita carent: etiã ſenſu carere neceſſe eſt ſed ego arbitror cum in parietibus domus lepra eſſe referat hæreticoꝝ perfidiam uotari. Quid em̃ non polluit ubi adulteræ doctrinæ blaſphemia ꝓdicat? Ideo hanc leprã ſacerdos iubet a pietibus emũdare ut catholicæ ueritatis doctrina maculoſa hæreticoꝝ uerba depellat. Cũ aũt lepra in uaſculis dicit eſſe ꝓpria corporis delicta mõſtrant Vaſa aũt hoĩm corporibus cõparat apl'us. Hãtes inq̃t theſaurũ hũc in uaſis fictilibus. In ſtamĩe autẽ lepraꝫ habens paratũ ſe in omnib9 deo præbeat ut mercedẽ ab ipſo conſequi mereatur & in die iudicii ſecurus iuc/

1. Cor. 11.

Luc. 15.

Luc. 15.

Mat. 19.

nietur: si nulla dei offensa in eo reperiatur.

Secundus tractatus secundæ partis principalis.

Incipiunt epistolæ atq; tractatus beati Hieronymi sup quæstiones noui testamenti.

¶Beati Hieronymi ad Damasum papam de filio prodigo pillum scd'm litteram peccatorē pœnitentē scd'm mysticū sensum gentilē abdicantis illecebris errori/ busq; ad dei cultū conuersum. p maiorem aūt filiū in/ uidentē uel iudæos uel reliquos sanctos interptantā/ tis in quibus licet iustis oñdit esse posse liuorem.

Epistola. XV

Beatitutudinis tuæ itertrogatio dispu tatio fuit & sic q̄sisse q̄rendo uiam est ediſſe quæsitis: Sapiēter qppe iterro/ ganti sapientia reputabit'. Ais qs est iste in euangelio pater q duob9 filiis Luc.15. substētia3 diuidit? Qui duo filii? Qui maior? Quiue minor? Quō minor acceptā substantia3 cum meretricibus dissipat. Fame facta a pricipe regio/ nis præponit' porcis: siliquas comedit: ad patrē redit Accipit annulū & stolā: Et immolat' ei uitulus sagina tus. Quis sit maior frater. Et quō de agro ueniēs susce/ ptionē fratris iuideat & cætera q̄ in euangelio pleni9 explicant'. Addis insup: Sc o multos diuersa in hac le ctione diuersa dixisse: & fratrē maiorē iudeū minore3 Gæstimasse gentilem ppm. Sed quæro quō iudaico po pulo possit aptari. Ecce tot ānis seruiui tibi & nūq̄ mā datum tuum p̄teriui: & nūq̄ dedisti mihi hædū ut cu3 amicis meis epularer Et illud Fili tu semp mecum es: & oia mea tua sunt. Si aūt ais de iusto & pctōre nolue rimus esse pabolā iuste nō poterit cōuenire: ut de salu te alterius & fratris maxime cōtristetur. Si em̄ inuidia diaboli mors introiuit in orbē terra3 & imitant' eū q sunt ex parte eius nūq̄ psonæ iusti tā īmanis īuidia po terit coaptari: ut foris steterit & clementissimo patri rigidus obstiterit. soluq; liuore cruciatus lætitiæ do/ mus interesse noluerit. Itaq; sicut in cæteris pabolis: q̄ non sunt a saluatore disertæ quā ob causa3 dictæ sint solemus inquirere: ita & i hac facere debemus. q̄re do minus in istiusmodi uerba ꝓrupit: & ob quā īterroga/ tionē respōsionis similitudo ꝓlata sit. Scribæ & pha Luc.15. risæi mussitabāt dicētes: Quare hic peccatores recipit et uescit' cū eis superior qppe sermo p̄miserat. Erant aūt accedētes ad eū omnes publicani & pectōres uo/ lentes audire eū. Itaq; hinc oís inuidia cur quos legis præcepta dānarēt eo3 cōfabulationē atq; cōuiuiū do minus non uitaret. Et hæc Lucas. Cæterū Matthæus Mat.19. ita loquitur: Cum aūt discūberet in domo. Ecce mult i peccatores & publicani uenientes recūbebāt cū iesu: & cum discipulis eius qd' uidentes pharisæi dicebāt discipulis eius: q̄re cū pctōribus & publicanis mandu cat magister uester. Qui audiēs dixit: Non necesse hūt sani medicū. sed male hūtes. Euntes aūt discite qd sit: misericordiā uolo & non sacrificiū nō ueni uocare iu stos: sed peccatores ad pniam. Marcus quoq; in eadē Mar.2. uerba cōsentit. Igit' ut diximus oís ex lege quæstio na/ scebat' lex quoq; iusticiæ tenax clementiā nō habebat sed qcūq; adulter homicida fraudator & ut breuiter di cā mortali crimīe tenebat' nulla uenia pniæ laxabat' a crimine. oculo ꝓ oculo dētē ꝓ dēte aīam ꝓ aīa iubebā tur exoluere. Oēs itaq; declinauerūt simul inutiles fa cti erāt nō erat qui faceret bonū nō erat usq; ad unum Vbi aūt abūdauit pctm̄ supabundauit gratia. Et misit deus filiū suū factū ex muliere qui destructo medio pa riete: fecit utrūq; unū: & austeritatē legis euāgelii gra H tia tēperauit. Vnde & Paulus ad eccl'ias scribens: Gra Ro.1. tia uobis inq; & pax a deo patre nostro & dño iesu xp̄o gratia q̄ nō ex merito retributa s3 ex donāte cōcessa ē Pax uero q̄ recōciliati deo sum9 hūtes ꝓpiciatorē dn̄3 nostrū iesum xp̄m q donauit nobis delicta nostra: & deleuit qd' erat cyrographū mortis cōtra nos affigēs illud cruci & priucipat9 & ptātes fecit' ostētui triūphās eas in ligno q̄ aūt maior pōt esse clæmētia q̄ ut filius dei hoīs fili9 nasceret'. Decē mēsiū fastidia sustineret. Partus expectaret aduētū. inuoluer'et' pānis subiicere tur parētibus. Per singulas adoleret ætates. Et post cō tumelias uocū alapas & flagella crucis quoq; ꝓ nobis fieret maledictū ut nos a maledicto legis absolueret? Patri factus obediēs usq; ad mortē & id ope cōpleret qd' ante ex psona mediatoris fuerat dep̄catus dicens Pater uolo ut quō ego & tu unu3 sumus: ita isti in nos unū sint. Ergo qa ad hoc uenerat ut qd' erat īpossibile legi: qa nemo ex ea iustificabat' ineffabili mīa uince/ ret publicanos & pctōres ad pniam ꝓuocabat. Conui uiū quoq; eo3 expetēs ut in cōuiuio docerēt' sicut ma nifestū esse poterit ei: q euāgelia sollicita mēte plege/ rit. Quō & cibus eius & potus et deambulatio et uni/ uersa q̄ gessit in corpe salutē hoīm ꝓcurarint. Hoc ui/ dētes scribæ et pharisæi aduersus legē eum facere dice bāt. Ecce hō uorax et uini potator amicus publicano/ Mat.11. rum et pctōrū. Nā ante re ꝓhēderāt quare curaret i sab batis. Dn̄s ergo ut hanc eo3 accusatōem clæmēti ra/ Mat.12. tione suparet tres parabolas ꝓposuit ex qbus una est. xcix. ouium in montibus relictarum et unius perditæ: quæ pastori humeris est ꝓlicta. Alia dragmæ quā mu lier accenso lumine requisiuit et inuēta ea uicinas ad

lætitiã cõuocauit dicens cõgratulamini mihi qa inue
ui dragmã quã pdiderã. Tertia uero duoꝝ filioꝝ. de
I qua ut disputarẽ pauca iussisti. Et de oue qdez ac dra/
gma licet ad unũ ptineãt itellectũ: nõ est istius tpis di
sputatio. hoc tm̃ dixisse suffiat: ob hoc has pabolas eẽ
propositas ut quõ ibi inuẽtione pecoris & dragmæ læ
ticiæ ẽ angeloꝝ & circa manentiũ uicinaꝝ sic in publi
canoꝝ pctõꝝqꝫ pœnitẽtia debere eẽ leticiã: qb9 nõ sit
necessaria pœnitẽtia: unde uæhemẽter admiror Ter/
Tertuli. tullianũ in eo libro quẽ de pudicitia aduersuz pniam
scripsit & sniam ueterẽ noua opiniõe dissoluit: hoc uo
luisse sentire: qꝫ publicani & pctõres q cũ dño uescebã
tur æthnici fuerint dicẽte scriptura. Nõ erit uictigal pẽ
Mar.2. dens ex israel. Quasi uero & Mathæus nõ ex circũcisio
ne fuerit publicanus & ille q cũ pharisæo ĩ tẽplo orãs
oculos ad cœlũ nõ audebat erigere nõ ex israel fuerit
Luc.18. publicanus. An nõ Lucas memorat & oĩs popul9 au
diẽs & publicani iustificauerũt deuz baptizati baptis/
Luc.7. mo Iohãnis? Aut cuiꝫ credibile possit uideri æthnicũ
tẽplum ingressum: aut dñm cũ æthnicis habuisse cõui
uium cũ id maxime caueret ne legẽ soluere uideret: &
primuz uenerit ad oues pditas domus israel. Chana/
neæ quoꝫ depcanti ꝓ salutæ filiæ rñderit: Nõ oportet
Mat.15. tollere panẽ filioꝝ & dare eũ canibus. Et alibi discipu
lis pcepit. In uiã gentiũ ne abieritis: & in ciuitates sa/
Mat.10. maritanoꝝ ne nitraueritis. Ex quib9 oĩbus edocemur
in publicanis nõ tam gẽtiliũ ꝙ generaliter oĩm pecca
torum. id ẽ. qui erant & de gẽtibus & de iudæis accipi
posse psonas. Ille aũt qui iuxta insanas blasphemias
suas id dogmatis defendebat: qd̃ christianos nollet
recipere pœnitẽtis frustra argumẽtatus ẽ publicanos
iudæos nõ fuisse ut in psona eoꝝ gentiliũ tm̃ ppls poí
sit intelligi. Itaqꝫ ne lõgũ faciã ipsa euãgelii uerba ppo
nã & ĩ modũ cõmẽtarii qd mihi uideaz ad singula ꝙqꝫ
subnectã. Hõ quidã hẽbat duos filios hoiem deũ dici
Io.8. multis testimoniis approbaz ut ibi duoꝝ hoium testi/
moniũ uerũ est. Ego de me testimoniũ dico & qui mi/
Io.10. sit me pater. in alia pabola pastor ĩ alia paterfamilias
nũcupaz. in alia uineã locat in alia iuitat ad nuptias
Mat.13. & diuersis similitudinibus rẽ significat eã dẽ: ut iudæo
rum reprobet supbiã: & in cõmuni oĩm pctõꝝ siue gẽ
Mat.22. tiliũ siue israelitaꝝ pniam ꝓbet. Quod aũt ait duos fi
lios oẽs pene scripture de duoꝝ uocatiõe ppꝛoꝝ ple/
næ sunt sacramentis: Et dixit illi adolescentior. Pater
da mihi portionẽ substãtiæ ꝙ mihi cõtingit. Substãtia
dei ẽ oẽ qd̃ uiuimus: sapimus cogitam9 in uerba ꝓrũ
K pimus. Hoc deus æqualiter uniuersis & ĩ cõmune lar/
Io.1. gitus ẽ euangelista dicente. Erat lux uera ꝙ illuminat
oẽm hoiem ueniẽtẽ in hũc mundũ. iste ẽ dexter oculꝰ Mat.5. ps.26.
qui a scãdalis obseruãdus ẽ. hæc lucerna corpis: hoc
talẽtũ qd̃ nõ ẽ ĩ sudario colligãdũ id ẽ. delicate ocio/ Mat.25
seqꝫ tractandũ: nec ĩ terra defodiendũ terrenis. ſ. cogi
tatõibus obscurãdũ. Qui diuisit eis substãtiã significã Luc.15
tius ĩ græco legiz. και ϛι ειδεν αν τοις τον βιον. id ẽ. de/
dit eis liberũ arbitriũ: dedit mẽtis ꝓpriæ libertatẽ & ut
uiueret unusqsqꝫ nõ ex impio dei sed obsequio suo. id
est. nõ ex necessitare sed ex uolũtate ut uirtus haberet
locũ ut a cæteris aiantibus distaremus dũ ad exẽpluz
dei ꝓmissũ ẽ nobis facere qd̃ uelimus unde & in pctõ
res æquũ iudiciũ & in sctõs aut iustos iustũ ꝑmiũ retri/
buiz. Et nõ post multos dies collectis oĩbus adolescẽ
tior filius pegre ꝓfectus ẽ in regionẽ lõginquã. Si deꝰ
cœlum tenet palmo & terrã pugillo. Et Hieremias di
cit. Deus appropinquãs & nõ deus de longinquo per
Dauid quoqꝫ qa nullus absqꝫ eo locus sit ꝑdicaz: quõ ps.9
filius pegre ꝓficiscit & a patre discedit? Sciẽdũ igitur
nõ locoꝝ spaciis: sed affectu aut eẽ nos cũ deo: aut ab
eo discedere. Quõ em̃ ad discipulos loqtur. Ecce ego Mat.
uobiscũ sum oĩbus dieb9 usqꝫ ad cõsũmationẽ seculi. Eze.16.
ita ad eos q sui iactantiã ꝑferũt: & eẽ cũ dño nõ meret
dicit. Discedite a me: nõ noui uos q operamini iniqui Mat.
tatẽ. Recessit ergo iunior filius cũ uniuersa substãtia
a patre: & pegre ꝓfectus ẽ. Et Cain egressus a facie dñi
habitauit ĩ terra Naith: qd̃ interꝑtaz fluctuatio. Qui/
cũqꝫ a deo recedit: statim sæculi fluctibus quatiz & mo
uetur pedes eius. Nã postꝙ moti sunt hoies ab oriẽte
& a uero lumine recesserũt tũc aduersus deũ ĩpietatis
suæ ædificauere turrim: tunc dogmatũ supbias cõfix
runt uolentes curiositate non licita in ipsius cœli al/
ta penetrare. Et uocatus est locus iste Babel. i. cõfusio
& ibi dissipauit substãtiã suã uiuẽs luxuriose. luxuria ẽ
inimica deo: inimica uirtutibus pdit oẽm substãtiã pa
tris: & ad præsens uoluptate deliniens futuram non
sinit cogitare paupertatẽ. Cũqꝫ cõsumpsisset oĩa: facta
est fames ualida ꝑ regionẽ illã. Accepit a patre facul/
tates ut inuisibilia eius ꝑ ea ꝙ erant uisibilia cognosce
ret & ex pulchritudie creaturaꝝ cõseqnter intelligeret
creatorẽ. Qui ueritatẽ in iniusticia detinẽs: & pro deo
idola colẽs: naturæ bona uniuersa cõsumpsit. Et con L
sumptis oĩbus cœpit ægere uirtutib9 derelicto fõte uir
tutũ facta ẽ fames ualida ꝑ regionẽ illã. Oĩs loc9 quẽ
patre ĩcolimus absente famis penuriæ & ægestas ẽ. Fa Ela.
mis autem με ταφορικωσ λιμωνις χιροιν ualide. Hæc est
regio de ꝙ dicit ꝑ ꝓphetã. Qui habitatis ĩ regiõe umbræ
mortis: lux fulgebit sup uos. At cõtra ẽ alia regio
quam possessuri sumus mundo corde atqꝫ puro uiuen Deut.21. ty

tes.quam ſanctus deſiderat dicēs.Credo uidere bona dñi in terra uiuētium. Et ipe cœpit ægere:& abiit & cō iunxit ſe uni de principibus regionis illius deſerto nu tritio qui ad primā uocē bona ei fuerat cuncta largit9 iunxit ſe principi hui9 mūdi id ē diabolo rectori tene brax. Quē nūc inimicū hoiem:nūc iudicē iniqtatis: nūc draconē nūc ſathan nūc malleū nūc pdicē nunc belial nūc rugiētē leonē nūc leuiathan nūc theninim behemoch:& multis aliis uocabulis ſcriptura cōme/ morat. Quod aut ait uni de principibus plures eſſe in telligendū ē.q p iſtū uolitēt aerē:& diuerſox fraude uitiox genus hoim ſuæ ſubiiciāt ſeruituti. Qui miſit il/ lum agro ſuo ut paſceret porcos. Porcus aial imūdū eſt qđ ſceno & ſortibus delectat. Talis eſt dæmonū multitudo quæ p idola manufacta cruore pecudū & uictimis paſcit. Et nouiſſie ſaginatiore quadā hoſtia ipſius hois morte ſaturat. Miſit ergo eū in poſſeſſionē ſuā.id eſt.ſuū effecit eſſe famulum:ut paſceret porcos imolans ei aiam ſuā. Et cupiebat implere uentrē ſuū de ſiliqs porcox:& nemo illi dabat. Id qđ i Ezechiele cum increptatione dicit ad iſraelē & factū eſt in te puer ſum ultra mulieres ante fornicationē tuā & poſt te nō ſunt fornicatæ in eo q dediſti mercedes : & mercedes tibi nō ſunt datæ:uidemus in filio minore cōpletum. Subſtātiam ſuā in regione principis pdidit & poſt p/ ditas facultates miſſus ad porcos ægeſtate contabuit.

M Dæmonū cibus eſt ebrietas:luxuria fornicatio: & uni uerſa uitia:hæc blanda ſunt & laſciua & ſenſus uolu/ ptate demulcent ſtatiq ut appuerint ad uſum ſui puo cāt. Quibus iō luxurioſus adoleſcens nō poterat ſatu rari ga ſemp uoluptas famē ſui habet:& tranſacta nō ſatiat & Sathanas cū aliquē ſua arte decœpit & ppriū eiposuit iugū:ultra ad abundantiā uitiox nō pcurat ſciēs eſſe iā mortuū ſicuti multos idolatras uidem9 pa nis miſeria & ægeſtate cōfectos. Hi ſunt in qbus pphe ticus ſermo cōpleť:Oibus meretricibus dant merce/ des. Tu aūt dediſti mercedē oibus amatorib9 tuis : & nō accepiſti mercedes. Poſſumus aūt & aliter ſiliquas interpretari. Dæmonū cibus eſt carmia poetax:ſæcula/ ris ſapiētia rhetoricox pōpa uerbox:hæc ſua oēs ſua/ uitate delectant & dū aures uerſibus dulci modulatio ne currētibus cupiūt:aiam quoq penetrāt:& pectoris interna deuincūt. Verum ubi cū ſūmo ſtudio fuerit ac labore plecta nihil aliud niſi inanē ſonū & ſermonū ſtrepitū ſuis lectoribus tribuunt:nulla ibi ſaturitas ue ritatis:nulla refectio iuſticiæ repitur. Studioſi earū in fame ueri & uirtutū penuria pſeuerāt. Huius ſapientiæ typus & i Deuteronomio ſub mulieris captiuæ figura deſcribit:de qua diuina uox pcipit:ut ſi iſraelites eaz habere uoluerint uxorē Caluitiū ei faciat:ungues pſe cet & pilos auferat:& cū mūda fuerit effecta:tūc tranſ eat in pictoris amplexus. Hæc ſi ſcd'm litterā intelli/ N gimus nōne ridicula ſunt. Itaq & nos facere ſolemus qñ philoſophos legim9 qñ in manus noſtras libri ue niūt ſapiæ ſæcularis:ſi qd in eis utile repimus:ad no/ ſtrū dogma conuertimus. ſi qd uero ſupfluū de idolis de amore de cura ſæculariū rerū hæc radimus. His cal uitiū inducim9. hæc in unguiū more ferro acutiſſimo deſecamus. Vnde & apl's phibet:ne in idolis qs recū/ 1.Cor.8. bat dicēs. Vidēte aūt ne hæc lætitia ueſtra offendicu/ lū fiat infirmis. ſi enī qs uiderit eū q h3 ſnīam in ido/ lio recūbētē:nōne cōſcia eius cū ſit infirma ædificabi tur ad māducādū idolotica:& pibit q infirmus eſt in tua ſcia frater,ppter quē xps mortuus eſt. Nōne tibi ui deť ſub aliis uerbis dicere:ne legas philoſophos ora tores poetas:nec in eox lectione reqeſcas? Nec nobis blādiamur ſi in eis quæ ſunt ſcripta nō credimus cum alioz cōſcia uulneretť & putemur,pbare q dū legim9 nō reprobamus. Alioqn qle erit:ut exiſtimemus apl3 eius q ueſcebatť in idolio cōſciam reprobaſſe:& eū di/ xiſſe pfectū quē ſciret de idoloticis manducare? Abſit ut de ore xpiano ſonet iupiter oipotēs: & mehercule: & mecaſtor & cætera magis portenta q numina. At O nūc etiā ſacerdotes dei omiſſis euāgeliis & pphetis ui dem9 comœdias legere amatoria buccolicox uerſuū uerba canere tenere Virgiliū:& id qđ in pueris neceſ ſitatis eſt:crimē in ſe facere uolūtatis Cauēdū igitť:ne captiuā uelimus habere uxorē ne in idolio recūbam9 aut ſi certe fuerimus eius amore decepti mūdemus eā & purgemus oēm ſordiū errorē nec ſcādalū patiatur frater,p quo xps mortuus eſt cū in ore xpiani carmina in idolox laude cōpoſita audierit pſonare. In ſe autē cōuerſus dixit q̄ti mercēnarii idomo patris mei abun dāt panibus ego aūt hic fame peo. Mercēnarios ſcd'3 aliū intellectū eos aduertim9 ex iudæis:q ob pñtia tm̄ legis pcepta cuſtodiūt. Hi iuſti ſūt & miſericordes nō ob ipam iuſticiā & ob ipm miæ bonū. ſed ut a deo ter renæ fœlicitatis & lōgæ uitæ pmiū cōſequanť q autē iſta deſiderat merito cōpelliť ad obſequiū pceptorū ne eox puaricatōe q̄ iuſſa ſunt careat cōcupitis porro ubi metus ē nō eſt dilectio. pfecta qppe dilectio foras mittit timorē. Nā q diligit nō ideo impata cuſtoditqa aut timore pœnax aut pmii auiditate cōpelliť. ſ3 qa hociſm qđ a deo iubeť eſt optimū. Sēſus itaq iſte eſt Quāti ex iudæis ob pſentia tm̄ bona a dei obſequo nō recedūt & ego ægeſtate cōficior. Surgēs ibo ad patrē

meum. Pulchre ait surgēs. patre qppe absente. nō ste/
Exo. 34. terat pc̄ōr̄ iacere: iustor̄ stare ē. Ad Moysen dicit tu/
uero hic sta mecū: & ī. cxxxiii. psalmo. Ecce nūc bn̄di/
cite dn̄m oēs serui dn̄i q statis in domo dn̄i. Ad bn̄di/
ctionē dn̄i stātes ꝓpheta ī domo dn̄i cohortat. & dicā
illi. Pater peccaui ī cœlū & corā te: iā nō sū dignus uo
cari filius tuus. peccauerat ī cœlū Hierusalē cœlestez
religrat matrē. Peccauerat corā patre q conditore de
serto fuerat ligna ueneratus. nō erat dignus uocari fi
p lius dei qui seruus eē maluerat idolor̄. Ois em̄ q facit
Io. 8. pc̄m̄ seruus ē peccati & ex diabolo patre natus ē. Fac
me sicut unum de mercēnariis fac me inqt sicut unuz
ex iudæis q te ob p̄tiā tm̄ rerū ꝓmissa uenerant. Reci
pe filiū pœnitētē qui mercānariis tuis peccātibus sæ/
pissime pepcisti & uenit usq; ad patrē suum. Venimus
ad patrē qn̄ recedim9 a porcor̄ pastiōe scd'm illd' sta
Eze. 5. tim ut cōuersus ingemueris: saluus eris. Cūq; adhuc
lōge eēt: uidit eū pater eius & misericordia motus est.
Anteq̄ dignis opibus & uera pnīa ad patrē rediret an
tiquū deus apud cūcta futura iā facta sunt & q est oīm
p̄sci9 futuror̄: ad eiusdē p̄currit aduētū & p uerbū qd'
carnē sumpsit ex uirgine: reditū filii sui iunioris antici
pat: & p̄currēs incubuit sup collū ipsi9. Ante uenit ad
terrā q̄ ille domū cōfessiōis intraret. incubuit sup col
lum ipsius. i. corpus sūpsit hūanū. Et sicuti iohānes su
per pectus recubuit: q secretor̄ ei9 effectus ē particeps
ita & iugū suū leue. i. mādator̄ suor̄ facilia p̄cepta ex
gratia magis q̄ ex merito sup iuniorē filium colloca/
uit: Et osculatus est eū iuxta illud qd' in cātico cāticor̄
Cañ. 1. eccl'ia de spōsi p̄stolatu aduētu dep̄cans. Osculet me
osculo oris sui. Nolo mihi dicēs p Moysen nolo p ꝓ/
phetas loquat ipe meū corpus assumat ipse me oscu/
Esa. 8. let in carne ut & illud quoq; qd' ī Esaia scriptū ē huic
sniæ coaptemus. Si q̄ris q̄re: & ad me habita in saltu.
Et ibi qppe flēs eccl'esia clamare iubet ex seyr. qa seyr
pilosus & hispidus interptat ut & antiquū gentiliū si/
Cañ. 1. gnificet horrorē. illa pari silitudine respōdente nigra
sum sed formosa filia Hierusalē. Dixit aūt illi filio. Pa
ter peccaui in cœlū & carā te iam nō sum dignus uo/
cari filio tuus. dicit se nō eē dignū filiū nūcupari & tn̄
ex naturæ uoce ex illa substātia quam illi pater fuerat
aliqn̄ largitus: ī nomē trepidus ueritatis ꝓrūpit pater
Q inquiēs peccaui in cœlū. Frustra igit quidā argumen
tant nomē patris ī sanctis tm̄modo cōuenire: cū etiā
deū patrē uocet: q se filii nomie cōfitet indignū: nisi
forte ideo patrē audet uocare: qa plena mēte cōuers9
est. Dixit aūt pater ad pueros suos. Celeri9 ꝓferte sto
lam priorē: & induite eū stolā quā Adā peccādo pdi/
derat. Stola q̄ in alia parabola idumētū dicit nuptia/
le. i. uestē spūssancti: quā q nō habuerit: nō pōt regis
intereſſe cōuiuio. Et date annulū ī manu illius signa/
culū silitudinis xp̄i: scd'm illud. In quē credētes signa Epha.
ti estis spū repromiss onis sancto. Et ad principē dicit
Tyri: qui silitudinē cōditoris amiserat. Tu es signacu Eze.
lū similitudinis & corona decoris in delitiis paradisi
dei natus es. Esaias quoq; de hoc signaculo loqt: tūc
manifesti erūt q signant. Hoc signaculū in manu dat
qn̄ opa iusticiæ scriptura significat ut ibi factū ē uerbū
dn̄i in manu Achæi ꝓphetæ. & ad Hierusalē. Ornaui Eze.
te inquit ornamento & ꝓposui tibi armillas circa ma/
nus tuas. Rursum ad eū q indutus ē pōdere: alius lo/
cus signaculi demōstrat. Pertrāsi p mediā Hierusalez Eze.
& da signaculū in frontibus uiror̄ gementiū & dolē/
tiū in oībus iniqtatibus q̄ fiunt in medio eor̄. Quare
ut postea possent dicere. Signatū ē sup nos lum̄ uul/ ps.
tus tui dn̄e & calciamentū in pedibus eius. Spōsi qppe
pdiderat dignitatē: & nudis pedib9 pascha celebrare
nō poterat. Hæc sunt calciamēta de quibus dn̄s ait: Et Eze.
calciaui te iacintho. & calciamēta in pedibus eius nec
ubi coluber insidiās plātā ingrediētis: ī uaderet & sup
scorpiōes & serpētes securius ambularet ut p̄pare ad
euāgeliū pacis iā nō gradiēs scd'm carnē sz scd'm spm̄
& dictū ei ꝓpheticū cōueniret q̄ specios pedes euāge Esa.
lizātiū pacē euāgelizantiū bona. Et afferte uitulū sagi
natū: & occidite & māducem9: & epulemur qm̄ hic fi
lius meus mortuus fuerat & reuixit pierat & inuentus
est. Vitulus saginatus q ad pœnitētiæ imolat salutez R
ipse saluator est cuius quotidie carne pascimur cruore
potamur. Fidelis metum lector intelligis quia ei9 pin
guedine saturati in ructum laudis eius erumpimus di
centes. Eructauit cor meum uerbuz bonum: dico ego ꝓ-
opera mea regi licet quidam supstitiose magis q̄ uere
non considerantes textum psalmi ex patris psona ar/
bitrentur hoc intelligi. Quod aūt ait epulemur: quo/
niam hic filius meus mortuus fuerat & reuixit: perie/
rat: & inuentus est ad eundē parabolæ superioris per/
tinet sensum: in qua dicitur. Sic dico uobis: quia gau/
dium erit coram angelis dei super uno peccatore pœ
nitentiaz agente. Et cœperunt epulari. Hoc conuiuiū 2. Cor. 5.
quotidie celebratur: quotidie pater filium recipit. Sē/ Lu.
per Christus credentibus imolatur. Erat aūt filius se/ Act. 13.
nior in agro. Hucusq; de persona filii iunioris disputa
tum est: quem secundum præsentem parabolam: in
publicanis & peccatoribus qui a domino ad pœnitē/
tiam prouocabantur debemus accipere: secundū my/
sticos autem intellectus de futura quoq; uocatiōe gē/

tium prophetari. Nūc ad seniorē filiū sermo trāsgredi
tur quē multi simplr ad oīm sctōz psonā multi ꝑprie
ad iudæos referūt & de sctis qdē nō difficilis interpta
tio ē i eo qd dicit: nūq̄ mādatū tuū ꝑteriui: licet illd
uideat obsistere: qd reuersioni fratris inuideat. In iu/
dæos aūt cū liuor in fratris salute cōueniat: hoc repu/
gnat q nūq̄ se dicat eius ꝑterisse mādatū de qbus qd/
nobis uideat suis in locis conabimur explanare. Erat
aūt filius illius senior in agro in terrenis opibus labo
re desudās longe a gratia sanctispūs & a cōsilio patris
Luc. 14. extorris hic ē q ait agrū emi & necesse habeo exire & ui
dere illū rogo te habe me excusatuz: Hic q iuga boum
emit quinq: & legis onere depsſus terrenoz sensuum
uoluptate pfruit hic q uxore ducta ire ad nuptias nō
Mat. 20. pōt & effectus caro nequaq̄ unū pōt esse cū spū. In hu
ius psona etiā illius parabolæ oparii cōgruūt in q̄ pri/
ma tertia sexta nona hora: id ē. uocationibꝰ uariis mit
tunt ad uineā & indignant sibi undecimæ horæ opa
rios coæquari & cū ueniret & appropinquaret domui
audiuit symphoniā & chorz. Illud qd in quodā psal/
S mo supscribit ꝑ melech: huic sensui cōuenit. Si quidē
melech chorꝰ i unū cōcinnēs dicit. Male āt qdā de la
tinis symphoniā putāt esse genus organi cū cōcors in
dei laudibus cōcētus ex hoc uocabulo significet Sym
phonia qppe cōsonātia exprimit i latino. Et uocauit
unū de pueris: & interrogauit qd nā essent hæc: & nūc
interrogat israel. Quare deus i gentiū assumptiōe læ/
tet: & æmulatiōe cruciatus paternā scire nō pōt uolū
tatez. Qui ait illi qm̄ frater tuus uenit & occidit pater
tuꝰ uitulū saginatū qm̄ i columē illū recepit cā læticiæ
q̄ patri dei laudes toto orbē uoce cōcinnit salus ē gē
tiū salus ē peccatoz lætant angeli oīs in gaudiū crea
tura cōsentit & de solo dicit israel. Iratꝰ aūt noluit in
trare irascit se absente fratrē esse susceptū irascit eū ui
uere quē putabat extinctū & nūc foris stat israel & nūc
discipulis euāgelica in eccla audiētibus mater eius &
fratres foris stāt q̄rētes eū. Egressus aūt pater illiꝰ cœ
pit rogare eū q̄ benignus & clæmēs pater rogat filiū
ut læticiæ domus pticeps fiat. Rogat aūt pater p apo
stolos rogat p euāgelii pdicatores. E quibus Paulꝰ ait
2. Cor. 5. Præcamur ꝑ Xpō reconciliamini deo. Et alibi: uobis
Act. 13. oportebat primū annūciare uerbū dei sed q̄a reppuli
stis illud & indignos uos iudicastis æternæ uitæ. Ecce
cōuertimur ad gētes. Ipse aūt rndēs ait patri suo. Ecce
tot ānis seruio tibi. Pater supplex ad cōcordiā depcat
ille iusticiā q̄ in lege ē cōsequēs dei iusticiæ nō subiicit
Porro q̄ maior iusticia dei: q̄ ignoscere pœnitētibus:
T filiū suscipe redeuntē? Ecce tot ānis seruio tibi & nūq̄

mandatū tuū preteriui: quasi hoc ipm nō sit præterire
mādatū saluti alterius iuidere ante deū se iactare iusti
ciæ cū nemo corā eo mūdꝰ sit. Quis em lætabit castū
se habere cor ne si unꝰ quidē diei fuerit? Dauid cōfitet
in iniquitatibus cōceptus sum: & i delictis cōcepit me ps. 50.
mater mea. Et in alio loco si iniquitatē attēdis dñe qs ps. 129.
sustinebit? Et hic dicit nunq̄ se præterisse mādatū to/
tiens ob idolatriā captiuitatibus traditus. Ecce tot an
nis seruio tibi: & nunq̄ mandatū tuū præteriui. Hoc ē
qd Paulus apostolus loquit quid ergo dicemus quia Rom. 9.
gentes q̄ nō sectabant iusticiā cōpræhēderūt iusticiā:
iusticiā q̄ ex fide ē. Israel uero ſectādo legē iusticiæ ad
legē iustiæ nō puenit. Quare qa nō ex fide sz q̄si ex opi
bus legis pōt ergo & ex eius psona dici qui iuxta eūdē
apostolū in iusticia quæ ex lege ē: sine reprehensiōe uer
satus sit: licet mihi uideat magis se iactare iudæus: q̄
uera dicere ad exēplū illius pharisæi dicētis. Deus gra Luc. 18.
tias ago tibi quia nō sum sicut cæteri hoim raptores in
iusti adulteri sicut & hic publicanus. Ora te nōne tibi
uidet ea q̄ ille de publicano dixerat dicere iste de fra/
tre? Hic ē q comedit oēm substātiā suā uiuēs cū meretri
cibus. Ad id aūt qd ait: Mādatū tuū nūq̄ præteriui pa
tris sermo nō cōgruit: nō em cōfirmauerat uera esse q̄
dixerat filius sz irascētē alia rōe cōpescuit: fili tu semp
mecū es Nunqd ait bñ qdē dicis. & fecisti cūcta q̄ iusse
rā? Sed mecū es sēp mecū es lege qua strigeris mecū es
dū mihi & recaptiuitatibus erudiris: mecū es nō qa p/
cepta mea cōpleueris sed q te i lōgā regionē abire nō
passus sū mecū es ad extremū scdm illd qd locutꝰ sū
ad Dauid. Si dereliquerint filii eius legē meā & i iudi/ ps. 88.
ciis meis nō abulauerint si iusticias meas ꝑphanaue/
rint & mādata mea nō custodierint uisitabo i uirga ini
quitates eoz & in flagellis iiusticias eoz misericordā
aūt meā nō auferā ab eis quo testimonio & id i quo fi
lius senior gloriat falsum esse cōuincit dū in dei iudi
ciis nō ambulat: & eiꝰ mādata nō facit. Et qūo ista nō
faciēs cū patre sp fuisse dicet? dū peccās uisitat in uir/
ga & uisitato misericordia nō negat. Nec mirādū pa/
tri eum ausum fuisse mētiri: q fratri potuit iuidere ma/
xime cū in die iudicii quidā ipudētiꝰ mētiant dicētes
Nōne i noie tuo cōedimus & bibimus & uirtutes mul Math. 7.
tas fecimꝰ dæmonia eiecimꝰ? Quid uero sit & oīa mea
tua sunt suo loco cōgruētius explicabit. Et nūq̄ dedi/
sti mihi hædū ut cū amicis meis epularer. Tātus inqt
israel sanguis effusus est tot hominū cæsa sunt milia:
& nullus eoz nostræ extitit salutis redemptor. Ipse io
sias qui placuit in cōspectu tuo: & nuper Machabæi: q
pro tua hæreditate pugnabant contra sas sanctitatis

hostium gladiis interempti sunt & nullius cruor no/
V bis reddidit libertatē. Ecce adhuc Romano imperio
subiacemus nō ꝓpheta nō sacerdos non iustus quisq̄
immolatus est nobis. Et ꝓ luxurioso filio id ē. ꝓ gen/
tibus ꝓ peccatorib9 toti9 creaturæ creatoris glorioſus
sanguis effusus est: Cūq; merētibus mīora nō dederis
immeritis maiora tribuisti. Nunq̄ dedisti mihi hædū
ut cū amicis meis epularer. Erras israel dic poti9 ut te
cum epularer aut potest esse tibi aliqua iocūditas: nisi
patre tecū celebrāte cōuiuiū. Saltē exēplo docere præ
senti. Reuerso filio iuniore & pater lætat & pueri. Mā
ducemus ait: & epulemur: nō māducate & epulamini
At tu ea mente qua inuides fratri qua a patris recedis
aspectu & semp in agro es: nunc quoq; uis eo absente
inire cōuiuiū. Munq̄ dedisti mihi hædum nūq̄ pater
deteriora dat munera habes uitulū saginatū īmolatū
ingredere māduca cum fratre. Quid hedū quæris cui
agnus ē missus. Et ne simules te nescire ꝙ missus ē. Io/
Io.1. hānes tibi eū in heremo demōstrauit. Ecce agnus dei:
ecce qui tollit peccata mūdi. Et pater quidē quasi clæ/
mens & penitētiā tribuēs te hortat ad uitulū nō īmo
lans hædū quē stare scit ad siniſtrā. Tu uero in fine
sæculi ipse tibi es hædū īmolaturus Antichristū: & cū
amicis tuis spiritibus īmūdis eius carne saturādus ex/
p̄s.73. pleto uaticinio. Tu cōfregisti caput draconis magni:
dedisti eū escā populis æthiopū. Cū autē filius tu9 hic
qui deuorauit oēm substātiam suā uiuens cū meretrici
bus uenit: occidisti ei uitulū saginatū. Cōfitet & nunc
israel saginatū uitulū fuisse qui cæsus est. intelligūt ue
nisse Xp̄m: sed torquent inuidia: & nolunt fratre nō
pereunte saluari. ipse aūt dixit illi. Fili tu semp mecuꝫ
es & mea oīa tua sunt filiū uocat: licet intrare nolentē
Quō aūt dei omnia iudæorū sunt nunqd angeli thro
X ni dn̄ationes cæteraq; uirtutes. Oīa ergo intelligam9
legē ꝓphetas eloquia diuina. Hæc ei dedit: ut in lege
eius meditaret die ac nocte scd'm illum canonē queꝫ
sæpe exposuimus scripturarū. Oīa nō ad totū referen
da eē: sed ad ptem maximam: ut ibi: oēs declinauerūt
p̄s.13. simul utiles facti sunt & alibi. Oēs qui uenerūt āte me
1.Cor.9. fures fuerūt & latrones. Et Paulus ad Corintheos. Oī
bus inquit oīa factus suꝫ ut oēs lucrifacerēt. Et ad Phi
Phili.2. lippēses. Oēs em̄ quæ sua sunt: quærunt: nō ea q̄ sunt
iesu xp̄i. Quāq̄ nihil unq̄ illi negasse credēdū sit quē
ad suū uitulū hortat edendū. Epulari non oportet &
gaudere: qm̄ hic frater tuus mortuus fuerat: & reuixit
perierat: & inuētus est. Cōfidamus igit & nos uiuere
posse ꝓ penitētiā qui fueram9 mortui ꝓ delicta. Et hic
quidē ipse filius reuertitur. in supioribus uero ī oue sci
licet & in dragma qd' errauerat. Afferet & qd' perierat
inuenit & simili tres parabolæ fine clauduntur dū in
ista ponit perierat: & inuētus est: ut intelligamus di/
uersis similitudinibus de eadem peccatorū susceptiōe
signatū. Et quidē in ethnici psona dicta sint & iudæi.
Videamus aūt quō sup sancto generaliter & peccato/
re parabola ista possit itelligi: & de cæteris quin iusto
cōueniat nō ambigit. Illud est in quo legēti scrupul9 Y
cōmouet cur iustus saluti peccatoris inuideat & in tā
tum iracundia repleat ut nec fratris misericordia nec
patris præcibus nec totius domus iocunditatis supet.
Ad qd' breuiter respōdebimus. Oēm mūdi istius iusti/
ciā ad dei compationem nō esse iusticiā. Quō enim ex
peccatis Hierusalē Sodoma iustificat: nō quo ipsa sit
iusta sꝫ quo maioribus delictis fiāt minora delicta ita
& hoiem uniuersa iusticia non est deo collata iusticia
Deniq; Paul9 qui dixerat. Quotquot ergo pfecti hoc Rom.
sapiamus in alio loco cōfitet & clamitat. O ꝓfundū
diuitiaruꝫ sapientiæ & sciētiæ dei q̄ inscrutabilia sunt
iudicia eius & inuestigabiles uiæ eius! Et alibi ex pte co 1.Cor.
gnoscimus & ex pte ꝓphetamus & nūc p speculum ui
demus in ænygmate. Et ad Romanos miser ego hō: Rom.
quis me liberabit de corpe mortis huius. Ex q̄bus om/
nibus edocemur: dei solius pfectā esse iusticiā: qui so/
lem suū oriri facit super iustos & iniustos: dat pluuiā
serotinā: & matutinā merētibus pariter & nō merenti
bus qui de uicis angulis & plateis inuitat ad nuptias:
& deintus quosdā iam quasi securos expellit foras. Et Mat.10.
ouem quæ ad exēplum filii pœnitētis ipsa redire non
poterat: uel nolebat quærit: & inuenit & inuentā suis
humeris reportat multū em̄ errādo laborauerat. Vt
aūt doceamur ī sanctos quoq; cadere posse inuidiā: &
soli deo purā clæmentiam derelinqui: filioꝫ Zebedei
cōsideremus exēplū pro quibus cū mater mota pieta/
tis affectu nimis grādia postulasset reliqui decē disci/
puli indignati sunt. Et iesus aduocans eos dixit. Scitis Mat.
quia principes gentiū dominantur eorū: & qui maio/
res sunt: potestatem exercent in eis. Non ita erit inter
uos sed q̄cūq; uoluerit inter uos maior eē sit uester mi
nister & quicūq; uestrū uoluerit inter uos esse primus
sit uester seruus. Quō filius hois nō uenit mīstrari: sed
minīstrare & dare aīam suā redētionē ꝓ multis. Nulli Z
periculosuꝫ nulli uideat esse blasphemū: q; & in apo
stolos inuidiæ malum dixim9 potuisse subrepere cuꝫ
etiam de angelis hoc dictum putemus. Sydera quip/ Iob.25
pe non sunt munda in conspectu eius: & contra an/
gelos suos peruersum quid intellexit. Et in psal/
mis dicitur non iustificabitur in conspectu eius om

ps.142. nis uiuēs. Nō ait nō iustificabitur oīs hō sed oīs uiuēs: id est. nō euāgelista: nō apostol9 nō ꝓpheta Ad maiora cōscēdo: nō angeli non throni: nō dñationes nō ptātes: cæteræq; uirtutes. Solus deus ē in quo peccatū nō cadit. cætera cū sint liberi arbitrii iuxta qđ & hō ad imaginem & similitudinē dei factus est in utrāq; ptem possunt suā flectere uolūtatē. Quod si hac sentētia nō adduceris, saltē illius auctoritate parabolæ cōmoue/re in qua p totū diē oparii mittunt ad uineā & ī prima hora uocant Adā. Abel: Seth. In tertia Noe. in sexta Abraā. in nona Moyses: in undecima gentiū popul9 cui dicit. Quid hic statis tota die ociosi. Et illi respon derūt: nemo nos cōduxit. Quod aūt extrema hora nostri sit Saluatoris aduētus testis est iohānes apostolus 1.Ioh.2. dicēs. Fratres nouissima hora ē. Etem̄ sicut audistis qa A Antixp̄us uenit nūc antixp̄i multi facti sunt ꝓpter qđ cognoscimus quia nouissima hora ē. Si hæc displicet interꝓtatio seqmur quocūq; duxeris ita tñ ut eos q uocati sunt primi iustos esse fatearis qđ cū obtinuero: illud inferam & quō iusti murmurauerūt aduersum patrēfamilias dicētes: hi nouissimi uenerūt: & una hora fecerūt: & æquales illos nobis fecisti qui portauimus pondus diei & æstus. Vident quidē iuste: dicere non æqualē debere esse mercedē ei9: qa prima hora ad notē. usq; sudauerat: & eius q una hora sit in labore uersatus. Sed ipsa iusticia habet in se liuorē cū alteri9 in uideat fœlicitati. Deniq; & dñs oculū in eis arguit in/ Mat.10. uidentē dicēs: Amice an oculus tuus nequā est qa ego bonus sum. Vñ & ab apostolo solus iustus solus dicit immortalis nō quo angeli iniusti sunt & mortales: ſ3 quo ipse sit imortalis & iustus cui collata uniuersa iustitia iniquitas inuenit. Vt autem in hac eadē parabola quā nūc ꝓposuimus iniusticiā intelligas cōductoꝝ attēde pauliſp: q prima hora cōductus est plus meret abeo qui hora tertia missus est ad uineā rursum horæ tertiæ oparius sextæ horæ opariū ātecedit & sextæ horæ nonæ horæ uincit operarium. Quō igit nouissimo oēs inuident & eandē in se iusticiā nō requirūt. Tu q hora nona cōductus es: cur inuides ei q undecima hora ē missus ī uineā. Quodcūq; rñderis: q̄uis diuersum asseueris laborē: ut & præmiū maius in diuerso labore merearis: eidē apud sextū snīæ subiacebis. Et tu qui hora sexta cōduct9 es nouissimo ĩuides cur tecū denarium id est. æqualē cōsequat salutē: licet salutis ꝓ labore diuersa sit gloria eadē de te potest tertius dicere: & de tertio rursum primus: uerū ipsi inter se ob nō æq̄lem laborē & uocatiōis spatia diuersa æqualē præmiū libenter accipiunt. In nouissimo tm̄ opario id est ī gē/tiū salute discordāt: & dño iniuriā faciunt: & sub omnibus parabolis arguunt inuidiæ. Nō ambigo quin inculta tibi nostræ puitatis uideatur oratio: sed sæpe causatus sum expoliari nō posse sermonē nisi quē ꝓpria manus limauerit. Itaq; ignosce dolētibus oculis: id est ignosce dictāti maxime cū in ecclesiasticis rebus nō quærant uerba sed sensus id ē. panibus sit uita sustentanda non siliquis

¶ Beati Hieronymi p̄sbyteri ad Hedibiā æpistola explicans. xii. quæstiones.

Epistola XVI prologus.

IGnota uultu fidei mihi ardore notissima es & de extremis Galliæ finibus in bethleemitico rure latitantē ad respōdendū ꝓuocas de sanctarū quæstiūculis scripturarū: p hominē dei filiū meū Apodemiū cōmentariolū dirigēs: quasi uero nō habeas in tua ꝓuincia disertos uiros & in lege dei pfectos nisi forte expimētū magis nostri q̄ doctrinā flagitas: & uis scire qd de his quæ ab aliis audisti nos quoq; sentiamus. Maiores tui Pateri9 atq; Delphirius quorū alter anteq̄ ego nascerer rhetoricā Romæ docuit alter me iaʒ adolescētulo oēs Gallias prosa uersuq; suo illustrauit ingenio iam dormiētes & taciti me iure repræhendūt q̄ audeā ad stirpem generis sui quippiā missitare: licet concedā eis eloquentiæ magnitudinē & doctrinā sæcularium litterarum: merito subtrahā scientiam legis dei: quā nemo accipere pōt nisi ei data fuerit a patre luminū qui illuminat omnē hominem uenientē in hunc mundum: & stat medius credentiū qui in nomine ei9 fuerint cōgregati. Vnde libere ꝓfiteor: nec dictū superbe ptimesco: me scribere tibi non in doctis humanæ sapientiæ uerbis quam deus destructurus est sed in uerbis fidei spiritalib9 spi B ritalia comparantem: ut abyssus ueteris testamēti iuocet abyssum euāgelicā: ī uoce cataractaꝝ id ē. ꝓpheta/rum & apl̄oꝝ suorū & ueritas dñi pueniat usq; ad nubēs: qbus mandatū est: ne sup incredulū israel imbrē pluerent sed ut rigarēt arua gentiliū & torrentē spinarum ac maremortuū dulcorarēt. Ora igit ut uer9 Hæliseus steriles in me & mortuas aq̄s uiuificet & apostolorum sale quibus dixerat uos estis sal terræ: meū mu Math. 5. nusculum condiat quia omne sacrificium quod absq; sale est: domino non offertur. Nec fulgore sæcularis eloquentiæ delecteris quem uidit iesus quasi fulgur cadentem de cœlo: sed potius eum respice qui nō habet decorem nec faciem: homo in plagis positus & sciens

ferre infirmitatē & quicq̄d ad ꝓposita reſpōdero ſcias me nō cōfidētia reſpondiſſe ſermonis ſed eius fide q̄
ps.80. pollicitus eſt. Aperi os tuū: & ego implebo illud.

¶ Prima q̄ſtiōis ſolutio quō q̄s poſſit eē pfect9 & quō uiuere debeat uidua ſine liberis derelicta.

Queſtio. I

INterrogas quomō pfectus eſſe q̄s poſſit & quō uiuere debeat uidua quæ ſine liberis derelicta eſt. hoc idē in euāgelio legis doctor interrogat. Magiſter q̄d faciēs uitam
Mat.19. æternam poſſidebo? Cui reſpōdit dñs mandata noſti Dicit ille. Quæ: ieſus aūt dixit. Nō homicidium facies non adulteriū nō furtū non falſum dices teſtimoniū Honora patrē & matrē & diliges ꝓximū tuū ſicut teip ſum & illo dicēte hæc oīa feci: dñs intulit. Vnū tibi deeſt. Si uis eſſe pfectus: uade & uende oīa quæ habes & da paupibus: & ueni ſeq̄re me. Itaq̄ & ego tibi dñi noſtri reſpōdebo ſermonibus. Si uis eſſe pfectus: & tollere crucē tuā & & ſequi dñm ſaluatorem. & imitari Pe/
ubi ſupra trū dicentē. Ecce nos dimiſimus oīa & ſecuti ſumus te
C Vade & uēde oīa quæ habes & da pauperibus & ſequere ſaluatorē. Nō dixit da filiis da fratribus: da ꝓpinq̄s quos etiam ſi haberes iure his dñs ꝓferret ſed da pauperibus: imo da xp̄o qui in paupibus paſcit. Qui cum diues eſſet ꝓ nobis paup factus eſt. q̄ logtur in. xxxix. pſalmo. Ego aūt mēdicus & pauper: & dñs ſollicitus eſt ꝓ me. Statiq̄. xl. pſalmi de eo exordiū eſt. Beatus q̄ intelligit ſup egenū & pauperē. Intelligentia opus eſt ut poſt intelligentiæ beatitudinē ſciat quid ſit ægen9 & paup. Nō utiq̄ ille q̄ mēdicitate & ſqualore coop/
tus eſt: & tñ non recedit a uitiis ſed de q̄bus apoſtolus loquit. Tantū ut pauperū memores eſſem9 ob quoꝝ refrigeria laborabant Paulus & Bernabas in eccleſiis gentiū ut collectæ fierent p primā ſabbati. & hanc ipſam oblationē nō p alios ſed p ſe deferre feſtināt his qui ſuas ꝓ xp̄o amiſere ſubſtantias qui pſecutiōes paſſi ſunt qui dixerunt patri ſuo & matri uxoribus & liberis: non nouimus uos. Hi impleuerūt uolūtatē patris
Luc.8. & audierūt dicentē dñm ſaluatorē. Mater mea & fratres mei hi ſunt: q̄ faciunt uolūtatē patris mei. Et hoc dicimus nō quo in pauperes iudæos: ſiue gentiles: & oīno cuiuſlibet gentis ſint pauperes ꝓhibeamus faciēdam elemoſynā ſed quo chriſtianos & credentes pauperes incredulis ꝓferamus. Et inter ipſos chriſtianos ſit multa diuerſitas utrum peccator an ſanctus ſit. Vn
D de & apoſtolus paſſiuā in oēs miſericordiā ꝓbās ſert
Gal.6. Maxime in domeſticos fidei. Domeſticus fidei eſt qui eadem tibi religione coniungitur: quem a conſortio fraternitatis pctā nō ſeparāt. Quod ſi de ĩimicis quoq̄ nobis ꝓcipiet ſ ut ſi eſurierit dem9 eis cibū ſi ſitierit dem9 eis potū q̄ hæc faciētes cōgerim9 carbones ſup caput eoꝝ quāto magis de his qui non ſunt inimici & q̄ xp̄iani ſunt: atq̄ ſācti. Neq̄ uero hoc q̄d dicit. hoc em̄ Ro.
faciēs carbones ignis cōgregabis ſup caput eius ĩmallam partē accipiendū eſt ſed in bonam. Quando em̄ inimicis noſtris ꝓbemus beneficia: maliciam eorum noſtra bonitate ſupamus & mollimus duritiā iratūq̄ animū ad mollitiē & beniuolentiam flectim9 atq̄ ita congregamus carbones ſup capita eoꝝ de quibus ſcriptum eſt. Sagittæ potentis acutæ cum carbonibus de ſolatoriis. Vt quō de altari a Seraphin carbo ſublat9 prophetæ libia purgauit: ita & inimicoꝝ noſtroꝝ pec
cata purgent: & uindicamus in bono malū & benedi
camus maledicentibus. & imitemur patrē qui ſolē ſuū oriri facit ſuper bonos & malos: & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos. Igitur & tu qui paucos habes filios pluſmos fac tibi amicos: de iniquo māmona: q̄ te recipiāt in æterna tabernacula. pulchre dixit de iniquo. Omnes enim diuitiæ de iniquitate deſcendunt. & nili alter perdiderit alter non pōt inuenire Vnde & illa uulgata ſententia mihi uidetur eſſe ueriſſima. Diues autē iniquus: aut iniqui hæres. Quod cum legis doctor audiſſet: & ferre non poſſet: quia habebat diuitias multas conuerſus dominus ad diſcipulos ſuos ait. Quam difficile qui diuites ſunt intrare poſſunt in regna cœlorum non dixit impoſſibile ſed difficile. licet exemplum poſuerit impoſſibilitatis. Facilius eſt camelum per foramē acus tranſire q̄ꝫ diuitem intrare in regnum dei. Hoc autem non tam difficile eſt: q̄ꝫ impoſſibile. Nunq̄ꝫ enim fieri poteſt ut camelus tranſeat per foramen acus. Nunq̄ꝫ igitur diues ĩtrare poterit regna cœlorum. Sed camelus tortuoſus & curuus ē: & grauiſarcina prægrauat. Et nos ergo quādo puas ingredimur ſemitas: & rectam uiam dimittimus: & oneramur multi diuitiis: ſiue pondere delictorū regnū dei ingredi non ualemus. Quod ſi deponamus grauiſſimā ſarcinam & aſſumamus nobis pennas colūbæ: uolabimus & requieſcemus: & dicet de nobis. Si dormiatis inter medios cleros pennæ columbæ deargentatæ: & poſteriora dorſi eius in pallore auri. Dorſum noſtrū quod primū informe erat: & graui ſarcina præmebat: habeat nitorē auri q̄d interꝑtatur in ſenſu: & alas deargentatas q̄ intelligūtur eloqa ſcripturaꝝ regnū dei intrare poterimus. Dicunt apoſtoli ſe omnia quæ ſua fuerant dimiſiſſe: & mercedem pro hac uirtute audacter expoſcunt. Quib9 reſpōdit dñs. Omnis qui reliqt do/

Ibidem

2.Cor.8.

Luc.3.

Mat.10.

1.Thi.6.

Act.5.

1.Thi.5.

mum:aut fratres:aut sorores:aut patrē aut matrē aut uxorē:aut filios aut agros ꝓpter nomē meū centuplū accipiet:& uitā æternā possidebit. O quanta beatitu/do ꝓ paruis magna recipere æterna ꝓ breuibus ꝓ mo rituris semp uiuentia:& habere dñm debitorē. Si q̄ au tem uidua habet liberos & maxime si nobilis familiæ est egētes filios nō dimittat. sed ex æqualitate & ut me minerit primū animæ suæ:& ipsam putet esse de filiis & partiat potius cum liberis q̄ oia filiis derelinquat. Immo xp̄m liberoꝝ suoꝝ faciat cohæredē. Respōde/
Ibidem bis difficile est durum est & contra naturaꝫ. Sed dñm audies tibi respondentē. Qui potest capere capiat. Et si uis esse ꝓfecta nō tibi iugum necessitatis imponit sꝫ potestati tuæ liberū concedit arbitriū. Vis esse ꝓfecta: & i primo stare fastigio dignitatis fac qđ fecerūt apo/stoli uende oia quæ habes & da pauperibꝰ & sequere saluatorē. & nudā solāq̄ crucem nuda sequaris & so/la. Non uis esse ꝓfecta. sed secundū uis tenere graduꝫ uirtutis. Dimitte oia quæcūq̄ habes da filiis da ꝓpin quis nemo te reprehendit si inferiora secteris dūmo/do illam scias tibi iure prælatam quæ elegerit prima.

F Dicis hoc apostoloꝝ est & uiroꝝ. mulierem aūt nobi lem nō posse oia uēdere quæ multis adiumentis uitæ
2.Cor.8. eius indigeat. Audi igit apm cōmonētē. Nō ut aliis refrigeriuꝫ: uobis aūt tribulatio. sed ex æqualitate ue stra abundantia illoꝝ sustentet inopiam ut & illoruꝫ abūdantia uestræ inopiæ sit supplementū. Vnde inqt
Luc.3. dñs. Qui habet duas tunicas: det alteram nō habenti Quid si scythiæ frigora sint & alpinæ niues q̄ nō duabus & tribus tunicis sed uix pecudum pellibus repellū tur? Quicqd ergo corpori nostro sufficere potest & humanæ succurrere imbecillitati quos nudos natura ꝓ/fudit: hæc una appellāda ē tunica. & quicquid in præsentibus alimentis necessariū est hoc unius diei uictus
Mat.10. appellatur. Vnde p̄ceptum est. Ne cogitetis de crasti/no hoc est de futuro tēpore. Et apostolus habētes ¡qt
1.Thi.6. uictum & uestitum his contenti simus. Si plus habes q̄ tibi ad uictum uestitūq̄ necessariū est illud eroga & in illo debitriceꝫ esse te noueris. Ananias & Saphyra apostoli metuere sententiā quia sua timide reseruarūt
Act.5. Ergo ne inquies puniendus est qui sua nō deberit. Minime puniti sunt quia mentiri uoluerunt spiritui sanc/to & reseruātes necessaria uictui suo quasi ꝓfecte sæculo renunciantes uanam gloriaꝫ sectabant. Alioquin licet libere uel dare uel non dare. Quāq̄ ei qui cupiat esse ꝓfectus præsens paupertas futuris diuitiis compē sanda sit. Quō autē uidua uiuere debeat breui sermōe
1.Thi.5. comprehendit apus dicens. Vidua quæ in delitiis ē uiuens: mortua est. & nos in duobus libellis: quos ad Furiā & Saluinā scripsimus plenius dictuꝫ putamus.

¶ Quomō accipiendū sit illud saluatoris apud Mat/thæum. Dicā aūt uobis. Nō bibam āmodo de hoc ge/nimine uitis usq̄ in diem illum quo bibam illud nouū uobiscum in regno patris mei.

Questio II

EX hoc loco quidā mille annoꝝ fabulam G
struunt: in quibus xp̄m regnaturū corpo/raliter esse cōtendunt: & bibiturum uinuꝫ qđ ex illo tempore usq̄ ad cōsūmationē mundi non biberit. Nos aūt audiamus panem quem fregit dominus deditq̄ discipulis esse corpus dñi sal/uatoris ipso dicente ad eos. Accipite & comedite: hoc Mat.26.
est corpus meum: & calicem illum esse: de quo iterum locutus est. Bibite ex hoc oēs: hic est em̄ sanguis meus noui testamēti: qui ꝓ multis effundet in remissionem peccatoꝝ. Iste est calix de quo in ꝓphera legimus. Ca ps.115.
licem salutaris accipiā & nomē dñi inuocabo. Et alibi Calix tuus inebrians q̄ præclarus est. Si em̄ panis qui ps.22.
de cœlo descendit corpus est dñi. & uinuꝫ qđ discipulis dedit sanguis illius est noui testamenti qui effusus est in remissionem peccatoꝝ. iudaicas fabulas repel/lamus & ascendamus cū dño cœnaculuꝫ magnū stratum atq̄ mundatū & accipiamꝰ ab eo sursum calicem noui testamenti. ibiq̄ cum eo pascha celebrantes ine/briemur ab eo uino sobrietatis. Nō em̄ est regnum dei cibus & potus: sed iusticia & gaudium & pax in spū/sancto. Nec Moyses dedit nobis panꝫ uerum sed dominus ieſus ipse conuiua & conuiuium ipse comedēs & qui comeditur. illius bibimus sanguinē & sine ipso potare non possumus & quotidie in sacrificiis eius de genimine uitis ueræ: & uineæ Sorech: quæ interpræta tur electa rubentia musta calcamus: & nouum ex his uinum bibimus in regno patris. nequaq̄ in uetustate litteræ sed in nouitate spiritus cantantes cāticum no/uum quod nemo potest cantare nisi in regno ecclesiæ quod regnum patris est. Hunc panem & iacob patriar cha comedere cupiebat dicens. Si fuerit dominꝰ deꝰ Geñ.28.
mecum & dederit mihi panem ad uescendum & uesti mentum ad operiendum. Quotquot enim in christo Gal.3.
baptizamur: christum induimus: & panem comedi/mus angelorum: & audimus dominum prædican/tem. Meus cibus est ut faciam uoluntateꝫ eius qui me Io.4.
misit: & impleam opus eius. Faciamus igitur uolun/tatem eius: qui misit nos: & impleamus opus eius: & christus nobiscum bibet in regno ecclesiæ sanguinem suum.

¶ Quæ causa sit ut in resurrectione dñi & apparitiõe euangelistæ diuersa narrauerint.

Questio. III

H Mat.28. IN quibus primũ q̃ris: cur Matthæus dixerit uespere sabbati illucescente in una sabbati dñm surrexisse: & Marcus mane resurrectionẽ eius factã esse cõmemoret: ita scribens. Cum aũt resurrexisset una sabbati: mane apparuit Mariæ magdalenæ: de qua eiecerat septem dæmonia: & illa abiens nũciauit his qui cũ eo fuerãt lugẽtibus & flentibus. Illiq; audientes q̃ uiueret & q̃ uisus esset eum crediderũt: Huius q̃stionis duplex solutio ẽ. Aut em̃ non recipimus Marci testimoniũ qd̃ in raris fert̃ euangeliis. Oĩbus græciæ libris pene hoc capitulũ in fine nõ habentibus: p̃sertim cũ diuersa atq; contraria euangelistis cæteris narrare uideat̃ aut hoc respõdendũ est: q̃ uterq; uerũ dixerit. Matthæus q̃n dñs surrexerit uespere sabbati. Marcus aũt quãdo euz uiderit Maria magdalenæ: id est mane prima sabbati. ita em̃ distinguendũ est. Cum autẽ resurrexisset: & parũper spiritu coartato inferendũ prima sabbati mane apparuit Mariæ magdalenæ. id ẽ. ut qui uespere sabbati iuxta Matthæum resurrexerat mane prima sabbati iuxta Marcũ apparuerit Mariæ magdalenæ. qd̃ quidẽ & iohãnes euangelista significat mane: eum alterius diei uisum esse demonstrans.

Mar.16. ¶ Quõ iuxta Matthæũ uespere sabbati Maria magdalenæ uidit dñm resurgẽtẽ: & iohãnes euãgelista refert eam mane una sabbati iuxta sepulchrum flere.

Questio. IIII

I IN sabbati dies dñica intelligenda est qa oĩs hebdomada in sabbatũ & in primã & secundã & tertiã & quartã & quintã & sextam sabbati diuidit̃: quã æthnici idolorũ & elementorũ noĩbus appellãt. Deniq; apostol9 collectã pecuniæ q̃ indigẽtibus p̃parabat̃: in una sabbati præcepit cõgregãdã: Nec putandũ est Matthæũ & iohannem diuersa sensisse sed unũ atq; idem tp̃s mediæ noctis scilicet & gallorũ cant9 diuersis appellasse noĩbus. Matthæus em̃ scribit. Vespere sabbati: id est. sero nõ incipiẽte nocte sed iam ꝓfunda & magna ex parte trãsacta apparuisse dñm Mariæ magdalenæ & apparuisse uespe sabbati illucescẽte in prima sabbati seip̃z interprætãs q d dixisset uespere sabbati: id ẽ appropinquãte iam luce sequẽtis diei. Et iohãnẽ nõ absolute dixisse. Vna aũt sabbati uenit Maria magdalenæ mane ad sepulchrũ sed addidisse: cũ adhuc essent tenebræ. Eiusdẽ igit̃ atq; unius tẽporis: id est mediæ noctis atq; gallorũ cantus alterũ finẽ: alterũ dixisse principium. Mihiq; uidet̃ euãgelistã Matthæũ q euãgeliũ hebraico sermone cõscripsit: nõ tam uespere dixisse q̃ sero & eum q interp̃tatus est ambiguitate decœptuz: nõ sero interprætatũ esse sed uespe: q̃q̃ cõsuetudo humanis ermonis teneat sero nõ uespe: significare sed tarde. Solemus em̃ dicere sero uenisti: id ẽ. tarde. & q̃ facere ante debueras: fac saltẽ sero. id ẽ. tarde. Sin aũt illd̃ obiicitur: quomõ eadẽ Maria q̃ prius uiderat dominũ resurgentẽ postea ad sepulchrũ ei9 flere referat̃ hoc dicendũ est: q̃ & sola & cum altera siue cũ aliis mulieribus memor beneficioz̃ q̃ in se dñs cõtulerat ad sepulchrũ eius frequenter cucurrerit. & nũc adorauerit quẽ uidebat nunc fleuerit quẽ quærebat absentẽ. Licet quidã duas Marias magdalenas de eodem uico Magdalo fuisse cõtendant & alterã esse quæ in matthæo eum uiderit resurgentẽ: alterã quæ in iohanne eum quærebat absentẽ. Quattuor aũt fuisse marias in euangeliis legimus unã matrẽ domini saluatoris: alterã materteram eius quæ appellata est maria Cleophæ: tertiã mariam matrẽ iacobi & ioseph. quartã mariã magdalenam. Licet alii matrem iacobi & ioseph materteram fuisse cõtendant. nõnulli ut se liberent quæstione in Marco uolunt unam esse de mariis sed nõ addit̃ cognomen magdalenæ & ex supfluo scriptorũ inoleuisse uitio quod primũ euangelista nõ scripserit. Nobis autẽ simplex: uidet̃ & aperta respõsio: sanctas fœminas christi absentiã nõ ferentes p totã noctem non semel: non bis sed crebro ad sepulchrum domini cucurrisse: præsertim cum terræmotus & saxa dirupta: & sol fugiens: & rerum natura turbata & quod his maius est desideriũ saluatoris somnũ ruperit fœminarũ.

Quomõ iuxta Matthæũ maria magdalenæ uespe sabbati aduoluta sit pedibus saluatoris: cũ sed̃ mihi nẽ audierit a dño. Noli me tãgere necdũ em̃ ascẽdi ad patrem meum.

Questio. V

QVæ prius uiderat dominũ resurgẽtem cuz altera maria: & eius pedibus fuerit aduoluta postea reuersa p noctem (domi enim ob desideriũ eius manere nõ poterat) uenit ad sepulchrũ cũq; lapidem cum quo monumentũ fuerat clausum uidisset ablatum cucurrit ad Symonẽ Petrũ & ad alterũ discipulum quem iesus amabat plurimũ & dixit eis. Tulerũt dominũ de monumento: & nescio ubi posuerunt eum. Error mulieris cuz pietate sociatus ẽ. Pietas in eo erat qd̃ desiderabat eum cuius nouerat maiestatem. Error in eo qd̃ dicebat. Tulerũt

dominū de monumēto:&c. Deniq; cū Petrus & iohā nes introeūtes sepulchrū uidissent lintheamina sepa/ rata & sudariū quo caput dñi fuerat inuolutū seorsuz positū:& resurrexisse crederēt cuius corpus nō inuene rāt in sepulchro. Maria stabat ad monumentuz foris plorās. Cunq; se inclinasset uidit duos angelos in al/ bis sedētes i loco monumēti ad caput & pedes ubi po situ fuerat corpus iesu:ut sub tanta custodiæ dignitate nō crederet ab hoibus potuisse furari:qa ministris āge lis seruabat. Dicūtq; ei angeli quos cernebat. Mulier quid ploras. Secundū illud qđ dñs loquebat ad ma/ Ioh. trē. Quid mihi & tibi ē mulier. Nōdū uenit hora mea ut ex eo qđ appellauerūt mulierē arguerēt frustra plo rātē:& dicerēt. Quid ploras. In tm̄ aūt. Maria magda lenæ obstupefacta torpuerat:& fidem maculis territa q̄si i caligine possidebat:ut ne āgelorū qdē pūtiū sen tiret aspectum:sed muliebriter rn̄deret & diceret. Ideo ploro quia tulerūt dñm meū & nescio ubi posuerūt eū O Maria si dñm credis dñm tuū quō arbitraris ab hoi bus sublatū. Nescio inqt ubi posuerūt eum quō nescis quē paulo ante adorasti:Cūq; uideret āgelos & quos cernebat ignoraret stupore pterrita huc atq; illuc fa/ M ciē circūferebat nihil alid uidere desiderās. Cōuersaq; retro uidit iesum stantē:& nesciebat qa iesus erat nō q; iuxta manichæū & alios hæreticos formā dñs uul/ tūq; mutasset ut p uolūtate diuersus ac uarius uideret sed q; Maria stupefacta miraculo hortulanū putaret: quē tāto studio requirebat. Ita & dñs iisdem uerbis q/ bus & āgeli loquit ad eā mulier qd ploras:addiditq; de suo quē quæris. At illa rn̄dens dñe si tu sustulisti eū dicito mihi ubi posuisti eum & ego euz tollā Hic dñm nō de cōfessione ueræ fidei saluatorē uocat sed humi/ litate & timore hortulano arbitrat ablatū & ignorās imbecillitatē fœmineā tātaruz se uiriū repromittit:& credit ut corpus uiri & pfecte ætatis:qđ ut cætera ta/ cēā cētū libris myrrhæ circūlitū erat æstimaret ab una & pauida muliere posse portari. Cūq; Iesus appellas/ set eā:atq; dixisset. Maria ut quē facie nō agnoscebat: uoce intelligeret illa in errore pſistens nequaq; dñm sed Rabbi:id est. magistrū uocat:& uide quāta turba tio quē hortulanū putans dñm nūcupauerit:dei filiū resurgētem magistrū uocat. Itaq; ad eā quæ quærebat uiuentem cū mortuis:quæ errore fœmineo & imbecil litate muliebri huc illucq; currebat & corpꝰ quærebat occisi. cuius pedes uiuētis tenuerat:loquit dñs & dicit Noli me tangere:nōdum em̄ ascēdi ad patrē meū & ē sensus quē mortuū quæris:uiuentē tāgere nō mereris. Sime necdū putas ascēdisse ad patrē sz hominū frau de sublatū meo tactu indigna es. Hoc aūt dicebat:nō N ut studiū quærētis obtūderet:sed ut dispensationē car nis assumptæ in diuinitatis gloriā sciret esse mutatam Et nequaq; corporaliter uellet esse cū dño quē spirita liter credere deberet regnare cum patre. Vnde & apli maioris fidei sunt qui absq; angelorū uisu absq; ipsius saluatoris aspectu postq; corpus eius in monumento non repererāt crediderūt eū ab inferis surrexisse. Alii putant primū esse qđ a Iohāne narratū est uenisse Ma riam magdalenæ ad sepulchrū & uidisse reuolutū la/ pidē a monumento:& postea regressam cū apostolis Petro & Iohāne:solā ad monumētū remānsisse & iccir co adhuc incredulā a dño fuisse correptā reuersamq; domū rursum ad sepulchrū uenisse cū Maria & ab an gelo monitā exeūtemq; de monumēto adorasse dñm & tenuisse pedes eius qñ ab eo pariter audierūt auete. & illæ accesserunt:& tenuerūt pedes eius:& adoraue/ runt eum. Quæ in tantū pfecerūt ut mittant ad apo/ stolos:& audiant primū nolite timere. Secūdo ite nū ciate fratribus meis ut eant in galilæā ibi me uidebūt. ¶ Quomodo custodiente militum turba Petrus & Iohannes libere ingressi sunt sepulchrū nullo phibente custodum.

Questio VI

DAc uidelicet causa quia uespere sabbati q̄ O luceſcebat in prima sabbati: uenit Maria magdalenæ & altera Maria uidere sepul/ chrum. Et ecce terræmotus factus est ma/ gnus. Angelus quoq; dñs descendit de cœlo:& acce/ dens reuoluit lapidē:& sedebat super eum eratq; aspe ctus eius sicut fulgur:& uestimentū illi9 sicut nix. Præ timore aūt eius pterriti sunt custodes:& facti sunt ue/ lut mortui. Igitur q fuerāt tanto timore pterriti: ut pu tarentur mortui aut dimisisse sepulchrū & fugisse cre/ dendi sunt aut ita & corpore & anima obtorpuisse:ut non dicā uiros sed ne mulierculas quidē sepulchrum intrare cupientes audirent pphibere. Magnus enim ti/ mor eos exterruerat:uidentes lapidem reuolutum & terræmotum factum non ex more solito sed tam ma/ gnum qui cuncta concuteret:& euersionem terræ sun ditus minaretur. Angelum quoq; descendisse de cœ/ lo tam claro uultu:non ut lampadem humano lumi ne arte succensam. sed fulgur imitaretur cœli:quo il/ lustrantur omnia unde & i tenebris uidere potuerunt Itaq; libere introeunt uiderat enim Maria magdale/ næ:quæ eis nunciauerat lapidem reuolutum:& cor/ pus domini de monumento esse sublatum. Angelum autē nō putemus iccirco uenisse ut aperiret sepulchrū domino resurgenti & reuolueret lapidē sed postq; do

min9 resurrexit hora qua ipe uoluit: & quæ nulli mortaliũ cognita est indicasse qd factũ est. Et sepulchruz uacuũ reuolutione lapidis & sui ostẽdisse pentia quæ omnia uidebant splendore faciei ipsius & horrorẽ tenebrarũ fulgoris claritate uincente.

¶ Quomodo Matthæus & Marcus scribant apostolis mandatũ per mulieres ut irent in galileã dñm reuisuri: cũ Lucas & Iohãnes hierosolymis ab illis uisum esse perhibeant. questio VII

ALiud est undeciz se offerre discipulis q̃ pter metũ iudæoz absconditi erant qñ ad eos clausis ingressus est ianuis. Et putantibus q̃ uiderẽt in spiritu: manus & latus obtulit clauis & lancea uulneratum. Aliud qñ scd'm Lucã præbuit se eis in multis argumẽtis p dies xl. apparens eis & loquẽs de regno dei. Et cõuescẽs pcepit eis ab hierosolymis ne discederẽt. In altero em̃ p cõsolatione mentiũ uidebaẽ & uidebaẽ breuiter rursumq̃ ex oculis tollebaẽ. In altero aũt tãta familiaritas erat & pseuerãtia ut cũ eis pariter uescereẽ. Vnde & Paul9
1. Co. 15. apls refert eũ qngentis simul apparuisse discipulis.
Ioh. 21. Et i Iohãne legim9 q̃ piscãtib9 apostolis i littore stetit & partẽ assi piscis fauũq̃ comederit q̃ uere resurrectõis idicia sũt. In hierlm aũt nihil hoz fecisse narraẽ.

¶ Quid clamor & ueli petrarũq̃ discissio & resurctio mortuoz significẽt q̃ facta sunt i emissiõe spiritus Saluatoris. questio VIII

QVid significet qd' in euãgelista Matthæo
Mat. 21. scriptũ est. Iesus aũt clamãs uoce magna emisit spiritũ: & uelũ templi scissum est in duas partes a summo usq̃ deorsum & terra mota est & petræ scissæ sunt: & monumenta aperta sunt & multa corpora sanctorum qui dormierãt surrexẽrũt. Et exeũtes de monumentis post resurrectionem eius uenerũr in sanctam ciuitatẽ & apparuerũt multis Et de hoc loco in iisdem Mattæi cõmentariis disserui/mus Primũq̃ dicendũ q̃ diuinæ potentiæ iudiciũ sit: ponere animã qñ uoluerit: & rursum accipere eã. Deniq̃ Centurio uidens eum dixisse ad patrẽ. In manus tuas cõmendo spiritũ meũ: & statim spiritũ dimisisse: cõnot9 signi magnitudine ait. Vere dei fili9 erat iste.
Velũ quoq̃ templi scissum est in duas partes: ut cõpleIoseph. reẽ illud qd' refert Iosepus pides templi dixisse uirtutes: transeam9 ex his sedibus. in euangelio aũt quod hebraicis litteris scriptũ est: legimus non uelum templi scissum: sed superliminare templi miræ magnitudinis corruisse. Terra inquit mota est: pendentẽ dñm
R suũ ferre nõ sustinens: & petræ scissæ sunt ut indicarẽt duriciã iudæoz qui p̃sentẽ dei filiũ intelligere nolue/runt: & monumẽta aperta sunt in signũ futuræ resurrectionis multaq̃ sanctorũ corpora exeũtia de sepulchris uenerũt in sanctam ciuitatẽ & apparuerũt multis. Sanctam ciuitatẽ hierosolymã debemus accipere: ad distinctionẽ omniũ ciuitatũ quæ tũc idolis seruiebant. in hac em̃ sola fuit templũ: & unius dei cultus & uera religio. & nõ omnibus apparuerunt: sed multis: qui resurgentẽ dñm susceperũt. Deinde iuxta angogẽ dicendũ est: q̃ inclinante iesu & emittẽte spiritũ suum uelum scissum sit in duas partes a summo usq̃ deorsũ & omnia legis sint reuelata. nysteria: ut quæ prius recondita tenebaẽ uniuesis gentib9 pderenẽ. in duas aũt partes in uetus & nouũ testamentũ: & a summo usq̃ deorsum: ab initio mũdi qñ hõ conditus est: & reliqua quæ facta in medio sacra narrat historia usq̃ ad cõsummationẽ mũdi. Et q̃rendũ quõ uelũ templi sciz sum sit exterius an interius: mihiq̃ uideẽ in passiõe domini illud uelũ esse cõsciissum qd' in tabernaculo & in templo foris positũ fuerat: & appellabaẽ exterius. q̃ nunc ex parte uidemus: & ex parte cognoscimus. Cuz aũt uenerit qd' pfectũ est tũc & uelũ interius dirũpendum ut oia quæ nũc nobis abscõdita sunt. domu9 dei sacramẽta uideamus. Quid significent duo cherubin qd oraculũ quid uas aureũ in quo mãna recõditũ fuit Nunc em̃ p speculum uidemus in ænygmate. & cũ historiæ nobis uelũ sciissum sit: ut ingrediamur atriũ dei tñ secreta eius & uniuersa mysteria q̃ in cælesti hierlm clausa retinẽt scire nõ possumus. igit' in passiõe domini terra cõmota ẽ. iuxta illud qd' scriptũ ẽ in Aggæo. Adhuc & semel ego mouebo cœluz & terrã. & uenie desideratus cunctis gẽtibus. ut ab oriente & occidente ueniant & recumbant cum Abraã isaac & iacob: Et petræ scissæ sunt dura corda gẽtilium: siue patræ uniuersa uaticinia prophetarũ qui & ipsa a petra xpi cum apls petræ uocabulũ susceperũt ut quicquid in eis duro legis uelamine claudebaẽ sciissum pateret gẽtibus Monumẽta quoq̃ de quibus scriptuz est. Vos estis sepulchra extrin secus dealbata. quæ itus plena sunt ossibus mortuoz ideo sunt opta: ut egrederenẽ de his q̃ prius in fidelitate mortui erant & cum resurgente xpo atq̃ uiuẽte uiuerẽt & igrederenẽ cœlestẽ hierlm: & haberẽt municipatũ nequaq̃ in terra: sed in cœlo. Morienteq̃ cum terreno Adam resurgerẽt cũ Adam supcœlesti. Porro scd'm litteram nulli uiolentum esse uideatur mortuo Saluatore appellari hierlm sanctã ciuitatem cum usq̃ ad destructionẽ ei9 semp apli tẽplũ ingressi sint & ob scãdalũ eoz q̃ de iudæis crediderãt

legis exercuerint cerimonias. In tm̃ autē hierl'm amauit dn̄s: ut fleret & eā plangeret & pendēs in cruce loq̃ret. Pater ignosce illis: qd' em̃ faciūt nesciūt. Itaq; impetrauit qd' petierat: multaq; statim de iudeæis milia Luc.23. crediderūt & usq; ad quadragesimū secūdū ānū datus est ei tempus pœnitentiæ. Post quos perseuerātibus illis in blasphemia egressi sunt duo ursi de siluis gentiū romanoꝝ Vespasianus & Titus & blasphemātes pueros ascēdēte uero Heliseo in domū dei (hoc em̃ inter prætat' Bethel (uoce cōsona illudētes iterfecerūt: atq; lacerauerūt: & ex eo tpe hierl'm non appellat' ciuitas sāta: sed & sctitatē pristinū nomē amittens spiritaliter uocat' Sodoma: & ægypt9: ut ædificet' p ea ciuitas nouaq; fluminis ipetus lætificat & de cui9 medio egredit' fons q totius orbis amaritudinē mitigauit: ut miserabilis israel ruinas tēpli nudatis plāgat lacertis. & in xp̃o turba credētiū noua quotidie uideat eccl'iæ tecta cōsurgere & dicat. Syon angustus mihi loc9. ipleat' q; Esa.49. illud qd' in Esaia scriptū ē & erit cepulchrū ei9 iclitū. Esa.11. ¶ Quomodo saluator scd'm Iohānem insufflauit spiritum sanctū in sāctos ap'los & scd'm Lucā post ascēsionem semissurū repromittit. questio. IX

DVius q̃stionis pfacilis solutio est si docēte ap'o Paulo spirit9 sancti diuersas gratias nouerim9. Scribit' em̃ in prima ad Corinthios: diuisiones donoꝝ sunt: idem uero 1.Cor.12 spiritus: & diuisiones ministerioꝝ sunt idē aūt dn̄s: & diuisiones opationū sunt: idem aūt de9 q operat' oia in oibus. Vnicuiq; aūt dat' manifestatio spūs ad id qd' expedit Alii qdē dat' p spiritū sermo sapiæ: alii sermo scientiæ scd'm eūdem spiritū: alii gratia sanitatū i uno spū: alii fides in eodem spiritu: alii operatio uirtutum alii prophetia alii discretio spirituum alii genera linguaꝝ alii interptatio sermonū. Hæc aūt oia opat' un9 atq; idem spūs diuidens singulis put uult. ergo dn̄s q Luc.24. post resurrectionē suā iuxta Lucæ euāgeliū dixerat. Ecce ego mittā promissionē patris mei in uos. Vos aūt sedete ciuitate quoadusq; induamini uirtute ex alto & iuxta eūdem in ap'oꝝ actibus est locut9 p̃cipit eis ab hierosolymis ne discederēt: sed expectarēt promissionē patris quā audistis inquit p os meū qa Iohānes qdē baptizauit aqua uos aūt babtizabimini spū sctō nō post Ioh.20. multos hos dies. Rursum in fine euāgelii scd'm Iohānem. eo die quo resurrexerat id est dei dn̄ica clausis ianuis ad ap'os itroisse narrat' & dixisse eis scd'o pax uobis & intulisse: Sicut misit me pater: & ego mitto uos & cum hoc dixisset insufflauit: & dixit eis: accipite spm̃ sanctum quoꝝ remiseritis pcta remittunt' eis: & quoꝝ retinueritis: retenta erunt. Prima igitur die resurrectiōis acceperunt spūs sancti gratiam: qua pcta dimitterent & baptizarent: & filios dei facerēt: & spiritū adoptionis credentibus largirent' tip̃o saluatore dicēte. Quoruꝝ remiseritis pcta remittent' eis: & quoꝝ retinueritis retenta erunt. Die autem penthecostes eis amplius repromissum est: ut baptizarent' spū sancto: & induerētur uirtute ex alto qua christi euangelium cunctis gentibus prædicarent iuxta illud quod in. lxvii. psamo legimus. Dominus dabit uerbum euangelizantibus uirtute multa: ut haberēt opationē uirtutū & gratiam sanitatum: & prædicaturi multis gentibus acciperēt genera linguarum ut iam tūc cognoscerentur. qui ap'orum quibus deberent gētibus nunciare. Deniq; ap'us Paulus qui de hierl'm usq; ad illiricuꝝ prædicauit & in de per romā ad hispaniā ire festinat gratias agit deo: q; cunctis ap'is uariis linguis loquat'. Qui em̃ cunctis gentibus annunciaturus erat multarum linguaꝝ acceperat gratiā. Quæ repromissio spūs sancti die decima post ascensionem saluatoris expleta est. Luca referente qui scripsit. Dumq; cōplerentur dies penthecostes: Act.1. erant omnes pariter in eodem loco & factus est repēte de cœlo sonus tanq̃ aduenientis spūs uehementis & repleuit totā domū ubi erant sedētes & apparuerūt illis dispartitæ linguæ tanq̃ ignis: seditq; super singulos eoꝝ & repleti sunt omnes spū sctō & cœperunt loqui uariis linguis put spūs sanctus dabat eloqui illis. Tunc cōpletū est illud qd' legit' in Iohel. Et erit in no Ioel.2. uissimis diebus dicit dn̄s. Effundā de spū meo sup omnem carnem. Et pphetabunt filii uestri & filiæ uestræ & iuuenes uestri uisiones uidebunt. Verbum aūt effusionis significat gratiæ largitatē. Et id ip̃m sonat: qd' dn̄s repromisit. Vos aūt baptizabimini spū sancto nō Actu.1. post multos hos dies. in tantū em̃ spū sancto baptizati sunt: ut repleret' tota domus ubi erant sedentes: & ignis spūs sancti stationē in eis inueniret optataq;: linguasq; diuideret & scd'm Esaiam: qui immunda labia Esa.6. habere se dixerat: purgaret labia eorum: ut euangeliū xp̃i purius prædicarent. Et in Esaia quidem superlimi nare templi dicitur fuisse cōmotum: & repleta est omnis domus fumo id est errore & tenebris: ueriq; ignorantia. in principio aūt euangelii replet' spūs sancto ecclesia ut gratia eius atq; feruore omnia credentiuꝝ peccata purgentur. Et igne spūs sancti quem dn̄s missurus esse se dixerat prædicatura xp̃m lingua sanetur. Non ergo iohannes Lucasq; discordāt: ut quod ille primū resurrectionis die datum esse significat: hic quinquagesima die uenisse describat. Sed profectus ap'us est:

ut qui primo remittẽdoꝝ peccatoꝝ gratiã acceperãt: postea acciperẽt operatiões uirtutũ & cũcta conditionum genera: quæ ab aplo scripta cõmemorauimus: & qd magis necessariũ erat: diuersitatẽ linguaꝝ uniuersarũq; gentiũ ut annũciaturi xpm nullo idigerẽt interpte. Act.14. Vnde & in Lycaonia cũ audissent Paulũ & Barnabã loqui linguis suis: deos in hoies cõuersos eẽ credebant. Et re uera indumentũ uirtutis spũssancti gratia est quã possidentes iudiciũ tribunalia & regũ purpuras nõ timebãt: Promisserat em dns prius q̃ patere Mar.10. tur & dixerat. Cũ aũt tradent uos nolite cogitare quõ aut qui loquamini. dabit em uobis in illa hora qd loquamini. Nõ em uos estis q loquimini sed spũs patris uestri q loquit in uobis. Ego aũt audacter & tota libertate pronũcio ex eo tpe quo apli dño crediderũt semp eos habuisse spm̃sãctũ: nec potuisse signa facere absq; spũssancti gratia sed p modulo atq; mẽsura. Vnde sal Ioh.7. uator clamabat in tẽplo dicẽs. Qui sitit ueniat ad me. & bibat & q credit in me sicut dicit scriptura: flumina de uentre eius fluent aquæ uiuæ. Hoc autẽ dixit de spũ quem accepturi erãt credentes in eũ. & in eodem loco infert Nõdum em erat spũs datus: qa iesus nõdũ fuerat glorificatus: nõ q; nõ esset spũssanctus: dicẽte dño Mat.12. saluatore. Si aũt ego in spũsctõ eiicio dæmonia. sed q erat in dño necdũ totus in aplis morabat. Quã ob rẽ deterrent ad passionẽ eius & negant & xpm se nescire iurant. Postq̃ aũt baptizant in spũsancto & infundit in eos spũssancti gratia tũc libere loquunt ad principes iudæoꝝ. Act.5. Obedire magis deo oportet q̃ homib9 mortuos suscitãt: inter flagella lætant fundũt sangui nem p xpo & suppliciis suis coronant. Nõdum ergo erat spiritus i aplis nec de uentre eoꝝ fluebant gratiæ X spiritales qa dns necdũ fuerat glorificat9. Quæ sit au Ioh.17. tem gloria ipe in euãgelio loquit. Pater glorifica me gloria quã apud te habui prius q̃ mundus esset gloria saluatoris patribulũ triũphãtis est. Crucifigitur ut homo glorificat ut deus. Deniq; sol fugit luna mutatur in sanguinẽ terra motu isolito cõtremiscit: aperiunt inferi: mortui ambulant: saxa rũpunt hæc est gloria: ps.56. de qua loquebat in psalmo. Exurge gloria mea exurge psalterium & cythara. Ipaq; de se respondit gloria & dispẽsatio carnis assumptæ. Exurgã diluculo: ut impleat uigesimiprimi psalmi titulus p assumptiõe matutina. Hæc dicim9 nõ q; aliũ deũ alium hoiem eẽ credamus & duas psonas faciamus in uno filio dei: sicut noua hæresis calũniat Sed unus atq; idem filius dei & filius hominis est: & quicquid loquit: aliud referim9 ad diuinã ei9 gloriã: aliud ad nostrã salutẽ. Pro qbus nõ rapinã arbitrat9 ẽ esse se æqualẽ deo: sz semetipm exinaniuit formã serui accipiens: factus obediẽs patri usq; ad mortem: mortem aũt crucis. Et uerbũ caro factum ẽ: & habitauit i nobis. Miror aũt mõtanũ & insanas fœmias eius abortiuos esse pphetas dño ptmittente atq; dicente. Vado & aliũ paraclytũ mittã uobis: & postea Luca euangelista narrãte: q; apli acceperũt qd promissum ẽ id multo post tpe in se dicẽte fuisse cõpletum. Apostolis em̃ pmissum ẽ. Ego mittã sponsionem patris mei in uos: & uos sedebitis i ciuitate quoadusq; induamini uirtute ex alto: & exurgẽs in apostolos insufflauit: & nõ in Montanũ Priscillã & Maximillã. & illis. i. apostolis ait. Quoꝝ dimiseritis pctã: dimittunt eis. & quoꝝ retinueritis: retenta sunt. Apostolis ingẽcepit ne discederent ab hierosolymis: sed expectarent pmissionẽ patris. Et postea qd pmissum est expletũ legimus. Repleti sunt oms spũsancto & cœperũt loqui aliis linguis put spũsctus dabat eloq illis. Spũsãc9 em̃ ubi uult spirat: & qñ dicit dns aliũ paraclytũ mittã uobis & se ostẽdit eẽ paraclytũ: q appellat cõsolator Vnde & deus pater hoc censet noie deus misericordiarum & totius cõsolatiõis. Si aũt & pater cõsolator & filius cõsolator: & spũsctus cõsolator est in noie patris & filii & spũssancti qd intelligitur deus baptizant credentes quoꝝ unũ diuinitatis & cõsolatoris ẽ nomẽ: ergo & una natura ẽ. Hic spũssanctus non solũ in aplis: sed etiã in pphetis fuit: de quo Dauid orabat dicẽs Spm tũsanctũ tuũ ne auferas a me. & Daniel spiritũ dei habuisse narrat. & Dauid in spiritu loquit dixisse dño dño suo sede a dextris meis: donec ponam inimicos tuos scabellũ pedum tuoꝝ. Nec sine spũsctõ pphetauerũt pphetẽ: & uerbo dñi cœli firmati sũt & spũ oris eius oĩs uirtus eoꝝ: & quicquid patris & filii ẽ hoc idẽ & spũssancti est: & ipe spũsctus cum mittat a patre & filio ueniat: & in alio atq; alio loco spũs dei patris & xpi spũs appellat. Vnde & in actibus aplorum. Qui lohánis baptismate fuerãt baptizati & credebant in dei patrẽ & christũ: quia spiritũsanctũ nesciebãt iterũ baptizant: imo tunc uerũ accipiũt baptisma. Ablq; etiã spũsctõ in pfectũ est mysteriũ trinitatis. Et in eodẽ uolumine Petrus Ananiæ & Saphyræ dixisse narratur. Gen.21. mentiẽtes spirituisancto non sint hominibus mentiti sed deo.

¶ Quid significet illud quod apostol9 Paulus dispu tat ad romanos scribens. Quid ergo dicimus nũquid iniquitas apud deũ? absit usq; ad eum locũ ubi ait. Nisi dns sabaoth reliquisset nobis semẽ: sicut sodoma facti fuissemus: & sicut Gomorra similes fuissemus.

Questio III

Omnis quidē ad romanos æpistola interp̄/tatione indiget: & tātis obscuritatibus in/uoluta est. ut in intelligenda ea spūssan/cti indigeamus auxilio: qui per ap̄lm hæc ipa dictauit. Sed p̄cipue locus hic in quo qdā uolen/tes dei seruare iusticiā ex p̄cedentibus causis dicūt ele ctū in utero Rebeccæ iacob. et abiectū esau sicut & hie remias et baptista iohānes eligunt̄ i utero. et ip̄e apo
A stolus paulus p̄destinat̄ in euāgelium antep̄ nascat̄ Nobis aūt nihil placet nisi qd̄ ecclesiasticū est. & pu/blica in ecclesia dicere nō timemus ne iuxta pythago rā et platonē et discipulos eor̄ q sub noīe xp̄iano in/troducunt dogma gentilium dicamus aīas lapsas de cœlo esse & p diuersitate meritor̄ i his uel in illis cor poribus pœnas antiquor̄ luere p̄tōr̄. Multoq; me/lius est simplr imperitiā cōfiteri et inter cætera quæ ne scimus etiā huius loci obscuritatē effugere q̄ dū uolu mus deip̄bare iusticiā. Basilidis et Manichæi hæresiq defendere. & Hiberas nenias ægyptiaq; portēta secta ri. Dicamus igit̄ ut possumus et aplicæ uoluntatis se/quētes uestigia ne pūcto qdē ut dicit̄ atq; ungue trās/uersoabillo sentētiis recedamus fleuerat supra et do lori suo et cōscientiæ testem inuocauerat spūsanctu q fratres sui et cognati scd̄m carnem. i. israelitæ dei fi lium nō recepissent quor̄ fuit adoptio et gloria et te/stamētū & legislatio et cultura et promissio. Ex qb9 etiā ip̄e xp̄s scd̄m carnem de Maria generatus est uirgine Et tā continuo cordis dolore torquetur. ut ip̄e optet anathema esse a xp̄o. i. solus perire ne omne israeliti/cū genus pereat. Et qa hoc dixerat statim uenientem e regione p̄uidit quæstionem. Quid ergo dicis? Oēs q ex israel sunt pierūt. & quō tuip̄e et cæteri ap̄li. et infi nita iudaici pp̄li multitudo xp̄m filium dei recepistis?
B Quā ita soluit israel in scripturis sanctis dupliciter ap pellat̄. Et in duos diuidit̄ filios. in unū q iuxta carnē est. & in alterū q iuxta repromissionē et spm̄. Abraam
Genē.21. duos habuit filios. ismael et isaac. ismael q scd̄m car nem natus hæreditatē patris nō accepit. isaac qui de repromissione generatus ex sara est semē dei appella tur. Scriptum est em̄. in isaac uocabit̄ tibi semen. id est nō qui filii carnis hi filii dei: sed qui sunt filii repro/missionis isti æstimantur in semine. et hoc non solum in ismael et isaac accidisse conuincimus. sed etiam in duobus Rebeccæ filiis esau et iacob quorum alter ab/iectus alter electus est. Et hoc totū dicit ut in duobus prioribus fratribus ismael et Esau populum iudæor̄ abiectum esse significet. In posterioribus aūt ho[illegible] in isaac et iacob electū populū gētiū. uel eos q ex iudæis in xp̄m credituri erāt: & qm̄ hoc uolens approbare, p/posuerat testimoniū nascentium geminorum Esau & iacob: de qbus scriptum est. Maior seruiet minori. Et Genē.25.
in Malachia legimus. iacob dilexi. Esau aūt odio ha/bui: ueniētēq; e latere quæstionē ore suo ponit & dis/serit: & hac soluta reuertit̄ ad id. de quo cœperat dis/putare. Si Esau & iacob necdū nati erant: nec aliquid egerant boni aut mali: ut uel p̄mererēt̄ deū: uel offen derent & electio eor̄ atq; abiectio non merita singu/lorū uel uolūtatē eligentis: & abiiciētis ostēdit. Quid ergo dicemus. iniquus est deus. Scd̄m illud exemplū qd̄ loquit̄ ad moysen. Miserebor cui misertus fuero: C
& miam p̄stabo cui miserebor. Si hoc inqt recipimus Exo.23.
ut faciat deq quodcūq; uoluerit & absq; merito & ope ribus uel eligat aliquem uel cōdemnet. Ergo non est uolentis neq; currentis: sed miserentis dei maxime cū eadem scriptura hoc est idē deus loquat̄ ad pharao/nem. In hoc ip̄m excitaui te: ut ostendā in te uirtutem meā: & annūciet̄ nomē meū in uniuersa terra. Si hoc ita est & p uolūtate sua miseret̄ israeli. & indurat pha raonem ergo frustra quæritur atq; causat̄ nos uel bo/na non fecisse uel fecisse mala. cum in potestate ipsi/us sit et uoluntate absq; bonis et malis operibus uel eligere aliquem uel abiicere præsertim cum uolunta/ti illius humana fragilitas resistere nequeat. Quam ualidā quæstionē scripturar̄ rōne contextā et pene in Ro.9.
dissolubilem breui ap̄s sermone dissoluit dicens. O hō tu quis es q rñdeas deo? et est sensus ex eo q p̄ respō/des deo. et calumniā facis et de scripturis tanta pqui/ris ut loquaris cōtra deū et iusticiam uoluntatis eiq in quiras ostēdis te liberi esse arbitrii et facere qd̄ uis. uel tacere uel loqui. Si em̄ in similitudinem uasis fictilis te a deo creatū putas & illius nō posse resistere uolun tati hoc considera quia uas fictile non dicit figulo q̄/re me sic feciſti? Figulus em̄ habet potestatez de eodē luto aut eadē massa aliud uas in honorē facere aliud in contumeliā. Deus aūt æquali cunctos sorte genera uit & dedit arbitrii libertatē ut faciat unusq;q; quod uult siue bonū siue malum. In tātū aūt dedit oibus po testatem. ut uox impia disputet contra creatorē suum D
et cās uolūtatis illiq p̄scrutet̄. Si naūt deus uolēs ostē dere iram & notam facere potentiam suam sustinuit in multa patientia uasa iræ apta ad interitum ut ostē deret diuitias gloriæ suæ in uasa miæ quæ p̄parauit in gloria. quos & uocauit non solum nos ex iudæis. sed etiam ex gentibus sicut in Ose dicit. Vocabo non præ Oseæ.2.
bem meaz plebē meā & nō dilectam dilectā et erit lo

eo ubi dictum est ei nō plebs mea uos ibi uocabunt fi
D lii dei uiui & cætera q̄ sequunt. Si inqt patientia dei in
durauit pharaonē: & multo tpe pœnas distulit israe
lis: ut iustus cōdēnaret: quos tāto tpe sustinuerat: nō
dei accusanda est patiētia & infinita clæmētia: sz eoz
duritia q bonitate dei in pditionē suā abusi sunt. Alio
quin unus est solis calor: & scd'm essentias subiacētes
alia liquæfacit: alia indurat alia soluit alia cōstringit
Liquat em̄ cæra: & indurat lutū: & tn̄ caloris non est
diuersa natura. Sic et bonitas et clæmētia dei uasa iræ
quæ apta sunt in interitū. i. ppm̄ israel indurat. uasa
aūt miæ quæ p̄parauit in gl'iaz quæ uocauit hoc ē nos
q nō solū ex iudæis sumus: sz etiā ex gētib9 non saluat
irrationabiliter & absq; iudicii ueritate: sed causis p̄cedē
tibus: qa alii nō susceperūt filiū dei: alii aūt recipe sua
spōte noluerūt. Hæc aūt uasa miæ nō solū ppr's gētiuz
est: sed etiā hi q ex iudæis credere uoluerūt & un9 cre/
dentiū effectus est ppr's. ex quo ostendit nō gentes eli
gi: sed hoim uolūtates atq; ita factū est: ut impleret il
Osee. 2. lud qd' dictū ē in Osee. Vocabo nō plebē meā plæbez
meā hoc ē ppm̄ gētiū & qbus prius dicebat nō plebs
mea uos: nūc uocant filii dei uiui. Q_d' ne solū de gē
tibus dicere uideret etiā eos q ex israelitica multitudie
crediderunt uasa miæ & electionis appellat. Clamat
Esa. 10. eni Esaias p israel. Si fuerit numerus filioz israel qua
si harena maris reliqæ saluæ fiēt: hoc est etiā si multi/
tudo nō crediderit tn̄ pauci credēt. Verbū eni cōsūma
tū atq; breuiatū in sua deus eqtate librauit ut humili/
tate & incarnatōe xp̄i eos saluos faceret q in eū crede
Esa. 1. re uoluissent. Hoc ip̄m & in alio loco dixit esaias. Nisi
dn̄s sabaoth reliqsset nobis semen: sicut Sodoma fa/
cti fuissemus & sicut Gomorra similes fuissemus. Cūq;
testimonia p̄posuisset qbus duplex uocatio p̄dicit. &
gentiū & ppli iudæoz trāsit ad cohærētē disputatōez
& iccirco dicit gētes quæ nō sectabant iusticiā ap̄hē
disse iusticiā. qa nō supbierint sed in xp̄m crediderint
israelis aūt magnā ptē ideo corruisse: qa offenderit in
lapidē offensionis: & petrā scādali: & ignorauerit iu/
sticiā dei: & quærens suā statuere iusticiaz iusticiæ dei
quæ xp̄s est subiici noluerit. Legi in cuiusdā cōmēta/
riis sic rn̄disse ap̄lm: ut magis impleuerit q̄p̄ soluerit q̄
E stionē. Ait ei ad id qd' p̄posuerat. Quid ergo dicemus
Nunqd iniqtas apud deū. Et nō est uolētis neq; currē
tis: sed miserētis dei: & cuius uult miseret. & quē uult
indurat deus & uolūtati eius qs pōt resistere? Sic ap̄z
respōdisse. O hō q terra & cinis es: audes facere quæ/
stionem deo: & uas fragile atq; testaceū rebellas con
tra figulum tuum. Nunqd figmentuz potest dicere ei
q̄ se finxit: quare me sic feci sti. Aut nō habet ptātē figu
lus luti ex eadē massa facere aliud quiddā uas i hono
rē aliud in cōtumeliā. Aeterno igit silētio cōticesce: &
cito fragilitatē tuā: & deo nō moueas quæstionē q se/
cit qd' uoluit: ut in alios clæmēs i alios seuer9 existeret
℣ Quid sit qd' ap̄s scribit ad Corinthios in secunda
æp̄la. Aliis odor mortis in mortē: aliis odor uitæ in ui 2. Co.
tam: & ad hæc quis tam idoneus. Quæstio XI.

TOtum loci huius cap̄lm̄ p̄ponamus 1. Cor. 3.
ut ex p̄cedētibus & sequētibus pos/
sint intelligi media quæ ex utroq; cō/
texta sunt. Cū uenissem ait Troadē
p̄pter euāgeliū xp̄i: & ostiū mihi a/
pertū esset in dn̄o. nō habui requiē spū meo q̄ nō iue
nerim Titum fratrē meū: sed uale faciens eis: p̄fectus
sum in macedoniā. Deo aūt gratias q semp nos triū/
phat in xp̄o ie su: & odorem noticiæ suæ p nos manife
stat in oi loco: qa xp̄i bonus odor sumus deo: in his q
salui facti fiunt: & in his q pereūt aliis qdē odor mor
tis in mortem aliis odor uitæ in uitā: & ad hæc quis tā
idoneus. Nō em̄ sumus sicut plurimi adulterātes uer/
bū dei: sed ex sinceritate: sed sicut ex deo coraz deo in
xp̄o loqmur. Narrat Corinthiis quæ fecerit quæ pas/
sus sit: & quō in cunctis deo agat gratias: ut sub exem
plo sui illos p̄uocet ad certandū. Veni p̄inqt Troadem
quæ prius Troia appellabat. ut euangelium xp̄i i asia P
p̄dicarem. Cūq; mihi ostium apertuz esset in dn̄o: hoc
est plurimi credidissent siue p signa atq; uirtutes quæ
in me operabat deus: spes esset nascentis eccl'siæ fi/
dei & in dn̄o succrescentis non habui requiem spiritui
meo hoc est sperata cōsolationem inuenire non po
tui eo q̄ Titum fratrem meū nō inuenerim siue quem
ibi reperiēdū putabā siue quē ibi audieram degere uel
q uenturum esse se dixerat. Quæ aūt fuit tanta conso/
latio & quæ requie spūi in p̄sentia Titi? quē qa nō in/
uenit uale faciens eis p̄fectus est in macedoniam. Ali/
quotiens diximus ap̄lm paulū uirū fuisse doctissimuz
& eruditū ad pedes Gamalielis q in ap̄loz actib9 cō/
tionat et dicit. Et nūc quid habetis cum hoibus istis?
Si em̄ a deo est stabit si ex hoibus destruet. Cūq; pau/
lus haberet sciam sanctaz scripturaz & sermonis di/
uersarūq; linguaz gratiā possideret: unde ip̄e gloriat
in dn̄o & dicit. Gratias ago deo q̄ oiz eoz linguis ma 1. Co.
gis loquor diuinoz sensuū maiestatē nō poterat græ/ Luc. 2.
cæ eloq uel digno explicare sermone. Habebat ergo ti
tum interp̄tem. sicut beatus Petrus Marcū. Cuius euan G
geliū Petro narrante & illo scribente compositum est
Deniq; & duæ æp̄læ quæ feruntur Petri stilo inter se &

charactere discrepāt structuraq; uerboꝝ. Exquo intelligimus ꝓ necessitate rerū diuersis eum usum interptibus. Ergo & Paulus apls contristat qa prædicationis suæ in pntiarū fistulā organūq; p qd xpo caneret non inuenerat. Perrexitq; in macedoniam a Papho: apparuerat em ei uir Macedo dicēs Trāsiens adiuua nos: ut ibi inueniret Titū: & uisitaret frēs: uel psecutiōibus ꝓbaret: hoc est em qd dicit. Deo aūt grās q semp triumphat nos i xpo iesu: ꝓ eo qd est triūphat de nobis siue
1.Cor.3. triūphū suū agit p nos. Qui in alio loco dixerat. Spectaculū facti sum9 mūdo & angelis & hoibus Deniq; narrat in cōsequētibus: Nam cum uenissemus Macedoniā nullā requiē habuit caro nostra: sed oēm tribulationē passi sumus foris pugnæ intus timoris. Sed q consolat humiles: consolatus est nos deus in aduētu Titi. Non solū aūt in aduētu eius sed etiaz in solatio. Ergo ꝓpterea uale faciēs Troianis siue Troadēsib9 ꝓfectus est Macedoniā ut inueniret ibi Titū: & haberet iterptatōis euāgeliiq; solatiū quē intelligimus nō ibi repertū sed post tribulationes & psecutōes apli supuenisse. Prius ergo q̄ uenisset Titus: multa ppessus agit gratias omnipotēti deo in xpo iesu: quē gētibus prædicabat q; dignū se elegerit in quo ageret triūphū filii
H sui. Triūphus dei est passio martyrū: & ꝓ christi noiæ cruoris effusio & inter tormenta lætitia. Cum em quis uiderit tanta pseuerātia stare martyres atq; torquæri: & in suis cruciatibus gloriari odor notitiæ dei dissemi natur in gētes & sibi tacita cogitatio loquit q; nisi uerum esset euāgeliū: nunq̄ sanguine defenderet. Neq; em delicata & diuitiis studēs ac secura cōfessio est: sed in carceribus: in plagis in psecutōibus in famæ in nuditate: & siti. Hic triūphus est dei aplorūq; uictoria: sz poterat audiēs nōdere. Quō ergo nō oēs crediderunt Prius ergo q̄ interroges soluit antipophorā: & iuxta morē suū qcqd alius obiicere pōt: anteq̄ obiiciat edisserit. Et est sensus: nois xpi in omi loco bonus odor sumus deo: & pdicatiōis nostræ longe lateq; spirat fragrātia. Sed qa homies suo arbitrio derelicti sunt (neq; em bonū necessitate faciūt: sed uolūtate (ut credētes coronā accipiāt increduli suppliciis mancipent: ideo odor noster q ꝓ se bonus est: uirtute eoꝝ & uitio q suscipiūt siue nō suscipiūt: in uitā trāsit aut mortez: ut q crediderint salui fiāt: q uero nō crediderint pereant.
Luc.2. Nec hoc mirādū de aplo: cū etiā de dño legerim9. Ecce hic positus est in ruinā: & in resurrectionē multorū & insignū cui cōtradicet solisq; radios tā mūda loca excipiāt q̄ imūda. Et sic in floribus quō in stercore luceāt. nec tn solis radiis polluūt. Sic & xpi bon9 odor q̄ nunq̄ mutari pōt nec suā naturā amittere credētib9 uita est incredulis mors. Mors aūt nō ista cōis qua cū bestiis morimur & iumētis sed illa de qua scriptū est. Aīa quæ peccauerit ipa moriet. Ergo & uita arbitranEze.18.
da est nō hæc qua spiramus & incedim9 & huc illucq; I
discurrimus sed illa de qua Dauid loquit. Credo uips.26.
dere bona dni in terra uiuentiū. Deus em uiuoꝝ est & Mat.22.
nō mortuoꝝ & uita nostra abscōdita est cū xpo i deo. Cum aūt xps apparuerit uita nostra tūc & nos cū illo apparebimus in gloria. Nec uobis inqt o Corithii parCol.3.
rum esse uideat si nobis pdicātibus ueritatem alii credant: alii nō credāt. alii uero morte moriant. alii uiuant ea uita quæ dicit. Ego sum uita. Nisi em locuti essemus. nec incredulos mors nec credentes uita sequaret qa difficile dignus pco uirtutū xpi inueniri potest q in annūciādis illis nō suam sed eius quæratz gloriaz quem pdicat. In eo aūt qd se negat non esse sicut multos q uenditēt uerbū dei ostendit esse q̄plurimos. qui quæstum putent esse pietatē & turpis lucri gratia omnia faciunt q deuorāt domos uiduaꝝ. se aūt ex sinceritate. quasi missum a deo & ꝓsente eo q se miserit oia in xpo & ꝓ xpo loq ut cā pdicatōis dei triūphus sit xpi eiusq; sit gloria. Et notādum q̄ mysteriuz trinitatis in huius capituli fine monstret. Ex deo em in spūsancto corā deo patre in xpo loqmur. Ad cōprobandū autē q̄ de Troade prexit Macedoniā de aplorꝝ actibus pona testimoniū. Cū aūt ptrāsisset in Asiam descēderūt Troadē & uisio p noctē paulo ostēsa est. uir Macedo qdā erat stās & depcās eū ac dicēs. Trāsiēs in Macedoniā adiuua nos. Quod cū uidisset statim quæsiuim9 ꝓficisci in Macedoniam certi facti q̄ uocasset nos deus euangelizare eis.

¶ Quid sit qd in æpla scribit ad Thessalonicēses prima. Ipse aūt deus pacis sanctificet uos p oia & integer spūs uester & aīa & corpus sine q̄rela in aduentu dni nostri iesu xpi seruetur. Questio XII

Amosa quæstio sed breui sermōe tra K
ctāda. Supra dixerat spm nolite extinguere qd si fuerit intellectū stati scimus qs iste sit spūs q cū aīa & corpe i die aduētus dni cōseruādus est. Quis em posset credere q̄ instar flāmæ quæ extincta desinit eē qd fuerat extiguat spūsctūs & sustineat abolitionē sui. q fuit quōdā in israel qñ p Esaiam & Hieremiaz & singulos pphetas dicere poterat. Hæc dicit dns & nūc in ecclesia per Agabum loquit. Hæc dicit spūssanctus & ipse paulus. Diuisiones autem donorum sunt idez 1.Cor.12
uero spūs & diuisiones ministeriorum sunt idem aūt

deus q operat oía in oĩbus. Vnicuiq; aũt dat manifestatio ſpũs ad id qd expedit. Alii p ſpm̃ dat ſermo ſapientiæ alii ſermo ſcientiæ ſcd'm eundem ſpm̃: alii fides in eodem ſpũ: alii operatio uirtutum alii gratia ſanitatum in uno ſpũ: alii pphetia: alii diſcretio ſpirituũ Omnia aũt hæc operat unus atq; idez ſpũs diuidens ſingulis put uult. De hoc ſpũ: ne a ſe auferret roga-
ps.50. bat Dauid dicens. Spm̃ ſanctum tuum ne auferas a me Qui quando auferet nõ in ſubſtãtia ſui: ſz ei a quo auferet extinguit. Ego puto unum atq; idem ſignificare
1.theſ.5. Spm̃ nolite extinguere: & qd in alio loco ſcribit. Spi-
Ro.12. ritu feruentes. in quo em̃ feruor ſpũs multiplicata iniquitate & charitatis frigore nõ tepeſcit: in hoc ſpũs ne quaq̃ extinguit. Deus igit pacis ſanctificet uos p oía uel in oĩbus ſiue plenos atq; perfectos. Hoc em̃ magis
Phil.4. ſonat ολοτελεις Deus em̃ appellat pacis: qa p xp̃m ei reconciliati ſumus: q eſt pax noſtra. q fecit utraq; unum q & in alio loco pax dei dicit. ſuperãs omnem ſenſum quæ cuſtodit corda cogitatõeſq; ſanctorum. Qui autem ſanctificatur ſiue perfectus in oĩbus eſt: in hoc ſpũs & aía & corp9 i die dñi cõſeruat. Corpus ſi ſingulorum mẽbro9 utant officiis: uerbi gratia ſi operet manus pes ambulet oculus uideat audiat auris dentes cibos molant ſtomachus coquat aluus digerat: aut ſi nulla mẽbrorum pte trũcatũ eſt: & hoc quiſq; põt credere apoſtolum, p credentibus depcari: ut in die iudicii integrũ oím xps corpus inueniat: cum oía corpora morte diſ-
L ſoluta ſint. Aut ſi (ut qdam uolunt) repta fuerint adhuc ſpirantia habeãt debilitates ſuas & maxime martyrum: & eo9 qui p xpi noie uel oculos effoſſos uel amputatas nares uel abſciſſas man9 hñt: ergo itegrũ corpus ẽ de quo dixim9 in alia qõne tenẽs caput ex quo omne corpus cõnexum atq; cõpactum accipit augmẽtum in adminiſtrationẽ corporis xpi. Hoc corpus eccleſiæ eſt. Et quicunq; huius corporis tenuerit caput: & cætera membra ſeruauerit habebit integrum corp9 q̃tũ accipere põt humana natura. iuxta hũc modum & animæ integritas cõſeruanda eſt. quæ dicere põt:
ps.102. Benedic aía mea dñm: qui ſanat omnes infirmitates
ps.6. tuas. & de qua ſcriptum eſt. Miſit uerbum ſuum: & ſanauit eos. Spũs quoq; in nobis integer conſeruat qñ nõ erramus in ſpiritalibus: ſed uiuimus in ſpũ acquieſcimus ſpũi: & opera carnis mortificamus in ſpũ afferimuſq; oẽs fructus eius charitatem gaudium pacem
Pro.22. &c. Aliter pcipit nobis ſalomõe dicẽte. Tu aũt deſcribe ea tripliciter in cõcilio & conſcia: ut reſpõdeas uerba ueritatis his qui ꝓponũt tibi. Triplex in corde noſtro deſcriptio: & regula ſcripturarum eſt. Prima ut intelligamus ea ſz iuxta hiſtoriã. Secunda iuxta tropologiam. Tertia iuxta intelligentiam ſpiritalem. In hiſto- M
ria eorum quæ ſcripta ſunt ordo ſeruat. In tropologia de littera ad maiora conſurgimus. Et qcqd in priori populo carnaliter factum eſt: iuxta moralem interpretamur locum. & ad animæ noſtræ emolumenta conuertim9. In ſpiritali θεωρεια: ad ſublimiora tranſimus terrena dimittimus: de futuro9 beatitudine & cœleſtibus diſputamus: ut p̃ſentis uitæ meditatio umbra fu- Can.3.
turæ beatitudinis ſit: quos ſi xps tales inuenerit: ut & corpore & anima & ſpũ integri conſeruent. & perfectam habeant triplicis in ſe ſcientiæ ueritatẽ: hos ſua pace ſanctificabit & faciet eſſe pfectos. Multi ſimpliciter hunc locum de reſurrectione intelligũt: ut ſpũs & aía & corpus in aduentu dñi conſeruent. Alii ex hoc loco triplicem in homine uolunt affirmare ſubſtantiam. Spũs quo ſentimus. Anima qua uiuimus. Corpus quo incedimus. Sunt qui ex aía tm̃ & corpore ſubſiſtere hominem differentes: ſpm̃ in eo tertium nõ ſubſtantiam uelint intelligi: ſed efficientiam per quam & mens in nobis: & ſenſus: & cogitatio: & animus appellant: & utiq; non ſunt tot ſubſtantiæ quot nomina. Cũq; illud eis oppoſitum fuerit: Benedicite ſpũs ps.118.
& animæ iuſtorum dño: ſcripturam non recipiunt: dicentes eum in hebraico non haberi. Nos autem in p̃ſenti loco ut ſupra diximus ſpm̃ qui cum anima & corpore integer conſeruat: non ſubſtantiam ſpũſſanctũ quæ nõ poteſt interire: ſed gratias eius donatione9q; accipim9: quæ noſtra uel uirtute uel uitio & accendũtur & extinguuntur in nobis.

¶ Prologus beati Hiero. in librum ad Algaſium de q̃ſtionibus. xi. noui teſtamenti. Epi. XVII O

Allius meus Apodemus q interp̃tatio N
ne nominis fui lõga ad nos nauiga-
tiõe ſignauit: & de oceani littore atq; ultimis Galliæ finibus roma pteriẽs quæſiuit Bethleez: ut inueniret in ea cœleſtem panem & ſaturatus eructaret in deũ: ac diceret. Eructauit cor meum uerbũ bonũ. dico ego opera mea regi. Detulit mihi in parua ſchedula maximas quæſtiões quas a te datas mihiq; tradẽdas diceret: ad
Ioh.3. quarum lectionem intellexi ſtudium reginæ Saba in te eſſe completum: quæ de finibus terræ uenit audire ſapientiam ſalomonis. Non quidem ego ſalomon: q ante ſe: & poſt ſe cunctis homĩbus p̃ferat in ſapientia: ſed tu regina appellãda es ſaba: in cuius mortali corpore non regnat pctm̃: & quæ ad dñz tota mente mẽte cõuerſa audies ab eo. Cõuertere cõuertere ſunami- Cã.

tis.Etem̃ Saba in lingua nostra cõuersionẽ sonat.Si/
mulq; animaduerti q; questiunculæ tuæ de euangelio
tm̃ & de aplo posite: indicant te ueterem scripturam:
aut nõ satis legere:aut nõ satis intelligere:quæ tantis
obscuritatibus & futurorum typis inuoluta est:ut om
nis interptatione egeat.& porta orientalis de qua ue
rum lumen exorit: & per quam pontifex ingredit & C iij.
regredit semp clausa sit ut illo reserãte introeas cubi
culũ eius:& dicas.Introduxit me rex in cubiculũ suu3
Propterea satis miratus sum cur purissimo fonte uici/
no neglecto nostri tam pcul riuuli fluenta quesieris:
& omissis aquis syloæquæ uadunt cũ silẽtio desideres
aquas syor:quæ turbidis sæculi huius uitiis sordidan
tur.Habes ibi sanctũ uirum alechiũ pbyterũ qui uiua
ut aiunt uoce & prudẽti disertoq; sermone possit sol/
uere quæ requiris:nisi forte peregrinas merces deside
ras:& p uarietate gustus nostro3 quoq; cõdimento/
rũ te alimenta delectãt.Aliis dulcia placẽt: nonnul/
los amare delectant.Horum stomachum acida reno
uãt:illorum salsa sustẽtant.Vidi ego nauseam & capi
tis uertiginẽ antidoto qd appellat̃ πικρα.i.amara sæ
pe sanari & iuxta Hipocratem dulcia amaris curari:&
cõtrariorum cõtraria esse remedia.Itaq; nostrã amari
tudinem illius nectareo melle curato.Et mitte in myr
rham lignum crucis:senilẽq; pituitã iuuenili auctori
ps.118. tate cõpesce:ut possis læta cãtare.Quam dulcia guttu
ri meo eloquia tua dñe super mel ori meo:

¶Cur Iohãnes discipulos mittit ad dñm: ut interro/
gẽt eum.Tu es q uẽturus es an alium expectamus: cũ
prius ipe de eodem dixerit.Ecce agnus dei:ecce q tol
lit peccata mundi. Questio I

O DE hac quæstiõe in commẽtariis Mat/
thæi plenius diximus.Vnde apparet
quia hæc interrogas: ipa te uolumia
nõ habere.Tamẽ stringẽdum est bre
uiter:ne oino tacuisse uideamur.Io/
hannes mittebat discipulos suos in uinculis consti/
tutus:ut sibi quærens illos doceret:& capite trũcãd9
illũ doceret esse sectãdum quem interrogatõe sua ma
gistrum oim fatebat̃:neq; em̃ poterat ignorare quem
ignorãtibus illũ demonstrauerat & de quo dixerat.
Ioh.3. Qui h3 spõsam:spõsus est:& cuius nõ sum dignus cal
ciamenta parare·& illũ op3 crescere:me aũt minui.
Deũq; patrẽ intonãtẽ audierat.Hic est filius me9 dile/
ctus in quo mihi bene cõplacui.Quod aũt dicit: tu es
q uẽturus es.an alium expectamus:hũc quoq; sensu3
habere põt.Scio q; ipe sis:qui tollere uenisti pcta mũ/
di sed quia ad inferos descẽsurus sum:etiam hoc iter
rogo utrum & illuc ipe descẽdas.An impium sit: hoc
de dei filio credere aliumq; missurus sis.Hoc aute3 sci
re desidero:ut qui in terris hoibus nũciaui etiam in in
feris nũcie3:si forte uenturus es.Tu em̃ es qui uenisti
dimittere captiuitatem:& uenisti soluere eos qui i uin
culis tenebant̃.Cuius sciscitationem dñs intelligens:
operibus magis q; sermone respondet.Et Iohãni præ
cipit nunciari uidere cæcos ambulare claudos lepro/
sos mũdari surdos audire mortuos surgere: & qd his
maius est:pauperes euangelizare. Pauperes aute uel P
humilitate uel diuitiis:ut nulla inter pauperem diui/
temq; distantia sit salutis:sed omnes uocent̃ æquali/
ter.Tunc quoq; infert.Beatus qui non fuerit scanda/
lizatus in me.Non iohannem sed discipulos eius per
cutit qui prius accesserant ad eum dicẽtes.Quare nos
& pharisæi ieiunamus frequenter discipuli autem tui
nõ ieiunãt.Et ad iohãnem:Magister cui præbuisti te/
stimonium iuxta iordanem.ecce discipuli eius bapti/
zant & plures ueniunt ad eum.Quo dicto liuorem si/
gnificant de signorum magnitudine & inuidiæ mor/
dacitate uenientem cur baptizatus a iohanne ipse au
deat baptizare:& multo amplior ad eum turba con/
currat:q; prius uenerat ad iohannem. Et ne forsitan
plæbs nesciens hoc dicto iohãnem sigillatim arbitra
ret̃ in illius laudes perorat & cœpit de iohãne ad tur
bas dicere circũstãtes.Quid existis ad desertum uide/
re.Arũdinẽ uẽto agitatã?Et qd existisi solitudinem ui
dere hominẽ mollibus uestitum& reliqua cuius dicti
sic sensus est.Nũquid ad hoc existis in heremum ut ui
deretis hoiem instar arũdinis uento3 flatu in ptes ua
rias inclinari.ut quẽ añ laudauerat de eo nũc dubitet
& de quo prius dixerat ecce agnus dei nũc interroget
utrum ipse an alius sit qui uel uenerit uel uenturus sit
Et qa omnis pdicatio falsa sectat̃ lucra & gloriã quæ
rit humanam ut per gloriã nascant̃ compẽdia asserit
eum camelorũ uestitum pilis.nulli posse adulationi
succũbere q locustis uestit̃ ac melle siluestri.opes nõ
quærere rigidãq; & austeram uitam aulas uitare pala
tii quas querũt qui byso & serico& mollibus uestiunt̃
qui in domibus regum sunt.Dicitq; eum nõ solum p/ Q
phetam qui soleat uentura pdicere sed plus esse q; p/
phetam quia quem illi uenturum esse dixerunt hic ue
nisse demonstrauit dicẽs.Ecce agnus dei ecce qui tol/
lit pctã mundi.Præsertim cum ad fastigium pphetale
Baptistæ accesserit priuilegium ut cui dixerat ego a te
debeo baptizari ipse eum baptizauerit non præsum/
ptione maioris.sed obedientia discipuli ac timore ser
uili.Cũq; inter natos mulierum nullum asserat iohã/

ne ſurrexiſſe maiorē ſe qui de uirgine ꝓcreatus eſt ma/
iorem eſſe cōmemorat: ſiue oēm angelū qui in cœlis
minimus eſt: in terris cūctos hoīes anteire. Nō eī in
angelos ſpicimus. & nō angeli in nos ſicut quidā ſter
tentes ſopore grauiſſimo ſomniāt. Nec ſufficit hoc in
iohānis laudibus: niſi iſe p̄dicans baptiſmum pœni
tentiæ prius dixiſſe referat. Pœnitentiam agite appro
pinquabit eī regnum cœlorum. Vnde & diebus p̄di
cationis eius regnū cœlorū uim patit: ut q̄ homo na/
tus eſt angelus eſſe deſideret: & terrenuꝫ aīal cœleſte
R querat habitaculū. Lex enī & ꝓphetæ: uſq; ad iohānē
ꝓphetauerūt nō q̄ iohānes ꝓphetaꝝ ſit finis: & legis.
ſed ille qui iohānis teſtimonio p̄dicatus eſt. Iohānes
Mal. 4. aūt ſcd'm myſteriū qd' in Malachia ſcriptum eſt: iſe ē
Helias q̄ uēturus eſt: nō q̄ eade' aīa ut hæretici ſuſpicā/
tur: & in Helia: & in iohāne fuerit: ſed q̄ eandē habue
rit ſancti ſpūs gratiā. Zona cinctus ut Helias uiuēs in
heremo ut Helias. Perſecutionem paſſus ab Herodia
de ut ille ſuſtinuit ab ieſabel. ut quō Helias ſecundī p̄
curſor aduentus eſt: ita iohānes uenturū in carne dñꝫ
ſaluatorem nō ſolū in heremo. ſed etiaꝫ in matris ute
ro ſalutarit: & exultatione corporis nunciauerit.

Mat. 12. ¶ Quid ſignificet qd' in Matthæo ſcriptum eſt Arun
dinem quaſſatam nō confringet: & linum fumigans
non extinguet. Queſtio II

Eſa. 42. D cuius expoſitionem loci totuꝫ qd'
Matthæus de Eſaia ꝓpheta aſſumit
teſtimoniū ponēdū eſt: & ipſius uer
ba Eſaiæ iuxta ſeptuagīta interp̄tes:
iſpmq; hebraicū cui Theodotion aq
la Symmachuſq; cōſentiūt. Sic ergo de quattuor euā/
geliſtis ſolus Matthæus poſuit ieſus aūt ſciens receſſit
inde & ſecuti ſunt eum multi: & curauit omnes & p̄ce
pit eis ne manifeſtum eum facerēt: ut impleret' quod
dictum eſt per Eſaiam ꝓphetam dicentem. Ecce puer
meus quem elegi. dilectus meus: in quo bene compla
cuit aīa mea. Ponā ſpiritum meū ſup eū: & iudiciū gē/
tibus nūciabit. Nō cōtēdet neq; clamabit neq; audiet
quiſq; in plateis uocem eius Arūdinem quaſſataꝫ nō
cōfringet: & linum fumigās nō extinguet donec eii/
ciat ad uictoriam iudicium: & in noīe eius gētes ſpera
būt. Pro quo in Eſaia iuxta ſeptuaginta interp̄tes ſic
S ſcriptum eſt. Iacob puer meus ſuſcipiam eū. Iſrael ele
ctus meus ſuſcepit eum aīa mea. Dedi ſpiritum meum
ſuper eum: iudicium gētibus ꝓfert. Nō clamabit: neq;
dimittet nec audiet' foris uox eius arūdinem fractam
nō cōteret: & linum fumigans nō extinguet: ſed in ue
ritate profert iudicium ſplēdebit. & nō quaſſabitur do
nec ponat ſuper terram iudicium: & in nomine eiꝰ gē
tes ſperabūt. Nos autem ex hebræo ita uertimus. Ecce
puer meus ſuſcipiam eum electus meus complacuit ſi
bi in illo anima mea. Dedi ſpiritum meum ſuper euꝫ
iudicium gētibus profert. Nō clamabit neq; accipiet
ꝑſonam neq; audiet' foris uox eius. Calamum quaſſa
tum nō cōteret: & linum fumigās nō extinguet. In ue
ritate docebit iudicium. Nō erit triſtis neq; turbulētus
donec ponat in terra iudiciuꝫ & legem eius inſulæ ex
pectabūt. Ex quo apparet Matthæuꝫ euāgeliſtam nō
ueteris interp̄tationis auctoritate cōſtrictum dimiſiſſe
hebraicam ueritatem: ſed quaſi Hebræum ex hebræis:
& in lege dñi doctiſſimum ea gentibus p̄dicaſſe quæ
hebræo legerat. Si enī ſic accipiendum eſt: ut ſeptuagī
ta interp̄tes ediderūt. Iacob puer meus ſuſcipiam euꝫ
iſrael electus meus ſuſcepit eum aīa mea quomodoīn
ieſu intelligimus eſſe completum quod de iacob & de
iſrael ſcriptum eſt. Quod beatum Matthæum non ſo
lum in hoc teſtimonio: ſed etiam ī alio loco feciſſe le/
gimus. Ex ægypto uocaui filium meum ꝓ quo ſeptua Mat.2.
ginta tranſtulerunt. Ex ægypto uocaui filios eius qd'
utiq; niſi ſequamur hebraicam ueritatem ad dñm ſal/
uatorem non pertinere manifeſtum eſt. ſequit' enim.
ipſi autem immolabāt Baalim. Quod autē de aſſum/
pto teſtimonio in euāgelio minus eſt: ſplēdebit & nō
quaſſabit': donec ponat in terra iudicium: uidet' mihi
accidiſſe primi ſcriptoris errore qui legens ſuperiorē
ſententiam in uerbo iudicii eſſe finitam putauit inſe/ ps.67
rioris ſentētiæ ultimum uerbum eſſe iudicium: & pau
ca uerba quæ in medio: hoc eſt inter iudicium & iudi/
cium fuerant p̄termiſit. Rurſumq; qd' apud hebræos
legit': & in lege eius ſperabunt inſulæ. Matthæus ſen/
ſum potius q̄ uerba interp̄tans ꝓ lege & inſulis nomē
poſuit & gentes. Et hoc nō ſolum in p̄ſenti loco: ſed
ubicūq; de ueteri teſtamento euāgeliſtæ & apoſtoli te
ſtimonia ꝓtulerunt diligentius obſeruandum eſt: nō
eos uerba ſecutos eſſe. ſed ſenſum & ubi ſeptuaginta
ab hebraico diſcrepant hebræum ſenſum ſuis expreſ/
ſiſſe ſermonibus. Puer igit' dei omnipotentis iuxta di
ſpenſationem carnis aſſumptæ qui ad nos mittit'. Sal
uatorem appellatus. Ad quem & in alio loco dicit pa
ter: Magnū tibi eſt uocari puerū meū ut congreges tri
bus iacob. Hæc ē uinea ſoreth quæ interp̄tatur electa:
hic eſt filius amātiſſimꝰ in quo ſibi cōplacuit aīa mea
nō q̄ deus aīam habeat ſed q̄ in aīa oīs dei monſtret'
affectus. Et nō mirum ſi in deo aīa nominet' cum uni T
uerſa humani corporis membra ſecundum leges tro/
pologiæ. & diuerſas intelligentias habere dicat'. Po/

fuit quoq; spm̃ suum super eũ spiritum sapiẽtiæ & ítel ligẽtiæ: spiritũ cõsilii & fortitudinis spm̃ sciẽtiæ & pietatis & timoris dñi q in specie columbæ descendit sup eum. de quo & iohãnes baptista a deo patre audisse se narrat. Sup quẽ uideris spiritum sanctũ uenientem & manẽtem in eo ipe est & iudicium gẽtibus nunciabit. Ioh.1. De quo & in psalmis legimus. Deus iudicium tuum regi da: & iusticiã tuam filio regis. Quod & ipe loquiturin euangelio. Nõ enĩ pater iudicat quẽq; sed oẽ iudicium dedit filio. Non cõtẽdit sicut agnus ductus est ad uictimã nõ cõtẽdit in subuersione audiẽtium: neq; clamauit iuxta illud Paulus apls scribit. Ois clamor & ira & amaritudo auferat a uobis. Nõ clamauit qa israel non fecit iudicium sed clamorẽ. Neq; audiet qs q̃ in plateis siue foris uocem eius. Omnis enĩ gloria filiæ regis abintus & arta & angusta uia est quæ ducit ad uitã. Vnde in plateis uox illius nõ audit in quibus cõsidẽter agit sapiẽtia latam spatiosamq; uiam nõ ingrediẽs sed arguens atq; cõdemnãs. Vnde & his q foris erant nõ sua uoce sed p parabolas loquebat arundinẽ inquit quassatam nõ cõfringet siue ut Septuagin ta trãstulerũt calamũ fractum nõ conteret. Calamus fractus q fuit antea uocalis & in laudes dñi concinebat appellãdus est isrl. q quõdã ipegit i angularẽ lapidẽ: & cecidit sup eum fractusq; in illo est. Propterea dicit de eo. Increpa dñe bestias calami & in iesu uolumine torrẽs appellat cãnæ. i. calami q aquas hz turbidas quas elegit israel purissima contemnens fluenta iordanis. Reuersusq; mente in ægyptum & desiderans cœnosam ac palustrem regionẽ peponesq; & cepæ & allia & cucumeres ollasq; ægyptiarum carnium rectissime p Esaiam appellat calamus fractus. cui qui initi uoluerit ptũdẽret manꝰ eius. Qui em̃ post aduẽtum dñi saluatoris euãgelicæ interptatõis spm̃ derelíquens in iudaicæ litteræ morte requiescit istius cũcta opera uulnerant. Linum quoq; fumigãs non extinguet ppm̃ de gentibus cõgregatuz qui extincto legis naturalis ardore fumi amarissimi: & qui noxius oculis est tenebrosæq; caliginis inuoluebatur erroribus. Quem nõ solum non restrinxit & redegit in cinerem: sed ecõtrario de parua scintilla & pene moriente maxima suscitauit incẽdia: ita ut totus orbis arderet igne dñi saluatoris: quem uenit mittere sup terram: & í omnibus ardere desiderat. Scd̃m tropologiam quicquid nobis uidet de hoc loco in cõmẽtariis Matthæi breuiter annotamꝰ. Iste aũt q arũdinẽ quassatã nõ cõfregit & linũ fumigãs nõ extixit iudiciũ quoq; pduxit ad uictoriã cuius iudicia uera sunt iustificata í semetipis: ut iustificet in sermonibus suis: & uincat dũ iudicat. & tãdiu lumẽ pdicatõis eius í mũdo resplẽdeat nulluspq; cõteratur & uincat insidiis donec ponat í terra iudiciũ: & impleat illud qd scriptũ est. Fiat uolũtas tua sicut in cœlo & in terra. & in noie eius gẽtes sperabũt: siue in lege eius sperabũt insulæ. Quõ em̃ insulæ turbie flatuq; uẽtoz & crebris tẽpestatibus feriunt qdã: sed nõ subuertunt in exẽplũ euãgelicæ domus quæ supra petrã robusta mole fundata est: ita & eccliæ quæ sperãt in lege & in noie dñi saluatoris loquunt p Esaiã. Ego ciuitas firma: ciuitas quæ non oppugnatur. Mat.6. Mat.7.

¶ Quẽ sensuz habeat qd in euãgelista Matthæo scriptũ est. Si quis uult uenire post me: abneget semetip̃z Que est sui abnegatio? aut quõ qui sequit saluatorez seip̃m abneget. Mat.16.

Questio III

DE quo in tertio cõmẽtarioz eiusdem Matthæi libro ita breuiter locutꝰ sũ Qui deponit ueterẽ hoiem cũ operibus eius: negat seip̃m dicẽs. Viuo autẽ iã nõ ego uiuit uero in me xp̃s tollitq; crucẽ suã: & mũdo crucifigit. Cui aũt mũdus crucifixus est: sequit dñm crucifixũ. Quibus nũc hæc addere possumus postq̃ ostẽdit discipulis suis q̃ opz eũ in hierlm multa pati a sacerdotibus & scribis & principibus sacerdotũ & occidi assumẽs eũ petrus cœpit increpare & dicere. Absit a te dñe nõ erit tibi hoc. qui cõuersus dicit petro: uade post me sathana scãdalum es mihi: qa non sapis quæ dei sunt: sed quæ hoim. Humano qppe timore pterritus passionem dñi formidabat: & quõ audiẽs multa pati & occidi timebat. Sic au diens tertia die resurget gaudere debuerat: & tristiciã passionis resurrectionis gloria mitigare. Vnde illo p timore correpto loquebat ad omnes discipulos: siue cõuocauit turbã cũ discipulis suis: ut Marcus posuit: aut iuxta Lucã dicebat ad cunctos. Si qs uult post me uenire abneget semetip̃m: & tollat crucẽ suã: & sequatur me. Cuius exhortatõis hic sensus est. Nõ est delicata in deũ: sed secura cõfessio. Qui in me credit dz suũ sanguinẽ fundere. Qui em̃ pdiderit aiam suã in p̃senti: lucrifaciet eam in futuro. Quotidie credens in xp̃m tollit crucẽ suam: & negat seip̃m. Qui impudicus fuit uersus ad castitatẽ tẽperantia luxuriaz negat. Qui formidolosus: & timidus assumpto robore fortitudinis: priorẽ se esse nescit. Iniquus si sequat iusticiam negat iniqtatem. Stultus si xp̃m cõfiteat dei uirtutem & dei sapientiã negat stulticiã. Quod sciẽtes nõ solũ psecutionis tpe: & necessitate martyrii: sed in omni cõuersatiõe opere cogitatione sermone negemus nosmeipos Luc.9.

qđ ante fuimus: & confiteamur eos qui in xp̃o renati
ſumus. Iccirco em̃ dñs crucifixus eſt: ut & nos q credi/
mus in eum: & pct̃o mortui fuimus crucifigamur cum
Gal.6. ip̃o. Dicamuſq; quod ap̃ls paulus docuit. Cũ xp̃o cru
cifixus ſum. Et mihi aũt abſit gloriari: niſi in cruce do
mini noſtri ieſu xp̃i p quem mihi mũdus crucifixus eſt
& ego mũdo. Qui cũ xp̃o crucifixus eſt ſpoliet princi/
patus & poteſtates & triũphet eas ī ligno. Vnde & in
Mat.27. euãgelio ſcd̃m Matthæum in typuꝫ eoꝝ q in dño cre
dituri erãt & ſe cum illo crucifixuri. Symon cerenæus
portat crucem eius: quã iuxta alios euãgeliſtas prior
ipſe portauit.

¶ Quid uult ſignificare qđ in eodẽ Matthæo ſcriptũ
Mat. 24. eſt. Vhe p̃gnantibus & nutriẽtibus in illis diebus: &
orare ne fiat fuga ueſtra hyeme uel ſabbato: qđ ex ſu/
perioribus pãdere manifeſtum eſt. Queſtio IIII

Z VIm em̃ euãgeliuꝫ xp̃i cũctis gẽtibus
fuerit p̃dicatũ: & uenerit cõſũmatio
uiderintq; abominationẽ deſolatio
nis quæ dicta eſt a Daniele ꝓpheta:
ſtãtẽ in loco ſancto. Tũc p̃cipiẽt his
q in iudæa ſunt: ut fugiant ad mõtes: & q in tecto: nõ
deſcẽdant tollere aliqd de domo ſua: & q in agro ne
reuertant̃ auferre tunicã ſuã. de qbus in commẽtariis
eiuſdẽ Matthæi plenius diximus. Statiq; cõiũgiẽt. Vhe
p̃gnãtibus & nutriẽtibus in illis dieb9. In qbus dieb9
Quãdo abominatio deſolatõis ſteterit in loco ſancto
Quod quidẽ iuxta litteram de aduẽtu antixp̃i p̃dicari
nulli dubiuꝫ eſt. Quãdo pſecutõis magnitudo cõpel
lit fugere & graues uteri puuliq; lactẽtes fugã retardãt
Licet qdã titi & Veſpaſiani aduerſus iudæos & p̃cipue
hierl̃m obſidionẽ pugnãq; ſignificari uelint hyemem
quoq; & ſabbatũ ſic interp̃tant̃ ne eo tpe fugere con/
pellant̃: qñ duritia frigoris in agris: & in deſertis lo/
cis fugiẽtes latere nõ patiẽt̃: & obſeruatio ſabbati: aut
p̃uaricatores facit ſi fugiãt aut hoſtiũ gladiis ſubiace/
re ſi ſabbati ociũ & p̃cepta ſeruauerint. Nos aũt audiẽ
tes dñm ſaluatorẽ: ut q in iudæa ſunt: ad mõtana con
fugiãt. Ipſi quoq; oculos leuamus ad mõtes: de qbus
p̃s.120. ſcriptum eſt. Leuaui oculos meos ad mõtes: unde ue
p̃s.76. niet auxiliũ mihi. & in alio loco. Fundamẽta ei9 ī mõ
tibus ſanctis & mõtes in circũitu ei9: & dñs in circũitu
populi ſui: & nõ põt abſcõdi ciuitas ſupra montẽ poſi
ta: & diſcalciam9 nos pelle litteræ nudiſq; pedib9 cuꝫ
Exo.3. Moyſe aſcẽdẽtes montẽ ſyna dicim9. Trãſiẽs uidebo
uiſionẽ hãc magnã ut poſſimus intelligere p̃gnantes
aĩas quæ de ſemine doctrinaꝝ: & ſermonis dei initia
Eſa.66. fidei cõceperũt & dicũt cũ Eſaia. A timore tuo dñe cõ
cepimus & parturiuim9 & peperimus ſpm̃ ſalutis tuæ A
quem feciſti ſup terrã. Sicuti em̃ ſemina paulatim for Luc.2.
mant̃ in uteris & tãdiu nõ reputat̃ hõ donec elemẽta
cõfuſa ſuas imagines mẽbraq; ſuſcipiãt ita ſenſus rõ/
ne cõceptus niſi in opera pruperit adhuc uẽtre retine/
tur & cito abortio perit cũ uiderit abominationẽ deſo
latõis ſtantẽ in eccleſia: & ſathanã trãſſigurari in an/ Hier.50.
gelũ lucis. Et de iſtiuſmodi paulus ap̃ls loqtur dicẽs.
Filioli mei quos ítez parturio: donec xp̃s formet̃ ī uo Gal.4.
bis. Has ego reor iuxta myſticos intellect9 eſſe mulie/
res de qb9idem ap̃lus ſcribit. Mulier ſeducta in tranſ 1.thi.2.
greſſione facta eſt ſaluabit̃ aũt per filioꝝ generatõez
ſi permãſerit in fide & charitate & ſanctitate cũ pudi
citia. Que ſi de ſermone diuino aliqñ generarit: neceſ
ſe eſt quæ generata ſunt creſcere & primũ accipere lac
infantiæ: donec pueniant ad ſolidũ cibũ & ad matu/
ram etatem plenitudinis xp̃i. Omnis em̃ q lacte alit̃
imperitus eſt in rõne iuſticiæ. Paruulus em̃ eſt. Hæ igi
tur aĩæ quæ necdũ pepererunt ſiue quæ necdũ potue/
rũt quæ generata ſunt alere: cũ uiderint ſermonẽ hæ/
reticũ ſtantẽ in eccleſia cito ſcãdalizant̃ & pereũt: & Io.8.
in tẽpeſtate atq; perſecutõib9 pmanere nõ p̃nt præſer
tim ſi ociũ habuerint bonoꝝ operũ: & nõ ambulaue/
rint in uia: quæ xp̃s eſt. De hac abominatõe hæreticæ Luc.16.
puerſæq; doctrinæ dicebat ap̃lus q; hõ iniqtatis & ad/ 2.Tim.
uerſarius eleuet ſe cõtra oẽ qđ dicit̃ de9 & religio. ita
ut audeat ſtare in templo dei: & oſtendere ſe q; ipſe ſit
deus cuius aduentus ſcd̃m opationẽ ſathanæ & eaq̃
cõcepta ſunt facit perire abortio: & quæ ſunt nata ad
puericiã & perfectã ætatẽ puenire nõ poſſe. Quãobrẽ
orãdus eſt dñs. ne in exordio fidei & creſcentis ætatis
oriat̃ hyems: de qua ſcriptũ eſt. Hyems tranſiit: abiit Cã.
ſibi ne ocio torpeam9: ſed imminente naufragio ſuſci
temus dormientem dominum: atq; dicamus. Præce/ Mat.
ptor ſalua nos perimus. Mat.15.
Mat.10.

¶ Quid ſibi uelit qđ ſcriptũ eſt in euãgelio ſcd̃z Lu Luc.
cam et non receperunt euꝫ: qm̃ facies eius erat uadẽs
in hieruſalem. Queſtio V B

Eſtinansdñspgereinhierlmutcomplerentdiesaſſumptionisei9etpaſca celebraret: de quo dixerat. Deſiderio deſideraui hoc paſca comedere uo biſcũ et bibere calicẽ: de quo ait. Calicẽ quẽ dedit mihi pater: nõ uis ut bibã illũ. Oẽmq; doctrinam ſuam patibulo roboraret: iuxta illud qđ ſcriptum eſt. Cũ exaltatus fuero a terra: oía trahã ad me. Offirmauit faciem ſuam ut iret in hierl̃m. Offirmatio Luc. Ioh. Ioh.

ne em̃ & fortitudine opus est ad passionē spōte ꝓperā
Ezec.2. ti. Vnde & Ezechieli cui dixerat de9. Fili hois i medio
scorpionū tu habitas: & ne timeas eos: offirmaui inqt
faciē tuā & dedi faciē tuā æreā & frōtē tuā ferreā: ut si
forsitā surrexissēt cōtra eū mallæus uniuersæ terræ q̃si
incude durissima resisteret: malleūq; cōtereret de quo
Hier.50. scriptum est. Quō cōfractus est: & cōtritus est malleus
uniuersæ terræ. & misit nūcios. i. angelos ante faciem
suā. Iustū em̃ erat: ut dei filio angeli ministrarēt. Siue
angelos aplos uocat: qa & iohānes p̄cursor dñi ange
lus appellatus est. Cūq; ingressi essent uicū Samariæ:
ut p̄pararēt ei: nō susceptū illū: qa facies eius erat ua/
dens in hierlm. Hostili inter se Samaritani atq; iudæi
discordāt odio: & cum oēs oderint gētes: ꝓprio cōtra
se furore bacchant. Dū utiq; de legis possessione con
tēdūt: & intātū se mutuo p̄sequunt: ut post q̃ iudæi de
babylonia sunt reuersi ædificatōem templi samarita/
ni semp impedierint. Cūq; uellēt & ipsi cū eis ædifica
re templū rnderūt iudæi. Nō licet nobis & uobis ædi/
ficare domū dñi. Deniq; ꝓ summa iniuria pharisæi ex
Io.8. probrāt dño. Nōne dæmoniū habes: & samaritanus
es. & in parabola de hierlm descēdētis hierichū sama
ritanus ponit ꝓ signo atq; miraculo q̃ malus benefe/
Luc.16.x cerit: & ad puteū samaritanæ scriptū est. Nō em̃ coutū
tur samaritani iudæis. Vidētes aūt samaritani dñz hie
rusalem pgere. i. ad hostes suos qd audierāt a discipu
lis eius: q ad parandū hospitium uenerāt iudæum esse
cognoscūt: & quasi iudæum atq; alienum & eū q ad
inimicos pergeret suscipere noluerunt: q̃ q̃ & alia no
bis subiiciat intelligētia q̃ uolūtatis dñi fuerit non su
scipia samaritanis: quia festinabat hierlm: ibiq; pati:
& sanguinē fundere ne occupatus su ceptione samari
tica: & doctrina gentis illius passionis differret diem
ad quā uenerat sustinēdā. Vnde dicit & in alio loco.
Mat.15. Nō ueni nisi ad oues pditas domus israel: & aplis p̄ce
Mat.10. pit. Ciuitates samaritanoꝝ nō intraueritis uolens tol
lere oēm occasionem p̄secutōis iudaicæ: ne postea di
cerent crucifiximus eū quia se inimicis nostris & hosti
bus iūxerat. Facies igit eius erat pgentis in hierlm. Et
iccirco iuxta aliā intelligētiā nō receperūt eum Sama
ritæ: quia festinabat ingredi hierlm. Vt aūt eum nō re
ciperēt fuit dñicæ uolūtatis. Deniq; aplī in lege uersa
ti: in qua tm̃ iusticiā nouerāt oculū ꝓ oculo dentem ꝓ
dente ulcisci nitunt iniuriā: & imitari Heliam: ad cu/
ius uocem duas pētecōtadas multum ignis absumpse
rat. Dicūtq; ad dñz uis dicimus ut ignis descendat de
cœlo: & consumat eos. Pulchre uis inquiunt dicimus
Nam & Helias dixerat. Si homo dei sum ignis descen
dat super uos. Ergo ut apostolorum sermo efficientiā
habeat uoluntatis est dñi. Nisi em̃ ille iusserit: frustra
dicunt apostoli ut ignis descendat super eos & quodā
modo uerbis aliis hoc loquunt. Si ad serui Heliæ in/
iuriam ignis descendit de cœlo: & non Samaritas: sz
iudæos consumpsit incendium q̃to magis ad contem
ptum filii dei in impios Samaritas debet flamma sæui
re. E regione dñs qui nō ad iudicandum uenerat: sed
ad saluandum non in potestate sed in humilitate: nō
in patris gloria: sed in hominis uilitate increpat eos:
q̃ non meminerint doctrinæ suæ: & bonitatis euange
licæ: in qua dixerat qui te percusserit in maxilla p̄be ei Mat.5.
& alteram: & diligite inimicos uestros.

¶ Quis sit uillicus iniquitatis qui domini uoce lau/
datus est. Questio VI

Luc.16. LTeram de euangelio Luce quæstiū D
culam ꝓposuisti. Quis sit uillicus iiq
tatis qui dñi uoce laudatus est. Cui9
cum uellem scire rōnē & de quo fon
te ꝓcesserit reuolui uolumen euange
licum: & inter cætera repperi q̃ appropinquātib9 sal/
uatoti publicanis & peccatoribus ut audirent eū mur
murabant pharisæi & scribæ dicentes. Quare iste p̄tō
res suscipit & comedit cum eis. Qui locutus est eis pa
Luc.15. rabolam centum ouium: & unius perditæ: quæ inuen
ta pastoris humeris reportata est. Et cur esset ꝓposita:
statim intulit. Dico uobis sic erit gaudium in cœlo su
per uno peccatore pœnitentiam agente magis q̃ su/
per nonagintanouem iustis qui non indigent pœni/
tentiam. Aliam quoq; parabolam decem dragmatuz
uniusq; perditæ: & repertæ cum proposuisset simili eā
fine compleuit. Sic dico uobis gaudium erit corā an/
gelis dei super uno peccatore pœnitentiam agente.
Tertiam quoq; parabolam ꝓposuit: hominis haben/
tis duos filios & diuidentis inter eos substantiā. Cūq;
minor facultatibus perditis egere cœpisset & comede
re siliquas porcorum cibum reuersus ad patrem susce
ptus ab eo est. Frater quoq; inuidens senior patris uo
ce correptus est q̃ letari debuerit & gaudere quia fra/
ter eius mortuus fuerat: & reuixit perditus & inuentus
est. Has tres parabolas contra pharisæos & scribas lo
cutus est qui nolebant recipere pœnitentiam p̄tōruz
& publicanoꝝ salutem. Dicebat aūt inqt & ad disci/
pulos suos: haut dubiuz quin parabolā sicut prius ad
scribas & pharisæos qua parabola ad clœmētiā disci
pulos hortaret & aliis diceret uerbis. Dimittite et di/
mittetur uobis et in oratione dñica libera fronte po/
scatis. Dimitte nobis debita nostra sicut & nos dimit

timus debitoribus nostris. Quæ est ergo parabola ad clæmētiā discipulos cohortātis. Nōne qdā erat diues q habebat uillicū siue dispēsatorē. Hoc em̄ οικονομος
E significat. Villicus aūt ꝓprie uillæ gubernator est: unde & a uilla uillicus nomē accepit. οικονομος aūt tam pecuniæ q̄ frngū & oim quæ dñs possidet dispensator est. unde & οικονομικος Xenophontis pulcherrimus liber est q nō gubernationē uillæ: sed dispēsatōem uniuersæ domus Tullio interp̄tāte significat. Iste igit̄ dispensator accusat9 est ad dñm suū q̄ dissiparet substātiā eius. Quo uocato dixit: qd hoc audio de te? Redde rōnē dispēsatōis neq; em̄ ultra mea poteris dispensare q dixit in semetipō. Quid faciā qa dñs meus aufert a me dispēsationē. Fodere nō ualeo mēdicare erubesco. Scio qd faciā ut q̄n̄ sublata mihi fuerit dispēsatio: suscipiāt me ī domos suas uocauit itaq; singulos debitores dñi sui: & dixit primo. Quantū debes dño meo? Qui dixit ei centū cados olei. Ait illi. Tolle cautionē tuā & sedēs cito: scribe qnquaginta. Deinde alio locutus est. Tu aūt quātū debes. At ille rn̄dit: cētū choros tritici. Dixitq; illi. Tolle cautionē tuā: & scribe octogīta. Et laudauit dñs uillicū siue dispēsatorē iniqtatis q̄ prudēter fecerit qa filii sæculi huius prudētiores sūt filiis lucis in gn̄atōe sua. Et ego dico uobis facite nobis amicos de iniquo māmona: ut q̄n̄ defeceritis recipiāt uos in æterna tabernacula. Qui fidelis est in paruo & in multis fidelis est. Qui in minimo iniquus est: & in multis iniquus est. Si ergo in iniquo māmona fideles nō fuistis: qd̄ uestrū est q̄s credet uobis. Et si in alieno fideles nō fuistis qd̄ uestruz est q̄s dabit uobis. Nemo seruus duobus dñis seruiet aut em̄ unū habebit odio: & alterū diliget aut unū audiet & alterū cōtēnet. Nō potestis deo seruire & māmonæ. Audiebant hæc oīa pharisæi q erāt auari: & subsannabāt illū. Totū parabolæ huius textū posuiut nō nobis intelligētiā aliūde quæramus: & in parabola certas nitamur inuenire p sonas: sz interp̄temur eā quasi parabolā· hoc est simi/litudinē q̄ ab eo uocat̄ qd̄ alteri παραβαλλεται hoc ē assimilat̄: & quasi umbra p̄uiū ueritatis est. Si ergo dispēsator iniqui mammonæ a domini uoce laudat̄ q̄ de re iniqua sibi iusticiam reparauit & pacis dispendiū dominus laudat dispēsatoris prudentiaz q̄ aduersus dñz qdē fraudulenter sed ꝓ se prudēter egerit: q̄toma gis xp̄s q nullū dānū sustinere pōt & ꝓnus est ad clæ/mētiā laudabit discipulos suos: si in eos q crediti sibi
F sunt misericordes fuerint. Deniq; post parabolam intulit & ego uobis dico facite uobis amicos de iniquo mammona. Iniquum aūtem mammona non hebræorum sed syrorum lingua diuitiæ nuncupant̄ quod de iniqtate collectus est. Si ergo iniqtas bene dispensata uertit̄ in iusticiam q̄tomagis sermo diuinus in quo nulla est iniqtas qui ap̄lis creditus est si bene fuerit dispensatus dispensatores suos leuabit in cœlū. Quam obrem sequit̄. Qui fidelis est in minimo hoc est in carnalibus: & in multis fidelis erit. hoc est in spiritalib9 Qui autem in paruo iniquus est: ut nō det fratrib9 ad utendum quod a deo ꝓ omnibus est creatuz: iste & in spiritali pecunia diuidēda iniquus erit: ut nō ꝓ necessitate: sed ꝓ personis doctrinam dñi diuidat. Si autem carnales diuitias quæ labunt̄ nō bene dispensatis ueras æternasq; diuitias doctrinæ dei q̄s dabit uobis. Et si in his quæ aliena sunt (alienum aūt est a nobis omne quod sæculi est) infideles fuistis ea quæ uestra sunt & ꝓprie deputata homi q̄s uobis credere poterit. Vnde corripit auaritiam: & dicit eum qui amat pecuniaz deum amare non posse. Igit̄ & apostolis si uelit amare deum esse pecunias cōtemnēdas. Vnde & scribæ & pharisæi qui erāt auari aduersum se dictam intelligentes parabolam subsannabāt eum: carnalia & certa & p̄sentia spiritalibus ac futuris & quasi incertis p̄ponētes. Theophilus antiochenæ eccleſiæ septim9 post petrum apostolum ep̄s qui quattuor euangelistarum in unum opus dicta compingens ingenii sui nobis monumēta dimisit. Hæc super hac parabola in suis cōmentariis est locutus. Diues q habebat uillicum siue dispēsatorez deus omnipotens est: quo nihil est ditius. Hius dispensator Paulus q ad pedes Gamalielis sacras litteras didicit legem dei susceperat dispensandam. Qui cum cœpisset credentes in christo persequi liga/re occidere: & omnem domini sui dissipare substātiaz corrept9 est a domino. Saule saule quid me persequaris durum est tibi contra stimulum calcitrare. Dixitq; G in corde suo. Quid faciam: quia magister sui & uillicus & cogor esse discipulus & operarius. Fodere non ualeo. (Omnia enim mādata legis quæ terræ incubabant: cerno destructa: & legē & prophetas usq; adiohannem baptistam esse finitos) Mendicare erubesco: ut qui doctor fueram iudæorum: cogar a gentibus & discipulo Anania salutis ac fidei mendicare doctrinam. Faciam igitur quod mihi utile esse intelligo: ut post q̄ ꝓiectus fuero de uillicatiōe mea: recipiāt me Christiani in domos suas. Cœpitq; eis qui prius uersabantur in lege: & sic in Christo crediderant ut arbitrarentur se in lege iustificandos: dicere legem abolitā: prophetas præterisse: & quæ antea pro lucro fuerant: reputari in stercora. Vocauit itaq; duos de

Act.

Ro.5.

H

Ps.71.

Mat.5.

plurimis debitoribus. Primū q debebat centuꝫ cados olei: eos uidelꝫ q fuerāt ex gētibus congregati: & magna indigebant mia dei: & de cētenario numero qui plenus est atq; pfectus fecit eos scribere quinquagenarium q̄pprie pœnitētiū est: iuxta iubilæū & illā i euangelio parabolā: in qua alteri qngenti alteri quinquaginta denarii dimittunt. Scd'm aūt uocauit ppm iudæoꝝ: q tritico mādatoꝝ dei nutritus erat: & debebat ei centenariū numerū & coegit ut de centum octoginta faceret. i. credere in dñi resurrectōe quæ octauæ diei numero cōtinet: & de octo complet decadibus: ut de sabbato transiret ad primā sabbati. Ob hāc cām a domino p̄dicat q̄ bene fecerit: & p salute sua in euangelii clæmētia de legis austeritate mutatus sit. Quod si quæsieris quare uocet uillicus iniqtatis: in lege q̄ dei est iniquus erat uillicus: q bene qdem offerebat: sꝫ nō bene diuidebat. Credens in patrē: sed filium pſequēs habens deum omnipotentē: sed spiritum sanctum negās. Prudētior itaq; fuit paulus apl'us in trāsgressione legis filiis quondam lucis qui in legis obseruatōe uersati christum qui dei patris uerum lumen est perdidērūt. Ambrosius qdeꝫ mediolanēsis ep̄us quid de hoc loco senserit: in cōmētariis eius legere poteris. Origenis & Didymi in hac parabola explanatiōem inueni/re nō potui: & utrū abolita sit tēpoꝝ uetustate: an ipsi nō scripserint: incertū habeo: Mihi iuxta priorem interptationē hoc uidet q̄ de iniquo mammona debeamus amicos facere nō quoslibet paupes sed eos q nos possint recipere in domos suas: & in æterna tabernacula: ut cum eis parua p̄buerimus recipiamꝰ ab eis magna: & dātes aliena nostra suscipiamus: & seminemꝰ in benedictione ut metamus benedictionem. Qui em̄ parce seminat: parce & metet.

Ro.5. ¶ Quo sensu accipiendum sit qd' in æpl'a legimꝰ ad Romanos. Vix em̄ p iusto qs moriet. Naꝫ p bono forsitan quis audeat mori.

Questio VII

H Væ hæreses ex occasiōe huiꝰ testimonii qd' nō intelligūt diuerso qdeꝫ errore: sed pari ipietate blasphemant. Martion em̄ q iustū deū creatorē legis facit: & pphetaꝝ bonū aūt euangelioꝝ & apl'oꝝ cuius uult esse filiū xp̄m duos introducit deos. Alterū iustū & alterū bonū. & p iusto asserit uel nullos uel paucos appetisse mortē. Pro bono aūt id est xp̄o innumerabiles martyres extitisse. Porro arps.71. rius iustū ad xp̄m refert: de quo dictū est. Deꝰ iudiciū tuū regi da: & iusticiā tuā filio regis: & ip̄e de se in euā
Mat.5. gelio. Nō em̄ paꝛer iudicat quēq̄: sed oē iudiciū dedit filio. & ego sicut audio. sic iudico. Bonū aūt deū patrē de quo ip̄e filiꝰ cōfitet. Quid me dicitis bonū. Nemo ubi supra est bonus nisi solus deus pater. Cūq; hucusq; blasphe Mar.10. miæ suæ deuios calles potuerit inuenire in cōsequentibus impingit & corruit. Quō em̄ p patre quis audet mori & p filio uix moriet cum ppter nomen xp̄i tantus martyrum sanguis effusus sit. Qui igit' simpl'r hunc exponit locum hoc pōt dicere: qd' in ueteri lege. in qua iusticia est uix pauci inuenti sunt q suum fuderint sanguineꝫ. in nouo aūt instrumēto in quo bonitas ē atq; clæmētia innumerabiles extiterūt martyres sed ex eo qd' posuit forsitan quis etiam audeat mori & pendulo gradu sniam temperauit inueniri posse nōnullos q audeant mori p euāgelio ostendit nō sic accipiendū. sed ex superioribus & inferioribus sensum loci huius debere tractari. Dicens em̄ Paulus se gloriari in tribu Ro.5. lationibus quia tribulatio patientiā operat patientia p̄bationem. Probatio uero spem spes aūt nō confundit quæ ex eo certam habeat p̄missionem qa charitas dei diffusa est in cordibus nostris p spm̄ sanctū q̄ datꝰ est nobis secundum illud qd' deus dixerat p pphetam Effundam de spū meo sup oēm carnem. Mirabat bo/ Ioel.2. nitatem xp̄i q p impiis & infirmis & pctōribus mori uoluerit & non oportuno tpe de quo ip̄e dicit. Tem/ Esa.49. pore oportuno exaudiui te. & in die salutis auxiliatꝰ sum tui. Et rursum. Ecce nūc tp̄s acceptabile ecce dies 2.Cor.6. salutis. Q̄ñ oēs peccauerunt simul inutiles facti sunt nō fuit q faceret bonū: nō fuit usq; ad unū. incredibilis ergo bonitas & clæmētia inaudita mori p impiis. Vix em̄ p iusto & bono aliquē suū sanguinem fundere cōtingit metu mortis cuncta terrente. Nam inuenit' iterdum ut aliquis p re iusta & bona audeat mori. Charitas autem dei quam habuit in nobis hinc maxime cōprobatur q cum peccatores essemus. Christus p nobis mortuus est & sublata est de terra uita eius & pro iniq tatibus populi ductus est ad mortem & portauit peccata nostra. & tradita est in morte anima illius: & cū iniquis reputatus est. ut nos impios & infirmos & peccatores pios & robustos & iustos faceret. Nōnulli ita I interprætātur. Si ille pro nobis impiis mortuus est & peccatoribus q̄tomagis nos absq; dubitatione ulla p iusto & bono christo debemꝰ occumbere. ¶ Iustum autem & bonum non putemus eē diuersum nec aliquā proprie significare personam. sed absolute iustam rē & bonam pro qua difficulter interdum aliquis inueniri potest qui suum sanguinem fundat.

¶ Quid sibi uult quod ad Romanos scribit apostolus occasione accepta peccatum per mandatum ope

ratū est i me oēz cōcupiscētiā. Quæstio VIII

QOnamus totū testimoniuz. & singula xpi auxilio differētes quid nobis uideat sim/pliciter iudicemus: nō ꝓiudicātes tuo sen sui: quid uelis intelligere: sed nostrā sniaz breuiter explicātes. Quid ergo dicimus. Lex pctm̄ est Absit. Sed pctm̄ nō cognoui nisi p legem. Nā cōcupi/scentiā nesciebā: nisi lex diceret: nō cōcupisces. Occa/sione aūt accepta pctm̄ per mādatū operatū est in me oēm concupiscētiam. Sine lege eī pctm̄ mortuū erat Ego aūt uiuebā aliqñ sine lege: sed ubi uenit mādatuz pctm̄ reuixit. Ego aūt mortuus sum: & inuentū est mi hi mandatū quod erat ad uitam: hoc esse ad mortem Pctm̄ eī occasione accepta per mandatū seduxit me & p illud occidit. Itaq; lex quidem sancta & mandatū sanctū & iustū & bonū. Quod ergo bonū ē mihi mors est? Absit. Sed ut pctm̄ appareat pctm̄ p bonum mihi operatū est mortez: ut fiat supra modū peccans pctm̄ per mādatū. Scimus aūt quia lex spiritalis est: ego au tem carnalis sum uenūdatus sub pctō: quod eī ope/ror ignoro. Nō eī qd̄ uolo hoc ago: sed qd̄ odi illud facio. Si aūt qd̄ uolo hoc facio consentio legi: qa bo/na est. Nūc aūt iam nō ego operor illud: sed qd̄ habi tat in me peccatū. Scio enī q̄ nō habitat in me: hoc est in carne mea bonū. Velle enī adiacet mihi p̄ficere au tem bonū nequaq̄. Non enī quod uolo facio bonum sed qd̄ nolo malū hoc ago. Si aūt qd̄ nolo ego hoc fa cio. Iā nō ego operor illud: sed qd̄ ihabitat in me pec catū. Inuenio igit̄ legem uolēti mihi facere bonū: qa mihi malū adiacet. Condelector enī legi dei scd̄m in/teriorē hoiem. Video aūt aliā legez in membris meis repugnātē legi mētis meæ: & captiuū me ducētē in le ge pcti quæ est in membris meis. Infœlix ego hō quis me liberabit de corpore mortis huius. Gratia dei p ie
K sum xp̄m dn̄m nostrū. Quō medicina non est cā mor tis: si ostendat uenena mortifera: licet his mali hoies abutant̄ ad mortem. Et uel se interficiāt uel insidien tur inimicis. Sic lex data est: ut pctō; uenena mōstra/ret: & hoiem male libertate sua abutētē qui prio fereba tur improuidus: & p p̄cipitia labebat̄. Freno legis reti neat: & cōpositis doceat incedere gressibus. Ita ut ser/uiamus in nouitate spūs: & nō in nonitate spūs: & nō in uetustate litteræ. i. uiuamus sub p̄cepto q prio i mo dū brutoz aīaliū dicebamus. Māducemus & bibamo
1.Cor.15 cras eī moriemur. Quod si subintrāte lege (q̄ docet qd facere: & ꝓhibet qd nō facere debeamus) Vitio no stro & incōtinentia feramur contra scita legalia: uide tur lex cā esse peccati: quæ dum ꝓhibet concupiscentiā quodāmodo eā inflāmare cognoscit̄. Sæcularis apud græcos sententia est. Quicquid licet minus desiderat̄ Ergo econtrario qcquid nō licet: fomentū accepit de siderii. Vnde & Tullius de parricida; suppliciis apd athenienses. Solonem scripsisse negat ne non tam p/hibere q̄ cōmouere uideret̄. Igit̄ lex apud contempto res & leguz p̄cepta calcātes uidet̄ esse occasio delicto rum. Dū phibendo qd̄ nō uult fieri ligat eos uinculis mandato; q prius absq; lege peccātes: nō tenebātur criminibus. Hæc diximus: legem quæ p Moysen data est intelligentes. Verum qa in consequētibus scriptū est: Lex dei & lex carnis atq; mēbro; quæ pugnat ad uersus legem mētis nostræ: & captiuos nos ducit in le gem peccati. Simulq; quattuor leges cōtra se dimicā/tes in uno loco scriptas esse cognosco. Nō absq; re at/bitror si requirā quot genera legis i scripturis sanctis esse commemorent̄. Dicit̄ lex quæ p Moysen data est scd̄m illud qd̄ scriptū est ad Galathas. Quotquot eī ex opibus legis sunt sub maledicto sunt. Scriptum est eī. Maledictus oīs qui non pmanet in omnibus quæ scripta sunt in libro legis: ut faciat ea. Et rursum in ea dem æpistola. Lex ꝓpter p̄uaricationes posita est do/nec ueniret semen cui repromissum est dispositā p an gelos in manu mediatoris. Et iterum. Itaq; lex peda/gogus noster fuit in Christo: ut ex fide iustificemur: Postq̄ uenit fides: nequaq̄ ultra sub pædagogo sum9 Omnes eī filii dei estis per fidem: quæ est in Christo iesu. Historia quoq; quæ præcepta nō continet. sed q quid factuz sit refert ab apl̄o lex appellat̄. Discite mi hi qui sub lege uultis esse: non audistis legem. Scriptū est eī: quia Abraam duos filios habuit: unum de an/cilla: & alteruz de libera. Sed qui ex ancilla: secundū carnem natus est. qui autem de libera per repromis/sionem. Sed & psalmi lex appellant̄: ut compleretur sermo qui in lege eorū scriptus est. Quia odio habue/runt me gratis. Esaie quoq; pphetiam legez apostol9 uocat. In lege scriptum est. Quoniam in aliis linguis & aliis labiis loquar populo huic: & nec sic me exau/dient dicit dn̄s: quod iuxta hebraicum & Aquilam in esaia scriptū repperi. Appellat̄ etiam lex mystica scri/pturarum scientia. Scimus quia lex spiritalis est: & ex tra hæc omnia naturalem legem scriptam in cordib9 nostris idem apl̄us docet. Cum eī gentes quæ legez non habent naturaliter ea quæ legis sunt faciunt: isti legem nō habentes ipsi sibi sunt lex. Qui indicāt op9 legis scriptum in cordibus suis: testimonium perhibē te illis cōscientia. ista lex quæ in corde scribit̄: omnes continet nationes: & nullus hominum est qui hanc

Iob. 4.
Cicer
Gen. 4.
Exo. 4.
L
Gā
Deu
N
1.Cor. 13
Gal. 3.
Esa
Ro

M legẽ neſciat. Vnde oĩs mũdus ſub pcõ: & uniuerſi homines ꝓuaricatores legis ſunt: & iccirco iuſtũ iudiciũ
Rom.4. dei eſt: ſcribentis in corde humani generis. Quod tibi fieri nolueris alteri ne feceris. Quis eñ ignoret homicidiũ adulteriũ furtũ: & oẽm cõcupiſcẽtiã eſſe malum ex eo q̃ ſibi ea nolit fieri? Si eñ mala eſſe neſciret: neq̃
Gẽ.4. q̃ doleret ſibi eſſe illata. Per hãc naturalem legem: & Cain cognouit pcm̃ ſuum dicens. Maior eſt cã mea q̃ ut dimittar: & Adã & Eua cognouerũt pcm̃ ſuum: & ꝓpterea abſcõditi ſunt ſub ligno uitæ. Pharao quoq; ante
Exo.4. q̃ lex daretur p Moyſen ſtimulatus lege naturæ ſua crimina cõfitet: & dicit. Dñs iuſtus: ego aũt & populus meus impii. Hãc legẽ neſcit pueritia: ignorat infantia: & peccãs abſq; mãdato nõ tenet lege peccati. Maledicit patri & matri & parẽtes uerberat: & qa nec-
dũ accepit legem ſapientiæ mortuũ eſt in ea pcm̃. Cũ aũt mandatũ uenerit: hoc eſt tp̃s intelligentiæ appetẽtis bona: & uitãtis mala: tunc incipit pcm̃ reuiuiſcere: & ille mori reuſq; eſſe peccati. Atq; ita fit ut tp̃us intelligentiæ quo dei mãdata cognoſcimus: ut puenia-
mus ad uitã operet in nobis mortem. Si agamus negligentius & occaſio ſapiẽtiæ ſeducat nos atq; ſupplãtet: & ducat ad mortem. Non quõ intelligentia pcm̃ ſit (Lex eñ intelligẽtiæ ſancta & iuſta & bona eſt) Sz per intelligentiam pcõrum atq; uirtutum mihi peccatum naſcit quod priuſq̃ intelligerẽt pcm̃ eſſe nõ noueram. Atq; ita factum eſt: ut qd̃ mihi ꝓ bono datum eſt: meo uitio mutet in malum: & ut hypbolice dicaz Nouoq; uerbo utar ad explicandũ ſenſum meũ. Pec-
catũ qd̃ priuſq̃ haberem intelligẽtiaz abſq; pcõ erat ꝓuaricatõem mãdati ſcipiat mihi eſſe peccati9 pcm̃
N Quærimus q̃ ſit iſta cõcupiſcẽtia: de q̃ lex dicit. Nõ cõcupiſces. Alii putãt illd̃ eẽ mãdatũ qd̃ i decalogo ſcriptum eſt. Nõ cõcupiſces rem ꝓximi tui. Nos aũt p cõcupiſcẽtiam omnes pturbationes aĩæ ſignificatas putamus q̃bus mœremus & gaudemus timemus: & concupiſcimus. Et hoc apl̃s uas electiõis: cuius corpus tẽ
2.Cor.13 plũ erat ſpũſſancti: & q̃ dicebat. An experimentũ q̃ritis eius qui in me loquit xp̃s. Et in alio loco. Chriſtus
Gal.2. nos redemit. Et iterum. Viuo autem iam nõ ego uiuit uero in me xp̃s: nõ de ſe loquit: ſed de eo q̃ uult poſt
pcã agere pniam: & ſub ꝑſona ſua fragilitatẽ deſcribit cõditionis humanæ: quæ duoꝝ hoĩm interioris & exterioris pugnãtium ĩtra ſe bella ppetit. interior hõ conſentit: & ſcriptæ & naturali legi q̃ bona ſit & ſancta & iuſta: & ſpiritalis. Exterior ego inqt carnalis ſũ: uenũdatus ſum pcõ: quod enĩ operor neſcio: & non qd̃ uolo hoc ago: ſed qd̃ odi. ſi aũt exterior facit qd̃ nõ uult: & operat quod odit oſtendit bonum eſſe mãdatum: & nõ ſe operari quod eſt malum: ſed habitãs in ſua carne pcm̃: hoc eſt uitia corporis: & deſideria uoluptatis quæ ꝓpter poſteros: & ſobolem inſita ẽ humanis corporibus: & ſi fines fuerit egreſſa uertitur in pcm̃. ſe unuſquiſq; conſideret & accuſator ſui tractet incẽtiua uitiorum. Quomodo & in ſermone & in cogitatiõe. & in calore corporis ſæpe loquat & cogitet: & patiat quod nõ uult. Nolo dicere faciatne ſanctos uiros uidear accuſare. De quibus ſcriptum eſt. Erat il- Iob.1.
le homo uerus & immaculatus iuſtus dei cultor recedens ab omni opere malo. Et de zacharia & eliſabeth Luc.1.
erant iuſti ambo in cõſpectu dei: ambulãtes in omnibus mãdatis & iuſtificationibus dñi abſq; quærela. Et
ꝑceptũ eſt apoſtolis. Eſtote perfecti ſicut pater ueſter Mat.5.
celeſtis perfectus eſt. Nunq̃ autem hoc apoſtolis impraeret: niſi ſciret hominem poſſe eſſe perfectum. Niſi forte hoc dicamus q̃ recedens ab omni malo emendationẽ ſignificet de erroribus pueritiæ & de uitiis laſciuientis ætatis tranſitum ad correctionem atq; uirtutes. iuſticiam quoq; quæ in Zacharia & Eliſabeth ꝑdicat foris eſſe. Concupiſcẽtiam nõ quæ nũc habitare ĩ membris noſtris dicit uerſari intrinſecus: ſed & apoſtolis non pueris præcipit uerum iam ætatis robuſtæ ut aſſumant perfectionem quam & nos cõfitemur in ætate eſſe perfecta. Nec hæc dicentes adulamur uitiis ſed auctoritatem ſequimur ſcripturarum q̃ nullus homo abſq; pcõ ſit. ſed concluſit deus omnes ſub pcõ: ut omnibus miſereat: abſq; eo ſolo qui pcm̃ non ſecit: uec inuentus eſt dolus in ore eius. Vnde & per ſa- Pro.30.
lomonem dicit q̃ ſerpentis ueſtigia non inueniantur in petra. Et ipſe de ſe dominus. Ecce inquit uenit prin- Ioh.19.
ceps mundi huius: & nihil in me ĩuenit. id eſt ſui operis ſuiq; ueſtigii. Ob hanc iubetur nobis ne exprobre- O
mus homini reuertenti a peccatis ſuis: & ne abominemur ægyptum: quia ipſi quondam in ægypto fuimus & de luto ac lateribus pharaoni extruximus ciuitates & quia captiui ducti ſumus in babylonem lege peccati: quod in membris noſtris morabat. Cunq; uidere-
tur extrema diſpenſatio: immo aperta confeſſio oẽm hominem diaboli laquæis irretiri: cõuerſus in ſe apoſtolus: imo hõ ſub cuius perſona apoſtolus loquæbatur: agit gratias ſaluatori q̃ redemptus ſit ſanguine eius: & ſordes in baptiſmo depoſuerit: & nouum chriſti aſſunpſerit ueſtimentum: & mortuo ueteri homine natus ſit homo nouus: qui dicat. Miſer ego homo: quis me liberabit de corpore mortis huius?
Gratia dei per ieſum chriſtum dominum noſtrum.

Quod si cui non uidet sub persona sua hoc apl̃m de aliis dicere: exponat quō Daniel quem iustū fuisse no
Dañ. 4. uimus: quasi de se dicat cū ꝑ aliis dep̃cat. Peccauimus iniquæ fecimus: iniuste gessimus: impie egimus & re/ cessimus ac declinauimus a mandatis & iudiciis tuis & nō audiuimus seruos tuos pphetas: qui locuti sunt in noīe tuo ad reges nostros & principes & patres: & ad oem pp̃lm terræ. Tibi dñe iusticia: nobis aūt confu sio. Illud quoq; qd̄ in trigesimoprimo psalmo dicitur P̄ctm̄ meū cognitū tibi feci: & iniq̄tatem meā non ab scōdi. Dixi cōfitebor aduersum me iniusticiā meā dño & tu remisisti impietatem peccati mei. Pro hac orabit ad te oīs sanctus in tempore oportuno: nō Dauid & iusto uiro: & ut simp̄r loquar ꝓphetæ cuius uerba nar rant: sed p̄cōri cōgruit. Cūq; iustus sub p̄sona pœni/ tentis talia ꝓfudisset. a deo meret audire. Intelligere te faciā: & docebo te in uia hac q̄ ambulabis cōfirma bo sup te oculos tuos meos. In trigesimo quoq; septi/ mo psalmo: cuius titulus est. In cōmemorationem: ut doceat nos semp p̄cōr̄ nostrorum memores esse de/ bere: & agere pn̄iam tale qd legimus. Nō est pax ossi bus meis a facie p̄cōr̄ meor̄. Quoniā iniq̄tates meæ eleuatæ sunt super caput meū: quasi onus graue gra/ uatæ sunt sup me. Corruptæ sunt & putruerūt cicatri/ ces meæ: a facie insipientiæ meæ. Afflictus sum & icur uatus sum usq; ad finem. Totus hic apl̃i locus: & i su/ perioribus: & in cōsequētibus: immo oīs æpistola ei⁹ ad romanos nimiis obscuritatibus inuolata est: ut si uoluero cuncta disserere: nequaq̄ mihi unus liber: sz magna & multa erunt scribenda uolumina.

¶ Quare apl̃s Paulus in eadem ad Romanos scribit
Ro. 9. æpl̃a. Optabā egoip̄e anathema esse a xp̄o ꝓ fratribus meis ac ꝓpinquis meis iuxta carnem q̄ sunt israel quo rum adoptio & gloria & testamentum & legislatio & cultus & repromissiones quor̄ patres: & ex quibus est xp̄s iuxta carnem: qui super oīa deus benedictus in sæ/ cula amen. Quæstio IX

P
Ro. 8. Euera ualida quæstio quō apl̃s qui supra dixerat. Quis nos sepabit a charitate xp̄i. Tribulatio an angustia an p̄secutio an fa mes an nuditas an periculū an gladius. Et rursum. Confido autem quia: neq; mors: neq; uita neq; angeli: neq; principatus: neq; p̄sentia: neq; futu/ ra: neq; fortitudo: neq; excelsa: neq; profundū: neq; alia creatura poterit nos separare a charitate dei: quā habemus in xp̄o iesu domino nostro. Nunc sub iure/ iurando confirmet & dicat. Veritatem dico in xp̄o ie/ su non mentior testimonium mihi perhibente cōsciē/ tia mea in spū sancto: quoniā tristicia est mihi magna & continuus dolor cordi meo. Optabam em̄ anathe/ ma esse a xp̄o ꝓ fratribus meis & ꝓpinquis iuxta carnē & reliqua. Si em̄ in deū tantæ est charitatis: ut nec me tu mortis: nec spe uitæ nec persecutione nec fame nec nuditate nec piculo nec gladio possit separari a chari tate eius: & si angeli quoq; & potestates & uel præsen tia uel futura & omnes cœlorum fortitudines: & ex/ celsa pariter ac ꝓfunda & uniuersa simul creatura eiꝰ/ gruat quod nequaq̄ potest fieri: tamen non separet a charitate dei: quā hz i xp̄o iesu. Quæ est ista tāta muta tio: immo iaudita prudētia: ut ꝓ charitate xp̄i nolit ha bere xp̄m. Et ne forsitan non credamus: iurat & con/ firmat in xp̄o & conscientiæ suæ testem inuocat spiri/ tum sanctum: se habere tristiciam & non leuem ac fot tuitam: sed magnam & incredibilem: & habere dolo rem in corde non qui ad horam pungat & trāseat: sed qui iugiter in corde permaneat. Quo tendit ista mīsti/ cia. Ad quid ꝓficit incessabilis dolor. Optat anathe/ ma esse a xp̄o: & perire: ut alii saluí fiant. Sed si consi/ deremus Moysi uocem rogantis deū ꝓ populo iudæo rum atq; dicentis. Si dimittis eis: peccatum suū dimit/ te. Si autem non uis: dele me de libro tuo quem scri/ psisti perspiciemus eundē & Moysi & Pauli apud cre/ ditum sibi gregem affectum. Pastor em̄ bonus ponit animam suam ꝓ ouibus. Mercennarius autem cum ui derit lupum uenientē fugit: quia non sunt eius oues Et hoc ipsum est dicere. Optabā anathema esse a xp̄o & dele me de libro quem scripsisti. Qui em̄ delent de libro uiuentium: & cum iustis non scribunt: anathe/ ma fiunt a domino. Simulq; cerne apostolum quan/ tæ charitatis in Christo sit: ut pro illo cupiat mori: & selus perire: dummodo omne in illum credat homi/ num genus. perire autem non in perpetuum. sed im/ præsentiarum. Qui enim perdiderit animam suam ꝓ Christo saluam eam facit. Vnde & de quadragesimo & tertio psalmo assumit exemplum. Quoniam ꝓpter te mortificamur tota die. reputati sumus ut oues oc/ cisionis. Vult ergo apostolus perire in carne. ut alii saluentur in spiritu suum sanguinem fundere. ut mul torum animæ conseruentur. Quod autem anathema Q interdum occisionem sonet multis ueteris instrumen ti testimoniis probari potest. Et ne leuem putemus eē tristiciam & modicam causam doloris. iungit & di/ cit. Pro fratribus meis & propinquis iuxta carnem. Quando ꝓpinquos appellat & fratres iuxta carnem: in spiritu a se ostendit alienos. Quorū est inquit ado/ En

ptio quæ significantius græcæ dicitur γιοθεσια de qui/
bus quondã dñs loquæbat. Filius primogenitus meꝰ
israel: & filios genui & exaltaui. Nunc dicit filii alieni
mentiti sunt mihi: & quoꝝ gloria ut de cũctis gẽtibus
eligeret in peculiarẽ ppm dei & quoꝝ testamẽta unũ
in littera: alteꝝ in spũ: ut q prius in carne seruierũt ce
rimoniis legis abolitæ: postea seruirent in spũ mãda/
tis euangelii sempiterni. Et legislatio ad utrũqꝫ respõ
det & noui & ueteris testamẽti & cultus. i. uera religio
& pmissiones: ut qcqd repromissum est patribus com
pleret in filiis. Et qd oĩbus maius est ex oĩbus quibus
xps de Maria genitus uirgine: ut sciremus quis iste sit
xps causas doloris sui uno sermõe comphẽdit q est su
per oĩa deus benedictus in sæcula amen. Vt iste tãtus
ac talis ab eis non reciperet de quoꝝ stirpe generatꝰ
est. Et nihilominus laudat iudicii ueritatẽ ne snía dei
inppinquos & fratres suos displicere uideat & uel au
stera esse uel nimia. in quibus igit tanta fuerũt bona:
dolet cur nunc tanta mala sint.

¶ Quis uelit intelligi qd idem aplus scribit ad Colo
censes. Nemo uos superet uolens in humilitate men/
tis & religione angeloꝝ quæ nõ uidit ambulans fru/
stra inflatus sensu carnis suæ & nõ tenẽs caput ex quo
totũ corpus p nexũ & coniunctionis sumministratuꝫ
& conuinctũ crescit in augmentum dei & reliqua.

Questio X

RIlud qd crebro diximus: & si impe
ritus sermone: nõ tn scientia nequa
q Paulum de humilitate: sed de cõ/
scientiæ ueritate dixisse etiã nũc ap/
probamus. Profundos em & recon
ditos sensus lingua non explicat. Et cũ ipe sentiat qd
loquat. in alienas aures puro nõ põt trãsferre sermo
ne. Queꝫ cũ in uernacula lingua habeat disertissimũ
quippe ut hebræũ ex hebræis: & eruditus ad pedes ga
malielis uiri in lege doctissimi seipꝫ interptari cupiẽs
inuoluit. Si aũt in græca lingua hoc ei accidit quã nu
tritus in Tharso ciliciæ a parua ætate imbiberat qd de
latinis dicendũ est: q uerbũ de uerbo exprimere conã
tes obscuriores faciũt eius snías: & ueluti herbis crescẽ
tibus frugũ strangulant ubertatem. Conabimur itaqꝫ
παραφραστικως sensus eius euoluere & tritã simplici
tatem eloquii suo ordini reddere atqꝫ iuncture: ut sim
plici stamíe uerborũ fila decurrant puroqꝫ sub tegmi
ne aplici sermonis textura subcrescat. Nemo uos supe
ret nemo aduersum uos brauiũ accipiat. Hoc em græ/
ce dicit κο ταβραβευετω. Quando quis in certamíe po
situs ĩqtate agonithetæ: uel ĩsidiis magistroꝝ βραβευ
& palmam sibi debitam perdit. Multaqꝫ sunt uerba q
bus iuxta morem urbis et puinciæ suæ familiari9 apls
utit. Ex quibus exempli gratia pauca ponenda sunt.
Mihi autem parum est iudicari ab humana die. Hoc ẽ 1.Cor.4.
απροανθρωπινης ημερας: & humanum dico. Hoc est
ανθρωπινον λεγωονκατεναγκησανμας. Hoc est nõgra/
uaui uos: ut nunc dicit μηλειςνμας καβραβετετω. i. nul
lus brauiũ accipiat aduersuꝫ uos. Quibus et aliis mul
tis uerbis usqꝫ hodie utunt Cilices. Nec hoc miremur
in apostolo: si utat eius linguæ consuetudine: in qua
natus est: & nutritus cũ Virgilius alter homerus apd
nos patriæ suæ seqnens consuetudinem sceleratũ fri/
gus appellet. Nemo ergo uos superet ac deuincat uo/
lens in humilitate litteræ sequi & angelorum religio
nem atqꝫ culturam: ut non seruiatis spiritali intelligẽ
tiæ: sed exemplaribus futurorum quæ nec ipe uidet: q
uos superare desiderat siue uidit utrũqꝫ em habetur in
græco. Præsertim cum tumens ambulet: & incedat in
flatus mentisqꝫ superbiam gestu corporis præferat.
Hoc em significat εματενωνσοβαρος. Frustra autem in S
flatur & tumet sensu carnis suæ: carnaliter cuncta in/
telligens & traditionum iudaicarum deliramenta p/
quirens: & non tenens caput omnium scripturarum
illum de quo scriptum est. Caput uiri christus est. Ca/ 1.Cor.11.
put autem ac principium totius corporis eorumqꝫ qui
credunt: & omnis intelligentiæ spiritalis ex capite cor
pus ecclesiæ per suas compages atqꝫ iuncturas uitaleꝫ
doctrinæ cælestis accipit succum: ut omnia paulatim
membra uegetentur: & per occultos uenarum meatꝰ
fundat defœcatus sanguis ciborum & ministret atqꝫ
succrescat: immo teneat temperantia corporis: ut de
fonte capitis rigati artus crescat in perfectionem dei:
& impleat saluatoris oratio. Pater uolo ut sicut ego & Io.17.
tu unum sumus: sic & isti in nobis unum sint: ut postq
nos christus tradiderit patri: sit deus omnia in omni/
bus. Tale quid & in uerbis & in sensibus & in genere
locutionis obscurissimæ scribit ad Ephesios. Veritatẽ Eph.4.
autem loquentes in charitate: crescamus in illo per
omnia: qui est caput christus: ex quo totum corpus
cõpactum & connexum per omnem iuncturam sub/
ministrationis secundum operationem in mensuram
uniuscuiusqꝫ membri augmentum corporis facit ædi
ficationem sui in charitate: super quo in commenta/
riis eiusdem æpistolæ plænius diximus. Loquimur au
tem uniuersa contra eos qui credentes ex iudæis ĩ do/
minum saluatorẽ iudaicas cerimonias seruare cupie/
bant. Super qua & in actibus apostoloꝝ nõ pua q̃stio
concitata est. Vnde supra Paulus ait de his qui magi

Col.2. ſtros legis eſſe ſe iactant. Nemo vos iudicet in cibo & potu q̄ alia mūda ſit: alia īmūda: aut in pte diei feſti: ut alios dies feſtos putēt. alios nō feſtes. Nobis em̄ q xp̄m credimus reſurgentē iugis & æterna feſtiuitas eſt. Aut i pte neomeniæ hoc eſt Kalēdarū & mēſis noni: qñ decreſcens luna finit: & noctis umbra tegitur. xp̄ianoꝝ em̄ lumen æternuꝫ eſt: & ſemp ſolis iuſticiæ radiis illuſtrat. Aut in pte ſabbatoꝝ ut nō faciant ſeruile opus: & onera nō portent: qa nos ſumus xp̄i libertate donati: & onera p̄cōrū portare deſinimus. Hæc inqt oīa umbra ſunt futuroꝝ & imagines uenturæ fœlicitatis ut in q̄bus iudæi hæſitāt iuxta litterā: & tenentur in terra: nos iuxta ſpm̄ trāſeamus ad xp̄m: q ad diſtinctionē umbraꝝ nūc eorpus appellat. Quō em̄ in corpe uerita s eſt. & in corpus umbra mendaciū: ſic in ſpirituali intelligentia mundus oīs & cibus & potus & tota feſtiuitas & ppetuæ kalēdæ & æterna requies expectāda eſt. Querimus qd dicere uoluerit in humilitate & religione angeloꝝ: aut quem ſenſum habeat? Ex quo dñs locutus eſt ad diſcipulos. Surgite abeamus
Ioh.14. hinc: & relinquet uobis domus ueſtra deſerta: & lo/
Mar.23. cus in quo dñs ſpiritaliꝫ crucifixus eſt ægyptus uocat & ſodoma: oīs iudaicaꝝ obſeruationū cultura deſtructa eſt: & quaſcūq; offerūt uictimas nō deo offerūt: ſꝫ angelis refugis & ſpiritibus immūdis. Nec mirū ſi hoc
T poſt paſſionē dñi faciāt: cū p Amos quoq; pphetā di/
Amos.5. cat ad eos. Nunqd hoſtias & uictimas obtuliſtis mihi quadraginta annis in deſerto domus iſrael: & aſſumpſiſtis tabernaculū moloc: & ſydus dei rēpha? figuras quas feciſtis ut adoretis eas. Quod plenius in contione iudaica ſtephanus martyr exponēs & reuoluens hiſtoriā ueterem ſic locutus eſt: &
Act.7. uitulū fecerunt in diebus illis: & obtulerūt hoſtias idolo: & lætabant in operibus manuū ſuaꝝ. Cōuerſus aūt deus eſt: & tradidit eos ut colerēt militiā cœli: ſicut ſcriptū eſt in libro pphetarū. Militia aūt cœli nō tm̄ ſol appellat & luna & aſtra rutilātia ſed oīs angelica multitudo eorūq; exercitus q hebraice appellant ſabaoth. i. uirtutum ſiue exercituū. Vnde & in euāgelio iuxta lucā legimus. Et
Luce.2. ſubito facta eſt cū angelo multitudo militiæ cœleſtis laudātiū deū & dicentiū. Gloria in altiſſimis deo: & in terra pax hoīb9 bonæ uolūtatis. Facit em̄ deus angelos ſuos ſpūs & miniſtros ſuos ignē urētē: & ut ſciamus ſemp eos quí colebant idola licet i tempore hoſtias uiderent offerre nō deo eas obtuliſſe: ſed angelis per Ezechiel plenius diſcimus. Dedi eis iuſtificaEze.20. tiones & præcepta nō bona. Non em̄ ſanguinem hircorū aut tauroꝝ quærit de9: ſed ſacrificiū dñi ſpūs cō tribulatus cor contritum & humiliatum deus nō ſpreuit. Et ꝓpterea qui uitulu3 fecerūt in oreb: & coluerūt ſydus rempha: de quo in ꝓpheta Amos plenius diſſeruimus. Adorauerunt figuras quas ipſi fecerūt: & tradidit eos: ut ſeruirent militiæ cœli: quæ nunc abapoſtolo dicit religio angeloꝝ. Pro humilitate in græco Ταπεινοφροσυνη legit. i. humilitas mentis ſine ſenſus Vere em̄ humilis ſenſus & miſerāda ſuſpitio deū credere hircorū atq; tauroꝝ ſanguine delectari & ſodore thimiamatis quem ſæpe hoies declinamus. Quod autem ſequit. Si mortui eſtis cū xp̄o ab elementis mūdi: quid adhuc tanq̄ uiuentes in mundo decernitis? ne tetigeritis neq; guſtaueritis neq; contrectaueritis q̄ ſunt omnia in interitum ipſo uſu ſecundum præcepta & doctrinas hominum quæ ſunt rationem quidem habentia ſapientiæ: in ſuperſtitione & humilitate & nō ad parcendum corpori: non in honore aliquo ad ſaturitatem carnis: hunc nobis habere ſenſum uidetur. Curramus per ſingula: & obſcuritatem ſenſuum atq; uerborum chriſto reſerante pandamus. Si baptizati eſtis in Chriſto: & cum chriſto in baptiſmate cōſepulti: mortui autem ab elementis mundi: ꝓ eo quod ei elementis: cur mecum non dicitis. Mihi autem abſit gloriari niſi in cruce domini noſtri ieſu xp̄i: per quem mihi mundus crucifixus eſt: & ego mundo? Nec audiſtis dominum dicentem ad patrem. De mundo non ſunt: ſicut & ego non ſum de mundo. et mundus odit eos: qm̄ nō ſūt de mūdo ſicut et ego ſū de mūdo. Sed ecōtrario q̄ſi uiuētes i mūdo decernitis. Ne tetigeritis corpus homis mortui: nec ueſtimentum & ſcabellum in quo ſederit mulier mēſtruata. Neq; guſtaueritis carnem ſuillam: & leporum & ſepiarum: & loliginum murenæ & anguillæ: & uniuerſorum piſcium: q ſquāmas & pennulas nō habent quæ omnia in corruptione et interitu ſunt ipſo uſu & ſtercore digerunt: eſca em̄ uentri: et uenter eſcis: et omne quod intrat per os non coinquinat hominē: ſed ea quæ de nobis exeūt Secundum præcepta inquit: & doctrinas hominuꝫ illud quod Eſaias loquit. Populus hic labiis me honorat cor uero eius longe eſt a me. Fruſtra autem colunt me docentes doctrinas hominum & præcepta. Vnde & dominus corripit phariſæos: dicēs. Irritum feciſtis mandatum dei: ut traditiōes ueſtras ſtatueritis. Deus em̄ dixit: honora patrem & matrem & qui maledixerit patri uel matri: morte moriet̄. Vos autem dicitis quicunq; dixerit patri uel matri munus quodcūq; eſt ex me: tibi proderit: & non honorificauit patrem ſuū aut matrem: & reliqua. Quibus infert. Et irritum feci

stis mandatū dei ꝓpter traditionē uestrā. Quantæ traditiões pharisæoꝝ sint quas hodie uocāt δευτερωσεις & quā aniles fabulæ reuoluere nequæo. Neq; em̄ libri patiē magnitudo. Et plæraq; tam turpia sunt: ut erubescam dicere. Dicam tn̄ unum in ignominiā gentis inimicæ. Præpositos habent synagogis sapientissimos quosq; fœdo opi delegatos ut sanguinem uirginis siue mēstruatæ mūdum uel imundū si oculis discernere nō potuerint gustatu ꝓbent. Propterea quibus iussum est ut diebus sabbatoꝝ sedeat unusquisq; in domo sua & non egrediat: neq; ambulet de loco in quo habitat Si qñ eos iuxta litteram cœperim9 artare: ut nō iaceāt non ambulent: nō stent sed tm̄ sedeant. Si uelint p̄cepta seruare: solent respōdere & dicere Barrachibas: & Symeon & Helles. Magistri nostri tradiderūt nobis ut duo milia pedes ambulemus in sabbato & cætera huiusmodi doctrinas hominū p̄ferētes doctrinæ dei. Non quo dicam9 sedendū semp esse in sabbato: & de loco in quo quis fuerit occupatus: pœnitus nō recedēdum: sed id qđ impossibile legis est in quo infirmat per carnem spirituali obseruatione cōplendū sit. Sequitur. Que sunt qdem rationē habentia sapiētiæ: hoc loco quidem cōiunctio superflua est quod in plæriscq; locis ꝓpter imperitiā artis grāmaticæ apostolū fecisse reperimus. Neq; em̄ sequit uel alia cōiunctio: quæ solet ei prępositioni: ubi quidē positū fuerit respōdere. Vident igitur obseruationes iudaicæ apud imperitos: & uilē plæbiculam imaginē habere rationis: humanæq; sapiētiæ. Vnde & doctores eorum σοφι. hoc est sapientes uocant. Et si quādo certis diebus traditiones suas exponūt discipulis suis solēt dicere σισοφοι διδασκουσιν: id est sapientes docent traditionēs. Pro superstitione in græco εθελοθρησκεια. iam positū est hoc est falsa religio: & pro humilitate ταπεινοφροσυνη. quæ magis uirtutē solet sonare q̄ uitiū. Sed hic ταπεινοφρονειν sic est itelligēdū q̄ humilia sētiat: atq; terrena αφειδειν autem σωματος cuius nomen latinus sermo nō explicat apud nos dicitur: ad non parcendū corpori. Non parcunt iudæi corporibus suis in assumptiōe ciborum cōtemnentes interdū quæ habent: & quærentes q̄ nō habent. Ex qua necessitate debilitates interdū & morbos contrahūt. Nec honorē aūt semetipos cū oia mūda sint mūdis nihiloq; possit eē pollutū qđ cū gratiarū actione percipit: & iccirco a dño sit creatum: ut saturitate & adimpletione carnis humanos artus uegetet: atq; sustentet. Elementa autem a quibus cōsepulti immo mortui sum9 lex Moysi: & omne uetus testamētum intelligendū est. Quibus quasi ab elemētis & religionis exordiis deum discimus. Quomodo em̄ elementa appellant litteræ ꝑ quas syllabas ac uerba cōiungimus & ad texendam orationē longa meditatiōe procedimus. Ars quoq; musaica habet elementa sua. Et geometrica ab elementis incipit linearū. Et dialetica atq; medicina habent εισαγωγας suas. Sic elementis ueteris testamenti: ut ad euangelicā plenitudinem ueniat sancti uiri eruditi infantia. Vnde centesimusde cimusseptimus psalmus & omnes alii qui litteris prænotant per ethica3 nos ducūt ad theologicā & ab elemētis occidentis litteræ: quæ destruitur transire faciūt ad spiritū uiuificantem. Qui ergo mundo & elemētis eius mortui sumus non debemus ea seruare quæ mūdi sunt quia in altero initium in altero perfectio est.

¶ Quid sit qđ idem apostolus ad Thessalonicenses scribit. Nisi discessio uenerit primū: & reuelatus fuerit homo peccati: & reliqua. 2.thes.2

Questio XI.

IN prima ad Thessalonicēses dixerat. De temporibus aūt & momentis fratres non necesse habetis ut scribam uobis. Ipsi enim diligēter scitis: quia dies domini sicut fur in nocte: ita ueniet. Cum em̄ dixerint pax & securitas: tunc repētinus illis stabit interitus sicut dolor in utero habentis: & nō effugient. Supra em̄ ad eos scripserat: hoc uobis dicimus in uerbo domini? Quia nos q uiuimus qui residui sumus in aduentu domini non p̄ueniemus eos q dormierunt quoniam ipe dñs in iussu & in uoce archāgeli: & in tuba dei descēdet de cœlo: & mortui qui in christo sunt: resurgent primi. Deinde nos qui uiuimus qui residui sumus simul rapiemur cū illis in nubibus obuiā dño in aera: & sic semper cum domino erimus. Itaq; cōsolamini inuicē i uerbis istis Quod audientes macedones non intellexerunt quos secum uiuentes apostolus uocet: & qui dicātur relidui qui cum illo rapiantur in nubibus obuiam domino. Sed arbitrati sunt dum adhuc essent in corpore & antecq; gustarent mortem: christum in sua maiestate futurum. Quod apostolus audiens: rogat eos & adiurat p aduentum domini nostri iesu christi: ut non cito moueant: neq; per spiritum: neq; per sermonem: neq; p æpistolam tanq; ab eo scriptam: quasi instet dies domini. Duos autem esse aduentus domini saluatoris: & omnia prophetarum docent uolumina: & euangeliorum fides: q̄ primum in humilitate uenerit & postea sit uenturus in gloria ipso domino protestante q̄ ante consummationē mundi uentura sint: & quomodo uenturus antichristus: quādo loquit ad apostolos

Mar. 13. Cum uideritis abominationē desolationis: quæ dicta
Dañ. 9. est a Daniele ꝓpheta stante in loco sancto: q legit intelligat: tunc qui in iudæa sunt fugiant ad montes: & qui in tecto non descendāt tollere aliquid de domo sua. Et iterū tunc si quis uobis dixerit. Ecce hic christꝰ aut illic: nolite credere. Surgēt em̄ pseudo xp̄i & pseudo ꝓphetæ: & dabūt signa magna & ꝓdigia: ita ut in errorē inducant si fieri pōt etiā electi. Ecce p̄dixi uobis. Si ergo dixerint uobis. Ecce in deserto est: nolite exire. Ecce in penetralibus nolite credere. Sicut enim fulgur exit ab oriente: & paret usq; in occidētē: ita erit aduētus filii hominis. Ac deinde. Tunc apparebit signū filii hominis in cœlo: & uidebunt filiū hominis uenientē in nubibus cœli cum uirtute multa & maiestate: & mittet angelos suos cum tuba & uoce magna: & cōgregabit electos eius a quattuor uentis: a summo cœlorū usq; ad terminos eorū. Rursumq; de antixp̄o
Io. 5. loquit ad iudæos. Ego ueni in noīe patris mei & non credidistis mihi. Si alius ueniet in noīe suo: illū suscipietis. Igit Thessalonicēsium animos uel occasio nō intellectæ æp̄læ uel ficta reuelatio: quæ per sumniū decepetat dormiētes: uel aliquorū cōiectura Esaiæ & Danielis euangeliorūq; uerba de antichristo prænūciata in illud tempus iterp̄tantiū mouerat: atq; turbauerat: ut in maiestate sua tunc christū sperarent esse uenturū Cui errori medet apostolus & exponit quæ ante aduētum christi debeant præstolari: ut cū illa facta uiderit tunc sciant antichristū: id est hoiem peccati & filiū p/ditionis qui aduersat & extollit supra omne qd dicit deus aut qd colit: & qui in tēplo dei sedeat esse uenturum. Nisi inquit uenerit discessio primū qd grecæ dicitur ἀποστασια ut omnes gentes quæ romano imperio subiacēt recedant ab eis & reuelatus fuerit homo peccati id est ostēsus: quē omnia ꝓpheta rū uerba prænūciant homo peccati in quo fons omniū pctōrū est & filius perditionis: id ed diaboli. Ipse est uniuersorū pdi/
Z tio qui aduersat christo & ideo uocat antichristus: & extollit supra omne qd dicit deus ut cūctarū gentiū deos siue probatā oēm & ueram religionē suo calcet pede & in templo dei uel hierosolymis ut qdā putant ut certe in ecclesia ut uerius arbitramur sederit ostendens se esse tanq̄ ip̄e sit christus & filius dei. Nisi ingt fuerit romanū imperiū ante desolatū: & antichristus præcesserit: christus nō ueniet: qui ideo ita uenturus ē ut antichristū destruat. Meministis ait q hæc ipsa quæ nunc scribo per æpistolā: cum apud uos essem p̄senti sermone narrabā: & dicebā uobis christum nō esse uēturum nisi præcessisset antichristus. Et nunc quid detineat scitis. Vt reuelet in suo tempore hoc est q causa sit ut antichristus in præsentiarū nō ueniat optime nostis. Nec uult aperte dicere romanū imperiū destruē/dum qd ipsi qui imperant æternū putant. Vnde secū dum Apocalypsim Iohānis i fronte purpuratæ mere/Apoc. 17
tricis scriptū est nomen blasphemiæ id est romæ æternæ. Si enim aperte audacterq; dixisset. Non ueniet antichristus nisi prius romanū deleat imperiū iusta causa persecutionis in oriētem tūc ecclesiam cōsurgere uidebat. Quodq; sequit. Iam em̄ mysteriū operatur iniquitatis tm̄ ut qui tenet nunc teneat: donec de medio fiat: & tūc reuelabitur ille iniquus hunc habet sensum. Multis malis atq; peccatis quibꝰ Nero impurissimus Cæsarū mundum præmit antichristi parturit ad uentus: & quod ille operatur est pastea in isto expar te cōplet. Tantū ut romanū imperiū qd nunc uniuersas gentes tenet recedat & de medio fiat & tunc antichristus ueniet fons iniquitatis quem dominus iesus interficit spiritu oris sui: diuina uidelicet potestate & suæ maiestatis imperio. Cuius iussisse fecisse est non in exercitus multitudine non in robore militum non in angelorū auxilio. Sed statim ut ille aduenerit interficietur antichristꝰ. Et quomodo tenebræ solis fugant aduentu sic illustratiōe aduentus sui: eū dñs destruet atq; delebit. Cuius opera sathanæ sunt opera. Et sicut in christo plenitudo diuinitatis fuit corporaliter: ita & in antichristo omnes erūt fortitudines & signa & pdigia: sed uniuersa mēdacia. Quomō enim signis dei: quæ operabatur per Moysen magi suis restitere men/Exo. 7
daciis & uirga Moysi deuorauit uirgas eorū ita mendacium antichristi Christi ueritas deuorabit. Seducūtur A autem eius mendacio qui perditioni sunt præparati. Et quia tacita quæstio poterat cōmoueri cur enim concessit deus omnē eum habere uirtutē signa atq; pdigia per quæ seducant si fieri potest etiam electi dei? Solutiopræuenit quæstionē: & quod opponi poterat antē q opponatur absoluit. Faciet inquit omnia nō sua uirtute sed cōcessione dei propter iudæos ait ut qui noluerunt charitatem recipere ueritatis hoc est christum Quia charitas dei diffusa est in corda credentium. Et Ro. 5
ipse dicit. Ego sum ueritas. De quo in psalmis scriptū Io. 14
est. Veritas de terra orta est. Qui ergo charitatē & ue p̄/
ritatem non receperunt: ut Saluatore susceptо salui fierent: mittet illis deus non operatorē sed ipsam operationem id est fontem erroris: ut credant mendacio Quia mendax est ipse: & pater eius. Et siquidem Antichristus de uirgine natus esset & primus ueniisset i mūdum poterant iudæi habere excusationem & dicere q

putauerint ueritatē & iccirco mēdaciū ꝓ ueritate ſuſcepturi ſunt. Nūc aūt ideo iudicādi ſunt īmo ꝓculdubio cō/demnandi: qa xp̄i ueritate cōtempta poſtea mēdaciū id eſt antichriſtū ſuſcepturi ſunt.

¶ Beati Damaſi papæ ad Hieronymū de iterp̄tatiōe oſanna ſciſcitantis. Epi. XVIII.

DIlectiſſimo filio Hieronymo Damaſus ep̄s in dño ſalutē. Cōmētaria cuꝫ legerē græco latinoq; ſermōe in euā/gelioꝝ interp̄tatōe a noſtris: id ē Orthodoxis uiris olim ac nuper ſcripta quæ de eo q̄d legit̄ oſanna filio Dauid: nō ſolū diuerſa ſed etiā cōtraria ſibimet ꝓferunt̄. Studiū ergo dilectionis tuæ deprecor: ut ardēti illo ſtrenuitatis īgenio abſciſis opinionibus ambiguitatibuſq; ſcrupuloſis qd ſe habeat apud hebræos uiuo ſenſu ſcribas ut de hoc ſicut de mītis tibi curæ noſtræ ī xp̄o ieſu gratias referāt.

¶ Beati Hieronymi ad Damaſuꝫ reſponſiua Oſanna ſcd̄m hebraicam ueritatē interp̄tātis. Epi. XIX.

Hyla. DVlti ſup hoc ſermōe diuerſa finxerūt e quibus noſter Hylarius in cōmēta/riis Matthæi ita poſuit. Oſanna hebraico ſermōe ſignificat redēptio domus dauid. Primuꝫ redēptio lingua hebræa ephod interp̄tat̄. Deinde domus beth. Dauid uero ī hoc loco nō eſſe nomen inſertū omnibus patet Alii opinati ſunt Oſanna gloriā dici. Porro gloria cabboth appellatur. Nōnulli gratiam cum gratia thoda ſiue anna nuncupetur. Reſtat ergo ut omiſſis opinionum riuulis ad ipſum fontem: unde ab euangeliſtis ſumptū eſt recurramus. Nam quomodo illud neq; in græcis neq; in latinis codicibus poſſumus inuenire ut compleret̄ id qd̄ dictum eſt per ꝓphetas. Quoniā nazareus uocabit̄. Et illud. Ex ægypto uocaui filiū meuꝫ ita & nunc ex hebræis codicibus ueritas exprimēda eſt Vnde in hanc uocem uulgus & maxime cōſona interſe paruulorum turba ꝓrupit: dicente Matthæo. Turbe autem quæ præcedebāt: & quæ ſequebant̄ clamabāt dicentes. Oſanna filio Dauid. Benedict9 qui uenit in nomine dñi. Marcus uero ita poſuit. Clamabāt dicentes Oſanna benedictus qui uenit in noie dñi: bñdictū quod uenit ī noie dñi regnū patris noſtri Dauid oſanna in excelſis. Iohānes quoq; pari uoce cōſentit. Et clamabant Oſanna benedictus qui uenit in noie dñi rex iſrael. Solus Lucas uerbū oſanna nō poſuit: ī reliqua interpretationis parte cōſentiens. Benedictus qui uenit rex ī nomine dñi: pax in terra: & gloria in excelſis. Igitur ut diximꝰ ipſa hebræa uerba ponēda ſunt & omnium interprētū opinio dirigenda quo facilius quid ſuper hoc ſentiēdum ſit: ex retractōe cunctoꝝ ipſe ſibi lector quid ſequat̄ inueniat. In cēteſimo. xvii. pſalmo ubi nos legimus. O dñe ſaluū me fac: o dñe bene proſperare: Benedictus qui uenit ī noie dñi. in hebræo legit̄ Anna adonai oſianna. Anna adonai aſſienna baruch abbadaſen adonai. Quod Aquila Symmachus Theodotion & quinta editio: ne qd in latino mutare uideamur: ita exprimūt ω κιριε: O dñe σωσον δη ſaluum fac ω κιρε o dñe ευοδοσον δη: id eſt bene ꝓſperare ευλογημενος benedictꝰ: ὁ ερχομενος qui uenit ἐν ὀνοματι κυριου in nomine dñi Sola ſexta editio cum interprætibus. lxx. ita cōgruit: ut ubi cæteteri poſuerūt ωδη: illi ſcri/pſerint ω Et quia oſianna qd̄ nos corrupte ꝓpter ignorantiaꝫ dicimus oſanna ſaluificaui ſiue ſaluum fac ex prima t̄ omniū: interp̄tatiōe ſignatū eſt. Nūc illud ī cura eſt: q; ſine adiectione ſaluādi ſolus āna ſermo ſignificet. Sciendūq; qa in hoc loco ter dicat̄ āna: & primū quidē ac ſcd̄m eiſdeꝫ litteris ſcribit̄ aleph nō he. Tertiū uero heth nō he: Symmachus igit̄ q; in centeſimo. xvii. pſalmo cum oīm interprætatione conſenſerat ut nobis manifeſtiorē tribueret intellectum. In centeſimo. xix. pſalmo ubi dicit̄. O dñe libera aīam meā: ita ī terp̄tatus eſt: obſecro dñe libera animā meā. Vbi autē Septuaginta ω & ille obſecro tranſtulerūt. Aquila & cæteris editiōibus ωδη interprætātibus in hebræo ſcribit̄ anna. Vex̄ ita ut ī principio aleph habeat nō heth Ex quo animaduertimus ſi ex aleph ſcribat̄ anna: ſignificari obſecro. Si aūt ex heth eē cōiunctionē ſiue interiectionē: q̄ apud græcos ponit̄ αιεσεχηγοσαγον Cuius interprætationem latinus ſermo non exprimit Sed quoniam hæ minutiæ & iſtiuſmodi diſputationis archanuꝫ propter barbariem linguæ pariter ac litterarum legenti moleſtiam tribuūt ad explanādi cōpendium uenio: ut dicam ea quæ de. cxvii. pſalmo qui manifeſte de chriſto prophetat: & in ſynagogis iudæorū creberrime legebat̄. Vnde & populis notior erat: hos uerſus eſſe aſſumptos q; ille qui repromittebatur de genere Dauid uenerit ſaluaturus iſrael dicente Dauid Lapidem quē reprobauerunt ædificātes hic factus eſt in caput āguli. A dño factū eſt iſtud: & eſt mirabile in oculis noſtris. Hæc eſt dies quam fecit dñs exultemus & lætemur in ea. O dñe ſaluū me fac: o dñe bene ꝓſperare: benedictus qui uenit in noie dñi. Benedixim9 uobis de domo domini: deus dominus & illuxit nobis. Vnde & in euangeliſtarū ſcriptura cōmemoratur phariſæos & ſcribas ſuper hoc indignatione cōmotos: q; uiderent ppl̄m pſalmi ꝓphetiam ſuper chriſto intelli

gere completam: & clamãtes pueros oſiãna filio Da/uid: & dixiſſe ei audis qd iſti loquunt. Et ieſum reſpondiſſe eis. Nunq̃ legiſtis: quia ex ore infantiũ & lactentiũ pfeciſti laudẽ: centeſimũ ſeptimumdecimum octaui pſalmi aſſertione firmantẽ. Et de eo quidẽ qd' facile exprimi poterat. Benedictus q uenit in nomine dñi

C omniũ euãgeliſtarũ ſcriptura cõſentit. De uerbo uero oſianna qa í græcũ nõ poterã trãſferre ſermonẽ: ſicut in alleluia & in amen: & in plæriſq; factũ uidemus ipſum hebreũ poſuerunt dicentes oſianna. Lucas igit' qui inter oẽs euãgeliſtas græci ſermonis eruditiſſim9 fuit: quippe ut medicus & q euangeliũ græcis ſcripſerit: qa ſe uidit ꝓprietatẽ ſermonis trãſferre non poſſe: melius arbitratus eſt tacere q̃ id ponere quod legenti faceret quæſtionẽ. Ad ſummã ſicuti nos in linguã latinam habemus interiectiões quaſdã ut inſultãdo dicamus uah: & í admirãdo pape: & in dolendo hei: & qñ ſilentium uolumus ſperare: ſtrictis dentibus ſpiritum coartamus & cogimus tñ ſibilũ in ſonando ſcilicet ꝛ. Ita & hebræi ſter reliq̃s ꝓprietates linguæ ſuæ habẽt interiectionẽ ut qñ uolũt dñm deꝓcari ponãt uerbũ petẽtis affectu & dicant. Anna dñe: q; Lxx. dixerũt o dñe oſi ergo ſaluifica interꝓtatur. Anna interiectio deꝓcãtis eſt ſi ex duobus his uelis cõpoſitũ uerbũ facere dices oſiãna ſiue ut nos loquimur oſanna media uocali litteras eliſa: ſicuti facere ſolemus in uerſibus Virgilii: qñ Me ne incœpto deſiſtere uictam. Scãdimus nince: ꝓde. Aleph nãq; littera prima uerbi ſequẽtis extremã uerbi prioris: ioth: inueniẽs excluſit. Quapropter ut ad quæſtionis originem reuertamur: ubi nos legimus ín latino. O dñe ſaluũ me fac: o dñe bene cõplace bñdict9 q uenit í noĩe dñi iuxta hebræũ ſenſũ legere poſſum9 obſecro dñe ſaluũ fac obſecro dñe ꝓſperare Bñdict9 q uenit í noĩe dñi. Saluũ aũt fac dicit' ut ſubaudiamus populũ tuũ iſrael: ſiue generaliter mundum. Deniq; Matthæus qui euangeliũ hebræo ſermõe conſcripſit. Ita poſuit oſãna barranama. id eſt oſanna in excelſis: q; ſaluatore naſcẽte: ſalus in cœlũ uſq; : ideſt etiam ad excelſa puenerit pace facta no ſolum in terra ſed & in cœlo ut iã dici aliquãdo ceſſaret: iebriatus eſt gladius meus í cœlo. Hæc iterim iuxta mediocritatem ſenſus mei breuiter ſtrictimq; dictaui. Cæteꝝ ſciat beatitudo tua in iſtiuſmodi diſputatiõibus moleſtiaꝝ in legẽdo nõ debere ſurripe: quia facile & nos potuimus aliq̃d emẽtiri: q; ex una uoce ſolueret quæſtioneꝝ ſicuti & cæteros feciſſe monſtrauimus ſed magis conuenit ob ueritatem laborare pauliſper. Et pegrino aurem accõmodare ſermoni q̃ de aliena lingua fictã ſalſamue referre ſníam.

¶ Hieronym9 Amãdo p̃ſbytero de diuerſis q̃ſtiõſb9 quarũ prima eſt quid ſignificet illud euãgelicũ ſcd'm Matthæũ. Nolite ſolliciti eẽ de craſtino: ſufficit enim Mat.6. diei malitia ſua.

Epiſtola. XX

BReuis æpiſtola longas nõ ualet explanare quæſtiones. & in arctũ multa cõcludẽs ſtringere uerbis qd' ſenſibus dilatatũ ẽ. Interrogas q̃ ſignificet illud í euãgelio iuxta Matthæũ D Nolite ſolliciti eſſe de craſtino. Sufficit enim diei malitia ſua. Craſtinũ inſcripturis ſanctis futurũ tẽpus ſignificat ſicut & iacob in Geneſi loquit'. Exaudiet me Gẽ. cras iuſticia mea. Et ubi altare extruit' a duabus tribubus Rubẽ & Gad: & dimidia tribu Manaſſe & a cũcto iſraele ad eas legatio mittit' cũ Phinees pontifi reſpõ diſſent. iccirco ſe altare feciſſe: ne cras filiis ſuis colendi deum poſſeſſio denegaret'. Et multa iſtiuſmodi in ueteri reperies teſtamento. Qui ergo de futuris nosco gitare ꝓhibuit cõceſſit de p̃ſentibus ꝓpter humanæ uitæ fragilitatẽ. Quod aute; adiicit: ſufficit diei malitia ſua: hoc mõ intellige. Sufficit nobis de p̃ſentib9 hui9 ſæculi cogitare anguſtiis. Quid neceſſe eſt ſenſum ad incerta & futura extendere: q̃ aut conſeq nõ poſſumus aut forſítã cito íuẽti perdamus Χαρ enim quã latinus uertit in malitiã apud græcos duos ſignificat: & maliriam & afflictionem: quam χαχοσα græci dicũt & hoc magis ꝓ malitia tranſferti debuit. Quod ſi cõtentiõe quis ducit' nolens χαχιαν afflictionem ſonare & anguſtias ſed malitiam illo ſenſu explanãdũ eſt quo mundus in maligno hoc eſt in malo poſit9 ſit. Et in dñica oratiõe dicamus. Libera nos a malo ut ſufficit nobis Ma. contra malitiam huius ſæculi p̃ſens habere certamen in ſcd'o q̃ſiſti loco: de beati apoſtoli Pauli prima ad Corinthios æpiſtola í qua loquit'. Omne pctñ quod 1.Co. fecerit homo extra corpus eſt. Qui autem fornicat' in corpus ſuũ peccat. Legamus ergo paululũ ſuperi9 & ſic ad hæc uerba ueniamus ne de extremis partibus & E ut uita dicam cauda capituli totam ſníam noſſe cupiamus. Corpus inquit nõ fornicatiõi ſed dño & dñs corpori. Deus aũt & dñm ſuſcitauit & nos cum illo ſuſcitabit per uirtutẽ ſuã. Neſcitis quia corpora ueſtra mẽbra chriſti ſunt. tollens ergo membra chriſti faciã mẽbra meretricis? Abſit: An neſcitis: quia q cõiũgit ſe meretrici unũ corpus eſt. Erunt enim inquit duo in carne una. Qui autem coniungit ſe dño unus ſpũs eſt. Fugite fornicationem: omne peccatũ quodcunq; fecerit

homo extra corput est. Qui aũt fornicat in corpꝰ suũ peccat. Et reliqua. Sanctus apl'us cõtra luxuriã disputans & in superioribus dicẽs. Esca uentri & uẽter escis Deus autẽ & hunc & illã destruet cõsequẽter uenit ad fornicationẽ. Etẽm luxuria mater libidinis ẽ uentrẽq; distentũ cibo: & uini potationibus irrigatũ: uoluptas genitalium sequit' atq; ut alibi dictũ est ꝑ mẽbroꝝ ordine ordo uitioꝝ ẽ. Omne itaq; peccatũ uerbi gratia: furtũ: homicidiũ rapina periuriũ & cærera his similia post factũ pœnitudinẽ habẽt & licet inuitet lucruꝫ tñ mordet cõscientia uoluptas sola ac libido etiaꝫ in ipso tẽpore pœnitendi ꝓteritos stimulos patit' & titillatio nem carnis & incentiua peccati: ut ꝑ hæc q̃ corrigi cupimus cogitantes rursuꝫ sit materia delinquẽdi aliter cætera pcã forinsecus sunt. Quicqd eñ egerimus: in alios agimus fornicatio nõ solũ cõscientiã fornicãtis
F sed & corpus maculat. Ac scd'm sententiã dñi in q̃ ait
Mat.19. Propter hoc relinquet homo patrẽ & matrẽ & adhærebit uxori suæ & erunt duo in carne una etiã ipe cũ meretrice unũ corpus efficit' & peccat in corpus suũ dum templũ Christi facit corpus esse meretricis. Dicamus & aliter ne ullam græcoꝝ sententiã ꝓterire uideamur Aliud est peccare ꝑ corpus aliud in corpe furtũ homicidiũ & cætera absq; fornicatione peccata ꝑ manꝰ administramus extrinsecus. Fornicatio sola in corpe nostro exercet' a nobis nõ ꝑ corpus in alios & ꝑ ꝓpositio ministeriũ habet in se aut passionẽ. Sũt q̃ ita edisserãt q; scd'm scripturã uxor uiri corpus sit & quicunq; fuerit fornicatus peccet in corpus suũ hoc ẽ in uxorẽ duꝫ eam sua fornicatione cõmaculat & facit eaꝫ nõ peccãtem sua cõmixtione peccare. Tertia id est extrema propositio tua fuit de eadẽ apostoli æpl'a: ubi de resurrectione disputans uenit ad eũdem locũ in quo scriptũ
1.Cor.15 est. Oportet eñ eum regnare donec ponat omnes inimicas suos sub pedibus suis. Omnia eñ subiecta sunt sub pedibus eius nouissima autẽ & inimica destruetur mors cum autem dixerit quia omnia subiecta sunt ei: haut dubiũ quin ꝓter eum qui subiecit ei omnia. Cum uero subiecta ei fuerint oĩa tunc ipse filiꝰ subiicietur ei qui sibi subiecit omnia: ut sit deus omnia in oĩbus. Et miror te hoc a me quærere uoluisse cũ sanctꝰ Hylariꝰ pictauiẽ. episcopus undecimũ librũ cõtra Arrianos hac quæstione & solutione cõpleuerit. Tamen pauca saltem dicamus. Omne in hoc scandalũ est quare filius patri subiectus esse dicat' quid est turpius siue inferius patri subiici: quod sepe pietatis ẽ & in psalmo scri
ps.81. bitur. Nõne deo subiecta erit anima mea? an crucifigi
Gala.3. & maledictum crucis fieri. Maledictus enim omnis q pendet in ligno qui ergo ꝑ nobis maledictus factus ẽ ut nos de maledictione liberaret miraris si ꝑ nobis subiectus sit ut nos patri faciat esse subiectos. Dicens in euãgelio. Nemo uadit ad patrẽ nisi per me & cũ exal- Io.12.
tatus fuero a terra omnia traham ad me Christus i his qui fideles sunt subiectus est patri quia omnes credentes ímo omne hominũ genus corporis ipius mẽbra reputant'. In his autem qui increduli sunt id est iudæis & ethnicis & hæreticis subiectus esse dicit' quia pars mẽbrorũ eiꝰ nõ est subiecta fidei. In fine aũt mũdi cũ om G
nia mẽbra regnantẽ uiderint xp̃m id est corpus suum etiam ipa subiicient' Christo: id est corpori suo: ut omne Christi corpus subiiciat' deo & patri': & ut sit deus omnia in oĩbus. Nõ ait ut sit pater oĩa in omnibꝰ: sed ut sit deꝰ qd' ꝑ priũ nomen est trinitatis: & tam ad patrem q̃ ad filiũ & spiritũ sanctũ referri potest ut humanitas subiiciat' diuinitati. Humanitatẽ in hoc loco dicimus nõ mansuetudinẽ & clæmẽtiã: quã græcφιλαν θρωπειαν uocant sed omne hominũ genus Porro qd' ait ut sit omnia in oĩbus hoc sensu accipiẽdũ est. Dñs atq; saluator noster nunc omnia nõ ẽ in oĩbus sed ps in singulis uerbi gratia. In Salomone sapiẽtia: in David bonitas in iob patiẽtia in Daniele cognitio futurorũ in Petro fides in Phinees & Paulo zelus in Iohãne uirginitas in cæteris cætera. Cum aũt reruꝫ omniũ finis aduenerit tunc omnia in oibꝰ erit ut singuli sanctorũ omnes uirtutes habeant: ut sit Christus totus in cunctis. Repperi iũctã æpistolæ & cõmentariolo tuo breuem chartulã: in qua hæc indita ferebant'. Querẽduꝫ ab eo id ẽ a me. Vtrũ mulier relicto uiro adultero & sodomita & alio ꝑ uim accepto possit absq; pœnitẽtia cõmunicare ecclesiæ uiuente adhuc eo quem prius reliquærat. Quod legẽs illius uersiculi recordatꝰ sum ad excusandas iustificatões i peccatis. Omnes eñ ho ps.140
mines uitiis nostris sauemus & qd' ꝓpria facimus uolũtate ad naturæ referimꝰ necessitatẽ. Quo mõ si dicat adolescẽs. Vim patior corporis me ad libidinẽ ardor impellit: ipsa organa mẽbroꝝ genitaliũ: & cõpositio corporis fœmineos quærit amplexus. Et rursuꝫ homicida in egestate iquit eram indigebã cibo tegmen corporis nõ habebã ideo alienũ sanguinẽ fudi ne ipse fame & frigore morerer. Respondeo itaq; sorori quæ a H,l
nobis sup suo statu quærit nõ nostras sꝫ apostoli sententias. An ignoratis fratres sciẽtibus eñ legem loquor quoniam lex dñatur homini q̃to tempore uiuit. Mulier eñ quæ subuiro est uiuẽte uiro astricta est legi. Quod si mortuꝰ fuerit uir eius: liberata ẽ a lege uiri ergo uiuẽte uiro adultera erit si duxerit alterũ uirũ. Et in

1.Cor.7. alio loco. Mulier ligata est: q̃to tempore uiuit uir eius Si autem dormierit uir eius liberata est cui uult nubat tm̃ in dño. Omnes igitur cautões apostolus amputãs apertissime diffiniuit uiuente uiro adulteram esse mulierẽ si alteri nupserit. Nolo mihi ꝓferas raptoris uiolẽtiã: matris psuasionẽ: patris auctoritatẽ ꝓpinquoꝝ caterua seruoꝝ insidias: atq; contemptũ parentũ: dãna rei familiaris q̃diu uiuit uir: licet adulter licet sodomita licet flagitiis omnibus coopertus & ab uxore ꝓpter hæc scelera derelictus maritus eius reputat cui alterũ uirum accipere nõ licet. Nec apostolus hæc ꝓpria auctoritate decernit sed xp̃o in se loquente uerba secutꝰ

Mat.5. est qui ait in euãgelio. Qui dimittit uxorẽ suam excepta causa fornicationis: facit eam mœchari: & qui dimissam acceperit adulter est. Animaduerte quid dicat qui dimissam acceperit adulter est: siue ipsa dimiserit uirum siue a uiro dimissa sit: adulter est qui eam acceperit. Vnde & apostoli grauem cõiugii sarcinã intelligentes. Si ita est inquiũt: nõ expedit homini uxorẽ accipe: ad quos dñs. Qui potest inquit capere capiat statimq; sub exemplo eunuchoꝝ trium uirginitatis fert beatitudinem: quæ nulla carnis lege retinet: neq; satis animaduertere potui: quod sit quod uoluit dicere alio uiro per uim accepto: Q̃ uid est per uim accepto Congregata uidelicet multitudine: nolentem rapuit.

Deu 22. & q̃re postea non raptor ẽ rapta dimisit: Legat libros Moysi & inueniet despõsatam uiro si in ciuitate fuerit oppressa: & nõ clamauerit: puniri quasi adulteram. Si autẽ in agro oppressa sit: innoxiã esse a scelere & uiolẽtũ legibus subiacere. Ergo & ista soror quæ ut dicit ui passa est: ut altero iungeretur: si uult corpus christi accipere: & nõ adultera reputari: agat penitentiã: ita dũtaxat ut secundo uiro qui nõ appellatur uir: sed adulter a tempore penitẽtiẽ nõ copuletur quod si ei durũ uidetur & semel dilectũ non potest derelinquere: nec perferre dominum uoluptati: audiat apostolũ cõclamantem: Non poteris calicem domini bibere: & calicẽ dæmonioꝝ. non poteris mẽse domini cõmunicare: &

1.Cor.11. mense dæmonioruꝫ. Et in alio loco. Quæ cõmunicatio luci ac tenebris Q̃ ui consensus christo: & beliat.

2.Cor.6. Rem nouam loquor: imo non nouã sed ueterẽ: que ueteris testamẽti auctoritate firmatur. Si reliquerit secũ-

Deu.42 dum uirum: & reconciliari uoluerit priori non potest Scriptũ est enĩ in Deuteronomio. Si acceperit homo uxorem: & habuerit eã: & nõ inuenerit grariã in conspectu eius propter aliquã feditatem: & scribet libellũ repudii & dabit in manu eus: & dimittet eã: de domo sua. Cunq; egressa alterũ marituꝫ duxerit: & ille quoq; oderit eam: dederitq; ei libellũ repudii & dimiserit de domo sua: uel certe mortuus fuerit: non poterit prior maritus recipere eam in uxorẽ: quia polluta est: & abominabilis facta est coraꝫ dño. Nec peccare facias terram tuã: quam dñs deus tuus tradidit tibi possidendã Vnde obsecro te: ut cõsoleris eam imo ꝓuoces ad salutẽ putridæ carnes ferro ĩdigẽt & cauterio: nec ẽ medicinæ culpa: sed uulneris cum crudelitate clæmenti non parcit medicus: ut parcat sæuit ut misereatur.

¶ Beati Hieronymi ad Marcellã de quinq; q̃stiõibus noui testamẽti quaꝝ prima ẽ. Quæ sunt illa q̃ nec oculus uidit nec auris audiuit nec in cor hominis ascẽderunt quæ ꝑparauit deus diligentibus se.

Epistola XXI

AGnis nos ꝓuocas quæstionibus: & K torpens ocio ingeniũ dum ĩterrogas doces prima tua sciscitatio fuit q̃ sint illa quæ nec oculus uidit nec auris audiuit nec in cor hominis ascẽderunt quæ præparauit deus his q diligunt eum. Et qũo rursus idem apostolus inferat. Nobis aũt reuelauit deus per spiritũ suũ. Et si reuelatũ apostolo intelligere debeamus: qd' & ille aliis reuelauerit. At quæ breuis responsio est nõ debere nos quærere: qd sit illud: quod nec oculꝰ uidit: nec auris audiuit: nec in cor hominis ascẽdit. Si ei ignorat quomodo sciri potest. Quod p mittit in futuro nõ cernit in p̃senti. Spes em̃ quæ uidet: nõ est spes sed iam certa possessio quomodo si uelit quispiã dicere: ostende mihi: qd' iuisibile est: loq̃re qd' audiri nõ potest expone qd' cogitatio nõ cõprhẽdit humana. Ergo hoc sensu ap̃s dixisse credẽdus est: qd' carnalibꝰ oculis: & aure carnali: & cogitatõe mortali nõ possunt spiritalia cõpræhendi. Et si em̃ nouerãmus quondã iesum scd'm carnem: sed nũc iam nõ nouimus eũ: & ĩ iohãnis æpistola scribit. Charissimi nũc filii dei sumus: & necdũ manifestũ est qd' futuri sumꝰ Scimus em̃ quoniã cũ apparuerit similes ei erimus q uidebimus eum sicuti est: qd'q; reuelatũ sibi & sanctis per spiritũ esse testat nõ statim sequit: ut ipe aliis reuelauerit. Alioqn audiuit & in paradiso uerba ineffabilia q̃ aliis narrare nõ poterat aut si narrauit nequaq̃ ineffabilia sunt. Secũda quæstio fuit in qua dicis legisse te p trãsitũ in opusculis meis q̃ agni q stãt a dextris & hædi q stant a sinistris: christiani sint atq; gentiles: & nõ potius boni: & mali nõ memini me hoc aliquãdo dixisse: & si dixissem non essem in errore pertinax. Quantum autem dictanti subito occurrit: in scd'o uolumine cõtra iouinianũ super hoc capitulo disputasse

me noui & non solū sup hoc sed & de eo qđ in eadē quæstione cadit: ubi pisces mali a bonis piscibus separabunt. Quod ergo ibi plene dictū est: nūc omittēdū uidet. Tertio interrogaueras qđ dicit apostol9 in ad
1.thes.4. uentu saluatoris. Rapi quosdā uiuētes obuiā in nubibus ita ut nō præueniātur ab his q in xp̄o dormierunt uisq; nosse utrum sic occurrāt in corporibus: & nō ante morianť cum & dns noster mortuus sit: & Enoch
Apoc.11. atq; Helyas scđm apocalypsim iohānis morituri esse dicant: ne scilicet ullus sit q nō gustauerit mortē. Hoc ex ipsius loci cōtinentia sciri potest: q; sancti q in aduētu saluatoris fuerint deprehensi in corpore ineisdē corporibus occurrāt ei ita tamē ut ingloriū & corruptiuū & mortale gloria & incorruptione & imortalitate mutet: ut qualia corpora surrectura sint: in talē substātiā eriam uiuorū corpora trāsformenť. Vnde dicit i alio
1.Cor.15 loco apostolus. Propter quod nolumus expoliari sed superuestiri ut absorbeať mortale hoc a uita ne scilicz corpus ab anima deserať sed anima habitante in corpore fiat inclytū quod ante ingloriū fuit. De Enoch autem & Helya quos uenturos apocalypsis refert & esse morituros nō est istius temporis disputatio cū omnis ille liber aut spiritaliter itelligendus sit ut nos estimam9 aut si carnalē interptationē sequimur iudaicis fabulis acquiescēdū sit ut rursum ædificeť hierusalē & hostiæ offeranť in tēplo & spiritali cultu iminuto carnales obtineant cerimonias. Quartū est qđ quæsisti quomodo in iohānis euāgelio post resurrectionē di-
Io.20. catur ad Mariā magdalenā. Noli me tangere nōdum enim ascēdi ad patrez meū & rursum in Matthæo scriptum sit q; ad uestigia saluatoris mulieres corruerint cum utiq; nō sit idipm tāgere post resurrectionē pedes
M eius & nō tangere. Maria magdalena ipsa est a qua septem dæmonia expulit ut ubi abūdauerat peccatū: superabūdaret gratia: quæ qa dnm hortulanū putabat: & quasi cum homine loquebať: & quærebat uiuentez cum mortuis recte audiuit. Noli me tangere & est sensus. Non mereris meis hærere uestigiis: nec adorare q; si dnm nec eius tenere pedes quez nō æstimas surrexisse. Tibi enim necdum ascēdi ad patrem meū. Cæteræ uero mulieres quæ pedes tangūt: dnm cōfitenť & merenť eius hærere uestigiis quē ad patrem ascēdisse confidūt: q; etiā si eadem mulier diuersis i euāgeliis & tenuisse pedes & nō tenuisse referť facilis solutio sit cuz potuerit corrigi primū q; si icredula & postea nō repeli quasi eam quæ errorem cōfessiōe mutauerat. Quod & de latronibus intelligi potest cum alius euāgelista utrūq; blasphemasse ali9 narret alterum esse cōfessuz Extrema schedula cōtinebat utrum post resurrectionē quadraginta diebus cum discipulis conuersatus sit & nunq; alibi fuerit ac latenter ad cœlum ascēderit atq; descenderit & nihilominus apostolus suam pœnitē/tiam non negarit. Si dnm dei filiuz cōsideres: de quo sermo est: & illum esse q loquiť. Nōne cœlum & ter/ Hier.23.
ram ego repleo dicit dns: & de quo alius ꝓpheta testatur. Cœlū mihi thronus est terra autē scabellū peduz Esa.66.
meoꝝ. Et rursum alibi. Qui tenet cœlū palmo & ter/ ps.138.
raz pugillo de quo Dauid canit Quo ibo a spiritu tuo & a facie tua quo fugiam: Si ascendero in cœlū tu ibi es si descēdero ad infernū ades & si habitauero i extremis maris etem ibi manus tua deducet me & cōtinebit me dextera tua. Profecto nō ambiges etiā ante resur/rectionē sic in dnico corpore habitasse deum uerbum: ut in patre esset & cœli circulū clauderet atq; in omnibus infusus esset & circūfusus: id est ut cūcta penetraret interior & contineret exterior. Stultū est igiť illius N
potentiā unius corpusculi paruitate finiri quem nō capit cœlū & tamē qui ubiq; erat etiam in filio hominis totus erat. Diuina quippe natura & dei sermo in partes secari nō potest nec locis diuidi sed cū ubiq; sit totus ubiq; est. Erat igiť uno eodemq; tempore & cū apostolis quadraginta diebus & cum angelis: & in patre & in extremis maris finibus erat. in omnib9 locis uersabatur cum Thoma in india: cum Petro romæ: cum Paulo in illyrico cuz Tito in creta cum Andrea i achaia cum singulis apostolis & apostolicis uiris in singulis cunctisq; regionibus. Quod autē dicitur quosdam deserere uel nō deserere: non naturæ illius terminus ponitur sed eorum merita describunť apud quos esse uel non esse dignatur.

Argumentum sequentis epistolæ.

EPistola beati Hieronymi ad Marcellā de blasphemia i spiritūsanctū de eo quod in euangelio scribiť. Quicūq; dixerit uerbuz cōtra filiū remittet ei. Qui aūt dixerit cōtra spiritūsanctū non remittet ei: neq; in hoc seculo: neq; in futuro: ubi damnat Nouatiani sententiā q ea uerba referebat ad eos qui Christum in tormentis negauissent: quorum inexpiabile censebat eē peccatum.

¶ Ad marcellaz de blasphemia in spiritūsanctum ir remissibili. Epi. XXII

BReuis est quæstiūcula quā misisti: & aperta respōsio est. Si enim de eo qđ in euangelio scribiť. Quicūq; em di Luc.12.
xerit uerbū cōtra filiū hois remittet ei Qui aūt dixerit cōtra spiritūsāctū

O nō remittet ei neq; hoc ſæculo neq; futuro. Nouatianus affirmat: nō poſſe peccare ſpiritū ſanctū niſi eū q xp̄ian9 ſit & poſtea negauerit manifeſtū ē iudæos q eū blaſphemabāt pctō blaſphemiæ nō teneri qppe q̄ ipii coloni: interfectis pphetis: de nece dñi cogitabāt & in tantū erant pditi: ut ad ſaluādos eos: ſe dei filiꝰ ueniſſe reſpōderit. Vnde de toto ipius ſcripturæ ordine cō uincendi ſunt nō his irremiſſilē eſſe dictā blaſphemiā qui tormentis cōpulſi: & uariis euiſcerati cruciatibus dñm denegaſſent. Sed his qui cū in uirtutibus uideāt opera dei calumnient & clamitēt dæmonis eē uirtutē & oīa ſingula q̄ facta ſunt nō ad diuinā magnificētiā: ſed ad diabolū ptinere Vnde & ſaluator noſter toto reſpōſionis ſuæ hoc agit argumēto: ut doceat: nō poſſe ſathanā eiici a ſathana: & regnū eius inter ſe nō eſſe diuiſum. Cum em̄ diaboli ſtudiū ſit dei lædere creaturam quō eiſdem poterit eſſe uolūtatis ſanare languē/tes. Et ſeip̄m de obſeſſis fugare corpibus? Probet itaq; Nouatianus aliquē de his qui ſacrificare cōpulſi ſunt ante tribunal iudicis reſpōdiſſe oīa quæ in euangelio ſcripta ſunt nō a filio dei ſed a beelzebub principe dæmoniorū eſſe pfecta: & tūc poterit approbare irremiſſibilē in ſpiritū ſanctū eſſe blaſphemiā. Vt aūt & acutiꝰ aliquid interrogemꝰ reſpōdeat quid ſit cōtra filiū hominis dicere uerbū: & in ſpiritū ſanctū blaſphemare.

P Ego quippe aſſero iuxta ſenſum illius eos q xp̄m in pſecutione negauerint: cōtra filium hominis dixiſſe: & nō in ſpiritū ſanctū blaſphemaſſe. Qui em̄ interrogat an chriſtianus ſit & chriſtianū ſe nō eſſe reſponderit: utiq; negando xp̄m: hoc eſt filiū hominis ſpirituſan/cto nō fecit iniuriā. Si aūt chriſtū negādo: negauit & ſpiritū ediſſerat hæreticus: quomodo nō peccet in ſpiritum qui filiū hominis denegauerit. Aut ſi ſpiritū ſanctum hoc loco intelligendū patrem putat patris nul/la eſt a negatore mētio facta cū negaret Petrꝰ apoſto
Mat. 14. lus eo tpe quo ancillæ interrogatiōe pterritus domi/num negauit: & in filium hominis: aut in ſpiritū ſanctum uidet cōmiſiſſe peccatū. Si id qđ ait neſcio homi nem ridicule uoluerit interprætari: nō chriſtuꝫ eū ne/gaſſe ſed hominē mendacē faciet ſaluatorē q ſe hoc ē filium dei negādū eē prædixerat. Si aūt negauit filiuꝫ dei vñ & amare fleuit: & triná negationē trina poſtea cōfeſſiōe deleuit: manifeſtū eſt peccatū i ſpiritū ſanctū ideo nō poſſe dimitti q habeat blaſphemiā: ut cum uideas in uirtutibus deū beelzebub calūnieris in factis. Doceat igitur aliquē negatorē beelzebub uocaſſe chriſtum & ultro referā gradū negatorē nō poſſe ueniam conſequi poſt ruinā. Quia aliud eſt tormētis credere & ſe chriſtianū negare. Aliud chriſtū diaboluꝫ dicere ſicut tibi ipſa ſcriptura: atq; cōtextus lecta attentiꝰ potuerunt demonſtrare. Fuerat quidē ꝓlixus diſſerendū Sed quoniā amicis & qui ad noſtrū hoſpitiū cōuene/rūt p̄ſentiā noſtrā negare nō poſſumꝰ & ut tibi ſtatim nō reſpōderē admodū uiſum eſt arrogātis: latā diſputationē breui ſermone cōpræhendimus ut nō tam æpiſtolam: q̄ cōmentariolum dictaremus.

¶ Epiſtola Cromatii & Heliodori epiſcoporū ad beatum Hieronymū librū de ortu uirginis Mariæ: q a btō Matthæo euangeliſta editus dicebatur tranſferri poſtulantium.

Epiſtola. XXIII

DIlectiſſimo fratri Hieronymo p̄ſbytero Cromatius & Heliodorus epiſcopi ſalutē in dño. Ortū Mariæ reginæ uirginis ſimul & natiuitatem atq; infantiā dñi noſtri ieſu xp̄i in apocryphis iuenimus libris in q̄bus multa cōtraria noſtræ fidei cōſiderātes ſcripta recuſanda credimus uniuerſa: ne p occaſionē xp̄i leticiā antichriſto traderemus. Iſta igit̄ nobis cōſiderātibus extiterūt uiri dei Armenioꝰ & Q Virinus qui dicerēt ſanctitatē tuā beatiſſimi Matthæi euangeliſtæ manu ſcriptū uolumē hebraicū inueniſſe in quo & uirginis matris & ſaluatoris infantia eēt ſcripta: & iccirco tuam charitatē p ipſum dñm noſtrum ieſum chriſtū expetimus quatenus & illud ex hebræola tinis auribus tradas: nō tantū ad percipiendū q̄ ſunt chriſti inſignia q̄tum ad hæreticorū aſtuciā excludendam qui ut doctrinā malam inſtituerēt bonam chriſti natiuitatē ſuo mēdacio miſcuerūt ut poſt dulcedinē uitæ mortis amaritudinē occultarent. Erit ergo puriſſime pietatis uel ut rogātes fratres exaudias uel epiſcopos exigentes charitatis debitū qđ idoneū crediderīs recipere facias. Vale in dño & ora pro nobis.

¶ Beati Hieronymi ad p̄dictos eōs de eadē re reſpōſiua. Epi. XXIIII.

DOminis ſanctis & beatiſſimis Cromatio & Heliodoro epīs Hieronymꝰ ſeruus xp̄i ſeruus in dño ſalutem. Qui rerrā auri cōſciam fodis nō ilico arripit q̄cquid foſſa ꝓfuderit lacerataſq; priuſq̄ fulgens pondus uibrantis iactus ferri ſuſpēdat interim uertendis ſuſpendendiſq; ceſpitibus īmorat & ſpecialiter q nōdum lucris augetur arduū opus iniungit̄ cū hoc fuerit mihi a ueſtra beatitudine impertum qđ nec ipe ſanctus Mattheus apoſtolus & euāgeliſta uoluit in aperto cōſcribi. Si em̄ hoc ſecretum nō

esset euāgelio utiq; ipsius qđ edidit addidisset sed fecit hūc libellū hebraicis litteris obsignatū quē usq; adeo edidit ut & manu ip̄ius liber scriptus hebraicis litteris a uiris religiosissimis habeat̄ qui etiā a suis prioribꝰ p successus tempoꝝ susceperūt. Hunc aūt ip̄m librū nūq; alicui trāsferendū tradiderūt: textū eius aliter atq; aliter narrauerūt. Sed factū est ut a Manichæi discipulo nomine Seleuco: q etiaꝫ apostoloꝝ gesta falso sermone cōscripsit: hic liber editus nō ædificatiōi: ſꝫ destructioni materiā exhibuerit & q talis ꝓbaret̄ in synodo cui merito aures ecclesiæ nō paterent. Cesset nūc oblatantiū morsus nō istū libellū canonicis nos superaddidimus scripturis sed ad detegendū hæreseos fallaciā apostoli atq; euāgelistæ scripta trāsferim9. in quo opere nō tam piis iubentibus ep̄is obtemperamus: q̄ impiis hæreticis obuiamus. Amor igit̄ est xp̄i cui satisfacimus credentes q nos suis orationibus adiuuēt. Qui ad saluatoris nostri infantiā sanctā p nostrā potuerint obedientiam peruenire.

¶ Expositio seu translatio historiæ Annæ & ioachim de cōceptu uirginis Mariæ: ꝓut a beato Matthæo scriptum ferebatur. Epi. XXV

DEtitis a me ut uobis rescribāꝫ qđ mihi de quodā libello q de natiuitate sanctæ Mariæ a nōnullis habetur & ideo scire uos uolo multa in eo falsa inueniri. Quidā nanq; Seleucus qui passiones apostolorū cōscripsit hūc libellū cōposuit. Sed sicut de uirtutibus eoꝝ & miraculis p eos factis uera dixit: de doctrina uero eorum plura mentit9 est ita & hic multa nō uera de corde suo cōfinxit. Proinde ut in hebræo habet̄. Verbum ex uerbo transferre curabo. Siquidē sanctū euangelistā Matthæū eūdem libellū liquet composuisse: & in capite euāgelii sui hebraicis litteris obsignatū opposuisse: qđ an uerum sit auctori præfationis & fidei scriptoris cōmitto. ipse em̄ ut hæc dubia esse ꝓnūcio ita liquido falsa nō affirmo illud autē libere dico quod fideliū neminem negaturum puto: siue hæc uera sint siue ab aliquo cōficta sacrosancta sanctæ Mariæ magnæ miracula præcessisse: maxima cōsecuta fuisse & iccirco salua fide ab his qui deū ista facere posse credunt sine periculo animæ suæ credi & legi posse. Deniq; inquantū recordari possum sensum nō uerba scriptoris sequens & nunc eadem semita nō iisdem uestigiis incedens nunc quibusdaꝫ diuerticulis ad eandem uiam recurrēs sic narrationis stilum tenptabo: & nō alia dicam q̄ quæ aut scripta sunt R ibi: aut consequenter scribi potuerunt. Igitur beata & gloriosa semper uirgo Maria de stirpe regia & familia Dauid oriūda in ciuitate Nazareth nata hierosolymis in tēplo dñi nutrita fuit. Pater eiꝰ Ioachim mater uero Anna dicebat̄. Domus paterna est ex galilæa & ciuitate nazareth: Maternū aūt genus ex Bethleē erat Vita eoruꝫ simplex & recta apud dñm apud homines irreprehensibilis erat & pia. Nam omnem substantiā suam trifariā diuiserūt. Vnum partem templo & templi seruitoribus impēdebant: aliam peregrinis & pauperibus erogabant: tertiam suæ familiæ usibus & sibi reseruabant: Ita isti deo chari hominibus pii: per annos circiter uiginti castū domi coniugiū sine liberorū procreatione exercebant. Vouerūt tamen si forte deꝰ donaret eis sobolē: eam se dñi seruitio mancipaturos cuius rei gratia & templū dñi singulis per annum festis frequentare solebant. Factum est autem ut encæniorum festiuitas appropinquaret. Vnde cum nōnullis contribulibus suis hierosolymam & ioachim ascēdit. Ea uero tempestate isachar ibi pontifex erat. Cūq; inter cæteros conciues suos etiam ioachim cum oblatione sua uideret: despexit eum: & munera eius spreuit interrogans cur inter fœcundos infœcundus ipse stare præsumeret: dicens munera nequaq̄ deo digna posse uideri: quem ipse prole indignum iudicasset scriptura dicente. Maledictum omnē esse qui non genuit Leuit. 37
set masculum in israel. Dicebat ergo priꝰ eum ab hac maledictione sobolis generatione soluendum: & sic demum in conspectu domini cum oblatiōibus esse uēturum. Cuius obprobrii obiectu pudore magno suffusus ioachim ad pastores qui cum pecudibus erant: in pascuis suis secessit. Neq; enim domū repetere uoluit: ne forte a contribulibus suis qui simul aderant & hoc a sacerdote audierant: eodem obprobrii elogio notaretur. Verum cum ibi aliq̄diu esset: quadam die cum esset solus: angelus ei domini cum immenso lumine astitit. Qui cum ad eius uisionem turbaretur: angelus qui ei apparuerat: timorem eius cōpescuit: dicens: Noli timere ioachim: neq; in uisione mea turberis. Ego enim sum angelus domini missus ab ip̄o ad te: ut annunciem tibi præces tuas esse exauditas: & ælemosynas tuas ascendisse in conspectu eius. Videns quippe uidit pudorem tuum: & audiuit sterilitatis obprobrium non recte tibi obiectum. Peccati nanq; non natura ultor est deus: & ideo cum alicuius uterum claudit: ad hoc facit: ut mirabilius denuo aperiat: & non libidinis esse quod nascitur: sed diuini muneris cognoscatur. Prima enim gentis uestre Sara mater nonne usq; ad octogesimum annum infœcun- Geñ. 21.

da fuit? & tamen in ultima senectutis ætate genuit isa-
Gen.13. ac: cui repromissa erat benedictio oim gentiũ. Rachel quoq; tantũ dño grata tãtũq; a sancto iacob adamata diu sterilis fuit & tñ ioseph genuit non solũ dominuꝫ ægypti: sed plurimarũ gentium fame periturarũ libe/ratorẽ. Quis ĩ ducibꝰ uel fortior Sãpsone uel sanctior Samuele? Et tamen hi ambo steriles matres habuere. Si ergo ratio uerbis meis tibi nõ psuadet credere dila/tos diu cõceptus & steriles partus mirabiliores esse so lere. Proinde Anna uxor tua pariet tibi filiã: & uoca/bis nomen eius Mariam: hæc erit ut uouistis ab infan tia sua dño cõsecrata: & spiritusancto replebit adhuc ex utero matris. Omne imũdũ neq; manducabit neq; bibet: neq; iter populares forinsecus turbas: sed in tẽ/plo domini conuersatio eius erit. Ne quid de ea sini/strum uel suspicari saltem possit uel dici. Itaq; ætate ꝓ cedente sicut ipsa mirabiliter ex sterili nasceꝰ: ita in/comparabiliter uirgo generabit altissimi filiũ: q iesus uocatur scd'm nominis ethimologiam saluator om/nium gentiũ erit. Et hoc tibi eorũ quæ aunũcio signũ erit. Cum perueneris ad auream in hierosolymis por/tam habebis ibi Annam uxorẽ tuã quæ de tuæ regres/sionis tardatione modo sollicita: tunc in aspectu tuo gaudebit. His dictis angelꝰ discessit ab eo. Deinde ap paruit Annæ uxori eius dicẽs. Ne timeas Anna neq; fantasma putes esse quod uides. Ego eñ sum angelus ille: qui ꝑces & elemosynas uestras obstuli ĩ cõspectu dei & nunc missus sum ad uos ut annũciẽ uobis nasci turam filiam quæ Maria uocata sup omnes mulieres erit benedicta. Hæc a natiuitate sua statim domini gra tia plena tribus ablactationis suæ annis in domo pa/terna permanebit: postea seruitio domini mancipata a templo usq; ad intelligibiles annos nõ discedet: ibi denicq; ieiuniis & orationibus nocte ac die deo seruiẽs ab omni imundo se abstinebit: uirũ nunq; cognoscet sed sola sine exẽplo sine macula sine corruptione: si/ne uirili cõmixtione uirgo filium: ancilla dominũ: & gratia & nomine & opere saluatorẽ mũdi generabit. Itaq; surge ascende hierusalem & cum perueneris ad portam quæ aurea pro eo q ꝓ deaurata est uocat ibi ꝓ signo uirum tuum ꝓ cuius incolumitatis statu sollici/ta es: obuium habebis. Cum hæc igit ita euenerint: sci to q ꝓ quæ annũcio sine dubio cõplenda erunt. igit iux ta angeli ꝑceptũ uterq; de loco in quo erant ꝓmouen tes ascenderũt hierusalem & cum ad locum peruenis/sent angelico uaticinio designatuꝫ ibi se inuicẽ obuia
T uerunt. Tunc de mutua sua uisione leti: & ꝓmisse ꝓlis certitudine securi debitas dño humiliũ exaltatori gra tias egerunt. itaq; adorato domino domũ regressi: di/uinũ promissum certi & hilares expectabãt. Concepit ergo Anna & peperit filiam & iuxta mandatũ angeli cum parentes uocabant nomen eius Mariam. Cunq; trium annorũ circulus uolueretur & ablactationis tẽ/pus completũ esset: ad templũ domini uirginẽ cũ ob/lationibus adduxerũt. Erant autẽ circa tẽplũ iuxta qn decim graduũ psalmos quindecim ascẽsionis gradus Nam quia templũ erat in monte constitutũ altare ho locausti quod forniscus erat: adiri gradibus nõ uale/bat. In horũ itaq; uno beatã uirginẽ Mariam paruulã parentes cõstituerũt. Cunq; ipsi uestimenta quæ in iti/nere habuerant exuerent & cultioribus ex more uesti bus se & mundioribus induerẽt uirgo domini cũctos sigillatim gradus sine ducẽtis & leuantis manu ita al/cendit: ut perfectæ ætati in hac dũtaxat causa nihil de esse putares. Iam quippe dñs in uirginis suæ infantia magnũ quod operabat: & quanta futura esset hui9mi raculi indicio præmonstrabat. Igitur sacrificio scd'm consuetudinem legis celebrato: & uoto suo perfecto: uirginem intra septa templi cuꝫ aliis uirginibus ibidẽ educandis dimiserũt. ipsi uero domũ regressi sunt. Vir go autem domini cum ætatis ꝓcessu & uirtutibus ꝓfi/ciebat: & iuxta psalmistam pater & mater dereliquerunt eam: dñs autem assumpsit eam. Quotidie nanq; ab angelis frequentabat: quotidie diuina uisiõe frue/batur: quæ eaꝫ a malis omnibus custodiebat & bonis omnibus redũdare faciebat. Itaq; ad quartũdecimum annũ usq; peruenit: ut nõ solum nihil de ea mali rep/hensione dignũ cõfingere possent: sed & boni omnes qui eã nouerãt: uitam & cõuersationẽ eius admiratio/ne dignã iudicarent. Tunc põtifex publice denũcia/bat: ut uirgines q in templo cõstituebant: & hoc æta/tis tps impleret: domũ reuerterent: & nuptiis scd'm morem gentis & ætatis maturitatẽ operã darent. Cui mãdato cum cæteræ pronæ paruissent: sola uirgo do/mini Maria hoc se facere nõ posse respondit: dicẽs. Se quidem & parentes suos & dñi seruitio mancipasse: & insuper seipam domino uirginitatẽ uouisse: quã nũq; uiro aliquo cõmixtionis more cognito uiolare uellet. Pontifex uero in angustia constitutus animi: cũ neq; contra scripturã quæ dicit: Vouete & reddite: nouum ꝑ infringendũ putaret: neq; morem genti insuetum in/troducere auderet: ꝑcepit ut ad festiuitatẽ quæ imine/bat oẽs ex hierosolymis & uicinis locis primores ad essent: quoꝝ cõsilio scire posset: quid de tam dubia re faciendũ esset. Quod cum fieret omnibus in cõmune placuit dñm super hac re esse cõsulendũ. Et cũctis qui

dem orationi incũbentibus pontifex ad cõſulendum deũ ex more acceſſit. Nec mora: cũctis audientibus de oraculo & de ꝓpiciatorii loco uox facta ẽ ſcd'm Eſaiæ uaticiniũ requirẽdũ eſſe cui uirgo illa cõdemnari & de
V ſponſari deberet. Liquet enim Eſaiã dicere. Egredietʒ
Ila.11. uirga de radice ieſſe & flos de radice eius aſcendet: & requieſcet ſup eũ ſpiritus dñi ſpiritus ſapiẽtiæ & ĩtellectus ſpũs cõſilii & fortitudinis ſpũs ſciẽtiæ & pietatis: & replebit eum ſpirit9 timoris dñi. Secũdũ hanc ergo prophetiã cũctos de domo & familia Dauid nuptui habiles nõ cõiugatos uirgas ſuas allaturos ad altare prædixit & cuiuſcũq; poſt allationẽ uirgula florẽ germinaſſet: & in eius cacumine ſpiritus dñi in ſpecie colũbæ cõſediſſet: iꝑm eſſe cui uirgo cõdemnari & deſpõſari deberet. Erat aũt ĩter cæteros Ioſeph homo de domo & familia Dauid grãdæu9 cũctis uero uirgas ſuas iuxta ordinẽ deferẽtibus ſolus iꝑe ſuã ſubtraxit. Vnde cum nihil diuinæ uoci cõſonũ apparuiſſet. põtifex iterato deũ cõſulendũ putauit. Qui reſpõdit ſolũ illum ex his q deſignati erãt uirgã ſuã nõ attuliſſe q uirginẽ deſponſare deberet. Proditus ẽ itaq; Ioſeph. Cũ enim uirgam ſuã attuliſſet: & in cacumine ei9 colũba de cœlo ueniens cõſediſſet. Liquido oĩbus patuit ei uirginẽ deſpõſandã fore. Igiʒ nuptiarũ iure de more celebrato ipſe qdez in bethleem recedit ciuitatẽ: domũ ſuã diſpoſiturus: & nuptiis neceſſaria ꝓcuraturus. Virgo autem dñi Maria cũ aliis ſeptez uirginibus coæuis & collactaneis quas a ſacerdote acceperat: ad domũ parentum ſuorũ in galilæã reuerſa eſt. His uero diebus prio ſcilicet aduentus ſui in galileã tempore miſſus ẽ ad eã angelus Gabriel a deo qui ei cõceptũ dñicũ narraret: & cõceptionis uel modum uel ordinẽ exponeret. Denicq; ingreſſus ad eam cubiculũ quidem ubi manebat ingenti lumine perfudit ipſam uero gratantiſſime ſalutãs dixit. Aue Maria uirgo domini gratiſſima: uirgo gratia plena dñs tecũ benedicta tu præ omnibus mulieribus benedicta præ omnibus hactenus natis hominibus. Virgo aũt quæ iã angelicos bene nouerat uultus: & lumen cœleſte inſuetũ nõ habebat neq; angelicauiſione territa: neq; luminis magnitudine ſtupefacta ſed in ſolo eius ſermõe turbata eſt: & cogitare cœpit qualis iſta ſalutatio tam inſolita eſſe poſſet quidue protenderet: uel quem finem eſſet habitura. Huic cogitationi angelus diuinitus inſpiratus occurrens. Ne timeas inquit Maria quaſi aliquid cõtrariũ tuæ caſtitati hac ſalutatione prætexam. Inueniſti eñ gratiaz apud dominum: quia caſtitatem elegiſti. Ideoq; uirgo ſine peccato concipies: & paries filium. Hic erit magnus: quia dominabitur a mari uſq; ad mare: & a flumine uſq; ad terminos orbis terræ. Et filius altiſſimi uocabitur quia qui in terris naſcitur humilis ĩ cœlo regnat ſublimis. Et dabit illi dñs deus ſedẽ Dauid patris eius & regnabit in domo iacob in æternũ & regni eius nõ erit finis. Ipſe quippe rex regũ & dñs dominãtium ẽ & thron9 ei9 ĩ ſcl'm ſæculi. His ãgeli uerbis uirgo nõ ĩcredula: ſed modum ſcire uolens reſpõdit. Quomõ iſtud fieri poteſt? Nam cum ipſa uirum iuxta uotum meum nunq; cognoſco: quomodo ſine uirilis ſeminis incremento parere poſſum? Ad hoc angelus. Ne exiſtimes inquit Maria q; humano more cõcipias. Nam ſine uirili cõmixtione uirgo cõcipies: uirgo paries uirgo nutries. Spiritus enim ſanctus ſuperueniet in te & uirtus altiſſimi obumbrabit tibi contra omnes ardores libidinis. Ideoq; quod naſcetur ex te ſolum erit ſanctum quia ſolum ſine peccato conceptum: & natum uocabitur filius dei. Tunc Maria manibus expanſis: & oculis ad cœluz leuatis: dixit: Ecce ancilla domini (neq; eniz dominæ nomine digna ſum) fiat mihi ſcd'm uerbum tuum. Longum forte & quibuſdam tædioſum erit ſi cuncta huic opuſculo inſerere uoluerimus: quæ natiuitatem dominicam uel præceſſiſſe uel ſubſecuta fuiſſe legimus. Vnde his omiſſis quæ in euãgelio plenius ſcripta ſunt: ad ea quæ minus habentur narranda accedamus. Ioſeph igitur a iudæa in galileam ueniens deſponſatam ſibi uirginem uxorem ducere intẽdebat. iam nanq; tres fluxerant menſes: & quartus inſtabat ex eo tempore quo ſibi deſponſata fuerat. interea paulatim utero puerperæ intumeſcente: puerperã ſe manifeſtare cœpit: neq; hoc latere potuit ioſeph. Nam ſponſi more liberius ad uirginem introiens: & X
familiarius cum ea loquens: grauidam eſſe deprehẽdit. Aeſtuare itaq; animo & fluctuare cœpit quia ignorabat quid ſibi potiſſimum eſſet faciẽdum. Neq; enim eam traducere uoluit quia iuſtus erat. Neq; fornicationis ſuſpitione infamare: quia pius. itaq; cogitabat clam diſſoluere coniugium: & occulte dimittere eam Hæc autem eo cogitante. Ecce angelus domini ei apparuit in ſomnis: dicens. Ioſeph fili Dauid noli time/re: hoc eſt ne uelis fornicationis ſuſpitionem in uirgine habere uel aliquid ſiniſtrum cogitare: neq; timeas eam in uxorem ducere. Quod enim in ea natum eſt & nunc animum tuum angit: non hominis ſed ſpiritus/ſancti eſt opus. Pariet eniz omniũ uirgo ſola dei filiũ & uocabis nomen eius ieſum: id eſt ſaluatorem. ipſe enim ſaluum faciet ꝑ̃m ſuum a peccatis eoꝝ. igiʒ ioſeph ſcd'm angeli præceptum uirginem uxorem duxit

nec tamen cognouit eā: sed caste ꝓcurans custodiuit. Iamq; nonus a cōceptione instabat mensis cū ioseph uxore cū aliis q̄ necessaria erant assumpta Bethleē ci uitatē unde ip̄e erat tetendit. Factū est aūt cū essent ibi impleti sunt dies ut pareret: & peperit filiū suū primo genitū sicut sancti euāgelistæ docuerūt dn̄m nostrum iesum x̄pm: q cū patre & filio & spiritusancto uiuit & regnat deus per omnia sæcula sæculorum.

¶ Beati Hieronymi ad Mineriū & alexandrū mona/chos de resurrectione carnis: ubi exponit illud aposto-
1.Cor. 15 li ad Corinthios. Omnes q̄dem resurgemus sed non oēs imutabimur sc̄d'm hæreticoꝝ catholicorūq; sentē tias in fine se excusans q̄ tomo in aliquib9 cōmētariis Origenis utatur. Epi. XXVI.

IN ipso iam ꝓfectionis articulo sācti fratris nostri Sysinnii q uestra mihi scripta detulerat: hæc q̄liacūq; sunt dictare cōpellor: nec possum uestrā cælare prudētiā & obsecro ne hoc dictum referatis ad gloriā: quin potius ad plenā necessi tudinē dum ita uobis q̄si mihi loquor. Multas sancto rum fratrū ac sociorū de uestra ꝓuincia ad me detulit quæstiones ad quas usq; ad diem epiphanioꝝ largissi mo spatio me respōsurū putabā. Cūq; furtiuis noctiū lucubratiūculis ad plerasq; dictarem & expletis aliis me ad uestram quasi ad difficillimam reseuarem subi to superuenit asserens se ilico ꝓfecturū. Cūq; eum ro/garem: ut differret iter libere mihi cœpit famem obtē/dere monasteriorū ægypti necessitates nili nō plenas aquas multorū inediam ut ꝓpe offensam esset in do/minū illū ultra uelle retinere. Itaq; subtegmina & sta/mina liciaq; & telas q̄ mihi ad uestrā tunicā parauerā uobis incōfecta transmisi ut quicqd mihi deest uestro texatur eloquio. Prudentes estis & eruditi: & de Cani/
Appius na ut ait Appius facōdia ad x̄pi disertitudinē transmi grastis: Nec magno mihi apud uos labore opus est: q̄ philosophū quendā in suadendo rusticū esse ppessuꝫ narrant fabulæ uix dum dimidiū inquit dixerā iam in tellexerat. itaq; & ego tempore coartatus singuloruꝫ uobis q in sacrā scripturā cōmentariolos reliquerunt sententias ꝓtuli: & ad uerbū plæraq; interꝓtatus sum ut & me liberē q̄stione: & uobis ueterum tractatorum mittat auctoritas qui in legendis singulis ac ꝓbandis non meæ uoluntati: sed uestro acquiescatis arbitrio.

¶ Quæritis quo sensu dictum sit: & quomodo in prima
1.Cor. 15 ad Corinthios æpistola Pauli apostoli sit legendum Omnes quidam dormiemus non autem omnes imu/tabimur. An iuxta quædam exemplaria: non omnes dormiemus: omnes autem immutabimur. Vtrumq; enim in græcis codicibus inuenitur. Super quo Theo dorus heracleotes: quæ urbs olim perinthus uocabat in commentariolis apostoli sic locutus est. Omnes q/dem non dormiemus: omnes autem immutabimur. Enoch enim & Helyas mortis necessitate superata: ita ut erant in corporibus de terrena conuersatiōe ad cœ lestia regna translati sunt. Vnde & sancti qui die con/summationis atq; iudicii i corporibus reperiendi sunt cum aliis sanctis: qui ex mortuis resurrecturi sunt ra/pientur in nubibus obuiam christo in aera: & non gu stabunt mortem eruntq; semper cum dn̄o grauissima mortis necessitate calcata. Vnde ait apostol9. Oēs q/dem non dormiemus omnes aūt immutabimur. Qui enim ex mortuis resurrexerint & i nubibus uiuentes ra pti fuerint transibūt ad incorruptionē & a mortalita te in immortalitatem mutabuntur: non in tempore: non saltem in breui spatio sed in atomo & in puncto temporis atq; momēto quo palpebra oculi moueri po test in nouissima tuba. Tanta eniꝫ fiet celeritate resur rectio mortuorum: ut uiui quos in corporibus suis cō/summationis tempus inuenerit mortuos de inferis re surgentes præuenire non ualeant quod manifestius Paulus differens ait. Canet enim tuba & mortui resur gent incorrupti: & nos immutabimur. Oportet enim corruptibile istud induere incorruptionē: & mortale istud induere imortalitatem ut possit in utranq; parte uel in pœnis uel in cœloꝝ regno manere perpetuo. Diodorus tharsensis episcopus præterito hoc capitu/lo in cōsequentibus breuiter annotauit: in eo q̄ scri/ptum est. Et mortui resurgent incorrupti: & nos imu/tabimur. Si inquit incorrupti resurgent mortui: haud dubium quin & ipsi ad meliora mutati: quid necesse fuit dicere: & nos immutabimur. An in hoc uoluit in/telligi q̄ incorruptio communis sit omnium immuta tio autem proprie iustorum dum non solum incorru/ptionē & imortalitatem: sed & gloriam consequunt. Apollinaris licet aliis uerbis eadem quæ Theodorus asseruit quosdam non esse moriturros & de præsenti mu uita rapiendos in futurū ut mutatis glorificatisq; cor/poribus sint cum Christo. Quod nūc de Enoch & He/lya credimus. Dydimus non pedibus sed uerbis i Ori genis transiens sententiam: contraria uia gradit. Ec/ce mysterium uobis loquor. Omnes quidem dormie/mus: non omnes autem immutabimur: quod ita dis/seruit. Si non indigeret resurrectio interpræte: nec obscuritatem haberet in sensibus: nunq̄ Paulus post multa quæ de resurrectione locutus ē intulisset

Ecce mysterium uobis dico. Omnes quidem dormie/
mus: id est moriemur non omnes autē: sed soli sancti
immutabūtur. Scio q̄ in nōnullis codicibus scriptum
sit. Nō quidem omnes dormiemus omnes autez ímu
tabimur. Sed cōsiderandū: an ei quod p̄missum ē om
nes ímutabimur: possit cōuenire quod sequitur: Mor/
tui resurgēt incorrupti & nos ímutabimur. Si enī om/
nes ímutabuntur & hoc cōmune cum ceteris est: super
fluū fuit dicere & nos ímutabimur: Quamobrez ita le
gendū est: Omnes quidem dormiemus: non omnes
autem ímutabimur. Si enim in Adam omnes moriūt
A & in morte dormitio est: omnes ergo dormiemus siue
moriemur: Dormit aūt iuxta idioma scripturaruz: qui
mortuus est spe resurrectōs futuræ. Omnisq; q dormit
expergiscit: si tñ nō subita uis mortis eū oppræsserit &
mors somno fuerit copulata. Cūq; oēs ita dormierint
legz naturæ soli sancti in corpe & anima ī melius mu
tabunt ita ut ícorruptio omniū resurgētiū sit. Gloria
aūt atq; mutatio ꝓprie sanctoꝝ. Quodq; sequit iuxta
græcos εν Τηριτη siue ροπηοφθαλμον. Vtrūq; em̄ legi/
tur & nostri interp̄tati sunt in momento & in ictu siue
in motu oculi idē præfatus Dydimus ita explanauit.
iuncta simul omniū resurrectiōe rapient obuiam xp̄o
Sed hi quos mors dissoluerit q̄ præsens sermo signifi
cat. Quando em̄ dicit in puncto tēporis & ī motu ocu
li atq; momēto futurā omniū resurrectionē cunctā pri
mæ & secūdæ resurrectionis fabulā excludit ut alii pri
Epicurus mi alii nouissimi resurrecturi eē credātur. Atomus aūt
punctū tēporis est: qd̄ secari & diuidi potest. Vnde &
Epicurus ex suis atomis mūdum struit: & uniuersa cō/
firmat. Ictusq; oculi siue motus q̄ græcæ dicit ροπη tā
ta uelocitate transcurrit: ut pene sensum uidentis effu
giat. Verum quia in pleriscq; codicibus ꝓ ροπη id ē ictu
uel motu ριπη legitur. Hoc sentire debemus ut quo/
modo leuis pluma uel stipula: aut tenue siccumq; fo/
lium uento flatuq; raptat & de terra ad sublime trans
fertur Sic ad ictum oculi & ad nutum dei omniū mor/
tuoꝝ corpora mouebunt parata ad aduētum iudicis
B Quodq; iungit & dicit. In nouissima tuba canet em̄ tu
ba: & motui resurgent incorrupti & nos ímutabimur
Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptio/
Esa. 52. nem & mortale hoc índuere ímortalitatem duplicem
habet intelligentiā: ut clangor tubæ aut uocis indicet
magnitudinem iuxta illud quod scriptū est. Sicut tu/
Mat. 6. ba exalta uocem tuam: Aut apertam omniū resurre/
ctionem iuxta illud quod in euāgelio legim9. Tu au/
tem cū facis elemosynā noli tuba canere ante te hoc
est abscōdite fac misericordiā & in secreto ne uidearis
de alterius miseria gloriari. Quærimus aūt cur ad no/
uissimā tubam mortuos scripserit resurrecturos: Quā/ Apoc. 8.
do em̄ in nouissima dicitur utiq; aliæ præcesserunt. In
apocalypsi Iohānis septem describunt angeli cū tu/
bis & unoquoq; clangente primo uidelicet scd'o & ter
tio quarto & quinto & sexto: qd per singulos actuz sit
indicat. Nouissimo autē id est septimo claro tubæ stre
pitu personāte mortui suscitant corpora quæ prio ha
buerant corruptibilia incorrupta recipiētes. Vñ post
nouissimam tubam exponit apostolus quid sequatur
Canet enim tuba & mortui resurgent incorrupti: nos
autem ímutabimur quādo dicit nos alium se: & eos q
secum sunt præter mortuos esse significat. Ad qd' in/
telligēdū: sunt qui dicant mortuos qui resurgāt ícor/
rupti esse corpora mortuorum eos aūt qui dicant esse
mutandi animas debere accipi quādo in maiorē glo/
riam fuerint cōmutatæ: & peruenerint in uirum perfe
ctum & mansurā ætatis plenitudínis christi. Alii uero
asserunt mortuos debere intelligi peccatores q̄ resur/ C
gent incorrupti ut possint æterna sustinere supplicia.
Eos autez qui cōmutant esse sanctos qui de uirtute in
uirtutē: & de gloria trāsferunt in gloriā. Vnde ad in/
corruptionē motuoꝝ itulit. Oportet enim corruptiuū
hoc induere incorruptionē. Ad id autem qd' dixerat:
nos ímutabimur: illud adiunxit & mortale hoc íduet
ímortalitatē: Aliud est enim ímortalitas aliud incor/
ruptio: Sicut aliud mortale & aliud corruptiuū. Quic
qd autē mortale est: & corruptiuū est: sed nō qd corru
ptiuū: statī & mortale. Corruptiua q̄ppe sūt corpa q̄ca
rēt aīa & tamen nō sunt mortalia quia nunq̄ ha buere
uitam qd' ꝓprie animantiū est. Vnde signanter apo/
stolus. Corruptioni incorruptionē: & mortalitati im
mortalitatē: resurrectiōis futurā tpe copulauit. Acha Achatius
tius Cæsareæ q̄ prio turris Stratonis uocabat: post Eu
sebiū Pamphili episcopus in q̄to συλλεκτων ζητηματων
id est collectaꝝ q̄stionū libro ꝓponēs sibi hāc eādē q̄
stionē latius disputauit: & utrūq; suscipiēs qd' iter se ui
det esse cōtrarium post principiū qd' omisimus: sic lo
cutus ē: Dicam9 primum de eo qd' magis in plurimis
codicibus inuenit. Ecce mysteriū dico uobis oēs qdē
dormiemus nō oēs autē ímutabimur. Mysteriū dixit:
ut attentiores faceret auditores de resurrectōe plenio
disserturus. Dormitio autem mortem istā quæ cōmu/
nis est oím significat unde rectissime posuit q̄ oēs dor
miam9 id ē moriamur sunt supra dixit Quō ī Adā oēs
moriunt sic & in xp̄o oēs uiuificabunt. Cum ergo oēs D
morituri sint audite sacramēta quæ dico omnes qui/
dem dormiemus sed non omnes ímutabimur. Canet

enim tuba: haut dubiũ quin angelus ſeptimus & mortui reſurgent incorrupti. Si aũt incorrupti erunt mortui quõ nõ ímutabunt cũ incorruptio ipa mutatio ſit? Sed hæc cõmutatio q̃ Paulus mutãdus: & ſancti ſunt: glorificatio intelligit. Incorruptio aũt iccirco cõmunis eſt oím: qa in eo miſerabiliores erũt peccatores: ut ad tormenta ppetui ſint: & nõ mortali & corruptibili corpore diſſoluant. Legimus í eadẽ æpiſtola apoſtolo diſſerente ſecretã diuerſitatẽ reſurrectionis: nõ í natura corpoꝝ ſed in uarietate gloriæ: dũ alii reſurgunt ad pœnas ppetuas alii ad gloriã ſempiternã. Alia em̃ caro uolatiliũ alia piſciũ: alia iumẽtoꝝ: & corpora cæleſtia & corpa terrena. Sic inqt erit & reſurrectio mortuorũ cui ſentẽtiæ magís acqeſcit eccleſia ut oẽs cõmuni morte moriamur: & nõ oẽs mutemur in gloriã. iux
Dañ. 12. taillud quod Daniel ſcribit. Multi dormiẽtes in terræ puluere reſurgẽt alii in gloriã æternã alii in cõfuſionẽ & obprobriũ ſempiternũ. Qui em̃ reſurgent in obprobriũ & cõfuſionẽ ſempiternã: nõ reſurgent in æternã gloriã in quã Paulus: & q cũ eo ſunt mutabunt. Quæ cum ita ſe habeant & ſic intellecta ſint a nobis eorum tm̃ cõmutationem ſuſcipere qui reſurgent in gloriam Peccatoꝝ aũt & qui mortui infideliũ appellant: & reſurgent icorrupti nequaq̃ cõmutationẽ: ſed pœnas p petuas eſſ edicẽdas. Tranſeamus ad ſecundã lectionẽ q̃ ita ferturí pleriſq; codicibus nõ qdẽ omnes dormiemus omnes aũt ímutabimur. Ex qua nõnulli afferunt multos uiuos in corporibus reperiẽdos: & ſi non dormiant omnes non omnes eſſe morituros ſi aũt nõ moriantur omnes: non omnes reſurrecturos. Reſurgere enim ꝓprie dicitur qui prius moriendo cecidit. Vnde & Paulum uolũt ſcribere in prima ad Theſſalonicen
1. theſ. 4. ſes æpiſtola. Nos q uiuimus qui reſidui ſumus in aduẽtu domini non præueniemus eos q dormierunt quoniam ipe dñs in iuſſu in uoce archãgeli in tuba dei deſcendet de cœlo & mortui in chriſto reſurgent primi: Deinde nos qui uiuimus qui reſidui ſumus ſimul cum illis rapiemur in nubibus obuiam chriſto in aera & ſic ſemper cum domino erimus. Et ex his dictis ꝓbare conantur apoſtolũ Paulum & qui cum eo ſcribebãt æpiſtolam putaſſe ſe nõ eſſe morituros ſed reperiẽdos die cõſummationis in corpore: Quod ſi ueruꝫ eſt: errauit Paulus & humana eſtimatiõe deceptus eſt: ut arbitraretur ſe inueniendũ in corpore quod falſum eſſe rerũ
E exitus approbauit. Hoc intellexerant & illi Theſſalonicẽſes ſacramenta ſermonis myſtici neſcientes: & cõiecturis uariis fluctabant dicebantq; ſi Paulus inueniẽdus in corpore eſt: ꝓximus eſt dies iudicii. Vnde corrigit eos ſecundam æpiſtolam ſcribens. Rogamus uos: fratres per aduentum dñi noſtri ieſu chriſti: & noſtrã congregationẽ í ipm ut nõ cito mẽte moueamini nec terreamini neq; per ſpiritũ neq; p uerbũ neq; p æpiſtolam: tanq̃ per nos miſſaꝫ: quaſi inſtet dies domini ne quis uos ſeducat ullo modo qm̃ niſi diſceſſio uenerit primũ & reuelatus fuerit homo peccati filius perditionis qui aduerſatur & extollit ſuper omne quod dicit deus & quod colit ita ut in templo dei ſedeat oſtẽdẽs ſe tanq̃ ſit deus. Non meminiſtis q; cum apud uos eſſem hæc dicebam uobis? Quibus dictis hoc agit ut eos reuocet ab errore ne putent diem appropinquare iudicii: & id quod ſcripſerat. Nos qui uiuim9 qui reſidui ſumus in aduentu domini non præueniemus eos qui dormierunt: aliter intelligant: q̃ intelligi uoluit ipſe qui ſcripſit. Neq; enim fieri poteſt ut q ad Timotheum ſcripſerat. Ego enim iam delibor: & tempus reſolutionis meæ inſtat: putaret ſe in carne perpetuum: & nõq; eſſe moriturum: & de uita terrena ſtatim ad regna cæleſtia tranſiturum: præſertim cum ad Romanos ſcribens eadẽ dixerit. Quis me liberabit de corpore mortis huius? Et ad Corithios: Habitantes in corpore peregrinamur a domino. Magis autem uolumus exire de corpore: & præſentes eſſe cum deo: qui hæc dicebat. nouerat utiq; ſe eſſe moriturum. Melius eſt igitur ſpiritaliter ſentire quod ſcriptum eſt: & dormitionem in præſenti loco non mortem accipere per quam anima a corpore ſeparatur: ſed peccatum poſt fidem & offenſam dei dormitionemq; poſt baptiſmum de qua & ad Cotinthios loquæbatur. Et ideo inter uos multi infirmi ſunt: & dormiunt plurimi. Et in alio loco. Ego & qui dormierunt in chriſto perierũt qui cum mortui ſint non ſunt perpetua morte perituri: quia non in mortali crimice continentur ſed leui modicoq; peccato. Quod & alius ſanctus uitare cupiẽs loquæbatur Ne forte obdormiam in morte. Eſt igitur ſomnus peccati qui ducit ad mortem: & eſt alia delicti dormitio quæ morte nõ ſtringitur. Qui ergo uixerit ea uita quã dicit. Ego ſum uita (etenim uita noſtra abſcondita eſt cum chriſto in deo) & nunq̃ ab ea fuerit ſeparatus: nec ad mortem uſq; peccauerit: iſte de uiuentibus & ſemper uiuẽtibus eſſe dicit de quibus & ſaluatorí euangelio Iohãnis myſtico ſermone teſtat: Qui credit ín me non morietꝫ. Et omnis qui uiuit & credit in me nõ morietꝫ in æternũ. Vnde & apoſtolus dñi ſui calcans ueſtigia: ea docuit diſcipulos q̃ didicit a magiſtro: oẽs itaq; non dormiem9. Qui enim omní cuſtodia ſeruat cor ſuũ: & ad chriſti præcepta uigilat: mãdatiq; eiꝰme

mor est dicentis. Vigilate ga nescitis q̃ hora fur ueniat
Ps. 31. Et in alio loco. Ne dederis somnũ oculis tuis & palpe
bris tuis dormitationẽ ut saluus fias q̃si caprea de uin
culis: & quasi auis de laqueis iste nõ dormiet. Cũq; igi
tur quidã nõ dormiãt qui semp in xp̃o uiuũt & uigilãt
segẽ ut neq; q̃ oẽs dormiãt & ecõtrario oẽs imutent, nõ
imutatiõe gloriæ q̃ ꝓprie debẽt sanctis: s3 ea imutatio
ne qua corruptiuũ hoc in corruptiuũ efficit ut uel pœ
nas uel præmia recipiãt sempiterna. Quod si dormie/
rit aliquis in xp̃o & negligentiæ somno obdormierit:
Ps. 40. debet audire qd̃ scriptũ est. Nunqd qui dormit nõ re/
surget? Qui uero nõ dormit sed uigilat & semp uiuit in
christo de uita ad uitã trãsiet siue rapiẽt in nubibus ut
semp cum dño sit. De istiusmo di dormiẽtibus Laza/
Io. 11. rus erat. De quo dñs ait. Lazarus amicus noster dor/
mit & de hoc dormiẽte dicebat ad Martham. Qui cre/
dit in me etiã si mortuus fuerit uiuet & oĩs qui uiuit: &
credit in me nõ moriẽt in æternũ. Qui em̃ tota mente
in xp̃o cõfidit: etiã si ut homo lapsus mortuꝰ fuerit in
pcãto, fide sua uiuit in ꝓpetuũ. Alioquin mors ista cõ/
munis est credẽtibus & nõ credentibus debẽt æquali/
ter & oẽs pariter resurrecturi sunt. Alii in cõfusionem
æternã alii ex eo q̃ credũt in sẽpiternã uitã. Et sic stare
potest ut qui credit i xp̃o nõ moriat & etiã si mortuus
fuerit uiuat in æternũ: qd̃ iuxta corporalẽ mortẽ exce
pto Enoch & Helya: nulli cõtigisse ꝑspicuũ est. Qui au
tem fidei magnitudine semp uiuũt in xp̃o nõ dormiẽt
neq; morientẽ sed imitatores erũt uitæ apostolicæ qui
absq; ulla culpa uixerũt in lege iusticiæ & ad finẽ dñi
transeũtes credentesq; in eũ qui uita uocat & resurre/
Ecc. 18. ctio nunq̃ dormiere: nunq̃ꝫ mortui sunt. Anima em̃ q̃
peccauerit ipsa moriẽt. Sicut igit̃ anima q̃ peccat uiuẽ
te corpore mortua est & eade3 die qua peccauerit dor
Eccls. 5. mit i mortẽ dicẽte eccleſiaste. Qui peccauerit mortuus
est ex tunc. Sic aĩa quæ christi præcepta seruauerit etiã
si corpus mortuũ fuerit: uiuet in æternũ. Hoc aũt scien
dum q̃ magis cõueniat ueritati: ita legere oẽs quidem
dormiemus nõ omnes aũt imutabimur maxime quia
sequit̃ mortui resurgẽt incorrupti & nos imutabimur
Si em̃ oẽs sunt imutãdi iuxta alteram lectionẽ quõ po
stea dicit̃ quasi ꝑcipuũ atq; priuatũ & ꝓpriũ aposto/
lorũ & nos imutabimur. Quãdo aũt dicit nos sanctos
quosq; significat. Quæritis quomodo intelligendũ sit
illud qd̃ in prima ad Thessalonicenses æpistola scri/
1. Thes. 4 bit. Hoc em̃ uobis dicimus in uerbo dñi quia nos q̃ ui
uimus qui residui sumus in aduentu dñi nõ præuenie/
mus eos q̃ dormierũt quoniã ipse dñs in iussu: & i uo/
ce archangeli & in tuba dei descendet de cœlo & mor
tui qui in christo sunt resurgent primi. Deinde nos q̃
uiuimus qui residui sum9 simul cum illis rapiemur in
nubibus obuiam christo in aera: & sic semper cum do
mino erimus. Super quo q̃is superior Achatii dispu
tatio plenius disputarit: tamen dicendum est quid ui/
deatur aliis: Theodoro uidelicet apollinari & diodo
ro qui unam sequunt̃ sententiã: quoꝝ Diodorus hæc
scripsit residuos. Atq; uiuẽtes Paulus apostolus uocat
non quo uelit intelligi & se & alios resurrectionis tpe
in corpore reperiẽdos sed nos dixit ꝓ eo q̃d̃ est iustos
de quorum & ego sum numero. Ipi enim rapient̃ ob/
uiam christo & non peccatores. Viuentes autem non
iuxta tropologiã sanctos accipimus qui peccato non
mortui sunt: sed omnes quos in corpore aduenies
christus inuenerit. Quod sequitur non præueniemus
eos qui dormierunt: nequaq̃ ad peccatores referre de
bemus. Neq; eni3 peccatores cum iustis rapientur ob/
uiam christo: sed eos quos mors dissoluerit. Verũ qd
ista perquiro: & apostolicis dictis calũniam facio cu3
ipse manifestissime scribat qui residui sumus in aduẽ/
tu domini? Qui sunt autẽ residui: uerbis discimus sal/
uatoris. Sicut in diebus Noæ ducebant uxores & nube Mat. 24.
bant: & repente uenit diluuium: & tulit omnes sic erit
aduentus filii hominis. Quibus sermonibus approba
tur in fine mundi multos uiuos & adhuc in corpori/
bus reperiendos. Sequitur in iussu in uoce archangeli
æ mortui resurgent primi. Et hoc rursum saluator lo/
quitur in euangelio. Media autem nocte sponsus ue/ Mat. 25.
niet, qui utiq; uiuentes in corpore deprehendet: quan
do duo erunt in lectulo uno: unus assumetur: & alius
relinquetur: & duæ molentes: una assumetur. & alia
reliquetur. Quibus dictis ostenditur medio noctis se/
curis omnibus consummationem mundi esse uentu/
ram. Origenes in tertio uolumine ἐξηγητικῶν: id Origeñ.
est expositionum epistolæ Pauli ad Thessalonicenses
primæ post multa: quæ uario prudentiq; sermone dis
seruit: hæc intulit de quibus nulli dubium est: & Acha
tium plæraq; libasse. Quid est ergo quod dicũt Thes/
salonicenses in uerbo dei Paulus & Siluanus: & Thi/ H
moteus. Nos qui uiuimus: qui residui sumus in aduen
tu domini non præueniemus eos q̃ dormierunt. Qui
sunt isti uiuentes qui loquuntur talia? Vtiq; Paulus
non ab hominibus: nec per homines apostolus: &
charissimus eius filius in fide Thimoteus & Silua/
nus: qui illis erat in affectione & uirtutibus copu/
latus. Et hoc non solum illi: sed quicunq; Pauli &
scientia & conuersatione similis est: dicere potest.
Nos qui uiuimus: quorum corpus mortuum est

propter peccatum: ſpiritus autē uiuit ꝓpter iuſticiā: & quorū mortificata ſunt mebra ſup terrā ita ut nequaq̄ cōcupiſcat caro contra ſpiritū. Si enim adhuc deſiderat caro: uiuit: & qa uiuit deſiderat & nō ſunt mortificata mēbra illius ſup terraz. Quodſi mortificata ſunt nequaq̄ cōtra ſpiritū cōcupiſcūt quæ mortificatiōe ſui huiuſcemodi deſideriū ꝓdiderūt Sicut igit̄ q uita caruere p̄ſenti & ad meliora tranſlati ſunt magis uiuunt depoſito mortis corpore: & uitioꝝ omniū incentiuis. Sic qui mortificatiōe ieſum in corpe ſuo circūferūt: & nequaq̄ uiuūt iuxta carnem ſed iuxta ſpiritū: uiuūt in eo qui uita eſt: & uiuit in eis Chriſtus. De quo ſcriptuz

Heb. 4. eſt. Viuus eſt ſermo dei & efficax: q̄ eſt dei uirtus: deiq; ſapientia. Viuūt em̄ in quibus uiuit uirtus dei omni humana fragilitate depoſita & in quibus uiuit ſapientia quæ abſcōdita eſt i deo: & in quibus uiuit & operat̄ iuſticia. Chriſtus em̄ factus eſt nobis nō ſolū iuſticia ex deo ſed & ſapientia & omne qd̄ uirtus eſt. Et ſiquidez in præſenti loco ſe a dormientibus & in chriſto mortuis qui hanc ſcribūt æpiſtolā: ſepararēt: uideret̄ ſupflua annotatio: & ex uno loco aſſumptū teſtimonium nō ualeret. Nunc uero eodē ſenſu: quia & eodē ſpū in prima ad Corinthios loquit̄: oēs nō dormiemus: omnes autē imutabimur: in momēto: in motu oculi in nouiſſima tuba. Canet em̄ tuba: & mortui reſurgent icorrupti: & nos imutabimur. Hoc qd̄ in p̄ſenti loco ſcriptū eſt in tuba dei deſcēdet de cœlo cōpara illi qd̄ ad Corinthios dicit̄ in nouiſſima tuba. Canet em̄ tuba & cætera. illi aūt qd̄ ad Theſſalonicenſes dicit̄: & mortui i xp̄o reſurgēt primi hoc qd̄ ad Corinthios ſcriptū eſt & mortui reſurgent incorrupti. Porro qd̄ ſequitur Deinde nos q uiuim9 qui reſidui ſumus. Illi reſpōdet & nos imutabimur quoꝝ utrūq; ſic intelligi pōt. Nos

I qui uiuimus: q reſidui ſumus i aduentu dñi & nos q imutabimur: & nō ſumus ex his qui appellant̄ mortui ſed uiuimus. Iccirco præſentiā dñi non in morte ſz in uita præſtolamur: qa de iſraelitico genere ſum9 & ele ctæ ſunt de nobis reliqæ de qbus dñs olim loquæbat̄. Dereliqui mihi ſeptem milia uiros qui nō curuauerūt

3. Re. 17 genu ante Baal. in iohānis quoq; euāgelio uiuorū & nō uiuoꝝ duplex ordo deſcribit̄ Oīs qui credit in me

Io. 11. etiā ſi mortuus fuerit uiuet: & omnis q uiuit & credit in me: nō morie̅t in æternū. Si uiuos ita itelligim9 ut iam a nobis dictū eſt dormiētes & in xp̄o mortuos illos eſſe credamus qui cum uelint in xp̄o uiuere tamen peccati mortui ſunt. Sin aūt reliquiæ & electio ſcd̄m gratiam appellant̄ uiuentes qui nō ita credūt nec de iſraelitica nobilitate generati ſunt dormientes & mortui appellabunt̄ in chriſto. Sunt qui hūc locū ita edi-
ſerant. Viui appellant̄ qui nunq̄ peccato mortui ſunt K
Qui aūt peccauerūt in eo q; peccauerūt mortui ſunt & poſtea cōuerſi ad pœnitētiā pugnāt antiqua delicta mortui appellant̄ qa peccauerūt. in chriſto aūt mortui quia plena ad deū mente cōuerſi ſunt. Porro q uiuunt & habent teſtimoniū fidei & necdum receperūt promiſſionē dei qui & de aliis melius quiddā cogitauit ut nō abſq; his qui iuſti ſunt coronētur in eo habēt beatitudinē q; fruunt̄ bono cōſcientiæ & uiuūt & reli-
cti ſunt in aduentu dñi ſaluatoris. Sed quia clemēs eſt deus & uult ſaluare etiā eos qui dormierunt & in chriſto mortui ſunt nō præuenient illos neq; ſoli rapient̄ in nubibus ſed iuxta exemplum euāgelicæ parabolæ unū denariū unamq; mercedē & undecimæ horæ operarii & primæ qui in uineā miſſi ſunt ſalutis præcium accipient. Nec hoc alicui uideat̄ iniuſtū ut diſparlabor unū præmiū cōſequat̄. Magna quippe diuerſitas eſt eoꝝ qui poſt uulnera ſunt ſanati & eoꝝ qui nunq̄ uiderūt mortis errorem. De his puto dictū quis eſt hō qui uiuit & non uidebit mortē? redimet de morte animam ſuā. Neq; em̄ ut quidaz putant quis ꝓ eo quod nullus accipit̄: ſed quaſi dixerit quiſputas iuxta illud quod ſcriptū eſt. Quis ſapiens & intelliget hec? Et in alio loco. Dñe quis habitabit i tabenaculo tuo? Et iterum: Quis cognouit ſenſum dñi? Reſidui ergo erunt de credentibus pauci: qui aduētū dñi uideant ſcd̄m illud quod deus uerbū factū eſt nequaq̄ in uilitate canis ſed in gloria triūphātis & cōſiderāduz quomodo primū appellauerit dormientes. Deinde in xp̄o mortuos: quos uiuentes præuenire nō poterūt. Qui enim non cuſtodierit hoc qd̄ ſcriptū eſt. Ne dederis ſumnū oculis tuis neq; palpebris tuis dormitationē: ut ſaluus fias ſicut capræa de uinculis & ſicut auis de laq̄is dormiet & culpabilis ſopore torpeſcet. Cunq; dormierit tranſibit in mortem. Sicut em̄ mouet̄ qui uigilat ſic q dormit iacet immotus & mortis torpet ſimilitudine Quod aūt dormitionē ſequat̄ mors & prima ad Corinthios æpiſtola docere nō poterit. in qua ſcriptū eſt Nunc autē chriſtus ſurrexit ex mortuis primitiæ dormientiū quia per hominē mors & per hominē reſurrectio mortuoꝝ. Et poſt paululū nō oēs dormiemus ſz omnes immutabimur in momēto in ictu oculi in nouiſſima tuba: Canet enim tuba & motui reſurgēt icorrupti & nos imutabimur. Cum ergo hæc de dormitione dicant̄ & morte & illud legamus in apoſtolo. Surge qui dormis & exurge de mortuis & illuminabit te chriſtus: iuremus domino: & uotum faciamus deo

Iacob: unusquisq; dicēs in corde suo. Si ascendā super stratū meū: si dedero somnū oculis meis & palpebris meis dormitationē donec inueniā locū dño: haud dubiū quin in aīa sua tabernaculū deo iacob: ut deus in illo æterna sede requiescat. Sequit' qa ipe dñs in iussu & reliqua. Descēdet em̄ missus a patre non diuersitate uirtutis: sed dispensatōe iudicis: & descendet ad eos: q deorsum sunt uerbū dei & sapiētia: & ueritas atq; iustitia & q̄q; mortui sint ad quos dignat' descendere: nō tñ sunt ab eo alieni. Mortui em̄ uocant' in xp̄o qui aūt uiuūt hoc habent priuilegiū q; eligunt' e pluribus attū utrūq; agmen & mortuo; in xp̄o: & uiuentiū pariter rapient' in nubibus obuiā xp̄o: ut nō eū expectēt donec ad terrena descēdāt: sed pñtia illius & cōtubernio in sublimibus pfruant'. Quāta q; clæmētia xp̄i: ut p salute nostra nō solū caro fact9 sit: sed ad mortuos usq; descēderit: & in ipa morte habeat signa uiuentiū

L Aqua em̄ & sanguis de latere eius egressa sunt. Descēdit igit' sermo diuinus uoce archāgeli p̄cedēte & p̄parāte sibi uiā: in his q eius possunt ferre pñtiā. Quod ut queamus intelligere primi aduentus misteria cognoscamus. Scriptū est de iohāne: q præcursor eius fuerat q; in hæremo dixerit. Ego uox clamātis in deserto: & reliqua. Quid clamauit uox i deserto. Parate uiā dñi rectas facite semitas eius. Ob qd' præmiū quāue merc̄dē? Ois uallis implebit': & ois mons & collis humiliabit': & erunt praua in directa: & aspera in uias planas: & uidebit ois caro salutare dei nostri. Hoc autem ideo: qa uerbū caro factū ē: & habitauit in nobis. Nūc aūt nequaq; uox pphetæ in deserto erit: sed uox archāgeli parantis uiā: nō in carnis humilitate ueniēti: sed tiq est apud patrem uerbū deus: & tūc qdē egrediebātur in desertū: ut audirēt assumpti hois præcursorem: & uiderēt arūdinē uēto agitatā: de qua facte sūt tibiæ: & uocalis calamus qui in ore pueroꝝ dulci sonat modulamine canentiū in plateis atq; dicētiū. Cātauim9 uobis & nō saltastis. Nūc aūt in uoce archāgeli præcedentis dñm descēdentē de cœlis: & in clarissima tuba unusquisq; credētiū: uel ad prœliū uel ad sacerdotalia ministeria p̄uocat'. Legimus in numeroꝝ libro sacratas deo tubas quæ ante hostias p̄sonēt. Sinaūt magnæ uox angeli: & tubæ: & archāgeli q̄to maior erit tubæ dei: quæ parat uias primū dormiētiū & mortuorū in Christo: deinde eoꝝ q uiuūt & residui sunt & sermonis dei præstolant' aduentū. Forsitan simplicis tubæ clangor dormientibus & mortuis in Christo necessarius est. Vox aūt archāgeli & tubæ dei his qui uiuūt & in pūtiā dei reseruant': uideamus quid possit intelligi: & id q̄d' sequit'. Simul cū illis rapiemur. Quouerbo ostendi puto subitū ad meliora transcensum: & iccirco raptū se uoluisse dicere ut uelocitas trāseūtis sensum cogitātis excederet. Quod & in alio loco eiusdē uerbi p̄prietate signauit. Scio hoiem in Christo añ annos. xiiii. siue in corpore siue extra corpus nescio deus scit raptū istiusmodi usq; in tertiū cœlum: & scio huiusmodi hoiem siue i corpore siue extra corpus nescio deus scit: quia raptus est in paradisum: & audiuit uerba ineffabilia quæ nō licet hoi loqui. Alii em̄ p̄ficiētes & (ut ita dicā) gradientes ad maiora crescebāt: donec fierent iuxta id qd' scriptū est. Magni ualde nimis: & quosdā in cœlum assumptos legimus. Paulus autem uas electiōis in tertium cœlum raptus ascendit: & iccirco audiuit uerba ineffabilia. Quō aūt hi q rapiunt' in nubibus rapiant' obuiā xp̄o diligentius cōtemplādum est. Scimus nubes p̄phetas qbus præcepit deo ne M pluerent sup israel hymbrem qñ impleuerunt mensurā patrum suoꝝ: & facta est lex & p̄phetæ usq; ad iohānem baptistā. Et qa deus posuit in ecclesia primum apostolos: scd'o p̄phetas nō solum p̄phetæ: sed & apli nubes intelligendi sunt. Si qs igit' rapit' ad xp̄m ascēdit super nubes legis & euāgelii super p̄phetas & apostolos: & assumptis alis columbæ: eorūq; doctrina ad excelsa subleuatus occurrit: nō deorsum: sed in aere: & spiritali intelligentia scripturaꝝ. Occurrens autem in spiritalibus & terrena dimittēs: siue ille sit dormiēs siue in xp̄o mortuus siue uiuens: & in illius p̄sentiam reseruatus semp cum illo erit: & p̄fruet' uerbo dei: & sapientia ueritate atq; iusticia. Hæc celeri sermone dictaui: quid eruditi uiri de utroq; sentirent loco: & quibus argumentis suas uellent p̄bare sententias uestræ prudentiæ exponēs. Neq; em̄ tanta est meæ pusillanimitatis auctoritas qui nihil sum: & inuidoꝝ tm̄ morsibus pateo: quāta eorum q nos in dño p̄cesserunt. Nec iuxta pythagoræ discipulos: præiudicata doctoris opinio. Sed doctrinæ ratio ponderanda est. Si qs autem cōtrariæ fractionis immurmurat: quare eoꝝ explanationes legā quoruꝫ dogmatibus non acquiesco: sciat me illud apostoli libenter audire. Oīa p̄bate qd' bonū est' retinete. Et saluatoris uerba dicentis. Estote p̄bati 1.thes. 5
nummularii: ut si quis nūmus adulter est: & figurā cæsaris non habet: nec signatus est moneta publica: reprobet'. Qui autē xp̄i faciem claro præfert lumine: in cordis nostri marsupium recondat'. Etem̄ si dialecticam scire uoluero: aut philosophorum dogmata: & ut ad nostrā redeā scientiā scripturarum: nequaq; simplices ecclesiæ uiros interrogare debeo: quoꝝ alia gra-

tia est & unusq; in suo sensu abundat. pſertim cū in domo magna patrisfamiliæ uasorum diuersitas multa dicat sed eos q artem didicere ab artifice. & in lege
N dñi meditant die ac nocte. Ego & in adolescētia & in extrema ætate pfiteor & Origenē & Eusebiū Cæsariē/sem uiros esse doctissimos sed errasse in dogmatū uarietate. Quod ecōtrario de Theodoro achatio appollinare possumus dicere & tamen oēs in explanatōib9 scripturaꝝ sudoris sui nobis memoriā reliquerunt. in terra aurū quærit & de fluuioꝝ alueis splēdēs pfertur gloria. Pactolosus ditior est cœno q̄ fluēto. Cur me lacerāt amici mei & aduersum me silētē crassæ sues grūniūt. Quaꝝ oē studiū est imo sciæ supciliū aliena carpere & sic ueterē defendere pfidiā ut pdāt fidē suam. Meū ppositū est antiquos legere pbare singula retinere quæ bona sunt. & a fide ecclesiæ catholicæ nō recedere uolēs ad alias quæstiūculas respōdere & uel mea uel aliena dictare ex tēplo a fratre Sysinnio admonitus sum ut & ad uos & ad cæteros sanctos fratres qui nos amare dignant litteras scribere3. Cohibebo igit gradū & si uita comes fuerit futuro me operi reserua/bo ut & uobis p ptes pareā & fructum ac senile corpusculum onus possit ferre moderatū. illud aūt breuiter in fine cōmonebo hoc qd in latinis codicibus legit. Omnes quidē resurgemus nō oēs aūt imutabimur in græcis uoluminibus non haberi. sed uel oēs dormiemus nō oēs aūt imutabimur uel nō oēs dormiemus. oēs aūt imutabimur quoꝝ qs sensus sit supra dixim9.

Argumentum sequentis æpl̄æ.

DOminus africanæ ecclesiæ græcos tractatores in latinum uerti p̄cat in quo studio dicit illū utilius uersaturū q̄ in traducendis canonicis scripturis a. lxx. interp̄tib9 translatis quoꝝ concors editio maiorem q̄ uni9 hois auctoritatē haberet. Arguit quoq; Hiero. in expositione ad Galathas: q̄ apl̄m paulum in reprehensione Petri simulate locutum & ad leniēdos tumultuātiū aios dixerit esse mentitū: qm̄ si aliqd mendaciū in scripturis admittit: ois eaꝝ uacillabit auctoritas.

¶ Beati Augustini ad Hiero. de interp̄tatione græcorū scriptoꝝ puocātis: & de supflua post. lxx. interp̄tes editione: ac de expositōe æpl̄æ ad Galathas carpētis.

Epi. XXVII

DOmino dilectissimo & cultu sincerissimo charitatis obsequendo atq; amplectendo fratri & conp̄sbytero Hiero. Augustinus. Nunq̄ æquaꝝ quisq̄ tam facile cuilibet innotuit: q̄ mihi tuorum in dño studiorum quieta lætitia: & uere exercitatio liberalis. Quā q̄ ergo percupiā omnino te nosse: tamen exiguum quiddā tui munus habeo p̄sentiam uidelicet corporis: quā ip̄a3 etiā post ea q̄ te beatissimus nunc ep̄us: tūc uero iam ep̄atu dignus frater Alipius uidit remeansq; a me uisus est (negare nō possum) magna ex parte mihi esse relatu eius impræssam: & ante reditum cuꝝ te ille ibi uidebat ego uidebam sed oculis eius. Non em̄ aio me atq; illū: sed corpore duos qui nouerit dixerit cōcordia dūtaxat & familiaritate fidissima: nō meritis quibus ille antecellit. Quia ergo me primitus cōione spūs: quo in unum nitimur: deinde illius ex ore iam diligis: nequaq̄ impudenter quasi aliquis ignotus cōmendo germanitati tuæ fratrem p futurum quē nostris conatibus adiutorio tuo uere p futurum speramus nisi forte q̄ talis est: ut ip̄e tibi p eum fiā commēdatior q̄ ille p me. Hactenus fortasse scribere debuerim: si esse uellem æp̄larum sollennium more cōtentus. Sed scatet animus in loquelas cōmunicādas tecū de studiis nostris quæ habemus in xp̄o iesu dño nostro: q nobis multas utilitates & uiatica quædā demonstrati a se itineris etiā p tuam charitatem nō mediocriter ministrare dignat. Petimus ergo & nobiscum petit oīs africana ecclesiaꝝ studiosa societas: ut i interp̄tandis eoꝝ libris q græce scripturas nostras q̄ optime tractauerūt: curā atq; operā impendere nō graueris. Potes em̄ efficere: ut nos quoq; habeamus illos tales uiros: & unū potissimum quem tu libentius in tuis litteris sonas. De uertendis autem in linguā latinā sanctis litteris canonicis laborare te nolle3: nisi eo modo quo iob interp̄tatus es: ut signis adhibitis quid inter hāc tuā & septuaginta: quorū est grauissima auctoritas interp̄tationem distet: appareat. Satis autē nequaꝺ mirari: si aliqd adhuc in hebraicis litteris & exemplaribus inuenit q̄ tot interp̄tes illius linguæ pitissimos fugerit. Omitto em̄ lxx. de quorum uel consilii: uel maiore spūs cōcordia q̄ si unus homo esset: nō audeo in aliquā ptē certā ferre sniam: nisi q eis præminentē auctoritatē in hoc munere sine cōtrouersia tribuēda existimo. Illi me plus mouent: q cū posteriores interpretarent & uerborum locutionūq; hebræarū uiā atq; regulas mordacius (ut fert) tenerent non solum inter se non consenserūt: sed etiā reliquerunt multa: quæ tanto post eruenda & pdenda remanerēt. Et aut obscura sunt aut manifesta. Si em̄ obscura sunt: te quoq; in illis falli potuisse nō immerito credit. Si autem manifesta superfluum est te uoluisse explanare quod illos latere non potuit. Huius igitur rei p tua charitate expositis causis certum me facias oblecrauerim. Legi etiam quædam scripta quæ tua dicerētur in æpistolas apl̄i pauli quarum unā ad Galathas

cum enodare uelles:uenit in manus locus ille quo a/ postolus Petrus a pernitiosa simulatione reuocat.ibi patrocinium mendacii susceptum esse : uel abs te tali uiro:uel a quopiã si alius illa scripsit.Fateor non me/ diocriter:donec refellãtur doleo. Si forte refelli pñt ea quæ me mouent.Mihi em̃ videt exitiosissime credi aliquod in sanctis libris haberi mẽdacium.id est eos homies p quos nobis illa scriptura ministrata est:atq; conscripta aliqd in suis libris fuisse mẽtitos.Alia qp/ pe quæstio est.Sit ne aliqñ mentiri uiri boni.Et alia q̃ stio est.Vtrum scriptorem sanctarum scripturaꝝ men tiri oportuerit:immo uero nõ alia:sed nulla est quæ/ Q stio.Admisso em̃ semel in tm̃ auctoritatis fastigium of ficioso aliquo mendacio:nulla illorum libroruꝫ par ticula remanebit:quæ non utcũq; uidebit:uel ad mo res difficilis:uel ad fidem incredibilis eadem pnitio/ sissima regula ad mentientis auctoris consilium offi/ ciũq; referat.Si em̃ mentiebat apl̃us paulus cũ apl̃m Gal.2. petrum obiurgãs diceret.Si tu cum sis iudæus gentili ter & non iudaice uiuis quẽadmodum cogis gẽtes iudaizare?Et recte illi uidebat Petrus fecisse:queꝫ nõ recte fecisse & dixit& scripsit:ut quasi aios tumultuan tium deliniret.Quid respõdebimus cũ exurrexerint p uersi hoies,phibentes nuptias quos futuros ipe,pnun/ ciauit:& dixerint totum illud qd idem apl̃s de matri/ monioꝫ iure firmãdo locutus est,ppter hoies qui dile ctione cõiugium tumultuarii poterãt fuisse mentitum scilicet nõ q̃ hoc senseri: sed ut illorum placaret ad/ uersitas.Nõ em̃ opus est multa cõmemorare.Possunt em̃ uideri etiã de laudibus dei esse officiosa mendacia ut apud hoies pigriores dilectio eius ardescat:atq; ita nusq̃ certa erit in sanctis libris castæ ueritatis auctori tas.Nõne attendimus eundẽ apl̃m cũ ingenti cura ue 1.Cor.15 ritatis commẽdãdæ dicere.Si aũt xp̃s nõ resurrexit in anis est p̃dicatio nostra inanis est & fides uestra.inue nimur aũt & falsi testes dei:qa testimonium diximus aduersus deum q̃ suscitauit xp̃m quẽ nõ suscitauit . Si qs huic diceret.Quid in hoc mẽdacio phorrescis cum id dixeris qd etiã si falsum sit ad laudem dei maxime pinet.Nõne huius detestatus insaniã qbus posset uer bis &significatõibus in lucẽ penetralia sui cordis ape riret.Clamãs nõ minore aut fortasse etiã maiore scele R re in deo laudari falsitatem q̃ ueritatẽ uitupari.Agẽ/ dum est igit ut ad cognitionem diuinarum scriptura rum talis hõ accedat q de sanctis libris tã sanctæ & ue raciter existimet:ut nolit aliqua eoꝝ pte delectari per officiosa mendacia potiusq; id qd nõ intelligit transi eatq̃ cor suũ p̃ferat illi ueritati.Profecto ei cũ hoc di/ cit:credi sibi expetit& id agit ut diuinaꝝ scripturarum auctoritatibus nõ credamus.Et ego qdẽ qualibuscũq; uiribus quas dñs suꝫgerit oĩa illa testimonia quæ ad/ hibita sunt astruendæ utilitati mẽdacii aliter oporte/ re intelligi ostenderẽ ut ubiq; eoꝝ firma ueritas doce ret.Quã em̃ testimonia mendacia esse nõ debẽt tã nõ debẽt fauere mẽdacio.Sed hoc intelligẽtiæ tuæ relin quo.Admota eni lectione diligentiori cõsideratione multo id fortasse facilius uidebis q̃ ego. Ad hãc autẽ cõsiderationem coget te pietas quæ cognoscis fluctua re auctoritatẽ scripturaꝝ diuinaꝝ:ut in eis qd uult qs q̃ credat qd nõ uult nõ credat.Si semel fuerit persua/ sum aliqua illos uiros p quos nobis hæc mistrata sũt in scripturis suis officiose potuisse mentiri:nisi forte re gulas quasdã daturus es:qb9 nouerim9 ubi oporteat mentiri:& ubi non oporteat.Quod si fieri põt: nullo mõ mendacibus dubiisq; rõnibus id explices queso: nec me onerosum aut impudentem iudices:p huma/ nitatem ueracissimã dñi nostri.Nã ut non dicã nulla S certe nõ magna culpa meus error ueritati fauet: si re/ cte in te ueritas põt fauere mendacio.Multa alia cum sinceriss̃imo corde tuo loq cuperem:& de xp̃iano stu/ dio conferre:sed huic desiderio meo nulla æpl̃a satis est.Vberius idipsum possum p fratrem quem misi cen/ dũ & alendũ dulcibus atq; utilibus sermocinatiõibus tuis misisse me gaudeo & tm̃ q̃tum uellem nec ipse qd eius pace dixerim forsitã capit q̃ q̃ nihilo me illi præ tulerim.Ego eni me fateor cui capatiorem :sed ipsum uideo fieri pleniorẽ quo me sine dubitatõe antecellit & postea q̃ redierit(qd dño adiuuãte ꝓspato fiat cur su)cum eius pectoris abs te cumulati particeps fuero nõ erit impleturus qd i me adhuc uacuũ erit atq; aui/ dum sensuum tuorum.ita fiet ut & ego etiã tunc egen tior sim:ille copiosior.Sane idẽ frater aliqua scripta nostra fert secum qbus legẽdis si dignationẽ adhibue ris etiam sinceram fraternamq; sæueritatem adhibeas quæso.Non enim aliter intelligo quod scriptum est. ps.140. Emendabit me iustus in mia:& arguet me .oleum au tem peccatoris nõ impinguet caput meum : nisi quia magis amat obiurgator sanans q̃ adulator ungẽs ca put.Ego autem difficilis bonus iudex lego quod scri pseriꝫ:sed aut timidior recto aut cupidior.Video etiã interdum uitia mea:sed ea malo audire a melioribus ne cũ me recte fortasse repræhendero rursus mihi blã diar:& meticulosam mihi uidear in me potius q̃ iustã tulisse sententiam.

¶ Eiusdem ad eundem de rescriptione libri uirorum illustriũ:& de eodem capitulo apostoli ad galathas

cuius inſerebitur argumentum.

Librum uiroꝝ illuſtriū cōmendat: ſed icō/grue putat epitaphiū appellari cū etiā ui uētiū inſcribant opuſcula. Monet quoq; Hieronymū: ut expoſitionē ſuaꝝ in apl'm ad galathas ingenua ſæueritate emēdet: ne omittēdo officioſa mēdacia ſcripturaꝝ abroget auctoritas. Suā de ea re ſnīam aperit: putās inſtituta legalia ſicut conuerſis ex gētibus pernitioſa ſic natura iudæis fuiſſe permiſſa dūmodo in illis nō ponerent ſpē ſalutis. In fine uero errores Origenis oſtendit: & catalogum hæreticorum rogat deſcribi. Epi. augu. ad hier. XXVIII

TOmino dilectiſſimo & cultu ſinceriſſimo charitatis obſeruando atq; amplectendo fratri & cōp̄ſbytero Hiero. Auguſti. ī dño ſalutē. Habeo gratiā q̄ p̄ ſubſcripta ſaluatōe mihi plenā æpl'aꝝ reddidiſti: ſꝝ breuiorē multū q̄ ex te uellē ſumere tali uiro: a quo tempora quantalibet nullus ſermo plixus eſt. Quā q̄ itaq; nos negocioꝝ alienoꝝ eorūq; ſæculariū curis circūſtemur ingētibus: tñ æpiſtolæ tuæ breuitati facile nō ignoſcerem: niſi cogitarē q̄ pauciorib9 uerbis meis redderet. Quare aggredere queſo iſtā nobiſcū litterariā collocutionem ne multū ad nos diſiūgēdos liceat abſentiæ corporali q̄ q̄ ſimus in dño ſp̄ūs unitate coniuncti: etiā ſi ab ſtilo quieſcamus & taceamus. Et libri qdē quos deborreo dñico elaboraſti pene totū nobis te exhibent. Si em̄ pp̄terea te non nouimus qa faciꝝ corporis tui non uidimus hoc modo nec ip̄e te noſti: nam tu quoq; non uides eam. Si autem tibi non ob aliud not9 es niſi qa noſti animum tuum: & nos euꝝ non mediocriter nouimus in litteris tuis: in qbus benedicimus dñꝝ q̄ tibi & nobis omnibuſq; fratribus q tua legunt te talem dedit. Liber qdem tuus inter cætera non diu ē q̄ uenit in manus noſtras: & quæ ſit eius inſcriptio: neſcimus adhuc. Non em̄ hoc codex ip̄e ut aſſolet in liminari pagina p̄tendebat epitaphium tamen appellari dicebat frater apud quem inuentus eſt qd' ei nomen tibi placuiſſe ut uideret crederem9 ſi eoꝝ tm̄ hominum uel uitas uel ſcripta legiſſemus q iam defuncti eſſent. Cum uero multorum & eo tēpore quo ſcribebat: & nunc uſq; uiuentium ibi cōmemorent opuſcula miramur cur hūc ei titulū uel impoſueris uel impoſuiſſe credaris. Tamen utiliter a te conſcriptū eundem librum ſatis approbamus. In expoſitione quoq; æpl'æ Pauli apl'i ad gallathas: inuenimus aliquid qd' nos multum moueat. Si em̄ ad ſcripturas ſanctas admiſſa fuerint: uelut officioſa mendacia: quid in eis remanebit auctoritatis? Quæ tandem de ſcripturis illis ſententia p̄feret: cuius pondere contentioſæ falſitatis ſubruat improbitas. Statiꝝ em̄ (ut protuleris) ſi aliter ſapit: qui contra nitit dicet illud quod platuꝝ erit honeſto aliquo officio ſcriptorem eſſe mentituꝝ. Vbi em̄ hoc nō poterit. Si poterit in ea narratione: quam exorſus apoſtolus ait. Quæ autem ſcribo uobis: ecce coraꝝ deo: qa non mentior: credi affirmariq; mentitus eo loco: ubi dixit de Petro & Aarnaba. Cum uiderem quia non recte ingrediebant ad ueritatem euangelii. Si em̄ recte ingrediebant illi: iſte mentitus eſt. Si autem ibi mentitus eſt: ubi uerum dixit? An ibi uerum dixiſſe uidebit ubi hoc dixerit: qd' lector ſapit. Cum uero cōtra ſenſum lectoris aliq̄d occurrerit: officioſo mendacio deputabit. Nō enī deeſſe poterūt cauſæ cur exiſtimet: nō ſolū potuiſſe uerūetiā debuiſſe mētiri: ſi huic regulæ cōcedit locus. Nō opus eſt hāc cām multis uerbis agere p̄ſertim apud te: cui ſapiēter, puidēti dictū eſt ſatis. Nequaq̄ uero mihi arrogauerim: ut ingeniū tuum diuino dono aureū meis obolis ditare cōtēdā: nec eſt magis quiſq̄ te idoneus: q opus illud emēdet. Neq; ei p̄ a me docēdus es: quō intelligat qd' idem dicit. Factꝝ ſum iudæis tāq̄ iudæus: ut iudæos lucrifacerē: & cætera quæ ibi dicunt cōpaſſione miæ nō ſimulatōe fallaciæ. Fit enī tāq̄ ægrotus q miniſtrat ægroto nō cū ſelebres habere mentit: ſed cū aīo cōdolētis cogitat: quēadmodū ſibi ſeruiri uellet: ſi ip̄e ægrotaret: nam utiq; iudæus erat xp̄ianus aūt factus non iudæoꝝ ſacramenta reliquerat quæ cōueniēter ille pp̄lus & legitimo tp̄e quo oportebat accepat. Ideoq; ſuſcepat ea celebrāda cum iam xp̄i eſſet ap̄lus: ut doceret non eſſe p̄nitioſa his q ea uellent ſicut a parentibus p̄ legem acceperāt cuſtodire etiā cū xp̄o credidiſſent non tñ in eis iā conſtituerēt ſpem ſalutis quoniā p dñm ieſuꝝ ſalus ip̄a: q̄ ipſis ſacramentis ſignificabat aduenerat. ideoq; gentilibus q̄ inſuetos a fide reuocarent onere graui & nō neceſſario nullo mō imponēda eſſe cēſebat. Quapropter nō ideo Petrum emēdauit q̄ paternas traditiōes obſeruaret qd' ſi facere uellet nec mēdaciter: nec incōgrue faceret q̄uis enī iā ſupflua: tñ ſolita non noceret. Sed quoniā gentes cogebat iudaizare: qd' nullo modo poſſet: niſi ea ſic ageret: tāq̄ adhuc etiā poſt dñi aduentum neceſſaria ſaluti forent qd' uehemēter p apoſtolatuꝝ Pauli ueritas diſſuaſit. Nec ap̄lus Petrus hoc ignorabat ſed id faciebat: timēs eos q ex circunciſiōe erāt. Itaq; & ip̄e uere correctus eſt. Et Paulus uera narrauit: ne ſancta ſcriptura quæ ad fidem poſteris edita

est:admissa auctoritate mendacii tota dubia nutet & fluctuet.Non em̃ põt aut oportet litteris explicari q̃ta & q̃ inexplicabilia mala consequanť:si hoc cõcesseri mus.Posset autem oportune minusq; periculose de/ mõstrari:si corã inter nos colloqueremur. Hoc ergo iudæorum paulus dimiserat qđ malũ habebant:& in primis illud qđ ignorãtes dei iusticiam:& suã iusticiã uolentes cõstituere iusticiæ dei nõ sunt subiecti.Dein de q; post passionem & resurrectionẽ xp̃i dato ac ma/ nifestato sacramento gratiæ scđm ordinem melchise dech adhuc putabãt uetera sacramenta nõ ex cõsuetu dine solẽnitatis:sed ex necessitate salutis esse celebrã/ da quæ tamen si nunq̃ fuissent necessaria infructuose atq; animiter,p eis manichæi martyres fierent.Postre mo illud qđ pctõres gratiæ xp̃ianos iudæi tãq̃ hostes legis p̃sequebanť.Hos itaq; atq; hmõi errores & uitia dicit se damnare:& ut stercora arbitratũ:ut xp̃ꝫ lucri faceret nõ obseruatões legis si more patrio celebrarẽ tur sicut & abip̃o celebrata sũt sine ulla salutis neces/ sitate:sicut iudæi celebrãdas putabãt:aut fallaci simu latione qđ in petro reprehenderat.Nam si,pptẽrea illa sacramenta celebrauit:qa simulauit se iudæũ ut illos Ro.10. lucrifaceret cur nõ etiã sacrificauit cũ gentibus : qa & his q sine lege erãt tãq̃ sine lege factus ẽ:ut eos quoq; lucrifaceret nisi qa & illud fecit:ut natura iudæus.Et hoc totũ dixit:nõ ut fallaciter se fingeret eẽ quod nõ erat:sed ut misericorditer eis ita subueniẽdũ esse senti ret:ac se ip̃e in eodem errore laboraret: non sc̃z men tientis astu:sed cõpatientis affectu . Sicut eoip̃o loco generaľr intulit.Factus sum infirmus ut infirmos lu/ 1.Cor.9. crifacerem: ut sequẽs cõclusio.Oibus oia factus sum: ut oẽs lucrifacerẽ.ad hæc referẽda itelligať ut cuiusq; infirmitatẽ tanq̃ inseip̃o miseratus appeat.Nõ em̃ & X cũ diceret.Quis infirmať:& ego nõ infirmor infirmi tatem alterius simulasse potius q̃ cõdoluisse uolebat intelligi.Quare arripe obsecro te igenuã & uere xp̃ia/ nã cũ charitate sæueritatẽ ad illud opus corrigendu; atq; emendãdũ & παλινῳδιαν ut dicit cane.Incompa rabiliter em̃ pulchrior est ueritas xp̃ianoꝝ q̃ Helena græcoꝝ.Pro ista em̃ fortius nostri martyres aduersus hác Sodomã q̃,p illa illi Heroes aduersus Troiã dimi cauerũt.Neq; ego hoc ideo dico:ut oculos cordis re/ cipias:quos absit ut amiseris:sed ut aduertas:quos cũ habeas sanos & uigiles nescio qua dissimulatiõe auer tisti:ut non intenderes quæ consequanť aduersa si se/ mel creditum fuerit posse honeste,atq; pie accipi scri/ ptorem diuinorum librorum in aliqua sui operis par te mentiri.Scripseram iam hinc aliq̃ ad te æpistola; quæ non perlata est:qa nec is perrexit cui pferendam tradiderã ex qua illud mihi suggestum est:cum istã di ctarẽ qđ in hac quoq; p̃termittere nõ debui : ut si alia est sententia tua:eademq; est melior timori meo libẽ/ ter ignoscas.Si em̃ aliter sentis uerumq; tu sentis na; nisi uerum sit melius esse non põt . ut non dicã nulla certe non magna culpa meus error ueritati fauet.si re cte in quoq̃ ueritas põt fauere mendacio. De Orige/ Y ne aũt qđ rescribere dignatus es:iã sciebã non tm̃ in ecclesiasticis litteris:sed in oibus recta & uera q̃ inue/ nerimus approbare atq; laudare falsa uero & praua i probare atq; reprehendere.Sed illud de prudentia do/ ctrinaq; tua desiderabã & adhuc desidero ut nota no bis facias eaip̃a eius errata qb9 a fide ueritatis ille uir tantus recessisse conuincit.in libro etiam quo cũctos quorum meminisse potuisse potuisti scriptores eccle/ siasticos & eorum scripta cõmemorasti cõmodius fiet ut arbitror si nomiatis eis quos hæresiothas esse nosti qñ ne ip̃os qdem p̃termittere uolueris subiũgeres etiã in quibus cauendi essent q̃ q̃ nõnullos etiã p̃termise/ ris qđ scire cuperem quo consilio factum sit.Aut si il/ lud uolumen forte onerare noluisti ut cõmemoratis hæreticis nõ adderes in qbus eos catholica damnarit auctoritas q̃so ne graue sit litterario labori tuo : quo non mediocriter p dñi nostri gratiã in latina lingua sanctoꝝ studia & accendisti & adiuuisti id qđ tibi per humilitatẽ meã fraterna charitas indicit ut si occupa tiones tuæ sinũt oim hæreticoꝝ puersa dogmata q re ctitudinẽ fidei xp̃ianæ usq; ad hoc tp̃s uel imprudẽtia uel puicacia deprauare conati sunt.uno libello breui ter digesta edas in noticiã eoꝝ qbus aut nõ uacat pro pter alia negotia aut nõ ualẽt,pter alienã linguã ta; multa legere atq; cognoscere . Diu te rogarẽ nisi hoc soleret esse indiciũ minus de charitate p̃sumẽtis. Hũc interea fratrẽ nostrũ in xp̃o paulũ multũ cõmẽdo be/ nignitati tuæ:cuius in nostris regionibus existimatiõi bonum coram deo testimonium phibemus.

Argumentum

D duas priores æp̃las rescripta postu lat mirať q̃ noua ei9 editio libri iob ex hebræo a ueteri scđm.lxx. interp̃/ tes dissonaret hortať ut potius uete/ rẽ editionẽ græcã scđm septuaginta latinæ ueritati, reddat propter illorum auctoritatem etiã ab ap̃lis approbatã q̃ nouã texat ex hebræo . quã ecclesia haud facile sit receptura.

¶ Beati Augustini ep̃i ad beatum Hiero.p̃sbyterũ ad rescribendum prouocantis.& ad interp̃tationem scri

pturaꝫ ex græco ſcd'm Septuaginta interꝑtes exhortantis. Epi. XXIX

DOmino uenerabili & deſiderabili ſācto fratri & compſbytero hiero. Auguſtinus in dño ſalutē. Ex quo cœpi ad te ſcribere: aut tua ſcripta deſiderare nunq̄ mihi melior occurrit occaſio q̄ ut p dei ſeruū ac miſtrū fideliſſimū mihiq; pcha riſſimū mea tibi afferret æpla: qualis eſt filius noſter Cyprianꝰ diaconus. Per hūc certe ita ſpo litteras tuas ut certius in hoc rerū genere qcq̄ ſpare nō poſſim. Nā nec ſtudiū ī petēdis reſcriptis memorato filio noſtro deerit: nec gratia in pmerēdis: nec diligentia in cuſtodiēdis nec alacritas ī pferēdis: nec fides in reddendis tñ ſi aliquo nō merear. Adiuuet dñs & adſit cordi tuo & deſiderio meo: ut fraternā uolūtatem nulla maior uolūtas impediat. Quia ergo duas iā æplas miſi: nullā aūt tuā poſtea recepi: eaſdē iꝑas rurſum mittere uolui credēs eas nō pueniſſe. Quæ ſi & puenerunt ac fortaſſe tuæ potius ad me minime puenire potuerūt eaipſa ſcripta q̄ iā miſiſti iteꝝ mitte: ſi forte reſeruata ſunt: Sin minus rurſus dicta qd' legā: dum tñ his rñdere ne graueris qd' iā diu eſt: ut expecto primas etiā quas ad te adhuc pſbyter litteras ꝑparauerā mittēdas p quendā fratrē noſtrū ꝓfuturꝫ: q poſtea nobis collega factꝰ iā ex hac uita migrauit: nec eas tūc ipe pferre potuit: qa cōtinuo dū ꝓficiſci diſpoſuit epatus ſarcina detentus: ac deinde in breui defunctus eſt: etiā nūc mittere uolui: ut ſcias in tua colloqa quā olim inardeſcam & quā uim patiar q̄ a me tā lōge abſunt ſenſus corporis tui: p quas adire poſſit ad aīm tuū animꝰ meus mi fra
A ter dulciſſime: & in dñi mēbris honorāde. In hac autē æpla hoc addo qd' poſtea didicimus ex hebræo ioba te interꝑtatū cū iā quādā haberemus interꝑtationem tuā eiuldē ꝓphetæ ex græco eloqo uerſam in latinum ubi tñ aſteriſcis notaſti q̄ in hebræo ſunt: & in græco deſunt. Obeliſcis aūt q̄ī græco iueniunt & in hebræo nō ſunt tā mirabili diligētia ut qbuſdā in locis ad uerba ſingulas ſtellas ſignificātes uideamus eadē uerba eē in hebræo: in græco aūt nō eſſe. Porro in hac poſteriore interꝑtatōe q̄ uerſa ē ex hebræo nō eadē uerboꝝ fides occurrit: nec paꝫ turbat cogitātē: uel cur in illa prima tāta diligētia figant aſteriſci: ut minimas etiaꝫ pticulas orōnis indicēt deeſſe codicibꝰ græcis q̄ ſūt in hebræis uel cur ī hac altera q̄ ex hebræis ē: negligētiꝰ hoc curatū ſit: ut nō eedē pticulæ locis ſuis iueniren̄t: aliqd inde exēpli gratia uolui ponere. Sꝫ mihi ad horā codex defuit q ex hebræo ē. Verūtn̄ qa ꝑuales ingenio nō ſolū qd dixeri uerūetiā qd dicere uolueri: ſatis ut opinor intelligis ut cā reddita qd' mouet ediſſeras. Ego ſane te mallē græcas potius canonicas nobis interꝑtari ſcripturas q̄. lxx. iterꝑtū auctoritate phibent. Perduxe em̄ erit ſi tua interꝑtatio p multas eccliasfre- B quētius cœpit lectitari qd' a græcis eccleſiis latinæ ecclеſiæ diſſonabūt maxime qa facile cōtradictor cōuincet græco, plato libro. i. linguæ notiſſimæ. Quiſqs aūt in eo qd' ex hebræo trāſlatū eſt. aliquo inſolito ꝓmotus fuerit: & falſi crimen intēderit: uix aut nūq̄ adhebræa teſtimonia pueniet qbꝰ defendat obiectū. Qd ſi etiā puentū fuerit tot latinas & græcas auctoritates dānari qs ferat. Huc accedit qa etiam conſulti hebræi poſſunt aliud reſpōdere: ut tu ſolus neceſſarius uidearis q etiā ipos poſſis cōuincere: ſed tñ q iudicet mirum ſi potueris inuenire. Nā qdā frater noſter eps cū lectitare inſtituiſſet in eccleſia cui pest interꝑtationē tuam nouit qddā lōge aliter abs te poſitū apud ionā, pphetā q̄ erat oim ſenſibus ibi memoriæq; iueteratū: & tot ætatū ſucceſſiōibꝰ decātatū. Factus ē aūt tātus tumultus ī plebe maxie græcis arguētibꝰ & iclamātibꝰ calūniā falſitatis: ut cogeret eps ciuitatis iudæoꝝ teſtimoniū flagitare. Vtrū aūt illi ꝑitia an malicia hoc eſſe in hebræis codicibus rñderūt: qd' & græci & latini habebāt atq; dicebāt. Quid plura. Coactꝰ ē hō uelut mēdoſitatē corrigē uolēs poſt magnū piculū nō remanere ſine plebe. ỹñ etiā nob uidet aliqñ te quoq; ī nōnullis falli potuiſſe & uide hoc q̄le ſit ī eis litteris q̄ nō pūt collatis uſitataꝝ liguaꝝ teſtimoniis emēdari. Proide C nō paruas deo gratias agimus de opere tuo q euangeliū in græco iterꝑtatꝰ es: qa pene ī oibꝰ nulla offenſio ē: cū ſcripturā græcā cōtulerimus. Vñ ſi q̄ſq̄ ueteri ſalſitati cōtētioſus fauerit, platis collatiſq; codicibus: uel docet, facillime uel refellit. Et ſi quædā rariſſima meritō mouēt qs tā durꝰ ē q laborī tā utili nō facile ignoſcat cui uicē laudis referre nō ſufficit. Quid tibi aūt uideat cur ī multis aſr ſe habeat hebræoꝝ codicū auctoritas aſr græcoꝝ quæ dicit. lxx. uellē dignareris apire Neq; eī paruū pōdus hꝫ illa quæ ſic meruit diffamari Et q̄ uſos apſos nō ſolū res ipa indicat: ſꝫ etiā te atteſtatū eē memī ac per hoc plurimū p fueris ſi eā ſcripturā græcā quā. lxx. operati ſūt latie ueritati reddideris: quæ ī diuerſis codicibꝰ ita uaria ē. ut tolerari uix poſſit & ita ſuſpecta ne ī græco aliud iueniat. utide aliqd ꝓferri aut, pbari dubitet. Breuē putabā futrā hāc æpiſtolā ſꝫ neſcio quō ita mihi dulce factū ē in ea pgredi: ac ſi tecū loquerer. Sꝫ obſecro te per dñm ne te pigeat ad oīa reſpondere: & præſtare mihi quantum potue-

Ephe. 6.

1. reg. 17.

pſ. 14.

pſ. 17.

pis plentiam tuam. Argumentum

SVccēset Hier. tribus æplis sub titulo quæ/stionū sua opuscula esse reph̄ēsa: & ad sin gula q̄q; rn̄det. Librū de eccl'iasticis scri/ptoribus nō epitaphiū ut ille opinabatur sed de illustribus uiris asserit p̄notatū. Suā expositio/nē æplæ de reph̄ēsiōe petri in æpla ad galathas: & au ctoritate ueterū & ex aplicis actibus cōfirmat. Contra uero Augustini sniam inter eos q ex gētibus uel ex cir/cūcisione crediderāt iprobat: dicēs illā charitī & ebio nis hæresi cōuenire. In fine uero suā interp̄tationē ex hebræo tanq̄ eccl'iæ fructuosam tuet: obiecta refellēs. ¶ Beati Hier. ad Augustinū ad tres priores rn̄siua de titulo uiroz illustriū: de expositiōe æplæ ad galathas & de sua ex hebræo scripturaz traductōe. Epi. XXX

D Omino uere sancto & bt̄issimo papæ Augustino Hier. in dn̄o salutē. Tres sil' æplas imolibellos breues p diaco nū cyprianū tuæ dignatōis accepi: di uersas ut tu nomias qōnes ut ego sen tio reph̄ēsiones opusculoz meorum cōtinētes. Ad quas si rn̄dere uoluero libri magnitudi/ne opus erit. Tn̄ conabor q̄tū facere possum: modum nō egredi lōgioris æplæ & festināti fratri morā nō fa cere q añ triduū q̄p̄fectur9 erat a me æplas flagitauit. ut pene in pcinctu hæc q̄liacūq; sunt effutire cōpellar & tumultuario rn̄dere sermone nō maturitate scriben tis sed dictātis temeritate q̄ plærūq; nō in doctrinā sz i casum uertit': ut fortissimos quoq; milites subita bella cōturbāt: & añ cogunt' fugere q̄p̄ possint arma corripe Cæterū nostra armatura xps est & apli pauli institutio q scribit ad ephesios. Assumite arma dei ut possitis re/sistere in die malo. Et rursum. State succincti lūbos ue stros in ueritate & induti loricā iusticiæ: & calciati pe des in p̄parationē euāgelii pacis sup oia accipientes scutū fidei in quo possitis uniuersa tela maligni ignita extinguere & galeā salutis accipite: & gladiū spūs q̄d̄ est uerbū dei. His quōdā telis rex Dauid armatus pce debat ad pliū: & qnq; lapides de torrēte accipiēs leui gatos nihil aspitatis & sordiū inter huius sæculi turbi nes in sensibus suis esse mōstrabat bibēs de torrēte in via: & iccirco exaltatus caput supbissimū goliā suo po tissimū mucrone trūcauit pcutiēs in frōte blasphemū & in ea pte corpis uulnerās in q̄ & præsumptor facer dotii ozias lepra percutit' & sanctus gloriat' in dn̄o di cēs. Signatū est super nos lumē uult9 tui dn̄e. Dicam9 igit' & nos. Paratū cor meū deus: paratū cor meū can tabo & psallā in gl'ia mea. Exurge psalteriū & cithara exurgā diluculo: ut in nobis possit ipleri. Aperi os tuū & ego adiplebo illud. Et dn̄s dabit uerbū euāgelizāti bus uirtute multa. Te quoq; ipsum orare non dubito ut iter nos cōtēdētes ueritas superet. Nō ei' tuā q̄ris glo riā sz Christi. Cūq; tu uiceris & ego uincā si meū erro/rē itellexero: & ecōtrario me uincēte tu superas qa nō filii parētib9 sz parētes filiis thesaurizāt. Et i paralipo menō libro legimus q; filii israel ad pugnādū pceſse/rint mēte pacifica iter ipsos quoq; gladios & effusio/nes sanguis & cadauera pstratoz nō suā sz pacis uicto riā cogitātes. Rn̄deamus igit' ad oia ac multiplices q̄/stiones si xps iusserit breui sermōe soluamus. Præter/ E mitto salutatōis officia qbus meū demulces caput: ta ceo de blāditiis qbus reph̄ēsionē mei niteris cōsolari. Ad ipsas causas ueniā. Dicis accepisse te librū meuz a quodā fratre q titulū nō haberet in quo scriptores ec clesiasticos tā græcos q̄ latinos enumeraueri. Cūq; ab eo q̄reres (ut tuis uerbis utar) cur liminaris pagina nō essz iscripta uel quo cēseret' noie rn̄disse appellari epi taphiū. Et argumentaris q; recte sic uocaret' si eoz tn̄ uel uitas uel scripta ibi legisses q iā defuncti eēnt. Cū uero multoz & eo tpe quo scribebat': & nūc usq; uiuē tiū cōmemorarent' opuscula mirari te cur ei hūc titu/lū imposueri. Puto intelligere prudētiā tuaz q; ex ope ipo titulū potueris itelligere. Legisti em̄ & græcos & latinos q uitas uiroz illustrium descripserūt q; nunq̄ epitaphiū huic operi scripserit: sz de illustribus uiris. Verbi gratia ducib9 philosophis oratorib9 hystoricis poetis epicis tragicis comicis. Epitaphiū aūt pprie scri bit' mortuoz. Q d̄ qdēi dormitōe (sctē mēoriæ) nepo tiani p̄sbyteri oli feciſſe me noui. Ergo hic liber uel de illustrib9 uiris uel pprie de scriptoribus eccl'iasticis ap pellādus est: lz a plærisq; emēdatorib9 iperitis de au/ctoribus dicat' iscript9. Secūdo loco quæris cur dixe/rim in cōmētariis æplæ ad galathas paulū id i Petro nō potuisse reph̄ēdere quod ipe fecerat nec in alio ar/guere simulationē cuius ipe tenebat' reus. Et asseris re F ph̄ēsionē aplicā nō fuisse dispēsatoriā sz uerā & me nō debere docere mēdaciū: sz uniuersa quæ scripta sunt ita sonare ut scripta sint. Ad quæ primū rn̄deo debuis se prudētiā tuā p̄fatiūculæ commētarioz meoz memi nisse dicētis ex persona mea. Quid igit' ego stultus aut temerarius q id polliceor quod ille non potuit. Mini me. Quin potius in eo mihi uideor cautior atq; timi/dior q; ibecillitatem uirium mearum sentiens. Orige nis cōmētarios secutus sum. Scripsit em̄ ille uir in æpi stola Pauli ad Galathas quinq; proprie uolumina & decimum stromatum suorum librum comatico super

explanationē eius sermone cōpleuit. Tractat9 quoq; narios & excerpta q̄ uel sola possent sufficere cōposuit Prætermitto Didymū uidētē meū: & Apollinarē laodicenū: de ecclesia nup egressum: & alexandrū ueterē hæreticū. Eusebiū quoq; emisenū & Theodorū heracleotē q & ipsi nōnullos sup hac re cōmētarios reliq̄rūt. E q̄bus uel si pauca decerperē: fieret aliq̄d q̄d nō penitus cōtēneret. Itaq; ut simp'r fatear legi hæc oia: & in mēte mea plurima coaceruās accito notario: uel mea uel aliena dictauī: nec ordinis nec uerboꝝ īterdū nec sensuū memor. iā dñi mīæ est: ne p imperitiam nostrā ab aliis bñ dicta dispereāt: & nō placeāt inter extraneos q̄ placēt īter suos. Si q̄d igit' reprehēsiōe dignū putaueras in explanatōe nostra eruditiōis tuæ fuerat quærere: utrū ea quæ scripsimus haberent' in græcis: ut si illi nō dixissent: tūc meā ppriē sniam cōdēnares p̄ sertim cū libere in p̄fatōe cōfessus sim Origēnis commētarios me esse secutū & uel mea uel aliena dictasse & in fine eiusdē capituli q̄d reprehendis scripserī. Si cui iste nō placet sensus: quo nec petrus peccasse: nec paulus ꝓpaciter oñdit' arguisse maiorē: d3 exponere qua cōsequētia paul9 ī altero reprehēdat q̄d ipe cōmisit. Ex quo oñdi me nō ex definito id defendere: q̄d ī græcis legerā: s3 ea exp̄ssisse q̄ legerā: ut lectoris arbitrio derelinquerē: utrū ꝓbāda essent an īprobāda. Tu igitur ne q̄d ego petierā nō faceres: nouū argumētū repisti: ut assereres gētiles q in xp̄m credidissent legis onere liberos: eos aūt q ex iudæis crederēt legi eē subiectos: ut p utrorūq; psonā & paul9 recte reprehēderet eos q legem seruarēt q̄si doctor gētiū & petr9 iure reprehēderet' q princeps circūcisiōis id īpauerit gētib9 q̄d soli q ex iudæis erāt debuerūt obseruare. Hoc si placet īmo qa placet: ut qcūq; credūt ex iudæis debitores sint legis faciēdæ tu: ut ep̄us ī toto orbe notissim9 debes hāc ꝓmulgare snīa3 & ī assensū tuū oēs coep̄os trahere. Ego ī puo turiūculo cū monachis. i. cū cōpctōribus meis de magnis statuere nō audeo nisi hoc īgenue cōfiteri me maiorū scripta legere: & in cōmētariis scd'm oīm cōsuetudinē uarias ponere explanatōes: ut e multis sequatur unusq̄sq; q̄d uelit. Quod q̄dē te puto & ī scr'ari litteratura: & ī diuinis libris legisse & ꝓbasse. Hāc aūt explaOrigeñ. nationē: quā prim9 Origenes in decimo stromatū libro: ubi æp'am pauli ad Galathas īterp̄tat' : & cæteri deinceps īterp̄tes sunt secuti: illa uel maxime cā subintroducūt: ut Porphyrio rñdeāt blasphemanti q pauli porphy. arguit ꝓpacitatē q principē ap'oꝝ petrū ausus est reprehēdere & arguere in faciē: ac rōne cōstrīgere q male secerit id est in eo errore fuerit: ī quo fuit ipe q alium arguit delinquētē. Quid dicā de iobāne q dudū in pōtifical gradu cōstātinopolitanā rexit eccl'iam: & ppriē Cā sup hoc cap'o latissimū exarauit librū: in quo Origenis & ueterū sniam est secutus. Si igit' me reprehēdis errātē patere me quæso errare cū talibus: & cuꝝ me erroris mei multos socios habē p̄spexeris: tu ueritatis tuæ saltē unū astipulatorē ꝓferre debebis. Hæc de explanatiōe unius cap'i æp'æ ad Galathas. Sed ne uidear adH uersus rōnē tuā niti testiū numero & occasiōe uiroꝝ illustriū subterfugere ueritatē nec manū audere cōserere breuiter de scripturis exēpla ꝓponā. In actib9 ap'oru uox facta est ad Petrū dicens. Surge petre occide & Ad māduca. i. oia aialia q̄drupedū & serpētiū terræ & uolatiliū cœli. Quo dicto ostēdit' nullū hoiem scd'm naturā esse pollutū: s3 æqualiter oēs ad xp̄i euāgeliumꝝ uocari. Ad q̄d rñdit petrus. Absit: qa nūq̄ māducauī cōe & īmūdū. Et uox ad eū de cœlo scd'o facta ē dicēs Gal. 1. Quæ deo mūdauit tu ne cōe dixeris. Iuit itaq; cæsareā Gal. 2. & ingressus ad corneliū apiēs os suū dixit. In ueritate cōperi qa nō est p̄sonaꝝ acceptor deo sed in oi gente q timet eū & opat' iusticiā acceptus est illi. Deniq; accidit spūssanctus sup eos & obstupuerūt ex circūcisiōe fideles q uenerāt cū petro q̄ & in natōes gratia spūs/ sancti fuisset effusa. Tūc rñdit petrus. Nunq̄d aquam q̄s ꝓhibere pōt: ut nō baptizent' hi q spm̄sanctū acceperūt sicut & nos. Et iussit eos in noīe iesu xp̄i baptizari. Audierūt aūt ap'i & fratres q erāt in iudæa: qa & gētes receperūt uerbū dei. Cū aūt ascēdisset Petrus hierosolymā disceptabāt aduersus illū q erāt ex circūcisiōe dicētes. Quare introisti ad uiros p̄putiū hñtes & manducasti cū illis. Quib9 oī rōne exposita nouissime orationē suā hoc sermone cōclusit. Si ergo eādē gratiam dedit illis deus sicut & nobis q credidimus in dñm ie sum xp̄m ego q̄s erā q posse3 ꝓhibere deū. His auditis tacuerūt & glorificauerūt deū dicētes. Ergo & gentibus pniam deus ad uitā dedit. Rursum cū multo post Hitpe Paulus & Barnabas uenissent Antiochiā: & congregata eccl'esia retulissent quāta fecisset deus cū illis & qa apuisset deus gētibus ostiū fidei quidā descendētes de iudæa docebant fratres atq; dicebant. Nisi circūcidamini scd'm morem Moysi nō potestis sa'ui fieri. Commota igit' seditione nō minima aduersus paulum & Bernabam statuerunt ascendere & ipsi qui accusabant': & hi q accusabant ad apostolos & p̄sbyteros hierosolymā super hac q̄one. Cūq; hierosolymā prexissent exurrexerūt quidā de hæresi pharisæoꝝ qui crediderant in xp̄m dicentes. Oportet circuncidi eos & p̄cipere illis ut seruēt legē moysi. Et cū magna sup

hoc uerbo oriret quæstio. Petrus solita libertate. Viri inquit fratres uos scitis qm̃ ab antiquis diebus in nobis elegit deus per os meum audire uerbum euangelii & credere & qui nouit corda deus testimonium perhibuit dans illis spm̃ sanctũ sicut & nobis & nihil discreuit inter nos & illos fide purificãs corda illoꝝ. Nũc aũt quid tentatis deum imponere iugum super cerui cem discipulorum qd̃ neq; patres nostri neq; nos portare potuimus. Sed per gratiaꝫ dñi nostri iesu xp̃i credimus saluari quẽadmodum & illi. Tacuit autem omnis multitudo & in sniam eius iacobus apostolus .& omnes simul p̃sbyteri transierunt. Hæc nõ debent molesta esse lectori sed & mihi & illi utilia ut ꝓbemus an te apm̃ paulũ nõ ignorasse. Petrũ imo principẽ huiꝰ esse decreti legem post euãgeliũ nõ esse seruandã. Deniq; tantæ auctoritatis petrus fuit ut paulꝰ in æpistola sua scripserit: Deinde post annos tres ueni hierosolymã uidere petrum & mãsi apud eũ diebus .xv. Rursumq; in consequentibus post annos .xiiii. ascendi iterum hierosolymam cum Barnaba assumpto & Tito. Ascendi aũt secũdum reuelationem & exposui eis euãgelium quod p̃dico in gentibus ostendens se non habuisse securitatem p̃dicandi euangelii nisi petri & qui cum eo erãt fuisset snia roboratum. Statimq; sequitur Separatim autẽ his qui uidebant aliquid esse ne forte in uacuum currerem aut cucurrissem. Quare separatim & nõ publice. Ne forte fidelibus ex nũero iudæorum: qui legem putabant esse seruandam: & sic credẽdum in domino saluatore: fidei scandalum nasceret Ergo & eo tempore cum petrus uenisset antiochiam: licet hoc apostolorum acta non scribant: sed affirmãti paulo credendum sit: in faciem illi paulus restitisse scribit: quia reꝑhensibilis erat. Prius em̃ q̃ uenirẽt quidam a iacobo: cum gentibus edebat cum autem uenissent: subtrahebat se & segregabat: timẽs eos qui ex circũcisione erant. Et consenserũt cum illo cæteri iudæi: ita ut & Barnabas adduceret ab his in illam simulationem. Sed cum uidissem inquit q̃ non recte ingrediunt ad ueritatem euangelii: dixi petro coram omnibus. Si tu cum sis iudæus: gentiliter & non iudaicæ uitæ quõ cogis gentes iudaizare. Et cætera. Nulli ergo dubium est q̃ petrus apostolus sententiæ huius cuius nunc p̃uaricator arguit primus auctor extiterit. Causa aũt p̃uarications timor est iudæorum. Dicit enim scriptura q̃ primum edebat cũ gentibus. cũ aũt uenissent quidam a iacobo subtrahebat se & segregabat .timẽs eos qui ex circunciſione erant. Timebat autem iudæos quorum erat apostolus: nec per occasionem gentiliũ a fide Christi recederent: & imitator pastoris boni p/deret gregem sibi creditum. Sicutergo ostendimus petrum bene quidẽ sensisse de abolitione legis moysaicæ: sed ad simulationem obseruandæ eius timore cõpulsum: uideamus an ipse Paulus qui alium arguit: tale quid fecerit. Legimus in eodem libro. Perambulabat autem Paulus syriam & ciliciam confirmãs ecclesias peruenitq; in Derben & Listram & ecce discipulus quidam erat ibi nomine Timothæus filius mulieris uiduæ fidelis patre autem gentili. Huic testimonium reddebant qui listris erãt & iconio fratres. Hũc uoluit Paulus secum proficisci: & assumens circunciſdit eum propter iudæos: qui erant in illis locis. Sciebant em̃ omnes q̃ pater eius gentilis esset. O beate apostole paule qui in petro reprehenderas simulationem quare subtraxisset se a gentibus propter metum iudæorum qui a iacobo uenerant: cur Timothæum filium hominis gentilis utiq; & ipsum gentilem (neq; enim iudæus erat qui non fuerat circuncisus) contra sententiam tuam circuncidi coegisti? Respõdebis mihi. Propter iudæos qui erãt in illis locis. Qui igitur tibi ignoscis in circuncisione discipuli uenientis ex gẽtibus: ignosce & Petro præcessori tuo q̃ aliqua fecerit metu fidelium iudæorum. Rursum scriptum est: Paulus uero cum adhuc sustinuisset dies multos fratribus ualedicens nauigauit syriam: & cum eo Priscilla & Aquila: & totondit sibi in cencris caput: uotum enim habuerat. Esto ut ibi timore iudæorum compulsus sit facere quod nolebat quare comam nutriuit ex uoto: & postea eam in cencris totondit ex lege quod nazaræi qui se deo uouerint iuxta præceptum Moysi facere consueuerunt. Verum hæc ad comparationem eius rei quæ sequitur parua sunt. Refert Lucas sacræ historiæ scriptor. Cum uenissemus hierosolymam libenter susceperunt nos fratres: & sequenti die iacobus & omnes seniores qui cum eo erant euangelio illius cõprobato dixerunt ei. Vides frater quot milia sunt in iudæa qui crediderunt in Christo: & hi omnes æmulatores sunt legis. Audierunt autem de te q̃ discessionem doceas a Moyse: eorum qui per gentes sunt iudæorum dicens non debere eos circuncidere filios suos: neq; secundum consuetudinem ingredi. Quid ergo est? Vtiq; oportet cõuenire multitudinẽ. Audierũt em̃ te supuenisse. Hoc ergo fac qd̃ tibi dicimꝰ. Sũt nobis uiri q̃tuor uotũ hñtes sup se. His assũptis sctifica te cũ ipis & impẽde in eos ut radãt capita & sciẽt oẽs qa q̃ d̃te audierũt

K

Actu.15. & 16.

Actu.18.

Actu.21.

falsa sunt. sed ambulas & ipse custodiens legem.
Tũc Paulus assumptis uiris postera die purificat9 intrauit cũ illis in tẽplũ annũcias expletionem diez purificatõis: donec offerret p unoquoq; eoz oblatio. O Paule & in hoc te rursus interrogo: cur caput raseris: cur nudipedalia exueris de cærimoniis iudæoruz: cur obtuleris sacrificia: & scd'm legẽ p te hodie hostiæ fuerint immolatæ. Vtiq; respõdebis ne scandalizarentur qui ex iudæis crediderant. Simulasti ergo iudæũ ut iudæos lucrifaceres: & hãc ipam simulationẽ iacobus & cæteri te docuere pbyteri: sz tñ euadere non potuisti: Orta enim seditõe cum occidẽdus esses: raptus es a tribuno: & ab eo missus Cæsareã: sub custodia militũ diligẽti ne te iudæi quasi simulatorẽ ac destructorẽ legis occiderẽt atq; inde Romã ueniẽs in hospitio qd' tibi cõduxeras xp̃z & iudæis & gẽtibus p̃dicasti & snia tua Neronis gladio cõfirmata est. Didicim9 q; propter meũ iudæoz & Petrus & paulus eq̃liter finxerint se legis p̃cepta seruare. Qua igit' frõte qua audacia paulus i altero reprehẽdat qd' ipe commisit. Ego imo alii añ me exposuerũt cãm quã putauerãt: nõ officiosũ mẽdaciũ defendẽtes sicut tu scribis: sed docẽtes honestã dispensationẽ: ut & apl'oz prudẽtiã demõstrarẽt & blasphemãtis porphyrii iprudẽtiã coercerẽt q paulũ & petrũ puerili dicit iter se certasse certamie: imo exarsisse paulũ i uidiã uirtutũ petri: & ea scripsisse iactãter uel q̃ nõ fecerit uel si fecerit peaciter fecerit: idi alio reprehẽdẽs qd' ipse cõmiserit. Interptati sũt illi ut potuerũt. Tu quõ istũ locũ edisseras: utiq; meliora dicturus: q ueterũ sniam reprobasti. Scribis ad me in æpistola tua (neq; enim a me docẽdus es) quõ intelligat' qd' idẽ dicit. Fact9 sum iudæis tanq̃ iudæus & cætera quæ ibi dicunt' cõpassione miæ nõ simulatione fallaciæ. Fit enim tãq̃ æger qui ministrat ægroto nõ cũ se febres habere mentit'. sz cũ aio cõdolẽtis cogitat quẽadmodũ sibi seruiri uellet si ipse ægrotaret. Nã utiq; iudæus erat christianus autez factus: nõ iudæoz sacramẽta reliquerat: quæ cõueniẽter ille pplus & legitimo tpe quo oportebat accepat. Ideoq; susc epit ea celebrãda cũ iã Christi esset apls: uoceret nõ esse pnitiosa his q ea uellent sicut a parentibus per legẽ acceperant custodire etiã cũ in xpo credidissent: nõ tñ in eis iã cõstituerẽt spẽ salutis quoniã per dñm iesum salus ipa quæ illis sacramẽtis significabat' aduenerat. Totius sermonis tui (quẽ disputatiõe longissima ptraxisti) hic sensus est: ut Petr9 nõ erraverit in eo q; his q ex iudæis crediderãt putauerit legẽ eẽ seruandã: sed in eo a recta linea deuiarit: quo gentes coegerit iudaizare. Coegerit aũt nõ docẽtis imperio: sed cõuersationis exemplo. Et Paulus non contraria sit locutus his quæ ipse gesserat: sed quare Petrus eos q ex gẽtibus erant iudaizare cõpelleret. Hæc ergo summa est quæstionis: imo snie tuæ: ut post euãgeliũ xpi bene faciãt iudæi credẽtes si legis mandata custodiãt: hocẽ si sacrificia offerẽt q̃ obtulit paul9 si filios circũcidẽt si sabbatũ seruẽt ut Paul9 i Timothæo & cẽs ob seruauere iudæi. Si hoc Verũ ẽ: i Cherinthi & Hebiõis hæresim dilabimur: q credẽtes in xp̃o propter hoc solũ a parentibus anathematizati sunt q; legis cerimonias xpi euãgelio miscuerũt: & sic noua cõfessi sunt: ut uetera nõ amitterẽt. Quid dicã de hebionitis q xpianos esse se simulãt. Vsq; hodie per totas orientis synagogas inter iudæos hæresis est quæ dicit' mineorum: & pharisæis nũc usq; dãnat': quos uulgo nazaræos nuncupant q credũt in xp̃m filiũ dei natũ de uirgine Maria: & eũ dicũt esse q sub pontio Pilato passus est & resurrexit: in quem & nos credimus. Sed dũ uolũt & iudæi esse & xpiani: nec iudæi sunt nec xpiani. Oro ergo te: ut qui nostro uulnusculo medẽdũ putas quod acceptoratũ: immo punctũ dicit': huius snie medearis uulneri quod lãcea: & (ut ita dicã) phalarice mole percussum est. Neq; enim eiusdẽ est criminis in explanatione scripturaz diuersas maiorũ snias ponere: & hæresim sceleratissimã rursum in ecclesiã introducere. Sinait hæc nobis incũbit necessitas: ut iudæos cum legitimis suis suscipiamus: & licebit eis obseruare i ecclesiis xpi quod exercuerunt in synagogis sathanæ dicam quod sentio: non illi xpiani fient: sed nos iudæos facient. Quis enim hoc xpianoz patienter audiat: quod in tua æpla continet'. Iudæus erat paulus xpianus aũt fact9 non iudæoz sacramenta reliquerat quæ conueniẽter ille populus & legitimo tẽpore quo oportebat accepe rat. Ideoq; suscepit celebranda ea cum iã Christi esset apostolus: ut doceret nõ esse pernitiosa his qui ea uellent sicut a parentibus per legem acceperant custodire. Rursum obsecro te: ut pace tua meum dolorem audias. iudæoz paulus cerimonias obseruabat cum iam Christi esset apostolus: & dicis eas non esse pernitiosas his qui eas uelint sicut a parentibus acceperant custodire. Ego econtrario loquar & reclamante mũdo: libera uoce pronunciem cerimonias iudæoz & pernitiosas esse & mortiferas Christianis. Et quicũq; eas obseruauerit siue ex iudæis siue ex gentibus eum in barathrum diaboli deuolutum. Finis enim legis Christus ad iusticiã oi credẽti iudæo sz & gẽtili. Neq; enim oi credẽti erit finis ad iusticiam si iudæus excipit'. In euãgelio legimus. Lex & prophetæ usq; ad Iohannẽ baptistam

1 Cor. 9. L

Gal. 5.

Ezec. 10.

Gal. 4.

Et in alio loco ꝓpterea ergo magis quærebāt eū iudæi interficere: qa nō solū soluebat sabbatū: sed & patrē suū dicebat esse deū æquale se faciēs deo. Et iterū. De plenitudine eius nos oēs accepim9 gratiā ꝓ gratia qa lex p Moysen data est gratia aūt & ueritas p ieſuꝫ xp̄m facta est. Pro legis gratia q̄ ꝑteriit gratiā euāgelii accepimus pmanētē: & ꝓ umbris & imaginibus ueteris instrumenti ueritas p ieſum xp̄m facta ē. Hieremias quo q; ex p̄sona dei uaticinat̄. Ecce dies ueniūt dicit dn̄s: & cōsummabo domui israel & domui iuda testamentū nouū: nō scd̄m testamētū qd̄ diſposui patribus eorū: in die qua ap̄hēdi manū eoꝝ: ut educerent eos de terra ægypti. Obserua qd dicat q; nō populo gētilium ēi gante nō receperat testamētū: sed pp̄o iudæoꝝ cui legē dederat p Moysen testamētū nouū euangelii repromittat: ut nequa q̄ uiuāt in uetustate litteræ: sed in nouitate spūs. Paulus aūt sup cuius nūc noīe quæstio uētilat̄: crebras hmōi ponit snias: e qb9 breuitatis studio pauca subnectā. Ecce ego Paulus dico uobis: qm̄ si circūcidamini xp̄s uobis nihil ꝓdest. Et iteꝝ. Euacuatiēstis a xp̄o q in lege iustificamini a gratia excidistis. Et infra. Si spū ducimini iā nō estis sub lege. Ex quo apparet q sub lege est: nō diſpēsatione ut nostri uoluere maiores: sed uere ut tu intelligis: eū spm̄sanctū nō habere. Qualia aūt sint p̄cepta legalia deo docēte discamus. Ego ingt dedi eis p̄cepta nō bona: & iustificationes in qbus nō uiuāt in eis. Hæc dicimus: nō quo legē iuxta Manichæū & Martionē destruamus: quā & sanctā spiritalē iuxta ap̄lm nouimus: sed qa post q̄ uenit fides & tēporū plenitudo: n. misit deus filiū suū natuꝫ ex muliere factū sub lege ut eos q sub lege erāt redimeret ut adoptionē filioꝝ recipemus: & nequa q̄ sub pæda/gogo: sed sub adulto & dn̄o & hærede uiuamus. Seq/mur in æp̄la tua. Nō ideo Petrū emendauit q; paternas traditiones obseruaret: quod si facere uellet nec menda citer nec incōgrue faceret. Iterū dico: eꝑus es eccle/siarū xp̄i magiſter: ut ꝓbes uerū esse qd̄ asseris suscipe aliquē iudæoꝝ q factus xp̄ianus natū sibi filiū circuncidat q obseruet sabbatū: q abstineat a cibis quos deꝰ creauit ad utēdū cū gratiarūactōe q quarta decima die mensis primi agnū mactet ad ueſperā: & cū hoc fece/ris imo nō feceris (Scio em̄ te xp̄ianū & rē sacrilegam nō facturū) uelis nolis tuā snīam reprobabis: & tunc scies opere difficilius esse cōfirmare sua: q̄ aliena reꝑ/hendere. Ac ne forsitā tibi nō crederem9 imo nō itelligerem9 qd̄ diceres (Frequēter em̄ i lōgū sermo ptract9 caret intelligētia & dū nō sentit̄: minus reꝑhēdit̄) icul cas & replicas hoc ergo iudæorum Paulus dimiserat. qd̄ malū nō habebat. Quod est malū iudæoꝝ qd̄ paulus dimiserat. Vtiq; illud qd̄ seq̄t̄ q; ignorātes dei iu/ Ro.10.
sticiā: & suā uolētes cōstituere iusticiæ dei nō sunt subiecti. Deinde q; post passionē & resurrectionē Christi dato ac manifestato sacramēto gratiæ scd̄m ordinē melchisedech: adhuc putabāt uetera sacramenta: nō ex cōsuetudine solēnitatis: sed ex necessitate salutis eē celebrāda quæ tn̄ si nūq; fuissent necessaria infructuose atq; inaniter ꝓ eis machabæi martyres fierēt. Postremo illud qd̄ prædicatores gratiæ Christianos: iudæi tāq; hostes legis p̄sequerent̄. Hos atq; hmōi errores & uitia dicit se dānare: & ut stercora arbitrat̄ ut Christū lucrifaceret. Didicimus ꝓ te: quæ ap̄ls paulus mala reliquerit iudæorum. Rursum te docēte discamus quæ Phil.3.
bona eoꝝ tenuerit. Obseruatiōes inquies legis: quas more patrio celebrāt: sicut ab ip̄o paulo celebratæ sūt sine ulla salutis necessitate. Id qd̄ uelis dicere: sine ulla salutis necessitate nō satis intelligo. Si em̄ salutem non afferunt cur obseruant̄. Si autē obseruāda sunt utiq; salutem afferunt: maxime quæ obseruata martyres faciunt. Non em̄ obseruarent̄: nisi afferrent salutē Neq; em̄ indifferentia sunt inter bonum & malum: sicut philosophi disputāt. Bonum est continentia malum est luxuria. Inter utrūq; indifferens ambulare digerere alui stercora capitis naribus purgamenta proiicere sputis rheumata iacere. Hoc nec bonum nec malum est: siue em̄ feceris siue non feceris nec iusticiā habebis nec iniusticiam. Obseruare autem legis cærimonias non potest esse indifferēs. sed aut bonum est aut malum est. Tu dicis bonum: ego assero malum & malum non solum his qui ex gētibus: sed & his qui ex iudaico populo crediderunt. In hoc ni fallor loco dum aliud uitas: in aliud deuolueris. Dum em̄ metuis porphyriū blasphemantem: in Hebiōis incurris laqueos his qui credunt ex iudæis obseruandam legem esse decernens. Et quia periculosum intelligis esse quod dicis rursum illud superfluis uerbis temperare conaris. sine ulla salutis necessitate sicut iudæi celebranda putabant aut fallaci simulatione quod Paulus in Petro reprehenderat. Petrus igitur simulauit legis custodiā Iste autem reprehensor Petri audacter obseruauit legitima. Sequitur enim in æpistola tua. Naꝫ si propter ea illa sacramenta celebrauit quia se simulauit iudæū ut illos lucrifaceret cur etiam non sacrificauit cū gentibus quia & his qui sine lege erant tanq; sine lege factus ē: ut eos quoq; lucrifaceret: nisi qa & illud fecit ut natura iudæus: & hoc totū dixit: nō ut paul9 se fingeret eē qd̄ nō erat sꝫ ut misericordit̄ ita subueniēdū eē

sentiret ac si ipse in eo errore laboraret nō scilicet mē/
tietis astu: sed cōpatietis affectu. Bñ defendis paulū q̄
nō simulauerit errorē iudæoꝝ: sed uere fuerit in erro/
re. Neq; imitari petrū uoluerit mētietē: ut qd̄ erat me/
tu iudæoꝝ dissimularet: sꝫ tota libertate iudæū esse se
diceret. Noua clæmētia apl̄i cuꝫ iudæos xp̄ianos uult
facere: ip̄e iudæus factus est. Non em̄ poterat luxurio
sos ad frugalitatē reducere: nisi se luxuriosum p̄basset
& misericorditer (ut ipse dicis) subuenire miseris: nisi
se miserū ip̄e sentiret. Vere em̄ miseri illi & misericor/
diter deplorādi q̄ cōtētiōe sua & amore legis abolitæ
ap̄lm xp̄i fecere iudæū. Nec multū interest iter meā &
tuā sniam: qa ego dico: & petrū & paulū timore fide/
liū iudæoꝝ legis exercuisse immo simulasse mādata.
Tu aūt asseris hoc eos fecisse clæmenter: nō mētietis
astu: sed cōpatietis affectu dūmō illud cōstet uel metu
uel mia eos simulasse se esse: qd̄ nō erant. Illud aūt ar
gumētū quo aduersum nos uteris q̄ & gētilibꝫ debue/
rit gētilis fieri: si iudæis iudæus factus est: magis p̄ no/
bis facit sicut enī nō fuit uere iudæus: sic nec uere gēti
lis erat. Et sicut nō fuit uere gētilis: sic nec uere iudæꝫ
erat. in eo aūt imitator gētiū est: qa p̄putiū recipit in fi
de xp̄i: & indifferēter pmittit uesci cibis: qd̄ dānāt iu/
Gal. 5. & dæi non cultū: ut tu putas idoloꝝ. In xp̄o enī ieſu nec
6. circūcisio est aliq̄d nec p̄putiū: sed obseruatio manda
torū dei. Quæso igit̄ te: & iteꝝ atq; iterum obsecro: ut
ignoscas disputatiūculæ meæ: & q̄ modū meū egres/
sus sum tibi iputes q̄ coegisti ut scriberē & mihi cū Sthe
sichoro oculos abstulisti. Neq; me putes magistrū eē
Io. 14. mēdacii q̄ sequor xp̄m dicētē. Ego sum uia ueritas: &
uita nec pōt fieri ut ueritatis cultor mēdacio colla sub
mittā. Neq; mihi iperitoꝝ plæbeculā cōcites q̄ tē ue/
nerat̄ ut ep̄ꝫ & in eccl'ia declamātē sacerdotii hōre su
scipiūt: me aūt ætatis ultimæ & pene decrepitū ac mo
nasterii & ruris secreta lectātē paruipēdūt. Et quæras
tibi quos doceas siue reꝑhēdas. Ad nos enī tantis ma
ris atq; terraꝝ spatiis a te diuisos uix uocis tuæ sonꝰ p
uenit. Et si forsitā litteras scripseris añ eas italia ac Ro
P ma suscipiēt q̄ ad me cui mittēdæ sūt deferant̄. Q̄ d̄
aūt in aliis q̄ris æp̄lis: cur prior mea in libris canoni/
cis interp̄tatio astericos habeat & uirgulas p̄notatas:
& postea aliā trāslationē absq; his signis edideri. Pa/
ce tua dixeri uideris mihi nō itelligere qd̄ q̄sisti. illa eī
iterp̄tatio. lxx. iterp̄tum est. Et ubicūq; uirgulæ. i. obe/
li sunt significat̄ q̄. lxx. plus dixerit q̄ habet̄ i hebræo
Vbi aūt asterici. i. stellæ plucētes ex Theodotōis edi/
tione ab Origene additū est. Et ibi græca trāstulimus
hic de ip̄o hebraico qd̄ itelligebamus exp̄ssimus: sen/
suū potius ueritatem q̄ uerboꝝ ordinē interdū cōser/
uātes. Et miror quō. lxx. interp̄tum libros legas: non
puros: ut ab eis editi sūt: sed ab Origene emēdatos si/
ue corruptos p obelos & astericos & xp̄iani hois inter
p̄tatiūculā nō sequaris præsertiꝫ cū ea quæ addita sūt
ex hois iudæi atq; blasphemi post passionē christi edi
tione trāstulerit. Vis amator esse uerus. lxx. interpretū
nō legas ea quæ sub astericis sūt imo rade de uolumi/
nibus: ut ueterū te fautorē p̄bes qd̄ si feceris oēs eccle
siarū bibliothecas dānare cogeris. Vix enī unus aut al
ter inueniet̄ liber q̄ ista nō habeat. Porro qd̄ dicis nō
debuisse me iterprætari post ueteres & nouo uteris syl
logismo aut obscura fuerunt q̄ interprætati sunt. lxx.
aut manifesta. Si obscura te quoq; in illis falli potuis/
se credēdū est. Si manifesta illos in eis nō falli potuis
se p̄spicuū est tuo tibi sermone rñdeo. Oēs ueteres tra
ctatores q̄ nos in dño præcesserūt & q̄ scripturas san/
ctas interprætati sunt: aut obscura interprætati sunt:
aut manifesta. Si obscura tu quō ausus es post eos dis/
serere quod illi explanare nō potuerūt: Si manifesta
supfluū est te uoluisse differere quod illos latere non
potuit maxīe in explanatōe psalmoꝝ quos apud gra
cos interprætati sunt multis uoluminibus. Primꝰ Ori
genes. Secūdus Eusebiꝰ cæsariēsis. Tertiꝰ Theodoty
heracleotes. Quartus Austerius scythopolitanꝰ. Qui
tus Apollinaris laodicenus. Sextus Didymus alexan
drinus. Ferunt̄ & diuersoꝝ ī paucos psalmos opuscu
la: sed nūc de integro psalmoꝝ corpe dicimus. Apud
latinos aūt hilarius pictauiēsis. & eusebius uercellēsis
ep̄s Origenē & Eusebiū trāstulerūt quoꝝ priorē & no
ster Ambrosius in q̄busdam secutus est. Rñdeat mihi
prudentia tua quare tu post tantos & tales interpre/
tes in explanatione psalmorū diuersa senseris. Si enī
obscuri sunt psalmi: te quoq; in eis falli potuisse cre/
dendum est. Si manifesti illos in eis falli potuisse nō
credit̄ ac per hoc utroq; modo superflua erit interpre
tatio tua & hac lege post priores nullus loqui audebit
& quodcunq; alius occupauerit alius de eo licentiam
scribendi non habebit: quin potius humanitatis tuæ
est in quo ueniam tibi tribuis ídulgere & cæteris. Ego
enim non tam uetera abolere conatus sum: quæ lin/
guæ meæ hominibus emendata de græco in latinum
trāstuli q̄ ea testimonia quæ a iudæis prætermissa sūt
uel corrupta: proferre in medium ut scirent nostri q̄d
hebraica ueritas cōtineret si cui legere non placet ne/
mo cōpellit inuitū bibat uinū uetus cū suauitate & no
stra musta cōtēnat q̄ in explanatōe prioꝝ edita sūt ut
sicubi illa non intelliguntur ex nostris manifestiora

fiat. Quod aũt genus interp̃tatõis in scripturis sanctis sequẽdũ sit: liber quẽ scripsi de optimo genere interp̃tãdi & oẽs p̃fatiũculæ diuinorũ uoluminũ; quas editioni nostræ p̃posuimus explicãt ad illasq; prudentẽ lectorẽ mittẽdũ puto. Et si me ut dicis in noui testamẽti emẽdatõe susc̃ipis exponisq; cãm cur susc̃ipias: quia plurimi linguæ græcæ habentes sciam de meo possint opere iudicare. eã dẽ integritatẽ debueras etiã in uetere credere testamẽto q̃ nõ nostra confinximus: sed ut apud hebræos inuenimus diuina trãstulimus. Si cubi dubitas: hebræos iterroga: sed dices: qd si hebræi aut nolint respondere noluerint aut mẽtiri uoluerint. Tota frequẽtia iudæorũ in mea interp̃tatõe reticebit. Nullusq; inueniri poterit q̃ hebreæ linguæ habeat notionẽ aut oẽs imitabunt illos iudæos quos dicis in Africæ reptos opidulo in meã calũniã cõspirasse. Huiusce modi eĩ æp̃la tua texis fabulã. Quidã frater noster coep̃us cũ lectitare instituisset in ecclesia cui p̃est interp̃tationẽ tuã mouit qddã lõge aliter a te positũ apud ionã pphetam q̃ erat oĩm sensibus memoriæq; inueteratũ: & tot ætatũ successiõibus decãtatũ. Factusq; est tãtus tumultus in plebe: maxime græcis arguẽtibus & inclamãtibus calũniã falsitatis: ut cogeret eps ciuitatis iudæorũ: ab ipsis testimoniũ flagitare. Vtrũ aũt illi ĩperitia an malicia: hoc esse in hebræis codicib9 græcis rndẽrũt: qd & græci & latini habebãt atq; dicebãt. Quid plura. Coactus est hõ uelut mendaciũ corrigere uolẽs post magnũ periculũ nõ remanere sine plebe. Vnde etiã nobis uidet aliqñ nõnullis te quoq; falli potuisse. Dicis me in iona pphetam male qddã interp̃tatũ & seditione pplĩ cõclamãte propter unius uerbi dissonantiã ep̃m pene sacerdotiũ pdidisse: & qd sit illud qd male interp̃tatus sum subtrahis auferẽs mihi occasionẽ defensionis meæ: ne qcqd dixeris: me rndente soluat nisi forte ut ante annos plurimos cucurbita uenit in mediũ; asserente illis tpibus Cornelio & Asinio pollione me hederã p̃ cucurbita trãstulisse. Sup qua re in cõmentario ionæ pphetæ plenius rndimus hoc tm̃ nũc dixisse cõtẽti q̃ in eo loco ubi. lxx. interp̃tes cucurbitã: & Aquila cũ reliqs hederã trãstulerit. i. cariacõ in hebræo uolumie ciceion scriptũ est: quã uulgo Syri cicerã uocãt Est aũt genus uirgulti lata habẽs folia in modũ pãpini. Cũq; plãtatũ fuerit cito cõsurgit ĩ arbusculã absq; ullis calamoꝝ & hastiliũ adminiculis q̃bus & cucurbitæ & hederæ indigẽt suo trũco se sustinẽs. Hoc ergo uerbũ de uerbo ediderẽs: si ciceion trãsferre uoluisset; nullus intelligeret si cucurbitã id dicerẽ qd in hebraico nõ habet hederã posui: ut cæteris interp̃tibus con sentirem. Si autẽ iudæi uestri ut ip̃e asseris malicia uel imperitia hoc dixerunt esse in uoluminibus hebræoꝝ quod in græcis & in latinis codicibus continet manifestum est eos aut hebræas litteras ignorare aut adiuridendos cucurbitarios uoluisse mentiri. Peto in fine æpistolæ ut quiescentẽ senem olimq; ueteranũ militare nõ cogas: & rursum de uita piclitari. Tu q̃ iuuenis es: & in põtificali culmine cõstitutus doceto pp̃los: & nouis Africæ frugibus romana tecta locupleta. Mihi sufficit cũ auditore & lectore paupculo in angulo monasterii susurrare. Argumentum.

Epistola Augustini qua Hier. in expositõe æpistolæ ad galathas redarguerat priusq̃ ad eũ pueniret: Romæ & per italiã dissẽminata fuerat qd hier. callide factũ suspicabat ad sui æmulationẽ & gl̃iam populi reqrendam De qua re Augustinus se ĩ sequẽti æpistola purgat nõ cõtendẽdi studio: sed inqrende ueritatis gratia dissensisse scribens & petẽs similiter sua scripta corrigi. Hiero. uero magis tẽtari ac puocari se credẽs duabus æpistolis acrius duriusq; respõdet: donec altera æpistola augustinus ueniã petens plenius satisfaciat.

¶ Beati augustini ad Hiero. se purgantis de libro quẽ asserebat cõtra eũ Romã misisse. Epi. XXXI

Domino charissimo & desiderantissimo & honorando in x̃po fratri & cõpresbytero Heronymo. augustin9 in dño salutem. Audiui peruenisse ĩ manus tuas litteras meas: sed q̃ adhuc rescripta non merui nequaq̃ imputuerim dilectioni tuæ. Aliqd p̃culdubio impedimenti fuit. Vnde agnosco dñm a me potius dep̃candum: ut tuæ uolũtati det facultatem mittendi quod rescripseris. Nam rescribendi iam dedit. quia cum uolueris facillime poteris. Etiam hoc ad me sane perlatum: utrũ quidem credere dubitaui: sed hinc quoq; tibi aliqd utrũ scriberẽ dubitare nõ debui. Hoc aũt breue est suggestũ esse charitati tuæ: a nescio quibus fratribus mihi dictũ est q̃ librum aduersus te scripserim romãq; miserim. Hoc falsum esse noueris: dominũ deum meum iesum testor hoc me non feciss̃e: sed si forte aliqua in aliquibus scriptis meis inueniuntur in quibus aliter aliquid q̃ tu sensisse reperior: non contra te dictum: sed quid mihi uidebatur a me scriptum esse: puto te debere cognoscere: aut si cognosci non potest: credere debere. Ita sane hoc dixerim: ut ego non tantum paratus sim: si quid in meis scriptis mouerit fraterne

accipe: qd cõtra sentias: aut de correctiõe mea: aut de ipe tua beniuolentia gauisurus: uerũ etiã hoc a te postulẽ & flagitẽ. O si licuisset & si nõ cohabitãte saltem uicino te in dño pfrui ad crebrũ & dulce colloquium Sed qa id nõ est datũ: peto ut hocip3 qd in dño possumus sil sumus cõseruari studeas & augeri ac pfici: & rescripta q̃uis rara nõ spnere: saluta obsequo meo sctm fratrẽ paulinianũ & oẽs fratres q tecum ac de te i dño gliant. Memor nostri exaudiaris a dño i oi sancto desiderio tuo dñe charissime: & desiderantissime: & honorãde in xpo frater.

¶ Beati Hiero. ad Augustinũ cõtentionẽ sup æpla ad galathas: & rephẽsionẽ librorũ ipsius detractantis ad uanã cõtẽtionẽ & puerilẽ iactãtiã declinãdã. in q̃ meminit de Ruffino: dicens libelli cõtra eam exemplar mittere.

Epi. XXXII

TOmino uere sancto & beatissimo papæ Augustino Hiero. in dño salutem in ipo pfectõis articulo sancti filii nostri asterii Hipodiaconi necessarii mei beatitudinis tuæ litteræ ad me puenerunt qbus satisfacis te cõtra paruitatẽ meã librum Romã nõ misisse. Hoc nec ego factũ audierã: sed æplæ cuiusdã q̃si ad me scriptæ p fratrẽ nostrũ Sysinnium diaconũ huc exẽplaria puenerũt. in qbus hortaris me ut παλινῳδιαν sup quodã apli caplo canã: & imiter Stesichorũ inter uitupatões & laudes helenæ fluctuãte3: ut q detrahẽdo oculos pdiderat laudando recepit. Ego simplr fateor dignationi tuæ l3 stilus & επιχειρηματα tua mihi uiderent: tñ nõ temere exẽplaribus litterarũ credẽdũ putaui ne forte me rñdente Iesus iuste expostulares qd pbare ante debuissem tuũ esse sermonem & sic rescribere. Accessit ad morã sanctæ & uenerabilis Paulæ lõga infirmitas. Dũ em̃ lãguẽti multo tẽpore assedimus: pene æplæ tuæ uel eius q sub tuo nomie scripserat obliti sumus memores illius uersiculi. Musica in luctu iportuna narratio. itaq; si tua est æpla apte scribe uel mitte exẽplaria ueriora: ut absq; ullo ranco re stomachi in scripturarũ disputatõe uersemur: & uel nostrũ emẽdemus errorẽ uel aliũ frustra reprehendisse doceamus? Absit aũt a me ut qcq̃ de libris tuæ beatitudinis attingere audeã. Sufficit em̃ mihi pbare mea & aliena non carpe. Cæterũ optime nouit prudẽtia tua: unũquẽq; in suo sensu abũdare & puerilis eẽ iactãtiæ qd oli adolescẽtuli facere cõsueuerãt adolescẽtuli accusant illustres uiros: suo noi famã q̃rere. Nec tã stultus sum: ut diuersitate explanationũ tuarũ me ledi putẽ: qa nec tu lederis si nos cõtraria senserimus. Sed illa est uera inter amicos reprehensio: si nostrã perã non uidentes alioq; iuxta Persiũ mãticã cõsideremus. Sup est ut diligas diligẽtẽ: & in scripturarũ cãpo inuenis senẽ nõ puoces. Nos nostra habuimus tpa & cucurrimus quãtũ potuim9. Nũc te currẽte & lõga spacia trãmeãte nobis debet ociũ sil q̃ (ut cũ honore tuo & uenia dixerim) ne solus mihi de poetis aliqd pposuisse uidearis memẽto Daretis & Entelli: & uulgaris puerbii q bos lassus fortius figat pedẽ. Tristes hæc dictaui amus: utinã mereremur cõplexus tuos: & collatiõe mutua uel doceremus aliqua uel disceremus. Misit mihi temeritate solita sua maledicta Calphurnius: cognomento Lanarius: quæ ad Africã quoq; studio eius dici pueniss e. Ad quæ breuiter ex pte respõdi: & libelli eius uobis misi exẽplaria latius opus cũ oportunus fuerit primo missurus tpe: in quo illud caueba3: ne in quo q̃ existimationẽ lederẽ xpianã: sed tm̃ ut deliramentis imperitiq; mẽdaciũ ac uerecũdiã confutarem. Memento mei sancte & uenerabilis papa: uide quantus te diligã ut ne puocatus quidem uoluerim respondere nec credã tuũ esse qd in altero forte reprehenderẽ. Frater communis simpliciter te salutat.

Virg. Virgilius

¶ Eiusdem ad eundẽ de æpla Romam in reprehensionem expositionis suæ in æplam ad galathas scisitantis atq; commonentis: ut iuuenibus congrediens senem & ueteranum non puocet ad certamen.

Epi. XXXIII

DOmino uere sctõ & beatissimo papæ Augustino Hiero. in xpo salute3. Crebras ad me æplas dirigis: & sæpe compellis: ut respõdeã cuidã æplæ tuæ cuius ad me (ut ante iã scripsi) p fratrẽ Sysinniũ diaconũ exẽplaria puerũt absq; subscriptõe tua. Et q̃ primũ p fratrẽ pfuturũ scdo p quẽdã aliũ te misisse significas & interi pro futurũ retractũ de itinere: & epm cõstitutũ uelocimorte subtractũ illũ cuius nomẽ retices maris timuisse discrimina: & nauigatõis mutasse cõsiliũ. Quæ cũ ita sint satis mirari nequeo quõ ipa æpla & Romæ & in italia haberi a plæriq; dicat & ad me solũ nõ puenerit: cui soli missa est. Præsertim cũ idẽ frater Sysinnius inter cæteros tractatus tuos dixerit eã se nõ in Africa nõ apud te sed in insula Adriæ ante hoc ferme qnquennium reperisse. De amicitia omnis tollenda suspitio est: & sic cum amico quasi cum altero se est loquendum. Nonnulli familiares mei & uasa xpi quoq; Hierosolymis & in sanctis locis pmagna copia ẽ: suggerebant non simplici animo a te factũ: sed laudẽ atq; rumusculos & gloriam populi requirentem: ut de nobis crescentes

ut multi cognoscerent te, puocare: me timere: te scribere ut doctum me tacere ut imperitum: & tandem reperisse: qui garrulitati meæ modum imponeret. Ego aũt ut simpliciter fatear dignationi tuæ primum iccirco respondere nolui: qa tuam liquido æpistolam nõ credebam: nec ut uulgi de quibusdam, puerbiũ est: litum melle gladium. Deinde illud cauebã: ne ep̃o cõmunionis meæ uiderer, pcaciter respõdere & aliqua in reprehendentis æpistola reprehendere p̃sertim cum quædam in illa hæretica iudicarem. Ad extremũ: ne tu iure expostulares: & diceres: quid eñ æpistolam meam uideras: & notæ tibi manus in subscriptione signa deprehenderas: ut tam facile amicũ lederes: & alterius maliciam in meã uerteres cõtumeliã. Igit̃ ut ante iaꝫ scripsi: aut mitte eandem æpistolã tua subscriptã manu: X aut senẽ latitãtem in cellula lacessere desine. Si autẽ tuã uis uel exercere uel ostendere doctrinã quære iuuenes & disertos & nobiles: quoꝝ Romæ dicunt esse q̃plurimi: q possint & audeãt tecuꝫ cõgredi: & in disputatione sanctaꝝ scripturarũ iugũ cũ ep̃o ducere. Ego quondã miles: nũc ueteranus: & tuas & aliorũ debeo laudare uictorias nõ ipe rursus effeto corpore dimicare: ne si me frequẽter ad rescribendũ impuleris. illius recorder historiæ q̃ Hannibalem iuueniliter exultantem. Qu. Maximus patientia sua fregerit.

Omnia fert ætas: animũ quoq; sæpe ego lõgos
Cantãdo puerum memini me condere soles.
Nunc oblita mihi tot carmina: uox quoq; mœrim.
Iam fugit ipsa.

Et ut magis de scripturis sanctis loquar: berzellai illegaladites regis Dauid beneficia: oẽ sq; delitias iuueni delegãs filio: ostẽdit senectutẽ hæc appetere nõ debere. nec oblata suscipere. Quod aũt iuras te aduersum me librũ nõ scripsisse: neq; Romã misisse: quẽ nõ scripseris: Iꝫ si forte aliqua in tuis scriptis reperiant̃: quæ a meo sensu discrepẽt: nõ me a te lesuꝫ: sed a te scriptũ qd̃ tibi rectũ uidebat̃. Quæso ut me patienter audias. Nõ scripsisti librũ. Et quõ mihi reprehẽsiõis a te meæ palios scripta delata sũt. Cur hꝫ italia qd̃ tu nõ scripsisti. Qua rõne poscis ut rescribã ad ea quæ scripsisse te denegas. Nec tã hebes sum: ut si diuersa senseris me a te lesum putẽ. Sed si mea cominus dicta reprehẽdas: & rõnẽ scriptoꝝ expetas: & quæ scripserim emẽdare cõpellas: & ad παλινωλιαν puoces. & oculos mihi reddas: in hoc ledit̃ amicitia: in hoc necessitudinis iura Y uiolant̃. Ne uideamur certare pueriliter: & fautoribꝫ inuicẽ uel detractoribus nostris tribuere materiã cõtẽdendi. Hæc scribo qa te pure & xp̃iane diligere cupio nec q̃q̃ in mea mẽte retinere qd̃ distet a labiis Nõ eñ cõuenit ut ab adolescẽtia usq; ad hãc ætatẽ in monasteriolo cũ sanctis fratribus laborare desudãs aliquid cõtra ep̃m cõmunionis meæ scribere audeã: & eũ ep̃ꝫ quẽ ante cœpi amare q̃ nosse: q me priꝫ ad amicitias puocauit quẽ post me orientẽ in scripturaꝝ eruditiõe letatus sum. igit̃ aut tuum negato librum si forte non tuus est & desine flagitare rescriptum ad ea quæ non scripsisti. Aut si tuus ẽ ingenue cõfitere: ut si in defensionem mei aliqua scripsero in te culpa sit q prouocasti nõ in me: q respõdere cõpulsus sum. Addis p̃terea te paratum esse ut si qd me in tuis scriptis mouerit aut corrigere uoluero fraterne accipias. Et nõ solũ meam te beniuolẽtia gauisurũ sed ut hociꝰm faciã dep̃caris Rursum dico qd̃ sentio. Prouocas senẽ tacentẽ stimulas uideris iactare doctrinã. Nõ est aũt ætatis meæ putari maliuolũ erga eũ cui magis fauorẽ debeo. Et si in euãgeliis & pphetis puersi hoies inueniũt qd̃ nitant̃ reprehẽdere miraris si i tuis libris. & maxime in scripturarũ expositiõe quæ uel obscurissimæ sunt: quædã a recta linea discrepare uideant̃. Et hoc dico nõ q; in opibus tuis quædã reprehẽdẽda iã cẽseã neq; eñ lectiõi eorũ unq̃ operã dedi nec horũ exemplariorꝝ apud nos copia est p̃ter solilocoꝝ tuorꝝ libros & quosdã cõmẽtarios in psalmos quos si uellẽ discutere nõ dicã a me q nihil sum sed a ueteꝝ græcoꝝ docerẽ interp̃tatõibꝫ discrepare. Vale mihi amice charissime ætate filidignitate parens. Et hoc a me rogatus obserua. ut qcqd mihi scripseris ad me primum facias peruenire.

¶ Beati Augustini ep̃i ad beatũ Hiero. p̃sbyterũ de p̃dicta æpistola se accurate purgantis & si leserit ueniã dep̃cantis. In qua etiã deplorat inter Hiero. & Ruffinũ quõdã amicissimos tãtã exortã esse discordiã quos ad pristinã charitatem nitit̃ reuocare. Epi. XXXIII

Z Domino uenerando & desiderantissimo in xp̃o fratri & compresbytero Hieronymo. Augustinus in domino salutẽ. Quãuis existimẽ anteq̃ istas sumeres. uenisse in manus tuas litteras meas q̃s p dei seruũ filiũ nostrũ Cyprianũ diaconũ misi quibus certissime agnoscerem meam esse æpistolam cuius exẽplaria illuc uenisse cõmemorasti. Vnde iã me arbitror rescriptis tuis uelut Entellinis grãdibus atq; acribus cestibus tanq̃ audacem daretem cœpisse pulsari atq; uersari. Nunc tamẽ eisipsis respondeo litteris tuis quas mihi per sanctum filium nostrũ Asteriũ iam mittere dignatus es. In qbꝫ multa in me cõperi: tuæ beniuolẽtissimæ charitatis: &

rursus quedã nõ nullius a me tuæ offensiõis ídicia. Ita q̃ ubi mulcebar legẽs: ibi continuo feriebar hoc sane uel maxime admirãs q̃ cũ te dicas exẽplaribꝰ litterarꝫ mearꝫ ideo nõ timere putauisse credẽdũ ne forte te rñ dẽte lesus iuste expostularẽ quod ꝓbare añ debuisses meũ eẽ sermonẽ: & sic rescribere postea iubeas: si mea ẽ æpla: apte me scribere aut mittere exẽplaria ueriora ut absq̃ ullo rãcore stomachi í scripturarꝫ disputatiõe uersemur. Quo pacto eí possumꝰ í hac disputatõe sine rãcore uersari: si me ledere paras aut si nõ ledere pas: quõ ego te nõ ledẽte abs te lesus iuste expostularẽ qđ ꝓbare añ debuisses meũ eẽ sermonẽ: & sic rescribere: hoc ẽ & sic ledere. Nisi eí rescribendo lesisses ego iuste expostulare nõ possem. Proinde cũ ita rescríbis ut le/ das qs locus nob relinquat í disputatõe scripturarꝫ si/ ne ullo rãcore uersandi. Ego qdẽ abst ut ledar si mihi certa ratione uolueris & potueris demõstrare illud ex æpla apli: uel qd aliud scripturarꝫ sctãrũ te ueriꝰ itelle xisse q̃ me. Immo uero abst ut nõ cũ gratiarũactiõe lu cris meis deputẽ: si fuero te docẽte instructus aut emẽ dãte correctus. Verũtñ tu mihi frater charissime nisi te putares lesum scriptis meis non me putares ledi pos/ se rescriptis tuis. Nullo enim modo id de te opinatus fuero q̃ te non arbitraris lesum. Si sic tamen rescribis ut ledas aut si te nõ sic rescribẽte ego ꝓpter nimiã stul/ ticiã meã ledi posse putatꝰ suꝫ hoc ipo lesisti plene q̃ de me ita sensisti. Sꝫ nullo mõ tu me: quẽ nũq̃ talẽ ex ptus es temere talẽ crederes q̃ litterarꝫ mearꝫ exẽplari bus etiã cũ stilũ meũ nosses temere credere noluisti. Si enĩ nõ ímerito uidisti me iuste expostulatuꝫ fuisse si te mere crederes eẽ litteras meas q̃ nõ eẽnt mearꝫ: quanto iustius expostularẽ meip̃ꝫ temere putatũ talẽ: q̃lẽ me exptus nõ esset q̃ putauisset. Neq̃q̃ ergo ita ꝓlabereris ut nõ te rescribẽte quo lederer me tñ existimares nimis ísipiẽtẽ etiã tali tuo rescripto ledi potuisse. Restat igit ut ledere me rescribẽdo disponeres si certo documẽto meas eẽ illas litteras noscères. Atq̃ ita qa nõ credo q̃ iiuste me ledẽdũ putares. supest ut agnoscã pctñ meũ q̃ prior te illis litteris leseri q̃s meas eẽ negare nõ pos
A suꝫ. Cur itaq̃ conor cõtra flumís tractũ ac nõ potiꝰ ue niã peto. Obsecro ergo te p mãsuetudinẽ xp̃i ut si te le si dimittas mihi: nec me uicissim ledẽdo malũ p malo reddas. Ledes aũt me: si mihi tacueris errorẽ meum: quẽ forte iueneris í factis uel í dictis meis. Nã si ea íme rep̃hẽderis q̃ nõ rep̃hẽdẽda sũt te potiꝰ ledis q̃ me qđ absit a moribꝰ & a sctõ ꝓposito tuo: ut hoc facias uolũ tate ledẽdi culpãs íme aliqđ dẽte maledico qđ men/ te ueridica scis nõ esse culpãdũ. Ac p hoc aut beniuo/ lo corde arguas etiã si caret delicto qđ arguẽdum pu tas: aut paterno affectu mulceas queꝫ abiicere neq̃as. Põt eí fieri ut tibi uideat aliud q̃ ueritas habet: dũ tñ aliud abs te nõ fiat q̃ charitas habet. Nam & ego ami cissimã rep̃hẽsionẽ tuã gratissime accipiã: etiã si rep̃hẽ di nõ meruit qđ recte defendi põt. Aut agnoscã sis & beniuolẽtiã tuã & culpã meã. Et q̃ tũ dñs donat í alio gratꝰ í alio emẽdatꝰ iueniar. Quid ergo fortasse dura sꝫ certe salubria uerba tua tã q̃ cestus entelli ptimesca Cædebat ille non curabat: & iõ uicebat nõ sanabat. Ego aũt si medicinalẽ correptionẽ tuã trãqllꝰ accepo nõ dolebo. Si uero ífirmitas uelut hũana mea etiã cũ ueraciter arguor: nõ põt nisi aliquãtulũ cõtristari. Me lius tumor capitis dolet cũ curat: q̃ dũ ei pcit & non sanat. Hoc est em qđ acute uidit q dixit. Vtiliores esse plerũq̃ inimicos iurgãtes q̃ amicos obiurgare metuẽ tes. Illi em dũ rixant dicũt aliqñ uera quæ corrigamꝰ isti aũt minorẽ q̃ oportet exhibẽt iusticiæ libertatẽ dũ amicitiæ timent exaspare dulcedinẽ. Quapropter & si forte bos ut tibi uideris lassus senectute corpis non ui gore aí: tñ in area dñica fructuoso labore desudãs. Ec ce sum si qd ppera dixi: fortius fige pedẽ. Nõ mihi esse debet molestũ pondus ætatis tuæ dũmõ conterat pa lea culpæ meæ. Proinde illud quod in extremo æplæ B tuæ posuisti cũ magni desiderii suspirio uel lego uel recolo. Vtinã íqs mererémur cõplexus tuos: & colla/ tiõe mutua uel doceremꝰ aliq̃ uel disceremꝰ. Ego aũt dico utinã saltẽ ꝓpinqs terrarꝫ locis habitaremus: ut si nõ posset miscéri nostra colloqa litteræ possent esse crebriores. Nũc uero tãto locoꝝ interuallo absumus a sensibus nostris ut de illis uerbis apostoli ad gala/ thas: iuuenem me ad tuam sanctitatẽ scripsisse memi/ nerim: & ecce iam senex: necdum rescripta meruerim faciliusq̃ ad te exemplaria æpistolæ meæ peruenerit: nescio qua occasione proueniente q̃ ipa æpistola me curante. Hõ em q eam tunc acceperat: nec ad te pertu/ lerit: nec ad me retulerit. Tantæ autem mihi in litte/ ris tuis (quæ in manus nostras peruenire potuerunt) apparent res: ut nihil studiorum meorum mallem si possem: q̃ inhærere lateri tuo. Quod ego quia nõ pos sum aliquem nostrorum in dño filiorum erudiendũ nobis ad te mittere cogito si etiã de hac re tua resci/ pta meruero. Nã neq̃ in me tñ sciæ diuinarꝫ scriptu/ rarum est: aut esse iam poterit quantum inesse tibi ui/ deo. Et si quid in hac re habeo facultatis utcunq̃ im/ pendo populis dei. Vacare autem studiosis diligen/ tius q̃ quæ populi audiunt instruendis propter eccle siasticas occupationes oíno non possum. Nescio quæ C

scripta maledica sup tuo noīe ad Africā pueniſſe audi uimus. Accepimus tñ q̄ dignat9es mittere illis rūdēs maledictis quo plecto fateor multū dolui iter tā charas familiares q̄ psonas cūctis pene eccl'iis notiſſimo amicitiæ uiculo copulatas tm̄ malū extitiſſe diſcordiæ Et tu qdē quātū tibi modereris quātūcūq̄ teneas aculeos idignatōis tuæ: ne reddas maledictum p̄ maledicto ſatis in tuis litteris eminet. Verūtñ eaſi p̄as cū legiſſem cōtabui dolore & obrigui timore qd de me illa ſacerēt q̄ in te ille ſcripſit: ſi i manꝰ meas forte ueniſſent
Hie.18. Vhe mūdo abſcādalis: ecce fit ecce p̄rſus ip̄leť qd' ueri
Luc.14. tas ait. Q̄m abūdauit īiqtas refrigeſcet charitas mulſorū. Quæ ſibi em̄ iā fida pectora tuto refundant. In cuius ſenſu tota ſe p̄iiciat ſecura dilectio. Quis deniq̄ amicus nō formideť q̄ſi futurus īimicus ſi potuit inter Hiero. & Rufinū hoc qd' nos plāgimus exoriri. O miſera & miſerāda cōditio. O infida i uolūtatib9 amico rū ſcia p̄ntiū ubi nulla ē p̄ſcia futuroꝝ. S3 qd hoc alteri de altero gemēdū putē q̄ñ nec ip̄e qdē ſibi hō ē notꝰ in poſteꝝ. Nouit em̄ utcūq̄ uix forte nunc q̄lis ſit q̄lis aūt poſtea ſit futurus ignorat. Hæc porro non tantuꝫ ſcienria qualis quiſq̄ ſit. uerūetiam præſcientia qualis futurus ſit ſi eſt in ſanctis & btis angelis quomodo fuerit beatꝰ diabolꝰ aliq̄ñ cū adhuc bonꝰ angelꝰ eſſ3 ſciēs futurā īiqtatē ſuā & ſempiternū ſupplicium oīno no uideo. De q̄ re ſi tñ eā noſſe opꝰ ē: uellē audire qd ſentias. Vide qd faciāt terræ ac maria: q̄ nos corpa'r dirimūt ſi hæc æp'a mea quā legis ego eſſe3 iā mihi dixeriſ qd' q̄ſiui. nūc uero q̄ñ reſcribes q̄ñ mittes q̄ñ pueries q̄ñ accipiā. Et tñ utinā q̄ñq̄ fiat qd' tam cito fieri nō poſſe q̄ uolumus q̄ta poſſumus tolerantia ſuſtinemus. Vñ recurro ad illa uerba æp'æ tuæ dulciſſima ſā ctiq̄ deſiderii tui pleniſſima & ea facio uiciſſi3 mea utinā mereremur cōplexꝰ tuos & collatōe mutua uel do
D ceremus aliq̄ uel diſceremꝰ. Si tñ eē ullo mō poſſet q̄ ego te docerē. In his aūt uerbis nō iā tuis tātū ſed etiā meis ubi delector & reficior & ip̄o q̄uis pēdēte & nō attingēte utriuſq̄ noſtrū deſiderio nō pua ex pte cōſolor: ubi rurſus acerrimis doloꝝ ſtimulis fodior: dū cogito iter uos qbꝰ deꝰ hoc ip̄3 qd' uterq̄ noſtrū optauit largū plixūq̄ cōceſſerat: ut cōiūctiſſimi & familiariſſimella ſcripturaꝝ ſctārū pariter lāberetis tātæ amicitudinis irrepſiſſe p̄niciē q̄ñ nō ubi nō cui nō hoī formidādā cū eo tpe quo abiectis iā ſarcinis ſc'aribꝰ iam expediti dñm ſeq̄bamini & in ea terra uiuebatis ſi'l: in
Mat.4. q̄ dñs humanis pedibus ambulās. Pacē īnqt meā do uobis pacē meā relinquo uobis uiris ætate maturis & ſelogo dūi habitātibus uobis accidē potuit. Vere tēta tio ē uita hūana ſup terrā. Heu mihi q uos ſi'a alicubi iIob.7. uenire nō poſſū forte ut moueor ut doleo ut timeo p̄ci derē ad pedes ueſtros flerē q̄tū ualerē rogarē q̄tū amarē. Nūc unūquēq̄ ueſtꝝ p ſeip̄o nūc utrūq̄ p alterutro & p aliis & maxime infirmis p q̄bus xp̄s mortuus eſt: q̄uos tanq̄ in theatro uitæ huius cū magno ſui piculo ſpectāt ne de uobis ea cōſcribēdo ſpargatis q̄ q̄ñq̄ cōcordātes delere nō poteritis q nūc cōcordare nolitis: aut q̄ cōcordes legere timeatis ne iteꝝ litigetis. Verū E dico charitati tuæ nihil me magis q̄ hoc exemplū tremuiſſe cū quædā ad me in æp'a tua legerē tuæ īdignationis indicia nō tā illa de Entello & boue laſſo: ubi mihi potius hilariter iocari q̄ iracūde minari uiſus eſt q̄ illud qd' ſerio te ſcripſiſſe ſatis appet. Vñ ſupra elocutus ſum plus fortaſſe q̄ debui ſed nō plus q̄ timui: ubi aiſti. Ne forte ieſus iuſte expoſtularet. Rogo te ſi fieri pōt: ut inter nos quæramus & diſſeramus aliquid quo ſine amaritudine diſcordiæ corda noſtra paſcantur fiat. Si aūt nō poſſum dicere quid mihi emēdādū uideať in ſcriptis tuis: nec tu in meis niſi cum ſuſpitione inuidiæ aut leſione amicitiæ: quieſcamus ab his: & noſtræ uitæ ſalutiq̄ parcamus minus certe aſſequatur illa quæ inflat dū nō offendať illa quæ ædificat. Ego me lōge eſſe ſentio ab illa perfectiōe. de qua ſcriptum eſt. Si q̄s in uerbo nō offendit hic perfectꝰ eſt uir.Sed Iac.3. plane in dei mia puto me poſſe facile abs te petere ueniā ſi qd offendi qd' mihi aperire debes: ut cū te audiero lucreris fratrē tuū. Neq̄ em̄ qa hoc p̄pter lōginqtatē terraꝝ nō potes facere inter me & te p̄pterea debes ſinere errare me. Prorſus qd' ad ip̄as res quas noſſe uolumus attinet: ſi qd ueri me tenere: uel ſcio: uel puto uel credo in quo tu aliter ſentis: quātum dat dñs ſine tua' iniuria conabor aſſerere. Quod aūt pertinet ad offenſionē tuā cum te indignatū ſenſero nihil aliud q̄ ueniā dep̄cabor. Nec oīno arbitror te ſuccenſere potuiſſe: niſi aut hoc dicerē qd' nō debui: aut nō ſic dicerē ut debui qa nec miror nos minꝰ ſcire inuicē q̄ ſcimur a cōiunctiſſimis & familiariſſimis noſtris. In quo rum ego charitatē fateor facile me totū p̄icio p̄ſertim fatigatū ſcādalis ſæculi: & in ea ſine ulla ſollicitudine reqeſco. Deum quippe illic eſſe ſentio in quem me ſecurus p̄iicio: & in quo ſecurus requieſco. Nec ſin hac mea ſecuritate craſtinū illud humanæ fragilitatis incertū: de quo ſuperius genui oīno formido. Cū em̄ ho F minē xp̄iana charitate flagrantē eaq̄ mihi in hoc fidelem amicum factū eſſe ſentio qcqd dei cōſilioꝝ meorum cogitationūq̄ cōmitto: non hoī cōmitto: ſed illi in quo manet ut talis ſit. Deus em̄ charitas eſt: & qui 1.Ioh.4.

manet in charitate:in deo manet:quam si deseruerit tãtũ faciat necesse ẽ dolorem:quantum manens fecerat gaudiũ.Verũtñ ex amico intimo factus inimicꝰ:q̃ rat sibi potius qđ fingat astutus nõ inueniat qđ pdat iratus.Hoc aũt unusqsq; facile assequi nõ occultãdo qđ fecerit:sed nõ faciẽdo qđ occultare uelit.Quod si mia dei bonis piisq; cõcedit:ut iter inimicos quoslibꝫ futuros liberi securiq; uersen:aliena pcta sibi cõmissa nõ pdãt q̃ pdi timeãt ipsi nulla cõmittãt.Cũ em̃ falsum qđ a maledico fingi:aut oino nõ credi:aut certe integra salute sola fama uexa.Cũ aũt malum ppetra hostis est imunis etiã si nullius intimi loq̃citate: aut lite uulge.Quapropter qs prudẽtium nõ uideat etiã tu q̃ tolerabiliter feras amicissimi quõdã & familiarissimi incredibiles nũc iimicitias cõsolãte cõscia & quẽadmodũ uel qđ iactitat:uel qđ a qbusdã forsitan credi:in sinistris armis deputes qbus nõ minꝰ q̃ dextris cõtra diabolũ dimica.Verũtñ illũ maluerim aliquo mõ mitiorẽ:q̃ te isto mõ armatiorẽ.Hoc magnuꝫ & triste miraculũ est ex amicitiis talibus ad has inimicitias pueniss̃e.Letũ erit:& multo maius ex inimicitiis talibus ad pristinã concordiam pueniss̃e.

¶ Beati Augustini epi ad psidiũ rogãtis : ut pdictam æpl̃am beato Hiero: contra se commoto transmittat rogantis. Epi. XXXV

G DOmino beatissimo & merito uenerãdo fratri & cõsacerdoti psidio Augustinus in dño salutẽ.Sicut psens rogaui sinceritatẽ tuã.Nũc quoq; commoneo:ut litteras meas sancto fratri & comps̃bytero nostro Hiero.mittere nõ graueris. Vt aũt nouerit charitas tua quẽadmodũ etiã tu illi p mea cã scribere debeas:misi exẽplaria litteraꝝ & mea rũ ad ipm:& ad me ipius.Quibus lectis p tua sctã prudẽtia facile uidebis & modũ quẽ seruãdum putaui:& motũ eius quẽ nõ frustra timui.Aut si ego qđ non debui aliqd scripsi nõ ad illũ de me:lꝫ ad meipm potiꝰ fraterna dilectiõe mitte sermonẽ quo correctus petaꝫ ut ignoscat si meam culpam ipse cognouero.

¶ Beati Hiero.post acceptã satisfactionẽ mitius sancto Augustino epo rescribentis de acriore suæ expositionis in Galathas se excusantis:& deinceps ad mutuã charitatẽ exhortantis. Epi. XXXVI

H DOmino uere sancto& beatissimo pape augustino Hiero.in xpo salutẽ.Cũ a sancto fratre nostro Firmo quærerẽ qd ageres sospitem te letus audiui.Rursum cũ tuas litteras nõ dico sperarẽ:sed exigerẽ nesciẽte te ex Africa psectũ esse se dixit.Itaq; reddit tibi p eũ salutatõis officia q te unico amore complectit.Simulq; obsecro:ut ignoscas pudori meo q; diu ut rescriberẽ pcipienti:negare nõ potui nec ego tibi:sed cã causæ rndit.Et si culpa est respõdisse.queso ut patiẽter audias:multo maior est puocasse.Sed cessent istiusmodi quærimoniæ: sit inter nos pura germanitas:& deinceps nõ quæstionũ sed charitatis ad nos scripta mittamus.Sancti fratres q nobiscũ dño seruiũt affatim te salutãt.Sanctos q tecũ xpi leue trahũt iugũ pcipue sanctũ suscipiendũ papã alipiũ:ut meo obsequio salutes pcor.Incolumẽ te & memorẽ mei xps deus noster tueat oipotẽs.Dñe uere sancte & beatissime papa si legisti librũ explanationũ in ionã puto q; ridiculã cucurbitæ nõ recipias q̃stionẽ.Sinaũt amicus q me primus gladio petiit:stilo repulsus est:sit humanitatis tuæ atq; iusticiæ accusantẽ reph̃endere nõ rndentẽ.In scripturaꝝ si placet cãpo sine nostro inuicem dolore ludamus.

Argumentum.

DRioribus cõtra se,p expositõe apl̃icæ reph̃esiõis a beato Hier.scriptis æplis& illius cõmẽtario rndet cõfirmãs uerã fuisse reph̃esionẽ petri nõ dispẽsatoriã & simulatã in qua dicit cõtra porphyriũ iustã libertatẽ in defensione euãgelii in Paulo:& sanctã humilitatẽ in petro cõmendari.In uno tñ Hier. cõsentiẽs atq; cõfirmans sicut ab initio primitiis iudæoꝝ legalia fuisse pmissa sine spe salutis sic tpis,pgressu & reuelata fidei gratia tã iudæis q̃ gentibus conuersis effecta mortifera.

¶ Augustini ad btm̃ Hiero.æpl̃a prioꝝ oim̃ rnsiua in qua suã sniam tuet oñdẽs nõ dispẽsatoriã aut simulatã sed dignã & ueram fuisse petri repræhensionem a paulo. Epi. XXXVII

DOmino dilectissimo & in xpi uisceribus honorando sancto fratri & compresbytero Hieronymo. Augustinus in dño salutem.Iampridem charitati tuæ plixam æpistolam misi respondens illi tuæ:quam per sanctuꝫ filiũ tuum Asterium nunc iam non solum fratrem uerum etiam collegam meum misisse te recolis quæ utruꝫ in manus tuas pueníre meruerit:adhuc nescio nisi q; per fratrem sinceríssimum Firmum scribis . Si ille qui me primum gladio petiit stilo repulsus est:ut sit humanitatis meæ atq; iusticiæ accusantem reph̃endere nõ respondentem.Hoc solo tenuissimo iudicio utcũq; conicio legisse te illam æpistolam meaꝫ .In ea quippe deploraui tantam inter uos extitisse discordiam:de quo

rum tanta amicitia quaq; uersus eam fama diffuderat charitas fraterna gaudebat. Quod nō feci reprehendē/ do in aliquo germanitatem tuā: cuius in ea re aliquā culpam me cognouisse nō ausus sum dicere: sed dolē do humanam miseriam: cuius in amicitiis mutua cha ritate retinēdis: quātalibet illa sit incerta pmansio est Verum illud malueram tuis nosse rescriptis: utrū mi/ hi ueniā quā poposcerā dederis. Quod apertius mihi intimari cupio: q̄uis hilarior qdam uultus litterarum tuarū etiā hoc me ipetrasse significare uideat: si tamen post lectā illā missæ sunt: qd in eis minime apparet.

Petis uel potiꝰ fiducia charitatis iubes ut in scriptura L rum campo sine nostro inuicem dolore ludamus. Et qdē quantū ad me attinet serio nos ista q̄ ludo agere mallē. Quod si hoc uerbū tibi ꝓpter facilitatē ponere placuit: ego fateor maius aliqd expeto a benignitate uirtū tuarū prudētiaq; tā docta & ociosa: annosa ige/ niosa diligētia. hæc tibi nō tm̄ donāte uerūetiā dictā/ te spūsancto: ut i magnis & laboriosis qōnibꝰ nō tāq̄ ludentē in cāpo scripturarū: sed in mōtibus anhelan/ tē adiuues. Si aūt ꝓpter hilaritatē quā esse inter chariſ/ simos differētes decet putasti dicendū esse: ludamꝰ: si ue illud apertū & planū sit unde colloquimur siue ar duū atq; difficile: hoc ip̄m edoce obsecro te: quo nam mō assequi ualeamus: ut cū forte aliquid nos mouet: qd nobis & si nō cautius attēdētibus certe tardius in/ telligentibus nō ꝓbatū est: & qd nobis uideat contra conamur asserere: si hoc aliqñ securiore libertate dica mus nō incidamus in suspitionē puerilis iactātiæ: q̄si nostro nomini famā uiros illustres accusando quæra mus. Si aūt aliquid aspe qd rebellādi necessitate de/ ꝓptū fuerit: quo tolerabile fiat leniore circūfunda/ mus eloquio ne litū melle gladiū strígere iudicemur. Nisi forte ille modus est quo utrūq; hoc uitium uel ui tii suspitionē caueamus si cū doctiore amico sic dispu temus: ut quicquid dixerit necesse sit approbare nec q̄ rēdi saltē cā liceat aliquātulū reluctari. Tū uero sine ullo timore offensiōis tāq̄ in cāpo ludiē: sed mirum Ga.2. si nobis nō illudiē. Ego em̄ fateor charitati tuæ solis eis scripturarū libris q iam canonici appellantē: didici hūc timorē honorēq; deferre: ut nullū eorū auctorem scribēdo aliqd errasse firmissime credā. Ac si aliqd in eis offendero litteris qd uideat cōtrarium ueritati: ni hil aliud q̄ uel mēdosum esse codicē: uel interptē nō assecutū esse qd dictū est uel me minime itellexisse nō ambigam. Alios aūt ita lego: ut quātalibet sanctitate doctrinaq; præpolleāt nō ideo uerum putē: qa ipsi ita senserūt: sed qa mihi uel p illos auctores canonicos: uel probabili rōne quod a uero nō abhorreat psuade re potuerūt. Nec te mi frater sentire aliqd alr existimo Prorsus inquā nō te arbitror: sic legi tuos libros uelle tanq̄ prophetarū & aplorū: de quorū scriptis quod oi errore careāt dubitare nefariū est. Absit hoc a pia hu/ militate: & ueraci de temetipo cogitatōe qua nisi esses pdit9 nō utiq; diceres. Vtinā mereremur cōplexꝰ tuos & collatōe mutua uel doceremus aliq̄ uel discerem9. Quod si teip̄m cōsideratione uitæ ac morū tuorū: nō si M mulate nō fallaciter dixisse credo: quātomagis æquū est me credere apl̄m paulum non aliud sensisse q̄ scri pserit: ubi ait de petro & barnaba. Cum uiderem quia Gal.2. non recte ingrediunt ad ueritatem euangelii dixi Pe/ tro coram omnibus. Si tu cum sis iudæus gentiliter & non iudaicæ uiuis quomodo gentes cogis iudaizare. De quo enī certus sim q̄ me scribendo uel loquendo non fallat: si fallebat apl̄us filios suos quos iterū par turiebat donec in eis xp̄s. id est ueritas formaret. Qui bus cum p̄misisset dicens. Quæ aūt scribo uobis: ecce Gal.4. corā deo qa non mentior non tm̄ ueraciter scribebat: sed nescio qua dispēsatoria simulatiōe fallebat uidis/ Gal.si. se se petrum & barnabā non recte ad euangelii uerita tem ingredientes: ac Petro in faciem restitisse: non ob aliud nisi q̄ gentes cogeret iudaizare. At enī satius est credere apl̄m Paulum aliqd non uere scripsisse q̄ apo stolum Petrum recte non aliqd egisse. Hoc si ita est di/ camus (quod absit) satius esse credere mentiri euange lium q̄ negatum esse a Petro xp̄m: & mentiri regnoꝝ librum q̄ tātū prophetam a dño deo tam excellenter electū & in concupiscenda atq; abducēda uxore alie/ na commisisse adulterium & in marito eius necando tam horrendū homicidiū. Immo uero sanctā scriptu ram in summo & cœlesti auctoritatis culmine collo/ catam de ueritate eius certus ac securus legam: & i ea homines uel approbatos uel emendatos uel damna tos ueraciter discam potius q̄ facta humana: dum in quibusdam laudabilis excellentiæ personis aliquan/ do credere timeo reprehendenda ipa diuina eloqa mi/ hi sint ubiq; suspecta. Manichæi plurima diuinarum scripturarum quibus eorum nefarius error clarissima sententiarum perspicuitate conuincit: quia in alium sensum detorquere non possunt falsa esse contendūt ita tamen ut eandem falsitatem non scribentibꝰ apo stolis tribuant. sed nescio quibus codicum corrupto/ ribus. Quod tamen quia nec pluribus siue antiquiori bus exemplaribus nec præcedentis linguæ auctorita/ te (unde latini libri interptati sunt) probare aliquan/ do potuerunt notissima omnibus ueritate supati con

fusiq; discedunt. Ita ne nō intelligit prudentia sancta tua quāta malitiæ illorum patescat occasio: si non ab aliis aplīcas litteras esse falsatas: sed ipos aplos falsa
N scripsisse dicamus. Nō inqs credibile est hoc in petro paulū qd ipe paulus fecerat arguisse. Non nūc inqro qd fecerit: sed qd scripserit quæro. Hoc ad quæstionez quā suscepi maxime ptinet: ut ueritas diuinaꝝ scriptu rarū ad nostrā fidē ædificādā memoriæ cōmēdata nō a qbuslibet: sed ab ipsis aplis: ac p hoc in canonicum auctoritatis culmen recepta ex oi pte uerax atq; indu/ bitāda pīstat. Nā si hoc fecit petrus qd facere debuit mentitus est paulus q; eū uiderit nō recte ingredientē ad ueritatem euāgelii. Quisqs em̄ hoc facit: qd facere debet: recte utiq; facit: & ideo falsum de eo dicit: q di/ cit eū nō recte fecisse qd eum nouit facere debuisse. Si aūt uerū scriplit paulus uerū est q; petrus nō recte tūc ingrediebat ad ueritatē euāgelii. Id uero faciebat qd facere nō debebat: & si tale aliqd paul9 ipe iā fecerat correctū potius etiā ipm̄ credā coapli sui correctionē nō potuisse negligere q; mēdaciter aliqd in sua æpla posuisse. Et æpla qualibet quātomagis in illa in qua
Gal. 1. plocutus ait. Quæ aūt scribo uobis: ecce corā deo: qa nō mētior. Ego qdē illud petrū sic egisse credo ut gen tes cogeret iudaizare. Hoc em̄ lego scripsisse paulum: quē mētitū esse nō credo: & ideo nō recte agebat hoc petrus. Erat enī cōtra euāgelii ueritatē: ut putarēt qui credebāt in xp̄z sine illis ueteribus sacramētis saluos se esse nō posse. Hoc enī cōtēdebāt antiochiæ q ex cir/ cūcisione crediderāt. Cōtra quos paulus pseueranter acriterq; cōfligit. Ipm̄ uero paulum non ad hoc id ges sisse qd uel Timothæū circūcidit: uel cēchris uotum p soluit: uel hierosolymis a iacobo admonitus cū eis q uouerāt legitima illa celebrāda suscepit: ut putari ui/ deret p ea sacramenta etiā xp̄ianā salutē dari. Sed ne illa quæ prioribus ut cōgruebāt tēporibus in umbris rerū futurarum deus fieri iusserat: tāq; idolatriā gen/ tiliū dānare crederet. Hoc est enī qd illi iacobus ait: auditū de illo esse q; discissionē doceat a moyse. Q d utiq; nefas est: ut credētes in xp̄m discindant a pphe/ tis xp̄i: tāq; eius doctrinam detestātes atq; dānātes de
Ioh. 5. quo ipe xp̄s dicit. Si crederetis moysi: crederetis & mi
Actu. 21. hi: de me enī ille scripsit. Attē de enī obsecro ipa uer/
O ba iacobi. Vides inqt frater quot milia sunt in iudæa qui crediderūt in xp̄z: & hi oēs æmulatores sunt legis Audierūt aūt de te quia discissionē doces a moyse: eo rū qui p gētes sunt iudæorū dicēs nō debere circūcide re eos filios suos: neq; scd'z cōsuetudinē igredi. Quid ergo est. Vtiq; oportet cōuenire multitudiuē audierūt enī te supueniss̄e: hoc ergo fac qd tibi dicim9. Sūt no bis uiri q̄ttuor uotū habētes sup se: his assumptis san/ ctifica te cum ipis & impēde in eos ut radāt capita: & scient oēs quia quæ de te audierūt falsa sunt: iz seque ris & ipe custodiens legē de gētibus aūt q crediderūt nos mādauimus iudicantes nihil eiusmodi seruare il los: nisi ut se obseruēt ab idolis immolato & a sangui ne & a fornicatiōe nō ut opinor obscurum est: & iaco bum hoc ideo monuisse: ut scirent falsa esse quæ de il lo audierant hi qui cum xp̄m ex iudæis credidissent: tñ æmulatores erant legis ne p doctrinaz xp̄i uelut sa crilega nec deo mandante conscripta damnari puta rent quæ p Moysen patribus fuerant ministrata. hoc 31.q.9. senten.
enī de paulo iactauerāt nō illi q intelligebāt quo ani mo a iudæis fidelibus obseruari tūc ista deberēt ppter cōmēdādā sc̄z auctoritatē diuinā & sacramētoꝝ illo/ rum ppheticam sanctitatē non ppter adipiscendā sa/ lutem quæ iam in xp̄o reuelabat & p baptismi sacra mentū ministrabat. Sed illi hoc de paulo sparserant q sic ea uolebant obseruari tāq; sine his in euangelio salus credentibus esse non posset. Ipm̄ enī senserāt ue hemētissimū gratiæ p̄dicatorē & intentioni eoꝝ ma/ xime aduersum docentē non p illā hoiem iustificari, sed p gratiam iesu xp̄i cuius p̄nunciandæ cā illæ um/ bræ in lege mādatæ sunt. Et ideo illi inuidiam & ple/ cutionem molientes concitare tāq; inimicū legis mā datorūq; diuinoꝝ criminabant cuius falsa crimina/ tionis inuidiam cōgruentius deuitare nō posset q; ut ea ipe celebraret quæ dānare tanq; sacrilega putaba/ tur atq; ita ostēderet nec iudæos tūc ab eis tanq; a ne/ fariis, phibendos nec gentiles ad ea tanq; ad necessa ria compellendos. Nā si reuera sic ea reprobaret: quē admodum de illo auditum erat: & ideo celebrāda su sciperet: ut actione simulata sua3 posset occultare sen tentiam: nō ei diceret iacobus. Et scient omnes sed di ceret: & putabunt omnes quonia3 quæ de te audierūt falsa sunt: p̄sertim: qa in ipsis hierosolymis apostoli iam decreuerant: ne quisq; gentes cogeret iudaizare: non autem decreuerant ne quisq; tunc iudæos iudai/ zare, phiberet q; uis etiam ipsos iam doctrina xp̄iana non cogeret. Proinde si post hoc apostolorum decre tum. Petrus habuit illam in antiochia simulationem qua gentes cogeret iudaizare: quo ia3 nec ipe cogeba tur: q; uis propter commendanda eloquia dei: quæ iudæis sunt credita non, phibebat. Quid mirum si cō/ P stringebat eum Paulus libere asserere: quod cum cæ/ teris apostolis se hierosolymis decreuisse meminerat. Si aute3 hoc (qd magis arbitror) ante illud hierosoly

mitanũ cõciliũ Petrus fecit: nec sic mirũ est: qd eũ uo/
lebat paulus nõ timide obtegere: sed fidẽter asserere:
qd eũ pariter sentire iã nouerat siue qd cũ eo contule
rat euãgeliũ: siue qd in cornelii cẽturionis uocatione
etiã diuinitus eũ de hac re admonitum acceperat: siue
qd anteq̃ illi quos timuerat uenissent antiochiã: cuz
gẽtibus eũ conuesci uiderat. Neq; em̃ negamus in hac
sna fuisse iã petrũ: in qua & paulus fuit. Non itaq; tũc
eũ quid in ea re uerũ esset docebat: sed eius simulatio
nẽ: q̃ gẽtes iudaizare cogebant arguebat: nõ ob aliud
nisi qa sic illa oia simulatoria gerebant tã q̃ uerũ essz
qd illi dicebãt q sine circũcisione ꝓputii atq; aliis ob
seruatõibus umbræ futuroꝝ putabãt: credẽtes saluos
esse nõ posse. Ergo & timothæũ circũcidit ꝓpterea ne
iudæis & maxime cognationi eius maternæ: sic uide/
rent q ex gẽtibus in xp̃m crediderãt detestari circunci
sionẽ sicut idolatria detestãda est: cũ illã deus fieri p̃
ceperit hãc sathanas psuaserit. Et Titũ ꝓpterea nõ cir
cũcidit ne occasionẽ daret eis q sine ulla circũcisione
dicebãt credẽtes saluos esse nõ posse: & ad deceptõez
gẽtiũ hoc etiã Paulũ sentire iactarent. Quod ipe satis
significat ubi ait. Sed neq; Titus q mecũ erat cuz essz
gręcus cõpulsus ẽ circũcidi ꝓpter subintroductos au/
tem falsos fratres q subintroierãt pscrutari libertatez
nostram: ut nos in seruitutẽ redigerẽt: quibus nec ad
horã cessimus subiectiõi: ut ueritas euãgelii pmaneat
apud uos. Hic apparet qd eos captare intellexerit: ut
nõ faceret qd in Timothæo fecerat: & q̃ ea libertate
facere poterat q̃ qua ostẽderat illa sacramẽta nec tan q̃
necessaria debere appeti: nec tã q̃ sacrilega debere dã
nari. Sz cauẽdũ est uidelicet in hac disputatiõe: ne si/
cut philosophi quædã facta hoim media dicamus: in
ter recte factũ & pctm̃ quæ neq; in recte factis: neq; in
peccatis numerent & urgeamur eo: q̃ obseruare legis
cerimonias nõ põt esse indifferẽs: sed aut bonum aut
malum. Vt si bonum dixerimus eas nos quoq; obser/
uare cogamur. Si aũt malum nõ uere sed simulate ab
apostolis obseruatas esse credamus. Ego uero aposto
lis non tam exẽplum philosophorum timeo quando
& illi in sua disputatione ueri aliqd dicũt q̃ forẽsium
aduocatorum qñ in alienarum causarum actione mẽ
tiunt. Quorum similitudo si in ipa expositiõe æpisto/
la ad Galathas ad confirmandam simulationem pe
tri & pauli putata est decẽter induci: quid ergo apud
te timeam nomen philosophorum q non ꝓpterea ua
nisunt: quia oia falsa dicũt. sed quia & falsis plæriq;
confidũt: & ubi uera inueniunt dicere a xp̃i gratia: q
est ipa ueritas: alieni sunt. Cur autem non dicam p̃ce
pta illa ueterum sacramentorum: nec bona esse: quia
non eis homines iustificant. Vmbræ em̃ sunt p̃nũciã/
tes gratiam qua iustificamur nec tamen mala quia di
uinitus p̃cepta sunt: temporibus personisq; congruẽ/
tia cum me adiuuet etiam ꝓphetica sententia qua dicit
deus se illi populo dedisse p̃cepta nõ bona. Forte em̃
ꝓpterea non dixit mala sed tm̃ nõ bona. id est nõ ta/
lia ut illis homines boni fiant aut sine illis boni non
fiant. Vellem me doceret benigna sinceritas tua: utrũ R
simulate quisq̃ sanctus orientalis cum Romam uene
rit ieiunet sabbato excepto illo die paschalis uigiliæ?
Quod si malum esse dixerimus non solum Romanã Distin. 12
ecclesiam: sed etiam multa ei uicina: & aliquanto re/ Illa
motiora damnabimus ubi mos idem tenet & manet.
Si autem nõ ieiunare sabbato malum putauerimꝰ tot
ecclesias otientis & multo maiorẽ orbis christiani par
tẽ qua temeritate criminabimur. Placet ne tibi ut me/
dium quidam esse dicamus quod tamen acceptabile
sit ei qui hoc nõ simulate. sed congruẽti societate atq;
obseruãtia fecerit. Et tamen nihil inde legimus in ca
nonicis libris præceptum esse christianis quãtomagis
illud malum dicere nõ audeo q deum præcepisse ipa
christiana fide negare nõ possuz qua didici nõ eo me
iustificari. sed gratia dei p iesum christum dominum
nostrum. Dico ergo circũcisionem ꝓputii & cætera hu
iusmodi priori populo p testamẽtum quod uetus dici
tur diuinitus data ad significationẽ futurorum quæ p
christum oportebat impleri qbus aduenientibus remã
sisse illa xp̃ianis legẽda tm̃ ad intelligẽtiam ptmissæ ꝓ
phetiæ nõ autem necessario facienda quasi adhuc ex/
pectãdum esset ut ueniret fidei reuelatio quæ his signi
ficabatur esse uẽtura. Sed q̃uis gẽtibus imponẽda nõ
essent nõ tamẽ sic debuisse auferri a cõsuetudie iudæo
rum tã q̃ detestãda atq; damnãda. Sensim ꝓinde atq;
paulatim feruẽte sane p̃dicatiõe gratiæ christi qua so/
la nossent credẽtes se iustificari saluosq; fieri. nõ illis
umbris rerum antea futurarum tũc iã ueniẽtium atq; p̃
sentium. ut in illorum iudæorum uocatiõe quos præ/
sentia carnis domini & apostolica tempora sic inue/
nerãt omnis illa actio consumeret umbrarũ hoc eis
suffecisse ad commendationem ut nõ tã q̃ detestãda
& similis idolatriæ uitaret ultra uero nõ haberet pro
gressum ne putaret necessaria tã q̃ uel ab illa salus es
set. uel sine illa esse non posset. Quod putauerunt hæ
retici qui dum uolunt & iudæi esse & christiani nec iu
dæi nec christiani esse potuerunt. Quorum sentẽ/
tiã mihi cauẽdam q̃uis in ea nun q̃ fuerim. tamẽ beni
uolẽtissime admonere dignatus es. in cuius sentẽtiæ

non cõsensionez sed simulationem timoris petrus in ciderat:ut de illo Paulus uerissime scriberet:qꝫ cuz eũ uidisset nõ recte ingredientem ad ueritatem euãgelii eiqz uerissime diceret qꝫ gẽtes iudaizare cogebat:quod Paulus utiqz nõ cogebat.Ob hoc illa uetera ueraciter ubi opus esset obseruãs:ut dãnãda nõ esse monstraret ꝑdicãs tamẽ instãter nõ eis:sed reuelata gratia fidei fideles saluos fieri:ne ad ea quenꝯ uelut necessaria suscipiẽda compelleret.Sic aũt credo apostolum paulũ ueraciter cuncta illa gessisse:nec tamẽ nũc quenꝯ factum ex iudæo xp̃ianum:uel cogo uel sino talia uera citer celebrare:sicut nec tu cui uidet Paulus ea similasse cogis istuz uel sinis talia simulare.An uis ut etiã ego dicam hanc esse summam quæstionis:immo sententiæ tuæ:ut post euãgelium xp̃i.benefaciãt credẽtes iudæi si sacrificia offerãt quæ obtulit paulus si filios circũcidãt si sabbatum obseruent ut paulus in Thimothæo:& omnes obseruauere iudæi:dum hæc simulate ac fallaciter agãt.Hoc si ita est:nõ iam in hæresim Hebionis uel eorũ quos uulgo nazaræos nũcupãt uel quãlibet aliã uerterẽ:sed nescio in quã nouam delabimur:quæ sit eo pernitiosior:quo nõ errore sed ꝓposito est ac uolũtate fallaci.Quod si respõdeas:ut te ab hac purges sentẽtia:tũc apostolos ista laudabiliter simulasse:ne scãdalizarent infirmi q ex iudæis multi crediderant:& ea respuẽda nõdum intelligebãt.Nũc uero cõfirmata per tot gentes doctrina gratiæ xp̃ianæ:cõfirmata etiã per omnes xp̃i ecclesias lectione legis & ꝓphetarum quõ hæc intelligenda nõ obseruãda reciteñ:qslqs ea simulãdo agere uoluerit uideat insanire:cur mihi nõ licet dicere apostoluz paulum:& alios recte fidei xp̃ianos:tunc illa uẽtera sacramenta paulũ obseruãdo ueraciter commẽdare debuisse ne putarent illa ꝓpheticæ significatõis obseruatões a piissimis patribus custoditæ tãꝯ sacrilegia diabolica a posteris detestatæ.Iã em̃ cum uenisset fides quæ prius illis obseruatiõibus p̃nũciata post mortẽ & resurrectionem dñi reuelata est:amisserãt tanꝯ uitã officii sui.Verũtamẽ sicut defuncta corpora necessariorum officiis deducẽda erãt quodãmodo ad sepulturam:nec simulate sed religiose:nõ aũt deseranda cõtinuo uel inimicorũ obtrectationibus tanꝯ canum morsibus ꝓiicienda.Proinde nũc qslqs xp̃ianorum quauis sit ex iudæis similiter ea celebrare uoluerit:tãꝯ sopitos cineres seruãs nõ erit pius deductor uel baiulus corporis:sed impius sepulturæ uiolator.Fateor sane in eo qd̃ æpistola cõtinet mea:qꝫ ideo sacramẽta iudæoruz Paulus celebrãda susceperat:cum iam xp̃i esset apls:ut doceret nõ esse pnitiosa his qui ea uellent sicut a parentibus p legem acceperãt custodire minus me posuisse illo dũtaxat tpe quo primuz fidei gratia reuelata est.Tũc em̃ hoc nõ erat pnitiosum ꝓgressu uero temporis erat pernitiosuz:nisi ille obseruatões ab omnibus xp̃ianis deserereñ:ne si tũc fierẽt:nõ discerneret quod deus populo suo per Moysen p̃cepit:ab eo quod i templis dæmoniorum spũs immundus instituit.Proinde potius culpãda est negligẽtia mea:quia hoc nõ addidi:quã obiurgatio tua.Verũtamen longe anteꝯ litteras tuas accepissem scribẽs cõtra Faustum manichæuz:quõ eũdem locum quis breuiter explicaueri:& hoc illic nõ ꝑtermiserim:& legere poterit si nõ dedigneñ benignitas tua:& a charissimis nostris per quos nũc hæc scripta misi:quõ uolueris tibi fides fiat:illud me ante dixisse mihiqz de animo meo crede quod coraz deo loquens iure charitatis exposco nũꝯ mihi uisum fuisse:etiam nunc xp̃ianos ex iudæis factos sacramenta illa uetera quolibet affectu celebrare:& quouis animo debere ab eis ullo modo coli cum illud de paulo semper ita senserim exquo illius mihi litteræ innotuerunt:sicut nec tibi uideñ hoc tẽpore cuiꝯ esse simulanda ista cũ hoc fecisse apostolos credas.Proinde sicut tu ecõtrario loqueris:& licet reclamãte (sicut scribis) mũdo libera uoce ꝓnuncias cerimonias iudæoruz:& pnitiosas esse & mortiferas xp̃ianis:& quicũqz eas obseruauerit siue ex iudæis siue ex gẽtibus eum in baratrũ diaboli deuolutum.ita ego hãc uocem tuam omnino cõfirmo & addo.Quicunqz eas obseruauerit:siue ex iudæis siue ex gẽtibus nõ solum ueraciter:uerũetiam simulate eum in baratrum diaboli deuolutum.Quidꝯris amplius.Sed sicut tu simulationem apostolorum: ab huius temporis ratione secernis:ita ego pauli apostoli ueracem tũc in his omnibus conuersationem ab huius temporis ꝯquis minime simulata cerimoniarum iudaicarum obseruatõe secerno:qm̃ tũc fuit approbãda nũc detestanda.Ita ꝯquis legerimus.Lex & ꝓphetæ usqz ad iohannem baptistam:& qa ꝓpterea quærebant iudæi xp̃m interficere:quia non solum soluebat sabbatum.sed & patrem suum dicebat deũ æqualem se faciens deo.& qa gratiã ꝓ gratia accepimus.& qm̃ lex p Moysen data ẽ gratia aũt & ueritas p iesum xp̃z facta est.Et p Hieremiam ꝓmissum est daturum deum testamentum nouum domui iuda non scd̃m testamẽtum quod disposuit patribus eorum non tamen arbitror ip̃m dñm fallaciter a parentibus circũcisum.aut si hoc ꝓpter ætatem minime ꝓhibebat.nec illud arbitror eũ dixisse fallaciter le proso quem certe non ille

ꝓ Moysen ꝑcepta obseruatio sed ipe mũdauerat uade & offer ꝓ te sacrificiũ qd ꝑcepit Moyses in testimoniũ illis. Nec fallaciter ascẽdit ad diẽ festũ usq; adeo non tã ostẽtatõis corã hoibus ut nõ euidẽter ascẽderit sed Gal.5. latẽter. At em̃ dixit idẽ apl'us. Ecce ego paul9 dico uobis: quia si circundamini christus uobis nihil prode/rit. Decepit ergo Timothæum & fecit ei nihil prodes/se christum. An quia hoc fallaciter factũ est. ideo nõ obfuit. At ipe hoc nõ posuit nec ait si circuncidamini ueraciter sicut nec fallaciter sed sine ulla exceptõe di/xit. Si circũcidamini xps uobis nihil ꝓderit. Sicut ergo tu uis hic locum dare sniæ tuæ. ut uelis subintelligi ni si fallaciter: ita nõ impudẽter flagito: ut etiã nos illic intelligere sinas eis dictũ. Si circũcidami: q ꝓpterea uolebãt circũcidi qd aliter se putabãt in xpo saluos esse nõ posse. Hoc ergo aio: hac uolũtate ista intẽtione qs/quis tũc circũcidebat': xps ei nihil oino ꝓderat. Sicut Gal.2. alibi apte dicit. Nã si p legem iusticia: ergo xps gratis mortuus est. Hoc ergo declarat: & qd ipe cõmemora/sti. Euacuati estis a xpo q in lege iustificamini a gratia Gal.5. excidistis. Illos itaq; arguit q se iustificari i lege crede/bãt: nõ q legitima illa in eius honore a quo mandata sunt obseruabãt intelligẽtes: & qua p̃nũciãdæ uerita/tis rõne mãdata sint & quousq; debeãt ꝓdurare. Vnde Gal.5. est illud qd ait. Si spũ ducimini: nõ adhuc estis sub le/ge. Vnde uelut colligis apparere q sub lege est: nõ di/X spensatiue: ut nostros putas uoluisse maiores sed uere ut ego intelligo eũ spm̃sanctũ nõ habere. Magna mihi uidet' quæstio: qd sit esse sub lege sic quẽadmodum apl'us culpat. Neq; em̃ hoc eũ ꝓpter circũcisionẽ arbi/tror dicere: aut illa sacrificia quæ tũc facta a patribus: Exo.20. nũc a xpianis nõ fiũt: & cætera hmõi: sed hoc ip̃m etiã qd lex iubet. Nõ cõcupisces: quod fatemur certe xpia/nos debere obseruare: atq; euãgelica maxime illustra tione ꝓdicari. Legẽ dicit esse sanctã & mãdatũ sanctũ Ro.7. & iustũ: & bonũ. Deinde subiũgit. Quod ergo bonũ est mihi factũ est mors. Absit. Sed pctm̃ ut appareat pctm̃ p bonũ mihi operatũ est mortẽ: ut fiat supra modũ pctor: aut pctm̃ p̃ mãdatũ. Quod aũt hic dicit pctm̃ Ro.5. p mãdatũ fieri supra modũ hoc alibi ait. Lex subintrauit ut abũdaret delictũ. Vbi aũt abũdauit delictũ sup abũdauit & gratia. Et alibi cũ superius de dispẽsatiõe gratiæ loqueret' q ipa iustificet uelut iterrogans ait. Quid ergo lex. Atq; huic interrogatiõi cõtinui rñdit. Gal.3. Præuaricatõis gratia posita est: donec ueniret semen cui promissum est. Hos ergo dãnabiliter dicit esse sub le/ge quos reos facit lex nõ iplẽtes legẽ dũ nõ intelligẽ/do gratiæ beneficiũ ad facienda dei ꝑcepta q̃si de suis uiribus supba elatõe p̃sumũt. Plenitudo em̃ legis charitas. Charitas uero dei diffusa est in cordibus nostris nõ p nosip̃os: sed p spm̃sanctũ q datus est nobis. Sed huic rei quãtũ satis est explicãdæ plixior fortasse & sui ꝓprii uoluminis sermo debet'. Si ergo illud qd lex ait Nõ cõcupisces si humana infirmitas gratia dei adiuta nõ fuerit: sub se reũ tenet & ꝓuaricatorẽ potius dãnat q̃ liberat pctõrẽ quãtomagis illa quæ significationis cã ꝑcepta sunt circũcisio & cætera quæ reuelatiõe gratiæ latius innotescẽte necesse fuerat aboleri: iustificare neminẽ poterant. Nõ tn̄ ideo fuerant tãq̃ diabolica gẽtiũ sacrilegia fugiẽda: etiam cum ipa gratia iã cœperat reuelari: quæ umbris talibus fuerat p̃nũcia/ta: sed pmittẽda paululũ eis maxime q ex illo populo cui data sunt uenerãt. Postea uero tanq̃ cũ honore se Y pulta sunt a xpianis oibus irreparabiliter deferenda. Hoc aũt qd dicis nõ dispẽsatiue ut nostri uoluere maiores qd sibi uult oro te. Aut em̃ hoc est quod ego appello officiosum mendaciũ: ut hæc dispẽsatio sit officiũ uelut honeste mentiẽdi aut qd aliud sit oino non uideo nisi forte addito noie dispẽsatõis fiat ut mendacium nõ sit mẽdacium. Quod si absurdum est: cur ergo nõ apte dicis officiosum mẽdacium defendendũ nisi forte nomen te mouet quia nõ tã usitatum est in ecclesiasticis libris uocabulũ officii quod Ambrosius Ambro. noster non timuit q suos quosdam libros utilium ꝑceptionum plenos de officiis uoluit appellare. An si of/ficiose mentiat' quisq; culpandus est si dispẽsatiue approbãdus. Rogo te mentiat' ubi legerit qui hoc putat quia & in hoc magna quæstio est: sit ne aliquãdo mẽtiri uiri boni: immo uiri xpiani quãlibet dictũ est. Sit Mat.5. in ore uestro est est: nõ nõ: ut nõ sub iudicio decidatis Et q cum fide audiunt. Perdes oẽs q loquunt' mendaps.5. cium. Sed ut dixi & alia & magna quæstio est: eligat quod uoluerit q hoc existimat ubi mẽtiat' dũ tamen a scribẽtibus auctoribus sanctarum scripturarũ & maxime canonicarũ: inconcusse credat' & defendat' omni no abesse mẽdacium ne dispẽsatores xpi: de qbus di/1.Cor.5. ctum est. Hic iã quærit' inter dispẽsatores: ut fidelis qs inueniat' tanq̃ magnũ aliqd sibi fideliter didicisse uideant' pro ueritatis dispensatione mẽtiri cũ ipa fides in latino sermone ab eo dicat' appellata qa fit quod dicit'. Vbi aũt fit quod dicit' mentiendi utiq; nõ est locus. Fidelis igit' dispensator apostolus paulus procul dubio nobis exhibet in scribendo fidem: qa ueritatis dispensator erat nõ falsitatis. Ac per hoc uerũ scripsit uidisse se petrum non recte ingredientem ad ueritatẽ euangelii: eiq; in faciem restitisse q gentes cogeret iu/

daizare. Ipe uero petr9 quod a paulo fiebat utiliter libertate charitatis sancta ac benigna pietate humilitatis accepit: itaq; ita rarius & sanctius exemplū poste/ris pbuit: quo nō dedignarent sicubi forte recti tramitē religiōsent etiā a posterioribus corrigi: q̄ paul9 quo cōfidēter auderēt etiā minores maioribus p defendē/da euāgelica ueritate salua fraterna charitate resiste/re. Nam cum satius multo sit a tenēdo itinere in nullo q̄ in aliquo declinare: multo est tñ mirabili9 & laudabilius libēter accipe corrigētē: q̄ audacter corrige/re deviantē. Est laus itaq; iustæ libertatis in paulo: & sancte humilitatis in petro: quæ quātum mihi p mo/dulo meo uidet: magis fuerat aduersus calumniantē porphyrium defendēda q̄ ut ei daret obtrectādi maior occasio: qua multo mordaci9 criminaret xp̄ianos fallaciter: uel suas litteras scribere: uel dei sui sacramē
Z ta tractare. Flagitas a me ut aliquē saltem unum ostē dā: cuius in hac re sniam sim secutus: cū tu tam plures noiatim cōmemoraueris q te in eo quod astruis p̄cesserūt petēs ut in eo si te reprehendo errantē patiar te errare cum talibus. Quod ego fateor neminē legi: sz cū sint ferme sex uel septē horū quattuor auctoritatem tu quoq; infringis. Nā Laodicenū cuius nomē taces: de ecclesia dicis nuper egressum. Alexādrum aūt ueterē hæreticū. Origenē uero ac Didymū reprehensos abste lego in recētioribus opusculis tuis: & nō mediocriter nec de mediocribus qōnibus q̄uis Origenē mirabili/ter ante laudaueris. Cū his ergo errare: puto: quia nec teipe patieris q̄uis hoc pinde dicat: ac si in hac sentētia nō errauerint. Nā quis est q se uelit cū quolibet errare. Tres igit restāt. Eusebius emisenus. Theodorus Heracleotes: & quē paulo post cōmemoras iohānes: q dudū in pōtificali gradu cōstātinopolitanā rexit ecclesiā. Porro si quæras uel recolas: qd hīc senserit noster Ambrosius: qd noster itidē Cyprianus iuenies fortasse nec nobis defuisse quos in eo qd̄ asserimus seq̄remur quā q̄ sicut pauloante dixi: tātūmodo scripturis canonicis hāc ingenuā debeā seruitutē qua eas solas ita sequar: ut cōscriptores earū nihil in eis omnino erraſſe: nihil fallaciter posuisse nō dubitem. Proinde cū quæro tertiū: ut tres etiaz ego tribus opponā. Possem qdē (ut arbitror) facile repire si multa legissem. Verū tñ ipe mihi p his oībus: imo supra hos oēs aplos paul9 occurrit. Ad ip̄m cōfugio ad ip̄z oēs q aliud sentiunt litteralibus suis tractatibus p uoco ip̄m interrogās interpello & reqro: in eo qd̄ scriptū est ad Galathas: ui disse se petrū nō recte ingredientē ad ueritatē euangelii eiq; in faciē p̄pterea restitisse q̄ illa simulatione gētes iudaizare cogebat. Vtrū ueraz scripserit: an fortē nescio qua dispēsatiua falsitate mētitus sit. Et audio eū Paulo superius in eiusdem narratōis exordio religiosa uoce mihi clamantē. Quæ aūt scribo uobis: ecce coram Gal.1.
deo q̄a nō mentior. Dent ueniā q̄libet aliud opinantes: ego magis credo tanto apostolo in suis & p̄ suis
litteris iurāti: q̄ cuiq; doctissimo de alienis litteris di/sputāti. Nec dici timeo: sic paulum defendere q̄ non simularit errorem iudæoruz: sed uere fuerit in errore. Quoniā neq; simulabat errorē q libertate apostolica sicut illi tēpori cōgruebat: uetera illa sacramenta ubi opus erat agendo cōmendabat ea: nō solum sathane uersutia decipiēdis hominibus: sed dei p̄uidentia p̄nūciādis reb9 futuris p̄phetice cōstituta. Nec uere fuerat in errore iudæorum: q nō solum nouerat: sed etiā instanter & acriter p̄dicabat eos errare q putabāt gentibus imponēda uel iustificationi quorūcūq; fideliū necessaria. Quod aūt dixi eū factū iudæis tanq̄ iudæum A
& tanq̄ gentilem gentilibus nō mentiētis astu: sz cōpatiētis affectu quēadmodum dixerim parū mihi uisus es attēdisse: immo ego fortasse nō satis hoc explanare potuerim. Neq; em̄ hoc ideo dixi q̄ misericorditer illa simulauerit: sed q̄a sic ea nō simulauit quæ faciebat similia iudæis: quēadmodū nec illa quæ faciebat similia gētibus quæ tu quoq; commemorasti: atq; in eo me quod nō ingrate fateor adiuuisti. Cū em̄ abste quæsisse z in æpla mea quō putet ideo factus iudæis tanq̄ iudæus q̄a fallaciter suscepit sacramēta iudæoz cū & gentibus tāq̄ gētilis factus sit nec tñ suscepit fallaciter sacrificia gentiū. Tu nōdisti in eo factū gētib9 tanq̄ gētilē q̄ p̄putiū receperit q̄ indifferenter p̄miserit uesci cibis quos dānāt iudæi: Vbi ego quæro: utrū & hoc simulate fecerit. Quod si absurdissimū atq; falsissimū est. Sic ergo & illa in quibus iudæorum cōsuetudini congruebat libertate prudēti nō necessitate seruili aut quod est indignius dispēsatione fallaci potiq̄ fideli. Fidelibus em̄ & his q cognouerunt ueritatem sicut ipe testat: nisi forte & hic fallit: oīs creatura dei bona est: & nihil abiiciēdū qd̄ cū gratiarūactione accipit. Ergo & ipsi paulo nō solū uiro uerūetiam dispēsatori maxime fideli: nō solū cognitori: uerūetiam doctori ueritatis: oīs utiq; in cibis creatura dei non simulate: sed uere bona erat. Cur igit nihil simulate suscipiendo sacroz cerimoniarūq; gentilium: sed de cibis & p̄putio uera sentiēdo atq; docēdo tamen tāq̄ gētilis factus est gentibus & nō potuit fieri tāq̄ iudæus iudæis: nisi fallaciter suscipiendo sacramenta iudæorū Cur oleastro inserto obseruauit dispensatōis ueracz

fidē:& naturalibus ramis nō extra sed in arbore cōsti
tutis nescio qđ dispēsatoriæ uelamē simulatōis obten
dit. Cur factus tanq̄ gētilis gētibus qđ sentit docet qđ
agit sentit. Factus aūt tanq̄ iudæus iudæis: aliud clau
dit in pectore: aliud ꝓmit in uerbis in factis in scriptis
Gal.2. Sed absit hoc sapere. Vtriscq; em̄ debebat charitatē de
corde puro:& cōsciētia bona.& fide nō ficta. Ac per
hoc oībus oīa factus est: ut omnes lucrifaceret: nō mē
tiētis astu: sed compatiētis affectu. id est. nō oīa mala
hoīm fallaciter agēdo: sed alioq; oīm malis oībus tā/
q̄ si sua essent misericordis medicinæ diligentiam ꝓ/
curādo. Cū itaq; illa testamenti ueteris sacramēta etiā
sibi agenda miniме recusabat: nō misericorditer fal/
lebat: sed oīno nō fallēs: atq; hoc modo a dnō deo il
la usq; ad certi tpis dispēsationem iussa esse cōmēdās:
a sacrilegis sacris gētiū distinguebat. Tūc aūt nō mē/
tiētis astu: sed cōpatientis affectu: iudæis tanq̄ iudæ
fiebat qñ eos ab illo errore: quo uel in xp̄m credere no
lebāt: uel p uetera sacerdotia sua cerimoniarumq; ob
seruatōes se a pctis posse mundari: fieriq; saluos existi
mabāt: sic liberare cupiebat tanq̄ ip̄e illo errore tene
rēt: diligens utiq; ꝓximum tanq̄ seip̄m & hæc aliis fa
ciens: quæ sibi ab aliis fieri uellet: si hoc illi opus esset
Gal.2. Quod cum dns monuisset adiunxit. Hæc est em̄ lex &
pphetæ. Hūc cōpatiētis affectum in eadē æp̄la ad ga
Gal.5 lathas ꝑcipit dicēs. Si ꝓoccupatus fuerit hō in aliquo
delicto: uos q spirituales estis instruite hmōi in spū le/
nitatis intēdēs teip̄m: ne & tu tēteris. Vide si nō dixit
ferit tāq̄ ille: ut illum lucrifacias nō utiq; ut ip̄m deli/
ctum fallaciter ageret: aut se id habere simularet: sed
ut in alterius delicto qđ etiā sibi accidere posset atten
deret atq; ita alteri tāq̄ sibi ab altero uellet misericor
diter subueniret. Hoc est nō mētiētis astu: sed cōpatiē/
tis affectu. Sic iudæo sic gentili: sic cuilibet homī pau/
lus in errore uel pctō aliquo constituto non simulan
do qđ non erat: sed compatiendo: quia esse potuisset
tanq̄ qui se hoiem cogitaret: omnibus oīa factus est:
Rut oēs lucrifaceret. Teip̄m si placet obsecro te paulisp
intuere: teip̄m inq̄ erga me metip̄m & recole: uel si ha
bes cōscripta relege uerba tua in illa æp̄la quā mihi p
fratrē nostrū iā collegā meum Cyprianum breuiore
misisti q̄ ueraci q̄ germano q̄ pleno charitatis affectu
cuq; quædā me in te commisisse expostulasses grauiter
subiunxisti. In hoc ledit amicitia: in hoc necessitudi/
nis iura uiolant ne uideamur certare pueriliter & fau
toribus inuicē uel detractoribus nostris tribuere mate
riā contendēdi. Hæc abs te uerba non solum ex aio di
cta sentio: uerūetiā benigno aio ad cōsulendum mihi
Deniq; addis qđ etiā si nō adderes appareret: & dicis
Hæc scribo qa te pure & xp̄iane diligere cupio: nec qc
q̄ in mea mēte retinere qđ distet a labiis. O uir sancte
mihiq; (ut deus uidet aīam meā) ueraci corde dilecte:
hoc ip̄z qđ posuisti in litteris tuis: qđ te mihi exhibuis
se non dubito hoc ip̄m oīno ap̄lm paulum credo exhi
buisse in litteris suis non unicuilibet homini: sed iu/
dæis & græcis & oībus gentibus filiis suis quos in euā
gelio genuerat: & quos pariendos parturiebat: & de/
inde posterorum tot milibus fidelium xp̄ianorum ꝓ/
pter quos illa memoriæ commēdabat epistola: ut ni
hil in sua mente retineret qđ distaret a labiis. Certe fa
ctus es etiā tu tanq̄ ego non mentientis astu: sed com
patientis affectu: cum cogitares tam me non relinquē
dum in ea culpa in quam me prolapsum existimasti q̄
nec te uelles si eo mō ꝓlapsus esses. Vnde agens gra/
tias beniuolæ menti erga me tuæ simul posco: ut etiā
mihi non succenseas: q̄ cum in opusculis tuis aliqua
me mouerent motum meū intimaui tibi. Hoc erga me
ab omnibus obseruari uolens: quod erga te ip̄e serua/
ui: ut quicquid improbandum putant in scriptis meis
nec claudant subdolo pectore nec ita reprehendant
apud alios ut taceant apud me hinc potius existimās
ledi amicitiā & necessitudinis iura uiolari. Nescio em̄
utrum amicitiæ christianæ putandæ sint: in quib9 ma
gis ualet uulgare ꝓuerbium. Obsequium amicos ueri/ Terentiꝰ
tas odium parit q̄ ecclesiasticum. Fideliora sunt uul/ Pro. 27.
nera amici q̄ uoluntaria oscula inimici. Proinde cha
rissimos nostros qui nostris laboribus sinceriſſime sa
uent hoc potius quanta possumus instātia doceamus
quo sciant fieri posse. ut inter charissimos aliquid al/
terutro sermone contradicatur. nec tamen ipsa chari
tas minuatur. nec ueritas odium pariat. quæ debetur
amicitiæ siue illud uerum sit quod contradicitur. siue
corde ueraci qualecunq; sit dicitur non retinendo in
mente quod a labiis distet. Credant igitur fratres sa/ C
miliares tui quibus testimonium perhibes q̄ sint uasa
christi me inuito factum nec mediocrem de hac re do
lorem inesse cordi meo q̄ litteræ meæ prius in multo
rum manus uenerint q̄ ad te ad quez scriptæ sunt per
uenire potuerūt. Quo aūt mō id acciderit & lōgū est
narrare & nisi fallor supfluū cū sufficiat si qd mihi in
hoc credat nō eo factū aio quo putat. nec oīno meæ
fuisse uolūtatis aut dispositōis aut cōsensiōis aut saltē
cognitōis ut fieret. Hoc si nō credūt (quod deo teste lo
quor) quid amplius faciam nō habeo. Ego tamen ab
sit ut eos credam hæc tuæ sanctitati maliuola mente
suggerere ad excitandas inter nos inimicitias. quas

mia dñi dei nostri auertat a nobis: sed sine ullo nocẽ/
di aio facile de hoie humana uitia suspicari. Hoc ei me
de illis æquũ est credere: si uasa sunt xp̃i nõ in cõtume
liã: sed in honorẽ facta: & disposita in domo magna
a deo ad omne opus bonũ. Quod si post hãc attesta/
tionẽ meã: si in noticiã eoꝝ uenerit facere uoluerint q̃
nõ recte faciãt: & tu uides qd' sane scripserã: & nullũ
me librũ æduersus te Romã misisse: ideo scripserã: qa
D & liber nomen ab ipa æpla discernebam. Vnde oino
nescio qd aliud te audisse existimauerã: & Romã nec
ipam æplam: sed tibi miserã: & aduersus te nõ esse ar/
bitrabar: qd' sinceritate amicitiæ: siue ad admonẽduꝫ
siue ad te uel me abs te corrigẽdũ fecisse me noueram
exceptis aũt familiaribus tuis. teip̃m obsecro p gratiã
qua redẽpti sumus: ut quæcũq; tua bona quæ dñi pie/
tate tibi cõcessa sunt in litteris meis posui. Nõ me exi/
stimes insidioso blãdiloqo posuisse. Si qd aũt i te pec
caui: dimittas mihi. Nec illud qd' de te nescio cuiꝰ poe
tæ factũ: ineptius fortasse q̃ litteratius a me cõmemo/
ratũ est: amplius q̃ dixi: ad te trahas cũ cõtinuo subie
cerim nõ hoc ideo me dixisse: ut oculos cordis recipe/
res quos absit unq̃ ut amiseris sꝫ ut aduerteres quos sa
nos & uigiles haberes. Propter solã ergo παλιῳδιαν
si scripserimꝰ aliqd qd' scripto posteriore destruere de
beamꝰ: mitãdã nõ ꝓpter stesichoriꝰ cæcitatẽ quã cor di
tuo nec tribui nec timui attingẽdũ illud existimaui at/
q; idẽtidem rogo: ut me fidẽter corrigas ubi mihi hoc
opus esse, pspexeris. Quã q̃ em̃ secũdũ bonoꝝ uocabu
la quæ iã ecclesiæ usus obtinuit ep̃atus p̃sbyterio ma/
ior sit: tñ in multis rebus Augustinus Hieronymo mi/
nor est. Licet etiã a minore quolibet nõ sit refugiẽda
E uel dedignãda correptio. De interp̃tatõe tua iam mi/
hi psuasisti: qua utilitate scripturas uolueris transfer/
re de hebræis: ut scꝫ ea quæ a iudæis p̃termissa uel cor
rupta sunt proferres in mediũ sed insinuare digneris
a qbus iudæis utrum ab eisip̃is q ante aduẽtum dñi in/
terp̃tati sunt. Et si ita est: qbus uel quonã eoꝝ. An ab
istis posteriꝰ q propterea putari possunt aliqua de co
dicibus græcis uel subtraxisse uel in eis corrupisse ne il
lis testimoniis de xp̃iana fide uincerent'. Illi aũt ante
riores cur hoc facere uoluerint nõ iuenio. Deinde no
bis mittas obsecro interp̃tationẽ tuã de septuaginta:
quã te ædidisse nesciebã librũ quoq; tuũ cuius mentio
nẽ feci sti de optimo gñe interpretãdi cupio legere: &
adhuc nosse quõ coæquãda sit in interprete peritia li/
guaꝝ cõiecturis eoꝝ q scripturas edisserẽdo ptractant
quos necesse etiã si rectæ atq; unius fidei fuerit uarias
parere in multoꝝ locoꝝ obscuritate snias q̃uis neq̃q̃

ipsa uarietas ab eiusdem fidei unitate discordet sicut
etiã unus tractator secũdũ eãdẽ fideꝫ aliter atq; aliter
eundẽ locũ põt exponere: qa hoc eius obscuritas pati
tur. Ideo aũt desidero interpretationẽ tuã de septuagi
ta ut tanta latinoꝝ interpretũ q qualescunq; hoc auli
sunt quãtũ possumus imperitia careamus: & hi q mei
uidere putãt utilibus laboribus tuis: tãdẽ aliqñ si fieri
põt intelligant propterea me nolle tuã ex hebræo in/
terpretationẽ in ecclesiis legi ne contra septuaginta
auctoritatem tanq̃ nouũ aliquid proferentes magno
scandalo pturbemus plebes christi quaꝝ aures & cor
da illã interpretationẽ audire cõsueuerunt quæ etiam
ab aplis approbata est. Vnde illud apud ionã. Virgul
tum si in hebræo nec hædera est nec cucurbita sed ne/
scio qd aliud quod trũco suo nixũ nullis sustendãdũ
adminiculis erigat' mallẽ iã in oibus latinis cucurbi
tã legi. Nõ em̃ frustra hoc puto septuaginta posuisse.
nisi qa huic simile sciebant. Satis me imo fortasse plꝰ
q̃ satis tribus æplis tuis rñdisse arbitror quaꝝ duas p
Cyprianũ accepi unã p firmuꝫ. Rescribe quod usum
fuerit ad nos uel alios instruendos. Dabo aũt operaꝫ
diligentiorẽ quãtum me adiuuat dñs ut litteræ q̃s ad
te scribo priꝰ ad te pueniãt q̃ ad quẽq̃ a quo latiꝰ disp
gant'. Fateor ei nec mihi hoc fieri uelle de tuis ad me
qd' de meis ad te factuꝫ iustissime expostulas. Tñ pla/
ceat nobis inuicẽ non tm̃ charitas uerũetiam libertas
amicitiæ ne apud me taceas uel ego apud te quod in
nostris litteris uicissim nos mouet eo scꝫ aio q oculis
dei in fraterna dilectione non displicet. Quod si in/
ter nos fieri posse sine ipsius dilectiõis pnitiosa offen
sione non putas non fiat. Illa eni charitas quã tecum
habere uellem profiteor maior est. sed melior hæc mi
nor q̃ nulla est.

¶ Sancti Augustini episcopi ad beatum Hierony. pre
sbyterum expositionem petentis de eo quod scribit
in canonica iacobi. Si quis totã legẽ seruauerit offen/
dat aũt in uno factus est oim reus ubi plurima tractat
de connexione uirtutũ ac uitiorũ secũdũ philosopho
rum catholicorũq; sententias. Epi. XXXVIII

QVod ad te scripsi honorande mihi in
xp̃o frater Hiero. q̃rẽs de aia hũana si
nascẽtibꝰ singulis nouæ singulæ nũc
usq; fiũt ubi peccati uinculũ contra/
hũt quod per sacramẽtum gratiæ xp̃i
etiã i infantibus recẽter natis soluẽdũ eẽ nõ dubitamꝰ
cũ in nõ puũ uolumẽ pcederet nolui ulla alia oneri/
re quæstione: sed quod urget acrius multo minus est
negligendũ. Proinde quæro: & p deum obsecro: ut ei

lac. 2.

ponas mihi qđ multis existimo ꝓfuturꝫ: aut si iam uel abs te uel ab alio aliquo expositū habes. dirigas nobis quō accipiēdum sit: qđ in æpla aplī iacobi scriptū est. Quicūq; em̄ totā legem seruauerit: offendat autez in uno: factus est oím reus: quæ res talis ac tanta est: ut qđ hinc tibi nō iā olim scripsi multū me pœniteat. De agenda nāq; ꝑsenti uita quō ad uitaz pueniamus æternā: nō de ꝑterita ꝑscrutāda quā penitus demersit obliuio sicut ē illud quod de aía querēdū putaui: hæc uertit̄ quæstio. Elegāter aūr dictū esse narrat̄: qđ huic rei satis apte cōuenit. Cū qdā ruisset in puteum: ubi aq̄ tāta erat: ut eū magis exciperet ne moreret̄: q̄ suffocaret ne loqueret̄: accessit alius & eo uiso admirans ait. Quō huc cecidisti. At ille. Obsecro inquit cogita quō hinc me liberes: nō quō huc ceciderim quæras. Ita q̄m fatemur: & fide catholica tenemus de reatu peccati tā q̄ de puteo etiā paruuli infantis aíam xp̄i gratia liberādā satis est ei q; modū quō salua fiat nouimus etiaz si nunq̄ quō in malū illud deuenerit nouerimus. Sz ideo putaui esse quærendū: ne forte ex illis opinionibus incarnatōis aíæ aliquā teneamus incautius quæ liberādā ꝓrsus aíam paruuli cōtradicat negās eā esse in isto malo. Hoc igit̄ firmissime retēto q; aía paruuli de reatu peccati liberāda est: nec alio modo liberāda: nisi gratia dei p iesum xp̄m dn̄m nostrū: si possum9 etiā ipsius mali cām & originē nosse: uaniloqs nō disputatoribus sed litigatoribus patius instructiusq; resistim9 Si aūt nō possum9 nō qa latet miseriæ principiū: ideo pigrescere miæ debet officiuz. Aduersus eos aūt q sibi uident̄ scire qđ nesciūt: hoc tutiores sum9 q; hāc ignorātiā nostrā non ignoramus. Aliud est em̄ qđ nescire malū est: aliud qđ sciri uel nō pōt: uel nō op9 est: uel ad uitā quā quærimus indifferēs est. Hoc uero qđ de litteris aplī iacobi nūc reqro: in hac ipa qua uiuimus & ut semp uiuamus deo placere studemus actiōe uer/

Glaſ. Quō igit̄ intelligēdū est obsecro te. Quicūq; totā legē seruauerit offendat aūt in uno factus est oíz reus ne q furtū fecerit: immo uero q dixerit diuiti. Sede hic pauperi aūt tu sta illic & homicidii & adulterii & sacrilegii reus est. Quod si nō est quō qui í uno offendat factus est oím reus. An illud qđ dixit de diuite & paupere ad ista nō ptinet quoꝝ si quis í uno offende/rit factus est oím reus. Sed recolendum est unde uenerit illa snia: & quæ illā supiora pepererit: quibusq; cōnexa depēdeat. Fratres mei: nolite inqt in psonarum acceptiōe habere fidē dn̄i nostri iesu xp̄i gloriæ. Etem̄ si introierit in cōuētu nostro uir annulū aureū habēs inueste candida introierit autem & pauper in sordido habitu & intendatis in eum qui indutus est ueste præclara: & dicatis ei. Tu sede hic bene pauperi autez dicatis tu sta illic aut sede sub scabello pedum meorū nōne iudicatis apud uosmetipos: & facti esti s iudices cogitationum iniquarum. Audite fratres dilectissimi: nōne deus elegit pauperes in hoc mūdo: diuites in fide: & hæredes regni qđ repromisit deus diligentibus se. Vos autem exhonorastis pauperem ꝓpter illum scilicet cui dictum est. Sta illic cum habenti annulum aureum dictum esset: tu sede hic bene. Ac deinde sequit̄ eandem ip̄am sententiam latius uersans & explicans. Nonne inquit diuites p potentiaz opprimūt uos: & trahunt ad iudicia. Nonne ip̄i blasphemāt bonum nomen quod inuocatum est sup uos. Siquidem legem perficitis regalem scd̄m scripturam. Diliges ꝓximum tuum sicut teip̄m benefacitis. Si autem accipitis personas pct̄m operamini redarguti a lege quasi transgressores. Vide quemadmodum transgressores legis appellat: qui dicunt diuiti sede hic & pauperi sta illic. Vnde ne putarēt contemptibile esse pct̄m in hac una re legem trāsgredi secutus adiunxit. Quicūq; totā legez seruauerit offendat autem in uno factus est omnium reus. Qui em̄ dixit. Non mœchaberis dixit. Et non occides. Quod si non occidis mœcharis autē factus es transgressor legis ꝓpter id qđ dixerat. Redarguti a lege quasi transgressores. Quæ cum ita sint consequens uidet̄: nisi alio modo intelligendum ostēdatur: ut qui dixerit̄ diuiti. Sede hic & paupi sta illic huic non honorem quem illi deferens: & idolatra & blasphemus & adulter & homicida: ne quod longum est cuncta commemorem: reus omnium criminum iudicandus est. Offendens quippe in uno factus omnium H reus. At em̄ q unam uirtutem habet omnes habet: & qui unam non habet: nullam habet. Hoc si uerum est confirmatur ista sententia: sed ego eam exponi uolo: non confirmari quæ per seipsam apud nos omnibus philosophorum auctoritatibus firmior est. Et illud q dem de uirtutibus & uitiis si ueraciter dicitur: non est consequens ut propter hoc omnia peccata sint paria. Nam illud de inseparabilitate uirtutum nisi forsitan fallor: tamen si uerū memini (quod uix memini) omnibus philosophis placuit: qui easdem uirtutes agendæ uitæ necessarias esse dixerunt. Hoc autem de parilitate pct̄ōrum soli stoici ausi sūt disputare cōtra omnē sensum generis humani quam eoruz uanitatem in ioviniano illo qui in hac sententia stoicus erat in aucupādis aūt & defensandis uoluptatib9 epicure9 de scripturis sāctis dilucidissime conuicisti. In qua tua sua/

uissima & ꝑclarissima disputatõe satis euidẽter appa/
ruit: nõ placuisse auctorib9 nostris uel ipsi, potius quæ
p eos locuta est ueritati: oía esse paria pcta. Quõ autẽ
fieri possit: ut etiã si hoc de uirtutib9 uerũ ẽ: nõ tñ ideo
cogamur fateri æq̃litatẽ oĩm pctõꝝ quãtũ possum ad
I iuuãte dño apire conabor. Quod si effecero, approba/
bis: ubi uero causæ defuero: tu supplebis certe hinc p/
suadẽt: q unã uirtutẽ habuerit habere oẽs: & oẽs deesse cui una defuerit q̃ prudẽtia nec ignauia nec iniusta
nec intẽperãs põt esse nã si aliqd horꝝ fuerit prudẽtia
nõ erit. Porro si prudẽtia tũc erit si & fortis & iusta &
tẽperãs sit: pfecto ubi fuerit secũ hz cæteras. Sic & for
titudo imprudẽs esse nõ põt uel intẽperãs: uel iniusta
sic tẽperãtia necesse est: ut prudẽs fortis & iusta sit. Sic
iusticia nõ ẽ nisi sit prudẽs fortis tẽperãs. ita ubi ẽ una
uera aliqua earꝝ: & aliæ similiter sunt. Vbi aũt aliæ de
sunt: uera una illa nõ est: etiaz si aliquo modo similis
K esse uideat. Sũt em̃ (ut scis) quædã uitia uirtutibus ap
ta: discretione cõtraria: ut imprudẽtia prudẽtiæ. Sunt
autem quædam quæ tm̃ uitia sunt: ideo cõtraria qua/
dã tamẽ specie fallaci similia: ut eidem prudẽtiæ non
imprudẽtia sed astutia. Nũc em̃ eã dico astutiam: quæ
usitatius in malicios intelligi & uocari solet: non si/
cut nostra log scriptura cõsueuit: quæ sæpe astutiam
Mat. 10. in bono ponit. Vnde. Estote astuti ut serpẽtes: & illud
Vt & innocẽtibus det astutiã q̃ q̃ & apud illos roma/
næ linguæ disertissimus dixerit. Neq; illi tñ ad cauen/
dum dolus aut austutia deerãt astutiã ponẽs in bono
sed apud illos rarissimuz apud nostros frequẽtissimũ
est. Itẽq; in partibus temperãtiæ apertissime contraria
est effusio parsimoniæ. Ea uero quæ tenacitas dici uul
go solet: uitium quidẽ est: tñ parsimoniæ simile nõ na
tura: sed fallacissima specie. Itẽ dissimilitudine mani/
festa cõtraria est iniusticia iusticiæ. Solet aũt quasi imi
tari iusticiã uindicãdi se libido: sed uitium est. Ignauia
fortitudini pspicuæ cõtraria est: duritia uere distat na
tura fallit similitudine. Cõstantia pars quædã uirtutis
est. Ab hac incõstãtia lõge abhorret: & indubie cõtra
sistit. Pertinacia uero cõstãtia dici affectat & nõ est qa
L illa est uirtus hoc uitium. Vt ergo nõ iterum hæc eadẽ
commemorare necesse sit: exempli gratia ponam9 ali
Salustius quid unde possint cætera intelligi. Catilina ut de illo
scripserũt q nosse potuerũt frigus sitim famẽ ferre po/
terat eratq; patiẽs inediæ algoris uigiliæ supra q̃ cuiq̃
credibile est ac p hoc & sibi & suis magna p̃ditus forti
tudine uidebat. sed hæc fortitudo prudẽs nõ erat ma
la em̃ p bonis eligebat. Tẽperãs non erat corruptelis
em̃ turpissimis fœdebat. Iustus nõ erat nã contra pa/
triã coniurauerat. Et ideo nec fortitudo erat: sed duri
tia sibi ut stultos falleret nomẽ fortitudinis ponebat
Nã si fortitudo esset nõ uitiũ sz uirt9 esset. Si aũt uirt9
essz a cæteris uirtutibus tãq̃ inseparabilib9 comitibus
nunq̃ relinqueret. Quapropter dum quærit etiaz de
uitiis utrum ipa similiter omnia sint. ubi unuz erit aut
nulla sint. ubi unum non erit laboriosum est id osten
dere, pterea quia uni uirtuti duo uitia opponi solent
Et quod aperte contrarium est & quod specie similitu
dinis adumbrat. Vnde illa Catilinæ qa fortitudo nõ
erat quæ esset cum, secum uirtutes alias non habebat
facilius uidebat. Quod uero ignauia fuerit ubi exerci
tatio quaslibet grauissimas molestias perpetiẽdi atq;
tolerãdi supra q̃ cuiq̃ credibile est fuit. ægre persuade
re potest. Sed forte acutius intuentibus ignauia appa
ret ipsa duritia quia laborem bonorum studiorum q/
bus uera acquiritur fortitudo neglexerat. Verũtamẽ
quia sunt audaces qui timidi non sunt. & rursus timi
di quibus abest audacia cum sit utrũq; uitium quoniã
qui uera uirtute fortis est nec temere audet nec incon
sulte timet cogimur fateri uitia plura esse uirtutibus.
Vnde aliqñ uitium uitio tollit. ut amore laudis amor
pecuniæ aliquando unum cædit. ut plura succedant.
uelut qui ebriosus fuerit si modicum biberit & tenaci
tatem & ambitionem didicerit. Possunt itaq; uitia etiã
cedere uitiis succedentibus non uirtutib9 & ideo plu
ra sunt. Virtus uero quo una ingressa fuerit. quoniam
secũ cæteras ducit, pfecto uitia cedent omnia quæcũq;
inerant. Non em̃ omnia inerant sed aliquando toti/
dem aliquando plura paucioribus uel pauciora plu/
ribus succedebãt. Hæc utrum ita se habeãt diligentius
inquirendum est. Non em̃ & ista diuina sententia est
qua dicitur. Qui unã uirtutem habuerit omnes habet
eiq; nulla inest cui una defuerit: sed hominib9 hoc ui
sum est multum quidez ingeniosis studiosis sed tamẽ
hominibus. Ego uero nescio quemadmodum dicam
Non dico uirũ a quo denoiata dicit uirtus: sed etiam
mulierẽ quæ uiro suo seruat thori fidẽ si hoc faciat p/
pter p̃ceptũ & pmissum dei: & quæ primitus sit fidelis
non habere pudicitiam aut pudicitiã nullã uel paruã
esse uirtutem. Sic & maritum qui hoc idem seruat uxo
ri: & tamẽ sunt plurimi tales quorum sine aliquo pec
cato esse neminem dixerim. & utiq; illud qualecunq;
peccatum ex aliquo uitio uenit. Vnde pudicitia con/
iugalis in uiris fœminisq; religiosis cum, pculdubio
uirtus sit: non enim aut nihil aut uitium est: non tamẽ
secum habet oẽs uirtutes. Nã si oẽs ibi essent: nullum
esset uitium: nullum omnino peccatum. Quis autem

sine aliquo peccato. Quis ergo sine aliquo uitio: id est nomite quodam uel q̃si sine radice peccati cum clamet qui supra pectus dñi recumbebat. Si dixerimꝰ qa pc̃m nõ habemus nosipos seducimus: & ueritas i nobis nõ est. Neq; hocapud te diutius agendũ est: sz ꝓpter alios q forte hoc legerint dico. Nam tu qdẽ in eo deipo opere splẽdido cõtra iouinianum etiam hoc de Scripturis sanctis diligẽter ꝓbasti. Vbi etiã ex hac ipsa epistola: cuius uerba sunt quoꝝ nũc intellectũ requirimus posuisti qd scriptũ ẽ. In multis eñ offendimus omnes non enim ait: offenditis: sed offendimus omnes cũ xpi loquerer apls & cũ hoc loco dicat. Quicũq; aũt totã legẽ seruauerit offendat aũt in uno factus est oim reus. Ibi nõ in uno: sed in multis nec quosdã sed oẽs dicit offendere. Absit autez ut quisq; fidelis existimet tot milia seruorũ xpi q ueraciter dicunt se habere pc̃m ne seipos decipiãt & ueritas in eis non sit nullã habere uirtutẽ cũ uirtus magna sit sapientia. Dixit autem ipa sapientia homi. Ecce pietas est sapiẽtia. Absit ergo ut dicamus tot ac tantos fideles & pios homies dei nõ habere pietatẽ quã græci uel eusebiam uel exps sius & plenius theosebiã uocãt. Quid aũt pietas ẽ nisi dei cultus. Et unde ille colit nisi charitate? Charitas igit de corde puro & cõsciẽtia bona: & fide non ficta & uera uirtus est qa ipa est & finis præcepti. Merito dicta est fortis sicut mors siue qa nemo eam uincit sicut mortẽ siue qa in hac uita usq; ad mortem est mensura charitatis sicut dñs ait. Maiorem hac charitatẽ nemo habet q̃ ut aiam suam ponat ꝓ amicis suis siue potius quia sicut mors aiam euellit a sensib9 carnis sicut charitas a concupiscentiis carnalibus. Huic subseruit sciẽtia cum est utilis nam sine illa inflat. Quod uero illa ædificãdo impleuerit nihil ibi ista inane qd inflet inueniet. Vtilem porro sciam definiendo monstrauit: ubi cum dixisset. Ecce pietas est sapiẽtia continuo subiunxit. Abstinere uero a malis sciẽtia est. Cur ergo nõ dicimus q hanc uirtutem habet habere oẽs cuz pleni tudo legis sit charitas. An quanto magis est in homie tanto magis est uirtute p̃ditus. Quãto aũt min9 tanto minus est uirtus: qa ipsa est uirtus. & quãto minus est uirtus tanto maius est uitiũ. Vbi ergo illa plena & perfecta erit nihil ex uitio remanebit. Proinde mihi uidẽtur stoici falli qa ꝓficiẽtẽ hoiem in sapiẽtia nolũt omnino habere sapiẽtiam. sed tũc habere cum in ea omnino ꝓfectus fuerit non qa illũ ꝓfectũ negant. sed nisi ex ꝓfundo quodã emergẽdo repẽte emiscet i auras sapiẽtiæ liberas nulla ex pte esse sapientẽ. Sicut eñ nihil interest ad hoiem ꝓfocandum utrum aquã stadiis multis sup se habeat altam aut unum palmum aut digitum sic illos q tendunt ad sapiẽtiam ꝓficere qdẽ dicunt tanq; abimo surgentes gurgitis in aerẽ. sed nisi totam stulticiam uelut opprimẽtẽ aquam proficiẽdo uelut emergẽdo euaserint: nõ habere uirtutẽ: nec esse sapiẽtes. Vbi aũt euaserint: mox habere totam nec qcq; stulticiæ remanere: unde omnino ullum pc̃m possit existere. Hæc similitudo ubi stulticia uelut aqua: & sapiẽtia uelut aer ponit ut animus a ꝓfocatione stulticiæ tanq; emergens in sapiẽtia repente respiret: non mihi uidet satis accommodata nostrarum scripturarum auctoritati. Sed illa potius ut uitium uel stulticia tenebris luci aũt uirtus & sapiẽtia comparet: q̃tũ ista similia de corporalibus ad intelligibilia duci possunt Nõ itaq; sicut de aqs in aerẽ surgẽs: ubi earuz summũ transierit: repẽte quãtũ sufficit inspirat: sed sicut de tenebris in lucẽ ꝓcedẽs paulatim ꝓgrediẽdo illuminat Quod donec plenissime fiat: iam eum tamẽ dicimus tanq; de abditissima spelunca egredientẽ: uicinia lucis afflatũ tanto magis quanto magis ꝓpinquat egressus: ut illud qd in eo lucet: sit utiq; ex lumine quo ꝓgredit. Illud aũt qd adhuc obscurũ est: sit ex tenebris unde egredit. Itaq; & nõ iustificabit in conspectu dei oĩs uiuens: & tñ iustus ex fide uiuit. Et induti sunt sancti iusticia: alius maius alius minus. Et nemo hic uiuit sine pc̃tõ: & hoc alius maius alius min9. Optim9 aũt est q minimum. Sed qd ego tanq; oblitus loquor doctori similis factus sum: cũ ꝓposuerim qd abs te discere uelim. Sed quia de pc̃tõrũ pari'itate: unde ad id qd aiebam incidit quæstio examinãda tibi sniam meam ꝓmere statueram: iam eam tandem aliquando concludam. Quia & si uerum est: eum qui habet unã omnes habere uirtutes eum qui unam non habet nullaz habere. Nec sic peccata sunt paria: quia ubi uirtus nulla est: nihil quidam rectum est: nec tamen ideo non prauo prauius est: distortoq; distorti9. Si autem quod puto esse uerius sacrisq; litteris congruentius: ita sunt animæ intentiones ut corporis membra non q̃ uideãtur locis: sed q̃ sentiantur affectibus: & aliud illuminatur amplius: aliud min9 aliud omnino caret lumine: & tenebroso inumbratur obstaculo: profecto ita ut quisq; illustratione piæ charitatis affect9 est in alio actu magis in alio minus: in aliquo nihil sic potest dici habere aliam: & aliam non habere: aliam magis: aliam minus habere uirtutem. Naz & maior est in isto charitas: q̃ in illo: recte possumus dicere: Est aliqua in isto nulla in illo q̃tuz pertinet ad charitatẽ q̃ pietatis est: & in ipso uno homine q̃ maiorem habuit pudici/

ps. 142.

tiam q̄ patientiā & maiorē hodie q̄ heri ſi ꝓficit & ad huc nō habeat cōtinātiā: & habeat nō paruā mīam: & ut gn̄aliter breuiterq; cōplectar: quā de uirtute habeā notionē. qđ ad recte uiuēdū attinet: uirtꝰ eſt charitas qua id qđ diligēdū eſt diligit᷑. Hæc in aliis maior: in aliis minor: in aliis nulla eſt. Pleniſſima uero q̄ iā nō poſſit augeri: q̄diu hō hic uiuit eſt in nemine. Quādiu aūt augeri pōt ꝓfecto illud qđ minus eſt q̄ debet ex ui
3. reg. 8. tio eſt. Ex quo uitio nō eſt iuſtus in terra q faciat bonū
ps. 142. & nō peccet. Ex quo uitio nō iuſtificabit᷑ in cōſpectu
1. ioh. 1. dei oīs uiuēs. Propter qđ uitiū: ſi dixerimꝰ qa pc̄tm̄ nō habemus: noſmetip̄os ſeducimus & ueritas in nobis nō eſt ꝓpter qđ etiā quātūlibet ꝓfecerimꝰ neceſſariuꝫ
Mat. 6. eſt nobis dicere. Dimitte nobis debita noſtra: cū iam oīa i baptiſmo dicta facta cogitata dimiſſa ſint. Quid itaq; q recte uidet unde & q̄n: & ubi ſperāda ſit illa p/fectio cui nō ſit: quod adiici poſſit. Si aūt p̄cepta non eſſent: nō utiq; eſſet ubi ſe hō certius inſpiceret & uide ret unde auerteret᷑. quo conaret᷑ quare gratularet᷑ qđ
Q p̄careť. Magna eſt ergo utilitas p̄ceptoꝝ ſi libero arbi
Iac. 2. trio tm̄ deſ: ut gratia dei amplius honoret᷑. Quæ ſi ita ſe hn̄t: unde fiet oīm reus: ſi in uno offendat q totā le/
Ro. 13. gē ſeruauerit. An forte qa plenitudo legis charitas ē: qua deus ꝓximuſq; diligit᷑: in q̄bus p̄ceptis charitatis tota lex pēdet & ꝓphetæ: merito ſit reus oīm q contra
Mat. 22. illā facit i qua pēdēt oīa. Nemo aūt peccat niſi aduer/ſus illā faciēdo qa nō adulterabis nō homicidium fa cies nō furaberis: nō cōcupiſces: & ſi qđ aliud eſt mā datū in hoc ſermone recapitulat᷑: in eo q diligis ꝓxi/
Ro. 13. mū tuū tā q̄ teip̄m. Dilectio ꝓximi malū nō opat᷑. Ple nitudo aūt legis charitas. Nemo aūt diligit ꝓximū ni ſi diligēs deū: & hoc quātū pōt ꝓximo impēdat quem diligit tā q̄ ſeip̄m: & ut ille diligat deū quē ſi ipe nō di ligit: nec ſe nec ꝓximū diligit. Ac p hoc q totā legē ſer uauerit ſi in uno offenderit: fit oīm reus. qa cōtra cha ritatē facit: vñ tota lex pēdet. Reus itaq; fit oīm: faciē
R do cōtra eā: in qua pēdēt oīa. Cur ergo nō dicant᷑ pa/ria pc̄tā. An forte qa magis facit cōtra charitatē q gra uius peccat minus q leuius. Et hociꝑo qđ admittit fit qđē oīm reus ſed grauius peccans uel in pluribus pec cās magis reus. Leuius autem uel in paucioribus pec/cās: minus reus tanto maiore ſcilicet reatu quāto am/plius tāto minore quāto minus peccauerit: tn̄ etiā ſi i uno offenderit reus eſt: qa cōtra eā facit: i q̄ pēdēt oīa.
Iac. 3. Quæ ſi uera ſūt: eo mō & illud abſoluit᷑ qđ ait hō etiā aplicæ gratiæ. in multis em̄ offendimꝰ oēs. Oēs em̄ of fendimus: ſed unus grauiꝰ: alius leuiꝰ. Quanto q̄ſq; grauius leuiuſq; peccauerit tāto in pc̄tō cōmittēdo ma ior q̄to in diligēdo deo & ꝓximo minor. Et rurſus tan to minor in pc̄ti ꝓpetratiōe q̄to maior in dei & ꝓximi dilectione. Tāto itaq; plenior iniqtatis q̄to inanior charitatis. Et tūc pfecti ſumus in charitate qñ nihil re ſtat ex infirmitate. Nec ſane quātū arbitror putādum eſt leue eſſe pc̄tm̄ in ꝓſonaꝝ acceptione habere fidem dn̄i noſtri ieſu xp̄i ſi illā diſtātiā ſedēdi ac ſtādi ad ho nores eccl̄iaſticos referamus. Quis em̄ ferat eligi diui tē ad ſedē honoris eccl̄iæ cōtēpto paupe inſtructiore atq; ſanctiore. Si aūt de quotidianis conceſſibus log/tur qs non hic peccat. Si tn̄ peccat niſi cū apud ſeip̄m intus ita iudicat: ut ei tāto melior q̄to ditior illo eē ui deat᷑. Hoc em̄ uidet᷑ ſignificaſſe cū dicit. Nonne iudi/catis apud uoſmetip̄os: & facti eſtis iudices iniquarū la cogitationū. Lex itaq; libertatis lex charitatis eſt de q̄ dicit. Si tn̄ ꝓficitis legē regalē ſcd̄m ſcripturas. Diliges ꝓximū tuū ſicut teip̄m benefacitis. Si aūt ꝓſonas acci pitis pc̄tm̄ opamini redarguti a lege tā q̄ trāſgreſſores Et poſt illā ſniam ad intelligendū difficillimā de qua ſatis dixi: quod eſt dicēdū putaui eādē legē libertatis
Iac. 2. commemorās. Sic loquamini inqt & ſic facite ſicut p legē libertatis incipiētes iudicari. Et quoniā qđ paulo ante dixerit nouit quoniā in multis offendimus oēs: ſuggerit dn̄icā tan q̄ quotidianā quotidianis: & ſi le/uioribus tn̄ uulneribus medicinā. Iudiciū enī inqt ſi/ne mīa illi q non facit mīam. Hinc enī & dn̄s: dimitti te inqt & dimittet᷑ uobis date & dabit᷑ uobis. Superet altat aūt mīa iudiciū nō ei ē aduerſo iudicio ſꝫ ſuper/altat qa plures p mīam colligunt᷑. Sed q mīam p̄ſtite rūt. Beati enī miſericordes quia ipſis miſerebit᷑ deꝰ & hoc utiq; iuſtum eſt: ut dimittat᷑ eis: quia dimiſerūt: & detur eis: quia dederūt. Ineſt quippe deo & miſericor dia iudicanti: & iudicium miſeranti: propter quod et dicitur. Miſericordiam & iudicium cantabo tibi domi ne. Nam quiſquis uelut nimium iuſtus iudicium ſine miſericordia quaſi ſecurus expectat: iram ſanctiſſi/mam prouocat quam timēs ille dicit. Ne intres in iu/dicium cum ſeruo tuo. Vnde dicitur populo contu/maci. Quid uultis mecum iudicio contendere. Cum enim rex iuſtus ſederit in throno quis gloriabitur ca/ſtum ſe habere cor. Aut quis gloriabitur mundum ſe eſſe a peccato. Quæ igitur ſpes eſt: niſi ſupexaltet mi/ſericordia iudicium. Sed erga illos qui miſericordiā fecerunt ueraciter dicēdo. Dimitte nobis ſicut & nos dimittimus: & ſine murmuratione dando. Hilarem enim datorem diligit deus. Deniq; ſanctus Iacobus: iam exiſto loco de miſericordiæ operibus loquitur: ut quos uehementer illa ſententia terruerat conſolet᷑

cū admonet: quō etiam quotidiana pctā sine qb9 hic nō uiuit quotidianis remediis expient ne hō q cū in uno offenderit: sit oī3 re9 i multis offēdēdo qa i mltis offendim9 pp magnū aggerē reat9 sui minutati colle cū ad tribūal tāti iudicis puēiat & eā quā nō fec mia3 nō iuēiat: s3 poti9 dimittēdo atq; dādo mereat sibi di mitti pctā reddiq; pmissa. Multa dixi qbus tibi tædiū fortassis inferrez q hæc quæ tñ approbas nō expectas discere q; ea docere cōsueuisti. Si qd aūt est in eis q̄tuz ad rē ipam ptinet: nā quali eloqo explicata sint: non nimis curo. Si qd ergo in eis est qd eruditionē offen/ dat tuā quæso: ut rescribēdo admoneas & me corrige re nō graueris. Infœlix est em̄ q nō tātos etiā sanctos uoz studioz labores: & digne honorat: & de his do mino deo nostro cuius munere talis es gratias agit. Vnde cū libētius debeā a quolibet discere qd inutili/ ter ignoro q̄ prōpti9 quoslibet docere qd scio q̄ to'iu stius abs te hoc charitatis debitū flagito cuius doctri/ na in noīe & adiutorio dñi tm̄ in latina lingua eccle/ siasticæ litteræ adiutæ sunt q̄ tū un̄q; antea potuerūt. Maxime tñ istā sniam. Qui cūq; totā legē seruauerit of fendat aūt in uno factus est oīm reus: si quo alio mō exponi melius posse nouit tua dilectio p dñz obsecro ut id nobi scum communicare digneris.

¶ Beati Augustini hipponēsis epi ad Hiero. de origi ne aiæ ubi sciscitat ab illo: si illa snia sequēda sit: qd nascētibus singulis aiæ de nouo creatæ infundantur: quō sit satisfaciēdū quærēti: ubi cōtraxerit aia reatum quo trahat i cōdēnationē: nisi p sacramētū baptismi illi gratia xpi subuenerit. Epi. XXXIX

DEum nostrū q nos uocauit in suuz re gnū & gliam & rogaui & rogo ut hoc qd ad te scribo sancte frater Hier. cō sulēs te de his q̄ nescio fructuosuz eē nobis uelit. Quā q̄ em̄ te multo q̄ ego sum ætate maiorē: tñ etiā ipe iā senex cōsulo: sed ad di scēdū qd opus est: nulla mihi ætas sera uideri pōt: qa & si senes magis decet docere q̄ discere magis tñ disce re q̄ qd doceāt ignorare. Nihil eqdē molestius fero i oībus angustiis meis quas patior in difficilimis qōni bus q̄ in tā lōginq̄ tuæ charitatis absentia: ut uix pos/ sim meas dare uel recipe litteras tuas p interualla nō dieū nō mēsiū: s3 aliquot annoz cū si fieri posz quo tidie pntē te habere uellē: cū quo loq̄rer qcqd uellem Nec ideo tñ nō debui facere qd potui: si nō potui totū qd uolui. Ecce uenit ad me religiosus iuuenis catholi ca pace frater ætate filius honore cōpresbyter noster Orosius uigil ingenio paratus eloqo flagrans studio utile uas in domo dñi esse desiderans: ad refellendas falsas pnitiosas q; doctrinas quæ aīas Hyspanoz mul/ to infœlicius q̄ corpa barbaricus gladius trucidarūt Nā inde ad nos usq; ab oceani litore pperauit fama ex citus q̄ a me posset de his quæ scire uellet qcqd uellet audire. Neq; ullū cœpit aduētus sui fructū. Primo ne de me multū famæ crederet. Deinde docui hoiem qd potui qd aūt nō potui: vñ discere possz admonui atq; ut ad te iret hortat9 sū. Qua i re cōsiliū ul pceptū meū cū libēter & obediēter acciperet rogaui eū ut abs te ue niens p nos ad ppria remearet. Quā eius pollicitatio nē tenēs occasionē mihi credidi a dño esse cōcessam: qua tibi scribere de his quæ p te scire cupio. Quærebā em̄ quē ad te mitterē: nec mihi facile occurrebat ido/ neus & fide agēdi: & alacritate obediendi & exercita/ tione pegrinandi. Vbi ergo istū iuuenē exptus sum eū Y ipm esse qualē a dño petebam: dubitare nō potui. Ac cipe igit quæ mihi peto apiri ac disserere nō graueris. Quæstio de aīa multos mouet: in quibus & me esse cō fiteor. Nam qd de aīa firmissime teneam non tacebo. Deinde subiūgā qd mihi adhuc expedire uelim. Ani/ ma hois imortalis est: scd'm quēdā modū suū. Nō em̄ 1.thi.6. oīmodo sicut deus: de quo dictū est: qa solus hz imor talitatē. Nā de aīæ mortib9 sancta scriptura multa cō memorat. Vnde illud est. Sine mortuos sepelire mor Luce.9. tuos suos. Sed q̄ ita morit alienata a uita dei: ut tñ in natura sua uiuere nō oīno desistat: ita mortalis ex ali qua cā inuenit: ut etiā imortalis nō sine rōne dicatur. Non est pars dei aīa. Si em̄ hoc esset: oīmodo incōmu tabilis atq; incorruptibilis esset. Quod si esset: nec de/ ficeret in deterius nec̄ ficeret in melius: nec aliqd in semetipsa uel inciperet habere quod nō habebat: uel desineret habere quod habebat quantum ad eius ip/ sius affectiones pertinet. Quam uero aliter se habeat: non opus est extrinsecus testimonio quisquis seipsum aduertit agnoscit. Frustra autem dicitur ab eis qui ani mam dei partem esse uolunt: hanc eius labem ac tur/ pitudinem quam uidemus in nequissimis hominibus hanc deniq; infirmitatem & ægritudinem quam sen/ timus in oībus hominibus nō ex ipa illi esse sed ex cor pore. Quid interest unde ægrotet quæ si esset incōmu tabilis aliquo modo: unde libet ægrotare non posset. Nam quod uere incommutabile & incorruptibile est nullius reis accessu commutari uel corrumpi potest. Alioquin non achillea tm̄: sicut fabulæ ferunt: sed omnis caro esset inuulnerabilis si nullus ei casus acci disset. Non est itaq; natura incommutabilis: quæ aliquo modo: aliqua causa: aliqua parte mutabilis

est. Deū aūt nefas est nisi uere ſummeq; incōmutabi/
Z lē credere. Nō est igit aīa pars dei. Incorporeā quoq;
esse aīam & ſi difficile tardioribus ꝓſuaderi pōt: mihi
tñ ꝓſuaſum esse fateor. Sed ne uerbi cōtrouerſiam uel
ſupfluo faciā uel merito patiar qm̄ cū de re cōſtat: nō
est opus certare de noīe: ſi corpus est: oīs ſubſtātia uel
eſſentia uel ſi qd aptius nūcupaē id qd aliquo mō est
in ſeipō corpus est aīa. Itē ſi eā ſolā incorpoream pla
cet appellare naturā quæ ſūme īcōmutabilis: & ubiq;
tota est: corpus & aīa: quoniā tale aliqd iꝑa nō ē. Por
ro ſi corpus nō est: niſi qd ꝓ loci ſpatiū aliq̄ lōgitudi
ne latitudine & altitudine ita ſiſtit uel mouet ut ma
iore ſui pte maiorē locū occupet: & breuiore breuiorē
1. ſen. di. minuſq; ſit in pte q̄ in toto: nō est corp9 aīa. Per totū
37. ca. in qppe corpus qd aīat nō locali diffuſiōe: ſed quadam
anctis uitali intētiōe porrigit. Nā ꝓ oēs eius ꝓticulas tota ſi
mul adest: nec minor in minoribus est: in maioribus
maior: ſed alicubi intēſius alicubi remiſſius & in oīb9
tota: & ī ſingul tota ē. Neq; enī alr qd in corpe etiā nō
noto ſentit tñ tota ſentit. Nā cū exiguo pūcto ī carne
uiua aliqd tāgit: q̄uis loc9 ille nō ſolū toti9 corpis nō
sit: ſed uix in corpe uideat aīam tñ totā nō latet. Neq;
id qd ſentit ꝓ corporis cūcta diſcurrit: ſed ibi tñ ſen/
tit: ubi sit. Vnde ergo ad totā mox peruenit qd nō in
toto fit: niſi qa & ibi tota ē ubi fit. Nec ut tota ibi sit cæ
tera deſerit. Viuunt enī & illa ea ꝑſente ubi nihil tale
factū ē. Q d ſi fieret: & utrūq; ſil fieret: ſil utrūq; totā
pariter nō lateret ꝓinde & in oīb9 ſil: & in ſingulis
particulis corporis ſui tota ſil eē nō poſſet ſi per illas
ita diffunderet ut uidem9 corpora diffuſa per ſpatia
locorū minoribus ſuis partibus minora occupare: &
amplioribus ampliora. Quapropter ſi corpus aīa eē
dicēda est: nō est certe corpus quale terrenū ēst: nec q̄
le humidū aut aereū aut æthereū. Oīa qppe talia ma/
iora ſunt in maioribus locis: & minora in minoribus
& nihil eoꝝ in aliqua ſui parte totū adest ſed ut ſunt
partes locoꝝ ita occupant partibus corpoꝝ. Vñ ītel/
ligit aīa ſiue corpus ſiue incorporea dicēda ſit ꝓpriā
quandā habere naturā oīb9 his mūdanæ molis ele/
mentis excellētiore ſubſtātiæ creatā quæ ueraciter nō
poſſit ī aliqua fantaſia corporaliū imaginū quas per
carnis ſenſus percipimus cogitari ſed mēte intelligi:
A uitaq; ſentiri. Neq; hoc perinde loquor ut te quæ tibi
nota ſunt doceā: ſed ut aperiā qd firmiſſime teneā: ne
me q̄ſq; cū ad ea ꝓuenero q̄ regro nihil de aīa uel ſcien
tia uſ fide tenere arbitret. Cert9 etiā ſū aīam nulla dei
culpa nulla dei neceſſitate uſ ſua ſed ꝓpria uolūtate ī
pcm̄ eē collapſā nec liberari poſſe de corpe mortis hu
ius ſuæ uolūtatis uirtute tā q̄ ſibi ad hoc ſufficiēte: uel
ipſius corporis morte ſed gratia dei ꝑ ieſum xp̄m do/
minū noſtrū. Nec oīno esse aīam ullā ī genere huma
no cui nō ſit neceſſari9 ad liberationē dei & hoīm me
diator hō ieſus xp̄s. Quæcūq; aūt ſine gratia mediato
ris & ſacramēto ei9 in q̄libet corpis ætate de corpore
exierit & in pœnā futurā: & ultimo iudicio receptura
corpus ad pœnā. Si aūt poſt gñationē humanā: quæ
facta est ex Adā regenereē in xp̄o ad eius ptinēs ſocie
tatē & requiē poſt mortē corporis habitura: & corpus
ad gloriā receptura. Hæc ſūt q̄ de aīa firmiſſime teneo
Nūc accipe obſecro qd reqram & noli me ſpnere: ſi te B
nō ſpnat q ꝑ nobis dignatus est ſpni. Quæro ubi aīa
cōtraxerit reatū quo retrahaē in cōdēnationē: etiam
infantib9 morte p̄uētis ſi ei ꝑ ſacramētū quo etiā pue
li baptizant xp̄i gratia nō ſubuenerit. Nō enī es exil/
lis q mō noua quædā garrire cœperūt dicētes nullū
reatū ex Adā esse tractū qui ꝑ baptiſmum in infante
ſoluaē. Quod te ſapere ſi ſcirē immo niſi te id non ſa
pere ſcirē nequaq̄ hæc abs te quærerē aut quærēdum Ioh. 5.
putarē. Sed quia tenemus de hac re ſniam tuā cōcin/
nētem catholicæ fundatiſſimæ fidei quia & iouiniani
uaniloquia redarguēs adhibuiſti teſtimoniū ex libro
iob. Nemo mūdus in cōſpectu tuo nec infans cuius
diei unius uita ſup terrā. Deinde adiūxiſti, tenemur
rei in ſimilitudinē p̄uaricationis Adæ & liber tuus in
ionam ꝓphetam ſatis hæc inſigniter dilucideq; decla
rat ubi ieiunare paruulos ꝓpter iꝑm originale pecca/
tum merito coactos esse dixiſti non incōueniēter abs
te quæro hunc reatum anima ubi cōtraxit. unde opor
teat eam etiam in illa ætate ꝓ ſacramentū xp̄ianæ gra
tiæ liberari. Ego quidem ante aliquot annos: cum li/ C
bros quoſdam ſcriberē de libero arbitrio: qui in mul/ L
torum manus exierūt: & habent a plurimis quattuor L
opiniones de animæ incarnatione. Vtrum ex illa una
quæ primo homini data est cæteræ ꝓpagent. An ſin/
gulis quibuſq; nouæ etiam modo fiant. An alicubi Ioh. 3.
exiſtentes uel mittantur diuinitus: uel ſponte laban/
tur in corpora: ita putaui esse tractandas: ut quælibet
earum uera eſſet non impediret intentionem meam:
qua tunc aduerſus eos quantis poteram uiribus age/
bam: qui naturam mali ſuo principio præditam ad/
uerſus deum conantur inducere: id est contra Mani/ Mat. 23.
chæos. Nam de priſcillianiſtis adhuc nihil audieram
qui non multum ab iſtis diſſimiles blaſphemias fa/
bulantur. Ideo quintam opinionem non addidi:
quam in tua æpiſtola inter cæteras commemoraſti:
ne aliquam præterires: ubi de hac quæſtiōe interrogi

ti relcripſiſti religioſæ memoriæ uiro: nobiſq; in Chri/ſti charitate gratiſſimo Marcellino q; aía nõ ſit ps dei. Primo quia nõ de incarnatiõe eius ſed de natura quæ rit: cũ hoc quærit. Deinde qa hic hoc ſentiũt illi con/tra quos agebã: & id maxie agebant: ut creatoris icul pabilẽ inuiolabilẽq; narurã a creaturæ uitiis & labe ſe cernerẽ cũ illi a ſubſtãtia mali cui ꝓpriuꝫ principium: pricipeſq; tribuũt iꝑaꝫ bõi dei ſubſtãtiã ex pte q̃ capta ẽ corruptã & oppreſſã ad peccãdi neceſſitatẽ ꝓductã eẽ contendũt. Hoc itaq; excepto hæreticæ opiniõis erro/re ex quattuor reliquis opinionibus quæ nã ſit eligen da ſcire deſidero. Quæcũq; em̃ eligẽda eſt abſit ut ípu/gnet hanc fidẽ de qua certi ſumus omni aíæ etiã puuli infantis neceſſariã eſſe liberationẽ ex obligatione pec D cati eãq; nullã eẽ niſi ꝑ ieſuꝫ xp̃m & hũc crucifixũ. Pro inde ne longũ faciamus: hoc certe ſentis: q; ſingulas aías ſingulis naſcẽtibus etiã mõ deus faciat. Cui ſentẽ tiæ ne obiiciat q; oẽes creaturas ſexto die cõfirmaue/rit deus & ſeptimo requerit adhibes teſtimonium ex euangelio. Pater meus uſq; nũc opatur: & ego operor Sic em̃ ad Marcellinũ ſcripſiſti: in qua æpiſtola etiam mei cõmemorationẽ beniuolẽtiſſime facere dignatus es qd hic me haberet in Africa: q ei ipſam facilius ex/plicare poſſem ſníam. Quod ſi potuiſſem nõ ille hoc abs te tã longe poſito inquireret: ſi tñ id tibi ex Africa ſcripſit. Nã quando ſcripſerit: neſcio tm̃ ſcio q; de hoc bene cognouerit cunctationẽ meã unde me incõſulto facere uoluit. Quãq̃ ſi cõſuleret etiã magis hortaret & gratias agerem q; nobis cõferre omnib9 poſſet niſi tu breuiter reſcribere q̃ꝫ reſpondere maluiſſes. Credo ne ſupfluo laborares ubi ego eſſem quẽ putabas id opti/me ſcire quod ille queſierat. Ecce uolo ut illa ſnía etiã mea ſit: ſed nõdũ eſſe cõfirmo. Miſiſti ad me diſcipu/los ut ea doceã quæ nondũ ipſe didici. Doce ergo qd doceã nã ut doceã multi a me flagitant: eiſq; me ſicut alia multa & hoc ignorare cõfiteor. Et fortaſſe q̃uis in os meũ uerecundent tñ apud ſe dicũt. Tu es magiſter iſrael: & hæc ignoras. Quod quidẽ dñs ei dixit: qui erat unus illoꝝ quos delectabat uocari rabbi. Vñ etiã ad uerũ magiſtrũ nocte uenerat qa fortaſſis erubeſce/bat diſcere q docere cõſueuerat me autẽ potius magi/ſtrum audire: q̃ꝫ uelut magiſtrũ delectat audiri. Reco loem̃ qd dixerit eis quos præ cæteris elegit. Vos autẽ inquit nolite uocari ab hominib9 rabbi. Vnus em̃ eſt magiſter ueſter xp̃us ieſus. Nec alius docuit moyſen p iethro: nec alius Corneliũ etiã p priorem Petrum: nec alius Petrũ etiã p poſteriorẽ Paulũ. A quocũq; uerum dicit illo donãte dicit q eſt ipſa ueritas. Quid ſi ideo adhuc iſta neſcim9 & ea neq; orãdo neq; legẽdo neq; cogitãdo & ratiocinãdo iuenire potuimus ut ꝓbemus nõ ſolũ indoctos quãta charitate doceam9 uerũ a do ctis etiã quãta humilitate diſcamus. Doce ergo quæſo E quod doceã doce qd teneã: & dic mihi: ſi aíe ſingilla/tim in ſingulis naſcẽtibus fiũt ubi in ꝓuulis peccẽt: ut indigeãt in ſacramento. Xp̃i remiſſione peccati peccã tes in Adã: ex quo caro ẽ ꝓpagata peccati. Aut ſi non peccant: qua iuſticia creatoris ita peccato obligantur alieno cũ exinde ꝓpagatis mẽbris mortalibus inſerũ tur: ut eas niſi p eccleſiã ſubuentũ fuerit dãnatio cõſe quat: cũ in earũ ptãte nõ ſit ut eis poſſit baptiſmi gra/tia ſubueníri. Tot igit animarũ milia q̃ in mortibus p uuloꝝ ſine indulgẽtia xp̃iani ſacramẽti de corporib9 exeunt qua æquitate dãnant ſi nouæ creatæ nullo ſuo præcedẽte pcto ſed uolũtate creatoris ſingu læ ſingu/lis naſcẽtibus adhæſerũt: qbus eas animãdis ille crea/uit & dedit q utiq; nouerat q; unaquæq; earũ nulla ſua culpa ſine baptiſmo xp̃i de corpe fuerat exitura. Quo/niã igit neq; de deo poſſumus dicere q; uel cogat ani/mas peccatrices fieri uel puniat ínocẽtes neq; negare fas nobis ẽ eas q̃ ſine xp̃i ſacramẽto de corporib9 exie rint etiã paruulorũ nõ niſi in dãnationẽ trahi. Obſe/cro te qũo hæc opinio defendit: q̃ credunt animæ nõ ex illa una primi hoís fieri oẽs: ſed ſicut illa una uni: ita ſingulis ſingulæ. Ea uero q̃ dicunt alia cõtra hanc F opinionẽ facile me puto poſſe refellere ſicuti eſt illud quo eã ſibi quidã uident urgere quomõ cõſummaue/ Geñ. 2. rit deus oía opera ſua ſexto die: & ſeptimo requieuerit ſi nouas adhuc animas creat. Quibus ſi dixerimus: q; ex euãgelio in ſupradicta epiſtola poſuiſti. Pater me9 Ioh. 5. uſq; modo opatur. Reſpondent operatur dictũ eſt in ſtitutas adminiſtrando: nõ nouas inſtituendo natu/ras ne ſcripturæ geneſeos cõtradicat: ubi apertiſſime legit cõſummaſſe deum oía opera ſua. Nã q; eum ſcri ptum eſt requieuiſſe utiq; a creãdis nouis creaturis in/telligendũ eſt non a gubernandis qa tunc ea quæ nõ erant fecit a quibus faciendis requieuit qa cõſumma/uerat omnia quæ anteq̃ eſſent uidit eſſe faciẽda: ut de/inceps non ea quæ non erant: ſed his quæ iam erant crearet: & faceret quicquid faceret. Ita utrunq; uerum eſſe monſtratur & quod dictum eſt requieuit ab operi bus ſuis & quod dictum eſt uſq; nunc operatur quoniã Geneſi non poteſt euangeliũ eſſe cõtrariũ. Veruꝫ his G qui hoc ideo dicunt ne credat modo deus ſicut illam unã. nouas aías quæ nõ erant facere: ſed ex illa una q̃ iam erat: eas creare: uel ex fonte aliquo ſiue theſauro quondam queꝫ tunc fecit: eas mittere facile reſpõdet

etiã illis ſex dieb9 multa deũ creaſſe ex his naturis q̃s iam creauerat ſicut ex aquis alites & piſces: ex terra autem arbores fœnũ: animalia. Sed q̃ ea quæ nõ erant tunc fecerit manifeſtum eſt nulla em̃ erat auis nullus piſcis: nulla arbor nullũ aĩal: & bene intelligit̃ ab his creatis requieuiſſe quæ nõ erãt & creata ſunt id ẽ ceſſaſſe ne ultra q̃ nõ erãt crearent̃. Sed nunc qd̃ dicit̃ animas neſcio quo fonte iã exiſtẽtes mittere: nec de ſeipſo tanq̃ ſuas pticulas irrorare nec de una illa originaliter trahere nec p̃ delictis ante carnẽ cõmiſſis carneis uinculis cõpedire ſed nouas creare ſingulas ſingulis ſuã cuiq̃ naſcenti: nõ aliquid facere dicit̃ qd̃ ante nõ fecerit. Iam em̃ ſexto die fecerat hominẽ ad imaginẽ ſuam qd̃ utiq̃ ſcd̃m animã rationalẽ feciſſe intelligit̃ Hoc & nũc facit nõ inſtituẽdo quod nõ erat ſed multiplicando quod erat. Vnde & illud uerũ eſt q̃ a rebus quæ nõ erant inſtituẽdis requieuit: & hoc uerũ ẽ q̃ nõ ſolũ gubernãdo quæ fecit uerũetiã aliud nõ qd̃ nõdũ ſed qd̃ iã creauerat numeroſius creãdo uſq̃ nũc opatur. Vel ſic igit̃ uel alio mõ quolibet eximus ab eo qd̃ nobis obiicit̃ de reqe dei ab opib9 ſuis: ne ꝓpterea nõ credamus nũc uſq̃ fieri aĩas nouas nõ ex illa una ſ̃ ſi
H cut illã una ̃ Nã qd̃ dicit̃ quare facit aĩas eis quos nouit cito morituros poſſum9 rñdere parentũ hinc pctã uel conuinci: uel flagellari poſſumus etiã recte illius moderationi relinquere quẽ ſcimus oĩbus tpaliter trã ſeũtibus rebus ubi ſunt etiã aĩaliũ ortus & obitus curſum ornatiſſimũ atq̃ ordinatiſſimũdare: ſed nos iſta ſentire nõ poſſe: q̃ ſi ſentiremus delectatiõe ineffabili mulceremur. Nõ em̃ fruſtra p ꝓphetã: q hæc diuinit9 inſpirata didicerat dictũ eſt de deo q ꝓfert numeroſe ſæculũ. Vnde mulica. i. ſciẽtia ſenſuſye bene modulãdi ad admonitionẽ magnæ rei etiã mortalib9 rõnales habẽtibus aĩas dei largitate cõceſſa eſt. Vñ ſi hõ faciẽdi artifex carmis nouit q̃s qbus moras uocib9 tribuat ut illud qd̃ canit̃ decedentibus ac ſuccedẽtibus ſonis pulcherrime currat & trãſeat q̃to magis deus cui9 ſapiẽtia p quã fecit oĩa longe oĩbus artib9 p̃ferẽda ẽ nulla in naturis naſcẽtibus & occidentibus tẽpor̃ ſpatia: quæ tanq̃ ſyllabæ ac uerba ad pticulas ſæculi hui9 pertinent hoc labentiũ rerũ tãq̃ mirabili cãtico: uel breuius uel ꝓductius q̃ modulatio p̃cognita & præfinita depoſcit p̃terire pmittit. Hoc cu ̃ etiã de arboris folio dixerim: & de noſtror̃ numero capillorũ: q̃to magis de hominis ortu & occaſu cuius uita tẽporalis breui9 productiuſye nõ tendit̃: q̃ deus diſpoſitor tẽporũ nouit uniuerſitatis moderamini conſonare. id etiam qd̃ aiunt: omne qd̃ in tpe cœpit eſſe imortale eſſe nõ poſſe qa oĩa orta occidũt & aucta ſeneſcũt ut eo mõ credi I cogãt animũ hũanũ ideo eſſe imortale quod ante oĩa tpa ſit creatus nõ mouet fidẽ noſtrã. Vt em̃ alia taceã cœpit eſſe ĩ tpe imortalitatis carnis x̃pi quæ tñ iã non Rom.6
moritur: & mors ei ultra nõ dñabit̃. Illud uero qd̃ in K
libro aduerſus Ruffinũ poſuiſti quoſdã huic ſniæca/
lũniari: q̃ deũ dare aĩas adulterinis cõceptib9 uidea
tur ĩdignũ. Vnde conant̃ aſtruere meritis geſtæ ante
carnẽ uitæ aĩas q̃ſi ad ergaſcula huiuſcemõi iuxta poſſe pduci nõ me mouet multa cogitantẽ q̃bus hæc poſſit calũnia refutari: & q̃ ipſe rñdiſti nõ eſſe uitiũ ſemẽtis in tritico qd̃ furto dicit̃ eſſe ſublatũ. Sed in eo qui frumẽta furatus ẽ nec iccirco terrã nõ debuiſſe gremio ſuo ſemina cõfouere quia ſator ĩmunda proiiceret ea manu elegãtiſſima ſimilitudo eſt. Quã & anteq̃ legerem nulla mihi obiecto iſta de adulterinis fœtibus in hac q̃ſtione faciebat anguſtias generaliter ĩtuẽti multa bona deũ facere etiã de noſtris malis noſtriſq̃ peccatis. Animalis autẽ cuiuſcũq̃ creatio habeat piũ prudentẽq̃ cõſideratorẽ ineffabilẽ laudẽ creatori excitat q̃to magis creatio nõ cuiuſlibet animalis ſed hominis Si autem cauſa creãdi quæritur nulla citius & melius reſpõdeb̃: niſi quia oĩs creatura dei eſt bona: & qd dignius q̃ ut bona faciat bonus deus quæ nemo põt facere niſi deus. Hæc & alia quæ poſſum ſicut poſſum dico aduerſus eos qui hanc opinionẽ q̃ credunt̃ animæ ſicut illa una ſingularis fieri labefactare conant̃. Sed cum ad pœnas uentũ eſt paruulor̃ magnis mihi cre/
de coartor anguſtiis nec quid reſpondeã prorſus iue/
nio. Non ſolũ eas pœnas dico quas habet poſt hanc L
uitam illa damnatio quo neceſſe eſt trahant̃: ſi de corpore exierint ſine chriſtianæ gratiæ ſacramẽto: ſ̃ eas ipſas quæ ĩ hac uita dolẽtibus nobis uerſant̃ ante oculos q̃s enumerare ſi uelim prius tp̃s q̃ exẽpla deficiẽt. Langueſcũt ægritudinib9 torquent̃ doloribus fame & ſiti cruciantur debilitantur membris priuantur ſenſibus uexantur ab ĩmundis ſpiritibus: Demõſtrandũ eſt itaq̃ quomõ iſta ſine ulla ſua mala cauſa iuſte patiantur. Non enim dici fas eſt: aut iſta ignorante deo fieri aut eum non poſſe reſiſtere facientibus aut iniuſte iſta uel facere uel permittere. Nunquid nã ſicut illa animalia irrationabilia recte dicimus in uſus dari naturis excellentioribus: & ſi uitioſis ſicut apertiſſime in euangelio uidemus: porcos ad uſum deſideratum Mat.8
conceſſos eſſe dæmonibus: hæc & de homine recte poſſumus dicere? Animal eſt enim: ſed orationale: & ſi mortale. Anima autem eſt rationalis inuilis membris: quæ tantis afflictionibus pœnas luit

Deus bonus est deus iustus est deꝰ oīpotēs est hoc du bitare oīno demētis ē. Tātoꝝ ergo maloꝝ quæ fiūt in puulis causa iusta dicat'. Nēpe cū maiores ista patian tur solemus dicere. Aut sicut in iob merita examinari: aut sicut in Hero de pctā puniri: & de qbusdā exēplis quæ deus manifesta esse uoluit alia quæ obscura sunt M hominē cōiectare cōcedit' ſ3 hoc ī maioribus De puu/ lis autē qd respondeā edissere si pœnis tātis nulla in eis sunt puniēda peccata. Nā utiq; nulla est ī illis æta/ tibus examināda iusticia. De ingenioꝝ uero diuersita te quid dicā? Quæ qdē in puulis latet sed ab ipīs exor/ diis naturalibus ducta apparet in grādibus quorū nō nulli tā tardi & obliuiosi sunt ut ne prima quidē disce re litterarū elemēta potuerint. Quidā uero tantæ sunt fatuitatis: ut nō multū a pecorib9 differant quos Mo riones uulgo uocant. Respondet' forte corpa hoc fa ciunt sed nunquid scd'm hāc sentētiā quā defendi uo luimus: taīa sibi corpus elegit: & in eligēdo cū fall'eret' errauit? Aut cuꝫ in corpus cogeret' intrare necessitate nascēdi alia corpa preoccupātibus animaꝝ turbis ipa aliud non inuenit: & sicut ī spectaculo aliquo locū ita carnē nō quā uoluit sed quā ualuit occupauit. Nunqd N hec & talia possumus dicere: uel sentire debemus. Do ceigit' qd sentire quid dicere debeamus: ut cōstet no/ bis ratio nouaꝝ aiarū singulis corpibus singilatimq; factaꝝ. Ego quidē nō de ingeniis: sed saltē de pœnis puulorū quas in hac uita patiunt' : dixi aliqd in libris L.3.de lib.ar. illis de libero arbitrio: q; q̄le sit & cur mihi in ista quā habemus ī manibus quæstiōe nō sufficiat intimabo: & eumipm de tertio libro locū excerptū his litteris īserā Nam ita se habet. De cruciatib9 aūt corpis quib9 affli gunt' puuli quoꝝ per ætatē nulla peccata sunt: si ani/ mæ quibus animant' nō prius q; ipi homines eē cœpe runt maior quærela & quasi misericors depromi solet cum dicit' qd mali fecerūt ut ista paterent'. Quasi pos sit esse innocētiæ meritū ante q; quisq; nocere aliquid possit. Cū aūt boni aliqd opat' deus ī emēdatōe maio rū cū puuloꝝ suoꝝ q eis chari sunt doloribus ac mor tibus flagellant' : cur ista nō fiant qñ cum transierit p nō factis erunt in qbus facta sunt. Propter quos autē facta sunt aut meliores erūt si tēporalibus incōmodis emēdati rectius elegerint uiuere aut excusationē in fu turi iudicii supplicio nō habebūt si uitæ huius angori/ bus ad æternā uitā desideriū cōuertere noluerit. Quis aūt nouit quid puulis: de quorum cruciatibus duritia maiorū cōtūdit' aut exercet' fides aut misericordia p/ batur: q; inquam ergo nouit qd ipsis ī secreto iudicio rum suorum bonæ cōpensationis reseruet deus. Quo niam q̄q̄ nihil recte fecerint tñ nec peccātes aliqd ista perpessi sunt. Nō em̄ frustra etiā infantes illos qui cuꝫ dñs noster iesus xp̄s necādus ab Herode quæreret': oc cisi sunt in honore martyrum receptos cōmendat ec/ clesia. Hæc tunc dixi: cū hancipsam de qua nūc agitur O uellē cōmunire sententiā. Sicut em̄ pauloante cōme/ moraui quæcūq; illarū de animæ incarnatione quat/ tuor opinionū uera esset inculpatā substantiā creato/ ris: & a nostroꝝ peccatoꝝ societate remotissimā nite/ bar ostendere. Et ideo quæcūq; illarū ueritate posset conuinci & repudiari: ad curā intentionis meæ quam tunc habebā nō pertinebat quando qui dē cūctis dili gentiori disputatiōe discussis quæcūq; illarū recte uin ceret cæteras me securissimo fieret quando etiā scd'm omnes id quod agæbā inuictū psistere demonstrabā. Nunc uero unā uolo si possuꝫ ratione recta eligere ex omnibus: & ꝓpterea huius ipsius de qua nūc agimus defensionē ī his quæ cōmemoraui de illo libro uerbis meis attētius intuēs ualidā firmāq; nō uideo: nā uelut firmamētū eius illud est qd' ibi dixi. Quis autez nouit quid puulis de quoꝝ cruciatibus duritia maiorū cōtū ditur aut exercet' fides: aut misericordia ꝓbatur. Quis inq̄ ergo nouit quid ipsis puulis in secreto iudicioruꝫ suorū bonæ cōpensationis reseruet deus. Quoniā q̄q̄ nihil recte fecerint tamē nec peccātes aliquid ista per pessi sunt. Sed hoc non īmerito dici uideo de his q uel pro xp̄i noīe ac uera religione tale aliquid etiā nesciē/ tes patiunt': uel sacramēro xp̄i iam imbuti sunt quia si ne societate iā unius mediatoris liberari a dānatione non possunt: ut possit eis etiā ꝓ illis malis quæ hic ī di uersis afflictionibus ptulerunt cōpensatio illa præsta ri. Nūc aūt cū ista quæstio nō possit absolui nisi etiam de his ñdeat': q post grauissimos cruciatus sine sacra/ mento xp̄ianæ societatis expirant quæ circa eos cōpē/ satio cogitanda est qbus insup & dñatio præpata est. Nā & de baptismo puulorū ī eodē libro nō quidē suf ficiēter sed q̄tū illi operi satis esse uidebat' utcūq; ñdi q; etiam nescientibus & fidē suā nondum habentibus prodest nō tñ de dānatione eorū puulorū q sine illo ex hac uita emigrant tūc aliquid dicēduꝫ putaui quia non quod nūc agit' agebat'. Sed ut omittamus & cō/ ꝑ tēnamus ea quæ breui tpe patiunt' nec trāsacta reuocā tur nunqd similiter cōtēnere possumus q; per unū ho minē mors & p unū hominem resurrectio mortuoruꝫ Sicut em̄ in Adā omnes moriuntur: sic & Christo oēs 1.Cor. 15 uiuificabunt'. Per hanc em̄ apostolicā doctrinam diui nam clarāq; sentētiam satis euidēter elucet: neminem ire in mortem nisi p Adā: neminē ire ī uitam æternam

nisi per Christum. Hoc est quippe omnes & oēs: q̄a sicut omnes homines per primā: hoc ē per carnalē generationē ptinēt ad adā: sic omnes homines ad secundaz id ē spiritalē regenerationē ueniūt qcūq; ad xp̄m perueniūt. Ideo ergo dictū est & hic oēs: & ibi omnes quia sicut omnes qui moriunt: nō nisi in Adā moriūtur ita oēs q uiuificabunt nō nisi in xp̄o uiuificabunt Ac per hoc quisquis nobis dixerit quēq̄ in resurrectione mortuorū uiuificari posse nisi in Christo tanq̄ petis cōmunis fidei detestādus est. item quisquis dixerit q̄ in xp̄o uiuificabunt etiam paruuli qui sine sacramēti eius pticipatiōe de uita exeunt: hic pfecto & contra apostolicā p̄dicationem uenit & totā condēnat ecclesiam ubi ꝓpterea cum baptizādis paruulis festinat & currit: quia sine dubio creditur aliter eos ī Christo uiuificari omnino nō posse. Qui aūt nō uiuificat in xp̄o restat ut in eadē dānatione maneat de qua dicit apo/
Rom. 5. stolus per unius delictū in omnes homines ad condēnationez cui delicto obnoxios puulos nasci & omnis credit ecclesia: & ipse iā contra iouinianū disputans & exponēs ionā prophetā: sicut pauloante cōmemorauī: fide ueracissima definiuisti. Credo & in aliis locis opusculorum tuoz quæ uel nō legi uel ī præsentia nō recordor. Huius igitur dānationis in puulos causaz requiro: quia neq; animarū: si nouæ fiunt singulis singulæ: uideo esse ullū in illa ætate peccatum nec a deo dānari aliquam credo: quā uidet nullū habere peccatuz An forte dicendū est in puulo carnē solā esse peccati.
Q. Nouī uæro illi animā fieri qua secundū dei præcepta uiuente: in adiutorio gratiæ dei & ipse carni edomitæ ac subiectæ possit incorruptōnis meritū compari. Sed quia in puulo anima nondum id agere potest nisi xp̄i accesserit sacramentū per hanc gratiam carni eius acquiritur: quod illius moribus nondū potuit. Si autē sine illo sacramento aīa puuli exierit ipsa quidē in æterna uita erit unde eā nullum peccatū potuit separare: caro uero eius non resurget in Christo nō percepto ante mortem illius sacramēto: Hanc opinionē nunq̄ audiui nunq̄ legi. Sed plane audiui & credidi ꝓpter qd
Ioh. 5. locutus sum: & quia ueniet hora quādo omnes qui in monumētis sunt: audiēt uocē eius & procedēt q bona fecerunt in resurrectionē uitæ. ipsa est de qua dicit: &
1. Cor. 13. per unū hominē resurrectio mortuorū ipsa est qua in Christo oēs uiuificabuntur. Qui autē male egerunt in resurrectionē iudicii. Quid hic ergo de illis infantib9 intelligendū est: qui pri9 q̄ possent agere uel bene uel male sine baptismo corpe exuti sunt. Nihil hic de talibus dictum est. Sed si caro eorū ideo nō resurget: quia nec boni aliquid fecerūt nec mali: nec illorū resurrectura ē: qui pcepta baptismi gratia in illa ætate defuncti sunt: in qua nihil bene uel male agere potuerūt. si autem illi inter eos resurgent: id est inter eos qui bene egerunt inter quos & illi resurrecturi sunt nisi iter eos qui male egerunt ne aliquas humanas animas credamus corpa sua nō recepturas siue ī resurrectionē uitæ siue in resurrectionē iudicii. Quæ sentētia pri9 q̄ refellatur ipsa nouitate iam displicet. Deinde quis ferat: si R credant se illi qui ad baptismū cū suis puulis currunt propter carnē eorū: nō propter animas currere. Beatus quidē Cipria9 nō aliquod decretū condēs nouū Cypr.
sed ecclesiæ fidē firmissimā seruans ad corrigendū eos qui putabāt aut octauū diē natiuitatis nō esse puulum baptizādum: nō carnē sed animā dixit esse perdendā & mox natum rite baptizari posse cū suis quibusdam episcopis censuit. sed contra Cipsiani aliquā opinionem: ubi quod uidendū fuit: fortasse non uidit sentiat quisq; quod libet: tantū contra apostolicā manifestissimā fidē nemo sentiat qui ex unius delicto oēs homi/ Rāb.
nes in cōdēnationem duci prædicat: ex qua cōdēnatione nō liberat nisi gratia dei per iesum xp̄m dn̄m nostrum. in quo uno oēs uiuificant quicūq; uiuificantur contra ecclesiæ suæ fundatissimū morē nemo sentiat: ubi ad baptismū si ꝓpter sola puulorū corpa curreret baptizādi afferent & mortui. Quæ cum ita sint: quærenda causa est atq; reddēda quare damnētur animæ S
quæ nouæ creant singulis quibusq; nascētibus si præter Christi sacramētū puuli morianť. Dānari em̄ eas si sic de corpe exierint: & sancta scriptura & sanctatis est ecclesia: unde & illa de animarum nouaz creatione sentētia si hanc fidē fundatissimā nō oppugnat sit & mea: si oppugnat nō sit & tua. Nolo mihi dicat propter hāc sententiā debere accipi qd scriptū ē. Qui
finxit spiritū hominis in ipso & q finxit sigillatim corda eorū. Aliquid fortissimū atq; inuictissimū requirendum est qd nos nō cogat deū credere ullarū animarū Ro. 5.
sine culpa aliq̄ dānatorez. Nā uel tantundē ualet uel plus est forsitā creare q̄ fingere: & tamē scriptū ē. Cor
mundū crea in me de9. Nec ideo putari potest anima hoc loco optare se fieri prius q̄ aliquid esset. Sicutergo iam existens creat in nouatione iusticiæ sic iam existens fingit cōfirmatiōe doctrinæ Nec illud qd in Ecclesiaste scriptū est. Tunc conuertet in terrā puluis si- Eccl.
cut fuit: & spūs reuertetur ad dominū qui dedit illum istam confirmat sententiā quā uolumus esse nostram Plus em̄ hic suffragat eis qui ex una putant oēs ee animas. Nā sicut cōuertitur inquiunt puluis in terram si-

cut fuit: & tñ caro de qua hoc dictũ est: ad hominẽ nõ reuertit̃ ex quo ꝓpagata est sed ad terrã: unde primus homo factus est: sic & spũs ex illius unius spũ ꝓpagatus non tñ ad eum reuertit̃ sed ad dñm: a quo illi datus est. Verum qa hoc testimonium ita ꝓ istis sonat: ut nõ omni mõ huic opinioni quã defendi uolo uideat̃ esse cõtrarium admonẽdam tantũ credidi prudẽtiam tuã: ne talibus testimoniis ex his angustiis me coneris eruere. Nam licet nemo faciat optando: ut uerum sit: quod uerum non est tñ si fieri posset optarẽ ut hæc sententia uera esset sicut opto: ut si uera est abs te liquidissime atq; inuictissime defendatur. Hæc aũt difficultas etiam illos sequit̃: q ia3 existẽtes alibi aĩas & ab initio diuinoꝝ opeꝝ præpatas: a deo mitti opinant̃ ĩ corpa Nam & ab his hoc idẽ quærit̃ si aĩæ inculpatæ obediẽter ueniunt quo mittuntur: cur in puulis si non baptizati uita3 istã finierint puniunt̃. Eadẽ prorsus ĩ utraq; sententia difficultas est. illi sibi uident̃ de hac facilius exire quæstione: q aĩas asseuerant ꝓ meritis uitæ prioris singulas singulis corporibus implicari. Hoc em̃ putant esse in Adam mori in carne scilicet quæ propagata est ex Adam supplicia pendere: a quo reatu inquiũt gratia christi liberat pusillos cũ magnis. Hoc qdem recte: ueraciter: optimeq; quod gratia xp̃i liberat a reatu peccatorũ pusillos cũ magnis. Sed ĩ alia supiore uita peccare aĩas: & inde præcipitari ĩ carceres carneos nõ credo: nõ acquiesco: nõ consentio. Primo quoniã nescio per quos circũitus fieri id aiunt isti: ut post nescio quanta uolumina sæculoꝝ iterum id ista3 sarcinã corruptibilem carnis & supplicia pendenda redeundum sit qua opinione qd horribilius cogitari possit ignoro Deinde quis tandẽ iustus defunctus est: de quo nõ (si isti uera dicunt) solliciti esse debeam9 ne ĩ sinu Abraæ peccans in flãmas illius diuitis deiiciat̃. Cur em̃ non & post hoc corpus peccari possit: si & ante potuit. Postremo longe aliud est in Adam peccasse. Vnde dicit apl̃us: in quo omnes peccauerunt & aliud ẽ extra Adã nescio ubi peccasse: & ideo in adam id ẽ: in carnẽ quæ ex Adam ꝓpagata est: tanq̃ in carcerem trudi. illã uero opinionẽ: q ex una fiant oẽs animæ: nec discutere uolo nisi necesse sit. Atq; utinam ista de qua nunc agimus: si uera est sic abs te defendat̃: ut hic necesse non sit. Quãuis aute3 desiderem: rogem: uotis ardentibus exoptẽ: & expectem: ut ꝑ te mihi dũs huius rei auferat ignorantiã: tamen si (quod absit) minime meruero patientiam mihi petam a dño deo nostro: in quẽ sic credimus: ut aliqua nobis non aperiri etiam a pulsantibus nullo modo aduersus eum murmurare debeam9 Memini prius ipsis apl̃is dictum. Multa habeo uobis dicere: sed non potestis illa portare modo. in his quãtum ad me attinet etiam hoc deputem. Nec q hoc sciã me indigner indignum: nec hocipso etiam cõuincar indignior. Multa em̃ alia similiter nescio: quæ cõmemorare uel enumerare nõ possum: & hoc talerabiliter ignorarẽ: nisi metuerem ne aliqua istarum opinionũ contra illud quod firmissima fide retinemus incautis obreperet mẽtibus sed anteq̃ sciam quæ nam earũ potius eligenda: hoc me non temere sentire profiteor eã quæ uera est non aduersari robustissimæ ac fondatissimæ fidei: q̃ christi ecclesia nec paruulos homines recẽtissime natos a damnatõne credit nisi per gratiam nominis christi quam in suis sacramentis commẽdauit posse liberari. Ioh. 16.

Diui hieronymi epistolarum tertius secundæ partis tractat9 continens epistolares expositiones Quorundam psalmorum & canticicãticoꝝ secundũ origenem egræco traductum.

¶ Beati Hieronymi præsbyteri epl̃a ad Cyprianum p̃sbyterum psalmum. lxxxix. qui Moysi inscribitur: uidelicet psalmus. Domine refugium factus es nobis exponentis.

Rius te cypriane p̃sbyterorũ studiosissime de illorum numero super quibus audiuit Moyses elige p̃sbyteros: quos tuipse scis dignos esse tantum epistolis noueram & beati uiri uocabulum consecutum: qui legem dei die ac nocte meditatur nunc autem quia exterioris quoq; hominis nobis inuicem facta est cognitio: & post salutationẽ dulcesq; cõplexus: quibus sibi amicitia copulatur: ut probes uerũ esse qd̃ audieras statim a me postulas ut difficillimum psalmum: qui apud græcos & latinos octogesimusnonus inscribit̃ tibi edisseram: non composita uerborum oratione plausuq; populari: qui solet imperitorũ aures decipere atq; palpare: sed oratione simplici & ecclesiastici eloquii ueritate: ut scilicet ĩterpretatio nostra non alio interpræte indigeat: qd̃ plærisq; nimium disertis accidere solet: ut maior sit intelligentiæ difficultas in eorum explanationibus q̃ in his quæ explanare conantur. Aggrediar opus difficilimum: & sanctarum præcũ tuarum fultus auxilio illius uersiculi recordabor. Dominus dabit uerbum euangelizantibus uirtute multa. Ac primum sciendũ: q psalmi isti9 iuxta hebriacum titulus sit. Oratio Moysi uiri dei: iuxta septuagĩta. Oratio Moysi hominis dei. inter hoĩem autem & uirum quid intersit: sancta scriptura nos do ps. 67.

3.Reg.18. ceat. Loquit quiquagenarius ad Heliã. Homo dei rex uocat te. Cui ille respõdit. Ei homo dei ego sum descẽ/dat ignis de cœlo & comedat qnquaginta uiros tuos
1.Thi. 6. & te. Ad Timotheũ quoq; aplus scribit. Tu aũt hõ dei
1.Cor.11. hæc fuge. Porro de uiro dei idẽ aplis instruit. Volo aũt uos scire q; ois uiri caput xps est caput aũt mulieris uir caput uero xpi deus. Iste uir est qui caput uelare nõ debet cum sit imago & gloria dei & quotidie paulus loq
2.Cor. 4 tur Nos autẽ reuelata facie gloriam dei contẽplantes in eandẽ imaginẽ transformamur a gloria in gloria3
Eph.4. sicut a dñi spũ. Et in alio loco. Donec pueniam9 in uirum pfectu3: in mensurã ætatis plenitudinis xpi. Siue igitur uiri siue hois appellatio sancto uiro competit & ei qui uidit deum facie ad faciẽ & salua facta ẽ aia eius cuius ore creaturarũ mundi eox dũtaxat quæ uisibili a sunt conditionẽ hois & ois retro historiæ didicim9 ueritatem qui nõ solum nobis quinq; reliquit libros. Ge
B nesim. Exodum. Leuiticum. Numeros & Deutero nomium sed undecim quoq; psalmos ab. lxxxix. cui9 prícipiu3 est. Dñe refugium factus es nobis usq; ad. xcix. qui inscribitur psalmus in cõfessione. Quod aũt i plærisq; codicibus nonagesimusoctauus habet titulũ psalmus Dauid in hebraico nõ tenet: hanc habẽte scriptura sancta cõsuetudinẽ ut oẽs psalmi qui cuius sint titulum non habent his deputent quox in prioribꝰ psalmis noia continent. Quattuo aũt psalmi sunt qni habent orationis titulũ: sextusdecimus qui inscribit oratio Dauid: & incipit. Exaudi dñe iusticiam meam. Et octogesimusqnt9. Inclina dñe similiter oratio Dauid Et octogesimusnonus q nũc in manibus ẽ. Dñe refugium factus es nobis. Et cẽtesimusprimus q titulũ habet oratio pauperis: cum anxius fuerit & in conspectu dñi effuderit præcem suam Dauid & pauper qui cũ dines esset: p nobis pauper factus est refert ad xpm q se
Zach.9. det sup pullũ asinæ: iuxta Zachariã. Pauper atq; mãsuetus. Moyses aũt p quẽ dñs legem dedit cui9 ore audiuimus loquentẽ deũ. Faciam9 hominẽ ad imaginẽ
Geñ.3. & similitudinẽ nostram statiq; infert. Et fecit deus hominẽ ad imaginẽ dei fecit illum masculũ & fœminã creauit illos: Ab initio cõditionis hois usq; ad mortez & resurrectionẽ oia explicat qualis creatus sit quanto uiuat tempore: quid agat in sæculo quẽ fructũ uitæ habeat ꝓpter quid laboret quo ire cõtendat & quoniam qui scribit homo est: sub psona eius de omni generis humani conditõne testat. Sunt aũt qui hunc psalmũ siue orationẽ ad israeliticũ populũ referant: quõ i solitudine offenderit deũ arq; conciderit & non meruerit terrã ꝓmissiõis intrare: proq; patribus ingressi sunt filii & rursum placatũ expectẽt deũ qd in xpi cõpleat aduẽtu. Oratio iuxta grãmaticos ois sermo loquẽtiu3 C ẽ cui9 æthymologiã sic explicãt. Oratio ẽ oris ratio. in scripturis aũt sanctis difficile orationẽ iuxta hunc sensum legimus: sed eã quæ ad pces & obsecrationes pertinet. Aiunt hebræi uno psalmox uolumine; quinq; libros cõtineri: a primo usq; ad quadragesimũ & a quadragesimoprimo usq; ad septuagesimũprimũ & a septuagesimoscd'o usq; ad octogesimũoctauũ & ab octogesimonono qui quarti libri initium est & quẽ nũc diximus usq; ad centesimũqntũ. In quox oim fine duplex amen positũ est quod septuaginta transferũt fiat fiat & a centesimosexto usq; ad finẽ instar. xii. ꝓphetarum: q & ipsi cũ ꝓprios libellos ediderint: unius noie uoluminis continent. Illud aũt qd pene præterii asserens inter. xi. Moysi psalmos etiã nonagesimũoctauũ esse in quo positũ est. Exaltate dñm deũ nostrũ & adorate scabellũ pedũ eius. Moyses & Aron in sacerdotibus eius: & Samuel in eis qui inuocant nomẽ illi9. Videtur nostræ sententiæ contraire: quomodo Moysi sit qui Samuelem noiat quẽ multa post tẽpora fuisse cognouimus. Cuius quæstionis facilis solutio est ꝓphetam nomen esse Samuelis qui tanti meriti fuit ut cum Moyse poneret in Hieremia. Si steterint Noyses & Samuel iuxta illud exemplũ qñ homo dei loquit in Samaria ad altare. Hæc dicit dominus. Ecce filius nascetur domui Douid. Iosias nomẽ eius. Sciamus quoq; errare eos qui omnes psalmos Dauid arbitrant & nõ eorum quox noibus inscripti sunt. Vnde & hũc psalmũ uolunt sub noie Moysi a Dauid esse cõpositũ q; scilicz legislator cõmunẽ humani generis offensam & calamitatem & deinde expectationẽ salutis sacro ore describat: Dñs habitaculũ factus ẽ nobis in generatione & generationẽ. Pro habitatione & refugio i hebraico maon ponit qd magis habitationẽ q; refugiũ sonat. Narraturus aũt tristiciã: & genus deploraturus humanum a laudib9 dei incipit ut quicquid postea homini accidit aduersorũ non creatoris duritia sed eius q; creatus est culpa accidisse uideat. Qui sustinet tẽpestatez uel petræ uel tecti q̃rit refugiũ quẽ hostis psequit: ad muros urbium cõfugit fessus uiator tam sole q; pulere umbræ quærit solatiũ & sæuissima bestia licet hois sanguinem sitiat cupit & nitit utcũq; potuerit præsens uitare discrimen. Ita & homo a principio conditionis D suæ deo utit adiutore: ut cũ illius sit gratiæ q; creatus ẽ illiusq; misericordiæ q; subsistit & uiuit nihil bonioperis agere potest absq; eo: qui ita concesserit liberum arbitriũ ut suã p singula opa gratiam non negaret; ne li

bertas arbitrii redūdaret ad iniuriā cōditoris: & ad eius cōtumaciā q a deo cōditus ē ut absq; deo nihil eēse no uerit. Quod autē dixit i gnatiōe & gnationē: oia significat tēpora & ante legē & in lege & in euangelii gratia Vnde & apl'us dicit. Gratia salui facti estis p fidē & hoc non ex uobis sed ex dono dei & omnes epl'æ eius in salutationis principio nō prius pacē habent & sic gratiā sed ante & sic pacē ut donatis nobis peccatis nostris: pacem dñi cōsequamur. Anteq̄ montes nascerent: & parturiretur terra & orbis a sæculo usq; in sæculum tu es deus. lxx. Anteq̄ montes firmarent & figeret terra & orbis: a sæculo & usq; in sæculū tu es deus. Hunc locum quidā praua dissentiōe subuertunt maxime q uolunt ante fuisse aias q̄ hō in sexti diei numero cōderet ita em̄ legūt atq; distinguūt. Dñe refugiū factus es nobis a generatione in generationē. Priusq̄ montes firmarent: & figeret terra & orbis ut scilicet cōsequat a sæculo usq; ad sæculum tu es deus. Sic em̄ dixerunt. Si dñs anteq̄ montes firmarent: & figeret terra orbisq; terrarū refugiū fuit hominū ergo fuerūt aiæ in cœlestibus anteq̄ hoim corpora firmarent. Nos aūt ut ꝓpositum lectionē ita debemus distinguere. Anteq̄ mōtes firmarent & figeret terra & orbis terrarū: a sæculo usq; in sæculum tu es deꝰ. Vt nō refugiū nostrū fuerit ante conditionē mūdi q necdū eramus sed q̄ deus ab æterno usq; in æternū sit semp deus. Pro eo em̄ q̄ latinus interpres posuit a sæculo usq; in sæculū & hebraice dicit olā rectius iterꝑtabimur a sempiterno usq; in sempiternū. Simile & in ꝓuerbiis qd ex ꝑsona sapientiæ q xp̄s est legit. Dñs creauit me in initio uiarū suarū in opa sua ante sæcula fundauit me in ꝓncipio anteq̄ terram faceret & abyssos priusq̄ ꝓcederēt fontes aquarum priusq̄ mōtes firmarent ante oēs colles genera/uit me. Nullū aūt debet uerbū creationis mouere cum in hebræo nō sit creatio quæ dicit bara sed possessio: ita em̄ scriptū est. Adonay camarbresit dereo qd i lingua nostra exprimit. Dñs possedit me i initio manuū suarū. inter possessionē aūt & creationē multa diuersitas est. Possessio significat q̄ semp filius in patre & pater in filio fuerit. Creatio aūt eius q prius nō erat cōditionis exordiū. Potest iuxta legis tropologiā hoc qd dicit. Anteq̄ mōtes firmarent & figeretur terra & orbis terrarū significare: q̄ anteq̄ aiæ nostræ sublimia dogmata firmarent & terra corpis nostri figeret siue stabiliret a deo & orbis terrarū q hebraice dicit thebel græce significātius dicit οἰκουμένη quā nos habitabilem transferre possumus: firmaret siue stabiliret deꝰ nobis semp refugiū fuerit. Habitata ē aūt aia nō deserta quæ hospitē meret habere deum dicēte saluatore. Ego & pater ueniemus & māsionē apud eū faciemus. Ioh. 14. illud aūt qd & hebraicū habet & oēs alii iterꝑtes. Anteq̄ mōtes nascerent: & parturiret terra manifeste ad tropologiā nos trahit. Neq; em̄ mōtes & terra natiui/ F tatē parturitionēq; recipiūt sed cōditionē. Ex quo liquido demōstrat: sāctos quoq; excelsaq; uirtutes dei sem per misericordia ꝓcreari. Cōuertis hoiem usq; ad cōtritionē & dicis. Reuertimini filii Adā. Septuaginta. Ne auertas hoiem i humilitatē & ipsi. Cōuertimini filii hominū iuxta hebraicum qd dicit ικουμενη hoc ē. O deus q hoiem cōdidisti & ab initio eius es refugiū & habitatio cōuertes eū usq; ad cōtritionē: fecisti euꝫ atq; plasmasti: ut cōtereret in mortē: & uas tuum extremo uitæ suæ tpe frangeret cui cū imineat ista cōditio: ut ortus intereat: & q̄ longo uixerit tēpore tñ fine dissoluat extremo. Quotidie ei loq̄ris ꝓpphetas. Reuertimini filii Adā q uestra culpa offendistis deū: & de imortalibus facti estis mortales. Præcipiētis em̄ noluistis audire imperiū. De oi ligno quod ē in paradiso comedes de li Geñ. 3. gno aūt scientiæ boni & mali ne comedes. in quocūq; eni die gustaueris de eo morte morieris. Porro iuxta illud qd septuaginta transtulerūt. Ne auertas hoiem in humilitatē & dixisti: Cōuertimini filii hominū hūc habet sensum. Osecro ut hominē quem ad tuam imaginem & similitudinem cōdidisti: & tantum eum honorare dignatus es: ut de seruo filiū nūcupares: ne eū humilies pctō ꝓpetuo ne sup illū uigeat antiqua sententia. Terra es tu: & in terrā ibis. Tu em̄ nobis ꝓmisi Geñ. 3. sti pœnitentiā dicēs. Nolo mortē peccatoris: sed tm̄ Eze. 18. ut conuertat & uiuat. Tu enim dixisti oīm sanctorum tuorum eloqo. Conuertimini siue reuertimini filii ho/ G minum ad clementissimū patrē qui occurrit uenientibus & signū quod suo uitio pdiderūt offert: & stolam incorruptionis lagit antiquā qa mille anni in oculis tuis ut dies hesterna quæ præteriit transeūt & uigilia nocturna siue i nocte: qui p ꝓpphetas suos nos ad pœnitentiā ꝓuocat dicens. Reuertimini filii hoim petimus ut añiaꝫ dixi. Ne facias hoiem in humilitate sempiterna retineri. Nec em̄ putamus longū esse qd promittis salutē nobis post tēpora multa tribuendā. Nota de æternitate & tēporis breuitate æternitati cōparata breuis est oīm tempoꝝ lōgitudo. in cōspectu enim tuo mille anni quasi una dies reputant. Statiq; se ipse reprehendit. Maledixi unam diem & unius diei spacio mille annoꝝ apud te longitudine cōparari cū magis debuerim dicere. Vnius uigiliæ spaciū instarq; habere mille annorum prolixitatem. Nox i quattuor ui/

gilias diuidit: quæ singulæ triũ horarũ spacio suppu/
H tant. Vnde & dñs q̃rta uigilia ad nauigãtes uẽit aplos
Mat. 14. Sicut una igit noctis uigilia cito ptrãsit maxie uigilia/
rum labore defessis: sic & mille ãnoꝝ spacia apud te q
semp es & futurus es & fuisti ꝑ breuissimo tpe cõputã/
tur. Quodq; infert. Sicut dies hesterna q̃ ꝑteriit: iuxta
illud apli sentiam9 qd scribit ad hebræos. iesus xp̃us
Heb. 13. heri & hodie ipse & i sempiternũ. Ego arbitror ex hoc
loco & ex æp̃la q̃ noie Petri apli scribit mille annos ꝑ
una die solitos appellari ut scilicet qa mũdus i sex die
bus fabricatus ẽ sex milibus ãnorum tm̃ credat subsi/
stere & postea uenire septenarium numerũ & octona
riũ in quo uerus exercet sabbatismus: & circũcisionis
puritas reddit. Vnde & octo beatitudinibus bonoruꝫ
I operũ p̃mia ꝑmittunt. Scribit aũt petr9 hoc mõ. Vnũ
2. Pe. 3. hoc uos nõ ꝑtereat dilectissimi qa una dies apud deũ
quasi mille anni & mille anni q̃si unus dies. Nõ mora
tur dñs in ꝑmisso ut qdã morari existimãt. Percutiẽte
te eos somniũ erũt mane: quasi herba transiens mane
floruit & abiit: ad uesperã cõteret & siccabit. Septua/
ginta q̃ ꝑ nihilo habent eoꝝ ãni erũt. Mane sicut her
ba transeat mane floreat & trãseat uespere decidat in
duret & arescat. iuxta hebraicũ hic sensus multũ cõuer
sioni cõtulit & saluti q̃ oĩs uita mortaliũ q̃si somniuꝫ
ita ueloci morte cõtracta ẽ q̃ in similitudine floꝝ atq;
fœni in eodem pene tpe siccat atq; deperit. Percutien
Luce. 12. te te inqt eos: id ẽ: hoies & illo sermone cõpleto Stul/
K te hac nocte repetẽt aĩam tuã a te: q̃ aũt ꝑparasti cuius
erũt. Oĩs humana cõditio somnio comparabit. Sicut
em̃ mane uirens herba & suis floribus uernans dele/
ctat oculos cõtemplantiũ paulatiq; marcescens amit/
tit pulchritudinẽ & in fœnũ qd cõterendũ est uertit:
ita oĩs species hoĩm uernat in paruulis l floret in iuue/
nibus uiget in pfectæ ætatis uiris: & repente cuꝫ nescit
incanescit caput rugat facies cutis pri9 extenta cõtra
hitur: & extremo fine qd hic dicit uespere: id est. sene/
ctute uix moueri põt ita ut nõ cognoscat qs prior fue/
rit sed pene in aliũ cõmutet. Quid loquimur de ĩfan
tiæ tẽporibus usq; ad extremã & decrepitã senectuteꝫ
cum hoc & languor faciat & inediæ mœror. Et uult9
prius pulcherrimus fœminaꝝ ad tantã transeat fœdi
tatẽ: ut amor in odia cõmutet. Sup hac cõditiõe mor
Esa. 40. taliũ & Esaias loqt. Oĩs caro fœnũ & oĩs gl̃ia eius q̃si
flos fœni: fœni ãt flos decidit. iuxta septuagĩta quoq;
similiter explicandũ ẽ. Omne qd in sæculo longũ ui/
detur apud te deus breue est. Dies em̃ & anni qb9 hu
mana uita contracta est: si comparentur æternitati: re
putabunt ꝑ nihilo. Sicut em̃ herba mane creuit: flo/
ruitq; & siccat ad uesperãq; ĩdurescit & deperit ita erit
oĩs hoĩm pulchritudo. Consumpti em̃ sumus in furo/
re tuo & i indignatione tua cõturbati sumus. Septua/
ginta. Quia defecimus in ira tua & in furore tuo turba
ti sumus, Symmachus & Aquila transtulerunt: accele
rauim9. Breuitatẽ aũt uitæ significat hũanæ. Quodq; L
intulit: in ira tua & furore tuo: sententiæ dei ostendit
perseuerantiaꝫ cui oẽs hoies subiacemus illi uidelicet
Terra es & in terrã ibis. Pulchre aũt nõ ut in Septua/ Gẽ. 3
ginta habet. Turbati sum9 sed iuxta habraicũ accele
rauimus dicit ut q̃uis ætas hoĩm lõga uideat tñ cõpa
rationes æternitatis breuis sit qd & illustris poeta te/
statur dicens.

Sed fugit interea fugit irreparabile tẽpus. Et iterũ:
Phebe diu res si qua diu martalibus ulla ẽ. Vixim9:
Posuisti iniquitates nostras in cõspectu tuo sæculũ no
strum in illuminatiõe uultus tui: ubi nos iuxta Hebrai
cum & Symmachũ posuimus negligẽtias nostras pro
quo Septuaginta sæculũ transtulerũt in hebraico scri
ptum est alomeni: qd quinta editio interꝑtat παρο
ρασεις & nos in linguaꝫ nostrã uertere possumus erro
res siue ignorãtias. Vnde dixit i alio loco. Delicta iu/ Ps. 24
uentutis meæ & ignorãtias meas ne memineris. Et ite
rum. Delicta quis ĩtelligit. Et ab occultis meis mũda Ps. 18
me dñe: & ab alienis pce seruo tuo. Aliena nobis sunt
uitia. quæ sæpe uoluntate interdũ ignoratia & errore
cõmittimus: & tñ cũ nõ sit uolũtas i crimine error icul
pa ẽ. Miror aũt cur Septuagĩta uoluerint ꝑ alomeni:
id est. negligentiis & erroribus siue ignorationib9 sæ
culum dicere nisi forte q̃ in sæculo & in uitæ huius tẽ/
pore uitia cõmutant. Quodq; intulit: in illuminatio/
ne siue in luce uultus tui: hunc habet sensum. Nihil te
nostroꝝ latuit peccatoꝝ secreta quoq; nostra tu9 ocu
lus inspexit: iuxta illud qd scriptũ est. Tenebræ nõ ab ꝑ:
scondent a te scrutans corda & renes deus. Et iterum
Sicut tenebræ eius ita & lumẽ eius. Homo em̃ uidet in ꝑ:
facie de9 in corde. Omnes em̃ dies nostri transierunt
& i furore tuo cõsumimur nostro quasi sermõe loq̃ns
septuaginta. Quoniã oẽs dies nostri defecerũt: & i ira
tua defecimus. Anni nostri sicut aranea meditati sunt
breuitatẽ humanæ uitæ quæ sententiæ dei hucusq; sub
iecta est: & in priori uersiculo somnio comparauit di
cens. Percutiente te eos somniũ erunt: nunc sermoni
loquẽtiũ cõparat: ut quõ sermo qui in ore uersat dum
profert intercipit: & esse desistit: sic & oĩs uita nostra
ptrãseat atq; desistat: & hoc in ira & i furore dei cui me
rito subiacemus ꝺuẽte in nobis ut supra diximus sñia
dei. Quæ sit aũt ira & furor dei crebrius dixim9: nõq; N

ulciscat iratus sed q̄ patiētibus pœnas irat9 eē uidea
tur. Quod em̄ in nos ex ptubatione descendit ī illo ex
iudicio & ex ueritate: est ꝓ sermone loquētis. Septua/
ginta meditationē aīæ transtulerūt. Quō em̄ loquētis
sermo ꝓteruolat: ita & opus araneæ icassum texit. De
Isa. quo sup pſona hæretico⁹ scriptū ē in Esaia. Telā ara/
neæ texūt: q̄ pua & leuia pōt capere aīalia: ut muscas:
culices & cætera huiusmodi a fortioribus aūt rumpit
instar leuiū in eccl̄ia simpliciūq; q eo⁹ decipiunt erro
ribus cū uiros ī fidei ueritate robustos nō ualeāt obti/
nere. Dies anno⁹ nostrorū in ip̄is septuaginta anni.
si autem multū octoginta anni & amplius eo⁹ labor
& dolor ꝓ eo q̄ nos posuimus in ipsis & ī hebræo ha/
bet Baliem: symmachus significantius transtulit ai/
saoharoy: qd̄ magis ad sensum q̄ ad uerbū transferre
possumus uniuersi. Quicqd igit uiuimus: & ī quo dele/
ctabilis ē uita mortaliū. lxx. anno⁹ spacio cōpræhēdi
Symma. tur. Sinaūt multū ut interꝓtatus est Symmachus. Cō/
tra opinionē septuaginta sunt anni qcquid supra fue
rit morbis & infirmitate transigit: quæ est socia sene/
ctutis caligātibus oculis dolētibus uel cadētibus pri9
Eccle.12. durissimis dentibus: qd̄ plenius diuinus sermo ī eccle
siaste describit. Veniēt dies maliciæ & in q̄bus dicem9
Psa.18. non ē nobis uolūtas q̄n obscurabit sol & luna & stel
læ: & cōuertent nubes post pluuiā. in die q̄ mouebūt
custodes domus & subuertent uiri uirtutes: cessabūtq;
molētes qa paucæ factæ sunt: & obscurabūtur q̄ uidēt
in foraminibus claudent ianuæ in foro: in ifirmitate
uocis molētis & exurgēt ad uocē eius ut hūilient oēs
filiæ cātici: & qdē ab alto aspiciēt: & pauores in uia: &
florebit amygdalū & incrassabit: et scindet capparis:
qm̄ abibit hō in domo æternitatis suæ et gyrabūt ī so/
ro q̄ plāgunt quoadusq; nō pulset funiculus argēti et
Psa.7. cōterat ornementū auri et cōfringat hydria ad fontē
et impediat rota ī lacu et cōuertat puluis ī terrā sicut
fuit et spūs reuertat ad eū q dedit eū. Vanitet uanita
Eccle. tum dicit Ecclesiastes & uniuersa uanitas. Quæ oīa hūa
næ uitæ & maxime senectutis miserias cōpræhēdūt: &
quē sensu⁹ habeāt ī suo loco differuimus. Sūt q istū lo
cum allegorice interꝓtātes ad sabbati circūcisiōisq; my/
steriū referūt q̄ primū requescamus in lege & postea ue
Psa.11. ra circūcisiōis ī euāgelio sacramēta nos teneāt admo/
nētes & illud. Da ptē septē & da ptē octo &. lxx. milia
O &. lxx. milia hoim multitudinis a q̄bus tēplū sub sa/
lomone cōstructū ē. S⁹ qd hoc ad p̄sentē locū cui suf/
ficit simplex & pura explanatio: q̄ nō doctrinæ gl̄ia in
multiplicatiōe sermonū: sed legētis debet intelligētiā
q̄rere. Quoniā trāsiuim9 cito & uolauim9. Septuagin
ta. Quoniā uenit mā̄suetudo sup nos: & corripiemur.
Pro quo ī græco scriptū ē παιδευσομεθα qd̄ uerbū am/
biguuū ē: & tā correptionē q̄ eruditionē doctrināq; si
gnificat. Quē em̄ diligit dn̄s corripit siue erudit ac fla/ Heb.12.
gellat oēm filiū quē recipit. Quē locū ita Symmach⁹ Symma.
trāstulit succidimur em̄ repēte & auolam9. Quita edi
tio hoc mō. Q̄m trāsiuimus celeriter & dissoluimur: &
ē sensus. Post. lxx. annos & nimiū. lxxx. q̄bus hoim ui
ta transigit cū aīa fuerit a corpe segregata: uēto si/es a
uolabimus: qa siue herbæ supra uirēti: & flo⁹ pulchri
tudini: & ad uesperā siccati hoiem cōpat: nūc ꝓ aridi/
tate & uespe succisionē flo⁹ ponit. Et cū ptrāsierit in/
quit oē qd̄ uiuim9 subita morte dissoluimur. Quod au
tē septuaginta dixere post. lxx. annos &. lxxx. cū uene
rit dn̄i mā̄suetudo: & dies nobis mortis ingruerit non
iudicabimur iuxta meritū sed iuxta clemētiā & q̄ puta
tur correptio eē eruditio ē & doctrina. Satis qdē mira/
mur qd uoluerit septuaginta uerbū hebraicū Theodo
tiō. Et sexta editio trāferre mā̄suetudinē cū Aqla sym
machus. Et q̄nta editio festiationē & repēte celeriterq;
trāstulerint. Quis nouit fortitudinē iræ tuæ et scd̄m ti
morē tuū ī dignationē tuā? septuagīta. Quis nouit ptā
tem iræ tuæ et p̄ timore tuo irā tua⁹ dinumerare. Inter
hebraicū et septuaginta diuersa distinctio ē. septuagī/
ta eī dinūerationē timori et furori dn̄i copulauit. Por
ro hebraicū seq̄nti addit uesiculo ut sequat. Vt nūerē
tur dies nostri sic oñde ut ueniam9 corde sapienti qd̄
breuiter ita nobis differendū uidet. Quis pōt nosse q̄ P
diu ira tua ex q̄ timor nascit hūano generi pseueret ni
si te docēte q deus es. Itaq; obsecro: ut tp̄s uitæ nostræ
indices nobis quo possim9 corde sapiēti tuo nos iudi/
cio p̄parare. Qui aūt dixit. Quis nouit fortitudine⁹ et
ptātē iræ tuæ: et scd̄m timorē tuū ī dignationē tuā: oñ
dit esse difficile iræ timorisq; et ī dignationis secretum
rōnēq; cognoscere. Vū et ꝓpheta lachrymabiliter de/
p̄cat. Dn̄e ne ī ira tua arguas me neq; ī furore tuo cor/ ps.6.
ripias me. Nō em̄ corripit ut īterficiat atq; dispdat sed
ut corrigat et emēdet. Quāobrē et ī Osee pp̄o iudæo⁹ Osee.4.
cui multū iratus est dixit se nequaq̄ irasci: nec uisitare
nutus eo⁹ cum adulterauerūt. Et p Ezechielē loq̄t ad Eze.16.
Hierusalē: lā nō irascar tibi et zelus meus recessit a te.
Et in uerbis die⁹ sonat qñ pgit israel aduersu⁹ hostes
in prœliū corde pacifico ut nūerent dies nostri sic oñ
de ut ueniamus corde sapiēti. Septuagīta. Dexterā tuā Septua.
ita notā fac et eruditos corde in sapiētia. Quod Aqla Aquila
symmachus et q̄nta editio sic uerterunt. Dies nostros Symma.
sic oñde ut ueniamus corde sapienti. Errorq; p̄spicu9
est: cur pro diebus Septuaginta dexteram dixerint.

Iamē qppe uerbū cōpositū est significās dies nostros qđ singulari si scribat extrema littera q̄ appellat nō: exprimit dexterā sicut est illud in noie Beniamin q in/terp̄tat filius dextræ. Sinaūt men hāeat: diē uel dies sonat. Est aūt sensus numerū annoꝝ dierūq; nostroꝝ qb9 i hoc sæculo nos uiuere decreuisti oñde nobis ut p̄ paremus nos aduētui tuo & cōtēpto errore mortaliu3 ad te pgere festinem9 cupiamusq; p̄sentiā tuā: & ad te festinemus corde sapienti. Nihil em̄ ita decipit huma num genus q̄ q; dū ignorāt spacia uitæ suæ lōgiorē si/bi sæculi huius possessionē repromittūt. Vnde & illud egregie dictū est. Nullū tā senē eē & sic decrepitæ sene ctutis ut nō se adhuc uno pl9 āno uiuere suspicet. Ad

Eccl. 7. hūc sensum ptinet & illud qđ dicit. Memēto mortis tuæ: & nō peccabis. Qui em̄ se recordat quotidie esse moriturū. cōtēnit p̄sentia & ad futura festinat. Hoc ē

ps. 101. qđ Dauid i alio p̄cat loco dicēs. Ne auferas me i dimi dio dieꝝ meoꝝ priusq̄ abeā & nō subsistā qđ ita expo nit. Ne eo tpe facias me mori qñ adhuc putabā me eē uicturū: ut possim peccata corrigere pœnitētia. si em̄ hoc feceris inuentus in delictis meis esse desistam: nō quo spē resurrectiōis neget sed quo cū eo se neget pos/se subsistere apud quē oēs q in uitiis pseuerāt p nihilo reputant. Vbi nos iterp̄tati sumus eruditos corde i sa piētia alii trāstulerūt cōpeditos uerbi ambiguitate de cepti. Si em̄ dicas πεπεδημενος cōpeditos. Sinaute3 πε παιδευμενοις eruditos significat. Reuertē dñe usq;quo

Septua. & exorabilis esto sup seruos tuos. Septuaginta simili/ter. Quia agim9 pœnitētiā & scientes uitæ nostræ bre uitatē ad te corde sapienti cupimus puenire: & tu dñe reuertere ad nos. Peccatis em̄ nostris lōge receseras. & dimiseras nos ut ambularemus scd'm uolūtates & cogitatiōes nostras. Quod aūt i fert usq;quo: illā h3 in telligētiā quā in. xii. psalmo legim9. Vsq;quo dñe ob liuiscēris me in finē. Qui em̄ in angustia constitut9 est serū ei uidet dei auxilium & ꝓpterea ipensius dep̄cat ut cito adiutorē deū sentiat & nequaq̄ iratū iudicē sed placatū. Imple nos matutina miser cordia tua: & lau/

Septua. dabimus & laudamur i cūctis diebus nostris. Septua/ginta. Repleti sumus mane misericordia tua & exulta uimus & lætati sumus in oibus dieb9 nostris. In cūctis pene locis hāc habent septuaginta cōsuetudinē ut qđ apud hebræos futurū ponit hoc illi quasi iam factū & præteritū referāt. Hi ergo nō ut illi uoluerūt dicunt se impletos matutina misericodia dei & lætatos alioquī si hoc factū erat: quō postea dep̄cant & dicūt. Respi/ce in seruos tuos & in opa tua sed totū quod postulāt ideo dep̄cant ut mereant matutinā misericordiā ei9 quam cū fuerint assecuti: laudēt deū atq; lætent in cū ctis diebus uitæ suæ. Vident aūt in resurrectiōis spem & æternæ uitæ dep̄cari dicentes. imple nos matutina misericordia tua. Quod quidē & uicesimi primi psal/mi titulus sonat: q ꝓprie ad mysteriū dñi & ad resurre ctionē eius ptinēs inscribit ꝓ assumptione matutina. Lætifica nos ꝓ diebus quibus nos afflixisti & annis q bus uidimus mala. Septuaginta. Lætati sumus ꝓ die/ Septua bus quibus nos humiliasti: annis qbus uidimus mala Et Lazarus q acceperat mala in uita sua i sinu Abrae Luc æterno quiescit in gaudio. Mala aūt non ea appellat quæ cōtraria bonis sunt sed ꝓ afflictione & angustiis: quibus malis & sara afflixit Agar ancillam suā: & de Gē quibus in euangelio scribitur. Sufficit diei malitia sua Mat Quanto igitur magis in hoc sæculo paupertate inimi corum persecutionibus seu potentia uel morborū cru ciatibus fuerim9 afflicti tanto post resurrectionem in futuro maiora præmia consequemur. Pulchre autem non dixit. Sustinuimus mala sed uidimus. Quis enim homo qui uiuat & non uideat mortem: quæ non tam ad dissolutionē corporis referēda est q̄ ad multitudi/nem peccatorum iuxta quod dicit. Anima quæ pecca Eze uerit: ipsa morietur. Appareat apud seruos tuos opus tuum: & gloria tua sup filios eorum. Ergo i seruis suis ipse dñs operatur opus suum nec ꝓpria q postulat; sa/lute contentus est sed quærit gloriā filiorū: id est. ser/uorum dei. Filios aūt non tam illos qui de eorum sit pe generati sunt: q̄ discipulos debemus accipere: de q bus & Paulus loquæbatur. Filioli mei quos iterū par/ Ga turio. Vnde & Iohannes apl'us scd'm merita filiorum suorum ꝓfectusq; operū singuloru3 scribit ad puulos scripit ad iuuenes scribit ad patres. Et sit decor dñi dei nostri sup nos: & opus manuum nostrarum fac stabi/le sup nos: & opus manuū nostrarū cōfirma. Septua/ginta: Et sit splendor dñi dei sup nos: & opus manuū nostrarū dirige sup nos: & opus manuū nostrarū diri ge. Vbi sunt q liberi arbitrii sibi potestate plaudentes in eo putant se gratiā cōsecutos si habeāt potestatē fa ciendi uel nō faciēdi bona siue mala. Ecce hic Moyses post resurrectionē quā postulauerat dicēs. Imple nos matutia misericordia tua: & laudabim9 et lætabimur in cūctis diebus nostris nequaq̄ se surrexisse cōtētus ē: & æternæ uitæ p̄mia cōsecutū s3 postulat ut decor dñi dei sit sup eos q surrexerint et splēdeat in aiab9 cordi busq; sanctoꝝ et opa manuū ipe dirigat: faciatq; ē ꝓ petua: ipseq; confirmet qcqd i factis uidet boni. Sicut em̄ humilitas dep̄cantis meret præmia: ita supbia cō fidentis dei deseretur.

CBeati Hieronymi p̄sbyteri ad Principiā uirginē expositio psalmi. xliiii. Eructauit cor meū in cuius principio se excusat q̄ mulieri scribat fidē fœminaꝝ attollit illustres ueteris & noui testamēti mulieres enumerās.

Epistola. XLI

MScio me Principia in Xp̄o filia a plærisq; reprehēdi q̄ interdū scribā ad mulieres & fragiliorē sexū maribus p̄ferāz. Et iccirco debeo primū obtrectatoribus meis respōdere & sic uenire ad disputatiunculā quā rogasti. Si uiri de scripturis q̄rerēt: mulieribus nō loq̄rer: si Barach ire ad bellū uoluisset: Delbora deuictis hostibus nō triūphasset Hieremias carcere claudit & qa peritur9 israel uirū nō recepat pphetātē. Nolda eis mulier suscitat. Sacerdotes & iudæi crucifigūt filiū dei & maria magdalene plorat ad crucē unguēta parat q̄rit i tumulo hortulanū iterrogat dūm rescognoscit pgit ad apostolos reptū nūciat illi dubitāt ista cōfidit uere pyrgitis uere turris candoris & libani q̄ pspicit faciē Damasci: sanguinē uideli/cet Saluatoris ad sacci pœnitētiā puocātē. Defecerāt Saræ muliebria & ideo Abraā ei subiicit & dicit ad eū Oia quæ dicit tibi Sara audi uocē eius. Illi defecerant muliebria tu nunc̄p habuisti. Sexus deuorat a uirgine Xp̄m portat in corpe. Iā possidet qd futura est. Rebecca pgit ad iterrogādū deū: & eius respōsione cōdigna audit oraculū. Duæ gētes i utero tuo & duo populi de uētre tuo diuident illa duos generat dissidētes tu unū quotidie cōcipis parturis generas unione fœcundum maiestate multiplicē trinitate cōcordem. Maria soror moysi uictorias dñi canit & Bethleē nostrā atq; Ephratē stirpe nois sui signat i posteros. Filiæ Salphaad hæreditatē iter fratres merent accipe. Ruth & Hester & iudith tātæ gloriæ sunt ut sacris uoluminib9 noia ídiderint Anna pphetissa generat filiū leuitā pphetā iudicem sacro crine uenerabilē & offert eū in tabernaculū dei. Thecuites mulier regē Dauid interrogatiōe cōcludit enygmate docet exemplo dei mitigat. Legimus & aliā sapiētē fœminā quæ cū obsideret ciuitas & ppter unū pdere uellet: dux exercitus ioab muros ariete quateret locuta ē ad pplm i sapiētia sua & tātæ multitudinis piculū muliebri auctoritate sedauit. Quid loq̄r de regina Saba q̄ uenit a finibus terræ audire sapiam Salomōis: & testionio dñi cōdēnatura ē oēs uiros Hierusalē. Elisabeth utero pphetat & uoce. Anna filia Phanuelis i tēplo: tēplū efficit dei & quotidiana ieiunio cœlestē iuenit panē. Sequūt mulieres Saluatorē & ministrāt ei de substātia sua. ille q̄ de q̄nq; panib9 q̄nq; mi/lia hoim exceptis mulierib9 aluit escas sctāꝝ mulierū nō recusat accipe. Cū Samaritana loq̄t ad puteū & saturatus cōuersiōe credētis cibos q̄ ēpti fuerāt negligit Apollo uirū apostolicū & i lege doctissimum Aqla & Priscilla erudiūt & īstruūt eū de uia dñi. Si doceri a fœmina nō fuit turpe ap̄lo mihi q̄re turpe sit post uiros docere & fœminas. Hæc i istiusmodi σεμνο ταϒι. i. pudicissima filia pstrinxit breuiter ut nec te pœniteret sexus tui nec uiros nomē suū erigeret: i quoꝝ cōdēnatiō fœmiaꝝ i scripturis sctis uita laudat. Gaudio & ueluti quodā tripudio effert aius me9 cū i Babylone iuenit Daniel. Ananias. Azarias. Misael: O q̄p multi sunt senes & iudices israel: quos rex Babyloni9 frigit i fartagine sua. Quā multæ susānæ: qd iterp̄tat liliū q̄ cādore pudicitiæ spōso serta cōponūt. & coronā spineā mutāt i gloriā triūphātis. Habes ibi i studio scripturarū: & i sctimonia mētis & corpis Marcellā & Asellaz quaꝝ altera te p prata uirētia: & uarios diuinoꝝ uoluminū flores ducat ad eū q̄ dicit i cātico. Ego flos cāpi: & liliū cōualliū altera ip̄e flos dñi tecū mereat audire ut liliū i medio spinaꝝ sic pxima mea i medio filiarum. Et qa de floribus & liliis loq̄ cœpimus sempq; uirginitas floribus cōpat: opportunū mihi uidet ut ad florem xp̄i scribēs de multis floribus disputē. Quadragesimū quartū psalmū legēs i titulo reppi: in finē p his q̄ cōmutabunt filioꝝ Choræ itelligētiæ cāticū p dilecto in hebraico scriptū ē lamanasse Alsosānim Labire chorę Meschil Sirididoth: qd nos i latinū uertimus uictori p liliis filiorū Choræ eruditiōis cāticū amātissimus. Symmachus more suo manifestius triūphū p floribus interp̄tatus ē. Igit Sosannim uel p his q̄ cōmutādi sūt uel i lilia trāsfert & flores & Meschil quoq; & eruditionez & doctissimū sonat. idida ātiquū Salomonis ē nomē: q̄ alio sensu pacific9 appellat. Quattuor aūt psalmi licet i posteriori titulo parte dissentiāt hoc principio p̄notant. xliii. lix. lxviii. lxxix. e qb9 duo medii in scribūt. Dauid primus & nouissimus filiorū Choræ & Asaph. De cūctis dicere nō ē huius tpis quē cœpimus explicemus. Recte q̄ in sæculoꝝ fine mutādi sunt de q̄bus apostolus loquit. Oēs dormiemus sed nō oēs immutabimur: referunt ad finē. Et hoc ip̄m mysteriū lectorē præpat ad itelligentiā spiritalē. Vbi em̄ simplex & aptus ē sensus qd necesse est audientez itelligentiæ præmoneri: & dici ad eum: qui habet aures audiendi audiat. Canticum quoq; canitur charissimo atq; dilecto: quia propter illum ueniet sanctis promissa mutatio. Quæ quidem & in hac uita intelligi potest quādo exuimur ueteri hoie & induimur nouo q̄ renouatur in

Epi. XLI

cognitionē ſcd'm imaginē creatoris:& gloriā dñi cotē plantes in eandē imaginē trāſformamur: q̄ſi a gloria in gloriā nec eſt tp̄s ullū quo nō mutet ſpiritus p̄teritorū obliuiſcēs & in futurū ſe extēdens:cū interior noſter homo renouet de die in diē : & imutabilis deus q̄
Mal.3. loquit p ꝓphetā.Ego deꝰ & nō mutor:ꝓpter nos mutauerit faciē ſuā formā ſerui accepit & de iudæa trāſmigrās ad Philiſtiim:q̄ interp̄tant poculo corruētes(inebriati em̄ fuerāt aureo calice babylonis)Primū deriſus ſit propter ſtulticiam crucis deinde ſuſceptus propter gloriā triūphoꝝ.Chariſſimus aūt ille eſt : de quo
Eſa.5. Eſaias canit.Cantabo canticuꝫ dilectæ uineæ meæ: &
Mat.3. euāgeliū.Hic eſt filius meus dilectus: i quo mihi benē cōplacui:ip̄m audite.Cui nō unus ꝓpheta ſed oīs chorus filiorū Chore nūc laudes canit. Qui ſint autē filii
O Choræ:id ē Caluariæ:in.xli.pſalmo cōpetētius diſputatur.Et ut ſciamus textū cātici titulo cōuenire:mutationē de alio ad aliū diſcit:& filia cui p̄cipit : ut antiq̄ parētis oblita:regis ſe amplexibus paret.Victorē autē
Ioh.16. eum eē q̄ dicit.Cōfidite ego uici mūdum & ad quē iſta adoleſcētis oratio ē a te uictoria & ſapiētia & gloria & ego tuus ſeruus ꝓfecto nouit q̄ dño uincēte ſupauit & eſt pticeps triūphoꝝ eius & q̄ imarceſcibilē gloriæ coronā de cādore bonorū operū & de uarietate uirtutū texuit Saluatori.Eructauit cor meū uerbū bonuꝫ. Pro
Simma. quo interp̄tatus ē Symmachus.Cōmotū eſt cor meuꝫ uerbo bono indicās ad alterius ſermonē cor dicētis eē motū:& ſpūſancto xp̄i futura ſacramēta pandēte etiā hūc in eloquiū ꝓruiſſe:ut quēadmodū cæteri de aduē tu eius locuti ſunt & iſte loqueret. Ructus autē ꝓprie dicit digeſtio cibi.& cōcoctarū eſcarum i uentū efflatio.Quō aūt iuxta qualitatē ciboꝝ de ſtomacho ructꝰ erumpit & boni uel mali odoris flatus indiciū ē ita interioris hois cogitatiōes uerba ꝓferūt & ex abūdantia cordis os loq̄t :Iuſtus comedēs replet aīam ſuā . Cūq̄ ſacris doctrinis fuerit ſatiatus de bono cordis theſauro ꝓfert ea q̄ bona ſunt:& cū ap̄lo loquit an expimē/
1.Cor. 13 tum q̄ritis eius q̄ i me loq̄t xp̄s.Quidā ex pſona xp̄i:q̄ dam ex pſona patris dictū itelligi uolūt q̄ ex imis uitalib9 & cordis archanis uerbū ſuū qd' in ſe erat ſemp ꝓ
p̄s.19. tulerit iuxta alterius pſalmi uaticiniū.Ex utero añ luciferū genui te.Et qūo uterꝰ nō ſignificat uterū(neq̄ eī deus diuidit i mēbra:ſed eandē ſubſtātiā patris filiiq̄ demōſtrat)ſic cor & uerbū qd' ꝓfert ex corde:patrem
p̄s.32. oñderit & filiū.Et qd' ſequit.Dico ego opa mea regi: illi coaptāt itelligētiæ.Ip̄e dixit & facta ſunt ip̄e māduit & creata ſunt:qd' dicēte patre opatus ſit filius.Oīa q̄ pater facit:eadē & filiū facere:ſil'r & patrē manētez in eo opari cūcta p filiū.Dico ego opa mea regi.Propheticus chorus xp̄i:& eccl'iæ ſacramēta dicturus:ne carmīe uideat idignus:& ob cōſciam peccatoꝝ dicat ei:ut qd enarras iuſticias meas & aſſumis teſtamētum p̄s.49
meū p os tuū?Opa ſua regi quē laudaturus ē cōfitet: ut uel ſi bona ſunt:ip̄e ſuſcipiat:uel ſi mala ſūt mūdet: faciatq̄ qd' iuſtū ē:dic tu iiq̄tates tuas ut iuſtificeris in ſermonibus tuis & iuſtus accuſator ſui ē in pricipio ſermonis.Idioma aūt nō ſolū hebraicæ:ſed & latinæ linguæ ē ꝓ ſyntagmatibus:& ſcripta opuſcula diſcere.Ergo & iſte q̄ laudes cātaturus ē dño carmē ſuū& opuſculum cōſecrat ei & ꝓ muſis gētiliū ip̄m iuocat i pricipio quē laudaturus ē. Lígua mea calamꝰ ſcribe uelociter ſcribētis.Pro quo irerp̄tati ſumus lígua mea ſtilus ſcribæ uelocis.Extrema pars ꝓlogi eſt:& cū p̄cedentibus iunge qd' ſequit.Eructauit cor meū i laudes dei ſermonem bonū & opuſcula mea q̄bus eū prædicaturus ſuꝫ ipſi potiſſimū conſecraui.Debeo ergo & linguā meaꝫ quaſi ſtilū & calamū præpare ut p illā in corde & auribus audientiū ſcribat ſpirituſſanctus.Meum em̄ eſt q̄ſi organū præbere linguā:illius quaſi per organum ſonare:q̄ ſua ſunt.Stilus ſcribit in cæra : calamus uel in charta uel in mēbranis:aut in quacunq̄ materia:quæ apta eſt ad ſcribendū.Mea autē lingua i ſimilitudiné ſcribæ uelocis quē notarium poſſumus itelligere quodam ſignorum cōpendio breuiatū euangelii ſtrictūq̄ ſermonē exarauit in tabulis cordis carnalibus . Si em̄ lex per manum mediatoris digito dei ſcripta ē:& qd deſtructum eſt glorificatum eſt quanto magis euangelium quod manſurum eſt:per meaꝫ linguā ſcribetur ſpirituſancto?ut illius laudes ad quem in Eſaia dicit. Velociter ſpolia detrahe cito prædare uelox in corda credentium ſermo deſcribat. Speciōſus forma præ filiis hominum.In hebraico.Decore pulchrior es filiis hominum.Finito prohemio: hinc narrationis exordium eſt:& fit apoſtropha ad ipſum amantiſſimum& dilectum & regem cui dicentis opera conſecrata ſunt Quæritur autem quomodo puchrior ſit cunctis filiis hominum de q̄o legimus in Eſaia. Vidimus eum. & non habebat ſpeciē neq̄ decorē ſed erat ſpecies inhonorata & deficiens a filiis hominū.Hō in plaga poſitus & ſciens ferre infirmitatē quia auertit faciem ſuaꝫ nec ſtatim ſcriptura diſſonare uideatur quia ibi ignobilitas corporis propter flagella & ſputa & alapas & clauos.& iniurias patibuli commemoratur.hic pulchritudo uirtutum in ſacro & uenerando corpore non quo diuinitas Chriſti hominibus comparata formoſior ſit . Hæc enim non habet comparationem

sed absq; passionibus crucis uniuersis pulchrior ē. Virgo de uirgine q nō ex uolūtate uiri sed ex deo natus ē. Nisi em̄ habuisset & in uultu qddam oculis sydereum nūq; eū statim secuti fuissent apostoli. Nec q ad comp̄hendendū eū uenerāt: corruissent. Deniq; & in p̄senti testimonio in quo ait. Homo in plaga positus & sciēs infirmitatē: reddit causas quare ista ppessus sit. Quia auertit faciem suā id est paululū diuinitate subtracta: corpus iniuriæ dereliqt. Quidā hūc uersiculū superioribus copulāt: ut speciosus forma præ filiis hominum nō ad Christū sed ad calamū referat. Effusa est gratia in labiis tuis ꝓpterea benedixit te deus in æternuꝫ. In editione uulgata pro bn̄dixit unxit legimus. Sed sciēdū q; error scriptorū septuaginta trāslatoribus nō debeat imputari: q hoc loco cū hebraica ueritate concordant. Legētes illud: iesus ꝓficiebat ætate & sapientia & gratia apud deū & hoies. Et in alio loco admirabātur sup uerbis gratiæ eius q̄ egrediebant de ore illius. Et q; in potestate habebat sermonē intelligere possumus quo sensu dictū sit. Effusa est gretia in labiis tuis: Noe inuenit gratiā corā dn̄o in diebus suis & Moyses: & reliqui ꝓphetæ. Sed ois gratiæ multitudo in labiis Saluatoris effusa est: quæ i breui tēpore totū impleuit orbē tanq̄ sponsus ꝓcessit de thalamo suo: a summo cœlo egressio eius: & occursus illius usq; au summum eius. Nā & sancta Maria quia cōcepat eū: in quo omnis plenitudo diuinitatis habitat corpaliter plena gratia salutat: & apostolus sciēs p̄dicationē suā nō in eloquētia sæculari sed in uirtute dei oēs mūdi supasse doctrinas ait. Et sermo meus & p̄dicatio mea nō in psuasibilibus humanæ sapiētiæ uerbis: sed i ostensione spiritus & uirtutis: ut sit fides nostra nō in sapiētia hominum sed in uirtute dei. Seq; ipsum reꝑhendens qa dixerat amplius aūt omnib9 laboraui: statim intulit: nō ego: sed gratia dei quæ mecū est. Et rursum qa gratia eius q in me est nō fuit uacua. Proprie aūt in Saluatorem uerbū effussiōis adiūgit ut significet gratiæ largitatē: scd̄m illud Effundā de spū meo sup omnē carnem. Et charitas dei effusa ē in cordibus nostris. Et nota q; oīm quæ dicunt intelligētiā ad psonā ei9 referas qui assumpt9 ex Maria ē: q; ꝓpter gratiā labioꝝ in æternum benedictus esse dicat. Tale quid & apostolo prædicāte: hūiliauit se factus obediēs usq; ad mortē. mortem aūt crucis. Propter qd̄ & deus illū exaltauit & dedit illi nomē sup oē nomē. Sicut em̄ ibi forma serui iniuria ē: & exaltatio nomisq; donatio ad patrē redditur ita hic effusio gratiæ & bn̄dictionis i sempiternū ad eū referēda ē qui pōt humiliari & crescere. Accingere gladio tuo sup femur tuuꝫ potētissime. Specie tua & pulchritudine tua. In hebræo. Accingere gladio tuo sup femur tuū fortissime. Gloria tua & decore tuo. Istū arbitror te locū optime itelligere & accinctā Xp̄i gladio militare. Vt autē scias semp uirginitatē gladiū habere pudicitiæ: p quē trūcat opa carnis & supat uoluptates Gentilis quoq; error deas uirgines finxit armatas. Accinxit & Petrus lūbos suos: & ardentē lucernā habuit in manibus. Quod aūt femur significet opa nuptiaꝝ his breuiter exemplis doceberis. Abraā mittēs ad uxorem quærēdā filio suo isaac: dicit maiori domus suæ. Pone manū tuā sup femore meo: & adiurabo te p dominū deū cœli. Nō dubiū qn p eū q de ei9 semīe erat nasciturus iacob postq̄ luctatus est cū hoīe: q ei apparuerat ad torrētē iaboth. mesopotamia derelicta & terram repromissionis ingrediēs nō āte israel sortit9 ē nomē q̄ neru9 femoris ei9 emarcuit & ad filiū loq̄t. Non deficiet princeps ex iuda: neq; dux de femorib9 eius. Et rursuꝫ ipe moriturus ioseph adiurat in femore suo: ne eū in ægypto sepeliat. In iudicū quo libro legim9. Gedeoni erāt filii septuaginta qui egressi sunt de femoribus eius. In cātico dicit cāticoꝝ. Ecce lectul9 Salomonis sexaginta potētes i circūitu ei9 de potētibus israel oēs tenētes gladios docti ad bellū: uir & gladius sup femur eius. Gloria ergo & decore suo siue specie & pulchritudine diuinitatis suæ carnis opa mortificās & natus ex uirgine futuris uirginibus uirginitatis princeps fuit. Et intēde ꝓspere ꝓcede & regna. Propter ueritatē & māsuetudinē & iusticiā & deducet te mirabiliter dextera tua. In hebræo. Decore tuo ꝓspere ascēde: ꝓpter ueritatē & māsuetudinē iusticiæ & docebit te terribilia dextera tua. Scd̄o scriptū est apd̄ hebræos decore tuo ne quis idip̄m uitio librarioꝝ repetitū putet. Et ē figura quæ apud rhetores repetitio nominat. More ergo panegyrici quo laudatores loquunt ad eos quos p̄coniis efferūt armatū cohortat ad prœliū ut semel arrepta bella nō deserat & sup hostiū strages uictor icedēs præpet sibi regnū i his quos de diaboli eripiēs potestate suo capulauit impio & dicat. Ego aūt cōstitutus suꝫ rex ab eo sup syon montē sanctū eius. Nulliq; dubiuꝫ ueritatē & modestiā & iusticiā xp̄m appellari: q dicit. Ego suꝫ uia ueritas & uita. Et discite a me qa mitis suꝫ & humilis corde. Et qa factus est nobis a deo iusticia: & redēptio & sanctitas. Hæc aūt uniuersa dicunt i corpore: ut exigant in mēbris. Victoria domini seruoruꝫ triumphus est Magistri eruditio: discipulorum prosectus. Et quod sequitur: deducet te mirabiliter dextera tua; aut de signis quæ in euangelio perpetrauit: aut

S

Geñ. 24.

Geñ. 32.

Geñ. 49.

Geñ. vl.

Iudi. 8.

Cañ. 3.

ps. 2.

Io. 14.

Mat. 11.

1. Cor. 1.

tropicos de cæde quã exercuit in hostibus sentiẽdũ est
Eccle.10. Cor sapiẽtiſ in dextera & cor stulti in siniſtra eiꝰ. Xp̃s totus in dextris est. Antichriſtus in siniſtris. Hebraica interp̃tatio distat in uerbis nõ distat in sensu. Sagittæ tuæ acutæ potẽtissimæ ppli sub te cadẽt in corda inimi corũ regis. In hebraico absq; potẽtissime reliqua simi/liter. Et hic uersiculus tibi potissimũ aptus est: quæ ia/culo dñi uulnerata cũ spõsa i cãtico canis. Vulnerata charitate ego sum. Nec mirũ si spõsus tuus habeat plu res sagittas de qbus in.cxix.psamo dicit. Sagittæ po/tentis acutæ cum carbonibus desolatoriis cũ patris ip
Esa.49. se sit iaculũ: & loquat in Esaia. Posuit me quasi sagit/tã electam: in pharetra sua abscõdit me. His sagittis & Cleophas in itinere cũ altero uulneratus aiebat. Nõ/
Luc.24. ne cor nostrũ ardẽs erat in nobis dũ loqueret in uia: & apiret nobis scripturas. Et ialio loco legimꝰ. Sicut
ps.126. sagittæ in manu potẽtis: ita filii excussorũ. His sagittis totus orbis uulneratus: & captus ẽ. Paulus sagitta fuit domini: qui postq̃ ab hierosolymis usq; ad Illyricum missus arcu domini: huc illucq; uolitauit ad hispa/nias ire festinat ut uelox sagitta sub pedibus domini
T sui orientẽ occidentẽq; pternat. Et qa plures sunt po tẽtissimi regis iimici q uulnerati fuerãt ignitis sagittis diaboli & quasi ceruus spiculo pcussi in iecore sagittæ dñi mittunt ignitæ cũ carbonibꝰ desolatoriis ut qcqd uitii in corde inimicorũ regis fuerit excoquant & salu/tari igne ignẽ eiciant pditorẽ: Sedes tua deꝰ in sæcu/lum sæculi uirga directionis uirga regni tui. Dilexisti iusticiã: & odisti iniquitatẽ ppterea unxit te deus deus tuus oleo læticiæ p̃ cõsortibus tuis. in hebraico. Thro nus tuus deus in sæculũ sæculi & in æternũ sceptrum æqtatis sceptrũ regni tui. Dilexisti iusticiã & odisti iiq/tatẽ ppterea unxit te deus deus tuus oleo exultationis præ pticipibus tuis. Duas psonas eius q unctus ẽ dei &
Aquila. qui unxit intellige. Vnde & aqla loim uerbũ hebraicũ nõ nominatiuo casu sed uocatiuo interp̃tat dicẽs θεος & nos propter intelligẽtiã bis deus deus posuimꝰ qd latina lingua dualẽ non recipit numerũ ne qs puersę putet dñi dilecti & amantissimi & regis bis patrẽ noia/ri. Quanq̃ pater in filio & filius i patre: & alter horuꝫ sibi & habitator & thronus fuerit tamẽ in hoc loco ad regẽ q deus ẽ sermo dirigit & dicit ei q ĩperiũ eiꝰ (hoc
ps.131. eñ itelligo thronũ iuxta illd qd scriptũ est. De fructu uentris tui ponã sup thronũ tuũ) finẽ nõ habeat qd q
Luce.1. dem & Mariæ nũciauit ãgelus. Dabit ei dñs deus thro num Dauid patris sui & regnabit sup domo iacobi sæ cula: & regni eius nõ erit finis. Nec putemꝰ hoc illi eẽ
1.Cor.15 cõtrariũ qd aplus scribẽs ad Corinthios ait filiũ tradi turũ regnum: & subiiciendũ ei: q̃ sibi subiecit oia: ut sit deus oia in oibus. Nõ eñ dixit tradet patri: ut uideret separe filiũ sed tradet deo hoc ẽ habitãdi in assumptio ne corpis deo ut sit deus oia in oibus: & Xp̃us q ante p paucas uirtutes erat i singulis pões in oibus cõmoret Sceptrũ aũt & uirgã insigne esse regnãtis ipe ppheta si gnificat dicẽs. Sceptrũ æqtatis sceptrũ regni tui. Qui ps dam de Esaia testimoniũ pferentes. Exiet uirga de ra dice esse: & flos de radice eius ascẽdet hominẽ q est a sumptus intelligũt cui & deferat iperiũ & q ppter di/lectã iusticiã & exosam iniquitatẽ regnare dicat & un ctus esse oleo exultationis præ pticipibꝰ suis q̃si pmiũ Cãs. charitatis & odiũ iniqtatis in unctione sumpturus. Do cemur autẽ in utraq; pte & amoris & odii esse in nobis semina cũ ipse q primitias massæ nostrorũ corporum leuauit ad cœlos & iusticiã dilexerit & oderit iniqtatẽ Vñ Dauid. Nõne odiẽtes te dñe oderã & sup inimicos ps.132. tuos tabescebã: pfecto odio oderã illos. Quod sequi unxit te deus deus tuus. Primũ nomẽ dei uocatiuo ca/su itelligẽdũ ẽ sequẽs nominatiuo qd satis miror: cur Aquila nõ ut cœpat i primo uersiculo uocatiuo interp̃ tatus sit sed noiatiuo bis nominãs deũ q supradictum unxerit deũ. in hoc loco fotinus opprimit sed Arrius caput leuat de euãgelio pferẽs testimoniũ. Ascẽdo ad patrẽ meũ: & patrẽ uestrũ deũ meũ & deũ uestrũ. Sed cũ dilectũ audiat eũ accinctũ gladio sup femur: & re gnare ppter ueritatẽ & mansuetudinẽ & ungi ob dilec tam iusticiã: & exosam iniqtatẽ: & unctũ esse præ cõ sortibus suis. De quibꝰ scriptũ est. Participes Xp̃i facti sumus si tamẽ principiũ substãtiæ usq; ad finẽ firmũ re tineamus. Miror cur soliũ dñi dei ad calũniam uocet quasi uniuersa quæ dicta sunt diuinitati uerbi & humi litati hois cõueniant. Audiat actus apostolorũ: iesum Nazarenũ quẽ unxit deus spũsancto. Audia euãgelii Spũssanctus ueniet sup te: & uirtus altissimi obumbra bit tibi ppterea & quod nascet ex te sanctũ uocabit fi lius dei. ipsum dñm sentiat intonãtẽ. Spũs dñi sup me eo q unxerit me. Participes autẽ aplos credentes q̃si/gnificat: qbus unctionis suæ uocabulum tribuit: ut ab uncto uocẽtur uncti: id est a xp̃o christiani. Myrrha & gutta & casia i cunctis uestimẽtis tuis: a domibus ebur neis ex quibus delectauerunt te filiæ regum in hono/re tuo. in hebraico. Myrrha & stacte & casia in cunctis uestimentis tuis de domibus eburneis: quibus letifica uerunt te filiæ regum in honore tuo. Præfatio ipsa te doceat: iccirco me hunc psalmum explanare uolui/se: quia ad uirginem scribens pro liliis & floribus ti/tulum repperi. Itaq; consequenter & istos uersicu/

los ad te referam cui uolumē hoc scribit. Mortificasti mēbra tua sup terrā: & quotidie xpo offers myrrham. X Christi bonus odor es & ꝓpterea stacten: id est stillaz uel guttā exhibes dño. Marrant & hi q aromatū noue re uirtutes stactē florē eē myrrhæ. Quod aūt sequit ca sia ē ipsa q̄ ab aliis στριγξ id ē fistula nūcupat uocales in laudes dei & oēs pituitas & rheumata uoluptatum suo calore excoquēs. Vbi in nostris codicibus scriptū est gutta uel stactē in hebraico Aleo legit unde & Nicodemus centū libras myrrhæ & aleos ad sepeliendū dñm præpauit. Et spōsus loquit ad spōsaz. Myrrha & aleos cū oibus unguētis primis. Et illa respōdet. Manus meæ stillauerūt myrrhā digiti mei myrrha pleni. Proiice & tu mortis opa xpo in baptismate cōsepulta: & huic mūdo mortua esto & nihil aliud nisi de cœlestibus cogitās loquere ad spōsum tuū Manꝰ meæ stillauerū myrrhā: & digiti mei myrrha pleni. Legimꝰ & unguentū sacerdotale cuius & Dauid meminit. Sicut unguentū in capite quod descēdit in barbam barbam Aarō q̄d descēdit in orā uestimēti eius. In quo cū cæteris aromatibus miscet & stacte. Offerūt & magi myrrhā. Et in p̄senti loco initiū uestimētoꝝ xpi ē suscipere mortē illā: & in sua carne mōstrare. Hæc indumēta para spōso tuo his a te uestibus cōptus incedat. Cunq̄ ei huiuscemodi texueris uestimēta efficieris ip̄a templuz dei & lætificabis eū de domibꝰ eburneis siue ut melius in hebraico scribit de tēplo uēdētiū & laudes dño canes totaq̄ sæculo mortua angelozꝝ imitaberis choros Eburn̄ & dētes ī signe esse mortis & uocis ipsa nominum natura testat. Et cōsequēter adiunctū ē. Ex q̄bus delectauerūt te filiæ regū in honore tuo. Rex regū & dñs dñantiū spōsꝰ tuꝰ ē. Reges isti q sub tāto rege sūt uguli patres tui sunt q te euāgelica genuere doctrina Horū tu filia honorificas in oibus uestimētis & odoribus bonis & tēplo eburneo eū cui supradictū est. Effusa ē gratia in labiis tuis & accingere gladio tuo sup femur tuū potētissime & sagittæ tuæ acutæ: & thronꝰ tuꝰ deus ī sæculū sæculi: p eo q̄d nos trāstulimꝰ domibꝰ eburneis: qa ī græco scriptū est απο βαρεων ελεφαντινων quidaz latinorum ob uerbi ambiguitatē a gradibus interptati sunt cū βαρις: uerbū sit επικωρειον: id ē gentile palestinæ: & usq̄ hodie domꝰ ex oī pte cōclusæ & in modū ædificatæ turriū ac mœniū publicorū βαρεις appellētur. Astitit regina a dextris tuis ī uestitu deaurato. Quodq̄ sequit: circūdata uarietate: excepta editione uulgata nullus interptū trāstulit. In hebraico: Stetit cōiunx ī dextera tua ī dyademate aureo ubi nos cōiugē uertimus: ibi apud hebreos legit legal. Pro quo Aquila σινκοινλον: id est cōcubinā Symmachus & qnta editio: παλλακην: id ē pellicē Septuaginta Theodotion & sexta reginā interptati sunt. Deinde ubi ego posui diademate aureo. Symmachus trāstulit ī auro prio Aqla qnta & sexta editio ī tinctura uel in auro ophyr. Quæ filiæ regū sunt: & in spōsi parant amplexus: per myrrhā & guttā & casiā & domos eburneas delectant eum cuiꝰ thronus in sæculū sæculi ē. Quæ aūt iā super petrā xpm stabili radice fundata ē catholica ecclesia: una colūba pfecta & ꝓxima stat a dextris & nihil in se sinistrū habet stat in uestibus deauratis de sermonibꝰ scripturarū ad sensum trāsiens & cunctis plena uirtutibus siue ut nos transtulimus ī dyademate aureo. Est em̄ regina regnatq̄ cum rege cuius filius possumꝰ intelligere & ī cōmune credentiū aīas: & ꝓprie uirginū choros. Ophyr genus auri ē uel a loco idiæ uel a colore noīe iditū. Septē q̄ppe apd hebræos auri uocabula Y sunt. Vxorē quoq̄ & cōcubinā itelligamꝰ de cātico Salomonis quæ sine sponso suo uel marito dormire nō potest. Audi filia & uide & inclina aurē tuā & obliuiscere populum tuum & domuz patris tui: & concupiscet rex decorē tuum: quoniam ipse dominus tuus & adorabunt eum. In hebraico. Audi filia: & uide & inclina aurem tuam: & obliuiscere populi tui & domus patris tui & concupiscet rex decorē tuum: quia ipse est dominus tuus: & adora eum. Hucusq̄ per prophetæ linguā quam calamo scribenti uelociter compat loquit spūs sanctus ipsum regem & bellatorē & deum sponsumq̄ compellans. Hinc persona patris inducit loquētis ad sponsam filii sui: & cohortantis eā: ut ueteris gentilitatis & idolatriæ errore contēpto. Primū his quæ dicā tur attendat: & propter quod de alienigena filia noītur: deinde uideat uel ipsa quæ dicunt: uel uniuersam conditionem ex uisibilibus intelligens iuisibilia & ex creaturis sentiēs creatorē & diligenter inclinet aurem suam: ut quæ dicū tur memoriter teneat. Cūq̄ audierit uiderit & inclinauerit aurē suam totāq̄ se doctrinæ tradiderit: & eoꝝ intelligētiæ quæ dicunt obliuiscat primū populū suū: & cū Abraā de Chaldæa egrediēs relinquat terrā natiuitatis & cognationis suæ. Nemo dubitat patrē nostrū anteq̄ adoptaremur a deo fuisse diabolū de quo Saluator ait. Vos ex patre diabolo na Ioh. 8. ti estis. Cū ergo ait antiqui patris fueris oblita & talez te exhibueris depositis pristinis sordibꝰ ut sup fratruelem dealbata conscendas: & quā possit diligere filius meus tūc cōcupiscet rex decorē tuū. Et ne putes unum eē de turba a quo amāda es ip̄e ē rex tuꝰ & dñs tuꝰ qa uero interdū qui reges & dñi sunt: sunt q̄dā potestate

reges & dñi:tamē eiusdē naturæ cuius sunt illi: ī quos dominant & regnant:indico tibi q̄ deus tuꝰ sit:& debeas adorare eū. Septuaginta īterp̄tes nō dixerunt: & adorabis eū ſ adorabūt eū ut sit sensus. Iste q te amaturus ē:q tuā pulchritudinē dilecturus deus est & adorandus ab hominibus qđ de ecclesia de gētibus congregata exposuimus unusquisq; ad seip̄m referat animā q̄ credētis:q̄ prioribus uitiis derelictis adoptet in filiā inclinet aurē suā:obliuiscat ueteris cōuersatiōis: & cū apostolo dimittat mortuū patrē & taleꝫ se p̄beat qui amet a rege. Ip̄e est em̄ dñs eius cui flectere debeat genu:& deposita superbia iugū humilitatis assumere.

Z Interrogemus iudæos quæ sit ista filia ad quā loquit deus nō dubito quin synagogam respōdeāt:& qūo dicitur synagogæ & israelitico populo. Dimitte populū tuū & domū patris tui? Nunquid derelinquet gentem hebræā & Abraā antiquū patrē? Si dixerint de uocatione significari Abraā quia Caldæos reliquerit. Quis ē iste rex q amaturus est decorē Abraā? Certe alius est q loquit. Audi filia aliusq; de quo loquit: & cōcupiscet rex decorē tuum. Qui alius. Non solū rex: sed & dñs & deus qui adorādus est. Filiæ Tyri ī muneribꝰ uultum tuū dep̄cabuntur diuites plæbis. In hebræo est: o filia fortissimi in muneribus faciē tuā deprecabūtur diuites populi. Verbū hebraicū Sor: quod ī Ezechiele iuxta Septuaginta legimus īterprætari potest & Tyrus & tribulatio fortissimus siue fortissima: & silex id ē lapis durissimus: unde in præsenti loco error ortus ē. Aqla em̄ & Septuaginta & Theodotion & ąnta editio, Tyrū interprætati sunt. Sexta uerbū hebraicum posuit Sor. Symmachus κραταιον: id est fortissimā. Nos ipsum ad deū retulimus: ut illa cui supra dixerat Audi filia & uide filia fortissimi nuncupetur. Aut certe ipsa fortissima sit quia imitata est forte patrē cuius uultū ín diuersis muneribꝰ deprecabunt diuites plæbis. Diuites in cunctis opibus bonis & sciētia siue q diuites putant in sæculo sapiētes huius mūdi & philosophoꝝ discipulis eruditi. Vel quod melius est q ante diuites fuerunt habentes eloquia dei & testamēta & ꝓphetas id est de populo israel. Vt eniꝫ ante Saluatoris aduētū hi q de Tyro erant: hoc ē de populo gentium & proselyti esse cupiebant deprecabantur diuitē populū israel &: per eos introducebant in templum. Sic post aduentū dñi quicūq; ex israele redire uoluerint diuites quondā familiaritate & protectione dei ueniēt ad filiam Tyri & offerētes uaria dona uirtutū & cōfessionis ī xp̄m dep̄cabunt eā ut salutē quā pdiderūt in iudæa: inueniāt ī gētibus. Oīs gloria eius filiæ regis abintꝰ in fimbriis aureis circūamicta uarietatibus. In hebræo. Omnis gloria filiæ regis intrinsecus fasciis aureis uestita est. Pro eo q̄ in Septuaginta scriptū est εσωθεν. & nos uel abintus uel intrinsecus interp̄tati sumus in quibusdā exemplaribus inuenit εξωθεν: quod cogitationes sonat. Ex quo ostendit omnem gloriā ecclesiæ cui supra dictuꝫ est. Audi filia & uide: & o filia Tyri: & nūc appellat filia regis esse intrinsecus: & in cogitationibus: id est in interiori homine: & in circūcisione manufacta sed spiritu habente cōscientiæ fiduciā apud deum & tota pulchritudine posita magis in sensuū nomine: q̄ in flore uerborū. Quomodo autē in stamine ex quo dependēt fimbriæ subtegmen intexit: & tota uestimenti uirtꝰ in stamine est ita in aureis sensibus scripturarū: in quibꝰ uestis ecclesiæ oīs intexitur miscent aliqua de natura de moribus & hoc ipsum significat uestis Aaron auro purpura cocco: byssо hyacinthoq; contexta quā fecerunt mulieres quibus deus ad texendū dedit sapiētiaꝫ & ut intelligere possimus omnē ornatū filiæ regis intrinsecus ipsa loquit in Cantico. Introduxit me rex in cubiculū suū: in quo clauso ostio labiorū deum patrē iubemur orare. In nono quoq; psalmo cuius titulꝰ inscribitur: pro absconditis filii uariam habuit & ioseph tunicaꝫ quam ei texuit mater ecclesia. De his fimbriis Saluatoris αιμοῤῥοσα: id ē sanguinē fluens una Salutorem tetigit: & sanata est. Quod autē in hebraico scribitur fasciis aureis uestita est idipsum significat qđ supra. Omnis gloria filiæ regis intrinsecus fasciis diuinorū interiora mēbra abuoluūtur ecclesiæ & tota uteri tegitur ambitio. Harū fasciarū non potest obliuisci sponsa: scd̄m Hieremiā quæ māmas ligant: & pectus in quo cogitationes sunt ꝓtegunt. Adducent regi uirgines post eā proxime eius afferentur tibi afferent lætitia & exultatione adducentur in templū regis. Iuxta Septuaginta prior uersiculus adhuc de filiæ canit ornatu sequens ad ipsum spōsum regēq; dirigit. Porro iuxta hebraicum totū ad sponsam dicitur usq; ad eum locum ubi scriptū est. Pones eos principes in uniuersa terra. Et legit in scutulatis ducent ad regē uirgines sequent eā amicæ eius ducent illuc ducent in lætitiis & exultatione ingredient thalamū regis. Multā esse distantiam animarū in xp̄o credentiū demōstrat cāticū canticorū in quo scriptum est. Sexaginta sunt reginæ & octoginta cōcubinæ & adolescētulæ quarū non est numerus. Vna est colūba mea perfecta mea proxima mea de qua dicit. Viderunt eam filiæ & beatificantē eā reginæ: & concubinæ: & laudant eam. Quæ ergo perfecta est & sancta corpore & spiritu: & columba:

Aquila
Septua.
Theod.
Syma.

& pxima meret uocari. Hæc est filia de qua supra dictū est. Astitit regina a dextris tuis in uestitu deaurato Quæ aūt supgressæ sunt sex dies mūdi & futura regna suspirāt reginæ appellant. Si qua uero circūcisionem quidē hz octauæ diei: sed adhuc nō uenit ad nuptias: hæc cōcubina uocitat. Diuersa aūt multitudo credentiū: quæ necdū pōt spōsi copulari amplexib9: nec de eo libros parere adolescētula dicit. Ego puto de istis uirginibus quæ sequunt ecclesiā. & in primo ponunt gradu: & te esse & oēs q in uirginitate corpis & aīæ pseuerāt. Proximas aūt & amicas uiduas esse: & in matrimonio cōtinētes quæ oēs cū læticia & exultatōe ducūtur ad tēplū & in thalamū regis. In tēplū q̄si sacerdotes dei: in thalamū q̄si spōsæ regis & spōsi. Hoc tēplū ap. 11. & iohannes uidit in apocalypsi: & ꝓpheta desiderat. Vnā inqt petii a dño: hāc req̄rā: ut inhabitē in domo dñi oēs dies uitæ meæ. Et itez. Dñe dilexi decorē domus tuæ & locū habitatiōis gl̄iæ tuæ. Et in alio loco. Quia trāsibo in locū tabernaculi admirabilis usq; ad domū dei: in uoce exultatōis & cōfessiōis sonitus festa celebrātiū. Scutulata aūt qbus spōso suo regina cōponit ipa sunt q̄ in Septuaginta legimus circūamicta uarietate. Pro patribus tuis nati sunt tibi filii: constitues eos principes sup oēm terrā. In hebraico. Pro patrib9 tuis erūt tibi filii pones eos principes in uniuersa terra. Et ex patris psona nequaq̄ de filia: sed rursus ad filiā sermo intelligi pōt: & ex spūssancti & ex filioz̄ chorz. Si ergo ad spōsam sermo dirigit spōsa aūt de nationibus cōgregata est: cui supra dicit obliuiscere pp̄lz tuū & domū patris tui debemus spōsæ patres nosse: ut cōsequēter nouerimus & filios. Pro patribus tuis de q Hier. bus in Hieremia locuta est: q̄ falsa possederūt patres nostri idola & nō est in eis q pluat. Pro platone ꝓ cæteris diuersorū dogmatū & errorz̄ magistris nati sunt tibi filii: quos cōstituisti principes tuos: & fecisti in populos præceptores. Vel certe aliter. O ecclesia filii tui quos genuisti tibi uertent in patres tuos cū de discipulis eos feceris magistros: & in sacerdotali gradu oīm testimonio collocaueris. Sinaūt patres ecclesiæ intelligimus Abraā. Isaac: & Iacob & reliquos patriarchas filios q in patrū honore sunt nati: apostolos itelliga/ mus q missi sunt a dño ꝓdicare usq; ad extremū terræ D & baptizare credētes in noīe trinitatis. Sz q̄rit quō ecclesia de gētibus patres habere possit. Abraā Isaac: & Iacob cū ei supra dictū sit. Obliuiscere pp̄lm tuū & domū patris tui. Legam9 euāgeliū. Nolite dicere patrē habemus Abraā potēs est deus de lapidib9 istis hoc ē de duro corde gētiliū suscitare filios abraæ. Et in alio loco. Si filii essetis abraæ: opa abraæ faceretis. Et i genesi ad ip̄m abraā loquit deus. In semine tuo inqt benedicent oēs gētes. Sicut em̄ ille in ꝓputio ex fide iustificatus est: ita & nos iustificabimur in eadē fide si habuerimus fidē & opa patris nostri abraā. Pōt hoc ip̄m ad saluatorē dici uel a patre uel a ꝓpheta li choro & a spūsancto. Pro patribus tuis stirpe uidelicet iudæorū: q te reliq̄rūt & negauerūt nati sunt tibi filii apostoli. Et de natiōibus credētes quos cōstituisti principes in uniuersa terra. Memor ero nois tui dñe in oi gn̄atōe & gn̄ationem. Propterea populi cōfitebunt tibi in æternū: & in sæculū sæculi. In hebraico. Recordabor nois tui in oi generatione & gn̄ationē. Propterea cōfitebūtur tibi populi in sæculū & in æternū. Quod nos interptati sumus. Cōfitebunt tibi. Symmachus transtulit. Laudabūt te. Regina q̄ steterat a dextris tuis in uestitu deaurato: & iussa fuerat obliuiscī populi & domus patris sui. Et itez illi dictū erat. Pro patribus tuis nati sunt tibi filii: cōstitues eos principes sup oēm terrā: intelligēs quāta decorāda sit gloria: & qbus p̄miis subleuāda cōuertit ad sponsam uoces suas: & pollicet recordaturā se semp nois spōsi in oi gn̄atiōe & gn̄ationē Quod ꝓmisit uidemus expletū. Ipa xp̄iana nobis omnibus xp̄ianoz̄ nomē iposuit nomē nouū in quo bn̄dicūtur oēs familiæ gentiū. Recordat aūt nō in una gn̄atōe: sed in oibus: uel cūctas significās natiōes uel duas natiōes iudæoz̄ atq; gētiliū. Et qa hoc parū est: si in duab9 gn̄atōib9 nois dñi recordet ꝓpterea populi q in ecclesia fuerint cōfitebunt & laudabūt dñm in æternū & in sæculū sæculi. Quādo & tu o filia principia sanctoz̄ mixta choro inter uirgines duceris ad regē: & ex domibus eburneis delectabis spōsum in honore tuo: tūc recordare & mei q huius psalmi tibi dño reuelāte intelligētiā tribui & dicito. Memor ero nois tui ut quæ partē intellexisti carminis si uita comes fuerit & totum canticū canticorū intelliges.

¶ Beati Hierony. p̄sbyteri expositio psalmi. xli. Sicut ceruus desiderat ad fontes aquaz̄ ad renatos in uigilia paschæ habita. Epi. XLII

OMne psalterium sagaci mente plustrans: E nusq̄ inuenio q̄ filii choræ aliqd triste cātauerint. Semp in psalmis eoz̄ læta sunt & iocūda semp terrenis humilibusq; contemptis cœlestia & æterna desiderant congruentes interptationi nois sui. Siquidem Choræ interptat calui ties. Quia ergo dñs noster in loco Caluariæ crucifixus est & sepultus quicunq; in cruce eius credunt & hi filii Choræ. id est filii Caluariæ nominant. Super q̄ Cal/

uaria dñs noſter ieſus poſt reſurrectionē ad cœlorum regna cōſcendens irridet a paruulis & ab incredulis iudæorū. Sed helyſeū irridentes urſi comederūt. Hoc de titulo ſcriptū dixiſſe ſufficiat. Nūc ad prius principiū reuertamur. Sicut ceruus deſiderat ad fontes aq̄rum ita deſiderat aīa mea ad te deus. Ceruorū natura eſt: ut ſerpētū uenena cōtemnāt qn potius naribꝫ ſuis eos extrahāt de cauernis: ut interficiāt atq; dilacerent Cū uenenum cœperit intrinſecus æſtuare: & q̄uis eos non poſſint occidere: tñ ſitis ardorē & incēdium tolerāt: tūc illi fontes deſiderāt: & puriſſimis aqs feruentia uenena reſtringunt. Quō itaq; illi cerui deſiderant fontes aquarū: ita q de ægypto & de ſæculo recedentes interfecerūt pharaonē in aqs ſuis: & oēm exercitū eius in baptiſmo necauerūt. Poſt interfectionē diaboli deſiderāt fontes eccleſiæ patrē & filiū & ſp̄m ſanctū

Hier. 2. De patre q; ſit fons ſcribit in Hieremia. Me dimiſerūt fontē aquæ uiuæ: & foderūt ſibi lacus detritos q non poſſunt aquā cōtinere. De filio quodā i loco legimꝫ.

Bar. 4. Dereliquerūt fontē ſapiētiæ. Porro de ſp̄ū ſancto. Qui

Ioh. 4. biberit de aqua quæ de cœlo orietur in eo fons aquæ fiet ſalientis in uitā æternā ſtatim exponit euangeli-

p̄s. 4. ſta dicente q; ex ſp̄ū ſancto ſermo fuerit ſaluatoris. Ex quo manifeſtiſſime liquet tres in eccleſia fontes eē tri

F nitatis myſteriū. Hos deſiderat aīa credētis hos deſiderat aīa baptizātis: & dicit. Sitiuit aīa mea in deū fontē uiuū. Non em̄ leuiter uidere uoluit deū: ſed toto deſiderabat ardore: toto ſitiuit incendio anteq̄ baptiſma cōſequeret. Loq̄bant iter ſe inuicē atq; dicebāt. Quā do ueniā & apparebo ante faciē dñi. Ecce fratres demū impletū eſt qd̄ petebāt Venerūt & ſteterūt ante faciē dei: apparuerūt ante faciē altaris: & myſteriū itellexerūt. Hoc em̄ nō merent uidere niſi illi q ex cōſciētia & ex imo p̄ferūt corde memorātes. Fuerūt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte. Per oēm em̄ quadrageſimā uacauerūt orationi atq; ieiunio in ſacco & cinere dormierūt futurā uitā p̄ctorū ſuorꝫ confeſſiōe q̄rentes. Sed qa fuderūt lachrymas & fuerūt triſtes di-

p̄s. 127. cit eis. Qui ſeminat in lachrymis in gaudio metēt. Et

Mat. 5. beati lugētes: qm̄ ipſi cōſolabunt. Pro qbꝫ uniuerſis cū illis diabolus inſultaret & diceret. Vbi eſt deus tuꝫ Admiſſi & in uitali fonte recreati: cōfidēter loquunt. Trāſibo in locum tabernaculi admirabilis uſq; ad domū dei. Domus dei eccleſia eſt: hoc eſt admirabile tabernaculū q habitauerit in eo: uox exultatōis & cōfeſſiōis & ſonus æpulātis. Gaudēt q̄ppe ſub fide & cōſecutiōe uitæ æternæ quā fratres noſtri nūc accipere meruerūt angeli i cœlis oēſq; uirtutes. Si em̄ ſup uno agē te p̄niam: & in una ouicula morbida quæ paſtoris humeris eſt recepta gaudēt angeli atq; letant quāto magis in tot fratribꝫ in tali gurgite renatis atq; mūdatis uniuerſa exultāt regna cœlorum uidētia hoies ueteri p̄ctorū labe purgatos ſuo incolatui p̄parari. Dicite ergo q xp̄m nūc iduti eſtis & ductum ueſtrū ſequētes q̄ſi piſciculus hamo: ſermone dei de gurgite ſcl̄i iſtiꝫ ſub-

Mat. 21

p̄s. 117.

leuamini in nobis rerū natura mutata eſt. Piſces em̄ G q de mari extracti fuerint moriunt. Nos aūt ideo apoſtoli de mūdi iſtiꝫ mari extraxerūt atq; piſcati ſunt: ut uiui ex mortuis fieremus. Quādiu eramus in hoc ſæculo oculi noſtri in p̄fundo & uita noſtra uerſabat i cœno poſtq̄ de fluctibus erepti ſumus: cœpimus ſolem: cœpimus uerū lumē aſpicere. & præ nimio gaudio cōturbati ad aīam noſtrā dicimus. Spa in deo: qm̄ confitebor illi ſalutare uultus mei & deus meus. Et deinceps. Propterea mēor ero tui de terra Iordanis & hermonii a mōte modico. Abyſſus abyſſū inuocat & nos de terra iordanis. id eſt de flumine ubi dñs baptizatꝫ eſt: & hermō: hoc eſt de ſæculi huius maledictiōe: qm̄ hermon interp̄tat anathema & de monte modico huius mūdi q̄uis enī aliqs ſanctus ſit: dū in iſto uerſatur

Col. 3.

ſæculo nō eſt in mōte grādi atq; ſublimi: ſed in mōte modico atq; humili: clamamus ad dñm & p̄fundum ipſius ſcripturarꝫ ſenſum de aliis ſcripturarꝫ teſtimoniis interp̄tamur. Quicqd in abſcōſo ueteris teſtamēti nō poſſumus iuenire hoc de abſcōſo noui teſtamēti ſoluimus in uoce chataractarꝫ dei: hoc eſt p̄phetarū ipſius & ap̄lorꝫ. Oia excelſa dñi: & fluctus ip̄ius & ip̄e tus fluminis q lætificāt ciuitatē dei: ſup nos tranſierūt in xp̄o ieſu cui eſt honor & gloria i ſæcula ſcl̄orꝫ amē.

Eſa. 28.

¶ Expoſitio pſalmi. cxvii. uidelꝫ. Cōfitemi dño: qm̄ bonus p modū cōtionis habita ad Neophytas in die ſcto paſchæ ubi etiā acriter iuehit i iudæos. Epi. XLIII

IN oi pſalmo dñs noſter ieſus xp̄s p̄phetat atq; canit. Siqdē hꝫ ip̄e cantauē Dauid. q̄ aperit & nemo claudit claudit & nemo apit: ſed p̄cipue in cēteſimodecimoſeptimo pſalmo q nunc pſallendo lectus eſt reſurrectiōis myſteriū p̄dicat. Hic enī pſalmus in quo a ſp̄ū ſancto p̄ſignati uocant ad confitendum dño in laude uel ad confeſſionē gentium ueri iſraelitæ in pœnitentiaꝫ ueri ſacerdotis Aaron domus: quod eſt in eccleſia ſiue generaliter omnes timentes deum recte p̄ tantis muneribus pietatis patris q filio ſuo non pepercit: ſed p̄ nobis omnibus tradidit illum: a confeſſione incipit. Quoniā bonus: quoniam in ſæculum mia eius. Quis enī noſtruꝫ

poterit esse considerans ea : quæ in eo quotidie resul/
tás canit ecclesia:hoc est passionē dñi saluatoris resur
rectionē siue ascēsionē & nō magis erūpat in uoce cō
pos illorum paruulorum effectus dño cū ramis & pal
mis exultātiuz. O dñe saluos nos fac:o dñe bene pro
sperare. Vnde & ipe uictor ad patrem ascēdens impe/
rat angelis dicens. Aperite mihi portas iusticiæ: & in/
gressus in eas confitebor dño. Hæ sunt portæ:de qui/
bus in uicesimo tertio psalmo inter seinuicem angeli
loquebant ingressum dño ꝓparantes. Leuate portas
principes uestras & eleuamini portæ æternales: & in/
troibit rex gloriæ. Sed pulchre leuari iubent portæ:&
in sublime erigi. Si qdē iuxta dispēsationē carnis my/
sterium & uictoriā crucis maior regredit ad cœlos q̄
ad terras uenerat. Hæc porta dñi iusti intrabūt ꝑ eam
Hāc portā ingressus est petrus:ingressus est paulus in
gressi sunt oēs apli:ingressi sunt & martyres:& quoti/
die sancti quiq; ingrediunt. Per hāc portā primus la/
tro cū dño ingressus est. Habetote fiduciā & uos spera
te similia. Sic em̄ ipe aplus dixit. Si consurrexistis cuz
xpo:quæ sursum sunt quærite:ubi xp̄us in dextera dei
sedet. Non dicit hic psalmus soli apli ꝓphetæ & mar/
tyres intrabūt ꝑ eā:sed iusti introibūt ꝑ eam. Quicūq;
ergo iuste agit:& iter iustos esse meruit fiducial'r agat
in eo sperās:qa intrabit p hanc portam. Quia dñs nō
quærit sanguinez confitētiū sed fidē ꝑ qua sanguis ef
fundit credētium. Si habuerimus fidē quæ pōt sangui
nē fundere imputabit nobis & cruoris effusio. O uere
ifælices iudæi:o miseri atq; miserabiles lapidē q per
Esaiā repromissus est q̄ poneret in fundamētis Syon
& ꝓpm utrūq; cōiūgeret esse dōm saluatorē esse filiuz
dei nō agnouistis. Hūc uos reprobastis ædificātes quō
dā congregationē dñi & tēpli dei mysteria custodien
tes q reprobatus a uobis factus est in caput anguli: &
primā ecclesiā de iudæorū ꝓplo congregatā & credē/
tes ex nationibus in unū gregē & ministeriuz fœdera
uit. A dño factum est illud:hoc ē mirabile i oculis no/
stris:ut nos q ante passionē dñi sine testamēto eram9
exleges adoptaremur in filios dei:& sibi cingulo pu/
trescente aliud sibi deus lumbare contexeret aliuz po
pulum ꝓpararet. Vos ergo iudæi habetis scripturam:
uos legitis libros:& nos in eum qui in eis scriptus est
libris:ipm adorantes credimus. Vos tenetis paginas
nos sensum paginaꝝ. Vos complicatis membranas
aialium mortuorum nos possidemus spm̄ uiuificantē
Quid mirabilius pōt esse istiusmodi sacramēto. Quid
hac die fœlicius .in qua dñs iudæis mortuo est nobis
surrexit. In qua synagogæ cultus occubuit: & est ort9
ecclesiæ:in qua nos hoies fecit secum surgere: & uiue
re:& sedere in cœlestibus. Et impletū est illud quod
ipe dixit in euāgelio. Cum autem exaltato fuero a ter/ Ioh.12.
ra oia traham ad me. Hæc est dies quam fecit dñs :ex/
ultemus & lætemur in ea. Omnes dies qdem fecit do
minus:sed certe dies possunt esse & iudæoruz possunt
esse hæreticorum possunt esse gētiliū. Dies dñica dies
resurrectionis dies xp̄ianoruz dies nostra est. Vnde &
dñica dicit:quia in ea dominus uictor ascendit ad pa
trem. Quod si a gentilibo dies solis uocat:& hoc nos
libentissime confitemur. Hodie em̄ lux mūdi orta est:
hodie sol iusticiæ ortus est:in cuius pennis est sanitas
Nunquid sol pēnas habet. Respōdeāt iudæi : & q tm̄
secūdum litteras scripturas intelligūt similes iudæoꝝ
Nos aūt dicimo qcūq; sub alis isti9 solis fuerit:q dixit i
euāgelio. Quotiēs uolui cōgregare filios tuos q̄si gal Mat.23.
lina pullos suos sub alas & noluisti. Iste secuo erit ab
accipitre diabolo ab aqlis uolātibo i ezechiele:& oia
pctōrum eius uulnera sanabunt. Vt autem sciatis fra
tres mei q ꝓprie psalmus iste de dño scriptus est. & in
euangelio pueri sicut meminimus q intrante Hieroso
lymam saluatore palmas leuantes clamauerunt atq;
dixerunt. Osanna in excelsis. benedictus qui uenit in Mat.21.
noie dñi osanna in excelsis. de.cxvii.psalmo istos uer
siculos assumpserunt. O dñe saluū me fac. In hebræo
scribit osianna. unde & iudæi impatienter ferētes uo
lunt ꝓhibere paruulos de quibus in Esaia loquebat
dñs. Ecce ego & pueri mei quos mihi dedit dñs. Tacē Esa.8.
tibus em̄ senibus & iuidiæ liuore cruciatis paruuli cla
mabant & xp̄m paruuli confitent. Quod si & illi ta/
cuissent lapides utiq; clamarent. id est gentilium po/
pulus. de qbus in euangelio scriptum est. Potens est Mat.3.
domino de lapidibus suscitare filios Abraæ nos signi
ficans q duro quondam corde fuimus. sed nunc cre/
dentes in xp̄o iesu in filios Abraam in filios dei om/
nipotentis adoptati sumus per ip̄m dñm cui est glo/
ria in ſæcula ſæculorum amen.

¶ Beati Hieronymi ad Marcellam de psalmo centē/
simouicesimosexto uidelicet. Nisi dñs ædificauerit do
mū. Vbi panem doloris & filios excussorum secundū
hebraicam ueritatem interp̄tat'. Epi. XLIIII

BEatus Pāphilus martyr cuius uitam K
Eusebius cæsarienſis ep̄us tribus fer
me uoluminibus explicauit. Cū De
metrium phalerium & pysistratum
i sacræ bibliothecæ studio uellet æ/
quare imagines q ingeniorum quæ uera sunt & æter/
na monumenta toto orbe perqreret tunc uel maxime

Origenis libros impẽsius ꝓsecutus cæsarienſi eccleſiæ dedicauit: quã ex parte corruptam Achatius dehinc & Euzonius eiuſdem eccleſiæ ſacerdotes in membranis conati ſunt inſtaurare. Hic cum multa reperiret: & inuentorum nobis iudicem derelinqueret centeſimi uigeſimiſexti pſalmi commẽtarium: & ſe litteræ tractu ex eo q̃ non inſcripſit: cõfeſſus eſt non repertum non quo talis tantuſq; uir (Adamantiu3 dicimus) aliquid ꝑterierit: ſed quo negligentia poſteriorum ad noſtrã uſq; memoria3 non durarit. Hoc ideo dixi: ut quia de eodem pſalmo mihi ꝓpoſuiſti quid eſſet panis doloris in eo quod dicit. In uanum uobis eſt ante lucẽ ſurgere ſurgite poſtq̃ ſederitis qui manducatis panẽ doloris oſtenderem me de Origenis cõmẽtariis qd ſenſerit nõ habere. Vnde ad hebræũ recurrens inueni ꝓ

Aquila. pane doloris ſcriptum lamaaſabim: quod aquila interp̃tatus eſt αρ τον των διαπονουντον. id eſt pane3 ela

Syma. borationu3. Symmachus: αρ τον κα τα το νικενον quod

Theo. exponit panem erumnoſum. Quinta editio & Theodotion: q̃ in cæteris cum ſeptuaginta trãſlatoribus facit panem idolorum. Sexta πλανις: id eſt erroris. Nec mirandum eſt de Aquila: ſi τα πονηματα pro idolis ponat cum opera manuum hominis ſint: & propheti ce populus arguat ad templum diluculo fruſtra con ſurgere: & poſt quietem ad ſanctuarium feſtinare cu3 idola dei honore uenerent: ſecũdũ q̃ & ezechiel ſcri-

Eze. 23. pſit in ipo templo ſacrificare idolis ſacerdotes. Vt autem plenius adducaris ꝓ dolore in hebræo idola poſita hocipſum uerbum hoc eſt aſabym etiam in centeſimotertiodecimo pſalmo ſcriptũ eſt. Septuaginta quoq; idola trãſtulerunt. Nam & in eo loco ubi legimus: idola gentium argentum & aurum opera manuũ hominum. in hebræo habet aſabeem quod Aqla inter-

L pretat elaborationes eorum. Vnde cum ita ueritas ſe habeat non fruſtra quidam doloris panem aut hereticorum intelligunt ſacremẽta: aut uitæ iſtius miſerabilis & erũnoſæ interp̃tat laborem apud quam in ſudore faciei comedimus panẽ noſtrum. Interq; ſpinas & tribulos breuis uitæ alimenta naſcunt. illud quoq; de eodem pſalmo interrogare dignata es. Qui ſunt filii excuſſorum. Miror te in Hilarii commentariis non legiſſe excuſſorum filios: credentium populos interp̃tari q̃ ſc3 apoſtolos illo noie putauerit appellatos: q

Mat. 10. bus in euangeliis ſit ꝓceptum. In quãcunq; ciuitatem introierint: & non fuerint recepti: excutere puluerem pedum ſuorum in teſtimonium non credentiu3. licet tu argute p̃caueris non poſſe apoſtolos ſub nomie excuſſorum intelligi cum ſit aliud excutiẽtium: aliud excuſſoru3: qa excutiẽtes ſunt qui excutiant excuſſi uero q ab aliis excutiant: & incongruum eſſe excuſſos apoſtolos accipere q magis excutientes debuerint appellari. Quid igit faciam. Tantum uirum & temporibus ſuis diſertiſſimum reprehendere non audeo: q & confeſſionis ſuæ merito & uitæ induſtria: & eloquẽtiæ claritate ubicũq; romanum nomen eſt p̃dicat: niſi q; nõ eius culpæ aſcribendum eſt: q hebræi ſermonis ignarus fuit: græcarum quoq; litterarum quandam auram cœperat: ſed Heliodori p̃ſbyteri quo ille familiariter uſus eſt: ea quæ intelligere nõ poterat quõ ab Origene eſſent dicta quærebat. Qui qa in hoc pſalmo commentarium Origenis inuenire non potuit opinionẽ magis inſinuare ſuam: q̃ inſcientiam uoluit confiteri Quã ille ſumptum claro ſermone diſſeruit: & alienũ errorẽ diſertiue executus eſt. Reſtat igit ut rurſum ad fontẽ ſermonis recurramus hebræi: & uideamus quõ ſcriptum ſit. Vbi nos habemus ſicut filii excuſſorum: ibi legit cẽbnã naurim: qd' Aqla interp̃tatus eſt: ſicut filii pubertatũ. Symmachus & Theodotion ſicut filii iuuentutis. Sexta ακονεος νον q d' nos dicere poſſumus exacuti ſenſus. Ex quo manifeſtum eſt adoleſcẽtiæ populos intelligi xp̃ianos ſcd'm illud exemplum quod deus ſuos ſanctos in modum arcus & ſagittarum dicat extendere: ut in ꝓpheta zacharia. Quoniã extendi Zac. 9. te mihi iuda ut arcu3. Et ſaluator de ſemetipo. Poſuit me me ſicut ſagittã electã: & in pharetra ſua abſcõdit me Deniq; ſequẽti uerſu exceptis Septuagĩta q a'r trãſtulerũt: & i hebræo & i cũctis editõibus ita reperi. Beatus uir q repleuit pharetram ſuã ex ipis: ut quia metaphorã ſemel ſumpſerat ex ſagittis: & i pharetra quoq; trãſlatio ſeruaret excuſſos autem & cõſuetudo ſermonis humani uegetos & robuſtos & expeditos uocat: & ipſi Septuaginta iterp̃tes in Eſdre libro ꝓ iuuenibus trãſtulerũt: in quo ita ſcribit. Et factum eſt ex die illa me Eſdr. 4. dii excuſſorum faciebãt opus: & medii eorũ habebãt haſtas & ſcuta & arcus & thoraces: & principes poſt oẽm domum iuda ædificantium in muro. Ex quo animaduertimus & in p̃ſenti loco ꝓ adoleſcentibus atq; puberibus excuſſos poſitos. Non ut ille opinatus eſt ꝓ apoſtolis q excuſſi a pedum excuſſione dicant. Legi & cuiuſdã librum & elegãtem in eo ſenſum repperi excuſſos iudæos dici a templo & lege & gratia dñi. ꝓ eo qd' eſt reprobos. & eorum eſſe filios apoſtolos q ex ipoꝝ ſemine ꝓcreent: & in ſimilitudinẽ ſagittarũ manu dñi contineant. In ſequenti quoq; pſalmo Heliodorus magis q̃ noſter Hilarius errauit: qui de hoc Hil.

loco in quo ſcriptum eſt. Labores fructuum tuoꝝ tu

ducabis: uaria opinatus asseruit magis stare sniam: si scribat fructus laborum aliquē māducare: & nō labo res fructuū. Vnde spiritalē intelligētiā debere perqui ri: & ex hac occasione aggrediēs disputationem tāta operositate qd uolebat itelligi: usus est psuadēdi quā ta semp falsitas indiget: ut uera uideat cū hoc in loco nō septuaginta interptes. sed latini de græci uerbi am biguitate decepti Χαρτους fructus magis q̄ interptati sunt: cū χαρτοι manꝰ quoq; dicant: qd in hebræo po nit cnac. Et Symmachus qntaq; editio transtulerunt manuū tuaꝝ ut ambiguitatē prioris sermonis effuge/ rent. Cum hæc furtiui ut aiūt operis ad lucubratiūcu/ la uelox notarii manus me dictante signaret: & plura dicere cogitarem: iā ferme quarta hora noctis excesse/ rat: & repente stimulis q̄busdā stomachi suscitatus: in orationem prupi: ut saltem reliquo horaꝝ spacio sub repente somno frustraret infirmitas.

¶ Epistolaris plogus beati Hiero. pbyteri ad Dama/ sum papā in expositione cātici æpithalamii canticoꝝ scdm Origenē cuius doctrinam & eloquentiā laudi/ bus effert.

Epi. XLV

BEatissimo papæ Damaso Hierony. Origenes cū in cæteris libris oēs ui/ cerit: in Cāticocanticoꝝ ipe se uicit. Nā decē uoluminib9 explicitis quæ ad uiginti usq; uersuum milia pene puenerūt. Primū Septuaginta interptes: deinde Aq/ lā & Symmachū & Theodotionē: & ad extremuꝫ qn tā editionē quā i actio littore iueniſſe se scribit: ita ma gnifice apteq; disseruit: ut inde mihi uideat in eo cō/ pletū esse qd dicit. Introduxit me rex in cubiculū suū tacq; illo ope ptermisso qa ingentis est ocii laboris & sumptuū tātas res tā dignū opus in latinū transferre sermonem hos duos tractatus quos in morē quotidia ni eloquii paruulis adhuc lactētibus composuit: fide/ liter magis q̄ ornate interptatus sum gustum tibi sen suū ei9 nō cibū offerēs. Tu aiaduertas q̄ti sint illa æsti mida q̄ magna sūt cū sic possint placere q̄ pua sunt.

¶ Trāslatio duoꝝ tractatuū uel homeliaꝝ Origenis in cāticocāticoꝝ e græco in latinū. Vbi primo ponit ipius Origenis pfatio de cantico ipo canticorum.

OE cāticocāticoꝝ dicturus quō didici/ mus p Moysen quædā eē q̄ nō solum sancta: sed & sctā sctōꝝ: & alia q̄ non tm sabbata: sed & sabbata sabbatoꝝ sed nūc docemur scribēte salomone esse quædā nō solū cātica: sed & cāticacāticoꝝ. Beat9 qdē is q̄ ingredit sancta: sed beatior q̄ ingredit sancta/ sanctoꝝ. Beatus q̄ sabbata sabbatizat: sed beatior qui sabbatizat sabbatoꝝ sabbata. Beatus sil'r & is q̄ itelli/ git cātica: & canit ea. Nemo qppe nisi in solēnitatib9 canit: sed multo beatior ille q̄ canit cāticacāticoꝝ. Et sicut is q̄ ingredit in sancta plurib9 adhuc indiget: ut ualeat introire in sctā sctōrū. Et q̄ sabbatū celebrat qd a dño pplo cōstitutū ē: multa adhuc necessaria hꝫ: ut agat sabbata sabbatoꝝ. Eodē mō difficile reppit q̄ oia q̄ in scripturis cōtinent cātica pgrās ualeat ascende re ad cāticacāticorum. Egredi te oportet ex ægypto & egressum de terra ægypti ptrāsire mare rubrū ut possis primū cāticū canere dicēs. Cātem9 dño gl'iose em̄ ma Exo. 15. gnificatus est. Licet aūt primū dixeris cāticū adhuc lō ge es a cāticocāticoꝝ. Perambula terrā deserti spirita liter donec uenias ad puteū quē foderunt reges: & ibi scd'm cāticū canas. Post hæc ueni ad uiciniam sanctæ terræ: & sup iordanis ripā cōstitutus cātes cāticū moy si dicēs. Attēde cœlū & loq̄r & audiat terra uerba oris Deut. 23. mei. Rursum habes necessariū ut milites & terrā san/ ctā hæreditate possideas: & apis tibi pphetet: & apis te iudicet. Delbora qppe apis interptat ut possis & illd carmē qd in libro iudicū cōtinet edicere ad regnorū deinceps uolumē ascēdēs ueni ad cāticū q̄n Dauid fu git de manibus oim inimicoꝝ suoꝝ: & de manu Saul & dixit. Dns firmamētū meū & fortitudo mea & refugiū p̄s. 17. meū & liberator meus. Peruenīedū tibi est ad Esaiam ut cū illo dicas. Cātabo cāticū dilectæ uineæ meæ. Et Esa. 5. cum uniuersa trāsieris ad altiora cōscēde ut possis aia decora cū spōso & hoc canere cāticūcāticoꝝ quotquot ex psonis cōstet icertus sum. Orātib9 aūt uobis & reue lāte dño q̄ttuor mihi i his uideor iuenisse pfōas uirū & spōsam cū spōsa adolescētulas cū sponso sodaliū gre ges. Alia dicunt a spōsa alia a sponso nonnulla a iu uenculis quædā a sodalibus sponsi. Cōgruū qppe est ut in nuptiis adolescentularū sit multitudo cū spon/ sa iuuenū turba cū sponso. Hæc oia noli foris quærere Noli extra eos q̄ pdicatione euāgelii saluati sunt xp̄m spōsum intelligere. Ecclesiā spōsam sine macula & ru Eph. 5. ga: de qua scriptū est. Vbi exhiberet sibi gloriosam ec/ P clesiā nō habētē maculā neq; rugā: aut aliqd eoꝝ: sed ut sit sancta & imaculata. Eos uero q̄ cum sint fideles nō sunt tm̄ istiusmodi q̄lis sermo p̄fatus ē: sꝫ iuxta mo dū quēdā adepti uidēt salutē aiaduerte credētiū aias: & adolescentulas esse cū spōsa. Angelos uero & eos q̄ puenerunt in uirum perfectum intellige uiros esse cū sponso. Inde igit mihi uident quattuor ordines. Vnū & unā: duos choros inter se continentes sponsam ca nere cū iuuenculis spōsum canere cū sociis. Et cū itel/

lexeris audi canticū canticorum: & festina intelligere illud: & cū ſpōſa dicere ea quæ ſpōſa dicit ut audias q̄ audiuit & ſpōſa. Si aūt nō potueris dicere cū ſponſa q̄ dixit, ut audias ea q̄ dicta ſūt ſpōſæ. Festina uel cū ſpōſi ſodalibus fieri. Porro ſi & illis inferior es: eſto cum adoleſcētulis: quæ in ſpōſæ delitiis cōmorant. Hæ q̄ppe in hoc libro fabula pariter & epithalamiū ſunt p/ſonæ: ex quo & gētiles ſibi epithalamiū uēdicarūt: &
Q iſtius generis carmē aſſumptū eſt. Epithalamiū ſiq̄dē cāticū cāticorū: Primū ſpōſa orat: & ſtatim in mediis p̄cibus audit. Videt p̄ntē ſpōſū: uidet adoleſcētulas ſuo comitatui copulatas. Deide reſpōdet ei ſpōſus & poſt ſpōſi eloqa dū ille, p eius patit ſalute rndēt ſodales. Donec ſpōſus ſit in recubitu: & a paſſiōe cōſurgat ſe q̄dā ſpōſæ ornamēta factur9. Verū iā ipa uerba ponēda ſunt: in qbus prius uox ſpōſæ dep̄cantis audit.

Homelia prima.

OSculet me oſculis oris ſui. Quorum iſte ſenſus eſt. Quouſq; ſpōſus meus mittit oſcula p Moyſen: mittit oſcula p, pphetas iā ipius cupio ora cōtingere ipe ueniat ipe deſcēdat. Orat igit ſpōſi patrem &
Eſa. 52. dicit ad eū. Oſculet me ab oſculis oris ſui. Et qa talis eſt: ut cōpleat ſup eā, pphetic ū illud: in quo dicit. Adhuc te loquēte dicā. Ecce adſum ſpōſam ſpōſi pater ex audit mittit filiū ſuū. Vidēs illa eū cuius dep̄cabat ad uētū orare deſtitit: & ad eū cominus loquit. Quoniā bona ubera tua ſup uinū & odor unguētorū tuoꝝ ſup oia aromata. Spōſus igit xp̄s miſſus a patre uenit un/
p̄s. 44. ctus ad ſpōſam: & dicit ad eū. Dilexiſti iuſticiā & odiſti iniqtatē, pterea unxit te deus de9 tuus oleo exultationis præ pticipib9 tuis. Si me tetigerit ſpōſus & ego boni odoris ero: & ego liniar unguētis: & ad me uſq; eius unguēta pueniēt: ut poſſi3 cū ap̄lo dicere. Xp̄i bo
2. Cor. 2. nus odor ſumus in oi loco. Nos aūt cū hæc audiuim9 adhuc peccatis uitiiſq; fœtemus: de qbus, ppheta poc
p̄s. 37. nitēs loquit. Putruerūt & corruptæ ſūt cicatrices meæ a facie inſipiētiæ meæ. Pct̄m odoris eſt putridi: uirtus inſpirat unguēta: quorū typos repies in Exodo. Inue/
Exo. 30. nies quoq; ibi ſtactē onica galbanē: & reliq̄. Hæc q̄dē ad icēſum. Deinde ad opus unguētarii uaria ſumunt unguēta: in qb9 eſt nardus & ſtactē: & deus q̄ fecit cœ
ubi ſupra lū & terrā: loquit ad Moyſen dicēs. Ego ipleui eos ſpiritu ſapiētiæ & itellectus: ut faciāt opa artis unguenta
R riæ: & unguētarios deus docet. Hæc ſi ſpiritaliter intelligant nōne fabulæ ſunt. Niſi aliq̄d habeant ſecreti. nōne indigna ſunt deo. Neceſſe eſt igit eum q̄ audire ſcripturas ſpiritaliter nouit: aut q̄ certe nō nouit: & deſiderat noſſe: oi labore cōtēdere: quo poſſit dign9 ſpiriraliū fieri ſecretorū: & ut aliq̄d audientius dicā: ſpiritali cupidie uel amore. Siq̄dē eſt ſpiritalis amor. Et quō eſt q̄dā carnalis cibus: & ali9 ſpiritalis & alia carnalis potio alia ſpiritalis. Sic eſt q̄dā amor carnalis a ſathana ueniēs: alius amor ſpūs a deo exordiū habēs & nemo pōt duobus amorib9 poſſideri. Si carnis amator es: amorē ſpūs nō capis. Si oia corpalia deſpexiſti nō dico carnē aut ſanguinē: ſed argētū & poſſeſſiones ſed ipam terrā ipmq; cœlū. Hæc q̄ppe ptranſibūt. Si iſta oia cōtēpſiſti & ad nullū horū aia tua obligata eſt neq; quoq; uitioꝝ amore retineris potes amorē capere ſpiritalē. Iſta locuti ſumus q̄a euenit occaſio ut de amore ſpiritali aliqua diceremus. Expedit autē nobis Salomonis cuſtodire p̄ceptū & magis illius q̄ p Salomonē loquebat de ſapiētia ita dicēs. Ama illā Pro & ſeruabit te circūda illā & exaltabit te honora illam ut te amplectat. Eſt q̄dē ſpiritalis amplex9 atq; utinā cōtingat ut meā ſpōſam altior ſpōſi amplexus includat: ut ego quoq; poſſim dicere qd in eodē libro ſcriptū eſt. Siniſtra eius ſub capite meo: & dextera illius Cā amplexabit me. Oſculet me ergo ab oſculo oris ſui. Moris eſt ſcripturarū imperatiuū modum p optatiuo Mat. 26. & ponere ut ibi. Pater noſter q̄ es ī cœlis ſanctificet nomen tuū, p utinā ſanctificet & nūc eſt in p̄ti. Oſculetur me ab oſculo oris ſui, p eo qd eſt utinā oſculet. Deinde cōſpicit ſpōſum uenit delibut9 unguētis: nec aliter ad ſponſam poterat uenire: nec decebat aliter patrē ad nuptias filiū deſtinare. Variis eū nnxit unguentis fecit illū xp̄m uenit diuerſis odoribus ſpirās & audit q̄a bona ubera tua ſup uinū. Congrue ſermo diuinus eādē rē, p locorū q̄litate diuerſis uocabulis nūcupat. Quando hoſtia effert in lege: & uult intellectum oſtēdere pectuſculū ſepatiōis affat. Quādo uero recūbit, aliq̄s cū ieſu. & ſenſuū eius communione pfruitur non pectuſculū ut ſupra: ſz pectus alloquit. Porro cū ſponſa loquit ad ſponſum q̄a nuptiale carmen inducit non pectuſculū ut in ſacrificio non pectus ut in iohāne diſcipulo: ſz ubera noſtat dicēs. Quia bona ubera tua ſup uinū. Cōmunica ut ſponſa cū ſenſibus ſpōſi: & ſcias q̄a inebriant atq; lætificāt iſtiuſmodi cogitatus. Quō autez calix dñi inebrians p̄, optimus eſt: ſic ubera ſponſi oī meliora ſunt uino: q̄a bona ubera tua ſuper uinum. In mediis p̄cibus ad ſponſum uerba cōuertit. Et odor unguentorum tuorū ſuper omnia aromata non uno ſed omnibus ſponſus uenit unctus unguentis. Si aūt & ad meam animam factam ſponſam ſuam uenire dignabit quā oportet eſſe formoſam, ut

illū de cœlo ad se trahat: ut descēdere faciat ad terras ut ueniat ad amatā. Quali pulchritudine decoranda est. Quali debet amore feruere: ut ea loquat ad illam quæ ad pfectā locutus est spōsam. Quia ceruix tua qa oculi tui: qa genæ tuæ qa manus tuæ: qa uenter tuus: qa humeri tui: qa pedes tui: de qbus si concesserit dns disputabimus. quō sponsæ mēbra uarient: & singula rū partiū laus diuersa dicat: ut post disputationē etiā ad nostrā dici aīam sīr laboremus. Bona igit ubera tua sup uinū & odor unguētorum super oīa aromata Si uideris spōsum tūc intelliges uerū esse qd dicit qm bona ubera tua sup uinū & odor unguētorū tuorū sup oīa aromata. Multi habuerūt aromata. Regina austri detulit aromata salomōi: & plures alii aromata posse derūt: sed habuerit qs quātalibet non pñt xpi odoribus comparari: de quo nūc sponsa ait. Odor unguentorum tuorū sup oīa aromata. Ego arbitror qa & Moyses habuit aromata & Aaron: & singuli pphetarū. Verū si uidero xpm & suauitatem odore unguētorū ei⁹ pcepero: statim sniam fero dicēs. Odor unguētorū tuorū sup oīa aromata. Oleū effusum nomen tuū pphetica sacramētū ē. Tātūmodo nomē iesu uenit in mūdū & unguētū pdicat effusum. In euāgelio quoq; mulier accipiens alabastrum unguenti nardi pistici pcioſi caput iesu pedesq; pfudit. Obserua diligenter q̄ de duabus sup caput effuderit saluatoris. Siqdē peccatrix super pedes. & ea quæ dicit nō fuisse peccatrix super caput eius fuisse monstrat. Obserua inq̄: & inuenies in euāgelica lectiōe non fabulas & narratōes ab euangelistis sed mysteria esse conscripta. Impleta ē utiq; odore unguēti domus. si qd peccatrix habuit ad pedes refertū ē: & si qd ea quæ non peccatrix ad caput. Nec mirū domū fuisse odore cōpletā cū hoc odore mundus completus sit. scribit in eodē loco de simone leproso & domo eius. Ego puto leprosum mūdi istius principē: & hūc leprosum simonē nūcupari cuius domus ad aduentū xpi suaui odore cōpleta sit agēte pœnitētiā peccatrice: & sancta caput iesu in unguēti odoribus pfundēte. Vnguētū effusum nomē tuū. Quomodo unguētū qd effusione sua odorē longe lateq; dispargit sic xpi nomē effusum est. in uniuersa terra xps noīat. in oi mūdo pdicat dns. Vnguētū em effusuz ē nomē eius. Nūc Moysi nomē audit qd prius iudeæ tātū claudebat angustiis. Neq; em græcorū qspiā meminit eius. Neq; in ulla gētiliū litterarū historia de illo seu cæteris scriptū aliqd inuenimus. statim ut iesus radiauit in mūdo eduxit secū leges & pphetas & uere cōpletum est unguentū effusuz nomē tuū. ipæ iuuēculæ dilexerūt te. Et qap spūs sanctū charitas dei diffusa ē in corda nostra cōgrue nomen effusionis infert. Unguentū effusum est nomē tuū. Hæc dicēs spōsa adolescentulas conspicit qñ illa spōsa patrē rogabat: & ad ipm sponsum cominus loquebat: nec dum adolescētulæ adærāt. in mediis uero pcibus ingredit iuuencularū chorus: & sponsæ laudat eloquiis. Propterea iuuenculæ dilexerūt te: & atrraxerunt te. Adolescentulæ q; rndēt. Post te in odore unguētorū tuorū curremus q̄pulchræ sponsi pedissæque: q̄ necdū fiduciā habēt spōsæ. Sponsa nō post tergū sequit: sed ingredit iuncta lateri. Apphendit dexterā sponsi & manus eius spōsi dextera continet. Famulæ uero ingrediunt post eā Septuaginta sunt reginæ & octoginta concubinæ: & iuuenculæ quarū non est numerus. Una est columba mea pfecta mea una est matri suæ: una est ei q̄ cōcepit illā. Post te ergo in odore unguētorū tuorū curremus cum oī honestate deambulātibus dictū est: post te in odore unguentorū tuorū currem⁹ scd'm illud. Cursum consummaui. Et illud qui in stadio currūt oēs quidē currunt unus autē accipit brauium. Brauium xps est: & hæ quidē adolescētulæ quas pptер amoris exordiū foris stare cognoscimus: iuxta illud exēplum. Amic⁹ autē sponsi stās & audiens eum gaudio gaudet pptер uocem sponsi. Tale quiddā & adolescentulæ sustinēt introeunte sponso forinsecus remanent sponsa uero speciosa pfecta sine macula sine ruga in sponsi cubiculum in regnum penetral ingressa reuertit ad iuuencularas & nunciat eis quæ sola conspexerit dicitq; introduxit me rex in cubiculum suum non ait. introduxit nos plures in cubiculum suum. Plures foris remanēt iin cubiculum sola ingredit sponsa: ut uideat thesauros absconditos & tenebrosos renunciet iuuēculis. introduxit me rex in cubiculum suum. Rursus adolescentulæ: id est sponsarū incipientium turba complurima. ingressa sponsa cubiculum sponsi: & uidente diuitias uiri sui dum illius pstolant aduentum lætæ cō cinnunt. Exultabimus & lætabimur in te Pro sponsæ pfectione lætantur. Non est æmulatio in uirtutibus. Amor iste mundus amor iste sine uitio est. Exultabimus & lætabimur in te. Diligem⁹ ubera tua. illa quæ maior est iam tuorum uberum lacte perfruit & loquitur exultans bona ubera tua super uinum. istæ uero q̄ exultationem & læticiam deferunt: adolescētulæ qppe sunt deferunt charitatem & dicunt. Exultabim⁹ & letabimur in te. Diligemus ubera tua super uinuz. Diligemus inquiunt non diligimus. Deinde loquit ad sponsam æquitas dilexit te. Laudat sponsam nomen

Rom. 5. V

2. Thi. 4
1. Cor. 9.
Ioh. 3.

illi æquitatis appriis uirtutib9 imponẽtes æqtas dixit te. Rursum ad adolescẽtulas sponsa rñdet. Nigra sum & speciosa filiæ hierlm: ut tabernacula cedar: ut pelles Salomonis. Ne intueami me: qa ego sum denigrata: qm despexit me sol. Speciosa qdẽ est: & possuꝫ
X inuenire quõ speciosa sit spõsa. Quærimus aũt quõ nigra & sine candore sit pulchra. Pniam egit a pctis speciẽ ei largita ẽ cõuersatio & ideo speciosa cãtat. Quia uero nec dũ oi pctõrũ sorde purgata: nec dũ lota est i salute: nigra dicit: sed in atro colore nõ pmanet. Fit itaq; cãdida qñ ad maiora cõsurgit: & ab humilib9 in
Cañ.8. cipit ad alta cõscẽdere: dicit q; de ea. Quæ est ista quæ ascẽdit dealbata. Et quo manifestius hoc mysterium describat nõ ait ut in plæriscq; codicibus legit. Innixa sup fratruelẽ suũ. i. episite rizomene: sꝫ epise etizomene. i. sup pectus eius recũbẽs. Significãterq; de aia spõsæ & sermone dicit sup pectus illius recũbẽs qa principale ibi cordis est nostri. Vñ a carnalibus recedẽtes spiritalia sentire debemus: & intelligere: multo meli9 esse sic amare q̃ amare desistere. Ascẽdit igit recũbens sup pectus fratruelis sui: & quæ nũc in exordio cantici nigra ponit i epithalamii fine de ea cãtat. Quæ ẽ ista quæ ascẽdit dealbata. intelleximus quõ & nigra & formosa sit spõsa. Si aũt & tu non egeris pniam. caue ne aia tua nigra dicat & turpis & duplici fœditate turperis nigra ppter peccata pterita: turpis ppter hoc: qa in eisdẽ uitiis perseueras. Si uero pniam egeris nigra erit aia tua ppter antiqua delicta ppter pniam uero habebit aliqd: ut ita dicã æthiopici decoris. Et quia semel æthiopẽ noiaui uolo testẽ scripturã sup hunc aduoca
Nu.12. re sermonẽ. Aarõ & maria murmurãt qa moyses æthiopissam habet uxorẽ: & nũc Moyses æthiopissaꝫ ducit uxorẽ. Si qdẽ lex eius ad hãc nostrã æthiopissam trãsmigrauit. Murmuret Aarõ sacerdotiũ iudæoꝝ: murmuret & Maria synagoga eoꝝ. Moyses de murmuratiõe nõ curat: amat æthiopissam suã: de qua & alibi dicit p
ps.67. pphetã. Ab extremis fluminũ offerẽt hostias. Et rursũ Aethiopia pueniet manus eius deo. Pulchre pueniet:
Mat.9. quõ in euãgelio mulier illa q̃ sanguinẽ defluebat. Archisynagogi filiã curatione pũenit sic æthiopia israel ægrotãte sanata est. Illorũ delicto salus gẽtilib9 facta est ad æmulandũ eos. Nigra sum & speciosa filiæ hierusalẽ: & tu ecclesiastica aia ad filias israel cõuerte ser
Y monẽ & dic. Me plus amat spõsus: me magis diligit q̃ uos: quæ multæ filiæ israel. Vos foris statis: & spõsam cubiculũ uidetis intrãtẽ. Nemo dubitet nigrã uocatã esse formosam: q nos sumus: ut cognoscamus deum: ut cãtica cãtici pdicem9: ut ab æthiopiæ finibus: ut ab extremo terræ ueniremus sapientiã ueri audire Salomonis: & qñ saluatoris uox intonãtis audit. Regina austri ueniet in iudiciũ: & cõdẽnabit hoies generationis huius: qa uenit a finibus terræ audire sapiaꝫ Salomonis: & ecce plus q̃ Salomon hic: audi mystice quæ dicant. Regina austri uenit a finibus terræ ecclesia: & cõdẽnat hoies generatõis huius. i. iudæos carni & sanguini deditos: uenit a finibus terræ audire sapiam Salomonis: nõ illius q in testamẽto ueteri pdicat: sꝫ huius q in euangelio Salomone maior est. Nigra sum & speciosa filiæ hierlm: nigra uelut tabernacula cedar: speciosa ut pelles Salomonis. lpa quoq; noia cũ spõsæ decore cõueniũt. Aiũt hebræi cedar interptari tenebras. Nigra sum ergo ut tabernacula cædar: ut æthiopes speciosa ut pelles salomonis quas eo tpe in tabernaculi ornamẽto cõposuit qñ tẽplũ summo studio & labore fabricatus est. Diues qppe salomon: & in omni sapiẽtia illius nemo pcessit illũ. Nigra suꝫ & speciosa filiæ Hierlm: ut tabernacula cædar: ut pelles Salomonis: ne intueamini me: qa ego sum denigrata. Satisfecit de nigrore suo: & p pniam ad meliora cõuersa: annũciat se filiabus israel nigrã qdem esse: sed pulchrã scdm q̃ supius exposuimus: & dicit: ne intueami me qa ego sum denigrara. Ne inqt admiremi coloris esse me tetri sol despexit me pleno qppe radio inmee luminis sui fulgor illuxit ut eius sim calore fuscata. Neq; em ut decuerat ut solis dignitas expetebat illius in me lumen accepi delicto eoꝝ salus gentilib9 facta est: & rursum incredulitate gentiũ sciẽtia israel. Habes utrũq; apud aplm. Filii matris meæ pugnauerunt aduersum me. Considerãdũ quõ spõsa dicat: filii matris meæ pugnauerũt aduersum me. & qñ aduersus eã fratrũ pugna surrexit. Vide paulũ ecclesiæ psecutorẽ: & Z intelliges quõ filius matris eius pugnauerit aduersus eã. Persecutores ecclesiæ egerunt pniam & aduersarii eius rursum ad sororis signa cõuersi pdicauerũt fideꝫ quã ante destruebãt. Hoc pphetico spũ sponsa nunc cantãs ait. Dimicauerunt in me: posuerũt me custodẽ in uineis: uineam meã nõ custodiui. Ego ecclesia: ego sponsa: ego sine macula plurimarũ custos sum posita uineaꝝ a filiis matris meæ q̃ contra me aliquãdo pugnauerãt qua sollicitudine curaq; districta dũ plures custodio uineas uineã meã nõ seruaui. Intelligemihi hoc de paulo & alio quocũq; sanctoꝝ qp oim sit salute sollicit9: & uidebis quõ uineã suã nõ custodiẽs aliorum uineta custodiat. Quõ etiã ut alios lucrifaciat: ip se in qbusdã dãna sustineat: eterñ cũ fuerit liber exoribus: seipm seruũ fecit: ut oẽs lucrifaceret. Factus sum i.

ingt infirmus infirmis: iudæis iudæus his qui sub lege erãt quasi sub lege & cætera. Dicatq; uineã meã nõ custodiui. Deinde cõspicit spõsum q cõspectus abscessit. Et frequẽter hoc in toto carmíe facit qd' nisi qs ipe patiat: nõ põt intelligere sæpe deus testis est. Spõsuz mihi aduẽtare cõspexi & mecũ esse ꝯ plurimũ quo subito recedẽte: inuenire nõ potui qd' quærebã. Rursus igit' delidero eius aduẽtũ & nõnũq; iterũ uenit: & cum apparuerit meisq; manibus fuerit comphẽsus rursuz elabit': & cũ fuerit elapsus rursum a me inqrit': & hoc crebro facit: donec illũ uere teneã: & ascẽdã inuisus sup fratruelẽ meũ. Annũcia mihi quẽ dilexit aía mea: ubi pascis ubi cubas in meridie. Nõ q̃ro alia tpa qñ uespe qñ diluculo qñ in solis pascis occubitu. Illud tps inq/ roqñ in florẽte die: qñ plena luce ĩ maiestatis tuæ splẽdore uersaris. Annũcia mihi quez dilexit aía mea. ubi A pascis: ubi cubas in meridie. Diligenter obserua meridiẽ legis. Apd' ioseph meridie fratres prãdiũ celebrãt Angeli meridie Abraæ suscipiunt' hospitio: & cætera istiusmodi. Quære & inuenies scripturã diuinã nõ frustra seu fortuitu unũquẽq; usurpare sermonẽ. Quis putas est dignus e nobis: ut ad meridiẽ usq; pueniat & uideat ubi pascat: ubi cubet spõsus. Annũcia mihi quem dilexit aía mea ubi pascis ubi cubas in meridie. Nisi eĩ tu mihi annũciaueris íncipio errabũda iactari & dũ teq̃ro in aliorũ greges incurro. Et qa alioz erubesco facẽ atq; ora cõtingere faciẽ meã atq; ora mox cõtego. Sũ qppe spõsa formosa: & aliis nudã faciẽ meaz non ostẽdo nisi tibi soli quẽ iã pridẽ deosculata suz. Annũcia mihi quẽ dilexit aía mea: ubi pascis ubi cubas íme ridie ne qñ fiã sicut coopta sup greges sodaliũ tuoruz ut ista nõ patiar: ut nõ fiã coopta: ut ora nõ contegã: & ad alios usq; pueniẽs incipiam forsitã & eos amare quos nescio. iccirco annũcia mihi ubi te quærã: & in/ueniã in meridie ne forte fiã q̃si coopta sup greges sodaliũ tuoz. Post hæc uerba sponsus ei cõminat': & dicit. Aut cognosces temetipam qm̃ regis es spõsa & formosa & a me facta formosa. Si qdẽ ego mihi exhibui gloriosam eccliam nõ habẽtẽ maculã neq; rugã. Aut scito qa si te nõ cognoueris & tuã scieris dignitatẽ patieris hæc quæ sequunt'. Quæ nã ista sũt. Si nõ cognoueris temetipam o pulchra in mulieribus egredere tu in uestigiis gregũ & pasce nõ greges ouiũ nõ agnorũ Cã. 1. sed hædos tuos. Statuet qppe oues a dextris: & a sinistris hædos. si nõ cognoueris temetipam o pulchra in mulieribus egredere tu in uestigiis gregũ: & pasce hædos tuos in tabernaculis pastorũ. in uestigiis inqt pastorũ nouissima fies: non inter oues: sed inter hædos tuos cũ qbus habitãs nõ poteris mecũ. i. cũ bono pastore esse. Eqtatui meo in curribus pharaonis assimilaui te. Si quis ítelligẽ o spõsa quõ scire te debeas: cognosce cui te cõparauerim: & tũc uidebis talẽ te esse: q̃ tur pari nõ debeas: cũ tuã speciẽ cognoueris. Quid est igi B tur equitati meo in curribus pharaonis assimilaui te. Scio eqtem sponsum ꝓpheta dicente: & eqtatio eiꝰ salus. Assimilata es ergo equitatui meo in curribus pharaonis. Quãtũ differt eqtatus meus q sum dñs: & dimergo in fluctibus pharaonẽ & cristatos eius: & ascẽsores eius. Et equos & currus eius: q̃tum inquã differt eqtatus meus ab equis pharaonis: tãto melior es omnibus filiabus tu spõsa tu ecclesiastica aía: oibꝰ aiabꝰ quæ nõ sunt eccliasticæ. Igit' si eccliastica aía es: oibus aíabus es melior: si nõ es melior: nõ es eccliastica. Eqtatui meo in curribus pharaonis assimilaui te ꝓxima mea Deinde pulchritudinẽ spõsæ spiritali amore describit. Genæ tuæ ut turturis. Faciẽ illius laudet: & genarũ rubore succẽdit'. Pulchritudo qppe mulierũ: in genis dicit' esse ꝯ plurima. ita & nos pulchritudinem aiæ intelligamus in genis. Labia uero eius & linguaz intelligẽtiã p̃dicemus. Collũ tuũ monile: ut ornamẽtũ qd' solet uirginum collo pẽdere: & nũcupat' ormiscos. itaq; sine hoc decore & tuũ iꝑm collũ est ornamẽtũ. Post hoc fit spõsus in recubitu: reqeuit ut oleo: ut catulus leonis obdormiuit: ut deinceps possit audire suscitabit eũ: quo interiz dormiẽte apparẽt spõsæ spõsi sodales angeli. & his eã sermonibꝰ cõsolant'. Nos tibi aurea ornamẽta facere nõ possumus: nõ em̃ tã dí uites sumus ut spõsus tuus q aureũ tibi monile largiatur nos similitudinẽ auri faciemus nõ em̃ habemꝰ aurũ: & hoc quoq; lætãdũ est: si similitudines auri stigmata faciamus argẽti. Similitudines auri faciemus tibi cum stigmatibus argẽti uerũ nõ oĩ tpe: sed donec sponsus tuus surgat a cubitu. Cũ em̃ ille surrexerit: iꝑe tibi auz iꝑe faciet argentum: iꝑe tuã mẽtẽ sensumq; decorabit & eris uere diues in spõsi domo spõsa formosa: cui ẽ gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Secunda Homelia ex Origene traducta.

IN eo loco in quo scriptũ est Nardus C mea dedit odorem suum: usq; ad eũ locũ in quo ait. Quia uox tua suauis & forma tua decora: & cætera. Oẽs aiæ motões uniuersitatis cõditor deꝰ creauit ad bonũ sz p usu nostro fit sæpe ut res q̃ bonæ sũt p naturã dum male his abutimur nos ad pcã deducãt. Vnus de aiæ motibus amor est:

quo bene utimur ad amādū: si sapiētiā amemus & ueritatē. Quando uero amor noster in peiora corruerit amamus carnē & sanguinē. Tu igit' ut spiritalis audi spiritaliter amatoria uerba cātari: & disce motum aiæ tuæ & naturalis amoris incendiū ad meliora transferre: secundum illud Ama illā & seruabit te: circūda illā
Pro. 4. & exaltabit te. Viri diligite uxores uestras ait aplʒ: sed nō stetit in eo qd' dixerat uiri diligite uxores uestras uerū sciens esse dilectionem uiroꝝ in ꝓpriis quoq; uxoribus inhonestā sciēs esse placētem deo docuit quō uiri
Eph. 5. uxores suas amare deberēt inferens. Viri diligite uxores uestras: sicut & xp̄us ecclesiā. Et hoc qdē in ꝓmio eoꝝ quæ postea disserēda sunt diximus qa amici spō/si dū rex in recubitu suo est (reqescens em̄ dormiuit ut leo & ut catulus leonis) spōsa ꝓmiserāt donec ille cō surgeret sīlitudines auri & argenti esse facturos nō habētes aurū ut sponsus & quodāmodo aliis uerbis spō si passio p̄dicata est non irrationabiliter ad hæc spon sa rn̄dit & ip̄a dispēsationē quādā passionis intelligēs ad id qd' audierat: sīlitudines auri faciemus tibi cū stigmatibus argenti. Donec rex in recubitu suo est ait. Nardus mea dedit odorē suum. Fasciculus guttæ fratruelis meus mihi in medio uberū meorū demorabit' Quō igit' aptabimus ei id qd' p̄cessit? donec rex in recubitu suo est: id qd' sequit': nardus mea dedit odorez suū. Loquit' euāgeliū qa uenit mulier hns alabastruz unguēti nardi pistici p̄ciosi non illa peccatrix: sz sancta de qua nūc mihi sermo est. Scio qppe Lucā de pec
Mat. 26. catrice. Matthæū uero & iohannē & marcū nō de peccatrice dixisse. Venit ergo nō peccatrix illa sed sancta
Ioh. 12. cui nomē quoq; iohānes inseruit. Maria qppe erat habēs alabastrum unguēti nardi pistici p̄ciosi & effudit sup caput iesu. Deinde sup hoc indignātib9 nō oibus discipulis: sed iuda solo dicēte potuit uenūdari trecētis denariis: & dari paupibus. Rn̄dit magister atq; saluator. Semp paupes habebitis uobiscū me aūt nō sp
Præueniēs qppe hæc in diē sepulturæ meæ fecit. Ideo ubicūq; p̄dicatū fuerit euāgeliū istud: dicet' & q̄ fecit hæc in memoriā eius. In figura ergo istud qd' nūc loq
D tur. Nardus mea dedit odorē suuz: illa sup caput dñi fudit unguētū: & tu quoq; assume nardū ut postq̄ caput iesu suaui odore p̄fuderis possis audacter effari.
Nard9 mea dedit odorē suū & a iesu reciprocū audire sermonē qa ubicūq; predicatum fuerit hoc euāgeliuz i toto mūdo dicet' & q̄ fecit hæc i memoriā ei9 tu quoq; facito in uniuersis gētib9 p̄dicato qñ aūt hoc facies
2. Cor. 2. Si factus fueris ut aplʒ & dixeris. Xp̄i bonus odor sumus in oī loco i his q̄ saluant' & in his q̄ peunt. Bona opera tua nardus sunt. Si uero peccaueris p̄tā tetro odore redolebūt. Dicit qppe pœnitēs. Cōputruerunt ps.
& corruptæ sunt cicatrices meæ a facie insipiētiæ meæ Nō de nardo ꝓpositū est nūc spūisancto dicere: neq; de hoc qd' oculis intueamur euāgelista scribit unguēto: sed de nardo spiritali: de nardo quæ dedit odorez suū. Fasciculo stactes. i. guttæ siue stillæ fratruel' meus mihi. Guttā unguēti casiā galbani. In exodo legimus Exo
p̄cepto dñi in thymiama. i. in sacerdotale crisma confectū. Si ergo uideris saluatorē meū ad terrena aut humilia descēdētē uidebis quō uirtute magna & maiesta te diuina ad nos modica quædam stilla defluxerit. De hac stilla & ꝓpheta cecinit dicēs. Et erit de stilla populi huius cōgregād9 congregabit' iacob. Et sicuti scdm aliū sensum Lapis erat p̄cios̄ e mōte sine manibus: d
nostri in carne saluatoris aduēt9. Neq; em̄ totus mōs fuit q descēdit ad terras nec poterat humana fragilitas totius mōtis magnitudinē capere. Sz lapis ex mōte lapis offensiōis: & petra scādali descēdit in mūdū: sic scd'm aliū intellectū stila nuncupat' oportebat q
pe ut (qa oēs gētes in stillā situlæ reputatæ sunt) his q
ꝓ oīm salute factus est oia: etiā stilla fieret ad eas libe
rādas. Quid em̄ ꝓ nostra salute nō factus est. Nos insanes & ille exinaniuit semetip̄m formā serui accipiēs Nos ppʒ stultus & nō sapiēs: & ille factus est stultitia
p̄dicationis: ut fatuū dei sapiētius fieret hoibus. Nos Ps. 79.
infirmi: infirmū dei fortius hoibus factū est. Quia igi
tur uniuersæ gētes ut stilla situlæ: & ut mometum sta
teræ reputatæ sunt. iccirco factus est stilla ut peū a ut
stimentis nostris odor stillæ ꝓcederet: iuxta illud myr
rha & stilla & casia a uestimētis tuis: a domib9 elephantinis ex qbus lætificauerūt te filiæ regū in honore tuo
Quæ in. xliii. psalmo dicunt' ad spōsaz. Fasciculo stil
læ fratruelis me9 mihi. Consideremus qd sibi fratruelis noīe uelit ecclesia: quæ hic loquit' de fratruele nostro sumus ex gentibus congregati. Saluator noster soro/
ris eius est filio. i. synagogæ. Duæ qppe sorores sūt ecclesia & synagoga. Saluator ergo ut diximus filius synagogæ sororis uir ecclesiæ sponsus ecclesiæ fratruelis est sponsæ suæ. Fasciculus stillæ fratruelis meus mihi in medio uberū meorū cōmorabit'. Quis ita beat9 ut habeat hospitē in principali corde in medio uberū in pectore suo sermonē dei. Tale est qppe qd' canitur
In medio uberū meorū cōmorabit'. si non fuerint fractæ mammæ tuæ: in medio earum habitabit sermo diuinus. Decebat in carmine nuptiali mammas potius Mat. 5.
appellari q̄ pectus. Et perspicuum est cur ad expositionem eius quæ dicit. In medio ubez meorum commo/

rabiē: sit assumptū si nō fuerint fractæ māmæ tuæ. De Ezechiele in eo qppe loco ubi Hierm dñica corripiē uoce: iter cætera diciē ad eā. In ægypto fractæ sunt mā mæ tuæ. Castarū ubera nō frāgunē: sed meretricū ube ra laxis pellibus irruganē. Pudicæ erecta sunt ubera & uirginali robore tumētia. Suscipiūt sermonē spon/ si: & dicūt. In medio uberum meorum cōmorabiē. Bo trus Cypri fratruelis meus mihi. initium est sermonis in germine: & initiū cypri. i. floritionis in uerbo vnde ait. Botrus cypri. i. floritōis fratruelis meo mihi. Non oibꝰ est botrꝰ cypri: sed his q eius flore digni sūt. Aliis uua uaria est: huic soli q̄ nigra est & formosa in floris decore sē pbet. Botrus cypri fratruelis meus mihi. Nō simplr ait Botrus cypri fratruelis meus: sed cū addita mēto mihi: ut doceret nō oibus eū esse Botrū cypri. Vi deamus aūt in qbus regiōibus Botrus iste sit spōsæ. in uineis engaddi qđ interptaē oculꝰ tētatōis. in uineis igiē oculi tētatōis Botrus cypri fratruelis meus mihi. F Tētatōis oculus in pñti ē. Si qdē in tētatōe moramur in hoc mūdo: & tētatio est uita hūana sup terrā dū in hac luce uersamur. in uineis sumus engaddi. Si autez meruerimus postea trāsplātari: a nostro agricola trās feremur. Nec dubites qa possis de engaddi uineis ad loca meliora trāsferri. Agricola noster ad trāsferēdā uineā crebra meditatōe iā calluit. Vineā ei ex ægypto trāstulisti: eiecisti gētes & plātasti eā. Opuit mōtes um bra eius: & arbusta eius cedros libani. Et hæc qdē q̄ ex posuimus: locuta sit spōsa de spōso significās amorē suū: & spōsi ueniētis hospitiū quō in medio uberuz & sui cordis archano spōsus ueniēs commoreē. Rursus spōsi ad eā sermo dirigiē & dicit. Ecce specios a, pxima mea ecce specios a oculi tui oculi colūbæ. illa sic dicit ad spōsum. Ecce specios us fratruelis meus nō adiun/ git & pximus meꝰ. Hic aūt qñ loqē ad eā: ecce specio/ sa mea adiūgit & pxima mea. Quare aūt illa nō dicit. Ecce specios us, pximus mihi: sz tm̄ ecce specios us. Qua re ille nō solū specios a es dicit: sed specios a es, pxima mea. Spōsa si lōge fuerit a spōso nō ē specios a tūc pul/ chra sit: qñ dei uerbo cōiūgiē. Et merito nunc doceē a spōso: ut pxima sit: & a suo latere nō recedat. Ecce spe cios a, pxia mea ecce specios a. incipis qdē esse specios a ex eo q̄, pxima mihi es. Postq̄, esse cœpis specios a etiā sine additamēto, pximæ absolute es specios a. Ecce spe cios a, pxima mea ecce specios a. Videamus & aliā lau/ dē specios æ: ut & nos æmulemur sponsæ fieri. O culi tui colūbæ. Qui uiderit mulierē ad concupiscēdū eam ū mœchatꝰ ē eā in corde suo oculos nō hz colūbæ. Si qs uero oculos colūbæ nō hz domū fratris sui igrediē

infœlix: nō seruās illud qđ in, puerbiis est p̄ceptū. i do mū fratris tui ne intres infœlix. Pro eo q̄, Septuagita infœlix interptati sunt. Aqla hebræā exprimā uerita/ tē Atrenoso. i. stultū posuit. Qui aūt hz oculos colum bæ uidet recta & miam, pmereē. Vidēs porro qs uidet recta nisi q casto cōspectu & puris intueē oculis. Noli igiē mihi his tm̄ carnis oculis itelligere q̄ dicta sunt: li cet & de his itellexisse nō inutile sit: sz ingrediēs ad in teriora cordis tui: & alios oculos mēte pquirēs: q & a dei mādato illuminanē (mādatū qppe dei illuminās oculos) illd enitere labora cōtēde ut sctē itelligas uni uersa q̄ dicta sūt & sīs spūi q̄ i specie descēdit colūbæ audias qa ocli tui colūbæ. si itelligas legē spiritalr ocu li tui colūbæ sūt. Si itelligas euāgeliū ut se uult itelligi euāgeliū & p̄dicari uidēs ieſū oēz lāguorē & infirmitatē nōꝰ solū eo tpe quo carnalr facta sūt fuisse meditatū sz hodieq̄ meditātē: & nō tm̄ tūc ad hoies descēdisse: sz hodieq̄ descēdere: & esse pñtē. Ecce em̄ uobiscuz sum usq̄ ad cōsummationē sæculi. Oculi tui colūbæ sunt. Ecce specios a, pxima mea ecce specios a oculi tui colū/ bæ. Has de se spōsa audiēs laudes spōso uicē in laudi/ bus tribuit nō quo ei qđ nō habet suo p̄conio largiaē sed intelligēs decorē atq̄ cōspiciens ait. Ecce sponsus fratruelis meus eqdem pulcher lectus noster umbro/ sus. Quæro lectū in quo sponsus cū sponsa requiescat & ni fallor corpus humanū est. Siqdē ille in euāgelio pæralyticus q iacebat in lecto: & abire in domū suam sublato grabato uoce iussus est saluatoris anteq̄, sana reē sup debile membroꝝ suoꝝ corpꝰ iacebat qđ post ea dei uirtute solidatū est: sic ego intelligo. Tolle gra batū tuū & uade in domū tuaz. Neq̄ em̄ ad hoc filius dei de cœlest bus ad terrena descenderat: ut de lectu/ lis imperaret: & consurgentem ab ægrotatione sua si ne lectulo non pateret ascedere. Tolle inquiens gra batum tuum: & uade in domum tuam. Et tu igiē a sal uatore sanatꝰ tolle grabatum tuum: & uade in domū tuam: ut cum ad te uelut sponsam uenerit sponsus & in eo tecum fuerit reclinatus dicas. Ecce sponsus fra/ truelis meus equidem pulcher acclinatio nostra um/ brosa ecce specios us fratruelis meus ipse & specios us est & umbros us. Per diem quippe sol non uret te: neq̄ luna per noctem. Trabes domorum nostraruz cædri multitudinis uerba sunt. Videntur autem mihi uiri hæc dicere: qui cum sponso sunt: de quibus superius sermo præfatus est: domos cædrinas trabibus intex/ tas: & Cypressis cōtignatas. Si quidem pro stibe ascē/ dit cypressus: & pro coniza ascendit myrtus. Requi/ rens igitur cuius, naturæ ista sunt ligna & cædrū impu

Pro. 27

G

ps. 18.

Mat. 28

Mar. 2.

ps. 120.

H

tribile:& cypreſſum odoris optimi depĥēdēs :labora & tu ita cōtiguare domū tuā:ut de te quoq; poſſit dici
Trabes domuū noſtrarū cædri & cōtiguatiōes noſtræ
Sap.2. cypreſſi.Poſt hæc ſpōſus loqt̄.Ego flos cāpi & lilium cōualliū,ppter me q in ualle erā deſcēdit in uallē: & ī uallē ueniēs fit liliū,p ligno uitæ qd̄ plātatū eſt in paradiſo dei:totius cāpi:id eſt totius mundi & uniuerſæ terræ flos factus eſt.Quid em̄ ſic pōt eſſe flos mūdi: ut uocabulū xp̄i.Vnguētū effuſum nomē eius.Aliter id/ip̄m dicit̄.Ego flos cāpi& liliū cōualliū& hæc qdē de ſemetip̄o.Deinde ſpōſam laudās ait.Vt liliū ī medio ſpinarū ſic,pxima mea in medio filiarū.Sicut liliū nō pōt ſpinis compari iter quas ſemp exorit̄:eodē mō,p/xima mea ſup oēs filias liliū ē ī medio ſpinarū. Iſta au diēs ſpōſa uicē reddit ſpōſo:& ſentiēs illius etiā ſuauitatē in uocē laudātis erūpit.Vnguētorū qppe odor licet ſuauiter ſpiret:& ſenſuq; odore demulceat : nō tamē eiuſmodi ē:ut ſuaue ſit ad edēdū.Eſt aūt aliud q̄ optimi ſaporis ſit & odoris.i.ut fauces dulcore delectet & ſpm̄ mulceat odoratu.Tale ē malū & iſtiuſmodi ē naturæ:ut ſe utraq; poſſideat.Iccirco uolēs nō ſolū bn̄ olentiā ſermonis ſed & dulcorē eius ſponſa laudare ait.Vt malū in lignis ſiluæ: ita fratruelis meus ī medio filiorū.Oīa ligna oēs ſiluæ arbores ad cōparationē ſermōis dei ſiluæ inferaces exiſtimant̄.Ad xp̄m ſaltus eſt oē qd̄ dixeris:& ifructuoſa ſūt oīa. Quæ em̄ pñt dici ad eū cōparata fructiſera.Etiā ligna q̄uidebātur fructibus incuruari:ad collationē aduētus eius in fructuoſa mōſtrata ſunt.Ideo ut malū in lignis ſiluæ:
I ita fratruelis meus in medio filiorū.In umbra eius cō cupiui& ſedi.Quā pulchre nō ait in umbra illius cōcupiſco:ſed in umbra eius cōcupiui:& nō ſedeo ſed ſedi Si qdē in principio nō poſſumus cū eo,ppriū conferre ſermonē uerū in principio ut ita dicā quadā maieſtatis illius umbra p fruimur.Vnde & in,pphetis legitur.
Treñ.4. Spūs faciei noſtræ xp̄s dn̄s cui diximus. In umbra eiq uiuemus in gētibus & ab umbra ad umbrā aliā trāſmi-
Eſa.9. gramus.Sedētibus em̄ in regione& umbra mortis lux orta eſt eis:& trāſeamus ab umbra mortis ad umbraq; uitæ.Semp iſtiuſmodi ſunt p,fectus.ut in exordio deſideret q̄ſpiā ſaltē in uirtutū umbra cōſiſtere. Ego puto ideo & natiuitatē ieſu ab umbra cœpiſſe& nō ī umbra
Luc.1. ſed in ueritate finitā.Spūs inqt ſct̄ūs ueniet ī te:& uirtus altiſſimi obumbrabit tibi.Natiuitas xp̄i ab umbra ſumpſit exordiū nō ſolū aūt ī Maria ab umbra eiq natiuitas cœpit:ſed & in te:ſi dignatus fuerit naſcī ſermo dei.Fac igit̄ ut poſſis capere umbrā eius: & cū umbra fueris dignus effectus ueniat ad te ut ita dicā corpus eius ex quo umbra naſcitur . Nam immo dico fidelis:& in maioribus erit fidelis. in umbra eius concupiui & ſedi . Vides ſemper quia non in umbra ſtetit:ſed inde ad meliora trāſierit dicens. Et fructus eiq dulcis in gutture meo . Ego inqt deſideraui in umbra eius requieſcere:ſed poſtq̄ me ſua,ptexit umbra etiam fructu illius ſaturatus ſum:& fructus eius dulcis ī gutture meo. Introducite me ī domū uini. Foris ſtetit ſpōſus:& ab ſpōſa ſuſceptus eſt.in medio qppe uberū illius requeuit p,xime iuuenculæ non ſunt iſtiuſmodi: ut ſpōſum hoſpitē habere mereant̄. Multitudini foris in parabolis loquit̄ quaq; uereor ne multæ adoleſcentulæ forte nos ſimus. Introducite me in domū uini. Cur
Mat.11. tam diu foris maneo. Ecce ſto ante oſtium & pulſo. Si quis mihi aperuerit ingrediar ad eum : & cœnabo cū eo & ip̄e mecum. introducite me & nunc eadem dicit ſermo diuinus. Ecce xp̄us loquit̄ introducite me. Vobis quoq; cathecuminis loquit̄. introducite me nō ſimpliciter in domum:ſed in domum uini. impleat̄ uino lætitiæ:uino ſpirituſſancti anima ueſtra. Et ſic introducite in domum ueſtram ſponſum uerbum ſapiētiā ueritatem. Poteſt autem & ad eos dici qui nondum p,fecti ſunt. introducite me in domuq; uini. Ordinate in me charitatem. Eleganter locutus eſt ordinate. Plurimoq; quippe inordinata eſt charitas. Quod in primo loco debent diligere diligunt in ſecundo: quod in ſecundo diligūt in primo & quod oportet amare quarto amant tertio. cœ rurſus tertium in quarto : & eſt in plæriſq; charitatis ordo peruerſus. Sanctoq; uero charitas ordinata eſt. Volo ad intelligendum hoc quod dictum eſt. Ordinate in me charitatem aliqua exempla replicare. Te uult diuinus ſermo diligere patrem filium filiam uult te ſermo diuinus diligere Chriſtum nec dicit tibi:ne diligas liberos ne parentibus charitate iungaris. Sed quid dicit tibi. ne inordinatam habeas charitatem ne primum patrem aut matrem. deinde me diligas. ne filii & filiæ plus q̄ mei charitate te
Eſa.49. nearis. Qui amat patrem aut matrem ſuper me nō eſt me dignus. Qui amat filium aut filiam ſuper me non eſt me dignus. Recole conſcientiam tuam de patris matris fratriſve affectu. Conſidera qualem circa ſermonem dei & ieſu habeas charitatem. ſtatim depre-
Luc.14. hendes magis te filium aut filiam diligere q̄ uerbum . magis te parentes amare q̄ Chriſtum. Quiſputas ita proficit in nobis . ut præcipuam & primam inter omnes ſermones dei habeat charitatem. quin ſecundo loco liberos ponat . iuxta hunc modum. Ama uxorem tuam. Nullus quippe aliquando ſuam

carnē odio habuit: sed amat ut carnē: & erunt inquit duo in carne una: & nō in uno spū. Ama & deum: sed ama illū nō ut carnē & sanguinē. sed ut spm̄. Qui em̄ adhæret deo: unus spūs est. igit' ordinata est charitas in pfectis. Vt aūt post deū etiā inter nos ordo ponat': Primū mādatū est: ut diligam9 parentes scd'm filios tertiū ut domesticos nostros. Si aūt filius malus est & domesticus bonus domesticus in charitate filii collocet'. Et ita fiet: ut sanctorum ordinata sit charitas. Magister quoq; & dns noster in euāgelio p̄cepta de charitate cōstituēs ad uniuscuiusq; dilectionem, pprium aliquid apposuit & dedit intelligentiā ordinis his q̄ p̄nt audire scripturā dicētē. Ordinate ī me charitatē. Diliges dn̄m deū tuū ex toto corde tuo: & ex tota mēte tua & ex tota aīa tua & ex tota uirtute tua. Et diliges pximū tuum sicut teip̄m nō pximum ex toto corde ex tota aīa & ex tota uirtute: & ex tota mēte. Rursus inqt. Diligite inimicos uestros & nō apposuit ex toto corde. Non est inordinatus sermo diuinus nec ipossibilia p̄cipit: nec diligite īimicos uestros ut uosmetip̄os sufficit eisq; diligim9 & odio nō habem9. Proximū uero ut teip̄m Porro deū ex toto corde & ex tota mente & ex tota uirtute. Si hæc ītellexeris & ītellecta cōpleueris feci sti qd' spōsi sermone p̄cipit'. introducite me in domū uini ordinate in me charitatem. Quis putas e nobis charitatis est ordinator. Cōfirmate me ī unguētis. Vnus de ītertiis posuit oinanō alias Hæc aūt spōsa loqtur. Stipate me in malis. in qbus malis. Vt malus in lignis siluæ ita fratruelis meus in medio filiorū. iccirco in malis eius stipate me qa uulneratæ charitatis ego. Quā pulchrū est q̄p decorū a charitate uulnus accipere. Alius iaculū carnei amoris excepit. Alius terrena cupidine uulneratus est tu nuda mēbra ma & p̄be te iaculo electo iaculo formoso siqdē deus sagittarius est. Audi scripturā de hoc eodē iaculo loquētē immo ut amplius admireris audi ip̄m iaculum qd loquat'. Posuit me in sagittam electā & in pharetra sua seruauit me & dixit mihi. Magnum est tibi hoc uocari puerū meū. intellige sagittā qd dicat & quō a deo sit electa. Quā beatū ē hoc iaculo uulnerari. Hac sagitta uulnerati fuerūt illi q̄ inter seinuicē cōferebāt Cor nostrū ardēs erat ī uia cū apiret nobis scripturas. Si qs sermōe nostro. si qs scripturæ diuino magisterio uulnerat' & p̄ot dicere qa uulneratæ charitatis ego. Hūc & illud forsitā sequit' qd forsitan dico. Manifestā pmo sniam. Sinistra eius sub capite meo & dextra illius amplexabit' me. Habet & in sinistra & in dextera sermo dei sapientiā cū p̄ intellectus uarietate sit multiplex in subiacenti una est. Ip̄e Salomō de leua & dextera sapientiæ docuit dicens. Longitudo em̄ & anni Pro.13. uitæ in dextera eius in sinistra aūt ipsius diuitiæ & gloria. Igit' leua eius sub capite meo ut me faciat reqesce M re & brachiū spōsi fiat ceruical meum & reclinet' aīæ principale sup sermonē dei. Leua ei9 sub capite meo Nō expedit tibi habere ceruicalia q̄ lamētatio sequit'. In Ezechiele scriptum est. Vhe his qui consuunt cerui Eze.13. calia sub omni cubitu manus noli consuere ceruicalia noli capiti aliūde requiē quærere habe sponsi leuam sub capite tuo. & dic. Leua eius sub capite meo quā cum habueris oia tibi quæ sūt tribuunt'. Dicis qppe. in sinistra eius diuitiæ & gloria & dextera eius cōplexabit' me. Totum te spōsi dextera complectat'. Lōgitudo qppe & anni uitæ in dextera eius & ob id longæ uitæ & multorum dierum eris super terram bonā: quam dns deus tuus dat tibi. Adiuraui uos filiæ Hierusalē in uirtutibus & in uiribus agri. Quid adiurat spōsa filias Hierusalē. Si leuaueritis & suscitaueritis charitatem: q̄p diu charitas dormit in uobis o filiæ Hierusalem. o adolescentulæ: quæ in me non dormiuit: qa uulnerata sum charitate in uobis autem quæ plures estis & adolescentulæ & filiæ Hierusalem dormit charitas sponsi. Adiuraui ergo uos filiæ Hier'm̄ si leuaueritis: & nō solū leuaueritis: sm̄ & suscitaueritis q̄ ī uobis ē charitatē. Creator uniuersitatis cum uos cōderet insseruit in cordibus uestris semina charitatis. Nunc autem̄ sicut alibi dicitur. iusticia dormiuit in ea: sic dilectio dormitat in uobis. iuxta quod & alibi sponsus requiescit ut leo: & ut catulus leonis. Adhuc in infidelibus & in his qui corde sunt dubio: dormitat sermo diuinus: uigilat in sanctis dormitat in his qui tempestatib9 fluctuant. Suscitantur uero eorum uocibus: qui cupiūt uigilante sponso saluari: statim fit eo uigilante tranqllitas: statim undarum molles conquiescunt spiritib9 contrariis increpatur: fluctuum rabies silet. Illo dormiente tempestas mors & desperatio est. Adiuro ergo uos filiæ Hierusalem in uirtutibus & in uiribus agri. Cuius agri. Nempe illius agri pleni quē benedixit dominus. Si leuaueritis & suscitaueritis charitatem: quo aduscq; uelit uox fratruelis mei. Ecce hic uenit saliens super montes. Hic adhuc loquitur ecclesia exhortans N adolescentulas: ut ad sponsi præparentur aduentum Si tamen uenire uoluerit: & suum illis præbere colloquium. Adhuc ígitur loquente ea: uenit spōsus quem digito monstrat & dicit. Ecce hic uenit saliens sup mōtes: intellige sponsæ aīam beatā atq; perfectam: quæ citius uideat citius sermonis contempletur aduentum

quæ ſibi ſapientiam ueniſſe ſentiat & charitatem & di
cat non ridentibus. Ecce hic uenit orate ut & ego poſ
ſim dicere. Ecce hic uenit. Si enim potuero dei diſſe/
rere ſermonē quodāmodo & ego dicā. Ecce hic uenit
Quo. Nō utiq; ubi uallis: non ubi humilia loca. Quo
uenit. Saliēs ſup mōtes trāſiliens ſup colles. Si fuerit
mōs: ſalit in te ſermo dei. Si nō ualueris eſſe mōs ſed
fueris collis. Secūdus a mōte trāſiliet ſup te. Quam ue
ro pulchra & cōueniētia reb9 uocabula. Salit ſup mō
tes qa maiores ſunt: trāſilit ſup colles: qa minores ſūt
Nō trāſilit ſup mōtes nō ſalit ſup colles. Ecce hic ue/
nit ſaliēs ſup mōtes trāſiliens ſup colles. Similis ē fra
truelis meus capreæ aut hinnulo ceruoꝝ in mōtibus
Bethel. Hæc duo aialia in ſcripturis frequētius noian
tur: & quo amplius admireris ſæpius iuncta ponunt.
Et hæc ſunt ait quæ mā ducabis poſt paululū inferens
capreā & ceruū. In p̄ſenti quoq; libro pariter noiant
ceruus & caprea. Quodāmodo em̄ cognita ſibi ſunt &
uicinia iſta aialia. Caprea: id eſt dorcas acutiſſime ui/
det. Ceruus interfector ſerpētū eſt. Quiſ putas ē digno
e nobis q iuxta dignitatē loci atq; myſterii plenā poſ/
ſit explicare rōnē. Oremus dn̄m: ut nobis largiat ſen
ſum ad p̄cipiendas ſcripturas: & poſſimꝰ dicere. Quō
aperiet nobis ieſus ſcripturas. Quid igit dicimus: qa
dorcas hoc eſt caprea: ſcd'm eoꝝ phiſiologiā q de na
turis oim aialiū diſputāt ex inſita ſibi ui nomē accepe
rit. Ab eo em̄ q acutiꝰ uideat. id ē ἀπὸ τοῦ ὀρᾶν ὀξέως δέρκειν
O dorcas appellata eſt. Ceruus uero ſapiētū inimicꝰ ac
debellator eſt: ita ut ſpū nariū eos extrahat de cauer/
nis & ſupata p̄nitie ueneni eoꝝ pabulo delectet. For
ſitan ſaluator meus caprea fit iuxta θεωρίαν ceruus iux
ta opera. Quænā iſta ſunt opera. Interficit ipe ſerpen
p̄s. 73. tes cōtrarias fortitudines iugulat. Ideo dicā ei. Tu cō
triuiſti capita draconū ſup aquam: tu cōtriuiſti caput
draconis. Similis eſt fratruelis meꝰ capreæ uel hinnu
lo ceruoꝝ ſup mōtes domus dei. Bethel qppe interp̄/
tat domus dei. Nō oēs mōtes domus dei ſunt: ſed qui
mōtes eccleſiæ ſunt. Inueniunt qppe & alii mōtes ere
cti & cōſurgētes aduerſus ſciam dei: montes ægyptio/
rū & Allophyloꝝ. Vis ſcire qa ſil'is eſt fratruelis meꝰ
capreæ: aut hinnulo ceruorū ſup mōtes Bethel. Eſto
mōs eccl'iaſticus mons domus dei: & ueniet ad te ſpō
ſus ſimilis capreæ uel hinnulo ceruoꝝ ſup mōtes Be/
thel. Cernit ſpōſum appropinq̄ſſe uicinus q ante ſup
mōtes uerſabat & colles aſſimulat eū trāſiliētem atq;
ſalientē Et poſt hoc ad ſe & ad alias adoleſcētulas ad
ueniſſe cognoſcēs dicit. Ecce hic retro poſt parietē no
ſtrū. Si ædificaueris parietē & feceris ædificationē dei
ueniet poſt parietē tuū, p̄ſpiciēs p feneſtras. Vna fene
ſtra unus eſt ſenſus p hūc, p̄ſpicit ſpōſus. Alia feneſtra
alius eſt ſenſus: & p hunc ſponſus ſollicite contuet.
Per quos ſenſus em̄ nō, p̄ſpicit ſermo dei. Quid ſit aūt
p̄ſpicere p feneſtras: & qūo p eas ſponſus aſpiciat: ſe/
quens docebit exemplū. Vbi non p̄ſpicit ſponſus: ibi
mors inuenit aſcendens ut legimus in Hieremia. Ecce Hier.
mors aſcendit per feneſtras noſtras. Quando uideris
mulierē ad cōcupiſcēdū eā, iā mors aſcēdit p feneſtras
tuas. Eminēs p rhetia. intellige qa ī medio laq̄oꝝ am
bulas: & ſubtus machinas trāſeas īminētes oia retiꝰ
plena ſunt: diabolus laqueis cūcta compleuit. Si aut
uenerit tibi ſermo dei. & cœperit eminere de rhetibus
dices. Aia noſtra recepta eſt de laqueo uenātium: la/ ſal.
queus contritus eſt: & nos liberati ſumus. Benedicti
uos a dn̄o q fecit cœlum & terrā. Eminet igit ſponſus
p rhetia tibi uiā faciēs. Ieſus delcēdit ad terras ſubiecit?
ſe rhetibus mūdi. Vidēs magnū hoīm gregē rhetibꝰ i
peditū nec eū ab alio niſi a ſe poſſe cōſcindi: uenit ad
rhetia aſſumēs corpus humanū qd' inimicarū fortitu
dinum laqueis tenebat: ea tibi dirupit: & loq̄ris. Ecce
hic retro poſt parietē noſtrū, p̄ſpiciēs p feneſtras emi/
nēs p rhetia, cum eminuerit, dicit tibi. Rn̄det fratruelis
meus: & dicit. Surge ueni, p̄xima mea uiā tibi feci cōſci
di rhetia ſic ueni ad me, p̄xima mea. Surge ueni, p̄xima
mea ſpecioſa mea colūba mea. Cur ait ſurge. Cur ppe
ra. Ego p te ſuſtinui rabiē tēpeſtatū ego fluctꝰ q tibi de
bebant excepi. Triſtis ē facta aia mea, ppter te uſq; ad
mortē. Surrexi a mortuis fractis mortis ianuis & infer
ni uiculis diſſolutis: ideo dico tibi. Surge ueni, p̄xima
mea ſpecioſa mea colūba mea: qa hyēs trāſiuit pluuia
abiit flores uiſi ſunt in terra. Ego a mortuis ſurgens tē
peſtate comp̄ſſa tranq̄llitatē reddidi. Et qa ſcd'm di/
ſpēſationē carnis ex uirgine: & uolūtate patris creui:
& ſapiētia & ætate, p̄feci. Flores uiſi ſunt in terra tp̄s le
ctiōis adeſt. Sectio remiſſio p̄ctoꝝ eſt. Oēm em̄ ramū lob.
ait in me manentē & afferētē fructū pater meus mun/
dat: ut fructus maiores afferat. Habeto fructus & prio
ra quæ in te infructuoſa ſunt auferent. Tp̄us qppe le
ctionis adeſt: uox turturis audita eſt ī terra noſtra. Nō Q.
ſine cā in ſacrificio aſſumit par turturū aut duo pulli
columbarū: nā idē ualēt: & nunq̄ dictū eſt ſeparatim
par tantūmodo colūbarū: ſed par turtuꝝ & duos pul
los columbarū. Dolumba ſpūſſanctus eſt. Spūs aut
ſanctus q̄n de magnis & occultioribus ſacramentis &
quæ multi capere non poſſunt loquitur in turturis ap
pellatione ſignatur: id eſt in eius auis quæ ſemp ī mō
tium iugis: & in arborum uerticibus commoratur: in

uallibus aũt & his quæ ad hoīes usq; pueniũt colum
ba assumit. Deniq; saluator qa hoīem est dignatus as
sumere: & uenit ad terras multiq; tũc circa iordanem
pdōres erāt. Iccirco spũssanctus nō in turturem uerti
tur: sed colũba fit. inter nos ꝓpter hoīm multitudinē
auis māluetior cōuersat. Turtur aũt uidet (uerbi gra/
tia) Moysi: & unicuilibet ꝓphetarum recedentium in
mōtes & deserta: & ibi accipientiũ sermones dei. Vox
ergo turturis audita est in terra nostra. Ficus produxit
grossos suos. A ficu dignoscite parabolā: cum ramus
eius tener factꝰ fuerit: & folia miserit scitote qa iuxta ē
stas. Vult nobis dei eloquium nũciare post hyemē:
post pcellas aiaꝝ appropinq̃sse messem & ait. Ficus ꝓ
duxit grossos suos: uites floresc̄unt dederunt odorem
stiā rumpunt in florem tempus adueniet & erunt uuæ
Surge ueni ꝓxima mea: speciosa mea columba mea.
Hæc quæ superius exposuimꝰ sponsus nō audientibus
adolescētulis: sed sola sponsa audiente loqtur. Volu
mus aũt & ipsius iam audire sermonem loquentis ad
sponsam. Surge ueni ꝓxima mea columba mea & ue/
ni columba mea sub tegmine petræ. Et Moyses sub te
gmine petræ ponit: ut uideat posteriora dei in tegmi
ne antemuralis. Primum ueni ad quod antemurũ est
& postea poteris introire ubi murus est petræ. Osten/
de mihi faciem tuam. Vsq; ad p̄sentem diē similia di/
cunt ad spōsam. Necdum em̄ habebat fiduciam ut re
uelata facie gloriã dñi contemplaret. Quia uero iam
ornata est atq; composita dicit ei. Ostende mihi faciē
tuã: Nōdũ erat em̄ uox eius ita suauis ut mereret ei di
ci. Audire me fac uocē tuam. Quando ergo didicit lo
qui. Tace em̄ ait & audi israel: & scito quid loquar. Et
suauis facta est uox eius sponso scd̄m illud ꝓpheticuꝫ
Suāuis fiat ei postulatio mea. Tũc ad eam sponsus ef
fat. Et audire me fac uocem tuã: qa uox tua suauis est
Si aperueris os tuum uerbo dei: dicet tibi spōsus. Vox
tua suauis est & aspectus tuus speciosus. Quapropter
consurgētes dep̄cemur dñm: ut digni efficiamur spon
si sermone. Sapientia xp̄o iesu: cui est gloria & impe/
rium in sæcula sæculorum amen.

¶ Cōmētariũ in cāticacāt̄ coꝫ in quattuor libros uel homelias distinctũ qd̄ in quodā exēplari noīe beati Hiero. repperi p̄notatũ qd̄ ꝓbare uidet ei⁹ assertio in libro uiroꝝ illustriuꝫ ubi se q̃ttuor homelias in cātica cāticoꝝ scripsisse cōmemorat. Sꝫ & in uetusto & ꝓba to uolumine hoc ip̄m cōmētariũ origenis inscribit: sꝫ minime duabus p̄scriptis ex origene traductis conue nit q̃ etiā supfluo traductæ uel post repetitæ fuissent: Sagax igit̄ lector inquirat. Epi. XLVI

Epithalamiũ libellus: id est nuptiale R
carmen in modũ mihi uidet drāma
tis a Salomone cōscriptus queꝫ ceci
nit instar ludentis spōsæ: & erga spō
sum suũ q est sermo dei cœlesti amo
re flagrantis. Adamauit em̄ eum siue aīa quæ ad ima/
ginem eius facta est siue ecclesia. Sꝫ & magnificus hic
ip̄e atq; perfectus sponsus qbus uerbis usus sit ad con
iunctã sibi aīam uel eccleſiã hæc ip̄a scriptura nos do
cet. Sodales spōsæ quoq; adolescētulæ cum ip̄a spon
sa positæ quæ dixerint: quæq; etiam amici ac sodales
spōsi ex eodem nihilominus libro q canticacantico/
rũ intitulat cognoscimus. Possibilitas em̄ data est ip
sis amicis sponsi aliqua dicere ea dūtaxat quæ audie/
rant ab ip̄o sponso lætātes de coniūctione spōsæ. Fit
ergo sermo ab ip̄a sponsa non solum ad sponsum: sꝫ
etiam ab adolescentulas: & rursum sermo non tantũ
mō ad spōsaꝫ: sꝫ etiā ad amicos dirigit spōsi. Et hoc ē
qd̄ supra diximꝰ carmē nuptiale i modũ drāmatis eē
cōscriptũ. Drāma ei dicit multaꝝ pſonaꝝ cātilena ut
i scœnis agi fabula solet ubi diuersæ pſonæ introducũt
& aliis accedētibꝰ aliis etiā discedētibꝰ a diuersis & ad
diuersos textꝰ narratōis explet. Quæ singla suo ordie
scriptura hæc cōtinet totũq; corpus eiꝰ myst cis forma
tur eloquiis. Sed primo scire nos oportet qm̄ sicut pue
rilis ætas non mouet ad amorē possibiliũ: ita nec ad
capiendũ quidē uerba hæc paruula & infantilis inte/
rioris hoīs ætas admittit illorum scilicet q lacte i xp̄o
alunt: non cibo forti: sed nunc qdem primum ratio/
nabile & sine dolo lac concupiscũt. In uerbis enī can
ticicanticoꝝ ille cibus est: de quo dicit ap̄s. Perfecto/ Heb. 5.
rũ aũt est solidus cibus: & tales requirit auditores q ꝓ
possibilitate sumēdi exercitatos habeāt sensus ad dis/
cretionē boni & mali. Et qdē paruuli quos diximus: si
ueniat ad hæc loca p̄t fieri: ut nihil qdem ex hac scri
ptura ꝓficiāt: nec tñ ualde ledant: uel ip̄a quæ scripta
sunt legentes: uel quæ ad explanationē eorũ dicenda
sunt recēsentes. Si uero aliqs accesserit q scd̄m carneꝫ
tantūmō uir est: huic tali non parum ex hac scriptura
discriminis periculiq; nascetur. Audite enim pure &
castis auribus amoris noīa nesciēs ab iteriori hoīe ad
exteriorē & carnalē uirũ oēꝫ deflectet auditũ & a spũ
cōuertet ad carnē nutrietq; i semetip̄o cōcupias carna
les & occasiōe diuinæ scripturæ cōmoueri & icitari ui/
debit ad libidinē carnis. Ob hoc ergo moneo & cōsi S
liũ do oī q nōdũ carnis & sanguis molestiis caret neq;
ab effectu naturæ materialis abscedit: ut a lectōe libel
li huius eorũq; quæ in eo dicent penitus tēperet. Aiũt

em̃ obseruari etiã apud hebræos. q̃ nisi q̃s ad ætatem
pfectã maturãq; puenerit libellũ hũc nec qdẽ in'ma/
nibus tenere pmittat': sed & illud ab eis accepim9 cu/
stodiri. Quãdoqdẽ moris est apud eos: oẽs scripturas
a doctoribus & sapiẽtibus tradi pueris: simul & eas q̃s
δευτερωσειν appellãt ad ultimũ quattuor ista obseruа
ri. id est principiuꝫ Geneseos: in quo mũdi creatura de
scribit': & Ezechielis pphetæ principia: in qbus de che
rubin pferẽt & finẽ in quo tẽpli ædificatio continet': &
hũc cãticacãticoꝝ librũ. Igit' necessariũ mihi uidet' añ
q̃ ad ea quæ in hoc libello scripta sunt discutiẽda ue/
niamus de amore prius ipso q est scripturæ huius cã p̃/
cipua pauca differere: & post hæc de ordine librorum
Salomonis: in qbus hic liber tertio loco positus uide/
tur. Tũ etiã de hac titulatõe libelli ipsius: cur cãticum
cãticoꝝ supscriptus sit: atq; etiã quõ drãmatis in mo/
dũ: & tãq̃ fabula quæ in scœnis psonaꝝ ĩmutatõe agi
solet uideat' esse cõpositus. Apud græcos qdẽ plurimi
eruditoꝝ uiroꝝ uolẽtes ĩuestigare ueritatis imagineꝫ
de amoris natura multa ac diuersa etiã dialogoꝝ sti/
lo scripta ptulerũt conãtes ostẽdere nõ aliud eẽ amo/
ris uim: nisi quæ aiaꝫ de terris ad fastigia cœli celsa p
ducat nec ad summã posse beatitudinem pueniri nisi
amoris desiderio puocãte. Sed & qõnes de hoc quasi
in conuiuiis ppositæ referunt': iter eos puto iter quos
non ciborũ sed uerborũ cõuiuium gerebat'. Alii uero
etiã artes quasdã qbus amor hic in aĩa gigni uel auge
ri posse uideat' cõscriptas reliquerũt. Sꝫ has artes car
nales hoies ad uitiosa desideria & culpabilis amoris
ministeria traxerũt. Nõ ergo mirum sit si & apud nos
ubi quãto plures simpliciores tãto plures & imperitio
res uident' difficilẽ diximꝰ & periculo pximã de amo
ris natura disputationẽ cũ apud græcos q eruditi & sa
piẽtes uident' fuerint tñ aliq q de his nõ ita acceperit:
ut scriptũ est: sed occasione eoruꝫ quæ de amore dicta
sunt in lapsus carnis & ĩ pudicitiæ p̃cipitia corruerũt:
siue ex his quæ scripta erãt: ut supra memorauimꝰ ad/
monitões quasdã & incitamẽta sumẽtes siue incõtinẽ
tiæ suæ uelamẽ scriptis ueterũ p̃ferẽtes. Ne ergo & nos
tale aliqd incurramus ea quæ a ueteribus bene & spi/
ritaliter scripta sunt: uitiose & carnaliter aduertentes
tã corporis q̃ aĩæ nostræ palmas ptendamus ad deuꝫ
ut dñs q dedit uerbum euãgelizãtibus uirtute multa:
donet & nobis in uirtute sua uerbuꝫ quo possimus ex
his quæ scripta sunt intellectũ sanũ & ad ædificatõeꝫ
pudicitiæ aptũ: uel noĩ ipsi uel naturæ amoris ostẽde/
T re. In principio uerboꝝ Moysi ubi de mũdi cõditione
conscribit' duos inuenimus hoies creatos referri. Pri/
mum ad imaginẽ & similitudinẽ dei factũ. Scd'm e li/
mo terræ factũ. Hoc paulus apostolus bene sciens: &
ad liqdũ in his eruditus in suis litteris aptius & euidẽ
tius binos esse & p singulos quosq; homies scripsit. Sic
em̃ dixit. Nã si is q foris est hõ noster corrũpit': sed il/ 2. Co
le q intus est renouat' de die in diẽ. Et iteꝝ. Condele/
ctor em̃ legi dei scd'm interioreꝫ hoiem: & his similia
quãta conscribit. Vnde puto neminẽ iã debere dubi/
tare q̃ Moyses de duoꝝ hoim factura uel figm̃to scri
pserit in principio geneseos: cũ uideat paulum q meli9
utiq; q̃ nos intelligebat ea quæ a Moyse scripta sunt:
duos hoies esse p singulos quosq; dicẽtẽ. Quorũ unũ
id est interiorem renouari p singulos dies memorat.
Alium uero id est exteriorẽ in qbusdam sanctis & tali
bus qualis erat paulus corrumpi phibet & infirmari.
Quod si alicui uidebit' de hoc adhuc aliqd dubitãdũ
in locis ppriis melius explanabit'. Nunc aũt ppter qd
memoriã fecerimus interioris & exterioris hois p̃seq̃/
mur. Ostendere em̃ ex his uolumus q̃ scripturis diui/
nis p mononymas: id est p singulas appellatões ideo
p eadem uocabula. & exterioris homis membra & il/
lius interioris hois partes affectusq; noiant'. eaq; non
solum uocabulis. sed et rebus ipsis sibiinuicem cõpa/
rant' (Verbi gratia) Vetat' aliqs esse puer scd'm interio
rem hoiem quẽ possibile est crescere: & ad ætatem iu/
uenis adduci atq; inde succedẽtibus incrementis pue
nire ad uirum pfectuꝫ & effici patrẽ. His autem noĩb9
uti uoluimus ut consona diuinæ scripturæ. illi scilicet
quæ ab Iohanne scripta est uocabula ponerem9. Ait
em̃. Scripsi uobis pueri qm̃ cognouistis patreꝫ scripsi 1. Io
uobis patres qm̃ cognouistis eum q ab initio est. Scri
psi uobis iuuenes qm̃ fortes estis. & per uerbũ dei qd
manet ín cœlo uicistis malignum. Euidẽs utiq; ẽ nec
ab ullo arbitror oĩno dubitari q̃ pueros hic iohãnes
uel adolescentes & iuuenes uel etiam patres secũduꝫ
aĩæ nõ scd'm corporis appellat ætatẽ. Sed & Paul9 di
cit in quodam loco. Nõ potui uobis loq q̃si spũalib9 1. Co
sed quasi carnalib9 tãq̃ paruulis in xp̃o lac uobis po
tum dedi. in xp̃o aũt paruuli p culdubio scd'm aĩæ nõ V
scd'm carnis noiant' ætatẽ. Deniq; idẽ paul9 etiã ĩ alio
loco ait. Cũ essem puulus sicut puul9 loquebar sicut 1. Co. 13.
paruulus sapiebam sicut paruulus cogitabam. Cum
autem factus sum uir destruxi quæ erãt paruuli. Et ite
rum aĩs dicit. Donec occurramus omnes in uirum Epa.
perfectum in mensuram ætatis plenitudinis xp̃i. Scit
enim occursuros esse nos in mensuram ætatis pleni/
tudinis xp̃i. igitur sicut hæc quæ memorauimus ætatũ
nomina: eisdem uocabulis & exteriori homini ascri/

bunt: & interiori: ita inuenies etiā mēbroꝝ noīa corporaliū trāsferri ad aīæ mēbra: seu potiꝰ efficiētiæ: hæ aīæ affectusq; dicē di sūt. Dicit ergo in Ecclīaste. Sapiētis oculi in capite eius. Itē in euangelio. Qui hꝫ aures audiendi audiat. In p̄phetis quoq; sermo dñi q̄ factꝰ est in manu p̄phetæ Hieremiæ siue alterius cuiuslibet. Simile est etiā illud qđ ait. Pes aūt tuus nō offendit. Et iteꝝ. Mei aūt paulominus moti sunt pedes. Euidēter quoq; & uēter aīæ designat: ubi dicit. Dñe a timore tuo in utero cōcepimus. Nā inde q̄s dubitet cum dicit. Sepulchrū patēs est guttur eorū. Et iterū. Præcipita dñe: & diuide linguas eoꝝ. Sed & id qđ scriptū est. Dētes pctōꝝ cōtriuisti. Et iterū. Cōtere brachiū pctōris & maligni. Et qđ opus est me de his plura colligere: cum abūdātissimis testimoniis scripturæ diuinæ repletæ sint. Ex qbꝰ euidēter ostēdit mēbrorū hæc noīa nequaq̄ corpori uisibili aptari posse: sed ad inuisibilis aīæ p̄tē uirtutesq; debere reuocari: qm̄ & uocabula q̄dē hñt sīlia. Apte aūt & sine ulla ambiguitate nō interioris sed exterioris hois significātias gerūt. Esto ergo materialis huius hois q̄ & exterior appellat cibus potusq; naturæ suæ cognatus corporeus iste sc̄z & terrenus. Sīr aūt & spiritalis hois ip̄ius q̄ & iterior dicit: ē p̄ prius cibus: ut panis ille uiuus q̄ de cœlo descēdit: sed & potus ille est ex illa aq̄: quā p̄mittit ihesus dicēs. Qui cūq; biberit ex hac aq̄ quā ego do nō sitiet in æternū sic ergo poīa sīlitudo qđē uocabuloꝝ scd̄m utrūq; hominē ponit. Rerū uero p̄prietas unicuiq; discreta seruat. & corruptibili corruptibilia p̄bent incorruptibili uero incorruptibilia p̄ponunt. Vnde accidit ut simpliciores qđā nesciētes distinguere ac secernere q̄ sint q̄ in scripturis diuinis interiori hoi quæ uero exteriori deputāda sint uocabuloꝝ similitudinibus falsi ad inep̄tas quasdā fabulas & figmēta inania se cōtulerint: ut etiā post resurrectionē cibis corporalibus uterēdū credērēt potūq; sumēdū nō solū ex illa uite uera & uiuentem scīa: uerū & ex his uitibꝰ ligni. sed de his alias uidebimus. Nūc ergo ut p̄cedēti obseruatōe distinxim⁹ Est qđē scd̄m interiorē hoīem alius sine filiis & steri/lis: alius uero abūdās in filiis scd̄m qđ & illud aduertimus dictū. Sterilis pepit septē & fœcūda in filiis infirmata est. Et ut in bñdictiōibus dicit. Non erit in uobis sine filiis & sterilis. Igit si hæc ita se hñt sicut dicit aliqs carnalis amor queꝫ & cupidinem appellauerūt poetæ: scd̄m quē q̄ amat i carne seminat. ita est & qđā spiritalis amor scd̄m quē ille interior hō amās i spū seminat. Et ut euidētius dicā. Si q̄s est q̄ portat adhuc imaginē terreni scd̄m exteriorē hoīem agit cupidie & amore. Amore aūt & cupidine cœlesti agit aīa cuꝫ p̄ specta pulchritudine & decore uerbi dei speciem eius adamauerit & ex ip̄o zelū quēdā & uulnus amoris acceperit. Est em̄ uerbū hoc imago & splēdor dei inuisibilis primogenitus oīs creaturæ in quo creata sūt oīa q̄ in cœlis sunt. & quæ in terris siue uisibilia siue inuisibilia. Igit si q̄s potuerit capaci mēte cōiicere & cōsiderare hoꝝ oīm quæ in ip̄o creata sunt decus & speciem (ip̄e em̄ rerū uenustate pcussus & splēdoris magnificētia seu iaculo ut ait p̄pheta electo tenebratus) saluta/re ab ip̄o uulnus accipiet & beato igne amoris eius ardebit. Oportet etiā nos illud scire illicitus amor & cōtra legē sicut accidere p̄t homi exteriori. Verbi gratia ut nō sp̄ōsam uel cōiugē amet sed aut meretricem aut adulterā ita & interiori hoi hoc est aīæ accidere potest amor nō in legitimū sp̄ōsum quē diximus esse uerbuꝫ dei: sed in adulterū aliquē & corruptorem. Quod sub hac eadē figura euidēter declarat ezechiel p̄pheta ubi Oollā & Olibā introduxit sub specie samariæ & hierusalē adulterino amore corruptas sicut locꝰ ip̄e scripturæ p̄pheticæ ostēdit uolētibus plenius scire. Exardescit hic spiritalis amor aīæ aliq̄n q̄dē ut edocuimus erga aliquos sp̄ūs neqtiæ aliq̄n erga sp̄m̄ sanctū & uerbū dei q̄ est sp̄ōsus fidelis & eruditæ aīæ uir dicit: & cuius ip̄a sponsa in hac p̄cipue scriptura q̄ habet in manibus noīat sicut p̄stāte dño plenius ostendemus cuꝫ uerba ip̄ius libelli explanare cœperimus. Videt autē mihi diuinā scripturā uolentē canere ne lapsus aliqs legentibus sub amoris noīe nasceret p infirmioribꝰ q̄ busq; eū q̄ apud sapiētes sæculi cupido seu amor dicit honestiori uocabulo charitatē uel dilectionē noīasse Verbi gratia: ut cū dixit de isaac. Et accepit Rebeccā: & facta est ei uxor & dilexit eā. Et iteꝝ de iacob & Rachel sīr dicit scriptura. Rachel aūt erat decora oculis & pulchra facie & dilexit iacob Rachel & dixit. seruiā tibi septē annis p rachel filia tua iuniore. Euidētiꝰ autē imutatus usus uocabuli huius appet in Amō q̄ adamauit sororē suā Thamar. Scriptū est em̄. Et factū est post hæc & erat Absalon filio Dauid soror decora facie ualde & nomen ei Thamar. & dilexit eā Amon filius Dauid. Dilexit posuit p adamauit. Et tribulabat inqt Amon ut infirmaret p̄pter Thamar sororē suaꝫ q̄m uirgo erat & graue uidebat in oculis Amon facere ei aliqd. Et post pauca de uiolētia quā intulit Amō Thamar sorori suæ: ita dicit scriptura. Et noluit Amō audire uocem eius. sed inualuit super eā & humiliauit eam: & dormiuit cum ea & odiuit eam odio Amō magno ualde q̄m maius erat odium quo oderat eam

Y

Eze. 23.

Geñ. 24.

Geñ. 29.

2. reg. 13.

q̃ delectio qua dilexerat eam. Et in his ergo & in plu/
ribus aliis locis ĩuenies scripturam diuinam refugisse
amoris uocabulum & charitatis dilectionisq; posuis/
Z se. Interdum (licet raro) proprio tamẽ uocabulo amo
rem nominat: & ĩuitat ad eum atq; ĩcitat aĩas: ut cũ di/
Pro.2. xit in ꝓuerbiis de sapĩa. Adama eã: & seruabit te: circũ
da eã: & exaltabit te: honora eã & amplectẽ te. Sz &
in eo libello q dicit sapĩa salomonis ita scriptũ ẽ de sa
Sap.8. pientia ipa. Amator factus sum decoris eius. Arbitror
autẽ ubi nulla lapsus uidebat occasio: ibi tm̃ nomen
amoris ĩseruit. Quid em̃ passibile aut qd indecoꝝ pos
sit aliqs aduertere ĩ amore sapiẽtiæ. Vel ĩ eo q se amo/
rẽ ꝓfiteat eẽ sapĩæ. Nã si dixissz qa adamauit uel isaac
rebecchã uel iacob rachel passio utiq; aliq̃ indecora p
hæc uerba erga sctos dei hoies potuissz intelligi apud
eos p̃cipue q nesciũt a littera cõscẽdere ad spm̃. Aptis
sime ãt ĩ hoc ꝓ̃o libello q habet ĩ manib9 amoris no
mẽ charitatis uocabulo ꝓmutatũ ẽ in eo ubi dixit. Ad
Can.8. iuraui uos filiæ hierlm: si ĩueneritis fratruelẽ meũ an/
nũcietis ei: qa uulneratæ charitatis ego sum ꝓ eo utiq;
ut diceret. Amoris eius telo pcussa sum. Nihil ergo in
teresst ĩ scripturis diuinis utrũ charitas dicat an amor
uel dilectio nisi q; intm̃ nomen charitatis extollit: ut
1.ioh.4. etiã ipe de9 charitas appellet sicut Iohãnes dixit. Cha
rissimi diligam9 inuicẽ qa charitas ex deo est: & ois q
diligit ex deo nat9ẽ: & cognoscit deũ q aũt nõ diligit
nõ cognoscit deũ qa de9 charitas ẽ. Et q̃ quis alteri9 tpis
sit dicere aliqd de his q̃ erẽpli cã ex iohãnis æpla ꝓtuli
mus: tm̃ breuiter etiã aliq̃ pstringere nõ ẽ uisum absur
dũ. Diligamus ingt ĩuicẽ: qa charitas ex deo ẽ. Et post
pauca. Deus charitas ẽ. in quo oñdit & ipm deũ chari
A tatẽ eẽ. Et itez eũ q ex deo ẽ charitatem eẽ. Quis aũt ex
Ioh.16. deo est: nisi ille q dicit. Ego ex deo exiui & ueni in hũc
mũdũ. Q d si de9 pater charitas ẽ. & filius charitas est
charitas aũt & charitas unũ ẽ: & ĩ nullo differt: conse/
quẽter ergo pater & filius unũ bñ dicunt: & iõ conue
niẽter xps sicut sapĩa & uirtus & iusticia & uerbũ & ue
ritas: ita & charitas dicit. Et ideo dicit scriptura. Quia
si charitas manet ĩ uobis de9 in uobis manet. De9 aũt
id est pater & filius q & ueniũt ad eũ q pfectus ĩ charita
Ioh.14. te est scd̃m uerbũ dñi: & saluatoris dicẽtis. Ego & pa/
ter ueniemus ad eũ: & mãsionẽ faciem9 apud eũ. Sciẽ
dũ q hæc charitas quæ deus est: eũ in quo fuerit nihil
terrenũ nihil materiale nihil corruptibile diligit con
tra naturã nãq; ẽ ei corruptibile aliqd diligere cũ ipse
sit incorruptõis fons. Ipa ẽ em̃ sola quæ hz ĩmortalita
tẽ. Siqdẽ est deus charitas q solus hz ĩmortalitatẽ lu/
cẽ habitãs ĩaccessibilẽ. Quid aliud ĩmortalitas nisi ui/
ta æterna est: quã datuꝝ se ꝓmittit de9 credẽtib9 ĩ ipm
solũ uerũ deũ & quẽ misit iesum xp̃m filium eius. Pro
pterea ergo in primis & añ oĩa hoc amabile & placi/
dũ dicit esse deo: ut qs diligat dñz deũ suũ ex toto cor
de suo: & ex tota aĩa sua: & ex totis uirib9 suis. Et quia
deus charitas est & filius qui ex deo est charitas est sui
simile aliquid requirit in nobis: & per hanc charita/
tem quæ est in christo iesu deo: qui est charitas: uelut
cognata quadam per charitatis nomẽ affinitate socie
mur sicut & ille qui iã cõiũctus ei dicebat. Quis nos se 1.Cor.
parabit a charitate dei quæ est in xp̃o iesu dño nostro
Hæc aũt charitas oẽm hoiez ꝓximũ diligit. Ob hoc ar
guit saluator quẽdã qui opinabat q iusta aĩa erga eã
quæ iniqtatibus inuoluta est: ꝓpinqtatis iura non ser
uet: & ista de cã texuit istã parabolã quæ dicit q in la/ Luc.
trones incidit qdã dũ descẽdit ab hierlm in hiericho:
& culpat quidẽ sacerdotẽ ac leuitã q uidẽtes semineces
ꝓterierũt amplectit aũt samaritanũ q mĩam fecerit: &
hũc fuisse ei ꝓximũ ipius q ppositorem rnsione firmauit
& ait ei. Vade & tu fac silr. Etem̃ natura oẽs nobis iui/ B
cẽ ꝓximi sumus. Opibus uero charitatis fit ꝓxim9 ille
qui põt bñfacere ei qui non põt. Vñ & saluator noster
factus est ꝓxim9 nobis nec ptrãsiuit nos cũ semineces
ex latronũ uulneribus iaceremus. Igit sciendũ est dei
charitatẽ semp ad deũ tẽdere a quo & originẽ duxit &
ad ꝓximũ respicere cũ quo participiũ gerit utpote sit
creatũ in incorruptiõe. Sic ergo quæcũq; de charitate
scripta sunt q̃si de amore dicta suscipe nihil de noĩbus
curãs eadẽ nãq; in utroq; uirtus ostẽdit. Q d si quis
dicat: quia & pecuniã & meretricẽ & alia silr mala eo/
dẽ uocabulo qd a charitate duci uidet diligere appel
lamur sciẽdũ est in his nõ ꝓprie sed abusiue charitatez
noĩari. Sicut (uerbi gratia) & deus nomẽ principalr in
eo est: ex quo oĩa: & p quem oĩa: & in quo oĩa qd utiq;
apte uirtutẽ & naturã trinæ singularitatis denũciat.
Scd̃o uero in loco: & (ut ita dixerim abusiue) deos di
cit scriptura etiã illos ad quos sermo dei fit: sicut con
firmat saluator in euãgeliis. Sed & cœlestes uirtutes
sub hoc noĩe appellari uident dũ dicit. Deus stetit in ꝑs.
synagoga deoꝝ: in medio aũt deos diiudicat. Tertio
uero in loco iã nõ abusiue: sed falso dii gentiũ dæmo/
nes appellant cũ dicit scriptura. Oẽs dii gẽtiũ dæmo/ ꝑs.
nia. Itaq; & primũ charitatis nomen in deo est: ꝓptet
qd iubemur diligere deũ ex toto corde nostro: ex to/ Mat.22.
ta aĩa nostra & ex totis uiribus nostris: utpote eum a
quo habemus hoc ꝓm: ut diligere possimus: in xp̃o iã
sine dubio continet: ut & sapĩam & iusticiã & pietatẽ
& ueritatẽ oẽsq; uirtutes pariter diligamus. Vnum em̃

atq; idē est diligere deū & diligere bona. Sed o in lo/
co q̄si abusiuo et inde deriuato noīe et ꝓximū diligere
iubemur tā q̄ nosip̄os. Tertiū uero ē qd falso sub cha
ritatis titulo noīat: diligere uel pecuniā uel uolupta/
tes uel oē qcqd ad corruptelā ptinet & errorē. Nō er/
go interest: utrū amari dicat deus: aut diligi. Nec pu/
to q; culpari possit si qs deū sicut iohānes charitatem:
ita ip̄e amorē noīet. Deniq; memini aliquē sanctoruꝫ
dixisse ignatiū noīe de xp̄o. Meus aūt amor crucifixus
est nec reph̄di eū ꝓ hoc dignū iudicio. Sciēdū autē q;
ois q pecuniā diligit uel ea quæ in mundo sunt mate
riæ corruptibilis uirtutē charitatis quæ ex deo est: ad
terrena & ad caduca deducit & rebus dei abutit ad ea
quæ nō uult deꝰ. Nō em̄ deꝰ dilectionē hoīs sed usuꝫ
hoibus dedit. Hæc aūt paulo latius discussimus uolē/
tes de natura charitatis & amoris aptius attētiusq; di
stinguere ne forte qm̄ scriptura dicit: qa deus charitas
est: oē qd diligit etiā si corruptibile sit ex deo esse: &
hoc charitas & dilectio putaret. Sed oñdit res qdem
dei & munus eius esse charitas: nō tn̄ semp ab hoibus
ad ea quæ dei sunt: & quæ deus uult opus eius assumi
Sed & hoc scire opꝫ q; ipossibile est: ut nō semp huma
na natura aliqd amet. Ois nāq; q ad id ætatis uenerit
quā pubertatē uocāt amat aliqd seu minus recte cum
amat quæ nō oportet seu recte & util̄r cum amat quæ
oportet. Verū nōnulli hūc amoris affectū q aiæ rōna
bili insitus ē bn̄ficio cōditoris: aut ad amorē pecuniæ
trahūt & auaritiæ studiū aut erga gloriā captandā: &
sūtinanis gloriæ cupidi: aut erga scorta lectāda & in
ueniunt pudicitiæ libidinisq; captiui aut ad alia his si
milia uirtutē tāti boni huius effundūt. Sed & cū erga
diuersas artes amor iste ducit quæ manu ministrant
aut p studia p̄tis uitæ nō solū necessaria: ut uerbi gra
tia dixeri erga artē palæstricā uel cursus exercitia: aut
certe etiā erga geometricā uel musicā uel arithmetri/
cā conferē atq; ad alias uel huiuscemodi disciplinas
nec sic qdē mihi uidet usus eius ꝓbabil̄r sumi. Si ei qd
bonū est hoc & ꝓbabile est. Bonū ergo ꝓprie nō erga
usus corporeos. sed i deo primū & in aī uirtutibꝰ itelli
gitur. Consequenter ergo solus amor ille probabilis
est qui deo & animi uirtutibus coaptatur. Et hoc ita se
habere definitione ipsius saluatoris ostenditur. ubi
interrogatus a quodam quod esset mādatum omniū
maius & primū in lege respondit. Diliges dn̄m deum
tuū ex toto corde tuo ex tota aīa tua. & ex totis uiribus
tuis. secm uero simile illi. Diliges ꝓximū tuū sicut teip
sum. Et adiecit. In his duobus mādatis ois lex pendet
& pphetæ ostēdēs p hæc duo iustū amorē legitimūq;
cōstare atq; in his uniuersam legē ꝓphetasq; pendere
sed & qd ait. Non adulterabis nō occides nō furtum
facies: nō falsum testimoniū dices: & si qd aliud man
datū in hoc uerbo restaurat i quo ait. Diliges ꝓximū Mat. 19
tuū sicut teip̄m qd hoc mō facilius explanabit. Pona
mus uerbi gratia mulierē amore alicuius uiri ardentē
cupientēq; in cōsortiū eius asciscī: nōne oīa ita aget &
oēs motus suos ita tempabit: ut scit illi placere quē di
ligit ne forte si in aliquo cōtra uoluntatem illius ege
rit cōsortia eius uir ille optimus refutet atq; spnat. Po
terit ne hæc mulier quæ erga amorē uiri illiꝰ toto cor
de tota aīa totisq; uiribus feruet aut adulteriū cōmitte
re quæ eū nouerit amare pudicitiā. Aut homicidium:
quæ eū nouerit mitē. Aut furtū quæ ei sciat liberalita
tem placere. Aut concupiscet aliena quæ oēs concupi
scentias erga amorē uiri illius habeat occupatas. Sic E
ergo in charitatis pfectione & omne mandatū restau
rari dicit & legis uirtus ꝓphetarumq; pēdere. Propter
istud charitatis uel amoris bonū sancti nec in tribula
tione angustiant nec aporiati exaporiant nec deiecti
pereūt sed qd in p̄nti & momentaneū & leue tribula
tionis eorū supra modū æternū gloriæ pondus ope/
rat illis. Non em̄ oībus: sed paulo et his q ei similes
sunt p̄sens hæc momentanea ac leuis dicit tribulatio
qa pfectā charitatē dei in christo iesu p spm̄ sanctū ha
bent in corde suo diffusam. Sic deniq; & iacob patri/
archā amor Rachel p septem annos cōtinuos i labo/
ribus positū diuturni æstus & nocturni frigoris ustio/
nem sentire nō sinit. Sic ipsum paulū in amore huius
incensum audito dicentē. Charitas oīa patit. oīa cre/ 1. Cor. 13
dit oīa sperat oīa tolerat charitas nūq; cadit. Nihil er
go est qd non toleret q perfecte diligit. Plura autem
qñ non toleramus certū q; ob hoc qa charitatem quæ
oīa tolerat non habemus. Et si nō ferimus aliqua pa
tienter iccirco est qa charitas nobis deest quæ oīa pa/
tit. in luctamine quoq; eo qd est nobis aduersus dia/
bolum quo frequenter cadimus non dubium est: qn
ob hoc fiat q; non est in nobis charitas illa quæ nūq;
cadit. Hunc ergo loquit præsens scriptura: quo erga
uerbum dei laia beata utit & inflammat. Et istud epi/
thalamii carmē per spm̄ canit quo ecclesia spōso cœ/
lesti Christo coniungit ac sociat desiderans misceri
ei per uerbum. ut concipiat ex eo & saluare possit per
hanc istam filiorum generationem cū permanserint
in fide & sanctitate cum sobrietate utpote concepti ex
semine quidem uerbi dei editi uero genitiq; uel ab im
maculata ecclesia uel ab aīa nihil corporeū nihil re/
quirente materiale sed solo uerbi dei amore flagrāte:

Hæc interim nobis ad præsens de amorē uel charita/
te quæ in epithalamio hoc canticoꝝ cātici refertur oc
currere potuerūt. Sed sciēdū est tā multa esse q̄ dici de
beāt de charitate hac quāta & de deo siqdē ipe est cha
ritas. Scit em̄ nemo patrē: nisi filius: & cui uoluerit fi/
lius reuelare. Sicr aūt etiā ip̄m filiū qm̄ & ipe charitas
est: nemo scit: nisi pater & scd'z hoc qd' charitas dicit'
Solus aūt sp̄ūssanct9 est: q ex patre ꝓcedit: & ideo scit
quæ in deo sunt: sicut sp̄ūs hois scit quæ in hoie sunt.
Hic ergo paraclytus sp̄ūssanctus ueritatis q de patre ꝓ
cedit: circuit quærens si quas inueniat dignas & capa
ces aīas: q̄bus reuelet magnitudinē charitatis huius:
quæ ex deo est. Nūc ergo iā ip̄m deū patrē q charitas
est inuocātes p eū q ex ip̄o est charitatē etiā ad reliq̄ di
F scutiēda ueniam9. Et tētemus primū de eo reqrere qd
illud sit: q̄ cū tria uolumīa eccleſia dei a ſalomōe scri
pta ſuscepit: primus ex ip̄is ꝓuerbiorū liber positus sit:
scd'us is q eccleſiastes appellat' tertio uero in loco cā
tici cāticoꝝ uolumē habeat'. Quæ ergo nobis occurre
re p̄ūt in hoc loco istā sunt. Gñales disciplinæ q̄b9 ad
rerū sciam puenit' tres sunt quas græci æthicā physicā
& enopticē appellauerūt nos has dicere possum9 mo
ralē naturalē: & ispectiuā. Nōnulli sane apud græcos
etiā logicē: quā nos rōnabilē possum9 dicere q̄rto i nu
mero posuere. Alii nō extrinsecus eā: sed p has tres q̄s
supra memorauimus disciplinas innexā cōsertāq; per
oē corp9 eē dixerūt. Est em̄ logice & uelut nos dicim9
rōnalis quæ uerborū dictorūq; uidet' cōtinere rōnes:
ꝓprietatesq; & iproprietates generaq; & species & figu
ras singulorū quorūq; edocere dictorū quā utiq; disci
plinā nō tā separi q̄ inseri cæteris cōuenit & itexi. Mo
ralis aūt dicit' p quā mos uiuēdi honestus aptat': & in
stituta ad uirtutē tēdētia p̄parant'. Naturalis dicit' ubi
uniuscuiusq; rei natura discutit': quo nihil cōtra natu/
rā gñat' i uita: sed unūqdq; his usibus deputet': i quos
a creatore ꝓductū est. Inspectiua dicit'. q̄ supgressi uisi
bilia de diuinis aliqd & cœlestib9 cōtēplamur eaq; so
la mēte intuemur: qm̄ corporeū supgrediunt' aspectū
Hæc ergo ut mihi uidet' sapiētes qnq; græcoꝝ sumpta
a ſalomone utpote q ætate & tpe lōge añ ipsos prior
ea p dei sp̄m didicisset tā q̄ ꝓpria iuēta ꝓtulerūt: & isti/
tutionū suarū uoluminib9 comp̄hēsa posteris traden
G da relinquere. Sed hæc ut diximus ſalomō añ oēs iue
nit: & docuit p sapiam quā accepit a deo: sicut scriptū
3.ꝯ.4i est. Et dedit deus prudētiā ſalomoni & sapiam multā
ualde & latitudinē cordis sicut arenā quæ ē ad oram
maris: & multiplicata est in eo sapia sup oēs antiquos
filios hoim: & sup oēs sapientes ægypti. Salomon er/
go tres istas q̄s supra dixim9 generales eē disciplinas
id est moralē naturalē: & inspectiuā distinguere ab in
uicē ac secernere uolens tribus eas libellis edidit: suo
quoq; ordie singulis cōsequēter aptatis. Primo ergo
in ꝓuerbiis moralē docuit locū succictis ut decuit bre/
uibusq; sentētiis uitæ instituta cōponēs. Scd'am uero
quæ naturalis appellat' comp̄hēdit in eccl'iast̄ē: i quo
multa de rebus naturalibus disserēs & inania ac uana
ab utilibus necessariisq; secernens relinquendā uani/
tatē monet: & utilia rectaq; sectāda. Inspectiuū quoq;
locū in hoc libello tradidit q habet' in manib9. i. i cā
tico cāticoꝝ: in quo amorē celestiū diuinorūq; deside
rium incutit aiæ sub specie sp̄ōsæ ac sp̄ōsi charitatis &
amoris uiis pueniēdū docēs ad cōsortiū dei. Hoc uero
eū ueræ philosophiæ fundamentū ponentē & ordinē
disciplinarū institutionūq; cōdētēq; nō latuerit: neq;
ab eo abiectus sit etiā rōnalis locus euidēter ostendit
in principio statim ꝓuerbiorū suoꝝ. Primo oīm p hoc H
ip̄m q ꝓuerbia attitulauit libellū suū qd' utiq; nomen
significat aliud qdē palā dici: aliud uero intrinsecus
indicari hoc em̄ & cōis usus ꝓuerbioꝝ docet: & iohan
nes in euāgelio saluatorē ita scribit dicētem. Hæc in p Ioh.16
uerbiis locutus sum uobis ueniet hora cū iā nō in pro
uerbiis loquar uobis: sed manifeste de patre annūciē
uobis. Hæc interim in ip̄a tituli inscriptiōe. in sequen
ti uero statim subiūgit discretionē sermonis & distin/
guit sciam a sapia: & a sapia disciplinā & intellectum
uerborū aliud ponit & prudentiā dicit in eo esse: ut ex
cipe q̄s possit uerborū uersutiā: distinguit etiā iusticiā
uerā a directione iudicii: sed & astutiā noiat quādam
his quos imbuit necessariā illā credo p quā sophisma
tū intelligi ac declinari possit argutia. Et ideo dicit in
nocētibus p sapiam dari astutiā sine dubio ne in uer/
bo dei decipiant' fraude sophistica. S3 in hoc mihi ui
det' rōnalis disciplinæ meminisse p quā doctrina uer/
borū doctorumq; significātiæ discernunt': & uniuscu
iusq; sermonis ꝓprietas certa cū rōne distinguit' i qua
p̄cipue eruditi cōuenit pueros hoc em̄ hortat' cū dicit
ut det puero iuniori sensuz & cogitatōez. Et qa q̄ his
erudit' necessario rōnabiliter p ea quæ didicit semetip
sum gubernat & uitā suā moderatius liberat: ꝓpterea
dicit. Intelligēs aūt gubernacula acqret. Post hæc ue/
ro cognoscens in uerbis diuinis q̄b9 p̄pphetas huma
no generi traditus est ordo uiuendi diuersos esse elo/
quii tropos & uarias dicendi species: ac sciens haberi
in eis aliquā figurā quæ parabola appellat': & aliam
quæ obscura dictio uocat' alias q̄q; quæ enigmata nomi
nent': & alias quæ dicta sapientū dicant' scribit. Intel

ligés quoq; parabolã & obſcurũ ſermonem dictaq; ſa
pientũ & enigmata. Per hæc ergo ſingula rõnalez lo
cũ manifeſte & euidenter exponit ac more ueterũ ſuc
cinctis breuibuſq; ſentẽtiis ingẽtes & ꝓfectos explicat
ſenſus. Quæ ſi qs eſt q in lege meditet die ac nocter &
ſigs eſt ſicut iuſti os qđ meditat dñi ſapiam inueſtiga
re diligẽtius poterit & inuenire ſi tñ recte qs ierit & q̃/
rẽs pulſauerit oſtiũ ſapiæ: petẽs a deo: ut apiat ſibi &
mereat accipe ꝓ ſpm̃ſctm̃ uerbũ ſapiæ uerbũ ſciæ fieri
q̃pticeps illius ſapiæ q̃ dicebat. Extendebã eni uerba
mea & nõ audiebatis. Et merito extendere ſe dixit uer
ba in eius corde: cui dederit deus ſicut ſupra diximus
latitudinẽ cordis. Dilatat nãq; illi⁹ cor q põt ea quæ
breuiter in myſteriis dicta ſunt latiore doctrina ſũptis
lex uoluminibus diuinis aſſertõib⁹ explanare. Opz igi
tur ſcđm hãc eãdẽ ſapiẽtiſſimi Salomonis doctrinam
eũ q ſapiam ſcire deſiderat ſicipe ab eruditõe morali &
itelligere illud qđ ſcriptũ eſt. Cõcupiſti ſapiam: ſerua
mãdata: & dñs dabit eã tibi. Ob hoc magiſter hic qui
primus hoies diuinã philoſophiã docet opis ſui exor
diũ puerbioz poſuit libellũ: in quo ut diximus mora/
lis tradit locus ut cũ intellectu moribuſq; qs ꝓfecerit:
ueniat etiã ad naturalis intelligẽtiæ diſciplinã atq; ibi
rerũ cauſas naturaſq; diſtinguẽs agnoſcat uanitatem
uanitatũ relinquẽdã ad æterna aũt & ꝑpetua ꝓperan
dũ: & ideo poſt puerbia ad Eccliaſtẽ uenit: q docet ut
diximus uiſibilia oia & corpea caduca eſſe & fragilia:
quæ utiq; cũ ita eſſe comp̃hẽderit his q ſapiẽtiæ ſtudet
ſine dubio cõtẽnet ea ac deſpiciet. & uniuerſo ut ita di
cã ſæculo renũciãs tẽdet ad inuiſibilia & æterna q̃ ſpi
ritalibus qdẽ ſenſibus. ſed adoptis amorũ qbuſdã fi/
guris docent in Cãticis cãticoz. ideo eni nouiſſimum
locũ tenet hic liber. ut tũc ad eũ ueniat cũ & morib⁹
qs fuerit deſecatis: & rerũ corruptibiliũ atq; icorrupti
biliũ ſciam diſtinctionẽq; didicerit ꝓ q̃ in nullo poſſit
ex his figuris qb⁹ ſpõſæ ad ſpõſum cœleſtis. i. aiæ ꝓfe
ctæ amor ad uerbũ dei deſcribit ac formet offendere
Præmiſſis nãq; his qb⁹ purificat aia ꝓ actus ac mores
& in reꝛ diſcretõe naturaliũ ꝓducit cõpetẽter ad do/
meſtica uenit & myſtica atq; ad diuinitatis cõtempla
tionẽ ſincero & ſpirituali amore cõſcendit. Hanc ergo
triplicẽ diuinæ philoſophiæ formã etiã in illis ſanctis
ac beatis uiris arbitror p̃ſignatã ꝓ quoz ſanctiſſimis i
ſtitutõibus deꝰ ſummus dici uoluit deus Abraam deꝰ
iſaac deus iacob. Abraã tãq; moralẽ declarat philoſo
phiã p obediẽtiã. Tãta eni eius fuit obediẽtia & obſer
uatio mãdatorũ ut cũ audiret. Exi de terra tua & de co
gnatione tua. & de domo patris tui nõ ſit cũctatus: ſz

ſtatim fecerit ĩmo & aliqd amplius fecerit. Audiens Geñ. 22.
em̃ ut ĩmolaret filiũ ſuũ nec inde qdẽ dubitat ſed ob/
tẽperat p̃cepto & ad exemplũ obediẽtiæ q̃ eſt moralis
philoſophiæ poſteris dãdũ nec filio ſuo unico pepcit
Iſaac quoq; naturalẽ philoſophiã tenet. & cũ puteos
fodit & cũ ꝓfunda rimat. Sed & iacob inſpectiuum te
net locũ qppe q & iſrael ob diuinoz cõtẽplationẽ no
minatus ſit & q caſtra cœli uiderit & domum dei atq;
angeloz uias. i. ſcalas a terris in cœlũ porrectas ꝓſpe
xit. Vñ & merito inuenimus tres iſtos btõs uiros alta
ria fixiſſe deo hoc eſt philoſophiæ ſuæ cõſecraſſe ꝓfe/
ctus quo ſcz edocerẽt nõ hæc ad artes humanas. ſz ad
dei gratiã referẽda. Sed & in tabernaculis degunt. ut
ꝓ hæc oſtẽdãt neq; in terris habẽdũ eſſe aliqd ꝓprium
huic q diuinæ philoſophiæ ſtudet ſed ſemꝑ ꝓmouen
dũ nõ tã de loco ad locũ q̃ꝑ de ſcia inferioris ad ſcien
tiã pfectorũ. Sz & alia multa in ſcripturis diuinis quæ
ordinẽ hunc quẽ in libellis Salomonis cõtineri dixi/
mus ſcđm hãc eãdem formã deſignãt. ſed ea nũc no/
bis ꝓſeq aliud in manibus hñtibus longũ eſt. Si qs er
go primũ locum in emẽdãdis moribus mãdatiſq; ſer/
uãdis q ꝓ ꝓuerbia deſignat impleuit. Poſt hæc aũt de
p̃henſa uanitate mundi & rerum caducarum fragili/
tate ꝓſpecta uenit in hoc. ut renunciet mundo & om
nibus quæ in mundo ſunt. Cõſequenter ueniet etiam
ad cõtẽplãda & deſiderãda ea quæ nõ uident. & æter
na ſunt. Ad quæ tñ ut ꝓuenire poſſimus indigem⁹ di
uina mia ſi forte ualeamus ꝓſpecta pulchritudine uer
bi dei ſalutari in eũ amore ſuccendi ut & ipe dignetur
hmõi aiam diligere quã deſiderium ſui habere ꝓſpe/
xerit. Poſt hæc exigit nos conſequentia ſermonis dice
re etiã de ſupſcriptione ipſa Cãtici cãticorum. Simile
em̃ eſt hoc illis quæ in tabernaculo teſtimonii appel/
lant ſancta ſanctorum. & illis quæ in libro numero/
rum memorant opa operum quæq; apud paulum di
cunt ſcła ſcłorũ. Sed quõ differãt a ſanctis ſancta ſan
ctorum in Exodo. & quõ differãt opa ab opibus ope/
rum in numerorum libro tractatibus ꝓut potuim⁹ di/
ctum eſt a nobis. Sed & de ſæculo ſæculorum in locis
qbus occurrit nõ omiſſum eſt. & ne eadem repetamus
illa ſufficiãt. Nunc ergo req̃ramus primo quæ ſint cã/ L
tica quorum canticorum hoc eſſe canticum dicit. Pu
to ergo q̃ cantica ſint illa quæ dudum ꝓ ꝓphetas uel
per angelos canebant. Lex em̃ dicit ꝑ angelos mi
niſtata in manu mediatoris. Illa ergo omnia quæ per
illos annunciabant cantica erant per amicos ſponſi
p̃cedentia. Iſtud uero unum canticum eſt. quod ipſi
iam ſponſo ſponſam ſuã ſuſcepturo epithalamii ſpe/

cie erat canēdū. In quo nō adhuc p amicos ſpōſi cāta
ri ſibi uult: ſed ipius iā ſpōſi pntis audire uerba deſide
rat dicens. Oſculet me ab obſculo oris ſui: unde & oi
bus cāticis pferē. Videt em cætera cātica q lex & pphe
tæ cecinerūt puulæ adhuc ſpōſæ: & quæ nōdū ueſtibu
la maturæ ætatis ingreſſa ſit decātata. Hoc uero cāticū
adultæ & iā ualde robuſtæ: & quæ capax ſit iaz uirilis
potētiæ pfectiq; myſterii decātari uidet ſcd'm q dicit
de ea: qa una ſit pfecta colūba quæ ſi pfecta: ergo & p
fecti uiri ſpōſa pfectæ ſuſcepit uerba doctrinæ. Primū
ergo cāticū cecinit deo Moyſes & filii iſrl: qñ uiderūt
ægyptios mortuos ad littus maris: & qñ uiderunt ma
nū fortē & brachiū excelſum dñi: & crediderūt deo &
Exo.15. famulo eius moyſi. Tūc cātauerūt dicētes. Cantemus
dño glorioſe em honorificatus eſt. Ego aūt arbitror:
q nō poſſit ad iſtud pfectū qs & myſticū cāticū pueni
re: & ad iſtā pfectionē ſpōſæ quæ in hac ſcriptura con
tinet: niſi prius ambulet p ſiccū in medio mari: & fiat
ei aqua murus a dextera læuaq;: & ſic euadat de mani
bus ægyptiorū: ita ut uideat eos mortuos ad litz ma
ris: atq; intuens manū fortē dñi: q interfecit ægyptios
credat dño & famulo ipius moyſi. Moyſi aūt dico legi
atq; euāgeliis oibuſq; diuinis ſcripturis: tūc ei merito
cātabit & dicet. Cātemus dño glorioſe em houorifica
tus eſt. Sed iſtud cāticū canet qs cū qs liberatz fuerit a
ſeruitute ægyptioz. Poſt hæc aūt cū trāſierit p hæc oia
quæ in Exodo & quæ in Leuitico ſcripta ſunt & uene
rit ad hoc ut in diuinos numeros aſſumat. Tūc iterū
ſcd'm cāticū canet cū exierit de ualle zareth qd' inter
pretat aliena deſcēſio: & uenerit ad puteuz: de quo ſcri
Num.20. ptū eſt. Et dixit dñs ad moyſen. Cōgrega ppm & da
bo eis aquam de puteo bibere. Ibi em cātabit & dicet.
iniciate ei puteū. Foderūt illū principes excuderūt eū
reges gētiū i regno ſuo cū dñant eoz. Sed de his ple
nius in numeroz libro ſcd'z q dedit nobis dñs dictū
M eſt. Opz igit uenire ad puteū: q a principibus foſſus ē
& a regibz excuſſus eſt. In quo ope nemo plæbeiz opa
tur: ſz oēs pricipes oēs reges regales ſcz & principales
aiæ: quæ altitudinē putei aquā uiuā cōtinētis ingrunt
Poſt illud cāticū uenit ad Deuteronomii cāticum: de
Deutē.31 quo dicit dñs. Et nūc ſcribite uobis uerba cātici huius
& docete illud filios iſrael & iniicite illud in os eorū:
ut fiat mihi cāticū iſtud ad teſtimoniū in filiis iſrl. Et
uide q tū & q le ſit cāticū iſtud cui ad audiēdū terra nō
ſufficit: ſed cōuocat & cœlū. Ait em. Attēde cœlū &
loq;r & audiat terra uerba ex ore meo. Vide q magna
ſint q igētia quæ dicunt. Expectet ait ſicut pluuia elo
quiū meū & deſcēdet ſicut ros ſup gramē: & ſicut nix
ſup fœnū: q a nomē dñi inuocaui: & reliq. Quartū cā
ticū eſt in libro iudicū de quo ſcriptū ē. Et cātauit Del [Iudi.5
bora & barach filius albinoen in die illa dicētes. inci
piēdo principales in iſrl in ppoſito ppli bñdicite dñm
Audite reges auribus pcipite ſatrapæ & reliq. Hæc aūt
canit apis eſſe debet cuius opus tale eſt: ut eo reges &
mediocres utant ad ſanitatē. Delbora nāq; apis iterp
tat quæ iſtud cāticū canit: ſz & barach cum ipa. inter
pretat autē barach choruſcatio: & canit iſtud canticuz
poſt uictoriā qa nec añ qs pōt quæ pfecta ſunt canere
niſi ubi aduerſarios uicerit. Sic deniq; & in ipo cātico
dicit. Exurge exurge Delbora exuſcita milia ppli. Ex
urge exurge cane cāticū exurge barach. Veze & de his
plenius i illis oratiunculis q̄s de libello iudicum edi
dimus diſerta repies. Quintum poſt hæc cāticum ē in
ſcd'o libro regnoz cum locutz eſt Dauid ad dñm uer
ba cātici huiz in die q liberauit eum dñs de manu oim
inimicoz ſuoz & de manu Saul: et dixit. Dñs mihi pe
tra et munitio mea liberator dñs deus meꝰ cuſtos erit
mihi. Si ergo et tu potueris conſiderare q ſunt inimici
Dauid quos in primo & ſcd'o regnoz libro ſupat acp
ſternit et quō dignus factus eſt: ut dñi adiutorium me
reret: et liberaret ab hmōi iimicis tūc poteris et tu qn
tum iſtud cāticum canere. Sextum eſt cāticum i primo
Paralipomenō libro ubi cōſtituit Dauid i pricipio ad
laudādum dñm aſaph et fratres eius et eſt iitium cāti
ci iſtius tale. Laudate dñm & cōfitemi & inuocate eū
in noīe eius notas facite in ppls uolūtates eiꝰ: canite
ei & hymnū dicite narrate oēs adinuētiōes eius q̄s fe
cit dñs &c. Sciēdū tñ eſt q cāticū qdē qd' eſt in ſcd'o re
gnorum libro ualde ſile pſalmo. xvii. Q d' aūt eſt in
primo libro paralipomenō in iitiis qdē uſq; ad euz lo N
cū ubi dicit: & in pphetis meis nolite malignari ſile ē.
ciiii. pſal. Poſteriora uero ab hocloco ſilitudinē gerūt
primaz partiū. xcv. pſal. ubi dicit. Cātate dño oīs ter
ra: uſq; ad eū locū ubi ait: qa uenit iudicare terrā. Igit
ſi in his cōcludēdus eſt nūerus cāticoz ſeptimo in lo
co ponēdus uidebit liber hic Cātici cāticoz. Si qs ue
ro etiā Eſaiæ cāticum cū cæteris numerādū putet: licet
nō ualde cōuenire uideat. ut pceſſiſſe putet Eſaiæ cā
ticū qd' lōge poſteriorib9 tpib9 Eſaias ſcripſerit: tñ ſi
qs putet q pphetica dicta non tpe: ſz rōne penſanda
ſint: adiunget etiā illud cāticum hoc qd' Salomō ceci
nit Cāticum eſſe cāticoz: nō tm eoz quæ prius: ſed &
eoz quæ poſtmodū canēda uidebant. Si qs uero pu
tet etiā ex libro pſalmoz debere aſſumi ſicubi i eo uel
cāticū ſcribit: uel cāticū pſalmi multitudinem cōgre
gabit pcedētium cāticoz. Iunget em cæteris etiā. xv. ſi

mul graduũ cãtica & reqrẽs ſingulorũ uirtutes canti/
corũ atq; ex his ꝓficiẽtis aíæ gradus colligẽs ac ſpirita
lis intelligẽtiæ ordinẽ itex cõſequẽtiãq; cõponẽs oſtẽ
dere poterit q̃ magnificis greſſibus incedẽs ſpõſa per
hæc oía pueniat uſq; ad thalamũ ſpõſi digrediẽs í lo/
cũ tabernaculi admirabilis uſq; ad domũ dei in uoce
exultatõis & cõfeſſiõis ſonꝰ æpulátis. Et pueniẽs uſq;
ad ipm̃ ut diximus thalamũ ſpõſi: ut audiat & loquat
cũcta hæc q̃ cõtinent in cãtico cãticorũ. Adhuc autez
poſſumus & hæc inqrere prius q̃ ad ipm̃ corpus libel
O li ueniamus. Cur ſalomon q uidet obtempare in his
tribus libellis uolũtati ſpũſſancti in ꝓuerbiis qdẽ dica
tur ſalomõ filius Dauid q regnauit í iſrael. in ſcdo ue
ro libello nõ ſalomõ ſcribit: ſed uerba inqt Eccliaſtes
filii Dauid regis iſrael in hierlm & filiũ qdẽ ſe eẽ Da/
uid: ſiſr ut í primo & regẽ iſrael ſcribit. Sed ibi ꝓuerbia
hic uerba ponit & ſeip̃m quẽ ſupra ſalomonem hic Ec
cleſiaſtẽ noiat. Et cũ ibi gẽtẽ ſolã í qua regnauerit po/
ſuiſſet hic & gẽtẽ poſuit & locũ regni hierlm deſignat
icático cãticorũ uero neq; gẽtis nomẽ neq; locũ í quo
regnet neq; oíno q̃ rex ſit neq; q̃ patrẽ Dauid habeat
ſcribit: ſed tm̃mõ cãticũ ait cãticorꝰ qd ẽ ipi ſalomõi
Et q̃uis difficile mihi uideat aut pſcrutari aut ptigere
poſſe horũ differẽtias aut utcũq; iueſtigatas palã pro
ferre & chartulis credere tñ in q̃ tũ cape uel ſenſus no
ſter uel audit legẽtiũ põt paucis apire tẽtabim í plu
rimis ſalomonẽ xpi typũ ferre uel ſcdm hoc q̃ pacifi/
cus dicit: uel ſcdm hoc q̃ regina auſtri uenit a finib
terræ audire ſapiam ſalomonis nõ puto dubitãdum.
Hic ergo & ſcdm q̃ Dauid dicit: & ſcdm q̃ ſupra eos
reges ꝑ q̃bus ipe rex regũ dicit regnat. Et rurſus uerus
Eccliaſtes ipe eſt q cũ in forma dei eſſet ſemetip̃m ex/
inaniuit formã ſerui accipiẽs ut cõgregaret eccliam. A
cõgregando em̃ eccliam Eccliaſtes appellat. Tũ uero
q̃ ita ſalomõ. i. pacificus ſicut dñs noſter ieſus xp̃us q̃
factus eſt nobis ſapía a deo & iuſticia & pax. Igit í pri/
mo puerbiorũ libro cũ nos moralibus iſtituit diſcipli
nis rex eſſe dicit in iſrl: necdũ in hierlm qa & ſi iſrael
dicamur ꝓpter fidẽ nõ tñ in hoc puẽtũ eſt ut ad hierlz
cœleſtẽ pueniſſe uideamur. Vbi uero ꝓfecerimus & in
hoc uẽtũ fuerit ut eccliæ primitiuorꝰ q̃ in cœlis eſt ſo/
ciemur atq; Hierlm cœleſtẽ diſcuſſis diligẽti priſcis &
naturalibus cauſis matrẽ noſtrã noſcimus cœleſtem:
tũc iã nobis etiã ipe xps eccliaſtes efficit & nõ ſolũ in
iſrael: ſed & in hierlm regnare dicit. Cũ uero ad pfe/
ctionẽ oím uẽtũ fuerit & ſpõſa ei pfecta oís dũtaxat ra
tionalis creatura iũget: qa pacificauit p ſanguinẽ nõ
ſolũ q̃ in terris ſunt: ſed q̃ in cœlis tũc ſalomõ tm̃mõ
dicet cũ tradiderit regnũ deo & patri: cũ euacuauerit
oẽm principatũ & ptãtẽ. Oportet em̃ eũ regnare: do/
nec ponat inimicos ſuos ſub pedib ſuis & nouiſſim
inimicus deſtruat mors. Et ita pacificatis oibus patri
q̃ ſubiectis cũ erit iã deus oía in oib. ſalomon tm̃mõ
id eſt ſolus pacificus noíabit. Cõpetẽter ergo in hoc
libello q̃ de amore ſponſæ & ſponſi erat ſcribẽd etiã
ꝓ hoc neq; filius Dauid neq; rex neq; alid hox qd ad
corporeũ ptinere poſſit ítellectũ ſcribit: ut merito de
eo pfecta iã ſpõſa dicat. Quia & ſi aliq̃n cognouimus 1. Cor. 5.
xp̃m ſcdm carnẽ: ſed nunc iã nõ nouimus ne q̃s putet
eũ corporeũ aliqd amare aut in carne poſitũ & macu
la aliq̃ amori eius credat induci. Propterea cãticũ cã/
ticox ſalomoni tm̃mõ eſt: & neq; filio Dauid neq; re/
gi iſrael: neq; aliq̃ in his ꝓrſus miſcet carnalis nomis
intelligẽtia. Et ne mireris q̃ cũ unus atq; idem ſit dñs P
atq; Saluator noſter dicamus eũ uelut minorẽ primo
in ꝓuerbiis: & deinde ꝓficientẽ í Eccliaſtẽ & poſt hæc
habere ꝓfectionẽ in cãticũ cãticox cũ etiã in euãgeliis
uideas ſcripta ubi ꝓpter nos & ipe in nobis dicit ꝓfice
re. Sic em̃ ꝓfert qa ieſus ꝓficiebat ætate & ſapía apud Luce. 2.
deũ & hoies. Puto ergo q̃ ꝓ his oíbus neq; filius Dauid
neq; rex iſrael ſcribit: ſed & ꝓ eo adhuc q̃ in cãtico cã/
ticox ſpõſa iã intm̃ ꝓfecerat: ut maius aliqd eſſet q̃ eſt
regnũ hierlz. Nã hierlz cœleſtẽ dicit apls eẽ atq; ad eã Heb. 12.
memorat credẽtes accedere. Hũc ergo ſpõſum ad quẽ
nũc ſponſa feſtinat: idẽ paulus cũ eũ pontificẽ maxi/
mũ dicit: ita de eo ſcribit quaſi q̃ nõ in cœlis ſit ſed pe
netrarit & ptrãſierit oẽs cœlos: & illuc quoq; eũ hæc
ſua pfecta ſponſa ſectet: ímo illuc adherẽs ei & con/
iũcta conſcẽdit eſt em̃ facta cũ eo unus ſpũs. Vñ uidet
mihi & ad Petrũ q̃ non poterat eũ prío ſeq̃ cum dice/
ret. Quo ego uado uos non poteſtis uenire dixiſſe ſeq̃ Ioh. 8.
ris aũt poſtea. Quod autẽ ſit aliqd maius et ab iſrael:
inde colligim q̃ in numerox libro oís qdẽ iſrael nu
merat: et. xii. tribus iſrael certo ſub numero cenſent
Tribus uero leuitica utpote cæteris eminentior ſupra Nũe. 1.
hunc numex habet: et nequaq̃ iſraelitico numero de
putat. Dicit em̃ ita. Hæc eſt uiſitatio í qua recẽſiti ſunt
filii iſrael ſcdm domos familiax ſuarum. Omnis uiſi
tatio eorum cum uirtute ſua ſexcenta tria milia quin/
genti quinquaginta. Leuitæ autẽ non ſunt numerati
cum eis ſicut præcepit dñs Moyſi. Vides quomodo ut
eminentiores a filiis iſrael ſequeſtrant leuitæ: nec nu
mero ſociant. Et rurſum. Leuitis eminẽtiores ſcribun
tur ſacerdotes. Sic em̃ in eadem ſcriptura continetur.
Et locut eſt inquit dñs ad Moyſen dicẽs. Accipe ſum
mam Leuitarum. & conſtitues eos í conſpectu aaron

ſacerdotis:& miniſtrent ei. Vides & in hoc quō ſupe/
riores Leuitis noīet ſacerdotes:& rurſus leuitas emi/
nentiores ponit filiis iſrael. Hæc aūt uiſi ſumus diſcu/
tere paulo curioſius uolētes etiā p hæc oſtēdere ratio/
nem:qa in iſpis quoq; attitulationibus librorū ſuorū ſa
lomon differentiis uſus eſt neceſſariis. Sed aliud in p/
Q uerbiis aliud in Eccleſiaſte:aliud etiā in cāticorū can/
tico ex ipa inſcriptōe tituli deſignauit:& adhuc quod
in cātico cāticorū ubi iam pfectio oſtendit neq; filius
Dauid:neq; rex ſcribit. Poteſt etiā hoc dici: quia cum
factus fuerit ſeruus ſicut dñs:& diſcipulus ſicut magi/
ſter:uidet iam neq; ſeruus eſſe ſeruus factus uidelicet
ſicut dominꝰ. neq; diſcipulus eſſe diſcipulꝰ quippe q
ſicut magiſter effectus eſt:ſed fuiſſe quidem aliquādo
diſcipulus nūc uero eſſe ſicut magiſter & fuiſſe quidez
ſeruus aliqñ nunc uero eſſe ſicut dñs. Simili igit ratio/
ne etiam de rege:& in his in quos regnat aduerti poſ/
ſe uidebit cum regnuz iam tradet deo & patri. Sed&
hoc non lateat:nonnullos attitulationem libelli hu
ius cantica canticorum ſcribere:quod non recte ſcribi
tur. Non em̄ pluraliter ſed ſingulariter canticum hic
dicit canticorū. Hæc quaſi in p̄fatione dicta ſunt a no
bis de ſuperſcriptione ipa uel attitulatione libelli. Iā
nunc dño noſtro nos adiuuante ipius operis adoria/
mur exordia:& tamen ne illud quidem remaneat in
nobis omiſſum quod quibuſdam requirendum uiſuz
eſt:adhuc de ipa attitulatione ac ſuperſcriptione libri
quæ ita habet canticum canticorū quod eſt ipſi Salo/
moni. Sic em̄ accipiunt quaſi canticū hoc eſſe dixerit
canticorum ſalomonis:& ut ex plurimis ſuis canticis
hoc unum eſſe ſignauerit. Sed nos quō recipiemus hu
iuſmodi intelligentiā:cū neq; eccleſia dei ulla extrin
ſecus ſalomonis cātica legenda ſuſceperit:neq; apud
hebræos a qbus eloqa dei ad nos uident eſſe tranſla/
ta:aliqd p̄ter hos tres libellos ſalomonis: q & apud
R nos ſunt:amplius habeat in canone. Volūt tñ q hoc
aſſerūt inde cōfirmare ſniam q in regnorum tertio li
bro ſcriptū eſt:multa fuiſſe ſalomonis cātica: ut unū
ex multis eſſe cōfirmēt. Hoc ibi ergo refert:& deus de
dit prudētiā ſalomoni:& ſapiētiā multā ualde: & la/
titudinē cordis ſicut arenā quæ eſt ad orā maris & fa/
ctus eſt ſapiens ſalomon ualde ſup ſapiam oīm anti/
quorū:& ſup oēs ſapiētes ægypti:& ſup gethā zariten
& emā & thalcat & doida filiis moal: & erat noīatus
in uniuerſis gētibus p circūitū:& locutus eſt ſalomon
tria milia parabolarū:& erāt cātica eius qnq; milia:&
ex his qnq; milibus cāticis uolūt iudæi hoc unū eē cā/
ticū qd habemus. Sed uſq; quo uel ubi cātata ſint: nō
ſolum ad uſum:ſed nec ad noticiam q̄dem puenit ec/
cleſiarum dei. Operoſuz eſt aūt:& p̄cul ab opere p̄po
ſito:ſi uelimus nūc ingrere q̄ multorū librorū comme
moratio fiat in ſcripturis diuinis:quoruz lectio nulla
nobis oīno eſt tradita. Sed neq; apud iudæos haberi
quidē uſum hmōi repperimus lectionū:quæ ſiue p eo
q aliqua ſupra humanā itelligētiā cōtinebāt: placuit
ſpūiſancto auferri de medio. ſiue q eſſent deſcripturis
his quæ appellant apocryphæ p eo q multa i eis cor
rupta. & cōtra fidez uerā inueniunt a maioribꝰ tradi
ta nō placuit eis dari locū:nec admitti ad auctoritatē
ſupra nos ē p̄nūciare de talibꝰ. Illud tñ palā eſt: mul
ta uel ab apl̄is uel ab euāgeliſtis exempla eſſe p̄lata &
nouo teſtamēto inſerta:quæ in his ſcripturis quasca/
nonicas habemus:nūq; legimus in Apocriphis tñ in/
ueniunt:& euidēter ex ipīs oñdunt aſſumpta. Sz nec
ſic qdē locus apocryphis dādus eſt: nō em̄ trāſeundi
ſunt termini quos ſtatuerunt patres noſtri. Potuit em̄
fieri:ut apl̄i uel euāgeliſtæ ſanctoſpū repleti ſciuerint
qd ſumendum ex illis eſſet ſcripturis: qdve refutādū.
Nobis aūt nō eſt abſq; periculo aliqd tute p̄ſumere:q
bus nō eſt tāta ſpūs abūdātia. Et ideo de pñti uerſicu/
lo nos eam tenemus editionem: quam ſupra expoſui
mus:maxime cum euidēs in eo habeat diſtinctio: ubi
ait cāticū cāticorū qd eſt ipi ſalomoni. Si em̄ uoluiſſz
itelligi cāticorū ſalomonis hoc eſſe cāticū:dixiſſz utiq;
cāticū canticorū:quæ ſunt ſalomoni:uel cāticū ex cāti
cis ſalomonis. Nūc aūt qa dixit:qd eſt ſalomoni oſtē
dit iſtud cāticū qd eſt in manibus:& qd erat ei canen
dū:hoc eſſe ſalomonis. Et hoc de attitulatiōe quam p
poſui continere. Videamus ergo iā & quæ ſequunt.

Homelia prima.

OSculet me ab oſculo oris ſui. Memi/
niſſe oportet illud quod in p̄fatione
p̄monuimus:qa libellus hic epitha/
lamii habens ſpeciē drāmatis in mo
dū conſcribit. Dramma aūt eſſe dixi
mus ubi certæ perſonæ introducunt:quæ loquunt:&
aliæ interdum ſupueniūt:aliæ recedūt aut accedūt:&
ſic totū in mutatiōibus agit p̄ſonarum. Hæc ergo erit
totius libelli ſpecies:& ſcd'm hanc p uiribus hiſtorica
a nobis aptabit expoſitio. Spiritalis uero intelligētia
ſcd'm hoc nihilominus qd in p̄fatione ſignauimꝰ uel
de eccl'iæ ad xp̄m ſub ſpōſæ uel ſpoſi titulo:uel de aīæ
cū uerbi dei cōiūctōe dirigit. Introducit ergo nūc p hi
ſtoriæ ſpeciem ſpōſa quædā q ſuſcepit q̄dā ſpōſalioꝝ
& dotis titulo digniſſima munera ab ſponſo nobiliſſi

mo. Sed plurimo tempore morā faciente ſponſo: ſollicitari eā deſiderio amoris ſui. & cōfici iacentem domui ſuæ & agētē oīa quatenus poſſit aliqñ uidere ſpōſum ſuum atq; oculis eius pfrui. Quæ nec differri amorē ſuū. nec adipiſci ſe poſſe qđ deſiderat uidet cōuertat ſe ad orationē & ſupplicet deo ſciens eum patrem eſſe ſpōſi ſui. Cōſideremus ergo eā leuātē ſanctas manus ſine ira & diſceptatōe in habitu ornato cū uerecūdia & ſobrietate ornatā digniſſimis ornamētis quibꝫ ornari decet nobilē ſponſam æſtuantem uero deſiderio ſpōſi. & interno uulnere amoris agitatā orationē ut diximꝰ fundere ad deū & dicere de ſpōſo ſuo. Oſculet̄ me ab oſculo oris ſui. Hæc ſunt q̄ drāmatis in modū cōpoſita hiſtorica cōtinet explanatio. Interior uero intellectus uideamus ſi hoc mō poterit competēter aptari. Eccleſia ſit deſiderās xp̄o coniungi. Eccleſiam aūt pſonam oīm aduerte ſanctoꝝ. Hæc ergo eccl̄ia ſit quaſi oīm una pſona quæ loquat̄ & dicat. Oīa habeo repleta ſum muneribus quæ ſponſaliorum uel dotis titulo ante nuptias ſumpſi. Dudū em̄ cū præparer ad coniugiū filii regis & primogeniti oīs creaturæ obſecuti ſunt & miniſtrauerūt mihi angeli ſancti eius. deferētes ad me legē ſponſalis numeris loco. Lex nāq; pangelos diſpoſita dicit̄ in manu mediatoris. Miniſtrauerūt mihi etiam pphetæ. Locuti ſunt em̄ oīa & ipſa quæ nō ſolum oſtēderēt & indicarēt mihi de filio dei cui me delatis his q̄ appellant̄ arris & muneribꝫ dotalibus ſpondere cupiebāt. Verū ut & in amorē meius deſideriūq; ſuccederent, pnunciauerūt mihi, pphetīcis uocibus de aduentu eius & innumeris uirtutibus operibuſq; eius imenſis repleti ſpūſancto p̄dicauerūt Pulchritudinē quoq; eius & ſpeciē ac māſuetudinem deſcripſerūt: ita ut oībus his ad amorē eius integraliter inflāmarer. Sed qm̄ ſcīm iam pene finitū eſt: & ipſius qdem pūtia nō dat̄ mihi ſolos aūt miniſtros eiꝰ uideo aſcēdentes & deſcēdētes ad me, ppter hoc q; ad te patrem ſpōſi mei p̄cē fundo & obſecro ut tādē miſeratus amorē noſtrū mittas eū: ut iam nō mihi p̄ miniſtros ſuos angelos dūtaxat & pphetas loquat̄: ſed ip̄e per ſemetip̄m ueniat: & oſculet̄ me ab oſculo oris ſui uerba ſc̄z in os meum ſui oris infundat. Ip̄m audiālo V quentē: ip̄m uideā docentē. Hæc em̄ ſunt xp̄i oſcula: q̄ ponexit eccl̄iæ: cū in aduētu ſuo ip̄e xp̄s in carne poſitus euāgelizauit ei uerba fidei: & charitatis & pacis ſecūdū q; Eſaias pmiſerat: & p̄miſſus ad ſpōſam dixerat Eſa. non legatus neq; angelus: ſed ip̄e dñs ſaluabit nos.

Tertio uero expoſitionis loco introducamus aīaz: cuius omne ſtudium ſit coniungi & ſociari uerbo dei: & intra myſteria ſapientiæ eius ac ſcientiæ eius uelut ſpōſi cœleſtis thalamos intrare: cuiq; animæ p̄ſentia eiꝰ etiam munera data ſunt: dotis ſcilicet nomine. Sicut em̄ eccleſiæ dos fuit legis & pphetarum uolumina: ita huic lex naturæ & naturalis ſenſus ac libertas arbitrii dotalia munera deputent̄. Habens aūt hæc dotis ſuæ munera: ſit ei primo eruditōis doctrina a monitoribꝫ doctoribuſq; deſcēdens. Sed qm̄ in his non eſt ei plana atq; perfecta deſiderii ſui & amoris expletio dēpcetur ut mens eius pura & uirginalis ipſius uerbi dei illuminatōibus & uiſitationibus illuſtret̄. Cū em̄ nullo hoīs uel angeli miniſterio diuinis ſenſibus & intellectibus mens implet̄. tunc ip̄ius oſcula uerbi dei ſuſcipere ſeſe credat. Propter hæc ergo & huiuſmodi oſcula dicat aīa orans ad deū. Oſculet̄ me ab oſculo oris ſui. Dum em̄ inde capax fuerit: ut ip̄ius uerbi dei capere ueram ſolidamq; doctrinā neceſſaria ſuſcepit oſcula. i. ſenſus ab ore doctoꝝ. Vbi uero ſpōte iam cœpit obſcura cernere: enodare pplexa inuolata diſſoluere parabolas & ænigmata dictaq; ſapientū competentibus intelligentiæ lineis explicare: tunc iam oſcula ip̄ſius ſponſi ſui. id eſt uerbi ſuſcepiſſe ſe credat. Ideo autem oſcula pluraliter poſuit: ut intelligamus uniuſcuiuſq; obſcuri ſenſus illuminationem oſculū eſſe uerbi dei ad aīam pfectā delatū: & ſcd̄m hoc forte dicebat pphetica & pfecta mens. Os meū aperui: & attraxi ſpiritū. Os aūt ſponſi intelligamus uirtutē dici: qua illuminet mentē: & uelut ſermone quodam amoris ad eā facto (ſi tñ capere mereat̄ tantæ uirtutis pūtiam) incognita quæq; & obſcura manifeſtat: & hoc eſt uerius, p priuſq; & ſanctius oſculū qđ a ſponſo dei uerbo porrigi dicit̄ ſponſæ puræ ſcilicet aīæ & perfectæ. Cuiꝰ rei imago eſt illud oſculum: qđ in eccleſia ſub tempore myſteriorum nobis inuicem damus. Quotiens ergo in corde noſtro aliquid quod de diuinis dogmatibus ſenſibuſq; quærit̄ abſq; monitoribus inueniemus totiens oſcula nobis data eſſe a ſponſo uerbi dei credamus. Vbi uero credentes aliqđ de diuinis ſenſibus inuenire non poſſumus: tunc affectu huius orationis aſſumpto petamus a deo uiſitationem uerbi eius: & dicamus. Oſculet̄ me ab oſculo oris ſui. Scit autē pater X uniuſcuiuſq; animæ capacitatem: & nouit quo tpe: cui animæ quæ oſcula uerbi ſui porrigere in intellectibus dūtaxat & ſenſibus debeat. Quia bona ſunt ubera tua ſuper uinum: & odor unguentorum tuoꝝ ſuper oīa aromata. Intellige prius quaſi in hiſtoriæ drāmate ſpōſam eleuatis ad deum manibꝫ orationē fudiſſe ad patrem & oraſſe. ut iam ueniret ad eam ſponſus: & ip̄ſe

ps. 118.

ei oſculū ꝓprii oris infunderet. Dūq; hæc oraret ad patrē in iſa oratione q̄ dixit. Oſculet̄ me ab oſculo oris ſui parās etiā alia oratōis uerba ſubiungere ac dicere. Quia in hoc principio ſermōis affuiſſet ſpōſus: & orāti ei aſtitiſſet ac reuelaſſet uerba ſua: iſpmq; ſpōſum unguētis mirificis: & qb9 ſpōſum fragrare decebat cōſtituiſſet delibutū. Sponſa uero ubi adeſſe uidit eū ꝑ quo orabat ut adeſſet: & adhuc loquēti ſibi ꝓſtitū qd̄ orabat ac data ſibi ab iſo oſcula q̄ popoſcerat læta ꝑ hoc reddita: & decore ubertatꝫ ac fragrātiæ iſpi9 odore pmota ꝓpoſitæ oratiōis ſermonē cōuertit ad pñtiā ſpōſi q aderat & cū dixiſſet. Oſculet̄ me ab oſculo oris ſui ſubiūgit poſt hæc ad pñtem iā ſpōſum dicēs. Bona ubera tua ſup uinū & odor unguētoꝝ tuoꝝ. Hæc interi ſcd̄z hiſtoricā intelligētiā quā drāmatis in modū p̄dixim9 textā. Nūc uero qd intellectus interior habeat reqram9

Y Diuerſis uocabulis principale cordis appellari in ſcripturis diuinis inuenim9 q̄ uocabula ꝑ cauſis ac rebus

Mat. 5. de qbus agit̄ aptari ſolēt. Interdū em̄ cor dicit̄. Vt bti

Rom. 10. mūdo corde: & corde credit̄ ad iuſticiā. Si uero conuiuii tp̄s ſit ꝑ ſpecie & ordine diſcūbētiū uel ſinus uel pe

Ioh. 13. ctus appellat̄ ſicut Iohānes in euāgelio refert de quo dā diſcipulo quē amabat ieſus. Quod in ſinu eius uel ſupra pectus eius recumberet. Ille ꝑfecto cui rñdēs Symō petrus dicebat. interroga qs eſt hic: de quo dicit. Poſt hæc uero recūbēs ſup pectus ieſu dicit ei. Dñe qs es tu. in his em̄ certū eſt q ꝓ iohānes in principali cordis ieſu atq; internis doctrinæ eius ſenſibus reqeuiſſe dicat̄: ibi reqrēs & pſcrutās theſauros ſapiæ & ſciæ: q reconditi erāt in Chriſto ieſu. Sed q ꝓ ſinus Chriſti i loco dogmatū ſanctoꝝ accipiat̄ puto indecēs nō uideri Diuerſis ergo modis ut dicere cœperam9 principale cordis in ſcripturis ſanctis deſignat̄ ſicut & in Leuitico nihilominus ubi de ſacrificiis pectuſculū ſeparationis & brachiū ſacerdotibus ſeq̄ſtrat̄: & in hoc ſeq̄ſtratum ac ſeparatū pectuſculū & brachiū præcellēs cæteros hoīes principale cordis & opeꝝ decus uult eē i ſa-

Leui. 8. cerdotibus. De quo plenius in libro Leuitico put dñs dare dignatus eſt expoſuimus. Scd̄m hæc ergo etiā in pñti loco qñquidē amatorū uidet̄ drāma qd̄ agitur in uberib9 principale cordis intelligimus: ut tale uideat̄ eſſe qd̄ dicit̄. Cor tuū o ſpōſa & mēs. i. dogmata quæ intra te ſunt uel doctrinæ gratia ſupat oē uinū qd̄ cor hoīs lætificare ſolet. Sicut em̄ i his de qb9 dicit. Quia deū uidebūt cor cōpetēter dictū eſſe uidebit̄: & iter diſcūbētes ſinus ac pectus ponit̄ ꝑ habitu ſine dubio diſcūbētiū ſormaq; cōuiuii: & rurſus ut apud ſacerdotes pectuſculum & brachium myſticis deſignat̄ eloquiis

Ita etiā arbitror in pñti loco ubi amātiū habit9 & colloquia deſcribunt̄ gratiſſime hoc iſpuꝫ principale cordis in uberibus appellatū. Bona ergo ſunt ubera ſpōſi qñquidem theſauri ſunt in eis ſapientiæ & ſcientiæ reconditi. Vbera autē hæc uino comparat ſponſa: ſed Z ita comparat ut præferat. Vinum autē illa intelligēda ſunt dogmata & doctrinæ quæ ꝑ legem & ꝓphetas ante aduētū ſponſi ſumere ſponſa conſueuerat. Sed nūc conſiderans hanc doctrinam quæ ex uberibus ꝓfluit ſponſi mirat̄ & ſtupet uidens eā longe præſtātiorem q̄ illā ex qua ante aduentum ſponſi lætificata fuerat: tanq̄ ex uino ſpiritali qd̄ miniſtrabāt ſancti patres & ꝓphetæ: q etiā huius generis plantauerunt uineas: ut Noe primus: & Eſaias in cornu in loco uberi & colue runt eas. Videns nunc multā eſſe eminentiā dogmatum & ſciæ apud ſponſum: & longe ex eo pfectiorem q̄ fuit apud antiquos emanare doctrinā: dicit. Bona ſunt ubera tua ſup uinū ſup illam ſcz doctrinam qua lætificabar ab antiqs. De hoc em̄ antiquoꝝ uino ite ligēdus eſt Eccleſiaſtes dicere: ubi ait. Ego dixi in cor de meo: ueni & tētabo te in lætitia: & uidebo in bono Et iterum de eiſdē uineis loquens idē Eccleſiaſtes dicit. Magnificaui mihi op9 meū ædificaui mihi domos plātaui mihi uineas: feci mihi hortos & paradiſos: & reliq̄. Sunt autē huius uineæ myſtici etiā miniſtri qdā q uini fuſores appellant̄. Sic em̄ idē dicit. Et feci mihi cātores & cātatrices i læticia filioꝝ hoīm uini fuſores: & uini fuſitrices. Vide ergo ſi poſſimus tū i cæteris: ti etiā in hoc intelligere ſaluatorez ueteri uino nouella uberum ſuorū fluenta miſcentē cū Maria & ioſeph q̄rentes inuenerunt eum in tēplo ſedētem in medio doctorum & audientem atq; interrogantem eos qñ mirabant̄ hoīes ſup reſpōſis eius. Sed & ibi fortaſſis ſpecies formæ huius explet̄: ubi aſcendens in montē docebat populos & dicebat. Dictum eſt antiqs. Non occides: ego aūt dico uobis. Oīs q iraſcit̄ fratri ſuo ſine cā reus erit. Et dictum eſt antiqs. Nō adulterabis. Ego autem dico uobis. Omnis qui uiderit mulierem ad cō cupiſcendum eā: iam mœchatus eſt eam in corde ſuo inquantum ergo doctrina hæc eius præcellit illaz antiquam intantum ſponſa intelligit & pronunciat bona eſſe ubera eius ſuper uinum. Sed & q uorax dicitur filius hominis: & bibens & dicunt. Ecce homo uorax & uinum bibens. Ad hoc nihilominus reſpicit: tale & illud uinum fuiſſe in chana Galilee: quod bibebatur in conuiuio nuptiali: quo deficiente fecit & aliud uinum: cui teſtimonium reddit Architriclinus: q ſit ualde bonum: & eo uino quod expenſum fuit:

multo pstātius cū dicit. Oīs hō primo bonū uinū po/
nit: & cū inebriati fuerint: id qđ deterius est: tu aūt ser
uasti uinū bonū usq; nūc. S3 & salomonē q̄p accepta
dei sapia in admiratōe fuit reginæ sabæ: q̄ uenerat ten
tare eū in qōnibus: in qb9 eū eadē regina scrutet & mi
3.10. ret audi scripturā referēte3. Et uidit inqt regina Saba
oēm sapiam salomonis & domū quā ædificauit: & ap
paratū cōuiuii eius: & sedē puerorū eius: & ordinē mi
nistrorū eius: & uestes ei9: & uini fusores eius & holo
causta ei9 quæ offerebat in domo dei: & stupefacta est
& reliq̄. In his ergo aduerte quō hæc quæ uenit a fini
bus terræ audire sapiam salomonis inter cætera mira
tur & cibos cōuiuii eius uel uini fusores eius sup his di
cit obstupuisse. Nescio aūt si ita ineptā putem9 fuisse
reginā quæ ob hoc uenerat a finibus terræ: ut audiret
sapiam salomonis: ut miret cibos corpales & uinum
A istud cōe ac pincernas uini in mīsterio regis. Quid em̄
in his admiratiōe dignū uideat q̄ cōia pene oīb9 sunt
hoībus. Sed mihi uidet miratā eē cibos doctrinæ ei9
& uinū dogmatū quæ ab eo p diuinā sapiam p̄dicabā
tur. Hoc erat uinū et illud qđ p Hieremiā refert de fi/
Hier.35. liis ionadab filii Recab q eo tpe quo pctā ppli iualue
rāt & piniq̄tatibus plebis captiuitas iminebat cōuoca
ti sunt ut biberēt uinū et dixerūt. Quia mādauerat eis
pater suus ionadab ne biberēt uinū ipi et filii sui i sæ/
culum neq; domos ædificarēt: neq; seminarēt semen
neq; plātarēt uineas sed in tabernaculis habitarēt oī/
bus die9 uitæ sue & āplectit eos de9 eo q̄ custodierīt
p̄ceptū patris sui & noluerīt bibē uinū. Pro pctīs ei tūc
ppli et iniq̄tatib9 eo9 erat uinea eo9 ex uinea sodomo/
rū & palmites eo9 ex gomorra. Vua eo9 uua fellis et
botrus amaritudis. Venenū aspidū et furor draconū
erat uinū eo9. Propter hoc ergo laudabiles hūtur fi/
lii ionadab q tale uinum uenenata. s. dogmata & alie
na a fide dei bibere & suscipe recusarunt. Propter hoc
ergo fortassis pcussit uineas ægyptio9 sicut in psalmo
Ps.104. scriptū est: ne tale facerēt uinū. Igit sicut intelleximus
uini differētias eas q̄p diuersitate dogmatū cōstare p
speximus qđ ait hic sp̄sa. Quia bona sunt ubera tua
sup uinū: sup uinū uti q̄ itelligam9 bonū nō malū. bo
nis em̄ nō malis cōpata dogmatib9 sp̄si dogmata p/
ferunt. Bonū em̄ uinū gustauerat pri9 in lege & ppheti
s: ex quo uelut p̄meditata erat sp̄sa læticiam cordis
accipe ac p̄parare: ut cape posset etiā illam q̄ affutura
erat p ubera ip̄i9 sp̄si excellētiorē cūctis cernens eo9
doctrinā: & iō dicit. Bona sūt ubera tua sup uinū & ui
de si adhuc formæ huic aptare possim9 illam euāgelii
Luc.13. pabolā q̄ dicit. Sile ē regnū cælo9 thesauro abscōdi/
to in agro quē q̄ inuenerit abscōdit: & præ gaudio eius
uadit & uēdit oīa q̄ h3 & emit agrū illum. Est ergo the
saurus is nō in deserto aliquo loco neq; i siluis: sed in
agro absconditus. Et possibile uti q̄ ē agrū illū habere
etiā uineas quæ afferāt uinū habere etia3 thesau9 pp
quē distractis oīb9 emit agrū illū is q̄ inuenerat ibi the/
saurū. Pōt ergo dicere ille q̄ emit agrū. Quia bon9 est
thesaur9 q̄ ē i agro magis q̄ uinū qđ est i eo. ita ergo &
bon9 ē sp̄sus atq; ubera sp̄si quæ uelut thesaur9 ab/
scōditus ē i lege & pphetis magis q̄ uinū qđ ē i eis illa
sc3 doctrina quæ palā ē: & lætificat audiētes. Bona er B
go sunt ubera sp̄si. Thesauri em̄ sunt sapiæ & sciæ in
eo absc̄oditi q̄ cum apti & reuelati fuerit oculis sp̄sæ
multo p̄stātiores ei uidebunt q̄ fuit prius istud uinum
legis & doctrina pphetica. Sed & si tertiā expōne3 de
aia pfecta & uerbo dei sentire debeam9 possum9 dice
re. Quia q̄s donec puul9 ē & nōdū semeti p̄3 ex itegro
obtulit deo: bibit uinū qđ affert ager ille q h3 ītra se
etiā thesau9 absc̄oditū & bibens lætificat ex uino. Cū
autē obtulerit & deuouerit semeti p̄m deo ac uasarius
fuerit effect9 atq; inuenerit thesau9 absc̄oditū & ad ip̄a
ubera fōtes q̄ puenerit uerbi dei: uinū & sicerā iā nō bi
bet dicēs ad ip̄m dei uerbū de his thesauris q̄ i ip̄o scīæ
& sapiæ recōditi sūt. Quia bona sūt ubera tua sup uinū
Sūt aūt unguēta quædā sp̄si quo9 fragrātia delecta/
ta ē sp̄sa & dicit. Odor unguento9 tuo9 sup oīa aro
mata. Aromata species sūt pigmēto9. Sp̄sa autē ha/
buit quēdā usum & noticiā aromatū hoc ē uerbo9 le/
gis & pphetā9 qb9 añ aduētū sp̄si mediocriter licet i
strui tū uidebat & exerceri ad cultū dei: utpote puula
adhuc & sub curatorib9 & auctorib9 agens & pedago
gis. Lex em̄ pedagog9 noster fuit ad x̄p̄m. Hæc āt oīa
aromata fuerāt: i qb9 enutriri uisa ē. & sp̄so suo p̄pa
ri. Sed ubi uenit plenitudo tēpo9 & adoleuit atq; uni
genitū suū pater spūsctō unctū misit i hūc mūdū odo
rata sp̄sa diuini unguēti fragrātiā sentiēsq; q̄ illa oīa
aromata qb9 pri9 usa uidebat lōge iferiora sūt ad cō/
parationē suauitatis noui hui9 & cœlestis unguēti ait
Odor unguēto9 tuorum sup oīa aromata. Et qm̄ x̄p̄s
idē sp̄sus atq; idē pōtifex dicit. Pōtifex qdē sc3 hoc
q̄ mediator ē dei & hoīm oīsq; creaturæ p̄ q̄ & ppiciatō
fact9 ē semeti p̄m offerēdo hostiā p pctō mūdi. Sp̄sus
uero sc3m hoc q̄ eccl̄iæ iungit nō hūti maculā aut ru
gā aut aliqd ho9 cōsidera ne forte unguētū illd pōti
ficale qđ i exo. cōponi iubet arte pigm̄tarii isti9 unguē
ti qđ nūc odorata sp̄sa mirat teneat rōe3. Et uidēs q̄ Exo.30.
illa qdē aromata qb9 cōpositū unguētū uidebat quo
aarō unct9 ē: qm̄ erat t'rena & materiæ corpal. Hoc āt

unguētū quo nūc unctū uidit ſpōſum ſpiritale ē & cœleſte. Iccirco dicat. Quia odor unguētoꝝ tuoꝝ ſup oīa aromata. Videam⁹ ergo quō cōpoſitū ſit illud unguētū. Et locutus eſt dñs inqt ad moyſen dicēs. Accipe tibi florē myrrhæ electæ qngentos ciclos & cynamomū ſuaue ducētos qnq̄gīta ſiclos & calamū ſuauē ducentos qnq̄gīta ſiclos ſcd'm ſiclū ſcī: & oleū ex oliuis & facies illud oleū chriſmatis ſancti unguēti arte pigmētarii. Hæc aūt ī lege qdē referri audierat ſpōſa: ſz rōnē eoꝝ ueritatemq; nūc pſpicit. Vide ergo q; iſtæ q̄ttuor ſpecies unguēti iſtius formā tenebāt incarnatōis uer/bi dei: qd' ex q̄ttuor elemētis cōpaginatū corp⁹ aſſum pſit: ī quo corpe myrrha illa mortis ei⁹ quā ſiue ut pōtifex p pp̄ō ſiue ut ſpōſus p ſpōſa ſuſcepit ſeruat īdicia. Q; d' uero nō ſimp̄r myrrha ſed flos myrrhæ & myrrhæ electæ ſcriptū eſt nō ſolū mortē ei⁹ ſz & primogenitū eū futuroꝝ ex mortuis īdicabat atq; eos q cōplātati fuiſſent ſi'litudini mortis eius nō ſolū uocatos ſed electos futuros. Cynamomū uero īmaculatū dicit p/pter eccl'iam ſine dubio quā purificauit lauacro aquæ & īmaculatā fecit nō hñtē maculā aut rugā aut aliqd hmōi: ſed & calamus aſſumit' qa lingua ei⁹ etiā eſt calamus ſcribæ uelociter ſcribētis doctrīæ gratiā pigmētis deſignās ſuauitatis. in eis quoq; ſpecies adhibet calidiſſimas ut referat' ad ardētiſſima: ī q̄ uel ſpūſſancti feruore uel futuri p ignez iudicii oñdit' forma. His uero qngentoꝝ uel ducentoꝝ qnq̄gīta qnq; ſenſuū ī eo myſteriū tenet centup̄r pfectoꝝ ut remiſſiōez pctōrū p eū datā ſignificet qnq̄genari⁹ em̄ iubile⁹ ī his eſt qn tupliciter poſitus. Sz hæc oīa oleo puro colligunt': p qd' oñdit' uel mīæ uel ſalutis cā fuiſſe q; is q erat in forma dei: formā ſerui ſuſcepit uel ea q̄ ex materiali ſubſtātia ī xp̄o fuerāt aſſūpta p ſpm̄ſcī redacta in unum fuiſſe atq; in unā ſpeciē: q̄ ē pſona mediatoris effecta. Illud ergo oleū materiale: nullo gñe oleū læticiæ appellari potuit. iſtud aūt oleū. i. ſpūſſancti unguētum quo unctus eſt xp̄s: & cuius nūc odorē pſpiciēs ſponſa admirata eſt. Oleū læticiæ: qa ſpūs gaudiū eſt merito appellat' quo unxit eū de⁹ q dilexit iuſticiā & odio habuit iniqtatē. Propterea em̄ dicit'. Vnxit eum dñs de⁹ ſuus oleo læticiæ præ ptícipibus ſuis. Et ideo odor un-
ps. 44. guētoꝝ ei⁹ ē ſup oīa aromata. Siī aūt expōne utimur etiā ſi ad unāquāq; aīaz ī amore & deſiderio uerbi dei poſitam tranſferatur hic ſermo: cui fuerīt omnes doctrinæ p ordinē decurſæ ī qb⁹ añ agnitiōem uerbi dei exercitata uidet' & erudita ſiue ex moralib⁹ deſcendētes ſiue ex naturalibus ſcholis. Erāt em̄ ei oīa iſta aromata quædā p eo q; in his inſtitutio p̄babilis: & moꝝ congrue emendatio q; dēp̄hendit' in his uanitas ſæculi: & caducaꝝ rerum reſpiciunt' falſa miracula. Erant ergo ei hæc oīa uelut aromata & odoramēta quædam aīæ pigmenta. Sed ubi ad cognitionē diuinoꝝ myſteriorū: & diuinorū dogmatū ſcīam uentū eſt ubi adiuuas ſapīæ ip̄ius & nō ſapīæ huius mundi neq; principium huius mūdi q deſtruunt' acceſſum eſt: ſed adipſam dei ſapīam quæ īter pfectos diſſerit': & ubi myſteriū qd' prioribus gñatiōibus nō fuit notū: filiis hoim reuelatū eſt: ubi in q; aīa ad tāti cognitionē aſcēdit archani: merito dicit. Odor unguentoꝝ tuoꝝ ſpiritalis ſcz intelligētia & myſtica: ſup oīa aromata moralis naturaliſq; philoſophiæ. Nō aūt lateat nos q; in qui/D
buſdā exēplarib⁹ p eo q; legimus. Quia bona ſūt ubera tua ſup uinū: inuenimus ſcriptuz. Quia bonæ ſunt loquelæ tuæ ſup uinū q; q̄uis uideant' ſignificaſſe euidentius eaip̄a quæ a nobis ſpiritali interp̄tatiōe diſerta ſunt: tñ nos ſeptuagita interp̄tū ſcripta p oīa cuſtodimus certi q; ſpūſſanct⁹ myſterioꝝ formas obtectas ineſſe uoluit in ſcripturis diuinis: & nō palā atq; inpatulo haberi. Vnguentū exinanitū nomē tuū p̄pterea adoleſcētulæ dilexerūt te: ac traxerunt te poſt ſe. in odore unguentoꝝ tuoꝝ curremus hiſtorica qdē expoſitio eadez quæ in ſupioribus pcurrit etiā in p̄ñti loco donec fiat aliqua mutatio p̄ſonaꝝ itaq; ordo drāmatis q a nobis in hac expōne receptus eſt poſcit. P̄ñt ſane ī pphetia quædā uideri ex p̄ſōa ſpōſæ plata de xp̄o q; futurū eſſz in aduentu dñi & ſaluatoris noſtri ut nomen eius ita p orbem terræ: & p uniuerſum mūdū diffunderet': ut fieret odor ſuauitatis in omī loco ſicut & ap̄ſus dixit. Quia xp̄i bonus odor ſumus in omī loco. 2.Cor.2.
Aliis qdem odor ex morte in mortem: aliis aūt odor de uita ad uitā. Si em̄ oībus fuiſſet odor uitæ in uitā diffuſſetq; utiq; & hic. Omnes dilexerūt te: & traxerūt te. Sed nūc ait. Vbi nomen tuū eſt factū exinanitū dilexe-E
rūt te nō illæ uetulæ ac uetetem hoiez indutæ aīæ neq; rugas hñtes neq; maculas ſed adoleſcentulæ ī augmēto. ſ. ætatis & pulchritudinis poſitæ aīæ quæ ſemp̄ innouant': & de die in diem renouant' nouum ſe hoiez induentes q ſcd'm deum creat⁹ eſt. Propter iſtas ergo adoleſcentulas & in augmentis uitæ & pfectibus poſitas: exinaniuit ſe ille: qui erat ī forma dei: ut fieret unguentum exinanitum nomen eius: ut non iam in acceſſam luce3 tantummodo habitaret: & in forma dei permaneret: ſed uerbum caro fieret: quo poſſent iſtæ adoleſcentulæ & in augmentis profectuum poſitæ animæ non ſolum diligere: ſed & trahere eum ad ſe. Trahit em̄ unaquæq; aīa & aſſumit ad ſe uerbū dei p

capacitatis & fidei suæ mēsura. Cū aūt traxerint ad se aíæ uerbū dei & sensibus suis atq; intellectib9 inserue rint & dulcedis eius & odoris senserint suauitatez: ubi unguentoꝝ eius fragrantiā cœperint inuenire dūta/ rat aduētus eius & redēptōis ac passiōis causas chari/ tatēq; agnouerint: quap salute oím usq; ad mortē cru cis imortalis accessit: & his oíb9 uelut diuini cuiusdā & ineffabilis unguēti odoribus inuitatæ adolescētulæ idest aíæ plenæ uigoris atq; alacritatis effectæ currūt post ipm atq; ad odorē suauitatis eius nō leui gradu: nec tardis passibus: sed rapido cursu & tota pperatōe festināt quēadmodū & ille q dicebat. Sic curro ut cō prehēdā. Vez q ait. Vnguētū exinanitū nomē tuū p/ terea adolescētulæ dilexerūt te: & traxerūt te post se in odorē unguētoꝝ tuoꝝ curremus trahūt ad se xp̄m adolescētulæ. Siqdē de ecclesiis intelligat q̄ una qdē est cū pfecta ē. Multæ uero sūt adolescētulæ cū adhuc instruunt & pficiūt. Istæ ergo trahūt ad se xp̄m p fidē qa xp̄s ubi uiderit duos uel tres in fide noís sui: uadit illuc: & est in medio eoꝝ in fide tractus & unanimita te uocat9. Si uero tertia expōne de aía uerbum dei se quēte intelligi hæc op3 quæcūq; aía fuerit erudita pri mo in moralibus. scdo etiā in naturalibus exercitata pilla oía q̄ in his disciplinis edoceri supra ostēdimus ipa morū emēdatio & eruditio rerū ac pbitas discipli næ trahit ad se uerbū dei: & libēs trahit: gratissimæ ei ad eruditas aías uenit: & trahi se ab his indulgēter ac cepit benigneq; cōcedit. Reqro sane si solū nomē ei9 q unguētū factū est exinanitū tm̄ operis egerit: & ita suscitauerit adolescētulas: ut primo traherēt eū ad se: & hītes eū apud se caperēt unguētoꝝ eius odorez: & statim currerēt post eum. Si hæc inq̄ oía solo nomine eius effecta sunt: quid putas faciet ipa eius substantia. Quid ex illa adolescentulæ istæ uirtutis quid uigoris excipient: si quo pacto potuerint aliquando ad ipaz eius incōprehēsibilē atq; ineffabilē substātiā puenire Ego puto q̄ si in hoc aliqñ puenerint: iā nō ambulāt neq; currūt: sed uinculis qbusdā charitatis eius astri/ ctæ adhæreāt ei: ne ultra mobilitatis alicuius ullus in eis resideat locus: sed sint cū eo unus spūs: & cōpleat in eis illud qd̄ scriptū est. Sicut tu pater in me & ego i te unū sumus: ita & isti in nobis unū sint. Sed nūc inte rí ut uidet spōsa cōsociatis sibi adolescētulis multis q̄ rūi posterioribꝰ nō est nūerus: quæ dicit ab uno solo sensu & odoratu tm̄mō capta currere se in odorē un/ guētoꝝ spōsi cōmemorat: siue q̄ ipa cursu idigeat ad hoc & pfectu siue q̄ ipa qdē pfecta sit. Pro his aūt ado lescētulis q̄ adhuc cursu & pfectib9 indigēt etiā ipa se currere fateat: sicut & ille q cū ipe sub lege nō eēt fit tñ sub lege ut eos q sub lege sūt lucrifaciat. Et itez cū i le 1.Cor.9. ge sit xp̄i: his tñ q sine lege sūt fit & ipe sine lege: ut eos q sub lege sūt saluet. Et hoc fit ut diximus solo adhuc odoratu eius accepto. Quid putas ageret cū & auditū earū & uisum & tactū gustūq; occupauerit uerbū dei: & singulis qbusq; sensibus uirtutes ex se cōpetētes na/ turæ earū capacitatiq; pbuerit ita ut ocul9 si uidere po tuerit gloriā ei9 gl̄iā tā q̄ unigēiti a patre aliud ultra iā uidere nollet neq; audit9 aliud q̄ uerbū uitæ & salutis audire. Sz & cuius manus palpauerit de uerbo uitæ ni hil ultra materiale nihil fragile caducunq; palpabit: nec gustus cū gustauerit bonū uerbū dei: carnēq; eius & panē q de cœlo descendit aliud qd post hoc gusta/ re patiet. Præ dulcedine nā q; ipsius & suauitate om/ nis reliquus ei sapor asper uidebit & amarus: & ideo hoc solo uescet. Oēm nāq; suauitatē quācūq; cupierit in hoc inueniet: ad oía nāq; aptū se reddit & habilem Deniq; his q ex corruptibili semine generant: trōnabi le & sine dolo efficit lac. His uero qui infirmantur in aliquo oleū se pbet ad hospitalitatis amicitiā & gratiā His uero q p possibilitate sumēdi & exercitatos habēt sensus ac discretionē boni & mali cibū se solidū pbet Si q uero sunt q exierint de ægypto: & secuti columnā ignis & nubis in heremū uenerit de cœlo ad illos de/ scēdit minutū & subtilē eis pbēs cibū angelico similē: ita ut panē angelorū māducet hō: hz & alias multas in semetipo atq; innumeras ciboꝝ differētias quas in terim pelle qs & carne ossibu q; indutus & neruis ca/ pere nō pōt. Qui aūt dign9 fuerit redire & esse cū xp̄o quiq; in paruo fidelis inuentus constituet sup multa: ille gustabit & capiet uoluptatē dñi: pductus ad locū q̄ p hmōi ciborum copiis & uarietatibus delitiarū no minat locus. Propter qd̄ & in edon positus dicit qd̄ G delitias indicat. Ibi em̄ dicet ad eum delitiare in dño Delitiabit aūt nūc nō i uno solo edēdi gustādiq; sen/ su: sed & auditu delitiabit & uisu: & tactu odoratuq; delitiabitur: in odorem nāq; unguenti eius curret. Et ita omnibus sensibus suis delitiabitur in uerbo dei: is qui ad summam perfectionis ac beatitudinis uenerit. Vnde & in his positi locis deprecemur auditores ho/ rum ut mortificēt carnales sensus ne quid ex his quæ dicunt secundum corporis motus excipiāt: sed illos diuiniores interioris hominis ad hæc cupienda sen/ sus exhibeant: sicut Salomon edocet nos dicens. Sen sum autem diuinum inuenies. Et ut Paulus quoq; ad hebræos scribit de perfectis: ut supra memorauimus: Heb.5. qui exercitatos habent sensus ad discretionem bo/

ni uel mali ostẽdẽs esse in hoiez ꝑter hos corpeos sen
sus: qnq; alios nihilominus q ꝑ exercitia q̃runt: & ex/
ercitati dicunt cũ sez intelligẽtiã rez acumie acriore
discutiũt. Nõ ei pfunctiore & ut libet audiẽdũ ẽ: quod
apl'us de pfectis dicit. Quia exercitatos hñt sensus ad
discretionẽ boni uel mali. Quod ut clarius eluceſcat:
sumamus, si uidet exẽplũ ab his corpalibus sensib9 &
ita demuz statí ad illos diuinos: quos scriptura noiat
sensus interioris hois ueniemus. Si ergo corpeus ocu
lus exercitiũ uisus habeat nullo ipediẽte obstaculo in
tegre & absq; ulla falsitate uel colores corpoz uel ma
gnitudines q̃litatesq; deꝑhẽdet. Nã si aut caligine aut
alia q̃libet infirmitate impediat aspectus & rubeũ ꝑ al
bo: & uiridẽ ꝑ nigro aut rectũ putat eẽ aliqd cũ curuũ
sit & tortuosum cõturbabit sine dubio iudiciũ mẽtis:
& aliud ꝑ alio aget. Ita ergo & interior uisus nisi eru/
ditõe & industria fuerit exercitatus quo ꝑ multã peri/
tiã discretionẽ boni habeat ac mali: sed ignorãtia & í
peritia tãq; caligo oculis iciderit: aut etiã maliciæ ali/
cuius lãguore tãq; lippis oculis accesserit discrimẽ bo
ni aut mali intueri nullaten9 possit. Et inde fiet ut ma
la ꝑ bonis agat bona uero ꝑ malis spnat. Scd'm hanc
uero formã quã de uisu corpis aiæq; tractauimus con
sequẽter etiã de auditu & gustu: & odoratu tactuq; ꝑ
singulas quasq; sui generis uirtutes sensuũ corpaliuz
referẽs ad aiæ sensus quæ in singulis adhibere debeat
exercitia quæq; uel emẽdatio parari dilucere recogno
scẽs. Hæc aũt paulo latiori excessu ꝑsecuti sumus oñde
re uolẽtes odoratũ spõsæ adolescẽtulaz quo odora/
tæ sũt odorẽ unguẽtoz spõsi: nõ corpis sensus: sed di
H uini odoris illi9 & interioris q appellat hois dici. Hic
ergo odoratõis sensus: in quo sanus est & íteger odo/
re xp̃i accepto ex uita adducit ad uitã. Si uero nõ sit sa/
nus hoc odore suscepto de morte in mortẽ deiicit se/
2. Cor. 2. cũdũ illũ q dicebat. Quoniã xp̃i bonus odor sumus.
Aliis qdẽ de uita í uitã: aliis aũt odor de morte í mor/
tẽ. Deniq; & hi qbus intellect9 herbaz ẽ pigmẽtorũq;
peritia ferũt quædã esse pigmẽta quoz si odorẽ cœpe
rint nõnulla aialia cõtinuo intereunt: alia uero eodẽ
odore recreant uitãq; recipiũt. Et nũc ergo in his ip̃is
expositõib9 & sermonibus quos habem9 in manibus
uidet aliis esse uita ex uita: aliis uero mors ex morte.
Nã si hæc exponi ita audiat aialis q dicit hõ q nõ põt
pcipe & itelligere quæ sũt spũs dei irridebit sine dubio
atq; inepta hæc eẽ & ianiaꝑnũciabit dicẽs omnia po
tiꝰ q̃ rez causas & dogmata diuina tractari. His ergo
odor hic cãticicãticoz efficit de morte in mortẽ. ſ. de
morte infidelitatis in mortẽ iudicii & cõdẽnatiõis. Se
quẽtibus uero spiritalẽ sensum & subtilẽ atq; intelligẽ
tibus maiorẽ inesse ueritatẽ in his quæ nõ uident q̃ in
his quæ uident: & ueriora haberi apud deũ iuisibilia:
& spiritalia magis q̃ uisibilia & corpalia amplecten/
da sine dubio hmõi itelligẽtia uidebitur & sequenda.
Agnoscũt eñ tale esse intelligẽdæ ueritatis iter quo ꝑ
uenit ad deũ. Sed siqdẽ alien9 a fide sit is q hæc stul/
ta iudicat & irridẽda nihil miz. Si uero aliqs ex his sit
q uident credere & scripturaz auctoritatẽ recipe. nõ
tñ recipit expositõis huius spiritalis formã: sed irridet
& derogat tẽtemus ex aliis scripturarũ locis instruere
eum ac psuadere. Qui si forte poterit sic resipiscere: &
talia quædã dicamus ad eũ: scriptũ est. Præceptũ dñi ꝑ
lucidũ illuminãs oculos. Dicat ergo nobis. Qui sunt
oculi q illuminant luce ꝑcepti. Et itez. Qui hz aures ad
audiẽdi audiat. Quæ sunt aures istæ quas qs habuerit
ipe solus uerba xp̃i audire dicat. Et itez. Quoniã xp̃i
bonus odor sum9 deo. Et í aliis. Gustate & uidete qm
suauis est dñs. Et qd' alius ait. Manus nostræ palpauer/
rũt de uerbo uitæ. Putasne in his oibus nõ mouebitur
ut aduertat hæc uniuersa nõ de corporeis sensibus di
cta: sed de his quos scd'm interiorẽ hoiem inesse uni/ 1. Cor. 2
cuiq; docuimus: nisi si cõtẽtõis & iactãtiæ uitio agit q
eiusmodi est. Quibus uitiis (qm̃ & uisus ille iteriorex
cæcat: & odoratus occludit & obturat audit9) meri/
to nec uidere q̃ spiritalia sunt: nec audire põt. Sz nec
odorẽ istũ xp̃i capere: quo nũc recepto: adolescẽtulæ
istæ in quibus bene sanus & uigens erat hic sensus. in
odorẽ unguẽtorũ ei9 currũt post ip̃z nec deficiũt cur/
rẽtes aut laborãt qa suauitate odoris ip̃ius q est de ui/
ta in uitam: refectæ iugiter inualescunt. Potest adhuc
& hoc mõ accipi qd' ait. Vnguentum exinanitum no/
men tuum ꝑpterea adolescentulæ dilexerunt te. Vni/
genitus dei filius cum in forma dei esset: exinaniuit se ſ
metip̃m: & formam serui accepit. Exinaniuit autem is
de plenitudine sine dubio in qua erat. Illi ergo qui di 2. Cor. 12
cunt. Quia de plenitudine eius nos omnes accepim9
ipsi sunt adolescentulæ: quæ de ea plenitudine ex qua
se ille exinaniuit. Et factum est unguentum exinani/
tum nomen eius percipientes dicunt. Post te in odo/
rem unguentorum tuorum curremus. Nisi eñ exina/
nisset unguentum: hoc est plenitudinem diuini spũs:
& humiliasset se usq; ad formam serui capere eum nul Esa. 45.
lus in illa diuinitatis plenitudíe potuisset nisi sola for
tassis sponsa pro eo q̃ uidet indicare: quia unguẽtum
istud exinanitum non sibi sed adolescẽtulis dilectio/
nis dederit causam. Sic enim dicit. Vnguentum exina
nitum nomẽ tuum ꝑpterea adolescentulæ dilexerunt

te. Ac si diceret. Adolescētulæ qdē ꝓpterea dilexerunt te: qa exinanisti te de forma dei: et factū est unguentū exinanitū nomē tuū. Ego aūt dico nō ꝓ exinanito unguēto: sed ꝓ ipa unguēto⁊ plenitudine dilexit te. Hoc ēm indicat in eo loco ubi dicit. Odor ungento⁊ tuorū sup oia aromata. Quod uero etiā ipa cū adolescentulis post ipm se cursurā dicit: hāc aío esse cām q ꝓ pfectiq oia oibus fiāt: ut oēs lucrifaciāt sicut iā supra exposuimus. Introduxit me rex in cubiculū suū: et iocūdemur in te. Cū indicasset spōso suo spōsa q adolescētulæ odore captæ currerent post ipm cū quib⁹ etiā ipa cursura esset: ut eis formā ꝑberet in oib⁹ nūc q̄si laboris sui cōsecuta iā palmā ꝓ eo q cucurrerit cū currentibus introductā se dicit ab spōso rege in cubiculū ei⁹: ut ibi uideret cūctas opes regias i quo utiq merito iocunda et exultat: utpote q̄ secreta iā regis et arcana ꝓspexerit. Hic est scd'm ꝓpositū drāmatis ordinē q̄si historicus intellectus. Sed qm̄ cui res agit' ecclesia est ad xp̄m ueniens uel aía uerbo dei adherēs: quid aliud cubiculū xp̄i et prōptuariū dei credēdū ē: i quo uel ecclesiam uel aíam cohærētē sibi introducat nisi ip̄e arcanus sensus eius et recōdit⁹ sē de quo et Paul⁹ dicebat. Nos aūt sensum xp̄i habemus ut sciam⁹ quæ a deo donata sūt nobis. Hæc illa sūt quæ ocul⁹ nō uidit nec auris audiuit: nec in cor hoís ascēderūt quæ præparauit de⁹ his qui diligūt eū. Cū igit' xp̄s aíam i intelligētiā sui sensus inducit in cubiculū regis introducta dicit': in quo sunt thesauri sapiæ ac scīæ eius abscōditi. Nō mihi aūt uacuū uidet' q cū potuisset dicere. Introduxit me spōsus meus aut fraternus me⁹. aut aliqd hmōi: ut ei moris ē Nūc qa cubiculū dictura erat regis dixerit cubiculū: & nō aliud nomē posuerit: in quo posset fortassis aliqs etiā mediocris itelligi. S⁊ ꝓpterea arbitror in his regē noíatū: ut oñderet' p hoc nomē p̄diues cubiculū utpote regiū & multis atq imēsis opibus repletum. Prope hūc oíno mihi uidet' fuisse & ille: q dixit raptū se eē usq ad tertiū cœlū: & inde i padisu⁊ & audisse uerba ineffabilia: q̄ nō l⁊ hoí loq. Quid ēm putas esse illa uerba q̄ audiuit: nōne a rege audiuit: & in cubiculo & ꝓpe cubiculū positus audiuit. Et erāt credo illa uerba talia q̄dā: q hortarent' eū ad maiorē ꝓfectū: & ꝓmitterēt ei: q si pseueraret usq in finē: & ip̄e posset ītrare regis cubiculū scd'm illud qd' p ꝓphetā quoq ꝓmittit'. Dabo tibi thesauros obscuros occultos iuisibiles. Aperiā tibi ut cognoscas. qa ego sum dñs deus tu⁹: q uocaui nomē tuū isrl'. Currūt ergo adolescētulæ post ip̄z i odore eius: una q̄q tñ ꝓ uirib⁹ alia qdē uelocius alia paulo tardi⁹ alia etiā iferi⁹ cæteris & ultio: alia prio loco: ue rūtū currrūt oēs: sz una ē pfecta q̄ cucurrit sic: ut puer niret: & sola accipet palmā. Sola ēm est q̄ dicit. Introduxit me rex in cubiculū suū cū prius nō de sola. sz de plurib⁹ dixisset: qa post te in odorē unguēto⁊ tuorū⁊ curremus. Introducit' ergo in cubiculū regis: & efficit' regina: & ip̄a ē de q̄ dicit'. Regina astitit a dextris tuis in uestitu deaurato circūdata uarietatib⁹. De his aūt adolescētulis quæ post ip̄am cucurrerāt & ꝓcul ab ea i ip̄is currēdi spatiis remāserāt dicit'. Adducēt' regi uirgines post eā ꝓximæ eius adducent' tibi. Adducent' in lætitia & exultatōe inducent' in tēplū regis. Sed & illud etiā in hoc aduertere debemus q ꝓ sicut rex h⁊ cubiculū quoddā in qd' reginā siue spōsam suā introducit ita h⁊ & spōsa suū cubiculū in qd' monet' ꝓ uerbū dei ingressa claudere ostiū: & ita cōclusis illis oíbus diuitiis suis intra illud cubiculū orare eū q uidet i abscōdito: & ꝓspicit q̄tas opes aī. s. uirtutes intra cubiculū suū spōsa cōdiderit: & uidens eius diuitias: det ei petitōes suas: oí ēm hñti dabit'. Q d' aūt ait exultemus & iocūdemur i te uidet' ex pōa adolescētulaꝝ dici uel optā tiū & petētiū a spōsa: ut quēadmodū spōsa cōsecuta ē q ꝓfecta sūt: & exultat: ita ip̄æ etiā suū ip̄lere cursū & puenire usq ad regis cubiculū mereant': ut pfectis & intuitis oíbus his de qbus illa gloriat': etiā ip̄æ exultēt sicut & illa & iocūdent' in eo. Vel etiā ad spōsam pōt dictū uideri ab adolescētulis cōgratulātibus ei: & ꝓmittētibus petētibusq ut ꝓticipes fiāt exultatōis & leticiæ diligemus ubera tua sup uinū. Spōsa qdē postq̄ oscula meruit ab ip̄o spōsi ore suscipe: & uberib⁹ ei⁹ pfrui ait ad eū. Bona sūt ubera tua sup uinū. Adolescentulæ uero quæ nōdū ad id beatitudinis uenerāt neq sūmā pfectiōis acceperāt: neq usu & opibus fructus pfectæ charitatis expleuerāt: ut quasi expte ꝓnūciarēt de uberibus eius qa bona sunt. Videntes tñ spōsam delectari & refici ex uberibus spōsi: ex fontibus scilicet sapientiæ & scīæ quæ de uberibus ei⁹ fluūt & pocula cœlestis doctrinæ sumētes tā q̄ imitatrices pfectiōis eius: & desiderantes eisdem uestigiis incedere: promittunt & dicunt diligemus ubera tua super uinum. id est nos quidem nondum in id perfectionis ascendimus: ut iā diligam⁹ ubera tua ꝓ plus q̄ uinum. uel certe ubera tua quæ sunt super uinū (Vtroq enim modo sensus stare uidebit')gerimus tamen spem: utpote adolescentulæ in id ætatis proficere: quo possimus non solum pasci & ali ex uberibus uerbi dei: sed & diligere alentē. Istæ sūt aūt adolescētulæ ut sæpe iā dixim⁹ aīæ quæ primis & ītio uolētib⁹ eruditōib⁹ uident' ibutæ: & uelut uino quodā lætificatæ īstitutione tuorū dūtaxat curatorūq

L

Ezā. 45.

M

N

& pedagogi utpote puulæ: & q̄ haberēt q̄dē in uiribus amare uinū: nō tñ haberēt ī ætate: ut amore ubex̄ ſpō ſi moueri aut excitari poſſent. S3 ubi aduenit plenitudo tēporū: & xp̄s in eis ꝓfecit ætate & ſapia: & iā ſentire cœperūt q̄d ſint ubera ſpōſi: quæq̄ ī his ꝓfectio uerbi dei: & doctrinæ ſpiritalis plenitudo deſignet etia3 ꝓmittūt: qa pluſq̄ uinū q̄d nūc tāq̄ puulæ bibūt dilecturæ ſint ubera ſpōſæ. i. ꝓpēſiores futuræ erga ꝓfecta & oī plenitudine decreta dogmata xp̄i: q̄ iā antea ſi/ue in cōib9 ſtudiis ſiue in legis & ꝓphetax̄ uiſæ ſunt inſtitutiōib9 extitiſſe. Aeqtas dilexit te. Etiā hoc mihi ui/dent adoleſcētulæ ploq uelut ſatiſfaciētes ꝓ eo q̄ di/lecturas ſup uinū ſe ꝓmiſerūt ubera ſpōſi: & nō iā ī pñti diligāt neq̄ integrā uī charitatis oſtēdāt. Eſto ergo uox iſta uelut icuſātiū ſemetip̄as q̄ſi q̄ nōdū abiecta oī iniqtate puenerīt ad æqtatē: ut poſſint iā diligere uinū ſup ubera ſpōſi ſciētes incōueniēs eſſe ut aliq̄d adhuc reſideat iniqtatis in eo q̄ ad ꝓfectionē ſpiritalis & myſticæ doctrinæ puenerit. Quia ergo ſūma ꝓfectiōis in charitate cōſiſtit charitas aūt nihil iniqtatis admittit: ubi aūt nihil iniqtatis ē: ibi ſine dubio eſt æqtas. Merito ergo æqtas eē dicit q̄ diligit ſpōſu3. Et uide: ſi non ob hoc etiā uidet illud in euāgelio a ſaluatore dictum. Si
Ioh. 14. diligitis me: mādata mea ſeruate. Si ergo q̄ diligit xp̄m mādata eius cuſtodit: & q̄ mādata ei9 cuſtodit: nulla eſt in eo iniqtas: ſed æqtas ī eo ꝑmanet. Aeqtas ergo
O eſt q̄ mādata ei9 cuſtodit: & diligit xp̄m. Et rurſum: ſi is q̄ mādata cuſtodit ip̄e diligit xp̄m mādata aūt ī æq/tate ſeruant: & æqtas eſt q̄ diligit xp̄m q̄ iniquū aliq̄d gerit. neq̄ mādata cuſtodit neq̄ diligit xp̄m. Erit ergo ut q̄p̄tū iniqtatis in nobis ē: tātū lōge ſimus a dilectione xp̄i: & tm̄ mādatox̄ eius ꝑuaricatio habeat in nobis. Et ideo regulā quādā directā ponamus eſſe æqui/tatē ut ſi q̄d ī nobis iniqtatis ē hāc adhibētes & ſupducētes directoriā mādatox̄ dei ſi quid ī nobis curuu3 ſi q̄d tortuoſu3 ē ab hui9 regulæ linea reſecent ut poſſit & de nobis dici. Aequitas dilexit te. Poſſum9 aūt etiā ſic accipe ut uideat ſi le eē q̄d dixit. Aequitas dilexit te
ꝑs. 84. ac ſi dixiſſet. Iuſticia dilexit te & ueritas & ſapientia & pudicitia & ſingulæ quæq̄ uirtutes. Nec mireris ſane ſi dicimus uirtutes eſſe q̄ diligūt xp̄m cū ī aliis ip̄ax̄ uir/tutū ſubſtātiā xp̄m ſoleamus accipe. Q d' & frequen/ter iueniesī ſcripturis diuinis ꝓ locis & opportunitatibus aptari. Inuenim9 nāq̄ ip̄3 & iuſticiā dici & pacē & ueritatē Et rurſū ſcriptū ē ī pſalmis. iuſticia & pax oſculatæ ſūt & ueritas de terra orta ē & iuſticia de cœlo ꝓſpexit quæ utiq̄ oīa & ip̄e eē & rurſum ip̄m dicūt am/plecti. Sed & ſpōſus idē dicit idē etiā ſpōſa noiat. ut ī ꝓphetia ſcriptū eſt. Sicut ſpōſo īpoſuit mihi mitrā: & Eſa.
ſicut ſpōſam ornauit me ornamēto.

Homelia ſecunda

NVſca ſum & formoſa filiæ hierl'm. ut tabernacula cedar ut pelles ſalomōis. In aliis exēplaribus legimus. Nigra ſum & formoſa. Rurſus in hoc pſona ſpōſæ loquētis introducit. Loquētis aūt nō ad illas adoleſcētulas quæ cū ip̄a currere ſolent. ſed ad filias Hierl'm quibus tāq̄ his quæ derogauerint fœditati eius rñdere uidet & dicere. Fuſca quidē ſum uel nigra q̄p̄tū ad colorē ſpectat filiæ hierl'm. Formoſa uero ſi quis interna mēbroz̄ li/niamēta pſpiciat nā & tabernacula inquit cedar quæ eſt gēs magna nigra ſunt & ip̄a gēs cedar nigredo uel obſcuritas interp̄tat. Sed & pelles ſalomonis nigræ ſunt. nec tñ ob hoc tāto regi in oī gloria ſua pelliū uiſa eſt indecora nigredo. Non ergo mihi o filiæ Hieru/ſalē exprobretis culpā coloris cū ſiue naturalſiue exercitio queſita corpori pulchritudo non deſit. Hæc cō
3 R. 10. tinet hiſtoricū dráma & ꝓpoſitæ fabulæ ſpecies. Sed redeamus ad ordinē myſticū. Hæc ſpōſa quæ loquit. eccleſiæ pſonā tenet ex gētibus cōgregatæ. Filiæ uero hierl'm ad quas ei ſermo eſt illæ ſunt aīæ quæ ꝓpter electionē patrū chariſſimæ quidē dicunt inimicæ aūt ꝓpter euāgeliū. iſtæ ſūt filiæ hierl'm ciuitatis terrenæ. q̄ uidētes eccl'iam ex gētibus q̄p̄uis ꝓ eo ignobilē q̄ generoſitatē ſibi Abraā & iſaac & iacob nō poſſit aſcribere obliuiſcentē tñ ppl'm ſuū & domum patris ſui atq̄ ad xp̄m uenientē ſpnūt eā. & ꝓ ignobilitate generis offuſcāt. Quod ſpōſa ſentiēs filias prioris ppl'i imputanſi bi & ꝓ hoc etiā nigram ſe appellari quaſi quæ paternæ eruditionis non habeat claritatem rñdens ad hæc dixit. Nigra ſum quidem o filiæ hierl'm ꝓ eo q̄ nō deſcē/do de ſtirpe clarorum uirorum neq̄ illuminationem Moyſi legem accepi habeo tamen pulchritudinē meā mecum. Nam & in me illud primum eſt quod ad imaginem dei in me factum eſt & nunc accedēs ad uerbū dei recepi ſpeciem meam. Quāuis em̄ ꝓ coloris obſcuritate comparetis me tabernaculis cedar & pellib9 ſalomonis. tamen & cedar exiſmaele deſcendit. Secundo nāq̄ loco exiſmaele natus eſt qui iſmael non fuit expers diuinæ benedictionis. ſed et pellibus ſalomonis comparatis me quæ non aliæ ſunt q̄p̄ pelles tabernaculi dei. et tamen miror uos o filiæ Hieruſalem coloris uelle exprobrare nigredinē. Quomodo non me miniſtis q̄ in lege ueſtra ſcriptum eſt q̄ paſſa ſit Maria quæ derogauit Moyſi cum æthiopiſſam nigrā accepiſſet uxorem quomodo ignoratis illius imaginis
Mat. 12.

adumbrationē in me nūc ueritate cōpleri. Ego ſuꝫ il/ la Aethiopiſſa ego ſum nigra qdeꝫ ꝓ ignobilitate ge/ neris formoſa uero ꝓpter pœnitētiam & fidē. Suſcepi eñ in me filiū dei recepi uerbū carnē factū. Acceſſi ad eū qui ē imago dei primogenitus oīs creaturæ: & qui ē ſplendor gloriæ & fulgor ſubſtātiæ eius: & facta ſum formoſa. Tu ergo qd impropas cōuertēti ſe a peccato qđ lex fieri uetat. Et qūo tu gloriaris in lege ꝓuaricās legē. Verū qm̄ in his locis ſumꝫ: ubi eccl'ia q̄ ex gētibꝫ uenit nigrā ſe eſſe dicit & formoſam q̄uis longū uidea tur eſſe & opoſum colligere ex ſcripturis diuinis ī qbꝫ uel qualiter ſacramēti huius forma p̄ceſſerit: tñ nō mi hi pœnitus omittēdū uideť ſed q̄tū potueris breuiter R memorādū. Primo ergo in numeroꝝ libro de æthio/ ubi ſupra piſſa ita ſcriptū eſt. Et locuta ē Maria ad Aaron & de/ roga uerunt Moyſi ꝓpter mulierē æthiopiſſam quā ac cepit uxorē & dixerūt. Nunqd Moyſi ſoli locutꝫ ē dus Nōne et nobis locutus ē. Et iterū in tertio regnorū li/ 3.reg.10. bro ſcriptū eſt de regina Saba: qa uenit a finibus terræ audire ſapiētiā ſalomonis hoc mō regina Saba audi/ uit nomē ſalomōis & nomē dñi: et uenit tētare eū ī pa rabolis: et uenit ī Hieruſalē in uirtute magna ualde: et cameli portātes odoramēta et aurū multū ualde et la pidē p̄cioſum et ingreſſa ē ad ſalomonē: et locuta ē ei oīa uerba q̄ erāt in corde ſuo. Et enūciauit ei ſalomon oīa uerba eius. Et nō fuit uerbū qđ omiſerit rex et non enūciauerit rex ei. Et uidit regina ſaba oēm prudentiā ſalomonis et domū quā ædificauit et cibos ſalomōis et ſedē pueroꝝ eius et ordinē miniſtrorū eius et ueſtes eius: et uini fuſores eius et holocauſta eius quæ offere/ bat in domo dñi et obſtupuit et dixit ad regē Salomo nē. Verus eſt ſemo quē ego audiui ī terra mea de uer/ bo tuo et prudētia tua: et nō credidi his q loquæbanť mihi uſq; quo uenirem et uiderūt oculi mei et ecce nec media ps ē q̄ nūciabanť mihi. Addidiſti eñ ſup oēm auditionē quā audiui ī terra mea. Beatæ mulieres tuæ beati pueri iſti q aſſiſtūt ī cōſpectu tuo ſemp: et audiūt omnē prudentiā tuā. Sit dñs deꝫ tuus benedictus q ti bi dedit ſedē iſrael. Quoniā dilexit dñs iſrael et uoluit eum p̄manere ī æternū: poſuit te regē ſup eos ut facias iudiciū cū iuſticia et iudices eos et dedit ſalomōi. cxx. talēta auri et odoramēta multa ualde et lapidē p̄cio/ ſum. Nunq̄ talia uenerāt odoramēta nec ī tāta multi/ tudine q̄ dedit regina ſaba regi ſalomōi. Hāc aūt pau/ lo latius repetere uoluimus et iſerere huic expoſione noſtræ ſciētes intātū cōuenire hæc ad p̄ſonā eccleſiæ quæ ex gētibus uenit ad xp̄m: ut ipſe dñs ī euāgeliis re/ Matt.12. gine huius faceret mētionē: dicēs eā ueniſſe a finibus terræ: ut audiret ſapientiā ſalomonis. Auſtri aūt regi/ S nam dicit eā ꝓ eo q̄ æthiopia in auſtri ptibus iaceat et Luce.11. a finibus terræ q̄ſi in ultimo poſita. Inuenimꝫ aūt hu ius iꝑius reginæ etiā Ioſephū in hiſtoria ſua facere mē Ioſephus tionē addentē etiā hoc q̄ poſtea q̄ egreſſa ē inquit a ſa lomone cū abiiſſet rex eſſet miratꝫ eius ſapiētiā quā ſi ne dubio ex ſalomōis ſapiētia ſuſcepat cognouit inq̄ nomē eiꝫ meroen. Refert aūt q̄ nō ſolū æthiopiæ ſed & ægypti regnū tenuerit. Addemus aūt adhuc & ea q̄ in. lxvii. pſalmo de hac eadē forma cōtinenť. Ait er/ go ibi diſperge gentes q̄ bella uolūt uenient legati ex ægypto: æthiopia p̄ueniet manus eiꝫ deo. Et adhuc q̄r to in loco apud Sophoniā ꝓphetā de hac eadē figura hoc mō ſcriptū. Propterea ſuſtine me dicit dñs in die Soph.3 reſurrectionis meæ in martyrio hoc ē ī teſtimonio qm̄ iudiciū meū eſt & congregationes gentiū ut ſuſcipiaꝫ reges & effundā ſuper eos omnē irā indignatiōis meæ in igne zeli mei cōſumeť oīs terra. Quoniā tūc conuer tam in populis linguā in generationem eius: ut inuo/ cent omnes nomē dñi: & ſeruient ei ſub iugo uno. De ultra flumina ſuſcipiā eos æthiopiæ q diſperſi ſunt: & afferent ſacrificiū mihi. In die illa non cōfunderis Sa/ ba ab omnibus adinuentionibus tuis in quibus impie egiſti in me ſed & in Hieremia ſcriptū eſt. Quod prin/ Hier.38. cipes quidā populi iſrael miſerint Hieremiā in lacum Melchiæ filii regiis qui erat in domo carceris & depo/ ſuerunt eū cū funibꝫ & in lacu nō erat aqua ſed cœnū & erat in cœno. Audiēs aūt Abdimelech æthiops uir eunuchus qui erat in domo regis quia miſerūt Hiere/ miam in lacum: locutus eſt regi & dixit. Domine rex male fecerunt uiri iſti omnia quæ fecerunt in Hiere/ miam prophetam qui miſerunt eum in lacum & mo/ rietur ibi a facie famis: quoniam non ſunt iam panes in ciuitate. Et præcepit rex iꝑi Abdimelech æthiopi di cens. Tolle hinc triginta homines & educ eum de la/ cu ut non ibi moriatur. Et quid plura. Abdimelech æthiops fuit qui Hieremiam eduxit de lacu. Et paulo poſt factus eſt ſermo domini ad Hieremiam dicens: Vade & dic Abdimelech dicens: ſic dixit dominꝫ deꝫ iſrael. Ecce ego adduco uerba mea ſuper ciuitateꝫ iſtā in mala & nō in bona & ſaluabo te in die illa: & non te dabo in manus hominum quos tu times. A facie eo rum ſaluans ſaluabo te: & ī gladio non cades: ſed erit aīa tua in ſalutē: qm̄ confiſus es in me dicit dominus Hæc interim ad præſens de ſcripturis ſanctis occurre/ T re potuerūt: quibus mihi uideť ꝓpoſiti de cāticis can/ ticorum uerſiculi myſterium cōprobari in quo dicit: Fuſca ſum ſiue nigra & formoſa filiæ Hieruſaleꝫ ſicut

tabernaculū cedar & ſicut pelles ſalomonis. Inuenie
Nūe.12. ergo Moyſes ī Numeris accipere æthiopiſſam uxorem
ſuſcā uel nigrā pro q̄ Maria & Aaron derogāt ei: & in
dignātes dicunt Nunqd Moyſi ſoli dñs locutus ē. Nō
ne & nobis locutus ē. In quo ſi diligēter cōſideres hæc
non cōſequētiā ſermo ueniē habere hiſtoricus. Quid
em̄ cōuenire ad rē uidebiē ut indignātes pro æthiopiſ
ſa dicant. Nunqd ſoli Moyſi locut9 ē dñs: nōne & no
bis locutus ē. Oportebat em̄ ſi hoc erat ī cauſa dici ab
eis nō oportuit te Moyſes uxorem accipe æthiopiſſam
& de ſemine Cain ſed de genere tuo & de domo Leui
Horū nihil dicūt ſed aiunt. Nunqd moyſi ſoli locut9
eſt deus: nōne & nobis locut9 ē. In quo & mihi uideē
ſcd'm myſteriū magis intellexiſſe qd' geſtū ē & uidiſſe
qd' iam moyſes. i. ſpiritalis lex in nuptias & cōiugiū
congregatæ ex gentib9 migrarēt eccl̄iæ & Mariā q̄ ſy/
nagogæ derelictæ formā & Aaron q̄ ſacerdotii carna
lis tenebat imaginē uidentes ablatū eē a ſemetip̄is re/
gnū & datū eſſe genti facienti fructus ei9 dicere Nūqd
moyſi ſoli locutus eſt deus. Nōne & nobis locutus eſt
Deniq̄ & Moyſes ip̄e cū tāta & tā magnifica ei9 opa fi
dei ac paciētiæ referant: nūq̄ tantis a deo elatus ē lau
dibus & nūc cū æthiopiſſam ducit uxorem. Nūc de eo
dicit̄ qa Moyſes hō māſuetus ualde ſup oēs hoies qui
ſunt ſup terrā nūc & illud de eo dicit dñs qa ſi fuerit ī
uobis ꝓpheta in uiſiōibus loq̄r ei aut ī ſomniis: nō ita
ut famulo meo moyſi: q̄ in oī domo mea fidelis ē. Os
ad os loquar ad eū. in ſpecie & nō in ænigmate gloriā
dñi uidit & cur nō timuiſtis detrahere de famulo meo
moyſe. Hæc oīa ꝓ coniugio æthiopiſſæ moyſes audire
meruit a dño. Verū de his pleni9 ī libro numeroꝝ ꝓſe
cuti ſum9 quæ ſi qs dignū iudicat noſcere illa ꝓquirat

V Nūc aūt ſufficiat approbare ex his q̄ ip̄a ē nigra & for
moſa quā moiſes id ē lex ſpiritalis q̄ ſine dubio uerbū
dei & xp̄s eſt in cōiugiū ſuū aſciſcit licet obtrectent &
derogent filiæ Hieruſalē plæbs. ſ. iſta cū ſacerdotibus
ſuis. Videamus aūt & ea quæ ex tertio regnoꝝ libro ꝓ
tulimus de regina Saba: & ip̄a nihilomin9 Aethiopiſ
ſa cui teſtimoniū dat dñs ī euāgeliis: q̄ ī die iudicii ue/
Mat.12. niat cū uiris generationis icredulæ & cōdēnet eos: qa
uenit a finibus terræ audire ſapientiā ſalomonis & ad
dit. Quia plus ſalomone hic: docēs ꝓ hoc plus eſſe ue
ritatē q̄ ueritatis figuras. Venit ergo & hæc ímo & ſecū
dum figurā eius eccleſia uenit ex gētibus audire ſapiē/
tiam ſalamonis ueri & ueri pacifici dñi noſtri ieſu xp̄i
Venit & hæc primo qdē tentās eū ꝓ ænigmata & quæ
ſtiones quæ ei prius ſolubiles uidebant̄ atq̄ ab ipſo
de agnitione ueri dei & de creaturis mūdi uel de īmor

talitate aīæ: & iudicio ſuturo qd' apud eā & apud do/
ctores eius gentiles dūtaxat philoſophos incertū ſem
per aut dubiū manebat abſoluiē. Venit ergo i Hieruſa
lem ad uiſionē. ſ. pacis cū multitudine & uirtute mul/
ta nō em̄ cū una ſola gente ut prius ſynagoga ſolos
habuit hebræos ſed cū totius mūdi gētibus uenit: defe
rens etiā munera digna xp̄o odoramentoruꝫ ſiqdem
ſuauitates. opa. ſ. bona quæ ad deū ꝓ odorem ſuauita
tis aſcendūt ſed & auro uenit repleta ſenſibus ſine du
bio & rationalibus diſciplinis: quas ante fideꝫ adhuc
ex cōi & ſcholari eruditione collegerat. Detulit etiam
lapideꝫ p̄cioſum quæ ornamenta morū poſſumus in
telligere. Cū hoc ergo apparatu ītrat ad pacificū regē
Xp̄m & ipſe aperit cor ſuū in cōfeſſione & pœnitentia
ſcilicet præcedentiū delictorū & locuta ē ei oīa q̄ erāt
in corde ſuo ꝓpter qd' & Xp̄us q̄ eſt pax noſtra enūcia
uit ei oīa uerba eius: & nō eſt uerbū qd' omiſerit rex: &
nō enunciauerit ei. Deniq̄ cū iā tēp9 paſſionis appro
pinq̄uerit: ſic loq̄t̄ ad eā. ī. ad electos diſcipulos ſuos:
Iam nō dicā uos ſeruos ſed amicos qa ſeru9 neſcit qd̄ dñs
faciat dñs ei9. Ego aūt nota feci uobis oīa quæcūq̄ au
diui a patre meo. Sic ergo impleē qd' dixit: qa nō fue/
rit uerbū: qd' nō enunciauerit pacificus dñs reginæ Sa
bæ. i. eccleſiæ ex gētibus cōgregatæ. Quod ſi intuearis
eccleſiæ ſtatum & diſpenſationes eius ordinationeſq̄
eius cōſideres tūc aduertes qūo regina mirata ſit oēm
prudentiā Salomonis. Simul & require cur nō dixerit
oēm ſapiam ſed oēm prudentiā ſalomonis qm̄ quidē
eruditi uiri prudentiā de hūanis negotiis: ſapiaꝫ de di
uinis ítelligi uolūt. Iccirco fortaſſis & eccleſia nūc in/
terim xp̄i prudentiā mirat̄ dum in terris eſt & inter ho
mines cōuerſat̄. Cum aūt uenerit qd' ꝓfectuꝫ eſt & de
terris trāſlata fuerit ad cœlū tūc uidebit oēm ſapiētiā
eius cum iā nō per ſpēm nō p ænigmata: ſed facie ad
faciē de ſingulis q̄buſq̄ pſpiciet. Vidit aūt & domum
quā ædificauit ſine dubio īcarnationis eius myſteria.
Ipſa eſt em̄ domus quā ædificauit ſibi ſapia: uidit & ci/
bos ſalomonis: illos puto de quibus dicebat. Meus ci
bus eſt ut faciā uolūtatē eius q̄ miſit me: ut pficiā opus
eius. Et uidit ordinem puerorū eius. Eccleſiaſticū pu/
to ordinem dicat q̄ in epatus uel p̄ſbyterii ſedibus ha
beē. Vidit & ordinatiōes ſiue ſtatiōes miſteriorū eius
Diaconorum ut mihi uideē ordinem memorat aſtan/
tiū diuino miniſterio. Sed & ueſtes eius uidit: illas cre
do quibus induit eos de quibus dicitur. Quicunq̄ au/
tem in chriſto baptizati Chriſtum induiſtis. Sed & ui/
ni fuſores eius arbitror dici doctores: q̄ uerbum dei &
doctrinam quaſi uinū populis miſcent: quod audito/

Luce.10. cit.

rum corda lætificet. Vidit & holocausta eiꝰ orationū sine dubio supplicatōnūqꝫ mysteria. Hæc ergo omnia ubi uidit ī domo regis pacifici: īmo pacifici xpi: nigra hæc & formosa obstupuit & ait ad eū. Verus est sermo quē audiui ī terra mea: de uerbo tuo & de prudētia tua Propter eā uerbū tuū qđ agnoui uerū esse uerbū ueni ad te. Oīa etēm uerba q̄ dicebant & q̄ audiebā cū esseꝫ in terra mea a doctoribus. s. sæculi & philosophis nō erāt uera. istud ē solū uerū uerbū qđ est ī te. Sed fortas sis quærendū uidebit: quo dicebat regi regina hæc qa nō credidi his q̄ dicebant mihi de te cum utiqꝫ nec ue nisset ad xpm nisi credidisset. Sed uide si possumꝰ hoc Y mō soluere qđ ꝓponit. Nō his inqt credidi q loquæ/ bant mihi. Nō em fidē meaꝫ ī illos q locuti sunt de te sed in te direxi. i. nō homibus sed tibi credidi deo. Et p illos qdē audiui: ad te aūt ueni: & tibi credidi. Apud quē multo plura uiderūt oculi mei q̄ ānūciabant mi/ hi. Reuera em cū puenerit nigra hæc & formosa ī Hie/ rusalē cœlestē & īgressa fuerit uisionē pacis multo plu ra & magnificētiora q̄ nūc ei sunt annūciata pspiciet Nūc em tanq̄ inspeculo & ænygmate: tūc aūt uidebit facie ad faciē cū cōsequet ea quæ oculus nō uidit: nec auris audiuit nec ī cor homis ascēderūt. Et tūc uidebit qa nec medietas eoꝝ ē: q̄ audiuit: ī hac sua terra posita Beatæ ergo sunt mulieres Salomōis aīæ sine dubio: q̄ uerbi dei & pacis eius pticipes fiūt. Btī pueri eius q as/ sistūt ī cōspectu eius semp: nō illi q aliqñ assistūt & ali qñ nō assistūt sed q semp & sine ītermissiōe assistūt uer bo dei uere beati sunt. Talis erat & illa Maria q̄ sede/ bat secus pedes iesu & audiebat eū cui & testimonium reddidit ipe dicēs ad Marthā. Maria optimā ptem ele git q̄ nō auferet a ea. Adhuc nigra hæc & formosa di Luc.10. cit. Bñdictus q uoluit dare te sup sedē israel. Vere em quia dilexit dns israel & uoluit ut staret in æternū po/ suit te regē sup eū. Quē? Pacificū sine dubio. Xps ē pax nostra: q fecit utraq; unū & mediū parietē sepis soluit Z Et post hæc oīa dedit inqt. cxx. talenta auri regi Salo/ moni regina Saba. Numerus hic. cxx. cōsecratꝰ ē uitæ hoim eoꝝ q fuerūt in diebus Noæ qbus istud cōcedit spatiū uitæ quo iuitant ad pniam. Ipse aūt numerꝰ an norū & Moysi uitæ fuit. Offert ergo xpo ecclesia in au ri specie & pōdere nō solū multitudinē sensuū suoꝝ & intellectuū sed lege dei cōsecratos īdicat sensus suos: p hūc q Moysi annos uitæ cōtinet numeꝝ. Offert etiā suauitates odoramēto oꝝ quales & q̄ te nūq̄ uenerant Vel oratiōes ī hoc uel opa misericordiæ itelliget nūq̄ emuel tā recte orauerat ut nūc cū accessit ad xpꝫ uel tā pie opata fuerat ut cū cognouit iusticiā suā nō facere corā hoībꝰ sꝫ corā patre: q uidet ī abscōdito & reddet palā. Sed multuꝫ ē alienis ī locis simul uniuersa pseq hæc q̄ nec testimōii gratia uident assumpta. Sufficiāt ista de tertio libro regnoꝝ. Videamus aliq̄ & ex his q̄ de. lxxvii. psalmo ꝓtulimus: ubi ait: æthiopia p̄ueniet manus eiꝰ deo. Si em ītuearis qūo ex delicto israel sit salus gētibus: & q̄ illoꝝ lapsus introeūdi uiā nationi bus dedit aduertes qūo p̄uenit & p̄cepit æthiopiæ ma/ nus hoc ē gentiū ppīos illos ad deū qbus primis data sunt eloqa dei & in hoc cōpleri: æthiopia p̄ueniet ma nus eius deo & fit nigra ista formosa etiā si nolūt: etiā si iuidē & obtrectāt filiæ hierusalē. Sed & ꝓphetæ testi moniū qđ posuit suscepit dns etiā eos q̄ ueniunt de lo cis quæ sunt ultra flumina æthiopuꝫ & offerūt hostias deo simili sensu aduertēdū puto. Videt em mihi q̄ ul A tra flumina æthiopiæ esse dicit ille: q nimiis & supabū dantibus peccatis ifuscatus ē & atro malitiæ fuco infe ctus niger & tenebrosus ē redditus & tñ ne hos quidē repellit dns sed oēs q sacrificia cōtribulati spūs & hu/ miliati cordis offerūt deo cōfessionis scilicet ac pœni/ tentiæ titulo ad eū cōuersi nō repellūtur ab eo. Sic em pacificus dicit dns noster. Ego uenientē ad me non re Mar.9ª pello. Potest aūt & de illis dictū uideri: q̄ ultra flumi/ na æthiopū positi ueniēt etiā ipsi ad deū hostias defe/ rentes: qui postea q̄ intrauerit oīs plenitudo gentiū q̄ fluminibus æthiopū compat: ueniēt etiā ipsi & tūc oīs iuda saluabit & ꝓ eo ultra flumina dicant quasi q ul/ teriores & posteriores sint spatiis in qbus currit inun/ datq; gentiū salus: Et ita forte compleri uidet hoc qđ dicit quia in die illa nō cōfunderis oīs israel ex oībus adinuentiōibus tuis qbus impie egisti in me. Superest ut illud testimoniū quod de Hieremia assumpsimꝰ ex/ plicet ubi Abdimelech nihilominꝰ æthiops uir eunu chus cuꝫ audisset qa Hieremias in lacū missus ē a prin Hier.38. cipibus populi educit eum inde. Et puto incōueniens non uideri si dicamus quē principes israel cōdēnaue/ runt & in lacū mortis miserūt iste alienigenæ & obscu ræ gentis hō & de generis. i. populus gentiū educit eū de lacu mortis: resurrectionē scilicet eiꝰ a mortuis cre dens & fide sua hunc quē illi in mortem tradiderant: istede infernis reuocat ac reducit. Sed & eunuchus hic æthiops esse dicit: credo q̄ castrauerit semeip̄m ꝓpter regnū dei uel etiaꝫ qui semen malitiæ in semetip̄o nō habebat: seruus quoq; est regis quia seruus sapiēs im/ perat stultis dnis. Interptat aūt Abdimelech seruꝰ re/ gum. Et ideo dns relinquens populū israel ꝓ peccatis ad æthiopē uerba dirigit & ad ip̄m mittit ꝓphetā & ip se dicit. Ecce ego adduco uerba mea sup ciuitatē istam ubi supra

in mala & nõ in bona & saluabo te in die illa & nõ te
B dabo in manus hominũ sed saluans saluabo te. Salu/
tis aũt causa hæc est ei quia eduxi ꝓphetã de lacu: id ẽ
qꝫ a fide sua qua Christũ resurrexisse credat a mortuis:
eduxisse eum ex lacu uidet. Habet ergo plurima testi/
monia fusca hæc uel nigra & formosa in qbus libere
agat & cũ fiducia dicat ad filias Hierusalẽ qa fusca sum
quidẽ uel nigra sicut tabernacula Cedar: formosa aũt
sicut pelles Salomonis. De pellibus salomõis scriptũ
aliqd ꝓprie nõ menini. Puto aũt referre posse ad glo/
riam eius de qua dicit Saluator qa nec salomon in om/
ni gloria sua opertus est sicut unũ horũ. Nomẽ tamen
ipsum pelliũ in tabernaculo testimonii inuenimus fre/
Mar. 6. quẽter referri: sicut cum dicit. Et facies pelles ex capra
Exo. 26. rum pilis operimentũ sup tabernaculũ testimonii. xi.
pelles facies. Longitudo pellis unius. xxx. cubitorum
latitudo quattuor cubitorũ. Eadẽ mẽsura erit. xi. pelli
bus & cõiunges qnq; pelles simul & alias sex simul: &
replicabis sextã pellẽ a fronte tabernaculi & facies qn
quaginta ansulas p oram pellis unius & quinquagin
ta ansulas porã pellis alteri9 p quas cõiungant una
ad alterã & facies circulos æreos quinquagenos & cõ
iunges ex ipis pelles: & erit unũ totũ: & replicabis qd
supereſt ex pellib9 medietatẽ pellis unius a fronte ta
bernaculi & ex alia medietate qd supereſt uelabis po/
steriora tabernaculi: cubitũ hinc & cubitũ inde: ex eo
quod abundat in longitudine pelliũ & erit adopertum
tabernaculũ ex lateribus hinc & inde. Puto ergo qꝫ ha
rum pelliũ mentio fiat in cãtico canticoꝝ: & istæ dicã
tur esse salomonis qui accipit in pacificũ xp̃m. Ipsius
ergo est tabernaculũ & ea quæ ad tabernaculũ ptinẽt
& præcipue si illud tabernaculũ cõsideremus qd dici
tur tabernaculũ uerũ quod fixit deus & non homo &
quod ait: nõ em̃ in manu facta sancta ĩtrauit iesus exẽ
plarria uerorũ. Si ergo pulchritudinẽ suam spõsa pel
libus compat salomonis illarũ sine dubio pelliũ glo
riam & pulchritudinem dicit: quæ operiunt illud ta/
bernaculũ quod fixit deus & nõ homo. Si uero nigre
dinẽ suã quæ exprobrari a filiis Hierusalẽ uidebat pel
libus cõtulit salomonis huius tabernaculi qd exem/
plar ueri tabernaculi uocat accipiẽdæ sunt pelles q̃si
qꝫ & ip̃æ nigræ sint quidẽ: utpote caprarũ pilis textæ:
& tamen usuꝫ ornatũqꝫ exhibeãt diuino tabernaculo
C Quod aũt uidet esse pson̄a una quæ loquit: & pluri/
bus se uel tabernaculis cedar in nigredine uel salomo
nis pellibus compauit ita accipiẽdũ est qa una quidẽ
persona uidet eccleſiæ: innumeræ tamẽ sunt quæ per
orbẽ terræ diffusæ sunt atqꝫ imensæ congregationis ac
multitudinis populoꝝ. Sicut & regnũ cœlorũ unum
quidẽ dicit & multæ tamen in eo mãsiones memorã/
tur esse apud patrẽ. Potest aũt & de unaquaqꝫ anima:
quæ post peccata plurima cõuertit ad pœnitẽtiã dici:
qꝫ nigra sit ꝓ peccatis: formosa ꝓpter pniam & fructꝫ
pœnitẽtiæ. Deniqꝫ & de hac ipsa quæ nunc dicit nigra
sum & formosa quia nõ in finẽ in nigredine ista per/
mãsit post hæc dicunt de ea ipsa filiæ Hierusalẽ. Quæ
est ista quæ ascendit dealbata incũbens sup fratrẽ suũ
Ne uideatis me quoniã infuscata sum ego quia despe/
xit me sol. Infuscata siue denigrata si cõpetẽter nobis Rom. 9
uidet aptata expositio: quã in supioribꝫ: uel de æthio
pissa quæ a Moyse suscepta est in cõiugium: uel de re/
gina Saba æthiopũ: quæ sapiam salomonis uenit au/
dire texuimus merito nũc hæc quæ fusca uel nigra est
& formosa satisfacere uidet ꝓ nigredine uel fuscatiõe
sua causasqꝫ reddere exprobrãtibus quasi quæ nõ na/
tura talis nec ita a cõditore sit: sed ex accidẽtibus hoc
passa sit. Ex eo ingt: quia sol despexit me. In quo ostẽ/
dit nõ de nigredine corpis fieri sermonẽ: qd utiqꝫ sol
obscurare & denigrare solet cum respicit magis q̃ cũ
despicit. Ita deniqꝫ & apud illam omnẽ gentẽ æthio
pum ferunt: cui naturalis quædã inest ex seminis car/
nalis successiõe nigredo qꝫ i illis locis sol radiis acrio/
ribus ferueat & adusta iam semel atqꝫ infuscata corpa
gemini uitii successione pmaneãt. Cõtrarii uero ordi/
nis ẽ aiæ nigredo. Nã neqꝫ aspectu sꝰ despectu solis in
urit neqꝫ nascẽdo sed negligẽdo conqrit & ideo sicut
ignauia assumitur ita & industria repellit & repulsa
Deniqꝫ ut superius dixi: hæc ipsa quæ nũc nigra dicit D
esse: in fine cantici huius dealbata memorat ascẽdere
incũbens sup fratrem suũ. Effecta est ergo nigra quia
descendit. Si autẽ cœperit ascendere incũbens sup fra
trem suũ: & adhærebit ei: & non oino sepabitur. Dicit
ergo nũc ad filias Hierusalẽ pro nigredine sua satisfa
ciens. Non putetis o filiæ Hierusalem qꝫ naturalis est
ista nigredo quã uidetis in uultu meo. Sed scitote quo
niam despectu solis est facta. Sol em̃ iusticiæ quia me
non inuenit recte stantẽ: nec ipse in me rectos direxit
lucis suæ radios. Ego enim sꝰ populus gentiũ q̃ pri9
non aspexi ad solẽ iusticiæ nec steti ante dñm & ideo
nec ille me aspexit: sed despexit: neqꝫ astitit mihi sed p
teriit. Hoc autẽ ita esse etiã tu qui israel diceris ipa ex
ptus iã iamqꝫ cognosces: & dices. Sicut em̃ me aliquã/
do nõ credẽte tu assumptus es & misericordiã cõsecu/
tus: & te respexit sol iusticiæ me autẽ utpote inobedi
tem & incredulũ despexit & spreuit. Ita & nũc qa tu in
credulus & inobediens factus es ego spero respicia so Leui. 26.

le iusticiæ & misericordiā consequi. Quod aūt mutua nobis sit solis ista despectio: & ego primo ꝑ inobediē tia mea despectus sum tu uero respectus. Nūt aūt etiaꝫ tibi non solū despectus solis: sed et cæcitas quædā li/cet ex parte contigerit testem tibi ꝑducā magnificū & cœlestis secreti cōsciū Paulum q ita dicit. Sicut eñ uos (de gentibus sine dubio loquēs) aliqñ non credidistis deo: nūc aūt misericordiā cōsecuti estis ꝑpter illoꝝ in credulitatē: ita & isti nō crediderūt in uestra misericor dia ut & ipi misericordiā cōseqñt. Et itē in aliis dicit.
Dan.9. Quia cæcitas ex parte cōtigit in israel donec plenitu/do gētiū intraret. Hinc ergo est in me quē exprobrat ista nigredo qa despexit me sol ꝑpter incredulitatē & inobe diētiā meā. Cū uero recte stetero añ eū & nō fuero ob/litus in aliquo neq; declinauero ad dexterā neq; ad si/nistrā sed fecero rectas semitas pedibus meis cōtra so lē iusticiæ incedens in ꝑcibus iustificationiꝫ eius sine querela tūc & ipe rectus me respiciet: & nulla erit ꝑ obligtas nec erit causa ulla despectus & tunc reddet mi/hi lux mea & splendor meus: intantūq; ꝑpellet a me quā nūc exprobraris ista nigredo: ut etiā lux mūdi me
E rear appellari. Sic ergo sol iste qdē uisibilis ēa corpo/ra quibus a summo libramie insederit infuscat: & urit Ea uero quæ procul sunt & ab ista collibratiōe lōgius posita conseruat in candore suo nec oīno urit ea sed il luminat. Sol uero spiritalis q est sol iusticiæ in cuius pē/nis sanitas eē dicit econtrario eos qdē quos recti cor/dis inuenerit & ad librā sui splendoris consistens illu miuat sed & omni fulgore circūdat eos aūt q obliquæ incedūt cum eo necessario etiā ipse obliq; non tam re/spicit: q̄ despicit hoc eis p̄stāte inconstātia sua & insta bilitate. Quomō eñ q peruersi sunt possunt suscipere quod rectū est: uelut si curuo ligno adhibeas rectissi/mam regulā: uidebit qdē ꝑ regulā argui materiæ pra uitas non tñ regula est quæ ligno causam puersitatis imposuit. Et ideo festinandū est ad uias rectas: & stan dum in semitis uirtutū ne forte sol iusticiæ rectus ince/dens: si nos obliquos stare inueniat & puersos despi/ciat nos: & efficiamur denigrati in cōꝑtu uero capaces fuerimus lucis eius intantū tenebris & nigredini dabi mus locū. Hinc eñ est ipe sol qui & lux uera illuminās oēm hoiem uenientē in hunc mundū: & q in hoc mū do erat: & mūdus per ipm factus est. Nō eñ ꝑ istud ui sibile lumen mūdus factus est cū & ipm portio sit mū/di: sed ꝑ istud ueruꝫ lumē: a quo lumine si nos puersi incesserimus despici dicimur & ipsum eñ nobis puer/se incedētibus puersum quoq; incedit sicut scriptū est
Leui.26. in maledictionibus Leuitici. Et si incesseritis inqt me cum peruersi: & nolueritis obedire mihi adiiciā uobis plagas septē. Et post pauca. Et si inqt nō fueritis emē/dati sed incesseritis mecū puersi incedā & ego uobiscū peruersus. Sine ut in aliis exemplaribus legim9. Si in cesseritis mecū obliqui incedam & uobiscū obliquus. Et post aliq̄ta iterū dicit ad ultimū. Et qm̄ ambulaue/runt in cōspectu meo obliq; & ego ambulabo cū eis in furore obliquus. Hæc assumpsimus ex qbus ꝑbarem9 qualiter despicere hoc ē oblique aspicere sol dicat. Et euidenter claruit q̄ hos despiciat: & cū his obliq̄ ince/dat ac puerse: qui oblique incedunt cū eo. Sed & hoc F
quod admonuit p̄sens locus indiscussum nō omitta/mus: quia sol duplicis uidetur esse uirtutis unius qua illuminat alterius qua adurit. Sed pro rebus aut mate riis subiacētibus aut illuminat aliqd luce aut infuscat & obdurat aliquid ardore. Scd̄m hoc ergo fortassis & induratse dicit deus cor Pharaonis q̄ scilicet talis fue rat materia cordis ipsius: quæ præsentiā solis iusticiæ nō ea parte q̄ illuminat: sed q̄ adurit & indurat excepe rit: ꝑpter hoc sine dubio q̄ & ipse affligebat hebræoꝝ uitā in operibus duris & q̄ luto & latere cōficiebat eos Et erat utiq; cor eius scd̄m ea quæ cogitabat luteū & li mosum. Et sicut materiā luti sol iste uisibilis stringit & indurat ita sol iusticiæ his eisdē radiis: quibus illumi/nat populū israel: Pharaonis cor cui inerant luteæ co gitationes ꝑ ipis motuū suorū q̄litatibus indurabat. Hæc aūt q̄ ita se habeāt & nō cōmunē ut hoibus uideat historiā famulis dei p spūmsanctū scribebat ostēditur etiā inde q̄ ubi refert ingemuisse filios israel nō dicit a luto neq; a latere neq; a paleis igemuisse eos sed ab opi bus suis inqt. Et rursum. Et ascendit inqt clamor eorū Exo.2.
ad deū. Nō dixit a luto & latere: sed: itemq; ab operibus suis ꝑpter qd & subiungit. Quia exaudiuit dñs gemitus ipsoꝝ cū utiq; non eaudiuit eoꝝ gemitū q nō ex operi bus clamāt ad dñm. Hæc q̄uis ꝑ excessum dicta uideā tur tñ locoꝝ oportunitate cōmoniti nequaq̄ iudicaui mus omittenda maxime cū habeant aliquid similitu/dinis ad hoc qd dicit hæc quæ infuscata est qa despe/xerit eā sol. Quod utiq; ostēdit ibi accidere ubi pctōrū causa p̄cedit: & ibi infuscari uel aduri aliquē sole: ubi peccati materia subsistit. Vbi uero nō est peccatum sol neq; adurere dicit neq; infuscare: sicut de iusto refert in psalmis. Per diē sol nō uret te neq; luna p noctē. Vi ps.120.
des ergo qa sanctos in quibus pctōres nulla causa sol nūq̄ adurit. Vt eñ diximus duplicis uirtutis est sol: iu stos aūt illuminat pctōres uero nō illuminat sed adu/rit: qm̄ & ipsi oderūt lucem qa male agūt. Deniq; ob G
hoc & deus noster ignis dicit eē cosumēs nihilomin9

lux in quo tenebræ non sunt: lux sine dubio iustis: & ignis efficit pctoribus: ut cōsumat in eis oē qd in ania eoꝝ corruptibilitatis aut fragilitatis inuenerit. Quod aūt in multis scripturæ locis & sol & ignis nō iste uisibilis sed ille inuisibilis & spiritalis dicat ipe etiā si recē seas abundāter iuenies. Filii matris meæ dimicauerūt in me posuerūt me custodē in uineis uineā meā nō custodiui. Adhuc ipa quæ fusca quidē pro delictis priori bus: formosa uero est p fide & cōuersione etiā hæc dicit asseuerās q filii matris suæ dimicauerūt nō contra eā sed in ea & post hoc bellū qd in ea gesserūt consti tuerūt eā uinearū custodē: nō unius uineæ: sed multa ruꝫ. Astruit aūt hæc eadē q pter has quas filiis matris suæ custodire posita est: habuerit aliā ppriā uineā quā nō custodierit. Hæc ē ppositi drāmatis fabula. Sed nūc inqramus quæ sit mater spōse huius: quam hæc allegat: q sint etiā filii eius q dimicauerūt in eā: & cōfecto bello tradiderint ei uineas quas custodiret quasi quæ nō potuisset seruare eas nisi ab illis dimicatū fuisset. Illa uero susceptā aliaꝝ uineaꝝ custodia: ppriā uineam noluisse uel nō potuisse seruare ad: Galathas Paulus
Gal. 4. scribēs ait. Dicite mihi q sub lege uultis esse legeꝫ non
Gen. 21. audistis. Scriptū ē em̄. Quoniā Abraā duos habuit filios unū ex ancilla: & unū de libera. Sed is qdē qui de ancilla secundū carnem natus est: qui uero de libera secundum repromissionem quæ sunt allegorica. Hæc em̄ sunt duo testamēta: unū qdē in mōte Syna i serui tutē generās quæ est Agar. Syna em̄ mōs ē in Arabia: qui cōfert huic quæ nūc est Hierusalē & seruit cū filiis suis. Quæ aūt sursuꝫ est Hierusalē libera ē quæ ē mater oīm nostrū. Hāc ergo Hierusalē cœlestē dicit esse Paulus & suā & oīm nostrū credētiū matrē. Deniq addit in posterioribus & dicit. Propter qd frēs nō sumꝰ filii ancillæ: sꝫ liberæ: qua libertate liberauit nos xps. Eui denter ergo Paulus pnūciat q oīs q p fidē a xpo cōsequit libertatē filiꝰ sit liberæ & hāc dicit eē sursum Hierusalē quæ libera ē: quæ ē mater oīm nostrū. Huius ergo matris & ipa spōsa filia esse intelligit: in his q dimicauerūt in ea: & cōstituerūt eā custodē uinearū. Vnde uideant isti q tm̄ potestatē habuerint ut & bellū gere
H rēt in ea: & ordinarēt eā uineaꝝ custodē nō cuiuscūq humilis aut cōtēnēdi loci fuisse. Possumꝰ ergo & apostolos xpi accipe filios matris spōsæ hoc est Hierusalē filios cœlestis: q pugnauerūt prius in ista quæ ex gēti bus cōgregat. Pugnauerūt aūt ut uincerēt in ea illos quos prius habuit in fidelitatis & inobedientiæ sensus
2. Cor. 10 & oēm elationē extollentē se aduersus sciam xpi: sicut Paulus dicit. Cogitationes destruētes: & oēm altitudinem extollentē se aduersus sciam xpi. Pugnauerūt ergo non aduersus eā sed i ea hoc est in sensib9 & corde eius: ut destruerēt & depellerēt oēm infidelitatē: oīne uitiū oēsq doctrinas quæ ei inter gētes positæ falsis sophistarū assertionibus inuoluerāt. Fuit ergo aplis xpi grāde bellū donec ex ea mēdacii turres & muros puerſæ doctrinæ subruerēt: donec iiqtatis argumēta pster nerēt: & operātes hæc atq succendētes in corde eiꝰ dæmones debellarēt. Vbi ergo effugauerūt ab ea oēs sensus infidelitatis antiquæ: nō eam relinquūt ociosam: ne forte p ociū rursus antiqua surrepāt: & redeāt quæ depulsa sunt: sed dāt ei opus qd agat & cōsignāt ei custodiā uinearuꝫ. Vineas accipiamus singula quæcūq uolumina legis ac pphetaꝝ. Erat em̄ unusqsq eoꝝ sicut ager plenus quem benedixit dns. Hæc ergo isti uiri fortes post uictoriā bella seruāda ei & custodienda cōsignāt. Nō em̄ relinquūt eā ut diximus ociosam sed & euāgelistaꝝ scripta atq ipoꝝ aplorꝝ litteras possumus similiter uias accipe: quas huic quæ ex gētib9 cōgregatur: p q etiā dimicauerūt: custodiēdas colendasq trādiderūt. Quod uero ait. Quia suā ppriā uineam nō custodierit illā possum9 eruditionē dicere q unusqsq ercebat ante fidē: quā sine dubio credēs relingt ac deserit & ea quæ sibi lucra uidebant: dicit pter xpm detrimēta. Sicut & Paul9 gloriat legis obseruātias & omnem iudaicæ institutionis gloriā fuisse sibi ut stercora tm̄ ut in xpo inueniret nō habēs suā iusticiā quæ ex lege est sed iusticiā quæ ex deo est. Sicut ergo Paulus accepta xpi fide nō custodiuit uineā suaꝫ iudaicæ scilicꝫ traditionis obseqa: & iccirco fortasse nō custodiuit quacum plantata esset a deo uitis uera: cōuersa est in amaritudinē uitis aliena & erat iā uitis sodomoꝝ uinea eorum: & palmes eoꝝ ex gomorra & botrus amaritudinis in eis & furor draconū uinū eoꝝ & furor aspidum insanabilis. Ita & apud gentes erāt plurimæ hmōi doctrinæ: quas post illa bella qbus p fide & agnitiōe xpi a doctoribus dimicatū ē supatas dicit puto q oīno ciminis loco ducat. Si custodierit aliqs hmōi uineas & agrū colat ultra uenenatis & noxiis cōsitū disciplinis nec mireris si his culpis aliqñ fuisse uideatur obnoxia hæc quæ ex nationū dispsione colligit & iaꝫ xpo spōsa ppārat. Recordare quō prima mulier seducta ē: & in præuaricatione facta quæ non aliter salua fieri dicitur nisi p filioꝝ generationē illoꝝ dūtaxat: q pmanēt in fide & charitate cū sanctitate. Hoc ergo qd de Adā & Eua scribit: sic asseuerat aplus. Mysteriū magnū est in xpo & in eccla qui eā ita dilexit: ut semetipm tradere t p ea: cū eēt adhuc impia hæc ipa sicut ipe dixit. Cū

em adhuc scd'm tps impii essem9 xps p nobis mortu9
K est. Et iterū Quia cū adhuc essemus infideles: xps pro
nobis mortuus ē. Nō ergo mirū est si hæc quæ seducta
& in ꝓuaricatiōe facta: & quæ ipia scd'm tps fuit & pec
catrix talē dicat' uineā coluisse eo tpe: cū adhuc impia
erat quā relinquere debuerit: & nequaq3 oino seruare
Quod si etiā tertiū explanationis locū placet exequi:
referam9 hæc ad unāquāq3 aiam: quæ cōuersa ad deū
& ad fidem ueniens: patit' sine dubio cogitationum
pugnas & obluctationes dæmonū: reuocare eā niten
tiū ad prioris uitæ illecebras: uel infidelitatis errorem.
Sed ne hoc fiat neve rursuz dæmonib9 ea tātū liceat
prospexit diuina ꝓuidētia: ut puulis qbusq3 & his q ꝓ
semetipis aduersus astutias diaboli & dæmonum pu/
gnas dimicare nō possunt utpote infantes adhuc & la
ctantes in xpo daret angelos ꝓpugnatores & defen/
sores: q uelut tutores & ꝓcuratores cōstituti sunt a deo
eoz q in infirma ætate positi ꝓ semetipis (ut dixim9)
pugnare nō possunt. Et ut hoc cū maiori fiducia agāt:
cōcedit' eis semp uidere faciē patris q in cœlis ē & istos
puto eē puulos: quos uenire ad se xps iussit: & nō sinit
phiberi: & quos semp dixit uidere faciē patris. Nec ti/
bi cōtrariū uideat': si eos hæc aia quæ ad deū tēdit ma
tris suæ filios appellat. Si em aiaz matert Hierusalem
cœlestis est & angeli nihilominus cœlestes noiantur
nihil dissonans uidebit': si hi q similiter ut ipa celestes
sunt ab ea filii matris appellent'. Sup oia aūt cōgruū
uidebit' & cōueniens: ut qbus unus est pater deus una
sit Hierusalē mater. Quod uero ait. Vineaz meā nō cu
stodiui instituta illa ac mores & ꝓpositū in quo exer/
cebat' scd'm ueterē hoiem uiuēs indicare uidet': lauda
biliter a se nō eē seruata ex quo aūt adiutorio angelo/
rum dimicauit & uicit eā: penitus a se effugauit ueterē
hoiem cū actibus suis constitutaq3 est ab eis uineaz cu
stos sensuū scilicet & dogmatū diuinorū ex qbus pos/
sit uinū bibere qd' lætificet cor eio. Annūcia mihi quē
dilexit aia mea: ubi pascis ubi cubas in meridie ne for/
te efficiar sicut adoperta sup greges sodaliū tuorū. Ad
huc spōsa loquit' etiā hæc: sed ad spōsum & nō iā ad fi
lias Hierusalē. Igit' ab initio ubi ait. Osculetur me usq3
ad hunc locū sup greges cuncta quæ dicta sunt uerba
sunt spōsæ. Sed primo sermo eius ad deū factus est se/
cūdo ad spōsum tertio ad adolescētulas iter q̄s & spō
sum media quædā ut se drāmatis huius species habet
quasi mesochorus effecta: nūc ad ipm nūc etiā ad filias
Hierusalē respōdens dirigit uerba. Hos ergo nūc ulti/
mos sermones suos ad spōsuz facit requirēs ab eo ubi
pascat in meridie: & ubi collocet gregē: uerens ne dū
reqrit eū incurrat i ea loca ubi sodales spōsi locatos p
meridiē greges seruāt. Ostēdit' aūt post hoc qa spōsus
hic etiā pastor sit. In superioribus aūt didiceram9 euz L
esse & regē ꝓ eo sine dubio q̄ hoies regat pastorē uero
ꝓ eo q̄ oues pascat spōsum aūt ꝓ eo q̄ habeat spōsam
q̄ cū eo regnet: scd'm q̄ scriptū ē. Astitit regina a dex/ ps. 44:
tris tuis i uestitu deaurato. Hæc iterium cōtinet drāma
tis ipius q est q̄si historicus ordo. Nūc aūt reqram9 in/
telligentiā mystică & si oportet ꝓuenire paululū ea: q̄
i posterioribus ꝓferēda sūt quo qs effect9 sit hoz soda
liū pateat: memoremus illud qd' scriptū ē. Quia regi/ Cañ. 6.
næ sunt sexagita sed ex his oibus una sit colūba & una
pfecta ac particeps regni. Cæteræ uero iā iferiores sūt:
Quia octoginta appellant' cōcubinæ. Adolescentulæ
uero quaz numerus nullus ē: post ordinē cōcubinaz
ponunt'. istæ aūt oēs aiaz eaz differētiæ sunt q̄ in xpo
credētes diuersis ei affectib9 sociant'. Vt (uerbi gratia)
dicamus oēm eccliam p illā figurā corpus eē xpi aps Ro: 12:
dicit in quo corpe diuersa esse mēbra ꝓnūciat & alios
esse oculos & alios man9 alios etiā pedes & singulos
ꝓ operū studiorūq3 suoz meritis i mēbra corpis hui9
aptari. Scd'm aūt speciē & hæc itelligēda sūt & alias q
dēaias putādū ē i hoc spōsali drāmate q̄ magnificētio
ri affectu spōso atq3 illustriori sociāt' apud eū reginaz
loco & affectu haberi: alias quarū inferior sine dubio
in ꝓfectibus & uirtutibus honor ē: concubinaz loco
duci & alias adolescentulaz q̄ uident' extra aulā qdē
positæ: nō tñ extra urbē regiā. Posteriores uero & post
oēs quæ supra memoratæ sunt esse eas aias: quæ oues
appellant'. Si uero pspiciam9 attentius adhuc fortas
sis etiaz harū oim inueniemus inferiores alias & ulti/
mas oim illas scilicet quæ i sodaliū eius gregibus nu/
merant'. Et ipi ei habere greges quosdā dicunt' i quos
nō uult spōsa icurrere & ob hoc petit a spōso ut annū
ciet sibi ubi pascat ubi meridiē faciat ne forte inqt effi/
ciar sicut adoperta sup greges sodaliū tuorū. Quærit'
ergo sadoles isti q habere quosdā greges dicunt' utrū
sponso operam dantes & sub ipo uelut pastoz princi
pe agentes hoc faciant: qñquidē sodales eius noiant':
an ꝓpriū aliqd & sequestratū habētes et qd' nō sit cuz
aio spōsi qñquidē refugit spōso et uerent' ne forte incur
rat sodaliū greges dū spōsum suū reqrit. Sed et qd' di
xit. Ne forte efficiar nō adoperta sed sicut adoperta re
quire ne forte innuat p hoc esse aliquas sodaliū quasi
sponsas habētes etiā ipas habitū spōsalē et esse adop/
tas et sicut aps dicit. Velamē et ptātē hntes sup caput 1. Pe. 2.
et ut manifestior sermonis hui9 explanatio fiat iterū
quasi drāmatis ordine qd' dicit' exeq̄mur. Exposcit ab M

ipso spōso suo spōsa: ut ei locū secreti sui indicet & qe
tis quandoquidē amoris ipatiens etiā p meridiē cupit
audire sponsum: eo p̄cipue tpe quo clarior lux & spē/
dor diei pfectus & purus est ut assistat ei oues pascenti
uel refrigeranti: & studiose uult uiam discere: q̄ ire ad
deum debeat ne forte si nō fuerit edocta itineris huius
anfractus incurrat greges sodaliū & uideat similis eē
alicui illarū: q̄ adopte ueniūt ad sodales eius nec pudo
ris curā gerūt: aut uerentur passim discurrere: & mul/
tis apparere. Ego autē q̄ a nullo inqt alio uideri uolo
nisi a te solo: scire desidero quo ad te itinere ueniam ut
secretū sit ut nemo sit medius: ut malus arbiter peregri
nus: & alienus nō occurrat. Et forte ob hoc reqrit ista
loca in qbus pascit spōsus oues suas & oñdit ei uerecū
diā suā p qua nō uult incurrere greges sodaliū: ut ille
segreget oues suas a sodalibus: & seorsum pascat ut nō
solū spōsa nō uideat ab aliis: sed & archanis & ineffa
bilibus mysteriis spōsi secretius pfruat. Nūc ergo ui/
deamus p singula: & primo quidē uide si possumus di
ps. 104. cere: q̄ dñs cuius portio fuit iacob: & funiculus hæredi
tatis ei⁹ israel ipe intelligendus sit spōsus. Sodales ue
ro angeli illi: ad quorū numerū cū diuideret excelsus
gentes: & dispgeret filios Adā: statuit terminos gētiū
scd̄m numerū (ut ait) angelorū dei: & isti sint fortassis
greges sodaliū spōsi: gentes cūctæ q̄ uelut pecora sub
angelis pastoribus cōstitutæ sunt. Grex pero spōsi ille
ouium dicatur: de qbus ipa in euāgelio ueritas dixit.
Ioh. 10. Oues meæ uocē meā audient. Vide em̄ & obseruāter
intende: qm̄ dixit: oues meæ: q̄si sint & aliæ oues q̄ nō
sint eius. Et ipe in aliis dixit. Vos non estis de ouibus
meis: quæ singula huic occulto mysterio cōuenienter
uidebunt aptari. Quæ si ita se habēt cōpetenter spōsa
uniuscuiusq; sodaliū gregē sponsam eius intelligi uo/
luit: quā adoptā noīauit. Sed qm̄ certa erat q̄ sup oēs
illas spōsa eēt: nō uult similis uideri alicui illarū: utpo
te q̄ sciret tm̄ se debere præcellere illas sodaliū spōsas
quas spōsa noīat uelut adoptas: quātū eminentiæ spō
sus suus habeat ad sadoles. Sed & p hoc adhuc uidebit
pcunctādi causas habuisse: qñquidē boni pastoris scit
esse studiū: ut optima ouibus pascua reqrat & ut uiri/
dantia atq; opaca quæq; ad reqem nemora meridiani
N æstus inueniat. Quod qdem sodales sponsi facere ne/
sciūt: nec intelligendis pascuis aut scientiæ tm̄ aut sol
licitudinis gerent: & ob hoc dixit: Annuncia mihi ubi
pascis ubi cubile habes in meridie: cupiens tps scilicet
illud quo copiosius mundo lumen infundit: quo ma
gis merus est dies & purior & florulentior ē lux. Tunc
inqt. Annūcia mihi o tu quē dilexit aīa mea ubi pascis
ubi cubile habes in meridie: ne forte efficiar ut adop/
ta sup greges sodaliū tuorū. Nouo nūc nomine spōsa
appellauit sponsum. Sciens em̄ ipm̄ esse filium chari/
tatis: immo ipm̄ eē charitatē: quæ ex deo est quasi uo/
cabulū ei istud posuit. Quē dilexit aīa mea & tm̄ nō di
xit. Quē dilexi: sed quē dilexit aīa mea: sciens non qua
licūq; dilectione: sed ex tota aīa & ex totis uiribus & ex
toto corde habēdā eē dilectionē spōsi. Vbi pascis inqt
& ubi cubile habes. Puto aūt q̄ & ꝓpheta de hoc loco
quē nūc spōsa discere ab spōso desiderat & audire etiā
ipe sub eodē positus pastore dicat. Dñs regit me: siue p̄
ut in aliis legimus. Dñs pascit me & nihil mihi deerit
Et qm̄ sciebat alios pastores uel ignauia uel imperitia
faciente greges i locis aridioribus collocare: & de hoc
optimo pastore dñs dixit: In loco uiridi ibi me collo/
cauit. Super aquam refectionis educauit me: ostendēs
pastorē hūc nō solū abundantes aquas ouibus suis: sz
& salubres & puras & quæ p oīa reficiāt prouidere. Sz
quoniam ab hoc statu quo ut ouis sub pastore degue/
rat: cōuersus ad rationabilia in excelsiora ꝓfecit. idq;
adeptus est per conuersionem: subiūxit & dixit. Aiam
meam conuertit. Eduxit me sup semitas iusticiæ ꝓpter
nomē suū. Hinc uerū ostendens: qñquidē in hoc pfice
ret ut iusticiæ incederet uias. Iusticia aūt sine dubio im
pugnātē se iniusticiā patit & necesse est eum q iusticiæ
iter incedit: habere pugnas aduersantiū fide conuer/
sus & spe. dicit ergo de eis. Nam & si ambulē in medio
umbræ mortis: nō timebo mala: qm̄ tu mecū es. Post
hæc uero q̄si gratiam refens ei q se pastoralib⁹ imbue
rat disciplinis. Virga inqt tua & baculus tuus: qbus in
stitutus uideor ad pastoris officium: ipa me consolata
sunt. Hinc uero ubi uidit se a pastoralibus pascuis ad
rōnabiles cibos & mystica secreta translatum addit &
subdit. Parasti in conspectu meo mēsam aduersus eos
q tribulāt me. Impiguasti i oleo caput meū: calix me⁹
inebriās q̄ p̄clarus est. Et misericordia tua subsequet
me oībus diebus uitæ meæ. Vt inhabitē i domo dñi in
longitudine dierū. Illa ergo prima id est pastoralis in
stitutio initiū eorū fuit ut in loco uiridi colocatus: sup
aquā refectionis educaret. Hæc uero quæ sequunt de
ꝓfectibus: ad pfectione3 reqrunt. Et qm̄ de pascuis &
uiriditate ꝓposuimus conueniens etiā uidet de euan/
geliis confirmare quæ diximus. inueni etiā ibi pastorē
hūc bonū de pascuis ouiū differentē ubi ad hoc q̄ pa/
storē se ꝓfitet: etiā ostiū se eē cōmemorat & dicit. Ego
sum hostium p me si quis introierit saluabit: & ingre/
diet: & regredi et & pascua inueniet. Hūc etiam nunc
sponsa pcunctatur ut ab eo audiat & discat in quibus

pascuis oues agat uel in qbus amœnitatibus meridia
nos percurret æstus meridiē appellans illa. s. cordis
secreta qbus clariorē sciæ lucē a uerbo dei aia cōsequi/
tur. Hoc em̄ tempus est quo sol excelsiorē circūitus sui
uerticem tenet. Si qñ ergo sol iusticiæ xps ecclīæ suæ ex
celsa & ardua uirtutū suaꝝ secreta manifestat amœna
eam pascua cubiliaq; meridiana uidebitur edocere.
Nam cū adhuc initia habet discēdi & prima (ut ita di
cam) ab eo sciæ suscipit rudimenta. Tunc dicit ꝓphe/
ta. Et adiuuabit eam mane diluculo. Nūc ergo qa pfe
ctiora iā quærit & excelsiora desiderat meridianū sciē
tiæ lumē exposcit. Hinc puto & Abraæ post multas eru
Gen.18. ditiones quibus apparens sibi deus imbuit eum de sin
gulis & docuit. Post refert qa uisus sit ei deus ad quer
cum mambæ sedenti ad ostiū tabernaculi sui meridie
Sed respiciens inqt oculis suis & uidet: & ecce tres uiri
P stabant sup eū. Quod si credimus hæc p spūm sanctuꝫ
scripta nō puto frustra placuisse diuino spiritui ut etiā
tempus & hora uisionis scripturæ paginis mādaretur
nisi & horæ istius & temporis ratio aliqd conferret ad
sciam filiis Abraæ qbus utiq; sicut opa Abraæ facien/
Rom. da ita & uisitatiōes istæ sperandæ sunt. Qui em̄ potest
dicere. Nox p̄cessit dies aūt appropinquauit: sicut ī die
honeste ambulemus: non in cōmessationibus & ebrie
tatibus nō in cubilibus & impudicitiis nō in contētio/
ne & æmulatiōe & cū hæc oia transierit supgressus ui/
debit tempus hoc qđ nox precessit & dies appropinq̄
uit & festinare nō ad initium diei: sed ad meridiē ut &
ipse ad gratiā pueniat Abraæ. Si em̄ lux q̄ in ip̄o est mē
tis & puritas cordis clara fuerit & splēdida iste miridia
nū tempus in semetip̄o habere uidebit & p hanc puri
tatē cordis quasi in meridie positus deū uidebit: sedēs
ad quercum mambræ: quod ad uisionē interprætatur
Apud uisionē ergo sedet in meridie q uacat ad uiden/
dum deū. Inde deniq; nō dicit: intra in tabernaculuꝫ
sed foris ad ostiū sedere tabernaculi. Foris etenim est
extra corpus posita mens eiꝰ q lōge est a corporalibꝰ
cogitationibus lōge a carnalibus desideriis & ideo ab
Gen.43. his oibus foris positū uisitat deus. Eiusdē quoq; myste
rii: q & ioseph cū & fratres suos suscipisset in ægypto:
in meridie eos pascit & in meridie adorant eū cū mu/
Q neribus. Propterea deniq; puto & de his quæ iudæi in
saluatore cōmiserūt nullū euangelistaꝝ uoluisse scri/
bere qa meridie hæc gesta sunt cū utiq; sexta hora non
aliud q̄ meredianū tempus ostendat nullus tñ meri/
diē noiauit. Sed Mathæus ita dixit. Ab hora aūt sexta
tenebræ factæ sunt sup oēm terrā usq; in horā nonam
Luc.23. Lucas uero. Erat iam quasi hora sexta: & tenebræ fa/
ctæ sunt super omnem terrā usq; ī horam nonā deficiē
te sole. Sed & marcus. Cum aūt esset facta hora sexta: Mar.15.
tenebræ factæ sunt sup oēm terraꝫ usq; in horā nonā
Vnde apparet qa in uisitatione quidē Abraæ: & in cō/
uiuio patriarcharū apud ioseph nō indigebat ut tēpus
istud sub nomine sexti numeri significaret sed ut meri
dies diceret. Volebat em̄ sponsa q̄ iam tūc in illis ad/
umbrabatur discere ubi pasceret sponsus & ubi habe/
ret cubile: & ideo meridiē nominat. Euangelistæ uero
in his quæ narrabant nō meridianū tempus sed horæ
sextæ numerū reqrebant: ad enarrādum scilisset sacri
ficiū hostiæ eius quæ oblata est in die paschæ ꝓ redem
ptione hoies q in die sexta formatus est a deo: ꝓ postea
q̄ terra ꝓduxit aiam uiuentē: scd'm genus quadrupe/
dia & repentia: & bestias terræ. Ob hoc igitur in præ/
senti loco illuminari sponsa desiderat pleno scientiæ
lumine ne per imperitiā errans in aliquo: similis effi/
ciatur illis doctoꝝ scholis quæ nō per ipam dei sapiē/
tiam sed per philosophorū & principū huius mūdi ex
ercent. Hoc em̄ & aplus dicere uidet ī eo ubi ait. Quia 1.Cor.2.
loquimur dei sapiētiam in mysterio absconditam quā
nemo principū huius mundi cognouit. Et iteruꝫ hæc
eadem significat cuꝫ dicit. Non em̄ spūm huius mūdi Ro.8.
accepimus sed spūm q ex deo est ut sciamus quæ a deo
donata sunt nobis. Ob hoc ergo requirit sponsa xp̄i
meridiana cubilia & plenitudinē scientiæ ꝓscit a deo
ne uideat esse sicut una ex philosophoꝝ scholis: quæ
adoperta noiat: ꝓ eo q ꝓ plenitudo ueritatis apud eos
tecta ē & adoperta. Sponsa aūt xp̄i dicit. Nos aūt reue 2.Cor.3.
lata facie gloriam dei speculamur. Nisi cognoueris te
o bona siue pulchra inter mulieres egredere tu in ue/
stigiis gregu & pasce hædos tuos in tabernaculis pa/
storum: Vnius Chilonis scilicet ex septem quos apud
græcos singulares fuisse in sapientia fama cōcelebrat
hæc inter cætera mirabilis fertur esse sententia qua ait
Scito teipsum uel cognosce teipsuꝫ. Quod tñ Salomō
quē præcessisse oēs hoc tempore & sapiētia ac rerū sciē
tia in præfatiōe nostra docuimus ad aiaꝫ quasi ad mu
lieres ꝰ sub cōminatione quadā loquens dicit. Nisi co
gnoueris temetip̄am o pulchra ī ter mulieres: & agno R
ueris pulchritudinis tuæ causas inde descendere q ad
imaginem dei facta es: per quod inest tibi plurimum
naturalis decoris: & cognoueris q̄ ꝓ pulchra eras ex
initio: q̄ uis & nunc iam præcellas cæteras mulie/
res: & pulchra inter eas sola dicaris: tamen nisi co/
gnoueris teipsam quæ sis: non enim ex compara/
tione inferiorum uolo bonam uideri pulchritudineꝫ
tuam: sed ut tibiipsi & decori tuo collata atq; exæqua/

ta reſpondeas. Quod niſi feceris: iubeo te exire: & i ul/timis gregum ueſtigiis collocari & iam non oues neq; agnos ſed hædos paſcere illos ſcilicet q p prauitate & laſciuia a ſiniſtris ſtatuti ſunt regis in iudicio p̄ſidētis: & cū tibi itroductæ i cubiculū regū oſtēderē quæ ſum/ma ſunt bona: ſi nō cognoueris temetip̄am oſtendā ti bi etiā quæ ſūt ultima mala ut ex utroq; pficias tā ma lox metu q̄ bonox deſiderio. Si em̄ neſcieris temetip ſam & ignorātia tui uixeris nec ſcientiæ ſtudiū geſſeris ſine dubio nec tabernaculū ꝓpriū habebis ſed & p pa ſtox tabernacula diſcurres & nūc in illius tabernacu/lis paſtoris paſces hædos inqetū aīal ac uagū: & pēnis deputatū. Hæc aūt patiēs eris donec rebus ip̄is & expi/mentis intelligas quātū mali ſit aīam neſcire ſeip̄am neq; pulchritudinē ſuā p quā p̄cellat cæteras nō uirgi nes ſed mulieres illas. ſ. quæ corruptionez paſſæ ſunt nec in uirginitatis ītegritate pmāſerūt. Hæc ſunt quæ ſpōſus poſt illa oīa quæ locuta fuerat ſpōſa: auſtera q̄ dā cōminatiōe ſpōſæ aīos ad agnitiōis ſuæ curā ſuſci/tās: p ordinē ꝓpoſiti drāmatis dicit. Sed nūc cōſequē ter ut cætera ad xp̄m hæc & ad eccl̄iam referamus: qui ad ſpōſam ſuam ad aīas ſcilicet credentiū loquēs ſum mā ſalutis & beatitudinis in ſciētiæ agnitiōe cōſtituit. Quomō ergo aīa cognoſcat ſemetip̄am: nec facile pu to nec breuiter explicari poſſe tñ pluribꝫ pauca ex mul
S tis aperire tētabimus. Videt̄ ergo mihi duplici modo agnitionē ſui aīam capere debere. Quid q̄dem ſit ip̄a: & qualiter moueat̄: id eſt q̄d in ſubſtātia: & q̄d in affe ctibus habeat ut puta ut ītelligat ſi boni affectus ſi: aut nō boni: aut recti ꝓpoſiti aut nō recti: & q̄dē ſi recti ſit ſi erga oēs uirtutes eundē tenorē habeat: tā in intelli/gendo: q̄ in agendo: an erga neceſſaria tm̄ & q̄ in ꝑm ptu ſunt. Et utrū in eo ſit ut recipiat ꝓfectus ut augeat̄ in intellectu rerū augmētoq; uirtutū: an i iſto ſtet & re ſideat: i q̄d potuit puenire: & utrū erga ſemetip̄az tm̄/modo uacet excolendā an ut aliis ꝓdeſſe & cōferre ali q̄d utilitatis ſtudeat: uel in uerbo doctrinæ: uel in exē/plis geſtox poſſe. Si uero cognoſcat ſemetip̄am nō eē boni affectus neq; recti ꝓpoſiti: in hoc ip̄o ut ītelligat: utrū ei ſatis deſit & procul a uia uirtutū ſit: an in ip̄a iā poſita ſit: ſciatq; uiuere & incedere iam conet̄ cupiens quæ in ante ſunt appræhendere & retro ſunt obliuiſci ſed nondū appropīquauerit aut proxima q̄dē ſit: nō/dum tñ ad ꝓfectionē uenerit. Sed & utrū in eo opus ui det̄ eſſe aīæ cognoſcentis ſemetip̄am ſcire: ſi hæc ip̄a q̄ opat̄ mala: ea ex affectu & ſtudio operet̄: an fagilitate
Ro.7. quadā & ut ille ait: ꝙ quaſi nō uult agens: & quæ odit faciens: & rurſus ea quæ bona ſunt affectibus & recto ꝓpoſito gerere uideat̄: uerbi gratia. Si iracundiā apd̄ aliquos quidē cohibet apud aliquos aūt effert: an ſem per eam cohibet: & apud nullū omnino profert. Simi liter & iuſticiā ſi in aliqbus quidem negociis uincit: in aliquibus aūt recipit: an in omnibus oino nō recipit. Ita & timorē aliaq; ſimiliter quæ uirtutibus uident̄ eē contraria: adhuc & iſtud opus eſt aīæ cognoſcētis ſe ſi gloriæ multū cupida ſit: aut parum aut omnino nihil Quod inde collīgit: ſi laudibus multum aut mediocri/ter, delect̄: aut oino nihil. Et ſi i obprobriis ſatis: aut parum aut oino nihil cōtriſt̄. Sed in dādo & accipiē do cognoſcentis aīæ ſemetip̄am ſunt quædā indicia ſi quod tribuit & præbuit ita cōmunicabili affectu: & q̄ſi cui æquitatem haberi inter homines placeat. An util le ait ex triſticia: aut neceſſitate: uel certe gratiā ſiue ab accipientibus: ſiue ab audientibus querens. Sed & i ac cipiendo anima quæ cognoſcit ſemetip̄am: obſerua/bit utrū indifferenter habeat ea q̄ accipit an uelut ſup aliquo bono gaudeat. Sed & in intellectu penſabit ſe metip̄az huiuſmodi anima ut cognoſcat an facile mo ueatur cuiuſcūq; ueriſimiliis iudicio: & ſubrepat̄ ei ar/te uel ſuauitate uel calliditate ſermonum an raro hoc an nunq̄ omnino patiatur. Sed ſufficiant hæc in hoc agnitionis genere a nobis dicta. Poſſibile eſt em̄ uolē ti horum ſimilitudinē & alia inumera colligere qui/bus cognoſcere ſemetip̄am aīa probet̄: & pulchritudi nem ſuam quā ad imaginē dei in conditione ſuſcepit ſi reparare ac reſtituere potuerit contemplari. Hoc igi tur eſt quod p̄ſens ſermo ſub ſpecie mulieris aīam do cet: ut cognoſcat ſemetip̄am & ait. Niſi cognoueris te metip̄am: hoc eſt niſi per ſingula quæ ſupra memora/uimus duxeris ſenſus tuos: & diſcretionem ſingulorū tenueris quæ agenda ſit: quæ cauenda: quid deſit tibi & quid abundet q̄d emendandum ſit: quidve ſeruan/dum. Sed ſi uolueris indifferenter agere inter cæteras animas: communis uitæ hominum: quas hic mulie/res appellat: inter quas tu pulchra es: utpote quæ iam oſcula uerbi dei ſuſceperis: & cubiculis ei⁹ archana p ſpexeris: ſi inquā non te cognoueris ſed indifferenter ut cōmune uulgus agere uolueris: exi in ueſtigiis gre/gum. i. eſto in reliquo grege: ſi nihil egregiū poſt hæc omnia quæ in te collata ſunt agis: neq; temetip̄am co gnoſcens a conuerſatione gregali ſequeſtraueris: & eris non ſolum in grege: ſed in ueſtigiis gregum. Vlti V mus enim fiet & nouiſſimus: qui primatus ſuos nō in/tellexerit. Et ob hoc ubi iā ſciam neglexerit neceſſe eſt ut circūferatur omni uento doctrinæ ad deceptionē et rorum: ita ut modo quidem apud illum paſtorem. i.

doctorē uerbi tabernaculū ponat: nūc uero apud aliū & sic ubiq; circūferat: pascēs nō oues qd est aīal simplex sed hædos lasciuos. s. & inquietos sensus atq; ad pctm̄ deputatos diuersis doctoribꝰ excolēs ad hoc ipsum quæsitis & hæc erit pœna culpæ illius aīæ quæ seipam nō custodierit agnoscere & illū solū sequi pastorem qui aīam suā posuit p ouibus suis. Hæc est una species: qua ītelligere semetipam aīa in affectibus & actibus suis debeat. Illa uero alia ps ꝑfundior est & difficilior qua iubet aīa quæ tm̄ iam ī mulieribus pulchra ē agnoscere semetipam. Quod si obtinere potuerit speret sibi bona oīa si minus sciat exeundū sibi post uestigia gregū: & pascendū hædos ī tabernaculis pastorū alienorū a se. Videamus ergo & incipiamus ꝑ uiribus etiā huius ptis agnitionē discutere. Dicit p ꝓphetā sermo diuinus. Illumíate nobis lumē sciētiæ. Sed ī donis Exo.1. spiritalibus unū quidē donū maximū ē: qd p spiritū sanctū ministrat sermo sciētiæ: cuius sciētiæ opus illd principale ē qd in euāgelio scd'm Matheū quidē ita dicit. Nemo nouit filiū nisi pater: neq; patrē qs nouit nisi filiꝰ & cui uoluerit filiꝰ reuelare. In Luca aūt ita ait Luc.10. Nemo scit qd sit filius nisi pater & nemo scit qd sit pater nisi filius & cui uoluerit filius reuelare. Scd'm Iohānem uero ita scriptū ē. Sicut agnoscit me pater: & ego agnosco patrē. In. xlv. uero psalmo dicit. Vacate & cognoscite: qm̄ ego sum deus. Legit: principale munꝰ sciētiæ ē cognoscere tinitatē. Scd'o uero in loco cognosce Sap.7. re creaturā eius: scd'm eū q dicebat. Ipe em̄ noui horū quæ sunt sciam uerā substantiā mūdi & uirtutē elemētoꝝ initiū & finē & medietatē tēpoꝝ: & reliqua. Inter hæc ergo aīæ erit quædā etiā sui agnitio p quā scire debet quæ sit eius substātia utrū corporea uel īcorpea: & utrū simplex uel ex duobꝰ aut tribus: an uero pluribꝰ cōpositā. Sꝫ & iuxta quorūdā quæstiōes utrū facta an oīno a nullo sit facta & si facta sit: quō sit facta. Vtruꝫ ut putāt aliq in semine corpali etiā ipius substātia cōtinet & origo eiꝰ pariter cū origine corpis traducit. An pfecta extrinsecus ueniēs parato iā & formato ītер uiscera muliebria corpe induit: & si ita sit utrū nup creata ueniat & tūc primū facta cū corpꝰ uidet eē formatū ut causa facturæ eius aīandi corpis necessitas extitisse credat: an priꝰ & olim facta ob aliquā cām ad corpꝰ sumendū uenire æstimet & si ex causa aliqua ī hoc deduci credit: quæ illa sit causa ut agnosci possit: sciētiæ opus ē. Sed & illud reqrit: utrū semel tm̄ corpe īduat & id postmodū depositū ultra nō quærat an cū semel susceptū deposuerit iterū assumat: & si scd'o sumptum semp habeat an aliqn̄ iterū abiiciat. Et si qdē scd'm auctoritatē scripturaꝝ cōsūmatio īmutet mūdi & corruptibilis status hic ī īcorruptibilē murabit ambiguū nō uideri q; in p̄sentis uitæ statū scd'o aut tertio ī corpꝰ uenire possit. Nā si recipiat hoc necessario seq; ut hmōi successiōibus cōsequētibꝰ finē nesciat mūdus & adhuc cognitionē sui aīa reqrat: si ē aliqs ordo aut sunt aliq spūs eiusdē substātiæ cū ipa. Alii uero nō eiusdē sed diuersi ab ea id ē si sunt & alii spūs rationabiles ut ipa ē & alii carētes ratione & si eadē ē ipius quæ & angeloꝝ substātia: qm̄ rōnabile a rōnabili nequaq; differre credit. Aut si nō ē qdē talis p substātiā sꝫ erit talis p gratiā: si meruerit an nō possit oīno similis effici angelis: nisi hoc naturæ suæ q̄litas aut similitudo recepit. Reddi em̄ posse uidebit qd amissum ē: nō tm̄ cōferri id qd ex initio cōditor nō dederit. Sed & hoc adhuc ad cognoscēdā semetipam aīa reqrat si uirtus aīæ eius accedere pōt & decedere. An est īmutabilis: an acquisita semel ultra nō defluit. Et quid opus est plura cōmemorare: quibꝰ ex causis semetipam cognoscat anima: ne forte si neglexerit perfecte semetipsaꝫ cognoscere: exire iubeatur ī uestigiis gregū: & pascere hædos & hoc nō in ꝓprio tabernaculo sꝫ in tabernaculis pastorum cum præsto sit uolēti hæc persiqui largissimas occasiones ex his quæ supra memorauimus sumere in quibus sese exercere in sermone sciētiæ ꝑ uiribus possit. Dicā- Y tur uero hæc a uerbo dei etiā ad animā quæ in ꝓfectibus quidē posita est: nondū tm̄ ad summū perfectiōis ascendit. Quæ pro eo quidem q; proficit pulchra dicitur. Vt autem peruenire possit quo ad imperfectioneꝫ fiat ad eam cōminatio necessaria. Quod nisi p ista singula quæ supra diximus semetipam cognouerit uigilāter exercuerit in uerbo dei & lege diuina: continget ei de his singulis opiniones colligere diuersorum. & sequi homines nihil egregiū nihil ex spiritusancto locutos hoc est enim ire in uestigiis gregrū: & eoruꝫ doctrinam sectari. qui ut si ipi permanserint peccatores: nullum peccantibus remediū prouidere potuerint. Quos qui sequitur hædos utiq; qui peccatorum iudicium tenent: uidebitur pascere: circuiens tabernacula pastorum: diuersas scilicet sectas philosophorum. Intuere ergo pleniꝰ q; terribile est quod sub hac adumbratur figura. Exi inquit in uestigiis gregum quasi ad eam loquitur quæ intus iam sit anima: & intra mysteria collocatos: pro eo tamen q; negligat semetipsam cognoscere: & requirere quid sit: & quid uel quomodo agere debeat quidve non agere dicit ei: exi tu: quasi quæ ob hanc desidiæ culpam foras mittatur ab eo qui præest. Sic ingens aīæ periculum ē: sciam sui agnitionēq; ne-

gligere. Sed fortasse ꝗa duplicē expositionē dedimus agnitionis suæ aīæ: uidebit cuipiā scd'm eam qdē quæ de moribꝰ & de actibꝰ suis discutere negligit & inqre re de ꝓfectibus suis aut pscrutari de uitiis: merito ei dici: exi ꝓ quod uideat quasi de interioribus foras ꝓpelli. Si uero scd'm æditionē aliā qua diximus q̄ naturaꝫ substantiāq; suā agnosci debeat & statū uel in quo fuerit: uel in quo erit graue credetur. Quæ enim facile talis aīa inueniet ita ꝓfecta ita ꝑpotēs cui horuꝫ oīm ra
Z tio & intelligētia pateat. Ad hoc rñdebimꝰ qm̄ sermo qui habet in manibus nō ad oēs aīas fit neq; ad adolescētulas hic quidē loquit spōsus neq; ad cæteras mulieres neq; ad octoginta cōcubinas: aut sexaginta reginas sed ad illā quæ iter oēs mulieres sola pulchra dicit & ꝓfecta. Vñ apparet ad dilectas q̄sq; aīas hæc dici: qbus cū gratia multa sentiendi & intelligēdi a deo data sit negligūt tñ sciæ ptes & cognoscēdi semetipas nullum adhibēt studiū. His ergo cōminat sermo diuinus: qa qbus multū dat: multū ex eis exigit: & humilis quidē uenia & misericordia dignꝰ erit potētes aūt potēter cruciabunt. Si ergo & tu aīa quæ pulchrior es & eminētior inter cæteras (Verbi gratia doctrinis) negligas temetipam: & ignorātia tui maneas quō potērunt uel hi q ædificari desiderāt ístrui uel cōuinci & argui cōtradicētes Digne ergo cū cōminatiōe q̄da ad eā dicit: Exi tu in uestigiis gregū: & pasce hædos tuos in tabernaculis pastoꝝ. Potest ad hoc trahi etiā illud
Leui. 20. qd' Moyses scribit. Quod si q̄ israelitica mulier adulterauerit lapidet. Si uero filia sacerdotis: ignibus exuratur. Sic ergo iusta uidebit esse cōminatio ī eos q capaces esse possunt ad agnitionē & sciētiā sed ꝓ desidiā negligūt. In quos iustissima ídignatio sponsi ē: quia scit
Mat. 24. unius negligentiā cedere ad dāna multorum. Similis enim uidebit hmōi aīa uel illi q acceptū denariū abscondit in terrā ne lucri aliqd ex eo pecuniæ dñs acqreret: uel illi quē occidisse dicit deus qa malignꝰ erat
Geñ. 38. Onaz. ſ. qui accepta semina scientiæ naturalis posteri
A tati inuidēs ꝓfundebat ī terrā. Pastores quoq; sicut & ante iā diximus: si quidē ad ecclesiā cōminationis hic sermo fit mūdi huius principes accipiēdi sunt: uel illi angeli: sub quoꝝ cura relíquæ gētes habent siue sorte in hoc siue secretioribus causis qbusdā seductæ. Si uero ad unāquāq; animā cōminatio ista referat: quæ semetipsam negligit agnoscere sapientes & magistri huius sæculi intelligendi sunt docētes sapiam huius mūdi ut in summa hoc intelligat qa necesse est aīam eā ꝑcipue quæ bona & pulchra ē sensibus & ingenio uigilans cognoscere semetipam: & dare operā ad agnitionem sui ꝓ exercitia doctrinæ & studia diuina: ac ꝓ hoc agi spū dei & spū adoptiōis. Aut si talis hæc aīa semet ipā neglexerit & a diuinis studiis declinauerit necesse ē eā operā dare studiis mūdaniis & sapiētiæ sæculi: & agi spū mūdi huiꝰ iterū ī timore. Quod designat apostolus cū dicit. Nos aūt nō spiritū huius mūdi accepi- Rom. 8
mus sed spiritū qui ē ex deo. Et iterū. Nō accepistis eñ iterū in timore spiritū seruitutis sed spiritū accepimus adoptionis in quo clamamus Abba pater. Hæc iterim nobis de præsenti loco occurrere potuerūt nūc iā conuertamur ad consequentia. Equitatui meo in curribꝰ Pharaonis: similēte arbitratus sum ꝓxima mea. Historicus quidē sensus hoc ē quod uidet ostendere. Sicut inquit tunc in ægypto cū Pharao psequens populum israel ꝓcessit in curribus & eqtatu: & meus hoc est dñi mei sponsi eqtatus lōge præcellebat currus Pharaōis: & ꝑstātior erat utpote q illos superauerit & ī mare demerserit: ita & tu ꝓxima mea sponsa præcellis oēs mulieres similis effecta equitatui meo q Pharaonis curribus compatus potētior utiq; ē & magnificentior: interrim uidet ordo sermonū ipsoruꝫ uerborūq; directio. Videamus aūt ne forte scd'm intelligentiā mysticam animas quæ sunt sub illo spiritali Pharaone & subspiritalibus nequitiis positæ: currus dicat eē Pharaōis & quadrigas eius q̄s ipse agit & ducit ad psequendū populū dei & ad opprimendū israel. Certū eñ ē quia tē- B
tationes & tribulatiōes: quas excitāt dæmones sctis ꝓ aīas aliquas: excitant ad hoc ipsum aptas & cōuenientes. Quibus tanq̄ curribus ascēsis exagitāt & ꝑpugnāt uel ecclesiam dei uel singulos quosdā fideliū. De eqtatu uero dñi qui sit eius iste equitatus in Exodo quidē Exo.
ubi supant currus Pharaonis demergunt in mare nihil legimꝰ scriptū: nisi tantū q̄ dñs currus Pharaonis & exercitū eius proiecit in mare rubrū. Inuenimus tamen quarto regnoꝝ libro: q̄ Helisæus de aduētibꝰ hostium qui cū equitatu & curribus uenerant formidāti puero suo dicit. Ne timeas: quoniā plures sūt nobiscū 4. Reg. 6
q̄ cum illis. Et orauit inquit Helisæus & dixit. Dñe api oculos pueri huius ut uideat. Et aperuit dominus oculos eius & uidit. Et ecce mons plenus equitibus erat. Et currus ignei in circūitu Helisæi qui descenderāt ad eum. Sed & in ꝓpheta Abacuc manifeste & euidenter Abac. 3
legimus de equitatu domini & q̄ ascendāt equos suos Sunt ergo scripturæ uerba hæc. Nunquid fluminibus irasceris dñe aut in fluminibus furor tuꝰ aut ī mari rubro ímpetus tuus quia ascēdens equos tuos: & equitatꝰ tuus salus. Sunt ergo equi dñi quibus ascēdit & equitatus eius. Quos ego non alios esse puto q̄ illas aīas

quæ frenũ diſciplinæ eius accipiunt & iugũ portãt ſuauitatis eius & quæ ſpũ dei aguntur & i hoc ẽ eis ſal9. In reuelatione iohãnis legimus q̃ apparuit ei equus & ſedens ſup eũ quidẽ fidelis & uerus & cũ iuſticia iudicãs cui9 nomẽ eſt uerbũ dei. Ait ergo: & uidi cœlũ apertũ & ecce equus albus: & q̃ ſedebat ſup eũ uocabat fidelis & uerus: & cũ iuſticia iudicãs & pugnans: & oculi eius ſicut flãma ignis & ſup caput ei9 diademata multa habẽtia nomẽ ſcriptum qd̃ nemo nouit niſi ipſe: & adopertus erat ueſtimentũ ſanguine cõſperſum & uocabat nomẽ eius uerbũ dei. Et exercitus eius erat i cœlo: & ſequebant eũ in equis albis induti biſſyno albo puro. Sed opus ẽ gratia dei q̃ horũ nobis aperiat ĩtellectum. quo poſſumus aduertere: qd iſtæ indicẽt uiſiones q̃ ſit equus albus & qui ſit q̃ ſedet ſup eũ cuius nomen eſt uerbũ dei. Et forte quidẽ dicet aliquis albũ eẽ equũ corpus qd̃ aſſumpſit dñs & quo ille q̃ in pr̃icipio erat apud deũ de9 uerbũ uel ueſtit9 uel uectus ẽ. Ali9 aũt animã dicet: quã aſſumpſit primogenitus oĩs creaturæ: & de qua dicebat. Poteſtatẽ habeo ponẽdi eã: & poteſtatẽ habeo iterũ ſumẽdi eã. Alius uero utrũq; ſimul corpus atq; animã: quaſi ubi peccatum nõ fuerit equũ dici albũ putabit. Alius adhuc q̃rto loco eccl'ia3 dicet q̃ & corpus eius nominat albũ uideri equũ: q̃ſi non habẽtẽ maculã aut rugã quã ſibiipſe ſanctificauit lauacro aquæ Scd'm hæc aũt ſingula etiã illa accipi q̃ ſequunt militiã cœli & exercitũ uerbi dei & quõ ſinguliquiq; eorũ ſequẽtes uerbũ dei eqs albis ſedeãt: & biſſynis albis ĩduãtur & mũdis. Huic ergo equo albo quo ipſe uehit q uerbi dei appellat uel huic equitatui cœleſti qui eũ ſequit in albis nihilominus equis compat & ſimilẽ facit xp̃s eccleſiã ſuã. In currib9 aũt Pharaonis uel ita poſſumus accipere: ut q̃tũ hic dñi eqtatus eqtatum & currus Pharaonis eminet & p̃cellit: tantũ tu q̃ pulchra es in mulieribus p̃cellis & emines oẽs reliq̃s aĩas quæ adhuc iugum Pharaonis portant & ſeſſores eius patiunt uel certe q̃ equitatus hic meus q lauacro aquæ mũdatus purus & cãdidus factus ẽ & uerbũ dei meruit habere ſeſſorẽ ex curribus aſſumptus ẽ pharaonis. inde em̃ oẽs ueniũt credẽtes quia xp̃s uenit in hũc mundũ peccatores ſaluos facere. Hoc ergo modo põt explanari uerſiculi huius ſenſus. Equitatui meo q̃ fuit ante in curribus Pharaonis: & nũc ſequit me in equis albis purificatus lauacro aquæ ſimilẽ te arbitror p̃xima mea. Beatæ ergo ſunt illæ animæ quæ dorſum ſuũ curuauerũt ut ſuſcipiãt ſeſſorẽ uerbum dei ſup ſe & frena eius potiũtur: ut quocũq; ipſe uoluerit flectat eas et agat abenis præceptorum ſuorum: quia iã non p̃pria uoluntate incedunt: ſed ad oĩa ducunt & reducũt uolũtate ſeſſoris. Et fortaſſis uidebit ſcd'm hoc q̃ ex multis aĩabus cõgregata ẽ eccleſia: & exẽplu3 uitæ accepit a Xp̃o: qd̃ nõ ta3 ab ipſa deitate uerbi dei accepit quæ utiq; ſupeminet eos actus uel affectus: q ad exẽplũ dari hoĩbus debeãt: ſed illa aĩa quæ aſſumpta ẽ ab eo in qua fuit ſumma p̃fectio: illa ſit ad exẽplũ poſita: et ipſa dicat hic p̃xima mea cuius ſimilitudinẽ habere debeat etiã eccleſia: quæ ex multis congregat aĩabus illis. ſ. quæ prius fuerãt ſub iugo & curribus Pharaonis et eqtatus dñi appellant. Quæ aũt ex duab9 expoſitio cõuenire magis p̃poſito uerſiculo uideat p̃babis etiã tu q legis. Quã ſpecioſæ factæ ſunt genæ tuæ: tã q̃ turturis ceruix tua: ſicut redimicula. Ordo drãmatis huiuſmodi uidet habere cõſequẽtiã: qd̃ poſtea q̃ auſteriore uſus ẽ cõmonitiõe ſpõſus ad ſpõſam p̃teſtatus ei qd̃ niſi cognoſceret ſemetipam exitura eſſet i ueſtigiis greguz et paſceret nõ oues ſed hædos erubuerit ſuper auſteritate præcepti ſed et rubor uerecũdiæ diffuſus in uultu ſpecioſas effecerit genas eius: et multo q̃ fuerãt pulchriores. Nõ ſolũ aũt genæ ſed et ceruix eius tã decora ſit reddita q̃ſi monilium redimiculis adornata. Pulchritudo ergo genaruz turturibus cõparat: q̃ per hmõi aues ſimul honeſtas uult9 et alacritas indicetur Hæc ẽ hiſtorici drãmatis explanatio. Sed ueniam9 ad rem. Paulus apoſtolus ſcribens ad eccleſiã Corinthiorum ita ait: Corpus aũt non ẽ mẽbrum unũ ſed multa et ſi dixerit pes qa nõ ſum manus nõ ſum de corpore: nõ p̃pterea nõ eſt de corpe: et ſi dixerit auricula qa nõ ſum oculus nõ ſum de corpe: nõ p̃pterea nõ ẽ de corpore. Si totũ corpus ẽ oculus ubi ẽ auditus. Si totũ auditus ubi odoratus. Nũc aũt deus poſuit unũquodq; mẽbrũ i corpe ſicut uoluit. Et cũ plura diſputaſſet: ad ultimũ dixit. Vos aũt iſtis corpus xp̃i et mẽbra ex pte. 1.Cor.12

Et iterũ ad Epheſios ſcribẽs dixit. Subiecti inuicẽ in timore xp̃i. Mulieres uiris ſuis ſubiectæ ſint ſicut dño qa uir caput ẽ mulieris ſicut et Xp̃s eſt caput eccleſiæ. ipſe Saluator corpis: ſed ſicut eccleſia ſubiecta eſt Chriſto ita et mulieres uiris ſuis in omnibus. Viri diligite uxores ueſtras: ſicut et Xp̃s dilexit eccleſiã ſuam: et ſemet ipſum tradidit p̃ ea: ut eã ſanctificaret lauacro aq̃ in uerbo: ut ipſe ſibi præpararet gloriioſam eccleſiam: nõ habentem maculam aut rugam: aut aliquid huiuſmodi: ſed ut eſſet ſancta et immaculata. Et poſt pauca. Nemo inquit enim aliquando carnem ſuam odio habuit: et nutrit er fouet eam: ſicut et Chriſtus eccleſiam: quia membra ſumus corporis eius: et reliqua. Hoc ergo edocemur: quomodo ſponſa Chriſti Ephe.5.

quæ est ecclesia etiã sit corpus eiꝰ & mẽbra. Si ergo audias spõsi mẽbra nominari: ecclesiæ mãbra dici itellige in qbus sicut sunt aliqui q dicunt oculi: ꝑ intelligẽtiæ sine dubio ac scientiæ lumine: & alii aures ꝑ audiẽdo uerbo doctrinæ: alii manus ꝑ bonis operibus religiosisq; ministeriis. Ita sunt alii q & genæ eiꝰ appellentur. Genæ aũt partes uultus dicunt in qbus honestas & uerecũdia aiæ agnoscit ꝑ qd̃ sine dubio illi in membris ecclesiæ declarant: q castitatis & pudicitiæ exco/lunt honestatẽ. Pro his ergo ad omne corpus sponsæ dicit: q̃ ꝑ specios æ factæ sunt genæ tuæ. Et obserua quia nõ dixit. Quã specios æ sunt genæ tuæ: sed q̃ ꝑ specios æ factæ sunt ut ostẽdat prius quidẽ nõ eas ita fuisse spe/cios as sed postea qñ susc epit oscula sponsi & ipẽ q lo quebat ꝑ ꝓphetas prius affuit: & mũdauit sibiipsi ec/clesiã suã lauacro aquæ & fecit eam nõ habere macu/lam aut rugã: & agnitione ꝛ sui ꝓstitit ei: tũc factæ sunt specios æ genæ eius. Tũc em̃ castitas & pudicitia & uirginitas quæ priꝰ nõ fuerat ꝑ eccl'iæ genas specioso decore diffusa ẽ. Quæ tñ genarũ species id ẽ pudicitiæ & castitatis turturibus compat'. Turturũ ferũt hmõi natura esse ut neq; masculus ꝑter unã fœminã adeat aliã nec fœmina plus q̃ unũ patiat' marẽ: ita ut si accidat altero intercepto supesse alterũ: pariter cũ cõiuge extinctus sit ei cõcubitus amor. Cõuenienter ergo simili tudo turturis aptat' eccl'iæ q̃ uel alteriꝰ uiri post xp̃m coniugiũ nesciat uel q̃ cõtinẽtiæ et pudicitiæ in ea tã q̃ turturũ uolitet multitudo. Scd̃m hãc itelligẽtiam etiã F ceruicẽ sponsæ accipiamus. Quæ sine dubio illæ itelligi debeãt animæ quæ xp̃i iugũ susc ipiũt dicẽtis. Susci/
Mat. 11. pite sup uos iugũ meũ: qa iugũ meũ suaue est. Obediẽtia ergo eius ceruices eius appellant'. Cexuix ergo eius specios a facta ẽ sicut redimicula: & merito. Quã enim prius ꝑuaricatiõis inobediẽtia turpẽ fecerat nũc obe/diẽtia fidei specios am fecit & pulchrã. Ceruix ergo tua specios a facta ẽ sicut redimicula. Ad utrũq; em̃ subau/dit' specios a facta ẽ: sicut redimicula. Redimicula hic dicit cõstrictiones uel cõnexiones moniliũ q̃ in ceruicibus sedere solẽt: ex qbus deducit' & descẽdit ꝑ omne collũ reliquus ornatus. Ipsi ergo ornamẽto qd̃ cerui/cibus imponi solet ceruicẽ spõsæ compauit. Quod di/ctum ita aduertimus. Ceruice ꝛ diximus subiectionẽ & obediẽtiã dici ꝑ eo q̃ q̃si iugũ Xp̃i susc ipiat & fidei eiꝰ obedientiã præbeat. Ornamẽtũ ergo ceruicis eius q̃ ẽ obedientia: Xp̃us est. Ipse em̃ prior factus ẽ obediens usq; ad mortẽ & sicut ꝑ uniꝰ Adæ. i. inobedientiã peccatores cõstituti sunt multi: ita & per unius obediẽtiã Xp̃i dũtaxat iusti cõstituent' multi. Ornamentũ ergo & monile ceruicis ecclesiæ obedientia Xp̃i est, Sed & ceruix ecclesiæ id est obediẽtia eiꝰ similis effecta ẽ obediẽtiæ xp̃i: qd̃ est monile ceruicis. Magna ergo in hoc laus spõsæ est magna ecclesiæ gloria ubi imitatio obediẽtiæ eius exæquat' obediẽtiæ xp̃i quẽ imitat' ecclesia. Hæc itẽ ipa species monilis etiã i Genesi memorat' a iu Gẽ da patriarcha Thamar nurui suæ qñ cũ ea q̃si cũ meretrice cõcubuit data. Quod nõ oĩbus patet mysterium, G itellgit' ꝑ hoc q̃ xp̃us ecclesiæ: quã ex multoꝝ dogmatum prostitutione collegerat futuræ ꝑfectiõis hæc dedit pignora: & istud obedientiæ monile ceruici eiꝰ imposuit. Similitudines aurí facies tibi cũ distinctionibꝰ argenti quo aduscq; rex sit in recubitu suo. Supra dixi/mus q̃ species drãmatis libellus hic ordinatus perso/narum imutatione contexit' & nunc ergo uident' hæc amici uel sodales sponsi ad sponsa ꝛ locuti q secũduꝫ intelligentiã mysticã & ut supra iã diximus aut angeli uel etiã ꝓphetæ aut patriarchæ possunt itelligi. Nõ em̃ tunc solũ cum post baptismum iohãnis in deserto tẽtatus est a diabolo dñs accesserũt angeli & ministra uerũt ei sed ante aduẽtũ ꝑsentiæ corporalis ministrauerunt semper. Nam & lex dispositа in manu per angelos dicitur mediatoris. Sed ad hebræos scribẽs apostolus dicit. Si em̃ qui per angelos habitꝰ est sermo factus est firmus. Ipsi ergo erant uelut auctores & procuratores appositi puulæ sponsæ cum pædagogo lege: donec plenitudo temporum ueniret & mitteret deus filium suum natũ ex muliere factũ sub lege & adduceret eam sub auctoribus & procuratoribus & pedagogo lege: ut ipsiꝰ uerbi dei oscula doctrinã scilicet uerbaq; susciperet. Anteq̃ ergo tempus horum adesset: in multis angelorum ministerio excolebat' sponsa qui apparebant tunc hominibus & loquebantur ea quæ respondebat & tempus. Non em̃ tu mihi ex aduẽtu saluatoris in carne sponsam dici aut ecclesiã putes sed abinitio humani generis & ab ipsa cõstitutione mundi. Immo ut Paulo duce altius mysterii huiꝰ originẽ repetã ante etiã cõstitutionẽ mũdi. Sic em̃ dicit ipe. Sicut ele/Epl git in xp̃o ante cõstitutionẽ mundi ut essemꝰ sancti & immaculati coram ipso in charitate prædestinãs nos in adoptionẽ filioꝝ. Sed & i psalmis scribit' Memẽto congregationis tuæ domine. quã cõgregasti ab initio Prima etenim fundamenta cõgregatiõis ecclesiæ statim ab initio sunt posita. Vnde & apostolus dicit ædificari ecclesiam nõ solum super apostolorum fundamentũ sed etia ꝛ prophetarũ. inter ꝓphetas aũt numeratur & Adã: qui magnum mysterium prophetauit in H Christo & in ecclesia dicens. Propter hoc relinquet

homo patrē suū & matrē suā:& adhærebit uxori suæ: & erūt ambo in carne una. Euidēter em̄ de his dictis ei⁹dicit ap̄lus.Quia mysteriū hoc magnū sit.Ego aūt supra dico in Christo & i eccl̄ia:sed & idē ap̄lus cū dicit. Sic em̄ eccl̄ia⁊ dilexit ut semetip̄m traderet p ea sāctificās lauacro aquæ nō utiq; oñdit eā pri⁹ nō fuisse:quo em̄ dilexisset eā quæ non erat.Sed eā sine dubio dilexit q̄ erat.Erat aūt in oibus sanctis q ab initio sæculi fuerāt facti.Diligens igit̄ eā uenit ad eā.Et sicut pueri sui cōi cauerūt carni & sanguini similiter & ip̄e pticeps fact⁹ est eorūde⁊ ac semetip̄m p eis tradidit.Ipsi em̄ erāt ec clesia quā dilexit:ut eā uel nūerositate augeret uel uir tutibus excoleret uel pfectionis charitate de terris trā sferret ad cœlū.Ministrauerūt ergo & pphetæ ab ini/ tio.ministrauerūt & angeli.Quid em̄ aliud fiebat tūc cū apparuerūt tres uiri Abrae sedēti ad quercū mābræ Licet illa angelorū species plus aliqd q̄ angelicū oñ derit misteriū nā trinitatis sibi misteriū pdebat̄. Hoc erat & in Exodo.Cū angelus dñi dicit̄ in flāma ignis apparuisse moysi i rubo.Cōtinuo aūt in subsequētib⁹ dñs & deus loq; i angelo scribit̄ & ip̄e deus esse Abraā & deus Isaac& deus iacob designat̄.Quod qdē hære/ ticoꝝ legentes dixerūt:Deū legis & pphetarū lōge in feriorē esse q̄ iesum xp̄m & spiritu⁊ sanctum & eousq; impietatē suā ptenderunt:ut plenitudinē qdē in Xp̄o ponāt & i spiritusancto.Imp fectionē uero & ifirmita tem i deo legis.Sed hæc alias.Nunc autē nobis pposi tum ē oñdere quō sc̄i angeli q ante aduētu⁊ xp̄i uelut puulæ adhuc sponsæ tutelā pcurabāt ip̄i sunt amici & sodales spōsi:q ad eā dicere uideant̄.Faciamus tibi si militudines auri cu⁊ distictionibus argēti usq; quo rex sit in recubitu suo.Indicāt ergo q ip̄i faciāt spōsæ nō aurum(neq; em̄ habebāt tale auru⁊ q̄le dignum erat offerri sponsæ)sed p auro similitudines auri se facere pmittunt.Et nō unā similitudinē sed multas. Ita etiā dicunt de argēto sed quasi habētes licet puam argenti materiā pmittunt ei se facere nō similitudines sed di/ stinctiones argēti utpote quibus nō tāta abūdaret ar/ genti materia ut cōnexū aliquid & solidū opus ex eo pducere possent sed distinctiōes solas ac signa q̄dam pua uelut puncta interseretēt illi opi:qd̄ ex auri simi/ litudine faciebant.Hæc ergo amici spōsi illi de quib⁹ supra diximus sponsæ faciunt ornamēta. Sed quid in his secreti contineat̄ & quid elocutionis nouitas ipsa parturiat:omnipotētis uerbi ac spōsi patrē præcemur ut ip̄e nobis arcani huius claustra patefaciat:quo pos simus non solum ad intelligenda hæc illuminari:ue/ rumetiā ad pferenda:ac sc̄d̄m mensurā eoꝝ:q lecturi sunt moderationē eloquii spiritalis accipere.Auri spe I ciem in multis sæpe oñdimus fugurā tenere intelligi/ bilis & incorporeæ naturæ.Argentū uero uirtutē uer/ bi ac rōnis sc̄d̄m q̄ & dñs dicit per pphetā. Dedi uo/ Ioel.3. bis argentū & aurū uos aute⁊ feciſtis argēteа & aurea bahalim:ostendens p hæc & dicēs:qa dedi uobis sen sum & rationē qua me deū & sentire possetis & colere uos aūt & sensum & rōnem quæ in uobis est ad colen da dæmonia trāstuliſtis.Sed& eloqa dñi eloqa casta: p̄s.11. argentū igne pbatū.Et itē in aliis argentū ignitū iusti lingua memoratur.Cherubin uero aurea dicunt̄: qm̄ Pro.10. quidem plenitudo scientiæ dei interprætant̄ sed & cā delabrum in tabernaculo testimonii aureū & soliduꝫ poni iubebat̄:quod mihi uidet̄ donū tenere natura/ lis legis in qua lux sciētiæ habet̄.Sed quid opus ē mul ta congregare testimonia:cū in promptu sit scire uolē tib⁹ in multis scripturæ locis hoc indicari quod aurū ad sensum mentēq; reuocet̄:argentum uero ad uerbū atq; eloquia referat̄.Nūc ergo properemus ad cōtem plandum quomodo sc̄d̄m ea quæ præmisimus amici sponsi dicat se similitudines auri facere sponsæ cū di/ stinctionibus argenti.Videt̄ ergo mihi q̄ lex quæ per angelos dispositа est in manu mediatoris q̄n quidem umbrā habeat futurorū bonoꝝ non ip̄am imaginem reruꝫ:& quæcūq; contingebant illis q in lege referun tur in figura& nō in ueritate cōtingebant ista oia simi litudines auri fuerūt nō aurum ueruꝫ.Quod.s. auruꝫ ueruꝫ in illis q̄ incorpea sunt & iuisibilia ac spiritalia intelligat̄.Similitudo uero auri in quo nō est ip̄a ueri tas.sed umbra ueritatis ista corpea & uisibilia accipiā tur.Verbi gratia:Similitudo auri fuit istud tabernacu lum manufactum de quo dicit apostolus.Nō em̄ ma/ nufacta ista introiuit iesus exemplaria uerorum sed in Heb.9. ipsum cœlum.Ergo quæ in cœlis sunt inuisibilia& in corporea illa sunt uera:ista autem quæ in terris uisibi lia & corporea:exemplaria uerorum dicunt̄ esse non uera.Ista tñ sunt quæ similitudines auri appellant̄:in quibus est & arca testamenti & propiciatorium & che rubin & altare incensi:& mensa propositionis & pa/ nes:sed & uelamen et columbæ ac seræ et altare holo caustoruꝫ:et ipsum tēpluꝫ atq; oia quæ in lege scripta sunt.Omnia hæc similitudines erant auri:sed & ip̄m aurum uisibile pro eo q̄ uisibile erat non erat aurum uerum:red similitudo erat illius ueri auri inuisibilis. Istas ergo similitudines auri fecerunt sponsæ ecclesiæ sponsi amici:angeli uidelicet & prophetæ qui mini/ strauerunt in lege cæteris q; mysteriis.Hoc opinor et Col.2. Paulus intelligens dicebat.in religione angelorum

in his quæ uult fruſtra iflatus ſenſu carnis ſuæ. Oīs ergo iudaicus cultus & religio ſimilitudines ſunt auri: K Cū aūt cōuerſus fuerit qs ad dñm: & ablatuꝫ fuerit ab eo uelamē tunc uidebit aurū uerū cuius auri anteq̄ ad eſſet & cognoſcēdū ſe p̄beret ſimilitudines fecerūt ſpō ſæ amici eius ut ex illis ſimilitudinibus cōmonita & p uocata ueri auri deſideriū caperet. Hoc em̄ factū indi/
1. Cor. 10 cat Paulus cū dicit. Hæc aūt in figura cōtingebāt illis. Scripta aūt ſunt ꝓpter nos ī quos finis ſæculoꝝ deue/nit. Sed de fine quidē qd̄ dicit Paulus non intelligas corporalē. Finis em̄ corporalis multos iueniet ꝓ qbꝰ non ſunt ſcripta hæc. Neq; em̄ hmōi de his recipiēt intellectū ſi finē ſæculoꝝ pfectionē rerū itellige q̄utiq; Paulo & ſimilibus eius aduenīſſe & ꝓpter ip̄os ſcripta hæc eſſe dicunt̄ ſed hæc ī excurſu diximus uolētes oſtēdere qūo amici ſpōſi dicāt ad ſpōſam facere ſe ei ſimilitudines auri cū diſtinctionibus argēti p ea. ſ. q̄ in lege & ꝓphetis p figuras & imagines & ſimilitudines & parabolas ſcripta tradiderūt. Sunt tñ in his & puæ q̄/dam diſtinctiōes argēti indicia. ſ. ſenſus ſpiritalis uerbi & iterp̄tatiōis rationabilis. ſ. & ualde rara & exigua Ante aduētū nāq; dñi uix ſicubi ꝓphetarum aliqs parum qd occulti ſermōis apuit. Verbū gratia ut Eſaias
Eſa. 5. cum dicit. Vinea dñi ſabaoth domus iſrael ē & domꝰ iuda nouella dilecta & iterū alibi. Aquæ multæ gētes
Eze. 23. multæ ſunt & Ezechiel nominans duas ſorores. Oollam & Oolibā aliā ſamariam diſtinguit eſſe & aliā iudæam & ſicubi talia q̄dā ipſis ꝓphetis iterp̄tātibꝰ aperiant̄ iſtæ diſtictiones argēti dicunt̄. Vbi uero Saluator & dñs noſter ieſus Chriſtꝰ aduenit nota faciēs omnia uerbo uirtuti ſuæ in paſſione eius iudiciū datū eſt: q̄ ea quæ in abſcōditis tenebant̄ & arcana erant ī lucem p̄ferent̄ & ad manifeſtationē uenient: per hoc q̄ uelū templi quo ad uiſum ſanctorū ſancta arcana uelabant̄ ſciſſum eſt de ſurſum eiꝰ uſq; deorſum palā fore denunciās omnibus q̄ intrinſecus uidebat̄ obtectū ſic ergo illud qd̄ per angelos & ꝓphetas miſtratū eſt ſimilitudo auri fuit cū diſtinctionibus puis & exiguis argeti. Hæc aūt quæ p ip̄m dñm noſtrū ieſum xp̄m tradita ſunt in auro uero & argēto ſolido collocata ſunt Hæc em̄ quæ p amicos ſpōſi facta ē ſimilitudo auri cū diſtinctionibus argēti nō in ſempiternū māſura ꝓmittitur: ſed tp̄s ei ſtatuit̄ ab illis ipſis dicētibus: uſq; quo rex ī recubitu ſuo. Cuꝫ em̄ recubās dormierit ut leo & ut catulus leonis & poſt hæc ſuſcitauerit eū pater & reſurrexerit e mortuis ſi q̄ fuerint cōformes reſurrectiōis eius iā nō ī ſimilitudine auri id eſt nō in rerū corpaliū cultu manebunt ſed uerum aurum ab ipſis percipient credentes & ſperantes nō ea quæ uidētur: ſed quæ nō uidētur nec quæ in terris ſunt ſed q̄ in cœlis ubi Chriſtus eſt in dextera dei ſedens & dicet. Quia & ſi cognouimus Chriſtū aliquādo ſcd̄m carnē ſed nūc iam nō nouimus. Nō ergo iam diſtictionibus puis argeti ſiꝫ in latitudinē diffuſo utent̄ argento. Audient em̄ quia in L illa auri ſimilitudine petra quæ ſequi dicitur & potum populo præbere Chriſtus eſt & mare baptiſmus eſt & nubes ſpūſſanctus eſt & māna uerbū dei eſt & agnus paſcæ ſaluator eſt & ſanguis agni paſſio Chriſti ē & uelum quod eſt in ſanctis ſanctorū quo diuina illa & arcana tegebant̄ caro eius eſt aliaq; munera ex eius reſurrectione patebunt non iam pua ut prius diſtinctione: ſed latiſſima expoſitione patefacta. Adhuc autem ut clarius fiat: qd̄ dicit uſq; quo rex ſit in recubitu ſuo: etiam de ſecunda Balaā prophetia quæ de Chriſto ita continet ꝓferemus. Orietur inquit ſtella ex iacob: & Nūm.
exiet homo de ſemine eius et dñabitur gentibus multis. Exaltabitur Gog regnū eius et creſcet regnū eius. Deus educet eum ex ægypto ſicut gloria unicornis: et comedet gentes inimicorum ſuorum: et craſſitudines eorum medullabit: et iaculis ſuis ſagittabit eos recumbens ut leo reqeſcet & ſicut catulus leonis. Quis ſuſcitabit eum. Conſidera ergo & ex his diligentius & uide quomodo omnia ſimilitudo auri uſq; ad extremum tēpus ad recubituꝫ regis. ſ. ſtare memoratur. Poſt hæc ergo exaltabit̄ Gog: id eſt ſuper tecta regnū eius cum uidelicet de terris ad cœleſtia fuerit tecta trāſlatuꝫ. Sed Iſa. 66.
de his plenius prout dominus dedit in numeroruꝫ libro proſecuti ſumus. Requiramus ſane ſi etiā ſanctis patribus ipſis & prophetis: qui miniſtrauerunt uerbū ante aduentum dñi noſtri ieſu Chriſti perfectionis huius ueriq; auri gratia data ſit an tantū futura hæcitellexerint & in ſpiritu uentura præuiderint. Atq; ob hoc Ioh. 14.
ſolum dixerit dominus de Abraā. Quia deſideraueritꝰ uidere diem eius & uiderit & lætatꝰ ſit q̄ ſcilicet in ſpiritu futura præuiderit: & magis fortaſſe hoc ita eē etiā ille ſermo confirmet qui ait. Multi iuſti deſideraueruꝫ uidere quæ uidetis: & non uiderunt: & audire quæ auditis & non audierunt. Quāuis nec illis potuerit defuiſſe perfectio ueniens ex fide. Quæ enim nos facta M
credimꝰ: hæc illi maiore cum expectatione futura credebant. Sicut ergo ex aduentu Chriſti credentes præteritorum fides ita & illos futurorū ad ſummā perfectionis adduxit. Quod ſi ad unāquāq; aīam referat̄ expoſitio: uidebit̄ q̄ donec paruula eſt adhuc anima & imperfecta: & ſub tutoribus & procuratoribus poſita: ſiue doctoribus eccleſiæ ſiue angelis: qui paruulorum

custodes esse dicunt: & uidere semp faciẽ patris: q̃ in cœlis est: similitudines auri fiũt ei cũ nõ solidis & fortibus alitur uerbi dei cibis: sed similitudinibus imbuitur: uelut si dicamus parabolis & exẽplis docet p̃ quibus & ipe xp̃s dicit ætate crescere & sapiẽtia & gratia apud deũ & hoies. In illis ergo similitudinibus imbuitur: & fiũt ei paruulæ distinctões argẽti. Aperiunt em̃ interdum & his q̃ imbuunt parua aliqua & rara de secretioribus mysteriis: ut desideriũ concipiãt maiorũ. Neq; em̃ desiderari qd põt si penitus ignoret: & incipiẽtibus & primis in eruditionibus positis sicut nõ fũt ad subitum cũcta pandẽda: ita neq; penitus abscõdẽda sunt spiritalia mysteria: sed ut ait sermo diuin9 faciendæ sunt eis distinctiões argẽti: & scintillæ quædã spiritalis intelligẽtiæ animis eorum initiandæ sunt ut gustũ quodãmõ desiderãdæ dulcedinis sumãt: ne ut diximus si penitus ignoret nec oino desideret. Verũ q̃ paruulã noiamus aiam nemo ita accipiat quasi sẽcũdũ substãtiã puula dicat: ſ si cui deest eruditio & in qua est exiguus intellectus ac nimia peritia hãc puulã dicimus aiam. Igit hæc fieri cõuenit usq; quo rex sit in recubitu suo. id est usq; quo in id p̃ficiat hmõi aia ut capiat regẽ & habeat recũbẽtẽ in semetip̃a. Sic em̃ dicit hic rex. Quia habitabo in eis & inambulabo in eis: p̃fecto q̃ tantam uerbo dei cordis sui latitudinem p̃bent: ut etiã i eis de ambulare dicat spaciis sc̃z amplioribus intelligẽtiæ agnitionis q̃ diffusioris. Ita ergo & recubare dicit in aia illa sine dubio. de qua ipe dñs dicit p̃phetam. Sup quẽ requiescam nisi sup humilẽ & quietum & trementem sermones meos. Habet ergo rex iste q̃ est sermo dei in illa aia quæ iam ad p̃fectum uenerit recubitũ suum si tamen non sit in ea aliqd uitiu9: sed plena sit sãctitate plena pietate fide pace omnibus q̃ uirtutibus. Tũc em̃ delectat in ea recubare regẽ & habere recubitum. Ad hanc em̃ aiam dñs dicebat. Quia ego & pater meus ueniemus & cœnabimus cum eo: & mansionem faciemus apud eum. Vbi ergo cœnat xp̃s cum patre & ubi mansione9 facit qdni recumbit. Beata illius latitudo aiæ beata strata illius mentis ubi pater & filius (ut non dubito) una cum spũsancto recumbit cœnat & mansionem facit. Quibus putas opibus quibus copiis tales conuiuæ pascunt. Pax ubi primus cibus est humilitas simul apponit ac patientia. mãsuetudo quoq; & lenitas & qd sũmæ ei suauitatis ẽ puritas cordis. Charitas aũt in hoc cõuiuio principalẽ obtinet locũ. Tali ergo mõ etiã tertia expositiõe ad unãquãq; aiam referri posse uidebit qd ait. Si ſ itudies auri faciem9 tibi cũ distinctõib9 argẽti quoadusq; rex sit in recubitu suo. Nardus mea dedit odorẽ suu9: siue odore9 eius. In specie dragmatis uidet hoc ostendi q̃ post hæc uerba ingressa sit spõsa ad spõsum: & unguẽtis suis unxerit eũ: ac miro quodã genere quasi nard9 quæ prius odorẽ nõ dederat cũ esset apud spõsam tũc dederit odorẽ suum: cum corpus cõtigit spõsi: ut non tã ille ex nardo odorem: q̃ nardus ex ip̃o sumpsisse uideat. Si nero scd̃m hãc differẽtiam quæ in aliis inuenit exemplaribus legimus. Nardus mea dedit odorẽ eius inuenit adhuc aliqd diuinius: ut uideat unguentum hoc nardi quo unctus est spõsus nõ tm̃ suum qui nardo inesse naturaliter solet: sed ip̃ius spõsi odorẽ coperit: & ip̃ius odorẽ ad spõsam reportauerit nardus: ut in eo quo unxit eũ odorẽ spõsi ip̃ius unguẽti mun9 acceperit: & hoc sit qd̃ dicere uideat. Nard9 mea, qua unxi spõsum: regressa ad me odorẽ mihi detulit sponsi: & uelut supato naturali suo odore p̃fragrãtia sponsi ip̃i9 mihi detulit suauitatẽ. Hæc h9 historici dragmatis explanatio. Sed ueniamus iã nũc ad intelligentiã spiritalem. Ponamus hic spõsam ecclesiã in psonam Mariæ quæ decẽter utiq; dicit afferre libram unguenti nardi pistici p̃cios: & ungere pedes iesu: & detergere capillis suis & recipe quodãmõ ac recuparе p crinẽ capitis sui ad semetip̃am unguentũ ex qualitate ac uirtute corporis eius infectũ: & odorẽ nõ ta9 nardi p unguentũ q̃ ip̃ius uerbi dei ad se trahentẽ p capillos quibus abstergebat pedes: & imposuit capiti suo non ta9 nardi q̃ xp̃i fragrãtiã & dicere. Quia nard9 mea missa in corpus xp̃i reddit mihi odorẽ eius. Den q̃ uide quo modo hæc ip̃a referunt Maria inqt attulit libram unguẽti nardi pistici p̃cios: & unxit pedes iesu & extersit capillis capitis sui. Dom9 aũt inqt tota repleta ẽ odore unguẽti. Quid utiq; indicat. Quia odor doctrinæ q̃ p̃cedit de xp̃o & sanctiſpũs fragrantia repleuit omnẽ mundi huius domũ ac totius eccl̃iæ domu9. Vel certe repleuit oẽm domũ aiæ illius: quæ odoris xp̃i susceptit participium offerẽs primo fidei suæ munus uelut unguẽtũ nardi: & recipiẽs ex hoc gratiã spũssancti spiritalis doctrinæ fragrãtiã. Quid ergo interest utrũ in cantico cãticorum spõsa perungat unguẽto sponsum: an in euangelio discipula magistrum: & Maria xp̃m sperans (ut diximus) redire ad se ex hoc unguento odorẽ uerbi: & fragrantiam xp̃i: ut eoip̃o dicat. Bonus odor sumus deo. Et q̃m plenũ fide fuit istud unguentũ & p̃cios i effectus ob hoc & iesus testimonium reddidit ei dicens. Bonum opus operata est in me. Sic ergo rursus in cãtico cãticoꝝ post aliquãta amplectit emissiones spõsæ: sicut hic opus Mariæ ait em̃. Emissiões tuæ

paradiſus cum fructu pomorum. Cyprus cum nardis Nardus cum crocis. Amplectit̃ ergo & in his emiſſiones ac munera ſponſæ. Obſeruauimus ſane q̃ in his quæ nunc memorauim9 pluraliter primo poſtmodũ ſingulariter nardum poſuit quod puto ſecundu3 illã rationẽ dictũ: qa negociator regni cœlorũ plures primo margaritas negociat̃: uſq; quo ad unã pueniat p̃cioſam. Et forte qd̃ dixit. Emiſſiones tuæ paradiſus cũ fructibus pomorũ: illos indicat fructus cũ nardis plurimis quos afferrimus ex inſtitutionibus & doctrina p̃phetica. Ex doctria uero ip̃ius dñi noſtri ieſu xp̃i: emiſſiones noſtræ & munera nõ plures habent nardos ſ3 unã: ſed nũc redeamus ad eam quæ dicit. Nard9 mea dedit odorem ſuũ: & uide ſi poſſumus adhuc etiã hoc in loco intelligere p̃ti q̃ ſi qñ ualuerimus integre & decenter exponere de deitate xp̃i: uirtutẽq; eius ac maieſtatem dignis aſſertionibus conſignare: tũc fortaſſis merito dicet: uel eccleſia illa: uel aĩa illa quæ ita manifeſte potuerit gloriã eius exponere. Nardus mea dedit odorẽ ſuum. Nec mirũ uideri debet ſi xp̃us quẽadmodũ fons eſt & flumen aquæ uiuæ de quo p̃cedunt: & quẽadmodũ panis eſt & uitã dat: ita & nardus eſt: & odorẽ dedit: & unguẽtũ eſt: quo q unc̃ti fuerint xp̃i
ps. 104. fiãt: ſicut dicit in pſalmo. Nolite tangere xp̃os meos.
Heb. 6. Et fortaſſe ſcd̃m illud qd̃ dicit ap̃ls. His, q exercitatos habent ſenſus ad diſcretionẽ boni uel mali: ſingulis
O q̃buſq; ſenſibus aĩmæ ſingula quæq; xp̃s efficit̃. Iccirco eñ & uerum lumen dicit̃. ut habeant oculi aĩmæ quo illuminent̃. Iccirco & uerbum: ut habeant aures q̃ audiant. iccirco & panis uitæ: ut habeant guſtus aĩæ qd̃ deguſtent. iccirco ergo & unguentum uel nardus appellat̃: ut habeant odoratus aĩæ fragrantiam uerbi. iccirco & palpabilis: & manu tractabilis & uerbu3 factũ dicit̃: ut poſſit interioris aĩæ manus contingere de uerbo uitæ. Hæc autem omnia unum atq; idem eſt uerbum dei: qd̃ per hæc ſingula affectibus oratiõis cõmutatũ nullum aĩmæ ſenſum gratiæ ſuæ relinquat expertẽ3. Alligamentũ guttæ fratruelis meus mihi: in medio uberũ meorũ manebit ſiue cõmorabit̃. Eiuſdẽ adhuc uerba ſponſæ ſunt ad adoleſcẽtulas loquentis Prius qdem dixerat qa nardus ſua dediſſet odorẽ ſpõſi: & qa p unguẽtũ quo unxerat eũ: odoris eius fragrãtiã recepiſſet. Nũc aũt ait. Fraternus meus mihi guttã redolet. Et hãc nõ diffuſam: neq; ut libet diſpſam: ſed colligatã & cõſtrictã: quo ſc3 odor ip̃ius ſuauitatis dẽſior reddat̃ & uehemẽtior. Et hic inqt cũ talis ſit: ĩ medio uberum meoru3 demorat̃: & commanet & requiẽ ac manſionem ſuam facit in loco pectoris mei. Veru3 q̃ nunc p̃ximum cognominauit eum fraternum ſuum ſponſa: & nominis huius appellatione per totum pene libelli textum frequenter utit̃: dignũ puto: ut prius requiramus appellationis ip̃ius cã3: & quid uel unde fraternus dicit̃: exponamus. Fraternus appellat̃ fratris filius. Requiramus quis ſit primo frater ſponſæ: P
cuius hic filius habeat̃: uide ſi poſſumus dicere ſponſam qdem ex gentibus eſſe eccleſiam: fratre3 uero eiq priorem populum & fratrem indicat utiq; ſeniorem. Quia ergo ex illo populo xp̃s ſcd̃m carnem naſcitur: ob hoc ab hac eccleſia gentium fratris filius appellat̃ Quod ergo ait. Alligamentum guttæ fraternus meus mihi: corporeæ natiuitatis eius indicat ſacramentum Videt̃ eñ quodammodo alligamentum eſſe & uinculum quoddam aĩmæ corpus quod alligamentũ gutta in xp̃o diuinæ uirtutis ac ſuauitatis aſtringit̃. Si autem ad unamquãq; aĩam quæ dicta ſunt referunt̃: alligatura guttæ dogmatum continentiæ: & conſtrictio diuinarum ſententiarum ac nodoſitas intelligit̃. Innexæ eñ ſubiinuicem ſunt fidei ratiões: & uinculis ueritatis aſtrictæ. Deniq; & lex mundum dicit eſſe omne uas qd̃ alligatum eſt. immundum uero qd̃ ſolutũ fuerit & non ligatum. Cuius rei hæc figura erat q̃ xp̃us in quo nunq̃ fuit ulla immundicia peccati: alligamentum guttæ dicit̃. Et ideo aĩa non debet contingere aliquid diſſolutum: & quod non ſit ratione ſubnixum & dogmatum ueritate conſtrictũ: ne immunda fiat. Qui Leuit.
eñ immundum cõtigerit immundus erit ſcd̃m legem Continget nãq; eum ſenſus irrationabilis & alienus a ſapientia dei: & faciet eum immundum. Vide autem ſi forte filium dei in carne guttam dictũ: & quaſi breue aliq̃d & exiguum nominatum poſſumus accipere: ſicut & Daniel de eo dicit. Lapidem paruum de monte exciſum ſine manibus: & poſt hæc montem magnũ Dani.
Vel ſicut in libello duodecim p̃phetarum nihilominus gutta quidem futura dicit̃: quæ congreget populum. Eſt ergo & in p̃phetis ita ſcriptum. Et erit ex gutta populi huius congregatus iacob. Decebat eñ eum q ueniebat congregare nõ ſolum iacob: ſed & oẽs gẽtes quæ ſicut p̃pheta dicit. Reputatæ ſunt tanq̃ gutta Eſa. 4
ex ſitula exinanientem ſe diuinitatis forma efficiẽtem ut guttam: & ſic uenire ad congregandam guttam gẽtium: & guttam nihilominus reliquiarum iacob. Sed & in quadrageſimoquarto pſalmo dicit̃ ad dilectum cui etiam ip̃e pſalmus aſcribit̃. Myrrha & gutta & caſſia a ueſtimentis tuis. A ueſtimẽtis ergo uerbi dei quæ eſt doctrina ſapientiæ p̃cedit myrrha mortis dũtaxat indicium p̃ humano genere ſuſceptæ. Gutta (ut ſupra

diximus)exinanita diuinitatis forma: seruilis formæ
Q suscepta dignatio. Casia quoq; quoniaꝫ id genus her
bæ aquis indesinẽtibus nutriri dicit & coalescere: re/
demptionem humani per aquas baptismi indicat da/
tam. Sic ergo alligaturam guttæ fraternum suum spõ
sa tanq; nuptiali dragmate loquẽs inter medium ube
rum suorum commorantem dicit. Vbera (ut superius
iam diximus)principale cordis aduerte: in quo eccle/
sia xp̃m: uel aia uerbum dei: desiderii sui uinculis alli
gatum tenet & astrictum. Si qs em̃ uerbum dei toto af
fectu in corde suo: & toto amore cõstringit. ip̃e solus
poterit odorem fragrãtiæ eius & suauitatis accipere.
Botrus Cypri fraternus meus mihi in uineis engaddi
Quãtum ad litteræ ip̃ius explanationem habet aliqd
ambiguum q̃ ait. Botrus cypri fratruelis mihi quia &
uua florẽs cyprus appellat: & species quædam extrin
secus uirgulti est cyprus dicit ferẽs etiã floridum quẽ/
dã fructum in modum florẽtis uuæ platum. Sed uide/
tur magis ad fructum uitis respicere sermo q̃m quideꝫ
uineæ engaddi facta est memoria. Engaddum autẽ
ager terræ iudeæ é: nõ tãtũ uineis quãtũ balsamis flo/
rẽs. Hic ergo erit historicus sensus spõsæ loquentis ad
adolescẽtulas: ut intelligat dicẽs. Primo qdẽ nardus
mea odorẽ mihi spõsi mei reddit. Secundo uero alli/
gamẽtũ guttæ effectus est fraternus meus mihi demo
rás inter media ubera mea. Tertio botrus cypri ex ui/
neis engaddi superãs oẽ qcqd est in odoribus & flori/
bus suauitatis quo. s. audiẽtes hæc adolescentulæ ma/
gis ac magis ad claritatẽ spõsi cõcitent & amorem. Ic
circo aũt singulatim & p ordinẽ primo nardum suaꝫ
deinde guttã. Post hæc etiã botrũ cypri noiat ut p eos
gradus quosdã p̃fect9 doceat charitatis. Sꝫ uideam9
iã qd spiritalis habeat intellectus. Siqdẽ hic q appel/
lat botrus ad fructũ uitis referẽdus est. Verbũ dei acci
pimus sicut sapiam & uirtutem & thesauꝝ scíæ: aliaq;
R multa: ita & uitẽ uerã dici. Sicut ergo his qbus efficit
sapia & scia nõ ad subitũ sed p ꝓfectus quosdã & gra/
dus p studiis & intẽtiõe ac fide eorum q ei uel in sapia
uel in scia uel i uirtute participant sapiẽtes eos & sciẽ
tes reddit uigẽtesq; uirtutibus: ita & in qbus uitis uera
efficit nõ eis ad summũ maturos botros ꝓducit & dul
ces: nec repẽte eis efficit uinũ suaue & lætificãs cor ho
minis: sed primo ꝓducit eis suauitatẽ tm̃modo odoris
in florẽ. Botrus hic florẽs eẽ memorat i uineis engad/
di. ut gratia fragrãtiæ ip̃ius ímittat i initiis aíæ. ut post
hæc pati possit acerbitatẽ tribulationũ & tẽtationum
q̃pter uerbũ dei credentibus excitant. & ita demmu
maturitatis ei9 dulcedinẽ p̃bet usq; dũ ꝓducat eos ad
torcularia ubi effundit sanguis uuæ sanguis noui te/
stamẽti q bibat in die festo in supioribꝰ ubi stratũ ma
gnũ paratũ ẽ. Sic ergo p singulos hos ꝓfect9 graduũ i
cedere op3 eos q p sacramẽtũ uitis & botrũ cypri iitia
ti ad pfectionẽ ferunt & calicẽ noui testamẽti ab iesu
susceptũ bibere cõtẽdũt. Quod si cypr9 sui generis ar
boraccipiẽdus est. cui9 fruct9 etiã flos nõ tãtũ odoris
suauitatẽ quãtũ & uim calefaciẽdi ac fouẽdi dicit pos
sidere illa sine dubio accipit spõsi uirt9 qua icalescũt
aíæ erga fidẽ eius & charitatẽ q̃ cõtingebat eos q dice
bãt. Nõne cor nostrũ erat ardẽs intra nos cum adapi Luce. 24
ret nobis scripturas. Vel certe qm̃ de uineis engaddi
botrus hic florẽs nomiat esse. Engaddi aũt interp̃tat
oculus tẽtatõis meæ. Si qs est q intellectũ habere põt
quõ tẽtatio est uita hois sup terrã & intelligit quõ qs i
deo eripit a tẽtatõe & q agnoscit q̃litatẽ tetatiõis suæ
ita ut possit de ip̃o dici. Quia in his oíbꝰ non peccauit Iob. 1.
labiis suis corã deo hui9 botrus cypri de uineis engad
di efficit uerbũ dei. Obseruãdum tm̃ est q̃ uerba spõsæ
ita referunt. ut & nardus & alligamentũ guttæ. & bo
trus cypri ip̃i soli sint. utpote quæ in hos iã ꝓfect9 ascẽ
derit. Sola em̃ pfecta aía est quæ ita hꝫ purũ & purga
tũ odoramẽtũ sui sensus ut possit nardi & guttæ & cy
pri ex uerbo dei ꝓcedentis fragrãtiã capere & gratiam
diuini odoris haurire. Homel. iii.

S Ecce es specioſa proxima mea ecce es
specioſa oculi tui colũbarũ. Scdo iã
spõsus cũ spõsa in uerbo colloq̃q; mi
scet. Et primo qdẽ sermone inui/
tauit eã ut cognoscꝛet semetip̃aꝫ di
cẽs ei q̃ bona qdẽ esset inter mulieres sed nisi cogno/
sceret semetip̃am certe quæq; pateret. & quasi q̃ uelo/
citer ad agnitionẽ sui sensu intellectuq; cucurrerit cõ/
parat eã eqs suis uel eqtatui qb9 obtinuerit curr9 pha
raonis. Simul & genas eius p insigni uerecũdia & cõ
uersatõis pnicitate turturibus compat ceruicẽq; ei9 or
namẽtoꝝ redimiculis. Nũc aũt iã specioſam ꝓfiteꝛ eã
& specioſam nõ sic ut prius in mulieribus tm̃. sed qua
si ꝓximã sibi. & adhuc in maius titulũ laudis extollit
& affirmat q nõ tm̃ cũ ꝓxima est ei specioſa sit. sed & si
cõtingat ei absentẽ esse etiã sic specioſa sit. Hoc em̃ ídi
cat in eo q̃ cũ dixisset. Ecce es specioſa ꝓxima mea ad
dit post hæc absolute & sine ulla adiũctõe. Ecce es spe
cioſa. Sed in supioribus nõ laudauerat uisum ei9 cre/
do qa nõdũ ad intuitum ꝓfecerat spiritalis intelligẽ/
tiæ nũc ergo ait. Oculi tui columbarum. Grandis in
hoc ꝓfectus eius ostendit. ut quæ pri9 tm̃ specioſa in
mulieribus dicta est nunc ut ꝓxima specioſa dicat ex

ipo sine dubio spōso splēdorē decoris accipiens: ut se mel ab ipo sumpta pulchritudie: etiā si accidat ei paululū spōsi absentiam pati: nihilominus pulchra pmaneat. Quod aūt oculi eiꝰ cōparantᵉ colūbis ob hoc p̄fecto cōtingit: qa diuinas scripturas nō iā scdᶻ litterā sed scdm spm̄ intelligat & aspiciat in eis spiritalia mysteria. Colūba em̄ indiciū est spūssancti. Spiritali ergo sensu intelligere legē & pphetas: hoc est oculos colū-

ps. 54. bæ habere. Et hic qdē colūbæ oculi eiꝰ appellantᵉ. In psalmis uero hmōi aia pēnas sibi dari colūbæ desiderat ut uolare possit i itellectū spiritaliū mysterioꝝ & regescere i atriis sapiæ: sᶻ & si dormire qs possit hoc ē collocari & regescē i medio fortiū atq; itelligē fortiū uirtutes & cognoscere diuini iudicii causas nō solū pēnæ colūbæ qbus in spiritalibꝰ intellectibꝰ uolet p̄mittuntᵉ ei sed deargētatæ pēnæ. i. uerbi & rōnis ornamēto decoratæ. Scapulæ quoq; eius i specie auri fieri dicuntᵉ: ubi cōstātia fidei & dogmatū stabilitas indicatᵉ pfectorū Ergo si caput esse xp̄s diciᵉ: nihil puto absurdū uideri si & oculi eoꝝ q scdm interiorē hoiem spiritaliʳ intelligūt & spiritaliʳ diiudicāt: spūsanctus eē dicantᵉ. Et ob hoc fortassis in lege sicut agnus positus est p cuius hostiā ppls purificaretᵉ in pascha: ita & columbæ positæ sunt qbus purificatᵉ hō ingressus i hūc mūdū. Sᶻ & de eo nūc dicere: & hostiaꝝ qualitates discutere longior uideᵉ excessus: & p̄positio opi minime cōueniēs. Hæc aūt memorasse sufficiat: p eo q p̄sens sermo continet Oculi tui colūbæ: quasi diceret oculi tui spirituales sūt: spiritaliter uidētes spiritaliʳ intelligētes. Pōt adhuc p̄fundiore fortassis sacramēto qdᵈ dixit. Ecce es specio-

T sa p̄xima mea intelligi de pnti sæculo dictum: qa speciosa qdē sit & hic ecclesia cum p̄xima est xp̄o. & cum imitatᵉ xp̄m. Quod uero iterauit & dixit: ecce es specio sa pōt ad futurum sclm ptinere: ubi iā nō solum imitatione: sed ipa sui pfectione formosa est & specioſa: & ibi dicat esse oculos eius colūbaꝝ: ut duoꝝ oculorum colūbæ duæ intelliganᵉ esse filius dei & spūssanctus. Et ne mireris si colūba simul dicatᵉ cū uterq; siʳ aduo-

Iohā. 14. catus dicatᵉ sicut iohānes euangelista declarat spm̄ q dē sanctū dicēs paraclytū qdᵈ est aduocatus. Et de iesu

1. ioh. 3. xp̄o nihilominus in æpla sua dicit. Quia ipe sit aduo-

Zach. 9. catus apud patrē p peccatis nostris. Sᶻ apud zachariā pphetā duæ oliuæ ad dexterā & ad sinistrā cādelabri positæ: unigenitū nihilominus & spm̄sanctū designare creduntᵉ. Ecce es bonus fraternus meus: & quidem ecce es speciosus cubile nostrum umbrosum. Nūc primum uideᵉ attentius inspexisse spōsi sui pulchritudini sponsa & considerasse illis oculis qui columbæ dicti sunt: decus & speciem uerbi dei. Quia reuera non potest prius pspici nec agnosci quāta sit in uerbo magnificentia nisi prius oculos quasi columbæ. id est intelligētiam spiritalem accipiat. Commune autem cubile sibi quod dicit esse cum sponso: corpus hoc mihi uideᵉ indicari animæ: in quo adhuc posita digna habita sit ascisci ad consortium uerbi dei. Idq; umbrosuꝫ utpote non aridum: sed fructuosum memorat: & tāq; densitate boni operis nemorosum. Sed hæc spōsa dicit aia dūtaxat quæ columbæ iam oculos habet. Hi uero qui tātūmodo credūt spōso: nō tamen pspicere potuerunt in uerbo dei quanta sit pulchritudo dicūt. Et uidimus: & non habebat speciē neq; decorem: sed species eius indecora & deficiens præ filiis hoiꝫ. Quæ autē bene p̄fecit: & supergressa est adolescentularum: & octoginta concubinarum: & sexaginta reginarum ordinē: ista aia potest dicere. Ecce es decorus frater noster meus: & quidē speciosus. Sed & si adhuc in corpe positus intelligā densitatē spiritalium sensuum intelligētiam scripturarū diuinarū tā crebra opacitate cōtextā ut rapidior æstus q multos solet adurere: & arefacere fructus eoꝝ: ne tñ penetrare nō possit: nec ulla uis tētationum fidei in germē arefacere tūc possum dicere: quia cubile nostrū quasi cōmunē sibi cum sponso corporis sui indicās esse locum ad illā similitudinē dictū intellige: qua & paulus dixit. Quia corpa nostra mē- 1. Cor. 6.
bra xp̄i sunt. Cū em̄ dicit corpora nostra quasi spōsæ. id est corpus ostendit. Cum uero mēbra xp̄i memorat eadē corpora etiam spōsi esse corpus indicat. Hæc ergo corpora si umbrosa sint: ut superius diximꝰ bonis dūtaxat operibus referta & spiritalium sensuum dēsitate cumulata. de his talibus dici pōt. Per diē sol non ps. 12.
uret te neq; luna p noctē. Iustum nāq; tētatiōis sol nō adurit regescētē sub umbra uerbi dei. iste ei sol q aduritiustum nō est laudabilis: sed ille magis q se transfigurat in angelum lucis. Bonus ergo & decorus diciᵉ fraternus: & quātomagis inspici potuerit oculis spiritalibus tāto speciosior inueniᵉ & pulchrior: qa nō solum illius species & pulchritudo mirabilis apparebit uerum & inspicienti atq; intuenti eum: deus ingens & species formæ noua ac mirabilis orieᵉ sclm illud qdᵈ aplus uerbi dei intuens pulchritudinem dicit. Nam & si is q foris est homo noster corrumpiᵉ. sed q intus est 2. Cor. 4.
renouaᵉ de die in diem: merito ergo talis hæc anima commune habet cubile cum uerbo corpus suum. Per uenit em̄ diuina uirtus usq; ad corporis gratiā. cum in eo uel castitatis donū uel cōtinētiæ aliorūq; bonorū operū collocat gratiam. Cōsidera sane ne forte possit

etiã illud corpus qđ assumpsit iesus communẽ ei cũ
spõsa cubile noiari qm̃quidẽ uideť p ipm ecclia xp̃o
esse sociata: & participium uerbi dei capere potuisse:
scđm q̃ mediator dei & hoim dicitur & scđm q̃ apo/
Ro.5. stolus dicit. Quoniã in ip̃o habemus accessum per fi
dẽ in spe gloriæ dei. Tigna domorum nostrarum cæ
dri trabes nostræ cypressi. Videť ab sponso responde
re ad gratiã eorum quæ dicta fuerũt prius ab sponsa.
qbus edoceat eam cuiusmodi sint tecta ista cõmunia.
& qualis in eis materia contignationis habeaťr. Hæc
habet historica narratio. Videť autẽ ecclia describi a
xp̃o quæ est domus spiritalis & domus dei sicut do/
1.Tim.3. cet Paulus dicẽs. Si aũt tardius uenero ut scias quõ te
oporteat in domo dei cõuersari quæ est ecclia dei ui/
ui colũna & firmamentũ ueritatis. Si ergo ecclia do/
mus dei est (qa oía quæ h3 pater filii sunt) ecclia do/
X mus filii dei est. Frequẽter aũt & plurali numero ap/
1.Cor.11. pellanť ecclias ut ait ibi. Nos talem consuetudinẽ nõ
habemus neq; ecclæ dei. Et iterũ scribit ecclesiis Gal
latiæ Paulus q̃ iohãnes septẽ ecclesiis. Sunt ergo siue
ecclia uel ecclæ domus spõsi & spõsæ siue animæ uer
bi domus. i qb9 tigna sũt cedrina. Legim9 etiã q̃sdã
cædros dei sup q̃s uinea q̃ trãslata ẽ de ægypto extẽ/
disse dicit traduces siue arbusta sua sic ait in psalmis.
ps.79. Opuit mõtes umbra eius & arbusta cædros dei. Euidẽ
ter igit p quædã ecclesia cædri dei noiať. Cũ ergo di/
cit spõsus. Tigna domoꝝ nostraꝝ cædri. Intelligere
debemus cædros dei esse eos q ecclesiam contegunt.
& esse aliquos horum ualidiores q trabes appellanť
Et puto q̃ conueniẽter hi q ep̃atum bene ministrãt in
ecclesia trabes dici possunt qbus sustentať & tegit oẽ
ædificiũ. uel ab imbrium labe uel ab ardoribus solis.
Scđo aũt horũ loco tigna p̃sbyteros appellari. & tra/
bes qdẽ dici cypressos qbus & fortitudo robustior. &
odoris suauitatis inest p qđ & in operibus solidum &
in doctrinæ gratia fragrãtem desinat ep̃m. Si r autez
& tigna cædros appellauit. ut p hoc incorruptiõis uir
tutis & odoris scientiæ x̃pi plenos designaret debere
esse p̃sbyteros. Ego flos campi & lilium cõualliũ sicut
lilium in medio spinaꝝ ita ꝓxima mea in medio filia
rum. Hæc ille q spõsus & uerbum & sapia est de semet
ipo. & de spõsa ad amicos ac sodales suos loq uideť.
sed scđm ꝓpositæ expositõis ordinẽ x̃ps hæc de eccle/
sia loq intelligẽdus est. & ipe dicere se florẽ esse cam/
pi & liliũ cõualliuz. Campus planities terræ diciť cui
cultura adhibeť & excoliť ab agricolis. Cõualles ue/
ro saxosa magis & inculta indicãt loca. Possum9 aũt
& cãpũ illũ intelligere pp̃m q ꝓ pphetas colebať &
legem conuallẽ uero saxosum & incultum gẽtium lo
cum. Sponsus ergo hic in iudæorũ pp̃o flos fuit. Sed
qm̃ neminẽ ad pfectũ adduxit lex. iccirco in illo non
potuit uerbũ dei ad florẽ ꝓficere. & ad pfectionẽ fru/
ctuũ puenire. in ista tñ cõualle gentiũ effectus est liliũ
cuiusmodi aũt liliũ tale sine dubio quale & ipe in euã
geliis dicit q̃ pater cœlestis uestit. Et neq; Salomõ in Mat.6.
omni gl̃ia sua indutus est sicut unũ ex istis. Fit ergo li
liũ in hac conualle spõsus in eo q̃ uestiuit eum pater
cœlestis tali uestimento carnis. quale nec Salomõ in
omni gl̃ia sua habere potuit. Non em̃ Salomõ habuit
absq; cõcupiscẽtia uiri & cõcubitu mulieris immacula
tã. & nulli ꝓrsus pctõ obnoxiã carnẽ. Sed & cãm cur Y
is q in cãpo flos fuerat uoluerit esse in cõuallibus liliũ
uideť ostẽdere. Cum em̃ multo tpe flos fuisset in cãpo
nullũ dicit ex ip̃o cãpo florẽ ad imitationẽ sui ac simi
litudinẽ ꝓcessisse. Vbi uero factus est in cõuallibus li/
liũ cõtinuo etiã efficit ꝓxima eius imitatione ip̃i9 liliũ
ut operẽ p̃ciũ fuerit qm̃ ip̃e effectus est liliũ ut etiã ꝓxi/
ma sua. i. unaquæq; aĩa quæ ei approximat & exẽplu3
eius imitationẽq; sectať lilium fiat. Quod ergo ait. Si
cut liliũ in medio spinarũ ita ꝓxima mea in medio fi/
liarũ accipiemus ecclesia gẽtiũ dici q̃ uel e medio in/
fideliũ & non credẽtiũ quali ex spinis emerserit uel ꝓ
pheticæ circũstrepẽtiũ se morsibus in medio spinaru3
posita dicat. Quod & magis uidebiť ueriſimile ꝓ eo q̃
dicit. ita ꝓxima mea in medio filiaꝝ. Non em̃ filias ap
pellasset illas aĩas quæ nunq̃ oino uenerũt ad credẽ/
dum. Oẽs ergo hæretici primo ad credulitatẽ ueniũt
& post hæc ab itinere fidei & dogmatum ueritate dei
declinãt. Sicut & iohannes apostolus in epistola sua
dicit. Quia a nobis exierunt. sed non erant ex nobis.
Nã si fuissent ex nobis ꝑmãsissent utiq; nobiscũ. Pos/
sumus aũt & ad unãquãq; aĩam id referẽtes huic qdẽ
animæ quæ ꝓ simplicitate sui & planitie uel æqtate cã
pus dici põt florem fieri uerbum dei et initia bonorũ
operum docere. His uero q ꝓfundiora iam quærũt. et
demersiora scrutanť quasi in conuallibus uel ꝓ clari
tate pudicitiæ uel pro fulgore sapientiæ efficit liliũ
ut et ip̃i fiant lilia erumpentia de medio spinarum. id
est pungẽtes cogitationes et sollicitudines sæculares
quæ spinis in euangelio comparatæ sunt. Sicut arbor
mali inter ligna siluæ ita fraternus meus inter mediũ
filiorum. In umbra eius concupiui et sedi et fruct9 ei9
dulcis in faucibus meis. Decuit quidẽ sponsum & de
semetip̃o dicere quid esset in campo quid etiã in con
uallibus. et de sponsa quæ esset uel qualis inter cæte/
ras filias haberet. Sponsam uero ad hæc respondẽ

tem non conueniebat de semetipa aliqd dicere: sz effici totā erga admirationem sponsi: & ipius laudibus inhærere. Comparat ergo eum arbori mali. Sed ne ex similitudine sermonis simpliciores aliqui arborē mali malā arborem putent: & a malicia dictam dicamus nos arborem meli græco quidem nomine utentes: sz simplicioribus quibusq; latinorum plus notiorem q̄p
Z mali. Melius est em̄ ut grammaticos offendamus: q̄p legētibus scrupulum aliquod in ueritatis explanatione ponam9. Comparat igit̄ eum arbori meli sodales uero eius reliqs arboribus siluæ. Sed sponsum ita arbori huic meli similez dicit: ut etiā concupisse se dicat sub umbra eius sedere fructumq; eius dulcem sibi esse ctum in faucibus asseueret. Et hæc ad adolescentulas loq uidet̄: sicut & spōsus locutus est prius ad sodales suos. Sed nunc uideamus scd'm mysteriuz quos dicat sponsa filios inter quos tanq̄ arborem meli p̄celle/re reliqua siluæ ligna asserat sponsum: & uide si possumus scd'm ea quæ in superioribus de filiab9 & spinis dupliciter exposuim9. Ita hic etiam filios uel eos qui aliquādo fuerūt & nō sunt: uel multitudinem cœlestium ministrorum dictos esse intelligere. Ad omnes
ps. 81. em̄ in initio ptinet illud qd̄ scriptum est. Ego dixi dii estis & filii excelsi oēs. Sed differētia ītercessit per hoc
ubi supra qd̄ ait. Vos aūt ut homies moriemini. & sicut unus de principibus cadetis. Sed & illud in hoc respicit: quoniā qs in nubibus æquabit̄ dño: aut quis assimilabit̄ ei inter filios dei. Sicut ergo arbor meli inter reliqua ligna siluæ: sic est sponsus inter reliquos filios habēs fructum q̄ non soluz sapore omnes: sed & odore præcellat: & duos aīæ sensus. id est gustum & odoratum efficiat. Diuersis nāq; copiis mēsam nobis p̄parat sapiētia in qua nō solum panē uitæ apponit. sed immolat carnes uerbi & nō solū miscet in chratere suo uinū sed & mella odorata satis adhibet & dulcia quæ non in ore & labiis suauitatē reddāt. sed & īterioribus tra/
A dita faucibus dulcedinem seruēt. Possumus aūt ligna siluæ accipe eos angelos q uniuscuiusq; hæreseos auctores fautoresq; uisi sunt extitisse: ita ut uideat̄ ecclesia comparās suauitatē doctrinæ xp̄i ad asperitatē hæreticorum dogmatum ac sterilem infructuosamq; doctrinā dicere mela qdem suauia & dulcia esse dogmata eccliastica quæ in xp̄i eccl'ia p̄dicantur. Ligna uero siluæ esse ea quæ a diuersis hæreticis affirmant̄. Et de istis uidebit̄ infructuosis lignis siluæ dici qd̄ in euangeliis scriptum est. Ecce iā securis ad radicem arboris
Mat. 3. posita est. Omnis ergo arbor quæ nō facit fructū bonum excidet̄ & in ignē mittet̄. Fraternus ergo spōsæ est ut arbor meli in eccl'ia sponsi. cæteri uero hæresiarchæ tāq̄ infructuosa ligna siluæ diuino iudicio ut securi excidēda & in ignem mittēda. Igit̄ in huius meli umbra cōcupiscit sponsa residere. uel (ut diximus) in ꝓtectione filii dei. uel aīa refugiēs omnes reliquas doctrinas. & adhærens uni soli uerbo dei: cuius etiā dulcem habeat fructum meditādo. s. indesinenter legem dei. & semper eā uelut mundum aīal ruminādo. Vez de appellatione umbræ istius sub qua sedere concupisse se dicit eccl'ia non puto absurdum si ea quæ inuenire possumus in scripturis diuinis, pferam9 in mediū ut quæ sit umbra meli huius dignius & diuinius agnoscat̄. Ait Hieremias in lamentationibus. Spūs uultus Thren. 4
nostri xp̄s dñs comp̄hensus est in corruptionibus nostris cui diximus in umbra eius uiuemus in gentibus. Vides ergo quō spūsancto ꝓmotus, ppheta uitam de umbra xp̄i p̄beri gentibus dicit. Et quomodo nō uitā nobis præbeat eius umbra cum & in cōceptu corporis illius ad Mariā dicat̄. Spūssanctus ueniet sup te. & uir Luc. 1
tus altissimi obumbrabit tibi. Si ergo obumbratio fuit altissimi in cōceptu corporis eius. merito umbra eius uitā gētibus dabit. Et merito spōsa eius eccl'ia sub meli umbra sedere cōcupiscit sine dubio ut uitæ quæ ē in eius umbra particeps fiat. Reliquorum uero signorū siluæ umbra talis est. ut qui sederit sub ipsa sedere uideatur in regione umbræ mortis. Sed adhuc ut magis ac magis planior reddatur locus q habet̄ in manibus reqramus quomodo apl's dicat. Legem umbrā Hebr. 10
habere futurorum bonorum & oia quæ uel de diebus festis uel sabbatis uel neomeniis scripta sunt. umbrā esse memorat futurorum bonorum in his. s. quæ secūdū litterā gerebātur. & quō omnē ueterum culturam exemplar & umbrā, pnūciet esse cœlestiū. Quod utiq; si ita est. ostendunt̄ sub umbra legis sedisse oēs qcūq; sub lege erant. & umbrā magis ueræ legis habebant. Nos autem alieni sumus ab umbra eorum quoniā nō sumus sub lege sed sub gratia. Sed q̄uis nō sumus sub umbra illius quā legis littera faciebat sum9 tamē sub umbra meliore. In umbra em̄ xp̄i uiuimus inter gētes Et est, pfect9 qdā de umbra legis uenire ad umbrā xp̄i ut qa xp̄s est uita & ueritas & uia efficiamur primo in umbra uiæ. & in umbra uitæ & in umbra ueritatis. ut comp̄hēdamus exp̄te & in speculo ac in ænigmate. ut post hæc si incedamus p hāc uiā quæ est xp̄s quo p/uenire possumus in hoc ut facie ad faciem comp̄hendamus ea quæ prius quasi in umbra & in ænigmate uideramus. Non em̄ qs poterit ad illa quæ uera sūt & pfecta puenire nisi prius desiderauerit & cōcupierit in

hac umbra reſidere. Sed & iob omnem hoim uitā di/
cit eſſe ſup terrā: credo ꝓ eo q̄ aīa in hac uita uelamen
B to huius craſſi corporis obumbrat. Omnes ergo q̄ in
hac uita ſunt neceſſe eſt in umbra quadā eſſe. Sed alii
qdem ſunt ſedentes in regione umbræ mortis: hi pro
fecto qui non credūt xp̄o. Eccl'ia uero cum fiducia di/
cit. in umbra ſponſi concupiui & ſedi: q̄uis certe fuerit
tempus quo potuerit quis ſub umbra legis reſidēs de/
fendi a duricia arboris & æſtus. Sed trāſiit illud tēpus
Veniēdum eſt nūc ad arboris meli umbrā: & q̄uis di/
uerſa quis utat umbra uidet tñ oīs aīa donec in præ/
ſenti uita eſt umbrā habere neceſſariā. ꝓpter illud cre
do ardorem ſolis q̄ cuꝫ exortus fuerit continuo ſemē
quod in alta radice demerſum ē areſcit & deperit. Sed
hunc ardorem tenuiter quidem legis umbra ꝓpellit:
Xp̄i uero umbra in qua nunc in gentibus uiuimus. id
eſt incarnationis eius fides auertet pœnitus & extin/
guet. ille em̄ adurebat ambulātes ſub umbra legis tē/
pore paſſiōis xp̄i ſicut fulgur uiſus eſt cecidiſſe de cœ/
lo: q̄uis etiā huius umbræ tempus in fine ſæculi com/
pleat q̄a (ſicut diximus) poſt cōſummationem ſæculi
iā nō ꝑ ſpeculum nec in ænigmate: ſed facie ad faciem
uidebimus ueritatē. Simile eſſe puto & illud quod ſcri
ptū eſt. Sub umbra alarum tuarum exultabo. Sed & in
ſequētibus huius libelli ita dicit ſpōſa. Frater meus
mihi: & ego illi ipſi q̄ paſcit inter lilia donec reſpiret
dies & amoueant umbræ: edocens per hoc q̄a ueniet
tempus cum omnes umbræ remouebunt: & p mīam
dei patebit ueritas ſola. Sed & quod ait. Et fructus ei9
dulcis in faucibus meis. illius aīam hoc credo dicere:
quæ nihil emortuum nihil inſenſibile habet in fauci/
bus ſuis: & in nullo prorſus ſimilis eſt illis: de quib9
dicit. Sepulchrū patens eſt guttur eoꝝ. Quicunq; em̄
uerba mortis & interitus de faucibus ꝓferunt ip̄orum
fauces ſepulchra dicunt ſicut ſunt oēs q̄ uel contra ue
rā fidem loquunt. uel cōtra diſciplinā caſtitatis & iu
ſticiæ & ſobrietatis aliqd ꝓferunt. ipſi ergo ſunt quoꝝ
C fauces ſepulchra ſunt & loca mortis. unde matris uer
ba ꝓferunt. iuſtus aūt dicit. Quā dulcia faucib9 meis
eloqa tua. Et alius q̄ uerba uitæ docebat ita dicit. Os
2.Cor.6. noſtrum pt̄ ad uos o Corinthii. cor noſtrū dilatatū
eſt. Sed & alius q̄ uerbo aperuit os ſuū. Os meū mpui
& attraxi ſpm̄. Introducite me i domū uini ſpōſæ uer/
ba adhuc ſūt: ſed ad amicos & familiares ſpōſi (ut ar/
bitror) dirigunt: a q̄bus uidet expoſcere ut itroducāt
eā in domū læticiæ ubi uinum bibit & æpulæ parātur
Quæ aūt uiderat cubiculū regiū deſiderat etiā nūc re/
gale introire cōuiuiū. & frui uino læticiæ. Supra iā di
ximus amicos ſponſi ꝓphetas & oēs q̄ miniſtra uerūt
uerbū dei ab initio ſcī intelligēdos ad quos recte uel
eccleſia x̄pi: uel aīa uerbo dei adhærens dicat. ut ſe in
troducat in domū uini. id eſt ubi ſapia miſcuit in chra
tere uinū ſuū. & dep̄cat ꝑ ſeruos ſuos oēm inſipientē
& egentē ſenſu dicēs. Venite mādūcate panes meos:
& bibite uinū q̄d miſcui uobis. iſta eſt domus uini do
muſq; cōuiuii. in quo cōuiuio oēs q̄ ueniūt ab oriente
& occidēte recūbent cū Abraā iſaac & iacob in regno
dei. Ad quā domū & ad q̄d cōuiuiū ꝓphetæ pducunt
aīas q̄ tñ eos audiūt & intelligūt. Sed & ſancti angeli
cœleſteſq; uirtutes q̄ in miſterio mittunt ꝓpter eos q̄
hæreditatē capiūt ſalutis. iſtud eſt uinū cui ſcribuntur
iſti pſalmi q̄ ꝓ torcularibus attitulātur. iſtud eſt uinū
q̄d attulerūt illi palmites q̄ in ieſu pmā ſerūt nō ſolū
in terris. ſed etiā in cœlis. Sic em̄ audio illud q̄d dici
tur. Quia oīs palmes q̄ nō manet in me nō pōt afferre Ioh.15.
fructū. Nemo em̄ ꝓducit fructū uini huius niſi q̄ ꝑma
net in uerbo & ſapia & ueritate & iuſticia & pace om/
nibuſq; uirtutibus. iſtud eſt uinū quo etiā inebriari iu
ſtis & ſanctis q̄buſq; optabile dicit. Hæc puto & in ſpi
ritu iā tūc Noe contuēs inebriatus eē dicit. Et Dauid Geñ.6.
admiratus huius cōuiuii calicē dicit. Et poculū tuum ꝑs.22.
inebriās q̄ ꝑclaꝝ eſt. Ad hāc ergo domū uini eccleſia
uel aīa unaquæq; deſiderāt q̄ perfectæ ſunt intrare. &
dogmatibus ſapiæ myſteriiſq; ſciæ æpularū uelut ſua/
uitate & uini lætitia ꝑfrui. Sciendū ſane eſt. q̄a ſic eſt D
ut iſtud uinū q̄d de dogmatibus ueritatis preſſum cō
miſcet in chratere ſapiæ: ita & cōtrariū uinū cū inique
inebriātur pctōres & hi q̄ falſæ ſciæ dogmata ꝓnitio/
ſa ſuſcipiūt De q̄bus Salomon in Prouerbiis dicit. Hi
aūt edunt cibos impietatis uino aūt iniquo inebrian/
tur. De hoc eodem uino iiquo etiā in Deuteronomio
legimus ita ſcriptum. Ex uineis ſodomorum uitis eo/ Deu.12.
rum. et palmes eorū ex gomorra. Vua eorum uua fel
lis. et botrus amaritudinis eis. Furor draconū uinum
eorū et furor eoꝝ aſpidū inſanabilis. illud aūt uinuꝫ
q̄d de uitæ uera ꝓcedit nouū ſemp eſt. ſemp em̄ ꝓ ꝓfe
ctus diſcentiū ſciæ et ſapiæ diuinæ innouatur agnitio
Et ideo dicebat ieſus diſcipulis ſuis. Quia nouū bibaꝫ Mat.26.
illud uobiſcū in regno patris mei. innouat em̄ ſemp
agnitio ſecretorū archanorūq; reuelatio ꝓ ſapiaꝫ dei
nō ſolū hoibus. ſed et angelis cœleſtibuſq; uirtutib9.
Ordinate in me charitatem eiuſdem ſponſæ ad eoſdē
uerba ſunt niſi q̄ poſſunt fortaſſe etiā apli x̄pi iter eos
haberi ad quos iſta memorātur. Quod ergo ait. Ordi
nate in me charitatem hūc hꝫ ſenſum. Omnes hoīes
amāt ſine dubio aliquid et nullus eſt qui ad id ætatis

nenerit ut amare iã possit: & nõ aliqd amet: sicut etiã in ꝓfatione huius operis sufficienter ostendimus: sed hic amor uel hæc charitas in nonnullis qdem suo ordine & cõueniẽter aptata ꝓcedit. in plurimis uero cõtra ordinẽ. Dicit autem cõtra ordinem esse in aliquo charitas: cum aut id diligit quod nõ debet: aut quod debet diligit: sed plus iusto diligit: aut minus iusto. in isto ergo inordinata esse charitas dicitur in illis uero (quos ualde paucos arbitror esse) qui sc̃z per uiã uitæ incedunt & nõ declinãt neq; ad dexterã neq; ad sinistrã: in ipsis solis ordinata est charitas: & ordinẽ suũ tenet. Est autem ordo eius & mẽsura huiusmodi. Verbi gratia. Deum diligere nullus modus nulla mensura est nisi hæc sola: ut ei totum exhibeas quãtum habes. in xp̃o em̃ ihesu diligendus est deus ex toto corde: & ex tota aĩa: & ex totis uiribus. in hoc ergo nulla mẽ
Deute. 6. sura est. Diligere uero ꝓximũ est mensura aliqua. Proximũ inqt tuũ dilige sicut teip̃m. Si ergo aut in ꝓdei dilectione minus aliqd feceris q̃ꝑ putes: & q̃ꝑ in uiribus tuis est: aut inter te & proximum tuum non seruaueris æquitatem: sed aliqd differentiæ habueris non est in te charitas ordinata: nec ordinem suum tenet. Verum quoniã nobis sermo de ordine charitatis est: diligentius per singula reqramus: uel quos diligi. uel quan/
E tum diligi oporteat. Nã si (ut dicit) membra alterutrũ sumus puto q̃ꝑ hunc effectũ erga ꝓximos habere debeamus: ut eos nõ quasi aliena corpora: sed ueluti membra nostra diligamus. Secundum hoc em̃ q̃ꝑ membra nostra inuicem sumus: æqualem erga omnes habere dilectionem simulq; conueniet. Secundum hoc uero q̃ꝑ sunt in corpore aliqua mẽbra honorabiliora & honestiora: alia uero inhonestiora & inferiora: puto q̃ꝑ rursum ꝓp membrorum meritis & honore etiã dilectionis librari debeat modus. Si qs ergo rationabiliter cũcta agere secũdum uerbum dei ac suos etiam affectus temperare ꝓponit puto q̃ꝑ erga hæc singula ordinem charitatis & scire debeat & tenere. Verum ut apertius fiat quod dicimus paulo euidẽtioribus utamur indiciis. Si qs (uerbi gratia) laboret in uerbo dei: atq; aias nostras instruat & illuminet uiã salutis doceat uiuendiq; ordinem tradat: non tibi uidet & hic ꝓximus esse qdem: sed multo amplius alio ꝓximo diligendus qui horum nihil gerit. Nã & ille qdem diligendus est pro eo q̃ꝑ membra unius corporis sumus: uniusq; substantiæ: sed multo amplius qcũq; & ius ꝓximi nobiscũ habeat qd̃ cæteri hoies habẽt dat tñ hãc maiorẽ charitatis erga se cãz q̃ꝑ uiã dei ostẽdit: & aiæ salutẽ diuini uerbi illuminationibus confert. Quod si aliqs me errãtẽ & in ꝑcipitio positum muliebris peccati ad lucẽ reuocet ueritatis: & de ipo iaz interitu eripiat. ac trahat ad salutem atq; ex ip̃is faucibus æternæ mortis arripiat: non tibi uidetur q̃ꝑ illa ip̃a (si fieri potest) plenitudine charitatis qua deum diligimus diligẽdus sit post deũ Et ne putes q̃ꝑ nos p̃sumamus audi apostolum Paulũ de his q̃ in uerbo dei laborãt dicentem. Vt superabũ/ Ephe. 4
dãter habeatis in charitate eos q̃ huiusmodi sunt propter opus ip̃orum. Videamus & alium adhuc ordinẽ charitatis eius dũtaxat quæ erga ꝓximos haberi uidet Si sit non habens quidem docendi uel instruendi gratiã neq; uerbum dñi ꝑdicãdi: sed tñ sanctæ uitæ uir innocens immaculatus & q̃ in iustificationibus & mandatis dei ingrediat sine querela: uidet ne talis hic uir in eodem charitatis ordine habẽdus: quo ille q̃ nihil agit: qñquidez uterq; ꝓximus dicit. Nõne & hic ꝓpter opus suũ: & uitæ meritũ (scd̃m apl̃i dictum) ut ille qui in uerbo dei laborat superabundãtius habendus est in charitate ꝓpter opus uitæ suæ. Est adhuc alius ordo charitatis. Iubemur em̃ & inimicos nostros diligere. Sed uideamus si etiã in ip̃is unus solus modus erit dilectiõis. an ibi habebit locum sermo iste q̃ dicit. Ordinate in me charitatem. Puto ergo q̃ꝑ in his sit ordo charitatis. Verbi gratia. Est aliqs mihi iimicus & aliis ꝑ tñ bene agẽs pudicus sobrius mãdata plurima dei ex parte custodiens: in aliqbus tamẽ errãs ut homo. Est alius q̃ inimicus qdem sit & ip̃e nobis tamẽ sit suæ uitæ atq; aiæ inimicus paratus ad scelera præceps ad flagitia nihil sancti nihil religiosi ducens non tibi uidetur etiã inter ip̃os inimicos quædã diuersitas habenda charitatis. Puto quidem q̃ꝑ ex his satis patuerit esse & qdem charitatem unã multas tñ habere causas: & multos ordines diligendi: & propter hoc nunc dicere sponsam. Ordinate in me charitatem hoc est docete me diuersos ordines charitatis. Q̃d si adhuc addẽdũ his aliqd uidetur possum ꝙ illud in mediũ adducere quod ait apostol ꝙ. Viri diligite uxores uestras sicut Ephe.
corpora uestra sicut xp̃s dilexit eccl̃iam. Quid ergo debent qdem uiri uxores suas diligere alias uero mulieres non debent oĩno diligere in oĩ castitate & sanctitate? An non uidebunt etiã ip̃æ esse de ꝓximis. Sed ipendẽda qdẽ est dilectio uel in coniugẽ uel in matrẽ uel in sororem: si tamen fideles sint: & deo adhærentes: & erga aliã mulierem nullã secundum illam quæ ꝓxima dicitur est nobis impendenda dilectio: q̃ꝑ si hoc absurdum uidetur (Debet autem secundum mandati ordinem etiam erga eas casta haberi dilectio) prorsus inter ip̃as personas fœminarum qbus ip̃endenda di/

lectio eſt habẽdus, pfecto eſt ordo qdã in charitate cõ
ueniẽſq; diſtinctio & maiori qdem cum honorificen/
tia matri deferẽda eſt dilectio. Sequẽti uero gradu cũ
quadã nihilominus reuerẽtia etiã ſororibus. Proprio
uero quodã & ſequeſtratio ab his more charitas con/
iugibus exhibenda. Poſt has uero perſonas, p meritis
etiã & cauſis unicuiq; in oĩ (ut diximus) caſtitate defe/
renda dilectio eſt. Scd'm hæc etiam de patre uel fratre
atq; aliis, ppinqs obſeruabimus. Erga ſanctos uero q
nos in xp̃o genuerunt: ſed & paſtores atq; ep̃os uel q
uerbo dei præſunt p̃ſbyteri aut q beati miniſtrãt in ec/
cleſia uel q in fide p̃cellunt cæteros. Quomodo uero
p uniuſcuiuſq; meritis affectio penſabit' charitatis lõ
ge eminentior q̃p erga eos haberi poteſt. Qui autẽ ni
hil horum aut nõ integre egerũt: ſed & inter parentes
fideles & infideles. & fratres fideles ac infideles ſoro
reſq; põt ne fieri: ut nõ erga hos ſingulos diuerſus or
do habeat' charitatis. Quas diuerſitates intuens ſpõ/
ſa. & uidens de his oĩbus aĩæ ad perfectionem tenden
ti neceſſariã uideri ſcientiam earum rerum. ut uniuſcu
iuſq; loci & ordinis menſuras poſſit tenere charitatis
dicit ad amicos ſponſi eos uidelicet q uerbum dei mi
niſtrant. Ordinate in me charitatẽ hoc eſt docete me
& tradite mihi quõ per hæc ſingula ordinem ſeruare
debeã charitatis. Omnes em̃ hoĩes (ſicut iã diximus)
ſcd'm hoc q̃p ſimiles & ex nobis ſunt ſi'r diligendi ſũt
imo' oĩs rõnabilis creatura a nobis utpote rõnabilib9
æqualiter diligẽda eſt. Adiiciendũ tamen in charita
te eſt unicuiq; ad hoc quõ eſt & ad hoc q̃p rationabilis
eſt. Si (uerbi gratia) aut in moribus aut ĩ opere: aut in
ppoſito aut in ſciẽtia. aut in ſtudiis cæteros præcellit
p his ſingulis ſcd'm ſuum quẽq; meritũ ad generalẽ
dilectionem addendum eſt etiã ſpecialis aliqd chari/
tatis. Verum ut maior de his habeat' auctoritas ab ip
ſo deo capiamus exemplum. Ipſe em̃ amat oĩa q̃ ſunt
æqualiter. ut nihil oderit eorum quæ fecit. Neq; em̃ fe
cit aliqd qd' odio haberet non tñ ob hoc ſi'r dilexit he
bræos ut ægyptios. & pharaonem ut Moyſen & Aarõ
Nec rurſus aliquos filios iſrael ſi'r dilexit ut Moyſen
& Aarõ & mariã nec itex aarõ & mariã ſi'r dilexit ut
moyſen q̃uis uex ſit ut dicit' ad eũ. Parcis aũt oĩbus:
qa oĩa tua ſunt dñe amator aĩarum ſpũs em̃ incorru/
ptionis eſt in omnibus. tamen ille q mẽſura & nume
ro & pondere diſpoſuit oĩa ſecundum menſuram ſi/
ne dubio uniuſcuiuſq; meritorum & dilectiõis ſuæ tẽ/
periat librã. Nunq; dnon putabimus qa non ſimiliter
ab eo dilectus eſt Paulus cũ perſequeret' eccleſiã dei.
ſicut diligebat' dũ ipſe cũ ea perſecutiones cruciatuſq;
tolerabat. & dicebat ſibi ineſſe ſollicitudinez omniũ
eccleſiarum. Multũ eſt nũc ut inter iſtos ordines cha
ritatis etiã de effectu odii q uideat' huic charitatis effe/ Exo. 23.
ctui cõtrarius inſeramus qa etiam dñs dicit. Inimicus
ero inimicis tuis. & aduerſabor aduerſariis tuis. Et ite
rum. Si p̃cõri tu aſſiſtis & ei quem odit dñs amicus es Exo. 20.
quæ utiq; hanc habent abſolutionem q̃ & illud qd' di
ctũ eſt. Honora patrẽ tuũ & matrẽ tuam. Et iterũ. Qui Luce. 14
non odit patrẽ & reliqua. in quo, pfecto inimicus cha
ritatis in deum his q aduerſant' contrarium uidet' ge
nerare effectũ dũ nulla põt eſſe cõſonãtia luci & tene
bris. & xp̃o cum Belyal nec eadẽ portio eſſe fideli cuz
infideli. His ergo ut potuimus de charitate ordinibus
expoſitis patet ad intelligẽdum qd ſit qd' poſcat ſpõ/
ſa. i. eccleſia uel aĩa tendẽs ad perfectionem p̃ſtari ſi/
bi ab amicis ſponſi qm̃ introduci ſe popoſcerat in do
mum uini: ubi ſine dubio intellexerat in oĩbus quæ ui
derat: eminere & præcellere gratiam charitatis & ip/
ſam didicerat maiorem oĩm ſolamq; eſſe charitatem
quæ nũq̃p cadet. ideo depoſcit ut ordinem eius diſcat
ne forte aliqd inordinatum faciens: uulnus ab ea ali/
qd accipiat: ut in poſterioribꝰ dicitur. Vulneratæ cha Ro. 15.
ritatis ego ſum. Ea autem ſiue ad angelos dei accipia
mus: a qbus ſe inſtrui poſtulat & muniri: nihil abſur/
dum uidebit': ſcd'm hoc qd' de populo dicit'. Lætami p̃s. 33.
ni gentes cum populo eius: & confortent eos omnes
angeli dei. Et ut in aliis dicit'. Circundat angelus dñi
in circũitu timẽtiũ eũ & eripiet eos. Et itẽ alibi. Nolite Mat. 18.
cõtẽnere unũ ex minimis iſtis q ĩ eccl'ia ſũt qa ãgeli eo
rũ ſemp uidẽt faciẽ patris mei q ĩ cœlis ẽ. Sz & ĩ Apo/ Apoc. 2.
calypſi iohãnis ãgelo thiatirẽſi: teſtioniũ dat filiꝰ dei
præ charitate quã ordiauit angelus ipſe ĩ eccl'ia ſibi cõ/
miſſa. Sic em̃ ſcriptum eſt. Scio opera tua & charitatẽ
tuam & fidem & miniſterium & patientiam: & opera
tua nouiſſima maiora q̃p priora. Sed & ſi ad prophe/
tas hæc referamus qui miniſtrauerunt uerbum dei an
te aduentum ſponſi: ut per ip̃orum doctrinam uidea
tur eccl'ia uelle ordinẽ diſcere charitatis. i. p̃pheticis
inſtrui uoluimiꝰ nõ uidebit' abſurdũ. Sz & oẽs ſancti
q de hac uita deceſſerũt habẽtes adhuc charitatẽ erga
eos q in hoc mundo ſunt ſi dicant' curã gerere ſalutis
eoz. & iuuare eos p̃cibus ſuis atq; interuẽtu ſuo apud
deũ: nõ erit ĩcõueniẽs. Scriptũ nãq; eſt in Machabeo/
rũ libris. Ita hic eſt Hieremias, p̃pheta dei q ſemp orat 2. Mach.
p p̃plo. Sed & ad ap̃los hæc dici: (ut ſupra dixi) nõ ui/ 15.
debit' alienum. Per os em̃ oĩs eccleſia dei: uel aĩa quæ
rens deum introducitur in domum uini: ut ſupra dixi
mus; & aromatibus atq; odoribus repleat' & componi

tur in melius sicut in posterioribus legimus: & edoce/
mur oēm ordinē rationēq; charitatis. Confirmate me
in unguētis stipate me in malis: qa uulneratæ charita
tis ego sum. In græco quidem habet. Confirmate me
in amyris. Amyrim genus quoddā arboris nominās:
qd latini putātes myrrhā dictum unguēta interptati
H sunt. Igit ordo sermonis hmōi est. Postea q̄ sponsa &
uerba ex ore ipius spōsi audiuit: & cubiculum regis in
gressa est: & domum uini locūq; cōuiuii ac sapiētiæ: &
in eo uictimas & chraterē mixtum sacramētis eiq; aspe
xit: quasi in horum oīm admiratiōe stupens: & saucia
postulat ab ipis nihilominus amicis & sodalibus spō
si ut confirmaret: & quasi deficiēs sustentaret incum
bēs paululum sup arborem amyrā uel meliā. Amoris
em̄ uulnere pcussa arborum solatia siluarumq; sectat
Hæc scdm litterā. Sed ex his ut exeq possimus intelli/
gentiā spiritalē indigemq; illa gratia quā cōseq a deo
meruit ipe Salomon q oīm quæ sunt radicum & arbo
rū & uirgultorum naturas didicit: ut sciremus & nos
quæ uis & quæ natura sit arboris amyræ quo compe/
tenter ex hac spiritalis aptari possit expositio. Hoc est
aūt quod solum puenire ad nos de huius arboris no/
ticia potuit qa odorem solum habeat suauem: nulluz
tñ afferat fructum. Melia nero arbor notum cūctis est
quod nō solum ferat fructum: sed & dulcissimū & sua
uissimum ferat. Omnes igit hoies arbores dicunt si/
ue bonæ siue malæ: & fructuosæ siue infructuosæ: sicut
Mat.12. & dns in euāgelio dicit. Aut facite arborem bonaz &
Mat.3. fructum eius bonum aut facite arborem malā et fru/
I ctum eius malum. Et ois arbor quæ nō facit fructum
bonum excidet: & in ignem mittet. Tres ergo differē
tiæ in hoibus uident esse. Quidā q oino nullum fru/
ctum afferūt: & ecce alii q afferāt. Sed in his q afferūt
aut mali sunt fructus aut boni. Hic ergo sponsa. id est
ecclesia xp̄i confirmari se postulat: & reclinari qdem
super unā arborem meliā afferentem fructus bonos:
& recte ac competenter. Sup his em̄ confirmat & sti/
pat ecclesia q in bonis operibus fructificāt & crescūt.
Quid aūt est qd in amyris infructuosis. s. arboribq cō
firmari uult odore solo gaudētibus. Ego puto q̄ istos
q solo odore gaudēt: & necdum fructus fidei afferunt
illos dicat quos Paulus ad Corinthios scribens dicit.
Qui inuocāt nomē dñi nostri iesu xp̄i in omni loco ip
sorum & nostrum. Pro eo ergo q̄ inuocāt nomen dñi
nostri iesu xp̄i habēt in semetipis odoris quādā ex ipa
inuocatōe nois suauitatē. Pro eo uero q̄ nō cū oi fidu
cia & libertate accedūt ad fidē nullos fidei afferūt fru
ctus. in loco hoc possumus nos cathecuminos ecclīæ
intelligere sup quos ex pte aliqua confirmātur eccl̄iæ
Habent em̄ & in ip̄is nō paruz fiduciæ & spei plurimū
q̄; & ipsi fiāt aliqñ arbores fructiferæ: & plātent in pa
radiso dei ab ip̄o agricola patre. ip̄e enim est q plātat
hmōi arbores in eccl̄ia xp̄i quæ est paradisus delitiaz
sicut & dns dicit. Ois plātatio quā non plātauit pater Mat.15
meus cœlestis eradicabit. Stipat eccl̄esia & inter me
lias & sup ip̄as reqescit. Quæ meliæ illæ putādæ sunt
aiæ quæ quotidie innouātur ad imaginem eius q crea
uit eas. Quia em̄ per innouationem sui imaginem re/
parāt filii dei merito & ip̄æ arbores meliæ appellātur
qa & ip̄e sponsus earum in superioribus dictus est si/
cut arbor meliā esse in lignis siluæ Et ne mireris si idē
ip̄e & arbor uitæ & diuersa alia dicat: cū idē & panis
uerus & uitis uera: & agnus dei: & multa alia nomine
tur. Oia nāq; hæc uerbum dei unicuiq; efficitur prout
mēsura uel desiderium participātis exposcit se: ad qd
significandum: illud quod est & māna unicuiq; esset
unus cibus: unicuiq; tamen desiderii sui reddebat sa/
porem. Præbet ergo seipsum non solum esurientibus
panem & sitientibus uinum: sed & delitiari uolenti/
bus semetipsum: & fragrātia exhibet poma. Propter/
ea ergo & sponsa uelut refecta iā & bene pasta fulciri
in meliis se poscit sciens in uerbo esse sibi non solum
omnem cibum: sed & omnes delitias: & per ea maxi/
me discurrit: dum se uulneratā sentit esse iaculis cha/
ritatis. Si quis u q̄ est: qui fideli hoc amore uerbi dei
arūt aliquando: si quis est (ut propheta dicit) qui ele/
ctis iaculis eius dulce uulnus plagāq; accepit: si quis
est qui sciētiæ eius amabili cōfixus est telo: ita ut diur/
nis eum desideriis nocturnisq; suspiret: aliud quid lo
qui nō possit audire aliud nolit cogitare aliud nesciat
desiderare præter ipsum aut cupere aliud uel sperare
non libeat ista anima merito dicat. Vulneratæ chari/
tatis ego sum: & ab illo uulnus accepi de quo dicit esa Esa.49
ias. Et posuit me sicut iaculum electum: & in pharetra
sua abscondit me. Tali uulnere decet deuz percutere
animas talibus iaculis telisq; configere: ac salutarib9
eas uulneribq sauciare: ut quia deus charitas est: dicat
& ipse. Quia uulneratæ charitatis ego sum. Et quidez
in hoc quasi amatorio dragmate sponsa charitatis se
dicit uulnera suscepisse. Potest autez similiter feruens
anima erga sapientiam dicere quia uulneratæ sapien
tiæ ego sum: illa scilicet quæ sapientiæ eius pulchritu K
dinem potuit intueri. Potest & alia anima uirtutis
eius magnificentiam contuens: & admirata poten
tiam uerbi dei dicere. Quia uulneratæ uirtutis ego
sum. Talis credo aliqua sicut erat illa quæ dicebat.

Dñs illuminatio mea & saluator meus quem timebo. Sed & aía erga morẽ iusticiæ eius feruẽs: & dispẽsatio num ac puidentie eius iusticiã contuens dicit sine dubio. Vulneratæ iusticiæ ego sum: & alia bonitatis eius ac pietatis immẽsitatẽ respiciens similia loqtur. Sꝫ & horum oím generale est istud charitatis uulnus: quo se uulneratã ꝓdicat spõsa. Sciẽdũ tñ est ꝙ sicut sũt ista dei iacula quæ aíæ habenti desiderium bonorum salutis uulnus infligunt ita sunt & iacula maligni ignita q̃ bus anima quæ nõ est scuto fidei ꝓtecta uulneratur in mortem. De ipis dicit ꝓpheta. Ecce pctõres intenderunt arcum parauerunt sagittas suas in pharetra sua: ut sagittẽt in obscuro rectos corde. Hic pctõres de occulto sagittantes dæmones iuisibiles dicit: & ipsi sunt habentes quædam iacula fornicationis: alia cupiditatis & auariciæ: qbus quamplurimi uulnerant. Habẽt etiam spicula iactantiæ & uanæ gloriæ. sed ista ualde subtilia sunt: ita ut confixam se aía ab eis sautiatamq̃ uix sentiat nisi si induta est armis dei. & stat uigilãs & immobilis erga astutias diaboli scuto semetipꝫ fidei poía contegens. & nullam corporis partem fidei nudam relinquens. Quãtacunq̃ autem dæmones fecerint tela: si inueniant mentem hominis fide munitaꝫ etiam si fuerint ignita etiam si cupiditatum flãmis & incendiis ardeant uitiorum fides plena cũcta restringit. Leua eius sub capite meo: & dextera eius amplectet me. Descriptio est qdem amatorii dragmatis spõsæ festinãtis ad connubium sponsi: uelut tamen paulo apertioribus corporis appellationibus currit. Sed conuerte te uelocius ad spm̃ uiuificantem: & refugiẽs appellatiões corporeas: uere pspice quæ sit uerbi dei leua quæ sit dextera: quod etiam caput sponsæ ei⁹ animæ scilicet perfectæ uel ecclesiæ: & non te rapiat carnalis & passibilis sensus. Ipa em̃ est hic sponsi dextera & leua: quæ in Prouerbiis de sapientia dicitur: ubi ait. Lõgitudo em̃ uitæ in dextera eius. in siniſtra uero ei⁹ diuitiæ & gloria. Et sicut hic sapientiam non ideo aliquam fœminam dici putabis: quia fœmineo nomine appellari uidetur: ita ne in hoc quidem quoniam masculino genere sponsus uerbum dei dicit: corpora liter itelligere debes leuã eius aut dexterã: uel amplexus sponsæ uel animæ ꝓ fœminei generis declinatiõe ꝓpere: sed uerbum dei ꝙuis apud græcos masculío: apud nos neutro ꝓferat sup masculinum tñ & neutrũ ac fœmininũ gen⁹: & sup oẽ oíno qd ad hoc respicit esse cogitãda sunt ista de quibus sermo est: & non solum uerbum dei: sed & ecclesia eius atq̃ aía perfecta: quæ & sponsa nominat. Sic em̃ & apostolus dicit. In xp̃o em̃ neq̃ masculus neq̃ fœmina: sed omnes in ipso unum sumus. Hæc aũt ꝓpter homines qui aliter audire non possunt nisi his uerbis quæ in usu habentur in scriptura diuina humani more referunt eloquii: ut uerbis quidem notis eas & solitis audiamus. sensu tñ illo quo dignum est. de diuinis rebus & incorporeis sentiam⁹. Nã sicut is q amatorem dicit se esse pulchritudinis sapientiæ hoc ostendit ꝙ naturalem qui in se est charitatis affectum ad studia transtulerit sapiẽtiæ. ita & hic sponsa deposcit uel aía uel ecclesia: ut sponsus suus qui est uerbũ dei. Leua quidem sua caput ei⁹ M sustentet: dextera uero eius omne eius reliquum complectat & constringat corpus. Est autem leua in qua sapientia diuitias continere & gloriã dicit. Quas aũt habet diuitias ecclesia: & quã gloriã: nisi illas quas accepit ab eo: qui cum diues esset pauper factus est: ut illius paupertate ecclesia fieret diues. Quæ autẽ est gloria illa sine dubio de qua dicit. Pater clarifica filium Ioh. 17. tuum passionis sine dubio gloriã designãs. Fides ergo passionis xp̃i gloria & diuitiæ ecclesiæ sunt: quæ in leua eius continent. Leuã autem puto uerbum dei hoc modo debere intelligi quoniãquidem sunt in eo quædã dispensationes ante incarnationem gestæ. Sũt uero aliquæ & per incarnationem. Illa pars uerbi dei q̃ ante ascensionem carnis in dispensationibus peracta est: dextera potest uideri: hæc uero quæ per icarnationem sinistra appellari. Vnde & siniſtra diuitias & gloriã habere dicit. Per incarnationem nanq̃ diuitias & gloriã quæsiuit omnium sc̃z salut. In dextera autẽ longitudo uitæ eẽ dicit per quod sine dubio illa ei⁹ pars quæ in principio apud deum deus erat uerbum: sempiternitas indicat. Hác ergo leuã ecclesia cuius xp̃us est caput. optat habere sub capite suo: & fide incarnationis eius caput suum muniri. Dextera uero eius amplecti. id est illa agnoscere: & de illis instrui quæ ante huius quoq̃ p incarnationem gesta dispẽsatiõis tẽpus in archanis habent & recõditis. Dextera nãq̃ ibi putanda sunt esse omnia. ubi nihil de peccatorum miseriis: nihil de fragilitatis lapsu continetur. Hic uero leua ubi uulnera nostra curauit: & peccata nostra portauit factus etiam ipse pro nobis peccatum & maledictum. Quæ omnia ꝙuis caput & fidem sustentent ecclesiæ: merito tamen siniſtra uerbi dei appellabuntur: in quibus aliqua etiam præter illam naturã quæ tota dextera est & tota lux & splẽdor & gloria ptulisse memorat. Adiuraui uos filiæ hierl̃z in uirtutib⁹ & in uiribus agri: si eleuaueritis & suscitaueritis charitatez quoadusq̃ uelit. Spõsa adhuc ad adolescẽtulas loqt:

ꝓuocās eas & exhortās: ímo & adiurans ꝑ ea quæ eis chara eē nouit & amabilia: ut ſi forte eleuare cœperít charitatē iacētē ꝙppe in eis: & excitare eam: utpote adhuc dormiētē apud eas intātū eleuēt eā intātū ſuſcitēt inquātuꝫ uoluerit ſpōſus: nec minus aliqd in ea agāt ꝙ uolūtas iꝑi9 patiē. Hæc eſt eī amātis ſpōſæ ꝓfectio ut a nullo uelit cōtra aíos & uolūtatē eius fieri quē diligit. Et ut hoc nō negligēter aut ſegniter agāt ꝑ uirtutes agri. id eſt ꝑ plātaria & uirgulta quæ in agro ſūt & ꝑ uires eius ſine dubio: ꝑ ea quæ in eo ſata ſunt adiurātur. Tali ordine taliq; uerboꝝ cōpoſitiōe textus hiſto
N rici dragmatis dirigat. Nūc id qđ archani intrinſecus cōtegat requamus. Oís aía ꝑcipue quæ filia eſt hierl'm habet aliquē agrū ꝑ periū q ei ſecreta quadam ꝑ ieſuꝫ meritoꝝ ſorte delatus eſt: ſicut fuit & ille ager iacob:
Geñ. 27. Cuius ſuauitate permotus iſaac patriarcha miſticis aiebat eloquus. Ecce odor filii mei ſicut odor agri pleni cui bñdixit dñs. Habet ergo unaquæq; aía (ut diximꝰ) agrum ſuum. Vita nāq; & cōuerſatio eius ager eſt eiꝰ. in hoc agro aía quæ diligēs & ſtudioſa eſt ſatis agit & ſtudet plātare bonos ſenſus & omnes excolere animi uirtutes nō ſolum aūt animi uirtutes: ſed & uires operum ꝙbus uidelꝫ impleri poſſunt miniſteria mādatorum. Eſt ergo (ut diximus) unicuiq; animus ſuus ager quē colit & plātat & ſeminat ſcđm hæc quæ diximus Eſt aūt & oím ſimul filiarum hierl'm unus qdā & communis ager: de quo paulus ait. Dei agricultura eſtis. Quē agrum communē exercitiuꝫ eccleſiaſticæ fidei et cōuerſationis accipiamus: in quo certū eſt uirtutes in eſſe cœleſtes & uires ſpiritalium gratiarū. Vnaquæq; aía quæ nūc filiæ Hieruſaleꝫ hic appellant ſcientes ꝙ matrē habeat Hieruſalem cœleſtem conferat aliquid neceſſe eſt ad agrum hūc excolēdum: & cœleſti eum poſſeſſiōe dignum cupiat effici. In iſtius ergo agri uirtutibus eleuari Charitatem xꝑi & exercitari ab adoleſcētulis: & initia fidei habētibus ꝓteſtat eccleſia & dicit ad eas. Si leuaueritis & exercitaueritis Charitatem quoaduſq; uelit: hoc eſt ſi iam ad hoc ueneritis: ut incipiatis agi nō ſpū timoris & adoptionis: & in hoc ꝑfeceritis ut perfecta i uobis dilectio foras mittat timorem: & ut eleuetis atq; exaltetis in uobis charitatem: & excitetis eam tādiu eleuate eam: & tādiu extollite: quādiu iꝑe uelit filius charitatis: immo iꝑe q ex deo ē charitas: nec forte putantes ſufficere humanæ charitatis menſuras in charitate dei minus aliquid ꝙ deo dignum eſt agatis. Mēſura enim charitatis hæc ſola eſt ut tantum quantum iꝑe uult dirigatur. Voluntas au-
O tem dei ſemꝑ eadem eſt: nec unq̄ mutatur. Nunq̄ ergo immutatio aliqua aut finis ullꝰ in dei charitate recipitur. Notandum ſane eſt q̄ non dixit ſi acceperitis charitatē: ſed ſi leuaueritis quaſi quæ eſt qdem in uobis: ſed iacet & nunq̄ erecta eſt. Et rurſum non dixit: ſi inueneritis: ſed ſi excitaueritis charitatem quaſi quæ ſit intrinſecus quidem: ſed iaceat & dormiat in eis donec inueniat ſuſcitantem. Iꝑam credo & paulus ſuſcitabat tunc adhuc in diſcipulis dormientem cum dicebat. Exurge qui dormis & continges xꝑm. Vox frater Ephe. 5.
ni mei. Frequenter nos admonere cōuenit q̄ libellus hic in modum dragmatis texitur. Præſens eī uerſicu lus quem ꝓpoſuimus tale aliqd indicat q̄ cuꝫ ſponſæ ſermo eſſet ad adoleſcentulas filias Hieruſalem: ſubito quaſi eminus uocem ſponſi ſenſerit quaſi cum aliqbus loquētis interruptoq; ſermone quē faciebat ad adoleſcētulas ſpōſa aurem conuerterit ad auditū qui ad eā puenerat & dixerit. Vox fraterni mei. Sponſum uero intellige primo qdē anteq̄ appareret oculis ſpōſæ uoce ei ſola agnitū. Poſt hic uero etiaꝫ cōſpectibus eius apparuiſſe ſup mōtes quoſdā uicinos illi loco in quo ſpōſa morabat ſaliētē: & magnis quibuſdā paſſibus non tāq̄ ſaltibus colles monteſq; in modū cerui uel capreæ tranſcēdētē: & ita ad ſponſam ſuam omni cū ꝓperatōe ueniētē. Vbi uero ad domū intra quā ſpōſa commorabat aduenit ſtetiſſe eū paululū intellige poſt domū ita ut ſentiret qdē adeſſe: nondum tū modo palā uellet & euidēter intrare: ſed prius quaſi ſub amatoris ſpecie ꝑ feneſtras aſpicere uelle ſponſaꝫ intellige: aut rhetia quædā ꝓpe domum ſponſæ: aut laqueos eſſe poſitos: ut ſi forte iꝑa uel aliqua ſodalium eius ex filiabus Hieruſalē exiſſet aliquando caperetur Ad iſta uero rhetia ueniſſe ſpōſum certum eſt qui capi ab eis non poſſet: ſed fortior eorum effectus diruperit iꝑa rhetia diruptiſq; eis ſuper iꝑa incedens etiaꝫ ꝑ iꝑa proſpexerit: & poſtq̄ hoc opꝰ fecerit dicat ad ſponſam. Exurge ueni proxima mea ſponſa mea columba mea. Hoc autem dicat: ut iꝑo opere oſtendat ei quomodo cum fiducia debeat contemnere iam rhetia quæ ei tetenderat inimicus: nec timeat laqueos quos abſe iam uiderat eſſe diruptos: & adhuc utamplius ad ſe ſponſam prouocet feſtinare dicat ei. Quia omne tempus quod iam graue uidebatur tranſiuit et hyems quæ ei cauſa exorta uidebatur abſceſſit: pluuiæq; inutiles abierunt: et tempus iam floridum uenit: nihil moreris iter aggredi: ueni ad me: ecce eī et agricolæ: quia ueris iam tempus arriſit: uineas colunt. Vox enim tum et aliarum auium. tum etiam ſonora et grata turturis uernantis auditur.

Sed & ficus de ueris certa tēperie germē suum ꝓduxit. Vitis uero intātū de tpis tranqllitate non dubitant ut flores suos iā audeāt odoresq; ꝓferre. Hæc qdē de trā/quillitate tpis indicat spōsæ: ut maiore cū fiducia arri pere iter audeat pgēdi ad spōsum. Sed & locū descri/bit ei in quo uult eā secū regescere: & dicit uelamento cuiusdam saxi quod muro ipi uel loco ꝓmurali conti guus sit opacissimū quēdā effici locū ad quē uenire eā uult: & ablato uelamine ibi eius reuelatā faciē cōtueri ut facie ad faciē innotescat spōso suo. & nō solum fa/ciē eius reuelatā uideat spōsus & liberā: sed & uocem eius ibi audiat. certus iā ꝙ & facies eius pulchra sit & uox eius suauis est ac delectabilis. Hæc aūt ꝓueniētes cōiūximus ne ordinē dragmatis & historiæ textum ui deremur irrūpere. Sed ꝓueniētes paululū usq; ad illū locū fabulæ ordinez ꝓsecuti sumus ubi ait. Quoniam uox tua suauis facies tua speciosa. Nūc ergo repetētes uideamꝰ primo qd est qd ait. Vox fraterni mei. Et uo cē sola ab eccl'ia sua primo xp̄s agnoscit. Primo ei uo cem suam p̄misit p̄pphetas: & cū nō uideret audieba tur tamē. Audiebat autem p ea quæ annūciabant de eo: & tādiu spōsa. i. eccl'ia quæ ab initio sæculi congre gabat solam uocem eius audiuit usq; quo oculis suis eū uideret. & diceret. Ecce hic uenit saliens sup mon/tes trāsiliēs sup colles. Saliebat em̄ sup propheticos montes & sanctos colles. Illos sc̄z qui in hoc mundo imaginē eius formāq; gesserunt. Sed & si in apostolis eū ponas quasi in mōtibus salientē & eminentē cun/ctis: & in collibus nihilominus his dūtaxat q secūdo loco electi ab eo & missi sunt non eritincōueniens. In his em̄ similis efficit capreæ & hinnulo ceruorum. Ca preæ ꝙ oēm uisum uisus eius p̄cellit. Et ceruo ꝙ ad in Q/teritum serpētis aduenit. Sed & unaquæq; aīa (siqua tamen est quæ uerbi dei amore constringit) si quādo in disputatione sermonis est posita: ut nouit omnis q expertus est: quomodo cum in arctum uenit: & angu stiis ꝓpositionum quæstionūq; concludit: si quando eum legis ac prophetarum uel ænigmata uel obscura quæq; dicta cōcludunt: si forte adesse eum sentiat aīa & eminus sonitū eius accipiat: subleuat statim & ubi magis ac magis ꝓpinare sensibus eius cœperit: & illu minare quæ obscura sunt: tūc eum uidet saliētē supra mōtes & colles alte. s. & excelse sensus sibi intelligen tiæ ꝛuggerētē: ita ut merito dicat hæc aīa. Ecce hic ue/nit saliēs in montibus transiliens sup colles. Hæc aūt dicimus nō immemores ꝙ iam & in superioribus co/ram positus p̄nti collocutus sit spōsæ. Sed quoniā (ut sæpe diximus) dragmatis speciem libellus hic cōtinet nunc in p̄nti dicunt aliqua: nuncetiam in absenti: & sic agit immutatio personarum: ut uterq; ordo compe tenter dirigi uideat. Quāuis em̄ ꝓmittat sponsus & di cat ad sponsam suam: qui sunt electi discipuli eius. Quia ecce ego uobiscum sum omnibus diebus usq; ad Mat. 28.
consummationem sæculi: tamen iterum per parabo las dicit: qa paterfamilias uocauit seruos seruos suos Luce. 19.
& unicuiq; distribuit pecuniam negociandi gratia: & ꝓfect9 est. Et iterum dicit Quia abiit petere sibi regnū ubi supra
Et iterum quasi de absente sponso dicit. Quia media Mat. 25.
nocte clamor factus est: dicentium: quia uenit sponsus Sic ergo nunc præsens est sponsus & docet: nunc ab/sens dicit & desiderat: & utrūq; uel eccl'iæ uel animæ studiose conueniet. Cum em̄ pati persecutiones & tri R.
bulationes permittit eccl'ia absens ei uidet. Et rursum cum in pace ꝓficit: & in fide ac bonis operibus floret: p̄s ei esse intelligit. Sed & anima cum quærit aliquē sensum agnoscere obscura quæq; & archana deside/rat: & donec inuenire non potest absens ei sine dubio est uerbum dei. Vbi uero occurrerit & apparuerit qd requirit quis dubitat adesse uerbum dei: & illumina/re mentem ac scientiæ lumē ei præbere. Et iterum sub duci nobis eum atq; iterum adesse sentimus per singu la quæ aut aperiunt aut claudunt in sensib9 nostris. Et hoc eousq; patimur: donec tales efficiamur: ut nō solum reuisere nos: sed & manere dignet apud nos: scd'm ꝙ interrogatus a quodam discipulo dicēte. Do Ioh. 14.
mine quid est factum ꝙ incipis nobis manifestare te/metip̄m & non huic mundo. Respondit saluator. Si quis diligit me: uerbum meum custodit: & pater meꝰ diliget eum: & ad ip̄m ueniemus & mansionem apud eum faciemus. Si ergo & nos uolumus uidere uerbum dei atq; animæ sponsum salientem super montes: & exultantem super colles: primo audiamus uocem eiꝰ & cum eudierimus eum in omnibus. tunc etiam eū ui dere poterimus secundum ea quæ in præsenti loco ui disse describitur sponsa. Nam & ip̄a ꝙ quis & prius eum uiderit non eum tamen ita uiderat ut nunc salientem super montes & exilientem super colles neq; per fene stras suas procumbentem: neq; per rhetia prospicien/tem: sed magis uidetur ꝙ prius hyemis tempore eū ui derit. Nunc em̄ dicit. Quia hyems trāsiit. Igitur (ut res indicat) etiam per hyemem sponsæ suæ apparet. id est tribulationum & tentationum tempore. Sed & alia est uisitatio: in qua uisitatur paululum & iterum de/seritur: ut probetur: ac rursus requiritur: ut ca/put eius sustentetur: & ut tota complectatur. ne for/te aut in fide titubet. aut corpus eius tentationum

põdere prægrauetur. Et ideo uidetur mihi hyēs fuisse illud tps: cū caput suū fidei. s. summitatem leua spon si. s. cōtineri poscebat: & dextera eiꝰ oē corpus amplecti. Nūc aūt ista uisio quæ de mōtibus apparet & collibus gratiaꝝ puto spiritaliū altitudies potētiasq; designet. Sed & p feneſtras qđ pspicere dicit. sensibus mihi lumē uidet pbere. Et rhetia quæ dirumpit & cōterit laqueos indicari diabolicos puto: utpote tētatio nū tpe: tāq; hyeme iam pacta. Ostēdunt etiam signa
ps. 73. ueris & æstatis sicut in psalmis dictum est. Aestatem & uer tu fecisti ea. Inde deniq; & flores pfectuum ptulit ecclesia tētatoībus superatis: & putatiōis dispensatione transacta sicut in suis locis cum ad hæc disserenda uentum fuerit ostendet. Ecce hic uenit saliēs sup mōtes trāsiliens sup colles. Historicum ordinem iam pscuti sumus. Nūc aūt quō xps ad ecclesiam ueniens saliat sup montes: & exiliat sup colles: uidēdum est. Exiliens eñ magis q; transiliēs ppositi sermonis pprietas habet. Isaac eñ ambulans & pgrediens maior fiebat usq; quo fieret magnus ualde. Paulus aūt non tā am-
2. Thi. 4 bulādo pfecit sed currēdo cum dicit. Cursum cōsummaui. Saluator aūt noster & ecclesiæ spōsus neq; ambulare neq; currere: sed sup hæc salire dicit & exilire Si eñ cōsideres quō parui tēporis spatio occupatū falsis supstitionibus mundū sermo dei pcucurrit & agnitionem ueræ fidei reuocauit intelliges quō saliat sup montes magna uidelicet quæq; regna saltibus suis superans: & ad recipiēdam cognitionē diuinæ religionis inclinans: & exiliat sup colles cum etiam minora regna uelociter subiugat atq; ad pietatem ueri cultus adducit: & sic de loco ad locum de regno ad regnuꝫ de, puinciis ad, puincias p̄dicatōis illustratione transiliēs p eum qui dicebat. Quia ab hierl̄ꝫ in circūitu usq; ad illyricum repleuit euāgelium dei: intelliges quomodo sup montes saliēs ueniat & exiliēs sup colles. Sed & alio modo potest intelligi sicut supra diximus. Quoniamquidē Moyses de ip̄o scripsit: & pphetæ nihilominus de ip̄o, annūciauerūt. Sed & hæc annūciatio in, lectione ueteris testamēti uelamē habet suppo-
S situ. Vbi uero spōsæ ecclesiæ sꝫ ad eum cōuersæ ablatum est uelamen subito uidet eum in istis montibus legis dūtaxat uoluminibus saliētē: & in collibus scripturæ, pphetice perapta & euidēti manifestatōe non tam apparētē q; exiliētē. Verbi gratia quasi reuoluēs singulas, pphetice lectionis paginas inueniat de ip̄is exiliētem xp̄m & p loca singula lectionum ablato nunc demū quo prius tegebat uelamine ebulire eū cernat & emergere: atq; euidēti iā manifestatōe prumpere. Ob-

hoc credo & ip̄e ieſus cū ad trāsformādū se uenit: nō in aliqua planicie aut cōualle fuit: sed mōtem cōscendit: ubi & trāsformatus est. ut scias eū semp in mōtibꝰ aut in collibꝰ apparere & ut te doceat ne usq; eum nisi in legis & pphetarum montibus quæras. Quod autē sancti quiq; montes appellantur: multis scripturæ locis inuenies indicari: sicut ait in psalmis. Fundamen-
ps. 86 ta eius in montibus sanctis. Et iterum. Leuaui oculos
ps. 120 meos in montes: unde uenit auxilium mihi. Auxiliuꝫ nāq; in tribulationibus: & scripturarum diuinarū sensibus capimus. Possumus adhuc & montes in quibus salire uerbuꝫ dei dicitur: & quasi liberius efferri nouū accipere testamentū. Colles uero de quibus quasi diu compressus & occultatus exiliit: ueteris testamēti sentire uolumina. Sed & apud Hieremiam uenatores &
Hier. 16 piscatores qui mittunt capere homines ad salutem: mōtibus & collibus eos capere dicunt. Sic eñ ait. Ecce mitto multos piscatores & multos uenatores & capient eos super omnem montem & super omneꝫ collem quod ego magis ad futurum tempus in consummatione sæculi implendum puto: ut cuꝫ missi fuerint angeli secundum euangelicam parabolam messis tēpore ut separent frumenta a zizaniis qui excelsioris uitæ & eminentioris fuerit conuersationis iste in montibus inuenietur aut in collibꝰ. Non inuenietur in humilibus & deiectis locis: ne ibi mixtus uideatur esse zizaniis: sed in excelsioribus sensibus & in eminētia fidei positus salienti in montibus uerbo dei: & exilienti in collibus semper adhærens. Quod per aliam nihilo
Mat. 24 minus parabolam: sub eodem tamen intellectu dicit in euangelio. Si quis in tecto est nō descendat tollere aliquid de domo. Potest adhuc & alium nobis sensuꝫ p̄dixisse istæ p̄sentis uersiculi sermo suggerere. Possibile nāq; est omnem qui plena fide credit in deum. uel mōtem uel collem appellari p qualitate scilꝫ uitæ & magnitudine intelligētiæ etiam si fuerit aliquādo ualilis pficiēte in eo iesu etate & sapia & gratia omnis uallis implebitur. Superbi autem quiq; & elati ut mōtes & colles humiliabuntur. quoniam qui se exaltat humiliabitur. & qui se humiliat exaltabit. De ip̄is eñ dicitur. Qui confidunt in domino sicut mons syon. Et ps. 124
de Hierusalem dicitur. Montes in circūitu eius. Vnde puto q; merito etiam saluator noster (quoniam & ip̄se dicitur lapis de monte excisus sine manibus: & factus esse mons magnus) sicut rex regum & pontificuꝫ pontifex potest etiam mons montium appellari. Verum ut etiā tertia expositio habeat locū ad, unāquāq; aīam sermo dirigat. Si q; sint capaciores uerbi dei qui

abiesu aquam sibi datam biberunt. & hæc facta est in eis fons aquæ uiuæ saliētis in uitam æternā: in his scz in quibus uerbum dei crebris sensibus & copiosis uelut perennibus ebulit fluētibus in his uitæ ac sciētiæ & doctrinæ merito montibus & collibus effectis: dignissime salire uerbum dei dicit & exilire factus in eis p affluentiam doctrinæ fons aquæ uiuæ salientis in uitam æternā. Similis est frater meus capræ hinnulocz ceruorum in mōtibus bethel. Caprea uel ceruus q̄ inter mūda habeant aialia. manifeste ex his quæ in Deuteronomio scripta sunt indicat. est em̄ hoc mō scriptuz Le.11. Hæc em̄ sunt aialia quæ māducabitis. Vitulū & agnū ex pecoribus: & hircū ex capris ceruū & capreā & bubalū: & tragelaphū: & ibicē cameluz & pardū. Sed & q̄ sanctus ceruo cōparat: in multis scripturæ diuinæ locis habet: ut in psalmo ubi dicit. Sicut ceruus desi- Psa.41. derat ad fontes aquarum: ita desiderat aia mea ad te deus. Verūtn̄ in sermonibus quos ex Deuteronomio assumpsimus: etiā hoc nō negligēter cōsiderādū uidetur: cz̄ dignum in aialibus mūdis enumerādis ordinē tenuerit: ut primo uitulum scd̄o agnum tertio hircum scriberet. In his uero quæ scd̄m eūdem Moysen nō offerunt ad altare: primo ceruū scd̄o capreaz noīat. Et ita post hæc reliqua p ordinē scribit aiantia. Quoruz ratio his qb9 abūdātior gratia spiritalis in dono sciæ concessa est: p spm̄ sanctum manifesta & euidens fiat Nobis interim qm̄ de ceruo & caprea dicere nūc in expositione p̄sentis uersiculi incumbit conueniēs uidetur ex scripturis diuinis cōgregare: p uirib9 quæ de his aialibus referunt: de qbus idem Moyses cū de carnibus loqueret quæ in omni desiderio aiæ comederent nō oblatæ ad altare: sicut caprea inqt & ceruus. Egregiū uero qd uicesimus octauus psalmus ubi de uirtutibus & efficacia uocis dei p ordinē scribit de ceruo hoc Psa.28. modo dicit. Vox dn̄i p̄ficiētis ceruos: id est p̄fectos facientis ceruos & reuelabit condensa. Sicut em̄ uox domini intercidere dicit flammā ignis: & concutere desertum: ita perficere ceruos: ac reuelare condēsa memoratur. Sed & in iob de ceruo ita inuenimus referri. Ibi dn̄s ad iob p turbinez loquens & nubē ait. Aut Iob.39. ergo obseruasti partus ceruorum aut numerasti menses eorum plenos ad partum. dolores autem eoz̄ solusti: aut nutristi eorum natos: aut sine doloribus partus eorum emittes. Abrumpent filii eorum & multiplicabunt in natiuitate exibunt & non reuertent. His adiungēda sunt etiam illa quæ in Prouerbiis legim9 hoc modo. Ceruus amicitiarum & pullus gratiarum loquat tibi. Hæc interim ad p̄sens de ceruo nobis scripta occurrere potuerūt. Quæ ob hoc assumpsimus: ut loquamur non in doctrina humanæ sapientiæ: sed in doctrina spiritus spiritalibus spiritalia comparantes Et ideo inuocemus deum patrem uerbi q̄ nobis uerbi sui manifestet archana sensumq̄ nostrum remoueat a doctrina humanæ sapientiæ & exaltet atq̄ eleuet doctrinam spūs: ut non ea quæ sentit carnalis auditus: sed ea quæ continet uoluntas spūssancti loquamur. Paulus nos apostolus docet q̄ inuisibilia dei ex uisibilibus intelligant: & ea quæ non uidentur: ex eorum quæ uidentur ratione & similitudine contemplantur ostendens q̄ uisibilis hic mūdus de inuisibili doceat: & exemplaria quædam cœlestium contineat positio ista terrena: ut ab his quæ deorsum ad ea quæ sursum sunt possimus ascendere: atq̄ ex his quæ uidemus in terris sentire & intelligere ea quæ habentur in cœlis Ad quorum similitudinem quādam quo facilius colligi per hæc ac sentiri possent diuersitates creaturarū quæ in terris sunt similitudinem cōditor dedit. Et fortassis sicut hominem deus ad imaginem & similitudinem suam fecit: ita etiam cæteras creaturas ad alias quasdam cœlestes imagines per similitudinem condidit: & fortasse intantuz singula quæq̄ quæ in terris sunt habent aliquid imaginis & similitudinis in cœlestibus: ut etiam granum sinapis quod minimum est in omnibus seminibus habeat aliquid imaginis & similitudinis in cœlis. Et hoc q̄ talis ei quædam composita est alternatio naturæ: ut cum minimum sit omnium seminum: maius fiat omnibus oleribus. ita ut possint uenire aues cœli: & habitare in ramis eius: similitudinem ferat non solum alicuius cœlestis imaginis sic ipsius regni cœlorum. Sic ergo possibile est etiam cætera semina quæ in terris sunt ut habeant aliquid in cœlestibus similitudinis & rationis. Quod si semia sine dubio & uirgulta. Et si uirgulta sine dubio & animantia: uel alitum uel repentium & quadrupedum. Sed & illud adhuc potest intelligi q̄ sicut granū sinapis non unam similitudinem tenet regni cœloz̄ habitationis scilicet & auium in ramis suis. sed habet & aliam similitudinem uel imaginem perfectionis. scilicet fidei. ita ut si quis habeat fidem sicut granū sinapis. & dicat mōti transferri se. & transferet. ita possibile est etiam cætera non in uno aliquo. sed in pluribus speciem & imaginem cœlestium ferant. Et cū plures sint (uerbi gratia) in grano sinapis uirtutes quæ rerum cœlestium imagines teneant ultimus & extremꝰ eius usus est iste qui habetur apud homines in ministerio corporali. ita etiam in reliquis uel seminibus

uel uirgultis uel herbarū radicibus: uel etiaꝫ in aīanti
bus intelligi pōt. ut uſum qdē & miſteriū hoīb9 p̄beāt
corpale. Habeāt aūt incorpaliū rerū formas & imagi
nes: qbus doceri aīa poſſit & inſtrui ad cōtēplāda etiā
ea q̄ ſunt inuiſibilia & cœleſtia: & hoc fortaſſis eſt qd̄
ille ſcriptor diuinæ ſapiæ dicit. Ip̄e em̄ mihi dedit eoꝝ
q̄ ſunt ſciam uerā ut ſciam ſubſtātiaꝫ mūdi & uirtutes
elemētoꝝ initiū & finē & medietatē tēpoꝝ: uiciſſitudi
nū pmutatōes: & cōuerſiones tēpoꝝ anni circulos &
ſtellaꝝ poſitōes naturas aīaliū & iras beſtiaꝝ ſpūum
uiolētias & cogitatōes hoīm differētias uirgultorum:
& uirtutes radicū. ſed et quæcūq; occulta ſunt & ma
nifeſta ſunt cognoui. Vide ergo ſi poſſum9 ex his ſcri
pturæ ſermōibus ea quæ diſcutere ꝓpoſuimus lucidi9
euidētiuſq; colligere. Etem̄ ſcriptor iſte ſapientiæ diui
næ cū ſingula quæq; enumeraſſet ad ultimuꝫ dixit qa
occultoꝝ & manifeſtoꝝ acceperit ſciam oſtendens ſi
ne dubio q; unūqd̄q; eorum quæ in manifeſto ſunt re
ferat̄ ad aliqd eoꝝ quæ in occulto ſunt. id eſt ſingula
quæq; uiſibilia habere aliqd ſimilitudinis & ratōis ad
Y inuiſibilia. Quia ergo ipoſſibile eſt hoī in carne uiuēti
agnoſcere aliqd de occultis & inuiſibilibus niſi ima
ginē aliquam & ſimilitudinē cōceperit de uiſibilibus
ob hoc arbitror q; ille q oīa in ſapientia fecit. ita crea
uit unāquāq; uiſibiliū ſpecieꝫ in terris. ut in his doctri
nam & agnitionē reꝝ inuiſibiliū & cœleſtium pone
ret quo p̄ hæc aſcenderet mens humana ad ſpiritaleꝫ
intelligentiam. & rerum cauſas in cœleſtibus quære
ret ut poſſet edocta p̄ ſapiam dei etiā ip̄a dicere. Quæ
in occulto ſunt & quæ in manifeſto cognoui. Secūdū
hæc quoq; agnoſcit & ſubſtātiam mūdi non ſolū hāc
uiſibilē corporeāq; quæ palā eſt. ſed & illā icorporeā
inuiſibilēq; quæ in occulto eſt. Agnoſcit etiā elemēta
mūdi. non ſolū uiſibilia. ſed & inuiſibilia & utrorūq;
uirtutes. Sed & initiū qd̄ dicit & finē & medietatē tem
poꝝ. initiū ait uiſibilis qdē mūdi qd̄ añ ſex milia non
integros annos initiū deſignat Moyſes. medietatem
quoq; ſcd̄m tēporū rōnē finēq; illū q ſperat̄ cū cœlū
& terra trāſibit. Scd̄m occultoꝝ uero ſciam initium il
lud qd̄ intelligit is quē ſapientia dei docuerit qd̄ nul
la poſſunt tpa nulla ſæcula comp̄hēdere. Medietateꝫ
uero hæc quæ nūc ſunt. Finem uero ea quæ futura ſūt
id eſt p̄fectionem conſummationemq; uniuerſitatis.
quæ tñ ex his uiſibilibus coniici p̄ñt & intelligi. Sed &
uiciſſitudinū pmutatōes & temporum cōuerſiones &
anni circulos ex his quæ uident̄ refert ad iuiſibiles re
rum incorporalium permutationes ac uiciſſitudines.
Circulos quoq; annorum temporalium & p̄ſentium
refert ad antiquiores aliquos ac ſempiternos annos.
ſcd̄m eum q dicebat. Et annos æternos in mente ha/ ꝑs. 76
bui. Sed & ſtellarum poſitiones non dubitauit ab his
quæ palam uident̄ referre ad illa quæ in occultis ſūt
q occultorum manifeſtorumq; ſciētiam meruit. & di
cit eſſe aliquod ſanctorum genus quod de Abraam p̄
cipue ſtirpe deſcendit ſicut ſtellas cœli. Sed & reſurre
ctionis futuræ gloriam ſtellas eſſe ſcd̄m occultorum
ſcientiam pnunciauit ſequens eum qui dixit. Alia glo 1. Cor.
ria ſolis & alia gloria ſtellarum. Stella em̄ a ſtella diſ
fert in gloria. ita & reſurrectio mortuorum. Niſi ſcd̄;
hæc intelligeret̄ illud qd̄ ait naturas aīalium nūq̄ di
xiſſet in euangeliis ſaluator. Diciteuul pi huic. Neq; io Luc.
hannes de q̄buſdam dixiſſet. Serpentes generatio ui/ Mat.
perarum. Sed neq; ꝓpheta diceret de nonnullis q; eq Hie.
emiſſarii facti ſunt. Et item alius. Homo cum in hono ꝑs. 4
re eſſet non intellexit comparatus eſt iumētis inſipiē/
tibus & ſiīs factus eſt illis. Sed & ille diligenter agno
uit iras beſtiarum q dicebat. Furor illis ſecundum ſi/ ꝑs. 57
militudinem ſerpentis ſicut aſpidis ſurdæ & obturan
tis aures ſuas. Hæc em̄ ratio etiam de eo quod ait ſpiri
tuum uiolentias uiſibiliter quideꝫ de uentis & flatib9
aeris. inuiſibiliter uero de uiolentiis immundorū ſpi
rituum loquens quos & Paulus uentos doctrinæ no/ Z
minauit. Poſt hæc iam ſequit̄. ut & cogitatiōes homi Eph. 4
num ſciat corporaliter quidem quæ de humano cor/
de p̄cedūt. Inuiſibiliter autem intelligat eos q̄ iniiciūt
hoībus malas & peſſimas cogitationes ſicut in euāge
lio ſcriptum eſt. Cum diabolus miſiſſet in cor iude ſca Ioan.
riothis ut traderet dominum. Et ut in Prouerbiis dici
tur. Si ſpūs poteſtatem habentis aſcēderit ſuper te lo/ Eccl.
cum tuum ne derelinquas quia ſanitas compeſcit pec
cata magna. Sed & bonarum cogitationum eſt aliqs
auctor propter quod & in p̄ſalmis puto ſcriptum eſt.
Beatus homo cuius eſt auxilium abs te domine aſcen ꝑs. 83
ſiones in corde diſpoſuit. Et iterum. Cogitatio homis ꝑs. 75
confitebit̄ tibi: & reliquiæ cogitationum diem feſtuꝫ
agent tibi. Ita igitur cuncta ſecundum ea quæ p̄fati ſu
mus ex uiſibilibus referri poſſunt ad inuiſibilia: & a
corporalibus ad incorporea: & a manifeſtis ad occul
ta. ut ip̄a creatura mūdi tali quadā diſpēſatiōe condi
ta intelligat̄ p̄ diuinā ſapiam quæ rebus ip̄is & exem
plis inuiſibilia nos de uiſibilibus doceat. & a terrenis
nos tranſferat ad cœleſtia. Hæ autem rationes non
ſolum in creaturis omnibus habent̄. ſed & ſcriptura
diuina tali quadam ſapientiæ arte conſcripta eſt. Pro
pter quæd̄ nāq; occulta & myſtica uiſibiliter popul9
educitur de ægypto iſta terrena. et iter agit per deſer/ Mat. 3

tum:ubi ſerpēs erat mordēs & ſcorpius:& ſitis ubi nō erant aquæ:& cætera quæ in his geſta referūtur.Quæ oía(ut diximus)occultorū quorūdā formas & imagines tenēt.Ethoc nō in ſcripturis tm̄ ueterum: ſed & in geſtis dñi & ſaluatoris noſtri quæ in euāgeliis referūtur inuenies.Igit' ſi oía q̄ inueniunt' in manifeſto ſūt ſcd'm ea quæ ſuperius approbauimus ad aliqua referunt' quæ in occulto ſunt:cōſequēs ſine dubio eſt: ut ceruus iſte uiſibilis uel caprea quæ in cātica cāticorū ſcribit' ſcd'm rōnē naturæ ſuæ quā corporaliter gerūt referant' ad aliquas rep̄ incorporaliū cauſas:ut illis occultis & inuiſibilibus ceruis uideat' poſſe conuenire qd' dictū eſt.Vox dñi p̄ficiētis ceruos.Quæ em̄ p̄fectio ex uoce dñi fit iſtis uiſibili bꝰ ceruis.Aut q̄ ad eos doctrina unq̄ ex dñi uoce deſcēdit. Si uero ſpiritales ceruos quæramus quorum formā & imaginē tenet illud aíal corporale:illos inuenias ad ſummā p̄fectionis ex uoce dñi poſſe p̄duci.Sed & quoꝝ ceruoꝝ dñm ſeruare decuerit partus:& uelut medēdi officia p̄bentē parturiētibus aſtare cōuenerit:donec parerēt filios talesq aduerſarent' & p̄ſequerent' ſerpētium genꝰ,ut dignum eſt diuina maieſtate debemus aduertere qualium ceruorū dñi decet ſeruare partus:ne in aborſum decidāt:Sed & mēſes eorū numerare plenos ad partū:eorūq̄ labores & dolores cuſtodire :ut gñationes eorū nō cadāt inuanū:ſꝫ ut p̄fecta ſit eoꝝ natiuitas& tādiu parturiāt donec formet' xp̄s in eis . Huiuſmodi ceruoꝝ pullos dñs nutrit:eorū dūtaxat q̄ iactāt i dño cogitationē ſuā.ut ip̄e eos nutriat:ut ip̄e eos nutriat: & ip̄e ſeruet dolores pt̄ eorū cū ex tiore dei i uētre cōceperit:& parturierit:& ſpm̄ ſalutis pepererint.Hmōi partus dolores ip̄e dñs ſeruat & curat.Sꝫ & emittit dolores eoꝝ:ut eūtes eāt & fleāt portātes ſemina ſua: & ſint in doloribus hoim ac flagellent' cum hoibus: ne forte teneat eos ſuperbia.iſti quoq̄ ipſi ſerui abrūpūt (ut ait)natos ſuos.Quos em̄ genuerint p̄ euāgelium abrūpūt eos a uinculis pctōrum & a laqueis diaboli: ne ultra uolūtati eorum teneantur obſtricti.iſti etiam multiplicabūtur &(ut ait)reuertētur.Nō em̄ imitabūtur uxorem Loth:nō redibūt retrorſum. Sciūt em̄ qa q̄ mittit manuꝫ ſuā ad aratrum ſi retroſpexerit aptus nō erit regno cœlorum:ſꝫ ſemp̄ quæ retro ſunt obliuiſcūtur:& in ea quæ ante ſe ſunt extēdūt.Tales eniꝫ ceruos uox dñi facit eſſe p̄fectos.Quæ uox dñi niſi illa quæ in lege & in p̄phetis habet':& puenit uſq̄ ad iohānem q̄ erat uox clamātis in deſerto. Et ip̄a em̄ uox iohānis q̄ dicebat.Parate uiā dñi rectas facite ſemitas dei noſtri. Perfectos faciebat ſeruos ut eſſent perfecti in eodem ſenſu & in eadem ſciētia.Qui enim talis eſt merito dicit.Sicut ceruus deſiderat ad fontes aquarū ita deſiderat aía mea ad te deus.Ceruus quoq̄ amiciſſimus quis alius uidebit' :niſi ille qui peremit ſerpentem illum q̄ ſeduxerat Euam.& eloquii ſui flatib9 peccati in ea uenena diffundēs omnem poſteritatis ſobolem contagio p̄uaricatiōis infuderat & uenerat ſolucre inimicitias in carne ſua quas inter deuꝫ & hominē noxius mediator effecerat.Pullus uero gratiarum poteſt accipi ſp̄ūſſanct9 a quo ſitiētes & deſiderātes deū ſpiritales gratias & dona cœleſtia conſequunt'. Hæc autem oía a nobis dicta ſunt:ut manifeſtior fieret cā: qua ſp̄ōſa comparare uideat' fraternum ſuum hinnulo ceruorum.Quod ſi etiam hoc req̄rēdū eſt:cur non ceruo ut in aliis:ſed hinnulo ceruorum comparatur. Illud aduerte q̄ cum in forma dei eſſet filius datus eſt nobis:& puer natus eſt nobis cuius poteſtas ſuper humerum eius.Ideo ergo hinnulo ceruorum:quia puerulus puer natus eſt.Et forte poſſunt cerui accipi ſancti quiq̄:ut Abraam iſaac & iacob & Dauid & Salomon & omnes ex quorum ſemine xp̄s ſcd'm carnem deſcēdit.Quos ceruos uox dñi p̄fectos facit : & ip̄orum eſt hinnulus iſte q̄ ex ipſis ſcd'm carnem natus eſt puer. Mouet me etiam illud qd' in.ciii.pſalmo ſcriptum eſt ubi ait.Mōtes excelſi ceruis.Et quidem de ceruis iam ſuperius diximꝰ q̄ ſancti quiq̄ accipiunt'.Qui ob hoc in hūc mūdum uenerūt ut ſerpentis uenena perimerent.Qui autem ſint montes excelſi uideamus : quaſi qui ſoli cerui ſequeſtrati uident' :& ad quos niſi ceruꝰ ſit aliquis nō poſſit aſcendere . Ego puto q̄ perſonas trinitatis montes excelſos appellauerit ad cuius capacitatem nullus niſi ceruus efficiat' aſcēdit.Sed iidē ip ſi q̄ hic mōtes excelſi pluraliter appellant' i aliis mōs ſingulariter dicit'.Sicut Eſaias ait. In mōtē excelſum Eſa. 40. conſcēde q̄ euāgelizas Syō.Exalta in fortitudine uocem tuam q̄ euāgelizas hieruſalem. Idem nāq̄ ipſe q̄ ibi trinitas,ꝓpter diſtinctionem perſonarum hic unus deus intelligit',ꝓ unitate ſubſtantiæ.Satis ſint iſta de hinnulo ceruorum.Nunc uideamus quō etiā capreæ uel dāmulæ compareſ' fraternus.Hoc aíal q̄tū ad græca uocabula nomē a uidendo atq̄ clarius,ꝓſpiciendo ſortitū eſt.Et qs ē q̄ ita uideat ut uidet xp̄s. Solꝰ nāq̄ eſt q̄ uidet.id eſt agnoſcit patrem.Nā& ſi dicant' hi q̄ mūdo ſunt corde deū uiſuri uidebūt ipſi ſine dubio reuelante qa & caprea habet in natura ſua. ut non ſolū uideat ip̄a & p̄ſpiciat acerrime: ſed & aliis uiſum præbeat.Aſſerunt nāq̄ hi quibꝰ medicinæ peritia eſt: ineſſe huic aíali intra uiſcera humorem quendam q̄ ca/

liginem depellat oculorum: & obtusiores quosq; uisus exacuat. Merito ergo capreæ uel dāmulæ xp̄s comparat: qa nō solum uidet ip̄e patrem: sed & uideri ab aliis facit quoq; uisus ip̄e curauerit. Obserua autez ne audiēs patrē uideri corporeū aliqd sentias: & deū uisibilē putes. Visus quo deus uidet nō est corporis sed mētis & spūs. Quod etiā ip̄e saluator in euāgelio uocabulo ꝓprio distinguēs dixit. Nemo uidet patrez nisi filius. Deniq; & his quos facit deū uidere: dat spm̄ sciētie & spm̄ sapiæ: ut p ip̄m spm̄ uideāt deū. Et ideo dicebat ad discipulos. Quia q me uidet: uidet & patrē Et utiq; nō ita inepti erimus ut putemus q; q scd'm corpus eū uidit uiderit etiā patrē: alioqn iueniunt & scribæ & pharisei & hypocritæ & pylatus q eum flagellis cædit: & ois populus q clamabat. Crucifige crucifige eū: uidētes iesum scd'm carnē etiā deum patrē uidisse Quod utiq; nō solū absurdū uidet esse: sed & impium Sicut em̄ cū turbæ eū comprimerēt eūtē cū discipulis: nullus eoꝝ q p̄mebāt & coarctabāt eum tetigisse dicitur eū: nisi illa sola quæ ꝓfluxū sanguinis passa uenit & tetigit fimbriā uestimēti eius: & ipsi soli testimoniū phibet dicēs. Quia tetigit me aliqs: ego em̄ sensi uirtutē de me exisse. Ita & cum plures essent q eum uidebāt nullus eum uidisse dicit. nisi q agnouit q; uerbum dei & filius dei est: i quo utiq; sil' agnosci & uideri dicit pater. Sed & hoc nos nō p̄tereat q; prio capreæ & sic hinnulo ceruorum comparat cū utiq; maius aīal ceruus q; caprea uideat. Sed aīaduerte ne illa potio i his habenda sit ratio quia cum dupl'r constet salus credētiū ꝓ agnitionem fidei & operum ꝓfectionē ratio fidei q; ꝓ intuitu & inspectione contēplationis capreæ (ut diximus) comparant primus habeat salutis gradus. Secūdo uero in loco operū perfectio quæ cerui formam tenet uincētis & perimentis uenena serpētuz. id est artes diabolicas memoret. Si ergo sponsa similez dicit esse fraternū suū capreæ uel hinnulo ceruoꝝ in montibus Bethel. Bethel uero domus dei interp̄tat. Montes ergo q in domo dei sunt possunt legis & ꝓphetaꝝ sed & euāgelica & apostolica accipi uolumina in quibus & fides dei ꝓspicit & contemplat. & operum ꝓfectio dicit & adimplet. Ecce hic stetit post parietē nostrum incūbēs sup fenestras ꝓspiciēs p rhetia. Respōdet fraternus meus mihi. Cū cōsidero difficultates in uestigādi sensus in his q; ꝓpositi sunt scripturæ sermonibus simile me aliqd pati uideor huic: q ad inuestigandum uenationem odoratibus sagacis canis procedit: ubi interdum moris est: ut cum uestigiis intentus ꝓximum se uenator latentibus effectuz putauerit esse

Ioh. 6.

Ioh. 14.

Mat. 9.

cubilibus subito uestigiorum deserat indiciis: & rursum fixius impressis odoratibus easdem quas explicauerat retrorsum redeat uias: donec inueniat locuz: in quo se altius excutiens uenatio latenter ad aliā se trā stulit uiam: quam cum uenator inuenerit alacrior insequit: spe præde certior: & uestigii firmitate securior ita ergo & nos ubi se p̄positæ explanatiōis quodāmodo subtraxere uestigia: paululum emēsa repetentes & planiorē q; dudū uidebat expositiōis ordinē psequētes speramus q; dns deus noster tradat in manus nostras uenationē quā ꝓperātes ꝓpe amiseramus: & secūdum sciam matris Rachel rationabilis uerbis talibus condiat in nobis ut benedictiōes mereamur consequi a spiritali patre iacob ꝓpter qd necessarium uidet (ut diximus) breuiter dicta repetere explanationē priorē retexere: ut q sit lucidior sensus aperiat. Intelligi ergo mihi uidet ex iitio ꝓpositi dragmatis spōsam foris stare in biuio & ob amorē spōsi hinc atq; in de ꝓspicere: si forte ueniat si forte appareat ne uiā ingredi uelle aliquā dū ignorat unde magis ueniat nec domi sed foris stare: & desiderio eius agitari ac dicere Osculet me ab osculo oris sui. Vbi aūt uenit sponsus dicat. Bona sunt ubera tua super uinū & reliqua usq; ad eū locū ubi ait. Post te curremus. Post hæc dilecta iam & uicē charitatis ab ip̄o sponso recipiēs introducat in cubiculo eius & dicat. introduxit me rex in cubiculū suum. Sed & cætera quæ postea sunt scripta intra posita loquat ad sponsum p̄sentibus & assistentibus spōsæ qdē adolescētulis spōsi uero sodalibus. Verūtamen intelligat spōsus: utpote uir nō semp in domo neq; semp assidere spōsæ intra domum positæ: siz exeat frequēter: & illa eum quasi amore eius sollicita reqrat absentem. sed & ip̄e interdum redeat ad eam. Propter qd & uideat p totum libellum aliquandoq; dem uelut absens reqri spōsus. Aliquādo sicut p̄sens loq cum spōsa. Ip̄a aūt sponsa cū multa & magnifica in spōsi cubiculo puidisset: petit se etiā in domuz uini introduci. Quo cum ingressa ꝓspexisset spōsus utpote uir nō resederit i domo. Ip̄a uero rursus amore exagitata exierit foras. & circūiens pagret circū: domū nō ingrediēs: & ex oī pte ꝓspiciat quādo ad eā redeat spōsus: & ecce subito uideat eum uicinorum montiū iuga immēsis saltibus superātē descēdere ad domū: in qua amore eius sollicita estuat spōsa. Peruenies uero spōsus ad parietem domus stet paululū post ip̄z considerās (ut fieri solet) aliqd & aio retractās. iam uero etiā ip̄e sentiēs aliqd amoris erga spōsam altitudine suæ: quæ attingit usq; ad domus fenestras quæ fenestre ha

beāt aliquam partem operis (ut aiūt) reticulati. Et cū incumbat qdem p feneſtras eminētior autem ſic ſit feneſtris attingatq; uſq; ad ſuperiora earum: quæ reticulato (ut diximus opere diſtinctæ ſūt. indeq; proſpiciēs alloquatur ſpōſam & dicat ei. Exurge ueni proxima mea formoſa mea columba mea: & reliqua. Hæc ſunt quæ (ut ſuperius deſignauimus) difficultatē plurimaq; dirigēdi ordinis: & aperiēdæ intelligētiæ habere nobis uiſa ſunt. Quæ utputo euidētiora fecerit, repetita hæc nunc indago ſermonum. Spiritalis autem in his expoſitio non ita laborioſa ac difficilis habeatur. Spōſa em̄ uerbi aīa quæ eius in domo regali hoc eſt in eccleſia cōſiſtit: docetur q; a uerbo dei: qui eſt ſponſus ſuus: quæcunq; repoſita ſunt & recōdita intra aulam regiam: & cubiculū regis diſcit in hac domo quæ eſt eccleſia dei uiui: etiam uinicellas illius quod de ſanctis torcularibus cōgregatum eſt. cellam uini nō ſolū noui: ſed & ueteris ac ſuauis: quæ eſt doctrina legis & prophetarum: in quibus ſufficiēter exercitata recipiat in ſeipam qui erat in principio apud deum deus uerbum: ſed nō ſemp ſecum permanētem. Nō em̄ poſſibile eſt hoc humanæ naturæ: ſed interdum quidem uiſitet ab eo interdum uero relinquat: ut amplius deſideret eum. Cum uero uiſitat a uerbo dei ſecūdum ꝓpoſitum uerſiculi ſenſum per mōtes ſaliēs uenire dicit ad eam. excelſos ſcilicet & eleuatos reuelans ei cœleſtis ſciētiæ ſenſus. ita ut perueniat uſq; ad ædificationē eccleſiæ quæ eſt domus dei uiui columna & firmamētū ueritatis: & ſtet iuxta parietē: & poſt parietem: ut neq; B penitus abſcōdat neq; omnino in promptu ſit. Verbum em̄ dei & ſermo ſciētiæ: nō in publico & palam poſitus neq; cōculcādus pedibus apparet: ſed cū quæ ſitus fuerit inuenit: & inuenit nō (ut diximus) in propatulo poſitus: ſed obtectus & quaſi poſt pariētez latens. Anima autem quæ in eccleſia eſſe dicit nō intra ædificia parietum collocata intelligit: ſed intra mu/nimēta fidei: & ædificia ſapientiæ poſita celſiſq; ueſtigiis charitatis obtecta. Propoſitum ergo bonum & fides rectorum dogmatum eſſe in domo eccleſiæ facit: cuius domus membra quædam ſunt. quæ uel cubiculum uel domus uini uel alia huiuſmodi pro gratiarū ſcilicet gradibus & donorum ſpiritalium diuerſitatibus appellant. Sic ergo & partes nūc pars quædā domus huius eſt quæ pōt indicare dogmatū firmitatem ſub qua ſtare dicit ſpōſus: & in q̄bus tā magnus & excelſus eſt. ut emineat oē ædificiū & ꝓſpiciat ſpōſam. i. aīam. Et nōdū qdē aptū ſe ei totūq; manifeſtet: ſz q̄ſi p thetia ꝓſpiciēs hortet eam: & ꝓuocet nō ſedere itri/ſecus ſegnem. ſed exire ad ſe foras & conari ut nō iam per feneſtras & rhetia neq; per ſpeculum in ænigmate. ſed ꝓcedēs foras facie ad faciem uideat eum. Nunc em̄ quia nōdum pōt ita eum intueri. ꝓpterea nō ante ſed retro ei & poſt parietem ſtet. incumbit autem p feneſtras quæ ſine dubio patebāt ad recipiēdum lumen ad illuminādam domum. Per has ergo ſermo dei in cūbēs & ꝓſpiciēs ꝓuocat exurgere & ad ſe uenire aīam. Poſſumus autem ſenſus corporeos feneſtras intelligere p quos aut mors aut uita intrat ad aīam. Sic em̄ deſignat Hieremias ꝓpheta cū de pctōribus loquit dicēs Aſcēdit mors p feneſtras ueſtras. Quō aſcēdit mors p Hier.9. feneſtras. Si oculi pctōris uideāt mulierē. & mœchētur eam in corde ſuo. ſic mors ingreſſa eſt ad aīam p feneſtras oculoꝝ. Sed & cū recipit quis auditum uanum & p̄cipue falſæ ſciæ dogmatum peruerſoꝝ. tūc per aurium feneſtras mors intrat ad aīam. Si uero aīa intuēs ornamētū mūdi. & ex pulchritudine creaturaꝝ cōditorē oīm intelligat deū. & opera eius miret laudetq; operū creatorē ad aīam hāc uita ingredit p feneſtras oculorū. Sed & cū auditū inclinat ad uerbū dei. & ra C tionibus ſapiētiæ ac ſciētiæ eius delectat huic per auriū feneſtras ad aīam ſapiæ lumē ingredit. Per has ergo feneſtras ꝓſpiciens uerbum dei. & ꝓfectū ſuum ad ſpōſam aīam dirigēs aſſurgere hortat eā & uenire ad ſe. i. corporea & uiſibilia relinquere & ad incorporea & inuiſibilia ac ſpiritalia ꝓperare q̄m quæ uident tēporalia ſunt quæ aūt nō uident æterna ſūt. Sic & ſpirit9 dei circūire dicit & quærere dignas aīas quæ aptæ rectæq; fieri poſſint ad habitaculū ſapiētiæ. Quod aūt p rhetia feneſtrarum ꝓſpicere dicit. illud ſine dubio indicat q; donec in domo huius corporis poſita ſit aīa. nō pōt nudam & apertam dei ſapiam capere. ſed per exempla quædam & indicia atq; imagines rerum uiſibilium illa quæ ſunt inuiſibilia & incorporea cōtemplat. & hoc eſt ꝓſpicere ad eam ſpōſum p rhetia feneſtrarum. Si uero de xp̄o & eccl̄ia exponamus domus in qua habitabat eccleſia ſcripturæ ſunt legis & ꝓphetarum. ibi em̄ & cubiculum regis eſt. oīb9 diuitiis ſciæ ac ſapiæ repletū ibi & domus uini doctrina. ſ. uel myſtica uel moralis quæ lætificat cor hoīs. Aduenies ergo xp̄s ſtetit paululum poſt parietem ueteris teſtamēti. Stetit em̄ poſt parietē cum nō manifeſtaret ad populum ubi uero affuit tempus & cœpit per feneſtras legis ac ꝓphetarum per ea ſcilicet quæ de eo p̄dicata fuerant apparere & oſtendere ſe eccleſiæ intra domū hoc eſt intra litteram legis ſedenti: ꝓuocat eam inde exire et uenire foras ad ſe niſi eniz exeat: niſi ꝓcedat et

ꝓgrediat̃ a littera ad ſpm̃:nõ põt ſpõſo ſuo coniũgi: neq; xp̃o ſociari. Vocat ergo eá:& inuitat a carnalib9 ad ſpiritalia a uiſibilibus ad inuiſibilia: a lege uenire ad euãgelia. Et ideo dicit ei. Surge ueni proxima mea formoſa mea columba mea. Et ut aliqua etiã de his q̃ poſtmodum dicẽda ſunt:p̃ueniamus timẽtes ſenſum pdere q occurrit in hoc loco,ꝓpterea fortaſſis & illud dicit ad eam qa etiã hyems tranſiit pluuia abiit ſimul & paſſionis ſuæ tempus indicãs q; tranſacta hyeme & deiectis imbribus ip̃e paſſus eſt. Simul & illud quoq; ꝑ ſpiritalem deſignãs intelligẽtiam q; uſq; ad illud tẽ pus quo xp̃s paſſus eſt:imbres fuerũt ſuper terrã. Mã/dabat em̃ adhuc dñs imbribus,ꝓphetis:ut pluerẽt uer bi pluuiã ſuper terrã. Sed qa uſq; ad iohannem bapti ſtam,ꝓphetica finiunt̃ officia:merito imbres abiiſſe & diſceſſiſſe dicunt̃. Ceſſarũt autem,ꝓphetici imbres nõ ad damnum credẽtium:ſed ad maiora eccleſiæ lucra Quid em̃ imbribus opus eſt ubi flumẽ dei lætificat ci/uitatem:ubi in corde uniuſcuiuſq; credentium fons a quæ uiuæ ſit ſalientis in uitã æternam. Quid opus im bribus:ubi iã flores apparuerunt in terra noſtra:& ex aduẽtu dñi iam nõ excidit̃ ficulnea quæ prius nõ attu lerat fructũ. Nũc em̃ ia3 ꝓduxit groſſos ſuos:ſed & ui neæ dederũt odorẽ ſuum. Vnde & unus qdam ex iſta
2.Cor.2. uinea dicebat. Quia xp̃i bonus odor ſumus deo in oi loco in his q ſalui fiũt:& in his q pereunt. Sed hæc (ſi cut ſupra deſignauimus) anteq; ad ip̃a ſcripturæ loca ueniemus p̃ſumpſimus ne forte fugeret nos ſenſus:q occurriſſe uidebat̃ in tempore nũc repetamus quõ ꝓ rhetia,ꝓſpicere dicat̃. Scriptum eſt. Nõ em̃ inique ten dunt̃ rhetia auibus. Et iteru3. Iuſtus ſi incurrerit i pec catum effugere iubet̃:ſicut & dammula ex laqueis & auis ex rhetibus. Plena eſt ergo uita mortaliũ laqueis offenſionum rhetibus plena deceptionum quas tẽdit aduerſum genus humanu3 ille q cõtra dñm gigas ue nator Nembroth appellat̃. Verũ etem̃ gigas qs alius eſt niſi diabolus q etiam aduerſus deum rebellat. La queꝰ ergo tentationum & decipulæ inſidiarum diabo li rhetia appellant̃. Et qm̃ hæc rhetia ubiq; tetẽderat inimicus atq; in ip̃is pene omnes inuoluerat oporte/bat eſſe aliquẽ q fortior & eminẽtior fieret his & cõte reret ea:ut ſequẽtib9 ſe uiã poſſet apire. iccirco ergo & ſaluator priuſq; i cõiugiũ & ſocietatẽ ueniret eccl'iæ:tẽ tat̃ a diabolo ut uicẽsrhetia tẽtationũ ꝓ ip̃a,ꝓſpiceret & ꝓ ip̃a uocaret eã ad ſe docẽs ſine dubio & oſtendẽs ei q; nõ ꝓ ocium & delitias:ſed per multas tribulatio/nes & tẽtationes ueniẽdum ſibi eſſet ad xp̃m. Nullus
Ro.3. ergo alius fuit q rhetia iſta ſuperare potuerit. Omnes em̃ peccauerũt:ſicut ſcriptum eſt. Et rurſus (ut ſcriptu ra dicit) Non eſt iuſtus ſuper terram q̃ fecerit bonum Eccl.7. & non peccauerit. Et iterum. & nemo mũdus a ſorde nec ſi unius diei fuerit uita eius. Solus ergo eſt dñs & ſaluator noſter ieſus xp̃us q̃ pct̃m̃ nõ fecit: ſed pecca/tum eum pater fecit,ꝓ nobis:ut in ſimilitudine carnis peccati de peccato dãnaret pct̃m̃. Venit ergo ad iſta rhetia:ſed inuolui in eis ſalus ipſe non potuit: quin/immo diruptis eis & contritis dat eccleſiæ ſuæ fidu/ciam: ut audeat iam caſſare laqueos:& tranſire p rhe tia:& cum omni alacritate dicere. Anima noſtra ere/ſicut pta eſt de laqueo uenãtium. laqueus contritus eſt:& nos liberati ſumus. Quis autem contriuit laqueos ni ſi ille qui ſolus in eis teneri non potuit. Quãuis ip̃e & in morte fuerit uoluntarie: & non ut nos neceſſitate peccati. Solus eſt em̃ q fuit inter mortuos liber. Et qa liber inter mortuos fuit:iccirco deuicto eo qui habuit mortis imperiũ abſtraxit captiuitate3 quæ tenebat̃ in mortẽ. Et non ſolus ſemetip̃m reſuſcitauit a mortuis ſed & eos q tenebant̃ in morte ſimul excitauit ſimul/q; ſedere in cœleſtibus fecit. Aſcẽdẽs em̃ in altũ capti uã duxit captiuitatẽ nõ ſolũ aĩas educẽs:ſed corpa eo rũ reſuſcitãs. Sicut teſtat̃ euãgeliũ q multa corpa ſan ctorũ reſuſcitata ſunt & apparuerũt multis & introi/Mat.27. erũt in ſanctã ciuitatem dei uiuẽtis Hier'm. Hæc nobis expoſitio de rhetibus ſcd'o in loco aſſumpta eſt. Sit ſa ne legẽtis iudiciũ:quæ earum myſticis dignius aptari poſſit eloquiis. Homel'. IIII.

SVrge ueni,ꝓxima mea ſpecioſa mea: A columba mea qm̃ ecce hyems tranſiit pluuia abiit:& receſſit ſibi flores uiſi ſunt in terra tempus putatõis adue/nit uox turturis audita eſt i terra no/ſtra. Arbor fici,ꝓduxit germina ſua uites florẽtes dede rũt odorẽ ſuum. Quid cõtineat ordo dragmatis iã ſu/pra deſcripſimus:nũc uero quid uel ſermo dei ad ani mã ſe dignã ſibiq; aptam:uel quid xp̃s ad eccleſia3 di cere intelligendus ſit aduertam9. Sed interim prim9 ſermo dei loquat̃ ad hãc ſpecioſam decorãq; aĩa3 cui per ſenſus corporeos:id eſt per intuitum lectionis & per auditum doctrinæ quaſi per feneſtras apparuit:p ceritatemq; ſuæ magnitudinis demonſtrauit:ita ut in ſuperioribus ei loquerẽt̃ incumbens atq; inde euocãs eam ut,ꝓcedat foras:& extra ſenſus iam corporeos ef fecta deſinat eſſe in carne:ut merito audiat. Vos autẽ non eſtis in carne ſeu in ſpũ. Non em̃ aliter diceret eã uerbum dei,ꝓximam ſibi niſi coniungeret ſe ei:& fie/ret cum eo unus ſpũs: nec diceret eam ſpecioſam niſi

uideret imaginem eius renouari de die in diem:& nisi uideret eā capacem ſpūſſancti qui in ſpecie columbæ deſcēdit in iordane ſuper ieſum:nō ei diceret colūba mea.Cōceperat em̄ amorem uerbi dei:& cupiebat ad ipm uolatu cœli puenire dicēs. Quis mihi dabit pennas ſicut columbæ:& uolabo & requieſcam: cum apprehendero ſapiētiæ & ſcientiæ theſaurum. Puto em̄ q̄ hi qui mortem xp̄i recipiūt:& mortificant membra ſua ſuper terrā:cōſortes efficiātur ſimilitudinis mortis eius:ita & hi q uirtutem ſpūſſancti recipiūt: & ſanctificātur ex eo:& donis eius replētur:quia ip̄e in ſpecie columbæ apparuit:ut etiā ipſi columbæ fiāt. ut de terrenis & corporeis locis euolāt ad cœleſtia pennis ſancti ſpūs ſubleuati. Quod ſi aūt tempus oportunū quo hæc fieri poſſint cōſequenter inſeruit. Quia ecce hyems inquit trāſiit pluuia abiit. Nō em̄ ante animā uerbo dei iūgitur & ſociat̄ niſi oīs ex ea hyems perturbationum ac uitiorum procella diſceſſerit: & ultra iā nō fluctuet & circūferat̄ oī uēto doctrinæ. Vbi ergo ex aīa hæc cūcta diſceſſerint deſideriorumq; ab eadem tēpeſtas defuerit:tūc incipiēt in ea flores uernare uirtutum:tūc eius mēti & tempus putationis aduenier:& ſi quid ſuperfluum qdq; minus utile fuerit in eius ſenſibus uel intellectib9 reſecabit̄ & ad gemmas ſpiritalis intelligētiæ reuocabit̄. Tūc etiam uocem turturis audiet illius ſine dubio ſapiētiæ quā diſpēſator uerbi loquit̄ inter pfectos ſapiētiæ dei altioris quæ abſcōdita B eſt in miniſterio. Hoc nāq; indicat appellatio turturis Hæc nāq; auis in ſecretioribus & remotis a multitudine locis:uitam trāſiit:aut deſerta mōtium diligēs aut ſecreta ſiluarum ꝓcul ſemp a multitudine poſita :aut a turbis aliena. Quod autem & aliud qd̄ opportunitati temporis huius amœnitatiq; cōueniat. Ficus inqt pduxit germina ſua notādum quidē fructus ip̄i9 ſpiritus q ſunt gaudium charitas pax &c. Sed iam tñ germina eorū ꝓferre incipit ſpūs hoīs q in ip̄o eſt ſingulariter ficulnea noīatus. Sicut em̄ generaliter in eccleſia diuerſæ arbores ſingulæ quæq; aīæ credētiū intel Matth. ligūtur:de qbus ait. Oīs arbor quā nō plātauit pater Col.3. meus cœleſtis eradicabit̄. Et iterum Paulus q ſe dicit adiutorē dei eſſe in agricultura dei:ait etiam ip̄e. Ego Matth. plātaui. Apollo rigauit. Sed& dñs in euangeliis. Aut facite arborem bonā:& fructum eius bonū aut arborem malā:& fructum eius malum. Sicut ergo generaliter ita ſinguli qq; credētium diuerſæ arbores intelligūtur. Eſt ergo & in aīa ficus quædam quæ ꝓducit germen ſuum:& eſt uitis quæ floreat & reddat odorē ſuū Cui9 uitis palmites purgat pater cœleſtis agricola ut fructum plurimum afferāt. ſed hæc primo per odoris ſuauitatē quæ ex flore reddit̄ lætificat odoratum ſecūdum eum q dicebat. Quoniaꝫ xp̄i bonus odor ſumus deo in oī loco. Hæc ergo initia uirtutum uidēs ſermo dei in aīa:uocat eā ad ſemetip̄m:ut feſtinet & exeat & abiiciēs cūcta corporea uenit ad eum:ut pfectiōis eius particeps fiat. iccirco igit̄ quaſi adhuc iacēti :& in rebus corporeis incumbēti primo dicit. Exurge & quaſi quæ ſtatim obedierit:& obſecuta ſit uolūtati: collaudat̄ ab eo & audit ꝓxima mea & colūba mea. Et poſt hæc ne ad tētationū turbines trepidaret annunciat ei q hyems diſceſſit:& pluuia trāſierit & abierit ſibi. Bene aūt uitiorum & pctōrum naturā uno miro ſermōe plato ſignificauit ut hmōi diceret hyemē & pluuiam: quæ ex uitiorum delicto tempeſtateq; deſcēdāt: ſibiq; abeſſe indicās:& p hoc nullā eſſe ſubſtātiam pctōrum Nō em̄ decidētia de hoīe uitia ad aliquā aliā ſubſtantiā cōgregant̄: ſed ſibi abeūt :& in ſemetip̄a reſoluta euaneſcūt atq; in nihilum rediguntˉ. Et ideo dixit: qa abiit ſibi. Sic ergo tranquillitas animæ apparente ei C uerbo dei:& ceſſante pctō & ita demum florēte uinea incipit uirtutes atq; arbuſta .i. bonorum operum fructum germinare. ſed nūc iterum xp̄s hæc loqtur ad eccleſiam:& in anni circulum oē p̄ſentis uitæ ſpacium ponit. Et p hyemē qdem illud indicat tempus in quo uel ægyptios grando & turbines ac reliqua decē plagarum uerbera flagellabant. Vel cū diuerſa bella ꝓferebat iſrael:uel etiam cum coram ip̄o ſaluatore reſtitit:& incredulitatis turbine correptus eſt:& naufragio fidei ſubmerſus. Vbi ergo illorum delicto ſal9 gētibus facta eſt:uocat nūc ad ſe eccleſiam:dicitq; ei. Exurge & ueni ad me qa iā hyems quæ ſubmerſit īcredulos & uos in ignorātia reprimebat abſceſſit. ſed& pluuia ptranſiit. id eſt iam nō mandabo nubibus ꝓphetis ſc3 ut pluant pluuiam uerbi ſuper terras. ſed ip̄a uox turturis hoc eſt ip̄a dei ſapientia loquet̄ in terris & dicet. Ip̄e q loquebar adſum. Flores ergo credentiū po- Eſa. 52. pulorum & orientium eccleſiarum apparuerūt in terra:ſed & putationis tempus per fidem meæ paſſionis & reſurrectionis aduenit. Amputant̄ em̄ & execrant̄ ab hominibus peccata cum in baptiſmo donat̄ remiſſio pctōrum. Vox qdem turturis (ut diximus) iam nō ꝓ diuerſos ꝓphetas:ſed ip̄ius ſapiētiæ dei audit̄ in terris. Et ficulnea germinat quæ pōt in fructibus ſancti ſpūs accipi q nunc primum aperiunt̄ & demonſtrantur eccleſiæ:uel etiam in littera legis quæ ante aduentum xp̄i clauſa erat & conſtricta & indumento quodam intelligentiæ carnalis obtecta. Ex p̄ſentia uero

eius & aduētu ꝓlatum est ex ea germē ſpiritalis intel/ligentiæ: & ſenſus uiridis & uitalis: q in ea tegebaſ ap paruit: & eccleſia tegebaſ a xp̄o in ficulnea: id eſt. in lege non apparuit arida: nec occidentem litteram ſe/qui: ſed florentem & uiuificantez ſpm̄. Sed & uites flo rere dicunſ: & dediſſe odorē ſuum. Poſſunt qdē & di/uerſæ eccleſiæ quæ p orbē terræ habenſ: uites dici flo/rere ut uineæ. Vinea dñi ſabaoth domꝰ iſrael eſt & do mus iuda dilecta nouella. Iſtæ ergo uineæ cuz primo accedūt ad fidem florere dicunſ. Cū uero p religionē operū ſuorū ſuauitate adornātur odorem ſuuz dediſ
D ſe dicunſ. Et nō ſine cā puto q nō dixerit odorem de/derunt: ſed odorem ſuū: ut oſtenderet ineſſe unicuiq aiæ uim poſſibilitatis: & arbitrii libertatez: qua poſſit agere omne qd bonum eſt. Sed qa hoc naturæ bonū ꝓuaricationis occaſione decerptuz uel ad ignominiā uel ad laſciuiam fuerat inflexum: ubi per gratiaz repa raſ: & p doctrinam uerbi dei reſtituiſ: odorem reddit ſine dubio illum quem primus cōditor deus inoleue/rat: ſed peccati culpia ſubtraxerat. Poſſunt autez & ui tes uel uineæ intelligi uirtutes cœleſtes & angelicæ: q̄ hoibus largiunſ odorem ſuū. i. doctrinæ & inſtitutio nis bonū: quo itroducūt & imbuūt animas: donec ad perfectionē ueniant & incipiāt capaces fieri dei. Sicut
Heb.1. & apl's ad Hebræos ſcribēs dicit. Nōne omnes ſūt mi/niſteriales ſpūs in miniſterium miſſi ꝓpter eos q hære ditatē capiūt ſalutis. Et ideo dicunſ ab ip̄is quaſi pri mū florem & odorem bonorum operuz capere homi nes nunc fructus ip̄os uitis ab eo ſperare qui dixit. Nō
Ioh.15. bibā de generatiōe uitis huius: donec bibā illū uobiſ/cum nouum in regno patris mei. illi ergo perfecti flo res & fructus ab ip̄o ſperādi ſunt. initia uero: & (ut ita dicam) ꝓficiēdi ſuauitas: pōt a cœleſtibus uirtutibus miniſtrari. Vel certe p eos qui dicebant (ut ſupra dixi mus) qm̄ bonus odor ſumus deo in oī loco. Sz & alio mō poſſumus adhuc intelligere hæc quæ habentur in manibus: ut dicamus: ueluti ꝓphetiā quādam uideri ad eccleſiam factā p quam uocet ad repromiſſiōes fu turas: ut quaſi poſt cōſummationem ſæculi cum tem/pus reſurrectiōis aduenerit dicaſ ei exurge. Et qa ſer/mo hic ſtatim opus reſurrectōis deſignat tāq̄ ex reſur rectiōe clarior & ſplēdidior effecta inuitaſ ad regnū: & diciſ ei. Veni ꝓxima mea ſpecioſa mea colūba mea qa hyems trāſiit. Hyemē ſine dubio huius p̄ntis uitæ ꝓ cellas & turbines nominās: qbus humana uita tenta tionū ꝓcellis agitaſ. Trāſiit ergo hyēs iſta cū pluuiis ſuis: abiit ſibi. Sibi em̄ unuſq̄ſq egit in hac uita oē qd egit principiū uero repromiſſionū futurarū flores. Se curim ad radicem arboris poſitā in cōſummationem ſæculi: ut excidat oēm arborē nō faciētē fructuz bonū tempus putatiōis intellige. Vocem uero turturis quæ in litteris repromiſſiōis audiſ quā māſueti in hæredi/tate ſuſcipiēt xp̄i p̄ſonam facie ad faciem: & nōiā per ſpeculū & in ænigmate docētis aduerte. Ficulnea ue/ro quæ germē ſuum ꝓducit totius cōgregatiōis iuſtoꝝ fructus habeaſ. Iſtæ uero & ſanctæ & beatæ angelicæ uirtutes q̄bus electi qq; & beati ex reſurrectiōe ſociabū tur q erūt ſicut angeli dei: ip̄æ ſunt uites florētes & ui/neæ: quæ odorem ſuum unicuiq; aiæ & gratiā quam a cōditore ſuſcepit prius: & nūc iterum ꝓditā recupera/uit impartiūt: ſuauitateq; cœleſtis odoris fetorem tan dem abiectæ ab eis mortalitatis corruptōiſq; depellūt Surge & ueni ꝓxima mea columba mea: in uelamini/bus petræ iuxta ꝓmurale. Oſtēde mihi faciem tuaz: & auditā fac mihi uocē tuā: qm̄ uox tua ſuauis eſt: & fa/cies tua ſpecioſa. Scd'm ꝓpoſiti dragmatis ordinē ſpō ſus q ſaliēs ſup mōtes & exiliēs ſup colles ad ſponſaz uenerit ꝓſpiciēs eā & intuēs per feneſtras: ſcd'o iam lo co dicit ad eā. Surge ueni ꝓxima mea ſpecioſa mea co lumba mea. Nūc uero addit etiam hoc ut oſtenderet ei locum ad quem uenire debeat: q locus ſub uelamē to & tegmine ſaxi ſit poſitus. Sit aūt idem locus nō tā iuxta murū: q̄ iuxta ꝓmurale quoddā. Promurale aūt diciſ cū extra muros q ambiūt ciuitatem: alius ducit murus: & eſt murus ante murū. Tūc deinde quaſi ſi re uerētiæ cā ip̄a ſpōſa obtecta ſit & uelata: petit ip̄e ſpō/ſus: ut ueniēs ad illum locum quem ſupra oſtendit: ut pote ſecretiorem ibi ei quaſi reiecto uelamine oſten/dat faciem ſuā. Et qa ꝓ multa reuerētia taceret ſponſa deſiderat ſpōſus aliqñ etiam uocem eius audire: & de lectari in uerbis eius: & dicit: ut auditam ſibi faciat uo cem ſuam. Videſ tñ q nō ei penitus icognita ſit facies eius neq; uocem eius ignarus ſit. Sed qa iterceſſerit ali quid in quo nec faciem eius uiderit: nec uocem audie/rit. iſte ſit ꝓpoſiti dragmatis textus cui & hoc addiſ q ueris tempus agi uideatur cum & flores & apparuil/ſe memoranſ in terra: & uox turturis ſonare & ger/men arboris ꝓduxiſſe. Propter hoc uelut opportuno tpe ꝓgredi ꝓuocat ſpōſam quæ ſine dubio hyemē totā intra domus clauſtra reſederit. Sed hæc nullam mihi uideſ (quātum ad hiſtoricam narrationem pertinet) utilitatem conferre legentibus: aut aliquam ſaltē nar ratiōis ipſius ſeruare cōſequētiam ſicut in cæteris ſcri/pturæ hiſtoriis inuenimꝰ. Vnde neceſſe eſt cuncta ad ſpiritalem tranſferre intelligētiam. Primo ergo intel/lige mihi aiæ hyemē cum adhuc paſſionum fluctibus

iactaſ:& uitiorum pcellis:ac duris malignorum ſpi/
rituuꝫ flatibus uerberaſ.in his poſitam nō hortaſ eā
ſermo dei foras exire:ſed intra ſemetip̄am colligi.&
uniri undiq; atq; cōtegi cōtra pernitioſos malignorū
ſpirituum flatus.Nulli nūc in diuinis litteris ſtudioꝝ
flores apud eam:nec p fundioris ſapiētiæ ſecreta &
cōdita myſteria quaſi per uocem turturis reſonāt.Sed
neq; odoratus eius gratiæ aliquid quaſi ex uineæ flori
bus recipit:neq; uiſus eius tāq̄ in ficulneæ germie de/
lectaſ:ſed ſufficit ut in tempeſtatibus tentationum a
lapſu peccati tuta ac munita permaneat.Quod ſi ob/
tinuerit ut illæſa perduret:& hyems trāſiit:& uenit ei
uer(Ver nāq; ei eſt cum quies animo daſ:& tranquil
litas mēti:tūc ad eam uenit uerbum dei) Tūc eam uo
cat ad ſe:& hortaſ ut exeat:nō ſolum extra domum:
ſed extra ciuitatem.id eſt nō ſolum extra carnis uitia
efficiaſ:ſed extra omne quicquid corporeum & uiſibi
le cōtineſ in mūdo.Nāq; figuraliter in lege ciuitateꝫ
iā in ſuperioribus euidēter oſtēdimus.Euocatur ergo
aīa extra murum:& uſq; ad p̄muraleperduciſ cū abii
ciēs & relinquēs ea quæ uideſ & temporalia ſunt cō
Fēdit ad ea quæ nō uideſ & æterna ſunt.Oſtēdiſ er/
go ei iter iſtud ſub uelamine petræ agēdum nō ſub ae
re nudo:neq; ut patiaſ ſolis ardores:ne iterum fuſca
fiat:ne iterum dicat deſpexit me ſol propterea ſub ue
lamine petræ agit hoc iter.Hoc autez ip̄m uelamē nō
uult ex frōdibus ei eſſe:aut lintheis:aut pellibus ſz pe
tam uult ei eſſe uelamen.id eſt firma & ſolida xp̄i do
gmata.ip̄m nāq; eſſe petram Paulus pronūciat dicēs
1.Cor.10 Petra autem erat xp̄s.Chriſti ergo doctrinæ fidei ſi ob
tegaſ anima:& ueleſ:tuto poteſt ad illud peruenire
ſecretum ubi reuelata facie gloriaꝫ domini cōtemple
tur.Merito autem uelamen iſtud petræ tutum erediſ
quia & Salomō de ea dicit i Prouerbiis q̄ ueſtigia ſer/
pētis nō poſſunt deprehendi ſuper terraꝫ.Sic em̄ ait.
Prou.30. Tria ſunt quæ impoſſibile eſt mihi intelligere:& quar
tum quod ignoro.Veſtigia aquilæ uolitātis & uiā ſer/
pētis ſuper petram:& ſemitas nauis in pelago & uias
uiri in iuuentute.Serpētis ergo.id eſt diaboli ueſtigia
id eſt ſigna aliqua peccati in hac petra quæ eſt xp̄s:in
ueniri nō poſſunt:quia ſolus eſt qui peccatum non fe
cit.Huius ergo petræ uero uelamine aīa tute peruenit
ad p̄muralem locum.id eſt ad cōtemplādum incor/
poralia & æterna.De hac eadem petra alia uerbi ſpe/
cie Dauid in.xvii.pſalmo dicit.Et ſtatuit ſupra petrā
pedes meos & direxit ſemitas meas.Nec mireris ſi a/
pud Dauid petra hæc quaſi fundamentum & crepido
eſt animæ:per quam pergit ad deū.Et apud Salomo
nez uelamen eſt animæ ad myſtica ſapientiæ ſecreta
tēdentis cum & ip̄e xp̄us nūc uia dicaſ per quam cre/
dentes incedūt nūc etiam p̄curſor ſicut ait Paulus. in Heb.6.
quod præcurſor introiuit p̄ nobis ieſus.Simile eſt &
iſtud quod per Moyſen diciſ a deo.Ecce poſui te i fo/ Exo.33.
ramine petræ:& uidebis poſteriora mea.Igitur petra
iſta quæ Chriſtus eſt:non eſt ex omni parte clauſa ſed
habet foramen.Foramen uero eſt petræ:qui reuelat
& innoteſcere facit hominibus deum.Nemo ergo ui/
det patrem niſi filius:nemo ergo uidit poſtrema dei:
id eſt quæ in poſtremis tēporibus fiunt niſi poſitus in
foramine petræ:ſcilicet cum ea chriſto reuelante didi
cerit.Et hic ergo ſub uelamine petræ animam proxi/
mam ſibi effectam inuitat ſermo dei ad p̄muralem iā
locum ſicut ſupra diximus ad contemplanda ea quæ
non uideſ & æterna ſunt:& ibi dicit ad eam.Oſten
de mihi faciem tuam profecto ut uideat:ſi aliquid in
ultu eius ueteris adhuc uelaminis habeat:ſed poſſit
intrepidis obtutibus gloriam dñi ſpecularitut hæc ip
ſa dicat.Et uidimus gloriam eius gloriam tanq̄ uni/ Ioh.1.
geniti a patre plenum gratiæ & ueritatis.Sed & cum Exo.19.
digna fuerit:ut de ip̄a dicaſ ſicut & de Moyſe dictum
eſt:quia Moyſes loquebatur:& dominus reſpōdebat
ei.Tunc compleſ in eo quod ait.Auditam fac mihi
uocem tuam.Ingens uero laus ei9 oſtendiſ in eo qđ
diciſ.Vox tua ſuauis.Sicut em̄ ſapientiſſimus prophe
ta Dauid dicebat.Suauis ſit ei diſputatio mea.Suauis
autem eſt uox animæ cum uerbum dei loquitur cū fi/
de:& dogmatibus ueritatis exponit cum diſpenſatio
nes dei & iudicia eius explanat.Si uero aut ſtultilo/
quiuꝫ aut ſcurrilitas aut uanitas de ore eius procedūt
aut uerbum ocioſum de quo reddenda ſit ratio in die
iudicii:inſuauis & iocunda uox iſta eſt.Ab hac uoce
xp̄s auertit auditum ſuum.Et ideo quæq; perfecta ani
ma ponit ori ſuo cuſtodiam:& oſtium circunſtantiæ
labiis ſuis:ut talem ſemper ſermonem p̄ferat qui ſa/
le cōditus det gratiam audientibus.& dicat de ea uer
bum dei:quia uox tua ſuauis.Sed & facies tua inquit
ſpecioſa.Si intelligas illam faciem de qua paulus di 1.Cor.13
cit.Nos autem omnes reuelata facie.Et item cum di/
cit.Tūc aūt facie ad faciē.Tūc uidebis q̄ ſit aīæ facies 2.Cor.3.
quæ laudeſ a uerbo dei & ſpecioſa eē dicaſ.Illa ſine
dubio quæ quotidie renouaſ ad imaginē eius q̄ crea
uit eā quæ non habet in ſe maculā aut rugā:aut aliqd
huiuſmodi ſed & ſancta & immaculata qualem & ip/
ſe ſibi exhibuit xp̄us eccleſiam animas ſcilicet quæ ad
perfectionem uenerunt quæ omnes ſimul efficiūt cor
pus eccleſiæ.Quod corpus utiq; pulchrum uidebitur

& decorũ:si aiæ ex qbus corp9 illud efficit in omni p
fectionis decore permãserint. Sicut em cũ aia in iracũ
dia est:turbatuz & ferũ reddit corporis uultũ:cũ uero
in mãsuetudine & tranqllitate psistit: placidũ mitẽqꝫ
reddit aspectuz. Ita & ecclesiæ facies ꝓ uirtutib9 & mo
tibus credẽtium:aut decora ꝓnũciat aut turpis:scd'm
qd' & scriptũ legimus. Vestigiũ cordis in bonis uult9
Eccl'. 13. hilaris. Et item alibi. Cordis læti facies florida: in tri/
G sticiis aũt positi mœst9 est uultus. Cor ergo lætũ ẽ:cũ
habet in se spm̃ dei:cuius primus fructus charitas est:
secũdus gaudiũ est. Ex his puto quosdã sapiẽtes sæcu/
li assumpsisse illã sniam q̃ dicit:qa solus sapiẽs specio
sus est:ois aũt nequã turpis est. Supest nobis ut aliqd
aptius etiam de nomine promuralis dicamus. Quod
(sicut supra diximus) indicat muꝝ esse ante murũ qd'
Esa. 26. etiã in Esaia hoc mõ dicit'. Ponit murũ:& circa murũ
murus munimẽtũ ciuitatis est. Alius uero murus ante
murũ uel circa murũ: maiora & ualidiora munimẽta
designat. Per qd' ostendit':qa euocãs sermo dei aiam
& educens eã a corporalibus negociis & corpis sensi
bus docere eã de futuri sæculi mysteriis cupit: & inde
ei munimẽta congrere:ut ipe futurorum munita & cir
cũdata in nullo possit uel illecebris uinci uel tribula/
tionibus fatigari:nunc etiã uideamus quõ hæc a xp̃o
ad ecclesiam dicant':quæ est ꝓxima ei & specioſa. Spe
cioſa autez nulli alii nisi soliipsi:hocem̃ significat cũ
dicit:specioſa mea. hãc ergo exuscitat xp̃us:& ipi euã
geliuz resurrectiõis annũciat:& ideo dicit. Exurge ue
ni ꝓxima mea specioſa mea. Quia aũt dedit & ei pen/
nas columbæ postea q dormiuit in medio fortiũ. Me
dia aũt inter duas uocationes israelis ecclesia uocata
est:qa primo israel uocatus est:post hæc ubi ipe offen
dit & occidit uocata est ecclesia gentium. Cum autem
Ro. 11. plenitudo gentium introierit:tũc iteruz omnis israel
uocatus saluabit'. In medio ergo duarum fortiũ dor/
mit ecclesia. Et ꝓpter hoc dedit ei pẽnas columbæ de/
argẽtatas:qd' significat rõnabiles pẽnas in sanctiſpi/
ritus donis. Et posteriora dorsi eius uel i uiriditate au
ri:ut qdam legunt:uel ut alii scriptum habent in pal/
lore auri. Quod ostendere potest: quia posterior illa
uocatio quam ex israel futurã dicit apostolus:nõ erit
H in obseruantia legis:sed in p̃cioſitate fidei. Auri nãq;
uiriditatis gerit spẽm. Fides aũt uirtutibus florẽs. Po/
test aũt dici in medio sortiũ dormire uel quiescere ec/
clesia:in medio duorũ testamentorum:& pennæ ei9
deargentatæ ex sensibus:legis aurum in posteriorib9
dorsi eius intelligi euangelici muneris donum potest
Ad hanc ergo ecclesiam dicit xp̃us. Veni tu columba
mea:& ueni in operimento petræ docens eã ut oper/
ta ueniat:ne qd patiat' ab incursantibus eam tentatio
nibus:sed sub umbra petræ ĩcedat obtecta dicẽs Spũs
uultus nostri xp̃us dns cui diximus. In umbra eius ui/ Thre.
uemus in gentibus. Obtecta aũt incedit & adoperta:
quia debet potestatem habere super caput ꝓpter ange
los. Cum autem puenerit ad ꝓmuralem locũ. i. ad fu/
turi sæculi statum ibi ad eam dicit. Ostẽde mihi facie
tuã:& auditam mihi fac uocem tuam:qa uox tua sua/
uis est. Auditã uult fieri uocem ecclesiæ suæ:qa q eum Mat.
cõfessus fuerit coram hoibus: & ipe cõfitebit' eũ coram
patre suo q in cœlis est. Quia uox tua suauis est: & qs
nõ fatet' suauem uocem ecclesiæ catholicæ fidem ue/
ram confitẽtis. Insuauem uero & iniocũdam esse hæ/
reticorum uocem qui non dogmata ueritatis:sed blas/
phemias in deũ:& iniqtatẽ in excelsum loquunt'. Sic
& facies ecclesiæ specioſa est: hæreticorũ uero turpis
& fœda. Si qs est tñ qui bene nouerit pulchritudinem
uultus pbare. id est si qs spiritalis est:q scit examinare
oia. Nam apud imperitos & animales homines: pul/
chriora uident' mendacii sophismata q̃ dogmata ue
ritatis. Possum9 autem adhuc de loco ꝓmurali etiam
hoc addere q ꝓmurale sit patris:in quo positus unige
nitus filius enarrat oia:& enũciat ecclesiæ suæ quæcũq;
in secretis & in abscõditis patris finibus cõtinent'. Vn
de & qdam ab eo edoctus dicebat. Deum nemo uidit Ioh.
unq̃. Vnigenitus filius q est in sinu patris ipe enarra/
uit. Illuc ergo euocat sponsam suam xp̃us:ut & de oi/
bus eam quæ apud patrem habent' edoceat & dicat.
Quia omnia uobis nota feci:quæ audiui a patre meo
& ut iterum dicat. Pater uolo ut ubi ego sum: illic sit Ioh.
& minister meus. Capite nobis uulpes pusillas exter/
minantes uineas & uineæ nostræ florebũt. Scd'm dra
gmatis ordinem mutata est pson̄a:non em̃ ia ad spõ
sam sed ad sodales loquit' sponsus:& ipis dicit ut ca/
piant uulpes pusillas quæ insidiant' uineis. ubi primũ
germen ostenderint. nec sinunt eas peruenire ad flo/
rem. Capi ergo eas p̃cepit saluti & utilitati consulens
uinearum. Sed hæc ut cœpimus spiritali expositione
discutienda sunt. Et puto q si de aia hæc quæ se uerbo
dei cõiũgit aduertas uulpes cõtrariæ potestates & ne
quitiæ dæmonũ intelligi debeãt p cogitatiões prauas
& itelligẽtiã puersam exterminãtes in aia uirtutũ flo/
rẽ & fructũ fidei pimẽtes. Prouisio igit' uerbi dei q est
dns uirtutum mãdat angelis suis q ad ministeriũ mis
si sunt ꝓpter eos q hæreditatem capiunt salutis. ut ca
piant ex unaquaq; aia hmõi cogitationes a dæmoni/
bus immissas. ut abiectis eis possint florem uirtutis af

ſerre. Capiũt aũt cogitationes malas in eo: cũ ſugge/
rũt menti nõ eſſe eas a deo: ſed eſſe a maligno ſpũ: &
dãt aĩæ diſcretionem ſpũũ: ut intelligat quæ ſit cogi
tatio ſcd̃m deũ: & quæ ſit ex diabolo. Vt aũt ſcias eẽ
cogitationes quas immittit diabolus in cor hominũ
uide in euãgelio qd̃ ſcriptum eſt. Cũ autem immiſiſſet
inqt diabol9 ĩ cor iudæ ſcariothis ut traderet eũ. Sũt
ergo hmõi cogitatões q̃ a dæmonibus iniiciunt̃ ĩ cor/
dib9 hoĩm. Sed quia nõ deeſt diuina prouidentia: ne
forte per huiuſmodi importunitatem turbaret̃ liber/
tas arbitrii: & nõ eſſet iuſta cauſa iudicii. Iccirco beni/
gnis angelis & amicis poteſtatibus hominũ cura mã/
dat̃: ut cum deceptores quaſi uulpes incurſare cœpe/
rint hoĩem dextris eũ auxiliis ſubleuẽt. Et ideo dicit̃.
Capite nobis uulpes puſillas. Competenter ſane cuꝫ
adhuc puſillæ ſunt: capi eas mandat & comprehendi
Dum em̃ cogitatio mala in ĩitiis eſt: facile poteſt abii/
cia corde. Nam ſi frequẽter iteretur & diu permaneat
adducit animam ſine dubio ad conſenſum: & poſt cõ
ſenſum intra cor ſuum confirmatum: certum eſt quia
ad peccati tendat effectum. Dum ergo in initiis eſt &
puſilla eſt capi debet & abiici: ne ſi adulta fuerit & in
ueterata iam non poſſit expelli. Deniq; & iudas initiũ
mali habuit in amore pecuniæ. Et hæc fuit illi uulpes
puſilla. Sed ab hac cuꝫ uideret dominus iudæ animã
quaſi florentem uineam lædi: capere eam uolens &
abiicere ex eo: commiſit ei pecuniæ loculos: ut poſſi/
dẽs quod amabat a cupiditate ceſſaret. Sed ille utpo/
te habens ſui arbitrii libertatem nõ eſt amplexus me/
dici ſapientiam: ſed indulſit ſemetip̃m illi magis con
ſilio quo exterminabat̃ anima ſua q̃ quo ſanabat̃. Si
uero hæc de xp̃o & eccleſia intelligamus ſermo uide/
bit̃ ad doctores eccleſiæ dirigi & mãdari eis de captio
ne uulpium exterminantium uineas. Vulpes autem
peruerſos doctores hæreticorum dogmatum poſſu/
mus intelligete qui per argumentorum calliditatem
ſeducunt corda innocentium: & uineam domini ex/
terminant ne floreant in fide recta. Datur ergo præce
ptum doctoribus catholicis ut dũ adhuc puſillæ ſunt
iſtæ uulpes: & nondum plures animas deceperunt:
ſed initiũ habet praua doctrina arguere hos & refre/
nare feſtinent: & uerbo ueritatis cõtradicentes reuin
cere & capere hos aſſertionibus ueris. Si em̃ perman/
ſerint in principiis & indulſerint: ſermo eorum ſicut
cancer ſerpit & fiet inſanabilis. ut multi inueniant̃ qui
decepti ab eis pugnare iam p̃ ip̃is incipiãt & defende/
re ſuſcepti erroris auctores. Sic ergo puſillas dignum
eſt uulpes capere & doloſa hæreticorum ſophiſmata
in ip̃is ſtatim initiis ueris aſſertiõibus cõfutare. Vt aũt
utriuſq; expoſitionis noſtræ euidentior clareſcat aſſer
tio congregemus ex diuinis uoluminibus ſicubi ani/
malis huius mentio facta eſt. inuenimus ergo in ſexa
geſimo ſecundo pſalmo de impiis ita dici. Ipſi uero in
uanum quæſierunt animam meã: introibũt in inferio
ra terræ tradent̃ in manus gladii partes uulpiũ erunt
Sed & in euangelio ſcd̃m Matthæum ſaluator ad ſcri
bam qui dicebat ei. Magiſter ſequar te quocunq; ieris Mat. 8.
reſpõdit. Vulpes foueas habent: & uolucres cœli ni/
dos ubi requieſcãt. Filius aũt hominis non habet ubi
caput ſuum reclinet. ſimiliter autem & in euangelio
ſecundum Lucã: ad eos q̃ dixerunt dño. Exi & uade Luce. 13.
hinc: quia Herodes uult te occidere. Reſpondit ieſus.
Euntes dicite uulpi huic. Ecce ego eiicio dæmonia: &
ſanitates perficio hodie & craſtina: & in die tertia cõ/
ſummabor. In libro quoq; iudicum ſamſon: cuꝫ uxor
quæ erat ex genere Philiſtinorum ei fuiſſet ablata: ait
ad patrem eius. innocẽs ſum ego hac uice ab allophy Iudi. 15.
lis: quia faciam uobiſcum mala. Et abiit ſamſon: & ac
cepit trecentes uulpes: & accepit lampades & ligauit
caudam ad caudam & poſuit lampadẽ unã ĩter duas
caudas uulpium & accendit ignem in lampadibus &
emiſſit per meſſes Allophilorum: & incendit omnes
meſſes eorum: & ſtipulas eorum: & uineas eorũ & oli
ueta eorum. Adhuc etiam in ſecũdo libro Heſdræ: ubi
Thobias ammanites impediuit ædificationem eorũ 2. Eſd. 5.
qui de captiuitate redierãt ut ædificarent templum &
murũ ait ad Allophilos. Nunqd iſti ſacrificabunt aut
comedẽt immolata in hoc loco. Nonne aſcendẽt uul
pes: & deſtruent murum ip̃orum quem ex lapidibus
ædificant. Hæc ſunt interim quæ ad præſens nobis ex
ſcripturis diuinis occurrere potuerũt: in quib9 anima
lis huius memoria facta eſt: ut ex his ſapiens quiſq; le
ctor prudenter poſſit coniicere: ſi apta uſi ſumus expo
ſitione in his quæ ppoſita ſunt nobis ad explanãdum
id qd̃ ait. Capite nobis uulpes puſillas. Et quãuis ope
roſum ſit ſingula q̃ exẽpli cã aſſumpſim9 explanare:
tñ q̃ poterim9 breuiter cõiũgem9. Et primo de ſexage
ſimo ſcd̃o pſalmo uideam9 ubi cũ iuſti aĩam pſeque/
rent̃ ip̃ii ille pſallebat dicẽs. ip̃i aũt inuanũ q̃ſierunt
aĩam meã ĩtroibũt ĩ ĩferiora terræ tradent̃ ĩ man9 gla
dii ptes uulpiũ erũt. in quo utiq; oñdit̃ q̃ uanis & iani
bus uerb̃ ptaui doctores decipe uolẽtes aĩaꝫ iuſti. ĩtroi
re dicũt̃ ĩ ĩferiora terræ. terrã utpote ſapiẽtes & de t̃ra
loq̃ntes atq; ĩferiora ei9. i. ĩ p̃fũdũ ſtulticiæ d̃ſcẽdẽtes

Puto enī q̄ hi qui carnaliter uiuunt q̄a ſibiipis tm̄mo
K do nocent:terra eſſe et in terra habitare dicunt. Hi ue
ro q̄ terrenis & carnalibus ſenſibus ſcripturas intelli/
gūt:& alios ita docēdo decipiūt: ꝑ eoipo q̄ argutias
quaſdā & argumēta carnalis & terrenæ ſapiæ confin
gāt:in inferiora terræ dicunt ingredi. Vel certe q̄ gra
uius delinquūt q̄ terrena docēt q̄ ita uiuūt:cis futu/
ra pœna etiā grauior imminet. idēq̄ ipſi in manꝰ gla
dii tradēdi ꝓphetātur:illius fortaſſis flāmei & uerſati
lis. Quō aūt & partes uulpiū fiunt uideamus. Oīs aīa
aut pars eſt dei:aut pars eſt cuiuſcunq̄ q̄ accepit pote
ſtatē ſup hoīes. Nā cum diuideret altiſſimus gētes: &
diſpgeret filios Adā:ſtatuit fines gētium ſcd̄m nume
rū angelorū dei:& facta eſt portio dñi iacob. Cū ergo
cōſtet unāquāq̄ aīam aut in pte dei:aut in pte eſſe al/
terius cuiuſlibet q̄mquidē p arbitrii libertatē poſſibile
eſt unūquēq̄ ex pte alteriꝰ trāſire:uel ad ptē dei ſi me/
lius(ipo iuuāte)elegerit. Vel ſi nequius: ad dæmonū
portionē hic horū mētio habet in pſalmo. Qui inua/
nū quæſierūt aīam iuſti partes erūt uulpiū uelut ſi di/
ceret:& peſſimorū& neq̄ſſimorū dæmonū ptes erunt:
ut unaquæq̄ maligna uirtus& doloſa p quā deceptio
nes & fraudes falſæ ſcīæ itroductæ ſūt:ſ guraliter uul
pes appellent hi q̄ in hūc errorē deducunt: & nolūt
acqeſcere ſanis ſermonibus dñi noſtri ieſu xp̄i & do/
ctrinæ quæ ſcd̄m pietatē eſt:ſed decipi ſe patiunt a ta
libus:iſti taliū partes uulpiū fiēt:& introibūt cum eis
Mat.8. in inferiora terræ. Ipſi ſunt & illi in q̄bus ſcd̄m euāge
liū uulpes iſtæ quas ſupra memorauim9 foueas habe
Luce.18. re dicunt. in q̄bus filius hoīs nō habet ubi caput ſuū
reclinet. Herodem quoq̄ uulpem noīatū ꝓ fallaci cal
Iudi.15. liditate credēdum eſt. Nam ſi Sāſon trecentas uulpes
cepiſſe & colligaſſe p caudas atq̄ interiecisſe lāpades
ardētes in medio caudarū atq̄ immiſiſſe p meſſes al
lophilorum:& incēdiſſe eas cum ſtipulis& oliuetis ui
neiſq̄ memorat ualde mihi difficilis formæ huiꝰ uel
L figuræ uidet explanatio. Tētemus tñ aliq̄ ex his pulſa
re ꝓ uiribus:& ponamus (ſicut expoſitio noſtra in ſu/
perioribus cōtinet(uulpes eſſe fallaces puerſoſq̄ do/
ctores. Hos ſamſon(q̄ ueri & fidelis imaginē tenet do
ctoris)capiēs uerbo ueritatis caudā ad caudā colliget
id eſt aduerſantes ſibi & diuerſa a ſe inuicē ſentientes
docēteſq̄ cōfutet atq̄ ex ipſorum uerbis ꝓpōnes colle/
ctioneſq̄ accipiēs:in Allophiloꝝ ſegetē ignem cōclu
ſionis emittat:& exꝓpriis eoꝝ argumētis oēs eoꝝ fru
ctus atq̄ uineas & oliueta peſſimæ gn̄atiōis incendat.
Sed & ipe numerus trecētaꝝ uulpium quæ a ſemetip/
ſis diuerſæ & diſſonātes erāt triplicē formā indicant
pctōrū. Oē enī pctm̄ aut in facto aut i uerbo aut in cō/
ſenſu mētis admittit. Verū ne illud q̄dē qd̄ in ſcd̄o li
bro Heſdre ſcriptum diximus penitus omittēdum eſt.
Vbi cum ædificarent ſanctaſanctorum. id eſt cum fi/ 1.Eſd.
des xp̄i & ſanctorum eius myſteria conderent inimi/
ci ueritatis fideiq̄ contrarii(q̄ ſunt ſapientes huiuſ/
culi)uidētes abſq̄ grammatica & peritia philoſophi/
ca conſurgere muros euangelii uelut cum irruſione q̄
dam dicunt perfacile hoc poſſe deſtrui calliditate ſer
monuꝫ per aſtutas fallacias & argumenta dialectica
Hæc interim(quātum breuitas potuit pati) de aſſum/
ptis exemplis dicta ſufficiant. Nunc iam ad ꝓpoſitum
reuertamur. Videt ergo in cāticocanticorum ꝑceptuꝫ
dari ab ſponſo amicis ſibi uirtutibus:ut capiant & ar
guant contrarias poteſtates quæ inſidiant animabus
hominum ne exterminent eoruꝫ initia fidei floremq̄
uirtutum ſub ſpecie ſecretæ alicuius & occultæ ſapien
tiæ quæ quaſi uulpes in foueis:ita in his hominibꝰq̄
ſemetipos ad hæc ſectanda præbuerint deliteſcunt:&
quo facilius cōfutari poſſint & argui dum paruæ ſint
uulpes ipæ:& initia habent peſſimæ perſuaſionis ca/
pi iubent. Nam ſi forte creuerint: & maiores fuerint
uulpes effectæ:iam nequeāt ab amicis ſponſi: ſed ab
ipo fortaſſis ſpōſo ſolo capi poterūt. Sed& ſancti q̄q̄
doctores & magiſtri eccleſiæ ſicut acceperūt poteſtatē
calcādi ſuper ſerpentes & ſcorpiones:ita accipiūt po
teſtatem etiam capiendi uulpes. Sic enī data eſt pote
ſtas eis ſup oēm uirtutem inimici. Vna ſine dubio ex M
cæteris inimici uirtutibus eſt uulpes quæ exterminat ui
neas quæq̄ cum adhuc parua eſt capi iubet ſicut & in
cēteſimotriceſimoſeptimo pſalmo beatus dicit q̄ te/
net & allidet paruulos babylonis ad petram:nec per
mittit ſenſum babylonum creſcere in ſemetipo & au/
geri:ſed cum eſt in initiis: allidit eum & tenet ad pe/
tram:tūc enim facile perimitur. Sic enim ordo expla
nationis percurrat. Capite uulpes nobis puſillas quæ
uulpes exterminant uineas florentes. Quod autem di
cit nobis: hoc eſt mihi ſponſo & ſponſæ: uel cer/
te mihi & uobis qui eſtis ſodales mei. Poteſt autem &
ita accipi. Capite nobis uulpes:& poſt diſtinctionem
dici: puſillas exterminantes uineas: ut puſillas non
tam ad uulpes q̄ ad uineas referamus: ut uideantur
puſillæ quidem uineæ exterminari poſſe. id eſt paruæ
quæq̄ animæ & initia habentes non firmæ et robuſtæ
lædi poſſe a cōtrariis poteſtatibus ſicut in euāgelio di
cit. Si qs ſcādalizauerit unum de puſillis iſtis. in quo Mat.18
oſtendit quia ſcandalizari non pōt grandis et pfecta
ſed puſilla et rudis aīa ſicut in pſalmo dicit. Pax mul pſ.118

ta diligentibus nomen tuum: & non est illis scanda/
lum. Simili ergo exēplo pōt uideri q̄ pusilla quæq; ui
nea incipiēs uidelicet aīa possit a uulpib9. i. malignis
cogitatōib9 uel prauis doctoribus lædi. pfecta uero &
ualida nō possit. S3 si capiant a bonis doctorib9 uul/
pes istæ: & abiiciant ex aīa tūc ꝓficiet in uirtutibus &
florebit in fide. Amen.

¶ Epistola beati Hieronymi ad Cyprianū in qua pri/
mo ponit qd apd hebræos differāt uel significēt Min
& men: & exponit finem psalmi octogesiminoni.

Epi. XLVIII

NRater, charissime cypriane: scito p̄no/
tēs qa si scribat extrema littera q̄ ap/
pellat min: exprimit dexterā sicut est
illud in noie Beniamin q interptatur
filiꝰ dextræ. si aūt men habeat diē uel
dies sonat. Est aūt sensus. Numerū annorum dierūq;
nostrorū qb9 in hoc sæculo nos uiuere decreuisti ostē
de nobis ut p̄paremus nos ad nētui tuo: & cōtēpto er/
rore mortaliū ad te pgere festinemus cupiamusq; præ
sentia tua: & ad te festinemus corde sapiēti. Nihil em̄
ita decipit humanū q̄ q̄ dū ignorāt spacia uitæ suæ lō
giorē sibi sæculi huius possessionē repromittūt. Vnde
& illud egregie dictū est. Nullum tam senē esse, & sic
decrepitæ senectutis ut nō se adhuc uno plus anno ui
uere suspicet. Ad hūc sensum ptinet & illud qd dicit.
Memēto mortis tuæ & non peccabis. Qui em̄ se recor
dat quotidie esse moriturū cōtēnit pn̄tia: & ad futura
festinat. Hoc est qd Dauid i alio p̄cat loco dicēs. Ne
auferas me in dimidio dierum meorum priusq̄ abeā:
& nō subsistā. Quod ita exponit. Ne eo tēpore facias
me mori q̄n adhuc putabā me esse uicturum ut possim
peccata corrigere pnia. si em̄ hoc feceris inuētus in de
lictis meis esse subsistā nō q̄ spē resurrectionis neget:
sed q̄ cum eo se neget posse subsistere apud quem oēs
q̄n uitiis pseuerāt ꝓ nihilo reputant. Vbi nos interp
tati sum9 eruditos corde in sapia: alii trāstulerūt cōpe
ditos uerbi ābiguitate decepti. si ei dicas πεπεδημενοις
compeditos sinautē πεπαιδευμενοις: eruditos signifi/
cat. Reuertere dn̄e usq;quo & exorabilis estu sup ser/
uos tuos. septuaginta sil̄r. Quia agimus pniam & sciē
tes uitæ nostræ breuitatē ad te corde sapiēti cupim9 p
uenire: & tu dn̄e reuertere ad nos. Peccatis em̄ nostris
lōge recesseras & dimiseras nos ut ambularemus secū
dū uolūtatē & cogitatōes nostras. Quod aūt infert us
q;quo talē habet intelligētiā quā in duodecimo psal
mo legim9. Vsq;quo dn̄e obliuiscēris me in finē. Qui
em̄ in angustia cōstitutus est serū ei uidet dei auxiliū:
& ꝓpterea impēsius dep̄cat. ut cito adiutorē deū sen/
tiat. et nequa q̄ iratum iudicem sed placatum. imple
nos matutina mia tua et laudabimus et lætabimur in
cunctis diebus nostris. septuaginta. Repleti sum9 ma O
ne mia tua. et exultauimus et lætati sumus in omnib9
diebus nostris. In cunctis pene locis hanc habent se/
ptuaginta consuetudinem ut quod apud Hebræos in
futurum ostendit hoc illi quasi iā factū et ꝑteritū refe
ferāt. Hi ergo nō ut illi uoluerūt dicūt se eē impletos
mia dei matutina atq; lætatos: alioqn si hoc factum
erat: quomodo postea deprecantur: & dicūt. Respi/
ce in seruos tuos & in opera tua. Sed totum hoc quod
postulāt ideo deprecant: ut mereant matutinā mia3
tuam. Quā cum fuerint cōsecuti laudēt eā atq; lætent
in cūctis diebus uitæ suæ. Vident aūt mihi resurrectio
nis spem & æternæ uitæ p̄mia dep̄cari dicentes. imple
nos matutina mia tua. Quod qdem & uigesimi primi
psalmi titulus sonat: q ꝓprie ad mysterium dn̄i: & ad
resurrectionē eius pertinēs inscribit ꝓ assumptiōe ma
tutina. Lætifica nos ꝓ diebus qbus nos afflixisti & an
nis qbus uidimus mala. Septuaginta Lætati sumus ꝓ
diebus qbus nos humiliasti. & annis quibus uidimus
mala. Et Lazarus q acceperat mala i uita sua: in sinu Luc. 16.
Abraæ æterno quiescit in gaudio. Mala autem nō ea
appellat quæ cōtraria bonis sunt: sed ꝓ afflictione &
angustiis qbus malis & sara afflixit Agar ancillā suā Gen. 16.
Et de qb9 in euāgelio scribit. Sufficit diei malicia sua. Mat. 6.
Quāto igit magis in hoc sæculo paupertate inimico/
rum persecutōibus seu potentia seu morboru3 crucia
tibus fuerimus afflicti tāto post resurrectionem in fu/
turo maiora præmia consequemur. Pulchre autē nō
dixit: sustinuimus mala: sed uidimus. Quis est em̄ ho/
mo qui uiuat & non uideat mortem: quæ non ta3 ad
dissolutionem corporis referenda est: q̄ ad multitudi
nem peccatorum. iuxta quod dicitur. Anima quæ pec
cauerit ipa morietꝰ. Appareat apud seruos tuos opus Eze. 18.
tuum: & gloria tua super filios eorum. Ergo in seruis
suis ipse dominus operatur opus suum: nec propria
qui postulat salute contentus est: sed quærit gloriam
filiorum: id est seruorum dei. Filios autem non ta3 il
los qui de eorum stirpe generati sunt: q̄ discipulos de
bemus accipere. de quibus & Paulus loquebatur. Fi/ Gal. 4.
lioli mei quos iterum parturio. Vnde & iohānes apo
stolus secundum merita filiorum suoru3: profectusq;
operum singulorum scribit ad paruulos: scribit ad
iuuenes: scribit ad patres. Et sit decor domini dei
nostri super nos: & opus manuum nostrarum fac
stabile super nos: & opus manuum nostraꝝ cōfirma.

Septuaginta. Et sit splendor dñi dei super nos & opꝰ manuum nostrarum dirige super nos: & opus manuũ nostrarum dirige. Vbi sunt qui liberi arbitrii potestate plaudantes in eo putant se dei gratiam consecutos: si habeant potestatem faciendi uel non faciendi bona siue mala. Ecce hic Moyses post resurrectionẽ quã postulauerat dicens. Imple nos matutina mía tua: & laudabimus & lætabimur in cũctis diebus nostris: neq; se surrexisse contentus est: & æternæ uitæ p̃mia consecutum: sed postulat ut decor domini dei sit sup eos qui surrexerint: & splendeat in animabus cordibusq; sanctorum: & opera manuum eorũ ip̃e dirigat: faciatq; esse perpetua: ip̃eq; cõfirmet quicquid in sanctis uidet boni. Sicut em̃ humilitas deprecantis meretur præmia; ita superbia confidentis dei auxilio deseretur.

¶ Tractatus quartus secundæ partis continẽs sermones beati Hieronymi aliquibus diebus festis accõmodatos. Sermo de natiuitate dominica in ipsius diei commendationem. ubi aliqua de crucis tropheo.

Epi. XLIX

PHodie uerus sol ortus est mundo: hodie in tenebris sæculi lumen ingressum est. Deus factus est homo: ut homo deus fieret. Formam serui dñs accepit: ut seruus uerteret in dñm. Cœlorum habitator & conditor habitat in terris: ut homo colonus terræ migraret ad cœlos. O dies omni sole lucidior: o tempus cunctis sæculis expectatius quod præstolabantur angeli: quod Cherubin & seraphin & cœlorum ministeria nesciebant: hoc in nostro tẽpore reuelatum est quod illi uidebãt per speculũ & in ænygmate: nos cernimus in ueritate q̃ populo israelitico loquebat p Esaiã. Hieremiã cæteroſq; pphetas nũc nobis p filiu loquit. Videte qd sit inter uetus testamẽtũ & nouũ. in illo loquebat p nebulã nobis loquit p serenũ. ibi deus uidebat in rubo hic de uirgine deus nascit. ibi ignis erat ppli pctã consumens: hic homo est populi peccata consumens: immo ignoscens seruis suis. Nemo enim potest peccata dimittere nisi solus deꝰ. siue hodie dñs iesus natus siue hodie baptizatꝰ est: diuersa qdẽ opinio fert in mũdo: & p traditionũ uarietatẽ sn̄ia est diuersa. Nobis illud cõstat ad liqduꝫ q̃ siue hodie natus ex Maria siue renatus ex baptismo & natiuitas carnis & spũs nobis p̃ficit utrũq; mysteriũ meũ utrũq; utilitas mea ẽ. Dei filius nõ habebat necessariũ ut nasceret: ut baptizaretur: neq; enim peccatum fecerat quod ei remitteretur in baptismo sed illius humilitas nostra sublimitas illius crux nostra uictoria est illius patibulum noster triumphus est. Gaudẽtes hoc signum leuemus in humeris nostris. Victoriarum uexilla portemus imortale lauachrum portemus in frontibus. Cũ hoc signũ diabolus conspexerit in frontibus nostris cõtremiscit Qui aurata capitolia non timent crucem timent. Qui cõtemnũt sceptra regalia & purpuras cæsarum: & da pes xp̃ianorũ sordes & ieiunia ptimescunt. Denicq; in Ezechiele ppheta cum omnes q̃ missus fuerat angelꝰ occidisset & interfectio cœpisset a sanctis illi tãtũmõ sospites reseruant quos Thau littera. i. crucis pictura seruauerat. Exultemus itaq; ad crucis similitudinẽ sanctas in cœlũ leuemus manus cũ sic nos armatos dæmones uiderint opprimẽt. Quãdo Moyses erectas habebat manus uincebat Amalech. si paululum illas conciderãt inualescebat. Antẽnæ nauiũ & uelorum cornua sub figura nostræ crucis uolitãt. Aues quoq; ip̃æ qñ i sublimiora tollũt & pẽdẽt p aerẽ: extẽsis alis imitant crucem. sed & trophæa ip̃a & uictoriæ triumphorum ornamenta crucis sunt: quam nõ solum in frontibus: sed in manibus quoq; nostris habere debemus & si sic fuerimus armati: calcemus sup aspidẽ & basiliscum p; dñm nostrũ iesum xp̃m cui est honor & gloria in sæcula sæculorum Amen.

¶ Sermo de Epyphania exponẽs græcum uocabulũ & de saluatoris baptismo pertractans: cui accommodat & exponit psalmum uicesimumoctauum. Affene domino. Epi. L

DIles epyphanioru græco nomine sic q̃ uocat. Quod em̃ apud nos appariti onem uel ostensionem dicimꝰ græci epyphaniam uocãt. Hoc aũt ideo: qa dñs noster hodie saluator apparuit in tenebris. Licet em̃ olim natus esset ex Maria & triginta iam annorum explesset ætatem: tamen ignorabat a mũdo. Eo tempore cognitus est: quo ad lohãnem baptistam ut in iordane baptizaretur aduenit: & uox de cœlo patris intonantis audita est. Hic est filius meus dilectus in quo mihi bene complacui. Quẽ pater de cœlis monstrauerat uoce hunc spũssanctus uersus in columbam: & super caput illius sedẽs tactu quoq; ip̃o uoluit demonstrare: ne quis alius dei filius putaretur a populo. Quid hac humilitate sublimius: quid hac uilitate nobilioꝰ. Baptizatur a seruo: & a domino filius appellat. Inter publicanos & meretrices & peccatores ad lauacrũ uenit: & sanctior est baptista suo. Lauat a iohanne in carne: & ip̃e iohannẽ in spũ

lauat. Aquæ quæ cætera mundare consueuerunt domino nostro lauante mundatæ sunt: Iordanis fluuius qui eo tempore quando populum israel eduxit iesus ad terram repromissionis fuerat exiccatus nunc membris dñi tactis: si potuisset undis uno loco uoluerat cõgregari: ut dñi corpus attingeret. Videte fratres quõ id qđ in euãgelio lectum est: in uigesimooctauo psalmo fuerat ante p̃dictũ. Vox dñi super aquas. Locutus est em̃ dei filius ad iohãnẽ. Sine mõ sic em̃ op3 nos implere omnem iusticiam. Sequit. Deus maiestatis intonuit quando pater filio testimonium reddidit dicens. Hic est filius meus: in quo mihi bene complacui. Vox dñi confringentis cædros. Baptizatus xp̃us & erecti prius atq; sublimes dæmones corruerũt. Succidit eos dñs tãq; cædros lybani & cõminuit eos dñs tanq; uitulus fragmẽta arborum uẽtilans: & calcibus in stirpes diuersa dispergens. Et econtrario de salutore qđ dicit. Et dilectus sicut filius unicornium filio9 crucis. De quo dicitur in cantico Abacuc. Cornua in manibus eius: ibi abscondit fortitudinem suam. Post q̃ ergo dilectus iste crucifixus est: impletum est illud qđ sequit in psalmo. Vox dñi intercidẽtis flammam ignis. illo em̃ baptizato: & uniuerso mundo xp̃o lauãte mundato: gehennæ ignis extinctus est. Vox dñi cõcutientis desertum. Deserta fuit ecclesia quæ filios nõ habebat. Ad p̃dicationem xp̃i deserta commota est & parturiuit & peperit: & nata est in una die gẽs tota simul illa: quæ ante dicebat desertu3 Cades hoc est desertum sanctitatis. Siquidem quæ non habuerat sanctitatem cœpit parere ceruos: & sanctorum emittere greges: qui serpentes interficiunt qui uenena contemnunt quibus discurrentibus in toto orbe: & xp̃i euangelium p̃dicantibus: in templo eius omnes dicẽt gloriam deo. Dñs diluuium inhabitare facit. Considere/mus totum orbem respiciamus barbaras nationes romanum quoq; mente lustremus imperium: ubiq; in xp̃m credentium: ubiq; in nostrum deum baptizantur: & ita fit ut non una aqua: sed quodammodo sit diluuium baptismorum quapropter consummatũ est tabernaculum. Hoc em̃ psalmi istius titulo p̃notatur. Quoniam ecclesia uiuis lapidibus extructa est. Afferamus dño filios dei afferamus ei filios arietum apostolorum atq; sanctorum: & imitemur saluatorẽ nostrũ: qui ipe & pastor & agnus & aries immolatur: qui pro nobis appellatur in ægypto: qui pro isaac cornibus tenetur in sentib9: & dicamus. Dominus regit me & nihil mihi deerit: in loco pascuæ ibi me collocauit. Super aquã refectionis educauit me cui est honor & gloria in sæcula sæculorum Amen.

¶ Sermo de quadragesima ad abstinentiam inuitãs ubi etiam de tentatione saluatoris: & mystico exitu de ægypto tractatur. Epi. LI

QVomodo miles semper exercetur ad R
prœlium: & simulatis ictibus ueris postea uulneribus præparat. Ita omnis quidem christianorum uita indiget abstinentia: sed maxime quando hostis prope est. & præparatum aduersum nos exercitum ducit inimicus. Omni seruis dei tempore ieiunãdum est. sed tunc amplius cu3 ad immolationẽ agni ad mysterium baptismatis: ad xp̃i carnem & sanguinem præparamur. Statim ut oues suas recedere uel/le de proprio grege uiderit diabolus fremit irascitur: furit: & totis aduersus eas uiribus commouetur perire sibi existimãs quicquid christo saluatur: & mori synagogæ suæ quicquid ecclesiæ uiuificatur. Quia ergo fratres charissimi ad domini sacramentum quadraginta dierum ieiunio præparamur ieiunemus tot diebus pro peccatis nostris: quot pro sceleribus nostris dominus ieiunauit. illum post baptismum tentat diabolus. Non enim sciebat eum esse filium dei: propterea negligebat. Deniq; postea cognoscere cupit in tentatione dicẽs. Si filius dei es: dic ut lapides isti panes Mat. 4.
fiant. Et si filius dei es: mitte te deorsum. Nos autem quia scit uelle filios dei fieri propterea expugnare nititur: & quasi serpens lubricus nostros inuoluere pedes: ne ascendere ualeamus ad cœlum. Si autem dominum tentare ausus est uersipellis & nequam: quanto magis nos decipere non timebit. Si contra dei fi/ S
lium & figulum suum uas perditum repugnauit quanto magis contra nos qui inferioris ab eo naturæ sumus simul audebit insurgere. Si iustus uix saluabitur: impii & peccatores ubi permanebunt. Non quo dominus noster decipi potuerit a diabolo: sed quo formam dei acceperit: in omnibus se tribuere uolens exemplum: ut nemo sibi in sanctitate confidat cum etiã ille tentatur quem non possunt tentamenta superare Hoc totum iccirco replicam9 fratres charissimi: ut sollicita mente caueamus ne exeũtes de ægypto: & sic p xl. dies q̃si p. xl. annos ad repromissiõis terram p hæremum festinantes desideremus carnes & ollas ægypti: & a serpentibus mordeamur. Exiuimus de ægypto quid nobis de ægyptiis cibis. Qui habemus cœlestem panẽ: terrena alimẽta qd q̃rimus. Reliqmus pharaonẽ iuocemus auxiliũ dñi. ut nobis ægypti9 rex in credẽtiũ baptismate submergat. Ibi pereant, equi &

aſcenſores eius:ibi fremẽs aduerſarii neceſ exercitus. Nõ murmuremus aduerſus dñ3: ne a dño ꝑcutiamur Non detrahamus ſacerdotibus noſtris: & magis a uiciis ieiunemus q̃ꝑ a cibis: licet & ciborũ abũdãtia ſint foměta uitioꝝ. Si Aaron & Maria cõtra Moyſen murmurãtes deiꝑ ſeruo ſuo ſenſerũt uindictã quanto magis ſi aliqs noſtrũ ꝓpoſitũ ſuũ uipeo ore lacerabit diuina ſnia puniet. Sed & ſacerdotibus ſimplr ꝑcauendũ eſt. ne duplici mẽte ſint: ne dñi ambigãt poteſtatẽ Si etiã Moyſes & Aaron(q̃ ad aquã cõtradictionis uiſi ſunt fluctuare)nõ meruerũt terrã repromiſſionis intrare: utiq; multo magis nos q̃ ꝑtõrum ꝑmimur ponere nõ ualebimus fluentũ iordanis tranſire: & adlocũ circũciſiõis uenire: id eſt ad Galgala puenire ſi ſcãdalizauerimus unũ de minimis iſtis. Vnde tã labores paſtoris q̃ꝑ gregis fœcũditas: tã ubertas meſſiũ q̃ agricolæ ſtudium dñi horræis ꝑpareſ. Toto nixu ac labore tendam9 ut digni efficiamur aduẽtu paſchæ: & carnibus ac ſanguine agni xp̃i ieſu Amen.

¶ Sermo eiuſdẽ in uigilia paſchæ de imolatiõe agni typici: ubi q̃ habenſ in exodo duodecio capło de iꝑo agno tpe ac mõ mãducãdi myſtice interp̃tat docens tpe eſus agni etiam aꝑpriis uxoribus abſtinendum.

Epiſto. LII

TOdie fratres chariſſimi pp̃lus iſrael & uere homo uidẽs deum(hoc q̃ppe interp̃tat iſrael)egredi iubet de ægypto. Hodie agnus dei q̃ tollit pecca/ta mundi p,oim ſalute iugulat hodie ſanguine illius poſtes domoꝝ. id eſt frontes noſtræ depinguntſ hodie occidunt ægyptii: & de ſeruitute pharaonis populus dei liberat: hodie ꝑcutiunt primogenita ægyptiorum & iſraelitarũ non ſolum liberi: ſed etiam irrationabilia iumenta ſaluantur: homines & iumenta ſaluos facies dñe. Præpare/mus nos fratres chariſſimi ad immolationem agni & apꝑhendamus illum non quãdo dubia lux eſt: & ad/huc lunæ cornua non implent non q̃ creſcere inci/pit uel decreſcere: ſed quartadecima die. id eſt lumie conſummato atq; perfecto quando tota eius lampas totus orbis implet. Nec putemus agnũ iſtũ anniculũ ubicũq; poſſe comedi. Præcipit nobis ut in una illuꝫ comedamus domo. id eſt ne extra eccleſiã immolari agnũ putem9. Ex quo manifeſtũ ẽ q̃ iudæi & hæretici & oía cõuẽticula dogmataq; puerſoꝝ q agnũ i eccl̃ia nõ comedũt nõ eos agni carnes comedere: ſ3 draco/
ꝑs.73. nis q datus eſt(iuxta pſalmiſtã) in eſcã pp̃lis æthiopũ
Geñ.7. quõ eñ in diluuio nõ ſaluat niſi q̃ i archa fuerit Noæ & corruẽte Hiericho una tñmodo Raab meretrix. id eſt eccleſiæ credentis ex gentibus cuſtoditur domus. Ita in imolatõe agni tũc uere agnus occidit cũ in una mactat domo. Erit inqt uobis agnus imaculatus: de agnis & hædis ſumetis eũ. Præcipit & in alio loco: ut q̃ primo mẽſe paſcha facere nõ querit: ſcd'o faciat iuxta qd' & nũc iubet: ut q̃ nõ põt habere agnum ſaltem habeat hædũ. Xp̃us eñ nõ ex hædis fit quos a ſiniſtris ſtare iubet: ſ3 ꝑ diuerſitate meritoꝝ unicuiq; aut agn9 aut hædus fit. Quæritſ etiã q̃re nõ in die agn9 iſte imo V lat: ſed ad ueſperã. Hæc cã manifeſta eſt. Dñs eñ noſter atq; ſaluator in cõſummatõe ſcl̃oꝝ paſſus eſt. Vñ & iohãnes in æpl̃a ſua loqtur. Filioli nouiſſima hora eſt q̃ aũt nouiſſima eſt finito die noctis initiũ eſt. S; hoc intelligẽdũ eſt q̃ ꝑ diu in iſto ſæculo ſumus. i. uerſamur in ægypto nõ ſum9 in clara luce: ſ3 in tenebris atq; caligine: ſ3 eccl̃ia. id eſt luna q̃ſi in nocte reſplendeat: tñ ueri ſolis nõ poſſumus habere pfectũ fulgorẽ in una inqt domo comedetis carnes aſſas igni: & azima cũ amaritudinib9 mãducabitis. Nõ comedetis ex eis crudũ aut coctũ aquæ: ſ3 aſſum tñ igni. iubet nobis ut panes abſq; fermẽto ueteris malitiæ & nequiæ comedamus. De quo fermẽto in euãgelio dñs diſcipulis dicit: Cauete a fermẽto phariſæorũ: & poſtea intel ꝑtat fermẽtũ phariſæoꝝ eſſe doctrinã. Et nos igit ſta doctrina ſæculi iſtius uolumus eſſe alieni: & quaſi extraneos a mũdi cõuerſatione nos facere pſecutiõibus & preſſuris ſubiecti ſimus: & ſcd'm apl̃m comedamus azima ſinceritatis & ueritatis. Vis intelligere qd' dico dic qd' uerũ eſt: loq̃re qd' ſinceꝝ eſt. Nullius ꝑſonam accipias nõ diuitis nõ potẽtis q̃libet ſit potẽs: q̃libet ſit nobilis ſi peccauerit corripe eũ: & comediſti azima ſinceritatis & ueritatis in amaritudine. Vnde & apoſtolus ait. Inimicus factus ſum uobis: uera dicens. Et G prouerbium ſæculi gentilis quoq; poeta exprimens. T Obſequium inqt amicos ueritas odium parit. Quod autem ſequitur. Non crudas carnes agni: neq; elixas comedamus: illud eſt ne ſcripturas diuinas(quæ uere carnes agni ſunt) aut iuxta hiſtoriam tñ intelligam9 & ſicut crudas eas aſſumamus in cibum aut rurſum ſecundum hæreticos quibuſda3 allegoriis & nubilo interprætatiõis ad peruerſa quoq; dogmata deriuemus & eneruemus eas: & ſucci ueritate ſublata umbras q̃ſdã & imagines effundamus. Sed intelligamus eas: & iuxta hiſtoriã(ſicut ſcriptæ ſunt) nihilominus eas ſpirituſſancti excoquamus ardore. Et qcqd in illis ſcdm litterã uideſ incõgruũ eſſe uel clauſum ſpiritali expoſitiõe pãdamus. Caput cũ pedibus & inteſtinis come/

X detis. Caput mihi uideť eē agni illud qđ in euāgelio
Ioh.1. Iohānis ſcribiť. In principio erat uerbū: & uerbū erat apud deū: & deus erat uerbum: hoc erat in principio apud deū. Pedes aūt homo quē p noſtra ſalute digna tus eſt aſſumere. Sed & aliter ſentiri pōt. Caput intel/ligētia ſpiritalis pedes ſimplex iuxta hiſtoriā narratio inteſtina aūt qcqd intrinſecus in littera latet qcqd in ſuperficie nō uideť: ſed diligenti examinatiōe cōmo/litū atq; ruminatū a doctoribus p ferť in mediū. & qđ putabiť eſſe fœdū & indecorū hoc reperieť eſſe uitale Verbi gratia qd turpiꝰ in ſcripturis dici pōt: q̄ ſi oſee meretricē iubeť habere uxorē & iudas cū thamar nu/ruſua cōcubat: & Dauid Berſabeæ adulterio ſordide tur. & onā filius iudæ ſemen p iiciat in terram: ne libe ros generet. Hæc ſi ſcđ̄ litterā intelligant nōne a gē tibus & ab incredulis qbuſq; quaſi ſcripturaꝝ ſterco/nā cōdemnant atq; irrideant. Sed ſi illa excutias ſi la/ues ſi ſpūſancti igne excoquas uertunť in cibū: & qđ putabat inutile inueniť myſterium. Non relinquetis de eo in mane. & os nō cōteretis de eo. & qđ reliquū fuerit de eo uſq; ī mane: igne comburetis illud. Nihil de carnibus agni uſq; in futurū ſæculum reſeruemus. Quātūcūq; poſſumus comedamus. Quod ſiqua in ea ſortia ſunt dogmata uidelicet eccl'iaſtica de trinitate: de reſurrectione de aīa de angelis de cæteris iſtiuſmo/di hæc nō iuxta noſtrā opinionē prauis interp̄tationi bus diſſeramus & conteramus illa: ſed ita ut ſunt for tia p̄dicemus. Si qd aūt quaſi hoīes p̄terierit & nō po terimus de carnibus agni comedere ſcire debemus q̄ in futuro ſæculo doctrina ſpūſancti nobis aperiēdū ſit. & comedemus illud. Si aūt comedetis illud Lūbi ueſtri accincti & calciamēta ueſtra in pedibus ueſtris. & baculum in manibus ueſtris & comedetis illud cuꝫ feſtinatiōe paſcha eſt eſt em̄ dñi dei ueſtri. Hucuſq; præce ptum eſt quales agni carnes comedere debeamꝰ nūc iubeť quo a nobis habitu comedendæ ſunt. Lūbi in/
Luc.12. quit ueſtri accincti lucernæ ardētes in manibꝰ ueſtris
Mat.3. Et iohānes zona pellicea cingitur. Et helyas nihil ha bens in ſe molle atq; muliebre ſed totū uirile & rigidū (hō q̄ppe hirſutus erat) cingulū habuiſſe deſcribitur Et nos ergo ſi uolumus carnes agni comedere morti ficemus lumbos noſtros, mortificemus opera carnis.
Col.3. Et hoc qđ in iob de diabolo diciť (Virtus eius in lum bis eius: & fortitudo eius in umbilico uentris eius) oc cidať in nobis: ne caro concupiſcat aduerſus ſpm̄ ſed ſpū opera carnis mortificemus: & purificati ueſcemur Yagni carnibus. Vt ūt ſciamus fratres chariſſimi: qm̄ q cūq; uxori debituꝫ reddit uacare nō pōt orationi: nec de carnibus agni comedere. Moyſi p̄cipiť: ut populꝰ q aſcēſurus erat ad mōtē Oreb: tres dies purificeť. Et Exo.19. Dauid cū ueniſſet ad Abimelech ſacerdotē interroga tus ſi mūdi ſunt pueri reſpōdit purificatos eos eſſe ab heri & nudiuſtercius. Si aūt panes, ppoſitionis nō po terant ab his q uxores ſuas tetigerant comedi quāto magis panis ille q de cœlo deſcendit nō pōt ab his q cōiugalibꝰ pauloante hæſere cōplexibus uiolari atq; contingi. Nō quo nuptias cōdemnemus (hoc em̄ nō dicimus) ſed quo eo tempore quo carnes agni mādu caturi ſumus uacare operibus carnis non debeamus. Quod aūt ſequiť. Et calciamenta in pedibus ueſtris: & baculum in manibus ueſtris: hoc iubeť: ut q̄ diu in hæremo iſtius ſæculi gradimur calciati ſimus calcia/mētis pacis: nec ubi in deſerto ſcorpius & coluber ob repat: nec ubi ſerpens plātā gradiētis inuadat. Quod ſi forte aduerſum nos conſurrexerit habeamus uirgā in manibus: & percutiamus eū: & dicamus. Virga tua ps.22. & baculus tuus: ipſe me cōſolata ſunt. Vnde & myſte/rium ſcripturarum q̄ diu per ſolitudines ambulamus neceſſe habemus habere & pelles, p calciamentis qui bus noſtri tegant pedes. Quando uero terram repro miſſionis intramus diciť nobis cuꝫ ieſu nauæ. Solue calciamēti tui corrigiā: locus em̄ in quo ſtas ſanctus eſt. Et nos ergo quādo intrauerimus regna cœlorum nō habemus opus calciamentis non his p̄ſidiis qbus cuſtodimur in ſæculo: ſed ut nouum dicam agnum il luꝫ q̄ p nobis occiſus ſequemur. Sꝫ uidete ut de uobis dicat iohānes. Iſti ſunt q ueſtimēta ſua nō coinq̄naue Apoc.3. runt uirgines em̄ p manſerunt q ſequunť agnū quo/cūq; uadit xp̄m ieſum. Cui eſt honor & gloria in ſæcu la ſæculorum Amen.

¶ Beati Hiero. p̄ſbyteri Sermo de dñico paſchæ: illiꝰ diei gloriā attollens: & docens ſeptimum in octauum & ſabbatū in diē dñicum mutatū. Epi. LIII

On q̄o fratres chariſſimi quē mēte Z cōcepi: & ore, p ferre ſermonē & cor dis mei læticia ꝫ lingua nō explicat Hoc aūt non ſolum ego patior q cu pio narrare quæ ſentio: ſed etiam & uos mecum patimini plus exultan/tes in conſcientia q̄ eloquio proferentes. Videtur mi hi hæc dies cæteris diebus eſſe lucidior ſol mundo cla rior illuxiſſe. Aſtra quoq; & omnia elementa lætari: & quæ patiente domino proprium lumen retraxerāt & fugerāt: & noluerant creatorem ſuum aſpicere cru cifixum: hæc nunc uictorem illum: & ab inferis reſur gētem ſuo (ſi dici poteſt) fulgore ſuo p ferunť officio.

Credit cœlū credit terra & ſagena quæ totū mūdum piſcata eſt iudæos tenere nō potuit. Hæc dies quā fecit dñs exultem9 & lætemur in ea. Quō Maria uirgo mater dñi inter oēs mulieres principatum tenet: ita inter cæteros dies hæc oīm dierum mater eſt. Rem nouam dico: ſed quæ ſcripturarum uocibus comprobat. Hæc dies & una de ſeptem & extra ſeptem eſt. Hæc eſt dies quæ appellat octaua. Vnde & in qbuſdā pſalmorum titulis ſupra ſcribit octaua. Hæc eſt i qua ſynagoga finit & eccleſia naſcit. Hæc in cuius numero octo aiæ
1.Pe.4. ſaluatæ ſunt in archa Noæ. Siſr inqt & petrus: nos ſal
Eccl.11. uos facit eccleſia. Hæc eſt de Eccleſiaſtes p̄cipit. Date partem ſeptem: date & octo. Hi ſunt octo gradus: per quos in Ezechiele templum dei ſcādim9. Hæc octaua dies: de cuius ſacramento: & oīm nationum in xp̄i fide: octauus quoq; pſalmus incipit. Dñe dñs noſter: q̄ admirabile eſt nomen tuum in uniuerſa terra. Et quid mihi neceſſe eſt infinita replicare. Dies me deficiet ſi uoluero omne diei iſtius exponere ſacramentum. Hoc tm̄ dico q̄ uniuerſa ſabbati gratia: & antiqua illa feſtiuitas ppli iudæorum diei iſtius ſolēnitate mutata eſt.

A Illi in ſabbato nō faciebāt opus ſeruile: nos in die dñi ca hoc eſt reſurrectionis opus ſeruile nō facimus: qa
Ioh.8. uitiis & pctis nō ſeruimus. Qui em̄ facit pctm̄: ſeru9 eſt peccati. illi de domibus ſuis nō egrediebantur: & nos de domo xp̄i nō egredimur: ſumus em̄ in eccleſia. illi nō accēdebāt ignem in die ſabbati: nos ecōtrario accēdimus nobis ignem ſpūſſancti: & omne uitium excoq
Luce.12. mus pctōrum: de quo igne dñs ait. Ignem ueni mittere in terrā: & quez uolo ut ardeat. Deſiderat dñs ignē ardere in nobis: ſcd'm apl'm. id eſt ſpū nos ſancto fer uere: ut nō refrigeſcat in nobis charitas dei. illi p diez ſabbati non ambulāt in itinere. Perdiderūt em̄ illum
Ioh.14. q dixit. Ego ſum uia. Nos autez dicimus. Beati imacu
ps.118. lati q ambulāt in lege dñi. Et iterum. Viā ueritatis elegi: & uiā iuſtificationum tuarū doceme. illi de ſpinis dñm coronauerūt. Nos autem ſi fuerimus lapides p̄cioſi dñm noſtrum coronabimus. Caput imperatorū iſtius ſæculi ornat dyadema: nos ideo in capite noſtri regis imponimur ut ornemur a capite. illi nō ſuſceperunt xp̄m & ſuſcepturi ſunt Antixp̄m nos recepimus humilem filium dei ut poſtea habeamus triūphātem
A d extremū noſter hircus ante dñi imolat altare. illo
rū hircus antixp̄us cōſputus & maledictus piicit in ſolitudinē. Noſter latro cū dño ingredit paradiſuz illo
rū latro homicida atq; blaſphemus morit in pctō ſuo
B illis Barrabas dimittit nobis xp̄s occidit. Pro qb9 uniuerſis fratres chariſſimi cōſona pariter uoce cātemus. Hæc dies quā fecit dñs exultem9 & letemur in ea. ignitā illā rōpheā & paradiſi ianuā quā nullus potuit effringere: hodie xp̄s cum latrone reſerauit. ideo hodie xp̄s dixit ad angelos. Aperite mihi portas iuſticiæ: in-
ps.11: greſſus in eas confitebor dño: quæ cum ſemel apta eſt nūq̄ credētibus claudit. Ex eo tpe quo paſſus eſt dñs uſq; ad p̄ſentē diē ſemp hæc porta clauſa & reſerata ē Clauſa eſt pctōribus & incredulis. Reſerata eſt iuſtis & credētibus. Per hāc ingreſſus eſt petrus: ingreſſus ē paulus. Per hāc oēs ſancti & martyres intrauerūt. Per hāc quotidie de toto mūdo iuſtoruz animæ ingrediū tur. Duæ portæ ſunt porta paradiſi & porta eccleſiæ. Per portā eccleſiæ intramus portaz paradiſi. ita debemus uiuere ne eiiciamur de domo illa & eiecti foras a beſtiis deuoremur quas in alio loco ppheta formidās ait. Ne tradas beſtiis animas confitentium tibi. Eccep̄:
nūc dñs ſtās in paradiſi ianua loqtur ad nos q ſumus in domo ip̄ius quā qcūq; ſanctorum fuerit ingreſſus: q̄uis diabolus phibeat q̄uis inimicus accuſet: ip̄e eſt ſiqdem inimicus fratrum noſtroruz ip̄e eſt uindex inimicus ſicut in centeſimo ſexto pſalmo dicit. Qui ſanctus fuerit non confundet: cū loquet inimicis ſuis in porta in xp̄o ieſu: cui eſt honor & gloria in ſæcula ſæculorum Amen.

¶ Alius ſermo beati Hieronymi de reſurrectione dñi ca: in quo & dæmonum metum & deſiderium patrū in deſcenſu xp̄i ad inferos contemplat: & paſſionem quoq; ac reſurrectionem ip̄ius ueteris teſtamenti figuris annūciatā declarat. Epi. Llllı

EXulta cœlum: & in lætitia eſto terra. ¶ dies iſte amplius nobis ex ſepulchro radiauit q̄ de ſole refulſit. Quet iſernus qa reſolutus eſt gaudeat quia uinctatus eſt reſultet quia ignotam lucem poſt ſæcula longa uidit: & in p̄fundæ noctis caligine reſpirauit. O pulchra lux quæ de candido cœli faſtigio promicaſti: & inter fluenta purpurea ſedētes in tenebris & in umbra mortis ſubita claritate ueſtiſti Confeſtim igitur æterna nox inferorum xp̄o deſcendēte reſplenduit ſiluit ſtridor ille lugentium: dirupta ceciderunt uincula damnatorum attonite metes obſtupuere tortorum oīs ſimul officina impia cōtremuit cum chriſtū repente in ſuis ſedibus uidit. Mox igit ferruginei ianitores deſcendēte chriſto: talia inter ſe ceci per umbroſa ſilentia cum umbra ſubmurmurant. Quiſnam eſt iſte terribilis: & miro ſplendore choruſcus. Nunqd talem noſter excepit tartarus. Nunquid in noſtra cauerna talez euomuit mundus. inuaſor eſt

iste nō debitor & fractor est nō p̄cator iudicē uidem⁹ nō supplicē. Pugnare uenit nō succūbere eripere non manere. Vbi nā putatis socii nostri ac ianitores domie bant cum ille debellator claustra uexabat. Iste si reus esset: audax nō esset. Si eū aliqua dilecta fuscarēt nūq̄ fulgore nostras tenebras dissiparet. Sed si deus: ut qd huc uenit. Si homo ē qd p̄sumpsit. Si deus qd i sepul/chro facit. Si hō q̄re captiuos soluit. Nūquid nam cuz auctore nostro fœd⁹ cōposuit. An forte & ip̄m aggres sus uicit & sic ad nostra regna transiuit. Certe mortu⁹ certe uictus erat. Illusus est prœliator noster in mūdo nesciuit q hic stragē p̄curaret inferno. O crux illa fal/lens gaudia nostra: & parturiens dāna nostra. Per li gnū ditati sumus p lignū euertimur. Periit potestas il la cūctis semp ppīs formidata. Nullus sub se de no/stra captiuus palpitauit. En qd' gemebundū est exul/tat. Nō iam audiunt' antiq fletus nulli iam resonant ciulatus oīs mugit⁹ gementiū obmutuit. Putasne iste sine nostro redibit exitio. Nemo ad nos unq̄ uiuus in trauit nemo sic audax fuit: nemo sic carnifices terruit: nunq̄ in hac habitatione nigra semp & fuligine cæca incundū lumē apparuit. An forte sol de mūdo migra uit. Sed nec cœlū nobis astraq̄ parent & tñ infern⁹ lu cet. Quid faciemus Quo cōuertemur cōtra istū. Cruē/tas domos & obtinere nostræ caruernæ portarū custo dias nō ualemus male intrauimus tantā lucē obtine/brare neqmus opprimere tanta uirtute p̄ditū nō uale mus. nostra quoq̄ urgeri colla cōspicim⁹ & de nostro insuper iteritu formidamus. Quid nobis e cœlo. Pla/gis recentioribus ultra iustā ultione⁊ flagellamur: no ctē nostra cōtenti fuim⁹ antris nostris occultabamur Quare radiis solis p̄dimur. Quare uiolentia disturba mur. Quare in nostris sedib⁹ captiuamur. Mox igitur Christus i ip̄os crudeles ministros pœnarū acies diri/gitatq̄ implacabiles turmas framea diuina cōcidit fre munt diri sub tortore carnifices: & rabiosis adacti stri doribus cōtabescunt. ip̄a quoq̄ antra ferrei cubilis in trante fortissimo: a fortiore æternis uectibus colligan tur. Hoc nāq̄ ita futurū dñs ip̄e promiserat dicens. Ne mo intrat in domū fortis & uasa eius diripit nisi prius alligauerit fortē & sic uasa eius diripiet. Tristes igitur mox lugēteq̄ diuturno squalore turbæ pp̄lq̄ uexati concurrūt: & rectoris sui uestigiis aduoluuntur. Ecce apostolica dicta p̄bant: in nomine ieſu oē genu flecta tur cœlestiū terrestriū & infernorū. Mox igit' captiuæ animæ de custodiis relaxatæ a tartaro p̄dierūt regnaq̄ D cœlorū ista supplicatione deplorāt. Venisti tandem clemētissime ieſu succurre iaz & parce fessis: Nūc istas sæuas extingue minas. iam miserandos resolue mugi/tus. Rademisti uiuos cruce tua. Eripe mortuos morte tua. Pari nobiscū sorte mūdus ip̄e interierat & ad ad/uentū tuū oīs creatura pendebat tibi nostra tormenta suspirabant: te semp infernus iste pauebat. Dū hic es absolue reos dum ascēderis defende tuos: dum hic es uniuersa claustra soluant' dum ascenderis nō claudā tur. Tu solus caput draconis comminuere potuisti tu portas æreas & uectes ferreos uoluisti cōterere. Pateat quæsumus præcātibus ianua. Lux nō desit pia. & si re dieris ad corpus maiestate tua: nō priuet' infern⁹ po tētia tna. Post auditas itaq̄ p̄ces post cōpositas leges: post demersos i atræ uoraginis fossa tortores: rex no/ster hodie de inferis triūphator & laureatus exiuit nec candidatuz officiū defuit: sed læta cū principe suo oīs beatorū turba p̄cessit sicut in euāgelio scriptum est: Quia resurgente dño multa corpora sanctoz qui dor Mat. 27. mierant surrexerunt cū eo & exeūtes de monumentis post resurrectionē eius uenerūt in sanctā ciuitatem: & apparuerūt multis. Repedat igit' ad stadiū suū trium phator iterū uiuus ut nouerit oīs mūdus qa rediuit ab inferis xp̄s Glorient' ergo credentes. Plaudant mani bus oēs gentes quia rex noster & in sæculo triūphatur & inferos uicit. Beneficia dei nostri cū magna atq̄ mi rifica sint tñ nec noua p̄bant' neq̄ subita sed ab initio sæculi & prædicta sunt oraculis & præfigurata myste/riis. Sacrā dñi passionē ab ip̄is mūdi coalescētis exor/diis ueteris testamenti responsa cecinerūt & ideo xp̄m dñm prædicatū ac enūciatū suis fidelib⁹ apparere: ex ip̄oz libris & uoluminib⁹ asserimus. Validis absq̄ du bio nitit' priuilegiis: q causam de aduersarii asserit in/strumentis speciosa uictoria ē cōtrariā partē chartulis suis uelut p̄priis laq̄is irretire & testimonioz suoz uo cibus confutare & æmulū telis suis euincere ut oppu/gnatoris tui argumenta tuis p̄bent' utilitatibus mili/tare. Itaq̄ i dñi nostri p̄sona dū ex Adæ primi hoīs co/sta mater cūctorū uiuētiuz Eua p̄ducit' ex huius sacro Geñ. 3. latere & salutari uulnere eccl̄ia omniū fideliū parens reparanda mōstrat'. in eius typo Abel uictus occidit': & innocēs fraterna tanq̄ iudaica impietate mactatur Geñ. 4. Hic idem dñs in nouissima mūdi senescentis ætate per figurā beati Bbrae longeui patris offertur ad uictimā: quo tempore dum nouo sacrificio in unici filii sui iu/gulum pius parricida consurgit ex iprouiso aries ocu lis eius apparuit: sicut eloquitur sermo diuinus & uidit Abraā arietē inter uepres hærentē cornibus inter ue/ Geñ. 22 pres inquit. Requiramus quæ ista sit nouitas: id est in E multitudine circunstantiū peccatorū hærētē cornib⁹

id est ad crucis cornua clauorū confixione pendentē:
Abac. 3. sicut in alio loco legimus. Cornua ī manibus ei9 sunt
Hoc ideo: quia uenerandas manus eius patibuli bra/
chia susceperunt. Inter spinas autem deputatus ē quā
do spineo serto innocetiæ & iusticiæ auctor illusus est
Sed aliud introspicete debemus quidnā sit: q isaac a
patre altaribus admouetur ac subito aries pro eo non
mutata sed duplicata oblatio supponit. Gemina hic
adoranda substantia redemptoris ostenditur. Dei em̄
unigenitus offertur & uirginis primogenitus immola
tur. Hoc quoq; dominicæ passionis prefigurabat insi/
4. Reg. 13. gnia. Quod legimus beatum Helisæum sepulchro cō
ditū ingesto a latrunculis cadauere intra tumulū suū
corp9 extincti tactu sacri corporis suscitasse. Quis hic
alius præfigurabatur: nisi dominus noster iesus chri/
stus qui resurrectionē de morte largitur: & uitā sepul/
tus operat. In latronibus etem̄ mundu3 in prophetæ
uirtutibus Christū dominu3 recognosce. Adhuc cele/
berrime p scripturas sanctas etiā in propbetæ ionæ la
boribus & erumnis Christi passio ac resurrectio præsi/
gnatur. Hic ionas (quod fidei uestræ nō arbitramur in
cognitū) typū dñi gessisse præscribitur. Ipe em̄ dñs di/
Mat. 12. xit: Sicut fuit ionas in uentre ceti tribus diebus & trib9
noctibus: ita erit filius hois ī corde terræ tribus diebus
Ioñ. 1: & tribus noctibus. Hic inquā ionas ad prædicandū Ni
niuitis iræ cœlestis offensam dño iubente dirigitur p/
scius tristē sententiā ppheta populi conuersiōe uacuā
dam: nauim profugus quæ Tharsum petebat ingredi
tur sed nautis exorta tempestate turbatis: sorte flucti/
bus dat & faucibus ceti piscis demersus excipitur. Sed
piscе illesum eructante depositū tertia die terris refun
F ditur. Videte dominū etiā in ueteri testamēto in serui
forma mirabiliter apparere: uidete quomodo se ante
actis sæculis indicauit scd̄m seruilis formæ humili/
tatem uenturū. Ionas irā dñi prædicaturus ad magnā
Niniuitaz destinatur urbē: dicturus Adhuc quadragī
ta dies & Niniue subuertetur. Et christus ad mūdi mit/
titur ciuitatem: ut diem salutis & præfinitū iudicii tem
pus annūciet. ionas nauim expetit. Christus eccleſia3
ionas fluctibus agitatur. Christus mūdi turbinibus ex/
ecer̄. Nisi ionas pditū det nauis periculū nō sedatur
Sic nō liberat eccleſia nisi xpi morte saluet. Nautæ di
missurum ionā tñ uerent & dicūt. Dñe ne des sup nos
sanguinē innocētē: nōne uobis uidet nautarū impca/
tio Pylati esse confessio. Qui tradit christū: & tñ lauat
manus suas & dicit. Mūdus ego sum a sanguine iusti
huius q congrue p psonā gentilē fides gentiū prædi/
catur. Dicit itaq; ionas ī oratiōe sua. Tolle igitur dñe
animā meaz: quia melior est mihi mors q uita. Dicat
hoc nobis dñs noster iesus christus quia melior est mi
hi mors q uita: id ē uiuēs unā iudeoruz gentē saluare
nō potui: moriar ut uniuersus mūd9 mea morte salue
tur. ionā cetus piscis excepit immersum: sed nō cōtigit
deuoratū & quē malicia hominū pdidit: bestia eſuriēs
custodiuit: plenis uisceribus famā patit & in prædam
quā absorbuit nil sibi licere miratur. Quis est iste q in/
ter auidos rict9 absumi potest. Cibus est correptio nō
est. Traditur pditionis profundo & seruat ipius mortis
obsequio. Quis ē iste qui uastissimos sinus periculoū
totus ingredit: & sub altitudine cōclusus imensa atq
mortifera uitali aere pascitur: & dimissus in alienā re/
rum naturā in uitæ exiliū cū uita peregrinatur: & mor
tis superstes annūciat mūdi salutē. Puto q hic est dñs
noster iesus christ9 quē sæua mors inexplebilis belua
in escā suā rapuit: & prædā suā captiuā cōtremuit: qui
etsi terra sorbuerat crucifixū: tñ quē nō inuenerat reuy
nō poterat tenere dānatū: quia culpā nō facit pœna:
sed causa quasi solitū cibum perditū in origine mūdi
hominē deuorauit: sed magnā esse cibi ipius dignita/
tem præfocata cognouit. Atq ideo diuinus sermo cō
memorat & præcepit pisci: & euomuit: ionā in aridā p
cepit ergo bestiæ præcepit morti semp esurienti p̄cepit
abyssis & inferno ut mūdo restituant saluatorē. Euo/
muit autē hoc debemus accipere q ex imis uisceribus
mortis meretrix uicta morte remeauerit atq eā eximis
præcordiis inferni perditio exulcerata reddiderit. Vi/
demus itaq; ī prophetæ afflictionibus aptissime præsi/
gurata pariter & mortez & resurrectionē. Quapropter
quod impletū cernis in seruo credere nō cūcteris dō/
mino. Quæ cū ita sint perspice homo quātū ualeas: &
perpende quid debeas perspice quātū ualeas ut tandē
uilis esse tibi desinas ut uel p hoc erubescēdis subiace/
re uitiis dedigneris dum generositatē tuā de creatoris
ac reparatoris dignitate metiris. Habet causas quibus
te ipe cōfundat: cur indignis dñis uicto corde subdat:
cui gloria æterna promittit: & sic gemino priuilegio: q
dudū diuinæ imaginis participatione fulgebas: effice
ris etiā cōmercii nobilitate p̄ciosus. Vnde q fortis es
possis contra hostem tuū: interroga statum tuū: q tibi
dñs ad debellandū in mēbris tuis mundi principez &
spiritales nequitias superandas liberā cōtulit facultā
tem ac si impossibile non putes ut transferri obtineas
in angelicas beatitudines: cum in hoc sæculo angeli/
cas deuiceris potestates. Nō ergo te degenerem ac de
spectum faciat uita quem uel factura probatur illustrē
ptulisse uel gratia. Sed cursum fidelis Christi sanguis

ad ſuperna fiducialiter extollat. Naꝫ q ſe cœleſti præ cio uident redemptos: ad cœleſtia non dubitent præ/ paratos.

¶ Beati Hieronimi p̄ſbyteri Sermo ad Paulā & Euſto chiū ac reliquas uirgines de aſſumptiōe glorioſiſſimæ dei genetricis Mariæ ſemp uirginis: ī quo poſt p̄fatio/ nem q̄ſtionē ꝓponēs an cū corpe ſit aſſumpta & teme re definire nō audēs inſolutā relīquit: geſta eius poſt aſcēſum dn̄i cōtemplaſ plurima dicit ad gloriā eiuſdē uirginis Mariæ: multa de myſterio incarnationis elo quiū: & ad extremū ad ipſius imitationeꝫ uirgines ex/ hortatur.

Epi. LV

HOgitis me o Paula & Euſtochiū īmo charitas x̄pi me cōpellit q uobis du/ dum tractatibus loq cōſueuerā ut no uo loquēdi genere ſanctis q̄ uobiſcū degunt uirginibus: latino utens elo/ quio: exhortatiōis gratia ſermonē faciā de aſſumptio ne beatæ & glorioſæ ſemp uirginis Mariæ more eoruꝫ qui declamatorie in eccleſiis ſolent loqui ad populū quod utiq; genus docendi necdum attigerē. Sed quia negare nequeo quicquid iniungitis nimia ueſtra deui ctus dilectione experiar quæ hortamini affectu infan tium more balbutientiū qui q̄cunq; audierint fari ge/ ſtiunt: cum necdū poſſint ad plenum uerba formare: maxime qa propter ſimpliciores quaſq; id me depro/ mere cōpellitis ut habeat ſanctū collegiū ueſtrū ſer/ mone latino qbus ſe occupent laudibus eadē die qui buſue diuinis uacent lectionibus præſertim cum & ea dem in multis feſtiuitatibus multoruꝫ ſanctoꝝ patrū ſtudia miro cuderint eloquio quæ de hac quidem ube rius ubiq; in ſcripturis diuinis p̄dicata legūtur. Quid ēm aliud ſonāt euangelia niſi dominū naſcētē ex Ma ria uirgine: & oía eius incrementa quouſq; fuit in mū/ do duntaxat diuinis efferunt p̄coniis. Porro ab exor/ dio ſancti euāgelii Gabrielē archāgelū colloquentē Mariæ didiciſtis & deinceps reliqua oía plenius legi/ ſtis. Ad præſepe quoq; o Paula te teſte nato puero in/ ter crepundia noui partus: & quærelas neſcii plorat9 p̄ſcēninis Gloria in excelſis deo: & in terra pax ho minibus bonæ uolūtatis: multitudinē angelorū can/ tantiū audiuiſti: & radiantē ſtellam uidiſti. Paſtorib9 inſuper euāgelizātibus credidiſti. Magos p̄terea tria deferentes munera in uiſiōe beatis oculis conſpexiſti ipſa eadē munera bene intelligēdo uotis omnibus fi/ de deo obtuliſti. Nā & cum eiſdem magis deū pueruꝫ in præſepio adoraſti. Sed forte conqueſta me delato/ remq; te p̄diderim clamabis. Ad quod ego ſi celatuꝫ eſſe uolebas teſte conſciētia mihi narrare ante præſe/ piū ubi plurimū lachrymata es non debueras q; ut ue rum fatear. Chriſti præconia: etiā ſi uoluero adiurat9 neq; tuas laudes omnino tacere queo. Iccirco cū te in terrogent filiæ: quas lacte nutris tu ea meli9 reſerabis quæ neſcio ſi per ſpiciē aliquam certe autem in ſpiritu uidiſti. Vnde uos o filiæ pulſate matrē præcibus pulſa te ad oſtium inuitantis amici: ſi quomodo tādem uo/ bis aperiantur quæ reſerata ſunt matri. Verūtn̄ de his quid pulchra dicā: oía ſaluatoris geſta & beatæ Mariæ obſeqa necnō actus uitæ ex euāgelio didiciſtis. Et nūc quid ſupereſt ut ab aliquo doctorum requiratis de aſ ſumptione eiuſdē tādem beatæ dei genitricis: ſemq; uirginis Mariæ qualiter aſſumpta eſt quia ueſtra id de poſcit oratio præſentia abſens ſcribere uobis curaui: q̄ abſentia præſens ut habeat ſanctum collegiū ueſtruꝫ in die tātæ ſolennitatis munꝫ latini ſermonis in quo diſcat tenera infātia lactis experiri dulcedinem: & de exiguis eximia cogitare: qualiter fauente deo p ſingu/ los annos tota hæc dies expēdatur in laudem: & cum gaudio celebretur ne forte ſi uenerit ueſtris in manib9 illud apocriphū de tranſitu eiuſdē uirginis dubia pro certis recipiatis quod multi latinorum pietatis amore ſtudio legendi charius amplectūtur præſertim cuꝫ ex his nihil aliud experiri poſſit pro certo niſi q; hodier/ na die glorioſa migrauit a corpore. Monſtrat autem I ſepulchrum eius cernentib9 nobis uſq; ad præſens in uallis Ioſaphat medio quæ uallis eſt inter mōtē Syon & monteꝫ oliueti poſita quā & tu o Paula oculis aſpe xiſti ubi in eius honore fabricata eſt eccleſia miro lapi de tabulata in qua ſepulta fuiſſe (ut ſcire poteſtis) ab omnibus ibidem prædicatur. Sed nūc uacuuꝫ eē mau ſeolum cernentibus oſtenditur. Hæc iccirco dixerim: quia multi noſtrorū dubitant: utrum aſſumpta fuerit ſimul cū corpore: an abierit relicto corpore. Quomo do autem uel quo tempore aut a quib9 ſonis ſanctiſ ſimū corpus eius inde ablatū fuerit uel ubi tranſpoſi/ tum: utrū ne reſurrexerit: neſciē: q̄uis nōnulli aſtrue/ re uelint eam iam reſuſcitatā: & btā cū x̄po īmortalita te in cœleſtibus ueſtiri. Quod & de beato Iohāne euā geliſta ei9 miniſtro: cui uirgini a Chriſto uirgo cōmiſ ſa ē: plurimi aſſeuerant: quia in ſepulchro eius (ut fer/ tur) non niſi manna iaueniē. quod & ſcaturire cerniē Verūtamen quid horum uerius cenſeatur ambigimus Melius tamen deo totū: cui nihil impoſſibile eſt com mittimus: q; ut aliquid temere definire uelimus aucto ritate noſtra: quod nō probemus: ſicuti & de his quos cuꝫ domino (euāgelio teſte) reſurrexiſſe credim9. Sed

utrum redierint in puluerē terræ certū nō habemus ni
Mat.27. si q̄ legimus. Quia multa corpa sanctoꝝ q̄ dormierāt
surrexerunt: ac uenerūt in sanctā ciuitatē scilicet Hieru
salem & apparuerūt multis: de quibus profecto non
nulli doctorū senserunt etiā & in suis reliquerunt scri
ptis: q̄ iam in illis perpetua sit cōpleta resurrectio. Fa
tent' em̄ q̄ ueri testes nō essent nisi & uera eorum esset
resurrectio. Vnde & beatus Petrus dixisse legit' cuꝫ de
Actu.2. Dauid loqueretur in testimoniū. Et sepulchrum inqt
eius apud nos est quasi non sit ausus dicere: q̄ ipe aut
corpus eius apud nos est sed tm̄ sepulchrum quo con
ditus fuerat hinc aiunt resurrexisse & eū cū cæteris san
ctis: & ideo uacuum remansisse mausoleū ut nūc Ma
6 riæ cernitur: quod sane factuꝫ & de aliis quibuslibet lo
cis firmare conantur: q̄ hi iam cum Xp̄o regnēt resu
scitati in æterna societate. Quod (quia deo nihil ē im
possibile) nec nos de beata Maria uirgine factū abnui
mus: q̄ q̄ ppter cautelam (salua fide) pio magis desi
derio opinari oporteat q̄ inconsulte definiri quod si
ne periculo nescitur. Vnde de his ex quibꝰ certi sumꝰ
tantisper loquamur ad exhortationē uestrā qualicūq;
7 sermone ad ædificationē & laudē nominis dei ut & re
ligio conseruetur pro famulatu: & deuotio augeat' p
affectu quoniā hæc est uirgo quæ sola iteremit uniuer
sam hæreticā prauitatē: sola sit post deū quæ nos con
firmet i omni ueritate suisq; cōmendet meritis: & præ
cibus auxilie' ut & ipi digni inueniamur in eius laudi
K bus. Quod si quæritur post ascensionem dñi quid ege
rit. Vnū p certo est quia uirgo sancta corpore ac mēte
permānsit quā sane angelus Gabriel: ac si cœlestis pa
ranymphus intactā custodiuit. Et iohānes apostolus
atq; euangelista cui Christus eā de cruce cōmisit uirgo
uirginē seruauit suisq; ei deseruiuit obsequiis nō q̄ exi
mius ille sanctoꝝ chorus apostoloꝝ deseruerit eā. In
ter quos post resurrectionē intrans & exiens familia
rius contulit de Christi incarnatione tāto sequidē ue
rius quāto ab initio plenius per spiritūsanctū cuncta
didicerat: & perspexerat oculis uniuersa licet & apo
stoli p eundē spūmsanctū oia cognouerint & i omnē
7 edocti peruenerint ueritatē. Quā sane beatā uirginem
& si oēs uenerati sunt discipuli eiq; famulabant' affe
ctu dilectiōis. Iohānes tamē amplius ac specialiꝰ usq;
in finē uitæ qui sibi cōmissam accepit in suā quasi ma
Ioh.19. trem filius. Cui benignus magister de cruce. Mulier in
quit ecce filius tuus. Ad discipuluꝫ autem. Ecce mater
tua: ut uirgo uirgini cohæreret & deseruiret officiosissi
me cura adoptionis. Nō em̄ pudicissima uirginitas ali
cui discipulorū rectius q̄ uirgini cōmendatur: ut esset
ad inuicem grata societas: & floridus aspectus nec nō
& uenustus conuersandi uernans altetnatim pudici
tiarū splendore decoratus. Vna siquidē uirtus uirgini
tatis in ambobꝰ sed altera proportio in Maria altera
quidem: quia fœcundior sed ipa. Ipsa uero sed altera
quia etsi ipa eademq; icorruptio tamē fœcunditas in
tegritatis lōge glorioſior q̄ uirginitatis. Iccirco & fe
cunditas in illa tota deifica est & uirginitas. Alioqꝫ
nusq̄ scd'm naturaꝫ nascēdi uirginitas ubi fœcundi
tas prædicatur: neq; fœcunditas ubi uirginitas integra
conseruat'. Ideoq; totū superexcellūt de illa quæ dici
tur quia sunt diuina atq; ineffabilia. Vnde uirginitas
& fœcūditas prolis superueniens nouitas est: q̄q̄ hu
manū cernatur ex carne quod nascit': uerūtamen &
magnificentior multum uirginitas in Maria propter
gratiæ excellentiā una tamen integritas carnis & gra
uirtus quæ ad inuicem tanq̄ cognata sociantur. Hinc
quoq; iohānes: quicquid est q̄ Maria genuit euangeli
zando suo cōmendat eloquio Verbū inquit in prin
pio erat: & uerbū erat apud deū & deus erat uerbum.
Ipsum deū genuit beata & glorioſa uirgo Maria in
carnē factum. Iccirco & uirginitas longe sacratior: &
fœcunditas (ut ita dicā) multo ineffabilior: q̄ suo po
tuerit ille explicare eloquio. Verūtn̄ quātū uirginitas
cognatior uirginitati: tanto beatus euangelista cæte
ris excellentior & uicinior uerbo. Ideo quicquid ēq̄
uirgo genuit: totū prout potuit homo per spiritūsanc
tum nobis reserauit manifestius & docuit. Cæterū ad
exemplum humanæ uitæ conuersatio eius post ascen
sionem Christi generaliter cuꝫ apostolis fuit quousq;
dispergunt': sicut Lucas meminit dicens. Quod egre
si quidē a monte oliueti Hierosolymā uenerūt: & ascē
derunt in cœnaculū ubi manebant Petrus & iohānes
& iacobus & Andreas. Philippus & Thomas. Bartho
lomeus & Matthæus. Iacobus alphei & Simon zelo
tes & iudas iacobi. Hi omnes inquit erant perseuerā
tes unanimiter in oratione cū muliribus & Maria ma
tre ieſu & fratribus eius. Ecce ieſu ascendente cum qui
bus uirgo uacat in schola uirtutū & meditatur in lege
mandatorum dei ut & ipa sit forma disciplinæ Christi
& exemplū perfectionis uirginibus. Conuersatur au
tem cū testibus sanctæ resurrectionis & ipa testis. Con
uersatur cum senatoribus cœli intra curiam paradi
sub spirituſſancti disciplina & magisterio totius diui
næ maiestatis. Inuenitur prima beata maria inter pri
mas summi dei cohortes: quoꝫ uita iam nō erat de ter
ris in quibus Christus præliabatur: sed de cœlis hinc
ascēdisse legunt' i cœnaculū: i quo pascha dignissi

celebrat. ibi quippe manebāt cū Maria matre iesu unanimiter aspirati i charitate pseuerantes in oratiōe donec induerētur uirtute ex alto. Coperant em iā orare qui dudū cū dño conuersantes uirtutibus & miraculis pascebantur. Et bene p'euerātes in oratione nihil hæsitantes donec acciperēt munera spūssancti quæ poscebant. Quos & uos o filiæ imitamini quæ in schola xpi permanere uouistis pseuerate in orationib9 unanimiter uiuētes donec intrare possitis gaudia æternæ uitæ quo beata uirgo fœliciter hodie itroiuit alternātibus hymnidicis āgelor chorīs intra pascua æternæ uiriditatis ubi una societas ciuiū supnorū ubi dulcis solennitas angelor ubi post labores & erumnas fœlix & suauis refectio animar. Hodie gloriosa nāq semp uirgo Maria cœlos ascendit rogo gaudete: quia (ut ita fatear) ineffabiliter sublimata cū xpo regnat in æternū. Regina mūdi hodie de terris & de psenti sæculo nequā eripitur. iterū dico gaudete quia secura de sua imarcescibili gloria ad cœli iā puenit palatiū. Exultate inquaz & gaudete. & lætet ois orbis: quia hodie nobis oibus eius interueniētib9 meritis salus aucta ē. Vobis quoq diligētibus eā honor & uirtus una cū reliqs sacris uirginib9 amplior pstat & gratia. Iccirco dilectissime lætamini & laudate: quia si deū ore pphetico in sanctis suis laudare iubemur multomagis in hac celebritate beatæ Mariæ uirginis matris eius oportet cū hymnis & canticis diligentius extollere: & dignis deo iubilatione pconiis ac mysticis honorare muneribus. Nulli em dubiū quin totū ad gloriā laudis eius ptineat: quicqd digne genitrici suæ impensum fuerit: atq solēniter attributū ex quo timeo satis et ualde ptimesco dum uestris cupio parere pfectibus ne forte sicut iprobus ita & indignus laudator inueniar. Profecto cuz nec sanctitas uel facūdia suppeditet: ut beatā & gloriosam uirginez Mariā digne laudare queā: quoniā (ut uerū fatear) iqc quid humanis dici potest uerbis min9 est a laude cœlispuia diuinis est & agelicis excellentius prædicata & laudata pconiis. A pphetis quidē prænūciata: a patriarchis figuris & ænigmatibus pfignata: ab euāgelistis exhibita & mōstrata. Ab angelo uenerabiliter atq officiosissime salutata. Præterea qualis & quāta esset: ab eodē diuinit9 declarat cū dicit: Aue Maria gratia plena dns tecū bndicta tu i mulieribus. Talibus nāq decebat uirginē Mariā oppignerari muneribus: ut esset gratia plena quæ dedit cœlis gloriā: terris dni pacem quæ refudit fidē gentibus finē uitiis uitæ ordinē moribus disciplinā Et bene angelus ad uirginē Mariā mittitur: quia semper est angelis cognata uirginitas. Profecto in carne ptercarnē uiuere: nō terrena uita est sed cœlestis. Vnde in carne angelicā gloriā acqrere maiz9 est meritū qp habere. Esse em angelū fœlicitatis ē: esse uero uirginē uirtutis: dū hoc obtinere uiribus nitit cū gratia quod habet angelus ex natura. Vtrūq tamen & esse uirginē & angelū diuini muneris est officiū non humanū. Aue inquit gratia plena: & bene plena quia cæteris p partes pstatur. Mariæ uero simul se tota infudit plenitudo gratiæ. Hoc quippe ē quod Dauid canit Descendet sicut pluuia in uellus. Vellus itaq cū sit de corpore: nescit corporis passionē. Sic & uirginitas cū sit in carne nescit uitia carnis: cœlestis plane imber in uirgineū uellus placido se effudit elapsu & tota diuinitatis unda se cōtulit in carne quādo uerbū caro factū est. Ac deinde p crucis patibulū expræssuz terris oib9 salutis pluuiam effudit: & stillicidia gratiæ humanis præstitit mentibus Dns tecū inquit. Mira res & iā cum uirgine erat: qui ad uirginē mittebat angelū: & præcessit nūciū suuz deus sed a deo nō recessit nec teneri potuit locis qui oibus habet in locis: & totus ubiq est: sine quo nihil totū ergo uerbū patris nūqp a patre discedens: homo pprie fieri dignatus est secreto suo mysterio quod ipe nouit qui quoniaz totū suscepit quod est hois: homo totus est & totū accipiēs quod dei est omnino aliud qp deus (qui natus est ex Maria) esse nō potuit. Scit em deus oia & potest. Propterea quia ita est: N sciuit se: ac potuit in utero uirginis sine sui corruptiōe misceri atq uniri ut unus esset Christus deus & homo una persona: unaq substantia. Ob quod dei genitrix electa & prælecta iure ab angelo gratia salutat: & pdicatur plena: uere plena per quā largo sanctispiritus imbre supfusa est ois creatura. Et ideo satis eam deuotissime primum angelus ueneratur & salutat. Miratur itaq & ipse qualis aut quanta sit quā salutat: non em simplex fateor uel consueta fuit ista salutatio: sed omni admiratione digna. Siquidē ueneratiōis fuit delatio. Oblatio muneris famulatus obsequii: quia etsi in sanctis patribus & pphetis gratia fuisse creditur nō tn eatenus plena. In Mariā uero totiz gratiæ quæ in xpo est plenitudo uenit qp qq aliter. Et ideo inquit bndicta tu inter mulieres. id est plus bndicta qp omnes mulieres Ac per hoc quicquid maledictionis infusum est p Euā: totū abstulit benedictio Mariæ. Insup gratiā refudit Christus ortus: quā nō habuit prius ois mundus Igitur quod natura nō habuit usus nesciuit ignorauit ratio: meus nō capit humana pauet cœlū stupet terra cretura omnis etiā cœlestis mirat. Hoc totū est qd p Gabrielē Mariæ diuinitus nūciat: & p xpm adim plet

Qua de causa de tali tantaq; loqui me indignū fateor sed & puto q̄ nemo sit q̄ præsumat nisi quæ quāta sint quæ pandunt penitus ignorat. Tamē si ad hæc nemo idoneus inuenit uotis omnibus cessare nō debet etiaz quilibet pctōr a laudibus q̄uis explere nō queat quod sentitur Vnde sermo diuinus cū de peccatore ageret i
p̄s.49. psalmis. Sacrificiū inqt laudis honorificabit me: & illic iter est quo ostendā illi salutare dei ac si patēter dicat. Illic iter est laudis ad æternā laudē sine fine manſurā sed nemo ap̄hendet illud nisi ego præmōstraue
ro Propterea charissime qa iter salutis nostræ i laudibus est saluatoris hortor uos & cōmoneo i ha sacra solēnitate genitricis dei Mariæ nolitæ cessare a laudibus Quod si uirgo es gaude: quia meruisti eē & tu qd̄ laudas tātū cura ut sis: quæ digne laudare possis. Quod si continens & casta uenerare & lauda quia non aliunde constat ut possis esse casta q̄ ex gratia x̄pi: quæ fuit plenissime i Maria qua3 laudas. Quod si cōiugata certe aut peccatrix: nihilominus cōfitere & lauda qm̄ inde misericordia omnibus ꝓfluxit & gratia ut laudent. Et q̄uis nō sit speciosa laus i ore peccatoris: noli cessare qa inde tibi ꝓmittit uenia unde & oibus ut laudes. Alioqn nisi iuxta modulū ingenii nostri laudare i san
p̄s.150. ctis suis studeamus: quō eum scd'm q̄ canimus. Iuxta multitudinē magnitudinis ei9 laudare poterim9. Oi/no quippe prætermittendū nō est quod impleturi su/
p̄s.83. mus quā doq; scd'm q̄ dicit Beati qui habitant in domo tua dñe in sæcula sæculoꝝ laudabunt te. Interduz uero quia imensus est quod uoce nō possumus: nec facundia ualemus exeq̄mur uotis & medullis cordis qa magnus & bonus atq; immēsus tātus ac talis quātum ac qualē ip̄e nouit: ore ac spiritu confiteamur ad iusti
Hy. die ciā & salutem Hinc rogo oēs pariter festiuitatē glorio
Hy. Hec sæ semp uirginis Mariæ deuotissime celebremus: quia hæc est dies præclara: i qua meruit exaltari super choros angelorū: & puenire ultra q̄ nostræ humanitatis est natura. Vbi nō substantia tollit sed gloriæ magnitudo monstrat: cū eleuat in dexterā patris ubi x̄pus ꝓ nobis introiuit pontifex factus in æternū ad cœli pa/
O latiū Hæc ē inquā dies i qua usq; ad throni celsitudinē intemerata mater & uirgo processit atq; in regni solio sublimata post x̄pm gloriosa resedit. Sic itaq; ubiq; cōfidenter sancta dei canit ecclesia: quod de nullo alio sanctoꝝ fas est credere ut ultra angeloꝝ uel archāgelorum merita trāscenderit: quia & si similitudo reprōmittit sanctis ueritas nō negat. Hoc q̄ppe priuilegiuz non naturæ est sed gratiæ beatæ uirginis Mariæ: de q̄ natus est ip̄e deus & homo. Iccirco & ip̄a plus est meritis & nō natura q̄ uirgo & homo. Vnde & si cæteræ uirgines imitantur illam usq; ad contemptū partus & Gabrielis nouæ salutationis obsequiū deinceps totū diuinū est quod operatū est in ea teste angelo qa spūs sanctus & uirtus altissimi obumbrabit te. Ante hoc ipsum sane uterus uirginis q̄uis mūdus: q̄uis impollutus & alienus a cōtagione peccati q̄uis sanctus tñ adhuc uilitate humanitatis induit: ut ita dicaz ac si lana candidissima: suoq; colore dealbata ad quam sane cū accessisset spūs sanctus quasi ip̄a eademq; lana cum in
Can.6. ficitur sanguine conchilii uel muricis uertitur i purpuram uersa est & ip̄a sine coitu in matrē: ut nō sit iā amodo quod fuerat sed purpura uerissima ad indumentum & gloriā summi regis diuinitus aptissime dedicata: ut nulla deinceps ea uti usu fœmineo licuerit nisi deo. Quippe (ut ita loquar) btā & gloriosa uirgo Maria eo modo: q̄uis dudū incompabilis esset universis quæ sub cœlo sunt uirginibus ut decenter posset in se suscipere diuitatis admixtionē: salua utraq; natura: tñ cum gratia repletur cū spūsancto perfunditur cū uirtute altissimi obumbrat fit p̄ciosior meritis celsis sublimior fastigiis pulchior sanctitate glorioſior suorum prærogatiuis meritorū ita ut nullis iā usibus sit ip̄a usdemq; mācipāda nisi diuinis. Vnde o sanctissime uirgines: etsi imitari oportet tantā & talez uirginē tanq; præclarā uenerari multū tñ cōuenit & ultra angelici quodammodo dignitatē quantū fas ē cū gaudio laudibus eam dignissimis efferre quæ (ut diximus) non a mere Christi p gratiā sup choros angeloꝝ exaltata devotissime hodie prædicatur: quia p̄cessit eam deus & saluator noster ex ea uera fide genitus ad cœlestia ut pararet ei sicut ip̄e suis repromisit discipulis i æthereis mansionibus locū. Hinc quoq; Dauid propheta olim gratulabundus x̄po canit. A summo i quit cœlo egressio eius & occursus eius usq; ad summū eius. Ascendit ergo eandē gloriā resumpturus licet nō amiserit quam prius habuerat ante q̄ mūdus fieret. Ascēdit & præparauit huic sanctissimæ & glorioſissimæ uirgini locum immortalitatis ut cū eo regnare posset in ꝑpetuū: & hæc est huius præsentis diei diuini festiuitas i qua gloriosa & fœlix ad æthereū peruenit thalamū. Quæ profecto festiuitas sicuti beata Maria incomparabilis est uirginibus cæteris ita incomparabilis est omniū sanctorū festiuitatibus: & admiranda est etiam angelicis uirtutibus. Propter quod ex persona supernorū ciuiū ei⁹ ascēsione admirans spūsanctus ait in canticis. Quæ
Q ista quæ ascendit per desertū sicut uirgula fumi ex aromatibus. Et bñ quasi uirgula fumi quia gracilis &

licata quia diuinis extenuata diſciplinis & cōcremata intus in holocauſtū incendio pii amoris: & deſiderio charitatis. Vt uirgula inquit fumi ex aromatibus nimi rum quia multis repleta eſt uirtutū odoribus manans ex ea fragrabat ſuauiſſimꝰ odor etiā ſpiritibꝫ ãgelicis Aſcēdebat aūt dei genitrix de deſerto præſentis ſæculi uirga de radice Ieſſe oliꝫ exorta ſed mirabant electoꝝ aniæ præ gaudio q̄ nā eſſet quæ etiā meritoꝝ uirtutibꝰ angelorū uinceret dignitatē. De qua rurſus idē ſpūſſā ctus in eiſdem canticis. Quæ eſt iſta quæ aſcēdit quaſi aurora conſurgens pulchra ut luna electa ut ſol terri/ bilis ut caſtroꝝ acies ordinata. Admirat aūt ſpūſſan/ ctus qa oēs de aſcenſu huius uirginis admirantes facit q̄ quaſi noui diluculi aurora rutilās aſcēſu ſuo reſplē/ deat multis freta & uallata ſanctoꝝ agminibus. Vñ di cit terribil ut caſtroꝝ acies ordinata. Siquidēꝫ terribi/ lis ſuis facta uirtutibus ut caſtroꝝ acies admodū ordi nata: hinc inde ſctōrū fulta præſidiis pulchra ut luna: imo pulchrior q̄ luna: qa iā ſine defectu ſui choruſcat cœleſtibus illuſtrata fulgoribus. Electa ut ſol a fulgo re uirtutū qa ipe elegit eā ſol iuſticiæ ut naſceret ex ea Ad cuius pfecto exequias (quātū fas ē credere) famula bant angeli & uniuerſæ cœloꝝ cōgratulabant curiæ Nec mirū quia honor maternus eius ē q̄ ē natus ex ea: quē cis cœloꝝ ordo uenerat & adorat ſup ſe eleuatū cū patre in ſede maieſtatis dñi. Legimus em̄ q̄ ſæpe ad ſumerū & ad ſepulturas quorumlibet ſanctoꝝ an/ gelos aduenisſe: & exequiis eoꝝ obſeqa præſtitiſſe nec nō & aias electorū uſq; ad cœlos cū hymnis & laudi/ bus detuliſſe: ubi & utriuſq; ſexus chori cōmemorant frequēter auditi laudeſq; ceciniſſe. Interea & qd pſpi/ catius ē multo nōnū q̄ lumine eoſdē replenduiſſe. In ſup & adhuc uiuētes i carne ibidē miri odoris fragrā/ q tia diutius pſenſiſſe. Quod ſi ad recreādā ſpē dilectiſſi mæ filiæ & corroborandā fidē interdū aſtantiū ſalua tor noſter ieſus xp̄s ob merita ſuorū amplius cōprobā da: talia & tanta dignatus eſt exhibere p ſuos cœli mi niſtros circa defunctos: quātomagis credēdū hodier/ na die militiā cœloꝝ cū ſuis agminibus feſtiue obuiā uenisſe genitrici dei eāq; ingēti lumine circūfulſiſſe: & uſq; ad thronū olim ſibi etiā añ mūdi cōſtitutionē pa/ tatum cū laudibus & cāticis ſpiritalibus pduxiſſe. Nul li dubiū oēm illā cœleſtē Hieruſalē tūc exultaſſe inef/ fabili lætitia tūc iocundatā eſſe inæſtimabili charitate tūcq; cū oi gratulatiōe iubilaſſe qm̄ feſtiuitas hæc quæ nobis hodie reuoluit ānua ill oīb⁹ facta ē cōtinua nec imerito. Credit ei q̄ ſaluator oīm ipe q̄ tū dat intelligi/ p̄ le totus feſtiuus occurrit & cū gaudio eā ſecū in thro no collocauit. Alias aūt quō impleuiſſe credit qd̄ i le ge ipe præcepit. Honora patrē tuū & matrē tuā. Porro Exo. 20. q̄ patrē honorauerit ipe ſibi teſtis eſt cū ad iudæos ait Ego gloriā meā nō quæro: ē qui quærat & iudicet: ſed Ioh. 8. ego honorifico patrē meū & uos inhonoraſtis me. De matre uero euāgeliſta cū rediret ueniens ait Nazareth erat ſubditus illis. Sed alia eſt natura qua deus pater Luc. 2. ſcd̄m ſe honorat alia qua idē parentibus ſubditur. In utraq; tū unus idēq; xp̄s recte credit eo q̄ uerbuꝫ caro factū eſt & habitauit in nobis unus Emanuel qd̄ ē no biſcū deus. Hāc quippe unionē diuinitatis atq; huma/ nitatis icōfuſam atq; indiuiſam fides catholica ſeruat quā ſane intelligendo cognoſcit naturalis: atq; ſcd̄m ſubſtantiā cōuentio unitatis ut neq; cōuerſio in alteru trā duarū ſubſtantiarū partē recipiat nec diuiſio. Sic nāq; credere honorare eſt matrē dñi: quæ & deū nobis genuit & hominē neq; hominē ſine deo neq; ſine hoie deū ſed deū & hominē unū & uerū ieſum xp̄um. Alio quin dei genitrix dici nō poſſet quod multi hæreticoꝝ negare conati ſunt niſi deū uere genuiſſet incarnatuꝫ & ꝓpterea duas in Chriſto recte confitemur natiuita/ tes: unā uidelicet de patre ſine initio & ſine tēpore ſem piternā & coæternā deo patri. Alterā de matre cū tem pore quādo miſerationē induēs & miſericordiā ſpon tanea uolūtate ad nos deſcēdit hō natus deꝰ ac p hoc iuxta ueritatē & matris geſtat utero q̄ ſemp deꝰ agno ſcit. Hinc etiā Theotocon eaꝫ ueraciter cōfitemur: dei R ſcilicet genitricē necnō & Chriſtotocon: nō q̄ uerbuꝫ carnē ſecū detulerit neq; oliꝫ præfatæ carni copulatꝰ ſit: ſed tūc q̄n uerbum caro factū eſt ex carne uirginis: diuinitatis atq; humanitatis ſubſtantia in utero ita in/ confuſe unitur: ut una pſona ſit deus & homo xp̄s. Ex duabus ſiquidē naturis ſine cōfuſione alterius: nō niſi unus inueniat ieſus dñs manēs deus i forma dei q̄ ſe/ metip̄m exinaniuit formā ſerui accipiens: manēs unꝰ idēq; i forma ſerui quē ſuſcepit totꝰ quippe deꝰ in car ne uirginis de q̄ natus eſt & totus hō. Hinc quoq; apo ſtolus. In quo inqt habitat omnis plenitudo diuinita Col. 2. tis corporaliter. Quapropter o filiæ eſtote prudentes ſicut ſerpentes: & ſimplices ſicut colūbæ ut ex pruden tia pfectæ intelligētiæ annulū fidei ueſtræ & margari/ tam p qua omnia reliquiſtis integrā inuiolatāq; ſerue tis ne dotē ſimul & arrā ſpūſſancti (quod abſit) pdatis Diligētius itaq; ꝓcurate ſi quomodo ſimplicitas colū bæ quæ fuit in Maria illæſa inuiolataq; in uobis cuſto ditur. De qua Salomō in Canticis quaſi in laude eius Veni inquit colūba mea: immaculata mea. Iam enim Cañ. 2. hyem tranſiit imber abiit & receſſit. Ac deinde inquit.

Veni de lybano:ueni coronaberis. Nec imerito igitur uenire de lybano uidet:qa lyban9 cãdilatio interpta tur. Erat em̃ cãdidata multis meritoꝝ uirtutibus& de/ albata niue cãdidior ſpũſſancti muneribus ſimplicita tem colũbæ in omnib9 repſentãs:qm̃ qcquid in ea ge ſtũ eſt:totũ purítas & ſimplicitas totũ ueritas& gratia fuit totũ miſericordía & iuſticia quæ de cœlo ꝓſpexit & ideo immaculata qa in nullo corrupta. Circũdedit
Hier.31. em̃ uirũ in utero:ſicut Hieremias ſanctus teſtat & non aliunde accepit. Faciet inqt dñs nouũ ſup terrã& mu/ lier circũdabit uirũ. Vere nouũ & omniũ nouitatũ ſu/ peminẽs nouitas uírtutũ quãdo deus(quẽ ferre nõ po teſt mundus neq; uidere aliquis ut uiuere poſſit)ſic in greſſus ẽ hoſpitiũ uentris ut corporis clauſtra neſcirẽt ſicq; geſtatus:ut totus de9 í eo eſſet & ſic exiuit inde ut
Eze.44. eſſet(ſicut Ezechiel fatetur)oíno clauſa. Vnde canitur
Cañ.4. in eiſdem canticis de ea. Hortus concluſus fons ſigna S tus emiſſiões tuæ paradiſus. Vere hortus delitiarũ in quo conſita ſunt uniuerſa florũ genera& odora men/ ta uirtutũ ſicq; concluſus ut neſciat uiolari neq; corrũ pi ullis inſidiaꝝ fraudibus. Fons itaq; ſignatus ſigillo totius trinitatis ex quo fons uitæ manat in cuius lumi
Ioh.1. ne oẽs uidebim9 lumẽ. Quia(iuxta iohannẽ)ipe eſt q illuminat omnẽ hominẽ ueniẽtẽ in hunc mundũ. Cu ius ꝓfecto emiſſio uteri ſupnorũ ciuium oím eſt para/ diſus. De iſto nãq; uentris agro patriarcha iſaac lõge
Geñ.27. odorans aiebat dicens. Ecce odor filii mei ſicut odor agri pleni cui bñdixit dñs q̃uis putent paruꝫ intelligẽ tes q; priores ſancti min9 de Chriſto intellexerint my ſterium incarnationis cum& ipſi eadẽ ſaluati ſint gra tia. Vñ conſtat tps nõ ꝑiudicaſſe ſacramẽto uniti hoís ac dei ita ut iã eſſet in illo p unitatẽ pſonæ ab initio ſæ culi qui nondũ erat nat9 de María uirgine:quod mul tis ſcripturarũ declarat indiciis. Vnde dñs ad iudæos
Ioh.8. Anteq̃ Abraã fieret:ego ſuꝫ. Quibus utiq; uerbis oſtẽ dit ſe qui loquebatur: in eo ſemp fuiſſe myſterio unita tis. Quã ut cõmendaret anteq̃ Abraaꝫ fieret inqt ego ſum. Nam Abraã anteq̃ fieret humanitatis eſt breui/ tas. Ego autem ſum æteruitas naturæ declarat in qua nimirũ æternitate iã ſe fuiſſe q loquebat:p ſacramẽtũ
Iud.1. ſuæ incarnationis inſinuat. Quod apoſtol9 iudas uo lens apertius dilucidare. ieſus inqt populũ ex ægypto ſaluãs:ſecundo eos qui nõ crediderunt pdidit. Et ali/
1.Cor.10 bi Paulus. Neq; tentemus xp̃m ſicut quidã eoꝝ tenta/ uerunt nõ q; iã eſſet ieſus aut xp̃s natus ex Maria ſꝫ qa in illo unico filio dei iã unitas pſonæ cõmendabat q̃ occulta erat in myſterio. Quod& alibi euidẽter Paul9
Eph.1. Qui elegit nos inquit ante mundi cõſtitutionẽ in ipſo quia,pfecto quicquid deus fecit ab initio xp̃s fecit totũ per unitatẽ ſacramenti. Et ideo iam ieſus erat in filio: qui populũ educebat:& xp̃s in eo qui tẽtabat qm̃ ſem per p ſacramẽti unitatẽ in deo fuiſſe nõ dubitat. Alio quin niſi ita credideris aut xp̃s de9 nõ erit oíno aut có tra ꝓphetã deus recens eſſe uidebit. Sed ne talibus q̃/ tiamur calumniis ſcrutãdæ ſunt ſcripturæ í quibus uni tas in xp̃o cõmendat pſonæ qm̃ nõ præiudicat tps ne unus ſemper dicat. Hinc quoq; beatus Petrus loquẽs de patribus ait. Per gratiã dñi noſtri ieſu xp̃i credimus Eph.1. ſaluari quẽadmodũ & illi. Nãq; illos dñs ſolus duce/ bat:& nõ erat cũ eo deus alienus unde nec nobiſcum deus recens:quia unus idẽq; eſt qui& eorũ ductor fuit & noſter p paſſionẽ carnis ſuæ redemptor:unus ſiqui dem ſua in carne un9 in ſacramento:atq; unus in ſpũ Luc.1. nec admittit oíno ut alius filius hominis: alius filius dei intelligatur. Qui nec tẽpore ꝑſcribit nec:paſſione ſeparatur ſed totus deus in xp̃m:& xp̃s in deũ tranſit ut quicqd dei filius eſt xp̃s dicat: & qcqd in carne xp̃s pertulit:id deus pertuliſſe recte credat: alioquin ſi ad rationeꝫ reſpicias & ad ſenſus humanos: nequaq̃ ita Ioh.17 hactenus potuerunt inter ſe couenire deitas & huma/ na conditio. Conuenerunt tñ í xp̃o:& unus eſt ex am/ bob9 Emanuel. Vñ mihi uidet q; altitudinẽ tanti my/ ſterii diligenter ítelligere& uidere nõ potuerunt q̃ au duos filios certe aut aliud xp̃m q̃; dei filiũ æſtimauer. Quapropter nec nos hoíem ſeorſum colim9 quod ne/ fas eſt:nec adoramus:ſed deum magis ,incarnatum q proprium ſibi corpus aíatum uniuit ita ut deus uerbũ caro fieret:& nõ in alium quemlibet:ſed in ſemetipm qui unus& uerus dei filius ſemper erat. iccirco nõ aliũ q̃ eũdem:ipſumq; dei filium & colimus & adoramus Qui nihil ipſe pro aſſumpto homíe eſt auctus: nihilq; q; uerbum caro factum eſt eſt íminutus uel immutatus eſt:& ideo unus idẽq; ſemper cum deo patre filiꝰ ado rat:nõ nouus nõ recens ex tempore:nõ alienus a na/ tura uel genere. Quod ſi tibi nouũ uidet q; p te hoíem aſſumpſit noueris q; hoc ſemper cũ eo& i eius conſilio fuit ut ſic fieret. & nũc quãdo plenitudo temporis ue/ nit:id factũ eſt quod in xp̃o ſemper factũ fuit. Talibꝰ Ioh.3. quippe priores ſancti diuinitatus afficiebãtur odore/ mentis:talibus íſpirabantur de xp̃o ꝓſagiis:q; naſcitu rus eſſet í mundo:í quo eſſet oím ſalus& bñdictio aete/ næ hæreditatis. iſtæ ſiqdẽ ſunt fidei ueſtes: iſte quibus priores ſancti ueſtiebantur:iſtæ quas Rebecca:immo ſpũſſanctus ſecum domi habuit: quibus induit iacob filium ſuum. Alias autem uiſi a ſpũſſancto ſeruata do mi& plata eſſent:quid miri odoris in eiſdẽ pater iſaac ſe

huniret: ita ut diceret: cū p̄sentisset uestimētoꝝ fragrā
tiā. Ecce odor filii mei sicut odor agri pleni cui bñdi/
xit dñs. Sed forte dicturus est aliqs. Quid ad Rebeccā
spūsanctus ptinet cū multis ī locis p̄sonæ ꝓ deo figu/
ratæ accipiant. Verūtñ & spūs in hebræo ruha fœmi/
nino genere dicit nō q̄ sexus in deo mōstret: īmo ne
forte suspicet sub regula triū linguaꝝ spūsanctus di/
uerse accipit in hebræo scilicꝫ ut dixi fœminino gene
re legit. in græco uero ne sexus in eo credatur πνευμα
neutro inuenit: & in latino masculinū esse decernitur
Qui nimiꝫ spūsanctus bene p Rebeccā intelligit. Et 2
ideo totū ē in mysteriū quod gerit: ut p uestimētoruꝫ
fragrantiā xp̄s annūciet quē nos quicūq̄ baptizati su
mus induimur. in quo benedixit nos nō qualicūq̄ sꝫ
omni (ut ait apls) benedictiōe spiritali in cœlestibus.
Vnde & angelus Mariæ loquens a benedictiōe exor/
sus ait. Benedicta tu in mulieribꝰ: & bñdictus fructus
uentris tui. Cuius ꝓfecto ī spū lōge odorē trahēs pater
ilaec benedicebat filiū ī quo cœlestis oīs bñdictio mū
do effloruit. Et bñ ab eo plenꝰ ager dicit qa plena gra
tia uirgo Maria ꝓnūciat: de cuius utero credētibus fru
ctus uitæ effulsit. Et nos (inqt euangelista) oēs de ple/
nitudine eius accepimus gratiā ꝓ gratia. Quapropter 3
obsecro uos o filiæ talē ac tantā gratiā ne ī uacuū reci
piatis quæ ē in xp̄o iesu in quo est deus & hō sic unitꝰ
in una eadēq̄ p̄sona ut legat q̄sepe ī scripturis diuinis
hō deo coæternus ꝓpter unionē substātiæ: ac deinde
deꝰ hōi uideat cōpassus cū nec ītiabilis sit hō nec pas
sibilis deus tñ sic unitꝰ ē deꝰ suo corpi ut nullā patiat
seniter deū & hominē hūana opiniōe distātiā ne for
te (qd' absit) aliꝰ filiꝰ dei & aliꝰ filiꝰ hois credat p̄ser/
tim qa scriptura sic cōnectit et cōcorporat deū & hoiez
ut nec in tpe hoiem admodū qs a deo nec in passione
possit ab hoie deū discernere. Vnde si ad tp̄s respicias
inuenies quidē ꝓ certo semp filiū hois cū filio dei. Si
ad passionē inuenies semp cū filio hominis eūdē dei
filiū ita unitū & indiuidū: q̄tū ad uocē scripturæ pti
net ut nec hō separari a deo tpe nec ab homine deꝰ ua
leat passione. Siquidem (ut hæc apertius intelligatis)
ipsiꝰ xp̄i uerba discutite. Nemo ascēdit inqt in cœlum
nisi q descendit de cœlo filius hominis q est in cœlo
Quis quæso ē q loquit? xp̄s utiq̄: ubi rogo tūc erat qñ
hæc loquebat? in terra scilicet: & quō se de cœlo an/
tēq̄ nasceret descēdisse testat. Etiā & cū loquit in cœ
lo se esse fatet eundēq̄ se filiū hominis dicit: cuiꝫ utiq̄
de cœlo nisi deus descēdere nō potuerit & cū in terris
loquit nō nisi unꝰ idēq̄ xp̄s fuit. Et hæc ē mira & ad/
mirabilis nouitas immo oīm nouitatū supeminēs no/
uitas unitatis. Quī nisi diligēter prudens uirgo ab ex/
ordio sancti euāgelii animaduertas: magis errare om
ni in scriptura uideberis diuina q̄ intelligere ueritatē
Constat igit unuꝫ eundēq̄ xp̄m scd'm utraſq̄ formas 1
operatū hūanitatis scilicet ac diuitatis: & p hoc duas
exercuisse opatōnes. Operata ē ei utraq̄ forma uel na
tura cū alterius cōmunione qd' ꝓpriū habuit uerbo si
quidē operāte qd' uerbi est. & carne exequēte quæ car/
nis erāt cōmunicante ei siquidē uerbo in eadē opatio/
ne: dū & idē deus atq̄ hō ī una substātia uel p̄sona: si/
ne diuisione aut cōmixtōe credit: & p̄cognita una idē
titas prædicat. Verūtñ deus uerbū ē & nō caro q̄q̄ car/
nem rationabiliter aiatā assumpserit. Hancq̄ sibi uni/
tione naturali & scd'm substistentiā conuiuit. Silr & ca
ro est aiata: & nō uerbū licet uerbi dei caro cōspecta sit
ac uisa. Vñ & Iohānes. Quod fuit ab initio & qd' audi/ 1. Ioh. 1
uimus inqt & uidimus & ꝓspeximus: & manus nostræ
tractauerūt de uerbo uitæ ꝓfecto cū nemo deū uerum
uidere aut tractare possit manibus nisi p sacramētū si/
bi uniti hois. Quæ nimiꝫ unitio tā mira est ut discerni
nequeat. Alioqn quod fuit ab initio uerbuꝫ: quō recte 2
dicit hoc totū eē qd' apostoli audierāt: qd' uiderāt qd'
manibus tractarāt: nisi qa xp̄s unus idēq̄ erat. Ac per
hoc quod audierant quod uideran qd' tractarant uer
bum uitæ erat: & nihil aliud ex duabus naturis q̄ unū
iuxta substistentiā uel p̄sonā. Hinc est q̄ unus idēq̄ ma
nens filius unigenitꝰ indisseparatos in utriſq̄ naturis
conspicit & quæ sunt eiusdē substātiæ naturaliter ope
rabat scd'm unicuiq̄ insitā essentialē qualitatē uel na
turalē ꝓprietatē: q̄ si naturā haberet singularē & incō
iunctā: nō ageret utiq̄. Nūc aūt Emanuel dū unus est:
& in eoipso uterq̄ idē deus & homo quæ utriusq̄ natu
ræ sunt ueraciter gessit: scd'm aliud alia quæ gesta sunt
operans. Ergo scd'm q̄ deus ipse idē egit quæ diuina X
sunt: scd'm q̄ non idē ipse quæ humana sunt seipsum
uolens ostēdere q̄ deus ipse idē & hō sit. Et ideo idem
ipse quæ tā diuina sunt agit q̄ quæ humana. Silr & lo
quit: & non alius qdem miracula operatus est aliꝰ p/
petrauit humana: passioneſq̄ sustinuit. Sed unꝰ idēq̄
Christus filius dei atq̄ hominis filius q & diuina ges/
sit & humana. Siquidē insepabiliter atq̄ indiuise cōes
xp̄us habuit actiones. Sed intelligendæ sunt ipsorum 3
operum qualitates: contemplandūq̄ semper ad quæ
prouehatur humilitas carnis: & ad quæ inclinetur
altitudo diuinitatis: ita ut per omnem textum sancti
euangelii uideatur nihil caro sine uerbo agere: neq̄
uerbum sine carne quiq̄ efficere. Vnde quod con/
cipit & parit uirgo: sicut non sine potentia uerbi

est ita nō sine ueritate carnis quod nascit: qđ panno/
rum fusciis iacet inuolutus: & ī præsepio reclinat. Por
ro q̄ stella duce a magis adorat sicut deitas est: ita &
humanitas cū ī ægyptum p̄ fugam ne capiat adducit
Sic itaq; oīa uirtutū opa cōsiderāda sunt ut reddamus
deo quæ dei sunt & homi quæ sunt hoīs. Quoniā sicut
est unus q̄ Lazarū uerbo potētiæ suæ uocat: ut exeat fo
ras a monumēto sic ipe unus q̄ fleuit humanitatis affe
ctu. Sic q̄ppe cuncta oportet cōsiderare quatenꝰ & ple
na diuinitas ī xp̄o intelligat hoī unita & plena huma
iij dic nitas ī deū assumpta. Hæc iccirco dixerim tantisper de
i fide incarnatiōis xp̄i charissimæ q̄a q̄ plures oriētaliū
circumeunt suis fecibus obuoluti moneri debuistis ne
suo obnubilare uos uelint obscuritatis eloq̄o: uel græ
co turbine latinā cōfundere puritatē. Sunt em̄ & pru/
dentes uirgines sunt & fatuæ. Et ideo dilectissimæ imi
tami quā amatis beatā & gloriosaꝫ uirginē cuius ho/
Luc. 2. die ī terris festa colitis de qua dicit. Maria aūt cōserua
bat oīa uerba hæc (quæ de xp̄o dicebant scilicet) cōfe/
i rens ī corde suo. Cōferte ergo & uos ī coridibꝰ uestris
charissimæ quæ de ip̄o eodēq; dño catholice dicūt: ut
& fidē integrā seruare possitis: & matrē eius debite ue/
nerari. Quoniā nullus honor eius ē aliꝰ nisi cū ille iu
2 re honorat q̄ nasci dignatus ē ex ea. Cæterū rogo quæ
cunq; estis filiæ: q̄cunq; matres cogitate attentius & p̄
pendite diligentius quibus afficiebat beata & inteme
rata uirgo Maria doloribꝰ post xp̄i ad cœlos ascēsuꝫ
expletis oībus quæ de ip̄o erāt ab angelis p̄dicata: & a
p̄phetis multifarie multisq; modis p̄signata diuīs de/
clarata oraculis: uirtutibus exhibita & quæ humanita/
tis sunt ostensa præsagiis. Quæso siqua sunt in uobis
uiscera pietatis cōsiderate quo cruciabat amore: quo/
ve desiderio æstuabat hæc uirgo: cū reuolueret animo
cuncta quæ audierat quæ uiderat: q̄ cognouerat. Puto
q̄ quicqd cordis est quicqd mentis quicqd uirtutis hu/
manæ: si totū adhibeas: nō sufficiat ut cogitare ualeas
2 quāto indesinenter cremabat ardore pii amoris quā/
tis mouebat repleta sp̄ūsancto cœlestiū secretorū ici/
tamentis: q̄a etsi diligebat xp̄m ex toto corde: & ex to/
ta aīa & ex tota uirtute: nouis tñ quotidie inflāmabat
præsentia absens desideriorꝫ affectibus tāto siquidem
ualidius quanto diuinius illustrabat intus uisitationi
bus quā totā repleuerat sp̄ūsancti gratia totā incan/
duerat diuinus amor: ita ut ī ea nihil esset mūdanꝰ qđ
uiolaret affectus: sed ardor cōtinuus & ebrietas p̄fusi
amoris. Nā & Xp̄s ab omnibus est amādus ex toto cor
de & ex tota aīa atq; ex tota uirtute quærēdꝰ maxime
3 tñ ab ea ardētius cuius & dñs erat & filius. Fortassis er
go præ nimio amore in loco quo sepultus dicit inter/
dū habitasse eā credimus quatenus piis pulceret inter
nus amor obtutibꝰ. Sic nāq; locus mediꝰ ē hicinde cō
stitutus ut adire possis ascēsionis eius uestigia & locuꝫ
sepulturæ ac resurrectōis seu omnia in q̄bus passus est
loca inuisere nō q̄ iā uiuentē quæreret cū mortuis: sed
ut suis cōsolaret aspectibus. Hoc quippe habet impa/ Y
tiēs amor ut quæ desiderat semper inuenire se credat.
Ignorat siquidē iudiciū rōne multotiens caret: modū
nescit nec aliud cogitare potest q̄ quod diligit. Amor
nō accipit de impossibilitate solatiū neq; ex difficulta
te remediū. Quæ licet beata uirgo Maria q̄uis iā ī sp̄ū
esset tñ dū in carne uixit carnalibus mouebat sensibꝰ
& ideo q̄ sæpe locoꝫ recreabat uisitatiōibus: & quem
genuerat mentis complectebat amplexibus. Deniq;
amor xp̄i desideriū pariebat desideriū uero gliscēs q̄si
nouis repabat ardoribꝰ intātū ut credā nōnūq̄ q̄ om
nia etiā & semetip̄am transcenderet q̄a omniuo amor
i impatiēs qđ amat nō p̄t nō uidere. Hinc ē charissime
q̄ oēs sancti omnia q̄ meruerāt p̄ paruis duxere si dñꝫ
quē amauerāt nō uiderēt: sicuti & uenerabil̄ btā uirgo
Maria nondū dignū p̄ innumeris & immēsis bñficiis
reddebat interdū obsequiū sanctitatis dū bñficioꝫ in
terris posita nō poterat uidere largitorē. et ideo hodie
dilectissimæ eleuat sup choros angeloꝫ ut possit spe/
ciē uultūq; uidere saluatoris quē amauerat quē cupie/
rat ex toto desiderio cordis. Quod si gaudiū fit in cœ/
lo de quolibet pct̄ore cōuerso multomagis putandumꝫ
pro tātæ uirginis exaltatione & gloria q̄ exultatio fiat
in supernis cuius nimirū festiuitas omniū supnoꝝ ci/
uiū ē gratulatio p̄sertim q̄a eiꝰ celebritas laus & fauor
est saluatoris. Vnde credimꝰ (ut supra dictū est) q̄ nō
hunc tm̄ diem sollēnem ducant p̄ eiꝰ amore annuumꝫ
uerū continuū etiam & æternū iocunditatis lætitia ac
uenerationis obseqo cum omni colunt tripudio amo
2 ris & gaudii. Nec immerito igitur omnis illa cœlestis
ciuitas cōgratulat & uenerat matrē: cuiꝰ super se ado
rat filium regē: ante quē tremūt ptātes & curuatur om
ne genu. De huiꝰ nimirum ad cœlos ascensione mul
to admirātis intuitu secretorū contemplator cœlestiū
in canticis. Vidi īquit speciosam ascendētē quasi colū Cāt. 3
bam de sup riuos aquarꝫ & uere speciosa q̄si colūba q̄a
illius spēm colūbæ ac simplicitatē demōstrabat q̄ sup
dñm uenit & docuit Iohannē q̄ hic ē q̄ baptizat. Et be
ne desuper riuos aquarum: q̄a super aquā refectionis
educauerat eam dominus & nutriuerat: ex q̄ multi de
ducti riui oēm irrigant terram delitiarū & ifundūt hor
tū uoluptatis ex q̄bus quotidie lota & p̄fusa dei gēitrix

alcēdit hodierna die speciosa ualde & admirabil'. Cuius odor inestimabil' erat nimis & iō ineffabil'. Ad cuius profecto fragantiā odoris oīs illa cœlestis Hierl'm læta decurrit quā circūdabāt flores rosarū & lilia cōualliū eo q̄ oēs aiæ martyrio rubricatæ eā æternæ dilectionis cōplectūtur amplexibus: & uirgitatis splēdore cādidatæ ac si lilia i ualle hūilitatis enutritæ circūdāt eā ueneratōis gratia obsequētes. Recte igit' qm̄ beata dei genitrix & martyr & uirgo fuit q̄uis i pace uitā finierit Hinc quoq; q̄ uere passa sit. Simeon ꝓpheta loquens ad eā. Et tuā inquit ipius animā ptrāsibit gladius. Ex quo constat q̄ supra martyrem fuit. Alii nāq; sancti et si passi sunt p xp̄o in carne tñ in aīa (qa īmortalis est) pati nō potuerūt. Beata uero dei genitrix: qa in ea pars passa est quæ impassibilis habet': ideo (ut ita fatear) quia spiritaliter & caro eius passa est gladio passionis xp̄i plus q̄ martyr fuit Vñ constat quia plus oibus dilexit ꝓpterea & plus doluit intantū ut aīam eius totā p/ transiret: & possideret uis doloris ad testimonium eximiæ dilectōis. Quæ qa mēte passa ē pl9 q̄ martyr fuit Nimirū q̄ eius dilectio amplius fortis q̄ mors fuit: qa morē xp̄i suam fecit. Nūc aūt circūdāt eam flores rosarū ideslinēter eius admirantes pulchritudinē inter filias Hierl'm. in qua posuit rex thronū suū quia cōcupiuit eius speciē ac decorē. Fuit em̄ plena charitate & dilectione. Iccirco sequit' post eā pupuratorū exercitus: candidatorū grex. Quā si diligētius aspicias nihil uirtutis est nihil speciositatis nihil candoris gloriæq; qd' eam nō resplēdeat. Et ideo bñ circūdant eaz flores rosarū & lilia cōuallium ut uirtutes uirtutibus fulciant': & formositas decore castitatis augeat'. Nā oīs splendor & gloria quanto illustrat' fulgore suo sublimius: tāto apparet ꝑstātior claritate quorūlibet subiectoruz & eximior prædicat'. Sic & beata dei genitrix cui9 plātatio ac si rosa i Hiericho specialius refulsit: & candor uirgitatis splēdidius emicuit cū circūdat' officio charitatis. Submittit' sctōrū claritas ut eius amplius splendor & gloria cōmendet': quæ sup angelorum choros eleuata iā beata prædicat' & iam beatissima nā angelorum q̄is celsior natura sit nō tñ gratia maior: quia & ipi gratuita gratia ne corruerēt sūt saluati. Vñ Dauid inquit. Verbo dñi cœli firmati sunt & spū oris eius oīs uirtus eorū. Cōstat beatā & gl'iosam uirginē. Mariā in quam supuenit spūssctūs & deus totus illapsus portat' nouē mēsibus i utero ut credēdū ē ampliora ꝓmeruisse uirtutū priuilegia & ꝓcepisse gratiā ab angelis etiā collaudatā. Vnde & si mirabil' est eorū uirtus: & firmitas ꝓpetuitatis mirabilior tñ in Maria quam obumbra/ uit uirtus altissimi: ut ultra oēm uirtutē sit angelicā: q̄ factū ē in ea: & admirabile cūctis sæculis sacramentū. Ac p hoc etiā angelis exinde maior p̄stat' gratia cū instaurant' ab ea oīa: quæ uenerāt' & adorāt sup se xp̄m regē dñm natū ex eadē uirgine. Hinc & Maria cunctis tāto uenerabilior quāto gratiosior & quāto uirtute altissimi extollit' ad sublimia: tāto clarior resultat i gloria. Plena siquidē gratia plena deo plena uirtutib9 nō pōt non possidere pleniter gloriā claritatis æternæ: quā plenissime accepit ut mater fieret saluatoris. Quā uiderūt oēs filiæ Syon: & btissimā dixerunt: ac reginæ laudauerunt eā qm̄ tātā eam uiderunt quantā nullus narrādo explēuit mortaliū quāto magis deuz qui talem ac tantam fecit eam ut: ip̄e fieret per eā. Vnde Da uid. Et hō inqt natus ē i ea & ip̄e fundauit eā altissim9 Beata igit' tal' ac tāta nat'uitas: btā & supernorū ciuiū societas: & admirabil' charitatis eorū unanimitas: ubi nemo āgelorum nō dico beatæ uirginis Mariæ ueruz neq; alicuius sanctorū iuidet gl'iam: sed totum i altero unusquisq; possidet: qd' gratis præstat' oībus: ut de oībus & in omnib9 glorificet' deus: honoret' & adoret' ab omnib9: ubi nō sexus: nō ætas non dignitas generis sed meritorū q̄litas sola discernit': ubi plurimū stella a stella differt claritate q̄uis oēs i suo sint ordine scitandi. Quod si est alia claritas solis: & alia claritas lunæ: & alia claritas stellarū: una tñ claritas est q̄ illustrant' oīa. Iccirco btā dei genitrix: quæ adhuc tātis in terra prædicat' laudib9 nō immerito credit' hodierna die exaltata & glorificata: necnō & clarificata: quantum nouit ille qui eā elegit i sua sapiētia qua disposuit oīa. Quod si in domo patris mansiones multæ sūt credimus splendiorē matri hodie filiū præstitisse: quā si/bi olim ædificauit domū subnixam columnis septem in q̄ nimirū parant' nuptiæ eccl'iarū dei: & fœderant' terrenis cœlestia. In eo nāq; utero uirginis sponso immortali uirginitas consecrat' ut sit tantū cœleste commercium. Et ideo charissime celebrate solenniter uirginis festū quæ cœlestē uobis uitā i terris ostendit qm̄ qui nō nubent neq; nubentur: erūt sicut āgeli i cœlo. Nec mirū si āgelis compatur uirginitas: quæ agelorū dño fœdere copulat' nuptiarū. Et si q̄libet uirgitas īm erigit' ut āgelis comparet': multomagis btā & gloriosa uirgo Maria: quæ singulari cōmēdat' priuilegio & i menso ditat' mercimonio. Iccirco dilectissime amate quā colitis & colite quā amatis qa tūc eā uere colitis & amatis si imitari uelitis de toto cordo quam laudatis. Hæc nāq; uita uobis de cœlo fluxit quā pfessæ estis sup usuz naturæ, hæc uita ē quā tenetis de cœlis uenit spō

ſus:quē ſequi cū matre debitis nec īmerito uiuēdi uſuꝫ de cœlo quæſiſtis quæ nobis de cœlo ſpōſum petiſtis Ideo ueſtra cōuerſatio in cœlis ſit ſemp qm̄ uerbū dei qđ amatis nō niſi i ſinu patris īueniť. Licet igiť ubiqꝫ totus ſit:& nō lōge ab unoquoqꝫ noſtrū tñ nō niſi caſto rurſus hauriť pectore. Prope ē ei(inqt Moyſes) in corde tuo & i ore tuo tm̄ eū recto ſi quæ|ieris corde unguētum exinanitum eſt nomē eius ꝓpterea adoleſcentulæ diligite anio qđ ꝓ nobis effuſuꝫ eſt habetis nāqꝫ habetis ſanctæ uirgines ſpōſuꝫ uirginē uirgitatis & caſtitatis amatorē qui matrē uirginē ideo elegit ut ipa oībus eēt exēplū caſtitatis quæ q̄ſi i ſpeculo refulget for/

2 ma uirtutis!Habetis igiť i ea magiſteria ꝓbitatis exp̄ſſa qđ primū eligere qđ reſpuere qđ ſeq debeatis. Prima eius uirtus ē fūdamētū oīm uirtutū:& cuſtos hūilitas

Luc.1. ipa de qua gl̄iať. Quia reſpexit inqt hūilitatē ancillæ ſuæ ecce em̄ ex hoc beatā me dicēt oēs generatiōes. Ergo primū diſcēdi incitamentū nobilitas eſt magiſtri. Deinde merces laboris optimi fructus beatitudinis. Quid igiť nobilius matre dñi:quid ſplendidiꝫ ea quā ſplēdor elegit paternæ gloriæ. Quid caſtius q̄ corpus xp̄i ſine cōtagione corpis generauit& tñ in ea ſolū humilitatē reſpexiſſe dñm ꝓfiteť:q̄ cuſtos eſt cæteraꝝ uirtutū. Collocauerat em̄ in tuto ſtatiōis portu ſublimia meritoꝝ ſuorū exercitia:& ideo diuinitꝫ illuſtrať. Vñ

Eſa.66. dñs. Ad quē reſpiciā niſi ad humilē & quietum ac|trementē ſermones meos. Fecit em̄ qđ ꝓmiſerat& reſpexit humilitatē ancillæ ſuæ:unde & beata iā ab oī ſæculo p̄dicať:Iccirco & uos o filiæ: ſi uere uirgines eē uultis:humilitatē ſectamini& matrē dñi quæ ſe ancillam

6 uocat cordis amore imitari ꝓcurate: q̄ didicit ab ipſo ſpōſo:cui uos deuouiſtis humilitatē:quā uox ex ſe docuit. Vñ ait idem. Diſcite a me quia mitis ſum & humi-

Mat.11. lis corde!Non ergo beata dei genitrix a filio ſuo dño noſtro didicit cœlos fabricare nō angelos creare: nō miracula deitatis inſignia opari ſed tm̄ humiliari cæteraqꝫ uirtutū documenta intra humilitatis cuſtodiaꝫ aggregare. Vñ cū ea ſemp ſingulaꝝ uirtutuꝫ pudicitia comes irremota mānſit:qa oīno pudor in diuiduus uirginitati eē debet ſine quo recte caſtitas uera ſeruari nō

B pōt. Nunquid igiť beata uirgo Maria ſine pudoris ſui cuſtode ꝓceſſit. Et iō ſi placet uobis|chariſſime talis ac cāta uirgo placeat & opus uirtutis cuius uita oīm ē diſciplina cuius mores inſtituta ſunt eccleſiaruꝫ quæ p̄cellit cūctos ſupeminet uniuerſos ꝓpterea quæcunqꝫ

7 uirgo ſibi ab ea optat præmiū & implorat auxiliū de/

4 bet imitari exemplū!Rogo uos o uirgines rogo & uiduæ imitami Paulā uiduā matrē exēplar cōtinētiæ & caſtitatis. Imitamini Euſtochiū quā habetis uobiſcum uirginē & formā p̄fectæ integritatis. Quod ſi miꝰ in eis ē q̄ꝑ i matre dñi imo qa eſt:habetis ꝓle fœcundā & uirgine perpetuā:qa ſicut in cōparatiōe dei nemo bonus:ita & in cōparatione matris domini nulla īueniť perfecta q̄uis uirtutibus eximiis cōprobeť. Vnus ē pater noſter q i cœlis ē unus ē magiſter una ē forma uirginitatis in Maria:cui uos oēs ut imaginē reformetis integritatis faciē īprimere debetis i ſculpturā ſpūſſanćti Quoniā hæc ē hortus cōcluſus fons ſignatꝰ putꝰ aquarū uiuentiū ad quā nulli potuerūt doli irrūpere: nec ꝓualuit fraus inimici:ſed permānſit ſancta mēte & corpore multis donoruꝫ priuilegiis ſublimata. Iccico imitamini moribꝰ ſeq̄mini caſtitate huius īplorate auxiliū q̄ꝑ ſi me qa ita loquor p̄ſumptionis uelit arguere

5 inuidoruꝫ aliqs q̄ꝑ uobis ſcripſerim arguat charitateꝫ atqꝫ dilectionē quia rogātibus uobis ne hoc qđē inexpertus iudicaui negādū. Malui em̄ excipere ruborem pudoris q̄ꝑ nō exeq iuſſionē ueſtrā quarū p̄cibus nonnūq̄ꝑ deus noſter obedire uideť. Præſertim cū habeatis uobiſcū quas imitari uirtutis ē cum qbus diſcere poteſtis. Affectū a me potius q̄ magiſteriū ad laudē huiꝰ diei requiſiſtis Vnde excuſare nō debui ꝓpter obſeruātiā gratuitatis ne īpartirē deuotiōi ueſtræ q̄ manda ſtis. Quod ſi docere nequi: ſaltē ad laudē tātæ uirgis exhortari oīno curaui q̄tenus nō deeſſem uobis quem diligitis i die tātæ feſtiuitatis ſed iūgerer p̄cibus iūgerer uotis ſi quō mente ad ea uobiſcū eleuari mererue ſtris ſuffragantibus meritis ad quæ peruenit beata &

6 intemerata uirgo Maria!ecce hodierna die ad illum p̄ clarum& ſplendidū thronū angeloꝝ iꝑa p hūilitateꝫ & p integritatē carnis aſcēdit. Vñ ītēperantia olim eximios archāgeloꝝ & ſupbia deiecit. Quapropter gaudete gaudete inquā:qa uobis uia patefacta ē cœlorū. Quāuis em̄ nobis eadē ꝓmittāť uobis tñ iā p̄ſto ſunt q̄ cū angeli corruptionē ſeruatis. Quæ licet de hoc mū/do ſitis fauēte deo iā i hoc mūdo non eſtis: qa etſi ſæculuꝫ uos habere meruit tenere oīno non potuit. Btā itaqꝫ Maria hodie iā ab oībus gētibus lōge lateq̄ꝑ dićať & uobis quæ ſecutæ eſtis exemplū tātæ uirginis btitudo cōdonať cœleſtis. Quas nō illecebræ ſollicităt corprs nō colluuio præcipitat uoluptatis nō æſtus inflāmat incētiuæ carnis: īmo āgelica imitatio delectat .n terris:quoruꝫ in futuro æqualitas repromittitur in

7 cœlis!Beatæ igitur eſtis filiæ: ſed & beatæ uiduæ quæ celibē in Chriſto uobiſcū dicunt uitā: quia ſecundum apoſtolum liberatæ a lege uiri: ſic permānſerunt. Beatior inquit erit ſi ſic ꝓmānſerit ſcd'm meum conſilium. 1.Co.7

Puto em̃ ait: q; & ego ſpm̃ dei habeo euidenter uolēs exprimere q; iterſit inter eā quæ adhuc ē iūcta lege uiro & inter eā quæ iā ſoluta uinculo beatior prædicat. Quod ſi utraq; btā qa ī xp̃o: beatior tñ quæcūq; iā ſoluta ē uinculo & cœleſtia ſectat. Iō uiduæ ſemp uirginibus bñ copulant: ut ait ap̃ls. Mulier innupta & uirgo cogitat quæ ſunt dñi: ut ſit ſancta corpe & ſpū quodā modo em̃ magiſteriū uirginitatis uiduarū gliſcit & cōfortat exēplis quæ cū uiris caſtū ſeruauerint cōnubiū: docēt integritatē magis uirgíbus deo ſeruandā: & qd̄ ppe modū nō inferioris uirtutis eſt cōiugio abſtinere qd̄ aliq̄n delectauerit q; cōiugii delectamēta neſcire. In utroq; ſiqdē gradu fortitudo laudat: & cœleſtis uita prædicat uirtꝰ. Iccirco cognationē iā cū xp̃o utercq; ordo ſortit. Vñ dñs. Si qs inqt fecerit uoluntatē patris mei q; ī cœlis ē ipe meus frater ſoror & mater ē: ubi nō ſexus nō ætas nō cōditio diſcernit ſed q fecerit ſqt uoluntatē patris mei qui in cœl' eſt. Vñ qa libera facultas cūctis p̃ſtat eſtote chariſſime id ad qd̄ uos xp̃i gratia uocauit eſtote matres xp̃i ac ſpōſæ eſtote ſorores ac p/pinquæ quia qd̄ carne nō potuiſtis gratia totū cōdonatū ē uobis. Et ideo diligite matrē dñi quæ uobis ſpōſum genuit ī mortalē. Cuius & uobiſcū ſoror eſt ipſa: qa uolūtatē patris fecit ut eſſet mater. Propinqua qdē uobis nō carne ſed ſpū: ut unitas cōmēdetur eccleſiæ & ſocietas corporis xp̃o intelligat. Ex quo dñs Volo pater inqt quia ego & tu unū ſumus: ut & ipi in nobis unū ſint. Quæ p̃fecto unitas per unū mediatorē dei & hoiz efficit. Facite ergo uolūtatē patris & uos ut unū ē poſſitis. Ornate lāpades ueſtras occurrite ſpōſo qa iam ad hoſtiū pulſat & matrē ſi eā diligitis ſequimini intus aūt parate & ornate lāpades ueſtras: qa filiæ regis eſtis. Oīs enī gloria ueſtra abintus ſit: & intus habete qd̄ foris luceat ne forte īter has ſolēnitates prius q; ſponſus ueniat: ueſtræ lāpades extinguant. Nā celebritas huius diei nō niſi accēſis lāpadibus intus & foris recte colit. ideo emendū eſt oleū dū uacat: ne cuz ſponſus uenerit quod abſit: uacue inueniamini: Proterea quæ ſurſum ſunt ſapite: ubi beata puenit uirgo & nō quæ ſup terrā: qa ueſtra cōuerſatio (ſi eſtis iam quod uouiſtis) in cœlis fore debet. illic dirigite mentem: illuc abſcōdite uitā ueſtrā: donec ptrāſeat furor dñi: quo beata dei genitrix hodie puenit. ibi nāq; habetis ſponſū ubi pontificē: ibi oía quecūq; quæſiſtis. illuc dirigite mentē: ut cum xp̃s uirginis filius apparuerit ī fine ſæculi: cū ipo & uos appareatis in gl'ia. Amē

¶ Beati Hieronymi p̃sbyteri de aſſumptiōe itē ſermo: qannūciationis incarnationis ac uirginitatis attollit

Epi. LVI

insignia.

SCientes frēs dilectiſſimi auctori noſtro multū nos debere cōditos plus redēptos redēptōi snoſtræ cōmerciū ueneremur & illū ſacratiſſimū uterū ex quo homi deus unitꝰ apparuit: & ſi neq;mus meritis ſaltē celebremꝰ obſequiis ſciētes erroris noſtri tenebras: parti eiꝰ fulgore diſpſas: qa quæ hoīes p̃ pthoplaſtoꝝ negligētiā príæ matris cōtumacia tā arrogātia q; gula pdiderāt huiꝰ ſacræ uirgis ptꝰ nō ſolū reſtaurauit dirupta: ſz dona cōtulit ſempiterna: & ideo cūctis p̃coniis ueneremur ſalutis auctricē: quæ dū auctorē ſuū cōcepit ex cœlo: nobis redēptorē oñdit ī ſæculo & qa ad uicē eiꝰ matris noſtræ eccleſiæ forma cōſtituit ipa eā iter pcellas ſæculi freqnter aſpiciat ipa iter rurſus mūdiales cōtinua orōne cōfoueat. Neq; ei dubiū ē illā q̄ meruit p̃ liberādis ferre p̃ciū poſſe ipartiri ſuffragiū libertatis noſtra iter hæc oratio iugis ad dñm dirigat: ut q; p honore noīs ſui uiſcera illa q̄ ſctificauerat ītrauit: q̄ etiā noſip̃i ſedulitate debita ueneremur p̃ſit nobis ad remediū qd̄ p eā ſe nobis dedit p̃ciū. Merito igit beata Maria ſingulari a nobis p̃conio attollit: q̄ ſingulare cōmerciū mūdo p̃buit merito iter fœmias tūc etiā lætabat cū ſingularē medicinā pudico aluo geſtabat. Sciebat qdē pōdera uētris q̄ pudorē nō pdiderat caſtitatis. Mirabat ptus ſignia q̄ nulla nouerat uiri cōtagia. O bñ fœcūda uirginitas q̄ nouo inauditoq; genere & mater dici poſſet & uirgo. Pepit ei a quo cōcepit: portauit a quo creata extitit. Si qdē ipe ē auctor Mariæ q; ē ortus ex Maria. Sic inenarrabiliter beata Maria mater & uirgo ē quæ dū fructuz p̃gnatiōis extulit ītegritatis diſpēdiū nō ícurrit: apud quā ita cœleſtis p̃uidētia negocii ipius cōditionē diſpoſuit ut magis obediētiam exhiberet ī mādato cum honorificētiā ſuā cognoſceret ex āgelo. Neq; em̃ fidez derogat nūcii quæ dignitatē ītelligit nūciātis āgelo ei dicēte. Spūſſanctus ſupueniet ī te & uirtꝰ altiſſimi obūbrabit tibi. Iōq; & qd̄ naſcet ex te ſanctū uocabit filiꝰ dei. Credidit admonita qd̄ audiuit: meruit ſctificata qd̄ credidit. Deniq; tm̃ ſeſe ad cœli faſtigiū ſubleuauit ut uerbū ī principio apud deū id eſt p filiū de ſūma cœli ara ſuſciperet. cūq; ſe p myſticū diuinitatis archanū carni noſtræ fragilitatiq; cōmiſceret latuit ín hoíe diuinitas: ut diuinitate humanitas nō piret & ſub uelāmēto aſſumptæ carnis abſcōdit ꝰ p̃cioſius redemit pditos q; ſi defenſaret ab iminēte hoſte captiuos. Immēſa pietas: & ſupra q; fari poſſit prædicāda maieſtas uiſcera puellæ aura ſanctiſpūs implebantur: innupta uir/

Luce. 1.

ginis uulua uerbi semine crescēte turgebat. Replebā/tur inquā archana uiscerū sacri spūs fœcunditate re/pleta: & erat spes i partu: qa nō erat uoluptas i coitu. Stupebat p̄cioſissima genitrix & apud se tacita rerum nouitate mirabat. Vrebat æstu cogitatōis ab igne: & pcussa rerū nouitate obstupescebat mirabiliter. Sciēs em̄ suā integritatē mirabat uentris ubertatē fœlix Ma/ria. O genitrix gloriosa: o puerpera sublimis: cuius u/sceribus auctor cœli terræq; cōmittit: fœlicia oscula labris imp̄ssa lactētibus: cū iter crebra iudicia reptātis infantiæ utpote uerus ex te filius tibi mater alluderet: cū uerus ex patre dns imparet. Nā auctorē tuū ip̄a cōci piēs edidisti i tpe puberē: quē habueras añ tpa cōdito rem. Fœlix puerperiū: lætabile angel': expectabile san ctis necessariū pditis: cōgruū p̄fligatis q post multa as sumptæ carnis iniurias ad ultimū uerberat⁹ flagellis potatus felle patibulo affixus. Vt te uerā matrē ostende/ret: uerū se hoiē; patiēdo tormēta mōstrauit. Tu er go beata gloriosaq; Maria: iter ista & p̄pter ista lauda bil': quæ sic meruisti donū fœcunditatis q̄ uirginitatis nō amisisti suffragiū. Tu es em̄ bn̄dicta inter mulieres Tu p̄rogata cunctis uirginū cateruis. Tu seq̄ris agnū quocūq; p̄rexerit. Tu uirgineos choros & ab icentiuæ carnis illecebris alienos p albētia lilia rosasq; uernā tes ad fontē pennis uitæ iuitas. Tu in illa beatorū fœ liciſſima regione primi ordis dignitatē adepta es plā/tis roscidis oberrans inter padisi amœnitates & gra/mineos choros tenero poplite pgēs: fœliciq; palma uiolas imarcescibiles carpis. Tu cōcinētibus sine sine angelis cōiuncta archāgelisq; sociata indefessa clami tare uoce sanctus: cūs: scūs nō desinis. Sed qd dicam paup̄ ingenio cū de te qcqd dixero: minus p̄fecto ē q̄ di gnitas tua meret'. Si matrē uocē gētiū p̄cell': si forma; dei appellē digna existis: si nutricē cœlestis panis uo/citē lactis dulcedie reples Lacta ergo mater cibū no/strū lacta cibū āgelo; lacta eū q talē te fecit ut ip̄e fie ret i te q tibi munus fœcūditatis attulit cōceptus & de cus uirginitatis nō abstulit natus q pri⁹ q̄ nasceret' te matrē creauit ex q̄ nasceret' ut illic p̄cederet tā q̄ spō/sus de thalamo suo: quo mortalibus oculis posset ui/deri. Quāta fuit hæc dignatō ut crearet' ex te quā crea uit portaret' manibus q̄s formauit suggeret tua ubera quæ ip̄e impleuit. Quas itaq; laudes claritati dei dice/mus quas gratias ei agemus. Qui nos ita dilexit ut p̄/pter nos hō fieret ut matrē hois eligeret ut uterum no strę cōditiōis itraret ut cōtumelias nati ifantis subiret atq; cūcta humanitatis necessaria sustineret. Agentes ergo quātū sufficim⁹ creatori nostro gratias assūptio nes; glorioſissimæ dei genitricis cū gaudio celebrem⁹ Dignū nāq; est cū summa ei gratulatiōe famulari per quā insignia uirgitatis pullularūt. Siqdē ip̄a uirgo ex titit añ cōiugiū uirgo i cōiugio uirgo p̄gnās: uirgo pa/riēs uirgo lactās & dicta merito mater nō de marito. Sāctæ q̄ppe matri oīpotēs filius nullo mō natus uir/ginitatē abstulit quā nascitur⁹ elegit. Exultēt ergo uir gines uirgo pepit xp̄m nihil ex eo qd' uouerūt putēt ex terminatū qa māsit uirgo post partū. Exultēt uiduæ se stu; uirginis celebrātes. Anna uidua matrē uirginem agnouit. Exultēt cōiugatæ solēnia beatæ matris freq̄n tantes. Elysabeth cōiugata a uirgine matre salutata ē dn̄i. Exultēt & pueri cōtinētiā uouētes puero. Ip̄e itegri tatē puericiæ cōsecrauit q̄ suæ matri fœcūditatē attu/lit uirginitatē non abstulit. Ip̄i gloria p̄ infinita sæcula sæculorum Amen.

¶ Tractat⁹ bti Hironymi ad Eustochiū de uiculis bea ti Petri declarās unde solēnitas ip̄a habuerit ſitiū & ex ponit p̄salmū. cxxxviii. Dn̄e p̄basti me ostēdēs illū ip̄i beato ap̄lo; p̄ricipi cōuenire. Epi. LVII

Sepissimo rogatu o uirgo xp̄i Eusto/chiū a me tua depoſcit charitas ut ti bi tuisq; uirginib⁹ notū faciā: unde bti Petri ap̄li i kalēdis Augusti q̄ ce/brat' festiuitas initiū habuerit & q̄re nec post nec antea sed p̄ria die mensis. Ingeritis autē; quosdā esse q hoc die ap̄lm Petrū eductū ee ab angelo de carcere credāt. Ad ultimū petitis uobis declarari q̄ liter p̄samus cēteſimustrice ſimusſext⁹ ap̄lo; principi bt̄ Petro cōueniat: uel si de ip̄o p̄phetat⁹ sit. Ad quæ duo priora breuiter me rn̄dere optet ut i postrēo mihi liceat imorari: Beatū Petrū ap̄lum hoc die de carcere eductū esse q credit: ip̄ius repetitiōis euangelicæ legat textū: & iueniet errorē se passum ee. intātū em̄ apte re ferē ut cūctis legētib⁹ facile sit ad itelligēdū. Nā Hero Act. 12
des rex Herodis maioris filius q in saluatoris necē cō/sentiēs fuit dn̄i nostri iesu xp̄i doctrinā q̄ p ap̄los p̄di/cabatur subuertere studens misit manus: ut affligeret quosdā de ecclesia. ibi dat' intelligi plures ip̄ius signi ficatos conatus esse q adhuc supbiæ suæ ramos osten/dēs occidit iacobū fratrē iohānis gladio & hoc tantū facinus dieb⁹ azimo; facere studuit. Erat i q̄t dies azi morū. Et q dn̄m saluatorē āno p̄terito dieb⁹ azimorū occiderat. Petrū ap̄lm i ip̄is diebus extinguere satage/bat. Quē cū ap̄phendisset: misit in carcerē tradēsq; q̄t tuor q̄ternionibus militū custodiendum: uolens post pascha p̄ducere eu; populo. Sed nō ē cōsiliū nō ē scīa non est sapientia nec fortitudo aliqua contra deum.

In ipſa inqt nocte cū ꝓducturus eēt eum Herodes erat Petrus dormiēs iter duos milites uictus cathenis duabus & cuſtodes añ ianuā cudiebāt carcerē: ecce ágelus dñi aſtitit & lumē reſulſit i habitaculo carceris. Percuſſoq; latere Petri: excitauit eū dicēs. Surge uelociter Et eciderūt cathenæ de manibus eius & exiēs ſequebat angelū. Ecce quō Petrus diebus azimoꝝ icarceratus poſt paſcha ereptus ſit & nō i kalēdis auguſti. Sed hæc feſtiuitas tāti apoſtoli q̄liter adinuēta ſit pandā. Octauianꝰ cæſar impii ſui æmulū. M. antoniū habuit quē aſſiduis cōgreſſionibꝰ ac ꝑſul uix extīguere ualuit quē Cleopatra cōiūx mortuū dolēs: ſeq; ipam uiuā ſe peliēs uberibus ſuis aſpides apponēs maluit uiro ſuo cōmori q̄ manus icurrere Romanorū. Cæſar uero de tyranno celebrata uictoria Romā repedauit ducēs ſecū infinitū captiuorū numerū & antiquoꝝ Prolomeorum oim gazas ut nec añ nec poſt tāta copia auri argēti gēmarūq; Romā adducta fuiſſe noſcat. Cū aūt hoc die Romā igrederet ob triūphū tātæ uictoriæ ac pacē firmiſſimā toti orbi collatā uocatꝰ ē Auguſtus q prio ſolū Cæſar dicebat. Coronat ciuitas fit lætitia ingēs in pplo ſtatuit a ſenatu: & oibus romanis ſcriptis firmat nūciat q; p uniuerſum orbē oibꝰ gētibus Octauianū Auguſtū iter deos debere coli & ut mēſis iſte q antiqtus i ordine mēſiū ſextilis dicebat: i honorē Auguſti Auguſtꝰ uocet & hoc tripudiū ſolēnitatis ob triūphū Auguſtalis uictoriæ lege ppetua uolumus cuſtodiri. Sic quouſq; ad magni Cōſtātini iperiū uētū eſt: q poſtq̄ dignatione ſupna ad ſctōs apoſtolos Petrū & Paulū uiſitatus & p Silueſtrū papā baptizatus ē & ex p ſecutore fidei defenſor & mādatorū Xp̄i cuſtoditor aſſiduus factus haꝝ ſolēnitatū fantaſma phorreſcēs papæ dicit Siluestro. Hactenus pater humanis utens legibus ſicut ipe noſti oi ſtudio & hos dies & alios excolebā. Nūc qa placuit dño ieſu xp̄o me pctōrē ſibi famulum facere iniquū mihi uidet harū celebritatū fauorabilibus laudibus extolli. Vide ergo quō ad honorē ſūmi dei beato Petro ap̄lo hāc diē dedicē. Sāctus aūt Siluester hoc audiens gaudio replet gratias deo retulit etcū ſui cleri cōſilio Auguſto reſpōdit Eſt carcer i quo beatus Petrus ap̄ls ꝑ xp̄o agonizās uinculatus fuit & ſacri fōtis lauacro pluribus ibi batizatis dedicauit hūc oſorde purgari facias q̄tenus i eccl̄ia ibi fabricata ad honorē tāti ap̄li fideliū uota penniter reddant. Hoc audiens Auguſtus lætus efficit purgat locus fabricat eccl̄ia: & hæc cōſecrat ab eodē papa. Affuit ibi Auguſtus & ſacris ſcriptis p uerēdarios toti orbi mādare ſtuduit i hæc uerba. Notū ē uolumꝰ oibus xp̄m pie colē tibus beatū Petrū apoſtolū a deo nobis datū paſtorē & principē ſummo ſtudio uenerari uelle aſſidue & maxime in hac die kalendaꝝ auguſtarū in quo ut deus a uobis ſoliti eramus adorari ut ipe pius paſtor p̄cibus deo fuſis: nos & impiū noſtrū adiuuare dignet. Valete. Sanctus aūt Siluester hunc diē celebrē oibus eccleſiis eē inſtituit ut ſicut celebrat ad honorē terreni prīcipis ad decus celebret clauigeri cœleſtis. Accepit autem hæc celebritas nomē beati Petri ap̄li ad uicula ꝑpter uinculoꝝ quæ ibi paſſus ē & tormēta ut ubi abundauit pctm̄ ſupabūdaret & gratia. Hæc domus uinculorū hoc ordine facta ē domus ſāctarū orationū. Hæc breuiter ad duo inqſita rn̄di: nūc ad pſalmū ueniā: & ſi beato Petro cōueniat ut i nullo ueſtrū bonū deſideriū fraudet oſtendā. Dicat ergo uerbis ꝓpheticis dño beatus Petrus. Dñe ꝓbaſti me qm̄ uocaſti cognouiſti: qm̄ p̄ſumpſi & auſus fui dicere. Etiaꝝ ſi oportuerit me Mar. 14.
mori tecū nō te negabo. Tu aūt cognouiſti oēs cogitationes meas a lōge anteq̄ eas cogitarē: ſemitā meaꝝ & directionē meā inueſtigaſti: & oēs uias meas p̄uidiſti & ꝓbaſti qa nō erat dolus in lingua mea cū dicerē. Si me oportuerit mori tecū nō te negabo Tu aūt firmaſti me & poſuiſti manū tuā ſup me firmaſti me de tua præſcia q; eſſē negaturus: poſuiſti manū tuā ſup me: ut pctm̄ lachrymæ ſeq̄rent. Mirabil facta eſt potētia tua ex me cōfortata ē nec potero ad eā. Conatꝰ ſum non negare, ꝓmiſi etiā me mori magis eligere q̄ negātis crimen incurrere: ſꝫ p̄ſciētia tua ita cōfortata ē: ut nō potero ad eā qd nūc faciā: negaui dn̄m & magiſtruꝫ nec
(ut quidā opinant) hoieꝫ negaui. Ego illū negaui cui Mat. 16.
dixi. Tu es Xp̄s filius dei uiui. illū negaui quē pedibꝰ ambulātē ſup aquas exptus ſū. illū quē uoce ſola uidi Mat. 14.
mortuū uocātē de ſepulchro. illū quē cœlis patētibꝰ uidi cū Moyſe & Helya & uocē audiui ſup eū de cœlo
Hic eſt filius meus dilectus ip̄m audite. illū qui cæcum Ioh. 11.
tactu ſuo illuminauit q uerbo leproſos mūdauit q iuſſu dæmonia expulit & multas uirtutes ſuæ deitatis oñ Mat. 17.
dit Quid nūc faciamus Nouatiane. Perdimus ap̄ſum Mar. 8.
Petrū: an recipimus reuertentē ad xp̄m. Ecce xp̄s euꝫ
recipit tu eiicies. Sed clamat cōtra te Paulus. Si deꝰ iu Ro. 8.
ſtificat: tu quare cōdemnas. Dicis: credite: baptizatis
nō debet pœnitētibus ſubueniri. Ecce apoſtolo pœnitenti ſuccurrit: qui eſt eōrum epiſcopus & maior gradus reddit ploranti q̄ ſublatus ē denegāti. Quod ut I
doceā illud oſtendo q; nullus ap̄lorū paſtoris nomen accepit ſoli em̄ huius noīs ptātem poſt reſurrectionē ſuam Petro pœnitenti dominus conceſſit: & negato
(quam ſolus habuit) Petro tribuit ptātē: ut nō ſolū re

cuperasse qđ amiserat ꝓbaret: uerū & multo amplio pœnitēdo q̄ negando ꝓdiderat acquisisse. Hoc magi ster bonus in electo discipulo formauit exēplū: ut ois discipulus xp̄i sit integro aío: & pœniteat si ita euene/ rit uel deliquat: nec rē noxiā sibi ꝓmittere debet ut de/ crescat. Sed q tāto citius uicit: tāto citio repurgat. Cer te ois sctitas ad deū ducit & omne pctm̄ ad diabolū. Et sub dño bono positi quō credimus nobis possibili/ tatē ad diabolū eūdi cōcessā: & reuertēdi ad dñm de negatā. Addo aliqd. Certe hoiem ꝓ pctm̄ a se recede/ re deus nō uult. & pctōrē ad se uenire oēm uult: & si il lud potuit fieri qđ deus nō uult: quātomagis pōt fieri qđ deus uult iō deniq; cogitatio pcti nō ē iō a deo ꝓ/ hibita p naturā sed p ꝓperiū: ut laboris eius pugna icū beret: ꝓmiū de certamie ꝓueniret. Voluit em̄ deus hoi opis fatigationē relinq̄re: ne i aliqua detrimēti pte p̄/ miū ꝓpediret. Duos certe bonorū & malo; ppos esse nemo ē q nesciat. Bonos dicimus credētes & pessimos nō credētes. Nō credētes eē sub diabolo: & credentes sub deo. Magna p̄dicatio tua: q seruū diaboli ad te uo cas seruū dei a te repellis: q̄si qui uelis deū lucrari qđ nō habet: & pdere qđ habet. Hic ad dei cōputās diui/ tias: q; possit deus mortuos suscitare: & infirmos sal/ uare non possit. Nā increduli mortui: & credētes licet pctōres sint: uiuūt in ifirmitate sua. Et si saluator no/ ster habet ímo qa habet ptātē suscitādi mortuos quō uirtutē nō habet quæcūq; fuerīt ífirmitates curādi. Ex utroq; latere blasphemat a uobis q pœnitētibus ne/ gatis effectū. Si em̄ posse eū docetis ífirmitatē oēm cu/ rare: s; si nolit ípiū arguitis. Si uelle & nō posse eū for sitā dixeritis a deitate excluditis: ut misericordiā uobis ex utroq; latere cōdēnati denegetis: cū negatis fami/ liæ dei pereūti nō posse succurri. Hacten9 cū Nouatia nis sim locutus reuertamur ad apl̄m pœnitētē: & flen te; amarissime atq; dicētē. Quo ibo a spū tuo: & quo a facie tua fugiā. Scio qa tu es xp̄s filius dei uiui: quā sciē tiā nō reuelauit mihi caro & sanguis sed pater tu9 q in cœlis ē. Quo fugiā q te deū noui & oīpotētē agnoui? Si ī cœlos ascēdero tu illic es si descēdero ī infernum K ades. Ibi em̄ p passionē specialit descēdisti: ubi p potē tiā tuā sicut ubiq; generaliter præsto es. Si sūpsero pē/ nas meas diluculo. i. añ lucē pēnas hoc loco ꝓ cogita tionib9 ponit quæ repētino uolatu ubiq; sūt. In cœlo in terra: ī abysso: & ubicūq; finiūt maria. Si ergo inqt illuc añ lucē tuæ resurrectiōis uadā ubicūq; ī accessibi/ litas solet fugitiuū abscōdere ut illuc ire possim man9 tua deducet me: & q̄si fugitiuū tenebit me dextera tua. Añ lucē hic añ resurrectionē posuit saluatoris: q ī tene bris fuit oē sæculū iacēte dño ī sepulchro ī quo tpe pœ nitentia Petri agebat. In quo etiā dicit forsitā tenebræ cōculcabūt me: & ī tribus negatiōibus suis tres fugarū partes clausas eē sibi si fugeret memorabat ī cœlo i in ferno & in postremis maris ergo negare tenebræ sunt & fugere cōculcatio tenebra; hoc timēs ne comphē/ sus ab ip̄is tenebris cōculcaret: q̄si tenebris malis suis submersus opibus etiā deditus tenebra; habēs tractū pennē iuges lachrymas dolores æternos. Hoc em̄ mō cōculcant tenebræ mortis huius: qua corpaliter mori mur. Si uere fuero moriē síqt nō cōculcabor a tenebris sed ad delitias sctō; attingā. Nox ip̄a illumiatio mea est ī delitiis meis. Ibi em̄ habebo lucē xp̄m meū q nō pa tit obscuritatē tenebra; ī cui9 cōspectū nox sicut dies illumīabit: hæc docti p̄dicāte Petro apl̄o & cātam9 & credimus. Sicut tenebræ eius sūt ita & lumē eius ē. Te/ nebræ em̄ nō oibus creaturis obscurū faciūt. Siqdē & feræ oēs sed & noctiuagæ bestiæ noctiū nullū patiunt obscurū. Sed & aues sunt quæ ī noctibus uolāt. Vñ do cemur natura oculos nō oia aíalia a creatore hos esse fortita ut ī tenebris uidere nō possint. Deus em̄ ad re/ quiē hoim noctes īstituit: ut generatiōi humanæ qete posset eē cōsultū. Ip̄ius ergo sunt tenebræ cuius est lux qđ Manichæus negat. Ip̄e etiā creator corpo; nostro ru; cōtra qđ suscipit q ípœnitēs Petr9 dicit. Tu posse disti renes meos q suscepisti me de utero matris meæ. Sicut em̄ ī ore dū loqmur & ī ope dū aliq̄ opamur cor dis nostri cogitata ostēdimus ita qđ cogitam9 añq̄ di cēdo uel opando pādat a renibus gignit scd'm illud qđ ī alio psalmo dicim9 deo. Quoniā tu possedisti re nes meos. Dicit em̄: qa ita tibi ī me nihil occultū ē: ut nō solū quæ sunt cogitata cōsideres sed & cogitatāda quæ sunt in tenebris cernas. Tu dñe q suscepisti me ex utero matris meæ: ita ut qcqd ab ortu meo semisonis balbutiētis ífantiæ uerbis aliqñ forte peccaui cogno/ scas: ī hoc etiā cōfitebor tibi: qa terribiliter mirificatus es mira opa tua q̄ & ocul meis uidi: & exercente te dñe ie/su xp̄e cognoui: & aía mea cognouit nimis ítra me ē quod credidi: nō ī supficie uerbo; sed intus ī uisceri/ bus aíæ quod ita eē tibi nō ē occultū. Siqdē tibi occul tū nō ē nec os meū. i. os meū qđ fecisti ī occulto. Si er go nec os meū tibi occultū ē qđ occultū naturaliter eē uoluisti quō añ te occultū erit ī corde quod manifesta ri iussisti. Ad altiora ducimur cū de ossibus & substātia quæ ī inferioribus ē terræ tractamus. Agit em̄ in hoc loco q cū dies resurrectionis aduenerit ubicūq; fuerit os meum: & si in inferioribus terræ fuerit substantia mea: ꝓfectum meum uidebunt oculi tui quia solo

aspectu oculorum tuorum exurget. in libro em resur/rectionis q nati sunt scribunt quotquot de die in die formabunt. & nemo est in eis qui ibi scriptus non sit. in quo libro mihi nō sunt in amore & honore nisi so/li amici tui deus nimis em confortatus est principato/rum. Siquidem participes eos tui æterni imperii re/promittis. Nec hæretici audiendi sunt qui dicūt. ideo debuit mūdus subsistere p eum q pscius erat homines perpetā & scelera sua ad æternum gehennæ incendiū destinādos. Si em ita putetis fieri debuisse consultum magis reis iudicabitis q̄ sanctis. si em mūdus fuisset a suo trāsitu reuocatus nullus fuisset sanctorum parti/ceps regni & dum puidebat malis. ne ad iteritum de/uenirent. & ut non perirēt p merito suo mali hanc bo/niaccipiebant snīam ne uel temporalem uitā susci/perent qbus debebat æterna. Nos autem cū ppheta gau/deamus cum sanctis dei atq; cum apostolo petro dī/gnis honoribus amicos dñi recordemur quorum tan/tus est numerus. ut super arenam multiplicati esse no/scant. Quid autem erit si occidat dñs peccatores occi/dat Neronem. & post eum omnes uiros sanguinarios qui sanctos dñi occiderunt. si uestrum o hæretici deus esset secutus consilium ne perirent Nero. aut Diocle/tianus uel cæteri interfectores sanctorum nec feciss̄et apostolos nec martyres nasci esset par iudiciu; iustis & iniustis & omnes una præueniens snīa p quam om/nes uiderent ante puniti q̄ nati. sed uos o uiri sangui/num declinate a nobis qui dicitis quia inuanum acce/perunt ciuitates suas. hoc est sine cā sunt mortales ef/fecti. & oia cum mūdo pereunt & par est ipa pditio. Non est ita oēs em in libro scripti sunt oēs resurgent. sed aliis dabit odor uitæ in uita; aliis odor mortis in mortem ppetuā. ubi deueniēt hi quibus dicit. Nonne oderunt te deus odio habui. & sup inimicos tuos ta/bescebā. Hæc petrus loquit & ecclesia in petro pnun/ciat. Perfecto odio oderā illos & inimici facti sunt mi/hi. Et his ideo anathematizatis pba me dñe & scito cor/meū qd de te sentiā. qd de te credā iterroga me. & sci/to semitas meas. sit tibi sollicitudo de ecclesia tua. et de ouib9 tuis. et de pastorib9 tuis et uide si uia iiqtatis/ime est. Via iniqtatis diabol9 ē q se ad ambulādū i ea incredulis et hæreticis p̄bet. Et uide inqt in ppl'o tuo ne sit aliqs in quo uia iniqtatis iter errorib9 p̄beat ex/cludēsq; uiā iniqtatis deduc me in uitā æternā ut por/tæ mortis & inferi nō p̄ualeāt mihi: scd'm uerbū tuū die iesu xp̄e. q regnas in sæcula sæculo;. Amen.

Incipit tractatus quintus scd'æ partis de hebraicis locis nomībus & interptatione hebræo; nom libel/lus de hebraicis locis uel locorum distātiis quē beat9 Hierony. Eusebiu; imitatus scripsit loca ipa p litteras alphabeti distinguēs sicut Prologus indicat.

EVsebius q a beato Pāphilo martyre cognomētū sortitus est post decē ec/clesiasticæ historiæ libros: post tēpo/rū canones quos nos in latina lingua edidimus post diuersaru; uocabula nationū quæ quō apud hebræos olī dicta sint & nūc dicant exposuit post chosmographiā terræ iudeæ: & distinctas tribuū sortes: ipius quoq; Hier'm tēpli; in ea cū breuissima expositiōe pictura ad extremū in hoc opusculo laborauit ut cōgregaret nobis de scriptura oīm pene urbiū mōtiū fluminū uiculo; & diuersoru; loco; uocabula: quæ uel eadē manēt uel imutata sūt postea: uel aliqua ex pte corrupta. Vnde & nos admi/rabilis uiris sequētes studiū scd'm ordinē litterarū: ut sunt in græco posita trāstulimus relinquentes ea q̄ di/gna memoria uident: & plæraq; mutantes. Semel em & in tēpo; libro p̄fatus sum me uel interpte; esse uel noui opis cōditorē maxime cū qdā uix primis imbut9 litteris hūc eūdē librū ausus sit in latinā linguā nō la/tine uertere: cuius imperitiā ex cōparatione eo; q̄ trā/stulimus prudēs statim lector inuenit. Vt em excelsa mi/hi nō uēdico ita terræ inhærētia me supgredi posse cre/do.

Epi. LVIII

ARarath armenia. Siqdē in montib9 Ararath archa post diluuiū sedisse p/hibet: & dicunt ibidē usq; hodie per/manere uestigia. Meminit ho; mō/tiū & Hieremias in uisiōe cōtra baby/lonē. Iosephus quoq; in primo anti/quitatū iudaica; libro sæculariū littera; historicos p/ferēs. Aīaduertēs inqt noe terrā diluuio liberatā septē/alios dies abire pmisit & uniuersa aīalia bestiasq; pa/tētib9 claustris emittēs ipe cū sua ple egressus est. imo lās deo hostias gaudēsq; cū liberis. Hūc locū armenii exitū uel egressu; uocāt. Siqdē ibi cultores illa; regio/nū archā sedisse testant: & ligno; q̄dā supesse monu/menta archæ huius & diluuii oēs q barbaras scripsere/ historias recordant. Quo; unus ē berosus chaldæus q sup diluuio referēs locut9 ē. Dicit aūt nauis i arme/nia ppter mōtē carduено; ps aliq̄ pmanere & quos/dā bitumē ex ea auellētes circūferre quo utunt' ul'ma/xime hi q lustrātur uel se expiāt. Sed & Hier. ægyptius q antiqtates phœnicū pulchro sermone cōscripsit: & Manaseas & multi alii. Nicolaus quoq; damascenus

in nonagesimo sexto libro refert. Et in armenia super
muniadē mōs nomine Beas: ad quem multos in dilu
uio cōfugisse autumat: ibiq; saluatos esse. Alios uero i
arce alueo supnatātes ad eiꝰ uerticē supueniss̄e: & usq;
ad multas ætates ligna archæ mōstrari solida: quos q
dem ego puto nō esse alios nisi eos quos moyses legi/
fer iudæorum in suis uoluminibꝰ edidit. Achar urbs
regni Nēbroth in babylone. Porro hebræi hāc esse di
cūt mesopotamiæ ciuitatē quæ hodie quoq; uocat Ni
sibi a Lucullo quōdā romano cōsule obsessam captā
q; & ante paucos ānos a romano impatore persis tra
ditā. Agai ad occidētalem plagā uergit bethelis nō
multū ab ea distās. Sita aūt est Bethel eūtibus Helyaꝫ
de Neapoli leua pte uiæ duodeciꝫ circiter miliaria ab
Helya: & usq; hodie paruꝰ licet uicus ostēdit: sed & ec
clesia ædificata est: ibi dormiuit iacob pgēs mesopota
miā. Vnde & ipsi loco Bethel idē domus dei nomē i/
posuit. Agai uero uix paruæ rainæ residēt: & locus tā/
tūmodo mōstrat. Et sciēdū q; in hebræo. g. litterā nō
habet hoc nomē: sed uocat ai: scribit q; p elemētū qd
apud eos dicit aim. Astaroth carnaym terra gigan/
tū quōdā in supcilio domorū sodomoꝝ quos interfe
cit chodorlagomor. Sūt hodie duo castella in betha/
nia hoc uocabulo nouēꝫ inter se milibus sepata inter
Adarā & abellā ciuitates. Arboch corrupte in nostris
codicibus arbor scribit cū in hebræis legat arbe. i. q̄t
tuor: eo q; quattuor patriarchæ Abraā. isaac & iacob
sepulti sunt: & adā magnus: ut in iesu libro scriptū est
licet eum qdā cōditū in loco caluariæ suspicant. Hæc
est aūt eadē Chebrō olim metropolis philistinorū &
habitaculū gigātiū regūq; postea Dauid in tribu iuda
ciuitas sacerdotalis & fugitiuorum. Distat ad meridia
nā plagā ab Helia milibus circiter uigītiduobus quer/
cus Abraā quæ est mābræ: usq; ad Cōstātini regis īpe/
riū mōstrabat: & mausolum eiꝰ impsentiaꝝ cernit.
Cūq; a nostris iā ibidē eccles̄ia ædificata sit a cūctis in
circūitu gētibus therebinti locus supstitiose colit eo q;
sub ea angelos abraā quōdā hospitio susceperat. Hæc
ergo primū arbe postea chebrō uocata filioꝝ Thareb
sortita uocabulū est: lege uerba dieꝫ. Ahilat in extre
mis finibus palestinæ iuncta meridianæ solitudini &
mari rubro: unde ex ægypto iudæā: & inde ad ægyptū
nauigat. Sedit ibi legio romana cognomēto decima
& olim qdē aylat a ueteribus dicebat nūc uero appel
lat ayla. Sed & helimitarū quædā natio fuit cui īpera
Actu. 2. uit Chodorlamogor cuius in actibꝰ quoq; apl̄oꝝ mē/
tio fit: & in regnoꝝ libris urbs q̄dā palæstinæ elā iscri
bit. Adama una de q̄nq; ciuitatibus sodomorū euer/
sa cū cæteris. Asophōtamar. in hac habitabāt quon
dā amorræi quos iterfecit Chodorlamogor iuxta he/
remū cades. Est & aliud castellū Thamara: uniꝰ diei
itinere a māphis oppido separatū pgentibus Aylā de
Hebrō ubi nūc romanū p̄sidium positū. Allus regio
idumæorū quæ nūc gabailene dicit uicina petræ ciui/
tati. Nā eūtibus thamā nūc desertus locus & pximus
tainne uico grādi: q; situs est inter Heliā & diospolim.
Est fons in supradicto Aena loco unde & aenā. i. fon
tis nomē accepit. in quo stās idolū maxime illiꝰ regio
nis ueneratiōe colit. Porro hebræi affirmāt Aenā nō
locū significare sed biuiū: ubi certo intuitu necessariū
sit ad unā de duabus uiis eligendaꝫ. Areaatat locus
trās iordanē: in quo plāxerūt quondā iacob tertio ab
hiericho lapide duobus milibꝰ ab iordane: q nūc uo
cat betaglia qd̄ iterptat locus iacob qd̄ ibi more plā
gētiū circūeūt in funere iacob. Aelim castra filioꝝ isr̄/
ael est locus in deserto: in quo. xii. fontes. & .lxx. pal
marū arbores moyses de mari rubro exiēs reppit. Ae
lus in deserto ubi filii isr̄ castrametati sunt. Asseroth
ps heremi: ubi maria & Aarō cōtra moysen locuti sūt
habitauerūt quōdā ænei asseroth usq; ad urbē Gathā
Veꝫ hæc loca nō asseroth sꝫ asserim appellari hebræi
putāt. Assemona castra filioꝝ isr̄ in deserto abetā:
p quo Aqla & symmachus exploratoꝝ uiā interptati
sunt: ubi aduersuꝫ chananeū q ab austro contra israel
eruperat in solitudie dimicat. Mahiæ, q̄ & achaigai
p hac symmachus interptat uituli. Est autē e regione
quōdā moabnuch areopoleos ad oriētalē plagā. Aa
rō rupes quadā in sublime, iecta i finibꝰ amorræorū
inter moab & Amorreos. Moab uero arabiæ ciuitas q̄
est etiā areopolis noiat: ostendūt regionis illius acco
læ locū uallis interruptæ diuersæ satis horribilē & pe
riculosum q a plærisq; nūc amoas appellat extēdit q;
ad septētrionē areopolis: in quo & militū ex oi pte p/
sidia distributa plenū sanguinis & formidinis testan
tur igressum. Hic quōdā moabitarū fuit & postea seon
rex amorreoꝝ iure belli eū obtinuit. Sed & terra filio/
rum israel trās iordanē ab Arnone icipiēs usq; ad mō
tes Hermō & Lybanū ostendit. Ar locus uel oppi/
dū Arnoe qd̄ a. lxx. interptibus p extēsam uocalē scri
bit & dicit Osemō locus deserti: deniq; & iām uoca/
bulū incultā terrā desertāq; significat. Abelsathim lo
cus in deserto ad meriedianū moabitarū. Azor siue
zazer terminus urbis amō quæ nūc philadelphia dici
tur: diuidēs eā amorræorum usq; regionē & etiā octa
uo circiter lapide eiꝰ ad solis occasuꝫ uicus zazer usq;
in p̄sentē diē pmanēs. Azor oppidū moabitarū qd̄

situm est sup ripā torrētis arnō possessum olim agen/ te termiacuimē:& postea retentū a filiis Loth in moa bitis cum priores accolas subuertissent:& ostēdit usq; hodie in uertice mōtis illius. Sed & torrens p abrupta descendēs in mare mortuum fluit. Cecidit aūt azoer i sortem tribus Gad contra faciem Rabba. Astaroth antiq̄ ciuitas Og regis basan:in q̄ habitauerunt gigā tes:& postea cecidit in sortē tribus manassæ regionis betpaneæ:& sex milibus ab adar urbe arabiæ separa/ ta est. Porro araab Ostra uigintiqnq; milibus distat: diximus & supra de astaroth carnaim. agrisspetula mons est moabitarum in quē adduxit ballach filio sa phor balaā diuinum ad maledicēdum isrl̄ sup uerticē qppter uehemēs pruptū uocat exciſus: & unum ma/ ri mortuo pcul ab arnoe. araboth moab ubi scd̄o nu meratus est ppls:qd̄ aqla interptat humilia siue æq̄/ lia. Moab hāc hns consuetudinē ut heremū ppter pla niciē onama. id est æq̄lem interpteē & planā. Deniq; Symmachus p araboth moab cāpestria moab trāstu/ lit:& est usq; hodie locus iuxta montem phogor eun/ tibus alibi adæ in elbum arabiæ cōtra Hiericho: q ita appellat araba hāc ut supra aqla trāstulit plagā. sym machus interdum cāpestrem interdum inhabitabilē Theodotion occidentalem. atharoth ciuitas olim a morræoꝝ trās iordanē quæ postea cecidit in sortē tri/ bus Gad uocatus est aūt araroth a filiis salma siue sel mon:ut in Paralypomenon scriptum est. Atharoth sophā & hæc ciuitas tribus Gad. arath ciuitas amor rorum uicina deserto Cades & usq; nūc ostendit uil la ad oppidū mallatis quarto lapide de achebron ui cesimo in tribu iuda. asemona ciuitas in deserto: ad meridiem iudeæ diuidēs ægyptum & sortem tribus iu dæ ad mare usq; ad occidentē posui & supra asemona castra filioꝝ isrl̄. achabi terminus iudeæ ꝓuinciæ ad oriētalē respiciēs tribus iudæ. Est aūt & uicus tūc usq; grādis nouē milibus a Neapoli cōtra oriētē descēden tibus ad iordanē & ieribuim p eā q̄ appellat atrabiti/ ne:sed & cōfiniū amorræoꝝ acrabi dicit. de quo loco nō exterminauit alienigenas tribus Neptaliꝫ:ut in iu dicū libro scriptū est. asada cōfiniū iudeæ respiciens ad aqlonē. arath terminus & ipe iudeæ cōstās a che dromilib9.xx. ad meridiē de quo supra positū ē. asa rena terminus iudeæ ad septētrionē. asernai termi/ nus & ipe iudeæ. arbesa terminus & ipe iudeæ ortuꝫ solis aspiciēs. Est & usq; hodie uicus arbel trās iorda/ nem in finib9 pellæ ciuitatis palæstinæ & alio hoc uo cabulo in caupopgrā distās ab oppido legionis mili bus nouem. aulon nō grecum (ut qdā putāt) sed he/ braeū uocabulū est:appellat aūt uallis grādis atq; cā pestris in immēsam longitudinē se extēdēs:quæ circū dat ex utraq; pte mōtibus sibi inuicē succedentibus & cohærētibus q incipiētes a Lybano & ultra usq; ad de sertum pharā pueniūt. Sūtq; in ipo aulone. i. uallone cāpestri urbes nobiles. Sitopolis tyberias stagnūq; p pter eā. Sed & Hiericho mare mortuū & regiones i cir cūitu:p qs medius iordanis fluit oriēs de fontib9 pa/ neadis & in mari mortuo intuēs. Amalechites regio in deserto ad meridiē iudeæ trās urbē ptereūtib9 ailā cuius & scriptura recordat dicēs. amalech habitat in terra ad austrū:sed & iuxta eū alius chananeus habi/ tabat q & dimicauit cōtra filios isrl̄ in deserto:de qb9 ita scribit. amalech aūt & chananeus habitabat i ual le. araba planū aquila & symmachus cāpestrē inter/ ptant sicut supra dictū est. Porro ē & alia uilla araba noīe in finibus diocesareæ q̄ olim Saporin:dicebatur & alia tribus milib9 a sincopoli cōtra occidētē. ainā quæ nūc philadelphia urbs arabiæ nobilis i q̄ habita uerūt hodie raphaim gēs antiq̄ quā interfecerunt filii Loth habitātes. p eis i ainā. argob regio regis bassan Og sup iordanem q̄ cecidit in sortē dimidiæ trib9 ma nassæ:& est usq; hodie uicus circa ierasam urbem ara/ biæ. xv. ab ea distans milibus cōtra occidentem q̄ arta appellat qd̄ iterptat Symmachus mēsurā. asedoch urbs amorræoꝝ q̄ cecidit in sortē trib9 rubē appellat aūt additio cognomēto asedoch phagā qd̄ in lingua nostra resonat abscissum. abarin mōs est in quo mor tuus est Moyses. Dicit aūt & mons esse nabam in ter/ ra moab cōtra ierico supra iordanē i sup altophagar Ostēdit q; ascendentibus de Libiade in esbī antiquo hodieq; uocabulo iuxta montē phagor nomen pristi num retinēte a quo cōtra eū regio usq; nūc appellat phasga. anochiar qd̄ interptat Eciayaiciant. Hæc est bassan in qua sūt uici. lx. in mōte galaad q ceciderūt in sortē dimidiæ tribus manassæ q locus nunc uocat golō in terra bacanea. antillibanꝰ ea q̄ supra lybanū ad orientalē plagam respiciētia. antillibanus appel/ lat contra regionē damasci quæ cecidit in sortem tri/ bus manasse. azeta ciuitas chananeoꝝ in parte trib9 iudæ ad quam usq; ꝓsecutus est iesus qnq; reges. Sꝫ & hodie uocat uilla azecha inter eleutheropolim & ae liam. aiolim uallis aquæ pruptum super qd̄ orante quondam iesu luna stetit iuxta uillam quæ usq; nunc aiolim dicit cōtra orientem bethellis tribus ab ea mi libus distans haud ꝓcul a gabaa & raina saulis urbi/ bus. Porro hebræi affirmāt aiolim uicum esse iuxta in topolim in secundo lapide pergētibus aeliā. Achor

hebraicæ dicit Emathachor qđ interpretat uallis tumultus uel turbarū: eo q ibi tumultuatus & turbatus sit isrl: in q̄ lapidauerūt quōdā achā ꝓpter furtū anathematis. Est aūt a septētrōie iericō: & usq hodie a regionis accolis sic noiat. Meminit huius Osee ꝓpheta

Assedoch alia ciuitas nō quæ supra: licet eodem nomine uocet quā expugnauit quōdā iesus rege eius interfecto. Assor ciuitas regni iabin quā solā intendit iesus: qa metropolis erat oim regnorum philistiȝ. Est & alia uilla usq hodie asor in finibus ascalonis cōtra oriētem eius quæ cecidit in sortē tribus iudæ: cuius & scriptura meminit: appellās eā ad distinctionem ueteris asor nouā. Armō regio aeneoꝝ quā obtinuit iesus hebræo uero quo pie legēte scripturas didici: affirmat montē Hermō paneadi imminere: quē quondā tenuere ænei & amorræi: de quo nūc æstiuæ niues tyrum ob delitias deferunt. Sed Halaach mons quē Aqla interꝑtat diuidentē mōtē. i. limpidū siue lubraim. Amon mons amorræoꝝ: de quo nūc dictū quē sinices uocāt Samor & amorræus appellauit sauir: dicit q in uertice eius insigne templū: qđ ab ethunth cultui habet e regione paneadis & lybani: & terra filiorum isrl trās iordanē a solis ortu ꝑrupto armō usq ad mōtem aermon extēdit. Auober ciuitas quā expugnauit iesus & est usq hodie uilla iuxta dioſpolim q̄si quarto milliario ad oriētalē plagā quæ uocat bethoanabal. Pleriq aūt affirmāt in octauo ab ea miliario sitā appellari bethanabal. Asdod in sortibus iudæ quæ nunc uocat azotus: in q̄ derelicti sūt gigātes q appellabātur emathi & est usq hodie insigne oppidū palæstinæ. Ader urbs quā expugnauit iesus rege illius interfecto. Afec & hæc ciuitas est quā rege iꝑius trucidato expugnauit iesus. Achsaph & cōtra huius regem philosophus pugnasse describit appellat q uia thessalus in octauo lapide diocæsareæ ad radicem mōtis Tabor in cāpestribus. Accarion in tribu Dā. siue (ut ego arbitror) i tribu iudæ: & Leuā chananeoꝝ urbs una de qnq; olī satrapis Palæstinæ: & decreta est qdem tribui iuda: nec tn tenta ab ea: qa habitatores pristinos nequit expellere. Sed & usq hodie grādis intus ciuiū iudæoꝝ. Accarō dicit inter azotū & ianuā ad oriētem respiciēs. Quidā putāt accarō turriȝ stratōis postea cæsareā nūcupatā. Axotus quæ supra asda usq hodie nō ignobile municipiū palæstinæ: & una de qnq; ciuitatib9 allophiloꝝ decreta qdē tribui iudæ: sed nō retēta ab ea: qa nequaq̄ ueteres accolas potuit expellere. Ascalō urbs nobilis palæstinæ: quæ & iꝑa antiqt9 una fuit de qnq; satrapis philistinorum: sepata quidem tribui iudæ per sorteȝ: tn nō retenta ab ea qa habitatores eius superare nō potuit. Aseta terminus amorræorū sup iordanē in sortem tribui Rubē. Sed & usq hodie ēca stellū grāde aseta nomine iuxta oppidū palæstinæ.

Agad sita ad radices mōtis hermon. Aemach urbs quæ cecidit in sortē rubē. Sed nunc amatus uilla dicitur trās iordanē i uicesimoprimo miliario a pelle ad meridiem. Est & alia uilla in uicinia gadare noie amatha ubi calidæ aquæ erumpūt. In regnorum quoq; libris scribit. Ab itroitu emath usq ad mare: hoc est deserti: qđ est mare mortuū. Ego aūt inuestigās repperi emath urbē coeles Syriæ appellari quæ nūc græco sermone epyphania dicit. Amori trās iordanē in tribu gad hoc est amā de q̄ diximus supra philadelphia ciuitas illustris arabiæ. Adara in tribu iuda iuxta desertum. Est quoq; & alia uilla in finib9 dioſpoleas iuxta thā uiticā regionem quæ athauina uilla usq hodie sic uocat. Athaica uicus in deserto situs in possessiōe tribus iudæ: ꝑ q̄ symmachus interꝑtat pauimētū. Acor in tribu iudæ: de q̄ & supra diximus. Adomī quondā uillula nūc ruinæ in sorte tribus iudæ: q locus usq hodie uocat male dñi & græce dicit Anaba

Latine aūt appellari possunt ascēsu. rufforum siue robētiū ꝓpter sanguinē qui illis crebro a latronibus fundit. Est aūt cōfiniū tribus iudæ & Bēiamin descendētibus ab Helia ierichū ubi castellū insitū est ob auxilia uiatoꝝ huius sanguinarii & cruenti loci. Dīs quoq; in pabola descēdētis iericū de Hierosolyma recordat. Amā in tribu iuda. Aser in tribu iudæ: appellat aūt nūc uicus pgrādis pgētib9 ascalonē de azota.

Asarsaul in tribu iudæ urbs sacerdotibus sepata. Est usq hodie uilla Bethemini noie: in scd'o lapide de aetherebintho hoc est tabernaculū Abraā q̄ttuor milibus achorō. Astaol in tribu iudæ usq hodie uilla uocabulo asto: inter azotū & ascalonē ꝑmanet. Asna in tribu iudæ. Adolā in tribu iudæ: & usq hodie uicus nō puus ad orienteȝ Eleutheropoleos in decimo eius miliario hoc noie uocat. Adithā in sorte tribus iudæ. Dicit autem & quædā uilla ailia iuxta Gazā: & alia adita iuxta Dioſpolin: quasi ad orientalem plagā respiciēs. Adasa in tribu iudæ usq hodie uicus iuxta gusnas. Sed miror quō gusnensem regionem in tribu iudæ posuerit: cum ꝑspicuum sit scd'm librum post iesu sorte eā tribu Effraim cecidisse. Acher in tribu iudæ. Asam in tribu iudæ est usq hodie uicus nomine Bethasan ad aellā pertinens in. xv. ab urbe miliario.

Asennā in tribu iudæ. Agaf in tribu iudæ: nunc usq uicus in finib9 Eleutheropolis est. Est & alia uilla grā

dis iudæorum noīe aena Darona cōtra australe3 pla gá chrebronis noue3 ab ea milibus ſepata. Aſtamos in tribus iudæ uicus & ip̃e iudæoru3 eſt in Daroma ad aq̃lone3 loci auem. Auin in tribu iudæ. Eſt uic9 auea iuxta alterum de quo ſupra diximus ad orientalē pla gá reſpiciens cūctis habitātibus xp̃ianis. Affeta in tri bu iudæ. Auata in tribu iudæ. Areba in tribu iudæ. Aſtaroth cōtra Rama in tribu ioſeph. Aſtaroth ciui tas in tribu effraim: nūc uicus ad aquilonem ex baſte in quarto miliario acurus dicit̃. Adara ciuitas tribus effraim. Aſſer ciuitas tribus manaſſæ: nūc demōſtra tur uilla deſcendētibus ad Neapolim ſintopolim in xv. lapide iuxta uiā publicā. Acharoth ciuitas trib9 Beniamin. Sunt aute3 duæ acharoth haud p̃cul ab ae lia. Araboth ciuitas ſortis Beniamin ſacerdotibus ſe parata in tertio ab aelia miliario. de q̃ & Hieremias p̃ pheta fuit. Adar ciuitas ſortis Beniamin. Aelmon ciuitas tribus Beniamin ſacerdotibus ſepata. Aiuxt/ caſis: id eſt uallis caſis in tribu Beniamin. Auin in tri bu Beniamin. Aphra in tribu Beniamin. Eſt & ho/ die uicus effrem in quinto miliario Bethelis ad orien/ tem reſpiciēs. Aumienia in tribu Beniamin. Affini in tribu beniamin. Arim in tribu bēiamin. Eſt & uil la iuxta dioſpoli q̃ nūc appellat̃ uſq; betariph. ampla i tribu bēiami. Aſar i tribu ſimeō. Armathaboth i tri/ bu ſimeōis ciuitas ſacerdotib9 ſepata. Aſeuna i tribu ſimeōis. Amethar in tribu zabulō. Auiuia i tribu zabu lō & alia uilla auiuia eūtib9 de neapoli aeliā i. x. milia rio. annutatō i tribu zabulō. Achaſelur ē ciuitas trib9 Iſachar appellat̃ aūt & q̃dā uicus ſaculus iuxta mon tem thabor in cāpeſtribus in octauo miliario diocæſa reæ ad orientē3 reſpiciēs ſicut ſupra diximus. Affrai ciuitas tribus Iſachar eſt hodieq; uilla affarea nomīe in ſexto miliario legiōis cōtra ſeptētrionē a limedech: ſortis aſſis. Amach in tribu aſſer. Amefi ſorte tribus Iſachar. Auerich in ſorte tribus Iſachar. Aſtiſap in tri bu aſſer ciuitas ſepata leuitis. Amer in tribu aſſer eſt q̃ dā uilla noīe Bethanea in q̃ntodecimo lapide a cæſa rea ſita in mōte cōtra orientalē plagā in q̃ & lauacra dicunt̃ eſſe ſalubria. Acrau in tribu aſſer. Amō in tri bu aſſer. Accho quæ nūc ptolemais appellat̃ ſortis aſſer de q̃ habitatores priſtinos nequiuit expellere. Achzif in tribu aſſer in q̃ alienigenæ pmāſerūt. Hæc ē & diſpa in nono miliario ptolemaidis pergētibus tri/ bus. Auiuia ſortis aſſer. Affec ſortis aſſer in q̃ habita tores priſtini pmāſerūt. Adeuiue in tribu Neptalim. Aſſor in tribu Neptalim quā rex aſſyrion prophetaſſe ſcribit̃. Aſſeddi in tribu neptalim. Amat in tribu ne ptalim. Azanot in tribu Neptalim: eſt autem & nunc uicus ad regionem diocæſareæ pertinens in cāpeſtri/ bus. Ahilon ſortis Dā ſepata leuitis: & eſt hodie ui/ cus alius haud p̃cul a Nicopoli. Sciēdum q; ahilō. lxx ediderūt ubi erāt urſi. Arad eſt ciuitas inhabitatores filii hedad ſoceri moyſi i medio iſraelis. Ader apud quem Gedeō caſtra metatus eſt. ariſoth ciuitas iſſar principis iabis. Eſt autem iabis trās iordanem nūc uil la p̃grādis a ciuitate Pellex ſex milibus diſtās p̃genti bus Heraſam. aredh aſcēſus p̃ quo agla interp̃tatur ſaltuum. Symmachus mōtium. aruir ubi dimicauit iepte: eſt hodieq; uilla in mōte ſita uiceſimo ab Helia lapide ad ſeptētrionē. arna ubi ſcriptura refert ſediſ ſe abimelech. aialim ciuitas in terra zabulō: de qua fuit & ille aiolō q; iudicauit pp̃m iſrl̃. abel uinearū ubi dimicauit iepte in terra filiorum amon: nā & uſq; in p̃ſentem diem in ſeptimo lapide philadelphiæ uil la abel cernit̃ uinetis cōſita: alia quoq; eſt ciuitas no/ mine ab illa uini fertilis: in duodecimo a gadaris mi/ liario cōtra oriētalem plagā: necnō & tertia pte iphœ nice. abilla inter Damaſcum & paneadē. arame/ thē ſophi: ciuitas Helcane & ſamuelis in regione tan/ nitredis iuxta dioſpolim: unde fuit ioſeph q; in euāge/ liis ab arimathia eſſe ſcribit̃. abuezer qđ interp̃tat̃ lapis adiutorii ſiue lapis auxiliator. Eſt aūt locus ubi tulerūt philiſtim arcā teſtamenti inter Heliā & aſcalo nem iuxta uillā bethamus. aphes domus ubi dimi/ cauit ſaul p̃ quo agla poſuit in finibus domui. anue gel p̃ quo agla auſtrum ſymmachus meridiem trāſtu/ lerūt. arith ubi Dauid eſt uilla arath noīe ad occidē talem helim. aialim p̃ quo agla trāſtulit ceruorum Theodotiō lapides ceruorum endor quæ eſt in ezrae la ubi filii iſrl̃ ſe ad p̃lium p̃parātes caſtra poſuerunt. Et eſt hodie grādis uicus endor iuxta mōtem Thabor ad meridiē in quarto miliario. afech iuxta endor iſ/ raelis ubi dimicauit Saul. arma ad quem locū ſpo/ liorum ptē miſit Dauid. atherith ad hūc quoq; locū miſit p̃dæ ptē Dauid. ama in deſertū eūtib9 Gabaō ethonodacheſim p̃ quo ſymmachus poſuit inferiorē uiā: areaorne. id eſt Hierl̃m. Aſſur ciuitas iudæ quā ædificauit ſalomō. abelmaula urbs unius de princi pibus ſalomonis: unde fuit & Heliſæus p̃pheta. Eſt au tem nūc uicus in aulone de quo ſupra diximus in deci mo a ſintopoli miliario cōtra auſtralem plagā noīe Bethaula. Sed & abel in ea uillula nūc nūcupat̃ inter Neapolim & ſintopolim. auothar ciuitas unius de principibus ſalomonis. ailath ſupra litus rubri maris in terra Dā: de quo ſupra dictum eſt. aeloth quā ex

torsit azarias. Aenna huius expugnator assa rex fuit atq; subuersor. Asiōgaber ī hoc loco classis Iosaphat tempestate in atria est. Fert' autez ip̄a esse essia haud ꝓcul ab ailach in rubro. Aela borgozati noīa fluminū in terra mœdorū: ad quorum mōtes captiuus isrl' ductus est. Albana fluuius Damasci. Aopsithe uel apasoti qd' aqla in libertatē uertit. Ailā quā expugnauit rex assyriorum Achias in assyriorum. Assima oppidum in terra iudæ qd' ædificauerūt hi q ad eā uenerūt de Emath. Arthem refert Iosephus hāc esse petrā urbem nobilem palæstinæ. Ardamelech idolum assyriorum: qd' & Samaritæ uenerati sunt. Armoniū iuxta Esaiā uiæ nomen est in uisione contra Moab ꝓ quo aquila ouoraim. Agallim & huiꝰ esaias meminit in uisiōe cōtra Moab. Est autem agallim uicus ad australem plagā ptem areopolios distās ab eo milibus octo

Aelim puteus Dimon: & huius loci in eadem uisione esaias recordat'. Aeriel huius quoq; esaias meminit: quā aqla & symmachus interp̄tati sunt leonē dei. Hāc esse qdā ariopolim eo ꝙ ibi nūc usq; ariel idolum colūt uocatum acratei aperota a marte. Vnde & ciuitatem dictā suspicātur. Mihi aūt uidet' iuxta cōsequentiā textumq; ꝓphetiæ ariel ibi ag: allegorice Hierusalem siue templum significare hoc est leonē dei: ꝙ forte regnum fuerit & potens. De hoc in libris hæbraicarum quæstionum plenius dictum est Adama in Esaia pro quo aquila & symmachus humum. Theodotion terram interprætantur. Age fullonis & hoc in esaia scriptum est. Ostenditur aūt nunc usq; locus in suburbanis Hierl'm. Asedech & hāc esaias ꝓpheta futurā in ægypto uaticinat'. Sciēdum autē ꝙ in hebræo ꝓ hoc noīe scriptum sit arabes: quod siccitatem quidā interp̄tant' in splem: & alii in testā trāsferūt uolentes uel helipolim significari uel Ostracinem. Sed & huiꝰ rei disputationē quia longior est in libris hebraicarū quæstionum reperis. Arafad urbs Damasci: quā oppugnauit rex assyriorum sicut in esaia & Hieremia: & libris regnorum scribit'. Auēgaba & huius esaias meminit quā aqla trāstulit aut graua. s. v. syllabā quæ est in medio nominis posita est in cōiūctionem & interp̄tatus. symmachus uero sollicitauit & humiliauit: legimus sup hoc in regnorum libris. Armenia in esaia quæ est ararat. Asael huius meminit zacharias propheta. Auauel turris Hierusalem: sicut in zacharia libro scriptum est. Asseremoth in Hieremia ꝓ quo ī hæbræo scriptum sadamoth qd' aqla interp̄tat' suburbana. Amoth in Hieremia aquila uertit in officinas uel tabernas. Aalaoth in Hieremia ꝓ quo in Hebræo legit' Luit. Aethau in Hieremia quā aqla ualidā symmachus interp̄tat' antiquā. Acheldemach ager sanguinis: q hodieq; mōstrat' ad australem plagā mōtis syon leuō iuxta salim ubi baptizabat Iohānes sicut in euāgelio circa iordanem scriptuz est: & ostendit' nūc usq; locus in octauo lapide sincopoleos ad meridiez iuxta salem & iordanem.

BAbel quæ babylon interp̄tatur confusio. Erat autem ciuitas regni Nembroth: in q̄orum qui ædificauerūt turrim longe diuisæ sunt linguæ: quorum principem Iosephus fuisse Membroth affirmat. Testem quoq; eius historiæ sybillam græcā exhibēs locus inqt in quo turrim edificarunt nunc appellat' babylon ꝓprer confusionem sermonis eorum q altissimā turrim oī studio fabricabant. Siqdem hebræi confusionem babel uocant. De hac turre & diuersitate linguarum scripsit & Sibylla in hunc modum. Cum omnes mortales una lingua uterent': quidā ex his altissimā turrim ædificauerunt: cœlum per eā cupiētes scādere: dii uero turbines mittētes euertere turrim: & ꝓpriā & diuersam unicuiq; tribuere linguā. vnde urbem quoq; cōtingit appellari babylonē. Betheluiais in duodecimo ab Helia lapide ad dexterā euntibus Neapolim: quæ primū Luza. i. amigdalum uocabat': & cecidit in sortem tribus Beniamin iuxta bethā & Hai: quam expugnauit iesus rege illius interfecto. Porro qdam putāt scd'm errorem græcorum uoluminum Valaminaulas antiquitus nuncupatum: uehementer errāt. Verbum quippe hebræum & nomen ip̄ius ciuitatulæ pariter miscuerūt cum ullam significet prius. i. προ Τερον: luza uero amitha & sit sensus: uocabat' aūt Bethel priꝰ luza. Nec bethaim qd' aut oppidum significat hebræi putāt eundem esse bethel. Sed ex eo tpe quo ibi ab Hieroboā filio Nabath uituli aurei fabricati sunt: & a decem tribubus adorati uocatum est bethaim. i. domus idoli: quæ ante uocabat' domus dei. Sed & super hoc in libris hebraicarum quæstionum plenius diximus. Bala quæ segor nūc azota nuncupat': sola de qnq; sodomorum urbibus Loth p̄cibus reseruata. Imminet autem mari mortuo & p̄sidium in ea positum est militum romanorum habitatoribus quoq; ꝓpriis frequentat': & apud eam gignitur balsamum: poma palmarū antiquæ ubertatis indicia. Nullum autem moueat ꝙ segor eadem zoara dicit': cum idem sit paruulæ uel iunioris. Sed segor hebraice zora syriace nuncupat'. Bala autē interp̄tat' absorpta: super quo in libris hebraicarum quæstionuz plenius diximus. Balanus. id est

quercus luctus: sub q̃ Rebeccæ nutrix sepulta est. Barath inter cades & barath hodieq; agar puteus demõstratur. Betleem ciuitas Dauid in sorte tribus iudæ: in q̃ deus noster atq; saluator natus est in sexto milia/rio ab Helia cõtra meridianã plagã iuxta uiã quæ ducit chebron: ubi & sepulchrum cum abimelech sociauerunt iurãtes. Ne: mouere debet quenq; si interdum ciuitas iudæ easdem in tribus simeonis uel beniamin reperiat tribus Iuda bellicosissimis uiris pollẽs & crebro aduersarios superãs in omnibus tenuit principatum: & iccirco & aliarum tribuum sortes in eius interdum funiculo nuncupat: alioqn in medio tribus iudæ habitasse Simeonem scriptura manifestissime docet. Balã in tribu iuda. Baschat in tribu iuda. Bethdagõ i tribu iuda: ſz & usq; hodie grãdis uicus ca foda go iter dioſpoli & ianuã demõſtrat. Bethaloth i tribu iudæ betha fit i tribu iuda uicꝰ trãs raphi milibꝰ .xiiii. eũtibus ægyptũ qui est terminus palæstinæ. Bethora bal p q̃ symmachus trãstulit in locis q iuxta inhabitabilem sunt significãs heremum. Beschaia in tribu manasse lepata a leuitis in regione basanitidi. Bethai in tribu beniamin iuxta Gai & bethel cõtra macinas: sed plꝛiq; (ut supra dictum est) idez putãt esse bethel Baliloth in tribu bẽiamin. Bethsur in tribu iuda uel bẽiamin: & est hodie bethsura uicus eũtibus nobis ab Helia chebrõ in uicesimo lapide. Iuxta quã fons ad radices mõtis ebuliens ab eadem in q̃ gignit sorbet hu/mo: & apostꝯ acta referunt eunuchum cãdacis reginæ in ho esse baptizatum a philippo. Est & alia uilla bethsor in tribu iuda: mille passibus distãs ab eleutheropoli. Beroth in tribu beniamin. Bola in tribu simeonis. Bou in tribu beniamin. Bethaloth in tribu beniamin p quo symmachus interptat in campestribus. Bethalla in tribu beniamin. Borooth in tribu beniamin. Balla in tribu simeonis. Bathul in tribu simeonis. Beraraoth in tribu simeõis. Beth in tribu simeonis. Baale in tribu simeonis. Bethabaeth in tribu simeonis. Bethleem in tribu zabulon: ad cuiꝰ distinctionem altera bethleez appellat Iudæ. Bethphases in tribu Isachar. Bethue in tribu asser: & nunc appellat uicus bethetẽ in octauo miliario Ptolemaidis contra orientem. Bethagon locus in quo duæ tribꝰ zabulon & isachar habent confinia. Bethameth qd interptat Symmachus uallis. Est autem sortis asser. Bethanat in tribu Neptalim: & est uillæ nomen betha nea in quintodecimo a cæsarea lapide: in q̃ dicuntur lauacra esse salubria: quæ & supra nomine aueane posuimus. Bene in tribu Dã. Barath in tribu Dã usq; hodie, pprie ad azotum. Berecha uiculus appellat. Bezel urbs regis adẽbezeth: & hodieq; duæ uillæ sunt nomie bezeth uicinæ sibi in septimo lapide a Neapoli descẽdẽtibus sintopolim. Bethsam ex hoc oppido tribus Manassæ accolas pristinos non potuit expellere: & nunc appellat sinthopolis urbs nobilis palæstinæ quã interdum scriptura cognominat domum san qd in nostra lingua interptat iniquus. Bethsanies ciuitas sacerdotalis in tribu bẽiamin: in qua usq; hodie demonstrat de eleutheropoli pergentibus Nicopolim in decimo miliario cõtra orientalem plagã. Bethnatim sorte tribus neptalim. Sed nec de hac pristinos accolas tribus Neptalim ualuit expellere. Bethsaules altera in tribu Neptalim: in qua & ipsi cultores pristini permãserũt. Baalemoni mons circa Lybanum in finibus allophylorum. Baleth in tribu Dã. Bethara qd interptat domus aquæ siue putei: quã in expeditione sclaudi occupauit Gedeõ. Bethasepta ubi terga uertit Madiã. Balanus. id est quercus sithiniorum ubi regnauit abimelech q̃ usq; hodie ostẽdit i suburbano rure Neapoleos, ppe sepulchrum ioseph. Bõthonii qd interptat aqla & symmachꝰ tribulos. Bera ubi Abimelech loathã fuisse habitauit. Distat aũt uicus bera a bereopoli octo milibus ad Aqlonem. Baaltha/mar iuxta Gaba ubi filii isrl aduersum tribum bẽiamĩ iniere certamen: & usq; hodie bethamari in supradictis locis uiculus appellat. Betchur usq; ad hunc locum pplus isrl fugiẽtes persecutus est alienigenas appellãs eum lapidem adiutorii. Bauia ubi Saul ungẽdus in regem cum samuele cibum sumpsit. Porro bauia Aqla semper excelsam trãstulit. Boseth nomen petræ: super qua in libris hebraicarum quæstionũ diximus. Bessor turris ad quã uenit Dauid. Berosam ad quã prædæ ptez Dauid misit. Barim locꝰ ad quẽ usq; pesecutus est Michol filiã saul uir suꝰ lachrymãs Baalassor iuxta effraim: ubi ab Elason pecora condebãtur. Bethamaca usq; ad hãc, psecutus est ioab p puellem labe: & post eã legimus ab assyriorum rege captã. Est autem ascendentibus de eleutheropoli eliã in octauo lapide nunc uilla quæ achanum dicitur. Ballath urbs quã ædificauit salomõ. Bethsarissa unde uenit homo cum muneribus ad Helisæum ppheta. Est autem in finibus dioſpoleos uilla .xv. ferme ab ea milibus distãs contra septẽtrionem in regione tãniti/ca. Bethagã uia per quã Ochoziã fugisse legimꝰ. Basethath urbs antiqua Iudæ. Bethsathath uicus samariæ ad quem uenit Hieu rex isrl q in altissimo cãpo situs est non amplius .xii. milibꝰ a legionis oppido se/

patat: ꝑ quo Aqla interꝓtat domus curuātium. Symmachus domus singulorū: eo ꝙ angustus & humilis introitus singulos tm̄: & nec ipos ingredi sustineret.

Beuich quā cōstruxerūt samaritani q de babylonis regione trāsierūt. Biblos ciuitas phœnicis: cuius meminit ezechiel ꝑ qua in hebraico cōtinet gobel. Babast ciuitas ægypti: iuxta ezechielē. Bari terra cedar sicut scribit Hieremias. Babylō idolū est Obel. Betb saida ciuitas est i galilea Andreæ Petri philippi apli/ rūꝑpe stagnum genezareth. Bethphage uilla in mōte oliueti ad quā uenit dns iesus. Bethania uilla i secūdo ab aelia miliario in latere mōtis oliueti: ubi saluator noster Lazarū suscitauit: cuius & monumentū eccl'ia nūc ibidē extructa demonstrat. Bethaida trās iordanem ubi iohānes in pniam baptizabat: unde & usq; hodie plurimi de fratribus hoc est de numero credentium: ibi renasci cupientes: uitali gurgite baptizā/ tur. Bethsaida piscina in Hierusalez quæ uocabatur ꝓbatica: & a nobis interꝓtari pōt pecualis. Hæc qnq; quondā porticus habuit ostenduntur gemini lacus. Quoniā unius hybernis pluuiis adimpleri solet. Alter miro in modo rubens quasi cruētis aquis antiqui in se operis ligna testantur. Nam hostias in eo lauari a sacerdotibus sallitas ferunt: ynde & nomē accepit.

Oronā astaroth carnaym nunc uicus grādis i angulo Bathenos: & appellat carnea trās fluenta iordanis: tradūtq; fuisse ibi domum iob. Sz & supra memorauimus carnem uituli in nono ab Aelia miliario. Cades ubi fons est iudicii: & cadesbarne in deserto quæ cōiūgit ciuitati Petræ in arabia: ubi oculuit Maria: & Moyses rupe pcussa aquā sitiēti ppl'o dedit. Mōstrat ibidē usq; in p̄sentē diē sepulchrū uia: sed priceps amelech ibi archdorlamogor cæsi sunt. Cene regio principū idumæorū Cariatami filii Rubē. Nūc aūt est uicus xp̄ianis oibus florēs iuxta mediabā urbem arabiæ: & appellat cora iatha in. x. miliario supradictæ urbis: cōtra occidentalē plagā uicinus eius loci q appellat Baie. Cariach/ barbe uillula q̄rta quæ & chebrō de q̄ iā supra diximꝰ

Canath uicus arabiæ q nūc chanatha dicit: quā cuz cepisset nabau appellauit nabothliā. Fuit aūt in tribu Manassæ in regiōe traconitidis iuxta bostiā. Caatha cha chrisia. i. aurea. Sūt aūt montes auri fertiles in deserto procul. xi. milibus achachiel: iuxta quos moyses Deuteronomiū scripsisse phibet. sed in metallo æris faho q nostro tpe corruit mōtes uenaruz auri plenos olim fuisse uicinos existimāt. Cademoth i deserto ex quo loco misit legatos Moyses ad seon regem amorræorū. Cariath uicus q sub gama metropoli fuit. Cedes ciuitas quā cepit iesus rege ipius interfecto. Est autem in sorte tribus iudæ. Cathemoth altera ciuitas filiorum Rubē urbs sepata leuitis Capsaol in tribu iudæ. Cina in tribu iudæ. Cella in tribu iuda: ubi quō dā sedit Dauid: & nūc cella ad oriētalem plagā eleutheropoleos pergētibus chebron q̄si octauo miliario in q̄ sepulchrū monstrat ꝓphetæ abacuch. Cariathbal ciuitas iari in tribu iuda. Cana in tribu ephraim Capsa in tribu ephraim. Caue in tribu Manassæ. Cariathiarim quæ & cariathlual ciuitas saltuū una de urbibus gabaonitaꝝ ptinēs ad tribū iudæ: eūtibꝰ ad aelia diospoli miliario uno. De hac fuit urias propheta quē interfecit ioachī in Hierl'm sicut scribit Hieremias Sed in Paralipomenō libro filius subal appellat Cariathiarim. Cison in tribu Isachar ciuitas sepata leuitis. Carto in tribu zabulō sepata leuitis. Cana usq; ad sydonem maiorem. Est qppe & altera minor ad cuius distinctionem hæc dicit. Fuit autē cana in tribu asser: ubi dns noster saluator aquā conuertit in uinū. Vnde & Nathanael uir israelita saluatoris testimonio comprobat: & est hodie oppidū in galilæa gentium.

Cedes sortis Neptalim ciuitas sacerdotalis ac fugitiuorū in galilæa sup mōtē Neptalim. Sed & has cepit rex assyriorū quæ nūc ad usus appellat in. xx. Vyri miliario iuxta paneadē. Cariā in tribu Neptaliz ciuitas sepata leuitis. Ceron in tribu zabulō in q̄ pristinire/ māsere cultores. Carcar ubi erāt zebee & salmana: quos iterfecit gedeō & ē usq; hodie castellū cognomēto carcaria unius diei itinere a petra distās. Chamō ciuitas in q̄ sepultus est iaiar cū primū iudicasset ppl'z isrl'm: Appellat aūt hodie uicus canoana in cāpo latissimo se legibus a legione ad septētrionalem plagā p/ gentibus ptolomaidē. Cisor torrens iuxta mōtē Thabor: ubi cōtra siarā dimicatum est. Cadomi torrens iuxta quē delbora bellū gessit. Callastitanorū. i. uallis gigātum aduersus quos p̄liatus est Dama. Clauto mon. id est fletuum locus: a plāctu nomē accepit. Cera regio philistim. Carmelius ubi quōdā Nabal carmelus fuit: & nūc uilla est carmelia in deserto lapide oppidi chebron uergens ad orientalem plagā: ubi & romanum p̄sidium est positum. Cedrō appellat torrens siue uallis cedron iuxta Hierl'm ad orientem plagā: cuius iohānes euāgelista meminit. Cyrene in finibus ægypti: ad quē locum rex assyriorum trāstulit Damascenos thoa quæq; est iuxta ægyptum: Charcedrō id est cathagi: cuius Esaias & Ezechiel in uisione tyri

recordat̃ ꝑ quo in hebraico tharsis scriptū. Sed & de hac in libris hebraicarū quæstionū plenius diximus. Cela.i. uallis ioſaphat inter hierl'm & mōtem oliueti lege pphetā iohel. Cedō in Ezechiel qd' aqla & ſym/ machꝰ iterptātur oriētē. cedar ī ezchiel priceps cedar Sed & Eſaias & Hieremias in uiſione arabiæ huiꝰ uo/ cabuli recordātur. Eſt aūt regio in heremo ſaraceno/ rū a filio iſmaelis cedar ita cognomiata. Carioth in regione moabitarū: ſicut Hieremias dicit. Capharnaū iuxta ſtagnū geneſareth: uſq; hodie oppidū ī galilæa gentiū ſitū in finibus zabulō & neptalim. Hucuſq; ꝑ c litterā. i. græce legere debemus exinde ꝑ elementū chi qd' aſpirationē in ſe cōtinet & a latinis minime ha bet ſcribendū pariter ac legendū. Challiāne ciuitas regi Nēbroth in babylone: cuius & Eſaias meminit di cēs & challiāne ubi turris ædificata eſt. Challach aſ ſyriorū egrediēs de terra ſenar. Charā ciuitas Meſo/ potamiæ trās edeſſam: quæ uſq; hodie charra dicitur: ubi romanus cæſus eſt exercitus: & Craſſus dux captꝰ Chedrō q quondā appellabat̃ arbe licet in male græ cis codicibꝰ habeat̃ arboch: cōdita eſt aūt ante ſeptē annos q̃ Tanus urbs ægypti cōderet̃ diximus de hac & ſupra. Fuit aūt & metropolis: & quos gigātes & po/ tētes intelligere debemus. Chobaa ad leuā ptem da maſci: eſt aūt chobaa uilla in hiſdē regionibus habēs accolas hebræos: q credētes in xp̃m oia legis p̃cepta cuſtodiunt. Et a principe hereſæos Hebonitæ nūcupā tur. Cōtra hmōi dogma paulus ap̃ſus ſcribit ad Ga/ latħas. Chabrata qd' interp̃tat̃ Aqla id eſt iuxta uiā quæ ducit in ephrata. i. retheleem: ubi ra chel cum beniamin pepiſſet occubuit. Sup hoc uerbo qd' nobis uidet̃ in libro hebraicarū quæſtionum dixi mus. Chaſbi ubi geminos iudæ filios Thamar edidit Oſtendit̃ aūt nūc locus deſertus iuxta Odolā in fini bus eleutheropoleos. De hoc quoq; in libris hebraica rum quæſtionū plenius diſputatū eſt. Choreb mons dei in regione madiā iuxta mōtem ſyna ſupra arabiā in deſerto: cui iūgit̃ mōs & deſertū ſaracenoꝝ q uoca tur pharā. Mihi aūt uidet̃ q; duplici noīe idē mons: nūc ſyna: nūc choreb uocet̃. Charada caſtra filiorū iſrl'. Cheuereth mare ubi eſt terminꝰ iudeæ ī tribu ne ptalim: ſed & oppidū qd' poſitū in honorē Tyberii cæ ſaris Herodes rex iudeæ inſtauratū appellauit Tyberia de ferūt hoc primū appellatū noīe Cheuira uicus ad ciuitatē pinēs Gabaō in tribu beniamī. Chalion in tribu iudæ. Chaptis in tribu iudæ. chermel unde Na bal chermellus fuit: de quo & ſupra dictū eſt: ſchilon in tribu iuda. Choſri in tribu beniamin. Chaſſelata bor in tribu zabulō. Chetchimi terra cethim aprꝰ di cit̃: in q̃ ciuitatem condidit Luza. Nā & urbs hodieq; aprinū appellat̃ chari: ad quem locuꝝ ꝑſecutus eſt io ab res nouas molientē ſabet. Chamarim ubi Eſaias ſimulacra combuſſit. challiāne ubi turris ædificata eſt iuxta Eſaiā ſicut diximus. Charā ciuitas aſſyrioruꝝ in regiōe Thomat iuxta Eſaiā. chaſelath iuxta Thabor terminus zabulō: diximus de ea & ſupra ſub noīe chaſ ſellus. Chabol terminus affer chalab de hac culto/ res priſtinos affer nō potuit expellere. Chorab torrēs trās iordanem: ubi abſcōditus eſt Helyas e regiōe eiuſ dem fluminis. Chotbath regio aſſyriorum. chobar flumen babylonuꝝ ſicut in ezechiele. charchanus ci uitas iuxta flumē Euphratē. charmoā uilla iuxta beth leem. chamos idolum Moab. choraā oppidum Ga lileæ. qd' & xp̃s ꝑ pter incredulitatē miſerabil'r deplo/ rat & plāgit. Eſt aūt Nō deſertuꝝ in ſcd'o lapide a cha pharnaum. chrinarus. id eſt torrēs cedron (de quo & ſupra diximus) inter montē oliueti & Hierl'm: ubi dn̄uꝝ ſaluatorē iohānes euāgeliſta parat traditum.

DAſſem urbs aſſyriorū nobilis: quā ex truxit Aſſur inter Niniuē & chaladris id eſt quercus Mābre iuxta chebron uſq; ad ætatē infantiæ meæ & conſtā tii regis imperiū therinthꝰ mōſtraba tur puetus & annos magnitudine indicās ſub qua ha bitauit Abraā. Miro aūt cultu ab ethnicis habitata eſt & uelut quodā inſigni noīe cōſecrata. Damaſcus no bilis urbs phœniciæ. Eodem aūt uocabulo & Maſeth ancillæ Abraā filius appellatus eſt. Porro mallet qd ſibi uelit in libris hebraicarū quæſtionū pleniꝰ diſpu/ tauit hic interpres: interp̃tuꝝ ſum functus officio non quo ancillā abraæ Maſeth nūcupatā ꝑ bemus. Dā ui/ cus in q̃rto paneade miliario eūtibus Tyrū: q uſq; ho die ſic uocat̃ terminus iudeæ ꝓuinciæ cōtra ſeptētrio/ nem: de quo & iordanis flumen erūpens ab loco ſor/ titus nomē ior qppe piſpon idē fluuium ſiue riuum he bræi uocant. Dānaba ciuitas ballach filii regis poſt quē regnauit iodab: lꝝ mihi uidet̃ longe aſr: & eſt ho die uſq; dāna in octauo miliario Areopoleos pergen tibus amonē & dānaba ſup montem phegor in ſepti mo lapide eſby Dothaī ubi iuenit loſeph fratres ſuos pecora paſcētes: q & uſq; hodie in .xii. a ſebaſte milia/ rio cōtra aqlonis plagā oſtēdit̃. Debō q & dibō ī ſoli/ tudine caſtra filioꝝ iſrl'. Eſt aūt & alia dibō uilla ꝑgrā dis iuxta arnonē quæ prius fuiſſet filioꝝ Moab & poſt eā ſeō rex amorræorū belli iure tenuiſſet a filiis iſrl'ca pta atq; poſſeſſa in ꝑtē uenit tribus gad. Meminit hu/

ius Hieremias & Esaias in uisione cõtra Moab debon gad filiorũ isrl' castra. Dismemoab.i.ad occidentez moab iuxta iordanem cõtra iericũ:ubi Balach rex mo ab & maiores natu Madiã israelẽ insidiis deceperunt in quo loco & Moyses deuteronomiũ scripsit.Dabira ciuitas in tribu dã:cuius regem interfecit iesus.Est aũt & alia uillula iudæorũ in mõte Tabor regiõis ad dio cæsareã ptinẽs. Dornaseth qd' symmachus trãstulit dormirithina:hoc est dora in nono miliario cæsareæ palestinæ pergẽtibus tyrũ nõ deserta:quæ cũ cecidissz in sortẽ tribus manassæ eã possidere non potuit:qa in ea habitatores pristini permãserũt. Dabir in tribu iu da quæ uocabat' ciuitas litterarũ hãc ꝓoccupauit Go/ thoniel frater caleph interfectis in ea euachi.Fuit aũt & ipa sacerdotibus sepata.Porro gothoniel qdã arbi trant' filiũ fratris Caleph. Dabir sup iordanẽ ciuitas amorræorum Dimora in tribu iuda. Demia in tri/ bu iuda:eadem autem est & dabir ciuitas litterarum.

Deaia siue dauid in tribu iudæ. Duma in tribu iu/ dæ uicus grandis in daroma:hoc est ad austral em plagã in finibus eleutheropoleos decẽ & septẽ ab ea miliaribus distãs. Dauna in tribu zabulõ ciuitas se/ parata leuitis. Dalbach in tribu zabulõ. Dabech in tribu Isachar & sepata leuitis. Drus.i.quercus i ephra ta in tribu Manasse.Vnde fuit gedeõ.Et de hac qd no bis uisum fuit in libris hebraicarũ quæstionũ diximus Quæri' quõ ephrata in tribu Manassæ nũc esse dicat' Dibõ de q̃ supra diximus cuius meminit Esaias i uisio ne cõtra Moab. Deset qd' Aqla trãstulit parietẽ.Sym machus murũ. Dodaũ de q̃ esaias in uisiõe scribit ara biæ.Est autem iuxta areapoli. Daron huius memi/ nit ezechiel quod symmachus uertit in africam. Dio spolis ciuitas ægypti sicut scribut ezechiel. Dadan in regione cedar:de qua scribit Hieremias. Debla/ taim in terra Moab sicut scribit Hieremias. De dan in regione idumea super qua scribit Hieremias.Est au tẽ in q̃rto miliario a metallo fano cõtra Aqlonẽ. De capolis sicut in euangelio legimus.Est aũt regio decẽ urbiũ trãs iordanẽ circa Hidipũ & pelami & caldariã.

Deuiuim sacer padisi locus ad orien tem qd' in uoluptatẽ delitiasq; trans fert'. Euilla ubi aurum ꝓciosum qd' hebraice dicit' zaab & gẽmæ ꝓciosis simæ carbũculusq; nascunt'.Est autẽ regio ad orietem uergens quam circũit de padiso phi son egrediens quem nostri mutato noĩe Gangem uo cant sed & unus de minorib9 Noæ euila dictus est quẽ iosephus refert cum fratribus suis a flumine cefene & regione indiæ usq; ad eum locum qui appellatur ier/ re possedisse.sed & ismael in solitudine euila habitas se scribitur: quam scriptura sancta esse ait in deserto sur contra faciem ægypti.& tendere usq; ad terrã Assy riorum. Eufrates fluuius mesopotamiæ in paradiso oriens.Porro salu.auctor certissimus asserit tam Ty/ gris q̃ eufrates in Armenia fontes demõstrari.Ex quo animaduertimus aliter de paladiso & fluminibus eiꝰ intelligẽdum. Elessar ciuitas regis Arioth. Ephra/ ta regi Bethleem ciuitas Dauid:in qua natus est chri/ stus.Est autem in tribu iuda:licet plæriq; male existi/ mant in tribu Beniamin iuxta uiaz ubi sepulta est Ra chel rex Moab quinto miliario ab Hierusalẽ in eo lo/ co qui a septuaginta uocabatur hippodromus.Legi/ mus ephratam in Paralipomenon libro supra dictuz est. eodorna in deserto castra filioruz israel. emath quam transtulerunt exploratores qui ab iesu missi sũt Eruia ubi pars populi cæsa est israelis ab Amalech & chananeo:quem in Deuteronomio amoridũ scriptu/ ra uocat. esebon ciuitas seon regis Amorræorum in terra Galaad: quæ cum fuisset ante moabitarum:ab Amorreis belli iure possessa est.Meminit huius Hiere mias.esaias quoq; in uisione cõtra Moab. Porro nũc uocatur esbus urbs insignis Arabiæ in montibus qui sunt contra ierico uiginti a iordane milibus distans. Fuit autem in tribu Rubẽ separata leuitis. edray ubi interfectus est Og rex basan gigas potens omnisq; il/ lius interfectus exercitus.Munc autem est Adara insi gnis ciuitas Arabiæ in uicesimoquarto lapide ab Os/ sia. eleale ciuitas amorræorum in galaad quæ cecidit in sortem tribus Ruben. Meminit huius & esaias in uisione contra Moab & Hieremias: sed & usq; ho/ die uilla grãdis ostenditur in primo ab esbus miliario

Enna quæ est iuxta desertum cades. Exmon mons ermon quem phœnices cognominãt samoriam su/ pra posuimus. Emathator quod interprætatur ual/ lis Acor.id est tumultus atq; turbarum:ubi Achas la/ pidibus oppressus est eo q; quæda de anathemate su stulisset.Est autem locus iuxta ierico aut procul a gal lalis:male ergo quidam putant uallem Acor nomi/ ne eius qui lapidatus est nuncupatam:cum ille Achã dictus sit.& non Achor uel Achar. Eglon quæ & O dolam in tribu iudæ:cuius nomine regem Dabir in/ terfecit iesus. Est autem nunc uilla pergrandi sin duodecimo de eleutheropolim lapide contra orien/ tem: de qua & supra diximus. Esron quæ & as/ sur iuxta hæremum in tribu iuda: de qua supra dictum est. Enachim & in hac interfecit iesus

enachi sed habitatorū hebrō. Ephrō in tribu iuda est uilla grandis. Eprea noie contra septentrionem in Vicessimo ab ælia miliario. Esdrei tribu iuda. Etna in tribu iuda. Eleozothia in tribu iuda. Euz in tribu iuda. Elolathi tribu iuda. Ereb in tribu iuda. est hodieq; uilla in darama id est austrum quæ heremita nū cupat. Esau in tribu iuda. Elul in tribu iuda: est & hodie i regiōe ad aeliā ptinēte uilla noie ab illa iuxta chebrō. Eletoche in tribu iuda est: hodieq; cetna uicus in nono ab aelia miliario cōtra meridianā plagā de qua fuit Amos propheta: cuius sepulcrū ibidē ostēditur. Engaddi in tribu iudæ: ubi absconditus est David in solitudine quæ est in aulone hoc est in regione illa campestri de qua supra diximus. Vocat usq; hodie uicus pgrādis iudæorū engaddi: iuxta mare mortuū. Vnopobalsamū uenit quas uineas engaddi Salomon nuncupat Eschemo ciuitas sacerdotalis nūc ostēdit pgrādis uicus iudæorū in daroma: qui locus ad eleutheropoleos ptinet p regiouem. Emath raphin. i. uallis raphin in tribu beniamin. Eduma in tribu beniamin: nūc uero ostendit uilla eduma in acratheme. xii. ferme milibus distans a Neapoli cōtra orientalem plagam. Erma & hanc Iesus cepit rege illius interfecto: quæ fuit in sorte Simeonis siue iuda: Echer sortis simeonis: & nūc est uilla pgrādis noie Iechira: in interiore Daroma iuxta Malathaz: Ecua in tribu Simeonis elehath in tribu asser leuitis separata Eldray in tribu neptalym. Eschau in tribu Dan ubi mortuus est Sampson: quæ usq; hodie ostendit in decimo eleutheropoleos miliario contra aquilonem p gentibus Nicopolim Eltheco in tribu Dan sepata leuitis. Elba: de hac tribus asser accolas pristinos nequiuit expellere. Erennon uicus iudæorū pergrādis in sexto ab eleutheropoli miliario contra meridianum in daroma. Emathdor in tribu Neptalim sepata leuitis. Emath terminus allophilorum in regione Damasci. Ergab ad quem locū Ionathā uenit filius Saul uerum diligit militaribus iaculis se exercenduz. Pro quo aquila & Symachus interpretati sunt lapidem: uel alio loco Symachus hoc dixerit. Enehella ubi absconditus est Dauid: nūc uero Ecella uilla dicitur in septimo ab eleutropoli miliario: iuxta quā & sepulcrū abacuc pphetæ ostendit. Elmon locus quispiā interptat: p quo aquila & Theodotiō transtulerunt quod nos dicere possumus hūc uel illū. Porro lz lector agnoscat: q; in principio quoq; libri hui9 aliqua ex pte pstrixisse me nō omnia que transfero probare: Sed iccirco quædā iuxta auctoritatē græcā relinquere: quia de his in libris hebraicarū q̄stionū pleni9 disputaui. Est matha ad quē Dauid locū misit. Etoth quā ædificauit rex azarias. Emath in Esaia damasci ciuitas: quā oppugnauit rex assyriorū. Meminit huius zacharias & ezechiel. In amos quoq; emath rabba scribit qd nobiscū sonat emath magna diximus de hac & supra: qd nobis uidetur hāc esse epiphaniā iuxta emessam: quæ usq; hodie suo noie dicit sic. Eser urbs quā ædificauit salomō. Elcesta de quo loco & naum ppheta fuit: nā appellat elceseus. Enachi qd symmachus & aqla trāstulerūt uallū. Emaus de quo fuit Cleophas cuius Lucas meminit euāgelista: hæc est nūc nicopolis insignis ciuitas palæstinæ. Ephraim iuxta desertū ad quā uenit iesus cum discipulis suis diximus de hac & supra sub ephiron uocabulo Hucusq; p correptā litterā. e. noim sunt lecta pricipia. Exinde p extēsuz legam9 elemētū qd græce dicit ηΓα

lson qd interptat caterua fluuius quē nostri gāgē uocāt de padiso exiēs & pgens & indiæ regiones post q̄s erūpit in pelagus. Dicit aūt scriptura circūiri ab hoc uniuersam regionem e uilla ubi aurum præcipuum nascitur & carbunculus & lapis prasinus. Farā nūc oppidū trās arabiā iūctū saracenis q in solitudine uagi errāt: p hoc iter fecerūt filii isrl cū de mōte syna castra mouissent. Est ergo ut diximus trās arabiā contra australē plagā & distat ab eila cōtra orientē itinere triū dieꝝ. In deserto aūt pharā scriptura cōmemorat habitasse ismaelem. Vnde & ismaelitæ qui nunc saraceni. Legimus quoq; chodorlagomor regem pcussisse eos q erāt in deserto pharam. Filistim quæ nūc dicit ascolō: & cōtra eā regio palæstina. Fanuel locus i quo iacob tota nocte colluctās issaelis uocabulum meruit iuxta torrentem iacob. Fanuel aūt interptat facies dei ab eo q; ibi deum uiderit Fogo ciuitas adad regis quæ in regione gaballitica Fenō castra filioꝝ isrl in deserto. Fuit aūt quōdā ciuitas principū edō nunc uiculus in deserto: ubi æris metalla dānatoꝝ suppliciis effodiunt inter ciuitatem petrā & zoarē de q̄ & supra diximꝰ. Fitō ciuitas ægypti quā ædificauerūt filii isrl. Fin castra filioꝝ isrl i deserto. Fotura ciuitas trās mesopotamiā yñ fuit balaā ariolus: sz iuxta eleutheropoli q̄dā uilla noie fatura nūc patet euntibꝰ gazā. Fogor & bethfogor mōs moabitarum ad quem balam rex adduxit balaam ariolum in supercilio Libiadis. sed & alia uilla fogor haud procul a Bethleem cernitur: quod nūc Phaora nun-

cupat. Fasga ciuitas amorræorum est autē & mons cōtra oriētalē plagā fasgap quo aqla interptat exci/ sum. Sed &. lxx. interptes fasga in quodā loco excisu; trāstulerūt. Fanuel ciuitas quā ædificauit Hieroboā. Fanuel turris quā subuertit Gedeō. Sed & unus de fi/ liis Or uocat9ē fanuel. Fratōvñ fuit abdō iudex ppli isrl mōte amalech. Felmomalmō qd aqla iterptat il lū uel ictū symmachus uero nescio quē locū. Theodo tiō illū locū admouit de quo i libris hebraicap qōnū plenius disputādū est. Fogor ciuitas regni edomi. Far far fluuius Damasci. Fature regio ægypti iuxta Eze/ chielem & Hieremiā: in quap fugi habitauerūt iudæi.

OEnon fluuius q apud ægyptios Nil9 uocatur in padiso oriēs & uniuersa; æthiopiā circūiens. Gomorra una de qnq; ciuitatibus sodomoru; quæ cum reliquis diuina ultione subuer/ sa est. Gerara ex cuius nomine nūc geraretica uoca/ tur regio trās daroma procul ab eleutheropoli uigin ti milibus & quinq; ad meridiem. Erat olim terminus chananeorum ad australem & ciuitas metropolis pa lestina. Scriptura commemorat fuisse eā inter Cades & Sur: hoc est inter duas solitudines quaru; una ægy pto iungitur ad quā pplus trās fretum rubri maris ad uenit. Altera uero cades usq; ad saracenorū hæremū extenditur. Galaad mons ad quem septimo die p se/ ctionis & charris Iacobus pfugus uenit. Est autem ad tergā phœnicis & arabiæ collibus lybani copulatus: extendunturq; per desertum usq; ad eum locum ubi trās Iordanem habitauit olim rex Seon amorreorum Cecidit supradictus mons in sortem filiorum Ruben & gad & dimidiæ trib9 Manasse. S; & Hieremias loq tur. Galaad tu mihi ītiū lybani a quo mōte ciuitas in eo condita sortita est uocabulum quam & cepit & de amorreoru; manu. Galaad filius Machir filii manas se. Gader turris ubi habitāte Iacob ruben patris uio/ lauit thorum quæ absq; .g. littera in hebræo adar scri bitur. Gelen regio ægypti quā inhabitauit Iacob cū liberis suis. Ganōgaber castra in solitudine filioru; isrl: sicut in Numerorum libro scriptum est. Porro iux ta Deuteronomiu; ciuitas est esau quā nūc esami nū cupari putāt iuxta mare rubrum & ailā. Gethami p qua in hebræo positum est auit ciuitas adad q quart9 regnauit in idumea terra quæ gebalem dicit. Gai in solitudine castra filiorum isrl: & usq; hodie gais urbs dicit palestinæ iuxta ciuitatem petrā. Gelmō debla tam castra. i. māsio filiorum isrl in deserto. Galgad mons in deserto ubi castrametati sunt filii isrl. Ga/ za ciuitas æneoru; in qua habitauere cappadoces pri stinis cultoribus interfectis. Apud ueteres erat termi/ nus chananeorum iuxta ægyptum: ceciditq; in sorte; tribus Iudæ: sed & eā tenere non potuit: quia eathitæi id est gigātes fortissimi allophylorum restiterunt: & est usq; hodie insignis ciuitas palæstinæ. Quæritur au tem quomodo in quadā prophetia dicatur futura in cumulum sempiternum. Quod soluitur ita Antiq ci/ uitas locum uiæ fundamentorum uestigia. Hāc aute; quæ nūc cernitur in alio loco pro illa quæ corruit ædi ficatā. Gargasi ciuitas trās iordanem iuncta mōti ga/ laad quā tenuit tribus Manasse. Et hæc esse nunc dici/ tur Gerasa urbs insignis Arabiæ. Quidā autem ipsam esse gradatā existimāt. Sed & euāgelium meminit ge/ rasenorum. Galgad ubi aquaru; torrentes sunt. Est autem locus in solitudine. Ganlon siue galon in tri bu Manassæ ciuitas sacerdotalis & fugitiuorum in re gione bassanitidi. Sed & nunc galon uocatur uilla p/ grādis in bethania ad cuius nomen & regio sortita uo cabulum est. Gebal mons in repromissiōis terra: ubi ad imperium Moysi altare constructum est. Sunt autē iuxta iericum duo montes uicini contra se inuicem re spicientes. E quibus unus garizim: alter gebal dicitur Porro samaritani arbitrantur hos duos montes iuxta Neapolim esse: sed uehementer errant plurimum in/ ter se distant: nec possunt inuicem benedicentiu; siue maledicentium inter se audire uoces. Quod scriptura commemorat. Garizim mons super quem steterunt hi qui maledicta resonabant iuxta supradictum mon tem gebal. Golgol quæ & sal: iuxta quem mōtes eē scribuntur garizim & gebal. Galgal autem locus est iuxta iericum. Errant igitur Samaritani: qui iuxta nea polim garizim & gebal montes ostendere uolunt cū ipos iuxta galgal esse scriptura testatur. Galmoab quod iterpretatur uallis Moab iuxta Fogor ubi sepul tus est Moyses. Galgala hæc est quam supra posuim9 golgol ad oriētalem plagā antiquæ Ier/

lordanem: ubi iesus secundum populum circuncidit: & pascha cele/ brauit: & deficiente manna triticeis panibus usus est israel. In ipso loco lapides quoq; quos de alueolo ior danis transtulerunt statuerunt ibi: & tabernaculu; te stimonii fixum multo tempore fuit. Cecidit autem in sortem tribus iudæ: & ostenditur usq; hodie locus de/ sertus in secundo iericus miliario ab illius regionis in orientalibus in miro cultu habitus: sed & iuxta qui dā aliā gelgalā suspicāt. gay iuxta bethā & bethel quā expugnauit iesus rege illi9 interfecto & habitauit illa;

quondã circa iordanẽ Amorreus:nunc deſertus tm̃ oſtẽdit locus. Gabaõ vñ gabaonitæ ſupplices uene rũt ad ieſum erat olí metropolis ciuitas& regal'æneo/ rum ceciditq; in ſortẽ tribus Bẽiamin & nũc oſtendit' uilla eodẽ noie in quarto miliario bethelis cõtra occi/ dẽtalẽ plagã iuxta rama & remõ. Vbi Salomõ hoſtiís ímolatis diuínũ meruit oraculũ . Fuit aũt & ip̃a ſepa/ ta leuitis. Gabe ſortis Beniamẽ:& hæc leuitis ciuitas ſepata. Gazei in ſorte trib9 effraí urbs ſepata leuitis quã & ip̃a3 expugnauit ieſus rege illius interfecto. Ae dificata eſt aũt poſtea a ſalomone : nũc Gazara uilla dicit' in q̃rto miliario neapoleos cõtra ſeptẽtrionem Verũtñ ſciendũ q; alienigenas ex ea ephraim non po tuit expellere. Goſſon & hãc expugnauit ieſus ethí: in hac gigãtes q uocabant' eathimi & philiſtinox ac/ colæ pmanſerunt oſtendit' uicus in qnto miliario ab eleutheropoli eũtibus dioſpolim. Geſon ciuitas alie nigenax quæ & gercaſſi in baſſanitide de q̃ filii iſrl' ex pellere nõ ualuerũt geruſi. Gader & hui9 regẽ inter fecit ieſus. Legimus q; iacob trãs turrim gader fixerit tabernaculum ſuũ. Goym in gegel:qd' Aqla & Sym machus interp̃tãtur gẽtes in gelgel. Gelgel & hanc cepit ieſus:& nũc oſtendit' uilla noie galgalis ab anti patride in ſexto miliario cõtra ſeptẽtrionẽ. Gallath hamaim locus q interp̃tat' poſſeſſio aquæ. Gadgad in tribui iudæ:eſt aũt hodieq; uilla in extremis finib9 Daromæ cõtra oriẽtẽ íminens mari mortuo. Cadera in tribu iudæ nũc appellat' uilla ad regione3 ciuitatis elmẽſis ptinẽs noie gadera:cõtra terebinthũ. Gae/ deri tribu iuda hodie uocat'. Getharemõ í tribu ma/ naſſe ciuitas ſepata leuitis. Gay ual'l ſiue p̃ruptũ. Geẽ róq; interp̃tat' uallis hẽnõ:& ab hac qdã putãt ap/ pellatã gehẽnã. Cecidit aũt in ſortẽ tribus Beniamin iuta tur. Gerdus uicus pgrandis in decimo miliario dioſpoleos pgẽtibus eleutheropolim. Glabli terra allophilox. Giſon in tribu iuda. Getheffer in tribu zabulõ. Gabathon in tribu dã ciuitas ſepata leuitis. Eſt quoq; oppidũ qd' uocat' gabe in ſextodecimo mi/ liario cæſareæ:& alia uilla Gabatha in finibus dioce/ ſareæ iuxta grãdẽ cãpũ legionis necnõ gabaa & gaba thaiuiculi cõtra oriẽtalem plagã Daromæ: ſed & alia gabata in tribu Beniamin:ubi fuit domus ſaul:alieni genarũ quoq; in regnox libris quædã gabatha ſcribi tur & iuxta bethlee3 in tribu iuda. Getremõ alía ciui tas in tribu Dã ſepata leuitis. Eſt aũt nũc uilla pgran/ dis in duodecimo miliario dioſpoleos pgẽtib9 ad eã de metropoli. Galiboth locus iuxta iordanẽ in tribu bẽiamin ubi altare dño cõſtruxerunt filii rubẽ. Gaas mons in tribu effraim:in cuius ſeptẽtrionali plaga ſe pultus eſt ieſus filius Nauæ:& uſq; hodie iuxta uicum Thãnã ſepulchrũ eius inſigne mõſtrat'. Gabaath í tri bu Bẽiamin:urbs phinees filii eleazari:ubi ſepult9 eſt eleazarus. Eſt autẽ gabatha uilla in .xii. miliario eleu/ theropoleos ubi & ſepulchrũ pphetæ Abacuc oſtẽdit' Gabaã uſq; ad hũc delatũ eſt cõtra tribũ Beniamin ſi cut in libro iudicũ ſcribit'. Getha ad quẽ locũ trãſtu lerũt arcã teſtamẽti de Azoto:nũc uicus grãdis uoca tur githã inter antipatrionẽ & Ramã. Sed & alia uil/ la appellat' gethim. Galli unde fuit ſalthim q poſt fugã Dauid micol uxorẽ eius accepat meminit & hu/ ius loci Eſaias:dicit' aũt eſſe qdã ad rarõ uicus q uoca tur galla. Gelãſur regio allophilox. Galaboe mõ tes alienigenax in ſexto lapide a ſintopoli in qb9 etiã uicus eſt grãdis q uocat' gelbos. S3 & ad quã deſcẽdit Dauid p̃ Aqla τον ενζωνον. i. expeditũ uel accíctũ. Sym machus latrocineũ trãſtulerũt. Gazera ubi dauid p/ cuſſit alienigenas poſuimus& ſupra gazer. Geſſuri re gio alienigenax in ſyria. Giõ ubi fuit Achitofel. Gol ubi cõmiſſum eſt p̃liũ. Galilea duæ galileæ ex qbus una galilæa gẽtiũ uocat' uícina tyrioz finib9 ubi & ſa lomõ uiginti ciuitates donauit chirã regí tyri in ſorte tribus Neptalí. Altera galilea dicit' erga tiberiadẽ & ſtagnũ genazareth in tribu zabulõ. Giõ ubi Salomõ unctus eſt in regẽ. Geu locus in quo pcuſſit Hieu rex iſrl' ochoziã regẽ iudæ iuxta ieblaã. Gethachofunde ionas p̃pheta fuit. Gaddi quẽ pcuſſit azael rex dama ſci poſita eſt & ſupra gadda. Gemella regio idumæo rũ p q̃ Aqla & Symmachus íterp̃tant' uallẽ galis. Ge bin meminit hui9 Eſaias:& eſt uilla geba qnto milia rio a guſius eũtibus Neapolí. Gozã in regiõe emath & huius meminit Eſaias. Eſt aũt in finibus damaſci. Gareb iuxta hierl'm ſicut ſcribit Hieremias. Gabarth q; aqla interp̃tat' in ſepibus. Symmachus uero in col/ lis lege Hieremiã. Gepta nomen regionis. ut in eſaia ſcriptum eſt. Gamẽ ſiue gamõ regio moabitax iuxta Eſaiam. Gadara urbs trãs iordanẽ cõtra ſintopolim & tyberiadã ad oriẽtalẽ plagã ſita in mõte de cui9 ra/ dice aq̃ calidæ erũpũt balneis deſup edificatis. Ger/ geſa ubi eos q a demonibus uexabant' ſaluator reſti/ tuit ſanitati:& hodie ſup mõtẽ uiculus demõſtrat' iux ta ſtagni tiberiadis:in quo porci p̃cipitati ſũt:diximꝰ de hoc ſupra. Gethſamani locus ubi ſaluator añ paſ ſionẽ orauit. Eſt aũt ad radices mõtis oliueti nunc ec cleſia deſup ædificata. Golgotha locus caluariæ:in quo ſaluator p̃ ſalute oím crucifixus eſt : & uſq; hodie oſtẽdit' in aelia ad ſeptẽtrionem plagã montis ſyon.

BElach regio principū etlō & ciuitas Elau in decimo a petra miliario contra oriētē. Heroim ciuitas in ægypto ad quā occurrit ioseph patri suo iacob. Heliospolis ciuitas solis urbs in ægypto: p qua in hebræo scriptum est on: in qua putiphar fuit sacerdos: meminit huiꝰ & ezechiel. Hegātinū in tribu iuda nūc est uicus iuxta bethel. Henaim in tribu iuda: hodieq; uilla est betrium circa therebintū. Hendoe in tribu manasse ubi phitonissa a saule iudæ rege cōsuliē diximꝰ supra de endor quæ est iuxta oppidū Nain: in cuius portis Saluator filiū uiduæ suscitauit. Est aūt circa sinthopolim. Hēgauim in tribu isachar ciuitas separata leuitis: sed alia q̄dā ciuitas Hēgania dicit circa gerasam. Hōcida in tribu isachar. Est aūt usq; hodie uilla quædā nomie enadab pgētibꝰ de eleutheropoli Aeliā quasi in decimo miliario. Henasor in tribu Neptalim posita est super assur. Herecon terminus tribus Dā iuxta iopē. Hetā ubi habitabat sampsam in spelūca iuxta torrētē. Hela legimus uallē Hela quā Aqla & Theodotiō interp̄tant uallē quercus. Hēgadi desertū in quo abscōditus est Dauid: posuimus & supra Hēgadi in tribu iuda iuxta mare mortuū cōtra eodecimum. Hemath regio allophylox. Porro iuxta Hieremiā ciuitas damasci.

Heuā terminus damasci sicut in Ezechiel. Legimus ad orientē uergens athiemā & palmites quæ & cæteri interprætes ediderunt Thamaar.

IAboc fluuius quo trāsmisso luctatus est iacob aduersus eū q apparuerat uocatusq; est israel fluit in aīam: id est philadelphiā & ierasaz de quarto miliario eiꝰ. & ultra p̄cedēs iordani fluuio cōmiscet. idumæa regio Esau: quæ ex eo q̄ ille Edō uocabat: nomē accepit. Est autē circa urbē Petrā quæ dicit nūc gabalene. ieteth regio principū Edom in eadē: de qua supra diximꝰ gabalene. iroth locus deserti ad quem uenerūt filii israel mare rubrū trāsfretātes. iebata castra in solitudine filiorū israel. lucēdiū. i. enithipitinoch locus in deserto ubi quādā ptē ppli flāma cōbussit inchaat castra in deserto filiorum israel. iāna quæ est i cāpo moab subtus uerticem fasga. id est excelsi qd respicit ad desertū armō. iassa ubi aduersus seon amorreoz regē dimicat. Meminit huius Esaias in uisiōe cōtra moab. Sed & Hieremias: & usq; hodie ostēdit inter medebā & deblatai. iacer ciuitas amorreorum in decimo lapide philadelphiæ ad solis occasum trās iordanē quæ fuit terminꝰ tribus gad extendit q; usq; aroer: quæ ip̄a respicit egrabā. Meminit urbis iacer & esaias in uisione moab: sed Hieremias. Fuit aūt sepata leuitis: & distat ab esebeoz xv. milibꝰ: e q̄ magnū flumē erūpēs a iordane suscipitur. Iordanis fluuiꝰ diuidēs iudæā. Arabiā: & Aulonē de quo supra diximꝰ: & usq; ad mare mortuū fluēs: q̄ post multos circūitꝰ iuxta ierico mortuo cōmixtꝰ mari nomē amittit. Iethaathab locꝰ i deserto ubi torrētes aq̄rū demonstrātur. Ierico urbs quam iordane transgresso subuertit iesus rege illius interfecto: pro qua extruxit aliam Ozam de Bethel ex tribu Ephraī: quā dominus noster atq; saluator sua predicatione uel præsentia illustrare dignatus est. Sed & hoc eo tempore quo Hierusalem oppugnabatur a romanis propter p fidiam ciuium capta atq; destructa est: pro qua tertia ædificata est: quæ hodie permanet: & ostenduntur utriusq; urbis uestigia usq; in p̄sentez diem. ierusalem in qua regnauit abomberzeth: & post eum tenuere iabusei: e quibus sortita est uocabulumz quos multo post tēpore Dauid extermiauit totius eam iudeæ p̄uinciæ mētropolim fabricatus est: eo q̄ ibi locum templi emerit & extructuræ. impensas salomoni filio dereliquerit: hanc esse iosephus refert quod in Genesi scribitur. Salem sub rege Melchisedech. Fuit autem in tribu beniamin. iebus ip̄a est quæ Hierusalem. iarim ciuitas gobonitarum. iarinuit ciuitas qua subuertit iebus quarto distans ab Eleutheropoli lapide iuxta uillā escha/ol. insinuint ubi absconditus est Dauid: de qua & supra qd nobis uidet diximus ponentes bethesinuit. Sz & in regnorum libro primo p̄ insinuit aquila interp̄tat dissipatā. Symmachus uero desertā. iedua in sexto ab eleutheropoli lapide pergentibus chebron. iethonā ciuitas carmeli quā cepit iesus rege illius interfecto. iayr ciuitas tribus manasse. iamuel in tribu iuda. Est autem usq; hodie oppidumz palæstinæ ianua inter diospolim & azotum. iaber ciuitas litterarum in tribu iuda. iagur in tribu iuda. ierinus in tribu iuda. Est aūt usq; hodie uilla iermurcha in decimo ab eleutheropoli lapide ascēdētibus aeliā. iethel in tribu iuda. iecthā i tribu iuda. iether in tribu iuda ciuitas sacerdotalis. Et nūc est uilla pgrādis iechira noīe in uicesimo miliario eleutheropoleos habitatores quoq; eiꝰ oēs x̄piani sūt. Sita est aūt in interiore daroma iuxta malathā diximus de hac & supra. ianuz in tribu iuda est uilla ianua in tertio miliario legionis contra meridiem: sed nunc uidetur ip̄sa esse quæ scribitur. iethamin tribu iuda ciuitas sacerdotalis est: hodieq; mōs pergrandis iudæorum in octauo lapide ab eleutheropoli ad austrālem partem in daroma. iesrael in tribu iuda: sed non ip̄sa quæ supra israel in tribu ma/

nasse hodieq; uilla pgrādis uicus ostēdit in cāpo maximo inter sintopolim & legionē. Fuit aūt termin9 isachar. Sed & unus de posteris ephrate sicut in paralypomenō legim9 uocat9 est iezrael. Iedaā ī tribu iuda iesbechi in tribu ioseph. Iano in tribu ephraim. Hanc quoq; cepit rex assyrioꝝ: & hodieq; uicus ostēdit ia in trabitena regione in. xii. lapide a neapoleos contra orientē. Ianūp qua & symmachus interptat dexterā lasaphp qua hebræi habitatores legunt inemeth: p q̄ Aqla & symmachus trāstulerūt in ualle leblaā in tribu manasse de q̄ alienigenas nō ualuit expellere. Ierfel in tribu beniamin. Iecual in tribu zabulon ciuitas separata leuitis. Iaschie in tribu zabulō nūc usq; iope uocat ascensus iapho. Sed oppidū sicaminuꝫ noie de cæsarea ptolemaidē pgētib9 ppe mare sup montē carmelū epha dicit. Ieftael in tribu zabulō. Ieldel/ la in tribu zabulō. Iermoth ī tribu isachar urbs sacerdotibus separata posuimus: & supra cernuit: cuius & Oseeppheta meminit. Iococ sortis neptalim in confinio triū tribuū. id est in tribu zabulō ad australē plagā in tribu Asser ad occidētalē. Porro ín tribu iuda ad solis ortū. Iabuel in tribu neptalim. Ierō in tribu neptalim. Iethlā in tribu dā. ielon in tribu dan. iud in tribu dā. iaraco aque in tribu dā. iulethi p quo Aqla interptat ī maxilla. iabis galaad & hāc oppugnauerūt filii israel. Nūc aūt uicus ē trās iordanē ī sexto miliario ciuitatis pellæ sup mōtē eūtibus grafan. Iar saltus í quo examē apū fuit. Ierameli regio Allophylorū. iether ad quā misit Dauid nūc est uilla in daroma noie iethira de qua & supra diximus. iezniaā ciuitas principū salomonis. ithabyrim p q̄ Aqla & symmachus in Oseeppheta trāstulerūt thabor. Est autem mōs thabor in cāpo maximo ad oriētalē plagā regionis. iethoel nomē petræ in regnorum libris. iethaba urbs antiq̄ iudeæ. inazeb p quo symmachus trāstulit in ualle zeb. inachim siue ibachim p quo Aqla & symmachus trāstulerūt in fletu: meminit huius Micheas ppheta. ioppe oppidū palestinæ maritimū in tribu Dan. inaraba p quo Aqla trāstulit in humili uel plano: porro symmachus in cāpestri iturea & traconitidis regio: cuius tetrarcha fuit philippus. Sicut in euāgeliis legimus. Traconidis aūt dicit terra iuxta Arabiz desertum qd hosdræ iungitur.

Assla terminus chananæoꝝ cōtra sidonē.

Luza in tribu bēiamī quā postea cognominauit iacob bethel. Est aūt usq; hodie uilla in sinistra pte iudæ neapoli pgētib9 adeliā. Luza hæc altera quæ cecidit in sortē filioꝝ ioseph iuxta sichē in tertio lapide neapoleos. Lathon urbs ducū Edom. Lenia in deserto castra filioꝝ isrl

Lobō locus solitudinis trāsiordanē: ī quo Moyses deuteronomiū legit. Lachis in tribu iuda. Sz & hāc cepit iesus rege eius interfecto. Meminit huius Esaias & Hieremias & nunc est uilla in septimo miliario ab eleutheropoli eūtibus Daromā. Lebna in tribu iuda ciuitas sacerdotalis quā tenuit iesus rege illi9 interfecto: nunc est uilla regione eleutheropolitana: quæ appellatur iobna. Scribit de hac Esaias. Lassaros & hāc cepit iesus rege illius interfecto. Lapis filioꝝ rubē: est aūt terminus tribus iudæ. Laboth in tribu iuda. Labaoth in tribu symeō. Labamath in tribu asser. Lachū terminus neptaliz. Labormath p quo Aqla interptat ingressus emath. Lesseꝫ hāc filii dā in captā cognominauerūt dā. Luza altera iuxta bethel in terra chā: quā cōdidit ille q abierat de bethel sicut historia narrat. Lechi p quo Aqla & Theodotion interptātur maxilla: de qua supra diximus. Laysa hāc filii Dan captā manu possiderūt: cū essz p cul a sidone: & uocauerūt eā dā. Fuit aūt terminus iudæ terræ cōtra septētrionē a dā usq; ad betsabee se tēdentis. Meminit huius Esaias. Sita est aūt iuxta paneadeꝫ: de qua iordanis fluuius erūpit. Lamathara ad quē loca ionatha spicula dirigebat: p quo Aqla interptatur ad signum. Symmachus ad conductum. Ladabar ubi erat memphiboste.

Lodabar unde fuit Machir. Libanus mons phœnicis altissimus. Linch huius meminit Esaias: & usq; hodie uicus inter Areopolim & azoraā noie lintha.

Isse regio iudæ: íq̄ habitauerūt filii zethā filii heber. Mābre hoc est chebrō iuxta quā sepult9 est Abraam & isaac & iacob: de qua supra diximus Mādre aūt & unus uocabat amicorū Abraā. Madiā urbs ab uno filiorū Abraā ex cethura sic uocata est aūt trās Arabiez ad meridiē in deserto saracenoꝝ cōtra oriētē maris rubri vñ uocant madianei & madianea regio legim9 & filias ioab soceri moysi filias madiā: sz hæc alia ciuitas est omonyma eius iuxta arnonē & ariopolí cuius nūc ruinæ tm̄mō demōstrant. Moab ab uno filioꝝ loth q uocabat Moab urbs arabiæ: q̄ nūc ariopolis dicitur sic uocata est: cui9 & supra meminimus. Appellat autē Moab ex noie urbs & regio. Porro ipa ciuitas q̄si p prium uocabulum possidet rabbath moab. id est grādis moab. Massartha ciuitas regni edō cōtra gabalenez. Mabsarut usq; ad p̄sentem diem uicus grandis in

regiõe gabalena appellat mabsara ad urbẽ petrã ptinẽs. Magdiel & hæc in regiõe gabalena possessa oliz a ducibus Edõ. Magdalus ad quam filii israel cum exissent de ægypto puenerunt anteq̃ transirent mare rubrum. Legim9 & in Ezechiele de magdalo usq; siene. Porro Hieremias iudæos q̃ secum fugerãt a babyloniorum impetu in bac urbe habitasse refert. Marra qd interptat amaritudo. Est aũt locus in quo amaras aquas iactu ligni Moyses in dulcẽ uertit saporem

Memoriæ .i. sepulchra cõcupiscẽtiæ castra filiorum israel in deserto ubi post esuz carniũ ascẽdit ira dei super illos. Macheloth castra filioz israel in solitudie

Masurith castra filioruz isrl in deserto. Machanæ q̃ nũc dicit malcha sita est in arnone duodecimo miliario pcul cõtra oriẽtalẽ plagã medebat. Misor ciuitas Og regis Bassan. Significat uero misor loca plana atq; cãpestria. Machanarath terminus urbis Ammam: q̃ & philadelphiæ dicit. Machbaies quã nos uocam9 hæremum hãc hebræi matharim noiant. Misaida filiorum iachim locus in solitudine: in quo obiit Aarõ

Maceda in hac cõclusit iesus qnq; in spelũca: quos interfecit cum rege maceda q̃ fuit in tribu iuda & nũc est in septimo miliario Eleutheropoleos contra solis ortum. Madõ ciuitas: in qua rex fuit ioab: aduersus quẽ bellũ gessit iesus. Messesa in tribu iuda apud quã habitabat ieptha iuxta Chariathiarim ubi quondã arca testamẽti fuit. & Samuel ppm iudicauit. Meminit huius Hieremias. Merron aquæ ad quas exercitu ppparato castra sunt posita. Est aũt nũc uicus merrus noie in duodecimo miliario urbis Sebaste iuxta dothaim.

Messephoth mari p quo aqla masrephota. Symmachus masrephoth maris interptati sũt. Mathati urbs amorreoz sup iordanẽ iuxta mõtem Ermon: de qua exterminare nõ ualuerũt filii israel mathateum. Marrum & hãc cepit iesus rege illius interfecto posita ẽ supra & marrus. Maggedo & hãc cepit iesus rege illius interfecto quæ cum cecidisset in sortem tribus Manasse nequaq̃ possedit eã: qa pristinos habitatores nequit expellere. Missor p quo Aquila & symmachus humilẽ interptati sunt. Est aũt ciuitas tribus ruben separata leuitis in regione gabalena. Mædeba usq; hodie urbs arabiæ antiquũ nomẽ retinẽs iuxta esebon. Mephaat in tribu Bẽiamin. sed & alia est trãs iordanẽ q̃ psidium romanorum est militum ppter uicinã solitudinẽ. Maffa in tribu Gad separata leuitis. Est autem & alia nũc Maffa in finibus eleutheropoleos contra septẽtrionem pergentibus Aeliam pertinens ad tribũ iudæ. Mana in tribu Gad separata leuitis in regione Gad galetides. Medamana in tribu iudæ: cuius meminit Esaias: & nunc est mæonis oppidum iuxta ciuitatem Gaza. Magdal in tribu iuda. Meressa in tribu iuda cuius sunt tãtummodo ruinæ in secũdo lapide Eleutheropoleos. Maon in tribu iuda contra solis ortum Daronæ. Maroth in tribu iuda. Nadi in tribu Beniamin. Mathechaboth in tribu manasse. Maralla ascensus zabulon. Molladab in tribu iudæ uel Symeonis. Massam in tribu Asser iuxta carmellum ad mare ciuitas separata leuitis. Mare almarum qd uocatur mortuum siue afflati. id est Bituminis inter ierico & ioaram. Melep terminus Neptalim. Magdihel in tribu Neptali. & hodieq; prauus uicus ostẽdit in quinto miliario Dore pergentibus Ptolomaidem. Mons oliuarum ad oriẽtem Hierusalem: in quo discipulos erudiebat iesus. Mesegebam pro quo Aqla interpretatur socium. Symmachus uicinarũ. More nomen est collis de quo in libris hebraicarum quæstionum plenius disputatur. Menuit ubi iepte prælliatus est: nunc autem ostenditur manuit uilla quarto lapide Esous pergentibus Philadelphiam. Machinas usq; hodie uicus grandis ostenditur a finibus Aeliæ antiquum nomen retinens nouem ab ea milibus distans iuxta uillam Rama. Messab hastile oppidũ iuxta Gabaa. Magdon siue magion ubi sedit Saul.

Massaphain moab ad quam profugus Dauid cum Saul insidias declinaret uenit. Masareth in qua sedit Dauid nunc deserta pro quo Aquila interpretatur munitiones Symmachus refugia. Theodotion speluncas. Masbath ciuitas hostilis regis Adrazar. Mela. id est gemella quam Aquila & Symmachus transferũt uallem salis diximus de hac & supra. Maacha regio Gesurim. Modim uicus iuxta diospolim ubi fuerunt machabæi: quorum hodieq; ibidez sepulchra monstrantur. satis itaq; miror quomodo Antiochiæ eorum reliquias ostendunt. aut quo hoc certo auctore sit creditum. Mabsartur pro quo Aquila & symmachus interprætantur munitam. Magao urbs quã ædificauit salomon. Meeber pro quo Aquila trãstulit. symmachus. id est trãs illis de contra. Mathes urbs uni9 principis salomonis. Mello ciuitas quã ædificauit salomõ. Porro symmach9 & Theodotiõ adimpletionẽ trãstulerũt & de hac i libris hebraicaz q̃stionũ pleni9 cõtinet. Medẽ ciuitas quã ædificauit salomon. Monificis ciuitas ægypti cuius Osee Ezechiel Hieremias recordantur. sed & iudæi qui cum Hieremia de hierosolymis profugi exierant habitauerunt in membris. Machoas in Osee

pro quo Aqla & symmachus cõcupiscẽtias interptan tur. Miletus ciuitas Asiæ de qua Ezechiel scribit. Ma niboth cuius meminit ezechiel dicẽs: usq; ad Aquã ma niboth: p quo Aqla lites: Symmachus iurgia uel con/ tradictões interptãtur. Moraschi unde fuit michæas ppheta. Est aũt uicus cõtra oriẽtem eleutheropoleos

Masagã regio moabitarũ iuxta Hieremiã. Mophat regio moabitarũ: sicut in Hieremia legimus posita est & su/ pra mestra. Maon regio moabitarũ iuxta Hieremiam.

Melchon idolum moabitarũ sicut scribit Hieremias.

Magedã ad cuius fines Matthæus euãgelista scripsit dim pueniss̃e: sed & marcus eiusdẽ recordat̃: nũc aũt regio dicit̃ maceda cõtra Ierasam.

MAld terra in q̃ habitauit Cain uertit̃ autẽ in salim: id est motũ siue fluctuationẽ Ni niue urbs Assyriorũ quã ædificauit assur egrediens de terra senaar. Est & alia usq; hodie ciuitas iudæorum noie Niniue in angulo Ara/ biæ: quã nũc corrupte Niniuẽ uocãt. Naaliel iuxta ar nonem castra filiorum isrl̃. Naabã qd̃ hebraice dici tur nebo mõs supra iordanẽ cõtra ierichã in terra moa bitarum: ubi Moyses mortuus est: & usq; hodie ostẽ/ dit̃ in sexto miliario urbis Esbus cõtra orientalẽ pla/ gã. Naboth ciuitas ruben filiorũ in regione gallad: cuius meminit Esaias cõtra in uisione moab: & Hiere/ mias. Est & eiusdẽ uiri uocabulũ Nabaã: q caã: & cæte ros uicos q circũerãt ex suo noie nũcupauit Naaboth sed & usq; hodie ostẽdit̃ locꝰ desertus. Naaba distãs a ciuitate esbus milibus octo cõtra orientalem plagã

Neger auster apud hebræos nageb dicit̃ qd̃ symma chus interpt̃at meridiẽ. Sciendum autem q; eadẽ pla ga apud hebræos tribus uocabulis appellat̃ Nageb themã darõ: qd̃ nos possumus austrum africum & me ridiẽ siue eurũ interptari. Nephẽdor qd̃ symmachus interpt̃at maritimã. Dor aũt oppidũ iã desertũ in no nomiliario cæsareæ pgẽtibus ptolomaidẽ. Naptho nomen fontis in tribu Beniamin. Naana ciuitas tri/ bus iudæ. Neelib in tribu iuda quæ uocat̃ uisibi in se ptimo miliario eleutheropoleos pgẽtibꝰ chebrõ. Ne plam in tribu iuda. Naarath ephraim & nunc est nao roth uilla iudæoꝝ in qnto miliario ezithus. Napher in tribu Manassæ. naalõ in tribu zabulõ ciuitas sepa ta leuitis. Nozeb in tribu neptali. Neela de hac alie/ nigenas zabulõ nõ ualuit expellere. Est hodieq; in re gione bathanea uiculꝰ noie ueila. Naba siue noba ad quã ascẽdit gedeõ urbs sacerdotibus sepata quã post/ ea legimus furore saulis submersam. Nemira ciuitas tribus Rubẽ in terra galaad est usq; hodie uicus gran dis. narama in regione bathanea. Namoch in re/ gione rama locus ubi sedit Dauid: & de hoc in libris hebraicarum quæstionum diximus. Nachon area na chon pro qua Aquila interprætatur area præpara/ ta. Naphat ciuitas unius principis salomonis. Neri ger & hãc extruxerũt in regione iudeæ samaritani qui de babylonia sunt p̃fecti. nazab quã cõdiderũt ænei in terra iudæa. nestarochi idolũ assyriorũ. Nemri cuius meminit Esaias in uisione cõtra moab: & Hiere/ mias: nũc aũt est uicus benamerim ad septẽtrionalez plagã zoara. nabeoth regio de q̃ scribit Esaias. na/ zareth unde & dñs noster saluator nazareus uocatus est: sz & nos apud ueteres q̃si p̃bronazarei dicebamꝰ quos nũc xp̃ianos uocãt. Est aũt usq; hodie i galilæa: uiculus cõtra regionem in qntodecimo eius miliario ad oriẽtalẽ plagã iuxta mõtẽ tabor noie lazora. naiz oppidum in quo filium uiduæ a mortuis dñs suscita/ uit: & usq; hodie in scdo miliario tabor mõtis ostẽdit̃ contra meridiem iuxta endor.

OReth ciuitas regni Mẽbroth de Ba/ bylone Olibana ciuitas principum Edom. Odolã diximus de hac & su pra cuius meminit Esaias. Ootho ubi scdo filii isrl̃ castrametati sunt e/ grediẽtes de sochoth iuxta desertum q̃ p̃fecti sũt de ægypto. Offer & hãc cepit iesus rege illius interfecto

Ooli ciuitas in tribu Asser. Ophramia ophra ducẽs ad terrã soal. Hucusq; p̃o breuem litterã legimus: ex/ inde p̃ extensum legamus elementum. On urbs in ægypto quæ Heapolis græce dicit̃: id est ciuitas solis quã ædificauerũt filii isrl̃: sicut septuaginta interptes arbitrãtur. Alioqn in hebraicis uoluminibus non ha bet̃: & recte siqdẽ anteq̃ Iacob ingredit̃ ægyptuz erat extincta iã ciuitas quæ & sacerdotem putipharem pa trem Asenoth habebat. Om mons: in quo mortuꝰ est Aarõ iuxta ciuitatẽ Petrã ubi usq; ad p̃sentem diez ostendit̃ rupes qua pcussa Moyses aquas ppꝰ dedit.

Oth in deserto castra filioꝝ isrl̃. Oia in tribu Asser.

Orã in tribu neptalim. Ophir unde sicut in regnoꝝ libris legimus aurum afferebat̃ salomoni. Fuit autem unus de posteris Haber noie. Ophir ex cuiꝰ stirpe ue nientes a fluuio Cophene usq; ad regionez indiæ quæ uocat̃ ieria habitasse refert iosephus: a quo puto & re gionem uocabulum consecutã. On ciuitas samariæ p̃ q̃ in Hebraico scriptum est Haim: qd̃ & Aqla & sym machus interpt̃atur inutile. Theodotion iniquitatem

Ocho ciuitas sacerdotalis. Ornaim urbs moabita/

rum ſicut in Hieremia ſcriptuꝫ eſt.

DVteus iuramenti quem fodit Abraã: id eſt Berſabe in regiõe geraritica di/ximus de hoc & ſupra Puteus uiſiõis in deſerto ad quẽ habitauit iſaac. Puteus iudicii uſq; in p̃ſentẽ diem in re/gione geraritica uocaꝯ aũt Berdã noĩe qđ latinæ dicitur puteus iudicii. Puteꝯ iuramẽti ubi iurauerũt iſaac & Abimelech uocaturq; oppidum Iſaac. Sũt autem & alii plures putei in ſanctis ſcripturis q hodieq; in geraritica regione & iuxta Aſcalonem demonſtrãtur.

BEtra ciuitas Arabiæ in terra Edom quæ cognominata eſt Iectabel & Aſſyris recem dicit. Robooth ciuitas Aſſyriorũ quã ædificauit Aſſur egrediens de terra ſenar & de hac in libris hebraicarum quæſtionum plenius dixi/mus. Roboth urbs alis iuxta fluuiuꝫ ubi erat rex edõ & uſq; hodie in p̃ſidium in regione gabalena & uicus grãdis q hoc uocabulo nũcupaꝯ. Rameſſe urbs quã ædificauerunt filii iſrl̃ in ægypto: olim aũt & uniuerſa ꝓuincia ſic uocabaꝯ: in q̃ habitauit Iacob una cum liberis ſuis. Roab ad quã tranſierunt exploratores q ab ieſu filio naue miſſi ſunt: & uſq; hodie uicus Roo/ba in q̃rto lapide ſitopoleos ſic uocaꝯ q & leuitis ſeparatus eſt. Refata in deſerto ubi filii iſrael caſtrame/tati ſunt. Raphidim locus in deſerto: iuxta montem Choreb: in quo de petra fluxere aquæ cognomina/tuſq; eſt tentatio: ubi & ieſus aduerſus amalech dimicat ꝓpe frau. Rathina in deſerto caſtra filiorum iſrl̃. Reminon phares filii iſrl̃ caſtrametati ſunt. Reſſa caſtra filiorũ iſrl̃. Ramoth in tribu gad ciuitas ſacerdotalis & fugitiuorum in terra galaditide. Nunc aũt eſt uicus in q̃todecimo miliario philadelphiæ cõtra orientẽ.

Rozem hoc eſt petra ciuitas Arabiæ in qua regnauit Raan: quẽ interfecerũt filii iſrl̃. Diciꝯ aũt ipe rex quo q; Madiã. Reminõ í tribu ſymeõis uel iudæ: hodieq; eſt uicus Reminõ iuxta Aeliã cõtra aq̃lonem in q̃todecimo eius miliario. Rogel nomen fontis in tribu Beniamin. Raba in tribu Bẽiamin ciuitas ſaulis: in ſextodecimo miliario ab Aelia ad ſeptẽtrionalem plagã contra Bethel: meminit huius Hieremias. Rezem in tribu Beniamin. Reminon petra. Remon in tribu ſymeonis uel zabulõ. Robooth in tribu Iſachar eſt uſq; hodie alia uilla Rebbo in finibus Eleuthero/poleos ad ſolis ortũ. Rethem in tribu Iſachar. Roob in tribu Aſſer ciuitas ſeparata leuitis. Rama in tribu Aſſer uſq; ad ciuitatem Mimitam tyriorum. Rama in tribu Neptalim apud nos unuꝫ nomen ſonare uidetur: apud hebræos diuerſis litteris ſcribunꝯ. Nomina uiculorum tribubus uariis aſſignãtur: quia cum apud nos unum nomen ſonare uideantur: apud hebræos diuerſis litteris ſcribunꝯ. Reethath in tribu neptalim. Rima quæ & Azimas ubi ſedit Abimelech ſicut in libro iudicum ſcriptum eſt quæ nunc appellaꝯ Rempus. Eſt autem in finibus Dioſpoleos: & a plæriſq; Arimathea diciꝯ. Renniath ad quam Dauid p̃/dæ ptem miſit. Rachel & ad hãc uero Dauid ſpoliorum ptem miſit. Remath galaad uilla trãs iordanẽ iuxta fluuium iacob diximus de hac ſupra. Rabbath ciuitas regni Amõ nũc philodelphia: cuius meminit Hieremias. Roos quã pertrãſiuit Dauid ꝓ quo aq̃la & ſymmachus interp̃tãtur aerem. Rogeli unde fuit Belzelei galliditis amicus Dauid. Raphaĩ uallis allophylorũ ad ſeptẽtrionalẽ plagã Hierm̃. Ramia/nã ciuitas regũ ſyriæ iuxta Damaſcũ. Reth hãc pculſit aſſa rex. Rathen ꝓ q̃ aq̃la interp̃taꝯ id eſt iuniperũ ſymmachus umbraculum

Remon huius meminit Eſaias in uiſiõe contra Moab

Reſeph ciuitas ſyriæ urbs aſſyriorũ in regiõe Thenã de q̃ in Eſaia ſcribiꝯ. Rebla in terra emath: unde uictor pharao adductũ ionathã trãſtulit ægyptũ. Rẽma mons in aſia ꝓ quo Aq̃la interp̃taꝯ mons emona ſymmachus in armenia. Eſt aũt & uilla rẽmuis in daroma. Porro in regnorũ libris. Romon domus dicitur idoli damaſceni. Reblata regio Babyloniorum uel urbs quã nũc antiochiã uocãt. Ramoleꝑ quo aq̃la interp̃taꝯ exaltabiꝯ. Scriptũ eſt in zacharia. Eſt aũt & alius locus in tribu Bẽiamin iuxta Bethleem ꝓ quo diciꝯ. Vox in rama audita eſt: de hoc in libris hebraicarũ quæſtionum plenius diciꝯ. Rinocor ueſtra ciuitas ægipti: cuius meminit Eſaias. Scienduꝫ aũt q̃ hoc uocabulũ in libris hebraicis nõ habeꝯ. Sed a ſeptuagita interp̃tibus ꝓpter noticiã loci additũ eſt: qđ í libris hebraicorũ noĩm diximus: hoc etiã nunc in litteris uideꝯ titulo p̃notãdũ apud hebræos tria uero eſſe ſcilicet hoc eſt ſamet & ſade & ſin. Quæ cuꝫ apud græcos & latinos ſono ſimili ꝓferãtur: in ſua ligua aliter atq; aliter reſonãt. Vnde accidit ut eadẽ noĩa apud nos diuerſuꝫ ſonare uideãtur & plus q̃ cætere litteræ hæc habeãt. Nõ eñ ex una ſed & tribus litteris loca & urbes & uiculi deſcribuntur.

SIdon urbs phœnicis inſignis olim cana/neorum ad aquilonem reſpiciens: & poſt ea regionis iudeæ: cecidit autem in ſorteꝫ tribus aſſer: ſed non eã poſſedit: quia hoſtes nunq̃ ualuit expellere. Senaar cãpus Babylonis

in quo turris extructa est. Vnde egressus Assur ædificauit Niniuem. Meminit huius loci Iosephus in primo antiquitatum libro ita scribens de cãpo qui in Babylonia regiõe uocatur senaar: Aeschines historicus: dicens quidã sacerdotum pro fugi de templo Emal. Iouis sacra rapientes in senaar cãpum Babylonis peruenere. Sichem & salem quæ latinæ & græca sichama uocata est ciuitas iacob nunc deserta. Ostenditur autem locus in suburbanis Neapoleos iuxta sepulchrũ ioseph: quã subuertit Abimelech: & seminauit salem: sicut in libro iudicum scriptum est. Postea uero instaurata est a Hieroboã ut regnorum narrat historia. Sita est in finibus Ephraim: sed & filius ermor appellatur sichen a quo & locus nomen acceperat. Fuit autẽ altera in monte Ephraim ciuitas fugitiuorum. Senaar unde fuit Amaphel: qui aduersus reges sodomorũ bellum gessit. Sodoma ciuitas impioruꝫ diuino igne consumpta iuxta mare mortuum. Sebomi & hæc ciuitas impiorum in æternos cineres dissoluta iuxta urbem sodomã. Sophera mons orientis in india: iuxta quem habitauerunt filii iectã: filii Heber: quos iosephus refert a confene flumine & indiæ regionibus usq; ad id locoruꝫ peruenisse: ubi appellabatur regio iera. sed & classis salomonis per trienniuꝫ hinc quædã commertia deportabat. Sora urbs iuxta sodomam quæ est segor & zora: de qua supra diximus. sane ciuitas antiqua inhabitauerunt Ozei gens ualida sup regionem sodomæ quã excidit Chodorlamogor. Seir mons in terra Edom: in qua habitauit esau in regione gabalena: quæ ex eo q̃ Esau pilosus esset & hispidus. seir: id est pilosi nomen accepit. In quibus locis prius habitauit Chorreus: queꝫ interfecit Chodorlamogor meminit montis seir & Esaias in diuisione Idumeæ. Salem ciuitas sichomorum quæ est sichen. sed & alia uilla ostenditur usq; ad præsentem diem iuxta Aeliã contra orientalẽ plagã hoc nomine: in octauo quoq; lapide a sintopoli in cãpo uicus salimias appellatur: Iosephus uero salẽ esse affirmat: in qua regnauit Melchisedech quæ postea dicta est salima: & ad extremuꝫ Hierosolyme nomen accepit. Sur ubi inuenit angelꝰ ancillã saræ Agar inter cades & Barach. Extenditꝫ autem desertum sur usq; mare rubrum quod ad confinia peruenit. Porro cades solitudo est super urbem petrã sed & scriptura desertum cades contra faciem ægipti extendi memorat: ad quod primum uenere hebræi rubro mari trãsuadato. Segor quod & Bala & Azoara una de qnq; ciuitatibꝰ sodomorum ad p̃ces Loth de incendio reseruata: quæ usq; nunc ostenditur: memi/

nit huius & Esaias in uisione contra Moab: de qua & supra diximus. Soene: id est tabernacula locꝰ in quo habitauit Iacob regressus Mesopotamiam qui lingua hebraica appellatur sodoc. Sodoch prima mansio filiorum israel in deserto postq̃ de ægipto sunt profecti anteq̃ mare rrã sirent rubrum. Sin desertum inter mare rubrum: & solitudinem sima. Nã a deserto sin filii israel uenerunt: & Raphidim & Araphidim in desertum sina iuxta montem syna: ubi Moyses tabulas legis accepit desertum autem sin idẽ dicit esse scriptura quod & cades: sed hoc iuxta hebræos. Cæterum in septuaginta interpretibus nõ habetur. Salmona castra filiorum isrl̃. Saphar mons in deserto castra filiorum isrl̃. Sartim ubi populus pollutus est fornicatione filiorum Moab. Est autem iuxta montem Phogor. Vnde & iesus exploratores ad inuestigãdã & noscẽdã terrã misit ierico. Sabama ciuitas Moab in terra Galaad: quæ cecidit in sortem tribus Ruben: & huius meminit Esaias in uisione contra Moab. Semia terminus iudeæ: & usq; hodie ostẽditur in septimo lapide ierici cõtra septẽtrionalem plagã uilla nomine Magdal semia: quod interpretatur turris semia. Selcha ciuitas regionis Og in regione bassanitide. Sephania terminus iudeæ ad solis ortum. sedala terminus iudeæ. semeron & hãc cepit iesus rege illius interfecto. Dicunt autem nunc pro ea sebaste uocari oppidum Palæstinæ: ubi sancti Iohãnis baptistæ reliquiæ conditæ sunt. Legimus in regnorum libris q̃ auri rex isrl̃ emerit ioptem semeron a quodã semora: & ædificauerit in uertice eius ciuitatem: quã ex nomine domini appellauit semeron. seyra & hãc cepit iesus filius Naue. selcha ciuitas in regione Bassanitide. sior locus contra faciem ægipti: sed & ostẽditur uilla nomine seior inter Aeliã & Eleutheropolim in tribu iuda: super hoc in libris hebraicarum quæstionum plenius diximus. Saoroth in tribu Ruben. super iordanem. Sacoth in tribu Gad super iordanem. saphan in tribu Gad super iordanem. sacharna in tribu iuda. samen in tribu iuda. saal in tribu iuda uel simeonis. siceleg quam Achis rex alienigenarum dedit ad habitãdum Duuid: est autem in Daroma sortis iudæ uel simeonis. susana in tribu iuda. salai in tribu iuda. saara uicus in finibus Eleutheropoleos contra septentrionem pergentibus Nicopolim quasi uero in decimo miliario in tribu Dã siue iuda. socho in tribu iuda. sunt autem usq; hodie uiculi duo pergentibꝰ Aeliã de Eleutheropoli in nono miliario uiæ publicæ imis in monte: & alter in campo positus: qui so/

choth nuncupātur. Saraim in tribu iuda. Semain in tribu iuda. Saphir uilla in montanis sita inter Eleutheropolim & Ascalonem in tribu iuda. Sotho de q̄ supra dictum est. Dicunt autem samaritani qui de babylone ꝓfecti sunt hūc uiculum condidisse. Seacha in tribu iuda. Seso in tribu Ephraim in quo loco arca testamenti mansit & tabernaculum dñi usq; ad tēpora samuelis. Est autem in decimo miliario neapoleos in regione Athabitana. sed & iudæ patriarchæ filium selon appellatum legimus. Secheu in tribu manassæ ciuitas sacerdotalis est fugitiuorum in monte Ephraim ubi sepelierunt ossa Ioseph. de qua & supra diximus. Sames. id est fons in tribu Beniamin pro quo Aquila interpretat fontem solis. Semri in tribu Beniamin. Sela in tribu Beniamin. Sabeæ in tribu symeon. Sarith terminus Zabulon. Samis ꝓ quo Aquila & symmachus transtulerunt solis. Semron in tribu zabulon. Sulem in tribu isachar & usq; hodie mons ostenditur nomine sule in quinto miliario Thabor montis contra australem plagā. Seon siue soen in tribu isachar hodieq; ostēditur uilla iuxta mōtem Thabor. sia sima terminus isachar. son tribu asser. sinam quercus pertinens ad tribum Neptalim. soreth in tribu Dā. ubi sampson fuisse legimus iuxta estaol de qua supra diximus. sames in tribu Dan. de qua & supra memoriam feci sub nomine Bethsamus salab in tribu Dan usq; hodie grandis uicus ostenditur in finibus sebastenis nomine sabala. sepheth cananæorum locus. sorotha quo confugit iudex A hoc diximus autem supra de seyra. simoreb quod Aquila interpretatur oreb. sehnon mons quem conscendit Abimelech aduersus sethimam dimicans sephima ꝓ quo Aquila & symmachus interpretantur aquilonem. sorech nomen torrentis de quo loco fuit Dalida illa sampsonis. sed & usq; hodie ad septentrionalem plagā Eleutheropoleos uicus ostendit nomine Caphar. soreth iuxta uillā sacra unde fuit sampson. sophim mons Ephraim in loco aramathan. salisa quā saul trāsiit. senan nomen petræ. saalim uilla quā pertrāsiit saul in finibus Eleutheropoleos cōtra occidentem septem ab ea milibus distans. sciph ubi samuel inuenit salem. sabin ubi saul probatꝰ est sunā unde fuit mulier sunamitis. est autem usq; hodie in finibus sebaste in regione atrabitena uocabulo sauim. sophamoth ad quem locum misit Dauid. seyrar nomen putei a quo ioab fecit reuerti principez exercitus Abner. soba cuius regem percussit Dauid. sarthā quæ est ad radices iezrael. sophera quæ est in sophir. unde ueniebāt naues salomōis. de qua supra diximus. Est autem mons orientis pertinens ad indiæ regionem. Sarara ciuitas pergentibus Edom. Saba ciuitas regalis æthiopiæ quā iosephus & cābyse regi meron cognominatam ex sororibus uocabulo refert Sela ubi percussus est ioas. Sapharnā de quibus locis assyrii trāsmigrātes habitauerunt in samaria & ab ipis samaritanorum gens sumpsit exordiuz meminit & horum Esaias. Sademoth ubi Ozias rex idolorū signa combussit. Sarepta ciuitas sydoniorum in uia publica sita. ubi habitauit quondā Helias. Sarā cuius & Esaias meminit dicens in paludes uersus est. Saron usq; in p̄sentem autem diem regio inter montem Thabor & stagnum tyberiadis sizonas appellat. sed & a cæsarea palæstinæ usq; ad oppidum ioppe omnis terra quæ cernitur dicit sazonas. Sephela sicut scribit Esaias pro quo Aquila campestrem. symmachus uallem interꝑtatur usq; hodie omnis regio iuxta eleutheropolim cāpestris & plana quæ uergit ad Aquilonem & occidentem cephela dicitur. Senaar ꝓ quo Aquila semina. symmachus interpretatur uberem meminit huius & Micheas propheta. Sadrach terra damasci legimus in Zacharia samaria quæ nūc sebastis dicitur. Syon mons urbis Hierusalem. Samaria ciuitas regalis in israel quæ nunc sebaste dicitur. sed & omnis regio quæ fuit circa eā a ciuitate quondā nomē acceperat. Sotyrus metropolis phœnicis in tribu neptalim. Soane ciuitas thebaidis sicut scribit Ezechiel Sabarim inter Damascum & emath: sicut scribit ezechiel. Sais ciuitas ægipti: cuius meminit Ezechiela qua & sarthes pagas. Sadala terminus iudæ: sicut scribit Ezechiel. Sarisa ꝓ quo Aquila interꝑtat trien nalem: meminit huius Hieremias. Sichar ante neapolim iuxta agrum quē dedit Iacobo filio suo Ioseph In quo dñs noster atq; saluator scd'm euāgeliū samaritanæ mulieri ad putem loquitur ubi nunc ædes fabricata est.

Igris fluuius de paradyso exiens iuxta scripturæ fidez pergensq; contra assyrios: & post multos circūitus ut uult Iosephus in mare rubrū effluēs uocat autem hoc nomine propter uelocitatem instar bestiæ nimia pernicitate currētis. Therebinthus in sichimiis sub qua abscōdit Iacob idola iuxta Neapolim. Thabath ubi pugnatum est aduersus Madian. Thobterā in qua habitauit iepte. Thopher in ualle filiorum Emon: ubi populus israel gētium simulachra ueneratur. Est

autem locus in suburbanis Hierusalem. Thanis ciui tas sicut Esaias & Ezechiel scribunt: in hac habitaue/ runt qui ob metum babyloniorum cum Hieremia fu/ gerũt. Traconitus regio siue ithuria: cuius tetrarches fuit Philippus iuxta euãgelium Luce diximus de hac & supra. Est autem trãs bosdrã arabiæ ciuitatez in de serto cõtra australem plagã quasi ad Damascum re/ spiciens. Hucusq; per t. simplicem litterã legimus. Ve/ rũ qm̃ quæ sequunt apud hebræos non exthet: sz ex thau scz scribunt cum aspiratione legere debemus. Thomã in regio principuz Edom in terra gebalitica cathemã filio Elifaz filii Esau sortita uocabulũ: sz usq; hodie est uilla nomine themã distãs ab urbe Petra quingq; milibus ubi est romanorũ militum p̃sidium. sz & de quo loco fuit Elifaz rex themanorũ unus quoq; filiorum ismael appellabatur themã. Sciendum autẽ q; omnis australis regio hebraice themã dicit. Thã/ nan ubi oues totondit iudas. ostendit hodie grandis uicus in finibus Diospoleos euntibus Aeliaz in tribu Dã siue iudæ. Thãnia ciuitas alia principum Edom sed & concubina Elifaz filii esau thãnia appellata est quæ pepit ei Amalech: unde Amalechitæ. Thaphol locus in deserto trãs iordanẽ: in quo Deuteronomiũ scripsit Moyses contra ierico. Thath castra filiorum isr̃l. Thara castra filiorum isr̃l Thaphu in tribu iuda ciuitas quã expugnauit iesus rege illius interfecto di/ ximus & supra de termino Palæstinæ & ægipti quæ ap pellat Bethaphu. Thanath ciuitas: quã expugnauit iesus rege illius interfecto. Fuit autem in tribu Manas seperata leuitis: & nunc in quarto miliario oppidi legionis hoc nomine uicus ostendit. Thenath in tri bu ioseph: hodieq; uilla est thena in decimo miliario neapoleos contra orientem descendentibus iordanẽ Thaphiphur in tribu ioseph. Thaphut in tribu ma nasse. Theto usq; hodie iuxta desertum ciuitas Aeliæ uicus ostendit: unde & Amos p̃pheta fuit. Thersa & hãc cum rege suo cepit iesus. Therma in tribu Benia min. Thola in tribu iuda siue symeonis: thabor ter/ minus zabulon. Est autem mons in medio galileæ cã po mira rotunditate sublimis distãs a diocæsarea de/ cem milibus contra orientalem plagã: q confiniuz in ter tribum isachar & Neptalim fuit. thalca in tribu symeõ nũc uicus grãdis iudæorũ dicit thala: q̃si in sex todecimo miliario eleutheropoleos contra orientalẽ plagã. thãnasara ciuitas iesu filii Nauæ in mõte sita: de q̃ & supra sub noie thãne diximus: in qua usq; in p̃ sentẽ diẽ sepulchrũ magnũ ostẽdit in tribu Dã. thaa nac ciuitas iuxta quã Delbora aduersus sisarã dimica uit in tribu Manassæ sepata leuitis quã tenere nõ po/ tuit pristinis custodibus neq̃q̃ eleuatis. Est autẽ uilla nũc pgrãdis: distãs e legione milibus tribus. thebes urbs: quã cũ oppugnaret abimelech fragmine molæ ictus interiit. Est aũt usq; hodie uicus noie thebes in fi nibus neapoleos pgentibo sinthopoli q̃si in tertio de cimo eius lapide. thãnata posuimus: & supra thãna in tribu iuda. thalamuge locus i quo abner misit ad Dauid. Sed sciendũ q̃p hoc uerbo aquila interptatur extemplo. Symmachus p̃ semetipo. thaath iuxta Ga laad. thanusa terminus regni salomõis. theremoth quã ædificauit salomon. Est in deserto cuius in libris hebraicarum quæstionum mentionem plenius feci/ mus. tharsis: unde auruz afferebat salomoni hãc pu tat iosephus tharsum urbem esse Ciliciæ. Porro iuxta ezechielẽ p̃phetã Cartago sentit. Siqdem in eo loco ubi scd̃m septuaginta interptes legimus Carthaginẽ in hebræo habemus tharsis scriptũ. Nõnulli indiã pu tauerũt: & de hoc tã in libro æp̃laz quas ad Marcellã scripsimus: q̃p in libro hebraicarũ quæstionũ plenius dictũ est. tassa ubi assa rex isr̃l fuit. tharsilla vñ fuit Manee z usq; hodie est uicus samaritanorũ in regione bathanea quæ tharsilla dicit. thesba: unde ortus est Helias p̃pheta thesbytes. themã iuxta Ezechielẽ ciui tas idumeæ. Porro Esaias in uisione ponit eã arabiæ. Meminit huius & Hieremias. Abdias aũt scribit ciuita tem Esau. Sed & unus filiorum themã appellabatur sicut supra diximus. tharchat quã in terra iudeæ euei condidere. thalassar regio syriæ. thogorina: legi/ mus in Ezechiele. thaphet legimus in Hieremia aia/ nithaphet. Est autem in suburbanis Aeliæ usq; hodie locus qui sic uocatur iuxta piscinã Fullonis: & agrum acheldemac.

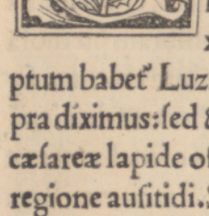

R chaldeorum: ubi mortuus est arã frater abrahæ: cuius hodieq; sicut io sephus refert tumulus ostenditur: & supra hoc q̃d uobis uideat in libris hebraicarum quæstionum pleni9 di ximus. Vlamãs p̃ quo i Hebræo scri/ ptum habet Luza. Eadẽ est aũt quæ erbethel sicut su/ pra diximus: sed & q̃dã uilla Vbbamã in duodecimo cæsareæ lapide ostẽdit cõtra solis ortũ. Vñ fuit iob in regione ausitidi. Sz & uero unus de posteris Esau Vs appellabat. De quo i libris hebraicaz q̃nũ dixim9.

Soopon regio principũ edom quæ nũc uocat gebalena. Zib in tribu iuda. Zo ab ciuitas amorræorum sita in mõte ar none: de quo scriptum est p̃pterea in li

bro bellorum dñi ioab inflāmauit & torrens arnon. Zephrona terminus iudeæ ad septētrionez. Zaleth uallis iareth in parte deserti. Ziph in tribu iuda. Za nohua in tribu iuda usq; hodie in finibus Eleuthero/ poleos aeliā pergentibus uilla ianua nuncupat. Zif in octauo miliario chebron usq; hodie uicus ostendit ubi absconditus est Dauid. Fuit autem tribus iudæ in daroma in finibus eleutheropoleos. Ziph mōs squa lidus uel caligās siue nebulosus iuxta ziphi: quo sedit Dauid ppe chermellā quæ in scripturis carmellus ap pellat: uicus hodieq; iudæorum: unde fuit Nabal car mellus: sed & unus de posteris caleph dictus est ziph lege paralipomenon. Zogora in Hieremia ciuitas moabitarum: hæc est quæ nūc uocat zoara siue segor una de qnq; ciuitatibus sodomorū. Zeb ciuitas amā hodieq; uilla ostēdit in qntodecimo lapide philadel phiæ cōtra occidētem: de qua scribit Hieremias. Zo leth nomen lapidis ubi adomas immolauit uictimas iuxta fontem rogel.

¶ Epistola sub nomine Paulæ & Eustochii ad Mar/ cellā hortatoria: ut urbe secedēs migret in iudæā: ubi ciuitatem sanctā Gierusalem & bethleemiticū rus mi ris effert pconiis mistera in illis recen sens & ab impu gnatione defendēs. ad extremum cuncta sancta pegri nationis loca p iudæā breui epilogo concludēs: quæ ex stili elegantia Hieronymi esse coniicitur.

Epi. LIX

A Ensurā charitas non habet: & impa tientia ne scit modum: & desideriuz non sustinet. Vnde & nos oblitæ ui riumnostrarum: & non quid possi/ mus: sed quid uelimꝰtm̄ cogitantes magistrum cupimus docere discipu læ: & ut est uulgare puerbium sus artium reptricem. Tu quæ primaz scintillā nostro fomiti subiecisti: quæ ad hoc studium nos & sermone hortata es & exēplo: & quasi gallina cōgregasti sub alas pullos tuos: Nūc nos libere ab sq; matre uolitare patiaris: & accipitris pauere formidinem? & ad omnem umbram p̄teruolā tium auium formidare? Igit quod solum absentes fa/ cere possumus querulas fundimus p̄ces: & desideriū nostrum non tā fletibus q̄ eiulatibus contestamur: ut Marcellā nostrā nobis reddas: & illam mitem: illam suauem: illā omni melle & dulcedine dulciorem: nō patiaris apud eas esse rigidā: & tristem rugare frontē quas affabilitate sua ad simile uitæ studium puocauit Certe si sunt meliora quæ poscimus: non est impudēs desiderium. Si cunctæ scripturarum uoces nostræ sen tentiæ congruūt: nō facimus audacter ad ea te puocā tes: ad quæ tu nos sæpissime cohortata es. Prima dei uox ad Abraā. Exi inquit de terra tua: & de cognatio/ Gen.12 ne tua: & uade in terrā quā monstrauero tibi. Iubetur patriarchæ ad quem primum de xp̄o facta est repro/ missio: ut relinquat chaldæos: relinquat confusionis urbem: & Robooth: id est latitudinem eius relinquat campum Senaar: in quo superbiæ eiusq; ad cœlū ere/ cta turris est: & post fluctus huius sæculi post flumina sup quæ sederunt sancti & fleuerunt cum recordaren/ tur syō: post gurgitem grauem cobar: de quo ezechiel capillo uerticis subleuatus Hierusalem usq; transferf Ezec.8 ubi habitet terram repromissionis quæ non rigatur ut ægiptus deorsum: sed desursum: nec facit olera lāguē tium cibos: sed temporaneum & serotinum de cœlo expectat imbrem. Hæc terra montuosa & in sublimi si ta quātum a delitiis sæculi uacat: tantum maiores ha bet delitias spirītales. Deniq; & Maria mater domini post q̄ ad eam angeli facta ē p̄missio: & uterū suum in Luc.1 tellexit esse domum dei: derelictis cāpestribus ad mō/ tana prexit. De hac urbe allophylo quondam hoste superato: & diabolicæ percussa frōtis audacia: posq̄ ille in faciem corruit: exultantium animarum turba p̄cessit: & concinens chorus decem miliuz Dauid no stri uictoriam p̄dicauit. In hac angelus gladiuz tenēs & totam impietatis deuastans urbem: in Orne iebu/ Iudā seorum regis area templum domini designauit iā tūc significās ecclesiam xp̄i non israel: sed in gentibus cō surgentem. Recurre ad Genesim & Melchisedech: re Gēn.14 gem Salem huius principem inuenies ciuitatis quiā tunc in typo xp̄i panem & uinum obtulit: & mysteriū xp̄ianum in saluatoris sanguine & corpore dedicauit Tacita forsitan mēte reprehēdes: cur non sequamur B ordinem scripturarum sed passim: & ut quicquid ob/ uiam uenerit: turbidus sermo perstringet: & in princi pio testatæ sumus dilectionem ordinem non habere: & impatientiam nescire mensuram. Vnde & in canti co canticorum quasi difficile p̄cipit, Ordinate in me Cā. charitatem & nunc eadem dicimus: nos non adula/ tione uel ignoratione: sed affectu labi. Deniq; ut mul to ordinatius aliquid p̄feramus: antiquiora repeten/ da sunt. In hac urbe immo in hoc tūc loco & habitat se dicitur & mortuus eē Adam. Vnde & locus in quo crucifixus est dominus noster. Caluaria appellatur. scilicet q; ibi sit antiqui hominis Caluaria condita: ut secundus Adam & sanguis Christi de cruce stillans: primi Adaz & iacentis prothoplasti peccata dilueret Et tunc sermo ille apostoli compleatur. Exurge q dor

mis:& exurge a mortuis:& illuminabit te xp̃us. Quã/tos hæc urbs ꝓphetas quãtos emiserit sanctos uiros: longum est recensere totum misterium nostrum istius ꝓuinciæ:urbisq; uernaculum est. In tribus nominibus trinitatis demonstrat fidem. Iebus & Salem & Hieru/salem appellatur. Primum nomen calcata scd'm pax tenium uisio pacis. Paulatiz quippe perueniemus ad finem:& post conculcationem ad pacis uisionem eri gimur ex qua pace Salomon:id est pacificus in eo na tus est:& factus est in pace locus eius. Et in figura xp̃i sub ethimologia urbis dñs dominantium & rex regũ nomen accepit. Quid referemus de Dauid& tota ꝓge nie eius quæ in hac ciuitate regnauit q̃to em̃ iudæa cæ teris ꝓuinciis:tanto hæc urbs cuncta sublimior est iu/dæa. Et ut coactius differamus totius ꝓuinciæ gloria Metropoli uindicat'. & quicquid i membris laudis est omne refertur ad caput. Iamdudum te cupientem in uerba prumpere ipsi litterarum apices sentiunt:& ue/nientem contra charta intelligit quæstionem. Respõ debis quippe & dices. Hoc olim fuisse quando dilexit dñs portas syõ super omnia tabernacula iacob:& fue runt fundamenta eius in mõtibus sanctis:licet & hæc possint altius interp̃tari. Post q̃ uero consurgentis do mini uox illa ptonuit. Relinquet' uobis dom9 uestra Mat.23. deserta:& ruinã eius ꝓphetauit dicens. Hierusalẽ hie/ Luce.13. rusalez quæ occidis ꝓphetas & lapidas eos q ad te miſ sisunt:quotiens uolui cõgregare filios tuos:sicut gal lina cõgregat pullos suos sub alis:& noluisti. Ecce di mittet' uobis domus uestra deserta:& post q̃ ueluz tẽ pli scissum est:& circundata ab exercitu Hierusalez & dñico cruore uiolata tunc ab ea etiam angelorum p̃si Cdia & xp̃i gratiam recessisse. Deniq; etiam iosephum q uernaculis scriptor est iudæoruz asserere dicit'. Illo tẽ pore quo crucifixus est dñs:ex abditis templi uirtutuz cœlestium erupisse uocem dicentiũ. Transmigremus ex his sedibus ex quibus & aliis apparet: ubi abunda/uit gratia ibi superabũdasse peccatum:& post q̃ audie Act.2. runt apostoli. Euntes docete omnes gentes. Et ipsi a/Act.13. postoli dixerunt. Oportebat quidem uobis primum annunciare uerbum dei:quoniam autem noluistis ec ce transimus ad gentes:tunc omne sacramentum iu/dez:& antiquam domini familiarem per apostolos in nationes fuisse translatam ualida quidem quæstio & quæ posset etiam eos qui scripturarum aliquid atti gerunt concutere. sed per facile soluit'. Nunc̃ eam fle ret dñs corruentem nisi diligeret. Fleuit & Lazarum: quia amabat eum:Et hoc tamen prima fronte cogno scito non loci sed hominum fuisse peccatum uerũ qa interfectio populi captiuitas ciuitatis est ꝓpterea urbẽ deletam ut populus puniretur. Ideo templum subru/ptum. ut typicæ historiæ tollerent'. Cæterum quantuz ad locum pertinet p.p fectus temporuz multo nũc an gustior est q̃ ante fuit. Venerabant' quondam iudæi sancta sanctorum quia ibi erant Cherubin: & ꝓpicia/torium & arca testamenti manna uirga aaron & alta re aureum. nonne tibi uenerabilius uidet' sepulchruz domini. Quod quotiens cunq; ingredimur totiens ia/cere in syndone cernimus Saluatorem & paululũ ibi dem commorantes rursum uidemus angelum sedere ad pedes eius & caput sudario cõuolutum cuius sepul chri gloria multo ante q̃ excideretur a ioseph scimus Esaiæ uaticinio ꝓphetatum dicẽtis. Et erit requies ei9 honor qd' scilicet sepulturæ domini locus esset ab ho mine honorãdus. Sed dicis quomodo in Apocalipsi Iohannis legimus. Et occidit illos. Haud dubium qn Apo. 11. ꝓphetas bestia quæ ascendit ex abysso & corpora eoz iacebunt in plateis ciuitatis magnæ quæ uocat' spirita liter sodoma & ægiptus ubi & dominus eorum cruci/fixus est. Sic em̃ ait. Ciuitas magna in qua crucifix9 est dñs nulla est alia nisi Hierlm. Vbi aũt crucifixus ẽ do minus spiritaliter sodoma appellat' & ægipt9. Ergo Hierusalẽ sodoma est & ægiptus:in qua crucifixus est dñs. Scire te uolumus omnem sanctam scripturã non D posse sibi esse contrariam. & maxime unum aduersuz se non discrepare librum & ut plus adiiciamus eundẽ eiusdemq; libri locum in apocalipsi de qua nunc testi monium ꝓtulisti ante decem circiter uersiculos scribi tur. Surge & metire templum dei. & altare & adoran ubi supra tes in eo. Atrium autem quod est foris templum eiice foras. & ne metiaris illud quoniam datum est genti/bus & ciuitatem sanctam calcabunt mẽsibus quadra/ginta duobus. Si em̃ apocalipsis multo post passionẽ domini scripta est a Iohanne & in ea Hierusalem san/cta ciuitas appellatur quomodo rursum spiritaliter so doma uocatur & ægiptus nec statim potes dicere san/ctam dici Hierusalem cœlestem quæ futura est& sodo mam quæ corruit appellari quia de futura dicitur q̃ bestia quæ ascẽsura est de abysso faciet aduersus duos prophetas bellum & uincet illos & occidet & corpo ra eorum iacebunt in platea ciuitatis magnæ de qua ciuitate & in fine eiusdem libri scribitur. & ciuitas in quadro posita est & longitudo eius & latitudo tanta est quanta & altitudo & mensus est ciuitatem de arũ/dine aurea pes stadia duodecim milia longitudo et latitudo & altitudo eius æqualia sunt. & mensus est muros eius. cxliiii. cubitorum mensurã hominis quæ

est angeli & erat structura muri eius ex lapide iaspide ipa uero ciuitas auro mūdo &c. Vbi quadrum est nec longitudo nec latitudo appellari pōt. Et quæ est ista mensura: ut tāta sint lōgitudo: et latitudo & altitudo eius et muri de lapide iaspide: & tota ciuitas de auro mundo & fundamenta et plateæ eiꝰ de lapidibꝰ ꝑcios is: &. xii. portæ fulgentis margaritis. Cū ergo hæc nō possint carnaliter accipi (absurdūqppe est p. xii. milia stadiorū tantā ciuitatis longitudinē & latitudinē quā tam & altitudinem ꝑdicari) Spiritaliter intelligenda sunt singula et ciuitas magna quā uidelicet prius ædificauit Cain et noiauit eā ex uocabulo filii sui hic mūdus intelligēdus est quem accusator fratrū suorū diabolus et fratricida Cain periturus extruxit uitiis scelerib⁹ cōdidit iniqtate cōpleuit quæ spiritaliter appellat sodoma: et ægiptus. De qua sodoma scribit. Resti tuet sodoma in antiquū q̄ scilꝫ ita restituēdus sit mūdus: ut ante fuit. Nec em̄ possum⁹ credere rursum ædificādā sodomā et cæteras Gomorrā scilꝫ et Adamā et E seboim: sed in ꝑpetuos cineres relinquēdas. Aegiptū aūt nunq̄ ꝓ hierl'm legimus: sed semꝑ hoc mūdo. et qa longū est de scripturis innumerabilia exempla cōgerere unū restimoniuꝫ ꝓferamus ubi manifestissime mūdus hic ægiptus appellat. In æpl'a catholica iudas Iud'. 1. apostoli frater iacobi scribit dicens. Cōmonere autē uos uolo sciēs semel oia: qm̄ iesus populum de terra ægipti saluans scd'o eos q non crediderunt ꝑdidit: et ne putares de iesu dici filio Naue statim sequit' angelos uero q non seruauerūt suū principatū: sed dereliquerunt suū domicilium in iudiciū magni dei uinculis æternis sub caligine reseruauit et ut credas ubicūq̄ simul ægiptus et sodoma et Gomorra nominant' nō loca sed mundū hunc interꝑtari statim subiūgit exemplū sicut sodoma et gomorra et finitimæ ciuitates. Similiter modo ex fornicatæ: et abeūtes post carnem alterā factæ sunt exemplū æterni pœnā sustinentes. Et qd necesse est plura conqrere: cū post passionē & resurre/ Mat. 27. ctionē dñi Matthæus euāgelista commemoret: & petræ scissæ sunt: & sepulchra aperta. & plurima corpora dormientiū sanctorū surrexerunt & redeūtes de sepulchris post resurrectionē suā ingressi sunt sanctā ciuitatē: & apparuerūt multis. Nec statim hierosolymā cœlestis sicut plærīq̄ ridicule arbitrant': i hoc loco intelligit'. cū signū nullū esse potuerit apud hoīes dñi resurgētis: si corpa sctōrū in cœlesti hierl'ꝫ uisa sunt. Cū ergo & euāgelistæ & oēs scripturæ hierosolymam sanctā noient ciuitatē: & psalmista ꝑcipiat: ut adoremus ꝑs. 13. in loco ubi steterunt pedes eius: ne patiaris audire appellare eā sodomā & ægiptū: p quā dñs iurare uetat: quia sit ciuitas magni regis maledictā terrā nomināt q̄ cruorē dñi hauserit: & quō benedicta loca putāt: in quibus petrus & paulus xp̄iani exercitus duces sanguinē fudere ꝓ xp̄o. Si seruorū & hoīm glorioſa ꝓfessio ē cur dñi & dei non sit' glorioſa confessio. Et martyrum F ubiq̄ sepulchra ueneramur. Et sanctā fauillam oculis apponētes si liceat etiā ore cōtingimus: & monumentū in quo dñs conditus est qdā æstimāt negligendum Si nobis nō credimus: credamus saltem diabolo & angelis eius q quotiens cūq̄ ante illud de obsessis corporibus expellunt': quasi in cōspectu tribunalis xp̄i stantes cōtremiscunt rugiūt & se dolēt crucifixisse quemtimeant si post passionem xp̄i (ut scelerata uox cōcrepat) hic detestabilis locus est: qd sibi uoluerit Paulus hierosolymā festinare: ut ibi faceret penthecostē. Quine tinentibus se locutus est: dicens. Quid facitis flētes & Actus cōturbātes cor meū. Ego em̄ non solū ligari sed mori in hierl'm paratus sum ꝓ noie dñi iesu. Qui cæteri sancti & illustres uiri quorū uota & oblationes post ꝑdicationem xp̄i ad fratres q erāt hierosolymis deferebātur. Longū est nūc ab ascēsu dñi usq̄ ad ꝑsentē diem p singulas ætates currere qui eꝓrū q martyrum q elo quentiū in doctrina ecclīastica uirorū uenerint hierosolymā putātes minus se religiōis minus habere sciētiæ nec summa ut dicit' manuū accepisse uirtutuꝫ: nisi in illis xp̄m adorassent locis: de qbus primū euāgeliū de patibulo coruscauerat. Certe etiā si ꝑclarus orator reꝑhendendū nescio quē putat q̄ litteras græcas non Athenis sed Libye latinas non Romæ: sed in Sicilia didicerat q̄ uidelicet unaquæq̄ ꝓuincia habeat aliqd ꝓprium qd' alia æque habere non possit: cur nos putamus absq̄ Athenis nostris quenq̄ ad studiorum fastigia puenisse. Nec hoc dicimus q̄ renuamus regnū dei intra nos esse: & sanctos uiros etiā eē in cæteris regionibus: sed q̄ hoc asseramus uel maxime eos qui in toto orbe sunt primi. huc pariter cōgregari ad quæ nos loca non ut primi: sed ut extremi uenimus ut primos in eis omnium gentium cerneremus. Certe flos quidā & ꝑciosissimus lapis inter ecclesiastica ornamēta monachorum: & uirginum chorus est. Quicunq̄ in gallia fuerit primus huc ꝓperat. Diuisus ab orbe nostro britannus: si in religione ꝓcesserit occiduo sole dimisso quærit locum fama sibi tm̄ & scripturarum relatione cognitum. Quid referam⁹ Armenios: quid persas quid indiæ & Aethiopum populos ipamq̄ iuxta ægyptum fertilem monachorum Pontum & Capadociā Syriā. Celen: & Mesopotamiā cunctaq̄ oriētis exami

nas Quæ iuxta saluatoris eloquium dicentis. Vbicūq; fuerit corpus illuc congregabunt aquilæ. Cucurrunt ad hæc loca: & diuersarum nobis uirtutum specimen ostendūt. Vox quidē dissona: sed una religio tot psalentiū chori quot gētium diuersitates. Inter hæc quæ uel prima in xp̄ianis uirtus est: nihil arrogare sibi de continentia supercilii humilitatis inter omnes potentior est. Quicūq; nouissimus fuerit hic primus putatur In ueste nulla discretio nulla admiratio. Vtcūq; placuerit incedere nec detractionis est nunc laudis. Ieiunia quoq; neminē subleuāt nec deferunt inediæ nec moderata saturitas cōdemnat suo dño stat unusq;sq; aut cadit. Nemo iudicat alterū ne a dño iudicetur. Et qd in plærisq; puiciis familiaritate est: ut genuino dēte se lacerent hic penitus non habet. Procul luxuria: procul uoluptas: tanta in ip̄a urbe orationum loca: ut adeo pgrāda dies sufficere non possit. Verum ut ad illulā xp̄i & Mariæ diuersorium ueniamus (Plus em̄ laudat unusq;sq; qd possidet) quo sermone: qua uoce speluncā tibi possumus saluatoris exponere. Et illud p̄sepe in quo infantulus uagiit: silentio magis q̄ infirmo sermone honorandū est: ubi sunt latæ porticus. Vbi aurata laquearia. Vbi domus miserorum pœnis: & damnatorum labore uestitæ. Vbi instar palatii opibus priuatorum extructæ basilicæ. Vt uile corpusculū hois p̄cioso in ambulet & q̄si mundo quicq; possit esse ornatius tecta magis sua uelint aspicere q̄ cœlū. Ecce in hoc paruo terræ foramine cœlorum cōditor natus est: hic inuolutus pānis hic uisus a pastoribus: hic demonstratus a stella: hic adoratus a magis. Et hic puto locus sanctior ē Tarpeia rupe: quæ de cœlo sæpio fulminata ostendit q̄ dño displiceret. Lege Apocalyp̄sim Iohānis: & qd de muliere purpurata & scripta in eius fronte blasphemia septem montibus aquis mulieris & babylonis cantet exitu continere. Exite inqt dominus de illa populus meus: & ne participes sitis delictorū eius: & de plagis eius non accipiatis. Ad Hieremiam quoq; regrediens scriptum pariter attēdite. Fugite de medio Babylonis & saluate unusquisq; animā suā. Cecidit em̄ cecidit babylon magna: & facta ē habitatio dæmonum. & custodia spūs immundi. Est qui dē ibi sancta ecclesia sunt trophea apostolorū: & martyrum est xp̄i uera confessio est ab apostolo p̄dicata fides: & gētilitate calcata in sublime se quotidie erigēs uocabulū xp̄ianū: sed ip̄a ambitio potentia magnitudo urbis uideri & uidere: salutari & salutare: laudare & detrahere uel audire uel ploq. Et tātā frequētiā hominū salē inuitū uidere apposito monachoꝝ & qete aliena sunt. Aut em̄ uidemus uenientes ad nos: & silentiū p̄dimus: aut non uidemus: & supbiæ arguimur. Interdūq; ut uisitātibus reddamus uicem: ad supbas fores p̄gimus: & inter linguas rodentiū ministroruꝫ postes ingredimur auratos. In xp̄i uero ut supra diximus uillula tota rusticitas: & extra psalmos silentium est. Quocūq; te ueteris arator stiuam tenens alleluia decantat. Sudans messor psalmis se aduocat: & curuata attondēs uitē falce uinitor aliqd Dauiticū canit. Hæc sunt in hac p̄uincia carmina: hæ ut uulgo dicit amatoriæ cātiones. Is pastorū sibulus hæc arma culturæ. Verū qd agamus nec qd deceat cogitātes solū qd cupimus hoc uidemus. O qñ illud tp̄s aduenier cū angelus nunciū apportet. Marcellā nostram ad palæstinæ littus appulsam: & totī monachorum chori tota uirginū agmina cōcrepabūt. Obuiā iā iāq; gestimus occurrere: & nō expectato uehiculo cōcitū pedibꝫ ferre corpus tenebimus manus ora cernemus: & a desiderato uix auellemur amplexu. Ergo ne erit illa dies qñ nobis liceat spelūcā saluatoris intrare. In sepulchro dñi flere cū sorore flere cū matre. Crucis demum lābere lignū & in oliueti mōte cum ascēdente dño uoto & aio subleuari uidere exire Lazarū fasciis colligatū & fluē te iordanis ad lauachrū dñi puriora. Inde ad pastoꝝ caulas p̄gere. in Dauid orare Mausoleo. Amos p̄phetā etiā nūc buccina pastorali in sua p̄spicere rupe clāgētē. Ad Abraā Isaac & Iacob. Trium quoq; illustriū fœminarū uel tabernacula p̄perare uel memorias uidere fontem in quo a Philippo eunuchus est tinctꝫ sa mariam p̄gere & Iohannis baptistæ. Heliæi quoq; & abdiæ pariter cineres adorare. Ingredi speluncas in q̄ bus persecutionis & famis tempore p̄phetarum agmina sunt nutrita. Ibimus ad Nazareth: & iuxta interp̄tationem nominis eius florē uidebimus galileæ haud p̄cul inde cernit Cana: in qua aquæ in uinū uersæ sūt Pergemus ad Tabiriū & ad tabernacula saluatoris nō ut Petrus quōdā uoluit cū Moyse & Helia: sꝫ cū patre cernemus & spū sctō. Inde ad mare ueniemus genezareth: & de q̄nq; & septē panibus uidebimus in deserto & q̄nq; & quattuor hominū milia saturata. Apparebit oppidū Naim in cuius portis uiduæ filius suscitatꝫ est: uidebit & Hermon & torrens Endor in quo superat Ysara. Capharnaum quoq; signoꝝ dñi familiaris & omnis pariter galilæa cernitur. Et tunc comitante xp̄o cum per Ysylo & bethel & cætera loca in quibus ecclesiæ quasi quædam uictoriarum domini sunt erecta uexilla: ad nostram speluncam redierimus canemus iugiter: crebro flebimus: indesinenter orabimus: &

Cañ.3. uulneratæ iaculo ſaluatoris in cõmune dicem9. Inue ni quem quæſiuit aĩa mea:tenebo eũ & non dimittaʒ illum.

¶ Tractatus beati Hieronymi p̃ſbyteri de decẽ tenta/ tionibus iſraelitici ppli qbus dñm irritauit in deſerto ubi tpa illarũ & loca deſignat. Epi. LX.

IHAec ſunt uerba quæ locutus ẽ Moy/ ſes ad oẽʒ iſrl̃:in trã̃ſitu iordanis:in ſolitudine campeſtri:cõtra mare ru/ brũ iter pharã:& Tophel & Laban & aſſeroth& auri abũdãtiã:undeciʒ dierũ iter de Horeb ad monteʒ ſeir uſq; cades Barne. Hæc ſunt uerba quibus corripuit Moyſes filios iſrl̃ p decẽ tentationibus qbus dñm tentauerũt. Vnde dñs i

Exo.14. libro Numeroꝝ dicit. Attñ oẽs q uiderũt maieſtatem meã:& ſigna quæ feci in ægipto & in ſolitudine & ten tauerũt me iã p decẽ uices nec obedierũt uoci meæ nõ uidebũt terrã̃,p qua iuraui patribus iꝑoꝝ. Quas tenta tiones hic breuiter & obſcure Moyſes enumerat dicẽs In ſolitudine in qua oſtendit eos,p aquæ penuria dua bus uicibus tentaſſe dñʒ. De prima tẽtatiõe ita in exo

Exo.17. do legit̃. Iurgatus ppl̃us cõtra Moyſen & ait. Da no/ bis aquã ut bibamus. Quibus rñdit moyſes qd iurga/ mini cõtra me. Cur tẽtatis dñm. De ſcd̃a tentatiõe ita

Nũe.20. in libro Numeroꝝ dicit̃. Cũq; indigeret aq̃ ppl̃us&c. uſq; ad eũ locũ in quo ait. Hæc eſt aqua cõtradictiõis: ubi iurgati ſunt filii iſrl̃ cõtra dñm & ſanctificatus eſt in eis. Tertia tentatio continet̃ in eo q, ait. In cãpeſtri cõtra mare rubrũ in quo loco murmuraſſe dicunt̃ cõ/ tra dñm qa pemptos ægiptios fuiſſe Moyſi nõ credide rũt ſibi de uerbo dñi dicẽti. ſed potius eos ſe ſubſeq ti/

p̃s.27. muerũt. unde dicit̃ in pſalmo. Patres nõ intellexerũt mirabilia &c. Quarta & quinta tentatio cõtinet̃ in eo q, ait inter Pharã & Tophel & Labã. Pharã interp̃ta tur onager. Tophel ſtultitia. Labã album Quod ita i telligit̃ qa ſiles onagro facti filii iſrl̃ ſtulte egerũt tẽtã tes dñm duabus uicibus. Sup albo id ẽ ſup mãna:mã

Exo.16. na uero albũ dicit̃. ut ẽ illud Exodi. Appellauitq; do/ mus iſrl̃ nomẽ eius Man qd̃ erat quaſi ſemẽ coriãdri albũ. Vna tẽtatio fuit ſup eodẽ mãna. Sicut in exodo dicit̃. Hic eſt ſermo quẽ p̃cepit dñs colligat ex eo unuſ q̃ſq; q̃ tũ ſufficit ad ueſcẽdũ. & poſt pauca dixit ad eos Moyſes nullus ex eo reſeruet in mane. Qui nõ audie/ runt eũ ſed dimiſerũt ex eo qdã uſq; mane. Altera fuit tẽtatio de q̃ poſt pauca in eodẽ loco dicit̃. Sex diebus colligite in die aũt ſeptima ſabbatũ eſt dñi. iccirco nõ inuenieſ. uenit aũt ſeptima dies. & egreſſi de pp̃lo ut colligerẽt nõ inuenerunt. Dixit autẽ dñs ad Moyſen. uſq;quo nõ uultis ſeruare mãdata mea & legem meã &c. Sexta tentatio cõtinet̃ in eo q, ait & aſſeroth. Aſſe roth uero ciuitas eſt ſolitudinis uicina& interp̃tat̃ uil la in cuius territorio. i. in ſepulchris cõcupiſcentiæ ſa cta fuiſſe legit̃ ſcd̃a tẽtatio carniũ. in qua etiã prima tẽtatio carniũ cõplectit̃. De prima in libro exodi legi tur. Dixerũt Moyſes & aarõ ad oẽs filios iſrl̃. Veſpere Exo.16 ſcietis q, dñs eduxerit uos de terra ægipti& mane uide bitis gloriã dñi. Audiuit em̃ murmur ueſtrũ cõtra dñ; Et poſt pauca locutus eſt dñs ad Moyſen dicẽs. Audi/ ui murmuratiões filioꝝ iſrl̃. Loquere ad eos. Veſpe/ re comedetis carnes & mane ſaturabimini panibus. ſcietiſq; q, ego ſum dñs deus ueſter. Factũ eſt ergo ue/ ſpere & cõſcẽdẽs coturnix operuit caſtra. De ſeptima aũt tẽtatione in Numeris dicit̃. Interea ortũ murmur Nũe populi quaſi dolentiũ,p labore cõtra dñm qd̃ cum au diſſet iratus eſt& accẽſus ignis dñi deuorauit extremã ptẽ caſtroꝝ. Et poſt pauca ſanctificami cras eteñ co/ medetis carnes. Ego aũt audiui uos dicere quis dabit nobis eſcas carniũ. Bene nobis erat in ægipto. Dabit uobis carnes & comedetis nõ uno die uel qnq; aut de cem aut uiginti quidẽ. ſed uſq; ad mẽſem dierũ exiet p nares ueſtras & uertet̃ in nauſeã eo q, reppulerit is do minũ q, in medio ueſtri eſt. & fleueritis corã eo dicen/ tes. Quare egreſſi ſumus de ægipto. Itẽ paulopoſt ad/ huc carnes erãt inter dentes eoꝝ. nec defecerat hmõi cibus. & ecce furor dñi cõcitatus ẽ i populũ p̃cuſſit eũ plaga magna nimis. Octaua tẽtatio continet̃ in eo q, ait. Vbi auri eſt plurimũ. Notã dũ nãq; q, in hebræo & Exo abũdãtia auri habeat̃. Abũdãtia em̃ auri intelligit̃ ui tulus aureus quẽ fabricati ſunt filii iſrael ſibi in deos memorãte Moyſe cũ dño in mõte ſynai. Iccirco abũ/ dãtia auri dicit̃ quia in idolo moles omniu; peccato rum conſiſtit & idolu; p oĩbus peccatis abundat. No na :mãna tẽtatio cõtinet̃ in eo q, ait. Vndeci diebꝰ de Horeb p uiam montis ſeyr. Quod in hebræo ita habe tur undecim diebus iter de Horeb ad montem ſeyr. Fa bricato itaq; i Horeb idolo undecimo die uenerũt ad mõtem ſeyr qui eſt in ſuburbano ciuitatis Cades bar/ ne. ubi filii iſrael tentauerũt dñm ſicut in libro Nume rorum ſcribitur. Vſq;quo multitudo hæc peſſima mur Nũe murat cõtra me. Quærelas filiorum iſrael audiui. Dic ergo eis. Viuo ego dicit dñs. Sicut locuti eſtis audien/ te me ſic faciam uobis. In ſolitudine hac iacebunt ca/ dauera ueſtra. Et poſt paululum iuxta numerum qua/ draginta dierum quibus conſideraſtis terram annus p, die computabit̃ quadraginta annis recipietis iniq/ tates ueſtras. & ſcietis ultionem meã qm̃ ſicut locutus

sum: sic faciã huic multitudini pessimæ: quæ cõsurre/
xit aduersum me in solitudine hac moriet & deficiet.
Locutusq; est Moyses uniuersa uerba hæc ad filios
isrl: & luxit pplus nimis: & ecce mane primo surgẽtes
ascẽderũt uerticem montis: & dixerunt. Parati sumus
ascẽdere ad locũ de quo locut9 est dñs qa peccauim9
Quibus moyses cur ingt trãsgrediemini uerbũ dñi qd
uobis nõ cedit in pspex. Nolite ascẽdere. nõ em ẽ dñs
in medio uestrũ: ne corruatis corã iimicis uestris. Itẽq;
post pauca: at illi cõtenebrati ascẽderũt in uerticẽ mõ
tis. Arca aũt testamẽti dñi & moyses nõ recesserunt de
castris descẽdit amelechites & Chananæus q habita/
bat in mõte: & pcutiẽs eos atq; cõcidẽs psecutus ẽ eos
usq; Orma. Mons iste in quo Amelechites & Chana/
næus habitare dicunt mõs seyr intelligit sicut in Deu
teronomio scribit: itaq; egressus amorræus q habita/
bat in mõtibus & obuiã ueniẽs psecutus est uos: sicut
solent apes perseq & cecidit de Seyr usq; Orma. De/
cima tentatio continet in eo q ait usq; cades Barne.
Hæc tentatio fuit in cades Barne. Vnde moyses misit
exploratores ad cõsiderãdã terrã chanaã: sicut i libro
Numeroꝝ dicit. Et locutus est dñs ad Moyses dicens
Mitte uiros q considerẽt terrã chanaã quã datur9 suꝝ
filiis isrl &c. Et paulo post & dixit dñs ad moysen. Vs/
quo detrahet mihi pplus iste quousq; nõ credẽt mihi
in oibus signis quæ feci corã eis. feriã igit eos pestilẽ/
tia atq; cõsumã. Te aũt faciã in gentẽ magnã. Iterum
post paululũ. Attñ oẽs hoies q uiderũt maiestatẽ meã
quæ feci in ægipto & in solitudine. & tentauerunt me
&c. Nõ uidebũt terrã, p qua iuraui patrib9 eoꝝ nec qs
ẽ ex illis q detraxit mihi intuebit eã nec mouebat qs
qa deserto pharã nõ de cades barne Moyses explora
tores misit. Cades em Barne ipa est Pharã qd i libro
Iosue ita dicit. Locutus est caleph ad iosue. Nosti qd
locutus sit deus ad Moysen hoiem dei de me & de te
in Cades Barne. Quadraginta annoꝝ erã qñ me mi/
sit Moyses famulus dñi ad terram considerandam:

¶ Sigs de locis sanctis amplius a beato Hiero. nosse
desiderat requirat in æpla ad Damasum de melchise/
dech: & ad Dardanũ de terra repromissionis & in fu/
nebri de obitu sanctæ Paulæ: quaꝝ priores inter qstio
nes ueteris testamẽti: alterã inter funebres inuenies.

¶ Epla beati Hiero. ad Paulã urbicã de alphabeto he
braoꝝ insinuãs uniuscuiusq; litteræ seu elemẽti iterpta
tionẽ atq; ad studia scripturaꝝ exhortãs. Epi. LXI

MVdiustertius cũ centesimũoctauũdecimum
psalmum tibi insinuare conarer: & dicerez
omnẽ moralẽ locũ in eo esse cõprehensum
& quõ philosophi solẽt disputotiões suas in phisicaz
ethicã logicãq; partiri: ita & eloqa diuina: aut de na/
tura disputare: ut in Genesi & i Ecclĩastico. Aut de mo
ribus: ut in puerbiis: & in oibus sparsim libris: aut de
logica, p qua nostri theologicẽ sibi uẽdicãt: ut in Cãti
co cãticorũ: & in auãgeliis. Licet aplus sæpe, pponat:
assumat cõfirmet: atq; cõcludat quæ ,ppria artis diale
ctica sũt. Studiosissime pquisisti: qd sibi uelint hebreæ
litteræ: quæ in psalmo quez legebamus: uidebant in
sertæ. Respondi scd'm ordinẽ litterarũ eo esse compo
situz: quo uidelicet ex prima littera: quæ apud eos uo
cat Aleph: octo uersus inciperẽt. Rursus ex sequenti
Beth totidem uersus exordium sumpserint. Ac postea
ex Gymel idem numerus compleret: atq; ita usq; ad
Thau: quæ apud eos extrema littera est: psalmum esse
cõscriptum: & ex singulis quibusq; elementis scd'm in
terptationẽ eoꝝ debere intelligi quæ sequerent. Idẽti
dẽ flagitasti: ut tibi interptationes litterarum edicerẽ
singularum. Dixi fateor uerum qa ,ppter barbariẽ lin/
guarũ memoria labit: omne qd diximus desideras cõ
mentariolũ fieri: ut si in aliquo forte titubaueris obli
uionẽ lectio cõsolet. ac priusq; de singulis differã sci
re debes: quattuor psalmos scd'm ordinem hebræoꝝ
incipere elementoꝝ: triceſimũsextũ cẽtesimũdecimũ
& centesimũoctauũdecimum: hũc de quo nunc scribi
mus: & centesimũquadragesimũquartũ. Verũ debes M
scire in prioribꝰ psalmis singulis litteris: singulos uer
siculos q trimetro iãbico uersu cõstãt esse subnexos. In
feriores uero tetrametro iãbico cõstare scilz: ut Deute
ronomii cãticũ scriptũ est in centesimooctauodecimo
psalmo singulas litteras octoni uersus sequuntur: in
centesimoquadragesimoquarto singulis litteris: sin/
guli uersus gemini deputantur. Sunt qui & alios hoc
ordine putant incipere: sed falsa eorum opinio est.
Habes & in lamentationibus Hieremiæ quattuor al/
phabeta ex quibus duo prima quasi saphico metro
scripta sunt: quia tres uersiculos qui sibi connexi sunt
& ab una tantum littera incipiunt. Heroici comma
concludit. Tertium uero alphabetum trimetro scri/
ptum est: & alterinis litteris: sed eisdem tertii uersus
incipiunt. Quartum alphabetum simile est primo &
secũdo. Prouerbia quoq; Salomonis extremum clau/
dit alphabetum: quod tetrametro iambico supputa/
tur: ab eo loco in quo ait mulierem fortem quis inue/
niet. Quomodo autem in his nostris litteris non po/
test quis ad legenda uerba texendaq; procedere: nisi
prius ab elementis cœperit: ita & in scripturis diui/
nis non ualemus ea: quæ maiora sunt nosse: nisi ab

ipis ethicæ mādatis habuerimus exordiū: scd'm illud qd' ppheta dicit. A mādatis tuis itellexi: qd' uidelicet post opera: cœperit habere sciam secretorū. Verum iā cōplendū est qd' petisti: ut sensum uniuscuiusq; ele mēti interptatio annexa significet. Aleph: doctrina
N interptat'. Beth: domus. Gimel: plenitudo. Deleth tabularū. He: ista. Vau & Zai: hæc. Eth: uita. Thet bonū. Ioth: principiū. Caph: manus. Lamech di sciplinæ siue cordis. Men: ex ipis. Nun: sempiternū Samech adiutoriū. Ain fons siue oculus. Phe: os ab ore nō ab osse dictū intellige ne litterarū ambigui tate fallaris. Sade iusticiæ. Coph uocatio. Res ca/ pitis. Sen dentiū. Thau signa. Post interptationē elemētorū intelligētiæ ordo dicēdus est. Aleph Beth Gimel Deleth. Prima cōnexio est: doctrina dom9 ple nitudo tabularū q; uidel3 doctrina eccl'iæ quæ dom9 dei est in libro9 repiatur plenitudine diuinorū. Scd'a cōnexio est. He Vau Zai ista & hæc uita. Quæ em̄ alia pōt esse uita sine scia scripturar9? Per quas etiā ip̄e xp̄s agnoscit' q est uita credētiū. Tertia cōnexio h3. Teth Ioth bonū principiū: qa q̄uis nūc sciamus uniersa q̄ scripta sunt: tn̄ ex pte cognoscimus: & ex pte ppheta/ mus: & nūc p speculū in ænigmate uidebimus. Cū au tē meruerimus esse cū xp̄o: & similes fuerimus: tunc li bro9 doctrina cessabit: & tūc uidebimus facie ad faciē bonū principiū sicuti est. Quarta connexio est. Caph Lamech manus siue disciplinæ siue cordis. Manus in telligunt' in opere cor & disciplina itelligunt' in sen/ su: qa nihil facere possumus: nisi prius quæ facienda sunt scierimus. Quinta cōnexio est. Mē Nun Samech ex ip̄is sempiternū adiutoriū hoc explanatiōe non in diget: sed oi luce manifestius est: ex scripturis æterna subsidia ministrari. Sexta connexio h3. Ain Phe sade fons siue oculus oris iusticiæ scd'm illud qd' in quarto numero exposuimus. Septima cōnexio est quæ est ex trema quo & in ip̄o quoq; septenario numero sit my/ sticus intellectus. Coph Res Sen Thau uocatio capi/ tis dentiū signa. Per dētes articulata uox pmit' : & in his signis ad caput oim q est xp̄s pueni't' : p quē ueni/ tur ad regnum sempiternum. Oro te: quid hoc sacra/ tius sacramēto? Quid hoc sacramēti uoluptate iocun dius. Qui cibi quæ mella sunt dulciora q̄ dei scire pru dētiā: & in abdita eius intrare: & sensum creatoris in/ spicere & sermones dn̄i dei tui q ab huius mūdi sapiē tibus derident' plenius discere sapia spiritali? Habeāt sibi cæteri si uelint suas opes uase gēmato bibāt serico niteant. Plausu pp'li delectent': & puarias uoluptates suas diuitias uieere nequeāt. Nostræ diuitiæ sint in le/ ge dn̄i meditari die ac nocte pulsare ianuā nō paten/ tē panes trinitatis accipe & scl'i fluctus dn̄o p̄eūte cal/ cata. Saluta Blesillā & Eustochiū tyrunculas nostras Saluta Fœlicianā uere carnis & spūs uirginitate fœli cē. saluta reliquū castitatis chorum: & domesticā tuā eccleſiā cui oia etiā quæ tuta sunt timeo: ne dormien/ te patrefamilias iimicus homo zizania supseminet q̄ uis em̄ dicere audeāt ego ciuitas firma ciuitas quæ nō oppugnat' nullo hostili obsidēte exercitu securus est. Nemo ut beatus Cyprianus ait satis tutus periculo p/ ximus. Exemplar æp'læ si accipere uoluerit studiosiſſi/ ma Eustochium nostra Marcella tribuito & memēto mei obsecrās ut dn̄s noster ieſus xp̄s cōterat sathanā sub pedibus nostris uelociter. Amen.

¶ Beati Hiero. p̄sbyteri ad Marcellā de decē noib9 q bus apud Hebræos dicit' deus & singula nomina lati ne exponentis. Epi. LXII

QOnage simum psalmum legēs in eo loco qui inscribit'. Qui habitat in ad iutorio altissimi in ptectione dei cœ li cōmorabit' dixerā apud hebræos p deo cœli esse positū sadai qd' Aq/ la interptat' canon siue qd' nos ro bustū & sufficientē ad oia ppetrāda p̄cipere possumus unūq; esse de dece3 noibus q̄bus apud hebræos deus uocat'. Illico studiosissime postulasti. ut tibi uniersa noia cum sua interptatione dirigerem. Faciā qd' peti/ sti. Primū nomē dei est El. qd'. lxx. deum. Agla eius exprimens id est fortē in terptat'. Deinde Eloim & Eloe qd' & ip̄m deus dicit'. Quartū sabaoth qd'. lxx. uirtutū. Aquila exercituū in terptat'. Quintum Elion quod nos excelsum dicim9 Sextum Eserieie quod in exodo legit' q est misit me. Septimū Adonai. Quē nos dn̄3 generaliter appellam9 Octauū ia qd' in deū tm̄ ponit'. & in alleluia extrema syllaba sonat. Nonum id est ineffabilē putauerūt aliq his litteris scribi't'. Ioth. He Vau. He. qd' qdā nō intelligētes, ppter elemētor9 simi litudinē cum in græcis litteris repperint legere cōsueuerūt. Decimū quod superius dictum est sadai. & in Ezechiel interptatū ponit'. Scire aūt debemus q Eloim cōmunis numeri sit q & unus deus sic uocet' & plures ad quā similitudinē cœlum quoq; appellat' & cœli. id est samain. Vnde & sæpe interptes uariāt eo/ ius rei exemplum nos in lingua nostra habere possu mus. salonas.

¶ Eiusdem ad eandem Marcellam tria uerba he/ braica ex pluribus exponentis. uidelicet Alleluia

Amen. Matátha: ubi rõnẽ reddit quare in aliã linguã a septuaginta interptibus uel ab apl'is reducta nõ fue rint.

Epi. LXIII

PVper cum pariter essemus: nõ p æpistolã ut ante consueueras: sed p̃sens ipa quæsisti: qd ea uerba: quæ ex hebræo in latinu3 nõ habemus exp̃ssa apud suos sonarẽt curq3 sine interp̃tatione sint posita. Vt est illud. Alleluia. Amen. Matátha ephod &c. quæ in scripturis resp̃sa memorasti. Ad quos nos qa dictãdi angustia coartamur breuiter respõdemus. siue septuaginta interptes: siue apl'os id curasse: ut qm̃ prima ecclesia ex iudeis fuerat cõgregata: nihil ad credẽtiu3 scandalũ innouarent: sed ita ut a puo imbiberãt traderẽt. Postea uero q̃p in uniuersas gentes euãgelii dilatatus est sermo nõ potuisse semel suscepta mutari. Licet & illud in libris suis quos ζητημάτων uocat Origenes asserat ꝓpter uernaculum linguæ uniu⁹ cuiusq3 idioma nõ posse ita apud alios sonare ut apud suos dicta sunt: & multo melius esse nõ interptata ponere q̃p uim eoꝝ interptatõe tenuare. Igit' Alleluia exprimit'. Laudate dñm. la quippe apud hebræos unũ de decẽ deinoibus est: & ĩ illo psalmo ubi legimus. Laudate dñm qm̃ bonus est psalmus: apud hebræos legitur alleluia ϛικποβεζαμμεν. Amen uero Aquila πεπις Τομενοσ exprimit qd' nos fideliter possumus dicere ductũ ad uerbũ ex noie fidei. Amẽ. lxx. γενοΐτο id est fiat. Vnde & in fine librorum in qnq3 si quidem uolumina psalteriũ apud hæbræos diuisum est) fiat fiat trãstulerũt: qd' in hebræo legit'. Amẽ amẽ quo sc3 ea uere dicta: quæ sunt supra cõfirment'. Vnde & Paulus asserit nõ posse aliquem respõdere amẽ: id est cõfirmare quæ p̃dicta sunt: nisi intellexerit p̃dicationẽ. Matátha magis syrũ est q̃p hebræu3. Tãetsi ex cõsinio utrarũq3 linguaꝝ aliqd & hebræũ sonet & interpretat' dñs noster uenit: ut sit sensus. si qs nõ amat dñm iesum anathema sit: & illo cõpleto deinceps inferat' dñs noster uenit q̃p supfluũ sit aduersu3 eũ odiis ptinacib⁹ uelle cõtẽdere: quẽ uenisse iã cõstet. Vellẽ tibi aliqd & de diapsalmate scribẽ: qd' apd' hebræos scribit' sela. Et de ephod: & de eo qd' in cuiusdã psalmi titulo habetur: Promelech: & cæteris istiusmodi: nisi & modũ epistolici characteris excederẽ: & ubi auiditatẽ magis dilatæ deberẽt facere questiones. Tritũ quippe est puerbiũ: ultroneas putere merces. Vnde & nos de industria dicenda reticemus: ut auidius uelis audire: quæ tacita sunt.

¶ Eiusdẽ ad eãdẽ qd significet diapsalma latine: qd' in fine psalmoꝝ scribit' docẽs sc̃dm Origenẽ poni ꝓ semp uel sempiterno. Et de tribus libris quorũ alterũ apud hebræos in fine librorum subnectitur.

Epi. LXIIII

QVæ acceperis reddẽda sunt cũ fœnore fortiq3 dilatatio usurã pturit. De diapsalmate nostrã sniam flagitaras epistolæ bræuitatẽ causati sumus: & rẽ libri nõ posse explicari litteris p̃texuimus. Verũ qd ꝓdest ατενοτομοκτειν ad æpulas concitare: cũ meo maior tibi cupiditas silẽtio cõcitet'. Itaq3 ne te diutius trahã: habeto pauca ꝓ pluribus. Quidã diapsalma cõmutationẽ metri dixerũt eẽ: alii pausationẽ spũssancti: nõnulli alterius sensus exordium. Sũt q rhithmi distinctionẽ: & qa psalmi tũc tpis iucta uoce ad organũ canebãtur: cuiusdã musicæ uarietatis existimẽt silẽtiũ: nobis nihil horũ uidet': cũ aqla q uerborũ hebræorũ diligẽtissimus explicator est. sela: hocẽ diapsalma qd' ex samech Lamech He scribit' semp trãstulerit: & inueniamus in psalmorũ quoq3 fine diapsalma positũ: ut est illud in tertio. Dẽtes pctõrũ cõtriuisti. Dñi est salus: & sup pp̃m tuum bñdictio tua. Sela: id est semp. Et ĩ uicesimotertio. Quis est iste rex gloriæ: dñs uirtutũ: ipe est rex gloriæ semp: & contra in psalmis multoꝝ uersuũ penitus non inueniat': in. xxx. uidel3 sexto: & .lxxvii. & in. cxviii. rursus non⁹ psalm⁹ distinguat' cãticũ diapsalmatis: cũ utiq3 sicut quibusdã uidetur diapsalma iudicium silẽtii esse non possit ex quo animaduertimus hoc uerbum superiora pariter inferioraq3 cõnectere: aut certe docere sempiterna esse quæ dicta sunt: ut est illud in tertio. Multi dicũt aiæ meæ non est salus in deo suo semp. Et rursu3. Voce mea ad dñm clamaui: & exaudiuit me de mõte sancto suo semp: & in quarto. Vt qd diligitis uanitatẽ. & quæritis mẽdaciũ semp? Et alibi: quæ dicitis in cordibus uestris: & in cubilibus uestris compũgimini semp. Et ĩ Abachuc: Deus ab austro ueniet. & sanctus de mõte Pharã semp. Et infra. Iuramẽta tribubus quæ locutus est semp. Scire aute3 debemus: apud hebræos in fine librorũ: unũ e trib⁹ solere subnecti. ut aut Amẽ scribãt: aut sela: aut salom quod exprimũt pacem. Vnde & salomon pacificus dicit'. Igit' ut solemus nos cõpletis opusculis: ad distinctionem rei alterius sequentis medium interponere explicit: aut fœlicer: aut aliquid istiusmodi: ita & hebræi. ut quæ scripta sunt roborentur facere solent ut dicant Amen. aut in sempiternum & scribenda commemorant. ut ponant sela: aut transacta fœliciter protestantur pacem in ultimo

Abac. 3.

ſubnotãtes. Hæc nos de intimo hebræoꝝ fonte libauimus: nõ opinionũ riuulos pſequẽtes: neq; erroꝝ qb9 totus mũdus repletus eſt uarietate pterriti: ſed cupientes & ſcire & docere quæ uera ſunt. Quod ſi tibi nõ uidet: qd Origenes de diapſalmate ſenſerit: uerbũ iterptabor ad uerbũ: ut qa nouitia muſta cõtemnis: ſaltẽ
R ueteris uini auctoritate ducaris. ſepe q̃rens cauſa s cur in qbuſdã pſalmis interponat diapſalma: obſeruaui diligẽtiſſime in hebræo: & cũ græco contuli: inueniq; qa ubi lingua hebræa ſela græca uero h3 ſemp aut qd iſtiuſmodi ibi ſeptuaginta: & Theodotion & ſymmachus trãſtulerunt diapſalma. Neq; uero nocet exẽplis affirmare qd dicimus. In. lxxiiii. pſalmo: cuius principiũ eſt. Cõfitebimur tibi deus cõfitebimur: & inuocabimus nomẽ tuũ. Poſt illud ego confirmaui colũnas eius apud ſeptuaginta & Theodotionẽ: & ſymmachũ ẽ diapſalma, p quo apud Aqlã põderaui colũnas eius ſemp. In ſexta uero firmaui colũnas eius iugiter. Porro in hebræo h3 poſt ammuda qd eſt colũnas ei9: ſela. Et rurſum: in. lxxv. cuius principiũ eſt: Notus in iudæa deus: inuenimus apud ſeptuagita & Theodotionem poſt ſcutũ & frãmeã: & belluꝫ diapſalma. Apud ſymmachũ poſt clypeũ & gladiũ & bellũ ſil'r diapſalma. Pro quo Aqlã poſt clypeum & gladium & belluꝫ ſemp. Apud qntã editionẽ poſt ſcutũ & rõpheã & bellum ſemp. In ſexta uero poſt ſcutũ: & gladiũ & bellũ in finẽ. Eratq; rurſum in hebraico omalama qd eſt & bellũ ſela. Et in eodẽ pſalmo poſt illum locum ut ſaluos faciat mites terræ. Diapſalma: apud ſymmachuꝫ diapſalma: & apud Aqlã ſemp: necnõ & apud qntã. In ſexta uero i finẽ. Et i hebraico erat poſt aniares qd eſt mites terræ. ſelaq;. Atq; ita cũ talẽ uniuſcuiuſq; editionis opiníonẽ reppiſſemus: hæc annotauimus: utrũ aũt cuiuſdã muſicæ cãtilenæ: aut rithmi imutationem q̃ interp̃tati ſunt diapſalma ſenſerint: aliudue intellexerint: tuo iudicio derelinquo. Hucuſq; Origenes: cuius nos maluimus in hac diſputatiõe dũtaxat imperitiã ſeq: q̃ ſtultã habere ſcientiã neſcientium.

¶ Beati Hiero. p̃sbyteri ad Dardanũ de diuerſis generibus muſicorum ſcil3 Organo Tuba Fiſtula Cithara ſambucca Buccina Pſalterio Tympano & Choro: q̃ in ſcripturis memorãtur oſtẽdens q̃lis eoꝝ forma fuerit apud hebræos: & qd myſtice ſpiritaliterq; ſignifi/cent. Epi. LXV

S Cogora te: ut tibi Dardane de aliqb9 generib9 muſicoꝝ: ſicut res docet: uel uiſione uel audita breui ſermone reſpõdeam. Alia em̃ ad luciduꝫ p̃ferre nõ poſſum: qa unaquæq; res ſcd'm ingeniũ eius eſt: quæ aũt poſſunt enarrari libẽter explicabunt: primũ oím ad organorum eo q̃ maius eſſe his i ſonitu & fortitudine nimia cõputãtur clamores ueniã de duabus elephãtorũ pellibus cõcauũ cõiungit: & p duodecim fabroꝝ ſuffla/toria compẽſat: p qndecim cicutas æreas in ſonitũ nimiũ quos in modũ tonitrui cõcitat: ita ut p mille paſſuũ ſpatia ſine dubio ſenſibil'r utiq; & amplius audiat ſic apud hebræos de organis q̃ ab Hier'm uſq; ad mõtẽ oliueti & amplius ſonãtur audiunt comprobãtur. Duo genera organi a plæriſq; eẽdicunt. Primũ ẽ qd p̃diximus & aliud qd de pegrinatõe iſraelitici populi apud babylonios inſcribit ſup flumĩa babylonis &c. Hoc totũ figural'r ac ſpiritualiter ſignificat euãgelium xp̃i. Quod & illud duabus pellibus: i. duaꝝ legũ aſperitate cõiũgit p qndeci ſufflatoria fabroꝝ. i. p patriarchas ac p̃phetas p duodeci cicutas æreas. i. p apoſtolos nũ nimiũ emittit ſicut ſcriptũ ẽ. In oẽm terrã exiuit ſonus eorũ: & reliq̃. Quod eſt in modũ tonitrui. i. uox euãgelii in toto orbe terrarum: ſicut ſcriptum eſt. Vox ps. 46. tonitrui tui deus in rota p mille paſſus: id eſt pfectum numerũ decẽ uerborũ legis implet ſonus eius in ſalibus: id eſt p laborẽ uniuſcuiuſq; doctoris labiorum euãgeliũ p̃dicat. Tuba itaq; de q̃ in Daniele ſcripta eſt. Cũ audieritis uocẽ tubæ fiſtulæ citharæ: & reliqua Dan. 3. diuerſis figuris ac formis efficiunt. Aliter em̃ eſt tuba cõgregatõis ppl'i aliter cõductiõis aliter uictoriæ aliter pſequendi inimicos aliter cõcuſſionis ciuitatũ: & reliqua. Tuba aũt cõſuetudinis apud rerũ pitiſſimos hoc modo intelligit tribus fiſtulis æreis in capite angusto inſpirat in capite per quattuor uociductus æreos qui per æreum fundamentum quaternas uoces p/ducunt mugitum nimium uehementiſſimũq; profert ita euãgelium terna confeſſione trium perſonarũ ſanctæ trinitatis habebat in capite anguſto in nativitate Chriſti diuinitate inſpiratur: & per quattuor uocidu/ctus quattuor euangeliſtas: per æremum fundamentum ſtabilitatem fidei & operum in toto orbe uoce nimia clamores quos in modum congregationis foris/ter emittit. Fiſtula præterea artis eſſe myſticæ: ſicut fu/ſores earũ rerũ affirmãt: reperit ita bõbulũ æreũ ducti le q̃dratũ latiſſimumq; quaſi in modum coronæ cum fiſocolo æreo ferroq; commixto: atq; in medio cõcuſſo qd in ligno alto ſpatioſoq; formatum ſuperiore capite conſtringit: alterũ altero capite demiſſo: ſed terrã non tangi a plæriſq; putatur: & per ſingula latera duodecim bombula ærea: duodeciꝫ fiſtulis in medio poſitis in cathena fixis dependent: ita tria bombu/

latin uno latere p circūitū utiq; figunt:& cōcitato primo bōbulo & cōcitatis duodecim bōbulorū fistulis in medio positis clamorē magnū fragorēq; nimiū supra modū sūt pferūt. Bōbulū itaq; cū fistulis: id est doctor in medio ecclīæ est cū spūsctō q loquit in eo:cōstrigit in ligno alto:id est in xpō:q a sapiētibꝰ ligno uitæ cō parat:in cathenā:id est in fide:& nō tāgit terrā:id est opera carnalia duodecim bōbulā:id est duodecī aplī cū fistulis:id est diuinis eloquiis. Cithara de qua ī. xlii psalmo scriptū est. Cōfitebor tibi in cithara deus deus meꝰ pprie cōsuetudis est apud hebræos:quæ cū chordis uiginti quattuor:quæ in modū deltæ litteræ sicut peritissimi tradūt:utiq; cōponit: & p digitos pindari uariis uocibus tinnulisq; ictibusq; ī diuersis modis cōcitat. Cithara aūt de qua sermo ē eccleſia spiritaliter quæ cū q̄ttuor & uiginti senioꝝ dogmatibus trinā formā habēs:quasi in modū deltæ litteræ p fideꝫ sanctæ trinitatis manifestissime sine dubio significat:& p manus uiri petri aplī:q p̄dicator illius est in diuersos modulos ueteris & noui testamenti:aliter in littera:aliter in sensu figuraliter cōcutit. Sambuca itaq; quæ apud peritissimos hebræoꝝ ignota res est:antiquis tpibus apud chaldeos fuisse reperit sicut scriptū est. Cuꝫ audieritis uocē tubæ fistulæ citharæ sambucæ:& reliq̄. Bucca uocat tuba apud hebræos:deinde p diminutionē bucci/na dicit. Sambuca aūt sol apud hebræos interp̄tat: sicut scriptū est sampson sol eoꝝ. Propterea autē apud eos sambuca inscribit:qa multi corticē arboris eē putāt:& p soliditatē mellī uenei ac mutabilitatē q̄si ī modū tubæ de ramo arboris moueri pōt: ideo sambuca dicit:qa æstatis tpe fieri pōt:& usq; ad frigoris tps duVrare pōt. Arescit em̄ scd'm cōmunē cōsuetudinem. Typus eorū q dñm suis in bonis laudāt in tpe frigoris eo dē in tpe tribulatiōis uel plecutōis laudare cū nō pnt pter infidelitatē uitæ & abūdātiā diuitiarum suarū Psalteriū quoq; hebraice nablō. Græce aūt psalteriuꝫ Latine aūt laudatoriū dicit. De quo in. liiii. psalmo dicit. Exurge psalteriū cū cithara. Est aūt cū chordis decē:sicut scriptū ē. In psalterio decē chordaꝝ psallā tibi. Forma q̄drata. Psalteriū itaq; cū decē chordis:id est cū decē uerbis legis cōtritis cōtra oēm hæresim:q̄/drata p q̄ttuor euāgelia intelligi. Tympanum paucis uerbis explicari pōt q minima res est eo q ī manu mulieris portari possit. sicut scriptū est in Exodo. Sūpsit aūt Maria pphetes soror Aarō tympanū in manu sua & est minima sapia legis ueteris in manu iudæoꝝ. Synagogæ antiqs tpibus fuit chorus quoq; simplex pelliscū duabus cicutis æreis:& p primā inspirat p secū/dā uocem emittit. Typus ppli prioris q angustā intelligentiā legis acceperat & p angustā uoluntatem p̄dicatiōis oia infirmiter p̄dicauit. si aūt terrena sapiēter ac diligenter respiciā:& spiritaliter ac mystice intelligenda sunt.

¶ Beati Hiero. p̄sbyteri ad Marcellā æpla. In qua uiriosam expositionem rheticii gallici in Cātica cāticorum reprehendit eo maxime q Tharsis urbem p Tharso Ophaz p petro sit interptatus docēs iuxta hebraicā ueritatem p Tharsis lapidem p Ophaz species auri significari. Epi. LXVI

Vper cum Rbeticii Augustudunēsis epi q quondā a Cōstātinopolitano imperatore sub siluestro epo ob cāz Mōtēsium missus est Romā: cōmentarios in cāticoꝝ cāticum plegissem qd' hebræi uocāt sirasirin:uehementer miratꝰ suz uirū eloqnentē pterieptias sensuū cæterorum. Tharsis urbem putasse Tharsum:in q̄ paulus apls natus sit:& aurū Ophaz Petrū significare:qa cephas in euāgelio idē Petrus sit appellatus: habuerat utiq; & in Ezechiele idip̄m uerbū:ubi de q̄ttuor aīalibus scribit Et species rotarū sicut species Tharsis. Et in Daniele de dño. Et corpus eius dē ut Tharsis:quod Aqla chrysolitū. symmachus hiacinthum interpretatur Et in psalmo in spū uiolento cōteres naues Tharsis. Et inter lapides q in ornatu sacerdotis tribuuz noibꝰ sculpti sunt:eiusdem lapidis nomē inserit: & ois fere scriptura hoc uocabulo referta ē. De Ophaz uero qd X dicā cū supradictus Daniel p̄pheta in tertio anno cyri regis psarum post tres ebdomadas ieiunii atq; tristiciæ dicat:extuli oculos meos:& uidi: & ecce uir unus uestitus Baddin:& renes eius cincti auro Ophaz. Plura q̄ppe apud hebræos auri sunt genera. Vnde ob distinctionem nunc Ophaz positum est. Ne quis Zaab putaret:quod in Genesi nasci cuꝫ lapide carbunculo prædicatur:quæris si Tharsis lapis chrysolitus sit aut hyacinthus ut diuersi interpretes uolunt ad cuius coloris similitudinem dei species scribat:quare Ionas p̄pheta Tharsis ire uelle dicat:& salomō & iosaphat in regnorum libris naues habuerint quæ de Tharsis solitæ sūt exercere cōmertia. Ad qd' facilis est rnsio omonymū esse uocabulū: q & indiæ regio ita appellet & ita etiā ip̄m mare. qa cæruleum sit & sæpe solis radiis percussum colorem supradictorum lapidum trahat: & a colore nomen acceperit. Licet iosephus thau littera obmutata græcos putet Tharsum appellare pro Tharsis. Innumerabilia sunt quæ in illius mihi com/

Ioh. 1.
Eze. 1
Dañ. 10.
p̄s. 47.
Dañ. 10.

mentariis sordere uisa sunt. Et qdem sermo compositus: & Gallicano coturno fluens. Sed quid ad interp̃tem. Cuius professio est: non quomodo ipe diserꝰ appareat: sed quomodo eum qui lecturus ē: sic faciat intelligere quomodo ipe itellexit qui scripsit. Rogo nō habuerat decem Origenis uolumina. Non interptes cæteros. Non certe aliquos necessarios hebræorum. Vt aut interrogaret: aut legeret: quid sibi uellent quæ ignorabat. Sed tñ male uidet æstimasse de cæteris: ut nemo possit de eius erroribus iudicare. Frustra ergo a me eiusdem uiri commentarios postulas. cuꝫ mihi in illis multo displiceāt plura q̃ placeāt. Quod si opposueris cur cæteris dederim audies: non omnes eisdem uesci debere cibis. Iesus in deserto plures ordeaceis panibus pascit: frumentaceis pauciores. corinthii in quibus audiebat fornicatio: qualis nec inter gētes lacte pascunt q necdum poterāt solidum cibū capere. Ephesii aūt qbꝰ nullū crimē arguit: ab ipo dño cœlesti uescunt pane & sacramentū qd a sæculis absc̄ditū fuerat agnoscūt. Neq; uero eorum q a me exemplaria acceperunt uel auctoritate uel ætate ducaris. Cū & Daniel puer senes iudicet: & Amos pastor caprarū in sacerdotium princeps inueniatur.

¶ Incipit sextus tractatus scd̄æ ptis pricipalis: ubi de scriptoribus græcis atq; latinis diuersis interptibus ac optimo modo interp̃tādi ac scribēdi genere tractat. Argumentum in librum uirorum illustrium. Ex æpla beati Hiero. ad desiderium excerptum.

SCripsi libꝝ de uiris illustribꝰ ab aplis usq; ad nostrā ætatez imitatus Trāquillū græcumq; Apollonium. Et post catalogū plurimorum me quoq; in calce uoluminis q̃ si abortiuum & minimum oim xp̃ianorum posui: ubi mihi necesse fuit: usq; ad quartūdecimum annū theodosii principis quæ scripserim breuiter annotare.

Prologus

TOrtaris dexter ut trāquillū sequens eccl̃iasticos scriptores in ordie digerā: & qd illein enumerādis gētilium litterarū uiris fecit illustribus: ego in nostris faciā: id est ut a passione xp̃i usq; ad. xiiii. Theodosii impatoris annū oēs q de scripturis sanctis memoriæ aliqd ꝓdiderunt tibi breuiter exponā. Fecerūt qdem hoc idē apud græcos Hermippus. Peripateticus. Antigonus. Daristius. Satyrus doctus uir & lōge oim doctissimus Aristoxenus musicus Apud latinos aūt Varro. Santra nepos. Iginꝰ & ad cuius nos exēplum uiri ꝓuocasti Trāquillus: sed nō mea & illoꝝ sibis est cōditio. Illi em̄ ueteres historias annales q; replicātes potuerūt q̃si de ingēti prato nō paruā opusculi sui coronā texere. Ego quid acturus sum: qui nullū ꝓuiuꝝ sequēs pessimū ut dicit magistrū memet ipm habeo q̃ q̃ & Eusebius Pāphili in decez eccl̃iasticæ historiæ libris maximo nob adiumēto fuerit. & singulorum de qbus scripturi sumus uolumia ætates auctoꝝ suorū sæpe testent. Itaq; dñm iesum p̃ eor ut qd cicero tuus q in romanæ arce stetit eloquentiæ nō est facere dedignatus in bruto oratoꝝ latinæ linguæ texens catalogū: id ego in eccl̃esiæ scriptoribus enumerāsdis digne cohortatōe tua ipleā. Si q tñ de his q usq; hodie scriptitāt a me in hoc uolumine p̃termissi sunt: sibi magis q̃ mihi iputare debebunt. Neq; em̄ cælātes scripta sua de his quæ nō legi nosse potui. Et qd aliis forsitan sit notū mihi hoc terraꝝ angulo fuerit ignotum: certe cū scriptis suis claruerint nō magnopere nostri silentii dispēdio suspirabūt. Discāt ergo celsus porphyrius iulianus rabidi aduersus xp̃m canes discāteorum sectatores q putāt eccl̃iaz nullos philosophos & eloquentes: nullos habuisse doctores q̃ti & quales uiri eā fundauerint extruxerit: & ornauerint: & desināt fidē nostrā rusticæ tñ simplicitatis arguere: suāq; potius imperitiam agnoscant.

Explicit prologus. Incipiunt capitula.

SImon Petrus Iacobus frater dñi. Matthæus qui & leui dict9 est. Iudas frater Iacobi. Paulus q & ante saulus. Barnabas qui & Ioseph. Lucas euāgelista. Marcus euāgelista. Iohānes apostolus & euāgelista. Ermes qui & pastor Philo iudæus. Lucius anneus seneca iosephus Matathiæ filius. Iustinus tyberiensis. Clæmēs episcopus. Ignatius ep̃us. Policarpus ep̃us. Papias ep̃us Quadratus ep̃us. Aristides phūs. Agrippa castoris. Hegesippus historicus. Iustinus ep̃us. Melito ep̃us Theophilus ep̃us. Apollinaris ep̃us. Dionysius ep̃us. Cynicus ep̃us. Tatianus ep̃us. Philippus episcopus. Musanus. Modestus. Bardesanes ep̃us hæreticus. Victor ep̃us. Hirenus ep̃us. Pātenon phūs. Rhodō Tatiani discipulus. Clæmens p̃sbyter. Miltiades. Apollonius. Serapio. Apollonius alter senator. Theophilus alter ep̃s. Bachillus ep̃s. Pollicrates ep̃s. Heraclytus ep̃us. Maximus. Cādidus. Appion. Sextus. Arabianus. Iudas. Tertullianus p̃sbyter. Origenes presbyter qui Adamātius. Ammonius. Ambrosius diaconus. Tripho Origenis discipulus. Minutius fœlix. Gaius. Beryll9 episcopus

Hippolytꝰ epꝰ. Alexãder epꝰ. Iulius africanꝰ. Geminꝰ ꝓsbyter. Theodorus epꝰ & Gregorius Cornelius epꝰ Cyprianus. Pontianus diaconus. Dionysius epus. Nouatianus hæreticus. Martion ꝓsbyter. Archelaus epꝰ. Anatholius epꝰ. Victorinus ꝓsbyter. Curius præsbiter. Lutianus epꝰ. Pãphilus præsbiter: Phileas epꝰ. Arnobius rhetor. Firmianus rhetor Eusebius epꝰ. Retitius epꝰ. Methodius. Iuuencus præsbyter. Eustochius episcopus. Marcellus epꝰ. Athanasius epꝰ. Anthonius monachus. Basilius epus. Theodorus epꝰ. Eusebius alius epꝰ. Triphylus epꝰ. Donatꝰ hæresiarcha. Asterius præsbiter. Lucifer epꝰ Eusebius alius epꝰ. Fortunatianus epꝰ. Achatius epꝰ Serapion epꝰ. Hilarius epꝰ. Victorinus rhetor. Titus epꝰ. Damasus epꝰ. Apollinaris epꝰ. Gregorius epꝰ. Martianꝰ epꝰ. Photinus hæresiarcha. Phenadiꝰ epꝰ. Didymꝰ epꝰ. Optatus epꝰ. Attiliꝰ epꝰ. Ciryllus epꝰ. Elitius epꝰ. Philaniꝰ epꝰ. Effrẽ diaconus. Basiliꝰ alter epꝰ. Gregoriꝰ alter epꝰ. Luciꝰ alter epꝰ. Dorotheus epꝰ. Eunomius hæresiarcha. Lucianꝰ epꝰ Latronius epꝰ. Tyberianus epꝰ. Ambrosius epꝰ. Euagrius epꝰ. Ambrosius Didymi discipulus. Maximus philosophus. Gregorius alius epꝰ. Iohãnes epꝰ præsbyter. Gelasius epꝰ. Theotimus episcopus. Dexter uir consularis. Amphilotius epꝰ. Sophronius epꝰ. Hieronymus præsbyter.

Expliciunt capitula fœliciter. Epi. LXVII.

¶ Liber de uiris illustribus editꝰ a beato Hieronymo cui quæ addidit Gennadius annectũtur.

Simon Petrus filius iohãnis prouiciæ galileæ: uico Bethsaida: frater Andreæ apostoli & princeps apostolorum: post episcopatuꝫ Antiochensis ecclesiæ: & prædicationẽ dispersiõis eorũ qui de circũcisione crediderãt in Ponto: Galatia Cappadocia. Asia: & Bithynia: sc̃do Claudii anno adpugnãdũ Simonẽ magũ romã pergit. Ibiq; xxv. annis cathedrã sacerdotalem tenuit: usq; ad ultimũ annum Neronis: id est. xiiii. A quo & affixus cruci martyrio coronatus est capite ad terrã uerso & in sublime pedibus eleuatis asserẽs se indignum: ut sic crucifigeret: ut dñs suus. Scripsit duas ep̃las quæ cænonicæ nominant: quaꝝ sc̃da a plæriscq; eius esse negat: ꝓpter stili cum priore dissonantiã. Sed & euãgeliũ iuxta Marcuꝫ q̃ auditor eiꝰ & interpres fuit huius dicitur. Libri autẽ eius e q̃bus unus actoꝝ eius scribit alius euangelii: tertius prædicationis quartus Apocalypsis q̃ntus iudicii inter apocryphas scripturas reputant. Sepultus Romæ in uaticano iuxta uiã triũphalẽ totiꝰ urbis uenera tione celebratur.

Iacobus qui appellat frater dñi: cognomẽ Bto iustus: ut nõnulli existimant ioseph: ex alia uxore: ut aũt mihi uidet Mariæ sororis matris dñi cuius iohannes in libro suo meminit: filius post passionẽ dñi: & resurrectionẽ stabilis ab apostolis Hierosolymoꝝ epꝰ ordinatus unam tm̃ scripsit epistolam quæ de septeꝫ canonicis est quæ & ipsa & alio quodã sub noĩe eiꝰ edita asseritur. Licet paulatim tpe procedente obtinuerit auctoritatẽ. Hegesippus uicinus apostolorũ temporꝝ in quinto cõmentariorũ libro de iacobo narrãs ait. Suscepit ecclesiam Hierosolimæ post apostolos frater dñi iacobꝰ: cognomẽto iustus. Multi quidẽ iacobi uocabant. Hic de utero matris sanctus fuit uinũ & sicerã nõ bibit carnẽ nullam comedit nũq̃ attonsus ẽ nec unctus unguẽto nec usus balneo. Huic soli licituꝫ erat ĩgredi sanctaſctõrꝝ. Siqdẽ uestibus laneis nõ utebat: sed lineis: soluſq; ingrediebat templũ: & fixis genubus ꝓ ppl̃o depcabat intantũ ut in camelorꝝ duritiã trãsisse eiꝰ genua crederent. Dicit & alia multa q̃ enumerare longũ est. Sꝫ & iosephus in. xx. libro antiqtatũ refert & Clæmẽs ĩ. vii. Hypotiposeon: id est disputationũ uel informationũ mortuo Festo q iudææ regebat: missuꝫ a Nerone eẽ, successorẽ eius albinum. Qui cum necdũ ad ꝓuinciã peruenisset. Auanus inqt põtifex adolescẽs Auani filius de genere sacerdotali accepta occasione cõciliũ cõgregauit: & cõpellens publice iacobũ: ut christũ dei filiũ denegaret: cõtradicentẽ lapidari iussit: q cum præcipitatus de pinna templi confractis cruribus adhuc semiuiuus tendens ad cœluꝫ manus diceret. Dñe ignosce eis: qd̃ em̃ faciunt nesciunt. Fullonis fuste: quo rudia uestimẽta extorqueri solẽt: in cerebro percussus iteriit Tradit item iosephus tãtæ eum sanctitatis fuisse: & celebritatis in ppl̃o: ut ꝓpter eius necem creditũ sit subuersame esse hierosolymã. Hic est de quo Paulus ap̃lus scribit ad Galathas: dicens. Alium aũt apostoloꝝ uidi neminẽ nisi iacobũ fratrem dñi. Et apostolorũ sup hoc crebrius acta testant. Euangeliũ quoq; quod appellat sc̃dm hebræos & a me nuper in græcũ latinũq; sermonẽ translatũ est quo & Origenes sæpe utit post resurrectioneꝫ saluatoris refert. Dñs aũt cum dedisset sindouẽ seruo sacerdotis: iuit ad iacobũ & apparuit ei Iurauerat em̃ iacobus se nõ comestuꝝ panẽ ab illa hora: qua libarat calicẽ dñi: donec uideret dñm resurgẽtem a mortuis. Rursusq; post paululũ. Afferte ait dñs mensam & panem. Statimq; additur. Tulit panem: &

bñdixit ac fregit:& dedit Iacobo iusto& dixit ei. Frater mi comede panē tuū quia resurrexit filius hois a dormientibus. xxx. itaq; Hierosolimis rexit ecclesiam: id ē usq; ad saptimū Neronis annū & iuxta tēplū ubi & precipitatus fuerat sepultus est. Titulū usq; ad obsidionē Titi & ultimaz Hadriani notissimū habuit. Quidam e nostris in mōte oliueti eū putauerūt cōditum: sed falsa eorum opinio est.

C MAttheus q & Leui ex publicano apl'us primus in iudæa ꝓpter eos :q ex circūcisione crediderant euāgeliū xp̄i hebraicis litteris uerbisq; cōposuit. Quod qs postea ī græcū transtulerit nō satis certū ē. Parro ip̄m hebraicū habetur usq; hodie in Cæsariēsi bibliotheca: quaz Pāphilꝰ martyr studiosissimē cōfecit mihi quoq; a Nazareis: q; in Berſabeæ Beroza urbe Siriæ hoc uolumine utuntur describendi facultas fuit in quo animaduertendum q; ubicūq; euangelista siue ex ꝓsona sua: siue ex persona dñi Saluatoris ueteribus scripturis & testimoniis utit' non sequat' septuagintā translatoꝝ auctoritatē sed hebraicaz: e qbus illa duo sunt. Ex ægypto uocaui filiuz meuz. Et qm̄ Nazareus uocabitur.

D IVdas frater iacobi paruaz qdē q̄ de septez canonicis ē æpl'am reliquit. Et qa de libro Euoch: qui Apocriphus est ī ea assumit testimoniū a plerisq; reiicit' tñ auctoritatē uetustate iā & usu meruit & iter sctās scripturas cōputat'.

E PAulus apl'us: q ante Saulus: extra numerū duodecim apl'oꝝ de tribu Beniamin & oppido iudeæ giscalis fuit quo a romanis capto: cū parētibus suis Tharsum Cilice cōmigrauit: a qbus ob studia legis missus Hierosolimā. a Gamaliele uiro doctissimo: cuius Lucas meminit: eruditꝰ est. Cū aūt interfuisset necip̄thomartyris Stephani & acceptis a pōtifice tēpli epistolis ad p̄sequendos eos qui xp̄o crediderāt. Damascū ꝓgeret: reuelatione cōpulsus ad fidē quæ in actibꝰ apl'oꝝ scribit' ī uas electionis de p̄secutore trāslatus est. Cunq; primū ad p̄dicationē eius Sergius Paulus ꝓcōsul Cypri credidisset: ab eo q eū Christi fidei subegerat sortitus ē nomen: & iūcto sibi Barnaba multis urbibꝰ pagratis: reuertēsq; Hierosolimā: a Petro iacoboq; & iohāne gentiū apl'us ordinat'. Et qa in actibus apl'oꝝ plenissime de eius cōuersatiōe scriptū est hoc tm̄ dicā: q; post passionē dñi. xxv. anno id est scd'o Neronis: eodem tpe quo Festus procurator iudeæ succesſit fœlici. Romā uinctus mittitur & biēniū in libera manens custodia aduersus iudæos de aduentu xp̄i quotidie disputauit. Sciendū autem in prima satisfactiōe necdū Neronis iperio roborato: nec in tanta erūpente scelera q̄ta de eo narrant historiæ: Paulū a Nerone dimissum: ut euangeliū xp̄i in occidiētis quoq; partibus p̄dicaret sicut ipse scribit secūda ad Thimotheū eo tpe quo & passus ē: de uinculis dictat epistolā. In prima mea satisfactiōe nemo mihi affuit: sz oēs me dereliquerūt. Nō eis imputet'. Dñs aūt mihi affuit& cōfortauit me ut p me p̄dicatio cōpleret'. & audirent oēs gētes & liberatus sum de ore leonis manifestissime leonē ꝓpter crudelitatē Neronē significans: ut in sequētibus liberatus suz de ore leonis Et statim liberauit me dñs ab omni opere malo: & saluauit me in regnū suū cœleste q̄ scilicet p̄sens sibi sentiret īminere martiriuz. Nā & in eadē epl'a præmiserat Ego em̄ iam īmolor: & tp̄s resolutiōis meæ instat. Hic ergo. xiiii. Neronis āno eodē die quo Petrus romæ p Christo capite trūcatus sepultusq; est in uia ostiēsi anno post passionē dñi. xxxvii. Scripsit aūt decē ad septē eccl'ias epl'as: ad Romanos unā: ad Corinthios duas: ad Galathas unam ad Ephesios unā ad Philippenses unam: ad Thessalonicēses duas. Præterea ad discipulos suos. Timotheo duas. Tito unaz. Philomeni unā Epistola aūt quæ fert' ad hebræos nō eiꝰ credit' ꝓpter stili sermoniſq; distantiā. Sed uel Barnabæ iuxta Tertullianū uel Luce euāgeliste iuxta quosdā uel Clemētis romanæ postea eccleſiæ epi quē aiunt ip̄am adiuntam sententiis. Pauli ꝓprio ordinasse & ornasse sermone. Vel certe qa Paulus scribebat ad hebræos: & p pter iuidiā sui apud eos nois titulū in principio salutationis amputauerat: scripserat ut hebræus hebræis hebraice id est suo eloquio disertissime: ut ea quæ eloquēter scripta fuerāt in hebræo eloquētiꝰ uerterent' ī græcum & hāc causam esse qd' a cæteris Pauli epistolis discrepare uident'. Legunt qdam & ad Laodicenses sz ab omnibus expellitur.

BArnabas cyprius q & ioseph leuites cum F Paulo gentiū apostolus ordinatꝰ unā ad ædificationem ecclesiæ pertinētē epistolā cōposuit: quæ inter Apocryphas scripturas legit'. Hic postea ꝓpter iohānem discipulū: qui & Marcus uocabatur separatus a Paulo nihilominꝰ euāgelicæ prædicationis iiunctū sibi opus exercuit.

LVcas medicus Antiochensis: ut eiꝰ scripta G indicant: græci sermonis nō ignarus fuit. Sectator apl'i Pauli& omnis peregrinationis eius comes scripsit euangeliuz de quo idem Paulus Misimꝰ inquit cū illo fratrē cuius laus ē in euangelio per omnes ecclesias: & ad Collocenses.

Salutat uos lucas medicus Charissimus. Et ad Timotheū. Lucas est mecū solus. Aliud quoq; edidit uolumen egregiū: qđ titulo aplicaz actionū ꝓnotať. Cuius historia usq; ad biēniū Romæ cōmoranti Paulo p uenit id ē usq; ad quartū Neronis annū Ex quo intelligimus i eadē urbe librū eē cōpositū. Igit id est uisionē Pauli: & Teclæ: & totam baptizati Leonis fabulaz iter Apochriphas scripturas cōputamus. Quale em̄ est ut idiuidu9 comes apli inter cæteras ei9 res hoc solū ignorauerit? Sed & Tertulian9 uicin9 eorum tēpoz refert ꝑsbyterū quendaz i asia: id ē amatorem Pauli cōuictū apud Iohānem: q9 auctor esset libri & cōfessum se hoc Pauli amore fecisse: loco excidisse quadam suspicanť quotiens cūq; i epistolis suis Paulus dicat iuxta euāgeliū meū de Luce significare uolumine Et Lucā nō solū ab aplo Paulo didicisse euāgiliū qui cum dño in carne nō fuerat. Sed & a cæteris apostolis qđ ipse quoq; in principio sui uoluminis declarat dicens. Sicut tradiderūt uobis q a principio ipsi uiderūt & ministri fuerūt sermonis. Igit euāgeliū sicut audierat scripsit. Acta uero aplorum sicut uiderat: composuit. Vixit. lxxx. & .iiii. annos uxorē habens. Sepult9 est cō stantinopoli. Ad quā urbē. xx. Cōstantii anno ossa eius cum reliquiis andreæ apli translata sunt de achaia.

H MArcus discipulus & iterpres Petri iuxta q̄ Petrū referētē audierat rogatus Romæa fratribus breue scripsit euangeliū. Quod cum petrus audisset ꝓbauit: & ecclīæ legēdū sua auctoritate edidit sicut clæmens in sexto ὑπο τι ποσεσιν. i. informationū libro scribit. Et papias Hierosolymitan9 eps meminit huius Marci: & petrus i epla pria sub noīe Babylonis figuraliter Romā significās. Salutat uos ecclīa quæ est in Babilone collecta & marcus filio me9 assumpto utiq; euāgelio qđ ipse cōfecerat prexit ægyptū & primū alexādriæ xp̄m annūcians cōstituit ecclīā tantæ doctrinæ & uitæ cōtinētia: ut oēs sectatores xp̄i ad exēplū sui cogeret. Deniq; Philo disertissim9 iudæoz uidēs alexādriæ primā ecclīam adhuc iudaizantē: q̄si in laudē gētis suæ librū sup eoruz cōuersatiōe scripsit: & quō Lucas narrat hierosolimæ credētes oia habuisse cōmunia: sic ille qđ alexandriæ sub Marco fieri doctore cernebat memoriæ tradidit. Mortu9 ē aūt. viii. Neronis anno: & sepult9 alexandriæ succedēte sibi aniano.

I IOhannes epl̄us quē ihesus amauit plurimū filio9 Zebedei frater iacobi apli quē Herodes post passionē dñi decollauerat nouissim9 oim scripsit euāgeliū rogat9 ab asiæ epis aduersus Cherintū alioscq; hæreticos: & maxime tunc ebionitaz dogma cōsurgēs q asserūt xp̄m añ Mariaz nō fuisse unde & cōpulsus ē diuinā ei9 natiuitatē edicere. Sed & aliā causam hui9 scripturæ ferūt qđ cū legisset Matthæi: Marci & Lucæ uolumina ꝓbauerit q dē textū historiæ & uera eos dixisse firmauerit sed uni9 tm̄ anni i quo & passus ē post carcerē Iohānis historiā texuisse. Prætermisso itaq; anno cui9 acta a trib9 exposita fuerāt supioris tpis anteq; Iohānes clauderet i carcerē: gesta narrauit sicut manifestū eē poterit his q diligēter q̄ttuoz uolumina legerint. Quæ res etiam diaphoniā quæ uidet Iohānis eē cum cæteris tollit & soluit. Scripsit aūt & unā epistolā: cui9 exordiū ē. Quod fuit ab initio: qđ audiuim9 & uidim9 oculis nostris: qđ pspexim9 & manus nostræ cōtrectauerūt de uerbo uitæ quæ ab uniuersis ecclīasticis & eruditis uiris ꝓbať Reliquæ aūt duæ quaz principium est. Senior electæ dñæ & natis ei9 & sequentis. Senior Caio charissimo quē ego diligo in ueritate: iohānis ꝑsbyteri asserūtur: cuius & hodie alterū sepulchrū apud Ephesum ostendit: & nōnulli putant duas memorias eiusdē iohānis euāgelistæ eē sup q̄ re cum p ordinē ad papiā auditorē eius uentū fuerit: disseremus. Quartodecimo igit anno: scđa post Neronē psecutionē mouēte Domitiano in pathmos insulā relegat9 scripsit apocalypsim: quā interptant iustinus martir & Hiren9. interfecto autez Domitiano: & actis ei9 ob nimiā crudelitatē a senatu recessis sub Nerua pricipe redit Ephesum ubiq; usq; ad Traianū principē pseuerans: totas asiæ fundauit: rexitq; ecclīas: & cōfectus senio. lxviii. post passionē dñi anno mortu9 iuxta eādem urbem sepultus est.

K EErmas cui9 apls paul9 ad romanos scribēs meminit salutate phlegontā Hermaz patrobaz. Herbam & q cū eis fratres sunt: asserūt auctorē eē libri q appellať pastor: & apud q̄sdam græciæ ecclīas etiam publice legit. Re uera utilis liber mltiq; de eo scriptoz ueterū usurpauerunt testimonia. Sed apud latinos pene ignotus est.

L PHilo iudæus natione alexādrin9 de genere sacedotū: iccirco a nobis iter scriptores ecclīasticos ponit qa librū de prima Marci euangelistæ apud alexandriaz scribens eccleſiā in nostrorū laude uersat9 est. Non solum eos ibi sed in multis quoq; prouinciis esse memorās: & habitacula eoz dicens monasteria: ex quo apparet talē primum Christo credentium fuisse eccleſiam: quales nunc monachi eē nituntur & cupiunt: ut nihil cuiusq; proprium sit. Nullus inter eos diues: nullus paup: pa

trimonia egẽtibus diuidant orõni uacet: & psalmis: doctrinæ quoq; & continentiæ quales & Lucas refert primũ Hierosolimæ fuisse credẽtes. Aiũt hũc sub Caio caligula romæ periclitatũ quo legatꝰ gentis suæ missus fuerat. Cum scd'a uice uenisset ad claudiũ i eadẽ urbe locutũ esse cũ apostolo petro eiusq; habuisse amicitias & ob hanc causam etiã ecclesiã Marci discipuli petri apud alexãdriã sectatorts ornasse laudibus. Extant huius ꝑclara & innumerabilia opera in quinq; libros Moysi de cõfusione liguarũ liber unus de natura & inuentione bestiarũ repentiũ uolatiliũ & pisciũ libri tres De his quæ sensu præcamur & testamur liber unus de eruditione liber unus de hærede diuinarũ rerum liber unus: de diuisione æqualiũ & cõtrariorũ liber unus de tribus uirtutibus liber unꝰ. Quare quorũdã in scripturis mutata sunt noia liber unus: de pactis libri duo: de uita sapientis liber unus de gigãtibus liber unus qꝫ semina mittant a deo libri .v. Quæstionũ & solutionũ in exodo libri .v. de tabernaculo & catalogo libri .iiii. Necnõ de uictimis & repromissionibꝰ siue maledictis & de ꝓuidẽtia: de iudæis: de cõuersatione uitæ: de alexãdro dicẽte qꝫ ꝓpriã rõnem multa aĩalia habeãt & qꝫ omnis ĩsipiẽs seruus sit & de uita nostrorũ librũ de quo supra diximꝰ id ẽ de apl'icis uiris quæ & inscripsit theodoretitii: id ẽ heteon: hoc ẽ de uita cõtẽplatiua qꝫ uidelicet cœlestia cõtẽplent: & semp deũ orent: & sint ab aliis iudicibus iudices de agricultura duo: de ebrietate duo. Sunt & alia eius monumẽra ĩgenii: quæ ĩ nostras manus nõ peruenerũt. De hoc uulgo apud græcos dicitur νοπλατον φιλονιζει ηο φιλων πλατονιζει. id est aut plato philonem sequit': aut platonem philo: tãta est similitudo sensuum & eloquii.

MVcius anneus Seneca cordubẽsis Sotiõis Stoici discipulus & patruus Lucani poetæ cõtinẽtissimæ uitæ fuit quẽ nõ ponerẽ ĩ catalogo sctõrũ nisi me illæ epl'æ ꝓuocarẽt qꝫ legunt' a plurimis. Pauli ad Senecã: & Senicæ ad Paulum. In qbus cum esset Neronis magister & illius tpis potẽtissimus optare se dicit eius esse loci apud suos cuius sit paulus apud xp̃ianos. Hic ante biẽniũ q̃ petrus & Paulus coronarentur martirio a Nerone interfectus est.

NOsephus Matathie filius ex Hierosolymis sacerdos a Vespasiano captꝰ cũ Tito filio eius relictus est hierosolymis. Hic Romaꝫ ueniẽs septẽ libros iudaicæ captiuitatis imperatoribꝰ patri filioq; obtulit: q & bibliothecæ publicæ traditi sunt. Et ob hoc ĩgenii gloriã statuam quoq; meruit Romæ. Scripsit aũt & alios .xxiiii. antiquitatũ libros: ab exordio mũdi usq; ad .xiiii. annũ Domitiani cæsaris: & duos archeotecos: id est cõflictus aduersum Appionẽ grãmaticũ alexãdrinũ: q sub Caligula legatus missus ex parte gentiliũ cõtra philonẽ etiamli brum uituperationẽ gentis iudaicæ cõtinentẽ scripserat. Alius quoq; liber eius q inscribitur περι αυτοκατ τυς λοςισμου. id ẽ de potẽtia dicẽdi inde elegãs habet' In quo & Machabæorũ sunt digesta martyria. Hicenim in .xviii. ãtiquitatũ libro manifestissime cõfitet' ꝓpter magnitudinẽ signorũ xp̃m a pharisæis interfectũ & iohãnem baptistã uere ꝓphetã fuisse & ꝓpter interfectionem Iacobi apl'i diruptã hierosolimaꝫ. Scripsit aũt de dño in hunc modũ. Eodẽ tpe fuit Iesus uir sapiẽs. Sitñ uirum eum oportet dicere. Erat em̃ mirabiliũ patrator operũ & doctor eorũ qui libẽter uera suscipiunt: plurimos quoq; tam de iudæis q̃ de gentibus sui habuit sectatores & credebat' esse Christus. Cũq; inuidia nostrorum principũ cruci eum pilatus addixisset: nihilominus qui eum primũ dilexerant: pseuerauerunt in fide. Apparuit em̃ eis tertia die uiuens. Multa & hæc & alia mirabilia carminibus ꝓphetarum de eo uaticinãtibꝰ: & usq; hodie Christianorũ gens ad hoc sortita uocabulum non defecit.

ITus tyberiẽsis de ꝓuincia galylæa cognatus est & ipse iudaicarũ rerũ historiã texere & quosdã cõmẽtariolos de scripturis componere. Sed hũc iosephus arguit mẽdacii. Cõstat aũt illũ eo tpe scripsisse. quo & iosephus.

c Læmens de quo apostolꝰ paulus ad philip Penses scribens ait. Cum Clæmẽte & cæteris coopatotibꝰ meis quorũ noia scripta sunt in libro uitæ. Quartus post Petrũ remæ epꝰ Sigdeꝫ secundus linus fuit: & tertius Cletus. Tametsi plærisq; latinorum scd'm post petrum apostolum putant fuisse Clæmentem. Scripsit ex persona romanæ ecclesiæ ad ecclesiam Corinthiorum ualde utilem epistolam quæ & in nonnullis locis publice legitur quæ mihi uidetur characteri epistolæ: quæ sub Pauli nomine ad hebræos fertur conuenire. Sed & multis de eadem epistola non solum sensibus: sed iuxta uerborum quoq; ordinem abutitur. Omnino grandis in utraq; similitudo est. Fertur & secunda eius nomine epistola: quæ ueteribus reprobatur. Et disputatio Petri & Appionis longo sermone conscripta: quam Eusebius in tertio historiæ ecclesiasticæ uolumine coarguit. Obiit tertio Traiani anno & nominis eius memoriaꝫ usq; hodie Romæ extructa ecclesia custodit.

IGnatius antiochenæ eccliæ tertius post petrũ apl̃m eps. Cõmouente psecutionẽ Traiano: dãnatus ad bestias Romã uectus mittit: Cũq; nauigãs Smyrnã uenisset: ubi policarpus auditor iohãnis epus erat scripsit unã epl̃am ad Ephesios alterã ad Magnesianos tertiã ad Trallẽses q̃rtã ad Romanos & inde regrediẽs scripsit ad Philadelphios & ad Smirneos & ꝑriã ad policarpũ: cõmendãs illi antiochẽsem ecclesiã in qua & de euãgelio: qd nup a me translatũ ẽ sup psona xp̃i ponit testimoniũ dicens. Ego uero & post resurrectionẽ in carne eum uidi. Et credo qa sit & qñ uenit ad petrũ & ad eos q cũ petro erant & dixit eis. Ecce palpate me & uidete qa nõ sum dæmoniũ icorporale. Et statim tetigerũt eũ & crediderunt. Dignũ aũt uidet̃ qa tanti uiri fecimus mentionẽ & de epla eius quã ad Romanos scribit pauca ponere. De Syria usq; ad romã pugno ad bestias in mari & in terra nocte dieq; ligatus cũ decẽ leopardis: hoc ẽ militibus q me custodiũt: qbus & cum bñfecerim peiores fiunt. Iniquitas aũt eorũ mea doctrina ẽ sed nõ in hoc iustificatus sum. Vtinã fruar bestiis quæ mihi sunt præparatæ q̃s & oro mihi ueloces esse ad interitũ & ad supplicia & allici ad comedẽdũ me ne sicut ad alios timorẽ nõ audeãt corpus attingere q; si uenire noluerint ego uim faciã ego me urgeã ut deuorer. ignoscite mihi filioli qd mihi ꝓsit ego scio. Nũc incipio xp̃i esse discipulus nihil de his quæ uidentur desiderans: ut iesum xp̃m inueniã. Ignis: crux: bestiæ cõfractio ossiũ mẽbrorũ dissipatio: & totius corpis cõtritio & tormẽta diaboli: in me ueniãt tm̃ xp̃o fruar. Cũq; iam dãnatus esset ad bestias & ardore patiẽdi rugientes audiret leones ait. Frumẽtum xp̃i sum: dentibus bestiarũ molar ut panis mũdus inueniar. Passus est ãno. xi. Traiani. Reliquiæ corpis eius antiochiæ iacẽt extra portã daphniticã in cimiterio

POlicarpus iohannis apl̃i discipulus & abeo ꝑ Smirnæ eps ordinatus totius Asiæ princeps fuit. Quippe q nõnullos apl̃orũ & eorũ qui uidẽrãt dñm magistros habuerit & uiderit. Hic ꝓpter q̃dam sup die paschæ quæstiones sub imperatore Antonino ecclesiã in urbe regẽte anacleto Romã uenit: ubi plurimos credentiũ Martionis & Valẽtini persuasiõe deceptos reduxit ad fidẽ. Cũq; ei fortuito obuiã fuisset Martion & diceret. Cognoscis nos? Rñdit. Cognosco primogenitũ diaboli. Postea uero regnãte. M. Antonino. & L. Aurelio. Cõmodo quarta post Neronẽ persecutiõe Smirnæ sedẽte pcõsule: & uniuerso ppl̃o in amphiteatro aduersus eũ psonãte igni traditus ẽ. Scripsit ad philippẽses ualde utilẽ epistolã: quæ usq; hodie in Asiæ conuentu legitur.

Apias iohãnis auditor Hieropolitanus epus S ꝑ in asia qnq; tm̃ scripsit uolumina q̃ pnotauit explanatio sermonũ dñi. In qbus cum se in pfatiõe asserat nõ uarias opiniones sequi sed apl̃os auctores habere ait. Cõsiderabã qd petrus qd andreas dixissent qd philippus qd Thomas qd iacobus quid iohãnes qd Matthæus uel alius quilibet discipulorũ dñi Quid etiã aristion & senior iohannes discipuli dñi loquant̃. Nõ em̃ tãtũ mihi libri ad legẽdũ ꝓsunt q̃tũ uiua uox & usq; hodie in suis auctoribus psonãt. Ex quo apparet ex ipo catalogo nominũ alium esse iohãnem qui inter apl̃os ponit̃ & aliũ seniorẽ iohãnẽ: quẽ post Aristionem enumerat. Hoc aũt diximus ꝓpter superiorem opinionẽ: quã a plæriscq; retulimus traditã: duas posteriores epl̃as iohãnis nõ apostoli esse sꝫ p̃sbyteri. Hic dicit̃ mille annorũ iudaicã edidisse :id est nouitatẽ quẽ secuti sunt Hæræneus & apollinaris & cæteri qui post resurrectionẽ aiunt in carne cum sanctis dñm regnaturũ. Tertullianus quoq; in libro de spe fideliũ & Victorinus pictauiensis: & Lactantius hac opinione ducuntur

QVadratus apl̃orũ discipulus publio athenarum epo ob xp̃i fidẽ martirio coronato: in locũ eius substituit̃: & eccliam grãdi terrore dispersam fide & industria sua cõgregat Cũq; Hadriunus athenis exegisset hymẽ Symmistesq; Eleusineæ in oĩbus pene gratiæ sacris initiatus dedisset occasionẽ his q xp̃ianos oderãt absq; ꝓcepto imperatoris uexare credentes porrexit ei librũ ꝓ religiõe nostra cõpositũ ualde utilẽ plenũq; rõnis & fidei: & apostolica doctina dignũ. In quo & antiqtatẽ suæ ætatis ostendens ait plurimos a se uisos: qui sub dño uariis in iudæa oppressi ealamitatibus sanati fuerãt & q a mortuis resurrexerant.

ARistides athenien sis philosophus eloquẽtissim9 & sub pristino habitu discipul9 xp̃i uolumen nostri dogmatis rationẽ cõtinẽs eodem tpe quo & q̃dratus Hadriano principi dedit: id est apologeticũ ꝓ xp̃ianis: qd usq; hodie perseuerãs apud philologos ingenii eius pro iudicio est.

AGrippa cognomẽto Castoris uir ualde doctus aduersum. xxiiii. Basilidis hæretici uolumina quæ in euãgeliũ cõfecerat fortissime disseruit ꝓdens eius uniuersa mysteria & ꝓphetas enumerãs Barrabã & Barthocab: & ad terrorẽ audientiũ alia q̃dam barbara noia: & deũ maximum eius Abraxas qui q̃si annũ cõtinens iuxta græco

rum numerū ſupputet'. Mortuꝰ ē aūt Baſilides: a quo Gnoſtici in alexādria tpibus Hadriani q̄ tempeſtate & Chocebas dux iudaicæ factionis chriſtianos uariis ſup pliciis enecauit.

Y GEſippus uicinus apoſtolorꝫ tēporꝫ & oēs a poſſione dñi uſq; ad ſuā ætatē eccl'iaſtico rum operū texens hiſtorias multaq; ad uti litatē legentiuꝫ ptinentia hincinde cōgre gans: qq; libros cōpoſuit: ſermone ſimplici: ut quoruꝫ uitā ſectabat': dicēdi quoq; exprimeret charactere aſſe rens ſe ueniſſe ſub aniceto romā: q decimus poſt petrū eps fuit: & pſeueraſſe uſq; ad Eleutheriū eiuſdeꝫ urbis epm: q aniceti quōdā diaconꝰ fuerat. Præterea aduer ſum idola diſputās: quo primū errore creuiſſet ſubte/ xit hiſtoriā. Ex quo oſtēdit qua floruerat ætate. Ait em̄ Tumulos mortuis tēplaq; fecerūt: ſicut uſq; hodie ui/ demus e q̄bus ē & antinous ſeruus hadriani cæſaris cui & Gimnicus agon exercet': apud antinoū ciuitatē quā ex eius nomine uocatā cōdidit & ſtatuit' ꝓphetas i tē/ plo. Antinoum autem i delitiis habuiſſe cæſar Hadria nus ſcribitur.

Z IVſtinus philoſophus habitu quoq; philo/ ſophoꝫ incedēs: de Neapoli urbe palæſti næ ꝓ religione xp̄i primū laborauit. Intā/ tum ut antonino quoq; pricipi & filiis eiꝰ & ſenatui librū cōtra gētes ſcriptū daret ignominiāq; crucis nō erubeſceret. Et aliū librū ſucceſſoribꝰ eiuſdē antonini. M. Antonino quoq; &. L. aurelio cōmodo dedit. Extat eius & aliud uolumen cōtra gētes: ubi de dæmonū quoq; natura diſputat: & quartum aduerſus gentes cui titulū p̄notauit :id ē caſtigatio Sed & aliū de monarchia dei & alium librū quē p̄no/ tauit pſalten: & aliū de aīa. Dialogus cōtra iudæū quē habuit aduerſus Triphonē pricipē iudeoꝫ. Sed & cō/ tra Martionē inſignia uolumīa quoꝫ Hereneus quoq; in quinto aduerſus hæreſes libro meminit & aliū librū cōtra oēs hæreſes: cuius facit mentionē i apologetico quē dedit antonino pio. Hic cū in urbe roma haberet id eſt ludos exercitatorios & creſcēſem ci nicum q multa aduerſum xp̄ianos blaſphemabat re/ dargueret guloſum: & mortis timidū: luxuriæq; & li/ bidinū ſectatorē: ad extremū ſtudio eius & iſidiis attra ctus accuſatuſq; q chriſtianus eſſet. pro chriſto ſangui nem fudit.

Aa MElito aſianus ſardenſis eps librū iperatori M. Antonino ſcdo: q Frontonis oratoris diſcipulus fuit: ꝓ xp̄iano dogmate dedit. Scripſit quoq; & alia de q̄bus iſta ſunt quæ ſubiecimus. De paſcha libros duos: de uita ꝓphetarū librū unū de eccl'ia librū unū de ſenſibus librū unū de fide librū unū de lapſis librū unū de aīa & corpore li/ brum unū: de baptiſmate librū unū de ueritate libruꝫ unū de generatiōe xp̄i librū unū: de ꝓphetia ſua librū unū de philoxenia librū unū: & aliū librū q clauis in/ ſcribit': de diabolo librū unū de apocalipſi ſohānis li brum unū & eglogarū libros ſex. Huius elegans & de/ clamatoriū ingeniū. Tertullianus i ſeptē libros quos ſcripſit aduerſus eccl'iā ꝓ Mōtano dedit dicēs eū a plæ riſq; noſtroꝫ ꝓphetam putari.

THeophilus ſextus antiochēſis eccl'iæ epus: ſub iperatore. M. Antonino ſcdo: librū cō tra Martionē cōpoſuit: q uſq; hodie extat: ferunt' eius & ad autolicū tria uolumina: & cōtra hæreſim Hermogenis liber unus & alii breues eleganteſq; tractatus ad edificationē eccleſiæ ptinen/ tes legi ſub noīe eiꝰ in euāgelio & in ꝓuerbia Salomo nis cōmētarios q mihi cū ſupiorū uoluminū elegātia: & phraſi nō uident' cōgruere.

EPollinaris Aſiæ hieroſolimitanus eps ſub imperatore. M. Antonino ſecūdo floruit: cui & inſigne uolumen ꝓ fide chriſtiano/ rum dedit. Extant eius & alii quinq; aduer ſum gentes libri: & de ueritate duo & aduerſum cata/ phrygas qui tunc primū cū priſca & Maximilla iſanie bant uaticinantes incipiente Montano.

Bb DIonyſius corinthioꝫ eccleſiæ eps tātæ elo/ quētiæ & induſtriæ fuit: ut nō ſolū ſuæ ciui tatis & ꝓuinciæ pp̄los: ſed & aliaꝫ urbiuꝫ & ꝓuinciaꝫ epos epiſtolis eruditet. Et qui bus & una ad Lacedæmonias. Alia ad athenienſes: tertia ad Nicomedienſes: quarta ad ad cretenſes: quin ta ad eccleſiam Amaſtrinam: & ad reliquas ponti ec/ cleſias: ſexta ad Gnoſianos: & ad pynitum eiuſdē ur/ bis epm: ſeptima ad Romanos quā ſcripſit ad Sotyrē epiſcopum eorum. Octaua ad Chryſophorā ſanctam fœminā. Claruit ſub iperatore Antonino ſcdo: &. L. Aurelio cōmodo.

GYnicus cretēſis Gnoſiæ urbis epiſco/ pus ſcripſit ad Dioniſium Corinthio epm ualde elegantem epiſtolam: in qua docet nō ſemper lacte populos nutriendos: ne quaſi paruuli ab ul/ timo occupentur die: ſed & ſolido ueſci debere cibo: ut in ſpiritalem proficiant ſenectutem. Et hic ſub M. Antonino ſecundo: &. L. Aurelio commodo floruit.

ATacianus q primũ oratoriã artez docẽs nõ paruã sibi ex arte rhetorica gloriã cõpara uerat. Iustini martyris sectator fuit florens in eccl'ia q̃diu ab ei9 latere nõ discessit. Po stea uero inflatus eloquẽtiæ tumore nouã cõdidit hæ/ resim: quæ Encraticaz dicit': quã postea Seuerus auxit a quo eiusdẽ patris hæretici seueriani usq; hodie appel lãt. Porro Tatianus infinita scripsit uolumina. E qb9 unus cõtra gẽtes florẽtissim9 extat liber: q iter oía opa eius ferẽ' ignis. Et hic sub ĩperatore. M. Antonino secũdo: &. L. Aurelio cõmodo floruit.

PHilippus ep̃s cretensis hoc est urbis cortinæ. Cu ius Dionisius ĩ epl'a sua meminit quã scripsit ad eiusdẽ ciuitatis eccl'esiã p̃claz aduersum martionẽ edi dit librũ tpibusq;. M. Antonini scd'i &. l. aurelii cõmo di claruit.

MVsanus nõ ignobilis ĩter eos q de eccl'iasti co dogmate scripserũt: sub ĩperatore. M. antonino scd'o confecit librum aduersus quosdã fratres: q de eccl'ia ad Encraticarũ hæresim declinauerant.

Odestus & ipse sub ĩperatore. M. antonino: m &. L. aurelio cõmodo aduersum Martionez scripsit libros q usq; hodie pseuerant ferunt' sub noie ei9 & alia cinagmata: id est dogmata. Sed ab eruditis: q̃si pseudepigraphra id est falsæ supscriptio/ nis repudiantur.

Ardesanes in mesopotamia clarus habit9 ẽ: (c b qui primũ Valentini sectator deinde cõfuta tor nouã hæresim cõdidit ardens eius ab as/ sinis p̃dicat' ingeniũ. Et ĩ disputatiõe uehemens. Scri/ psit infinita aduersum oẽs pene hæreticos q ætate eius pullulauerant. In qbus clarissimus ille ẽ & fortissim9 liber quẽ. M. Antonino de facto tradidit & multa alia supplecutiõe uolumina: q̃ sectatores eius de sira lĩgua uerterũt ĩ græcã. Si aũt tãta uis ẽ & fulgor ĩ interp̃tatio ne q̃tam putabimus in sermone proprio.

lctor tredecim9 romanæ urbis ep̃s sup q̃stio v nes paschæ utilia qdẽ scribẽs opuscula: rexit eccl'esiam sub seuero principe annis decem.

Ireneus photini ep̃s: q Lugdunẽse z ĩ Gallia b regebat eccl'esiã p̃sbyter a martiribus eiusdẽ loci ob q̃sdã eccl'iæ q̃stiões legatus Romam missus honorificas sup noie suo ad eleutherii ep̃m p/ ferẽt litteras. Postea iã photino ꝑpe nonogenario ob ip̃m martirio coronato ĩ loco eius substituit'. Constat aũt policarpi: cuius supra fecimus mẽtionẽ sacerdotis & martiris hũc fuisse discipulũ. Scripsit qnq; aduersus hæreses libros: & cõtra gẽtes uolumẽ breue: & de disci plina aliud. Et ad Martianũ fratrẽ de apostolica p̃di/ catiõe: & librũ uariorũ tractatuũ: & ad Basilicũ de scis mate: & ad florinũ de monarchia: siue q̃ deus nõ sit cõ ditor malo. Et de octaua id ẽ ogdoade egregiũ σιγΤ αγμα: id est documẽtum. In cui9 fine significãs se apl'i coz tpa uicinũ fuisse sic scripsit. Adiuro tẽ q trãscribis librũ istũ: p dñm iesum xp̃m & p glorioſum eius aduẽ tum quo iudicaturus est uiuos & mortuos: ut cõferas post q̃ trãscripseris: & emendes illũ ad exẽplar: unde scripsisti diligẽtissime. Hãc quoq; obtestationẽ simili/ ter trãsferas ut iueneris ĩ exẽplari. Ferunt' eius & aliæ ad uictorẽ ep̃m romanũ de q̃stione paschæ epl'æ: ĩ qb9 cõ monet eum nõ facile debere unitatẽ collegii scindere Siqdem uictor multos asiæ & oriẽtis ep̃os q xiiii. luna cum iudæis pascha celebrãt: dãnandos crediderat. In qua sẽnia hi q discrepabãt ab illis uictori nõ dederunt manus. Floruit maxie sub cõmodo principe: q. M. An tonino in imperium succesſerat.

QAntenon Stoicæ sectæ philo sophus iuxta quandã ueterẽ in alexãdria cõsuetudinez ubi a Marco euãgelista ſemper eccl'iastici fuere doctores: tantæ prudẽtiæ & eruditio nis: tamĩ scripturis diuinis q̃ĩ sæculari litteratura fuit ut indiã quoq; rogat9 ab illi9 gẽtis legatis a demetrio alexãdriæ ep̃o mitteret': ubi repperit Bartolomeũ unũ de duodeciz ap̃lis aduentũ dñi iesu xp̃i & matthæi euã gelĩũ p̃dicasse: qd' hebraicis litteris scriptũ reuertẽs ale xandriã secũ retulit. Huius multi qdẽ in sanctã scriptu ram extant cõmẽtarii. Sed magis uiua uoce eccl'esiis ꝑ fuit. Docuitq; sub seuero pricipe: & Antonino cogno/ mento Caracalla.

RHodon genere asianus a Tatiano de quo supra Dd diximus Romæ ĩ scripturis eruditus edidit plu/ rima opuscula p̃cipuũtq; aduersus martionẽ op9ĩ quo refert: quõ ipsi quoq; iter se Martionitæ discrepẽt & ap pellem aliũ hæreticũ a se quondã fuisse cõuictũ & risui habitũ: eo q deũ quẽ coleret: ignorare se diceret. Me/ minit in eodẽ libro quẽ scribit ad Galistionẽ Tatiani se Romæ fuisse adiutorem sed & in exameron elegãtes tractat9 cõposuit: & aduersuz cataphrigas ĩsigne opus Temporibusq; cõmodi & seueri floruit.

QLæmens Alexãdriæ eccl'iæ p̃sbyter. Panteni: de quo supra retulimus: auditor post eius mortem alexãdriæ eccl'iasticã schol'ã tenuit catethesion: id ẽ do ctrinaz magister fuit. Ferunt' eius insignia uolumina plenaq; eruditiõis & eloquẽtiæ tã de scripturis diuinis q̃ de sæcularis litteraturæ instrumẽto: e qbus illa sunt

ſtromatũ id eſt uarietatũ octo. ὑποτυπωσεων id eſt ſiſor mationũ libri octo: aduerſus gentes liber unus. Pæda gogi libri tres de paſcha liber unꝰ de ieiunio liber unꝰ de diſputatiõe liber unus. Et alius liber qui inſcribit. Quiſnam diues ille ſit q ſaluet: de obtrectatione liber unus: de canonibus eccl̃iaſticis: & aduerſum eos q iu/ dæoꝝ ſequunt errorẽ liber unus quẽ ꝓprio alexandro Hieroſolimoꝝ epõ προσεφωνησεν id eſt oſtẽdit. Memi/ nit aũt in ſtromatibus ſuis uoluminis Tatiani aduer/ ſus gẽtes de quo ſupra diximus: & Caſſiani cuiuſdam κωρονογραφιοις: qd̃ opuſculum inuenire non potui. Necnõ & de iudæis Ariſtobolũ quẽdã: & Demetriũ & Eupolemũ ſcriptores aduerſus gentes refert q in ſimi/ litudinem ioſephi αρκαιογιαν: id eſt pricipia tẽporum Moyſi & iudaicæ gẽtis aſſeruerũt. Extat alexãdri hiero ſolimitarũ epi: q cum Narciſſo poſtea rexit eccl̃iã ep̃la ſup ordinatiõe Aſclepiadis cõfeſſoris ad antiochẽſes cõgratulãtis eis in q̃ ponit i fine. Hæc uobis dñi fratres ſcripta tranſmiſi: ꝓ Clæmentẽ beatũ p̃ſbyterũ uirũ illu ſtrem: & ꝓbatũ: quẽ uos quoq; ſcitis: & nunc pleniꝰ re cognoſcetis q cũ huc ueniſſet iuxta ꝓuidentiã & uiſita tionẽ cõfirmauit & auxit dñi eccl̃iã. Cõſtat Origenem huius fuiſſe diſcipulũ. Floruit aũt Seueri & antonini fi lii eius temporibus.

ILciades cuius Rhodon in ope ſuo: qd̃ ad uerſum Montanũ. Priſcã. Maximillãq; cõ poſuit recordat. Scripſit cõtra eoſdẽ uolu men p̃cipuũ. Et aduerſus gentes iudæoſq; libros alios: & principibus illius tpis apologeticũ de/ dit. Floruit aũt. M. Antonini cõmodiq; temporibus.

Ff APollonius uir diſertiſſimus ſcripſit aduer ſus Montanũ: Priſcũ: & maximillã iſigne & longũ uolumẽ in quo aſſerit montanũ & in ſanas uates periſſe ſuſpẽdio & multa alia in qbus de priſca & maximilla refert: ſi negãt eas accepiſſe munera: cõfiteant nõ eẽ ꝓphetas q accipiãt & mille hoc teſtibus approbabo. Sed & ex aliis fructi/ bus ꝓbant ꝓphetæ. Dic mihi crimen fucat ꝓphetas? ſtibio oculoſ linit? Prophetæ ueſtibus & gẽmis ornan tur? Prophetes tabula ludit & teſſeris. Propheta fœnꝰ accipit. Reſpõdeãt. Vtrũ hoc fieri liceat an nõ. Meum eſt approbare qd̃ fecerint. Dicit i eodẽ libro. xl. eẽ an/ nũ uſq; ad tps quo ipe ſcribebat libꝝ ex quo hæreſis ca taphrygaꝝ habuerit exordiũ. Tertullianꝰ ſex uolumi nibus aduerſus eccl̃iã editis: quos ſcripſit de extaſi. Se/ ptimum ꝓprie aduerſus Apolloniũ elaborauit. In quo oĩa q̃ ille arguit: conat defendere. Floruit aũt apollo nius ſub Cõmodo Seueroq; principibus.

SErapion undecimo cõmodi iperatoris an no antiochiæ epũs ordinatꝰ. Scripſit epl̃aꝫ ad carniũ & pontiũ de hæreſi mõtani: in qua & hæc addit. Vt aũt ſciatis falſi huius dogmatis id ẽ noui ꝓphetæ ab omni mũdo inſaniam reprobari: niſi uobis apollinaris beatiſſimi: q fuit i Hie rapoli aſiæ epũs litteras. Ad Dõniũ quoq; q pſecutiõis tpe ad iudæos declinauerat uolumẽ cõpoſuit: & aliuꝫ de euãgelio qd̃ ſub noĩe petri ferꝫ: librũ ad Rhocẽſeꝫ Ciliciæ eccl̃iæ: q̃ in hæreſim eius ex lectiõe diuerterat. Leguntꝫ & ſparſim eius breues epl̃æ auctoris ſui id eſt ĩtelligentiæ & uitæ cõgruentes.

FAbius Romanæ urbis ſenator ſubcõ modo ac Seuero pricipe ꝓditus q xp̃ianꝰ eſſet iperator ut rõnem fidei ſuæ redderet inſigne uolumen cõpoſuit: qd̃ i ſenatu le git: & nihilominꝰ ſnia ſenatus ꝓ xp̃o capite trũcatus ẽ ueteri apud eos obtinente lege: abſq; negatiõe non di mitti xp̃ianos: qui ſemel ad eorum iudicium pertracti eſſent.

THeophilꝰ cæſareæ paleſtinæ q̃ oliꝫ turris Stratonis uocabat epũs ſub ſeuero pricipe aduerſũ eos q. xiiii. luna cũ iudæis paſcha faciebãt cũ cæteris epis ſynodicã & ualde utilem cõpoſuit epiſtolam.

m Achillus corinthi epũs ſub eodẽ ſeuero prici/ pe clarus habitus: de paſcha ex oĩ q i Achaia erant epoꝝ perſona elegãtem librũ ſcripſit.

POlycrates Epheſioꝝ epũs cum cæteris epis Aſiæ qui iuxta quãdã ueterẽ cõſuetudineꝫ cũ iudæis. xiiii. luna paſcha celebrãt. Scri pſit aduerſus Victorem epm romanũ epi ſtolã ſynodicã. In qua docet ſe apoſtoli lohãnis & ue/ terũ auctoritatem ſeq de qua hæc pauca excerpſimus. Nos igit inuiolabilẽ celebramus diẽ neq; addẽtes ali/ quid neq; demẽtes. Etẽ in aſia elemẽta maxima dor mierũt: q̃ reſurgẽt in die dñi quãdo uenturus ẽ in noĩe patris de cælis in maieſtate ſua & ſuſcitaturus oẽs ſan ctos. Philippũ loquor de duodeciꝫ apoſtolis q dormi uit Hieropoli. Et duas filias eius q̃ uirgines ſenuerũt & aliã filiã ſuã quæ ſpũſancto plena in Epheſo occubuit ſed & iohãnes q ſup pectus dñi recubuit: & põtifex eiꝰ fuit aureã laminã in fronte portans: martir & doctor in Epheſo dormiuit: & Polycarpus epũs & martir Smir næ reqeſcit. Traſeas quoq; epũs & martir de ennia i ea/ dem Smyrnæ requieſcit. Quid neceſſe ẽ fugaris epi & martiris recordari: q in Laodiceã ſoporat. & papirii & beati militonis in ſanctoſpiritu eunuchi: q ſemper

dño seruiens positus est in sardis: & expectat in aduentu eius resurrectionē. Hi oēs obseruauerūt paschæ diez xiiii. luna ab euangelica traditiōe in nullā partē declinātes: & ecclīasticū sequentes canonē. Et quoq; minimus oím uestrū Policrates scd'm doctrinā ꝓpinquorum meoꝝ: quos & secutus sum (septē siquidē fuerunt ꝓpinqui mei epi: & ego octauus) semper pascha celebraui qñ popul9 iudæoꝝ azima faciebat. Itaq; fratres lxv. annos ætatis meæ natus in dño: & a multis de toto orbe fratribus eruditus peragrata oi scriptura: non formidabo eos q nobis minant'. Dixerūt em̄ maiores mei: obedire deo magis oportet q̄ homíbus. Hoc ꝓpterea posui ut ingeniū & auctoritatē uiri & paruo opusculo demōstrarē. Floruit tpibus seueri pricipis eadē ætate qua Narcissus Hierosolymæ.

h Eraclitus sub cōmodi seueriq; iperio i apostolum commentarios cōposuit.

Aximus sub iisdē pricipibus famosam q̄stionez isigni uolumine uentilauit. Vnde malū
m & q̄ materia a deo facta sit.

c Andidus regnātibus suprascriptis i exameron pulcherrimos tractatus edidit.

a Ppion sub seuero pricipe similiter in examerō tractatus fecit.

s Extus sub imperatore seuero librū de resurrectione scripsit.

c Rabian9 sub eodē pricipe edidit q̄dā opuscula ad xp̄ianuz dogma ptinentia.

RVdas de septuaginta: apud Danielē hebdomadibus plenissime disputauit & chriſtoriographiā supiorū tēpoꝝ usq; ad decimuz seueri pduxit annū in qua erroris arguit': qui aduentū Antichristi circa sua tpa futurū esse dixerit. Sed hoc ideo: quia magnitudo pſecutionū p̄sentem mundi minabat' occasum.

TErtullianus p̄sbyter nunc demum prim9 post Victorē & apolloniū latinorū ponit' puinciæ africæ ciuitatis Carthaginensis: patre centurione ꝓcōsulari. Hic acris & uehemētis ingenii sub seuero pricipe & antonino Daracalla maxime floruit. Multaq; scripsit uolumina: quæ quia nota sunt pluribus p̄termittimus. Vidi ego quendam paulū cōcordiæ: qd' oppidū italiæ est senē: qui se beati Cypriani iam gradis ætatis notariū: cum ipe admodū esset adolescens: romæ uidisse diceret: referreq; sibi solitū nunc̄p Ciprianū absq; Tertulliani lectione unam diem præterisse. Ac sibi crebro dicere. Da magistrum uidelicet Tertullianum significans. Hic cū usq; ad mediam ætatem p̄sbyter ecclesiæ permānsisset: inuidia postea & contumeliis clericorum romanæ ecc'liæ: ad montani dogma delapsus in multis libris nouæ ꝓphetiæ meminit. Specialiter aūt aduersuz ecclesiā texuit uolumina: de pudicitia: de persecutione de ieiuniis de monogamia: de extasi libros sex: & septimū quem aduersum apolloniū cōposuit. Ferturq; uixisse usq; ad decrepitā ætatem: & multa quæ non extant opuscula condidisse.

ORigenes qui & Adamātius decimo seueri li Pertinacis anno aduersum christianos p̄secutione commota: a Leoni de patre xp̄i martirio coronato: cū sex fratribus & matre uidua paup relinquit': annos natus circiter decem & septem. Rem em̄ familiarem ob cōfessionem xp̄i fiscus occupauerat. Hic Alexandriæ disperſa ecclesia decimooctauo ætatis suæ anno catetheseon id est doctrinarū opus aggressus. Postea a demetrio eiꝰ urbis epō in locum Clæmentis p̄sbyteri confirmatus: per multos annos floruit. Et cum iam mediæ esset ætatis: & ꝓpter ecclesias Achaiæ quæ pluribus hæresibus uexabātur: sub testimonio ecclesiasticæ epistolæ Athenas per Palæstinā pergeret: a Theochristo & Alexandro Cæsareæ & Hierosolymitarum episcupis præsbyter ordinatus. Demetrii offendit animos: qui tanta in eum debacchatus est insania: ut per totum mundum ꝓ nomine eius scriberet. Et cōstat eum āteq; cæsareā migraret fuisse Romæ sub Zepherino episcopo: & statim Alexādriam reuersum: Heraclam præsbyterum iterum: qui sub habitu philosophi perseuerabat adiutorem sibi fecisse. Qui quidem & post Demetriū Alexandrinam tenuit ecclesiam. Quantæ autem gloriæ fuerit: hinc apparet q̄ Firmianus Cæsareæ episcopus: cum omni capadocia eum inuitauit: & diu tenuit. Et postea sub occasione sanctorum locorum Palæstinam ueniens diu Cæsareæ in sanctis scripturis conuersatus est. Sed & illud: quod ad Mammeam matrem alexandri imperatoris religiosam fæminam rogatus uenit antiochiam: & summo honore habitus est: q̄q; ad Philippum imperatorem: qui primus de regibus Romanis christianus fuit: & ad matrem eius litteras fecit: quæ usq; hodie extant. Quis ignorat: & q̄ tantum in scripturas diuinas habuerit studium: ut etiam hebræam linguam contra ætatis gentisq; suæ naturā ediſceret: & exceptis septuaginta interprætib9 alias quoq; editiones in unum cōgregaret uolumen. Aquilæ scilicet pontici. Proseliti: & Theodotionis hebionei: & symmachi eiusdē dogmatis: qui i euangeliū

quoq; cata Matthæū ſcribit cōmētarios: de quo & ſuū dogma affirmare conat. Præterea qnta; & ſextā & ſeptima; editionē quas etiā nos de eius bibliotheca habuimus miro labore repperit: & cū cæteris editionib9 cō/parauit: & qa indicē operū eius in uoluminibus epiſtolarū quas ad paulā ſcripſimus ī quadā epla cōtra Varronis opa cōferēs poſui nūc omitto. Illud de īmortali eius igenio nō tacens: q; Diolecticā quoq; & Geome/triā. Aritmethicā. Muſicā. Grāmāticā. Rhetoricā om/niūq; philoſophoꝝ ſectas ita didicit ut ſtudioſus quo/q; ſeculariū litterarū ſectatores haberet: & interp̄taret quotidie. Cōcurſuſq; quotidie ad eū miri fierēt quos il le ꝓpterea recipiebat: ut ſub occaſione ſæcularis litte/raturæ in fide xp̄i eos inſtitueret. De crudelitate aūt p/ſecutiōis q̄ aduerſum xp̄ianos ſub Decio cōſurrexit: eo q; in religione philippi deſæuiret q̄tos interfecerit ſup fluū eſt dicere. Cū etiā Fabianus romanæ eccl̄iæ ep̄us: in ip̄a occubuerit. Et alexāder Babylaſq; hieroſolimorum & antiochenæ eccl̄iæ pōtifices i carcerē ꝓ cōfeſſione dormierint. Et ſup origenis ſtatu ſi qs ſcire uelit qd actum ſit primū qdem de epiſtolis eius q̄ poſt p̄ſecutionem ad diuerſos miſſæ ſunt. Deinde & de ſexto Euſe/bii cæſariēſis eccl̄iaſticæ hiſtoriæ libro. Et ꝓ eodē origene in ſex uoluminibus: poſſit liqdo cognoſcere. Vixit uſq; ad Gallū & Voluſianū: id eſt uſq; ad. lxix. ætatis annū: & mortuus eſt Tyri: ī qua urbe & ſepult9 eſt.

AMmonius uir diſertus & eruditus ī philoſophia eodē tpe alexādriæ clarus habitus eſt q; iter multa īgenii ſui & p̄clara monumēta etiā de cōſonantia Moyſi: & ieſu elegans opus cōpoſuit: & euāgelicos canones excogitauit: quos poſtea ſecutus eſt Euſebi9 cæſarienſis. Hūc falſo accuſat Porphirius q; ex xp̄iano ethnicus fuerit. Cum cōſtet eū uſq; ad extremā uitā xp̄ianū p̄ſeueraſſe.

KK AMbroſius primū martionites. Deinde ab Origene correctus eccl̄iæ diaconus & cōfeſſionis dn̄icæ gloriæ inſignis fuit. Cui ꝓ Theochriſto p̄ſbytero liber Origenis de martirio ſcribit. Huius induſtria & ſumptu & iſtantia: dum uiueret adhuc infinita Origenes dictauit uolumina. Sed & ipſe qppe ut uir nobilis nō elegātis ingenii fuit: ſicut eius ad Origenē epl̄æ īdicio ſunt. Obiit ante mortē origenis & ī hoc a plæriſq; reꝑhēdit: q; uir locuplex amici ſui egeni ſenis & pauperis nō recordat9 ſit.

TRiphon Origenis auditor ad quē nōnullæ eius extāt epl̄æ: in ſcripturis eruditiſſimus fuit: qd' qdē & mlta ei9 ſparſim oſtēdunt opuſcula: ſed p̄cipue liber quē cōpoſuit de uacca ruffa in Deuteronomio & de dichotomatib9: id ē de q̄libet ætate animalibus q̄ offerebant ī lege: q̄ cū colūba & turture & abraā ponunt ī Geneſi.

MInutius Fœlix romæ inſignis cauſidicus ſcripſit dialogū xp̄iani & Ethnici diſputātiū q octauus īſcribit. Sed & ali9 ſub noīe eius fert de fato uel cōtra mathematicos: qui cū ſit & ip̄e diſerti hoīs nō mihi uidet cū ſupioris libri ſtilo cōuenire. Meminit hui9 minuti9 & lactātius in libris ſuis.

CAius ſub Zepherino romanæ urbis ep̄o: & ſub Antonino ſeueri filio diſputationē aduerſum Proculū Mōtani ſectatorē ualde īſignē habuit: arguēs eum temeritatis ſup nouā ꝓphetiā defendendā. Et in eodē uolumine epl̄as quoq; pauli. xiii. tm̄ enumerans xiiii. quæ fert ad hebræos dicit nō eius eſſe ſed & apud romanos uſq; hodie quaſi pauli apl̄i nō habetur.

BErillus arabiæ botrenus ep̄s cū aliquanto tpe glorioſæ rexiſſet eccl̄iā ad extremū lapſus in hæreſim q̄ xp̄m ante īcarnationē negat: ab origene correct9 ſcripſit uaria opuſcula: & maxime epl̄as ī qbus Origeni gratias egit. Sꝫ & Origenis ad eū litteræ ſunt extat dialogus origenis & Berilli ī quo hæreſeos coarguit. Claruit aūt ſub alexandro Māmeæ filio & maximino & Gordiano q̄ imperium ſucceſſerant.

HIppolitus cuiuſdam eccleſiæ ep̄s (nomen quippe urbis ſcire nō potui) rōnē; paſchæ temporum canonūq; ſcripſit: uſq; ad primum annum Alexandri imperatoris. Et ſedecim annorum circulū quē græci εχκαιδεκαετηριδα uocant repperit. Et Euſebio: qui ſuper eodē paſchæ canone decem & nouem annorum circulum εννεακαιδεκαετηριδα compoſuit: occaſionem dedit. Scripſit nō/nullos in ſcriptura commentarios. E quibus hoc reperi in numerum: & in Exodum: & in Canticum canticorum. In Geneſim: & in Zachariam: in Eſaiam: de Daniele: de Apocalypſi: de Prouerbiis: de Eccleſiaſte: de Saul: de Phitoniſſa: de Antichriſto: de reſurrectione contra Martionem: de paſca aduerſum omnes hæreſes & ſimilia de laude dei Saluatoris: in qua praſente Origene ſe loqui in eccleſia ſignificat. In huius emulationem Ambroſius quem de Martionis hæreſi ad ueram fidem correctum diximus: cohortatus eſt Origenem in ſcripturas commentarios ſcribere: præbens ei ſeptem & eo amplius notarios: eorumq; expenſas: & librariorum parem numerum. Quodq; his maius eſt incredibili quoti/

die studio ab eo opus exigēs. Vñ in q̄dā epla Dioethē: id est operis cōpulsorē: eum Origenes uocat.

a Lexāder eps Cappadociæ cū desiderio sanctoꝝ locoꝝ hierosolimā pgeret & Narcissus eps eiusdē urbis iam senex regeret eccliam & Narcisso: & multis clericis eius reuelatū est altera die mane intrare epm q adiutor sacerdotalis cathedræ eē deberet. Itaq; re ita cōpleta: ut pdicta fuerat cunctis in palæstina epis in unū cōgregatis: admittēte quoq; ipo uel maxime Narcisso hierosolimitanæ eccliæ cū eo gubernaculū suscepit. Hoc in fine cuiusdā epiæ quē scribit ad aronitas sup pacem eccliæ ait. Salutat uos Narcissus qui ante me hic tenuit epalem locū. Et nunc me cū eundē orōnibus regit annos nato circiter. cxvi. &c. Et uos mecū pcat: ut unū idēq; sapiatis. Scripsit & aliā ad antiochēses p clæmentem pbiterū Alexādriæ de quo supra diximus nec nō ad Origenē & p Origene cōtra demetriū: & q; iuxta testimoniū Demetrii eum p byterū cōstituerit. Sed & aliæ ad diuersos ferunt epistolæ. Ardente aūt psecutiōe sub Decio quo tpe Babilas antiochiæ passus est ductus Cesareā & clausus i carcere: ob cōfessionem xpi martirio coronatur.

11 IVlius africanus cuius q̄nq; de tpibus extāt uolumina sub impatore. M. Aurelio Antonino qui Macrino successerat: legationē pro istauratiōe urbis Emaus suscepit q̄ postea Nicopolis appellata est huio est epla ad originē sup quæstione Susannæ, eo q; dicat i hebræo hāc fabulam nō haberi nec cōuenire cū hebraica ueritate. Apotu primi prisecoa: a potu schinchisæ: cōtra quē docta epistolā scribit origenes. Extat eio ad aristidē alia epla in qua sup diaphonia q̄ uidet esse in genealogia saluatoris apud matthæū & lucā plenissime disputat.

DEminus Anthiochiæ eccliæ pbyter paucā ingenii sui monumenta cōposuit. Florens sub alexādro prīcipe & epo urbis suæ Ethebruno eo maxime tpe quo Heraclas alexādrinæ eccliæ pontifex ordinatus est.

THeodorus q postea Gregorius appellatus est. Neocæsareæ ponti eps admodū adolescens ob studia græcaꝝ & latinaꝝ litteraꝝ de Cappadocia Beritū & inde cæsareā palæstinæ transiit: iūcto sibi fratre Theodoro. Quorū cū egregiā idolē uidisset origenes hortatus ē eos ad philosophiā i qua paulatim xpi fidem sub introducēs: sui quoq; sectatores reddidit: & quinquēnio itaq; eruditi ab eo remittunt ad patrem. Et quibus Theodorus psi
cicens scripsit origeni. Et cō uocata grādi frequētia ipo quoq; Origene psente recitauit: q usq; hodie extat. Scripsit & in eccle siasten: breue qdem: sed ualde utilē: & alia huius uulgo ferunt epiæ. Sz pcipue signa atq; miracula: quæ iā eps cum multa eccleſiaꝝ gloria perpetrauit.

COrneliꝰ romanæ urbis eps ad quē octo cypriani extant epiæ: scripsit epiaz ad Fabiū Antiochenæ eccleſiæ epm de Sinodo Romana. Italia: Africana & aliam de Nouatiano: & de his q lupsi sunt tertiā de gestis sinodi: q̄rtā ad eundē Fabiuz ualde plixā & Nouatianæ hæreseos causas & anathema cōtinētem. Rexit eccleſiā sub gallo & Volusiano annis. ii. cui ob xpi amorē martirio coronato succeſſit Lucius.

YPrianus Afer primū glorioſæ rhethoricam
c docuit. Exide suadēte pbitero cecilio a quo & cognomētū sortitus ē xpianus factus oēm substantiā suā paupibus erogauit. Ac post nō multum tpis electus etiā i præbiterū eps carthaginēsis cōstitutus est. Huius ingenii superfluū ē indicē texere: cum sole clariore sint eius opa. Passus ē sub Valeriano & Galieno prīcipibus psecutiōe octaua eodē die quo romæ Cornelius suprascriptus sed nō eodē anno.

CAntius diaconus cipriani usq; ad diē passionis eius cū ipso exiliū sustinēs egregiuz uolumen uitæ passionis cipriani reliquit.

πανηγυρικον ενκαρισ τιας

DIonysius alexandrinæ urbis eps sub Heracla μεταφρασιν scholā pbiter tenuit Origenis uel isignissimus auditor fuit hic in cypriani & africanæ synodi dogma cōsentiēs de hæreticis batizādis ad diuersos plurimas misit epistolas quæ usq; hodie extāt: sed ad Fabiū antiochenæ urbis episcopum scripsit de pœnitentia & ad romanos per Hippolitum alteram: ad Sixtum qui Stephano succeſſerat: duas epistolas: & ad philemonem: & ad Dionisium Romanæ eccleſiæ præsbiteros duas epistolas: & ad eundem Dionisium post Romæ episcopum & ad Nouatianum causantem q; inuitus Romæ episcopus ordinatus esset: cuius epistolæ hoc exordium est: Dionysius Nouatio fratri Salutem. Si inuitus ut dicis ordinatus es: probabis: cum uolens ceſſeris. Est eius ad Dionysium & ad Didymum altera epistola: & Cortasticæ de pascha plurimo declamatorio sermone conscriptæ: & ad Alexandrinam eccleſiam de exilio: & ad Heraclam in ægypto episcopum & alia de mortalitate: & de sabbato: & perigymnasio. Et ad Hermanionem: & alia de per/

secutione Decii: & duo libri aduersum Nepotē epm q mille annorū corporale regnū suis scriptis asseuerat. In quib9 & de Apocalypsi Iohānis diligētissime disputat. Et aduersum Sabellum & ad Damonē Betronicis epm: & ad Delispox & ad Euphrax: & q̄ttuor libri ad Dionysiū Romanæ urbis epm & ad Laodicenses de pœnitētia. Itez canon de pœnitētia & ad Origenē de martyrio ad armenios de pœnitētia de ordine delictorum de natura ad Timothæū: de tentatiōibus ad Euphranorez ad Basilidez quoq; multæ epl'æ ī quax una se asserit etiā in Eccliasten cœpisse scribere cōmētarios Sz aduersus paulum Samosatenū ante paucos dies q̄ moreretur insignis ei9 ferē epistola. Morit. xii. Galieni anno.

WOuatian9 Romanæ urbis p̄sbyter aduersus Corneliū cathedrā sacerdotalez conatus iuadere. Nouatianox græce dicit cheron dogma cōstituit: & nolens apostatas suscipere pœnitentes. Huius auctor nouatus cypriani præsbyter fuit. Scripscit aūt de pascha: de sabbato: de circūcisione de sacerdote de orōne de cibis iudaicis de instantia de Attalo. Multaq; alia & de trinitate grāde uolumen q̄si επιτομιν opis Tertulliani faciēs qđ plærig; nescientes cipriani existimant.

Mm Alchion disertissimus Antiochenæ ecclesiæ
m præsbyter qppe q in eadem urbe rhetoricaz florētissime docuerat aduersuz paulū Samosatenū: q antiochenæ eccliæ eps dogma artemonis instauraret: excipientibus notariis disputauit qui dialogus usq; hodie extat. Sed & alia grandis epla ex psona Sinodi ab eo scripta ad Dionisiū & maximū romanæ & alexandrinæ ecclesiæ epos dirigitur.

ARchelaus eps Mesopotamiæ librū disputatōis suæ quē habuit aduersuz manichæū exeuntē de persida syro sermone cōposuit qui translatus in græcum habet a multis. Claruit sub iperatore probo q aureliano tacitoq; successerat.

Natoli9 alexādrinus Laodiceæ Siriæ epus:
a sub Probo & caro ipatorib9 floruit: mire doctrinæ uir in arithmetica. Geometria. Astronomia. Grāmatica. Rhetorica. Dialectica. Cuius ingenii magnitudinē de uolumie qđ sup pascha cōposuit: & decem libris de Arithmetricæ institutiōibus intelligere possumus

Ictorinus pictauiēsis eps nō æque latinaz ut
y græcā linguā nouerat. Vnde opera ei9 grandia sensibus uiliora uident cōpositione uerbox. Sunt aūt hæc cōmentaria in Genesim: in Exodū in Leuiticū in Esaiā: in Ezechielē in Abachuc in Eccliasten: in Canticū canticox ī Apocalipsim iohānis aduersum oēs hæreses & multa alia ad extremū martirio coronatus est.

AMphil9 p̄sbyter Eusebii cæsariēsis epi necessari9 tanto bibliothecæ diuino amore flagrauit ut maximā partē Origenis uoluminū sua manu descripserit: q̄ usq; hodie ī Cæsariēsi bibliotheca reseruant: sed & in. xii. pphetas xxy. στιτησεον id ē quæstionū Origenis uolumia manu eius exarata repperi quæ tanto amplector & seruo gaudio: ut Crœsi opes habere me credā. Si em̄ lætitia est unā epistolā habere martiris: q̄ tomagis tot milia uersuuz: quæ mihi uident sui sanguinis signasse uestigia? Scripsit añq; eusebi9 scriberet Apologeticū p origene & passus ē cæsareæ palestinæ sub psecutiōe Maximi.

QVrius alexādinæ eccliæ p̄sbyter sub Caro & diocletiano principibus eo tpe quo eandē eccliam Theonas eps regebat florentissime docuit pplos & tā tam sermonis diuersorūq; tractatuū q usq; hodie extāt inuenit elegantiā: ut Origenes iunior uocaret. Cōstat hūc mire ασκισεοσ id est īdustriæ: & appetitorē uolūtariæ pauptatis: scientissimūq; Dialecticæ artis post plecutionē omne uitæ suæ tps romæ fuisse uersatū huius ē lōgissimus tractat9 de pphetia Oseæ quē in uigilia palchæ habitū ipse sermo demōstrat.

IVcianus uir disertissim9: Antiochenæ eclesiæ p̄sbyter tm̄ ī scripturax studio laborauit: ut usq; nunc quedā exemplaria scripturax Luciana nūcupent. Ferunt ei9 de fide libelli & breues ad nōnullos epistolæ. Passus Nicomediæ ob cōfessionē xp̄i sub psecutōe Maximi sepultusq; Helenopoli Bityniæ.

EHileas de urbe ægipti: quæ uocat Tinus: nobili genere & non paruis opibus suscepto epatu elegantissimū librū de martirum laude cōposuit disputationeq; actox habita aduersum iudicē q eum sacrificare cogebat: p xp̄o capite truncat. Eodē ī ægipto plecutionis auctore quo Lucianus Nicomediæ.

ARnobius sub Diocletiano pricipe Sichæ: apud Africā florentissime Rhetoricā docuit. Scripsitq; aduersum gētes quæ uulgo extant uolumina.

EIrmianus: q& Lactantius Arnobii discipulus sub Diocletiano pricipe attritus ē cum Famo grāmatico: cuius de medicinalibus uersu compositi extant libri. Nicomediæ

rhetoricā docuit: ac penuria discipulorꝫ ob græcam uidelicet ciuitatē ad scribēdū se cōtulit habem9 ei9 Symposiū qđ adolescētul9 scripsit Africæ odoporicon de africa usqꝫ ad Nicomediā exametris uersib9 & aliū librum q inscribit Grāmaticus. Et pulcherrimū de ira dei & institutiōe diuina aduersum gētes libros septē Epitomē id est breuiariū ei9 opis in libro uno. Acesilo & asclepiadē libros duos & de psecutōe librū unū Ad probū epistolarꝫ libros q̄ttuor. Ad Seuerū epistolarū libros duos: ad eundē de opificio dei: uel formatione hois librū unū. Hic extrema senectute magister Cæsaris crispi filii cōstantini in Gallia fuit q postea a patre interfectus est.

EVsebi9 cæsareæ palæstinæ epꝰ in scripturis diuinis studiosissim9: & bibliothecæ diuinæ cū Pāphilo martyre diligētissim9 puestigator edidit in fini/ta uolumina. De qbus hæc sunt euāgelicæ προπαρασκευῆς id est expositōis libri. xx. euāgelicæ ꝓpaſtiles libri. xv. Theophanias libri. v. ecclīasticæ historiæ libri. x. chronicorū canonū oimodā historiā. Et eorꝫ epitomē: id ē breuiariū. Et de euāgeliorū diaphonia. In Esaia libri x. & cōtra porphyriū q eodē tpe scribebatī Sicilia ut q dam putant lib. xxx. de qbus ad me. xx. puenerūt. Topicon librū unū. Apologias ꝓ Origene libros. vi. de uita pamphili libros tres de martiribus alia opuscula & in. cl. psalmos eruditissimos cōmentarios: & multa alia. Floruit maxime sub Constantino impatore & constantio. Et ob amiciciā pāphili martiris ab eo cognomentū sortitus est.

BEtitius Eduorꝫ: id ē augustudunēsis epꝰ sub cōstātino celeberrimæ famæ habit9 ē in Galliis. Legunt ei9 cōmentarii in cāticum canticorꝫ & aliud grande uolumē ad uersus nouatianū nō ꝑter hoc qcq̄ ei9 operū repperi.

DEthodi9 Olimpii Liciæ & postea Tiri epꝰ nitidi cōpositiq̄ sermōis aduersuꝫ porphirium cōfecit libros. & Simposiū decem uirginū. De resurrectiōe opus egregiū contra Origenem: & aduersus eundē de phitonissa: & de Anteuisio. In Genesi quoq̄ & in canticū canticorꝫ cōmētarios & multa alia q̄ uulgo lectitant. Et ad extremuꝫ nouissimæ psecutiōis siue ut alii affirmāt sub Decio & Valeriano in chalcide græciæ martirio coronatus est.

VVencus nobilissimi generis Hispan9 ꝑsbyter q̄ttuor euangelia exametris uersib9 pene ad uerbū transferens: q̄ttuor libros cōposuit. Et nōnulla eodē metro ad sacramētorꝫ ordinē pertinentia. Floruit sub cōstantino principe.

EVstachi9 genere pāphilus Sideces primū Herisæ Siriæ: deinde antiochenæ rexit ecclesiam: & aduersum arrianorꝫ dogma cōponēs multa sub cōstātino principe pulsus est in exiliū Traianopoliꝫ Thaciarꝫ: ubi usqꝫ hodie cōditus est. Extant eius uolumina de aía de engastinūco aduersum Origenem. Et infinitæ epl̄æ quas enumerare longum est.

MArcellus anticiranus epꝰ: sub cōstātino & constantio principibus floruit multaqꝫ diuersarū hipotheseon: id est disputationuꝫ scripsit uolumina & maxime aduersum arrianos ferunt cōtra hunc asterii & apollinaris libri sabellianæ eū hæresis arguentes sed & Hilari9 i septimo aduersuꝫ arrianos libro nominis eius q̄si hæretici meminit. Porro ille defendit se nō eē dogmatis cui9 accusat. Sed cōmunione Iulii & athanasii Romanæ & Alexandrinæ urbis pōtificū se eē inimicum.

AThanasius alexādrinæ urbis epꝰ multas arrianorꝫ ꝓpessus insidias ad cōstantē Galliarū principē fugit. Vñ reuersus cū literis & rursum post morrē eius fugatus: usqꝫ ad iouiniani imperiū latuit: a quo recepta eccl̄ia sub Valente morit. Ferunt ei9 aduersuꝫ gētes duo libri & cōtra Valentē unus & de uirginitate & de psecutionib9 Arrianorꝫ plurimi & de psalmorꝫ titulis & historia antonii monachi uitā cōtinēs: & cortasticæ epl̄æ: id ē castigatiōes solēnes & multa alia q̄ enumerare lōgū est.

ENtonius monachus cui9 uitā Athanasius Alexādrinæ urbis epꝰ insigni uolumine ꝓsecutus est. milit ægiptiacæ ad diuersa monasteria apostolici sermōis: sensusqꝫ epl̄as septem: quæ in græcā lingā translata sunt quarum ꝑcipua ad Arsenotas. Floruit Constantino & filiis eius regnantibus.

BAsili9 anqran9 epꝰ artis medicinæ scripsit cōtra Marcellū de uirginitate librū & non nulla alia. Et sub rege cōstantio Macedoniæ ptis cū Eustasio sebasteno priceps fuit

GHeodorus Heracleæ Thraciarum episcopus elegantis apertiq̄ sermonis & magis historicæ intelligentiæ: edidit sub Constātino principe commentarios in Matthæū & in Iohannem: & in psalterium. & in apostolum.

GVsebius Emisenus episcopus elegantis & Rhetorici ingenii innumerabiles: & q ad plausum populi pertinent confecit libros Magisqꝫ historiam secut9 ab his qui decla

mare uolũt studiosissime legiť. E q̃bus uel p̃cipui sunt aduersũ iudæos & gẽtes & Nouatianos ad Galathas libri.x.& in euãgelia homeliæ breues ſ3 plurimæ. Floruit tẽporibus cõſtãtii: ſub quo & mortuus Antiochiæ ſepultus eſt.

TRiphylus Cipriletrenſis ſiue Leuconte eps̃ eloquẽtiſſimus ſuæ ætatis: & ſub rege Conſtantino celebertimus fuit. Legi eius in Cãtico canticoꝝ cõmẽtarios. Et multa alia cõpoſuiſſe referť: quæ in noſtras manus minime peruenerunt.

DOnatus a quo Donatiani ſub cõſtante cõſtantioq; principibus aſſerẽs a noſtris ſcripturas in pſecutiõe ethnicis traditas: totã pene Africã & maxime iudæã ſua pſuaſiõe decepit. Extãt eius multa ad ſuã hæreſim ptinẽtia. Et de ſpũſancto liber arriano dogmati cõgruens.

a Sterius Arrianæ philoſophus factiõis ſcripſit regnãte cõſtãtio in epſa ad Romanos & i euãgelia & pſalmos cõmẽtarios & multa alia q̃ a ſuæ ptis hoĩbus ſtudioſiſſme leguntur.

Oo IVcifer Caralitan9 eps̃ cuj Pancratio & Hilario romanæ eccleſiæ clericis ad Cõſtantium ĩperatorẽ a Liberio epõ ꝓ fide legatus miſſus cũ nollet ſub noĩe athanaſii nicenã dãnare fidẽ in palæſtinã relegatus miræ cõſtãtiæ & p̃parati animi ad martiriũ cõtra cõſtãtium impera/ torẽ ſcripſit librũq; ei legendũ miſit: ac nõ multo poſt ſub iuliano principe Caralis reuerſus Valentiniano regnate obiit.

EVſebius natione Sardus & ex lectore urbis romanæ Vercellenſis eps̃ ob cõfeſſionẽ fidei a Cõſtantio principe Scytopolim & in de Cappadociã relegatus ſub iuliano imperatore ad eccleſiã reuerſus edidit in pſalmos cõmẽtarios Euſebii Cæſarienſis quos de græco in Latinum uerterat. Mortuus ẽ Valẽtiniano & Valẽte regnãtib9.

EOrtunatianus Afer Aquilegienſis eps̃ imperãte Conſtãtio in euãgelia titulis ordinatis breui & ſermone ruſtico ſcripſit cõmentarios. Et in hoc habetur deteſtabilis q; Liberiũ romanæ urbis epiſcopũ pro fide ad exiliuj pgentẽ primus ſollicitauit & fregit & ad ſubſcriptionej hæreſeos compulit.

EChatius quẽ quia luſcus erat monopthalmon: id eſt unoculũ nuncupabãt. Cæſariẽſis eccleſiæ in palæſtina eps̃: elaborauit in eccleſiaſten. xvii. uolumina & ſynton & zetematon & multos p̃terea diuerſoſq; tractatus. Intantũ aũt ſub Cõſtantio ĩperatore claruit: ut i liberii locũ romæ fœlicẽ Arrianũ epiſcopum conſtitueret.

SErapion thenauſæos q; ob elogãtiã ĩgenii cognomẽ ſcholaſtici meruit char9 antonii monachi: edidit aduerſuj manichæũ egregiũ librũ & de pſalmoꝝ titulis aliũ. Et ad diuerſos utiles epſas. Et ſub Cõſtãtio pricipe etiam in cõfeſſione inclytus fuit.

HIllarius urbis Pictauorũ Aquitaniæ eps̃ ſa/ctiõe Saturnini arelatenſis epi de ſynodo Hyterenſi Phrygiã relegatus duodecij aduerſus Arrianos cõfecit libros. Et aliũ librum de Sinodo quẽ ad Galliaruj eps̃ ſcripſit: & in pſalmos cõmentarios primũ uidelicet & ſcdm a. xviii. uſq; ad extremũ: in quo opere imitat9 Origenẽ nõnulla etiã de ſuo addidit. Eſt eius ad Conſtantiũ libellus quẽ uiuenti Conſtantinopoli porrexerat & alius i Cõſtantiũ quẽ poſt mortẽ eius ſcripſit: & liber aduerſum Valentẽ & Vrſatiũ hiſtoriã Arimenẽſis & Seleucenſis Sinodi cõtinẽs & ad p̃fatũ Saluſtinũ ſiue cõtra diaſcorum: & liber himnoꝝ & miſterioꝝ alius & cõmentarii in Matthæũ: & tractatus i iob quos de græco Origenis ad ſenſum tranſtulit & alius elegãs libellus cõtra Auxentiũ: & nõnullæ ad diuerſos epiſtolæ. Aiunt quidã ſcripſiſſe eũ i Canticũ canticoꝝ. Sed a nobis hoc opus ignoratur. Mortuus eſt Pictauis Valentiniano & Valente regnantibus.

y Iſtorinus natiõe Afer romæ ſub cõſtantio principe Rhetoricã docuit & i extrema ſenectute xp̃i ſe tradens fidei ſcripſit aduerſus Arriũ libros more dialectico ualde obſcuros: q; & ab eruditis nõ intelliguntť & cõmentarios i apoſtolũ.

t Itus Botren9 eps̃ ſub iuliano & iouiniano principib9 fortes aduerſum Manichæum ſcripſit libros & nõnulla alia. Moritť autẽ ſub Valente.

d Amaſus Romanæ urbis eps̃ elegans iuerſibus cõponẽdis ĩgeniũ habuit. Multaq; & breuia metro edidit: & prope octogenarius ſub Theodoſio principe mortuus eſt.

APollinaris Laodicenæ Siriæ eps̃ patre p̃/ſbitero magis grãmaticis in adoleſcentia operã dedit. Et poſtea i ſctãs ſcripturas in numerabilia ſcribẽs ſub Theodoſio impatore obiit Extant ei9 aduerſum Porphiriũ. xxx. libriq; inter cætera opera eius uel maxime probantur.

GRregori9 lacticus hiliuerti eps̃ uſq; ad extremã enectutẽ diuerſos mediocri ſermõe tractat9 cõpoſuit. Et de fide elegantẽ librũ hodieq; ſupeſſe dicit.

MArtianus Nuperrime urbis Barcilonæ eps castitate & eloqueētia: & taʒ uita q̄ sermone clarus scripsit uaria opuscula: de qbus est certus & cōtra Nouatianos: sub Theodosio principe iā ultima senectute mortuus est.

PHotinus de Gallogræcia marcelli discipulus & Smirnio eps ordinatus Hebionis hæresim instaurare conatus ē & postea a Valētiniano principe pulsus ab ecclesia plura scripsit uolumina. In qbus uel p̄cipua sunt cōtra gētes & ad Valentinianū libri.

PHenadius genus gallaꝝ eps edidit contra arrianos librū: dicunt & eius esse alia opuscula quæ necdū legi uiuit usq; hodie decrepita senectute.

DIdymus Alexādrinus captus a parua ætate oculis & ob id elemētoꝝ quoq; ignarus tm̄ miraculū sui oibus p̄buit ut dialectiam quoq; & geometriā q̄ uel maxime uisu indiget: usq; ad pfectū didicerit. Is plura opa nobilia cōscripsit. Cōmētarios in psalmos om̄s cōmētarios ī euāgeliū Matthæi & Iohānis & de dogmatibus & contra arrianos libros duos: & de spūsancto librū unū: queʒ ego in latinū uerti. In Esaia tomos decē. In Osee octo ad me scribēs cōmentarioꝝ libros tres & in Zachariā meo rogatu libros qnq;. Et ifinita alia q̄ dirigere ꝓprii iudicis ē. Viuit usq; hodie & .lxxxiii. ætatis excessit ānū.

OPtatus Afer eps Mileuitanꝰ ex pte catholica scripsit sub Valentiniano & Valētino principibus aduersum Donatianæ partis calūniā libros sex: in quibus asserit crimē Donatianoꝝ in nos falso retorqueri.

ATrilius Seuerus ī Hispania de genere illiꝰ Seueri ad quē Lactātii duo æpl'aꝝ scribuntur libri cōposuit uolumē q̄si occepiricum totius suæ uitæ statū cōtinēs taʒ ꝓsa q̄ uersibus qd' uocauit catastrophē: id est cōuersationē siue peram: & sub Valētiano principe obiit.

CYrillꝰ hierosolimæ eps sepe pulsꝰ ab ecclesia & receptꝰ ad extremū sub theodosio prīcipe octo annis incōcussum episcopatū tenuit. Extant eius cathaceses: id ē doctrinæ q̄s in adolescentia composuit.

ESitius apud Thesphisiū rhetorē cum Gregorio Naziāzeno epo adolescēs Cæsareæ eruditus ē: & eiusdē urbis eps plurimo labore corruptā bibliothecā Origenis & Pāphili ī mēbranis istaurare conatus ē. Ad extremū sub Theodosio prīcipe ꝓpter eccl'iam passus ē Ferunt eiꝰ uarii multiplicesq; tractatꝰ quos nosse pfacile est.

PHilianius Cypri Salamine eps scripsit aduersuʒ om̄s hæreses libros & multa alia q̄ ab eruditis ꝓpter res a simplicioribꝰ ꝓpter uerba quoq; lectitāt. Supest usq; hodie & ī extrema senectute uaria cudit opa.

EFfrem Edessenæ eccl'iæ diaconus: mlta Syro sermone cōposuit ad tantā uenit claritatē ut post lectionē scripturaꝝ publice in qbusdā ecclesiis eiꝰ scripta recitent. Legi eius de spūsctō egregiū uolumen: qd' quidā de Siriaca lingua uerterat. Et acumen sublimis īgenii etiā ī trāslatione cognoui: decessit sub Valēte principe.

BAsilius Cæsareæ Cappadociæ q̄ prius Maza uocabat eps egregios cōtra Eunomiuʒ elaborauit libros: & de spūsctō uolumē & in exameron homelias .ix. Et astericon: id est intellectu & breues uariosq; tractatus: morit imperante Gratiano.

GRegorius Naziāzenus uir eloquētissimus p̄ceptor meus a quo scripturas explanāte didici: ad. xxx. milia uersuū oīa opera sua cōposuit. E qbus illa sunt de morte fratris Cæsaris: laudes Cipriani: laudes athanasii laudes maximi philosophi post exiliū reuersi: quē falso nomine quidā Herona supscripserūt: qa est & aliꝰ liber uituperationē eiusdē Maximi cōtinēs: q̄si nō licuerit eūdē & laudare & uituperare pro tpe. Et liber exametro uersu uirginitatis & nuptiarū cōtra se disserētiū: aduersum Eunomiū libri duo de spūsctō liber unus. Cōtra Iulianū īperatorē liber unus. Secutꝰ ē aūt Polēnonū dicēdi charactere: uiuoq; se ep̄m ī loco suo ordinās ruri uitā monachi exercuit. Decessitq; añ hoc & ferme triennium sub Theodosio principe.

LVciꝰ post athanasiū arrianæ partis eps usq; ad Theodosiū prīcipē: a quo & expulsus ē alexandrinā ecclesiā tenuit. Extāt eius solēnes de pascha epistolæ & pauci uariarum hipothesion libelli.

DIodorus Tharsensis eps dū Antiochiæ eēt p̄sbyter magis claruit. Extāt eiꝰ ī apostolū cōmētarii & multa alia ad Eusebii magis emisseni characterē ptinētia. Cuiꝰ cū sensum secutus sit eloquētiā imitari nō potuit ꝓpter ignorātiam sæculariū litterarum.

CVnomius arrianæ ptis Cizycenus eps ī aptā hæreseos suæ ꝓrūpens blasphemiā ut qd' illi tegūt iste publice fateret usq; hodie uiuē dicit ī cappadocia & mlta cōtra eccl'iā scribē. Rn̄derūt ei appolinaris. Didymꝰ: basiliꝰ: cesariēsis gregoriꝰ nazāzenꝰ & nisenꝰ

EVcilianus abileæ epiſcopus q factione Hyctitii & Hitatii Treueris a Maximo tirãno cæſus eſt edidit multa opuſcula de quib9 ad nos aliqua peruenerũt. Hic uſq; hodie a nõnullis Gnoſtice: id eſt Baſilidis uel marci: de q/bus Hireneus ſcripſit: hæreſeos accuſatur defendenti/bus aliis nõ ita eũ ſenſiſſe ut arguitur.

EAtrononus ꝓuinciæ Hiſpaniæ ualde eru/ditus & in metrico opere ueteribus cõpa/randus cæſus ẽ: & ipſe Treueris cũ Priſcil/liano Fœliciſſimo iuliano Enchrotia eiuſ dem factionis auctoribus. Extant eius ingenii opa di/uerſis metris edita.

Iberianus Beric9 ſcripſit pro ſuſpitione q̃ cuꝫ Priſcilliano accuſabaꝫ hæreſeos apo logeticum: tumenti cõpoſitoq; ſermone.

Poſtea poſt ſuoꝫ cædem tædio uictus exi/lio mutauit ꝓpoſituꝫ & iuxta ſanctã ſcripturã canis re uerſus ad uomitũ ſuũ: filiã deotã xp̃o uirginẽ matri/monio copulauit.

AMbroſius Mediolanẽſis eps uſq; in p̃ſen/tem diem ſcribit: de quo qa ſupereſt meuꝫ iudicium ſubtraham ne in alterutraꝫ par tẽ aut adulatio ĩ me reꝑhẽdaꝫ aut ueritas.

EVagrius acris & feruentis ingenii: cum ad huc eſſet p̃ſbyter diuerſaruꝫ hypotheſeon tractatus mihi legit quos necdũ edidit. Vitaꝫ quoq; beati Anthonii de græco Atha naſii in ſermonẽ noſtrum tranſtulit.

AMbroſius Alexandrinus auditor Didimi ſcripſit aduerſuꝫ apollinarẽ uolumẽ mul torum uerſuum de dogmatibus. Et ut ad me nuper quodã narrante platũ eſt cõmẽ tarios in iob: q uſq; hodie ſupereſt.

Qq AMaximus philoſophus nat9 alexãdriæ. Cõ ſtantinopoli eps ordinatus ẽ: & pulſus in ſineꝫ de fide aduerſus arrianos ſcripſit li/brũ quẽ mediolani gratiano pricipi dedit

GRegorius emiſenus eps frater Baſilii itan/te paucos annos mihi & Gregorio Naziã zeno contra eunomium legit libros qui & multa alia ſcripſiſſe & ſcribere dicitur.

IOhãnes Antiochenæ eccl̃iæ p̃ſbyter. Euſebii Emiſeni Diodoriq; ſectator multa cõpouere di/cit̃ de q̃bus piperiſenes tñ legi.

GElaſius Cæſareæ Palæſtinæ poſt eunomiũ eps acurati limatiq; ſermonis fertur quædam ſcribe re: ſed cælare.

t THeotimus Cythiemoꝫ eps in morẽ dialogoꝫ & ueteris eloquentiæ breues commentarioſq; tractatus edidit. Audio eũ & alia ſcribere.

DExter Patiani de quo ſupra dixi filius cla/rus ad ſæculũ & Chriſti fidei deditus: fer/tur ad me omnimodã hiſtoriam texuiſſe. quam necdum legi.

Mphilotius Hiconii eps nuper mihi libruꝫ a legit de ſpũ ſancto q; deus eſt: & q; adoran dus quodq; & oipotens ſit.

SOphronius uir apprime eruditus laudes Bethleem adhuc puer & nuper de ſubuer/ſione Serapis inſignem librum cõpoſuit. De uirginitate quoq; ad Euſtochiũ & uitã Hilarionis monachi opuſcula mea in græcum elegan ti ſermone tranſtulit pſalteriũ quoq; & ꝓphetas quos nos de hebræo in latinũ uertimus.

DIeronymus præſbyter patre euſebio natꝰ oppido ſtridonis qd̃ a Gotthis euerſum Dalmatiæ quõdã pãnoniæq; cõfiniũ fuit uſq; in p̃ſentem diem: id eſt annum Theo doſii principis. xiiii. hæc ſcripſi. Vitam Pauli monachi Epiſtolaꝫ ad diuerſos librum unum. Ad Heliodoruꝫ exhortatoriã: altercationẽ Luciferiani: & Orthodoxi Chronicon omnimodæ hiſtoriæ. In Hieremiã & in ezechiele Homelias. xxviii. quas de græco in latinũ uerti. De Seraphin & Oſanna. De frugi & luxurioſo filio. De tribus quæſtionibus legis ueteris. Homelias in Cãticum canticorũ duas aduerſus Heluidiũ de uirginitate Mariæ perpetua. Ad euſtochiũ de uirginitate ſeruãda. Ad Marcellã librũ unũ. Conſolatoriã de morte filiæ ad Paulã. In epiſtolam Pauli ad Galathas cõmentariorũ libros tres. in epiſtolã ad Titũ librũ unum. in epiſtolam ad Philæmonẽ librũ unũ. in eccleſiaſtẽ cõmentarios quæſtionũ Hebraicaruꝫ. in Geneſi librum unum. De locis librũ unũ. De ſpũſctõ Didimi queꝫ in latinuꝫ trãſtuli librũ unũ. in Lucã homelias. xxxix. in pſalmos uſq; ad. xvi. tractat9 ſex. Captiui monachi uitam & beati Hilarionis. Nouum teſtamẽtũ græcæ fidei reddidi. Vetus iuxta hebraicã tranſtuli. Epiſtolaꝫ aũt ad Paulã & euſtochiũ: quia quotidie ſcribunt̃ icertus eſt numer9. Scripſi præterea ĩ Michæa explanationum libros duos. in Sophoniam librũ unũ. in Naum librũ unũ. in Abachuc libros. ii. in Aggæũ librũ unuꝫ Multaq; alia de opere ꝓphetali quæ nũc habeo in tunib9 & necdũ expleta ſũt. Aduerſũ louinianũ libros duos. Et ad pãmachiuꝫ appologeticũ & epitaphiũ. Euſebii Hieronymi explicit liber uirorum illuſtrium.

Incipit uirorū illustriū post Hier. Gēnadius quōdā ꝓsbyter massiliēsis fœliciter: & primo capitula. Iacobus Iulius Paulunas Vitellius Macrobius ꝓsbyter Heliodorus ꝓsbyter. Pachonius monachus Theodorus Oresiesis monachus Macharius monachus Euagrius monachus Theodorus alius monachus Prudētius Audētius eps Cōmodianus Faustinus ꝓsbyter Ruffinus ꝓsbyter Ticonius Seuerus ꝓsbyter Antiochus eps Seuerianus eps Niceas eps Olimpius eps Baciarius ꝓsbyter Sabacius eps Isaac Vrsinus Macharius Heliodorus alius epus Iohannes eps Paulus eps Heluidius Theophilꝰ eps Eusebius Vigilātius ꝓsbyter Simplicianus eps Vigilius eps Augustinus eps Orsius ꝓsbyter Maximus eps Petronius eps Pelagius hæresiarches Innocentius eps Cœlestius Iulianus eps Lucianus ꝓsbyter Auitus ꝓsbyter Paulinus eps Eutropius ꝓsbyter Euagrius alter Vigilius alter diaconus Atticus epus Nestor hæresiarches Celestinus eps Theodorus eps Fastidius eps Cyrillus eps Timothæus eps Leporius ꝓsbyter Victorinus rhetor Cassianus ꝓsbyter Philippus ꝓsbyter Eucherius eps Vincētius eps Syagrius Isaac ꝓsbyter Siluanus ꝓsbyter Hilarius epus Paulinus Hilarius episcopus Leo episcopus Mocinus presbyter Timotheus hæresiarches Asclepius episcopus Petrus eps Paulus eps Pastor eps Victor eps Victorinus epus Musæus ꝓsbyter Vincētius alius ꝓsbyter Cyrus monachus Samuel Claudianus ꝓsbyter Prosper Faustinus eps Seruus dei eps. Victor aliꝰ Theodorus eps Gēnadius eps Theodorus ꝓsbyter Iohannes presbyter. Expliciunt capitula.

Iacobus cognomēto sapiēs Nizibene nobilis Persarū mō ciuitatis eps unus ex numero sub maximiano ꝓsecutore cōfessorū: & eorū q in Nicena synodo arrianā puersitatem homousion oppositōe dānarūt. Hūc uirū beatus Hiero. in libro uelut magnarū uirtutū hoiez nominās in catalogo scripturarū cur nō posuerit facile excusabiē si cōsideremus ipos tres uel quattuor syros: quos posuit interꝓtatos in græcū relegisse tractatum. Vīcōstat eū ignorasse syrā līguā uel litteras. Et iō q nedū in alia uersus est līgua nesciisse scriptorē cōprehēdit aūt oē opus suū in .xxvi. libros. Idē de fide cōtra oēs hæreses de charitate gñali: de ieiunio de orōne de dilectiōe erga ꝓximū speciali de resurrectione de uita post mortē de hūilitate de pnīa de satisfactiōe de uirginitate de sensu aīæ de circūcisiōe de azimi bñdictōe ꝓ q̄ in Esaia legiē. Nō exterminabiē botrus de xp̄o q ꝓ filius dei sit & cōsubstātialis patri de castitate aduersus gētes de cōstructōe tabernaculi de gētiū conuersatiōe de regno psarū de psecutōe xp̄ianorū composuit xp̄o minoris qdē græcorū curiositatis sz maioris fiduciæ: qa diuinarū scripturarū auctoritate cōstructū cōprimit ora eorū q ꝓsumptuosa suspitiōe de aduētu antix̄pi uel dñi nostri inaniter philosophant. Moriē hic uir Cōstātii tpibus & iuxta ꝓceptū patris eiꝰ cōstātini intra muros nizibenis sepeliē ob custodiā uide lz ciuitatis qđ scd'm fidē cōstātini euenit. Nā post annos ígressus iulianus nizibē uel gloriæ sepulti inuidēs uel fidei cōstātini cuiꝰ ob id donū ꝓsequbaē iussit efferri de ciuitate sancti corpis reliqas: & post paucos mēses cōsulēdæ r.p. louinianus iperator q iuliano succeserat tradidit barbaris ciuitatē q̄ usq; hodie Persarum ditioni cum finibus suis subiecta seruit.

Svlius ro. urbis eps scripsit ad Dionysium quēdā de incarnatiōe dñi æpla unā q̄ illo qdē tpe uisa ē aduersum eos q ita duas p incarnationē in xp̄o asserebāt psonas sicut naturas nūc aūt pnitiosa ꝓbaē fomētū em̄ est eutichyanæ & Timothianæ impietatis.

Aulunas ꝓsbyter discipulꝰ btī Effrē diaconi p hō acris ualde ígenii: & i diuinis doctus scripturis: sed uiuēte magistro clarꝰ in doctoribus ecclīasticis fuit: & maxie extpis declamator. Post illius aūt obitū amore primatus & nois sepans se ab ecclīa scripsit cōtraria fidei multa. Huic obiturus btūs effrē astāti dixisse fert. Vide pauluna ne te mittas cogitatiōibꝰ. Sz cū te ad parū cōprehēdisse putaueris dñz crede nec intellexisse ꝓsenseras em̄ illū ex studiis uel sermōibus eius noua inuestigare: & īmēsum itellectū tenere: unde eū frequēter bardesenē nouellū uocat.

Itellius a fer donatianorū scisma defendens u scripsit de eo q odio sint mūdo dei serui: in quo si tacuisz de nostro uelut ꝓsecutorū nostrorū egregiā doctrinā ediderat. Scripsit aduersuz gētes & aduersum nos uelut traditores in ꝓsecutōe diuinarū scripturarū: & ad regulā ecclīasticā ptinētia multa disseruit. Claruit sub cōstāte filio cōstātini principis.

Macrobius ꝓsbiter (ut ip̄e ex scripto optati cognoui) donatianorū postea i urbe roma occultꝰ ep̄s fuit. Scripsit cū adhuc i ecclīa dei ꝓsbiter essz: & ad cōfessores & ad uirgines librū. i. moralis qdē: sz ualde necessariæ doctrinæ: & ꝓcipue ad custodiēdā castitatē aptissimis ualde sentētiis ordinatū. Claruit iter nostros primū africæ:

& inter ſuos .i. donatianos mõtẽſes: poſtea Romæ.

Eliodorus p̃ſbyter ſcripſit librum unũ de naturis rer̃ exordialiũ. In quo oñdit unũ eẽ pricipiũ. Nec qcq̃ coæuũ deo: nec mali cõditorẽ deũ: ſz ita bonor̃ oĩm creatorẽ ut materia q̃ ad malũ uerſa eſt poſt inuẽta malicia ad oẽs re facta. Nec qcq̃ materialiũ abſq; deo. Credit aũt fuiſſe aliar̃ rer̃ creatorẽ præter deũ q p̃tia ſua cũ uiderit mutandam naturã præmonuit de pœna.

Dachonius monachus uir tã in docẽdo q̃p in ſigna faciẽdo ap̃licæ gratiæ: & fundator ægipti cœnobior̃ ſcripſit regulã utri / q; generi monachor̃ aptã quã angelo dictãte pcepat & ſcripſit ad collegas p̃poſituræ ſuæ æpiſtolas in qbus alphabetũ myſticis tectũ ſacramẽtis ue lut humanæ cõſuetudinis excedẽtẽ intelligẽtiã clas te ſolis credo eorũ gratiæ uel meritum manifeſtum unã ad abbatẽ cornehũ: una ad abbatem ſirũ. unã ad oĩm monaſterior̃ p̃poſitos: ut in unũ antiqus monaſteriũ qd̃ lingua ægiptiaca uocat̃ Baum: cõgregati paſchæ diẽ uelut æternã legẽ cõcelebrẽt. Epiſtolã unã ſiñ & ad diẽ remiſſiõis quæ mẽſe Auguſto agit̃: ut in unum p̃poſiti cõgregarent̃ æp̃lam unã & ad fratres q ſoras monaſteriũ miſſi fuerãt operari æpiſtolam unam.

Ss Theodor9 ſucceſſor græciæ & p̃poſituræ ſu pradicti abbatis pachomii ſcripſit ad alia monaſteria ſcripturarũ ſanctar̃ æp̃las ſermone digeſtas. In qbus tñ frequenter meminit magiſtri & iſtitutoris Pachomii: & doctrinæ ei9 acutæ ponit exẽpla: q̃ ut doceret angelos admiſtrãtes didicerat ſiñ & hortabat̃ pmanẽdũ in p̃poſito cordis & ſtudii: & redire in cõcordiã & imitari eos q poſt abbatis obitũ diſceſſiõe facta a cœtu ſemetip̃os abſcidẽrãt unitatis. Sũt aũt huius exhortatõis æpiſtolæ tres.

Reſieſis monachus amboꝝ pachomii & theodori collega uirĩ ſcripturis ad pfectũ iſtruct9 cõpoſuit librũ diuino cõditũ ſale totiuſq; mõaſticæ diſciplĩæ iſtrumẽtis cõſtructũ & ut ſimp̃r dicã: in totũ pene uetus & nouũ teſtamẽtũ cõpẽdioſis diſſertõib9 iuxta monachor̃ dũtaxat neceſſitatẽ iueniet̃ expoſitũ q tñ uice teſtamenti p̃pe diem obitus fratribus obtulit.

m Acharius monach9 ille ægipti9 ſignis & uirtutib9 clarus unã tñ ad iuniores p̃feſſionis ſuæ ſcripſit ep̃lã ĩ q̃ docet illũ pfecte poſſe deo ſeruire q cõditionẽ creatõis ſuæ cognoſcẽs ad oẽs ſemetip̃z ĩclinauerit labores luctãdo atq; aduerſũ oẽ qd̃ĩ hac uita ſuaue ẽ auxiliũ ip̃lorãdo ad naturalẽ quoq; p̃uẽiẽ s puritatẽ cõtinẽtia uelut naturæ debitũ mun9 optimũ.

e Vagrius monachus ſupradicti machari familiaris diſcipul9 diuina & hũana litteratura inſignis: cui9 etiã libro q attituat̃ uita patrũ uelut cõtinẽtiſſimi uiri mẽtionẽ facit. Scripſit multa monachor̃ neceſſaria. e quibus iſta ſunt aduerſum octo principaliũ uitiorũ ſuggeſtiões q̃s aut primus aduertit aut inter primos didicit. Octo & ſanctar̃ tñ ſcripturarũ teſtimoniis oppoſuit libros: ad ſiſtitudinẽ uidel3 dñi q tẽtatori ſuo ſemp ſcripturar̃ teſtioniis obuiauit. Ita ut unaquæq; uel diaboli uel uitiatæ naturæ ſuggeſtionũ cõtra ſe habeat teſtimoniũ qd̃ tñ op9tadẽ ſimplicitate q̃ĩ græco iueni iuſſus in latinũ tráſtuli Cõpoſuit & anachoreis ſimp̃r uiuẽtibus librũ cẽtum ſniar̃ p capitula digeſtũ: & eruditis ac ſtudioſis gnõgita ſniar̃ quẽ ego ĩ latinũ prim9 feci. Ná ſupiore oĺ trãſlatũ: qa uitiatũ & p tp̃s cõfuſuz uidi: parti reinterp tãdo pti emẽdãdo auctores ueritatẽ reſtitui. Cõpoſuit de cœnobitis ac ſinodotis doctrinã aptã uitæ cõis: & ad uirginẽ deo ſacratã libellũ cõpetẽtẽ religioni & ſer edidit & paucas ſentẽtiolas ualde obſcuras: & (ut ipe in his ait) ſolis mouachor̃ cordibus cognoſcibiles q̃s ego ſimiliter latinis dedi. Vixit lõga ætate ſignis & uirtutibus pollens.

Theodorus antiochiæ eccleſiæ p̃ſbiter uir ſnĩa caut9 & lĩgua diſert9 ſcripſit aduerſũ apollinariſtas & anomæos de ĩcarnatiõe dñi libros. xv. ad. xv. uerſus cõtinẽtes. In qb9 rõne puriſſima & teſtioniis ſcripturar̃ oñdit dñz ieſuz ſiẽ plenitudinẽ deitatis ita plenitudinẽ hũanitatis habuiſſe. Docet & hoiem duab9 tñ ſubſtãtiis conſtare aĩa. ſ. & corpe ſenſũq; & ſpiñ nõ alterã eẽ ſubaz: ſz officia aĩr ĩgenita: qb9 rõnabiĺẽ: qbus ſenſibile facit corp9. xiiii aũt hui9 opis libros, pprie de ĩcreata & ſola ĩcorpea ad oĩa q̃ oĩm ſanctæ trinitatis: & de creaturar̃ rõne diſſerẽs pio ſenſu cũ auctoritate ſcẽrũ ſcripturar̃ explicuit xv. uolumine totũ opis ſui corpus: ciuitatis etiam patrũ traditiõibus cõfirmauit & cõmuniuit.

Rudẽti9 uir ſæcularis litteraturæ erudit9 cõpoſuit trochæũ de toto ueteri & nouo teſtamẽto p̃ſonis excerptis. Cõmẽtat9 ẽ & ĩ morẽ græcor̃ examerõ de mũdi fabrica uſq; ad conditionẽ primi hoĩs: & p̃uaricatõem eius. Cõpoſuit & libellos quos græca appellatõe p̃titulauit Apotheoſis p̃ſicho machia: a martigenia .i. de diuinitate. de cõpugnãtia aĩ. deorigine pctõr̃. Fecit & in laudẽ martyrũ ſub aliquor̃ noĩbus inuitatoriũ ad martyriũ librũ unũ & ad hymorũ alter̃ ſpeciali tñ intẽtiõe aduerſum

Symmachum idolatriã defendentem: ex quorum di/
lectione agnoscitur Palatinis simul fuisse.

AVdẽtio⁹ eps hispan⁹ scripsit aduersus ma/
nichæos & sabellianos & arrianos maxi
me quoq; itẽtõe speciali tñ cõtra photinia
cos q nũc bonosiaci uocant' libꝝ quẽ pti
tulauit de fide aduersuꝫ hæreticos i quo oñdit antiq/
tatẽ filii dei coæternalẽ patri fuisse. Nec initiũ deitatis
tunc a deo patre accepit cũ a Maria uirgine hõ deo fa
bricante conceptus & natus est.

It c Ommodian⁹ iter scꝫares litteras legit occa/
sionẽ acceptã fidei. Fact⁹ itaq; xp̃ian⁹ & uo
lẽs aliq̃d studioꝝ suoꝝ mun⁹ offerre xp̃o suæ salutis
auctori scripsit mediocri sermõe q̃si uersũ aduersuꝫ pa
ganos: & qa patrũ nostroꝝ attigerat litteras magis il
lorũ destruere potuit q̃ nostra firmare. Vñ & de diui/
nis pmissiõib⁹ aduersum illos uili satis & crasso (ut ita
dixerĩ) sensu disseruit: illis stuporẽ nobis despatõeꝫ i/
cutiẽs. Tertullianũ & lactãtiũ & papiã auctorẽ secutus
moralẽ sane doctrinã & maxime uolũtariæ pauptatis
amore optime ꝓsecutus incalcauit.

f Austinus p̃sbyter scripsit ad pson̄ fractilæ
reginæ aduersuꝫ arrianos & macedonianos
libros. vii. his eos maxie scripturaꝝ testimoniis arguens
& cõuincẽs: qb⁹ illi prauo sensu utunt' ad blasphemiã.
Scripsit & librũ quẽ ualẽtiniano theodosio & arcadio
impatorib⁹ p defensiõe suoꝝ cũ Marcellino quõdaꝫ
p̃sbytero obtulit. Ex quo oñdit luciferianos scismati/
co cõsensisse: qa hilariũ pictauiẽsẽꝫ: & damasuꝫ urbis
romæ ep̃os culpat q̃si male consuluerit eccl'iæ q; p̃uari
catores ep̃i se i cõionẽ & sacerdotiũ pacis recupandæ
gratia recepissent qd' luciferianis ita displicuit recipe
ep̃os q i ariminensi cõcilio arrianis cõicauerãt: ut no/
uatianos apostatas pœnitentes.

t Vffinus Aqlegiẽsis eccl'iæ p̃sbyter: nõ mĩma
ps' eccl'iæ doctoꝝ: & i trãslferẽdo de græco in
latinũ elegãs ingeniũ habuit. Deniq; maximã ptẽ græ/
corũ bibliothecã latinis exhibuit. Basilii. s. cæsariẽsis
cappadociæ ep̃i. Gregorii naziãzeni eloquẽtissimi ho
minis. Clemẽtis romani cognitõnũ libros. Eusebii cæ
sariẽsis palæstinæ eccl'iasticã historiã. Sexti snĩas. eua/
gnĩsnias. Pãphili martyris aduersum mathematicos
hoꝝ oĩꝫ pmissis q̃cũq; plog⁹ latinis legũt' a ruffino i/
terpꝫata sũt q̃ aũt sine ꝓlogo ab alio trãslatas q; plogũ
facere noluit. Origenis aũt nõ oĩa qa & Hier. trãstulit
aliquãta q̃ suo ꝓlogo discernunt' ꝓprio aũt labore: im
mo gratia dei exposuit idẽ ruffin⁹ symbolũ: ut i ei⁹ cõ/
paratõe alii exposuisse credant' disseruit & bñdictõem
Iacob sup patriarchas triplici. i. historico morali & mi
stico sensu. Scripsit æpl'as ad timoreꝫ dei hortatorias
multas i q̃s plene nitẽt illæ q̃s ad ꝓbã dedit historiæ ẽt
eccl'iasticæ quã ab eusebio scriptã & ab isto dixim⁹ iter
p̃tatã addidit. x. & xi. libꝝ. Sꝫ & obtrectatori opuscu/
loꝝ suoꝝ rñdit duob⁹ uolumĩb⁹ arguẽs & cõuincẽs se
dei ĩtuitu & eccl'iæ utilitate auxiliãte dño ingenium agi/
tauisse illũ uero emulatõis stim'lo icitatũ ad obloquꝫ

Iconi⁹ nat⁹ a fer i diuis lit/ (stilũ uertisse.
t teris erudit⁹ iuxta historiã sufficiẽter & i scꝫa
rib⁹ nõ ignar⁹ fuit. In eccl'asticis quoq; histo
riis studiosus scripsit de bello nitestino libros & expo
sitiões diuersaꝝ cãrũ i qb⁹ ob suoꝝ defensionẽ ãtiquo
rũ meminit synodũ e qb⁹ oĩb⁹ agnoscit' donatianæ p
tis fuisse ad iuestigãdã & iueniẽdã itelligẽtiã scriptura
rũ nouẽ q̃si uolumia cõclusit. Exposuit & apocalypsiꝫ
iohãnis i ĩtegro: nihil i ea carnale sꝫ totũ itelligẽs spi
ritale. In q̃ expõne diu ãgelicã rõnẽ corp⁹ dixit eẽ mil
le ãnoꝝ quoq; regni i ẽra iustoꝝ post resurrectõeꝫ fu
turi suspitiõeꝫ tulit. Neq; duas i carne mortuoꝝ resur
rectiões futuras unã iustoꝝ aliã iniustoꝝ: sꝫ unã & tũc
semel oiꝫ i qua surgũt abortiui etiã deformati ne quid
hũani gñis deformatũ & aiatũ suba iterea oñdit distin
ctionẽ sane duaꝝ resurrectionũ. Ita facit ut prima quã
iustoꝝ apocalypsiꝫ dicit credam⁹ mõ i historiæ cremẽ
to: ubi iustificati p fidẽ a morticinis pctõꝝ suoꝝ p ba/
ptismũ ad uitæ æternæ stipẽdiũ suscitamur. Scd'aꝫ ue
ro gñal'r ois hoim carnis. Floruit hic ætate qua añ me
moratus ruffin⁹ theodosio & filiis ei⁹ regnantibus.

Euerus p̃sbyter cognomẽto sulpiti⁹ aq̃taneæ
s ꝓuinciæ uir gñe & littera nobilis: & pauptatis
atq; humilitatis amore cõspicu⁹ char⁹ etiam
sctõrũ uiroꝝ martini turonẽsis ep̃i & paulini nolensis
scripsit nõ cõtennẽda opuscula. Nã æpl'as ad amoreꝫ
dei & cõtẽptũ mũdi exhortatorias scripsit sorori suæ
multas: quæ & notæ sũt. Scripsit & ad supradictũ pau
linũ nolanũ duas: & ad alios alias. Sꝫ qa i aliq⁹ etiã
familiaris necessitas iserta ẽ: nõ digerunt'. Cõposuit &
scripsit & ad multoꝝ ꝓfectũ: ut iã bti Martini
monachi & ep̃i signis & ꝓdigiis ac uirtutib⁹ illustris ui
ri & cõsolationẽ posthumiani & galli: sed mediante
& iudice de cõuersatõe mõachoꝝ oriẽtaliũ & ip̃i⁹ mar
tini habitã i dialogi speciẽ duab⁹ i cõcisiõib⁹ comp̃hẽ
dit: in quaꝝ prioꝝ refert suo tpe apud Alexãdriam sy
nodo ep̃oꝝ decretũ origenẽ: & cautius a sapiẽtibus ꝓ
bonis legẽdũ & animis capiẽtib⁹ p malis reputãdum
Hic i senectute sua a pelagianis decept⁹: & agnoscẽs
loq̃citatis culpã silẽtiũ usq; ad mortẽ tenuit: ut p̃tm

qđ loquendo contraxerat tacēdo penitus emēdaret:

a Ntioch⁹ eps scripsit aduersum auariciā unū ad lōgū uolumē: & in curatōe ceci q a salua tore illuminat⁹ est homeliā cōposuit: cōpū/ctione timoris dei & humilitate plenā. Moritur archa dii uno tempore.

Vv s Euerian⁹ cauellēsis eccl'iæ eps: in diuinis scri pturis erudit⁹: & in omeliis declamator ad/mirabilis fuit: vñ & frequēter ab ep̄o iohāne & archa/dio impatore ad faciēdū sermonē cōstātinopoli: uo/cabaſ. Legi eius expositōez ī æpla ad gal'. & de baptis mo & theophaniæ solēnitate libellū gratissimū. Mo/rit' iuniore theodosio suo ī baptismo ipante.

n Iceas romanæ ciuitatis eps cōposuit simplici & nitido sermōe sex cōpetētes q ad baptismū instructiōis libellos: in q⁹ prim⁹ cōtinet q̄liter se de/beāt agere cōpetētes: q ad baptismi gratiā cupiūt pue nire. Scd'us de gētilitatis erroribꝰ: in quo dicit suo pe ne tpe melchidiū quēdā patrēfamilias a liberalitate: & gadariū rusticū ob fortitudinē. Terti⁹ liber de fide unicæ maiestatis. Quart⁹ aduersū genealogiā. Quint⁹ de symbolo. Sext⁹ de agni paschalis uictima. Dedit ad lapsā uirginē libellū oīb⁹ laudib⁹ emēdatōis ígētē

OLimpi⁹ natōe hispan⁹ eps scripsit libruz fidei aduersuz eos q naturā & nō arbitriū in copulam uocant ostendens non crea/tiōe sed inobediētia īsertū naturæ malū.

BAciarius uir philosophiæ nudus & expedi tus uacare deo disponēs etiā pegrinatio/nē p cōseruanda ītegritate elegit. Edidisse dicit' græca opuscula: ſz & ego ex illis unū tm̄ de fide librū legi: ī quo satisfacit pontifici urbis ad uersum querulos & infamatores pegrinationis suæ in dicans se non timore hoim. sed dei cā pegrinationez suscepisse: ut exiens de terra sua & cognatione sua he/res fieret abraæ patriarchæ.

SAbbati⁹ gallicenæ eps puiciæ rogat⁹ a q̄/dā casta & xp̄o dicata uirgine scd'z nomē cōposuit librū de fide aduersuz martionē & ualētinū ei⁹ auctorē & aduersuz eunomiū & ei⁹ ma/gistrū aetiū: ostēdēs ei rōe scripturaꝝ & testioniis unū eē deitatis pricipiū ip̄mq; & eē deitatis & æternitatis au ctorē: & mūdi ex nihilo cōditorē sil'q; & de xp̄o q; nō ī fantasia hō appuerit: ſz uerā habuerit carnē p quā mā ducabo bibēdo lassando plorādo patiēdo moriendo resurgēdo uer⁹ p bat⁹ sit hō. His ei martiō & ualētinus cōtrarii extiterūt asserēres duo deitatis pricipia: & xp̄z uenisse ī fantasiā. Aetio uero & eunomio discipl'o ostē dit patrē nō duaꝝ eē naturaꝝ & diuinitati pariliū: sed uni⁹ eēntiæ: & alteꝝ ex altero. i. ex patre filiū alteꝝ al teri coæternū cui credulitati aeti⁹ & eunomi⁹ cōtradi/

Saac scribit de sctā trinitate unā sub/ cūt.

i stātiā: & de īcarnatōe dñi librū obscurissi/mæ disputatōis & iuoluti sermōis: cōfimās una deitate tres eē psonas: ut tñ siti ī singul'p priū aliq̄ qđ nō habeat ali⁹. Patrē. ſ. hoc habere p priū q; ipe sit/ne origie origo sit alioꝝ. Filiū hoc habere p priū q; ge/nit⁹ genitori nō sit posterior. Spm̄ sctm̄ hoc habere p/priū q; nec fact⁹ nec genit⁹ & tñ sit ex altero. De incar natiōe uero ita scribit: ut manentibus in ea duab⁹ na turis una credat' filii dei persona.

u Rsinus monach⁹ scripsit aduersum eos q re baptizādos hæreticos decernūt: docēs nec le gitimū nec deo dignū rebaptizari illos ī noīe simpl'i xp̄i: uel in noīe patris & filii & spūssancti q prauo sen/su baptizent': sed post sanctæ trinitatis q; xp̄i simplicē cōfessionē sufficere ad salutē man⁹ ipositōis catholici

Achari⁹ ali⁹ monachus scri/ sacerdotis.

m psit ī urbe romana aduersū mathematicos libꝝ ī quo labore oriētaliū q̄ sūt solatia scri

Eliodor⁹ ali⁹ ātiochenæ p̄sbiter edi/ ptataꝝ

h dit de uirgītate egregiū ī sctis scripturis ilustru/atum uolumen.

Ohānes hieroſolymitaꝝ eps scripsit ī ob

i trectatores studii sui librum: in quo osten dit se Origenis ígenium non fidē secutū.

PAulus eps scripsit de pnia libellū: in quo dat legē pœnitētibus: ita debere dolere p peccatis: ne supra mensurā tristiciæ in mē suram desperationis mergantur.

DEluidi⁹ absentii discipul⁹ symmachi ī imi/tator scripsit religiōis quēdā studioſe dño scd'm scia z libꝝ neq; sermōe neq; rōne ni tidū: cuius opis ita sctārū scripturaꝝ sen/sus ad suā puersitatē flectere conat⁹ ē ut eaꝝ testioniis asserere uoluerit sctām mariā post natiuitatē dñi q̄ir go pepit. Ioseph sp̄oso suo iūctā & ei⁹ cōsortio filios su scepisse q fratres dñi appellati sūt cuius prauitatē ar/guēs hier. li. ii. documētis scripturaꝝ aduersus eū edi/

Heophil⁹ alexādrinæ ciuitatis eps scri/ dit.

t psit aduersum origenē unū & grāde uolumē: ī quo oia pene ei⁹ delicta & ip̄z pariter dānat ac sil' docēs nō a me eū primū: sed ab antiqs patrib⁹ & maxīe heraclas fuisse: & a p̄sbytero eiectū: & de eccla pullum & de ciuitate fugatū sed aduersum antromor phitas hæreticos q̄ dicunt deū hūana figura & mēbris

cõstare disputatõe lõgissima cõfutãs: & de diuinarum scripturarꝫ testioniis arguẽs & cõuicẽs eos oñdit deũ i corpeũ iuxta patrũ fidẽ credẽdũ neqꝫ ullis mẽbrorꝫ limiamẽtis oino cõpositũ. ob id nihil ei i creaturis sisse p subam nec cuiq̃ icorruptibilitatẽ: aut icorpabilitatem suæ dedisse naturæ: sed etiã oẽs intellectuales naturas corpeas oẽs mutabiles: ut ille solus corruptibilitati & mutabilitati nõ subiaceat q sol9 hz imortalitatẽ pascha le etiã recursum qđ magnum apđ niceã synodos post nonagita & qnqꝫ ãnos agi i tpe & die & luna scđz suũ iuenerat additis qbusdã ipi9 festiuitatis rõnib9 & expõnib9 theodosio pricipi obtulit. Legi & tres de fide libros sub noie ei9 titulatos: sz qa lingua icõsonãs & nõ ualde credidi. Eusebi9 scripsit de crucis dñi misterio. & apl̃orꝫ p̃cipueqꝫ petri cõstãtiã uirtute adeptam.

Igilãti9 natõe gall9 hispanæ barcilonensis u prochiæ eccl̃az tenuit. Scripsit & ipe zelo q/ dẽ religiõis aliq̃ seduct9 hũana laude: & p̃sumẽs supra uires suas hõ lingua polit9 nõ sensu scriptuarũ exercitat9 exposuit prauo igenio scđaz Danieľ uisionẽ. & alia locut9 ẽ friuola q̃ i cathalogo hæreticorꝫ

Implician9 eps mul (necessario exponentis æpl̃is hortat9 ẽ augustinũ adhuc p̃sbyterꝫ agitare igeniũ & expõni scripturarꝫ uacare ut etiã nou9 quõdã orosi9 origenis eps uideret & multas ad ei9 psona scripturarum qõnes absoluit. Et ei9 epl̃a ppositõnũ i q̃ iterrogãdo dictur9 docet doctrinã

Igili9 eps scripsit ad quẽdã simplicianũ i lau u dẽ martyrũ libellũ & æpl̃am cõtinẽtem gesta sui tpis apud barbaros martyrum.

AVgustin9 afer hipponæ regio oppido eps uir eruditõe diuina & hũana orbi clar9 fide iteger uita pur9 scripsit quãta nec iueni ri pñt: qs ergo gl̃iet oia se illi9 habere: aut qs tãto studio legat quãtũ ille scripsit. Edidit iã senex qđ iuuenis cœperat. de trinitate libros. xv. In qb9 (ut scriptura ait) itroduct9 i cubiculũ regis: & decorat9 uestimultipharia sapia dei exhibuit eccl̃iam sine macula aut ruga: aut aliqđ eiusmodi. De icarnatõe quoqꝫ deiidoneã edidit pietatẽ. De resurrectiõe mortuorũ etiã si cucurrit sincæritate. lz min9 capacibus dubita

Otiõe de abortiuis eiecerit catholic9 pmãsit Rosi9 p̃sbyter hispani gñis uir eloquẽs: & historiarꝫ cognitor scripsit aduersuz q̃rulos xp̃iani nois q dicunt defectũ romanæ reipublicæ xp̃i doctrina iuectũ libros: i qb9 toti9 pene mũdi tpi calamitates & miserias ac bellorꝫ inqetudies replicãs ostẽdit magis xp̃ianæ obseruãtiæ eẽ qꝫ cõtra meritũ suũ res romana adhuc duraret & pace culturæ dei pacatũ retinere iperiũ. Sane i primũ librum descri psit positiõem orbis oceani iterfusiõe & Tanai limini bus itercisum sitũ locorꝫ noia & numerꝫ moresqꝫ gẽtiũ q̃litates regionũ: iitia bellorꝫ: & tyrãnidis exordia finitimo sanguine dedicata. Hic ẽ orosius q ab augusti/ nop̃ discẽda aiæ rõnẽ ad Hiero. missus rediẽs reliqas bti stephani primi martyris tũc nup inuẽtas prim9 intulit occidẽti. Claruit extremo pene honorii tẽpore.

Aximus tauirẽsis eccl̃iæ eps uir i diuinis scri m pturis satis ítẽt9 & ad docẽdã ex tpe plæbez sufficiẽs cõposuit ad laudẽ apl̃orꝫ tractatus & iohãnis baptistæ: & gñalẽ oim martyrũ omeliã. Sz & de capl̃is euãgeliorꝫ & actuũ apl̃orꝫ multa sapiẽter exposuit. Fecit & duos de sancti eusebii uercellẽsis epi & cõfessoris tract9 de scti Cypriani speciali. de baptismi gratia librũ edidit. de auaricia. de hospitalitate de defectu lunæ. de ælemosynis. de eo qđ scriptũ ẽ in esaia caupones tui miscẽt uino aquã. de passiõe dñi de ieiunio seruorꝫ dei gñali. de ieiunio speciali q̃dragesimæ: & qꝫ nõ sit i eo iocãdũ. de iuda traditore. de cruce dñi. de sepulchro ei9. de resurrectiõe ipius. de accusato & iudicato dño apud pilatũ. de kalendis ianuariis omelia. de natali dñi omelia: & de theophania: & de pascha: & de pẽthecoste multas de hostib9 carnalib9 nõ timẽdis. de gratia post cibũ deo agẽda. de pnia ni niuitarꝫ: & multas alias ei9 omelias de diuersis habitas legi: q̃ nec retineo. Morit honorio & theodosio iu

Etroni9 bononiẽsis eps (niore regnãtib9 p uir sanctæ uitæ & monachorꝫ studiis ab ado lescẽtia exercitatus scripsisse putat uitas patrũ ægypti monachorꝫ quã uelut spelũcã ac normam cõfessiõis suæ mõachi amplectunt. Legi sub ei9 noie ordinationẽ epi rõne & hũilitate plenũ tractatũ qđ lingua elegãtior ostẽdit nõ ipius eẽ: sz qdã dicunt patris eius Petronii eloquẽtissimi & eruditi i scl̃aris litteris uiri: & credẽdũ. Nã p̃fectũ p̃torii se fuisse: i ipo tracta/ tu designat. Morit theodosio & placido ualẽtiniano

Elagius hæresiarches añ̃ꝫ p (regnãtib9. p deret hæreticus scripsit studiosis tres necessarios de fide Trinitatis libros: & p actu cõuersatione eulogiarꝫ ex diuinis scripturis librũ unũ capitulorũ indiciis in modũ Cypriani martyris p̃signatum Post hæreticus publicat9 ẽ. Scripsit hæresi suæ fauẽtia

INnocẽtius urbis romæ eps scripsit decretũ occidentaliũ & orientaliũ eccl̃esiarum aduersum pelagianos datuz qđ post successor ei9 zosimus papa latius p̃mulgauit

Celestinus anteq̃ pelagio cõcurreret i uno adolescens scripsit ad parẽtes suos de monasterio æpistolã in modũ libelli in omnibus deũ desiderãtibus necessariã moralem. Siqdem i dicto nihil uitii postmodum ꝓditi: sed totum ad uirtutis incitamentum tenuit.

Iulianus eps cãpanus uir acer in negocio in diuinis scripturis doctus græca & latina lingua scholasticus prius ergo q̃ impietati pelagiũ se apiret clarus i doctoribus ecclesiæ fuit postea uero hæresim pelagii defendere nisus scripsit ad Augustinũ impugnatorẽ illius libros. iiii. & iteꝝ libros. viii. Est & liber altercatiõis ambarũ partium defendentiũ. Hic iulianus ælemosynis tpe famis & angustiæ indigentibus oĩbus suis ꝓrogatus multos miserationis specie nobilium p̃cipueq; religiosoꝝ eliciens hæresi suæ sociauit. Moriť Valentiniano & Constantio filio imperantibus.

Lucianus p̃sbyter sanctus uir cui reuelauit deus tpibus honorii & Theodosii Augustini locum sepulchri: & reliquiaꝝ corpis sancti Stephani martyris primi. Scripsit ip̃am reuelatiõeꝫ ad oĩꝫ eccl̃iaꝝ psõas græco sermõe.

a Vitus p̃sbyter hõ hispanus gñe: añ relatã luciani p̃sbyteri scripturã: trãstulit in latinum sermonem: & adiecta æpistola sua per Orosium p̃sbyterum occidentalibus dedit.

p Aulinus nolæ cãpaniæ eps cõposuit uersu breui: sed multa & ad celsum quendã epitaphii uice cõsolatoriũ libellũ sup morte xp̃iani & baptizati infantis spe xp̃iana unitũ: & ad Seuerũ plures æpl̃as: ad Theodosiũ impatorem añ ep̃atũ ꝓsa panegyri. cũ sup uictoria tyrannoꝝ eo maxime q; fide & oratione plus q̃ armis uicerit. Fecit & sacramentorũ & hymnorũ. Ad sororẽ quoq; æpl̃as multas de cõtẽptu mũdi dedit: & de diuersis causis disputatões diuersas tractatus edidit. Præcipuus tñ oĩm opusculorũ eius: est liber de pnĩa & de laude oĩm martyrũ in gñali. Claruit tpibus honorii & ualentiniani: nõ solũ obseruatiõe & sctitate uitæ: sꝫ & pnĩa aduersuꝫ dæmões.

Eutropius p̃sbyter scripsit ad duas sorores ancillas xp̃i: quæ ob deuotionẽ pudicitiæ & amorẽ religionis exhæredatæ sunt ad parẽtes æpistolas in modũ libelloꝝ cõsolatorias elegãti & apto sermone duas nõ solũ rõne: sed etiã & testimoniis scripturarũ munitas.

e Vagrius alter scripsit altercationem Simonis iudæi & Theophili xp̃iani: quæ pene omnibus nota est.

u Igilius diaconus cõposuit ex traditiõe patrũ monachoꝝ regulã quæ in cænobio ad ꝓfectũ fratrũ in cõuẽtu legiť. Breui aũt & apto sermõe totius mõasticæ ꝓfessiõis i se tenẽtẽ disciplinã.

a Ticus Cõstãtinopolitanꝰ eps scripsit ad reginas archadii impatoris filias de fide & uirginitate librũ ualde egregiũ: i quo puersum nestoriani dogma impugnat.

Nestor hæresiarches cũ in Antiochenã ecclesiã p̃sbyter insignis ex tpe declamator haberet cõposuit infinitos tractatꝰ diuersarũ ὑποθεσεων. In qbus iã subtili neqtia i fudit postea ꝓditæ ĩpietatis uenena: quæ moralis iterdũ occultabat suadela. Postq̃ uero eloquẽtia & abstinẽtia cõmẽdãte Cõstãtinopolitanæ eccl̃iæ põtificatui Donatus aptũ se eccl̃iæ hostẽ quẽ diu cælabat ostẽdẽs scripsit librũ quasi de incarnatiõe dñi. lx. & .ii. diuinæ scripturæ testimoniis praue sensu suo cõstructũ: i quo qd asseuerauerit in cathalogo hæreticoꝝ mõstrabiť.

Celestinus urbis Romæ eps decretũ synodi aduersum supradictũ nestoreꝫ dictauit habitũ uolumẽ describẽs ad oriẽtis & occidentis ecclesias dedit cõfirmãs duabus in xp̃o manẽtibus pfecte naturis. Vnã filii dei credendã esse psonã. Huic sniæ supradictæ nestor ostẽsus est esse cõtrarius sil̃is etiã xp̃s successor celestini ꝓ eadem re: & ad ip̃m nestorẽ ad oriẽtis ep̃os aduersus erroreꝫ eius occidentalium sententias direxit.

Theodorus anciranꝰ gallatiæ eps scripsit aduersus nestorẽ adhuc ephesi positus librũ: sed argutionis & cõfutationis dialectica quidẽ arte ordinatũ: sed auctoritate sancta scripturaꝝ detextũ multis em̃ assertiõibus usus est anteq̃ scripturaꝝ testimonia ponerentur.

f Astidius britãnioꝝ eps scripsit ad fatalẽ quẽdam de uita xp̃iana librũ: & aliũ de uiduitate seruanda fana & deo digna doctrina.

c Yrillus Alexandrinæ ecclesiæ eps edidit uariarum ὑποθεσεων tractatus omelias etiam composuit plurimas quæ ad declamãdum græciæ ep̃is memorie cõmẽdanť. Præterea libri eius sunt de synagogæ defectu: de fide aduersum hæreticos: & peculiari intentione aduersus nestorem cõpositus q attitulať. In quo oĩa Nestoris occulta panduntur: & prodita confitentur.

t Imotheꝰ eps cõposuit librũ de natiuitate dñi scd̃m quam ctedit in theophania factam.

Eporius adhuc monachus postea ꝑsbyter ꝑ/
1 sumēs de puriate uitæ quā arbitrio tm̄ & co/
natu ꝓprio nō dei se adiutorio obtinuisse cre
debat pelagium dogma cœpat seq: sed gallicanis do
ctoribus admonitus: & in africa ꝑ augustinū emenda
tus scripsit emendationis suæ libellū: in quo satisfacit
de errore: & gratias agit de emēdatiōe. Sil' & q̄ de ícar
natiōe xp̄i male senserat corrigēs catholicā sniam tu/
lit dicēs manētibus in xp̄o duab9 naturis unā reddí fi
lii dei personam.

Victorin9 rhector massiliēsis ad filii suethe/
ri psonā cōmētat9 ē í genesi. i. a pricipio li
bri usq; ad obitū abraæ patriarchæ & í uer
su edidit libros xp̄iano qdē & pio sensu: sz utpote litte
ratura hō occupatus: & nullius magisterio in diuinis
scripturis exercitatus: leuioris pōderis snía figurauit.
Morić Theodosio & Valentiniano regnantibus.

Cassianus nat9 sexta cōstātinopolí a iohā
ne magno eꝑo diacon9 ordiat9 apd' mas
siliā ꝑsbyter cōdidit duo monasteria. i. ui
rorū & mulierꝫ q̄ usq; hodie extāt. Scripsit
experiētia magistrāte librato sermōe & (ut apti9 dicā)
sensu uerba iueniēs: & actiōe linguam mouēs res oím
monachoꝝ ꝓfessiōe necessarias. i. de habitu & de ca/
nonica orōne atq; psalmoꝝ mō q̄ in monasteriis ægi
pti die noctuq; tenent' libros. iiii. institutionū libtū. i.
De origine & q̄litate ac remediis. viii. principalium ui
tiorū libros. viii. singulos. s. de singulis uitiis libros ex
pdiēs. Digessit etiā cōsolatōes cū patrib9 ægipti habi
tis hoc ē de destinatōe monachi ac de fide. de discre/
tiōe. de trib9 ad seruiēdū deo uocātib9. De pugna car
nis aduersum spm̄: & spūs aduersum carnē. De natu/
ra oím uiroꝝ. de nece sctōꝝ. de nobilitate aiæ. de prí/
cipalibus. de q̄litate rōnis. de iugitate orōnis. de pfe/
ctis. de castitate. de ꝓtectiōe dei. de scía spiritali. de di/
uinis chrismatib9. de amicitia. de diffiniēdo uel non
diffiniēdo. De tribus antiqs gñibus monachoꝝ & q̄r/
to nup exorto. De factiōe pniæ. de remissiōe qnq̄gesí/
mæ. de nocturnis illusiōibus. De eo qd' dicit aplś. Nō
em̄ qd' uolo facio bonū: sz qd' nolo malum hoc ago
De mortificatōe. Et ad extremū rogatus a Leone ar/
chidiacono: & postea urbis romæ eꝑo: scripsit aduer/
sus nestorē de icarnatōe dñi libros. 7. Et í his scribēdi
apd' massiliā & uiuēdi finē fec̄ theo. & valē. regnātib9

Philippus ꝑsbyter optim9 auditor hier. cō/
mētat9 ē í iob. Edidit sermōes simplici libꝝ
Legi eius & familiares æplas & ualde fal/
sas & maxie ad pauptatis & dolorꝫ tolerā
tiā exhortatorias. Morić martio & acuto regnātibus.

Veherius lugdunēsis eccl'iæ eꝑus: scripsit
ad Valeriū ꝓpinquū de cōtēptu mūdi: &
scl'aris philosophiæ æpl'am unā scholasti
co & rōnabili sermōe. Disseruit etiā ad p/
sonā filioꝝ Saroni & Verani: postea eꝑs obscuraꝝ. Sz
& Cassiani quædā opuscula lato tēsa sermōe angusto
reuoluēs uerbi tramite in uno coegit uolumine q̄daz
eccleśiasticis studiis necessaria. Morić Valētiniano &
martiano regnantibus.

Incētius natiōe gall9 apud monasterium
lormēsi insulæ ꝑsbyter: uir í scripturis san
ctis doctus & noticiæ eccl'iasticoꝝ dogma
tū sufficiēter istructus cōposuit ad euertē/
da hæreticoꝝ collegia nitido & apto sermone ualidis
simā disputationē: quā abscōso noíe suo attitulauit p
egrinū aduersum hæreticos cui9 opis qa scd'i libri ma
ximā in schedulis partē quā a qbusdā furatā pdidit re
capitulatio ei9 paucis sermonibus sensu primo cōpe/
git: & in uno libro edidit. Morić theodosio & ualēti/

Syagrius scripsit de fi/ niano regnātib9
de aduersum ꝑsumptuosa hæreticoꝝ uo/
cabula: & ad destruēda in immutāda san
ctæ trinitatis noía: ímutate sunt dicētium
patrē nō debere patrē dici: ne in patris noíe filius con
sonet: sed ingenitū & infectū ac solitariū nūcupandū
ut qcq̄d extra illo ꝑsona fit extra illo fit & natura: ostē
dēs & patrē q̄dē posse dici ingenitū & scripturā nō di
xerit ex se genuisse in ꝑsona filiū nō feciśe: & ex septu
lisse in ꝑsona spm̄sanctū nō genuisse neq; feciśe. Sub
hui9 syagrii noíe. vii. de fide & regulis fidei libros ꝑti/
tulatos iueni sz qa líguā uariāt' nō noís ei9 credidi eē.

Isaac ꝑsbyter Antiochenæ eccleśiæ scripsit
syro sermone lōgo tpe & multa ꝑcipua tm̄
cura aduersum Nestorianos & eutychirias
nos ruinā etiā antiochiæ elegiaco carmíe
plāxit quo auditores íbuēs sono quo ephrē diaconus
nicomediæ lapsu. Morić leone & maiorīão regnātib9

Salui an9 massiliēsis ꝑsbyter diuina & humana
litteratura instruct9: & (ut absq; inuidia loqua
tur) eꝑorū magister scripsit scholastico & apto sermo
ne multa: ex qbus ista legi: de uirgitatis bono ad mar
cellū ꝑsbyterum libros tres: aduersum auariciā libros
iiii. de pñti iudicio libros. v. & p eoꝝ merito satisfactio
nis ad Saloniū eꝑm librū unū: & expositiōis extreme
ptis Eccl'iastes ad Claudiū eꝑm uiēnēsem librū unum
æplarū librū unū: & in more græcorum de principio
Geneśis usq; ad conditionem hominis cōposuit uer/

ſum quaſi exametrum librum unum. Omelias eꝑis factas multas ſacramentorum uero quantas nec recordor. Viuit uſq; hodie in ſenectute bona.

Aulinus cõpoſuit tractatus de uitio q̃drage/
p ſimæ: e qbus ego legi duos. De die dñico paſchæ. de obediẽtia. de pnía. de Neophytis.

Hilarius arelatẽſis eꝑs uir ſanctis ſcripturis doctus pauptatis amator: & erga inopuꝫ puiſionẽ nõ ſolũ meriti pietate: ſed & corporis ſui labore ſollicitus. Nãꝑ reficiẽdis paupibus etiã ruſticationẽ cõtra uires ſuas hõ gñe clarus & lõge aſr educatus exercuit: ſed nec ĩ ſpiritalibus neglexit. Nã & in docẽdo gratiã habuit: & abſq; pſonarũ acceptiõe in oĩbus caſtigatũ ingeſſit. Ingenio uero ímortali aliq̃ etſi pua edidit: q̃ eruditæ aĩæ & fideli lingua indicio ſunt: in qbus p̃cipuo & ad multoꝫ utilitatem neceſſario ope uitã ſancti Honorati deceſſoris ſui cõpoſuit. Moriť ualẽtiniano & martiano ípatoribꝰ

Heo urbis romæ eꝑs ſcripſit ad flauianũ cõſtãtinopolitanæ eꝑm eutichẽ p̃ſbyterũ: q tũc ambitione eꝑatus noua in eccl̃iaꝫ molebať inducere æp̃am: ĩ qua admonet eũ ut ſi cõfiteret errorẽ & polliceret emẽdationẽ recipet eũ. Si aũt pſiſteret in incepto: cũ ſua hæreſi dãnaret. Simul docet in iꝑa æp̃a & diuinis teſtimoniis dñm ieſum xp̃m ſicut paternæ diuinitatis filiũ: ita uerũ hũanæ naturæ eſſe hoiem credẽdum. i. ex carne uirgis carnẽ traxiſſe: & nõ de cœlo corpus exhibuiſſe ſicut & eutiches aſſerebat. Moriť leone & maioriano ípatoribꝰ

Mocimus Meſopetamenus Antiochiæ preſbyter ſcripſit aduerſum Eutichẽ egregiũ librũ: & alia ſcribere dicit̃ q̃ necdũ legi.

Smotheus extincto alexandrinis ꝓtherio eꝑo tumultuãte adhuc plæbe: aut uoluit: aut paſſus eſt ſe ab uno eꝑo in locũ occiſi eꝑi fieri. Et ne cõtra legẽ factꝰ merito abiiceret a gratia plæbis q̃ ꝓtheriũ exoſum habuerat oẽs qbus ille cõicauerat neſtorianos ꝓnũciauit & maculã cõſciæ temeritate abluẽdã p̃ſumẽs: ſcripſit ad Leonẽ ípatorẽ libellũ ualde ſuaſoriũ quẽ prauo ſenſu prauũ teſtioniis intm̃ roborare conatus eſt: ut ad decipiẽdũ impatorẽ: & ſuã hæreſim cõſtituẽdã pene leonẽ urbis romæ eꝑꝫ & chalchidonẽſem ſynodũ ac totos occidẽ tales eꝑos illoꝫ admiculo neſtorianos oſtẽderet. Sꝫ fauẽte deo a chalcidonenſi cõcilio hoſtis eccl̃iæ coargutus & cõfutatꝰ uiuere adhuc ĩ exilio iã hæreſiarches dicit̃ & habeť. Nũc iꝑm libellũ cognoſcendi gratia & rogatus a fratribꝰ ĩ latinũ tráſtuli & cauẽdũ ꝓtitulaui

Sclepius afer ĩnauigãs in territorio uicini grãdis eꝑus ſcripſit aduerſum Arrianos & mõ aduerſum donatiſtas ſcribẽ dicit̃ ĩ docẽdo aũt ex tpe grãdi opiniõe celebrator

Etrus ediſſenæ eccl̃iæ p̃ſbyter declamator inſignes uariaꝫ cauſaꝫ tractatus & ímorẽ ephrẽ diaconi pſalmos metrocõpoſuit

Aulus p̃ſbyter natiõe (ut ex dictis eius cognouí) pãnoniæ: ſcripſit de uirgitate ſeruãda & cõtẽptu mũdi acuta inſtitutõe uel modũ correptionũ mediocri ſermõe: ſed diuinos cõdidit ſane libros duos ad pſonã cuiuſdam nobilis: & xp̃o deditã uirginis cõſtãtiã: in qbus meminit iouiniani hæretici & uoluptatũ ac libidinũ p̃dicatoris cui intm̃ cõtinẽtis & caſtæ uitæ iſtitutio cõtraria fuerat: ut inter luxurioſas æpulas anima eructaret.

Aſtor eꝑs cõpoſuit libellũ ĩ modũ ſymboli
p puũ totã pene eccl̃iaſticã credulitatẽ pſniaꝫ contra mẽtem quo inter cætera diſſenſionũ q̃s p̃termiſſas auctorũ uocabulis anathematizat Priſcillianus cum ipo auctore dãnat.

Lector cartenæ mauritanæ ciuitatis eꝑs ſcripſit aduerſum arrianos librũ. i. & de pnía librũ. i. In quo & regulã uiuẽdi pœnitentibus Baſiliũ quẽdã ſup mortẽ filii conſolatoriũ libellũ ſpe reſurrectiõis inſtructiõe munitũ. Omelias etiã compoſuit multas quæ a fratribus ſalutis ꝓprie ſolli-

Vcitius in libris digeſta ſeruari cognouit.

Lectorianus caſtellani maretanæ oppidi eꝑs ſcripſit aduerſus eccleſiæ inimicos iudæos Arrianos & alios hæreticos. Compoſuit etiam ſacramentorum egregium uolumen.

Vſæus maſſiliẽſis eccleſiæ p̃ſbyter uir in di-
m uinis ſcripturis doctꝰ & ĩ eaꝫ ſenſibus ſubtiliſſima exercitatõe limatꝰ ſ̃igua quoq; ſcholaſticus hortatu ſancti Venerii eꝑi excerpſit ex ſanctis ſcripturis lectionẽ totius anni feſtiuis aptas diebus reſponſoria etiã pſalmoꝫ capitula tpi & lectõibus congruẽtia qđ̃ opꝰ tã neceſſariũ ad lectores in eccl̃ia ꝓbatur. ut expetitũ & ſollicitudinẽ tollat & moꝝ plæbiq; ĩgerat ſciam celebritati decorẽ: ſꝫ & ad pſonã ſcti Euſtaſii eꝑi ſucceſſoris ſupradicti hoĩs dei cõpoſuit ſacramẽtoꝫ egregiũ nõ puũ uolumẽ p membra qdẽ opportunitate officioꝫ & tpm̃ p lectionũ textu pſalmoꝫ ſeriecãtionũ diſcretũ: ſed ſupplicãdi deo & cõteſtãdi bñficioꝫ ei⁹ ſoliditatis ſui cõſẽtaneũ quo ope g̃uiſſimi ſenſus & caſtigata eloq̃ntia agnouim⁹ uiꝝ. Omelias etiã dicit̃ declamaſſe q̃s & haberi a fidelibꝰ uiris cognoui

sed ego nō legi. Moriē leone & martiano regnātib9.

Incēti9 p̄sbyter natōe gall9i diuis scripturis
a exercitatus liguā hns usu loquēdi & maiore
lectiōe politā cōmētat9i psalmis cuius opis
legi aliqua sctā hoi dei cātāti me audiēte ꝓmittēs siri si
dns uitā & uires daret: se in toto psalterio eodē studio

Yrus gn̄e alexādrinus arte me/ laboratuꝫ
c dicus ex philosopho mōachus uir docēdi pi
tus scripsit aduersus nestorē elegāter & forti/
ter. Mō aūt dū i illo minus iueniē & syllogismis magis
q̄ scriptoris auctoritate timathianū dogma fouere cœ
perit. Deniq; ambiguus etiā suis suspēdit aim & cōsen
su chalcedonēsis decreti nec acqescēdū putat filiū dei
duabus post incarnationem constare naturis.

Samuel ediss̄enæ eccl'æ p̄sbyter aduersus eccl'æ ii
micos syro sermōe cōstruē dictū p̄cipua tn̄ itētōe cōtra
nestorianos & eutichianos & timothianos nouellos: q3
sibi diuersos hæreticos: vn̄ & frequēt i triformē bestiā
ecclīastica semel snia cū auctoritate sctāꝫ scripturarū
summatiq; fuerit ostēdēs nestorianis deū i hoiem nō
purū hoiem ex uirgine natū. Eutichianis uerā hūani
gn̄is carnē a deo assumptā & non de cœlo exhibitā ne
crassi aeris substātia i carne icessisse iformatum. Timo
thianis ita uerbū carnē factū: ut manēte uerbo in sua
substātia: & hoiem i sua natura societate nō imixtiōe
una filii dei reddidisse p̄sonā. Viuit adhuc Cōstātino/
poli: ut diuturnā iitio cōlati anthemii iperii & scripta

eius & esse eum in carne cognoui.

Laudianus uiēnēsis p̄sbyter uir ad loquē
dū artifex & ad disputandū subtilis cōpo
suit tres de statu ul' de substātia aiæ libros
in q̄bus agit intētiōe quatenus ostendat aliqd incor/

poreum præter deum.

Rosper hō aqtanicæ regiōis sermōe scho
lasticus: & assertōib9 neruosus multa cō/
posuisse dicit'. In q̄b9 ego p̄titulata legi cō
tinētia a primi hois cōditiōe iuxta diuinaꝫ scripturaꝫ
fidēulq; ad obitū Valētiniani augusti: & captiuitate3
urbis romæ a geirisico Vuādaloꝫ rege factā: legi & li
brū aduersus opuscula supp̄sso noie cassiani: q̄ eccl'ia
dei salutaria ꝓbat ille infamat nociua. Re ei ueracassia
ni & p̄speri de gratia dei & libero arbitrio snīæ i aliq/
bus sibi iueniunt' cōtrariæ. Epl'æ quoq; papæ Leonis
aduersum eutichē de uera xp̄i incarnatione ad diuer/
sos datæ: & ab ip̄so dictatæ creduntur.

f Austinus ex abbate lorinēsis mōasterii apd'
regnū galliæ ep̄s uir i diuinis scripturis satis
intētus extra rōnē symboli occasionē acceptā compo

suit librū de spūsctō: i quo ostēdit eū iuxta fidē patruꝫ
& cōsubstātialē & coæternalē eē patri & filio: ac ple/
nitudinē trinitatis. Ob id etiā edidit quoq; opus egre
giū de gratia dei qua saluamur: in quo ope docet gra
tiā dei semp & iuitare: & p̄cedere: & iuuare uolūtate3
nostrā: & qcqd ip̄a libertas arbitrii ꝓ labore pie mer/
cedis acqsierit: nō eē ꝓpriū meritū sed gratiæ donum.
Legi eius & aduersu3 arrianos & macedonianos puū
libellū: in quo eēntialē p̄dicat trinitatē: & aliū aduer
sus eos q dicūt esse i creaturis aliqd icorpeū. In quo &
diuinis testimoniis patrū cōfirmat sentētiis: nihil cre
dēdū incorpeū p̄ter deū. Et ei9 æpl'a i modū libelli ad
diaconū græcū noie edita: q a fide catholica discedēs
ad nestorianā abiit ipietatē. In q̄ æpl'a admonet eū cre
dere sctām mariā uirginē nō purū hoie3 genuisse: qui
postea susciꝑet diuinitatē: sed deū ueꝫ & hoie3 uerum
Sūt eius & alia scripta q̄ qa necdū legi noiare nolui:
uiua tn̄ uoce egregius doctor & creditur & ꝓbat'. Scri
psit postea & ad fœlicē p̄fectū p̄torio & patriciæ digni
tatis uirū filiū magni cōsulis iā religiosum æpl'am ad
timorē dei hortatoriā cōuenientem psonis pleno ani
mo pœnitentiā agere disponentes.

s Eruus dei ep̄s scripsit aduersum eos q dicūt
xp̄m in hac uita degentē nō uidisse carneis
suis oculis patrē: sed post resurrectionē ex mortuis: &
ascēsionē in cœlis cū trāslatus est in gl'ia3 dei patris ꝓ
fectus. s. ei dātis & remuneratōem martyrii: in qua scri
ptura ostēdit & disputatōe sane sanctaꝫ scripturarum
testimoniis dn̄m iesum ab ip̄o eius cōceptū p spm̄sanc
tū factū & partu ex uirgine: quo deus uerus in homie
uero: ip̄e quoq; hō deus factus natus est semp carnis
suæ oculis & pater eū uidisse p spm̄sanctū ergo p spe/
cialem & unitam dei & hominis societate3.

u Ictorinus natiōe aqtanicus calculator scru/
pulā iuitatus a sctō hilario urbis romæ ep̄o:
cōposuit paschalē cursum indagatiōe cautissima post
quattuor priores q cōposuerunt Hippolitū Eusebium
Theophilū & Prosp̄eꝫ & ptendit annoꝫ seriē usq; ad
annū qngentesimūtricesimūscd'm: ita ut qngēsimo
tricesimotertio anno reincipiat paschalis solennitas
eodem mense & die eademq; luna: q̄ primo passiōis
ac resurrectionis dominicæ anno facta est.

Theodorus Cypriæ ciuitatis ep̄s (a Cyro ei
rege p̄saꝫ cōdita seruat hodie apud syriā
nomen auctoris) scripsisse dicit' multa ad
meam noticia3 tamen ista sunt quæ uene
runt. De incarnatōe dn̄i aduersum eutichē p̄sbyteꝫ &
Dioscoꝫ alexādriæ ep̄m q hūanā in xp̄o carnē fuisse

negāt: scripta fortia p quæ cōfirmat & rōne & testimoniis scripturarū ita illū uerā maternæ substātiæ carnē habuisse. quā ex matre uirgine sumpsit: sicut & ueram deitatē quā æternā nascibilitate deo patre gignēte ipe nascēdo accepit ex historiæ ecclīasticæ libris quos imitatus Eusebiū cæsariēsem cōscripsit a fine libroꝝ eusebii usq; ad suū tps. i. a uicēnalibus cōstātini usq; ad imperium leonis senioris: sub quo & mortuus est.

GEnnadius cōstātinopolitanæ ecclīæ epus uir lingua nitidus & ingenio: ac etiā diues ex lectiōe antiquoꝝ fuit: ut danielē pphetā ex integro ad uerbū cōmētatus exponeret. Homelias etiā multas cōposuit. Morit̄ seniore leone imperium tenente.

THeodoꝛ cælesyriæ p̄sbyter mlta cōscripsit. sed ad me liber eius uenit: quem de cōsonantia diuinæ scripturæ cōposuit. i. ueteris & noui testamēti aduersus antiquos hæreticos ꝓpter differētiā p̄ceptorū uel cerimoniaꝝ. Aliū ueteris testamēti deū dixerūt aliū noui. In quo oñdit dispēsatōis fuisse uniꝰ eiusdēq; dei auctoris utriusq; scriptum: ut alia p Moysen antiqs lex dareť i sacrificioꝝ cerimoniis & iudicioꝝ aiaduersiōibꝰ. Alia his p xp̄i pūtiā i sacris mysteriis repromissionibus nec diuersa. Crediderunt aūt uno spū & uno auctore dictata: cū illa quasi mō scd'm littetā obseruare occidere eadē ipa scd'm spm̄ intellectū uiuificent.

MOritur scriptor regnāte Zenone.

IOhānes antiochiæ parrochiæ ex grāmatico p̄sbyter scripsit aduersum eos q in una tm̄ substātia adorādū asserūt xp̄m: nec acquiescūt duas in xp̄o cōfitētes naturas docēs scd'z relationē scripturaꝝ unā in illo dei & hoīs esse psonā nō unā carnis & uerbi naturā: & ipugnat aliq̄s cyrilli alexadriæ ep̄i snias incaute ab illo aduersum Nestorē platas q̄ nunc fomētū sunt: & robur addūt timothianis. Viuere adhuc dicit̄ & ex tpe declamare.

¶ Beati Hiero. p̄sbyteri ad desideriū quē ad loca sctā uisenda & mutuū aspectū iuitat: & q̄dā de opusculis suis: & maxime de libro uiroꝝ illustrium eloquit̄ qd' ipsi li. subdidimus. Epi. LXVIII.

AEcto sermone dignatōis tuæ. queꝛ mihi nō opināti tua beniuolentia tribuit gauisus qdē sum testimonio honesti & eloquētissimi uiri. Sed in memet reuersus satis dolui me indignū tātis laudibus atq; p̄conio opprimi potiꝰ quo leuari. Scis em̄ dogma nostꝝ hūilitatis tenere uexillū & p ima gradiētes ad summa nos scādere. Quotus igit̄ ego uel quātus sum ut eruditæ uocis mereat testioniū ut mihi ab eo palma eloquētiæ deferat̄ q scribēdo disertissime deterruit ne scriberē. Verūtn̄ audiēdū est: ut charitas q̄ nō q̄rit q̄ sua sunt: sꝛ q̄ pximi reddat salutiōis officia: qm̄ locū iplere nō ualet p̄ceptoris gratulor tibi & sanctæ atq; uenerabili sorori tuæ Serenilæ: q̄ delicatis fluctibus scl'i ad xp̄i trāquilla puenit q̄q̄ hoc munus uaticinio in te p̄destinatum sit. Legimus em̄ sctm̄ quoq; Danielē appellatū desideioꝝ uirū & amicum dei: qa mysteria eius scire desiderauit. Itaq; q uenerabilis Paula me est depcata ut facerē: mō facio: hortorq; & p̄cor p dñi charitatem: ut nobis uestros tribuatis aspectus: & p occasionem sanctoꝝ locoꝝ tāto nos ditetis munere. Certe si cōsortia nostra displicuerint: adorasse ubi steterunt pedes dñi ps fideiē: & qua si recētia natiuitatis & crucis ac passionis uidisse uestigia. Opusculoꝝ meoꝝ quasi plurima uiolauerunt de nidulo suo: & temerario editōis honore uulgata sunt nihil misi: ne eadē forsitā mitterē q̄ habebas. Quod si exēplaria libuerit mutuari: uel a sancta Marcella quæ manet in Auentino: uel a Loth tpis nostri Dōnione uiro sanctissimo accipe poteris. Ego aūt oppiēs pūtiā tuā: aut totū tibi dabo cum affueris: aut si hocaliquā i pedierit difficultates quæcūq; p̄ceperis libens mittā. Scripsi librū de illustribꝰ uiris ab ap̄lis usq; ad nostrā ætatem imitatꝰ trāquillū græcūq; Apolloniū: & post catalogū plurimoꝝ: me quoq; i calce uoluminis quasi abortiuum & minimū oim xp̄ianoꝝ posui: ubi mihi necesse fuit usq; ad. xiiii. annum Theodosii impatoris & p̄cipis quæ scripserī breuiter annotare quem librū cum a supradictis sumpseris qcqd te iudice minus habueris paulatim scribi faciaꝛ si uolueris.

¶ Beati Hiero. p̄sbyteri ad desideriū de p̄cipuis ecclīasticis scriptoribꝰ & eoꝝ cōmētariis ubi singuloꝝ effert igenia i sinuās i quo quiq; defecerit. Epi. LXIX

QVis nunc acriter mi frater Desideri: ut tibi quasi de lumiaribus quæ toto firmamento mundi refulgēt, pauca de scriptoribus qui nobis multa de obscuritatibꝰ: quæ ꝓpter carnalem mentē intelligentiā impediunt ad splendorem cōsiderationis spiritalem ꝓferre potuerunt: manifestissime dicā. Sed uereor Susannæ Helchiæ filiæ ne in me sententia iniquo iudicio p̄sbyterorum impleatur dicentis. Angustiæ mihi undiq; sunt: & mihi similiter sunt angustiæ. Si enim uoluero aliquem ex his reꝑhendere: aduersarios atq; iimicitias mihi undiq; cōcitabo. Si aūt noluero nūq̄ q̄ postulasti iuenis

Sed unius tm̃ uoluntatē cōdēnare ꝙ multorum conſi
lia tranſire uel deſpicere: melius eſſe uidet: quia unuſ
quiſq; eorum in ſcripturis ſanctis diligenter laudari
meruerit ſz oēs leuiter leuiterq; cū amore tāgā ut utrū
q; pacifice ꝑleā. Auguſtinus eps uolās p mōtiū cacu/
mina q̃ſi agla: & ea q̃ in radicib9 mōtiū fiāt nō cōſide
rās multa cœlorꝫ ſpatia terrarūq; ſitus & aq̃rū circulū
claro ſermone ꝓnūciat. Qui em̃ i lignum fructuoſum
aſcēdere uult paulati ad ſupna & maiora carpe poma
feſtinat. Ramos autē ꝓximos puulis relinqt. Nos aūt
q; puuli ſumus: i firmiq; atq; iuniores: ſi i feriora cōgre
gare ualuerimus nobiſcū bn̄ aget. Hilarius eps roma
norū lucifer. i. lucerna eccleſiarꝫ & ꝑcioſus lapis: ad
quē mortalia uix aſcēdūt pulchro ſermōe aureoq; ore
uniuerſa logt. Et ſi ei aliqua ſecus uiā cecidiſſe potuiſ/
ſent: tn̄ ab eo i ſcripturis meſſis exorta eſt magna. Ori/
genes adamātius altiora atq; maiora cogitās, ꝓpriūq;
ingeniū ferre nō ſufficiens aliud aliudq; ſubnectit. Et
cū hæc nimio mētis ardore cogitaſſet oneribus maio/
ribus carricabat ſe: & cū ſic incedere nō poſſet: ruina
magna illuc deuolut9 ē: ut ruina ei9 pateret doctrinaſ
q; aliq̃s ſeductōes ieptas multoſq; de uia recta i aliāuiā
duxit & uenenū ei9 quaſi tinulis uocib9 ſirenarumq;
cāticis plures necare potuit. Melior oib9 in bonis pe/
ior in malis. Aliqua uero p eū ſecus uiā ſeminata ſunt
Multi tn̄ aliquos ei9 peſſimos diſcipulos multa uene/
noſa ſub ei9 noie edidiſſe teſtant. Euſebius cæſariēſis
clauis ſcripturarꝫ cuſtoſq; noui teſtamenti multis ma
iorū cōſcriptōib9 a græcis cōdēnat. Scripſit quattuor
canones euāgeliorꝫ: & undeci libros hiſtoriæ eccleſiaſti
cæ q; nouum teſtm̃ narrāt atq; cuſtodiūt: & κρονικον. i.
tpm breuiariū. Hæc tria ſunt ꝑclara q̃ hoc i opib9 eius
teſtant: & nos p oīa eius ueſtigia q̃ iterare potuiſſet:
nunq̃ reppimus. Helidor9 ꝑbyter domū ampliſſimā
pmodicum foramē reſpiciēs: tētā ſq; oſtia cōcluſa cla
ueſq; nō habēs: uix pauca ad lucē ꝓdere cōualuit: ſed
D q̃ potuit narrare fideli narrauit. Ambroſius frater ꝓ/
fundorꝫ pēna raptus: & aeris uolucer q̃diu in ꝓfundū
ingredit: fructū de alto cape uidet. Et oēs eius ſnīæ: ſi
dei eccliæ: & oīm uirtutū firmæ ſunt colūnæ. Darda/
nus multas qōnes arripiēs p mētis aſtutiā: nucēq; cir
ca nucleū nō cōfringēs. multa ipoſſibilia de ſcriptu/
ris cū fiducia loquit. Paulino uiſum eſt magiſtrū fie
ri: & nō erat añ diſcipulus & fructū ſine radice oriri fie
ri tētauit. Ideo eius cōſcriptiones ſcriptore & charta
nō indigēt. Pelagius de quo apud fideles ſermo eſt
de quo etiā & mihi grauis cā diſputatōis ei9 uerboruꝫ
pene i toto orbe ānūciata ē: quē oēs eccliæ quaſi lupū
de ſilua mirant aureū colorē ſup nigrū uenenū cōpo
nēs fontē dulcē primi mellis amaritudis maliciæ com
miſcuit. Iouinian9 læta facie & corde aſpo: potu dul
ciſſimo felle cōmixto multos potauit: & cōtrarias ſen
tētias p odiū occaſionū xp̃ianis ꝓferēs cōpoſuit & me
(q̃q̃ in oībus laborioſum) aſſidue qōnib9 īfinitis affi/
cit & uexat. Iulius africanus cui9 ueſtigiū oēs orienta
les auſtraleſq; diligēter unanimiterq; in Danieł ebdo
madibus inueſtigāt uniuerſa tpm ſpacia cū oī pitia iu
giq; ſermone cōſtruxit: & nulla oībus q̃ ſunt p eū i to
to orbe unq̃ data ē cōtradictio. Fauoni9 a multis cul
pabilis dura ſnia fortiterq; uniuerſa difficillima īgere
re conatus eſt quaſi q cōtra undas maris nauigare nō
pōt: uel cōtra ipetū torrēris aq̃ natare nō ualet: ita cū
cta q̃ ſcripſit cōtra ſcripturas ſanctas: obſtare nō pote
rāt. Ideo quaſi umbra ſecus hoīem ſunt. Hilari9 picta E
uorū aq̃taniæ eps factiōe ſaturnini arelatenſis eꝑi: de
ſinodo byterēſi in phrygiā relegatus duodeci aduer/
ſus arrianos cōfecit libros. Et aliū librum de ſinodis:
quē galliarꝫ epis ſcripſit: & i pſalmos tres cōmētarios
primū uidelz & ſcd'm & a cēteſimodecimooctauo/ſq;
ad extremū. In quo opc imitat9 origenē: nōnulla etiā
de ſuo addidit. Eſt eius ad Cōſtātiū libellus quē uiuē
ti Cōſtātinopoli direxit: & alius in Cōſtātiū: quē poſt
mortē eius ſcripſit: & liber aduerſus ualētē & urſatiuz
ariminēſis & ſeleucēſis ſynodi hiſtoriā cōtinēs: & ad
ꝑfectum ſaluſtiū ſiue cōtra diaſcorꝫ. Et liber hymnorꝫ
& myſteriorꝫ alius & cōmētari9 in Mattheū: & tracta
tus in iob: quos de græco origenis ad ſenſum trāſtulit
Et alius elegās libellus cōtra maxētiū: & nōnullæ æpi
ſtolæ ad diuerſos. Aiūt qdā ſcripſiſſe eū & in Canticū
cāticorꝫ: ſed a nobis hoc opus ignorat. Mortu9 eſt' pi
ctauis Valētiniano & Valēte regnātib9. Damaſus ro
manæ urbis eps elegās in uerſibus cōponēdis īgeniū
habuit. Multaq; & breuia metra edidit: & ꝑpe octoge
narius ſub theodoſio principe mortu9 eſt: Gregori9
naziāzenus eps uir eloquentiſſimus ꝑceptor meus: ex
quo ſcripturas explanāte didici: ad trigintā milia uer/
ſuum oīa ſua opa cōpoſuit: ex qbus illa ſunt de morte
fratris Cypriani: laudes athanaſii laudes Maximi phi
loſophi poſt exiliū reuerſi: quē falſo noīe qdā herona
ſubſcripſerūt: qa ē & ali9 liber uitupatōem eiuſdē Ma
ximi cōtinēs quaſi nō licuerit eūdē laudare & uitupa/
re ꝑ tpe. Et liber exametro uerſu uirginitatis & nuptia
rū cōtra ſe diſſerētium. Aduerſum eunomiū libri duo
Et de ſpiritu ſancto liber unus. Cōtra iulianum impe/
ratorem liber unus. Secutus eſt autem Polemionum
dicendi charactere: uiuoq; ſe epm in loco ſuo ordinās

ruri uita monachi se exercuit: decessitq; hoc añ ferme trienniũ sub Theodosio principe.

¶ Beati Hiero. p̃sbyteri ad Magnũ oratorẽ urbis Romæ satisfaciẽtis illius q̃stioni cur scl̃ariũ litterarũ utere̊ exẽplis: ubi imitamẽto Pauli apl̃i: & oím fere apl̃i corũ tractatoꝝ docet philosophoꝝ ac poetaꝝ p̃sertiꝫ ad cõfirmationẽ nostroꝝ dogmatũ posse deduci.

Epi. LXX

FVsesiũ nostrũ tuis monitis pfecisse: nõ taꝫ æpl̃a tua q̃ ip̃i⁹ pœnitudine didicim⁹. Et mirũ in modũ plus corrept⁹ placuit q̃ errãs læserat. Certauerũt inter se ídulgẽtia parẽtis & filii pietas: & dũ alter p̃teritoꝝ nõ memít alter í futurũ quoq; officia pollicet. Vñ & mutuo nob̃ ibiq; gaudẽdũ ẽ: qa nos filiũ recepimus: tu discipulũ cõprobasti. Quod aũt quæris in calce æpl̃æ tuæ. Cur in opusculis nostris scl̃ariũ litterarũ íterdũ ponamus exẽpla: & cádorẽ eccl̃iæ ethnicoꝝ sordib⁹ polluam⁹. Rñsum breuiter habeto. Nũq̃ hoc q̃reres nisi te totũ Tulli⁹ possideret: si scrupturas sanctas legeres: si iterp̃tes earum: omisso supcilio euolueres. Quis em̃ nesciat & í Moyse & in pphetaꝝ uolumíb⁹ q̃dã aſſũpta de gẽtiliũ libris. Et Salomonẽ phũs Tyri & nõnulla ppositisse & aliq̃ rñdisse. Tũ in exordio puerbioꝝ cõmonet ut intelligamus sermones prudẽtiæ uersutasq; uerboꝝ pabolas & obscurũ sermonẽ dicta sapientũ. & ænigmata q̃ppriedialecticoꝝ & philosophoꝝ sũt. S3 & Paul⁹ apl̃s Epimenidis poetæ abusus uersiculo ẽ: scribens ad Titum κρητες αει ψευσται κακα θηρια γαστερες αργοι. Cretenses semp mẽdaces malæ bestiæ: uẽtres pigri. Cuius heroici hemistichiũ postea callimachus usurpauit. Nec mirũ si apd̃ latinos metrũ nõ seruet ad uerbũ exp̃ssa trãslatio cũ homer⁹ eadẽ lĩgua uersus ip̃sa3 uix cohæreat In alia quoq; æpl̃a Menãdri ponit senarium. φθειρουσι γαρηθην χρηστα ομιλιαι κακαι. i. Corrumpũt em̃ mores bonos cõfabulatões pessimæ. Et apud athenienses in martis curia disputãs. Aratũ testẽ uocat. Ipsius em̃ genus sumus qd̃ græce dicit: Των του γαρ και γενος εσμεν.

G Et est clausula uersus heroici: ac ne parũ hoc esset dũctor xp̃iani exercitus & oratoríuictus p xp̃o cãm agẽs: etiã inscriptionẽ fortuitã arte torquet in argumẽtũ fidei. Didicerat em̃ a uero Dauid extorq̃re de manibus hostiũ gladiũ: & Goliæ supbissimi caput pprio mucro

Deu. 21. ne trũcare. Legerat í deuteronomio dñi uoce p̃ceptũ mulieris captiuæ radẽdũ caput supcilia oẽspilos & ungues corpis ãputãdos & sic eã habẽdã cõiugio. Quid ergo mirũ si & ego sapiaꝫ scl̃arẽ ppter eloquii uenustatẽ: & mẽbroꝝ pulchritudinẽ de ancilla atq; captiua israelitẽ facere cupio. Et si qcqd i ẽa mortuũ ẽ idolatriæ uoluptatis erroris libidinũ uel p̃cido uel rado. Et nixos purissimo corpi uernaculos ex ea genero dño sabaoth. Labor me⁹ í familia xp̃i ꝑficit. Stuprũ í alienã auget nũerũ cõseruoꝝ. Osee accepit uxorẽ fornicariã Gomer filiã delebaí. i. dulcedinũ & nascit ei de mere trice filiũ⁹ isrl̃: q uocat semẽ dei. Esaias nauacula acuta barbã & crura radit peccãtiũ. Et ezechiel í typo fornicãtis hierl̃ tõdet cæsariẽ suaꝫ ut qcqd í ea absq; sensu & uita ẽ auferat. Cyprian⁹ uir eloquẽtia pollẽs & martyrio firmiano narrante mordet cur aduersus deme̊trianũ scribẽs testioniis usus sit pphetaꝝ & apl̃oꝝ: q̃ il̃le ficta & cõmẽtitia eẽ dicebat & nõ poti⁹ philosophoꝝ ac poetaꝝ quoꝝ auctoritati ut ethnic⁹ cõtraire nó poterat. Scripserũt cõtra nos Celsus atq; porphirij⁹ priori origenes alteri Methodi⁹ eusebi⁹ & appollinaris fortissime rñderũt. Quoꝝ origenes octo scripsit libros. Methodius usq; ad decẽ milia ꝓcedit uersuuꝫ. Eusebi⁹ & Apollinaris. xxv. &. xxx. uolumina cõdiderũt. Lege eos & íuenies nos cõparatiõe eoꝝ ípitissimos. Et post tãti tpis ociũ uix q̃si p somniũ qd̃ pueri didicimus recordari. Iulius Augustus septeꝫ libros in expeditione parthica aduersuꝫ xp̃m euomuit: & iuxta fabulas poetarũ suo se ense lacerauit. Si cõtra hũc scribere tẽtauero puto interdices mihi ne rabidũ canẽ philosophoꝝ & stoicoꝝ doctrinis. i. Herculis claua repcutiã. Quãq̃ nazarenũ nostrũ & (ut ip̃e solebat dicere) Galileũ stratim in prœlio senserit: & mercedẽ linguæ putidissimæ cõtumeliis p̃fossus accepit. Iosephus antiqtaté approbãs iudaici pp̃li duos libros scripsit cõtra Appionem alexãdrinũ grãmaticũ & tãta scl̃ariũ ꝑfert testimonia ut mihi miraculũ subeat quõ uir hebræ⁹ & ab infantia sacris litteris eruditus cũctã græcoꝝ bibliothecã euoluerit. Quid loquar de Philone quẽ uel alteꝝ uel scdꝫ iudæũ Platonem critici ꝓnũciãt. Curram p̃singulos. Quadratus apl̃oꝝ discipulus & Athenienſis põtifex eccl̃esiæ: nonne Adriano principi Eleusinæ sacra inuisenti librum p̃ nostra religione tradidit? Et tantæ admirationi oím fuit: ut p̃secutionem grauissimã illi⁹ excellens sedaret ingenium. Aristides philosophus: uir eloquentissimus eidem principi apologeticũ p̃ Christianis obtulit contextum philosophorum sententiis quem imitatus postea iustinus & ipse philosophus, Antonio pio & filiis eius senatuiq; librum contra gentiles tradidit defendens ignominiam crucis: & resurrectionem Christi tota prædicans libertate. Quid loquar de Melitone sardensi episcopo? Quid de Apollinari Hieropolitanæ eccl̃esiæ sacerdote. Dio̊

nysioq; Corinthioꝝ epo. Et Tatiano: & Bardesane & hereneo photini martyris successore. Qui origenis hæ reseon singulaꝝ uenena ex qbus philosophoꝝ fonti/ bus emanauit: multis uoluminibus explicarunt. Pãte nus stoicæ sectæ phūs: ob pcipuæ eruditõis gloriaꝫ a Demetrio alexãdriæ epo missus ẽ in indiã ut xpꝫ apd Bracmanas: & illius gẽtis philosophos pdicaret. Cle mẽs Alexãdriæ eccliæ pbyter: meo iudicio oĩm erudi tissimus octo scripsit stromatũ libros: & totidem ὑπο τυπωσεων. id est disposition: & aliũ cõtra gẽtes. Peda gogi quoq; tria uolumina. Quid in illis indoctũ. Im/ mo qd nõ e media philosophia est. Hũc imitatus Ori genes decẽ scripsit stromateas xpianorum & philoso phorũ iter se snias cõparãs: & oĩa nostræ religiõis do/ gmata. de Platone & Aristotele: Numenio Cornuto q cõfirmãs. Scripsit & Milciades cõtra gẽtes uolumẽ egregiũ Hippolitus quoq; & Appoloni9 Romanæ ur bis senatores ppria opuscula cõdiderũt. Extãt & iulii Africani libri: q tpm scripsit historias: & Theodori: q postea Gregorius appellatus est uiri apl̃icoꝝ signorũ atq; uirtutũ: & Dionysii Alexãdrini epi. Anatolii quo q; Laodicenæ eccleſiæ sacerdotis: necnõ pbyterorũ Paphili. Pierii Luciani malchionis. Eusebii cæsarien/ sis epi: & Eustachii Antiocheni & athanasii alexãdri/ ni. Eusebii quoq; emiseni & triphili cipri: & Asterii sci topolitæ: & Serapionis cõfessoris. Viti quoq; Bostren sis epi. Cappadocũq; basilii gregorii amphilochii: qui õs intãtũ philosophoꝝ doctrinis atq; sentẽtiis suos refartiũt libros: ut nescias qd in illis primũ admirari debeas eruditionẽ scri: an sciam scripturaꝝ. Veniã ad latinos. Quid Tertulliano eruditius qd acutius. Apo logeticus eius & cõtra gentes libri cunctã sæculi obti nẽt disciplinã. Minutius fœlix causidicus romani fo/ rin libro cui titulus octauus est: & in altero cõtra ma thematicos: si tñ inscriptio nõ mẽtit auctorẽ: qd gen/ tiũ scripturaꝝ dimisit intactũ. Septẽ libros aduersus gẽtes Arnobius edidit: totidẽq; discipul9 eius Lactã/ tius q de ira quoq; & opificio dei duo uolumina cõdi/ dit quos si legere uolueris dialogum Ciceronis in eis τὸν τυλουν repies. Victorino martyri in libris suis licet desit eruditio tñ nõ deest eruditõis uolũtas Cyprian9 q idola dii nõ sint: qua breuitate: qua historiaꝝ oĩm: scia quoq; uerboꝝ & sensuũ splẽdore pstrixit Hilari9 neoꝝ cõfessor tẽpoꝝ & eps. xii. Quintiliani libros & stilo imitat9 est & numero breuiq; libello quẽ scripsit cõtra Dioscoꝝ medicum qd in litteris possit ostendit. Iuuẽcus pbyter sub Cõstãtino historiã dñi saluatoris uersibus explicauit: nec ptimuit euãgelii ueritatẽ sub metri lege mittere. De cæteris uel mortuis uel uiuenti bus taceo quoꝝ in scriptis suis & uires manifestæ sunt & uoluntas. Nec statim pua opinione fallaris contra gentes hoc esse licitũ. in aliis disputatõibus dissimulã dũ. Quia omnes pene oĩ; libri exceptis his q cũ epicu ro litteras nõ didicerũt eruditõis doctrinæq; plenissi/ mi sunt. Quãq; ego illud magis rear: qd dictãti uenit in mentẽ nõ te ignorare qd semp a doctis uiris usur/ patũ est: sed p te mihi pponi ab alio quæstionẽ q for/ te ppter amorẽ historiaꝝ Salustii Calphurni9 cogno mento lanarius sit. Cui quæso ut suadeas: ne uescenti in dẽtibus edẽtulus iuideat: & oculos capreaꝝ talpa contẽnat. Diues (ut cernis) ad disputãdũ materia: sed iam epistolaris angustia finienda est.

¶ Beati Hiero. pbyteri ad Pãmachiũ de optimo gẽ interptãdi: ubi primũ cõtra Ruffinũ & cæteros obtre ctatores inuehit q schedulas æplæ epiphanii e græco traductæ pecunia redẽptas falsitatis arguebãt osten/ dens nõ solũ gẽtiliũ: sed sacræ scripturæ apl̃oꝝ sil̃q; & euãgelistaꝝ &. lxx. interptum exẽplo nõ uerbũ de uer bo: sed sensum e sensu debere trãsferri. Epi. LXXI.

DAulus apl̃s pñte rege Agrippa: de cri minibus respõsurus quo posset intel ligere q̃ auditurus erat secur9 de cau/ sæ uictoria: statim in principio gratu lat̃ dicens. De oĩbus quibus accusor a iudeis o rex agrippa æstimo me beatũ cũ apud te si; hodie defendẽdus q pcipue nosti cunctas q̃ in iudeis sũt cõsuetudines & quæstiões. Legerat em̃ illd̃ Esaiæ Beatus qui in aures loquitur audientis: & nouit tantũ oratoris uerba pficere quãtum iudicis puidentia co/ gnouisset. Vnde & ego beatũ me in hoc dũtaxat nego cio iudico q; apud eruditas aures imperitæ linguæ re/ sponsurus sum: quæ obiicit mihi uel ignorantiam uel mendacium. Si aut nesciui alienas litteras uere inter/ ptari: aut nolui quorũ alterũ error: alterũ crimen est. Ac ne forsitan accusator meus facilitate qua cũcta lo/ quit̃: & impuritate qua sibi licere oĩa putat me quoq; apud uos argueret. ut papã epiphaniũ criminatus est hãc æplam misi quæ te & per te alios q nos amare di/ gnant̃ rei ordinẽ doceat. Ante hoc ferme bienniũ mi serat iohanni epo supradictus papa epiphanius litte/ ras arguens eum in qbusdã dogmatib9. & postea clæ menter ad pniam puocãs harum exẽplaria certati pa/ lestinæ rapiebant̃: uel ob auctoris meritũ. uel ob ele/ gantiã scriptoris. Erat in monasterio nostro uir apud suos haud ignobilis Eusebius Cremonensis: qui cum hæc æpistola per multorum ora uolitaret & mirarent̃

eā ꝓ doctrina & puritate sermonis: docti pariter & indocti: cœpit me obnixe petere: ut sibi eā in latinū uertere3: & ꝓpter intelligendi facilitatem apertius explicare3. Græci em̄ eloquii penitus ignarus erat: feci qđ uoluit. Accitoq; notario raptim celeriterq; dictaui: ex latere in pagina breuiter annotās quē intrinsecus sensum singula capitula cōtinerēt. Siqđē & hoc: ut sibi soli facerē opido flagitarat. Postulauiq; ab eo mutuo: ut domi haberet exemplar: nec facile in uulgus ꝓderet: Res ita anno & sex mēsibus trāsiit: donec supradicta interp̄tatio de scriniis eiꝰ nouo uestigio Hierosolymā cōmigrauit. Nā qđā pseudo monachꝰ uel accepta pecunia: ut pspicue intelligi daꝝ: uel gratuita malicia ut in cassum corruptor nitiꝫ psuadere: compilatis chartis eius & sumptibus ludas factus ē pditor: deditq; ad uersariis latrādi cōtra me occasionē: ut inter imperitos cōcionentꝫ me falsariū: me uerbū non exp̄ssisse de uerboꝝ honorabili dixisse charissimū: & maligna iterp̄tatiōe quod nefas dictu sit noluisse trāsferre: hæc & istiusmodi nugæ crimina mea sunt. Ac primū anteq; de trāslatiōe respōdeā uolo interrogare eos q maliciā prudētiā uocāt: unde apud uos exēplar æpistolæ. Quis dedit. Qua frōte ꝓfertis qđ scelere redemistis. Quid apud hoies tutū erit: si nec parietibus qđē & scriniis nostra possumus secreta cælare. Si ante tribunalia iudicū hoc uobis crimē impingerem: reos legibus subiugarem quæ etiā ꝓ utilitatibꝰ fisci noxiis delatoribus pœnas statuūt: & cū suscipiūt ꝓditionem dānāt ꝓditorē. Lucrū uidelicet placet: uoluntas displicet. Dudū efichiū uirū cōsularem: cōtra quē patriarcha Gamaliel grauissimas exercuit inimicitias.

N Theodosius princeps capite dānauit q̄ sollicitato notario chartas illius inuasisset. Legimus in ueteribꝰ historiis ludi magistrū q faliscoꝝ libros ꝓdiderat: uictū pueris traditū: & ad eos quos ꝓdebat remissum. Nec sceleratā ppl̄m romanū suscepisse uictoriā pyrrhū epirotarū regē cū in castris uulnere curaret medici sui ꝓditiōe interfici nefas duxit fabritius q̄n potius uinctū remisit ad dñm: ut scelus nec in aduersario cōproba-ret. Quod leges publicæ: qđ hostes tuent: quod inter bella & gladios sanctū est: hoc nobis iter monachos & sacerdotes xp̄i intutū fuit. Et audet qđā ex eis adducto supcilio & cōcrepātibus digitis eructare & dicere. Quid em̄ si redemit si sollicitauit fecit quod sibi profuit. Mira sceleris defensio: quasi nō & latrones & fures & pyratæ faciāt quod sibi prodest. Certe Annas & Cayphas seducētes infœlicem iudā fecerūt quod sibi utile existimabāt. Volo in chartulis meis quaslibet inep-tias scribere: cōmētari in scripturis remordere lādētes digerere stomachū in locis me exercere cōmuniꝰ & quasi limatas ad expugnādū sagittas reponere: q̄ diu nō profero cogitata maledicta: nō crimina sūt: imo ne maledicta qđē quæ aures publice nesciant. Tu corrūpas seruulos sollicites cliētes: & (ut in fabulis legimus) auro ad Danē penetres dissimulatoq; quod feceris me falsariū uoces. Cū multo peius crimen accusando in te cōfitearis quod in me arguis. Alius te hæreticū alius te insimulat dogmatū puer sorē tacentes ipe respōdere nō audes. Interp̄tē laceras: de syllabis calūniaris: & totā defensionē tui putas si tacēti detrahas. Fingis in trāsferēdo uel erasse uel intermisisse me qp piā. Hic totus ingenii tui cardo uersaꝝ: hæc tua est defensio. Num iccirco tu nō es hæreticus si ego malus interpres sim. Nō hoc dico quo te hæreticū noueri (sciat ille q accusauit: nouerit ille q scripsit) Sꝫ quod stultissimū accusatū ab alio aliū crimiari: & cōfosso undiq; corpe de dormiētis uulnere solatiū quærere. Hactenꝰ locutꝰ sum q̄si aliqđ de æpl̄a cōmutauerim & simplex trāslatio possit errorē habere non crimē. Nūc uero cū ipa æpl̄a doceat nihil mutatū eē de sensu necres additas nec aliqđ dogma cōfictū faciūt ne itelligēdo ut nihil itelligāt: & dū alienā impitiā uolūt coarguere suā produūt. Ego em̄ nō solū fateor. sed libera uoce profiteor me in interp̄tatione græcoꝝ absq; scripturis sanctis ubi & uerboꝝ ordo misteriū est nō uerbū e uerbo sed sensum exprimere de sensu. Habeo quoq; huiꝰ rei magistrū Tullium q protagorā platonis: & Oeconomicō xenophōtis & eschinis ac Demosthenis duas contra se orationes pulcherrimas trāstulit. Quāta in illis ptermiserit quāta addiderit quanta mutauerit. ut proprietates alterius linguæ suis proprietatibus explicaret nō est huius tpis dicere. Sufficit mihi ipius trāslatoris auctoritas q ita in prologo earūdem orationū locutus est. Putaui mihi suscipiendū laborē utilē studiosis mihi qđē ip̄i necessariū. Cōuerti em̄ ex Atticis duorum eloquētissimoꝝ nobilissimas orationes inter se q̄ contrarias eschinis & demosthenis nec cōuerti ut interpres sed ut orator sententiis hisdē & eaꝝ formis tāquā uerbis ad nostrā cōsuetudinē aptis. In quibꝰ nō uerbū pro uerbo necesse habui reddere. sed genus omne uerboꝝ uimq; seruaui. Nō em̄ me annumerare ea lectori putaui oportere. sed tanq̄ appēdere. Rursū in calce sermonis. Quoꝝ ego ait orationes sicut spero ita expressero uirtutibus utens illoruꝫ omnibus. id est sententiis. & earum figuris. & rerum ordine uerba ꝓsequens eatenus. ut non abhorreant amore nostro q̄

sit græcis oía cõuersa nõ erunt: tamen ut generis eiusdem sint elaborauimus. Sed & Horatius uir acutus & doctus hoc idẽ in arte poetica erudito interpti p̃cipit. Nec uerbum uerbo curabis reddere fidus interpres Terentius menãdrum Plautus & Cecilius ueteres comicos interptati sunt. Nunqd hærent in uerbis: ac nõ decorem magis & elegãtiam in trãslatione conseruãt q̃ ueritatẽ interptatiõis. Hanc eruditi κακοζηλιαν nuncupãt. Vnde & ego doctus a talibus ante annos circiter. xx. & simili tũc quoq; errore decept9 certe hoc mihi a uobis obiiciẽdũ nesciẽs: cũ Eusebii cæsariẽsis chronicõ in latinũ uertẽ tali inter cæteras usus sum p̃fatione. Difficile est alienas lineas insequentẽ: nõ alicubi excedere: & arduũ: ut quæ in alia lingua bene dicta sunt eũdem decorẽ & trãslationẽ cõseruẽt. Significatum est aliqd unius uerbi proprietate: nõ habeo meum quod efferã: & dũ quæro iplere sniam: lõgo ambitu uix breuis uiæ spatia cõsumo. Accedũt hypbatarũ anfractus dissimilitudines casuũ uarietates figurarũ. Ipm postremo suũ: & (ut ita dicã) uernaculũ linguæ genus Si ad uerbũ interptor absurde resonant: si ob necessitatem aliquid in ordine uel in sermone mutauero ab interpretis uidebor officio recessisse. Et post multa quæ nunc prosequi ociosum est etiam hoc addidi. Quod sicui nõ uidet linguæ gratiã in interptatiõe mutare. Homerũ ad uerbũ exprimat in latinũ. Plus aliqd dicã eũdẽ sua in lingua, psæ uerbis interptet uidebit ridiculũ: & poetã eloquẽtissimũ uix loquentẽ. Verũ ne meorũ scriptorũ parua sit auctoritas q̃q̃ hoc tm̃ probare uoluerim semp ab adolescẽtia nõ uerba sz sentẽtias trãstulisse. Qualis sup hos gñe p̃fatiuncula sit in libro quo beati Antonii uita describit: ipius lectiõe cognosce. Ex alia inqt in aliã linguã expssa ad uerbũ trãsla/tio sensum operit. Et ueluti læto gramine sata strangulat. Dũ em̃ casibus & figuris seruit oratio quod breui poterat iudicare sermone longo ambitu circũacta uix explicat. Hoc igit ego uitãs ita btm̃ Antoniũ te petẽte trãsposui: ut nihil desit ex sensu cum aliqd desit ex uerbis. Alii syllabis occupent & litteris tu quære snias.

Dies me deficiet si & oím q ad sensum interptati sunt testimonia replicauero sufficit in pñti noíasse hilariũ cõfessorẽ q omelias in iob: & í psalmos tractat9 plurimos in latinũ uertit e græco nec assedit litteræ dormienti: & putida rusticorum interptatõe se torsit: sed quasi captiuos sensus in suaz linguã uictoris iure trãsposuit. Nec hoc mirum in cæteris sæculi uidelicet: aut ecclesiæ uiris: cum. lxx. interptes & euangelistæ atq; apostoli idem in sactis uoluminibus fecerint. Legim9 in Marco dicentem dñz talatacumi statimq; subiectũ est quod interptat puella tibi dico surge. Arguat euãgelista mendacii quare addiderit tibi dico cum in hebræo tm̃ sit puella. Surge. Sed ut emphaticoterõ faceret: & sensum uocantis atq; imperantis exprimeret addidit tibi dico. Rursum in Matthæo redditis a prodi/tore Iuda triginta argenteis: & empto ex eis agro figuli scribit tunc impletum est quod scriptum per Hieremiam pphetã dicentem. Et acceperunt triginta argẽteos p̃cium app̃ciati quod app̃ciauerunt a filiis israel & dederunt eos in agrum figuli sicut constituit mihi dñs. Hoc in Hieremia penitus non inuenit sed in Zacharia aliis multo uerbis ac toto ordine discrepante: uulgata qppe editio ita se hz: & dicã ad eos si bonum est coram uobis: date mercedem mihi aut renuite: & appẽderunt mercedẽ meã triginta argenteos. Dixitq; dñs ad me. Pone illos in cõflatorio & cõsidera si probatum sit sicut probatus sum ab eis. Et tuli. xxx. argenteos & misi eos in domo dñi in cõflatorio quãtum distet ab euãgelistæ testimonio Septuaginta translatio pspicuũ est. Sed & in hebræo cũ sensus idẽ sit uerba p̃ postera sunt & pene diuersa. Et dixi inqt ad eos. Si bonũ est in oculis uestris afferte mercedẽ meã. & si non qescite. Et appẽderũt mercedẽ meã triginta argẽteos Et dixit dñs ad me. Proiice illud ad statuariũ decorũ p̃ciũ quod app̃ciatus sum ab eis. Et tuli triginta argẽteos & proieci eos in domo dñi ad statuarium. Accusent aplm falsitatis quod nec cũ hebraico nec cum Septuaginta cõgruat trãslatõibus: & quod his maius est errat in noie pro Zacharia qppe Hieremiã posuit. Sed absit hoc de pedissequo xp̃i dicere: cui curæ fuit non uerba & syllabas aucupari. sed snias dogmatum ponere. Veniamus ad illud eiusdem Zachariæ testimonium quod iohannes euãgelista assumit iuxta hebraicam ueritatem. Videbunt in quem compũxerunt pro quo in Septuaginta legimus: καιεπιβλέψονταιπρος με ὃ κατωρχήσαντο: quod interptati sunt latini. Et aspicient ad me pro his quæ illuserunt siue insultauerunt Discrepant euangelistæ. lxx. interptes nostraq; trãslatio & tñ sermonum uarietas spũs unitate concordat. In Mattheo quoq; legimus dñm p̃dicantẽ aplis fugã: & hoc ipm zachariæ testimonio cõfirmante. Scriptuz est ait. Percutiam pastorem & dispergent oues. At in Septuaginta & in hebræo multo aliter est. Non ei ex psona dei dicit: ut euangelista uult sed ex prophetæ deum patrem rogantis. Percute pastorem & dispgentur oues. In hoc (ut arbitror) loco iuxta quorundam prudentiã euangelista piaculi reus est. q; ausus sit pro

Mar. 6. P

Mat. 27

Zach. 12.

Ioh. 19.

Mat. 26.

Zach. 13.

phetæ uerba ad dei referre persõnam. Scribit supra dictus euãgelista ad angeli monitũ tulisse ioseph puulũ
Mat. 2. & matrẽ eius: & intrasse in ægiptum: ibiq; mãsisse usq; ad obitũ herodis: ut impleret qd dictũ ẽ a dño p pro/
Osee. 11. phetã dicẽtẽ. Ex ægipto uocaui filiũ meu3. Hoc nostri codices nõ habẽt: sed in Osee iuxta hebraicam scribit uerttatẽ. Quia puer israel est & dilexi eũ: & ex ægipto uocaui filiũ meũ. Pro in eodẽ loco Septuaginta trãs/tulerũt: qa puulus est isrl & dilexi eũ: & ex ægipto uo/
Q. caui filios meos. Nũ oino repudiãdi sunt: qa istũ locũ q ad xp̃i maxime ptinet sacramẽtũ aliter trãstulerunt An dãda potius uenia ut hoibus iuxta iacobi sniam di
Iac. 3. cẽtis. Multa peccamus oẽs: & si qs in uerbo nõ peccat iste pfectus est uir: & põt refrenare oẽ corpus. Illd ue/ro qd in eodẽ euangelista scribit. Et ueniẽs habitauit in ciuitate quæ dicit nazareth: ut impleret qd dictũ ẽ p pphetas qa nazareus uocabit. Rñdeãt rogo dedali & fastidiosi æstimatores oim tractatoꝝ: ubi legerint? Discãtq; in Esaia positũ. Nã i eo loco ubi nos legimus
Esa. 11. atq; trãstulimus. Exiet flos de radice iesse: & flos de radice eius ascẽdet. In hebræo iuxta linguæ illi9 idioma ita scriptũ ẽ. Exiet uirga de radice iesse & nazare9 de radice eius crescet. Cur hoc omiserũt Septuagita: si non licet trãsferre uerbũ p uerbo. Sacrilegiũ est: uel cælasse uel ignorasse mysteriũ. Trãseamus ad cætera. Neq;
Mat. 1. Esa. 7. eñ æplæ breuitas patit diutius in singulis immorari. Idẽ Matrhæus loquit. Hoc aũt totũ factũ est ut cõpleret qd dictũ est a dño p pphetã dicentẽ. Ecce uirgo in utero habebit: & pariet filium: & uocabũt nomẽ eius Emanuel. Quod Septuaginta trãstulerũt. Ecce uirgo in utero accipiet: & pariet filiũ: & uocabitis nomẽ ei9 Emanuel. Si uerba calũniamur: utiq; nõ est idẽ habebit & accipiet: neq; uocabũt & uocabitis. Porro in hebræo legimus ita scriptũ. Ecce uirgo cõcipiet & pariet filiũ: & uocabit nomẽ eius Emanuel. Non achaz q arguebat infidelitatis nõ iudæi q erãt dñm negaturi: sz uocabit ingt ipa quæ cõcipiet ipa uirgo quæ pariet. In eodẽ euãgelista legimus herodẽ ad aduẽtũ magoruz
Mat. 2. fuisse turbatũ. Scribisq; & sacerdotibus cõgregatis scischitatũ ab eis ubi xp̃s nasceret: illiq; rñdisse: in beth/
Mich. 5. leem iudæ. Sic eñ scriptũ est in pphet. Et tu bethleez terra iuda: nequaq; minima es in ducibus iuda. Ex te eñ egredit dux q regat pplm meũ isrl. Hoc exẽplum uulgata editiõe sic fert. Et tu Bethleem domus ephrata: modicus es i milibus iuda de te mihi egredit dux ut sit princeps in israel. Quãta sit inter Mattheũ & Septuaginta uerboꝝ ordiniscq; discordia magis hoc admiraberis si hebraicã uideas in quo ita scriptum est. Et tu bethleem domus ephrata puul9 es in milibus iuda Ex te mihi egredit q sit dñator in isrl. Considera gradatim quæ ab euãgelista sint posita. Et tu bethleẽ ter/ra iuda. Pro terra iuda in hebraico habet ephrata i septuaginta domus ephrata. Nequaq; minima es in ducibus iuda. Quod in septuaginta legit modicus es: ut sis in milibus iuda. In hebræo puulus es in milibus iuda. Sẽsusq; cõtrarius est. Sexaginta sibi in hoc dũtaxat loco & hebraico cõcordãte. Euãgelista eñ dixit q nõ sit puulus in ducibus iuda cũ e regione sit positũ puulus qdẽ es & modicus: sed tñ de te mihi puo & modico egredit dux in isrl: scdm illud apli. Elegit i firma mũ i. Cor. 1.
di deus ut confundat fortia. Porro qd sequit q regat uel q pascat pplm meũ isrl aliter in pphet esse pspicuũ est. Hoc replico nõ ut euãgelistas arguã falsitatis (hoc qppe impioꝝ est. Celsi Porphyrii iuliani) sed ut reprhẽsores meos arguã impitiæ: & ipetrẽ ab eis uenia ut cõcedãt mihi in simplici æpla qd in scripturis sanctis uelint nolint aplis cõcessuri sunt. Marcus discipulus Petri ita suũ ordit euãgeliũ. Principiũ euãgelii ie/ Mar. 1.
su xp̃i: sicut scriptũ est in Esaia pphet. Ecce ego mitto angelũ meũ ante faciẽ tuã q pparabit uiã tuã ãte. Vox clamãtis in deserto parate uiã dñi rectas facite semitas eius. Hoc exẽplũ ex duobus pphetis cõpositũ est de Malachia uidelicet & Esaia. Nã primũ qd dicitur. Ecce ego mitto angelũ meũ ante faciẽ tuã q pparabit Esa. 40.
uiã tuã ante te: in Malachia in fine scriptũ est. Sequẽs Mal. 3.
aũt. Vox clamãtis in deserto &c. in Esaia legimus. Et quõ Marcus statiz in pricipio uolumis sui posuit sicut scriptũ est in Esaia propheta. Ecce ego mitto angelu3 meũ quod nõ scribit in Esaia ut diximus: sed in Malachia in nouissimo. xii. prophetaꝝ. Soluat hãc qstiũcula imperita psumptio: & ego erroris ueniã depcabor. Idẽ Marcus inducit ad phariseos saluatorẽ loquẽtez Nunq; legistis qd fecerit Dauid: qñ necessitatẽ habuit Mat. 12.
& esuriuit ipe & socii ei9 quõ ingressus domũ ibi ẽ sub Abiathar põtifice & panes propõnis comedit qb9 nõ licebat uesci nisi solis sacerdotibus. Legamus samue. S
lẽ: siue ut in cõi titulo habet. Regnoꝝ libros ibiq; reperiemus nõ Abiathar scriptũ esse: sed Abimelech põtificẽ q postea a Doech cũ cæteris sacerdotib9 Saul iubente pcussus est. Pergamus ad aplm paulũ scribit ad Corinthios. Si eñ cognouissent dñm gl̃iæ nõ crucifix. 1. Cor. 2.
xissent. Sed sicut scriptum est. Quod oculus nõ uidit nec auris audiuit: nec in cor homis ascẽdit q pparauit deus diligentibus se. Solent in hoc loco apocryphoꝝ qdã deliramenta sectari & dicere q de Apocalypsi helyæ testimonium sumptum sit: cum in Esaia iuxta he/

braicuz ita legat. A sæculo non audierũt nec auribꝰ
pceperũt. Oculus nõ uidit deus absq; te q̃ pparasti ex/
pectãtibus te: hoc septuagita multo aliter trãstulerũt
A sclo nõ audiuimus neq; oculi nostri uiderũt deum
absq; te: & opa tua uera & facies expectãtibus te mia3
Intelligimus unde sumptũ sit testimoniũ: & tñ apl'us
nõ uerbũ exp̃sit e uerbo: sed περιφραστικως eũdẽ sen/
sum aliis sermonibus indicauit. In æpl'a ad romanos
idẽ apl's Paulus exẽplũ de esaia sumẽs. Ecce inqt po/
nã in syõ lapidẽ offensiõis: & petrã scãdali discordat
a trãslatiõe ueteri: & tñ cũ hebraica ueritate cõcordat
In Septuaginta em̃ cõtrarius sensus ẽ. Nõ ut lapidi of
fensiõis occurretis neq; ut petræ ruinæ. Cũ apl's quoq;
petrus hebræis pauloq; cõsentiẽs ita posuerit: incredu
lis aũt lapis offensiõis & petra scandali. Ex qbus uni/
uersis pspicuũ est apl'os & euãgelistas in iterptatõe ue
terũ scripturaz sensum q̃ sisse nõ uerba nec magnope
de ordine sermonibus q; curasse cũ intellectui res pate
ret. Lucas uir apl'icus & euãgelista scribit stephanum
primũ xp̃i martyrẽ in iudaica cõcione narrãtẽ in. lxxv
aiabus descẽdit iacob in ægyptũ: & defunctus est ip̃e.
& patres nostri trãslati sunt in Sychẽ: & positi sunt in
sepulchro qd̃ emit Abraã p̃cio argẽti a filiis emor pa/
tris filii sychẽ: hic locus in Genesi multo aliter iuenit̃
q; Abraã emit ab ephrõ etheo filio seor iuxta He/
bro q̃drigẽtis dragmis argẽti spelũcã duplicẽ: & agrũ
circa eã sepelieritq; in eã Sarã uxorẽ suã. Atq; in eodẽ
Tegimꝰ libro postea reuertẽtẽ de mesopotamia iacob
cũ uxoribus & filiis suis posuisse tabernaculũ ante Sa
lẽ urbẽ sychimoz quæ est i terra Chanaã: & habitasse
ibi & emisse partem agri in quo habebat tentoria ab
emor patre sychẽ sc̃m agnis & statuisse ibi altare & in
uocasse ibi deũ isr̃l. Abraã nõ emit specũ ab emor pa/
re Sychẽ: sed ab ephrõ filio Seor: nec sepultꝰẽ i sychẽ
sed in hebrõ q̃ corrupte dicit̃ Arboch. Duodecim aũt
patriarchæ nõ sunt sepulti in Arboch: sed in Sychẽ: q
agr nõ est emptus ab Abraã: sed a Iacob. Differo so/
lutionẽ istius q̃stiũculæ: ut obtrectatores q̃rãt: & itelli
gãt nõ uerba in scripturis cõsiderãda sed sensum. xxi.
psalmi iuxta hebræos idip̃m exordiũ est qd̃ dñs locu/
tus est in cruce. Heli heli lamazabathani quod interp̃
tatur deus meus deus meus quare me dereliquisti.
Reddãt rõnẽ cur. lxx. trãslatores iterposuerunt respi/
ce in me. Ita em̃ uerterunt. Deus deus meꝰ respice me
quare me dereliqsti. Respõdebunt utiq; nihil damni
in sensu esse: si duo uerba sint addita. Audiãt & a me
nõ piclitari eccl'iaz statum si celeritate dictantis aliq̃
uerba dimiserit. Lõgum est nunc euoluere quanta Se/
ptuaginta de suo addiderunt quãta dimiserint quæ in
exẽplaribus eccl'iæ obelis astericisq; distincta sit. illud
em̃ quod legimus in esaia. Beatus q habet semen i syõ
& domesticos in hierl'm: solent hebræi deridere cũ au
dierint: necnon & in Amos post descriptionem luxu
riæ stãtia putauerũt hæc & nõ fugientia reuera sensus
rhetoricus & declamatio Tulliana. Sed qd faciemus
ad auctẽticos libros in qbus hæc nõ fuerũt ascripta &
cætera his sil'ia q̃ si p̃ferre nitamur: ifinitis libris opus
est. Porro quanta dimiserint uel asterici testes sunt: ut
diximus uel nostra interptatio si a diligẽti lectore trãs
lationi ueteri cõferat̃: & tñ iure septuaginta editio ob
tinuit in eccl'esiis uel qa prima est: & ante xp̃i facta ad
uẽtũ uel qa ab apl'is in qbus tñ ab hebraico nõ discre
pat usurpata. Aqla aũt Proselitꝰ & cõtẽtiosus iterpres
q nõ solum uerba. sed & ethimologiã uerboz trans/
ferre conatꝰ est iure proiicit̃ a nobis. Quis em̃ pro fru
mẽto & uino & oleo possit uel legere uel intelligere
χενμαοπωριον στιλονται: quod nõ possumus dicere
fusionẽ pomationẽq; & splendentiã. At q nõ solũ he
bræi habent αρφα. sed pro αορα ille κακοζηλως sylla/
bas interptat̃ & litteras dicat σειει τονουραμονκαι σειει
τηνγην. quod græca & latina lingua oĩno nõ recipit.
Cuius rei exẽpluz ex nostro sermone capere possumꝰ
Quãta em̃ apud græcos bñdicũt̃ quæ si ad uerbũ trãs/
feramus i latino nõ resonãt. & e regiõe quæ apud nos
placẽt. si uertant̃ iuxta ordinẽ apud illos displicebũt
Sed ut infinita p̃tereã & ostẽdã tibi uir oĩm̃ nobilium
xp̃ianissime & xp̃ianoz nobilissime cuiusmodi falsita
tis|me in æpl'æ trãslatõe reprehẽdãt ip̃ius æpl'æ ponam
cũ græco sermone principiũ ut ex uno crimine itelli/
gantur & cætera. ελειησμασαγαπητε τεωη τηοικης ει τον
κληλων φερεσθαι. quod ego ita uertisse memi. Oporte/
bat nos dilectissime clericatus honore nõ abuti in su/
perbiã ecce inqunt in uno uersiculo quanta menda/
cia. Primũ αγαπητος dilectus est non dilectissimus.
Deinde οικοις æstimatio dicit̃ non supbia. Nõ em̃ di/
xit οιδηματι. sed οικοει. Quoz altez tumorẽ altez ar/
bi trium sonat. Totũq; quod seqtur clericatus hono/
re non abuti in supbiã tuum est. Quid agis o columẽ
litteraz & nostroz tempoz Aristarche q de uniuersis V
scriptoribus sniam feras. Ergo frustra tãto tpe studui
mus. & sæpe manum ferulæ subduximus. Egrediẽtes
de portu statim impegimus. igit̃ qa & errasse huma/
num est. & confiteri errorem prudentis. Tu qcunq; re
phẽsores. tu me obsecro emenda p̃ceptor & uerbum
de uerbo exprime debueras inqt dicere. Oportebat eĩ
nos dilecte non æstimatione clericoruz ferri. Hæc est

Plautina eloquētia hic lepos atticus & muſarum (ut dicunt) eloqo comparandus. Compleꝯ in me tritum uulgi ſermone puerbiū. Oleū pdit & impēſas q̄ bouē mittit ad cæroma. Hæc nō eſt illius culpa: cuius ſub p̄ſona alius agit Tragœdiā: ſed ruffini & melaniæ magiſtroꝝ eius: q̄ illū magna mercede nihil ſcire docuerūt. Nec reꝑhēdo in quolibet xp̄iano ſermonis imperitiā atq̄ utinā ſocraticū illud haberemus. Scio q̄ nescio. Et alterius ſapiētis. Teip̄m intellige: ueneratiōi mihi ſemp fuit: nō uerboſa ruſticitas: ſed ſancta ſimplicitas. Qui in ſermōe imitari ſe dicit ap̄los: pr̄imi teꝯ uirtutes in uita. Illoꝝ in loquēdo ſimplicitatē excuſabit ſanctimoniæ magnitudo & ſyllogiſmos Ariſtotelis cōtortaq̄ chryſippi acumina reſurgēs mortuꝰ cōfutabit. Cæteꝝ ridiculū eſt: ſi q̄s e uobis manēs iter Croeſiopes: & ſardinapali delitias de ſola ruſticitate ſe iactet quaſi oēs latrones: & diuerſoꝝ criminū rei diſerti ſint: & cruētos gladios philoſophoꝝ uoluminibus: & nō arboꝝ trūcis oculāt. Exceſſi menſurā æp̄læ ſed nō exceſſi doloris modū. Nā q̄ falſarius uocor: & inter mulierū radios & textrina dilanior cōtētus ſum crimē abnuere: nō ferre. Vnde arbitrio tuo cūcta pmitto: ut legas ip̄am æp̄lam tā græcā q̄ latinā: & ilico intelliges accuſatoꝝ meoꝝ nenias: & opprobroſas quærelas: ſed porro mihi ſufficit amicū inſtruxiſſe chariſſimū: & i cellula latitātē diē tm̄ expectare iudicii. Opto q̄ (ſi fieri p̄ōt: & ſi aduerſarii ſinuerint) cōmentarios potius ſcripturarum q̄ Demoſthenis & Tullii Philippicas tibi ſcribere.

¶ Beati Hiero. p̄ſbyteri ad ſuniā & fretelā inſinuātis in ſingulis pene p̄ſalmis in quo. lxx. interp̄tum editio ab hebraica ueritate diſcordet: ac docentis q̄d in ſingulis potius ſit ſequendum. Epi. LXXII

X Dilectiſſimis fratribus Sunnie & Fretele & cæteris q̄ nobiſcum dño ſeruiūt Hiero. Vere in uobis ap̄licus & p̄phēticus ſermo cōpletus eſt. In oēꝫ terrā exiuit ſonus eoꝝ: & in fines orbis terræ uerba eoꝝ. Quis hoc crederet ut barbara getarum lingua hebraicā quæreret ueritatē: & dormitātibꝰ: immo cōtendētibus græcis ip̄a germania ſp̄ūſſancti eloquia ſcrutareꝯ. In ueritate cognoui q̄m̄ nō eſt p̄ſonaꝝ acceptor deus: ſed in oī gēte q̄ timet deū & operat̄ iuſticiā & acceptus eſt illi. Dudū tēnēdo calloſa capula manus & digni tractādis ſagittis aptiores ad ſtilū calamūq̄ molleſcūt: & bellicoſa pectora reuertūt̄ i mā ſuetudinē xp̄ianā. Nūc & eſaiæ uaticiniū cernimꝰ opecōpletū. Cōcidēt gladios ſuos in aratra & lāceas ſua s

ps. 18.

Eſa. II.

in falces: & nō aſſumet gēs cōtra gētē gladiuꝫ & non diſcēt ultra pugnare. Rurſumq̄ in eodē. Paſceꝯ lupꝰ cū agno: & pardus reqeſcet cū hædo: & uitulus & leo & thaurus paſcent̄ ſimul & puer paruulus duceteos: & bos & urſus in cōe paſcent̄ puuliq̄ eoꝝ erūt pariter & leo & bos comedēt paleas: nō ut ſimplicitas in feritatē trāſeat: ſed feritas diſcat ſimplicitatē. Quæritis a me rē magni opis: & maioris inuidiæ: in qua ſcribētis nō ingeniū: ſed eruditio cōprobeꝯ: ut dū ip̄e cupio de cæteris iudicare iudicādū me oībus p̄beā. Et in opere p̄ſalterii iuxta diſtinctionē ſchedulæ ueſtræ ubicūq̄ iter latinos græcoſq̄ cōtētio eſt: q̄d magis Hebraīs conueniat ſignificem. In quo breuiter illud admoneo: ut ſciatis aliā eſſe editionē quā Origenes: & Cæſarienſis Euſebius oēſq̄ græciæ tractatores κοινὴν: id eſt cōmunē appellāt atq̄ uulgatā & a pleriſq̄ nūc λουκιανὸς dicit. Aliā Septuaginta interp̄tū quæ & in ſextuplicibus codicibus reperiꝯ: & a nobis in latinū ſermonē fideliter uerſa eſt. & Hieroſolyme atq̄ in oriētis eccleſiis decantat̄. Sup qua re & ſanctus filius meus Auitus ſæpe requiſierat. Et q̄a ſe occaſio fratris noſtri Firmi p̄ſbyteri dedit q̄ mihi æpiſtolam ueſtram tradidit a uobis ſcribēs in cōe rñdeo & me magnæ amicitiæ libero ſæno/re q̄d quāto magis ſoluimus plus debemus. Sicut aūt Y in nouo teſtamēto: ſi qñ apud latinos quæſtio exoꝝ & eſt inter ex̄plaria uarietas recurrimꝰ ad fontē græci ſermonis: in quo nouū ſcriptū eſt inſtrumētū ita in ueteri teſtamēto: ſi qñ iter græcos latinoſq̄ diuerſitas eſt: ad hebraicā recurrimus ueritatē: ut q̄q̄d de fonte p̄ficiſcit̄ hoc quæramus in riuulis. Vulgata aūt & cōmunis iſta editio eſt quæ in ſeptuaginta. Sed hoc iterest inter utrāq̄ q̄ uulgata p̄ locis & tp̄ibus & p̄ uoluntate ſcriptoꝝ uetus corrupta editio eſt. Ea aūt q̄ habetur in Luciano: & quā nos uertimus ip̄a eſt quæ ueruditorū libris incorrupta & īmaculata Septuaginta interp̄tū trāſlatio reſeruat̄. Quicq̄d ergo ab his diſcrepat nulli dubiū eſt q̄n ita ab hebraeoꝝ auctoritate diſcordet. Prima de q̄nto p̄ſalmo quæſtio fuit. Neq̄ habitabit iuxta te malignus. Pro quo habeꝯ in græco & uulgata editio cōtinet: & miramini cur ita id eſt. incolatum: latinus interpres non uerterit: ſed p̄ hoc poſuerit habitationem quæ græce dicit̄ q̄d̄q̄dem in alio p̄ſalmo feciſſe conuincit̄. Heu mihi q̄a incolatus meus p̄plongatus eſt. Et in quartodecimo p̄ſalmo rurſum pro incolatu habitationē poſuit. Dñe q̄s habitabit in tabernaculo tuo? Et ſciēdū q̄ ſi uoluerimus dicere. Dñe q̄s incolet tabernaculū tuū uel illud de q̄nto.

Neq; incolet iuxta te malignus pdet euphoniã. Et dũ interp̃tatiõis pprietatẽ insequmur oẽz decorẽ trãslatio nis amittimus: & hãc esse regulã boni interp̃tis: ut idioma alterius lĩguæ suæ lĩguæ exprimat pprietatẽ qd̃ qdẽ & Tullius in Protagorã platonis: & in Oeconomycũ xenophõtis: & in Demosthenis contra eschinẽ orationẽ feciſſe cõiicimus: & plautũ Terẽtiũ Ceciliũq; eruditissimos uiros in græcis comœdiis trãsferẽdis. Neq; ex eo qs latinã linguã angustissimã putet q; nõ possit uerbũ de uerbo trãsferre cũ etiã græci plæraq; nostra p circũitus trãsferãt: & uerba hebraica nõ interp̃tatõis fide sed linguæ suæ proprietatibus nitant̃ exprimere. De eodẽ psalmo. Dirige i cõspectu tuo uiã meã: pro quo habet̃ in græco

quod nec Septuaginta habent nec Aqla nec Symmachus nec Theodotiõ sed sola Luciani editio. Deniq; & in hebræo scriptũ repperi: oser laphanii darchachi quod oẽs uoce simili trãstulerũt. Dirige in conspectu tuo uiã tuã secũdũ illud quod in orõne dñica dicitur. Pater noster q es in cœlis sanctificet̃ nomẽ tuũ. nõ q; nobis orãtibus sanctificet̃ quod p se sanctum est: sed quo petamus ut qd̃ p naturã sui sanctũ est: sanctificet̃ in nobis. Ergo & nũc ppheta postulat: ut uia dñi quæ p se recta est: etiã sibi recta fiat. De sexto psalmo. Erubescãt & cõturbent̃ uehemẽter oẽs inimici mei. Et dicitis uehemẽter in græco nõ haberi. Scio sz in editiõe uulgata. Cæteq; i Hebræo habet modũ id est uehemẽter. Et oẽs

sic̃r trãstulerũt. De septimo psalmo

Iudica me dñe scd̃m iusticiã tuã. Pro quo habet̃ i græco

id est scd̃z iusticiã meã: sed & hoc male. In hebræo aũt sedechi habet qd̃ interp̃tat̃ iusticia mea. & nõ sedachali qd̃ iusticiã tuã sonat. Sed & oẽs interp̃tes iusticiã meã uoce simili trãstulerũt. Nec cuiq; uideat̃ temerariũ q; iudicia nisi scd̃m iusticiã suã postulet cũ & sequẽs uersiculo hoc ipm significẽt. Et scd̃m innocẽtiã meã sup me. Et sexti decimi psalmi hoc exordiuz sit. Exaudi dñe iusticiam meã. Et in decimoseptimo dicat̃ quoq;. Retribuet mihi dñs scd̃z iusticiã meã: & scd̃z puritatẽ manuũ mearum reddet mihi. In uigesimo quoq; qnto psalmo scriptũ sit. Proba me dñe & tẽta me: ure renes meos & cor meũ. Et in q̃rto psalmo dicat̃. Cũ inuocarẽ exaudiuit me deo iusticiæ meæ. Et in octogesimoqnto psalmo. Custodi aiam meã qm̃ sanctus sum. Iacob quoq; loqt̃ in genesi. Et exaudiet me cras iusticia mea. De octauo psalmo. Q̃m uidebo cœlos tuos. & dicitis q; tuos in græco nõ habet̃. Vez est sz in hebræo legit̃ samacha qd̃ interp̃tat̃ cœlos tuos. Et de editõe theodotiõis in lxx. interp̃tibus additũ est sub asteriſco cuius rei breuiter uobis sensum aperiã. Vbi qd minus habet̃ in græco ab hebraica ueritate Origenes de trãslatõe Theodotiõis addidit: & signũ posuit asteriſcũ. i. stellã q̃ qd̃ prius abscõditũ uidebat̃ illuminet: & i mediũ pferat. Vbi aũt qd̃ in hebræo nõ est: in græcis codicibus inuenit̃ id est iacẽtẽ posuit uirgulã quã nos latini uerbũ possumus dicere qd̃ ostẽdit̃ iugulãdũ esse & confodiẽdũ qd̃ in autenticis libris nõ inuenit̃ q̃ signa & in græcoz; latinorũq; poematibus inueniunt̃. In sexto decimo psalmo. Oculi tui uideãt eqtates p quo i græco uos legisse dixistis

id est oculi mei uideãt eqtates: sz rectius oculi tui qa & supra dixerat. De uultu tuo iudiciũ meũ pdeat. Oculi dñi in ppheta operãte nõ praua sz recta cõspiciant. In ipo. Custodi me ut pupillã oculi dicitis in græco legi

id est custodi me dñe

ut pupillã oculi qd̃ nec in hebræo nec in ullo habet̃ interp̃te. Exurge dñe: p̃ueni eũ & supplãta eũ: p quo in græco sit

id est. Exurge dñe p̃ueni eos & supplãta eos. Sed melius si legat̃ in numero singulari. Siqdem de ipio dictũ est: de quo statim seqtur p̃ueni eũ & supplanta eũ. Eripe ab ipio aiam meã: nulliq; dubiũ qn diabolũ significet. Septimodecimo psalmo. Grãdo & carbones ignis. Et q̃ritis cur græci istũ uersiculũ scd̃z nõ habeant interpositis duobus uersibus. Sed sciẽdũ qa de hebraica & de Theodotiõis editõe intra. lxx. interp̃tatiõem sub asteriſco additũ sit. In eodẽ. Qui pficit pedes meos tanq; ceruoz; p quo scribitis i græco in

ueniri id est.

Qui pficit pedes meos tanq; cerui singularẽ numerũ p plurali. Sed in hebræo pluralis numerus posito est: & oẽs interp̃tes pluralẽ numez; transtulerũt. In eodẽ Et dedisti mihi ptectionem salutis tuæ p quo in græco uos legisse dixistis

id est & dedisti mihi ptectionẽ salutis meæ. Sed in hebræo iesacha salutis tuæ significat: nõ meæ qd̃ & oẽs interp̃tes transtulerũt. In ipo supplantasti insurgentes in me: subtus me. Pro quo in græco plus inuenisse uos dicitis

supplantasti oẽs insurgentes in me: sed oẽs additũ ẽ. In eodez. Viuit dñs & bñdictus deo meus. Et dicitis in græco non haberi meus

id est uiuit dominus & benedictus deus quod non sub asteriſco: sed ab ipis septuaginta de hebraica ueritate translatũ est. & cuncti interp̃tes in hac pte cõsentiunt in eodẽ. Liberator meo de gẽtibo iracũdis. Pro quo i

græco uos inuenisse dicitis: ab inimicis meis fortibus siue potẽtibus. Et qa semel ueritati studemus: si quid uel trãsferẽtis festinatiõe: uel scribẽtiũ uitio deprauatũ est. simplr cõfiteri: & emẽdare debemus
id est liberator meꝰ ex iimicis meis iracũdis. In hebræo nihil aliud habet nisi hoc. Liberator meus ab inimicis meis. Septuaginta iracundis addiderũt. Et p gẽtibus tã in hebræo q̃ in cũctis interptibus inimici positi sunt: & miror quõp inimicis gentes mutatæ sunt. Octauodecimo. Exultauit ut gigas ad currendã uiã: & dicitis qd in græco suã nõ habetur
id est exultauit ut gigas currere uiã suã. Sz hoc nos sub ueru additum repperimus: & in hebræo nõ esse manifestũ est. Nono decimo. Tribuat tibi scd'm cor tuũ: & dicitis in græco uos huic uersiculo additũ nomen dñi repperisse
id est tribuat tibi dñs qd supfluum est: qa ex supioribus subaudit. Vnde cœpit & psalmo. Exaudiat te dñs in die tribulatõis: ut & hic sub eodez uersu dicat. Tribuat tibi scd'm cor tuũ. i. ipe dñs: de quo supra dictũ est. In eodẽ. Exaudias nos in die in qua iuocauerimus te p quo legisse dicitis id est. in q̃cũq; sed supius cũ hebraica ueritate cõcordat: ubi scriptũ est: biom. i. in die. Vicesimoprimo. Tu aũt dñe ne elõgaueris auxiliũ tuũ a me: qd dicitis inuenisse uos: nõ meũ. qd uerũ est: & ita corrigendũ. Neq; em si qd scriptoꝝ errore mutatũ est: stulta debemus cõtẽtiõe defendere. In eodẽ. Vniuersum semẽ iacob magnificate eũ p quo i græco scriptũ sit
id est glorificate eũ. Sed sciẽdũ q ubicũq; in græco
id est glorificate scriptũ sit. Latinus interpres magnificate trãstulerit scd'm illud quod in exodo dicit. Cãtemus dño gloriose em magnificatus est p quo in græco scribit id est glorificatus est. Sz in latino si trãsferat fit indecora trãslatio: & nos emẽdates psalteriũ olim: ubicũq; sensus idẽ est: ueterũ interptũ cõsuetudinẽ mutare noluimus: ne nimia nouitate lectoris studiũ terreremus. Vicesimosecundo. Calix meus inebriãs q̃ pclarus est. Pro quo in græco legisse uos dicitis id est calix tuus. Sed hoc in cõe error obtinuit. Cæterꝝ & septuagĩta & hebræi & oẽs interptes calix meꝰ habẽt: & hebraice dicit choſi alio quin si calix tuus esse diceret chosabe. In uicesimotr to. Cõfundant oẽs iniq agẽtes & dicitis q oẽs in græco nõ habeat id est cõfundant iniq agẽtes supuacue: & bñ: nã nec i hebræo habet: sed in septuaginta sub ueru additũ est. In eodẽ Innocẽtes & recti adhæserũt mihi qa sustinui te: & dicitis in græco uos reppisse id est qa sustinui te dñe: quod supfluũ est. Vicesimosexto. Et nũc exaltauit caput meũ sup inimicos meos pro quo in græco uos inuenisse dixistis id est & nũc ecce exaltauit caput meũ: sed ecce supfluum est In eodẽ. Exqsiuit te facies mea p quo in græco sit positum id est q̃siuit facies mea te. sed melius supius est. Vicesimoseptimo. Exaudi uocẽ depcatiõis meæ pro quo uos inuenisse dixistis
id est exaudi dñe: sed & hoc additũ ẽ. Vicesimo octauo. Et in tẽplo eius oĩs dicet gloriã pro quo i græco id est & in tẽplo eius oĩs q dicit gloriã. Quod si trãsferre uoluerimus ad uerbũ oĩs q incõcinnitatẽ interptatõis incurrimus: & fit absurda trãslatio. In eodẽ. Dñs diluuiũ inhabitare facit pro quo uos legisse dicitis id est. dñs diluuiũ inhabitat quoꝝ prius ptinet ad gratiã credentiũ secũdũ ad eius in quo credũt habitaculum Sed qa ioseph uerbũ ambiguum & põt utrũq; sonare. Nã sessio & habitatio dicit: & in ipo psalmo de gratia baptismatis dicit. Vox dñi sup aquas multas: & uox dñi pparãtis ceruos & reuelabit cõdẽsa: & in templo eius oĩs dicet gloriã. De ipis sentiri uoluimus q glorificãt dñm & interptati sumus dñs diluuiũ inhabitare facit. Tricesimo. Quoniã tu es protector meus. Rursum & in hoc loco additũ est nomẽ dñi
id est qm̃ tu es protector meus dñe: & ne eadẽ inculcẽ obseruare debetis nomẽ dñi & dei sepissime additũ: & id nos debere seq quod de hebraico & de. lxx. interptibus emẽdauimus. In eodẽ. ego aũt dixi in excessu mentis meæ pro quo in latinis codicibus legebat in pauore meo. & nos iuxta græcum trãstulimus id est. in excessu mentis meæ. Aliter em̃ latinus sermo exprimere nõ põt nisi mentis excessum. Aliter me in hebraico legisse nouerã in stupore & admiratione mea. xxxi. Nec est in spũ eius dolus. Pro quo in græco legisse uos dicitis
id est neq; est in ore eius dolus. quod solus Symmachus posuit. Alioqn &. lxx. interptes & Theodotion: &. v. &. vi. & Aqla. & ipm hebraicuz in spũ eius habet quod hebraice dicitur brucho. Sinaute esset in ore eius dolus scriberetur saphico. in eodem. Conuersus sum in erumna mea in græco mea non ẽ suggeritis
id est conuersus sum in erumna dum configit mihi spina: quod ex hebraico & translatõe Theodotionis sub asteriſco additum est: & in hebræo legit

xxxiiii. Oia ossa mea dicēt dñe. Pro quo bis dñe inue/
nisse uos dicitis
id est. oia ossa mea dicēt: dñe dñe qs sis tibi. S3 sciē/
dū q multa sunt exēplaria apud hebræos q̄ semel do
minū qdē habēt. xxxvi. Et uiā eiꝰ uolet: & in græco uo
let nimis uos legisse dixistis
id est & uiā eius uolet nimis qd' additū est: nec apud
quēq; habet' interptū. xxxviii. Verūtn uane conturbat'
ois hō uiuēs: & dicitis in græco uos nō inuenisse con/
turbat'
id est: uerūtn uniuersa uanitas ois hō uiuēs. S3 & hoc
sub ueru additū est in. lxx. Et hinc apud uos: & apud
plerosq; error exorit' q̄ scriptoꝝ negligētia uirgula &
asteriscis subtractis distinctio uniuersa cōfundit'. Tri
cesimonono. Et legē tuā i medio cordis mei. Pro quo
in græco cōperisse uos dicitis
id est: & legē tuā in medio uentris mei. qd' in
hebræo scriptū est: banttos meæ. Sed ꝓpter euphoniā
apud latinos in corde trāslatū est. Et tn nō debemus
subtrahere quod uerū est. In eodē Dñe in adiutoriu
meū respice. Pro quo in græco reppisse uos dicitis
id est dñe ad adiuuādum me
festina. Sed apud septuaginta id est respi
ce scriptū est. xl. Et si ingrediebat' ut uideret & dicitisq;
sin græco nō sit positū id est & in/
grediebat' ut uideret cū manifestissime & in hebræo &
in cūctis interptibus scriptū sit: & septuaginta trāstu/
lerūt. xli. Salutare uultus mei deus meus. Pro quo in/
uenisse uos dicitis id est salu
tare uultus mei & deus meus. Sed sciēdū est hoc i isto
psalmo bis inueniri: & in primo positū esse. Salutare
uultus mei deus meus. In scd'o aūt: id est in fine iꝑius
psalmi. Salutare uultus mei & deus meus: ita dūtaxat
ut & cōiunctio de hebræo & Theodotione sub asteris
co additū sit. in eodē. Exprobrauerūt mihi q tribulāt
me. Pro quo inuenisse uos dicitis
id est exprobrauerūt mihi inimici mei. Et apud
Hebræos sorai: id est hostes mei. In eodē. Spera i deo
qm̄ adhuc cōfitebor illi & dicitis adhuc in græco non
inueniri
id est spera in deū qm̄ confitebor illi: qa sub asteriſco
additū sit. Ita em̄ & in hebræo scriptū reppim9 chiod
qd' significat Latineq; dicit' adhuc. Hoc etiā
ipm in. xlii. intelligēdū. In ultimo uersiculo

id est spa in deū qm̄ adhuc cōfitebor illi salutare uul/
tus mei & deus meus. Quadragesimotertio. Et nō in/
gredieris in uirtutibus nostris ꝑ quo in græco uos rep
perisse dicitis
id est: & nō ingredieris deus in uirtutibus no/
stris: sed superfluū est. In iꝑo. Posuisti nos in sibilitudi/
nē gentibus. Pro quo in græco scriptum est
Sed si dictū fuisset in latino
nō in similitudinē gentibus: sed in parabolā incōcin
nitas esset. Et ꝓpterea absq; dāno sensus interptatiōis
elegātia cōseruata est. Alioqn in hebræo ita scriptum
repperi id est: posuisti nos in
ꝓuerbiū in gētibus. In eodē. Exurge adiuua nos. Pro
quo more solito in græco dñe additū est
id est. exurge dñe adiuua nos. Quadrage
simoquarto. Sagittæ tuæ acutæ. Pro quo in græco sle/
gisse uos dicitis id ē sa
gittæ tuæ acutæ potētissimæ: sed hoc male. Et de supe
riori tertio uersiculo additū est: in quo legit'. Accinge
re gladio tuo sup femur tuū potētissime: id est
Quadragesimo septi/
mo. Quoniā ecce reges cōgregati sunt. Pro quo i græ/
co legisse uos dicitis. Ecce reges eius congregati sunt:
quod superfluum iꝑe lectionis textus ostendit & in ue
teribus latinorum codicibus scriptū erat. Reges eius
quod nos tulimus: qa nec in hebræo: nec i septuagin/
ta reperit': sed id est qm̄
ecce reges terræ congregati sunt. In iꝑo. sicut audiui/
mus sic uidimus pro quo in græco reppisse uos dicitis
id est. sicut audiuimus
ita & uidimus: quod superfluum est. Legit' em̄ in he/
bræo chennamu quod interptat'
hoc est sic uidimus. In eodē. suscepim9 deus mia3 tuā
in medio templi tui: pro quo quod nos de hebraico:
& de septuaginta interptibus uertimus tēpli tui i græ/
co legisse uos dicitis id est in medio po/
puli tui: quod superfluum est. In hebraico em̄ scriptū
est echalach: id est hoc est templi tui & nō
ammac quod populum tuum significat. Quadragesi
mooctauo. Homo cum in honore esset. pro quo i græ
co uos inuenisse dicitis. Et homo cum in honore esset
sed sciendum q̄ iste uersiculus bis
in hoc psalmo sit: & in priori additam habeat & con/
iunctionem in fine non habeat. In eodem. Et dñabū
tur eorum iusti. Pro iustis id est rectos in
græco uos legisse dicitis: sed hoc propter euphoniam
ita in latinum uersum est. Alioquin & in eodem loco
ubi scriptum est in libro in iustoꝝ intelli/
gimus libro: & non debemus sic uerbum de uerbo ex
primere: ut dū syllabā seqmur: pdamus intelligentiā
In eodē. De manu inferni cū liberauerit me. Pro quo

in græco legisse uos dicitis
id est de manu inferni cum acceperit me.
Quod qdē & nos de Septuaginta ita uertimus: & mi/
ror quō in uestro codice deprauatum sit. Quadragesi
monono. Sedēs aduersus fratrē tuū loquebaris. Pro
quo in græco legisse uos dicitis & putatis
nō bene uersum: qa diximus aduersus fratrē tuū loq̄/
baris: & debuisse nos dicere: aduersus fratrē tuū detra
hebas qd' uitiosum esse & in lingua nostra non stare:
etiā stultis patet: nec ignoramus ꝙ dicat'
detractio quā si uoluerimus ponere: nō possumus di/
cere aduersus fratrē tuū detrahebas: sed de fratre tuo
detrahebas. Quod si fecerimus: rursum cōtētiosus ca/
lūniator uerboꝝ inqret: quare nō dixerimus
hoc est aduersus fratrē tuuꝫ. Hæc supflua
sunt: & nō debemus impudica nos uerboꝝ interp̄ta/
tione torquere cū dānū nō sit in sensibus: qa unaq̄q̄
lingua (ut añ diximus) suis ꝓprietatibus loquit'. In ip/
so. Neqñ rapiat: & sit q eripiat: & i græco uos reppisse
nec dicitis id nec sit q eripiat qd' & a no/
bis uersum est: & in nostris codicibus sic habet': & mi
ror quō uitiū librarii dormitātis referatis ad culpā in
terp̄tis nisi forte fuerit. Ne quando rapiat ne sit q eri/
piat: & ille ꝓ nec & scripserit. in eodē. Sacrificium lau
dis honorificabit me ꝓ quo in græco scribit'
id est glorificabit me. de quo & su/
pra diximus: & in euāgelio in eo loco ubi in græco le
gimus in latino scribit'. Pater clarifica
me. Noluimus igit' immutare: qd' ab antiqs legebat'
qa idē sensus erat. in qnquagesimoquarto. Expectabā
eum q saluū me fecit & dicitis uos inuenisse in græco
id est expectabā
dñꝫ quod additū est. in eodē. A pusillanimitate spūs
& in græco inuenisse uos dicitis
quod ꝓprie pusillanimitas dicit'. Sed sciendū ꝙ pro
Aqla & Symmachus & Theodotion
& qnta editio interp̄tati sunt id est
a spū. & in hebræo scriptuꝫ est mērucha. Oīsq̄ sensus
ita apud eos legit' festinabo ut saluer a spū tempesta/
tis & turbinis. in eodē. Quoniā si inimicus maledixis
set mihi in græco hoc est op
probrasset me positū est. Sed īter maledicta & oppro/
bria sensum discrepare ꝑspicuū est. Quinquagesimo
qnto
id est. Quoniā multi bellātes aduersum me. ab
altitudine diei nō timebo hoc est nō bellantes aduer
sum me. sed tuū excelsum uidebo lumē. In ip̄o. In ira
ꝓpl'os cōfringes ꝓ quo ī græco legit' kataxas. i. cōfrin
ges: & apud latinos ꝓ eo qd' est deiicies. i. Karabaleis
male error obtinuit en orgilaus Katasis. i. in ira po/
pulos confringes. Nā & in hebraico horeth habet'. i.
Katabalis: qd' nos possumus dicere depones: & Sym/
machus īterp̄tatus est. Quinquagesimooctauo. Quia
dominꝰ susceptor meus. Pro quo in græco positu3 est
oti syotheos ātiliptor monei. i. qa deꝰ susceptor meꝰ
es. Et sciēdum ꝙ in hebræo nec es est scriptū: nec tu &
apud Septuaginta solos inuenies. In ip̄o deus meus
uolūtas eius p̄ueniet me. Pro quo in græco scriptū est
otheos mutoeleos aytuꝓphtasime. i. deus meus mia
eius p̄ueniet me qd' & uerius est. Sꝫ in hebræo scriptū
est: dei mei mia p̄ueniet me. in eodem. Deus ostendet
mihi inter inimicos meos. Pro quo in græco positum
est: otheos mulixi mi en tosechthris mu. i. deus meus
ostendet mihi inimicis meis: sed meus additum est. in
eodem. Ne occidas eos: neqñ obliuiscant' populum
tuū. Pro quo in græco scriptuꝫ est mipote epilathomi
tu nomos son. i. neqñ obliuiscant' legis tuæ. Sed in se
ptuaginta & in hebræo nō habet' populi tui: sed popu
li mei. Et a nobis ita uersum est. in eodeꝫ. Et scient qa
dñs dñabit' iacob finium terræ ꝓ quo in græco scriptū
est. Ke gnosini te oti otheos desposei tuiacobrai tō pa
ton tis gis. i. & noscent quoniam dominus dñabit' ia/
cob & finium terræ. Sed & coniunctio addita est: &
ordo est. Scient quia deus dominabitur iacob finium
terræ. in quinquagesimo. Quis deducet me in ciuita/
tem munitam quis deducet me usq̄ in idumeam. Pro
quo habet' in græco: i tis odigisi me. id est aut quis de
ducet me: sed superfluum est aut. In sexagesimo. Quo
niam tu deus meus exaudisti orationem meam. Pro
quo in græco legitur: oti siotheos isiotheos isikoysas
tyneychon mon. id est. quia tu deus exaudisti oratio/
nem meam. quod non habetur in hebræo: nec in se/
ptuagīta interpretibus: & in latino additum est. in eo
dem. Sic psalmum dicam noī tuo in sæculum sæculi.
Pro quo in græco scriptuꝫ sit in sæcula oy tospsalo to
onoma tisonis tisai unas. id est si psallam nomini tuo
in sæcula. & in hebræo semel habet lamech. id est. in
æternum. in sexagesimoseptimo. Quia deus adiutor
noster in æternum. Pro quo in græco sit. otheos bo/
thos ymō. id est quia deus adiutor uester. ergo ī æter/
num obelus est. in sexagesimosecundo. Sitiuit tibi aīa
mea pro quo in græco sit edipsisse sei psychi mon. id
est. Sitiuit te anima mea. Sed in hebræo nō habet' at
cha quod significat te. sed laeh quod ostendit tibi qd'
& omnes interp̄tes transtulerunt. Ergo scd'm linguæ
interpretationē uersum ē in latinū. in sexagesimoter/

tio. Sagittæ puuloꝝ factæ sunt plagæ eoꝝ. Pro quo in græco. Belos niptō egenitis' anipligiayton. i. sagitta puuloꝝ factæ sunt plagæ eoꝝ. Sed si dicam⁹ non reso nat in latinū sagitta factæ sunt plagæ. Pro'quo meli⁹ habet' in hebræo. Percutiet eos deus iaculo repētino: & inferene plagæ eoꝝ. In sexagesimoquarto. Qui cō/ turbas pfundū maris & cōturbas sonū fluctuū eius. In græco osyntarattion tobitos tistha lattis ichuch'kima ton aytis. i. q cōturbas pfundū maris sonū fluctuū ei⁹ & est additū qs sustinebit qđ supfluū est: subaudit' em̄ qcōturbas sonū fluctuū ei⁹. In eodē. Parasti cibū illo rum: qm̄ ita est p̄paratio eius: & dicitis q in græco nō st eius oti utosi eti masia. i. qm̄ ita est p̄paratio cum in hebræo iechina manifeste p̄parationē eius significet. Eius aūt. id est terræ. de qua supra dixerat. Visitasti ter ra & inebriasti eā. In sexagesimoqnto. Holocausta me dullata offerā tibi cū incēso arietū. Pro quo dicitis in/ uenisse uos: meta thymiamatos ke krion .i. cū incēso & arietibus: sed male. In hebræo aūt scriptū est: emsa/ toroblim: qđ interp̄tat' meta thimiama tos ton kriō id est. cū incenso arietū. In eodē. Propterea exaudiuit deus. Pro quo in græco inuenisse uos dicitis: dia tuto iikusemu otheos prosesche ti phoni tis der seos mu. i. ꝓpterea exaudiuit me deus: intēdit uoci dep̄cationis meæ qđ supfluū est: & minus est & cōiunctio. In sexa/ gesimoseptimo. Exultate in cōspectu eius. Pro quo in græco inuenisse uos dicitis: ki agalliasthe enopionaf tu. id est: & exultate in cōspectu eius qđ ita uersum est a nobis. Sed a quo in uestro codice corruptū sit: scire nō possumus. In eodē. Etem̄ nō credūt inhabitare do minū. Pro quo in græco uos legisse dicitis: ki garapi/ thon tas tu kataski nosa. i. Etem̄ nō credentes inhabi tare quod utrūq; falsum est. Nos enim transtulimus. Etenim nō credentes inhabitare dominum: ut sit sen sus: & pendeat ex supioribus. Ascendisti in altum cœ pisti captiuitatē accepisti dona in hoibus: & eos q nō credebāt deū habitare mortalibus. In eodē. Bn̄dictus dn̄s die quotidie pro quo dicitis in græco legi: kyrios otheos eylogi tos elegi tos kyrios imerāka timerā. i. dn̄s deus dn̄dictus: bn̄dictus dn̄s die quotidie. Sed me lius & uerius est qđ supra. In eodē. Viderūt ingressus tui deus p quo in græco scriptū sit etheori tisan ai po/ iesu otheos. i. uisi sunt ingressus tui deus: qđ i hebræo ita hꝫ rachua alichatas quod Aqla & Symmachus & Theodotiō. & qnta sextaq; editio interp̄tati sunt. Vi/ derūt itinera tua deus: & qđ sequit'. Itinera dei mei re gis q est in sancto. Ergo a uobis ita legendū est. Vide rūt ingressus tuos deus: & scriptoris uitiū relinquēdū est. q̄ntm̄ posuit p accusatiuo: licet in Septuaginta ita repperim & pro eo quod est otheo risan: hoc est uiderūt in multis codicibus habet' ethe/ ro tisan: quod & obtinuit consuetudo. In eodem. In/ gressus dei mei regis mei. Quod autem dicitis in græ/ co non appositum secūdo loco mei: aptissimi menda cii est: secūdo em̄ ponit'. Vos autem habetis eporie tu theon mu tu basileos tuen toagio. i. ingressus dei mei regis qui est in sancto: sed mei positum est blādientis affectu: ut q oím deus & rex est suis specialiter de⁹ fiat & rex merito seruitutis. Deniq; in hebræo scriptuꝫ ha bes elimelchi quod deū meū & regem meū significat. In eodem. Regna terræ can tate deo: psallite dn̄o: & dicitis in græco esse: e basilic tis gis isa te to totheo psalla te tokirio to epi bebikot sepe tonu ranon tu uranukata ma tolas. i. Regna ter ræ cantate deo: psallite dn̄o qui ascendit sup cœlum cœli ad orientem. Sed in hoc uersiculo nō est scriptū Psallite deo quē statim sequatur diapsalma. Qui ascē dit super cœlum cœli ad orientem: & nō psallite deo qui ascendit super cœlum cœli ad oriētem & nō psal lite deo qui ascendit super cœlum dei ad oriētē cū iste prior uersiculus magis habere debeat iuxta hebraicaꝫ ueritatem. Cātate deo: psallite dn̄o. Et illud quod se/ quitur in principio uersus alterius. Pallite deo non sit in libris auctenticis: sed obelis p̄notatuꝫ. Ergo & uos legite magis ea quæ uera sunt: ne dum additum susci pitis quod a propheta scriptum est relinquatis. In se/ xagesimooctauo. Laudabo nomen dei cum cantico: pro quo dicitis uos reppisse in græco: e ne po to ono/ ma tu theon meu methodis. i. Laudabo nomen dei cum cantico: sed mei superfluum est. in septuagesimo Deus ne elongeris a me: quod dicitis in græco posi/ tum esse theos mu mimarynis apemu: id est. de⁹ me⁹ ne elongeris a me. deus meus superfluum est. in eodē Deus docuisti me ex iuuētute mea. & in hoc qđ apud græcos uos inuenisse dicitis. deus meus otheos moya edidaxas me ekne othitos mu. i. deus meus quæ do/ cuisti me ex iuuētute mea superfluum est. in eodē. Do/ nec annūciē brachiū. & dicitis in græco uos reppisse mirabilia tua kæmeli tunyn appaggelota thaymasia son. i. usq; nūc annūciabo mirabilia tua. quod de su/ periori uersiculo est & usq; nūc pronūciabo mirabilia tua. Bene ergo hic hꝫ brachiū. in septuagesimoprimo psalmo. Et adorabunt eum oēs reges. Illud in græco uos inuenisse dicitis. Kæ proskyni susi af to pā te si ba/ silis tis gis. i. Et adorabūt eū oēs reges terræ hoc qdeꝫ supfluū est. in eodem psalmo. Benedictus dom⁹ de⁹

deus israel: dicitis ī græco bis de9 nō haberi ενλοφητος κυριος οθεος ισραιλ. id est. Bñdictus dñs deus israel: & ī hebraico sit: & apud septuagīta manifestissime triplex dñi dei: deiq; nūcupatio mysteriū sit trinitatis. In eodē Et bñdictū nomē maiestatis in æternum. Hoc ergo qđ ī græco uos iueniſſe dicitis και ενγογημερον τοονομα της δοξης συ τονεις τον αιωνακαι εις τον αιωνα του αιωνος. id est. Et benedictū nomē gloriæ eius in æternum: & ī sæculū sæculi. Supflue sciatis a græcis esse appositū: qđ nec hebræus habet: nec. lxx. interptes. Septuagesimo secūdo. Prodiit quasi ex adipe: & uos dicitis in græco repperisse εξελενσεται. id est, pdiet: qđ falsum est. Nam & apud. lxx. interptes ita scriptū est: εξελενσεται ωσ εκστεατος η καρδια μου και ησαρκμου. id est. Defecit cor meū & caro mea. In eodem. Quō sit deus: in græco dicitis nō esse deū: cū & apud Septuaginta scriptū est: κρως εγω ο θεος: & oēs interptes sīlr de hebræo trāstulerūt. In eodē. Intelligam in nouissimis eoꝝ: p quo in græco legisse uos dicitis. και συνων. id est. Et intelligā Sed hic & cōiūctio supflua est. In eodem. Defecit caro mea & cor meū: & uos dicitis in græco haberi. εξελιπεν η καρδια μου και η σαρξ μου. id est. Defecit cor meū & caro mea. In eodem. Vt annunciē oēs pdicatiōes tuas. Pro quo in græco legisse dixistis. τον εξαγγειλαι με πασας τασαι νεοεις σον. id est. Vt annunciē oēs laudes tuas. Et sciendū qđ scriptū in hebræo habet malochachor qđ Aquila αγγελους σον. id est nūcios. Septuaginta pdicationes: uel pmissa interptati sunt: licet & laus & pdicatio unum utrūq; significet. In septuagesimo tertio. Vt quid deus reppulisti in finem. Pro quo apud græcos male legit ordine cōmutato: ut qđ reppulisti deus. In eodem. Quāta malignatus est inimicus in sancto. Miror quis in codice uestro emādando peruerterit: ut p sancto sanctis posuerit. Cum & in nostro codice in sancto inueniat: licet græci legant εν τω αγιω σου. id est in sancto tuo. In eodem. Incēdamus omnes dies festos a terra p quo in græco scriptum est δευτε και καταβαν θωμεν παντας τας αεορ τας του απο της γης: & nos trāstulimus: heus & quiescere faciamus omnes dies festos dei a terra. Et miror quō e latere an notationē nostrā: nescimus qa temerarius scribendā in corpe putauerit quā nos p eruditione legentes scripsimus: hoc modo textus nō habet. και καταβανσωμεν. ut quid ī putāt: sed εγκαυσωμεν. id est incēdamus. Et quia retulit mihi sanctus presbyter firmus: q huius operis exactor fuit inter plurimos hinc habitā quæstionē plenius de hoc disputandū uidet. In hebræo scriptum est sarbuchol medahu herbaares qđ Aqla & Symmach9 uerterūt εγκαυκησαν το τας εορτας του θεου απο της γης id est incenderūt oēs solennitates dei in terra. Quita εγκαυκησαν το. id est cōbusserūt. Sexta εγκαυσαμεν. id est comburamus. Quod & septuaginta iuxta exemplo9 uarietatem transtulisse pspicuū est Theodotiō quoq; υποκαυσωμεν. id est succendamus: ex quo pspicuum est psallendū ut nos interptati sumus: & tñ sciendum qđ hebraica ueritas habeat. Hoc em qđ septuaginta interptes trāstulerunt, pter uarietatē in eccl'ia decātādū et & illud aberuditis sciēdū est, pter noticiā scripturaꝝ Vñ si qđ p studio ex latere additū est: non d3 poni in corpe: ne priorē trāslationē p scribētiū uolūtate cōturbet. In eodē. Cōtribulasti capita draconū in aqs tu cō fregisti capita draconis. Sic lectiōis ordo sequit. Græcus uero habet συνετριψας τας κεφαλος των δρακων των επι του δατος συν μελασ ας την κεφαλην του δρακων των. id est. Tu cōtribulasti capita draconū in aq; tu cōfregista capita draconis: cū in priori uersu tu nō habeat: sed in scdo itaq; aqs plurali numero scribet nō singulari. Sicut in Aqla uerbū hebraicū Ammichi ramattō. id est aquaꝝ interptata9 est. In eodē. Ne obliuiscaris uoces inimicoꝝ tuorum p quo in græco: μετι λοθητης φορησ των οικετον σον. id est ne obliuiscaris uoces depcātiū te: scriptū dicitis. In hebræo aūt sora ad legit: qđ Aqla hostiū tuoꝝ interptat. Symmach9 bellātiū contra te. Septua. & sexta editio inimicoꝝ tuoꝝ interptati sunt: & est sensus pēdens ex supioribus. Memor esto improperiorū tuorum eorum quæ ab insipiēte sunt quotidie. Ne obliuiscaris uoces inimicoꝝ tuoꝝ id est uoces quæ te blasphemāt tibiq; a pplo tuo detrahunt. Vnde sequit. Supbia eoꝝ q te oderunt ascendit semper. Pro quo in græco est δια βαρτος. id est pomnia siue omnino. id est autem dum tamen differs pœnas illi perficiunt in blasphemias. In septuagesimoqrto. Narrabimus mirabilia tua. Pro quo male apd græcos legitur διηγησομαι βαρτα ταραι νμασιασον id é narrabimus omnia mirabilia tua. In septuagesimoquinto. Omnes uiri diuitiarum manibus suis: & nō ut uos nescio a quo deprauatum legitis. In manibus suis: cū in græco sit id est. omnes uiri opulentiæ manibus suis. in eodē. Terribili & ei qui aufert spiritum principum. Dicitis q ei non sit scriptum in græco id est. Terribili & auferenti spiritus principum. Verum est: sed nisi apposuerim ei: latinus sermo non resonat. Neq; enim possumus dicere. Terribili & qui aufert spiritum principum. In septuagesimosexto. Et meditatus sum nocte cum corde meo: & exercitabam

& scopebā spīm meū. Pro quo in hebræo legimus. Recordabar psalmorū tuorū in nocte cū corde meo & scopebā spīm meū p exercitatōe
id est. decantationē quā dā & meditatōem. Septuagi ta transtulerunt id est. pscrutabar siue q̄rebā. Et quinta similiter in græco habet Skalinke epigonia emnisthin ke emeleti sanichtos me ta tiskardi/asmonidoleschainke eskalle to pneuma mu: id est. annos æternos memineram: & meditatus sum nocte cum corde meo argutabatur & rimabatur spūs meus. Proprie autem in agricultura dicit. In sariendo. i. sarculando: & quomodo ibi quærunt herbæ quæ sarculo secent: sic & iste retractionem cogitationum suarum apo tis skaleos. id est. a sarculo demōstrauit. Et sciendum q̄ id est. argutabat non semel sed frequenter significet. In eodem Ageneratione in generationem: hoc quod græcum sequentes inuenisse uos dicitis
id est consummabit: uerbum recte non habet in latino: quia in nullo habet interpretum. In septuagesimo septimo. Et narrabunt filiis suis. Pro quo habetur in græco id est. Et annunciabūt ea. Sed sciendum q̄ in hebræo uasahpherii scriptum est: qd' Aquila & Symmachus narrabunt transtulerunt. In eodem. Et occidit pingues eorum. Pro quo in græco esse dicitis id est. & occidit in pluribus eorum. sic habet in hebræo: bamasin/nechen: hoc est quod Aquila interptatus est Symmachus Septuaginta & Theodotion & quinta editio quod quidam non intelligentes putauerunt scriptum In eodem. Dilexerunt eum in corde suo: & lingua sua mentiti sunt ei in græco haberi dicitis

id est. & dilexerunt eū in ore ip̄orū: & lingua sua mentiti sunt ei. Et in hebræo scriptum est. Et omnes uoce simili trāstulerunt
id est mentiti sunt. Quis autem uoluerit p ei ponere eum: & uitiare exemplaria non est mei iudicii. in eodem. Et ppitius fiet peccatis eorū: & non disperdet eos. Dicitis q̄ in græco eos non habeat: quod & uerū est id est. & non disperdet. Sz nos ne sententia pendeat: latinū sermonem suā p̄prietate compleuimus. Si quis autez putat non pditionem sed corruptionem sonare recordetur illius tituli in quo scribit hoc est in finez ne pdas & nō ut plærique interptant ne corrū pas. In eodē. Et induxit eos in mōtem sanctificatiōis suæ: mōtē quē acqsiuit dextera eius. Pro quo apud septuaginta legit id est montē hunc quē possedit: & nō ut uos ponitis
id est hæc est quæ acqsiuit dextera eius. In eodem. Et auerterūt se & nō seruauerūt pactū: quēadmodum patres eorū. Scio q̄ pactū nō habeat in hebræo: sed quādo oēs uoce simili transtulerunt & apud græcos pactum dicit & uno uerbo significat nō seruauerunt pactum: lz septuagi ta posuerint. In terra quā fundauit in sæcula. Pro quo scriptum inuenisse uos dicitis
id est. in terra fundauit eā in sæcula. In hebræo ita scriptum est. ut uertit Symmachus

id est. & ædificauit sicut unicorniū sanctificiū suū in terra quā fundauit in sæcula. Si aūt nō de terra dicit q̄ fundata sit: sz de alia re quæ fundata sit in terra, p̄bēt ex prioribus & sequentibus. qs sensus sit: ut nescio quæ res q̄ hō dicit: fundata uideat in terra. Si aūt sanctificium in terra fundatū putāt debuit scribi in terra fundauit illud in sæcula. In eodē. Et in intellectibus manuum suarum deduxit eos: non hz textus ut scribitis numero singulari qd' intelligentiā sonat: sicut in hebræo habet. sed qd' est in intellectibus. In septuagesimo octauo posuerūt. Hierusalē in pomorū custodiā: qd' in græco
dicit: nec pōt aliter uerti q̄ a nobis translatum est. Significat aūt speculā quam custodes fatorum & pomorum habere consueuerūt: ut de amplissima urbe paruum tuguriunculū uix remanserit hoc scd'm græcos. Cæterū in hebræo lichin scriptum habet: qd' Aqla uertit id est. aceruum & tumulū lapidū: qb9 uineæ & agri purgari solent. in septuagesimo nono. Et plātasti radices eius hinc & dicitis q̄ in græco hinc non habeat
& bene. Nam & in nostris codicibus nō habet: & miror quis imperitorū nostros libros falsauerit. in octogesimo scd'o. Hæreditate possideam9 sanctuarium dei. Et dicitis q̄ in græco sit scriptum
id est possideamus nobisipsis quæ superflua quæstio est. Quando em̄ dicit possideamus intelligit & nobis. Octogesimo tertio. Cor meum & caro mea exultauit in deum uiuum. Pro quo in græco scriptum dicitis id est cor meū & caro mea exultauerūt. in hoc em̄ nulla cōtentio est. Si em̄ legimus exultauit itelligit cor meū exul

tauit & caro mea exultauit. Si aũt exultauerunt: duo pariter exultauerunt. i. cor meũ & caro. Et quæso uos ut hmõi ineptias & superfluas cõtentões: ubi nulla est sensus mutatio declinetis. In eodem

id est beatus uir cuius est auxiliũ ei abs te q̃d quia nos in latina int̃ptatõe uitauimus uertẽtes Beatus uir cuius est auxilium abs te: ut dicitis reφhendiẽ. Cui em̃ nõ pateat: q̃d si dicere uoluerimus cuiꝰ ẽ auxilium ei abs te. apertissimũ uitiũ sit: & qñ p̃cesserit cuius: seq nõ debeat ei: nisi forte uitii arguimur q̃ uitauimus uitiuꝫ. In eodem. in ualle lachrymaꝝ. Pro quo dicitis scriptum esse

id est. in ualle ploratiõis. Sed siue ploratũ siue fletũ siue lachrymas siue planctũ dixerimus: unus est sensus: & nos hoc sequimur: ut ubi nulla ẽ de sensu mutatio latini sermonis elegantiã conseruemus. in octogesimoquarto. Benedixisti dñe terram tuam q̃ eo quod est benedixisti: i græco scriptum dicitis

& quæritis quõ hoc uerbũ exprimi debeat in latino. Si contẽtiosa uerba scrutamur & syllabas: possumus dicere bene placuit dñe terra tua. Et dũ uerba sequimur: sensus ordinem perdimus. Aut certe addẽdum est aliq̃d ut eloquii ordo seruet̃ & dicendũ. Complacuit dñe terra: Quod si fecerimus: rursum a uobis quæret̃ quare addiderimus tibi: cuꝫ nec in græco sit nec in hebræo. Eadem ígit̃ int̃ptandi sequenda est regula quã sæpe diximus: ut ubi nõ sit damnũ in sensu liguæ in quã trãsferimus: & q̃prietas & elegantia conseruet̃. in eodem Misericordia & ueritas obuiauerũt sibi: & dicitis q̃ in græco sibi non habeat̃

id est mia & ueritas cõcurrerũt nec in hebræo habet̃ & apud septuaginta obelo p̃notatum est quæ signa p scriptoꝝ negligentiã a plærisq; quasi supflua relinquunt̃: & iccirco magnus in legendo error exorit̃. Si aũt non fuerit additum sibi mia & ueritas nõ sibi sed aliis occurrisse credent̃. Nec iusticia & pax sibi dedisse osculum: sed alteri In octogesimoquinto Et nõ posuerunt te in conspectu suo: dicitis q̃ in nostro codice te nõ habeat̃: addito te & emendato errore librarii nostrũ errorẽ emendabitis. in eodem. Et tu dñs deus miserator & misericors. In græco inuenisse uos dicitis

id est. & tu dñe deus meus q̃d superfluum est. Meus em̃ in hebræo non habet̃ nec in septuagita. In octogesimooctauo. Magnꝰ & horrendus. Pro quo in græco inuenisse uos dicitis

q̃d significat terribilis & timendus est formidãdꝰ ergo puto ego idip̃m significare & horrendum nõ uti uulgus existimat despiciendũ & squalidum scd̃m illud. Mihi frigidus horror membra quatit: & horror ubiq; aio simul ip̃a silentia terrent & mõstrum horrendum ingens: & multa similia. in eodem Tunc locutus in uisione sanctis tuis. Pro quo in græco uos inuenisse dicitis

id est tunc locutus es in uisione filiis tuis. Sed sciendum est q̃ in hebræo laasiadach habet̃ q̃d oẽs

id est. a sanctis tuis trãstulerunt. Et sola sexta editio pphetis tuis int̃ptata est: sensum magis q̃ uerba exprimens. Et in uulgata notandũ est p sanctis filios repperiri. in eodẽ. Tu uero reppulisti & despersti. Pro quo in græco

inuenisse uos dicitis unius litteræ mutatio quantũ uobis fecit errorem. Nõ em̃ respexisti: sed despexisti int̃ptati sunt. i. cõtempsisti: nisi forte nõ putatis transferendũ despexisti. Sed scd̃m disertissimum istius tẽporis int̃ptem annihilasti. uel annullasti: uel uilificasti. Et si qua alia p̃t inueniri apud imperitos portẽta uerboꝝ. Octogesimonono. A sæculo usq; in scm tu es deus: & dicitis q̃ in græco nõ sit deus

id est. a sæculo & usq; in scm tues q̃d apud eosdem esse manifestũ est. Nam & hebraica ueritas hꝫ: & oẽs alii int̃ptes & septuaginta transtulerunt q̃d hebraicæ dicit̃ meolã adolam athebel. in eodem. Quoniã supuenit mãsuetudo: & corripiemur in græco uos dicitis inuenisse

id est. Quoniã supuenit sup nos mansuetudo & instruemur. Sed hoc superfluum est. in nonagesimo. Dicet dño susceptor meus es. Et dicitis q̃ in græco es nõ habeat̃. Ego uobis amplius dicã q̃ apud hebræos nec es habeat̃: nec tu. Sed apud septuaginta & apud latinos p concinnitate & uerboꝝ cõsequẽtia positũ sit. in nonagesimotertio. Beatus hõ quem tu erudieris dñe dicitis in græco non esse tu

id est. Beatus hõ quem quidem erudieris dñe & ueruꝫ est. sed apud latinos p̃pter euphoniam. i. consonantiam positum est. Si em̃ dicamus. Beatus hõ quẽ eruditeris dñe compositionis elegantiam non habet. Sed quando dicit̃ domine & apostrapha fit ad dominum nihil nocet sensui si ponitur & tu. in eodem. Et in malicia eorum disperdet eos. in græco dicitis non esse p̃ positionem in. sed legi. Malicia eoruꝫ disperdet. Scẽdum aũt q̃ & in hebræo & in cunctis int̃ptibus positum sit

id est. Et in malicia eorum disperdet eos dñs deus. Si autem uoluerimus legere. Malicia eorum disperdet. id est. quod in septuaginta sequit̃ in fine uersiculi eos

& superfluũ erit & uitiosum. In nonagesimoseptimo Recordatus est miæ tuæ p quo in græco inuenisse uos dicitis id est recordatus est miæ suæ iacob: sed hic iacob nomen supfluum est. In centesimo. Oculi mei ad fideles terræ ut sedeãt mecũ p quo in græco inuenisse uos dicitis id est. infideles terræ cõsidere ipos mecũ. Quis nõ ita talẽ fugiat inter ptationẽ: ut uerbũ ad uerbũ exprimẽtes dicãt ita. Considerẽt ipsi mecũ. In cẽtesimoprimo. Vigilaui & factꝰ sum sicut passer solitarius in tecto: & dicitis inuenisse uos in græco, qđ antiq codices latinoꝝ inter/ ptati sunt in ædificio. In oriẽtalibus, puinciis ipm dicitur: qđ apud latinos tectuꝫ. i palæstina em & ægypto uel ubi scripti sunt diuini libri uel interptati sunt: nõ habẽt in tectis culmina: sed domata quæ romæ uel solaria uel miniana uocẽt. i. plana tecta: quæ trãsuersis trabibus sustẽtant. Deniq; & in actibus apl̃oꝝ petrus qñ ascãdit in doma: in tectũ ædificii ascẽdisse creden/ dus est. Et qñ p̃cipit nobis ut faciamꝰ domati nostro coronã hoc p̃cipit: ut in tecto faciamus p circũitũ q̃s/ dã eminẽtias: ne facilis in p̃ceps lapsus sit. Et in euangelio. Quæ inqt auditis in aure dicetis sup domata. i. sup tecta. Et in esaia. Quid uobis est q̃ oẽs ascẽditis super tecta noua. Et multa istiusmodi. In eodẽ. Factꝰ sũ sicut nycticorax i domicilio: qđ similiter in græco habetur & quæritis qd significet nycticorax apud latinos. In hebræo, p nycticorace uerbum bos scriptũ est: qđ Aqla & septuaginta & theodotion & qnta editio nycticoracẽ interptati sũt. Symmachus uero ypupã. Sexta editio noctuã qđ & nos seqmur. Deniq; ubi apud nos & græcos legit. Factus suꝫ sicut nycticorax in domicilio apud hebræos dicit. Factus sum sicut noctua in ruinis plæriq; bubonẽ cõtentiose significare putãt. In eodem. A facie iræ indignationis tuæ. Pro quo inuenisse uos dicitis id est. a facie iræ tuæ & indignationis tuæ cũ manifestũ sit q̃ apud hebræos & apud Septuagin/ ta interptes sic habeat In eodem. Quoniã placuerũt seruis tuis lapides eius: & terræ eius miserebunt. Pro terra afar in hebræo positum est: qđ omnes trãstulerũt: & põt tã puluis q̃ humus. i. terra interpretari. In græco id. Quoniã, pbauerũt serui tui lapides eius: & pulueris eius miserebunt. In centesimosecũdo. Nõ in perpetuo irascet. Pro quo in græco inuenisse uos dicitis id est. nõ in finem irascet: sed uerbum hebraicũ nes. & ppetuum & finis & uictoria intelligit, p locorum qualitate. in cẽtesimotercio. Qui facis angelos tuos spiritus Pro quo in græco uos inuenisse dicitis id est. q facit angelos suos. A quibꝰ bre/ uiter quærite. Quomodo cum ad deum sermo sit quasi ad alium loquẽs, ppheta repente mutet: maxime cũ sic incipiat. Deus deꝰ meus magnificatus es uehemẽ/ ter. Cõfessionem & decorem induisti: & Qui tegis in aquis superiora eius. i. cœli. Qui ponis nubes ascẽsuꝫ tuum qui ambulãs super pẽnas uẽtorum. Et statim sequit. Qui facis angelos tuos spũs: & ministros tuos ignem urentem. Qui fundasti terram super stabilitatẽ suam. Et post paululum. Ab increpatione tua fugient & a uoce tonitrui tui formidabũt: & in loco queꝫ fundasti eis. Qui emittis fontes in cõuallibus. interim & illud. Vt educas panem de terra. Si ergo omnia hæc ad secũdam personam sunt. i. ad deum: quomodo in uno uersiculo tertia persona subito & extra ordinẽ inducit. in eodem. A uoce tonitrui tui formidabũt. Dicitis tui nõ haberi in latino cum in græco sit habet & in hebræo tonitrui tui: & miror quõ apud latinos errore scriptorum subtractũ sit. in eodem. Hoc mare magnum & spatiosum manibus: & dicitis in græco manibus non haberi & ego noui id est. hoc maie magnum & spatiosum. Sed ex hebraica & Theodotionis editione in Septuaginta sub asteriſco additum est: Deniq; & in hebræo ita scriptum est. Zeaiansa dolu arabidã quod aquila sic interpretatꝰ est & omnes interpretes: & hoc secũdum hebraicam dicit, pprietatem q̃ quasi expãsas manus habeat & in se cũcta suscipiat. in eodem. Vt educas paneꝫ de terra. Pro quo inuenisse uos dicitis: ut educat: sed nõ põt aliud ad ipsum: aliud ad alium de seipso dici: aut oĩa quasi ad deum loquebat, ppheta: aut omnia ad aliuꝫ de eo referebat. Cum autem plæraq; ad ipsum dirigantur. Et ea quæ ambigua sunt: ad ipsius personam redigenda sunt. in græco id est. ad educẽdum panem e tẽrra. in eodem. Herodii domus dux est eorum. Pro herodio quod in hebræo dicit asida. Symmachus id est. miluum interpretatus est. Deniq; & nos ita uertimus in latinũ ubi aues nidificabunt milui abies domus est: q̃ scilicet semp in excelsis & arduis arboribus nidos facere cõsueuit. Vñ & sexta editio manifestius interpretata ẽ miluo cupresso ad nidificandum. Pro abietibus autẽ

et cupressis ī hebræo ponit barsim quod magis abietes q̄ cupressos significat. in eodem. Petra refugium erinatiis. Pro quo in hebræo positum est phannim: & omnes ex irrutilio uoce simili trāstulerūt. Soli septuaginta lepores interptati sunt id est Petra refugium leporibus. Sciēdū est autem aial esse nō maius eritio habēs similitudinem muris & ursi. Vnde & in palestina arctomiis. i. ursus mus dicit: & magna est in istis regionibus huius generis abūdātia sem perq; in cauernis petrarum & terræ foueis habitare cō sueuerūt. In cēteſimoquarto. Edidit terra eoꝝ ranas. Pro quo in græco uos legisse dixistis: qd̄ pōt ita interptari. Ebulíuit terra eorum ranas. Sz & in hoc nulla est in sensu mutatio: & nos antiquam interptationem sequētes qd̄ nō nocebat mutare uoluimus. Et cōtriuit lignum finiū eorum. Pro quo in græco uos inuenisse dicitis

id est cōtriuit oē lignū finis eoꝝ. Sz & hoc additū est & supfluum. In eodem. Quoniam memor fuit uerbi sancti tui quod habuit ad Abraam puerum suū. Pro quo in græco uos legisse dicitis

id est. quod disposuit: ita & in hebræo: & apud septuaginta interptes habet

Ergo qd̄ in græco dicit

in hoc loco & supfluū est & radēdū. In cēteſimoqnto. Confitemini dño qm̄ bonus. Pro quo in græco uos legisse dicitis id est. qm̄ id ē. suauis. Sed sciēdum est q̄ in utile. & in bonū & suaue uerti pōt. Deniq; & in hebræo scriptum ē chitob: qd̄ oēs uoce simili transtulerūt id est qa bonus ex quo pspicuū est q̄ bonus intelligat. In eodem. Nō fuerūt memores multitudinis tuæ miæ. Dicitis q̄ in græco inueneritis

id est nō fuerūt memores: & cōiūctio supflua est. in eodem. Et irritauerūt ascēdētes in mare: mare rubrum. Pro quo in græco iueniſſe uos dicitis pu/tatis uerbum ex uerbo debere transferri: & amaricauerūt: sed hæc interptatio annullationi cōsimilis est: siue annihilationi. Legite ezechielem: & inuenietis

irritationem & exacerbationem semper exp̄ssam: ubi dicitur

id est dñs exasperās. In eodem. Et uidit cū tribularentur: & audiuit orationē eoꝝ. In græco

id est. & uidit dñs. Quicqd extra hoc in græco iueniſse uos dicitis: supfluū est. In cēteſimosexto. Et statuit p cellā eius in autā: & siluerūt fluctus eiꝰ. Hoc ego qd̄ p isto græco iueniſſe uos dicitis id est & cōstituit p cellæ: & statuit in auram supfluum est. In eodem. Et deduxerūt eos in portum uolūtatis eorū. Pro quo dicitis uos inueniſſe

id est. in portū uolūtatis suæ: sed in hebræo nō habet qd̄ uolūtatis eoꝝ sonat. In cēteſimoseptio in græco dicitis esse id est. exurgam gloria mea qd̄ dicitis in latino nō ē: recte ī isto psalmo nō habet: qa nec apud hebræos nec apud ullum interptum reperit sed habet in qnq̄geſimosexto psalmo. Exurge gloria mea exurge psalteriū & cithara: exurgam diluculo. De quo mihi uidet a quodā in istum locū esse trāslatū. In eodē. Mihi alienigenæ amici facti sunt. Pro quo in græco inueniſſe dicitis

hoc est subditi sunt. Sz hoc ī qnquageſimonono psalmo scriptū est. Mihi alienigenæ subditi sunt. in psenti aūt ita apud oēs inueniemus trāslatores

id est: amici facti sunt qd̄ hebraice dicit hectode. in cēteſimonono. Virgā uirtutis tuæ emittet dñs ex syō dicitis uos ín græcis codicibꝰ nō legisse tuæ

id est. Virgaz uirtutis emittet tibi dñs ex syon: qd̄ manifeste in hebræo & in septuaginta interptibus habet. in eodem. Dominare in medio inimicoꝝ tuoꝝ dicitis in græco legi

id est. & dñare: sed hoc nec in hebræo habet: nec apud Septuaginta & superfluum est. in centeſimodecimo. Confitebor tibi domine in toto corde meo. Sed & hoc suderfluum est quod in græco uos inueniſſe dicitis id est. in toto corde meo. in cēteſimotertiodecimo. Deus aūt noster in cœlo. Pro quo in græco legisse uos dicitis

id est in cœlo & in terra: sed & hoc hic superfluū est. in cēteſimoq̄rtodecimo. Et in diebus meis inuocabo te dicitis q̄ in græco non sit te: & bene. De nostris quoq; codicibus radēdum est. in ipo. Placebo dño in regiōe uiuoꝝ. Pro quo in græco legisse uos dicitis id est. Placebo in cōſpectu dñi in regione uiuoꝝ: sed hoc superfluum est. in cēteſimodecimoseptimo. in noie dñi: quia ultus sum in eos dicitis in græcis codicibus non inueniri

id est. in nomie dñi ultus sum eos. Sed quia in latinis sub asteriſco legendum est. in centeſimodecimooctauo. Et meditabar in mandatis tuis quæ dilexi: in græco uos legisse dicitis: uehementer additum

id est. quas dilexi uehemēter: sed hoc superfluum est. in eodem. Et leuaui manus meas ad mandata tua quæ dilexi in græco uos legisse dicitis

id est ad mandata tua quæ dilexi uehementer. Sed & hoc superfluum est. in eodē

Cogitaui uias meas:in græco uos legisse dicitis
id est.cogitaui uias tuas.Sed hoc superfluum est:& recte uias meas legit. in eodem. Et conuerti pedes meos in testimonia tua:in græco legis se uos dicitis id est.& auerti.Sed & hoc superfluũ est.in eodẽ.Ego aũt in toto corde scru/tabor mandata tua in græco id est in to/to corde meo uos legisse dicitis.Sꝫ hic meo supfluũ ẽ in eodem.Anima mea in manibus meis semp:& legẽ tuam nõ sum oblitus.Pro quo in græco legisse uos di citis id est.Anima mea in manibus tuis semper.Sed sciendum est & apud He bræos:& apud Septuaginta:& apud oẽs alios interp̃ tes scriptũ esse in manibus meis:& nõ in manib9 tuis quibus hebraice dicit bachasa:& oẽs apud græcos ec clesiastici interp̃tes istum locuꝫ sic edisserũt:& est bre uiter hic sensus.Quotidie periclitor:& quasi in mani bus meis sanguinẽ meũ porto:& legẽ tuã non obliui scar.in eodẽ.Exitus aquaꝝ deduxerũt oculi mei quia nõ custodierunt legem tuam quia nõ cu/stodiui legẽ tuã.Sed hoc supfluũ est: quia & i hebræo legit.Riui aquaꝝ fluebãt de oculis meis:quia nõ cu/stodierũt legẽ tuã.in eodẽ.Pronũciauit lĩgua mea elo quium tuum,pnũciauit in græco uos legis se dixistis:qđ uerbum siue dicas,pnũciabit siue effabit siue loquet:idip̃m significat.Deniq; & nos in hebræo ita uertimus.Loquet lingua mea sermonem tuuꝫ.in centesimodecimonono.Dñe libera aiam meam a la biis iniquis a lingua dolosa.in græco id est.& ergo supfluũ est.in cẽtesimouigesimosexto.Beat9 uir qui impleuit desideriũ suũ ex ipsis: & in græco dicitis uir nõ haberi id est.Beat9 q impleuit:qđ manifeste in hebræo & in septuaginta interp̃tibus cõtinet.in centesimouigesimonono.Pro pter legem tuã sustinui te dñe:dicitis in græco uos le/gisse id est,ppter nomẽ tuum Et nos cõfitemur plura exemplaria sic reperiri.Sꝫ qa ueritati studem9:id qđ in hebræo sit simpl'r debemus dicere.Pro noie eĩ siue lege:apud eos legit tyra:qđ Agla interp̃tatus est hoc est timorẽ.sym/machus & Theodotion id est legem pu/tates ita esse,ppter litteraꝝ similitudinem & formam quæ tĩ magnitudine distinguit.Quinta editio terro/rem interp̃tata est.Sexta uerbum. In centesimotricesi moprimo.Sicut iurauit dño uotum uouit deo iacob. Pro eo qđ nos interp̃tati sumus:uotum uouit in græ/co legisse uos dicitis & putatis interpreta ri debuisse orauit deũ:sed hoc male:naꝫ ,p locorum qualitate:& ratione etiam uotum signifi/cat:secunduꝫ illud.Redde dño uota tua:id est

In cẽtesimotricesimoqnto.Qui fecit luminaria magna dicitis: qa in græco inueneritis
id est.Qui fecit luminaria magna solus. Sed hoc de superiori uersiculo est:ubi legim9. Qui fe cit mirabilia magna solus.ibi ergo legendum est:& hoc quasi perfluum non scribendum.in centesimotri cesimoseptimo.Quoniam magnificasti super omne nomen sanctum tuum:in græco repperisse uos dicitis
id est.sup omnes. Sed in septuaginta le/git sicut & nos in lati/num uertimus.Cæterum apud hebræos ita esse cogno scite.Quoniam magnificasti super omne nomen uer bum tuũ.luxta editionem autẽ latinam hic sensus est Quoniam magnificasti super omne nomen hoc ẽ qđ in cœlo & in terra dici põt sanctum filiuꝫ tuum.in cẽ tesimotricesimooctauo,p eo quod est.Quia nõ est ser mo in lingua mea:uos in græco inuenisse dicitis
id est.Quia nõ est dolus in lingua mea:qđ solum sexta editio interp̃tata est.Cæ/terum & apud septuaginta:& apud omnes interp̃tes & ip̃m hebraicum uel id est.eloquium & uerbum scriptum habet.Deniq; hebraicæ dicit ma la.in cẽtesimotricesimonono.Funes extenderũt in la queum.Pro quo in græco inuenisse uos dicitis
id est.& funibus extenderũt laqueum pedibus meis.Sed in hoc loco supfluum est in eodem,p eo qđ est.Habitabũt recti cum uultu tuo. in græco inuenisse uos dicitis
id est.habitabũt recti cum uultu tuo.Sed hic coniun/ctio & superflua est.in centesimoquadragesimo.Dis/sipata sunt ossa nostra secus in fernum.Pro quo ĩ græ co legisse uos dicitis
id est.Dissipata sunt ossa eorum secus infernum.sed & hoc superfluum est In centesimoquadragesimosexto:Nec in tibiis uiri be neplacitum erit ei,p ei dño legisse uos dicitis:quod nõ habet in græco
id est.Neq; in tibiis uiri beneplacitum est De eo aũt qđ & uos in fine schedulæ quæritis:& san/ctus filius meus Auitus frequenter efflagitat quõ græ ca interp̃tanda sint uerba:breuiter annotaui
mensis exordium est quod nos secundum lati/næ linguæ,pprietates kalendas possumus dicere. Ve/rum quia apud hebræos mensis secundum lunæ cur/sum supputat:& apud græcos dicit quasi luna noua appellatur autem

deſertum uel ſolitudinem ſignificat. Thronus uel ſedem uel ſoliũ ut diximus noctuam nõ ut latini interp̃tati ſunt muſca canina dicit̃ per.y.græcã litterã. Sed iuxta hebraicaz intelligentiam per.oi. debet ſcribi: ut ſit id eſt. omne genus muſcarum. Sed Aquila oĩmodã muſcã interp̃tatus eſt: ꝑ quo latinis aſciã uertit. Nos genus ſeramẽti interp̃tati ſumus quo lapides dolant̃. Deniq; ex hebræo uertẽtes ita diximus: & nũc ſculpturas eius pariter bipenniq; & dolatoriis deraſerunt ergo dolatorium dici poteſt

¶ Beati Damaſi papæ ad ſanctũ Hiero. p̃ſbyterũ pertentis pſalteriũ ſcd̃m editionẽ Septuaginta interp̃tũ conuerti atq; emendari. Epi. LXXIII

DAmaſus ep̃us fratri & cõpreſbytero Hiero. in dño ſalutez. Dũ multa corpora librorz in meo arbitrio oblata fuiſſent: cõtigit ut librum pſalmorũ in meo aĩo feſtinus cognoſcerẽ deineri: & memoriã capacitatis meæ imbui cogitatu. Frater amãtiſſime & in xp̃o ſemp ſacerdos rogo te ut ſecũdũ ſeptuaginta interp̃tes. i. mathiã & ptolomæum didymũ ſauiũ epiphaniũ Cyatrẽ ſimonẽ & cæteros iquãtũ ueſtra potuerit cõſcientia: de ſeptuaginta inuenire ueſtigia nobis trãſmittatis. Peto itẽ charitatẽ tuã ut ſicut Alexãdrũ coep̃m noſtrũ docuiſti i gremio græcorz pſallere: ita nos tua fraternitas dirigere delect̃ qa tãtæ ſimplicitatis indago eſt apud nos: ut tm̃ i die dñica apl̃i æpl̃a una recitet̃: & euãgelii capl̃m unũ dicat̃: & nec pſallẽdi mos tenet̃: nec hymnidicus in noſtro ore cognoſcit̃. Peto ergo p fratrẽ & cõpreſbyterũ noſtrũ Bonifaciũ: ut iubeat fraternitas tua rei huiꝰ nobis aperire ueſtigiũ. Miſſa qnto kalẽdas nouẽbris per Bonifacium preſbyterum Hieroſolymitanum.

¶ Beati Hiero. p̃ſbyteri ad ſanctũ Damaſum papam reſpõſiua: ubi ſuggerit de Gloria patri & Alleluia in fine pſalmorum apud Romanam eccleſiam concinnendo. Epi. LXXIIII

BEatiſſimo papæ Damaſo ſedis apl̃icæ urbis romæ Hier. ſupplex. Legi litteras apoſtolatus ueſtri poſcẽtes ut ſcd̃m ſimplicitatem ſeptuaginta interp̃tũ canens pſalmographũ interp̃tari feſtinẽ ꝓpter faſtidiũ romanorz ut ubi obſcuritas ipedit aptius & latine trahat̃ ſenſus Precat̃ ergo cliẽs tuus: ut uox iſta pſallẽtiũ in ſede romana die noctuq; canat̃: & ut i fine cuiuſlibet pſalmi ſiue matutinis horis ſiue ueſptinis cõiũgi p̃cipiat apoſtolatus tui ordo. Gloria patri & filio & ſpũiſancto. Sicut erat in principio & nũc & ſemp: & in ſæcula ſæculorz amẽ. Iſtud carmẽ oĩ pſalmo cõiũgi p̃cipias: ut fides. cccxviii. eporum Niceni cõcilii etiam ueſtrioris cõſortio declaret̃. Vbi aũt deus & hõ honorabili uoce cantat̃: alleluia ſemp cũ oĩbus pſalmis affigat̃: ut in oĩ loco cõiter reſpondeat̃ nocturni tpis. in eccleſia aũt poſt reſurrectionẽ uſq; ad ſanctũ pẽthecoſtẽ finiatur. inter dierũ uero ſpacia qnquageſimæ ꝓpter nouitatẽ ſancti paſchæ uox iſta laudis canat̃ in aleph: qđ ꝓlogus latine aut præfatio dicitur.

¶ Beati Hiero. ad paulã & euſtochiũ de pſalterio qđ rurſus ſcd̃m ſeptuaginta editionem correxerat: addita ab illis uel ex hebræis obelis aſteriſciſq; diſtinguẽs

Epi. LXXV

DSalteriũ Romæ dudum poſitus emẽdaram: & iuxta ſeptuaginta interpretes licet curſim magna ex pte correxeram: quod quia rurſum uidetis opala & euſtochiũ ſcriptorum uicio deprauatum pluſq; antiquũ errorem q̃ nouam emendationem ualere cogitis ueluti quodam nouali ſciſſoz iam aruum exerceam & antiquis ſulcis renaſcentes ſpinas eradicem: æquum eſſe dicẽtes ut quod crebro male pullulat crebrius ſuccidat̃. Vnde conſueta p̃ſatione cõmoneo tam uos quibus forte labor iſte deſudat q̃ eos qui exemplaria iſtiuſmodi habere uoluerint ut quæ diligenter emendaui cura & diligentia tranſcribant notet ſibi unuſquiſq; uel iacentem lineam: uel ſigna radiãtia. i. uel obelos uel aſteriſcos. Et ubi cũq; uiderit uirgulam p̃cedentẽ ab ea uſq; ad duo pũcta quæ impreſſimus: ſciat in ſeptuaginta interp̃tibus plus haberi. Vbi autem ſtellæ ſimilitudiuem p̃ſpexerit: de hebræis uoluminibus additum nouerit æque uſq; ad duo pũcta: iuxta Theodotionis dũtaxat editionem qui ſimplicitate ſermonis a. lxx. interp̃tibus non diſcordat. Hæc ergo uobis & ſtudioſo cuiq; feciſſe me ſciens: nõ ambigo multos fore qui uel inuidia uel ſupcilio malint cõtemnere uideri p̃clara q̃ diſcere & de turbulẽto magis riuulo q̃ de puriſſimo fonte potare.

¶ Beati Hier. ad Sophroniũ de noua editiõe pſalterii ſcd̃m hebraicã ueritatẽ: ubi oĩm pſalmorz unicum teſtatur eſſe uolumen. Epi. LXXVI

SCio quoſdam putare pſalterium in qnq; libros eſſe diuiſum: ut ubicũq; apud. lxx. interp̃tes ſcriptum eſt id eſt. fiat. finis librorum ſit. Pro quo i hebræo

legiť amen amē. Nos aūt hebræoꝝ auctoritatem secuti: & maxime apl'oꝝ q semp in nouo testamento psalmorū librū noiant unū uolumen asseruimus psalmorūoēs eoꝝ testamur auctoꝝ q ponunť in titulis David. s. Asaph & iditū filioꝝ choræ. Emā israelitæ. Moysi & salomonis: & reliquoꝝ quos Esdras primo uolumine cōprehēdit. Si em amē: p quo Aqla trāstulit in fine tm modo librorꝝ poneret: & nō interdū aut in exordio aut in calce sermonis siue snīæ: nūq saluator i euāgelio loqueret. Amē amē dico uobis: & pauli æpl'æ in medio illud opere cōtineret. Moyses quoq & Hieremias: & cæteri i hūc modū multos haberēt libros: q in mediis uoluminibus suis amē frequēter interserūt. Sed & numerus uiginti duoꝝ librorꝝ hebraicorꝝ & misteriū eiusdē numeri cōmutabiť. Nā & titulus ipe hebraicus qd' interptat' uolumen hymnoꝝ apl'icæ auctoritati cōgruens non plures libros: sed unū uolumen ostēdit. Quia igiť nup cū hebræo disputās quædā p dño saluatore de psalmis testimonia ptulisti: uolens q te illudere p sermones pene singulos asserebat nō ita haberi in hebræo: ut tu de. lxx. interptibus opponebas studiosissime postulasti ut post Aqlā & symmachū & Theodotionē nouā editionē latino sermōe trāsferrē. Aiebas em te magis interptū uarietate turbari: & amorē tuū quo laberis uel trāslatione uel iudicio meo esse cōtētū. Vñ ipulsus a te cui & q̄ possum debeo & q̄ nō possum: rursum me obtrectatoꝝ latratib9 tradidi maluiq te uires potius meas q̄ uolūtatē q̄ in amicitia q̄rere. Certe cōfidēter dicā & multos huius opis testes citabo me nihil dūtaxat snīæ de hebraica ueritate mutasse. Sicubi ergo editio mea a ueteribꝰ discrepa rit interroga quēlibet hebræoꝝ: & liqdo ꝓuidebis me ab emulis frustra lacerari: q malūt cōtēnere: uideri p clara q̄ discere puersissimi hoies. Nā cum semp nouas expetāt uoluptates: & gulæ eoꝝ uicina maria nō sufficiāt cur in solo studio scripturaꝝ ueteri sapore cōtenti sum? Nec hoc dico quo p̄decessores meos mordeā aut q̄q ab his arbitrer detrahēdū quoꝝ trāslatōnē diligētissime emēdatā oli meæ linguæ hoibus dederim: sed qd' aliud sit in ecclesiis xp̄o credētiū psalmos legere: aliud iudæis singula uerba calūniātib9 rndere. Q d' opusculū meū si in græcū (ut polliceris) trāstuleris & iperitiæ meæ doctissimos quoq uiros testes facere uolueris dicā tibi illud Horatianuꝝ In siluā ne ligna feras: nisi q̄ hoc habebo solamen: si labori cōi intelligā mihi & laudē & uituperationē tecū esse cōmunē. Vale in xp̄o. Cupio te meminisse mei

¶ Beati Hiero. p̄sbyteri ad Paulā & Eustochiū de singulis psalmis q ad singla dñi saluatoris festa ptineāt & q psalmi & qñ legi debeāt. Epil LVXVII

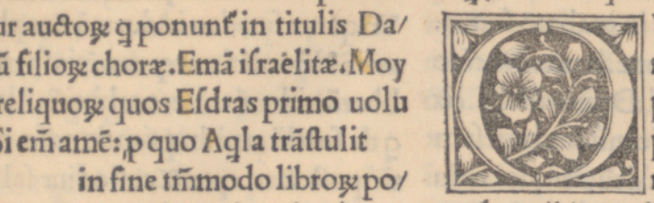

Via me dulcissimæ filiæ meæ in spemíæ dei petistis: ut uobis diuersos psalmos p ordinē sequestrarē q ubi psalli debeāt. Vos quoq ego petii p me deꝓcare dñm deū nostrū: ut donō suo mihi cōcedere dignaret' quo possim sanctā petitionē uestrā arripe uel ipo donāte cōplere: in cuius mía sperās (put dñs cōcedere dignat9 est intellectum utilitati meæ) necesse habui tā sanctæ petitioni uestræ p affectu dñi obedire. Pro quo ope si nobis gratia fuerit integre assignata de oibus quæcūq dicta sunt: ipli dño nostro oipotēti p humilitate mea orantes gratias referre q etiā asinæ loq ꝓcepit quæ ipe dñs uoluit. Licet em uniuersi psalmi q req̄situs fuerit legis diuinæ p pe modū oia habeāt tñ donāte deo & dño iesu xp̄o & spūsctō in cōfessiōe trinitatis q psalmi p prie ad singulos dies feriatos: dñi saluatoris nostri filii dei ptineāt sequestratim exposuimus. Qui ad natalē q ad sancta epiphaniā. i. ad baptismū dñicū siue apparitōis stellæ diē. Et q in qnta feria ante passionē dñi: & q i ipa passiōe dñica q in pascha resurrectōis ipsius dñi nostri redēptoris: & q in Ascēsiōe eius in cœlis: q etiā in aduētu eius: & q de iudicio futuro: & q de ciuitate æterna i qua xp̄us dñs noster sanctos suos a principio mundi usq ad finē huius sæculi sibi cōgregat secū cōregnaturos in æterno regno cœlesti sanctus dñs trinus & un9 deus æternus q etiā ad dñm deū deꝓcādū in letania: uel q a pœnitētibus psalli deheāt q etiā in natali sanctoꝝ dici debēt. Cæteros uero psalmos inuenies q quotidie legēdi sunt. Oēs tñ psalmi quotidie in toto ānō p ordinē psalli pñt scd'm cōsuetudinē eccl'iaꝝ & monasteriorū. Sane q legis cōsidera qa unus psalmus ad multos dies sanctos pertinet: & psalmi deo multipl'r iterant' p singulos dies. Nā est psalmus q ubiq psalli pōt. Alii iteꝝ sunt qui ad unius diei figurā ptinent ad pausantes uero qualis psonæ fieret: utrū religiosæ an laicæ. De psalmis q qnta feria ante passionē: aut qui in ipsa passiōe dñi dicunť: atq in natales sanctorum exinde eligendi sunt psalmi: ita etiā de cāticis p pheta rū fecimus: ut nō in diebus supradictis cōfusæ psallātur: sed q in quo die dici debeant q legis inuenies: ad maiores opas ptinet psalm9. lxxvii. Cathecuminis & electis. xxiiii. Per ieiunium. xix. xxxiiii. & lxxii. De baptismo p pascha. lxiiii. De lamentatiōe. cxxxi. Ad cōuentionem fratrū centesimustricesimusecundus. Ad

benedictionē.cxxxiii.Vt laudes ante deum fundant nonus.Vt pœniteat hō qnquagesimus . De fixa fide decimus.De monēdo cēteſimuſoctauus . Vt oculum pudicitiæ agas primus.De uigiliis in grabato ſextus. De iuſticia.xiiii.De honeſta oratione.lxxxv. De cōio ne cū oībus hoibus uel paupib9.xl.De natali dñi.cix De trinitate:ut nō timeat hō.ix.de inſidiis hæreſum iii.de monēdo ꝓximū.iiii.de ſpe in deū.xxii.de credu litate.x.de orōne in hoīe.xxx.Bñdictio ſup principes xx.de amore legis.xxvi.de tribulatōe inimicoꝝ.xxv. Vt creatura creatorē laudet.cii. de martyrio. xliiii.& l.de pſecutorib9.lxxxii.Dū ītras ad alienigenā.lxxxi Oratio ſuper agrum.lxxxiii.Oratio nocturni tpís.xc. Oratio ad altare.xxxiii.

¶ Ad marcellā de collatōe editōis Aqlæ cū hebræis ꝓpter qd opus epl̄are officiū intermiſiſſe teſtat.

Epi. LXXVIII

QVTā paruā æpl̄a ſcribere cauſæ duplicis fuit:q; & tabellari9 feſtinabat & ego alio opere detētus hoc quaſi περιεργω.i.ſupua caneo me occupare nolui.Quæris qdnā ali ud ſit ta grāde:tā neceſſariū quo æpl̄icæ cōfabulatiōis munus excluſum ſit.Iā qdē cū uoluminibus hebræoꝝ editio nē aqlæ cōfero neqd forſitā ꝓpter odiū xp̄i ſynagoga mutauerit:& ut amicæ mēti fatear:q ad noſtrā fidē p/ tineāt roborādā plura repio.Nūca ꝓphetis. Salomo ne pſalterio regnorūq; libris examuſſim recēſitis.Exo dū teneo quē illi Heleſmoth uocāt ad Leuiticū trāſi/ turus. Vides igit q; nullū officiū huic opi ꝓponēdū ē Attamē ne Currētius forte noſter fruſtra cucurrerit du as æpl̄as quas ad ſororē tuā paulā eiuſq; pignus Eu/ ſtochiū miſerā huic ſermūculo annexui:ut dū illas le geris:& in his aliqd doctrinæ pariter ac leporis inue/ neris putes tibi quoq; ſcripta eſſe quæ illis ſcripta ſūt Albinā cōmunē matrē ualere cupio de corpe loquor & ſpū ualeat nō ignorans.Eāq; ꝑte ſalutari obſecro: & duplici pietatis officio focillari q in una atq; eadē chriſtiana ſimul diligat & mater.

¶ Ad paulinū de duabus qōnibus qbus ꝓpedit9 iter ꝓtatōis officio rndere nō potuit. Epi. LXXIX.

QVoce me,puocas ad ſcribēdum terres eloquētia:& in æpl̄ari ſtilo,ppe Tul/ liū repñtas. Q d qreris me puas & ī cōptas litterulas mittere nō uenit de incuria:ſ de timore tui.Ne uerboſus ad te loquēs plura reꝑhēdēda trāſmittā: & nauigādi tpe tātæ a me ſil æpl̄æ flagitāt:ut ſi cūcta ad ſingulos uelim ſcribere occurrere nequeā.Vñ accidit ut omiſſa cōpoſitiōe uerboꝝ & ſcribētiū ſollicitudīe dictē qcqd in buccā uenerit:& amicū te tm̄ meoꝝ dictoꝝ nō iudi cē cōſiderem duas queſtiūculas tuæ litteræ ꝑferebāt. Vñ quare ſit adeo induratū cor pharaonis & apſs di/ xerit.Nō uolētis neq; currētis ſ miſerētis dei &c.quæ liberū uident tollere arbitriū.Alterā quō ſancti ſunt q de fidelibus.i.baptizatis naſcunt cū ſine dono gra tiæ poſtea acceptæ & cuſtoditæ ſalui eē nō p̄nt.Primæ in libris περιαρχον quos nup Pāmachio noſtro iuben te interp̄tatus ſum.Origenes fortiſſime rndet:quo de tētus ope:implere nō potui qd ꝓmiſerā tibi& Danie lē noſtrū rurſum cōperēdinaui.Et qdē q̄is mei amā/ tiſſimi & egregii uiri pāmachii tñ unius uolūtatē ips aliud diſtuliſſem:niſi oīs pene fraternitas de urbe ea/ dē poſtulaſſet aſſerēs multos piclitari:& puerſis do/ gmatibus acqeſcere.Vnde neceſſitate compulſus ſu; tranſferre libros:in qbus qdē mali plus q̄ boni eſt:& hāc ſeruare mēſurā:ut nec adderē qd nec demerē gra cāq; fidē latina integritate ſeruarē . Q m exēplaria ſupradicto fratre poteris mutuari:licet tibi græca ſuf ficiāt:& non debeas turbidos noſtri īgenioli riuulos quærere q de ipſis fontibus bibis.Propterea qa docto uiro loquor& tā diuinis ſcripturis q̄ ſæculi litteris eru dito:illud dignationē tuā admonitā uolo ne me pu/ tes in modū ruſtici balatronis cūcta Origenis repto/ bare quæ ſcripſit:qd in me criminat Calphurnius la/ narius& diſcipuli eius:& quaſi Dionyſiū philoſophū arguant ſubito mutaſſe ſniam ſed tm̄ praua dogmata repudiare.Scio em̄ æq̄li maledicto eos ſubiacere q bo na mala dicūt & illos q mala bona iudicāt q faciunt amarū dulce:& dulce amarū.Aut quæ eſt tāta ptina/ cia ſic laudare alicuius doctrinam ut ſequere blaſphe miā.De ſcd o,pblemate tuo Tertullianus in libris de monogamia diſſeruit:aſſerēs ſanctos dici fidelium fi lios q quaſi cādidati ſint filii & nullis idolatriæ ſordi bus polluant.Siq; cōſidera q & uaſa ſacra in taber/ naculo legerim9: & cætera quæ ad ritū cerimoniarū ptinēt cū utiq; ſancta eē nō poſſint:niſi ea quæ ſentiūt & uenerant deū.Ideoma igit ſcripturaꝝ eſt: ut inter/ dū ſanctos ꝓ mūdis & purificatis atq; expiatis noīet: ſicut & Berſabee ſanctificata ſcribit ah imūditia ſua: & ip̄m tēplū ſanctuariū noīat . Obſecro te ne tacito mentis iudicio me aut uanitatis arguas aut falſitatis. Teſtis eſt em̄ mihi conſciæ meæ de9 q ab ipo pcinctu & interp̄tationis exordio ſupradicta neceſſitas me tra xit& ſcis ipſe non bñ fieri qd occupato aio fiet.Pilleo lū textura breue charitate latiſſimū ſenili capiti cōfo/ uēdo libēter accepi& mūere& mūeris auctore lætat9.

¶Ad eūdē paulinū de ope Didymi de spūsctō: quē ipē ppter imperitiā cuiusdā q de spūsancto scripserat transtulit in latinū. Epi. LXXX

QVm in babylone uersarer: & purpuratæ meretricis essem colonus: & iure qritū uiuerē uolui aliqd garrire de spūsancto: & cœptū opusculū eiusdē urbis pōtifici dedicare. Et ecce olla illa quæ ab hieremia post baculū cernit: a facie cœpit aqlonis ardere: & pharisæorum conclamare senatus: ut nullus scriba in eis fictus: sed oēs quasi indito sibi ꝑlio doctrinaꝝ aduersum me imperitiæ cōuincēdū factio cōiurat. Illico ego uelut post liminio hierosolymā sum reuersus & post romuli casam & ludoꝝ lupcaliū diuersoriū Mariæ & spelūcam saluatoris inspexi. Itaq; mi pauline qa supradictus pōtifex Damasus q ad hoc opus me primus ipulerat: iā dormiuit in dño tā tuo q̄ uenerabiliū mihi ancillarū xpi paulæ & eustochii nūc adiutus oratu canonicum qd cātare nō potui in terra aliena hic a uobis i iudæa puocatus imurmuro āgustiorē multo locū existimās q saluatorē mūdi ꝯ q fratris genuit parricidam. Et ut auctorē titulo fatear: malo alieni opis ītrptes existere q̄ (ut qdā faciūt) iformes corniculæ alienis me coloribus adornare. Legi dudū de sanctospū cuiusdam libellos: & (iuxta comici sniam) ex græcis bonis latina uidi nō bona. Nihil ibi dialecticū nihil uirile atq; districtū qd lectores uel igratos ad assensum trahat: s totū flaccidū molle nitidū atq; formosuz quæsitis hīc inde odoribus pigmētatū. Didymus uero meo oculū habēs spōsæ de Cāticocāticoꝝ: & illa lumina quæ incadētes segetes sublimare ꝑcepit iesus ꝑcul altio ituet & antiquū nobis morē reddit: & ut uidēs uocet ꝓpheta. Certe q hūc legerit locū latinoꝝ furta cognoscet & cōtēnet riuulos cū cœpit haurire de fontibo. Impitus sermōe ē: s nō scia aplicū uirū ex ipo stilo exprimens tā sensus lumine q̄ simplicitate uerborum.

¶Epla Chromatii & Eliodori eꝑoꝝ postulātiū ex archinis Eusebii cæsariēsis martylogiū perscribi.

Epi. LXXXI

DOmino sancto fratri Hiero. Chromatius & Eliodorus eꝑi in dño salutē. Cū religiosissimus augustus theodosius mediolanēsem urbē fuisset ingressus: uniuersoq; italiæ ꝑos ad se inuitaret: & cām aliquantoꝝ eꝑoꝝ q ex arriana fœce suas aias ingnassent perqreret: cōtigit & nostrā puitatē in eodē adesse cōcilio. in quo cū dicenda dicta essent: & diffiniēda diffinita cœpit xpianissimus princeps sanctū gregoriū eꝑm cordubēsis ecclīæ in eo ꝑferre antistitē q; dñico die siue ieiunās matutīas siue non ieiunās uesptinas explicās missas eoꝝ martyrū quoꝝ natalitia essent: plurimoꝝ noia memoraret. Factū est ut oēs pariter statueremus ad tuā, scribere charitatē: ut famosissimos feriales de archinis sancti Eusebii cæsareæ palæstinæ eꝑi inqrens: martyꝝ ad nos dirigas festa: ut possimo hoc officiū p tuā īdustriā in melio perfectiusq; ad honorē dei martyꝝ exhibere.

¶Beati Hiero. respōsiua testātis Eusebiuz cæsariēsem ex annalibus īpetratis a Cōstātino augusto gesta martyrū ꝑscripsisse. Quoꝝ numerus tātus ē: ut ultra qnq; milia singulis diebus ꝑter diem kalēdas ianuarii possint ascribi. Epi. LXXXII

CHromatio & eliodoro sctis eꝑis Hieroꝓsbyter. Cōstat dñm nostrū iesuz xꝑm oī die martyruz suoꝝ triūphos excipe quorū passiōes a sctō eusebio cæsariēsi eꝑo scriptas reppimus. Nā cū Cōstātinus augustus cæsareā fuisset ingressus: & diceret ꝑmemorato antistiti: ut peteret aliqua beneficia cæsariēsi ecclīæ ꝓfutura. Legit rndisse eusebiū opibus suis ditatā ecclīam nulla petēdi bñficia necessitate cōpelli. Sibi tñ desideriū īmobile extitisse: ut qcqd i republica romanoꝝ gestū sit erga sctōs dei iudices iudicibus succedētes in uniuerso orbe romano sollicita perscrutatōe monumēta publica discutiēdo ꝑquirerēt & q martyrū: & a quo iudice in qa ꝓuincia uel ciuitate: quaue die qa passiōe ꝓseuerātiæ suæ obtinuerint palmā: de ipis archinis sublata ipsi eusebio regio iussu dirigerēt. Vñ factū est ut idoneo relator existēs: & ecclesiasticā historiā texeret: & oīm pene martyrū ꝓuincia rū iperii romanoꝝ diligēs historiographus declararet quatenoōes sacrificiū deo offerētes eoꝝ noia meminissent sciētes q; ꝑ die ipo quo sacrificiū offerunt uictores diaboli extitissent: & sub martyrii sui trophœo pollētes atq; ouātes ad regē suū pueniss̄ent xꝑm. Hac de cā singulorum mēsiū singulorūq; dierū festa conscripsimus: ut iubere dignabami perennē puitatis nostræ memoriā fore credētes cū diebus oibus p tot annoꝝ spatia sanctasanctoꝝ noia fuerūt festiue celebrata. Et qm̄ p singulos dies diuersaꝝ ꝓuinciaꝝ ac diuersarū urbiū plus q; octingētoꝝ uel nōgētoꝝ miliū martyrū noia sūt noiata: ut nullus dies sit q nō ultra qnq; miliū numerū reperiri possit ascriptus excepto die kalendarum ianuarii. Considerans inter innumerabiles turbas lectoris animū posse lacessere intra unum mensem: ne id ueniat succincte & breuiter eorum qui sunt in amplissima festiuitate in suis locis tm̄ ꝑ oibus

memoratis ꝓsecutus ea ſuꝫ: ut amputato faſtidio unꝰ de oĩbus ſufficeret libellus aſcriptus. Sane in pria pte libelli oĩꝫ apl̃oꝝ feſta cõſcripſimus: ut dies uarii non uideant̃ diuidere: quos una dignitas & apoſtolatus in cœleſti gloria facit eſſe ſublimes.

¶ Beati Hier. ꝓlogus in libruꝫ de infantia ſaluatoris ex hebræo traditũ: quẽ ab euãgeliſta matthæo ſcriptũ ſed a manichæi diſcipulo aſſerit deprauatũ: & inter canonicas ſcripturas nõ enumerandum.

DOminis ſanctis ac beatiſſimis Chromatio & Eliodoro ep̃is Hier. exiguus xp̃i ſeruꝰ in dño ſalutẽ. Qui terrã auri cõſcia fodit non ilico arripit qcqd foſſa ꝓfuderit lacerata: ſ̃ꝫ priꝰ q̃ põdus fulgidum uibrãtis iactu ferri reſplendeat ĩ reuertẽdis ſuſpirãdiſq; ceſpitibꝰ imorat̃: & ſpes nõ aliter lucris auget̃. Arduũ opus iniungit̃ cũ fuerit mihi de ueſtra beatitudine ĩperatũ. qd̃ mec ipe ſanctꝰ Matthæꝰ apl̃s & euãgeliſta uoluit ĩ apto ſcribi. Si ei hoc ſcriptũ celatũ nõ eſſet euãgelio ſuo: qd̃ edidit addidiſſet. Sed fecit hũc libellũ hebraicis litteris obſignatũ quẽ uſq; adeo nõ edidit: ut hodie manu ipſius liber ſcriptus hebraicis litteris a uiris religioſiſſimis habeat̃ q eũ a ſuis prioribus ꝓ ſucceſſus tẽpoꝝ ſuſceperũt. Hũc aũt ipſum librũ cũ nũq̃ alicui trãſferẽdũ dederint: textũ eiꝰ alit̃ atq; alit̃ narrauerũt. Sicq; factũ ẽ: ut a Manichæi diſcipulo noĩe Leuthõ: q etiã apl̃oꝝ geſta falſo ſermõe cõſcripſit: hic liber editus nõ ædificatõis ſed ſubuerſiõis materiã exhibuerit. Eteñ q talis ꝓbat̃ in ſynodo: cui merito aures eccl̃iæ nõ paterẽt. Ceſſent nũc oſculãtiũ morſus nõ iſtũ libellũ canonicis nos ſupaddim9 ſcripturis: ſed ad tegẽdũ hæreſeos fallaciã apl̃i atq; euangeliſtæ ſcripta trãſferimus: in quo operetã iubentibus ep̃is piis obtẽperamus: quo ĩpiis hæreticis obuiamus. Amor ergo xp̃i eſt cui ſatiſfacim9: credẽtes q nos ſuis orationibus adiuuẽt q ad ſaluatoris noſtri ſanctã infantiam ꝓ noſtram poterũt obedientiam peruenire.

¶ Librũ ip̃m de infantia licet in quodã exẽplari repperim q aniles quaſdã fabulas cõtinere uidebat̃: q̃ ſimpliciores fallere poſſent trãſcribi nolui: indignuꝫ putãs in tãta ſermonũ Hier. maieſtate leuia cõmiſceri qa auctoritati euãgelicæ in chana galileæ initium ſignoꝝ ſaluatoris fuiſſe teſtãti repugnare uidet̃: & ideo nõ ĩ merito a beato papa Gelaſio inter apocripha cõputatur. xv. di. ſancta romana.

¶ Hieronymi ad Paulinum de oĩbus diuinæ hiſtoriæ libris. ubi exemplis & rõnibus inſtruit eum in ſcripturis ſanctis ſine ꝓceptore & interꝓte nõ poſſe ꝓficere & ꝓ ſingulos ꝓcurrens libros ſummatim miſteria referrat ſcripturarum ſe ꝑuium ſpondẽs ac ſocium ſtudiorum ſi ſæculum dereliquerit. Epi. LXXXIII.

FRater Ambroſius tua mihi munuſcula ꝓferens detulit & ſuauiſſimas litteras: quæ a principio amicitiaꝝ fidem iam ꝓbatæ fidei & ueteris amicitiæ ꝑ ferebant. Verum eñ illa neceſſitudo eſt: & xp̃i glutino copulata: quaꝫ non utilitas rei familiaris nõ ꝓſentia tm̃ corporũ: nõ ſubdola & palpans adulatio: ſed dei timor & diuinarum ſcripturarum ſtudia conciliant. Legimus in ueteribus hiſtoriis quoſdam luſtraſſe ꝓuincias nouos adiſſe populos maria tranſiſſe: ut eos quos ex libris nouerãt coram quoq; uiderent. Sic pytagoras mẽphiticos uates ſic Plato ægyptum & Architum Tarentinũ eiq; orã italiæ: quæ quondã magna græcia dicebat̃ laborioſiſſime pagrauit: ut q Athenis magiſter erat & potens cuiuſq; doctrinã Achademiæ gymnaſia ꝓfeſſor bãt fieret pegrinus atq; diſcipulus malens aliena uerecũde diſcere q̃ ſua impudenter ingerere. Deniq; cũ litteras quaſi tot fugiens orbe ꝓſequit̃ captus a pyratis atq; uenũdatus etiã tyrãno crudeliſſimo paruꝰ ca/ptiuus uinctus & ſeruus. Tamen qa philoſophus maior emente ſe fuit. Ad Titum Liuiũ lacteo eloquẽtiæ fonte manãtẽ de ultimis hiſpaniæ Galliarũq; finibus quoſdam ueniſſe nobiles legimus. Et quos ad cognitionem ſui Roma nõ traxerat: unius hoĩs fama ꝓduxit. Habuit illa ætas inauditũ oĩbus ſæculis celebrãdumq; miraculũ ut tãtã urbem ingreſſi: aliud extra urbem ingreſſi: aliud extra urbem quærerent. Apollonius ſiue ille magnus (ut uulgus loquit̃) ſiue philoloꝑhus ut Pythagorei tradunt intrauit Perſas pertranſiuit Caucaſum albanos ſcythas maſſagetas opulẽtiſſima indiæ regna penetrauit: & ad extremum latiſſimo Phyſon amne tranſmiſſo peruenit ad Brachmanas: ut hiarcham in throno ſedentem aureo: & de Tantali fonte potantem inter paucos diſcipulos de natura de moribus ac ſideꝝ & dieꝝ curſu audiret docentẽ. in de ꝓ Elamitas babylonios chaldeos mœdos aſſyrios parthos ſyros phœnices arabes palæſtinos reuerſus Alexandriam perrexit ad æthiopiam: ut gymnoſophiſtas & famoſiſſimam ſolis menſam uideret in ſabulo. Inuenit ille uir ubiq; quod diſceret: & ſemper ꝓficiens ſemper ſe melior fieret. Scripſit ſuper hoc pleniſſime octo uoluminibus philoſtratꝰ. Quid loquar de ſæculi hominibus? cum apoſtolus Paulus uas electionis & magiſter gentium qui de conſcientia tãtũ in ſe hoſpitis loquebatur: ait. An experimẽtum quæritis: (

eius q̄ in me loquit̄ xp̄s. post Damascu3 Arabiāq; lustratam ascēderit hierosolymā ut uideret Petrū & māserit apud eū diebus. xv. Hoc em̄ misterio hebdoadis & ogdoadis futurus gentiū p̄dicator instruend9 erat Rursumq; post annos. xiiii. assumpto Barnaba & Tyto exposuerit ap̄lis euāgeliū ne forte inuacuum curreret aut cucurrisset. Habet cm̄ nescio qd latētis ερεργιας uiua uox: & in aures discipuli de auctoris ore transfusa fortius sonat. Vnde & aeschines cū rhodi exularet & legeret̄ illa Demosthenis oratio quā aduersus ea3 habuerat mirātibus cūctis atq; laudātib9 suspirās ait Quid si ipa3 audissetis bestiā sua uerba resonātē. Nec dico q; sit in me aliqd tale qd̄ uel possis a me audire uel discere: sed quo ardor tuus uel discēdi studiū etiā absq; nobis p se ꝓbari debeat ingeniū docile & sine autore laudabile est. Nō qd inuenias sz qd q̄ras consideramus. Mollis cera & ad formādū facilis etiā si artificis & palastæ cessent man9 tn̄ uirtute totū est qcqd esse pōt. Paulus ap̄s ad pedes Gamalielis legē dn̄i & ꝓphetas didicisse se gl̄iat̄ ut armatus spiritalib9 telis postea diceret cōfidēter. Arma em̄ militiæ nostræ nō carnalia sunt: sed potētia deo ad destructionē munitionū cōsilia destruētes: & oēm altitudinē extollentē se aduersus sciam dei: & captiuātes oēm intellectū ad obediēdū xp̄o: & subiugare parati cūctā inobediētiā. Ad Timotheū scribit ab infantia sacris litteris erudiū & hortat̄ ad studium lectionis & ne negligat gratiā quæ data sit ei p̄ipositionē manus p̄sbyteri. Tyto p̄cipit: ut inter cæteras uirtutes eꝑi: quem breui sermone depinxit: sciam quoq; itelligat scripturaꝝ Obtinē tēinqt eū q scd̄z doctrinā est fidelē sermonem: & ut potēs sit exhortari in doctrina sana: & cōtradicentes reuincere. Sācta qppe rusticitas solū sibi ꝓdest: & quā tū ædificat ex uitæ merito eccleśiā xp̄i tātū nocet si destruētibus nō resistat. Malachias ꝓpheta imo p malachiā iterrogauit dn̄s sacerdotes legē. Intātū sacerdotis officiū est interrogatū rn̄dere de lege. In Deuteronomio. Interroga patrē tuū & annūciabit tibi: senio-res tuos & dicent tibi. in psalmo quoq; .cxviii. Cātabiles mihi erāt iustificatōes tuæ: in loco pegrīatōis meæ Et in descriptiōe iusti uiri cū eū arbori uitæ Dauid q̄ē in paradiso cōpararet: iter cæteras uirtutes etiam hoc intulit: in lege dn̄i uolūtas eius: & in lege eius meditabit̄ die ac nocte. Daniel in fine sacratissimæ uisionis. iusti ait fulgēt sicut stellæ: & itelligētes hoc est docti q̄ sifirmamētū. Vides quātū inter se distēt iusta rustici-tas & docta iusticia. Alii stellis: alii cœlo cōparant̄: q̄q̄ iuxta hebraicā ueritatē utrūq; de eruditis possit in-telligi: ita em̄ apud eos legimus. Qui aūt docti fuerīt fulgebūt quasi splēdor firmamēti: & q ad iusticiā eruditos multos: quasi stellæ in ꝑpetuas æternitates. Cur dicit̄ paulus ap̄s uas electionis. Nēpe qa uas legis & sanctaꝝ scripturaꝝ armariū ē. Pharisæi stupēt ad doctrinā dn̄i: & mirant̄ in petro & iobāne quō legē sciāt cū litteras nō didicerīt. Quicqd em̄ aliis exercitatio & quotidiana in lege meditatio tribuere solet illis spūs sanctus suggerebat. Et erāt iuxta qd̄ scriptū ē οεωλιλα κτοι docibiles deo. xii. annos, saluator ꝑpleuerat: & in tēplo sedēs de q̄nibus legis īterrogans magis docet dū prudēter interrogat: nisi forte rusticū petrū rusticū & iohānē dicimus quoꝝ uterq; dicere poterat. Et si imperitus sermone: nō tn̄ scia. iohānes rusticus piscator indoctus. Vn̄ uox illa obsecro. In p̄cipio erat uerbū & uerbū erat apud deū & deus erat uerbuz. λογος em̄ græcæ multa significat. Nā & uerbū é: & ratio: & supputatio: & cā uniuscuiusq; rei p quā sunt singula quæ subsistūt. Quæ uniuersa recte intelligimus ī xp̄o. Hoc doct9 plato nesciuit: hoc Demosthenes eloquēs ignorauit. Perdā inqt sapiētiā sapiētiū & prudētiā prudentiū reprobabo. Vera sapiētia ꝑdet falsam sapiētiam & q̄q̄ stulticia p̄dicatōis in cruce sit: tn̄ paulus sapiētiam loquit̄ inter ꝑfectos. Sapiētiā aūt nō sæculi huius nec principū quæ destruit̄ sed loqt̄ dei sapiētiā ī mysterio absc̄ditā quā p̄destinauit añ sæcula. Dei sapiētia xp̄s est. Xp̄s em̄ dei uirtus & dei sapiētia. Hæc sapiētia ī misterio absc̄ondita est: de qua & noni psalmi titulus p̄notat̄ ꝑ occultis filii: in quo sunt oēs thesauri sapientiæ & sciētiæ dei absc̄oditi & q in misterio absc̄oditus erat p̄destinatus est ante scl̄a. Prædestinatus aūt & p̄figuratus in lege & ꝓphetis: Vnde & ꝓphetæ appellabant̄ uidētes: qa uidebāt eū quem cæteri nō uidebāt. Abrahā uidit diez eius: & lætatus est. Apiebant̄ cœli ezechieli: q populo pct̄ōri clausi erāt. Reuela inquit Dauid oculos meos: & cōsiderabo mirabilia de lege tua. Lex em̄ spūalis est: & reuelatōe opus est ut intelligat̄ ac reuelata facie dei gloriā cōtēplemur. Liberī Apocalypsi septē sigillis ostēdit̄ quē, si dederis oī sciēti litteras ut legat rn̄debit tibi. Nō possum signatus ē em̄. Quāti hodie putāt se nosse litteras: & tenēt signatū librū: nec apire pn̄t: nisi ille reserauerit q h3 clauez Dauid: qui aperit & nemo claudit: claudit & nemo aperit̄ in actibus apostolorum sanctus Eunuchus. immo uir (sic enim eum scriptura cognominat) cum legeret Esaiam interrogatur a Philippo. Putasne intelligis quæ legis? Respondit̄q; quomodo possum nisi aliquis me docuerit. Ego (ut de me loquar) in-

1.Cor.1

ps. 118.

Apoca. 5

Act. 8.

terim nec sanctior sum hoc Eunucho: nec studiosior: qui de æthyopia .id est de extremis mundi finibus uenit ad tẽplum reliqt aulam regiam: & tantus amator legis: diuinæq; scientiæ fuit. ut etiam in uehiculo sacras litteras legeret. tñ cũ librum teneret: & uerba dñi cogitatõe pcipet lingua uolueret labiis psonaret ignorabat eũ quẽ in libro nescies uenerabat. Venit philippus ostẽdit ei iesum q clausus latebat i littera. O mira doctoris uirtꝰ. Eadẽ hora credit eunuchus baptizat: & fidelis & sanctus factus ẽ. ac de discipulo magister: plus in deserto fonte ecclesiæ q̃ i aurato synagogæ tẽplo reppit. Hæc a me breuiter pstricta sunt) neq; ei æpistolaris angustia euagari lõgius patiebat) ut itelligeres te i scripturis sanctis sine præuio & monstrante semitas nõ posse ingredi. Taceo de grãmaticis rhetoribus philosophis geometris dialecticis musicis astronomis astrologis medicis quoꝝ scia mortalibus uel utilissima ẽ & i tres ptes scidit i doctrinã rõnẽ & usum Ad minores artes ueniã & q̃ nõ tã lingua q̃ manu administrant. Agricolæ cemẽtarii fabri metallorꝝ lignorũ ue cæsores. Lanarii quoq; & fullones & cæteri qui uariã suppellectilẽ & uilia opuscula fabricãt absq; doctore nõ pñt eẽ qd cupiũt. Quod medicorꝝ ẽ pmittũt me/dici tractãt fabrilia fabri. Sola scripturarꝝ ars est quã oẽs passim uẽdicãt. Scribimus i docti doctiq; poemata passiꝫ. Hãc garrula anus hãc delirus senex hanc sophista uerbosus hãc uniuersi psumũt lacerãt docẽt an teq̃ discãt. Alii adducto supcilio grãdia uerba trutinãtur: inter mulierculas de sacris litteris philosophant Alii discũt (prohpudor) a fœmis qd uiros doceant & ne paꝝ hoc sit q̃dã facilitate uerborꝝ imo audacia ediserũt aliis qd ipsi nõ itelligũt. Taceo de mei similibus q si forte ad scripturas sanctas post sclãres litteras uenerint & sermone cõposito aurẽ ppli mulserit qcqd dixerint hoc legẽ dei putãt: nec scire dignant qd pphetæ: qd apli senserint. Sꝫ ad sensum suũ icõgrua aptant testimonia q̃si grãde sit & nõ uitiosissimũ dicẽdi genus deprauare snias: & ad uolũtatẽ suã scripturã trahere repugnãtẽ q̃si nõ legerimꝰ homero cẽtonas. & Virgilio cẽtonas ac nõ sic etiã maronã sine xp̃o possumꝰ dicere xp̃ianũ qa scripserit. Iã redit & uirgo redeunt saturnia regna. Iã noua pgenies cœlo dimittit alto. Et patrẽ loquẽtẽ ad filiũ Nate meæ uires mea magna potẽtia solus. Et post uerba saluatoris in cruce. Talia pstabat memorãs fixusq; manebat. Puerilia sũt hæc: & circlatorꝝ ludo similia docere qd ignores: imo ut cũ stomacho loq̃r nec hoc qdẽ scire qd nescias uidelꝫ manifestissima est Genesis i qua de creatura mũdi de exordio generis humani de diuisiõe terræ de cõfusiõe linguarꝝ & descẽsiõe usq; ad ægyptũ gẽtis scribit hebrorũ. Patet exodus cũ decẽ plagis cũ decalogo mysticis diuinisq; pceptis. In prõptu ẽ Leuiticꝰ liber i quo singula sacrificia: immo singulæ pene syllabæ: & uestes Aarõ & totus ordo leuiticus inspirãt cœlestia sacramẽta. Numeri uero nõne totiꝰ arithmeticæ & pphetiæ balaã & q̃dragita duarꝝ p hæremũ mãsionũ mysteria cõtinẽt. Deuteronomiũ quoq; scd a lex & euãgelicæ legis pfiguratio: nõne sic ea hꝫ q̃ priora sũt: ut tñ noua sint oia de ueteribus. Hucusq; moyses hucusq; pẽtateucus qbus qnq; uerbis loq se uelle apls in ecclesia gloriat. Iob exẽplar patiẽtiæ q̃ nõ mysteria suo sermone cõplectit. Prosa incipit uersu labit pedestri sermõe finit: oẽsq; leges dialecticæ ppõne assũptõe cõfirmatione cõclusiõe determinant. Singula i eo uerba plena sunt sensibꝰ. Et (ut de cæteris sileã) resurrectõem corporũ sic pphetat: ut nullꝰ de ea manifestiꝰ uel cautius scripserit. Scio inqt q; redẽptor meus uiuit & i nouissimo die de terra resurrecturꝰ sumꝫ: & rursuꝫ circũdabor pelle mea. & in carne mea uidebo deum. Quẽ uisurꝰ sum ego ipe: & oculi mei cõspecturi sũt & nõ alꝰ. Reposita est hæc spes mea i sinu meo. Veniã ad iesum nauæ typũ dñi: nõ solũ i gestis uerũetiã in noie. Trãsit iorda/nẽ hostiũ regna subuertit: diuidit terrã uictori pplo & p singulas urbes uiculos mõtes flumina torrẽtes: atq; cõfinia ecclesiæ cœlestisq; hierlm spiritalia regna describit. In iudiciũ libro quot principes ppli tot figuræ sunt. Ruth moabitidis Esaiæ explet uaticiniũ dicẽtis. Emitte agnũ dñe dñatorẽ terræ de petra desertiad mõtẽ filiæ syõ. Samuel in heli mortuo & i occisiõe saul uterẽ legẽ abolitã mõstrat. Porro i sadoch atq; Dauid noui sacerdotii: nouiq; iperii sacramẽta testant. Malachin. i. tercius & quartꝰ regũ liber a salomone usq; ad Reyeconiã: & ab Hieroboã filio nabath usq; ad Osee: q ductus ẽ in Assyrios regnũ iuda & regnũ describit isrl. Si historiã respicias uerba simplicia sunt. Si in litteris sensum latẽtẽ iuspexeris ecclesiæ paucitas & hæretico rũ cõtra ecclesiã bella narrant. Duodecim pphetæ in unius uolumis angustias coartati multo aliud q̃ sonãt in littera pfigurãt. Osee crebro noiant ephraĩ. Sã Osee mariã ioseph israel & uxorẽ fornicariã & fornicatõis filios: & adulterã cubiculo clausam mariti multo tpe sedere uiduã & sub ueste lugubri uiri ad se reditũ pstolari. Iohel filiꝰ phatuel describit terrã duodeci tribuũ Iohel eruca bruco locusta rubigine uastante corruptam: & post euersionem prioris populi effusum spñm sanctum super seruos dei: & ancillas. i. sup. cxx. credẽtium no/

Horatiꝰ in ar. poe.

Virgi. in buc.

Genesis

mina ad effundēduꝫ iri in cœnaculo ſyō: qui. cxx. ab uno uſq; ad. xv. paulatim & p incremēta ſurgentes. xv graduum numerum efficiūt: q in pſalterio myſtice cō tinētur. Amos paſtor & ruſticus & ruborum mora di ſtringēs paucis uerbis explicari nō poteſt. Quis em̄ di gne exprimat tria aut quattuor ſcelera damaſci gaze: & tyri: & idumeæ: & filiorum amon & moab & in ſe/ ptimo octauoq; gradu iudeæ & iſrael. Hic loquitur ad uaccas pingues quæ ſunt in monte Samariæ: & ruitu/ ram domum maiorem minoremq; teſtatur. Ipſe cer/ nit fictorem locuſtæ: & ſtantem dominum ſuper mi/ rum litum adamantinum: & uncinuꝫ pomorum at/ trahentem ſupplicia peccatoribus: & famem in terrā non famem panis nec ſitim aquæ: ſed audiendi uer/ bum dei. Abdias qui interpretatur ſeruus dei: perto/ nat contra Edom ſanguineum: terrenumq; hominem Fratris quoq; iacob ſemper æmuluꝫ haſtapercutit ſpi ritali. Ionas colūba pulcherrima naufragio ſuo paſ/ ſionem domini præfigurans mundum ad pœniten/ tiam reuocat: & ſub nomine Niniue ſalutem gentib9 nunciat. Micheas Demoraſti cohæres Chriſti: uaſta/ tionem annunciat filiæ latronis: & obſidionem po/ nit contra eam: quia maxillam percuſſerit iudicis iſ/ rael. Naum conſolator urbis increpat ciuitatem ſan/ guinum: & poſt euerſionem illius loquitur. Ecce ſup montes pedes euangelizantis & annunciantis paceꝫ Abachuch luctator fortis: & rigidus ſtat ſuper cuſto/ diam ſuam: & figit gradum ſuper munitionē. ut chri/ ſtum in cruce cōtēpletur & dicat. Operuit cœlos glo ria eius: & laudis eius plena eſt terra. Splendor eius ut lux erit cornua in manibus eius: ibi abſcondita eſt fortitudo eius. Sophonias ſpeculator & archanoruꝫ domini cognitor audit clamorem a porta piſcium & iulatum a ſecunda & contritionem a collibus. Indi/ cit quoq; ululatum habitatoribus Pylæ: quia cōticuit oīs ppl̄us chanaam diſperierunt uniuerſi qui inuolu/ tierant argento. Aggeus feſtiuus & lætus: qui ſemina uit in lachrymis ut in gaudio meteret deſtructum tem plum ædificat dominumq; patrem inducit loquētem Adhuc unum modicum & ego mouebo cœlum & ter ram & mare & aridam & mouebo omnes gētes. Et ue niet deſideratus cūctis gētibus. Zacharias memor do mini ſui multiplex in pphetia ieſum ueſtibus ſordidis indutū & lapidē oculoꝝ ſeptē cādelabrūq; aureū cuꝫ totidē lucernis quot oculis duas quoq; oliuas a ſini/ ſtris lāpadis cernit & dextris: ut poſt equos uarios & ruſos & albos & diſſipatas q̄drigas ex ephraī & equū de hierl̄m pauperē regē uaticinet: & p̄dicet ſedētē ſup pullū filiū aſinæ ſubiugalis. Malachias apte & ī fine oīm pphetaꝝ de abiectōe iſrl̄ & uocatōe gētiū. Nō eſt mihi ait uolūtas in uobis dicit dn̄s exercituū & mun9 nō ſuſcipiā de manu ueſtra. Ab ortu em̄ ſolis uſq; ad occaſum magnū eſt nom̄ meū in gētibus: & in oī lo/ co ſacrificat & offert noī meo oblatio mūda. Eſaiaꝫ Hieremiā. Ezechielē. Danielē qs poſſit uel intelligere uel exponere. Quoꝝ primus nō pphetiā mihi uidetur texere: ſed euāgeliū. Scd's uirgā nuceā & ollā ſuccen/ ſam a facie aq̄lonis: & pardū ſpoliatū ſuis coloribus & q̄druplex diuerſis metris nectit alphabetū. Tercius principia & finē tātis hꝫ obſcuritatib9 ĩuoluta: ut apd' hebræos ipſe ptes cū exordio geneſeos añ annos. xxx nō legant. Quart9 uero q & extrem9 iter q̄ttuor pphe tas tēpoꝝ cōſcius & toti9 mūdi philoſtoric9 lapidē p̄/ ciſuꝫ de mōte ſine manib9 & regna oīa ſubuertētē cla ro ſermōe pnūciat. Dauid Symonides noſter pīdar9 & alcæus. Flaccus quoq; catull9 & ſeren9 xp̄m lyra p ſonat & ī decachordo pſalterio ab īferis ſuſcitat reſur gētē. Salomō pacific9 & amabilis dn̄i mores corrigit: naturā docet eccleſiā ĩūgit & xp̄m ſctārūq; nuptiaruꝫ dulce canit epithalamiū. Heſter ī eccl'a typo ppl'ꝫ libe rat de piculo & iterfecto amā q̄ iterp̄tat' iiqtas ptes cō uiuii & diē celebrē mittit ī poſteros. Paralipomenō li ber. i. iſtrumēti ueteris επιτομη, i. breuiariū tātus ac ta/ lis ē: ut abſq; illo ſi qs ſciaꝫ ſcripturaꝝ ſibi uoluerit ab gare ſeip̄m irrideat. Per ſingula qppe noīa iūctura ſq; uerboꝝ & p̄miſſæ ī regū libris tāgunt' hiſtoriæ & inūe/ rabiles explicant' euāgelii qōnes. Eſdras & neemias adiutor uidelꝫ & cōſolator a dn̄o ī unū uolumē coar/ tant' ĩſtaurāt tēplū muros extruūt ciuitatis oīſq; turba ppl'i redeūtis ī patriā & deſcriptio ſacerdotū leuitarū iſraelis, pſelitoꝝ ac p ſingulos familias muroꝝ ac tur riū opa diuiſa. Aliud ī cortice p̄ferūt alid' retinēt ī me dulla cernis me ſcripturaꝝ amore raptū exceſſiſſe mo dū æp̄læ: & tn̄ nō impleſſe qd' uolui. Audiuim9 tm̄ qd noſſe qd cupe debeam9 ut & nos quoq; poſſim9 dice/ re. Cōcupiuit aīa mea deſiderare iuſtificatōes tuas ī oī tpe. Cæteꝝ ſocraticū illd' īplet' ī nob. Hoc em̄ ſcio tm̄ qd' neſcio. Tāgā & nouū breuiter teſtm̄. Matthæ9 mar cus lucas & iohānes q̄driga dn̄i & ueꝝ cherubī qd' in/ terp̄tat' ſciæ multitudo p totū corp9 oculati ſūt ſcitil/ læ emicāt diſcurrūt fulgura pedes hn̄t rectos & ī ſubli me tēdētes terga pēnata et ubiq; uolitātia. Tenent ſe I mutuo ſibiq; pplexi ſūt et q̄ſi rota ī rotā uoluunt' et p gūt quocūq; eos flatus ſcī ſpūs pduxerit. Paulus apo ſtolus ad ſeptem eccleſias ſcribit (Octaua em̄ ad He/ bræos a plæriſq; extra numerum ponitur) Timo/

Malach.
Eſaias
Hiere.
Eze.
H
Daniel
Dauid
Symoni/ des
Prindar9
Alceus
Flaccus
Serenus
Eſdras
ps. 118.
Matthæ9
Marcus
Lucas
Ioh.

theum instruit ac Titum. Philæmonem pro fugitiuo famulo deprecat. Super quo tacere melius puto q̄ pauca scribere. Actus apostolorum nudam quidem sonare uidentur historiam: & nascentis ecclesiæ infantiaz texere: sed si nouerimus scriptorem eorum Lucaz esse medicum: cuius laus est in euāgelio: animaduertemus pariter omnia uerba illius animæ languentis esse medicinam. iacobus. petrus iohannes iudas apostoli septem æpistolas ediderunt tam mysticas q̄ succinctas & breues pariter & longas breues in uerbis: longas in sententiis: ut rarus sit qui non earum lectione concutiat. Apocalypsis iohannis tot habet sacramēta quot uerba. Parum dixi p̄ merito uoluminis. Laus omnis inferiorē: i uerbis singulis multiplices latēt intelligētiæ Oro te frater charissime iter hæc uiuere: ista meditari: nihil aliud nosse nihil quærere. Nonne tibi uidet iaz hic in terris regni cœlestis habitaculum? Nolo offendaris in scripturis sanctis simplicitate & quasi uilitate uerborum quæ uel uitio interp̄tum uel de industria sic̄ plata sunt ut rusticam contentionē facilius instruerent: & in una eadēq; sententia aliter doctus aliter audiret indoctus. Nō sum tam petulans & hebes: ut hæc me nosse pollicear: & eorum fructus capere quoz̄ radices in cœlo fixæ sunt: sed uelle fateor: sedēti me p̄fero magistrum renuens comitem spōdeo petenti dat: pulsanti aperit quærēs iuenit. Discamus in terris quoruz nobis sciētia perseueret in cœlo obuiis te manib9 excipiam: & ut inepte aliquid ac de Hermagore timiditate effundam quicquid quæsieris tecū scire conabor Habes hic amantissimū tui fratrem Eusebium: qui literarum tuaz̄ mihi gratiam duplicauit: referēs honestatem morū tuorum cōtemptum sæculi fidem amicitiæ amorem xp̄i. Nam prudētiaz & eloquii uenustatez etiam absq; illo ip̄a æpistola p̄ferebat. Festina quæso te: & hærenti in salo nauiculæ funē magis p̄cide q̄ solue. Nemo renūciaturus sæculo bene potest uendere q̄ cōtempsit ut uēderet. Quicquid in sumptus detuo tuleris p̄ lucro computa. Antiquuz dictuz est. Auaro tā deest quod habet q̄ quod nō habet. Credēti totus mūdus diuitiarum est. Infidelis etiā obolo indiget. Sicuiuamus tanq̄ nihil habentes & oīa possidētes. Victus & uestitus diuitiæ xp̄ianoz̄. Si habes in potestate rem tuam uende: si nō habes proicce. Tollenti tunicaz & pallium relinquendum est. Nisi sc̄z tu semp recraftinans: & diem de die trahens: caute & pedetētim tuas possessiūculas uēdideris nō habet xp̄s unde alat pauperes suos. Totum deo dedit qui seip̄m obtulit. Apostoli nauē tm̄ & rhetia reliq̄runt. Vidua duo æra misit ad gazophilatium & p̄fert Crœsi diuitiis. Facile contemnit omnia qui se semper cogitat esse moriturum.

Actus

Apocal.

Finis secundæ partis.

Omnes sunt quaterni primæ partis p̄ter a b s t q̄ sunt terni.

Omnes sunt quaterni secundæ partis p̄ter bb rr & yy q̄ sunt terni.

Omnes sunt quaterni tertiæ partis præter aaa bbb & 333 qui sunt terni.

INVENTARIVM TERTIAE PARTIS AEPI
STOLARVM SANCTI HIERONYMI.

¶ Præcipuarū ſniarū ac materiarū quæ in tertia parte epiſtolarū ſancti Hiero. Cōtinent cū Alphabetica obſeruatione breuis & ſuccincta annotatio.

¶ Incipientium a littera A

ABraam ſepulchrū emēs a filiis Heth qd p̄figurauerit. p.iii. Trac. viii. æpi. xxxvi. Z

Abſtinentia: qñ clara & p̄fecta eē dicat. p.iii. Tract. v. æpi. xxii. H

Abſtinētia nullū p̄fectū facit: ſed adiumētū ē cætera rū uirtutū. p.iii. Tract. v. æpi. xxii. H

Abſtinētia carniū nō ſufficit: ad libidinis flāmas extinguendū: ſed & leguminū & aliarū quæ annumerātur. p.iii. Tract. v. æpi. xxiiii. R

De abſtinētia monachorum. p.i. Tract. ix. æpiſt. xli. Cap. xii.

De abſtinētia philoſophorū antiquorū: Sacerdotum & aliorū ſanctorū: ubi ſupra. Capi. xiii. per to.

Adā nō ꝓpter fructui eſum dānatus ē: ſed ꝓpter mandati trāſgreſſionē. p.i. Tract. v. æpi. xv. D

Adā p̄ctōrib9 in figurā eſſe dz: Nā ob unius dūtaxat p̄ctī ꝓpetratōe dānat q necdū deo id diſplicere nouerat: nec aliqd nīſi de pomorū eſu p̄ceptū habebat &c. p.iii. Tract. xv. æpi. lxxxv. N

Adoleſcēs qdā monachus: nullo labore rationeq; libidinē in ſe bulliētē domare poterat: a monaſterii patre remediat. p.iii. Tract. ix. æpi. xxxix. A.

Adulatio peſſimū uſq; ad interitū malū. p.iii. Tract. v. æpi. xviii. G

Adulatorū mores & eorū natura: ad unguē declarant p.i. Tract. ix. æpi. xxxix. D

Agar & Sara duo nobis teſtamēta ſignificare declarātur. p.iii. Tract. vii. æpi. xxvii. G

Agnū ſeq quocūq; ierit q dicātur: ꝓut in Apoc. legit. p.iii. Tract. v. æpi. xv. A

Alemani ſeu Germani populi & corporū robore & faciei pulchritudine cæterū ſolent p̄cedere regionū hoīes. p.iii. Tract. ix. æpi. xlii. Cap. xviii. in prin.

Alexāder: cognomine magnus: nec inceſſu nec moribus Leonidis pedagogi ſui carere potuiſſe narrat. p.iii. Tract. ix. æpi. xli. Cap. xv. in fi.

Amicorum non eſt res ſed uoluntate conſiderare. p. iii. Tract. xii. æpi. 58. Y

Amare ſemper animā neceſſe eſt. p.3. Tract. 5. æpiſt. 16. T.

Amicitiarum reconciliatōes cum obſeruatione eiuſdem: perpulchre declarat. p.3. Trac. x. æpi. xl. uſq; ad finem illius tractatus

Amicos fictos ſanct9 Hier. deteſtat: demonſtrās qualiter in facie benedicāt: poſt tergū uero uipereo dēte lacerem. p.3. Tract. xi. æpi. liiii. R

Amorem ueterem amore nouo: quaſi clauum clauo expelli manifeſtiſſimis ꝓbat rōnibus. p.iii. Tract. ix æpi. xxxix. A

Amor nimius & ſuperfluus qs dicat. p.iii. Tracta. xv æpi. lxxxv. S

Anachoritarum monachorum genus ægypti regula pateſcit. p.iii. Tract. ix. æpi. xli. Cap. iii. prin.

Animæ beatorū: utrū aliq deſiderēt quæ obtinere nō poſſint. p.iii. Tract. xv. æpi. lxxxvi. O

Animal omne ſibi ſimile diligere: ꝓut philoſophus aſſerit etiā ad myſticū trāſſert ſenſū: & quæ illa dicātur aīalia declarat. p.iii. Tract. 12. æpi. lxiii. B

Anima qñ dicat deſerta: & quando inhabitata. p.iii. Tracta. i. æpi. iii. R

Animæ portæ quæ eſſe dicātur: per quas uitia ītroeūt p.iii. Tract. viii. æpi. xxxvi. X

Animalium brutorum exēplis: ad noſtrā inuitamur ſalutem. p.3. Tract. ix. æpi. xli. Cap. xix. me.

Animus tumens qualiter uitādus ſit. p.iii. Tracta. ix. æpi. xli. Cap. xv. in fi.

Animæ corporibus exutæ in puncto: & ictu oculi ante xp̄i tribunal p̄ſentari declarātur. p.iii. Ttact. xv. æpi. lxxxvi. Cap. ii. ante fi.

Anthonius cum q̄to labore & feruore Paulū quæſierit. p.iii. Tract. 8. æpi. xxxvii. F

Apoſtoli de uiduis: uirginibus & maritatis diſputatio perpulchra declarat: & quæ finaliter eius intentio fuerit demonſtrat. p.iii. Tract. 7. æpi. xxvi. D

Apoſtolis nemo pauperior fuit: nec quiſq; plus eis dimiſit. p.iii. Tract. 8. æpi. xxxi. C

Apoſtoli: cur manibus ſuis laborauerint: cum de euāgelio uiuere potuiſſent. par. iii. Tract. ix. æpi. xli. capi. xviii. in prin.

Inter apoſtolos ſolummodo unus carnis origine nobilis fuiſſe fertur Bartholomeus ſcilicet: & unus diuitiis inſiſtens Matthæus. par. iii. Tract. xv. æpiſto. lxxxv. I

Aquilæ oculi: cum præ ſenectute caligarint: qualiter reſtaurent. p.iii. Tract. viii. æpi. xxxii. H

Arena paleſtinæ & ægyptii litoris in lapidis modum perdureſcit: formam non perdens. p.iii. Tracta. ix. æpi. xlii. Cap. xv.

Armatura uirginum deodicatarum quæ eſſe dicatur.

par.iii.Tract.5.æpi.18.I
Athletæ cur ut plurimum breuioris sint uitæ: cæteris hoibus.p.3.Tract.9.æpi.xl.Cap.12.circa fi.
Auaritia custodes q̃ horribiles habeat.p.3.Tract.ix. æpist.xxxix.V
Ad auariciã detestãdã non sufficit aliena nõ appete/re:sed ppria contẽni necesse est:ut patet.p.3.Trac. ix.æpi.xli.Cap.5.post medium
De monacho auaro perpulchrum ponitur exemplũ p.3.Tract.9.æpi.xli.Cap.5.circa fi.
Augustinus laudes sancti Hiero. miris effert p̃coniis. p.3.Tract.15.æpi.86.per to.
Augu.de animarum in paradiso existẽtium statu scribere uolens a sancto Hiero.in uisione corripitur:At tamen de hoc eum interrogãs simul:& de trinitatis essentia edocetur.p.3.Tract.15.æpi.86.O
Augu.cogitãs qualiter sancti Hiero.laudem digne describeret ipse una cum san.Iohã.bap.in somnis apparuit: Sed quid ei allocutus fuerit:& q̃tũ ex illa p̃ceperit uisione fructum:narrat. par.iii. Tracta.15. æpi.86.T
Omne quod audientes non ædificat in periculum loquẽtis uertit.p.iii.Tracta.æpi.xli.Cap.21.in fine
Dũ ab austro uenire quid sit (prout Abacuch pphe ta ait)p.3.Tract.4.æpi.12.S

Incipientium a littera B

Baptismatis aqua corpus mundat:Verbũ uero animã lauat.p.3.Tra.1.æpi.2.G
Si baptizat incredulus non minus peccatũ est: q̃ si uere credenti baptisma negaretur.Quis autem uere credere dicatur:habetur ibidem.H
Barrabã latronẽ cur iudæi deo cœli p̃tulerint. p.iii. Tract.8.æpi.xxxvi.V
Beatum nullum dici posse ante huius uitæ finem declarat.p.3.Tract.8.æpi.22.H
Bestia in mundo nulla crudelior esse probatur monacho aut sacerdote malo.p.3.Tract.15.æpi.85.O
Bethleem miris effertur laudibus.p.3.Tract.8.æpi. xxx.in fine
Bethleem quondã a gentilibus possessa:in loco ubi saluator natus est amasius ueneris plãgebat.p.iii. Tract.9.æpi.38.N
Bigamos non ordinare cur apls p̃ceperit.p.3.Trac. iii.æpi.3.X
Bona plures faciunt:quorũ merita humana laus surrepit.p.3.Tract.15.æpi.85.F
Bonos & iustos psecutionem malorũ sustinuisse semper:ab Abel iusto uetus testamentum percurrẽs ac nouũ sancti Hier.demonstrat.p.3.Tract.12.æpist. 61.per totum
Bonos ab iniqs cruciari cur deus permittat. p.3.tracta.15.æpi.85.G

Incipientium a littera C

Caput libri(de quo psal:ait in capite libri scriptũ est de me)Geneseos esse probatur p.iii.Tract.1.æpi.1.L
De charitatis magnificentia: & uirtutes alias p̃cedere qualiter dicat.p.3.Tract.9.æpi.41. Capi.29.in prin.
Charitatẽ qsqs habuerit:filius dei dici meret.p.3.tracta.9.æpi.xli.Cap.29.in prin.
A carniũ esu:cur religiosi qq; se abstineãt.p.3.Tract 9.æpi.xli.Cap.12
Charitatem perfectã habere quis dicat.p.3.Tract. 15.æpi.85.S
Carmina poetarum quid utilitatis legentibus conferant.p.3.Tract.9.æpi.xli.Cap.15.in fine
Castitatem uxor sine uiri uolũtate nec uouere nec seruare põt:& ecõuerso.p.3.Tract.5.æpi.22.I
Castitatem monachi qualiter seruare debeant.p.iii. Tract.9.æpi.xli.Cap.4
Cæcitatem suã Didymus dolens a sancto Anthonio monet super ea re non esse dolendum:ratione; de hoc inferens.p.3.tracta.12.æpi.58.in fine
Cœlum extendi qualiter dicat (put psal.ait.ciii.par. iii.Tract.i.æpi.3.S
In cœlum peccare quid sit.p. iii. Tracta.15. æpisto. lxxxi.G
Centhaurum Anthonius uidens:cupitum ab eo iter quæsiuit.p.iii.Tract.8.æpi.83.F
Cœnobitarum ægyptii monachorum regula & statꝰ declarãtur.p.iii.Tract.ix.æpi.xli.Cap.iii.in princ.
Cerasa fructus pulcherrimus:unde originem habuerit cum interprætatione eorũdem.p.iii.Tract.x.æpisto.46.per totum
Cærei paschalis ratio difficillime declaratiõis est:nec aliqs ad perfectum id exegisse credit.p.iii.Tract.8. æpisto.xxxii.D
Cibus indigestus super oĩa libidinem generat.p.iii. Trac.5.æpi.xxiiii.R
Cibi lautiores de facile contẽni possunt:si eotum fru

dus cõsideret.p.iii.Trac.ix.æpi.xli.Ca.xii.in me.

Cibi quæ unicuiq; ætati conueniant:declarantur.p.iii Trac.ix.æpi.lxi.Ca.xii.in me.

Ciprianus quæ & quãta pro xp̃i noíe ſuſtulerit. p.iii. Trac.viii.æpi.xxxvii.D

Circũſcidere q̃ uere natura dicat:qđ iudæi tm̃ í figura faciunt.p.iii.Trac.viii.æpi.xxxvi.V

Clerici unde nomen ſortiti ſint:eorũq; interprætatio cum declaratione uitæ ac cõuerſatione eorundem p.iii Tract.iii.æpi.vii.M

Clericoꝝ tentamenta annumerantur.p.iii.Trac.iii æpi.viii.T

Clerici matronas qualiter uiſitare debeant cum expoſulariť.p.iii.Trac.iii.æpi.vii.N

Clerici alienaꝝ domorum ſeu uillarum urbiũq; nec poſſunt nec debent diſpenſatores eſſe.p.iii.Trac. ix.æpi.xli.Ca.v.in me.

Clerici qui de paterno ſe ſuſtentare poſſunt bono:ſi quid ex ælemoſynis ſuper hoc acceperint ſacrilegiũ committũt: Sed in quos id deferre debeãt.Vide ubi ſupra.

Nihil cogitatione:magis dyabolo:tentandi cauſam præbet:ſed qualiter p̃caueri poſſit: demõſtratur.p. iii.Trac.v.æpi.xviii.K

Cogitationũ ppulchra diſtinctio ponitur & in quem unaquæq; tẽdat finẽ.p.iii.Trac.v.æpi.xviii.L.

Coluber bibere cupiens uenenum deponit:ne cõcreſcat aqua ſe interficiat:ſitiẽs nudum hominẽ timet:ueſtigium perſequitur.p.iii.Trac.viii.æpi.xxxii.H.in fi.

Contemplatiua uita:ppulchre declaratur p.iii. Tra. viii.æpi.xxxv.per to.

Cõiunctiones quere eſſe dicat.p.iii.Tra.ix.æpi.xli.Ca.iiii

De contemplatione nõnulla notatu digna inſerent p.iii.Trac. ix.æpi.xli.Ca.xv.

Cõcedunt in lege plurima:ob id qđ eoꝝ abſtinẽtia clarior fiat.p.iii.Trac.v.æpi.xviii.Y.

Cõſuetudo difficultatẽ malefaciẽdi generat Et unde ipſa generet:qualiterue reſiſtẽdũ ſit ne inoleſcat.p. iii.Trac.v.æpi.xviii.X

Conſcientiam bonã habere:ad pfectionem non ſufficit: Sed aliis exemplũ bonitatis oſtendere cõuenit p.iii.Trac.vii.æpi.xxvi.H.&.æpi.xli.Ca.xx.in fi.

Conſuetudo patriæ ſp ſequẽda eſt:niſi ſit erronea.p. iii.Trac.viii.æpi.xxix. in fi.

Corripientem odire q̃ graue ſit pctm̃:ſi ſaltem amore corripiat p.iii.Trac.ix.æpi.xli.in me.

Coronã uitæ:quia non niſi qui ꝓbatus fuerit accipere poſſe:beatus Iacobus teſtatur:quis uere ꝓbatus eſſe

dicatur: uide.p.iii.Trac.xii.æpi.lxiii.A

Craſſus ſemel riſiſſe dũtaxat: in uita ſua narratur.p. iii.Tract.ix.æpi.5.N

Crates philoſophus ad philoſophandũ pergens magnum auri pondus abiecit.par.iii.Tract.ix.æpiſto. 38.L.in fi.

Criſma in neceſſitate preſbyteri conficere congrue poſſunt.p.iii.Tract.iiii.æpiſt.xi.N

Chriſtiano nil fortiꝰ:nil laborioſius:nil fœliciꝰ nihil imbecillius eſſe monſtratur.p.iii.Tract.ix.æpi. xxxix.S

Chriſtianus quis ꝓprie dici mereatur.p.iii.Trac.15. æpi.86.M

Cultũ petrinũ quale eſſe dicat:quo iudæi circuncidũtur.p.iii.Tract.8.æpi.36.V

Incipientium a littera D

Daemonuꝫ figuræ adeo horribiles eſſe declarant:ut oía potius tormenta quæ excogitare poſſent ſuſtinẽda forent:q̃ eos uniuſ oculi ictu inſpicere. p.iii.tra. 15. æpiſto.86. Capi.ii.me.

Contra ſuos:tam in generali q̃ in ſpeciali detracto/res ſancto Hierony.ſcribit.par.iii.Tract.xi. per to.

Detrahere alteri non ſolum peccatum eſt:ſed detrahenti aurem accommodare delictum grande probatur.par.iii.Tract.5.æpi.18.E

Detractoribus faciliter credere q̃ pernitioſuꝫ ſit.par. iii.Tract.5.æpiſt.xxii.D

Vnde hoc uitium adoleuerit.ibidem.E

De detractione uitanda ſimiliter & laude.p.iii.Tra. ix.æpi.xli.Capi.xx.per to.

De detractoribus quid ſcriptura ſacra ſparſim hinc/inde locis dicat:uide par.iii.Tract.ix.æpiſt.xli.Ca/pi.xx.in prin.

Detractores qui ſancti Hierony. honori inuidebant redarguuntur:ex eo q̃ omnia quæ dicebat in eorũ dicta fore inuidiam æſtimabant.par.iii. Tracta.xi. æpi.16.per totum

Diaconibus non licet ſedere cum preſbyteris: ſed cũ ſederint preſbyteri:ipſi ſtare tenentur.par.iii.Trac. iii.æpi.ix.B

Diaconorum ordo quid in ſe proprietatis habeat: eorumq; officium quale eſſe debeat.par.iii.Tract.iiii. æpi.xi.L

Dyaboli aſtutias qualiter p̃caueri poſſimus. par. iii. Tract.5.æpiſt.18.I

Dyaboli:nos in ſuis tentationibus non uinci:niſi no ſtra ex uoluntate poſſunt.par.iii.Tracta.y.æpiſto. xviii.K
Diem extremum non timere cupiens:quid agere de/ beat.p.iii.Tract.iiii.æpi.xii.T
Dignitas eccleſiaſtica non xp̃ianum facit:ſed humili tas.p.iii.Tract.8.æpi.28.T
Dilectio & charitas in quo differant.p.iii.Tracta.ix. æpiſt.xli.Cap.xxix.in prin.
Dilectio perfecta quæ eſſe dicatur:& qualiter acquiri & acquiſita cuſtodiri debeat.par.iii.Tract.xv.æpi/ ſto.85.F
In dilectione pfectio oim uirtutũ conſiſtere narrat.p. iii.Tract.xv.æpi.85.R
Diligere pximos qualiter debeamus.p.iii.Tract.15. æpi.85.S
De diuitibus ſæculi aliqua homibus proficua narran tur:cum declaratione illius euangelici dicti: Diffi/ cilius eſt camelum per foramen acus tranſire &c.p. iii.Tract.xv.æpi.85.I
Diuitiæ eoꝝ poſſeſſores in quãta demergãt pericula. p.iii.Tract.xv.æpi.85.G
De diuitibus & auaris aliqua notatu digna declaran tur.p.iii.Tract.i.æpi.i.R
Diuitibus opes nõ obſunt ſi bene utant.p.iii.Tract. 7.æpi.25.T
Diuites fieri cupientibus:unde eueniat:ut in tam ua/ rias incidant tentationes.par.iii.Tract.ix.æpiſto. xli.Cap.v.
Diuitias omnes ex iniqtate deſcendere declarantur. Ibidem
Diuitiæ ppter qd appetentur:& qd homines ad earũ amorem ſollicitet.p.iii.Tract.ix.æpiſto.xli.Capi. xii.circa finem
Diuitiæ monachoꝝ quas cõgregare debẽt annumerã tur.p.iii.Tract.ix.æpi.xli.Cap.xv.fi.
Diuites ſæculi ppulchre a ſancto Hiero.exhortãtur & ammonentur:ut a pompis eorum deſiſtãt.p.iii.tra cta.xv.æpi.85.L
De doctoribꝫ falſis atq; eoꝝ doctrinis aliqua uide.p. iii.Tract.15.æpi.85.F
De doctoribus & ſcripturaꝝ interptibꝫ de ſe qd nũq didicerunt pſumentibus.p.iii.Tract.ix.æpi.xli.Ca pi.xv.me.
Doctrinã dei quis ornare:quiſue eam confundi dica tur.p.iii.Tract.æpi.xli.Cap.xv.fi.
Documenta quæ ſanctus Hierony.in agone poſitus: ſuis reliquit diſcipulis:annumerantur.par.iii.Tra/ cta.xv.per totum
Dominicus dies an ieiunãdus ſit.p.iii.Tract.8.æpi. xxix.in fine

Incipientium a littera E

EBrietas & crapula multa mala operãtẽ dunt.p.iii.Tract.ix.æpi.xl.fi.
Eccleſias ædificare & præcioſis eas orna re gemmis: ſeu fulgentia conſtruere ex auro altaria: an maior ſit ælemoſyna q̃ id in xpi pauperes erogare.p.iii.Tracta.ix.æpiſtol.xli.Ca/ pitu.v.
Aegyptii monaſteria nullum abſq; operis labore re/ cipiunt monachum: & hoc præcipue ob ocioſitatẽ uitandam.p.iii.Tract.ix.æpi.xxxix.Z
Aelemoſyna qualiter & a quibus ſit diſtribuda.par. iii.Tract.ix.æpi.xli.Cap.v.circa me.
Aelemoſynæ ex rapinis & latrociniis factæ:utrũ ſint deo acceptabiles.p.iii.Tract.xv.æpiſt.85.fi.
Eligere cũ dei ſit ſicut & uocare.Cur plures uocauerit paucos uero elegerit.par.iii.Tracta.i.æpiſto.ii.N
Eloquium uirginis quale eſſe debeat.p.iii.Tracta.y. æpiſto.18.F
Epiſcoporum uita forma clericorum eſſe dicat.p.iii. Tract.iii.æpi.8.T
Epiſcoporum & preſbyterorum cum in primitiua ec/ cleſia unum fuerit uocabulum:cur modo epiſcop9 cæterorum præpoſitus nuncupetur.par.iii.Tracta. iii.æpiſto.ix.A
Epiſcopalem gradum tenens qualiter ſe regere:& in domo dei conuerſari debeat.par.iii.Tract.iiii.æpi ſto.xi.D
Epiſcopus qui uere eſſe dicatur.par.iii.Tract.8.æpi. xxix.T
Eremi commendatio:& ad eius imitationem exhor/ tatio.p.3.Trac.8.æpi.28.per to.
Eremi delitiæ annumerãtur.p.3.Trac.8.æpiſt.xxix. in fi.& Tract.ix.æpi.xli.Cap.ix.
Eremus a qbus primitus incoli cœpta ſit.p.iii.Trac. 8.æpi.xxxvi.C
Aetas in perſonis ſpiritalibꝫ non aſpicida eſt: Sed ui tæ cõuerſatio.p.iii.Trac.8.æpi.38.L
Euangeliſtæ:cur in noibus apoſtolorum diſcordent ut ſanctꝫ Matthæus Lebbeum:Marcus uero eundẽ Thadeum nominet:& ſic de aliis &c.p.iii.Tracta. xv.æpi.82.K.in fi.
Euchariſtia:an quotidie ſit ſumenda.p.iii.Tract.8.

æpi.29.in fi.
Euſebius ſancti Hiero.diſcipulus q̃ꝑta poſt eius obitū fecerit miracula:declarat̃.p.iii.Trac.xv.æpiſt.lxxxvi.Cap.ii.in fi.
Expoſitio æpiſtolæ pau.ad Romanos.par.iii. Trac. 15.æpi.82.per totum
Exhortatio ad mãdatorum perfectionem maior fieri non poteſt:q̃ filios dei in ſcriptura ſacra nos uocari.p.3.Tract.5.æpi.18.C
Expoſitio illius ezech.xxxiiii. Lac conſumitis & lana uos tegitis:& quod craſſum eſt interficitis &c. Quod ad falſos eccleſiæ paſtores referẽs notatu digna exponit.p.iii.Trac.4.æpi.12.T
Exempla bona plus peccatoribus proſunt q̃ eloquia ornata aut rigoroſa.p.3.Tracta.15.æpi.85.F

℄Incipientium a littera F

Amiliã qualem uidua habere debeat p.iii.Tract.v.æpi.24.R
Fatuum dei qualiter ſapientius hoĩbus eſſe dicat̃.p.iii.Trac.i.æpiſto.iiii.in fi.
Faunos Anthonius in eremo repperit.&c.p.3.Trac.8.æpi.37.F
Fœminis: nec amoris nec odii cã eſſe confidendum clariſſimis demonſtrat̃ exẽplis.p.iii.Trac.15.æpi.79.K
Fœminæ adiunctæ clericis quanta mala operentur. & q̃ peſſima res ſit non coniugatis fœminarum cõſortium.p.iii.Tract.iii.æpiſtol.8.V
Fœminarum diffinitio ponitur.par.iii.Tract.ix. æpiſto.xli.Cap.4.circa finem
Fœminæ aut matronæ a clericis ſeu monachis quando uiſitandæ ſint & quo tempore.Vbi ſupra
Fœminæ uiris ſuis q̃tuꝫ honorem ferre teneantur.p.iii.Tract.5.æpiſtol.xxii.I
Fœminarum allocutio quãta mala operetur: & præſertim cum uiris religioſis.par.iii.Tract.8.æpiſtol.xxiii.G
Fœnix auis in igne ſe cõburẽs reuiuiſcit: ſed qualiter latius uide.p.iii.Tract.8.æpi.xxxii.H
Fides:ſpes:timor:& charitas qualiter ſibiinuicem annectent̃:& qd unumquodq̃ per ſe operetur.par.iii. Tract.ix.æpiſt.xli.Cap.28. per totum
Filios dei cur nos ſacra ſcriptura tã frequenter appellet.p.iii.Tract.5.æpi.18.E
Finem in oĩbus & nunq̃ principium: conſiderandum eſſe multis declaratur exemplis. Par.iii. Tracta.ix. æpiſto.xli.Cap.xxxi.in prin.
Flendum cum flentibus: & cum ridẽtibus ridendum eſſe qualiter intelligatur.par.3.Tract.5.æpi.15.D
Fortitudo:terræ comparat̃: quãdo ſcꝫ pro uirtute accipit̃:p.3.Tract.i.æpi.3.R
Formicarum aſtutia declaratur.p.iii.Tra.8. æpiſto.xxxii.I
Foſſarioꝝ ordo ſiue tonſuriſtarum: q & primus inter eccleſiæ ordines numeratur: qualis ſit & quid i eccleſia ſancta facere teneant̃.p.iii.Tra.4.æpi.xi.G
Fratres:de qbus parabola illa euangelica mentionẽ facit:ſeniori atq; iuniori &c.cuiuſmodi typum gerãt p.iii.Trac.15.æpi.lxxxi.D
Frigida quæq; in cibum ſumere iuuenibus maxime cõuenit.p.3.trac.ix.æpiſto.xli.Capi.12.
Fulgura:unde generent̃ naturaliter cum moraliſatione eorundem.p.3.Trac.i.æpiſto.3.T
Fur ille dici probatur:qui ultra ſuam neceſſitatem diuitias poſſidet.p.3.Trac.15.æpiſt.85.P

℄Incipientium a littera G

Angens fluuius: q alꝫ Phiſon nuncupat̃ de paradiſo fluere mõſtrat̃: atq; pigmẽta uaria una cum lapidibus præcioſis deferre.p.iii.tract. ix.æpiſto.xxxix.V
Gaudendum eſſe in huius ſæculi peruerſitatibus & tribulationibus clariſſimis,pbat̃ exemplis:nam niſi p illa regnum cœlorum cuiq̃ aperitur:&c.p.iii. Tracta.12.æpiſto.63.A
Gentilis non tm̃ fide:ſed & uita a chriſtiano diſtinguitur.par.3.Trac.v.æpiſto.xxii.C
Gentilium exemplo xp̃iani iuſte doceri & ammoneri poſſunt.par.3.trac.15.æpiſto.79.K
Germaniæ ſubuerſio.p.3.trac.7.æpiſto.26.I
Gladius quem dñs per terras miſſurus ſe prædixerat patrem a filiis ſeparaturus qualis ſit.par.3. trac.8. æpiſto.xxxix.V.in fine
Gloriæ cupiditas q̃ periculoſa ſit.par.3.tract.ix. æpiſto.xli.Cap.25.in fine
Gradus ſeptem eccleſiæ declarantur:cum eorum expoſitione.par.3.tracta.4.æpiſto.xi.per totum
Grunnii mores & eloquentia declarantur.par.3.tracta.ix.æpiſto.xxxix.D

℄Incipientium a littera H

Ieronymus quanto labore diuinam didicerit ſcripturam narratur.par.iii.trac. ix.æpiſtol.xxxix.A

Hierosolymis fuisse non sufficit: sed ibidem bñ uixisse laudandum est. partis. iii. Tracta. 8. æpistol. xxx/viii. M.

Hieronymus ob sæcularium liberorum studium in spũ raptus: ante xpi tribunal constituit: maximisq; uerberibus laceratus: de cætero se ab illis abstinere promittens dimittit &c. pte. iii. Tract. ix. æpi. xli. Capi. xv. me.

Hieronymus iohanni baptistæ per oia comparat. p. iii. Tract. 15. æpi. lxxxv. B

Hiero. qualiter ab urbe Romana expulsus: ac falsitatis crimine accusatus: Constantinopolim secesserit. Vbi supra. C

Hiero. ætatis habuit nonaginta & sex annos. pte. iii. Tract. xv. æpi. 85. D

Hieronymi uerba quæ ante eius obitu suis dixit discipulis: annumerant. Vbi supra.

Corp9 sancti Hierony. intãtũ ferũt fuisse macie atenuatum: ut ossa eius per articulos potuissent numerari. Ibidem.

Hiero. Heliæ: Iohanni bap. & Samueli comparat qn/quaginta annus uinum & siceram non gustauit: Ab omni carnium & pisciu3 adeo ut uix eas nominaret abstinuit. Coctum quid non nisi in ultima ægritudine bis gustauit: Stratum non nisi terra3 aliquod habuit: non nisi radicibus & herbarum foliis semel in die pastus est: Carnem suã ter in die flagellabat: & plura alia de eius uitæ austeritate narrant. p. iii. tracta. 15. æpi. lxxxvi. per totum

Hiero. quæ ignorauit in natura nullus unq̃ hominu3 sciuit. Vbi supra. O

Hiero. anima cum quãto gaudio & solennitate: ex p̃/senti sæculo ad futura translata sit gaudia. Ibidem.

Hiero. præ aliis sanctis excellentia declaratur. Vbi supra.

¶ Miracula sancti Hierony. post mortem eius perpetrata.

Heresis quædã post fœlicem eius transitũ surrexit animas nec gaudia nec pœnas ante iudicii extremi diẽ esse accepturas q̃ miraculose extirpauit. p. iii. trac. xv. æpi. xxxvi. Cap. i.

Tres mortui uitæ reddunt: Hiero. super eos imposito sacco: declaratur. ibidem

Eusebio discipulo suo morienti q̃ miraculose astiterit ubi etiam plurima de Eusebii fœlici obitu narrant Ibidem Capi. ii.

Sabinianus hæresiarches opusculu3 peruersæ suæ doctrinæ componẽs sancto Hiero. intitulauit cui cum Siluanus resisteret: statutu3 est nisi reuelatio diuinitus fieret mentiens capitæ puniretur &c. ubi suũ gloriose Hierony. liberauit defensorem. Vbi supra. Capi. iii.

Hierony. Siluano subuenit. nam dyabolus in suam se transfigurauit formam cum quadam cõcubans mulieri &c. Capi. iiii.

Hierony. duos eum uisitare conantibus iuuenes a suspendio liberat septem eos in patibulo sustentans dies: nec ignis nec gladius eos ledere ualẽs &c. Capi. vi.

Hierony. sanctimoniali quadam in somnis apparens ut cæteras sorores de simoniæ uitio increparet iussit sed illæ eam irridentes una cum monasterio perierunt: ubi etiam plurima notatu digna tractantur. Capi. vii.

Hæreticus: cum contra sacerdotem quendam concertaret: ille uero Hieronymi dictum quodda3 allegãs ipsum & Hierony. mentiri græcus dixit & ab illa hora mutus uerbum ultra illum loqui compus nõ fuit Capi. viii.

Hierony. imaginem Arrianus quidam gladio percutiens: manum a gladio mouere nullatenus ualuit: Postremo ab hominibus lapidatus fuit: Vbi q̃ miraculose sancti Hierony. iudici se ostenderit: Vide Capi. ix.

Plura & alia annumerantur miracula sensus hominum excedentia: quæ si quis legere uoluerit. æpist. lxxxvi. requirat in qua sigillatim ponuntur.

Hilarionis genealogia & cõuersatio declarant. p. iii Tract. ix. æpist. xlii. p to.

Hilarion cum sancto Anthonio cõuersat: a quo monasticam uitam docuit. Cap. iii.

Qualiter dyaboli tentamenta a se repulerit: & cibus eius qualis fuerit. Cap. iiii.

Clamorem uarium audiuit: & hoc uidere cupiẽs sup se irruere illa cœperunt. Cap. 5.

Hilarionis cellula & habitatio q̃tum longitudinis ac latitudinis habuerit. Cap. 7.

Hilario. cibus a. xx. primo anno usq; ad. 17. fuit dimidium sextarium lentis madefactum aqua frigida & a. 17. usq; ad. xxx. herbis aggrestibus a. xxxi. autẽ usq; ad. 35. sex untias ordeacei panis & coctum modice olus absq; oleo habuit & cætera usq; ad finem uitæ declarantur. Cap. 8.

Latrones ad Hilarionem uenientes: ab eo responsu3

quale portauerint:Cap.ix.
Hilarion mulierem a sterilitatis uitio liberat: & hoc primum inter eius signa esse memoratur.Cap.x.
Hilarion tres pueros a grauissimo morbo curat.Ca.x
Mulierem cæcam curauit. Capi.xii.
Hilarion auriga quēdam a dæmone correptum curauit.Insuper & iuuenē quēdā(tātæ fortitudinis ut asinos grauitate portando uinceret(ab eodem liberauit periculo.æpi.xlii.Cap.xiii.
Hilarionem quidā a legione demonū possessus appē/hendit:atq; in sublime leuauit:quē paulopost ante sepultratum curauit.Capi.xiiii.
Hilarion quēdam a paralisi curauit.Capi.xv.
Hilarion magicas artes mirabiliter deuicit:& alios uincere fecit Italico em̄ cuidam(Circenses nutriēs equos cōtra Gasensem quēdam magū)ciphū solū modo aqua repletū:quo uir sanctus utebat illi tradens:magus ꝓstrauit & cetera.æpi.xlii.Capi.xvi
Virginē Hilarion a dæmone correptā(incātatiōe em̄ cuiusdā iuuenis amoris causa in eā ītrauerat)mirabiliter liberauit.æp.xlii.Cap.xvii
Iuuenis formosissimus quidā ab ineūte ætate a dæmone possessus. ab imperatore ad uirū sanctū mittitur cū magno excercitu:sed ille seorsum eum accipiens interrogatione facta.quo ī eū ītrarit ordine prius inæ eū restituit sanitati.æpi.xlii.Cap.xviii.
Holerū esus multū cōuenit:& maxie religiosis.ꝓ.iii. trac.v.æpi.xxiiii.Q.. & tra.ix.æpi.xli.Ca.xi.in prī.
Homo qui malam ducit uitam:raro mortē bonā cōsequit.ꝓ.iii. Trac.xv.æpi.lxxxv.S.
Hoiem q ex eo nō bñ creatū esse dicunt:q; malefacere possit:qualiter errent.Vbi etiam plura de eius plasmatione asserunt.ꝓ.iii.Trac.v.æpi.xviii.R.
Hois uocabulū:an eo corrupto(scil; a corpore segregata aīa)nō trāsmutet.ꝓ.iii.Tra.viii.æpi.xxxvi Z
Hoiem bis mori ostēdit:& bis uitæ restitui declaratur ꝓ.iii.Trac.viii.æpi. xxxvi.A
Honorare parētes pueri qualiter debeant.ꝓ.iii.Trac. ii.æpi.vi.p to.
Honoris uocabulo qd ītelligat:cū apls ait:
Honora uiduas:quæ uere uiduæ sunt:& quæ uere uiduæ dicāt ibidem declaratur.ꝓ.iii.Tract.vii.æpist. xxvi.C
Honores & pompæ sæculares q̄ transitoriæ sint declarat.ꝓ.iii.Trac.viii.æpi.xxxii.H
Honorari pauperes magis debere q̄ diuites: ꝓbatur. par.iii.Tract.15.æpi.25.H
Honor qui singulis offertur sanctis: omnibus offeri probatur. parte. iii. Tractatu.xv. Aepistola. lxxxvi.T
Humilis perfecte quis dicatur.parte.iii.Tract.5.æpisto.xviii.F
De humilitate seruāda:& humilitatis uirtute aliqua notatu digna ponunt.ꝓ.iii.tract.ix.æpi.xli.Cap. xxv.per to.
Humilitas xp̄i declarat:& qualiter eū imitari debeamus docet.ꝓ.3.Tract.9.æpi.xli.Cap.26.p totum
Humilitas quæ uera & quæ uana esse dicat ubi plura alia de humilitate tractātur.ꝓ.3.Tract.xv.æpistol. lxxxv.H

Incipientium a littera I

ID dolis seruire quis ꝓprie dicat:& ī quot species diuidat.ꝓ.iii.Tracta.8. æpistol. xxviii.R
Ieiunium interdu; hæresis fieri potest.ꝓ. iii.Tract.v.æpi.16.R
Ieiunia longa & īmoderata detestātur.p.3.Tract.v. æpi.18.H
Ieiunādum qualiter sit & de temperatis ieiuniis. ꝓ.iii Tract.9.æpi.xli.Cap.13.in prin.
Ieiuniū absq; sacco potius eligēdū est q̄ saccus absq; ieiunio:sed unum adiunctum alio perfectorum eē dicit.ꝓ.iii.Tract.ix.æpi.xli.Cap.14.in fine
Immaculatos in uia:de quibus psal.ait:q esse dicantur.ꝓ.iii.Trac.17.æpi.29.L
Imitādum qd unicuiq; sit:etiā in quocunq; statu posītus fuerit demonstratur.ꝓ.iii. Tracta.ix. æpistol. xxxviii.O.P
Infirmitates corporis deus non semper ob peccatorū culpā infert:sed etiam & ut plurimum electos castigat:cur hoc fiat latius uide. ꝓte.iii. Tracta. xii. æpist.58.X
Infernus dici pōt qcqd inter fratres separat.ꝓ.3.tra. 9.æpist.xli.Cap.xxx.p to.
Infatuatus qualiter ois homo dicatur ab scientia. ꝓ: iii.Trac.i.æpi.iiii.V
Ingenia liberaliter educata facilius uerecundia q̄ metus superat.ꝓ.iii.Trac.ix.æpi.xli.Cap.xx.me.
Iniuriā nō q patit:sed q facit miser dicit.ꝓ. iii. Trac. ix.æpi.xli.Cap.xxiii.circa prin.
Innocēs uere qs dicat:& in quo pfecta innocentiu cognoscat.ꝓ.iii.tract.5.æpi.xxii.C
Interitus unde dicat:seu uide uocabulū hoc exorsum sit.ꝓte.iii.tra.8.æpi.xxxvi.A

Inuidia nō caret q̄ ſoli deo placere cupit.p.iii.Tract.
ix.æpi.xli.Cap.xx.poſt me.

Ioānes apl̄s in æpheſi cōſtitutus iam ſenex: cū ab ho/
minibus uiſitaret nil aliud admonebat niſi ut ſe in/
uicez diligerent:ſed cur hoc fecerit declarat .p.iii.
Trac.ix.æpi.xli.Cap.xxix.me.

Iraſci & nō peccare(ſicut pſal.docet)qualiter debea/
mus.p.iii.Trac.i.æpi.iiii. p to.

Qui irridet inopem:ad iracūdiā ꝓuocat eū qui fecit
illuz(dictum Salomonis)exponit:& q huiuſmodi
inops ſit:declarat.p.iii.Trac.xii.æpi.lxiii.C

Iudicii extremi dies uenturus fore:& quæ de eo ſcri/
bunt uera eſſe ex ꝓteritis manifeſtiſſime probatur
parte.iii.Trac.ix.æpi.xli.Capi.xxiiii.

Iurare clericis omnino nō licet q̄uis ſe excuſādo xp̄m
iuraſſe dicāt:de quo uide Par.iii.Tract.i. æpiſto.ii.
in fine.

Iuſticiæ diffinitio cum particularum declaratione.p.
iii.Tract.ix.æpi.xli.Cap.28.per to.

Iuſti in cōſpectu dei eſſe q̄ dicātur.p.iii.Tract.13.æpi
ſto.lxxiiii.F

Iuſticia in deum qualiter cadat:& qua rōne ipſa iuſti
cia uera eſſe itelligat.p.iii.Tract.i.æpi.iii.S

Iuſticiæ noīe oīm uirtutum ſpecies intelligūtur.p.iii.
Tract.y.æpi.18.T

Iuſticia quantos ſaluauerit:atq; q typū eius geſtarint
p.iiii.Tract.5.æpi.18.T

In iuſticiæ cāoēs idē debemus cuiuſcūq; ſtatus fueri/
mus.p.iii.Tract.5.æpi.18.Z

Iuſticia & uirginitas:obſeruatio etiā q̄tū ad p̄cepta di
uerſa ſint declarat.p.iii.Tra.5:æpi.18.Z

Iuſticia ſcd'm theologos q̄d eſſe dicat:qualiterue dif
finiat.p.iiii.Tra.5.æpi.15.C

Iuſticiæ maximā ptem impleuit:q nulli nocuit .p.iii.
Tra.5.æpi.xxii.C

Incipientium a littera L

LAbor religioſis ut leuis fiat q̄d cogitare&
p̄ſumere debeāt.p.3.Trac.5.æpi.18.L

Laborāduz ſemper aliq̄d eſſe fortiſſimis
ꝓbat tum exemplis tum rationibus.p.iii
Tract.9.æpi.xxxix.Z

Laborare monachi tā in cōuentu q̄ eremo conſtituti
q̄d debeāt poſt eorum orationem:ibidem:& æpiſt.
xli.Cap.18.per totum

Lac qualis ſit:De quo apl̄s dicit:Quis paſcit gregem:
& de lacte eius non ſumit &c.p.iii.Tract.4.æpiſto
la.xii.T

Lais Corinthia miræ pulchritudinis cum conaret cū
Demoſthene philoſopho concubere atq; p̄cium ut
ei conſentiret poſtulaſſet nil ab eo audire meruit:
niſi q̄ non tanti ſe fore empturum pœnitere.p.iii.
Tracta.15.æpi.79.I.fi.

Lana ſe tegere q̄d ſit:Sicut in Ezechie.de falſis paſto
ribus ſe & non oues paſcentibus dicitur.p.iii.Tra.
iiii.æpi.12.X

Lectorum ordo q̄ pro tertio in eccleſia habet gradū
q̄d ꝓprietatis in ſe cōtineat.p.iii.Tra.4.æpi.11.I

De lectione diuina aliqua inſerunt.p.3.Tra.9.æpi.
xli.Cap.15

Lex naturalis ī ſe & ue.& no.te.legē comp̄hēdit.par
te.iii.Tra.15.æpi.85.P

Legēda q̄n & qualiter religioſis ſit ſancta ſcriptura
q̄ſue modus in lectione ſeruādus ſit.p.iii.Tract.9.
æpi.41.Cap.15.circa fi.

Lex quædā unicuiq; hoī a natura īſerit ut īter bonum
& malū diſcernere ſciat.p.3.Tra.5.æpi.18.T

Legē ſanctā ut cuſtodiamus a natura nobis īſertū ē
ualidiſſimis demonſtrat argumētis & exemplis.p.
3.Tra.5.æpi.18.T.V.X

Legumina panis & aqua:ad naturæ ſuſtētatiōez ſuf
ficere oſtēdit: & alii cibi nō niſi ī ſupfluū a religio
ſis ſumi.p.3.tra.9.æpi.338.P

Læticia aī ſæpe dolores corporis mitigat.p.3.tract.
9.æpi.41.Cap.22.me.

Lia & rachel ſynagogā & eccl'az nobis reꝑſentare de
clarātur.p.3.tra.7.æpi.26.G

Liberi arbitrii ptātē(bonum & malū ſcz faciēdi)cur
deus nobis tribuerit.p.3.tra.5.æpi.18.S

Liber ab uxore cur nō quærere debeat ſplicatiōem &
econuerſo:& apl̄s qualiter ibidē itelligēdus ſit.p.3
tract.8.æpi.35.R

Liberum arbitriū hoīs ꝑpulchre declarat:cū introdu/
ctione parabolæ de duobus filiis frugi & luxurioſo
par.3.tract.15.æpi.81.F

Quis ꝓprie dicatur liber eſſe.Par.3.tract.15.æpiſtol.
81.L

Libidinis tentamēta īter oīa alia uitia minus ꝓcaue/
ri poſſunt.p.3.trac.5.æpi.16.P

Libidinis ꝓpria ponuntur.Par.3.tracta.9.æpiſto:41
Capi.4:circa finem

Libidinem nihil adeo incitat ſicut īdigeſtus cib9:p
3:tracta:9.æpi.41.Cap.12

Libri ſæculārē redolētes ſapiētiam cū in manus reli/
gioſorum peruenerint quid in eis ſumere quidue

uitare debeant: declaraſ. p. iii. Tract. ix. æpiſto. xli: Capi. xv. me:

Linguã q̃liter refrenare debeamus ne peccet: & quã/ta mala nequã lingua opereſ. p. iii. Tract. v. æpiſt. xv. F.

Loquaces & ſi nõ eruditi a pplo cõi diligi eruditos ue/ro ſæpe in eoꝝ cellulis latitare: unde ꝓueniat. p. iii. Tract. ix. æpi. xli. Cap. xx. fi.

Luctari cũ dyabolo uolẽs: qualiter ſe ꝑparare: & qua/lia aſſumere arma debeat. p. iii. Tract. xv. Aepiſtola lxxv. Q.

Lugẽdi poſt eoꝝ obitũ q ſint: & qbus ſit gaudendum Par. iii. Tract. xv. æpi. lxxxv. E

Lunæ creſcẽtiæ & decreſcẽtiæ ratio poniſ: cũ diuerſa rõnũ opinione. p. iii. Tract. xv. æpi. lxxx. O

Luxuria nullis remediis melius curari poteſt q̃ fuga: qd pulcherrimis demõſtraſ rõnibus. p. iii. Trac. xv æpi. xxxv. R

Luxuriã uitare ultra naturã quodãmodo eſſe decla/raſ. p. iii. Tract. v. æpi. xv. A

Luxuria præ cæteris pctis oẽs hoies illaqueat. & ideo trophea dyaboli noiaſ. p. iii. Tra. xv. æp. lxxxv. Q.

Luxuria inter oĩa pctã ſola deũ ad iracundiã ꝓuoca/uitata ut ſe hoiem cõdidiſſe pœnitere aſſereret. p. iii Tract. xv. æpi. lxxxv. Q.

Incipientium a littera M

MAlũ uitare ad cõpletionẽ legis nõ ſufficit ſed oportet ut bonũ faciam9. p. iii. Tra/cta. v. æpi. xv. D

Mala malis reddere & cũ iurãtibus iurare (exemplo dñi q interdũ iuraſſe legiſ: & mala puer/ſis reddidiſſe) an liceat. p. iii. Tract. ix. æpiſt. xli. Ca/pi. xxi. in prin.

Mala ꝑſentia ſpẽ eſſe certã futuroꝝ bonoꝝ mõſtraſ par. iii. Tract. xii. æpi. lxi. p to.

Mãdata dei cõtẽnere q̃ pnitioſum ſit: & q ea ſperni di/cãtur. p. iii. Tract. v. æpi. xxx. B

Mãdatoꝝ duo genera eſſe declarãtur. p. iii. Tract. v. æpiſto. xxii. C

Mariã in utero cõcipere: nõ ſine myſterio: ab Eſa. pro/phetatũ eſt. p iii. Tract. i. æpi. i. I

Marcellæ uiduitas magnis ꝓferſ laudibus. p. iii. Tra/cta. vii. æpi. xxvii. per to.

Martyriũ duplex eſſe declaratur. Par. iii. Trac. xv. æpi/ſto. lxxv. B

Matutinũ tẽpus optimum ad ſtudendũ: orãdũ & cæ/tera opera bona exercenda eſſe ꝓbaſ. p. iii. Tract. v æpiſt. xviii. H

Matronæ trecẽtæ ob caſtitatis obſeruationẽ ſe neca/rũt. p. iii. Tract. vii. æpi. xxvi. E

Meditatio nocturna melior diuturna eſſe mõſtratur p. iii. Tract. ix. æpi. xl. H

Medici & ifirmi ꝓpulcher poniſ dialogus ubi hoiem a deo p flagella curari mõſtraſ: & melius eſſe ſuper/næ diſciplinæ humiliari: q̃ cũ mundo dãnari & cæ/tera ſalute humani utiliſſima tractãs. p. iii. Tra. xii. æpi. lxii. per to.

Nunqd nõ eſt medicus in Galaad: aut reſina non eſt illic (ſicut ꝓpheta teſtaſ) ꝓpulchre exponiſ: atq; qd Galaad. qdue reſina ſignificet declaraſ. p. iii. Tra/cta. xiiii. æpi. lxxvi. X

Meridies in ſcriptura ſacra quid reꝑſentet: & in qua orbis pre meridialis plaga eſſe dicatur. p. iii. Tract. iiii. æpi. xii. R

Mercatores ſæculi quãta ꝓ xp̃o facere & ſuſtinere de/beamus oſtendunt. p. iii. Tract. ix. æpi. xxxix. V

Miles xp̃i q eſſe cupit: qualiter ei militari debeat. p. iii Tract. viii. æpiſto. xxxv. per to.

Ex militia ſæculi oſtendiſ & ꝓbatur deo eſſe militan/dum. p. iii. Tract. viii. æpiſt. xxxv. O. & æpi. xli. Ca/pi. xix. me.

Mirmicoleon ab añ leo: retro formica ex duabus na/ſcitur feris: & cætera eius ꝓpria: Vide p. iii. Tracta. 8. æpi. xxxii. I

Modum etiam in bonis rebus quicquid exceſſerit: ui/tuperabile eſſe probatur. p. iii. Trac. 5. æpi. 18. H

Monachi captiui uita cum miraculi humanã excedẽs fragilitatem narratione ponitur. p. iii. Tract. ix. æpi/ſto. xliii. per to.

Monachus perfectus eſſe in patria ſua non poteſt. p. iii. Tract. 8. æpiſto. 18. S

Monachis in urbibus habitare periculoſum eſt. p. iii. Tract. 8. æpiſt. xxx. in fi.

Monachi in urbibus habitantes: & ſi maioris meriti ſint: attñ q̃ periculoſum ſit: & cito neglectum. decla/ratur. p. iii. Tract. 8. æpiſt. xxxii. F

Monachus quidam. xxx. annis ordeaceo pane & lu/tulenta aqua uixit. Par. iii. Tractatus. 8. Aepiſtola xxxvii. E

Monachus alter in ciſterna incluſus: quinq; tm̃ cari/cis omni die ſuſtentabatur: ibidem. in fine

Monachus exemplum bonum omnibus præbere cu/piens: quid facere: quidue uitare debeat: declaraſ. p. iii. Tract. ix. æpiſt. xxxix. Q.

Monachos uetus teſtamentum habuit: filios ſcilicet prophetarum. ibidem.

Monacho q̄d tutius ſit: ſolū an cū aliis cohabitare. p.iii. tract.ix.æpi.xxxix.X.& Tra.ix.æpi.xli.Cap.x

De monachis uſurariis: ementes & uēdētes & cenſuras cōparātes: aliqua ſatis pulchra dicūtur. Par.iii. Tract.ix.æpi.xxxix.

Monachorum ægyptii tria genera declarant'.par.iii. Tract.ix.æpi.xli.Capi.iii.per totum.

Monachi prima uirtus quæ eſſe dicat'.Par.iii.Tract. ix.æpi.xli.Cap.xx.circa fi.

De monachis peruerſis & auaris. Par.iii. Tract.xy. æpi.lxxxy.P.

Monogamiā iſaac & rebecca p̄figurauerunt nobis? Par.iii.Tract.vii.æpi.xxv.G.

Mōtes ſyon & ſyna i.duo nobis teſtamenta repræſentant.ibidem.

Mons umbroſus: de quo x̄ps uenire dicit'; qs ſit. Par. iii.Tract.iiii.æpi.xii.S.

Mors & uita ſicut differūt tpales: ita & æterna' differe dicunt'.p.iii.Tract.viii.æpi.xxxvi.Z.

Mors duplex: de qua in Apoca.iohā.mentionem facit' quæ eſſe dicat': & an alia mors ante hanc qua aīa a corpore ſegregat': inueniatur. par.iii.Tracta.yiii. æpi,xxxvi.A.

Mortui q lugendi ſint: & q nō. Par.iii.Tract.ix. æpi. xlii.Cap,xxii.in fi.

Mortuos nō eſſe lugēdos rationibus: exemplis & per ſuaſiōib9 ꝓbat'.par.iii. Tract. xiii.æpi,lxv.per to.

Mortui ſumus cū x̄po: & reſurreximꝰ cū eo: Sicut apoſtolus teſtat': qualiter intelligendū ſit. Par.iii.Tracta.xv.æpi.lxxx.N.

Qui p x̄po mori cōtēnit ſe x̄pianū noīare minime dz. Par.iii,tract.xy.æpi.lxxxv.M.

Mors q̄ dulcis & acceptabilis ſit iuſtis: q̄q; terribilis reprobis: Vbi ſupra.X.

Mulieris ſepties pcuſſæ; nec caput amputaſſe hiſtoria narrat'.p.iii.Tra.viii,æpi.xxiii.p to.

Mulier uiginti habēs uiros: accepit uirū uiginti duas habēs uxores: & ea mortua: qualis triūphus ortꝰ ſit p.iii.Tract.vii.æpi.xxvi.F.

Mūdana qnæq; faciliter cōtēni pñt: ſi æterna cōſiderātur.p.iii.Tract.viii,æpi.xxxii.G.in fi.

Mutabilitates humanæ uitæ annumerant'.p.iii. Tracta.viii,æpi.xxx.per to.

Naturæ bonū qd' eſſe dicat' & q̄d in nobis operet'.p. iii.Tract.v.æpi.xviii.S.

Naturaliter deus hoīez creauit. ut legē quā ipſe dedit ſtodiret: qd' multis ualidiſſimis ꝓbat' exemplis. Vbi ſupra.per to.

Nobilitas quæ eſſe dicat'; quā deus cōſideret. Par.iii Tract.v.æpi.xxii.H.

Noctis diffinitio cū eius bonitatis malicieiq; declaratiōe.Par.iii.Tract.ix,æpi.xxxix.F.

Nubere uirgines tm̄ in dño: cur apl's aſſeruerit.p.iii. Tracta.yii.æpi.xxyi.C.

Incipientium a littera O

Obedientia unde generet': & qd in nobis operet': qualiterue ſeruari debeat.p.iii. Tract.i.æpi.ii.F.

Obediētiæ initiū qd' qualeue eſſe debeat. Par.iii.Tract.v.æpi.xyiii.Y.

Obediētiæ bona cū fructu & cuſtodia eiuſdem.p.iii. Tract.ix.æpi.xli.Cap,xx.per to.

Oblationes & ælemoſinæ quæ altario fiūt: ſolis ſacerdotibus & clericis & non laycis cōuenire oſtendit': p.iii.Tract.iii.æpi.x.per to.

Opprobria patienter eſſe ſuſtinēda multis exſcripturis ꝓbat' exemplis: beatos illos referēs q multis ſeculo obtundunt' malis. Par.iii. Tract.xii.æpi.lxii per totum.

Ocioſitas: & ſi in ſæcularibus: in religioſis tm̄ magis uitanda eſt.p.iii.Tract.v.æpi.xyiii.L.

Ocioſitas quanta operet' mala.p.iii. Tract.ix.æpiſt. xxxix.Z.

Offenſum placare nolle q̄ graue ſit pctm̄.p.iii.Tracta.ix.æpi.xli.Cap.xxii.in me.

Orare ubiq; bonū eſt: nec ꝓdeſt Hieroſolymis ire oriendum: & in patria ſcelus committere &c.p.iii.Tracta.ix.æpi.xxxyiii.M.

Orare in lectulo cū aliqs ſurgere poſſit: an ꝑſit: Aut ſi magis meritoriū ſit ſomnum rūpere q̄ in oratiōe obdormire.par.Tract.ix.æpi.xl.F.

De oratiōe quædā fructuoſa tractatur.par.iii.Tract. ix.æpi.xli.Cap.xy.

Oratio diſtictionē iter ſe reqrit: ſz q̄lē: Vide ubi ſupra

Orare in angulis non conuenit: niſi ſint adeo ſecreti ut a nullis cerni poſſint.Par.iii.Tract.ix.æpiſt.xli. Cap.xxv.in prin.

Oratio aſſidua & frequens q̄ bona ſit & q̄ multa conferat' ſaluti neceſſaria.Par.iii.Tracta.xy.æpiſtola. lxxxy.V.

Ordinē ꝓceptoꝝ qualiter puertamus: & quæ ad ſalutē mādata ſunt: nos noſtris cupiditatibus & ſpurciſ/tiis applicamus. p. iii. Tract. i. æpi. ii. N

Ornamēta qbus uirgines ſe ornare debēt: annumerā/tur. p. iii. Tract. v. æpi. 18. H

Ornatus q ſint quos dñs quærat. p. 3. Tract. ix. æpiſt. xli. Cap. xxy. poſt prin.

Oſtiariorum ordo: q ſecūdus eccleſiæ gradus cenſet̄ qualis ſit: qdue eis in eorum regimine cōueniat. p. iii. Trac. 4. æpiſt. xi. H

Incipientium a littera P

Pace ꝫ ꝓſeq nō ſine rōne ſpeciali iub/mur: & nō alio aliquo uocabulo: ut plurimum inuitamur. p. iii. Tra/cta. ix. æpi. xxxix. B

Pāther: ſi ſaturatus fuerit tribus die/bus dormit: poſtea ex odoris ſuauitate aīalia ad ſe trahit &c. p. iii. Tract. 8. æpi. xxxii. I

Parabola de filio frugi & luxurioſo: ꝓpulchre exponi/tur. p. iii. Tra. xv. æpi. lxxxi. per totum

Parentibus cum in oībus obediendum ſit: ingredi re/ligionem: etiam contra eorum uolūtatem iuſte ali/quis poteſt. p. iii. Trac. ix. æpi. xli. Cap. xix. circa me/dium

Paruuli: cur illis in exemplū ꝓponātur: q cœleſtia in/gredi regna cupiūt. p. iii. Trac. xv. æpiſt. lxxxv. Q

De celebratōe paſchæ aliqua notatu digna ponunt̄. p. iii. Tract. xv. æpi. lxxx. per totum

Dies paſchæ cur ī dñica celebret̄ die: & nō etiā ī feria/tis &c. p. iii. Tract. xv. æpi. 80. M

Paſchæ uocabulū nō græcū: ut plæriq; dicunt ſed he/bræum eſſe declarat̄ cum interp̄tatione eiuſdem. p. iii. Tract. 4. æpi. 12. per totum

Paſtores eccleſiæ qualiter ſe erga ſubditos habere te/neantur. p. iii. Tract. xv. æpi. 85. F

De patientia aliqua notatu digna ponunt̄. p. iii. Tra/cta. 9. æpi. xli. Cap. xxii. per totum

Patientiæ ſoror ſpes eſſe dicit̄: & eius affines omnes res bonæ demonſtrātur. Ibidem

Patrem illum in quem perditionis filius ſe peccaſſe aſſerit: non hoiem ſed deum intelligi debere ꝓbat̄. par. iii. Tract. xv. æpi. 81. F

Paulus cū antea uocaret̄ Saulus: cur nomē illud ade/ptus ſit. p. iii. Tract. 15. æpiſt. 80. K

Paulus cur ſe ſeruum xp̄i noīet. cuꝫ alibi dicat: nō em̄ accepiſtis ſpm̄ ſeruitutis &c. p. iii. Tra. 15. æpi. 82. L

Paulus corpus ſuum caſtigās: & in ſeruitutē redigēs nō libidinis cā id feciſſe declarat̄. p. iii. Tract. 5. æpi/ſto. xxii. H

Pauli primi eremitæ uita declarat̄. par. iii. Tract. viii. æpiſto. xxxvii. per totum

Pauli uitā ſcribentes multa qdem mentiti ſunt. p. iii. Tract. 8. æpiſt. 37. in prin.

Paulus primus eremita moriē: & a leonibus ſepelitur p. iii. Tract. 8. æpiſto. xxxvii. I

Paulinus nolæ ep̄us: quo tpe claruerit cum ſuis ſcri/ptis. p. iii. Tract. 8. æpi. 38. in ꝓlo.

Paulā Hiero. miris effert laudibus: declarans: cur tā/tā cū ea habuerit familiaritatem: atq; in ſuos iuehēs detractores: eaq; quas ab eis perpeſſus eſt iniurias. p. iii. Trac. xi. æpi. 54. per totum

Paulæ ſanctimonialis uita: conuerſatio: obitus & mi/racula declarantur. p. iii. Tract. xiii. æpiſt. lxxii. per totum

Paupertas inter bona maxima annumerat̄: ſed ſi nō adiuncta fuerit humilitas nil ꝓdeſt. par. iii. Tracta. xv. æpiſt. 85. H

De pauptate nōnulla ponuntur notatu digna. p. iii. Tract. 15. æpiſt. xlix. Cap. 5. per totum

Paupertatis utilitas. Ibidem. Cap. vi.

Nullus adeo pauper eſſe monſtrat̄: qn mēdico ſubue/nire poſſit. p. iii. Tract. 15. æpi. 85. P

Peccata quæ nobis parua eē uident̄: maxima īterdū ſunt: & quibus deum placare interdū: ſiue obſequiū ei præſtare putamus: hinc eum offendimus: & econ/uerſo &c. p. iii. Tra. i. æpi. ii. L

Peccatum non perpetraſſe actu ad perfectionem mi/nime ſufficit: ſed concupitus uitari debet. p. iii. Tra/cta. 5. æpiſt. 15. G

Peccātes ſe excuſare conātes ex eo q; deus ſe ad id ido/neus creauerit: reprobantur. p. iii. Tracta. 5. æpiſto. xviii. V

Peccata capitalia: cū in ſe amaritudinē grādē habeāt & ꝓpetrātibus mœrorē generēt: cur ab eis nō abſti/neamus: & illis quæ in ſe dulcedinē hæbere uident̄ de facili careamus. p. iii. Tract. 5. æpi. 18. D

Peccata maxima uincētes: a paruis ſæpe uinci demō/ſtrantur. Ibidem

Pctōꝝ iter ſe diſcrepātia ponit̄: & qd̄ leue qd̄ue gra/ue eſſe dicat̄. p. iii. Tract. 5. æpi. 22. C

Pctā oīa extra corpus ſunt: & de facili p̄caueri p̄nt: p̄/terq; libido quæ in corpus agit. p. iii. Tracta. 5. æpi/ſto. xxiiii. Q

Pctā tot ī nobis ꝓſonaꝝ ſimilitudines generāt: quot

in theatralibus ſenis luſores.p.iii.Tract.8.æpiſt.xxx.B
Peccata emendare timore pœne potius eſt q̃ ſpe proſperoꝝ diuinæ ſubiacere ſententiæ.p.iii.Tracta.ix æpi.xli.Cap.xx.in me.
Nihil deum adeo offendit ſicut pc̃oꝝ temeraria defenſio:ac poſt eius perpetrationem erecta ceruix.p.iii.Tract.ix.æpi.xli.Cap.xxxi.poſt prin.
Pc̃m̃ nullũ eſſe adeo grãde qn poſſit remederi:ſi tpe oportuno ſubueniat̃:nec ulli pc̃oꝝ eſſe deſperadũ q̃uis magnũ cõmiſerit pc̃m̃:declarat̃.p.iii.Tracta.14.æpi.76.per totum
Qui ſe dicit ex dyabolica pſuaſione peccare mẽdax eẽ conuincit̃.p.iii.Tract.15.æpi.85.N
Pc̃oribus in pc̃is iacentibus qualiter ſubueniendum ſit:ab mundi exordio incipiens per utriuſq; teſtamẽti ſeriem pcurrẽs:exemplis manifeſtiſſimis declaratur.p.iii.Tract.14.æpi.76.Y
Peccare uir in centuplum plus muliere demõſtratur:ſi eã ad fornicandum incitauerit.p.iii.Trac.xy.æpiſto.85.R
Pœnaruꝫ nulla eſt diuerſitas inferni & purgatorii:niſi q; illæ ꝑpetuæ:iſtæ uero trãſitoriæ.p.iii.Tract.xy æpiſt.86.Cap.ii.me.
Pœna paganorum multo minor dicit̃ eſſe q̃ malorũ xp̃ianorum.p.iii.Trac.xv.æpi.85.E
Pœnitentiæ arma ſaccus & ieiunia eſſe dicuntur.par.iii.Trac.ix.æpi.xli.Cap.14.me.
Ad penitẽtiam uaria hortamenta:& de eius bono ſalubria ponunt̃ documenta.p.iii.Trac.xiii.æpiſto.lxxiii.per totum
Pœnitentiã in mortis articulo agere:q̃ difficile ſit:& q̃ pauci ſuorum ueniaꝫ mereant̃ pc̃oꝝ.p.iii.Trac.15.æpiſt.85.L
Pellicani cum eoruꝫ pueros a ſerpentibus occiſos inueniunt:qualiter eos reuiuiſcant.p.iii.Tract.8.æpiſto.xxxii.H
Phariſæi qualiter mãdata dei puertãt:& aliter q̃ a domino p̃cepta ſint:doceant.p.iii.Tracta.7.æpiſto.xxvi.D
Pergamenũ unde nomẽ ſumpſerit:& ubi primitꝰ inuentũ ſit.p.iii.Trac.9.æpi.l.M
Perdicum natura declaratur.p.iii.Tracta.8.æpiſto.xxxii.I
Pietas mentis præ cæteris bonis deo nos approximat p.iii.Tract.5.æpiſt.18.E
Pylatus cũ iudex eſſet:qualiter ignoraſſe phibeat̃ qd ueritas eſſet:& cur non a dño audire meruerit.p.iii.Tract.8.æpi.xxxvi.V
Podagra unde generet̃.par.iii.Tract.ix.æpi.xli.Capi.xii.in fine
Pudicitia nullo munimento melius muniri põt q̃ ieiunio.p.iii.Tract.5.æpiſt.16.Q
Purgatorii tormenta non oĩbus æqualia eſſe declarãtur.p.iii.tract.15.æpi.86.Cap.ii.poſt medium
Præcepta pulcherrima uiris religioſis:ſiue ſanctã uitã ducere cupientibus:dantur.p.iii.Tracta.ix.æpiſto.xxxix.Y.Z
Præcepta niſi qs oĩa ſeruauerit:regnũ cœlorũ ꝓmereri non põt.p.iii.Trac.5.æpi.15.B
Qui aliis p̃dicat & non ea quæ p̃dicat facit:reddet de illis rationẽ.p.iii.trac.15.æpi.85.F.in fine
Prædicatores q ſcꝫ publice in eccleſiis declamare ſolent:qualiter ſe regere debeant.Itẽ & de puerſis aliquа dicunt̃.p.iii.Tract.ix.æpi.xli.Cap.7.in fi.
Prælaturã aliquã habere q̃ graue ſit atq; periculoſum qualiterue in ſuo unuſq;ſq; ſe regere debeat ſtatu declarat̃.p.iii.trac.4.æpi.xii.S
Preſbyteri in qbus monachos p̃cellant.p.iii.tract.8.æpiſto.28.S
Preſbyteri q monachis detrahũt:ſeipſos derident.p.iii.trac.ix æpiſto.xli.Cap.xx.ante fi.
Preſbyteris ſeu religioſis inter ſæculares:ſeu in urbibus habitãtibus regula uiuendi:ſatis pulchra & ſaluti ꝓficua dat̃.p.iii.trac.ix.æpi.38.P
Prophetare qualiter pau.ex parte:& ex parte cognoſcere dicat̃.p.iii.tract.i.æpiſto.5.
Prophetia qd ſit:& cur ꝓphetæ futura quaſi p̃ſentia dixerint.p.i.trac.i.æpiſto.i.V.X
Pſalmoruꝫ recitatio ac uocis emiſſio nil ꝓdeſt:niſi ex hilari & deuoto corde ꝓcedat:Atq; melius eẽ ſeptẽ pſalmoꝝ decantatio cũ cordis ſinceritate:q̃ totius pſalterii recitatio cum anxietate.p.iii.trac.ix.æpiſt.xli.Cap.15.circa finem
Pueri qualiter inſtrui & nutriri debeant.p.iii.tract.iii.æpiſto.5.A
Pueroꝝ tam bene q̃ malefacta:donec ad annos pfectos uenerint in parentes cadunt.par.iii.tracta.ii.æpiſto.5.D
Pueri qualiter nutriẽdi ſint:quos diuino cultui parentes dare deſiderãt.p.iii.trac.15.æpi.77.A

Incipientium a littera R

Rector ſeu p̃ſidẽs monachoꝝ:qualiter ſe erga ſubditos habere debeat.p.iii.trac.ix.æpiſt.xli.Cap.7.per totum
Rechab filii eremiticã uitã p̃figuraſſe ma

nifestissimis ꝓbat' rõnib9.p.iii.Tra.9.æpisto.38.P
Redẽptio generis humani eadẽ hora qua & mors re promissa est.p.iii.Tra.iii.æpi.i.G.H
Regula sanctimonialiũ a beato hiero.composita de scribitur.p.iii.Trac.5.per totum
Regula monachoꝝ sancti hiero.declarat' : q̃ a quo / dã lupo noie ĩ lucẽ redacta:a Martino qnto est con firmata.p.iii.Trac.ix.æpi.xli.per totum
Religiosis in urbibus morari non cõuenire pulchris ostendit':tum rationibus:tum exemplis.p.iii.Tra/ cta.ix.æpisto.38.O
De religiosis nomen solũ mutãtes &c.aliqua notatu digna ponunt'.p.3.Trac.ix.æpi.39.B.C
Religiosi qualiter cũ mulieribus loq debeãt:atq; cõ/ uersari.p.iii.Tract.ix.æpi.xli.Cap.4.in prin.
De religionis laude & iuitatõe ad eãdẽ.p.iii.Tracta. ix.æpi.xli.Cap.xix.per totum
Religio illa uana esse dicitur:quæ mia caret.p.iii.tra cta.xv.æpisto.85.O
Religiosis ad sæcularium conuiuia ire minime cõue/ nire ostenditur:qa aut crimen aut scãdalum eos in currere declaratur.p.iii.Tract.8.æpisto.32.G
Remeboth genus monachorum:quorum uitam san/ cti hiero.detestat'.p.iii.Trac.ix.æpi.xli.Ca.3.ĩ prĩ.
De resurrectione mortuorum tractatur.p.iii. Trac.i. æpisto.1.M
Resurrectiõis dñi dies cur non sicut natalis & alioꝝ solẽnitatum transmutet':sed semper in dñica cele/ bret'.p.iii.Tract.15.æpisto.80.per totum
Resurrectio dñi triduana qualiter esse dicatur . p.iii. Trac.15.æpisto.80.N
Risus duplex demonstrat'.unus in crimine.alter ue/ ro sine crimine.De primo illud dictũ asseritur: Vhe uobis qui ridetis:qa plorabitis &c . De altero uero narrat':Vir autem sapiens tacitus ridebit.p.iii.Tra cta.12.æpisto.63.C
Rogari deus appetit:& q̃to plus rogatur: tanto ma/ gis tribuit : sed qualiter rogari debeat: declaratur. p.iii.Trac.i.æpisto.i.D

¶ Incipientium a littera S

Sacerdotũ seu p̃sbyterorum ordo q̃/ lis sit:de eorumq; dignitate & offi cio tractat':& qd ꝑprie eis conue/ niat in ecclesia declarat'.p.iii.tra/ cta.4.æpisto.xi.M
Sacerdotibus licet mũdus ferueat un diq;:tamẽ rarissimi inueri posse sacerdotes:nisi solo uocabulo demonstratur.p.iii.Trac.15.æpi.85.O
Sacẽrdotibus conuenit ob id in urbibus habitare: & inter sæculares:ut bonum eis exemplũ p̃ferant &c. p.iii.Tract.ix.æpisto.38.O
Sacerdotes ꝑ omnibus a quibus ælemosynã recipiũt: orare tenent'.p.iii.Trac.9.æpi.xli.Cap.15.cir.me.
Sacramentoꝝ ordo qualis sit:cum uniuscuiusq; expo sitiõe.p.iii.Trac.4.æpi.xi.Q
Sacramenta quæ in se dies paschæ continet: declarã tur.p.iii.Tract.15.æpi.80.O
Saluator cur discipulis ꝓhibuerit ne cuiq; dicerẽt : qa ipse esset xp̃s:cum tñ oĩbus manifestari in mũdũ ue/ nerit.p.iii.Trac.ix.æpi.xli.Cap.26.in prin.
Sanctitas de deo qualiter prædicetur &c. p.iii. Trac. i.æpisto.iii.S
Sanctoꝝ locoꝝ uisitatio padisi portã non aperit nisi & in patria bene uiuat'.p.iii.Trac.9.æpi.38.M
Sapientia quæ prima & perfecta esse dicatur.p.iii.tra cta.19.æpi.xli.Cap.xv.in fine
Sapientia de deo quando & qualiter prædicetur.par te.iii.Trac.i.æpisto.iii.S
Sapientem nunq̃ solum esse declaratur.par.iii. Tra/ cta.ix.æpisto.xli.in fine
Satyros quos uetustas pro diis coluit sanctus Antho/ nius in eremo reperit:& eorum ab eis fidem scisci tus est:par.iii.Trac.8.æpisto.xxxvii.F
Scriptura sacra quædam præcipit:alia prohibet:non nulla concedit : aliqua suadet : quæ singula latius declarantur:par.iii.Trac.v.æpisto.18.Y
Scriptura diuina qualiter legenda sit qui eam perfe/ cte studere cupit.par.iii.Trac.5.æpisto.xviii.H
Scripturam sacram frequenter legere ad quid prosit: par.iii.Tract.5.æpisto.18.L
Scriptura sacra audientibus utilis esse quando dica / tur.par.iii.Trac.ix.æpisto.xli.Cap.7.per totum
Scriptura quando legenti prodesse dicatur. parte.iii. Trac.ix.æpisto.xli.Cap.xiii.in me.
Scripturam quis:qualiter & quomodo exponere de/ beat:ubi supra.
Sæculares uiri non sumendi sunt in ministerium ec/ clesiæ.par.iii.tracta.iiii.æpisto.xi.P
Sæculum contemni faciliter potest:si eremi bona cõ derentur.par.iii.trac.8.æpisto.xxxii.per totum
Semen qualiter mulier habere intelligatur.Ex eo qd' in Genesis scribitur: Ponã inimicitias inter semen tuum & semen mulieris &c.cum proprium sit uiro/ rum habere semen.par.iii.tract.i.æpisto.i.G
Senes cur ut plurimum sapientiores inueniantur q̃ iu uenes.par.iii.tract.iii.æpisto.xvii.K

Sensus hoim quasi equi sine ratione currentes esse dicuntur.p.iii.Tract.ix.æpist.xli.Cap.xii.circa finē.
Septenarius numerus perfectionem quēdam designare in diuinis demonstrat'.p.iii.Trac.15.æpi.80.O
Sepulchrum quod Abraam ab alienigenis emit quid præmonstrauerit:cum ipsius uocabuli interpretatione.p.iii.Trac.8.æpisto.xxxvi.Z
Sepulturæ dñi locus temporibus adriani a gentibus possessus:& ob delectionē nominis xp̄i ueneris statua erigebat' &c.p.iii.Trac.ix.æpi.38.N
Serpens si calamo seu uirga pcutit' statim morit':sed si repcutit':fortior fit.p.iii.Trac.8.æpi.32.H. in fi.
Serpens brumali tempore infirmior est:ita ut a soricibus uincitur &c.Vbi supra.
Seruus oim xp̄s esse,pbat'.p.iii.trac.i.æpisto.i.D
Seruus xp̄i qs dicat' pfectus.p.iii.trac.i.æpi.xli.Ca.5
Simplicitas & innocentia deo super omnia placēt:& ideo spūssanctus in columbæ speciæ apparuit.p.iii.Trac.ix.æpisto.xli.Cap.xxv.post me.
Syon cœlestis & mundialis quæ esse dicatur. par.iii.Trac.i.æpisto.i.D
Societas mala super omnia hominibus nocere probatur.p.iii.trac.xv.æpisto.85.T
Sodales:unde nomē sortiti sint.p.iii.trac.4.æpisto.12.R
Solatia quædam eremi insunt:quæ annumerantur.par.iii.Trac.v.æpisto.16.N
Solitudo siue eremus aliqua monachis inhabitantibus pericula ingerit quæ nisi præcaueantur pericula illis esse demonstrant'.p.iii.Tracta.ix.æpisto.xxxix.Y
Species tres esse demonstrant':quibus cœlorū regna acquiri potest.p.iii.Trac.5.æpist.15.F
Spūs tres quos Dauid postulat q esse dicant'.s.principalē:rectū:& sanctū.p.iii.trac.i.æpisto.iii.R
Virginem sanctam esse spū:qualiter intelligatur.parte.iii.Trac.5.æpi.15.F
Spūsanctum dñs sæpe peccatoribus mittit ut conuertant':sed ipsi renuentes nolūt eū suscipe:qd' clarissime declarat'.p.iii.Trac.xii.æpi.lx.C
Spūssanctus cur in uolatilibꝫ tm̄ in columbæ speciæ.in quadrupedibus uero in oue appareat.p.iii.Tracta.ix.æpist.xli.Cap.25.post me.
Sponsa cur ab sponso requirat:ubi in meridie pascat gregem suum.p.iii.Trac.4.æpi.xii.V
Stellam a stella differre non sine mysterio Apostolꝫ dicebat:exemplum sumere suorum dictorum intendens.par.iii.Trac.i.æpisto.ii.N

Stolæ albæ quibus martyres uestiuntur:quid significent.par.iii.Trac.i.æpisto.i.A
Stoicorum proprium de peccatis discernere quod sit par.iii.Trac.5.æpisto.xxii.C
Studere cupiens quem in studendo modū tenere debeat.par.iii.Trac.v.æpisto.18.H
Subdyaconorum ordo qualis esse debeat: & quid pprietatis in se contineat.p.iii.Trac.4.æpi.xi.K
Sunamitis quibus amplexibus Dauid calescebat quæ esse dicat':& cur tm̄ ab ea & non ab aliis uxoribus & cōcubinis calefieri potuerit.p.iii.trac.iii.æpist.7.K
De supbiæ uitio aliqua ponuntur.par.iii.Tracta.15.æpisto.85.H.I.K.

¶Incipientium a littera T

Temperantia in cunctis etiam uirtutibꝫ requirit' ut ne aliqd nimis & sic in supflua fiat.p.iii.trac.15.æpist.85.S
Templum xp̄i anima credentis esse dicit' par.iii.trac.ix.æpisto.38.P
Tentamētū monachoꝝ primū:fœminaꝝ frequés accessus esse phibet'.par.iii.trac.xli.Cap.4 circa finē
Tēptari in hoc sæculo ab hoibus peruersis:q̄ salubre & pficuū sit.p.iii.trac.xii.æpi.lxiiii.per totum
Testudinis marinæ magnitudo cum eius naturæ declaratione ponit'.p.iii.trac.8.æpisto.xxxii.I
Timere q̄ bonum & salubre sit:& inter præcepta maximum declaratur.par.iii.trac.xv.æpi.85.E
Timendus eo amplius ē deus:quo diutius punire desistit.par.iii.trac.15.æpi.85.G
De timore ultimi iudicii aliqua ponunt'.par.iii.tracix.æpi.xli.Cap.24.per totum
De timore duplici:uno appetendo:alio fugiendo.Ibidem.
Tonitruus unde generetur,cum moralizatione eiusdem.par.iii.trac.i.æpist.iii.T
Tribulationes & opprobria qualiter a nobis sint perferenda.par.iii.trac.ix.æpist.xli.Cap.xxiii.per totū

¶Incipientium a littera V

Vendere omnia & dare pauperibus q̄ ratione dñs p̄ceperit.par.iii.tract.ix.æpist.xli.Cap.5.in prin.
Vendere oía simul & sic pauperibus dare:an melius sit q̄ paulatim ōa uēdere:& sic ægenis subuenire.par.iii.tract.ix.æpisto.xli.Cap.xix.prin.
Veniā suoꝝ ppauci cōseq̄ ualēt pctōꝝ:q̄ usq; ad finē uitæ pniam,ptrahūt.p.iii.trac.xv.æpi.85.L
Venter plenus q̄ faciliter de ieiunio disputet demon

ſtratur.p.iii.trac.ix.æpi.38.M
Verbū quod ocioſum eſſe dicat'.p.iii.trac. ix. æpiſto. xli.Cap.xxi.in fine
Veſtimenta illa qbus martyres illi in Apoc.ueſtiri dicunt' q̄lia ſint & qd ſignificēt.p.iii.tract.i.æpiſt.i.A
Veſtimenta qbus cōtēti eſſe ab ap'lo p̄cipimur:qualia eſſe dicant'.p.iii.trac.ix.æpi.xli.Cap.5. poſt me.
Veſtimenta monachorum quæ & qualia eſſe debeant p.iii.trac.ix.æpi.xli.Cap.17.per totum
Viam anguſtam uiam latam qui ambulare dicantur p.iii.tract.5.æpiſto.xxii.D
Viduæ qualiter ſe & ſuas domus regere debeāt.p.iii. trac.5.æpiſto.22.per totum:& æpi.24.O.P.Q
Viduarū ut iterū nubāt excuſatio:eaq; potius criminū cōfeſſio eſſe declarat'.p.iii.Trac.7.æpi.24.S
Viduis iunioribus:cur apoſtolus nubere perſuaſerit. p.iii.Trac.7.æpiſto.26.C
Viduæ diuites cur maritos pauperes tam frequenter eligant.par.iii.Trac.7.æpiſto.27.M
Vigilare ad quid proſit:& q̄ ſalubre ſit uigilādo ora/re &c.par.iii.Trac.ix.æpiſto.xl.per totum.& æpiſt. xli.Cap.xvi.in prin.
Vigilantes plura meruiſſe:audire:uidere & conſeq q̄ dormientes:manifeſtiſſimis utriuſq; teſtamenti probatur rationibus.Ibidem
Vindicare ſanguinem ſuū qualiter martyres in Apoca.expoſtulent: & cur eorum qui in terris habitaut & non potius illorum qui eis tormenta inflixerūt. p.iii.Tract.i.æpi.i.Z
Vindicari nos qualiter aut quō debeamus:& an ſemper nobis liceat.p.iii.Tract.5.æpi.xxii.Q
Vinū & aſpectus mulierū iunenib9 maxime nocere dicunt':ſed qd illoq; pl9 noceat:declarat'.p.iii.tracta.xv.æpiſt.85.R
Vinum q̄tum incomodi religioſis conferat.p.iii.tra/cta.5.æpiſt.xvi.P
Vinū luxuriā gñare multis p̄bat' exēplis:& p̄cipuæ in iuuenibus.p.iii.Tra.5.æpi.22.Q
Violentia quæ ſit:q̄ regnū cœlorum pati dicitur.p. iii.Trac.viii.æpiſto.35.Q
Viperæ pos cogitū facere ſolēt:& cū fœmina ſemen excipit ſiſ & caput maris abſcidit:ſ3 & ip̄a anteq̄ pariat morit':ut patet par.iii.Tract.8.æpiſt.32.I
Virga tua & baculus tuus ip̄a me conſolata ſunt;put pſal.ait:ppulchre exponit'.p.iii.tra.i.æpi.i.L.i fi.
Virtutes tres:fortitudo ſc3 ſapientia & prudentia declarant'.p.iii,Trac.i.æpi.iii.p totū
Virginitas præ cæteris bonis aliquid ſpecialius habere,p̄bat'.par.iii.Trac.5.æpiſt.15.A
Virginitas ſola non ſufficit ad,p̄merendum uitā æternam.par.iii.Trac.5.æpi.xv.B
Virginitas ex eo maius bonum eſſe ,p̄bat' :ex quo extra dei p̄cepta cuſtoditur.Vbi ſupra
Virginem eſſe ſanctam corpore & ſpū: Sicut apoſtolus refert quid ſit.par.iii.Trac.5.æpiſt.15.E.F
Virginis cura prima:primumq; eius ſtudium quæ eſſe debeant.par.iii.Tract.5.æpiſt.18.Y
Virginum corruptores redarguuntur:& quātum malum ſit:atq; qualis ſuper hoc pœnitentia agenda ſit.par.iii.Trac.xiii.æpiſto.74.per totum
Virgo cupiens ſancta eſſe corpore & ſpū quid agere debeat:& quid ſit uirginem corpore:quid ſpiritu eē par.iii.Trac.5.æpiſto.18.A
Vita uera quæ eſſe dicatur.par.iii.Trac.i.æpiſto.i. D
Vita corporis:& uita aīæ abinuicē diſtinguunt': cum uniuſcuiuſq; declaratione.p.iii.Trac.i.æpiſto. i. E
Vitia & uirtutes q̄is omnino ſint diuerſa:tñ interdū ſibiinuicem ita cōglutinant':ut uix diſcerni poſſint par.iii.Tract.5.æpiſt.xviii.F
Vitia duo memorant' a quibus præ cæteris maxime p̄cauendum eſt.p.iii.Trac.15.æpiſto.18.D
Vitia quattuor ſunt qbus hoſtis antiquus maxime homines uincere ſolet:q̄ etiā ſatis pulchre declarant' atq; q̄liter ab eiſdē cauēdū ſit.p.3.tract.15.æpi.xli. Capi.xxv.in me.
Viuere deo quid ſit:& quis perfecte ei uiuere dicatur. par.iii.Tract.5.æpiſto.22.C
Multos eſſe uocatos: paucos uero electos(,put Euangel'.teſtatur)qualiter intelligendum ſit.par.iii.tracta.15.æpiſto.82.M
Vulpium natura:cum aſtuta eorum prouiſiōe declaratur.par.iii.Tract.8.æpiſto.32.I
Vulturis natura manifeſtatur.Ibidem
Vxorē:ſiue qs bonā aut malā habeat:neceſſe eē miſerias eū ſuſtinere declarat'.p.iii.Tra.8.æpi.35.i fi.
Vxorē q ducere uoluerit qd p̄cogitare debeat : & q̄lē eligere:ac,ppter qd:extreme enucleatur.par.iii. tracta.xx.æpiſto.lxxix.I
Vxorem ducere quanti periculi ſit:gētilium hiſtoriæ demonſtrant.par.iii.Trac.15.æpiſto.79.G

Tertia pars principalis æpistolarum siue tractatuũ Sancti Hierony. de moribus atq; uirtutibus intitulat' quibus christiana conuersatio instituitur: Quæ sicut & præcedentes in tractatus subdiuiditur & hii in æpistolas &c. Continet igitur in se tractatus. xv. Quorum primus de uirtutibus ac uitiis in generali tractat.

Secundus uero: de statu puerilis ætatis intitulatur

Tertius autem: de institutione conuersatiõe: ac distinctione clericorum. Quartus: de correctione uitæ & conuersatione ꝑlatorum disputat. Quintus de statu & continentia uirginali docet. Sextus: de statu & continentia cõiugali. Septimus: de uiduali statu edisserit. Octauus: de contemptu mundi inscribit' & uita contemplatiua: ac laude eremi. Nonus: de uita: statu & regula monachorũ. Decimus: de amicitia. Vndecimus: de fictis amicis: & detractoribus

Duodecimus: consolatorias in aduersis continet æpistolas. Decimustertius: funebres inserit æpistolas: & epitaphia defunctorum. Decimusquartus: de pœnitentia & eius bono erudit. Quintusdecimꝰ & ultimus: de diuersis intitulatur materiis.

Beati Hiero. ad amicum quendam: uel sicut in aliis repperi uoluminibus ad Ctesiphontem de homine perfecto: ubi interiorem hoiem: exterioremq; demõstrat docens eius uitam in sui auctoris sapiẽtia per ea quæ creata sunt contemplatione consistere. Excitat quoq; animum ad meditationem casus ac reparationis humanæ statim in ipso occasu in mulieris semine. i. in conceptu uirginis repromissæ. Ad consideratione quoq; resurrectionis iudicii gloriæq; sanctorum inducit. Qua occasione digrediens exprobrat infidelitatẽ eorum qui miraculis non credunt quæ deus in sanctorum corporum reuelatione operat'. Vbi & hystoriam narrat cõfutatiõis hebræi: & cãm retardatæ uindictæ ac humanæ explicat ignorantiæ. EPI. I. Ecce iterum

Hiero. ad Ctesiphontem urbicũ æpistola quæ inscribit' de obedientia: sciẽtia: iuramẽto: uindicta. In qua ostendit salutem: nõ tã in ablutiõe corporea ꝑ baptismum consistere: q̃ in sanctificatione animæ per uerbũ dei. Proinde ortat' ad lectionem euangelii & scientiam scripturarũ. Quoniã sine scientia mandatorum impossibile est nosse quid fiat: instruit de obedientia mandatorꝫ: ostendens utriusq; testamẽti exemplis benefacti meritũ uno crimine transgressionis admitti. Multa de electis & reprobis: multa de iudicio futuro subnectens: ac monẽs breue tempus piis operibus redimendum. Et in fine determinat questionem de iuramento: docens non licere seruis dñi eius exemplo iurare: æpi. ii. Præsumptionem.

Hiero. de tribus uirtutibus (fortitudine: sapientia & prudentia) tractatus quarum priori terra. mediæ orbis terrarum. extremæ cœlum in scripturis ascribitur: quæ ad diuinam refert sapientiam: cuius comparatione quod fatuum est illi: sapientius est hominibus: ubi etiã exponit illud de psalmo: Eduxit nubes ab extremis terræ. docens per nubes sanctos intelligi. æpi. iii.

Tres quodammodo.

Ad Castorinam materteram æpistola de odio fugiendo & pace consequenda: in qua ꝑcatur ut ueteri rancore depositi sibi reconcilietur. æpi. iiii. Iohãnes idem.

Tractatus Secundus Tertiæ partis: de institutione puerilis ætatis.

Hiero. ad Athletã de institutione filiæ: docens q̃liter educanda: cui nutrici committenda sit quõ in timore dñi & in bonis moribus imbuenda: & a quali ꝑceptore sit erudienda: monentis eam grandiusculam a fuco: a frequentia uirorꝫ: a balneis: musica: lautiori conuiuio & uino cohiberi. In uilioribus operibus manuum: ac moderatis ieiuniis exerceri: lectionibus diuinorꝫ ac ꝓbatorum auctorum instituí: Ac docẽtis in quibus potissimum libris debeat delectari. æpisto. v.

Beatus apostolus.

Hiero. de honorandis parentibꝰ tractatus: ubi monet filios ꝑcepto legis honorare parentes q primi sint illis cã nascendi: matres colere quæ conceptu: partu atq; educatione grauem exhibuerint filiis famulatum Illis uicissim inseruire: eorum obsequi imperio: exemplo Machabæi: q dum genitrici paruit ipsius suasu est martyr effectus. æpi. vi. Parentum.

Tractatus Tertius tertiæ partis: de institutione: cõuersatione: ac distinctione clericorum.

Hiero. ad nepotianũ de uita clericorꝫ exordiẽs a figura dauid: q senex sunamitis fouebat' amplexu ostẽdit senes frigescere corpe ſ3 nõ sapiẽtia: & ꝓinde senili auctoritate uendicata clericis ꝓponit ꝑcepta uiuendi. Monet eos sui noĩs interptari uocabulũ: ut tanq̃ in sortẽ dñi ascripti nitant' esse qd' dicunt'. Docet eẽ hospitales: & fœminarꝫ uitare cõsortia: cõmunionis earũ pericula ꝓponẽs: aspnari diuitias: & fugere delicatiora cõuiuia: discere scripturas & docere q̃ faciãt doctrina: nõ arrogãtes sed sale cõditos esse debere: subiectos esse pontifici: & põtifices pastores eẽ debere nõ

dños.æpi.vii. Petis a me.

Hiero.ad Oceanū de uita clericoꝝ:ubi ad eoꝝ in/ stitutionē ꝓponit æpistolā pauli ad Timothæum de epo:ut ex illo cæteri gradꝰ clericoꝝ discāt quō uiuere debeāt.Monet illos fœminaꝝ uitare consortia:ostendens exillaꝝ conuersatione etiā si cognatione iungā tur quātum periculi ímineat.æpi.ꝛ. Sophronius.

Hiero.ad Euagriū æpistola:qualiter ꝑsbyter& diaconus differāt:qua ostendit ꝑsbyterū diacono in honore longe ꝑstare.Et in primitiua ecclesia eundē fuisse epm & ꝑsbyterum:Sed in sciſmatis remediū unum fuisse ꝓpositū:& in hoc orbis potius q̄ urbis sequendā cōsuetudinē: & hinc excerptus est textus ī decre.xc.di stin.c.legimus.æpi.ix. Legimus in Esa.

Hiero. ad Damasuꝫ de oblationibus altaris & æle mosynis a ꝑsbyteris & nō a laycis uendicandis:quod sanctoꝝ doctoꝝ auctoritate cōfirmat:cēsēs laycos ꝑ sistores excōicationi subdendos.æpi.x. Nouerit.ſ.

Tractatus.iiii.Tertiæ ꝑtis de correctiōe uitæ:& cō uersatione ꝑlatorum siue ꝑsidentium.

Aepistola beati Hiero.ad rusticum Narbonensem epm:de uita & conuersatione epi:& septē gradibꝰ clericorum illi cōmissis.æpi.xi. Sufficere quidem.

Tractatus beati Augu.de pastoribus quem ꝓpter materiæ similitudinem huic libro subiecimus : quem etiā in quibusdā exemplaribus iter beati hier.æpistolas inuenimus.æpi.xii. Tracta.

Tractatus Quintus partis tertiæ:de statu & continentia uirginali:Et primo de uirginibus deodicatis.

Aduirgines deodicatas ortatoria:qua illas ꝑ exēpla sanctorū ad religiosam conuersationem & obseruantiā uirginitatis inuitat.æpi.xiii. Solæ iccirco.

Prologus in regula uiuendi sanctimonialiū: quā beatus Hiero.ad eustochiū & cæteras uirgines iam senex scripsit:& distinxit capi.æpi.xiiii. Tepescens.

Aepistola siue tractatus sancti hiero . ad uirgines deodicatas.de institutione uirginum quæ in aliis exēplaribus ad Mautitū filiam inscribit cuius summariū subiicitur argumentum.æpi.xv. Quantam.

Aepistola beati Hiero.ad eustochiū de uirginitate seruanda cuius summarium subiicit argumentū. æpisto.16. Audi filia & uide.

Aepistola prima ad Demetriadem uirgineꝫ de cōtinentia uirginali seruanda.æpi.xvii. Inter.

Alia æpistola ad Demetriadem sub noīe hiero.inscripta de uirginitate & uita perfecta.æpisto.18.

Si summo ingenio.

Augu.ad Iulianam Demetriadis uirginis matreꝫ de priori libello ad Demetriadeꝫ scripto:ubi illū tāq̄ gratiæ dei aduersantem:& bonam uirginalis sancti/ tatis naturæ & libero arbitrio attribuentem carpuit: & damnat quædam ipsius libelli uerba inserens & arguens.Quem librum ipse suspicat a pelagio scriptuꝫ ad uirginem:Hanc aūt æpam uelut antidotuꝫ quod dam ad uenenum ipsi libello subiecimus maxime ut beatum Hiero.hæresis calumnia purgaremus. æpist. xix. Dominæ debitis.

Aepistola ad matrem & filiam in gallia commorantes.æpi.xx. Primum uos scire.

Hiero.ad Marcellam de laudibus Asellæ uirginis ad eius exemplum reliquas,puocans.æpisto.xxi.

Nemo reprehendat.

Tractatus Sextus Partis tertiæ:de statu ac cōtinē/ tia coniugali.

Ad celantiam de modo recte uiuendi: in qua illā erudit ad obseruantiam mādatorum dei:uidelicet illorum duorum quibus clauditur tota iusticia : quorū unum prohibet:alterum iubet.Docet humilitatē: pacem mīam cōtinentiamq; sectari.Contraria uero superbiam mēdacium odium detractionemq; uitare. Et cō uenit hæc æpistola oī sexui gradui & ætati:licet specialiter coniugatæ.In qua illam hortat ad ꝓpositum cōtinentiæ ac uiduitatis:ostendens quibꝰ artibus ac studiis inscribat .æpi.xxii. Vetus scripturæ.

Ad innocentium papam de muliere septies pcussa:quæ ad exemplum continentiæ coniugalis istic inscribitur.æpi.xxiii. Sæpe a me

Tractatus Septimus Partis tertiæ:de statu & continentia uiduali.

Aepistola beati Hieronymi ad Furiam de uiduitate seruanda.æpi.xxiiii. Obsecras.

Ad saluinam de morte Nebridii.æpi. xxv. Vereor ne officium.

Ad Geruntiam de monogamia.æpisto.xxvi. In uetere uia.

Ad principiam uirginem:de obitu & uita Marcellæ:cuius illustræ uiduitatis exemplo merito post præcepta subiicit.æpisto.27. Sæpe & multum.

Tractatus Octauus Partis tertiæ:de contēptu mūdi & uita contemplatiua ac laude eremi.

Beati Hierony. ad Eliodorum nōdum episcopum exortatoria:quia illum hortatur:ut domo: cognatis

diuitiisq; relictis ad eremum deo militaturus acce/dat: pericula habitationis in urbibus seruis dei & dæmonum tentamenta describens: Vbi etiaꝫ ambitum reprimit sacerdotii ac episcopatus: de periculo illius status edisserens: & eremũ ac solitudineꝫ efferens: ad extremum futurum iudicium representans. Epi. xxviii Quanto amore.

Ad lucinium bethicũ hortatoria: ut in sancta con/uersatione permaneat: nec retro respiciat. Et in fine ĩcidenter de opusculis suis & duabus qõnibus. Vtrum sabbato ieiunandũ sit: & eucharistia sumenda quoti/die. Epi. xxix. Non opinanti.

Ad Marcellam scribit: & sæculariũ occupationuꝫ æstus: & humanæ mutabilitatis uices describẽs: ad se/cedendũ ex urbe & relĩquenduꝫ sæculũ exhortat̃: Bethleem & locum ortus dñici magnis p̃coniis efferens Epi. xxx. Ambrosius.

Ad Exuperantiũ hortatoria: ut abiecta militia sæ/culi ac spreto cõnubio deo militet. Epi. xxxi. Inter oĩa

Ad præsidium diaconũ de rõne cerei pascalis pcũctantem scribit: & solutione dimissa ad cõtemptũ sæ/culi & eremiticam uitam hortatur. Solitudines sæcu/li & detractoꝝ describens calũnias: ac de naturis quarũdam feraꝝ edisserens. Epi. xxxii. Hieronymus.

Hiero. ad Rufinũ presbyterũ: cuius ad orientẽ gratulat̃ aduentum: Cui uitã uirtutesq; Bono si quõdaꝫ contubernalis sui describit. Qui sæculo cõtempto ad eremũ uolauerat: ubi plura de laudib9 eremi & uitæ cõtemplatiuæ ponũtur. Epi. xxxiii. Plus deum tri.

Paulinus & Therasia ad sebastianũ eremi cultorẽ: cuius uitam Heliæ & Heliseo ac filiis cõparat ꝓphetaꝝ Et misterium laudat monachi fratris illi uictuꝫ ministrantis: & utroq; orationum suffragiũ postulat. Epi. xxxiiii. Sancto & merito.

Militẽ hortatur: ut relicta sæculi militia plena dis/criminis æterno regi incipiat militare: perhẽne p̃miũ suscepturus: nec eum nec auri cupiditas: nec flos retardet ætatis: quæ tanq̃ fœnum sunt occasura. æpistola xxxv. Et si ignotus.

Hiero. de testamento Geruntii. monet quasdã uirgines deo dicatas a patre Gerũtio in testamẽto exhe/redatas: quæ cum sororib9 ĩ testamentaria causa ip̃ꝫ arbitrũ delegerent ut repudiatam ꝓpter Christum patris hæreditatem non requirant. cum fuerint sepultæ cum Christo: dicens duplex esse sepulchrum. Vnum quo corpus conditur: aliud quo uetus homo cum actibus suis spoliatus exuitur. æpisto. 36. Cuncti mei.

Vita Pauli primi eremitæ præcipui eremi cultoris Aepisto. 37. Inter multos:

¶ Tractatus Nonus Partis tertiæ: de uita: statu: ac regula monachorum.

Aepistola beati Hierony. ad Paulinum hortato/ria: ad conuersationem monasticam & studium scri/pturarum. æpisto. 38. Bonus homo

Beati Hierony. ad Rusticuꝫ monachum de uita monastica. æpisto. 39. Nihil christiano.

Sermo beati Hieronymi ad fratres de uigiliarum sanctitate: ubi in eos inuehens: qui sacras uigilias su/perfluas: ac infructuosas putant illarum antiquitatẽ auctoritatem atq; utilitatem testimoniis & exemplis scripturarum ostendit: Quæ quoniam ad omnem sed præcipuæ ad monasticam pertinet disciplinam huic tractatui inseritur. æpisto. xl. Dignum est

Regula monachorum ex uariis æpistolis atq; tra/ctatibus beati Hierony. excerpta & per quendam Lupum de oliueto Hispanum monachum in certis capi/tulis rubricisq; distincta: quã Martinus quintus pon/tifex maximus approbauit. Et sua bulla scripta ipsius ordinis professoribus obseruandam tradidit: sicut exemplum bullæ infra subiectum ostendit. æpisto. xli.

Martinus episcopus.

Quoniam ad humanam institutionem ualidiora sunt exempla q̃ uerba: & planius potest opere doceri q̃ uerbo: merito instituta ac præcepta monachorum superioribus æpistolis digesta beatorum Hilarionis: & Malchi monachi exempla subduntur: quorum ui/tas ac res gestas beatus Hieronymus conscripsit. æpi/sto. 42. Scripturus

Hieronymus de uita captiui monachi. æpisto. 43. Qui nauali

¶ Tractatus Decimus Partis tertiæ: de amicitia quæ post singulos Status inseritur: quia omni statui con/uenit & ætati: ubi & familiares quædaꝫ ad amicos inseruntur æpistolæ.

Hierony. ad Florentium de ortu amicitiæ: ubi il/lius effert uirtutes & miserationes in pauperes. Rufi/num quoq; sanctitatis extollit. Aepistola. xliiii.

Quantus bea.

Hierony. ad Florentium de uicissitudine litterarũ inuitans: & libros quosdaꝫ transcribi: & sibi mitti deposcens. Aepisto. 45. In ea mihi

Hiero. ad marcellã de muneribus acceptis: q̃ my/

ſtice interp̃tatur:ubi de ceraſis uerecundia rubentib9 ſibi trāſmiſſis loquit̃:Inſinuās quis id genus pomi romam primus inuexerit.æpi.xlvi. Parua ſpecie.

Hiero.ad Marcellā de muneribus gratias agēs:q̃ ad laudē dātis myſtice iterp̃tant̃:æpi.47. Vt abn̄tiā Hieronymus ad iulianū diaconū:ſe excuſans de ſi/lētio litteraꝝ:pollicens p̃teritā negligentiam futura frequentia compenſare.æpiſto.xlviii. Antiquus

Hiero.ad Niciā hypodiaconuꝫ Aqlegiæ de uiciſſitu/dine litteraꝝ:conquærens illarum intermiſſione ſcin di amicitiam.Vbi docet unde tabellarii & librarii nomen ſumpſit originē.æpi.xlix. Turpilius comicus

Beati hiero.preſbyteri ad Chromatium: louinia/num:& Euſebium de æpiſtola accepta congratulans de cuius breuitate conquerit̃.Vbi docet quando per/gamenorum uſus ac nomen inceperit.Bonoſum quaſi iam perfectum effert:ſe quaſi iacenteꝫ deprimit:matrem & domum illorum attolit.æpi.l. Non debet charta.

Beati hierony.preſbyteri ad Chryſogonum monachum Aquilegiæ:quærens in ipſo ortu amicitiæ conſuetudinem ſilentio litterarum eſſe neglectam.æpiſt.li. Qui circa te

Beati Hiero.p̃ſbyteri ad Antoniū monachum:illi ſuperbiæ crimen impingens:q̃ decem interpellatus æpiſtolis non reſponderit:ubi quædam de humilitate:& contrario ſuperbiæ uitio deſcribit.æpiſto.lii. Dominus noſter.

Hiero.ad Theodoſiuꝫ & cæteros anachoritas:ſuffragium orationum implorans:ut ex ſæculi tenebris liberet̃:ubi de ſe hūílime loqtur.æpi.liii. Quā uellē

Tractatus.XI.Tertiæ partis:de fictis amicis & detractoribus.

Beati hiero.p̃ſbyteri ad Aſellā de fictis amicis:q̃ coram blandiebant̃:& poſt tergum detrahebāt:ſanctæꝫ Paulæ & Melaniæ illi conſortiū imputātes:quā e naui hieroſolymam pergens conſcripſit.æpiſt.liiii. Si ubi putem

Hero.ad uirgines hemonenſes:quarum ſcripta p̃catur:licet ſe fateat̃ indignum:Vbi& contra liuorem hominum de occultis iudicantium loquitur.æpiſto.lv. Chartæ

Hiero.Ad Marcellam de Onaſo:ubi inuehit contra detractores:& eos qui omne quod hiero.repræhēdebat in uitiis:cōtra ſe dictum putabant.æpi.lvi. Medici quos

Hiero.ad Marcellam contra detractores:qui eum temeritatis accuſabant,ppter emendationem euangeliorum ſcripturarum:& q̃ uirginum cum maribus cō ſortia reꝑhenderat.æpi.lvii. Poſt æpi.

Tractatus.XII.Tertiæ partis:in quo conſolatoriæ in aduerſis ad amicos inſeruntur̃ æpiſtolæ.

Beati hiero.ad Caſtrutium:ubi conſolat̃ eum de cæcitate quæ ei contigerat:docens ægritudines aliq̃ non pœna peccati:ſed,pbationis cā obuenire.Et in fine quomodo beatus Antonius didymum de cæcitate fuerit conſolatus interſerit.æpi.lviii. Sāctus filius

Beati hieronymi preſbyteri ad Marcellā de ægrotatione bleſillæ: quam per flagellū ægritudinis mu/liebrem fucum:ac ſæcularia contempſiſſe:ac in timore dei cœpiſſe,pficere gloriat̃.æpi.lix. Abraā tētat̃

Beati hiero.p̃ſbyteri ad Marcellam in aduerſis,pbatam:inſtituens ad tolerantiam paſſionū illas oſtēdens non eſſe condignas ad futuram gloriā:quæ reuelanda erat in ea.æpi.lx. Magnum humilitati.

Beati Hiero.p̃ſbyteri ad uirginem exulem cōſolatoria:oſtendens mala p̃ſentia ſpem certam eſſe futuroꝝ:& in cunctis pene rebus humanis difficile ſequi læticiā:niſi triſticia ante p̃ceſſerit:& omnes pene ſanctos tribulatione,pbatos:ab Abel iuſto exordiens:& per ueteris teſtamenti exempla recurrēs:bonos & iuſtos malorum perſecutionem ſemper ſuſtinuiſſe demonſtrat.æpi.lxi. Si deus

Beati Hiero.p̃ſbyteri ad amicum ægrotum cōſolatoria:qua docet hominem a deo per flagella curari:qui inſtar parentis amorem per diſciplinam impendit:& ad ſimilitudinem medici medelam per tormenta largit̃:& melius eſſe ſupernæ diſciplinæ iudicio humiliari:q̃ cum mundo damnari:præſertim cum ipſe fidelis moderator ſarcinā ſcd̄m uires ponat:dās in tētatione prouentum ut ſuſtinere poſſimus:quod beati Iob exemplo declarat:cuius patientiam effert & comparat.æpi.lxii. Quanq̃ certiſſime

Beati Hiero.p̃ſbyteri æpiſtola hortatoria de perferēdis opprobriis:quæ in quibuſdam exemplaribus ad Oceanum inſcribitur:qua docet teſtimonio ſcripturarum beatos eſſe qui uariis tentationibus comprobantur:illos infœlices qui humanam laudem aucupantur:ſed multo infœliciores qui iuſtos uiros ſæculum contemnentes irridentillos conſideratione Saluatoris:qui pro nobis tanta ſuſtinuit:ad tolerantiam paſſionuꝫ ac detractionū inuitans.æpi.lxiii. Diuerſoꝝ

Tractatus.xiii.Tertiæ partis:In quo funebres æpi
ſtolæ & epitaphia defunctorum inſeruntᵉ. quibus &
eorum uita laudatᵉ:& ſuperſtites cõſolantur.

Beati Hieronymi preſbyteri epitaphium Nepotiani
ad Heliodorum eꝑm:in quo illius uita ante & poſt ſa
cerdotum religioq; deſcribitᵉ. De uiciſſitudine quoq;
rerum humanarum:de repentino & infœlici princi/
pum exitu:de calamitate temporum: clade exercituũ
romanorum:& uaſtatione ꝓuinciarũ: quaſi tragicus
ſermo ꝓſcribitᵉ.Et ad extremum Heliodorus eꝑs Ne/
potiani auũculꝰ cõſolatᵉ.æpi.64. Grãdes materias

Beati Hiero.ꝑſbiteri ad Paulam conſolatoria ſuper
dormitione bleſillæ filiæ ſuæ:Exemplis & auctorita/
tibus cõprobãs defunctos non eſſe lugẽdos:nec mo/
uere quenq; exempla debere eorum q in ueteri teſta/
mento ſuos planxere:quoniã ad inferos nouerãt an
te xꝑi aduentum deſcenſuros.Paulam quoq; dolore
nimio conſternatam arguit:& conſolatᵉ:filiam indu
cens loquentem:& matrem fiere prohibentem. æpi/
ſto.lxv. Quis dabit

Beati Hiero.ꝑſbiteri ad Tiraſium de obitu filiæ con
ſolatoria.ubi docet gratulandum:q; dñs depoſitum
repoſcere dignatus eſt ſuum:q; mundi periculis caſi/
buſq; ſubtraxerit:q; ex labore ad requiem:ex erumna
ad conſeruationem gaudiorum adduxerit.Vbi docet
dñm Lazarum planxiſſe non mortuum: ſed ad uitæ
huius miſeriam ſuſcitandum. Oſtendit quoq; homi/
nes non tam ꝓ orbitate & ſolitudine q̃ iudicio diffidẽ
tiæ lugere defunctos.æpi.66. Benedicto

Hiero.ad Iulianum cõſolatoria de filiis & uxore de
functis:dicens illum in comparatione Iob umbram
quandã & ludum ſuſtinuiſſe certaminis:quem etiam
euãgelicis ſermonibus & apoſtolorum exemplo ad
contemptum ſæculi & xꝑi militiã exhortatur. æpiſto.
lxvii. Filius meus

Hiero.ad Pãmachium conſolatoria de dormitione
Paulinæ uxoris:ubi eius conuerſationem monachalẽ
erogationem ælemoſinarum:generis dignitatem: &
Paulæ ac Euſtocii affinitatem ꝑcipuis effert ꝑconiis.
æpiſto.68. Sanato uulneri

Epitaphium Fabiolæ ad Oceanum:ubi de diuortio
& repudio prioris uiri: & ſecundo matrimonio illo
ſuperſtite purgatᵉ:ac narratᵉ quali & quãta pœniten/
tia crimen diluerit.Eius deinde cõuerſio: erogatio to
tius patrimonii.Miſeratio in pauperes: ſtudium ſcri/
pturarum:peregrinatio Hieroſolimæ:& in patriã pro
pter irruptionem hunnorum in orientem coacta con
uerſio.Et ad extremum fœlix exitus celebri exequia/
rum excurſu illuſtratis: miris laudibus prædicatur.
æpiſto.lxix. Plures

Hiero.ad Marcellam de exitu Leæ:cuius conuerſa/
tionem deſcribit:& ipſius tranſitum purpurati conſu
lis proxime ante defuncti funeri præfert.æpiſto.lxx.
Cum hora ferme.

Beati Hiero.preſbiteri ad Theodoram uiduã hiſpa
nam de morte Lucinii:quem ex mundi erumna glo/
riatᵉ ad pacẽ: requiẽq; trãſiſſe:cuiꝰ fidẽ in deteſtãda
Baſilidis hæreſi:laudat eiꝰ hæreſeos deſcribẽs origi/
nẽ ſcd̃m Heræneũ Lugduñ.eꝑm:dicẽs in Gallia exor
tã:& a fœminis fotam ad hiſpanias uſq; ſerpſiſſe.Stu
dium quoq; ipſius in ſuis libris tranſcribendis enar/
rat: ꝓ quibus ſex notarios illum Hieroſolimam emi/
ſiſſe.æpi.lxxi. Lugu.

Hiero.in uitam:obitum:ac res:geſtas Paulæ ſanctæ
ac admirabilis fœminæ:cuius generis dignitatem:Et
poſt uiri obitum:monaſticam conuerſationem:deſer
tionem patriæ:ꝓfectionem hieroſolimæ magnis ef/
fert ꝑconiis:cunctam eius peregrinationem per loca
ſancta deſcribens.Deinde ipſius humilitatem: conti
nentiam:clæmentã ꝓfuſam:in pauperes beneficen/
tiam:patientiam:incredibilem inſtitutionem:& ordi
nem monaſterii:hoſpitalitatem:fidem:& conſtantiã
aduerſus hæreticos:ad extremum fœlicem exitũ eius
& in exequiis ſanctorum:concurſum atq; frequentia
narrat.Et euſtochium filiam:ac uirtutis hæredem cõ
ſolatur.æpiſto.72. Si cuncta

Tractatus.XIIII.Tertiæ partis:de pœnitentia:a q
bus exhortatoriæ ad pœnitentiam & obiurgatoriæ
in lapſos inſeruntur æpiſtolæ.

Hiero.ad Ruſticum:quem poſt ꝑmiſſam cuiꝰ coniu
ge continentiam lapſum ad incontinentiam cohor/
tatᵉ:uaria ex ſcripturis de fructu pœnitentiæ teſtimo/
nia & exempla decerpens:eundem ad loca ſancta &
monaſticã cõuerſationẽ ĩuitãs.æpi.73.Quod ignoꝰ

Obiurgatio bti hiero.acerrima ĩ ſuſannã uirginẽ a
diacono corruptã & ĩ fornicatõe ſacrilegiũq; plapſã
Vbi enumerat q̃tũ bonũ amiſerit:& ĩ q̃tũ malũ icide/
rit.In patratorẽ quoq; ſceleris ĩuehit: & utrũq; ad pœ
nitẽtiã exhortatᵉ ex diuerſis pſalmis lamẽtatõe lacrẽs
quã ꝑ dies ſingulos recẽſendã ĩiũgit.æpi.74. Quid
taces anima.

Vertit ſtilũ loquẽdi ad iuuenẽ q ſcelus cõmiſerat.
Inſtruit uirginẽ uerbis quibus utatur

Obiurgatio grauis ĩ ſabinianũ diaconũ lapſu q ſu
ſannã uirginẽ deodicatã mltis ĩlidiis & illecebris ipe
gerat ad ruinã.inuehit acerrime q; non reuerꝰ ſacra

crucis: dñiciq; p̃sepis sacraria apud ipsa sãctuaria illã de sacrilegio & stupro tentauerat: & in profundũ malo; mersus cor gerebat ĩpœnitens: cupiens illũ cordis fracta duritia ad pnia; reuocare. æpi. 75. Samuel

Hiero. ad euagrium p̃sbyterum: arguens q; Leuitam lapsum: & ob id ab ecclesia eiectum inconsolatũ reliquerit: exemplis docens illi per pœnitentiam posse subueniri. Ac monens ut in eo erigendo uirgã correctionis: & baculum sustentationis adhibeat. æpist. 76. Nisi uererer.

¶ Tractatus. 15. partis tertiæ de diuersis.

Beati Hiero. p̃sbyteri ad sanctum Augustinum episcopum. æpi. 77. Dño uere

Beati Hiero. p̃sbyteri ad Augustinum

Beati Hiero. p̃sbyteri ad Riparium

Beati Hiero. presbyteri ad Apronum

Beati Hiero. p̃sbyteri ad Gaudentiũ de pacatula puella continentiæ destinata.

Beati Hierony. p̃sbyteri ad paulum senem cõcordiæ æpisto. 78. Humanæ

Valerii ad Rufinum ne ducat uxorẽ dissuasoria. æpisto. 79. Loqui prohibeor

Beati Hierony. p̃sbyteri de celebratione paschæ. æpisto. 80. Lectis litteris

Beati Hierony. p̃sbyteri de duobus filiis frugi & luxurioso. æpist. 81. Omnium

Beati Hiero. p̃sbyteri super æpistola pauli ad Romanos: id est scd̃m Origenem p̃sbyterum ad Heraclium fratrem. æpi. 82. Volentem

Beati Hiero. p̃sbyteri in æpistolam ad Romanos Liber primus ad Heraclium

Beati Hiero. ad pãmachium & Oceanu; exortatoria æpisto. 83.

Obiurgatio in eum q se dicit pœnitentem: & confessa peccata reiterat: & in sæculo conuersatur. Vbi docet q uere dicatur pœnitens. æpi. 84. Ad te surgo

Beati Eusebii Cremonẽsis beatissimi Hiero. p̃sbyteri discipuli: ad beatum Damasum ep̃m portuensem & Theodosium xp̃ianissimum Romanum senatorem. De uita & transitu sancti Hietonymi doctoris eximii. æpisto. 85. Patri reuerendissimo Damaso

Aepistola beati Augustini Hipponẽsis ep̃i ad Cirillũ Hierosolymitanum ep̃m: de magnificentiis beati Hieronymi. æpi. 86. Gloriosissimi

Beati Cyrilli ep̃i Hierosolymitani: ad sanctum Augustinum ep̃m Hyponensem de miraculis beati Hieronymi presbyteri post mortem celebratis.

Finis tabularum

